LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
1 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1661 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԱՔԷՆ ՅԵՏՈՅ ՍՈՒՐԻԱ

«Աժանս Հավաս»ի հաղորդած լուրը՝ Սուրիոյ հոգատարութեան վերացման մասին՝ հաստատութիւն գտաւ տարբեր ձեւերով։

Կը կարդաք լուրերու բաժնին մէջ, այսօր եւ վաղը։

Անգլիայէն յետոյ, Ֆրանսան ալ կը պատրաստուի ճանչնալ իր հովանաւորած երկիրներուն անկախութիւնը, եւ զանոնք արձանագրել անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Հոգատարութեան վերացումը՝ անշուշտ չի նշանակեր ամբողջական պարպում կամ հրաժարում ամէն իրաւունքէ։

Մեծն Բրիտանիան երկար բանակցութիւններէ յետոյ, 1922 փետրուար 28ին վերջացած համարեց Թեւարկութիւնը եւ Եգիպտոսը ճանչցաւ իբրեւ անկախ եւ գերիշխան պետութիւն, ապագային վերապահելով կարգ մը վիճելի խնդիրներ (հաղորդակցութեանց ապահովութիւն, ազգային պաշտպանութիւն, փոքրամասնութիւններ եւ Սուտան)։ Այդ խնդիրներու մասին բանակցութիւնները կը շարունակուին անկէ ի վեր, եւ Մեծն Բրիտանիա չի պարպեր Եգիպտոսը։ Համաձայնութեան ամենավերջին պատեհութիւնը ընծայեց Աշխատաւորական դահլիճը, 1929ին, Լոնտոն հրաւիրելով եգիպտական պատուիրակութիւն մը։ Գրեթէ համաձայներ էին, բայց Սուտանի խնդիրը եւ ուրիշ կարգ մը վէճեր նորէն պատճառ եղան խզելու բանակցութիւնները։ Եգիպտոս փախցուց պատեհութիւնը, ներքին կռիւները սաստկացան եւ մէջտեղ եկաւ դիկտատորական իշխանութիւն մը, որ մինչեւ հիմա կը վարէ երկիրը։ Սըտքի փաշա Նախկին Սահմանադրութիւնն ալ թանգարան նետեց, եւ բռնութեամբ կը կռուի ազգայնական ուժերուն դէմ, որոնք միշտ պատրաստ են ըմբոստանալու։

Այս վիճակը, անշուշտ կը նպաստէ երկարաձգելու Թեւարկութիւնը։

Լոնտոն յետոյ միեւնոյն բանակցութիւններն սկսաւ Իրաքի հետ, ճանչնալով անոր անկախութիւնը եւ 25 տարուան զինակցութիւն մը կնքելով։ Յաջորդ քայլը պիտի ըլլայ, 1932ին, Իրաքի Թեկնածութիւնը դնել, իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Հիմա կարգը եկած է Ֆրանսայի, միեւնոյն եղանակով թեթեւցնելու իր պատասխանատուութիւնը եւ նիւթական հոգերը։ Վերջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ այս մասին բանակցութիւններ պիտի սկսին 1932ին։ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ Ֆրանսա պիտի հաղորդէ իր մտադրութիւնը։

Ազգերու Դաշնակցութեան իրաւասու յանձնաժողովը մշակած է արդէն ծրագիր մը, որ կը ճշդէ հոգատարութեան վերացման պայմանները։

Հոգատարութեան ենթակայ ո՛րեւէ երկիր, որ կը լրացնէ այդ պայմանները, իրաւունք պիտի ունենայ պահանջելու իր ամբողջական անկախութիւնը։ Այս խնդիրները պիտի լուծուին փոխադարձ բանակցութիւններով։ Հոգատար իշխանութիւնը անմիջապէս որ գոհացում ստանայ, պիտի քաշուի։

Անշուշտ առաձգական է այս բացատրութիւնը—«քաշուիլ»։ Միջազգային աշխարհակալութիւնը վարպետ բանաձեւեր ունի այդ մասին։ Կան ռազմական եւ տնտեսական շահեր, որոնք այսպէս կամ այնպէս կը պահեն հոգատար իշխանութեան ազդեցութիւնը։ Անգլիան Եգիպտոսի եւ Իրաքի Թեւարկութիւնները վերջացած համարելով հանդերձ, կը պահէ իրաւունքներ, կռուաններ՝ իր շահերուն պաշտպանութեան համար։ Իր զօրքը Եգիպտոսէն քաշած ատեն, չի լքեր Սուէզը եւ Սուտանը։ Իրաքի մէջ ալ, բռնած է ռազմական կէտերը, եւ միայն օդային ուժերով կրնայ դիմագրաւել անակնկալները, կամ անակնկալներ ստեղծել իր կարգին։

Ֆրանսան ալ պիտի հետեւի այդ ճամբուն։

Նախ, մասնաւոր բանակցութիւններով, պիտի ապահովէ իր զինուորական եւ տնտեսական շահերը, ներքին ապահովութիւնը, իր յանձնառութեանց գործադրութիւնը, փոքրամասնութեանց եւ օտարներու իրաւունքները եւն.։ Հաստատուած սահմանադրութեան հիման վրայ, պիտի յայտարարէ թէ Սուրիա-Լիբանան ընդունակ են կառավարելու իրենց զիրենք, ինչպէս կը տրամադրէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտը։

Յետոյ, աստիճանաբար պիտի պարպէ իր զօրքը, կամ զայն պիտի վերածէ նուազագոյն քանակին։ Տեղացիներուն պիտի յանձնէ պետական այն օրկանները որ Ֆրանսայի ձեռքն են։ Մասնագէտներ եւ խորհրդականներ միշտ ալ պիտի ունենայ։ Շատ մը իրաւունքներ եւ պարտականութիւններ պիտի սահմանուին յատուկ դաշնագրով, որ կրնայ դառնալ զինակցութիւն, ինչպէս Միջագետքի պարագային։

Մէկ խօսքով, հոգատարութիւնը պիտի դառնայ ազդեցութեան գօտի, ինչպէս կ'ըսէին պատերազմէն առաջ։ Լուծը պիտի թեթեւնայ, հետզհետէ պիտի վերնայ, բայց ազդեցութիւնը պիտի մնայ։

Մնացեալը կախում ունի իրենց անկախութեան տիրացած երկիրներու դիրքէն եւ ինքնորոշման ընդունակութենէն։ Ծովն ու օդը լայնօրէն բաց են, եւ միջամտութեան պատեհութիւններ միշտ ալ կրնան ներկայանալ։

Շ.

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

ԴԵՌ ՔԱՆԱԿՆ ԱԼ ՈՐՈՇՈՒԱԾ ՉԷ...

Երեւանէն 20 օգոստոսին հեռախօսով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին Թիֆլիսի «Պրոլետար»էն.—

Խորհրդային Հայաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէն ու գործավարներու խորհուրդը որոշեցին արտասահմանի աշխաւոր Հայերու ներգաղթը Հայաստանի սահմաններէն ներս հետեւեալ բանաձեւով.

— Հակառակ քաղքենի —ազգայնական կուսակցութիւններու դաւերուն արտասահմանի մէջ եւ դասակարգային թշնամիին յամառ դիմադրութեան՝ բանուորագիւղացիական կառավարութեան առաջադրութիւններուն դէմ, մեծ են ընկերվարական շինարարութեան յաջողութիւնները բոլոր ճակատներուն վրայ,

երկրի արտադրական ուժերու անշեղ զարգացումը, արդիւնաբերական ձեռնարկներու աճումը, գիւղերու մէջ ընկերվարական շինարարութիւնը, գիւղատնտեսական աշխատանքներու անսովոր տարածութիւնը եւ ընդարձակումը սովխոզներու եւ կոլխոզներու ցանցին ընդլայնումին հետ,— ապացոյց են մեր նուաճումներուն,

Այս շինարարութեան աճման հետ լուծուած է նաեւ գործազրկութեան տագնապը: Եւ ներկայիս անհրաժեշտութիւն դարձած է բանուորական նոր ձեռքերու պատրաստութիւնը,

Ուշադրութեան առնելով յիշեալ պարագաները եւ արտասահմանի հայ աշխատաւոր գաղթական զանգուածին ծանր կացութիւնը, խորհ. Հայաստանի կեդր. գործ. կոմիտէն եւ գործավարներու խորհուրդը որոշեցին՝

1.— Արտօնել աշխատաւոր Հայերու նոր ներգաղթը Հայաստանի սահմաններէն ներս,

2.— Հայաստանի գործավարներու խորհուրդին կից կազմել ներգաղթի ընդունելութեան յանձնախումբ մը, որուն պիտի անդամակցին գործավարներու խորհուրդին փոխ նախագահ՝ Երզընկեան, ելմտական գործավար՝ Երեմեան, հողային գործավար՝ Գուլոյեան, աշխատանքի գործավար՝ Խաչիկ Օղլուեան, ջեկայի նախագահ՝ Աբուլեան, արտաքին առեւտուրի Հայաստանի լիազօր՝ Շահվէրդեան, մատակարարման գործավար՝ Ղազարեան եւ Հայաստանի օգնութեան կոմիտէի նախագահ՝ Խանոյեան,

3.— Այս յանձնաժողովն է որ պիտի որոշէ Հայաստան ընդունուելիք գաղթականներուն թիւը, անոնց ընդունելութեան ժամանակը, ինչպէս նաեւ մշակումն ու լուծումը այն հարցերուն, որոնք կապուած են գաղթականներու մատակարարման եւ նիւթապէս ապահովման խնդրին, եւ հանրապետութեան սահմաններուն մէջ ըստ մասնագիտութեան անոնց աշխատանք հայթայթելու խնդրին:

Հոգատարութեանց ջնջումը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին ներկայացուցած իր տեղեկագրով, Հոգատարութեանց Յանձնախումբը թելադրած է որ հոգատարութեան վարչաձեւի վերացման համար, հոգատարեալ երկիրը ներկայացնէ հետեւեալ պայմանները.

ա) Օժտուած ըլլայ կազմակերպուած կառավարութեամբ մը եւ վարչութեամբ մը որոնք կարենան ապահովել պետական սպասարկութեանց կանոնաւոր ընթացքը։

բ) Կարենայ պահպանել իր հողային ամբողջութիւնը եւ քաղաքական անկախութիւնը։

գ) Երկրին ամբողջ տարածութեան վրայ, ի վիճակի ըլլայ ապահովելու հանրային անդորրութիւնը։

դ) Ապահով կերպով իր տրամադրութեան տակ ունենայ հասոյթի աղբիւրներ, որոնցմով կարենայ կանոնաւոր կերպով գոհացում տալ պետութեան պէտքերուն։

ե) Ունենայ օրէնսդրութիւն եւ դատական կազմակերպութիւն, որոնք կանոնաւոր արդարութիւն ապահով են, դատարանի հետ գործ ունեցողներուն։

Ասկից զատ. հոգատարութեանց յանձնախումբը կը թելադրէ որ իւրաքանչիւր նոր պետութիւն յանձն առնէ,

ա) Ապահովելու եւ երաշխաւորելու ցեղային, լեզուական եւ կրօնական փոքրամասնութեանց իրական պաշտպանութիւնը։

բ) Օտարականներու առանձնաշնորհները։

գ) Դատական, քաղաքային եւ պատժական հարցերու մէջ, օտարականներու շահերը, քանի այդ շահերը չեն երաշխաւորուած «քափիթիւլասիոն»ներով։

դ) Խղճի ազատութիւնը, կրօնական գործունէութեան եւ պաշտամունքներու ազատ կիրարկումը։

ե) Նախկին հոգատար պետութեան կողմէ կանոնաւորաբար ստանձնուած ելմտական յանձնառութիւնները։

զ) Հոգատարական վարչաձեւի ընթացքին կանոնաւորաբար ստացուած ամէն կարգի իրաւունքները։

է) Կիրարկել ընդհ. թէ մասնաւոր միջազգային պայմանադրութիւններ, զորս հոգատարութեան ընթացքին, հոգատար պետութիւնը կնքած է յանուն հոգատարեալ երկրին եւ այս նախատեսուած ժամանակաշրջանին տեւողութեամբ, եւ երկու կողմերու խզման իրաւունքի վերապահութեամբ։

Այս յանձնառութիւններէն զատ, հոգատարութեան յանձնախումբը կը կարծէ թէ փափաքելի պիտի ըլլար որ նոր պետութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներուն հանդէպ կիրարկէ ամենէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉՊԻՏԻ ԼՔԷ ԱՌԱՅԺՄ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ ՄԸ

Նախորդ թիւով, հրատարակեր էինք *Հավաս* գործակալութեան մէկ տեղեկութիւնը թէ ֆրանսական կառավարութիւնը կը պատրաստուի լքել Սուրիոյ հոգատարութիւնը, նախապէս սուրիական կառավարութեանց հետ կնքելով դաշնագիր մը, ինչպէս Անգլիա ըրեր էր Իրաքի հանդէպ,

Այս լուրին առթիւ, ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը մամուլին յանձնեց հետեւեալ զեկոյցը.

— Ժընեւէն հեռագիր մը ցոյց կուտայ թէ, կ'երեւի սխալ հասկցուած է մէկ հատուածը այն տեղեկագրին, զոր հոգատարութեանց յանձնախումբը, ուղղեց Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, անոր վերջին նիստին մէջ։

«Իրօք, այս հատուածը մեկնաբանուած է իբր Սուրիոյ վրայ հոգատարութեան Ֆրանսայի կողմէ լքման պահանջ։

«Ճիշդ կացութիւնը հետեւեալն է.

«1930ի ընթացքին, Լիբանանի եւ Սուրիոյ կատարած յառաջդիմութեանց մասին, Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբին զեկոյց տուած պահուն, ֆրանսական կառավարութեան իրաւասու ներկայացուցիչը մատնանշեց թէ վարչական, տնտեսական, քաղաքական մարզերու վրայ ստացուած արդիւնքները թոյլ կուտան նախատեսել այն վայրկեանը, ուր Ֆրանսայի յարաբերութիւնները այս երկիրներուն հետ որոնք ներկայիս կը կառավարուին հոգատարութեան դաշնագրով, կարելի պիտի ըլլայ հաստատել դաշնագրային հիմերու վրայ, համաձայն անոնց զարգացման աստիճանին,

«Հաւանաբար, այս յայտարարութիւնն է որ տուն տուած է վերոյիշեալ տեղեկատուութեան. այդ յայտարարութիւնը հոգատարութեանց յանձնախումբը նկատի առած է իր տեղեկագրին մէջ, զոր պիտի ուղղէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին, իր վերջին նստաշրջանի աշխատանքներուն մասին»։

Հոգատարութեանց յանձնախումբին տեղեկագրին մէջ, Թիւրիմացութեան տուն տուող հատուածը հետեւեալն է.

— Յանձնախումբը արձանագրեց հոգատար պետութեան (Ֆրանսայի) իրաւասու ներկայացուցչին մէկ յայտարարութիւնը, ըստ որուն կը հետեւի թէ 1930ին յայտարարուած կազմական կանոնագիրը սկսած է գործադրուիլ։ Յանձնախումբը նկատի առաւ հոգատար պետութեան մտադրութիւնը Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութեանց հետ՝ մօտաւոր ապագայի մէջ կնքելու դաշնագրութիւններ, նկատի առնելով կատարուած բարեշրջումներն ու իրականացած յառաջդիմութիւնները։

«Յանձնախումբը լսեց իրաւասու ներկայացուցչին զեկոյցը թէ ներկայ բարեշրջումը, Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար կը ձգտի հոգատարութեան վերացման, մինչեւ ժամանակ մը, որ չի կրնար հեռու ըլլալ եւ թէ հետեւաբար, այս երկիրներու կառավարութեանց հետ կնքուելիք դաշնագրերը պիտի նախատեսեն ոչ թէ հոգատարութեան գործադրութիւնը, այլ անոր փոխարինումը երբեւէ նոր վիճակով մը։

«Յանձնախումբը հետաքրքրութեամբ պիտի հետեւի այս բարեշրջման եւ հանգրուաններուն որոնցմէ, Սուրիա եւ Լիբանան պիտի ընթանան դէպի այն վայրկեանը, ուր այս երկիրները այլեւս պէտք չպիտի ունենան հոգատարին օժանդակութեան, ոչ ալ խորհուրդներուն, որոնցմէ օգտուեցան կարճ ժամանակի մը ընթացքին միայն։

Յանձնախումբը յոյս կը յայտնէ թէ այն համաձայնութեանց մէջ, որոնք պիտի պատրաստեն Սուրիոյ եւ Լիբանանի նոր վարչաձեւը, հոգատար պետութիւնը պիտի ջանայ պահպանել այն երաշխիքներն ու կարգ մը իրաւունքներն եւ շահերը, որոնց պահպանումը մասնաւորաբար յանձնուած կը մնայ հոգատարին, մինչեւ հոգատարութեան վերջը»։

Արտաքին նախարարութեան զեկոյցէն եւ հոգատարութեանց յանձնախումբի տեղեկագրէն կ'երեւի թէ «Հավաս»ի լուրը կանխահաս է, բայց բոլորովին սխալ չէ, ինչպէս կը փորձեն ցոյց տալ ֆրանսական կարգ մը թերթեր եւ թէ ստոյգ եւ իրական դառնալու համար, պարզապէս կը կարօտի ժամանակի մը որ հեռու չէ։

Ֆրանսա Սուրիոյ մէջ կ'ընթանայ հոգատարութեան պայմանագրութեան գծած ճամբէն։ Այդ պայմանագրութեան համաձայն, «Հոգատարը Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար պիտի մշակէ սահմանադրական օրէնք մը։ Այդ սահմանադրութիւնը պիտի պատրաստուի տեղական իշխանութեանց հետ համախորհուրդ եւ նկատի պիտի առնէ նոյն հողերուն վրայ բնակող ժողովուրդներու բաղձանքները, շահերն ու իրաւունքները, պիտի հրովարտակէ այն յատուկ միջոցները որոնք պիտի դիւրացնեն Սուրիոյ եւ Լիբանանի աստիճանական զարգացումը իբրեւ անկախ պետութիւններ։»

Յիշենք թէ արդէն 1930 մայիս 14ին, հրատարակուած է սահմանադրական օրէնքը, որ հոգատարեալ երկիրներուն կուտայ վարչական եւ քաղաքական կազմակերպութիւն մը։

Ներկայիս 4 կառավարութիւններ կազմուած են այդ հողերուն վրայ.— Լիբանան, մայրաքաղաք Պէյրութ։ Սուրիա որուն կը պատկանին Դամասկոս, Հալէպ, Անթաքիա։ Լաթաքիոյ կառավարութիւնը եւ Ճէպել Տրիւզիները։ Այս վերջինին կեդրոնն է Սուէտիա։ Սուրիա եւ Լիբանան արդէն կազմուած են իբր հանրապետութիւն։ Լաթաքիա եւ Ճէպել ունին կառավարիչ մը եւ յատուկ խորհուրդ մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ»

Անխուսափելի էր աշխատաւորական դահլիճին հրաժարումը՝ ներկայ պայմաններուն մէջ։

Տնտեսական տագնապը իր գագաթնակէտին հասաւ վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին։ Միջազգային պարտքերու վճարման յետաձգումը եւ Գերմանիոյ տնտեսական քայքայումը փութացուցին քաղաքական տագնապը այս երկրին մէջ ալ, եւ կառավարութիւնը սկսաւ մտածել ճարահատ միջոցներու մասին։

Արդիւնաբերական ու առեւտրական յարաճուն տագնապը որոշ չափով դարմանելու անհրաժեշտ պայմաններէն մէկն էր, անշուշտ, խնայողութիւնը։ Այս առաջադրութեամբ, ամիսներ առաջ կազմուեցաւ յանձնախումբ մը որ կարգ մը թելադրութիւններ ըրաւ, կրճատելու համար պետութեան ծախքերը որոնց գումարը կ'անցնի 800 միլիոն ոսկիէն։

Յանձնախումբը կ'առաջարկէր ջնջել պետական պաշտօնեաներու թոշակները, անգործներու նպաստը եւ 100էն 10 մաքսատուրք մը հաստատել բոլոր տեսակի ներածումներուն վրայ։ Դահլիճը քննութեան ենթարկեց յանձնախումբին տեղեկագիրը եւ որպէս զի պատասխանատուութիւնը կիսուի, գործակցութեան հրաւիրեց ընդդիմադիր կուսակցութիւնները։

Ո՛չ քէն, ո՛չ ատելութիւն։ Միացան բոլորը եւ պատրաստեցին ծրագիր մը, յանձնախումբին թելադրութեանց հիման վրայ, որուն համաձայն կարելի պիտի ըլլար խնայել տարեկան 60-75 միլիոն ոսկիլին։

Վէճը սկսաւ այդ խորհրդակցութիւններուն ընթացքին, որովհետեւ դահլիճը ինքն իր մէջ անհամաձայն էր կատարուելիք խնայողութեանց ձեւին մասին։ Գործադուրկներու նպաստին կրճատման դէմ էին կարգ մը նախարարներ, որոնց ետեւ կեցած էր Արհեստակցական Միութիւններու վիթխարի կազմակերպութիւնը։ Միւս կողմէ, պահպանողականները անբաւական համարեցին առաջարկուած խնայողութիւնները։ Իսկ ազատականները բոլորովին հակառակ էին մաքսատուրքի հաստատումին։

Հետեւաբար, վարչապետ Մաքտոնըլտ իր դէմ ունենալով իր նախարարներուն մեծագոյն մասը եւ մանաւանդ ամբողջ Արհեստակցական Միութիւնները, ստիպուեցաւ իր հրաժարականը մատուցանել, փոխանակ տեղի տալու իր վարած կուսակցութեան պահանջներուն։

Տարօրինակ չէ, ուրեմն, երբ այսօր բովանդակ Անգլիան, բացի ծայրայեղ աշխատաւորականներէն, կը ծափահարէ Մաքտոնըլտի հայրենասիրութիւնը։ Մէկդի դրած կուսակցութեան շահը, նոյն իսկ իր անձնական փառասիրութիւնը, նախկին ընկերվարական վարչապետը, գլուխն է դարձեալ Ազգային կառավարութեան։ Իրեն դէմ ունի աշխատաւոր ու պարտուած բազմութիւնները, բայց իրեն հետ է պահպանողական Անգլիան։

Հէքեաթի չափ անհաւատալի կը թուի այս յանկարծական յեղաշրջումը օտարականին աչքին, բայց եթէ աչքի առջեւ ունենանք այն իրողութիւնը որ Անգլիացիին համար հայրենիքին շահը ամէն բանէ առաջ է ու ամէն բանէ վեր, պիտի համոզուիք որ այնքան ալ արտասովոր դէպք չէ պատահածը այս երկրին համար։ Պահպանողական, Ազատական ու Աշխատաւորական կուսակցութիւնները միասնաբար պիտի վարեն երկրին գործերը այս ճգնաժամի պահուն, մէկ կողմ նետելով բոլոր վէճերը, որոնք երկրորդական են տիրող սպառնական կացութեան առջեւ։ Ականջը խօսի հայ ժողովուրդին ճակատագիրը վարող հայրենասէ՛ր էֆէնտիներուն։

*
* *

Ազգային կառավարութիւնը պիտի ունենայ միայն առժամեայ հանգամանք եւ ամէնէն հրատապ հարցերը քննելէ եւ պատրաստուած ծրագիրները խորհրդարանին ներկայացնելէ յետոյ, պիտի լուծուի, ինչպէս կը հաւաստեն ամէն կողմէ, որովհետեւ դահլիճին կազմութեան ձեւը եւ իրաւասութիւնները կուսակցական տեսակէտէն, անհամապատասխան են օրուան պահանջներուն։ Անգլիոյ մէջ կառավարութիւն մը հաստատուն դիրք ունենալու համար, պէտք է ներկայացնէ խորհրդարանին մեծամասնութիւնը։

Աշխատաւորականները մեծամասնութիւն չունէին արդէն երկու տարիէ ի վեր, իսկ այսօր պառակտումը աւելի վտանգաւոր դիրք ստեղծած է իրենց համար, կուսակցութեան քայքայման պատճառ ըլլալու սատիճան։ Կացութիւնը միեւնոյնն է պահպանողականներուն համար, որոնք միայն 252 երեսփոխան կը համրեն խորհրդարանէն ներս. իսկ ազատականներու փոքր համրանքը պարզապէս հաւասարակշռութիւնը պահելու կը ծառայէ։

Համաձայն մամուլի լաւատեղեակ հաւաստիքներուն, Ազգային կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ պիտի մնայ մինչեւ դեկտեմբեր, այսինքն մինչեւ որ աւարտի հնդկական խորհրդաժողովը եւ մինչեւ որ երկիրը պատրաստուի ընտրական պայքարի։

Պիտի հարցնէք թէ ինչու ընտրութեան չեն ձեռնարկեր անմիջապէս։

Պատճառները որոշ են։ Կուսակցութիւններէն ոչ մէկը ապահով է իր յաղթանակին։ Ժողովուրդը դեռ վերջնականապէս համոզուած չէ աշխատաւորականներու պարտութեան եւ պնդողներ կան որ տնտեսական կացութիւնը տարբեր չպիտի ըլլար, եթէ պահպանողական դահլիճ մը վարէր երկիրը, 1929էն ասդին։ Ի հարկէ ընդդիմադիր կուսակցութիւնները հրաշքներ կը խոստանան, բայց կը թուի թէ փողոցէն անցնող մարդը այնքան ալ միամիտ չէ խանդավառուելու համար։ Այս պայմաններուն մէջ, հասկնալի է որ կուսակցութեանց շահն իսկ կը պահանջէ յետաձգել ընտրութիւնները լաւագոյն առիթին։

Մնաց որ Ազգային կառավարութեան մը կազմութիւնը կրնայ շատ խոշոր օգուտներ ունենալ Անգլիոյ համար, միջազգային հորիզոնին վըրայ։ Եւրոպական կարգ մը պետութիւններ զսպուած հեգնանքով կը դիտեն Լոնտոնի մէջ պատահած դէպքերը։ Հնդկաստանի մէջ Կանտին եւ իրենները ծափ կը զարնեն, երբ Մեծն Բրիտանիա «երկու ծայրը իրարու չի կրնար բերել» ու ինքզինքը կը ճանկռտէ վէրքերը դարմանելու համար։ Ամերիկան՝ աշխարհի անյագ աշխատաւորը, քմահաճ պայմաններ կ'առաջարկէ հպարտ Ալպիոնին։

Իսկ այս բոլորին դէմ ճակատելու համար, անհրաժեշտ էր համագործակցութիւնը բոլոր հոսանքներուն, բան մը որ իրականացաւ շնորհիւ ընկերվարական Մաքտոնըլտի շրջահայեաց ու հայրենասէր քաղաքականութեան։ Պէտք կա՞յ շեշտելու որ այս գործակցութիւնը պիտի սթափեցնէ շատերը, Նիւ Եորքէն մինչեւ Փարիզ ու Մոսկուայէն մինչեւ Հնդկաստան։

Երեք կուսակցութիւններու պետերը օրուան տագնապին մասին խօսելով, կը կրկնեն մէկ բան միայն — Հայրենիքը ամէն բանէ առաջ։ Այս հաւատքով պիտի առաջնորդուին երեքն ալ եւ ապահով են յաղթանակին մասին։

*
* *

Ինչպէս յայտնի է նոր դահլիճին մաս կը կազմեն չորս Աշխատաւորականներ (Մաքտոնըլտ, Սնոտըն. Թոմաս եւ լորտ Սէնքի), չորս Պահպանողականներ (Պոլտուին, Սըր Սամուէլ Հօըր, Նէվիլ Չէմպըրլէյն եւ Սըր Ֆըլիփ Լիսթըր) եւ երկու Ազատականներ (Սըր Հէրպըրթ Սէմուէլ եւ լորտ Րիտինկ)։ Գլխաւոր պետական դէմքերէն դուրս կը մնայ միայն Լոյտ Ճորճ, իր հիւանդութեան պատճառաւ։

Խորհրդարանը պիտի բացուի սեպտեմբեր 8ին, այսինքն սովորական թուականէն երկու ամիս առաջ։ Ամենաբուռն պայքարի կը պատրաստուին Արհեստակցական Միութիւնները, որոնք 286 աշխատաւորական երեսփոխաններու վրայ կը համրեն 110 հոգի իրենցմէ։

Ինչպէս յիշեցինք վերը, գործադուրկներու նպաստին 100էն 10ը ջնջելու ծրագիրը մեծ գրգռութիւն յառաջ բերած է աշխատաւորական շարքերէն ներս եւ եթէ չափազանցութիւն չկայ իրենց պետերուն յայտարարութեանց մէջ, ամէն ճիգ պիտի թափեն ձախողեցնելու համար օրինագծին քուէարկումը։ Չպիտի խնայեն ո՛չ Մաքտոնըլտի, ո՛չ Սնոտընի։ Պայքարին գլուխը կեցած է արտաքին գործերու նախորդ նախարարը՝ Հէնտըրսըն որուն հետ են ընկերվարական դահլիճին այն անդամները որ հակառակ քուէ տուին վարչապետին որոշումներուն։

Ինչ կը վերաբերի Մաքտոնըլտի դիրքին կուսակցութենէն ներս, կը թուի թէ անվերադարձ կերպով պիտի հեռացուի կուսակցութեան պետի պաշտօնէն, թէեւ, ինչպէս կը շեշտէր անցեալ գիշեր անթելի կայանէն, ինքն է եղած Աշխատաւորական կուսակցութեան գլխաւոր հիմնադիրը։

Արհեստակցական միութիւնները արդէն իսկ որոշած են միանգամընդմիշտ հեռացնել նոր դահլիճին ընկերվարական անդամները, կուսակցութեան շարքերէն եւ նկատել զանոնք իբրեւ անհատ ընկերվարականներ։ Հաւանական է որ Հէնտըրսըն ընտրուի վարիչ եւ հետեւաբար ապագայ վարչապետը, եթէ Աշխատաւորականները շահին ընտրութիւնները։

Եթէ չկրճատուի գործադուրկներու նպաստը, ազգային կառավարութիւնը պիտի ստիպուի, ինչպէս ցոյց կուտան երեւոյթները, նոր տուրքեր աւելցնել, որոնցմէ դարձեալ ուղղակի պիտի տուժէ աշխատաւոր զանգուածը։ Եւ շատ հաւանական է որ այդ լուծումին յանգին վերջ ի վերջոյ։ Այս իմաստով շահեկան են յառաջիկայ խորհրդարանին վիճաբանութիւնները։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

3.— ԳԱՂԹԱՅԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Ահա ինչ որ պիտի մնայ՝ Ցուցահանդէսէն։ Միակ շէնքը՝ որ կոչուած է յաւերժացնել Գաղթային Ցուցահանդէսը։ Եւ անոր համար ալ այս Պալատը մկրտուած է նաեւ ցեւական թանգարան՝ Musée Permanent։

Արդարեւ, խոշոր պալատ մը, որ իր սիւնազարդ արտաքինով մեհեանի մը պատրանքը կուտայ։ Մուտքը մանաւանդ իսկական մեհեանի մը մուտքն է։ Լայնանիստ եւ փառաշուք սանդուղներ։

Պալատը՝ միակտուր է դուրսէն։ Ներսէն բաժնուած է՝ երեք յարկերու եւ ստորերկրեայի մը։

Չորս պատերը՝ բարձրաքանդակ նկարներով պատուած կը բերեն ֆրանսական արդի ճարտարապետութեան։

Քանդակագործը՝ պարոն Ժանիօ՝ կարծէք գիրքի մը էջերուն վրայ գրած ըլլայ Գաղթային պատմութիւնը։ Իր անցեալով եւ ներկայով։

Եւ ամբո՛ղջ քարէ էջեր, որ փիւնիկեան կամ ասորական հին արձանագրութիւններու նման՝ կը պատմեն հեռաւոր երկիրներու փառքն ու ներկան։

Անոնց մարդերը՝ վայրենիօրէն գեղեցիկ եւ ուժով։ Անոնց քրտինքին ու մկաններուն արգասաւորութիւնը։ Անոնց հողին յառաջդիմութիւնն ու բերքը։ Բոյսեր, կենդանիներ։ Այս բոլորը կուգան անգամ մըն ալ ցուցնել, որ այս հեռաւոր եւ մոռցուած բազմագոյն ցեղերը՝ բանով մը վար չեն մնար ճերմակներէն։

Այլեւ կը գերազանցեն սպիտակութիւնը իբրեւ առաւելութիւն դաւանող արեւմտեաններըը՝ բարութեամբ եւ խաղաղասիրութեամբ։

Դիտեցէք այս քանդակները։ Ոսկի հասկեր, մեղրածորան անհամար պտուղներ, զարերուն գիմադրող անտառներ, փայտեր, ջերմութեան եւ պաճուճանքի հանքեր՝ բոլորը, բոլորը առատօրէն կը հոսին ֆրանսական գլխաւոր դուռերէն ներս՝ Մարսէյլ, Պորտօ, Հավըր, Սէն-Նազէր, Նանթ, Տէօնքէրք։ Եւ մինչեւ անգամ խորհրդաքանդակուած է Պուրժէի օդակայանը, որ նոյնպէս մեծ դեր ունի ակնեղէնի եւ ոսկիի ներածման գործին մէջ։

Քարէ այս էջերուն վրայ՝ նկարուած է գաղթային ժողովուրդներու շինարարութիւնը։ Անոնց կեանքը՝ իրենց գմբէթաւոր խցիկներէն եւ յարդէ տաղաւարներէ ներս։ Անոնց սէրը, այնքա՛ն պարզ եւ սակայն այնքա՛ն պատկառազդու՝ իրեն խորհրդաւորութեամբ։ Իրեն վիպականութեամբ եւ հերոսաբոյր կեցուածքով։

Իսկապէս գեղեցիկ կ'ըլլար՝ որ սափոր ունին, որ լիճերուն եւ եղէգնուտ գետերուն ափը՝ գաղտնի կը սպասեն՝ մէկուն որ հեթանոս աստուծոյ մը պէս թեւ ձայն ունի, խոժոռադէմ, եւ ուսերուն վրայ՝ ողկոյզ մը ագամաթուզ։

Վայրենի՞։

Դեռ ճշդուած չէ այս բառին սահմանը։

Իսկ այս սեւերը՝ անընդունակ են չարութեան եւ դաւաճանութեան։

Անոնք բարի են՝ իրենց հողին պէս։

Եւ իրենց քաղաքակրթութիւնը՝ նման իրենց անտաշ աղամանդներուն։ Կոպիտ բայց՝ արժէքաւոր։

Ահա, ինչ որ կը կարդաք այս արձանագրութիւններուն վրայ։

*
* *

Այժմ ներս մտնենք։

Թանգարանը տեսակ մը շարժապատկերն է Ֆրանսայի գաղթային ջանքերուն։

Յարկէ յարկ եւ սրահէ սրահ դուք կը տեսնէք վերելք մը դէպի արդիականութիւն։ Տարազով, բարքով, կենցաղով եւ աշխատութեան սիստեմով։

Ճամբորդութեան եւ փոխադրութեան նորագոյն մեթոտներ։ Մարդկային եւ ընտանի կենդանիներու ուժին խնայողութիւնը՝ շնորհիւ մեքենաներու ընդհանրացման։

Պատմական բազմաթիւ բեմադրութիւններով ականատես կ'ըլլանք գերիներու ազատագրութեան, տարափոխիկ եւ համաճարակ հիւանդութիւններու վերացումին։

Ժանտախտ, հնդկախտ, քնախտ դեղին տենդ, ճահճատենդ եւայլն անողոք պատուհասներ հետզհետէ պատմութեան գիրկը կ'երթան, շնորհիւ արեւմուտքի գիտերուն եւ ջանքերուն։

Կառախումբը, որ հետզհետէ իր օղակները կը բազմացնէ՝ փոխարինելով ուղտերուն եւ փիղերուն կարաւանը։

Հսկայ նաւեր եւ մէջը ստուերասուն գլխանոցներով մարդիկ՝ որ կուգան մեքենայով եւ վառօդով, թոյնով եւ դեղով՝ բիչ մը արեւ գողնալու համար իրենց հազացող հայրենիքին...

Թանգարանի առաջին յարկը կը ներկայացնէ գաղթավայրերու պատմականը՝ զանազան նկարներով, փաստաթուղթերով, բեմադրութիւններով եւ կենդանի պատկերներով։ Ջանք գրուած է ներկայացնել Գաղթային Կայսրութիւնը, որ առաւելապէս գործն է Երրորդ Հանրապետութեան։ Անոր անցեալն ու ներկան։ Բոլոր այն տաժանակիր աշխատանքները, պայքարը, գրաւումները, հետախուզութիւնները, գիտերը։ Նուաճումները եւայլն։ Դէպքեր եւ դէմքեր։

Գաղթավայրերու հետ առեւտուրին ներշնչումը՝ ֆրանսական արդի արուեստին մէջ՝ կ'արտացոլայ պատի նկարներու վրայէն։ Ծովային եւ ցամաքային տեսարաններ։

Եւ ի՞նչ են այդ մեծադիր պաստառները։ Պատմութիւնը՝ արեւմտեան Ափրիկէի եւ Մատակասկարի նուաճումին։ Մարոքին եւ Թունուզին։ Պատժուիլը Սահարացիներուն, որոնք թոյլ չէին տար Միսիոնարներու դաստիարակչական աշխատանքը։

Ահագին ցուցադրութիւններ կան հանրային եւ վարչական գործունէութենէն։

Անոնց գործունէութիւնը յայտնի եւ անյայտ հանքերու եւ հարստութիւններու շահագործումին համար։

Ցետոյ նաեւ Գաղթային Բանակին գործունէութիւնը։ Գաղթային բանակն է, որ կը պաշտպանէ գաղթավայրերու հարստութիւնը։

Գաղթավայրերու ծովային ույժն ալ ունի իր առանձին սրահը՝ որպէսզի այցելուները զգան գաղթավայրերուն եւ Մայր Հայրենիքին միջեւ եղած կապին կարեւորութիւնը։

Այս սրահին մէջ տեղաւորուած է ընդծովեայ մը դիտակը, որուն մէջէն այցելուները կը դիտեն ամբողջ Փարիզը՝ իր Հրջակայքով եւ մանաւանդ ցուցահանդէսին համայնապատկերը։

Հին զէնքեր, գաղութներու դրամներ, տարազներ եւայլն նոյնպէս կը ցուցադրուին՝ թատերական տեսարաններով։

Խոշոր երկրագունդի մը վրայ գունաւոր լոյսերու շնորհիւ որ օճեբու պէս կլլած են աշագին ցամաքամասեր, կը նշմարէք ճամբաներուն եւ հաղորդակցութեանց քանակը եւ հենդանութիւնը։

Թէ գաղթավայրերը ի՛նչ դիրք կը գրաւեն ներկայիս՝ տնտեսականօրէն դիւրին է տեղեկանալ՝ դիտելով ներքնասրահը որ կը շրջանակէ առաջին յարկը։

Այստեղ, տեսակ մը վիճակացոյց կամ փաստացանկ (inventaire) է գաղթային արտադրութիւններու։

Անտառային, հողային, ջրային, հանքային, կենդանական եւայլն հարստութիւններ որ գլխու պտոյտ կուտան իրենց բազմահազար տեսակներով եւ անսպառ առատութեամբ։

Եւ ի՛նչ։

Փայտը, որ կը գործածենք մեր բնակութեան համար՝ գաղութներէն կուգայ։

Ցորենը, որով կը կշտանանք՝ գաղութներէն կուգայ։

Սուրճը, որ կը խմենք, գաղութներէն կուգայ, բուրդը եւ բամպակը որ կը հագնինք՝ գաղութներէն կուգայ։

Կաշին, որ մեր եղունգը կը պաշտպանէ՝ գաղութներէն կուգայ։

Այս հանքերը, այս պտուղները, այս զարդեղէնները՝ բոլորը գաղութներէն։

Ապա, ուրեմն, կը կենաս պահ մը մտածելու թէ արդեօք ի՞նչ կ'արտադրէ՝ ինքը Եւրոպան...

Գաղթային Թանգարանը կառուցուած է «պէթօն-արմէ»ով եւ խաւափայտով։ Գիւտ մը, որ հաւանօրէն ընդհանրանայ բնակութիւններու համար եւս։

Գաղթային Պալատը՝ տեսակ մը մանրանկարն է համագաղթային վիճակին՝ ամէն մարզի մէջ։

Եւ արժանի պահպանման՝ իր դաստիարակչական հանգամանքով եւ դասաւորութեամբ։

Այժմ խօսինք Հնդկաչինի մասին։

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

Մ. ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ (Մ Ա Ռ)

Երեւանի թերթերը կը ծանուցանեն մահը Մ. Տէր Յովհաննէսեանի, դաշնակցական ծանօթ դէմք մը, որ գործած է նախ Կիլիկիոյ մէջ, յետոյ սահմանադրութեան շրջանին անցած է Պոլիս։ Եղած է ուսուցիչ եւ հրատարակած է գիրք մը թրքական բանտերուն մասին։ Աշխատակցած է դաշնակցական թերթերուն, մասնաւորապէս «Ազատամարտ»ի։ Հանրապետութեան շրջանին անցած էր Հայաստան, ուր կը մնար։

Ցարգանք իր յիշատակին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔ[ը]

Ազգ. Վարչութեան տ
նապը, որ կը շարունակուէր
տենէ մը ի վեր, լուծուեցաւ
խաղաղ համաձայնութեա
Այժմ վարչութիւնը զբաղ
հպատակութեան եւ կազմակ
կանոնագրի մշակման հար
րով։

*** Կրթական խորհուրդ
կազմը լրանալէ վերջ, տեղի
նեցան ուսուցիչ եւ ուսուց
հիներու դասաւորումները
ճշդուեցան իւրաքանչիւրին
տիճանները մինչեւ հոս՝
Իսկ երբ կարգը կուգայ ուս
ցիչները վարձատրելու խնդ
եւ կրթական Կեդր. Վարչ
թեան, կը պարզեն չափազ
ցաւալի հոգեբանութիւն
«Մեր ամսականներն ալ կրճ
ուեցան, որով՝ ուսուցիչներն
պէտք է քիչ ստանան»։ Ա
պէս բարբառողները 4-5
զինոց ընտանիքի տէր են, կ'
խատին առ հասարակ հայ
որդի եւ երկուքը միասին՝
եալ շրջանին եթէ կը ստա
յին 7000 տրախմի, այս տ
կը ստանան 6000 տրախ
այն ալ 12 ամիս կանոնաւոր
բար։ Իսկ՝ ասոնց դէմ, ամ
շատ ամսական առնող դասա
րակ կամ տնօրէն-ուսուցիչը
ստանայ՝ ամսական 25
տրախմի եւ... խմացէ՛ք... 10
միս միայն. Ամառուան եր
ամիսները օդ կլլելու դա
պարտուած։ Կեդր. Վարչութ
ու կրթական խորհուրդին
կան մարդիկ որ այս գումա
ալ շատ կը նկատեն։ Քանի
իրենց 12 ամիս կանոնա
կերպով ստացած 7000 տրա
մին իջած է 6500-6000ի,
բեմի ուսուցչին՝ 10 ամիս ստ
ցած 25.00ը պէտք է ի
2200ի։

Ա՛լ խօսք չենք ըներ օգն
կան ուսուցիչներուն, որոնք
դրութեամբ եւ սակով դա
պարտուած են անօթութեա
Երեւակայեցէք որ ընտանի
տէր օգնական ուսուցիչ մը
տի ստանայ տարեկան՝ 18.0
տրախմի կամ՝ 6000 Փր. Փրա
Եւ այս գումարով տունի վար
պիտի տայ, զաւակ պիտի պ
եւ ընտանիք պիտի ապրի
ամբողջ 12 ամիս։ Այսպէս՝
թեւօրէն կրթական մշակներ
մանաւանդ նիւթական կացու
թեան հետ խաղացողները զ
իրենք որ եւ է աշխատանք
փած ըլլային դպրոցներ
պիտանէի հայթայթման գոր
մէջ։ Տարեկան քանի մը փշր
տրախմի զանազան վարժար
ներու, իսկ այս վերջիններ
անունով ստացուած մեծագ
մար դրամները.., դէւանակ
ծախքերու։ Այս բոլորին
տեւանքը, այն պիտի ըլլայ,
ինչպէս «Յառաջ»ի ընկ. խմբ
գիրը գեղեցիկ կերպով բամ
նախատեսած էր իր «մին
ե՞րբ այսպէս պանիր-հաց
խմբագրականով եւ անոր
ջորդ «անխուսափելին»ով,
հզհետէ հրապարակէն պի
քաշուին՝ երիտասարդ կամ հ
բոլոր հաւատաւոր ուսուցի
ները։ Կ'երեւի մեր վարիչն
ալ այդ օրուան կը սպասեն։

Ու տակաւին այս բոլոր
չի վերջանար մեր շրջանի
ուսուցիչներուն նահատակութի
Մինչեւ Թուականն (օգոստոս 2
դեռ Աթէնքի Թաղային դպր
ներու համար ուսուցիչներ
հետ ո՛չ մէկ խօսակցութիւն
պայմանագրութիւն տեղի ու
ժած է։ Առատուն կանուխ արթ
ցող Թաղականը առանց կար
ւորութիւն տալու քիչ մը բար
խիղճ եւ խելահաս հոգաբար
ձուի մը դիտողութեանց, կ'
գէ ըստ կամս կարգադրութի
ներ ընել։ Այս տնօրէնը նա
այն ուսուցիչը հանել, աս
րել, ան ճամբել։ Եւ ուսուցի
ները կը սպասեն որ աղա
զիրենք պայմանաւորեն։ Թէ
այս վիճակին մէջ պատասխ
նատուութեան մեծ բաժին
նին նաեւ ուսուցիչները, որ
մէջ չեն պակսիր քծնողներ
մեծապատիւ մուրացկաններ՝
Որքան ատեն, որ կրթակ

ասպարէզէն չեն մաքրագործուիր այսպիսիները, ուսուցչութեան մեծամասնութիւնը պիտի տառապի ու հալածուի։

*** Հանրային կեանքը կընճանի, մխիթարական ընթացքով մը։ Օրինակ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ծնած է նոր գործունէութեան մը. կ'աշխատուի զանազան աճիւններով կազմուած մարզականները հաւաքել Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ։

*** Հ. Կ. Խաչը գումարեց իր ընդհանուր ժողովը եւ ընտրեց իր նոր վարչութիւնը։ Ժողովը գնահատանքի բանաձեւ անցուց՝ ի պատիւ Տիկին Օնպաշեանի վարչութեան գործունէութեան, որ ժառանգած խոշոր բացը գովելապէս նուազեցուցած էր, շնորհիւ իր եւ ընկ. Շ. Մխաքեանի ջանքերուն։ Ճիշդ ժամանակին հասած էր «Յառաջ»ի միջոցաւ ստացուած գումարը։ Կը տեղեկանամ թէ նոր վարչութիւնը կը զբաղի շրջաններու վերակազմութեան աշխատանքներով։

Այս առթիւ, պէտք է ըսել, որ Զաւարեանի հողի գնումը գրեթէ աւարտած է եւ շէնքը կը պատկանի Հ. Կ. Խաչին։ Այս տարի Զաւարեանի եւ Քօքինոյ Ազգ. դպրոցի միացման համար սկսած բանակցութիւնները գրեթէ յաջողութեամբ վերջանալու վրայ էին, երբ ինչակեաններու դրդումով առաջարկ մը եկաւ եւ խզեց բանակցութիւնները՝ կը լսեմ, որ Քօքինոյ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը կը փափաքի միացումը իրականացած տեսնել եւ այդ իսկ պատճառաւ՝ գործը եւ բանակցութեանց շարունակութիւնը յանձնած են Ազգ. Կեդր. Վարչութեան։

*** Վերջերս Եգիպտոսէն Աթէնք եկան Տէր եւ Տիկ. Վօլթէր, տուին շարք մը թատերական ներկայացումներ, Հիւկոյի «Թշուառները» եւ Ս. Պարթեւեանի «Անմահ բոցը» եւ կը պատրաստուին ներկայացնելու Լ. Շանթի «Հին Աստուածները»

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀՐԱՇՔՆԵՐ

Ամերիկացիները կը յառաջդիմեն արագարշաւ։

Թերթ մը կը տեղեկացնէ թէ շուտով օրաթերթերուն լրաբերները իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան մեքենայ մը, որ անմիջապէս կրնայ լուրը գրել ու անթել հեռագրի մը պէս փոխադրել խմբագրատուն։

Մեքենան սովորական գրի մեքենայ մըն է, որ անթել հեռագրի ձեւով սարուածք մըն ալ ունի։

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ շուտով պիտի հնարուի մեքենայ մըն ալ, զոր ամէն քաղաքացի իր տանը մէջ դնելով, ամէն առտու անկողնին մօտ պիտի տեսնէ գրուիլը օրուան բոլոր լուրերուն։ Այսինքն թերթերը պիտի հրատարակուին ճիշդ ընթերցողին դիմացը, շնորհիւ անթելին։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«ՍՈՒՐԻԱՆ ԹՈՔԱԽՏԱՒՈՐԻ ԹՈՒՔՆ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՄԱՐ»

ԽՄԲ.— Թուրքերէն «Վագըթ» լրագիրը կը շարունակէ իր գրգռութիւնները Սուրիա հաստատուած հայ գաղթականներու մասին։

Արդէն հրատարակած էինք Թուրք թերթին նախորդ երեք յօդուածները։

Օգոստ. 22ին նոյն թերթը սկսաւ հրատարակել նոր շարք մը, որ իբրեւ թէ մաս կը կազմէ իր խմբագիրներէն մէկուն կատարած ուսումնասիրութեան։

Ահա առաջինը այդ շարքին.—

Սուրիա այնպիսի հողամաս մըն է, ուր հաւաքուած են Թուրքիոյ բոլոր թշնամիները։ Երբ Սուրիա ըսուի, մարդուս միտքը կ'իյնան Հայերը, Քիւրտերը, 150նոցները, դաւաճանները փախստականները։ Պատճառը երկար բարակ փնտռելու պէտք չկայ, որովհետեւ ուրիշ երկիրներու մէջ ընդունելութիւն չգտնող բոլոր հայրենադաւանները փրանս. հովանաւորութեան ներքեւ գտնուող մեր նախկին հողերուն մէջ ընդարձակ ասպարէզ կը գտնեն գործունէութեան։ Այս է պատճառը որ նոյն իսկ ամէն ամիս Սուրիոյ մէջ կ'աւելնան մեր այլազան թշնամիները։ Սուրիա ա՛յն է Թուրքիոյ համար, ինչ որ է թոքախտաւորի թոքը առողջ մէկու մը համար։

ՆԱԽ ԵՒ ԱՌԱՋ ՀԱՅԵՐԸ

Սուրիոյ մէջ 200-230 հազար Հայ կայ («Յառաջ» ?)։

Ասոնցմէ կարեւոր մէկ մասը գաղթած է Թուրքիայէն, իսկ մէկ մասն ալ բնիկ Սուրիացի Հայ է։ Ասոնք կը բնակին Հիւսիսային Սուրիա, իրենց նախկին գիւղերուն մէջ։ Թուրքիայէն գաղթած Հայերը (բնականաբար մասնաւոր նպատակով) գրեթէ ամբողջովին տեղաւորուած են թրքական սահմանագլխուն վրայ։ Քիլիսցի Հայերը տեղաւորուած են Ազեզ, Պիրէճիքցի եւ Ուրֆացի Հայերը՝ Ճարապլուս, Տիարպէքիրցի Հայերը՝ Քամըշլը, Տէօրթեօլցի Հայերը Իսկէնտէրուն։ Այսպէս, գաղթական Հայերը տեղաւորուած են իրենց քաղաքներուն ամէնէն մօտիկ վայրեր եւ յայտնի է թէ ի՛նչ նպատակաւ աշխարհի չորս կողմը ցրուած Հայերը վերջերս Ազգերու Դաշնակցութեան կարգադրութեամբ սկսան գալ Սուրիա։ Վերջերս հայկական երեք գիւղեր հաստատուեցան Իսկէնտէրուն, Ամիրի հովիտին մէջ, Ասկէր Զայըրը։ Այս երեք գիւղերը առայժմ կը բաղկանան 230 տունէ։ Բայց ընդարձակելու համար միջոցներ ձեռք առնուած են։ Ասկէ զատ հոծ վիճակի մէջ Հայեր հաւաքուած են Գըրըքխանի։ Միայն Գըրըքխանի մէջ 200 հայ տուն հաստատուեցաւ։ Կը խորհուի հայկական թաղամաս մը հաստատել Անթաքիա եւ բոլոր ասոնց ծախքը կը հայթայթէ եղեր Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Սուրիոյ Հայերուն Դաշնակցական եւ կամ Հնչակեան եւ այս երկու կուսակցութիւններուն միջեւ շարունակ արիւնալից կռիւներ կը պատահին։ Կռիւին պատճառն ալ Թուրքերն են։ Դաշնակցականները ծայրայեղ թշնամի են Թուրքիոյ։ Իրենց նպատակն է Արեւելեան նահանգներու մէջ Հայաստան մը կազմել եւ միանալով Քիւրտերուն Հոյպունականներուն հետ, ծանօթ Դաշնակ-Հոյպուն ընկերակցութիւնը հիմնած են։ Մինչեւ մօտ ատեններս գործունէութիւն (!) ցոյց կուտար այս ընկերութիւնը, բայց վերջերս, իր բոլոր ձեռնարկներուն ապարդիւն մնալուն պատճառաւ, կորսնցուց նախկին կարեւորութիւնը։ Դաշնակները այլեւս կորսնցուցած են այն յոյսը թէ իրենց երազները օր մը իրականութիւն պիտի գտնէին։ Հնչակները հակառակորդն են Դաշնակներուն։ Անոնք կը խորհին թէ աշխարհի վրայ (հոգ չէ Խորհրդային Միութեան մէջ) հայկական կառավարութիւն մը գոյութիւն ունի, ուստի կը պաշտպանեն այն գաղափարը որ աշխարհի բոլոր Հայերը պէտք է յարին Երեւանի կառավարութեան։ Հնչակները Դաշնակներէն առաջ ըմբռնած են որ ոեւէ օգուտ յառաջ չի գար Թուրքիոյ հետ մարտնչելէ։ Տեսնենք ե՛րբ այս ճշմարտութիւնը պիտի ըմբռնեն ապուշ Դաշնակները։ Անկախ Օջախի մը գաղափարին շուրջ արիւնալից կռիւներ տեղի կ'ունենան այս երկու թշնամի կուսակցութիւններուն միջեւ։ Հայ ազգին բաւական սուղի կը նստի այս կռիւը, այսինքն ամէն տարի 40-50 հայ երիտասարդ կը զոհուին։

Սա ալ պէտք է ըսել թէ Սուրիոյ մէջ Դաշնակները Հնչակեաններէն աւելի զօրաւոր են եւ մեզի դէմ հայկական գործունէութիւնը տակաւին ժամանակ մը եւս պիտի տեւէ, ցորչափ դիւրութիւն գտնէ հովանաւոր պետութենէն։ Սուրիոյ Հայերը տեւական օժանդակութիւն կը գտնեն նախ Ֆրանսացիներէն, ապա Ազգերու Դաշնակցութենէն եւ վերջապէս ամերիկաբնակ եւ եգիպտաբնակ Հայերէն։ Սուրիոյ մէջ Ռէժիին ջնջումէն ետքը, Եգիպտոսի Մաթոսեան ծխախոտի ընկերութիւնը գործարաններ բացաւ Սուրիոյ մէջ։ Այս ընկերութիւնը ծխախոտի գործէն աւելի հետամուտ է Հայերը պաշտպանելու։ Ֆրանսացիները ուրիշ ո՛եւէ ազգէ եւ ցեղէ աւելի ամենամեծ վստահութիւն ցոյց կուտան Հայերուն Սուրիոյ մէջ։ Այժմ Սուրիոյ Ֆրանս. տեղեկատու բոլոր դիւաններուն մէջ անպատճառ մէկ քանի Հայեր կը գտնուին։ Այս վստահութիւնը ցոյց կը տրուի նոյն իսկ մինչեւ մարզպանութիւն պաշտօնատան ամենակարեւոր գործերուն մէջ։ Յայտնի է թէ ի՛նչ է պատճառը Ֆրանսացիներուն ցոյց տուած շնորհին եւ վստահութեան հանդէպ Հայերուն։ Ֆրանսացիք ամէնէն աւելի Հայերը յարմար կը նկատեն իրենց փափաքին համաձայն գործածելու։ Այս է պատճառը որ Հայերը իբր պահակ կը տեղաւորուին թրքական սահմանագլխուն վրայ։ Ցորչափ Հայերը իբր պահակ կենան թրքական սահմանագլխուն վրայ եւ առիթի սպասեն, Ֆրանսացիներն ալ իրենքզիրենք ապահով կը զգան Սուրիոյ մէջ։ Անմիտ համոզում։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ԱՒԱՐ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

«ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՈՍԿԻ ԱՐԺԷՔՈՎ ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐ»

Նորէն «Վագըթ»ն է որ կուտայ ազդանշանը, երկրորդ խմբագրին տակ, քաղելով «իրազեկ» անձէ մը եւ շեշտելով թէ կարելի է քիչ ծախքով եւ դիւրաւ երեւան հանել զանոնք» (19 օգոստոս).

— Ծածուկ պահուած լքեալ գոյքերու քանակութիւնը ամէն պարագայի մէջ ձեր գրածէն աւելի է։ Եթէ ասոնց վրայ աւելցուին նաեւ այն գաղտնի մնացած լքեալ գոյքերը որոնց մասին թէեւ ժամանակին տեղեկութիւն ստացուած եւ թղթածրար կազմուած է, սակայն որոշում տրուած չըլլալով, գործնապէս չեն գրաւուած, այդ գումարը աւելի եւս կը բարձրանայ։

Պոլսոյ մէջ տեսակ տեսակ համաձայնագրերու եւ տրամադրութիւններու հետ կապ ունեցող զանազան գործողութեանց ենթակայ անձեր կան։ Ներկայիս լքեալ գոյքերու վարչութեան մէջ, քննութեան կարօտ 5-6 հազար թղթածրարներ կան։

Շատ պարզ բան մըն է այս ծածկուած լքեալ գոյքեր երեւան հանուիլը, տեղեկատուներու տրուելիք դրամէն շատ պակաս ծախքով մը, «եօզլամայ»ի միջոցաւ։ Թէեւ այս մասին կարեւորութեամբ գրուած է, սակայն նկատի չէ առնուած։ «Եօզլամայ»ի կատարումը այն ատենը նըշ. տնօրէնութեան կողմէ ալ հաւանութեան արժանացած ըլլալով, ելմտական գանձման ճիւղերէ բոլոր ոչխոլամներու վերաբերեալ տոմարները բերուած էին։

Ահա այս տետրակներուն վրայէն կարելի է ընել «եօզլամա»ն, տեղին վրայ քննութիւն կատարելով եւ բոլոր կալուածատէրերը եւ զանոնք գրաւողները հրաւիրելով որ հարկ եղած փաստաթուղթերով եւ արձանագրութիւններով ապացուցանեն իրենց սեփականութիւնը։ Պոլսոյ լքեալ գոյքերու վարչութիւնը, մինչեւ այս գործողութեանց աւարտումը, պէտք ունի առժամեայ մեծ կազմակերպութեան մը։ «Եօզլամայ»ի կատարումէն եւ արձանագրութեանց կարգի դրուելէն վերջ, կարելի է այս գործը վարել ո՛չ թէ մասնաւոր դիւանի մը, այլ «մալ միւտիրի»ներու միջոցաւ։

Ներկայիս, պետական գանձուն վնասը ոչ թէ երեք միլիոն, այլ վարձքերու փոխարժէքով միայն երեք միլիոնէ աւելի է։ «Էմլաքը Զաթիէ»ի պաշտօնատան մէջ վեց հոգիէ բաղկացած պաշտօնէութիւնը չի բաւեր։ Թղթածրարներով զբաղելիք պաշտօնեայ գրեթէ չկայ։ Իմ ըսած «եօքլամա» գործողութիւնը կարելի է կատարել ելմտական գործավարութեան, պատկանեալ ելմտական ճիւղին, Մերոց ժողովին եւ տեղական ոստիկանութեան մէյմէկ պաշտօնեաներէն եւ անդամներէն բաղկացած 4 հոգինոց մարմինի մը միջոցաւ։ Ասոր համար ըլլալիք օրական անհրաժեշտ ծախքը 15 ոսկին չանցնիր։ Հետեւաբար այս «եօքլամա»ի գործը ամսական 400 ոսկի ծախքով եթէ 6 ամիսէն աւարտի, 2400 ոսկիի զոհողութեամբ խնդիրը կարգադրուած կ'ըլլայ։ Իսկ ձեռք բերուելիք շահուն գումարը միլիոնաւոր ոսկի պիտի բռնէ։

*** «Ճիւմհուրիէթ» կ'ըսէ թէ նկատելով որ ներկայ օրէնքներու մէջ ծածկուած լքեալ գոյքերու տեղեկատուներուն դրամական պարգեւ տալու մասին ո եւ է տրամադրութիւն չկայ, ելմտական գործավարութիւնը՝ փոխանակութեան խառն յանձնաժողովի Թուրք պատուիրակութեան առաջարկով նոր օրինանագիծ մը կը պատրաստէ այս մասին։

Այս օրինագծին համաձայն, գաղտնի եւ լքեալ գոյքեր եւ ծածուկ մնացած հարկատուներ երեւան հանողներուն դրամական պարգեւներ պիտի յատկացուին։ Տէֆթէրտարութիւնը կը գրաւէ իր գտած գաղտնի լքեալ գոյքերը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ա. Ե. ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՆԻՍ.— Առանց սովորական «ռէքլամ»ներու եւ առանց աղմուկի, 30 քոյրեր, կազմած են Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը։ Հինգ ամսուան մէջ, մասնաճիւղը արդէն դարձած է գաղութին սեփականութիւնը։ Գիտակից ժողովուրդը կը գուրգուրայ անոր վրայ, հաւատալով անոր մեծ դերին։

Կազմութեան օրէն եղան սեւ հոգիներ, պաշտօնաւոր անպաշտօն մեծապատիւ մուրացկաններ, որ ամէն ստորնութեան դիմեցին, խեղդելու այս մարդասիրական եւ գեղեցիկ շարժումը։ Բայց Կարմիր Խաչին անդամուհիները, պատիւ իրենց, կրցան արհամարհել այս ամէնը, այսօր դարձած են ուժ մը ի վիճակի կատարելու իր պարտականութիւնը։

Անուններ չեմ տար, սեւ հոգիներ, (մանաւանդ մէկը), թող իրենք ամչնան իրենց կատարած դերին համար. այս ժողովուրդը գիտէ գնահատել լաւ գործը եւ բարոյական ապտակ զարնել դաւադիրներու երեսին։

*** Կ. Խաչը իր բացումը կատարեց գեղեցիկ դաշտահանդէսով մը, անցեալ կիրակի, Bouche de Loupի անտառին մէջ։ Վարչութիւնը պաշտօնականէն աւելի կ'ուզէր ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտ մը ստեղծել։ Հրաւիրած էր հայ արիները, որոնք բանակումի եկած են Նիսի շրջանը, ժողովուրդը հիւրասիրեց զանոնք։

Օրուան սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Համօ, որ իր սրամիտ խօսքերով զուարճացուց հանդիսականները։ Սեղանապետը հետհետէ խօսք տուաւ ներկաներուն, որոնք իրենց բանախօսութիւններով, երգերով, արտասանութիւններով եւ զանազան անակնկալներով հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեցին։ Արիները մարզանքներով եւ խաղերով համեմեցին հանդէսը։

Վարչութեան կողմէ աճուրդի տրուեցաւ խորոված հաւ մը եւ բարձրացաւ մինչեւ 300 Փր.ի։ Շահեցաւ Պ. Գառնիկ Քիլէրճեան (Լիոնէն) եւ նուիրեց իր սկաուտ եղբայրներուն։ Այս առթիւ Կ. Խաչի վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ, Նիսի հայ գաղութի հայրիկ Յովհաննէս Պապայեանին, Պ. Պ. Քիլէրճեանի, Պանտէզեանի, Թէլէրեանի, Լեւոն Զօրեանի, եւ բոլոր հայրենակիցներու, որոնք բարի նախանձով մասնակցեցան աճուրդին։

Ապրի՛ք քոյրե՛ր, որ տառապանքի բովէն անցած, տնտեսական աննախանձելի կացութեան մէջ իսկ, կ'ըմբռնէք այն մեծ դերը, որ բաժին ինկած է ձեզ մեր նահատակ քոյրերէն եւ եղբայրներէն։

Մենք Ապրիլեան սանկերս, յանուն մէկ միլիոն զոհերու, յուզումով եւ յարգանքով կ'ըսենք,— մայրեր եւ քոյրեր, քանի դուք այսպէս էք, ձեր տրամադրութեան տակ ենք, մեր նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւնով, ձեռք ձեռքի հասնելու մեծ հանգրուանը,—Միացեալ եւ անկախ Հայաստան։

ՅԱՔԷԹ ՆԱԳՈՎԵԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Շավիլի եւ շրջականներու (Վէրսայլ, Վիրօֆլէ, Վէլիզի, Վիլ տ'Ավռէ, Սէվրը եւ Մէօտօն) աւելի քան 250 տունէ բաղկացեալ ժողովուրդը 22 Փետր. 1931 Կիրակի՝ օր գումարուած ընդհ. ժողովի մը մէջ, այլասերման վտանգը կարելի եղածին չափ ուշացնելու նպատակով, միաձայնութեամբ որոշեց մատուռ - մանկապարտէզի մը շինութեան ձեռնարկել։ Այս առթիւ հարկ եղած ծրագիր-կանոնագիրը վաւերացնելէ ետք, ինն անձերէ բաղկացեալ վարչութիւն մը ընտրեց։

Վարչութիւնս՝ սոյն բարի նպատակին իրականացման համար անհրաժեշտ նկատուած բոլոր նախնական ձեւակերպութիւնները լրացնելէ եւ մատուռ—մանկապարտէզի շինութեան յարմար աւելի քան 700 մէթր տեղ մը ապահովելէ վերջ, այժմ ի նպաստ շինութեան նուիրատոմսեր հրապարակ հանած է 50, 20, եւ 5 ֆրանքնոց, կնքուած միութեան կնիքով։

Ուստի կը խնդրենք բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներէն, որ բարի ըլլան վերոգրեալ տոմսերէ գնել իրենց կարողութեան չափով եւ այսպէսով օգնել սոյն նուիրական ձեռնարկին իրականացման։

Միանուագ 1000 (հազար) Փր. նուիրող հայրենակիցներու անունները՝ իբր բարերարներ, պիտի արձանագրուին մասնաւոր տախտակին վրայ։

Ընկերակցութեան կնիքը չկրող տոմսերը անվաւեր են։

Փափաքողները իրենց նուէրները կրնան ղրկել Պ. Դաւիթ Տէր Գալուստեանի,— 36 Rue Ernest Rouvin, Chavilie (S.etO.)

(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Զաթօն, Փաւրթօն եւ քանի մը Ախպրցի կտրիճներ կը բռնեն Տաղըրանի վերեւ՝ Սրապիոն աւերակ վանքի գլուխը։ Հետերնին կը գտնուէին 30 հոգի, Մխիթարայ Խուռը կը բռնէն Մակարը, Կարապետը, Եղօն, մօտ 25 հոգի։ Մճիլնայ Չղըրի գլուխը՝ Հաճին, Ռուսասանցի զինուոր Գրիգորը եւ Կիրակոսը, հետերնին 35-40 հոգի։ Կարմիր քարերը՝ Սարգիս եւ Ղազար, 25 հոգով։ Գահլաւարայ գլուխը կը բռնեն Մականցի Գրիգոր, Քեաթիպ Մանուկ, ռէս Մանուկ, 40 հոգով։ Բողոնցները՝ Ալիջանցի Մխիթար, մօտ 20 հոգով (Մխիթարը Սաքոյի հետ ձերբակալուողն է)։ Սպաղանաց Գալէն, Ծիթեանց Ռզզօն, մաս մը Հիթենցի եւ Ախպեցի որոշուեցաւ ղրկել Ալուչնեն։ Քափրէ-Շէրիֆ խան՝ Փէնրդն ու Խաս գեղու Տէր Բենոյ քահանան, 30 հոգի հետերնին։ Քիւրտերու Գոմի վերեւ կը գտնուէին Մուրատ եւ Կուրանու Քեռին։

Կարգադրած էի, որ իւրաքանչիւր դիրքից երկուական չախմախլը հանեն. որ կողմից որ զօրքը առաջանայ, այն կողմից սկսեն չախմախլըներով զարնել եւ աստիճանաբար մէկը միւսին իմաց տան. Թէ զօրքը այսինչ կողմից կուգայ, իսկոյն բոլորն իրենց դիրքերն ամրանան եւ սկսեն իրենց դիրքերից կռուել։ Նոյն ատեն ձի հեծած՝ ես գացի Աղլէզի քարերը, հետս վերցնելով մի անդէն տղայ։ Այդ նոյն տեղն էր, որ Ապրիլի 13ի յարձակման ատեն Թուրք զօրքերը կոտորուեցան։

Օգտուելով օդի չորութենէն, կուսակալը Սասունցոց սահնակներով (որով տերեւ կը կրեն) թնդանօթներ հանած էր Զայի Դուրանը, Ապրիլ 18ին։ 13-18 զանազան տեղեր կռիւներ եղան եւ շատ զօրք կոտորուեցաւ։ Կը սկսին 4 թնդանօթով Զայի զանազան դիրքերը ռմբակոծել, իսկ զօրքը կռուելով առաջ կը խաղայ։ Քաղաքական ժողովը Մուշ կը ղրկէ Գնէլ, Եզնիկ եւ Ս. Կարապետի Ստեփան վարդապետները, իսկ Վարդան վարդապետը վրանի մը տակ կը բանտարկէ եւ քովը պահապան մը կը դնէ։

Վարդան վարդապետը հանրածանօթ մէկն է։ Սա աչքով տեսած էր, որ զօրքն ու աշիրները եղած են 73,000։ Երբ վերջին ժամանակներս տեսնուեցանք վարդապետի հետ, մենք չէինք հաւատար թէ 73,000 մարդ կ'ըլլայ մեր դէմ։ Վարդապետը կ'ըսէր.

«Զաւակնե՛րս, եթէ չէք հաւատար, մի 30,000 ձեզ փէշքէշ, 40,000 բաւական չէ՞. բայց ես գիտեմ, որ 73,000 էր»։

Երբ ես գացի Աղլէզին՝ չորս կողմից հրացաններու ձայնը որոտաց։ Գիւղը ինձնից կ'երեւար։ Մեր տղաները դիրքերից հալածուեցան։ Ժողովուրդը գիւղից կը փախչէր։ Վերադարձայ։ Տեսայ՝ ձի չկայ։ Բերածս տղան առեր գացեր էր։ Վազելով հասայ գիւղի մէջ։ Փախչողները մի կերպ վերադարձուցի, կին ու երախայի սրտերը քիչ մը հանգստացուցի։ Նրանք ինձ կ'ըսէին. «Եթէ դու էատեղից հեռանալու ըլլաս՝ հոս ոչ ոք չի մնար, բոլորը կը փախչին»։

Տեսայ Կոտոյի Հաճին եւ զինուոր Գրիգորը, որ վիրաւորուած բերին քովս։ Այդ դիրքի մէջ (Մճլնու Աղբիւր) 13 հոգի բոլորն ալ ոտքերէն վիրաւորուած բերին։ Ջիարէթցի տղայ մըն ալ հոն սպաննուեց եւ մնաց թշնամու ձեռքը։

Թնդանօթները հանեցին գիւղի ամենաբարձր տեղը՝ Դահլազարայ գլուխը։ Դահլազարայ գլխուց 600 քայլ հեռաւորութեան վրայ տղայոց դիրքերն էին։ Որովհետեւ թշնամին տղաները չէր տեսնար, եւ եթէ առաջ գնար, տղաները կը ջարդէին, օդի մէջ ռումբ կը պայթեցնէր, որ տղաներու վրայ թափէին եւ դիրքերուց հանէին սրանց։

Վիրաւորներուն հարցուցի. «Ինչո՞ւ ձեր դիրքերը թողուցիք եւ վեր բարձրացաք։ Ձեր դիրքերը ամուր էին, բերդի կը նմանէին»։ Նրանք պատասխանեցին.

«Քանի մը Սասունցիներ մեզի ըսին. «Դուք պէտք է գագաթ բարձրանաք։ Ազգի հացը կ'ուտէք եւ կռուի ատեն վախկոտէք եւ կը թաքնուիք»։ Մենք այդ խօսքերէն ցաւալնուս ըսինք. «Դուք կռուող էք, մենք կռուող չե՞նք»։ Մենք ալ ելանք վերի Դուրանի ձիւնի վրայ։ Յանկարծ զօրքերն ելան մեր վրայ։ 40 քայլ հեռաւորութեան վրայ մի մի ղարպ (հաժարկ) տուինք իրարու վրայ։ Մենք 12 հոգի վիրաւորուեցանք։ Վէրքերնիս տաք էր, դրինք սլաք ձիւնի վրայ, սլացինք, իջանք հովիտ։ Ողջ մնացողները չկրցան դիրքերը պահել, նրանք ալ փախան։ Զօրքերն ելան, դիրքերն գրաւեցին։

(Շար.)

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱԿԱԾՐԱԳԻՐԸ

ՄԱՔՏՈՆԸԼՏ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

Հիմա որ քաղաքական կուսակցութիւնները ճշդած են իրենց դիրքը հանդէպ նոր կառավարութեան, ամբողջ հետաքրքրութիւնը կը կեդրոնանայ տնտեսական-ելմտական ծրագրին, ինչպէս նաեւ աշխատաւորականներու հակածրագրին շուրջ։

Կառավարութիւնն արդէն սկսաւ քննել իր պիւտճէն եւ ելմտական բարւոքման ծրագիրը, որուն մասին ստոյգ որեւէ տեղեկութիւն չկայ տակաւին։ Այլ միայն ենթադրութիւններ։ Ստոյգ է միայն թէ կառավարութիւնը վճռապէս որոշած է համեմատաբար նուազեցնել անգործութեան նպաստն ու թոշակները։ Իսկ տուրքերու եւ սակերու յաւելումը, առ այժմ տեղի կուտայ զանազան ենթադրութիւններու։

Միւս կողմէ, կառավարութեան ծրագիրը կուգայ սաստկացնել աշխատաւոր զանգուածներու եւ կառավարական պաշտօնեաներու դժգոհութիւնը։ Ուսուցիչներու միութիւնը եւ Սկովտիոյ կրթական Հաստատութիւնը որոնք 165,000 ուսուցիչներ կը համրեն, հրատարակեցին յայտարարութիւն մը, որով կը յայտնեն թէ իրենց բոլոր միջոցներով՝ պիտի ջանան արգիլել թոշակներու նուազումը։

Աշխատաւորական յանձնախումբ մը, ներկայիս պատրաստելու վրայ է ծրագիր մը, որ պիտի ներկայացուի ընդդէմ կառավարութեան ծրագրին։ Այս ծրագրին գլխաւոր կէտերը կը կազմեն, — երկիր վերադարձնել անգլիական դրամագլուխները, որոնք կը շահագործուին արտասահմանի մէջ, տուրք հաստատել այն հասոյթներուն վրայ, որոնք աշխատանքով չէ որ կը գոյանան, նուազեցնել պատերազմական պարտքերը եւայլն.։

Աշխատաւորական կուսակցութեան մասնաճիւղը որուն կը պատկանի Մաքտոնըլտ, որոշեց զայն վտարել իր շարքերէն։ Այս որոշումը հաղորդուած է իրեն։ Մաքտոնըլտի անդրանիկ զաւակը, որ հրաւիրուեր էր բացատրութիւններ տալու իր պատկանած կոմիտէին, որոշեց դիրք բռնել իր հօրը կողքին։

Իսկ Մաքտոնըլտի ընտրական շրջանակը — ամբողջ հանքագործներ — որոշեց հրաւիրել զինքը որ հրաժարի երեսփոխանութենէ։

ՈՉ-ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԵՐԸ

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՃՇԴԷ ԻՐ ԴԻՐՔԸ

Ռիկայէն տրուած լուրի մը համաձայն, Ռուսիոյ Գործավարներու Խորհուրդը մասնաւոր նիստ մը գումարելով, քննած է Լեհաստանի հետ ոչ-յարձակման դաշնագրի մը կնքման հարցը։ Քրեսդինսքի որ կը փոխանորդէր Լիտվինովի, տուած է անհրաժեշտ տեղեկութիւններ, որմէ յետոյ, Գործավարներու Խորհուրդը տուած է հետեւեալ որոշումները.

1) Այս մասին Լեհաստանի հետ իր բանակցութեանց մէջ, խորհրդային կառավարութիւնը կը մերժէ միաժամանակ Ռումանիոյ եւ Պալթեան պետութեանց հետ բանակցելու կարելիութիւնը։ 2) Խորհրդային կառավարութիւնը չի փոխեր իր դիրքը պեսարապեան սահմանագլուխի հարցին հանդէպ։ 3) Խորհրդային կառավարութիւնը պայման կը դնէ որ Լեհաստան չէզոքութիւն պահէ այն պարագային որ Ռուսիա պատերազմի բռնուի ուրիշ պետութեան մը հետ։

Կանտիի մեկնումը դէպի Լոնտոն

Կանտի Պոմպէյէն նաւ մտաւ Անգլիա երթալու համար։ Խուռն բազմութիւն հաւաքուած էր նաւահանգիստ զինքը ողջունելու։

Կանտի մեծ յոյս չունի իր յաջողութեան վրայ։ Լրագրողի մը յայտնեց թէ հակառակ խառնուածքով լաւատես ըլլալուն, հորիզոնին վրայ ոչինչ կը տեսնէ որ արդարացնէ յոյսը։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը բացուեցաւ երէկ Ժընեւի մէջ։ Լիազօր պատուիրակներու եւ փոխ-անդամներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 300ի։

Առաջին անգամ աշխատանքի լծուեցաւ Համեւրոպայի կազմութեան յանձնախումբը որ բազմաթիւ տեղեկագրեր ունի իր սեղանին վրայ զանազան հարցերու վերաբերեալ,— արեւելեան Եւրոպայի մէջ երկրագործական արտադրութեանց սպառումը, վարկի միջազգային կազմակերպումն ու տնտեսական գործակցութիւնը։ Այս հարցերէն վերջ, յանձնախումբը պիտի զբաղի Լիտվինովի տեղեկագրովը, ոչ-յարձակման տնտեսական դաշնագրի մը կնքման համար։

Լունաչարսկի աքսորական Պոլսոյ մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Պոլսէն ստացուած տեղեկութեան մը համաձայն, Խորհրդ. Միութեան նախկին կրթական գործավարը Լունաչարսկի, մէկ շաբաթէ ի վեր կը գտնուի Պոլիս, ուր կեղծ անունի տակ, կը կատարէ խորհրդային ներկայացուցչութեան կցորդի պաշտօնը։ Պոլսոյ մէջ, ընդհանրապէս այն կարծիքը կը տիրէ թէ Լունաչարսկի եւս աքսորուած է, նման Տրոցկիի, բայց նուազ խստութեամբ։

Չինաստանի մէջ ողողումներ

250,000 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԱԾ

Հանքէուի ոստիկանութեան կողմէ պատրաստուած վիճակագրութեան մը համաձայն, վերջին ողողումներու հետեւանքով, բոլորովին քանդուած են 163,000 բնակարաններ։ Հաստատուած է որ 250,000 անձեր խեղդուած են։

Ասկից զատ, վերջին լուրի մը համաձայն Եանկ-Ձէ գետին ամբարտակները խորտակուած ըլլալով, 50,000 հոգի եւս խեղդուած են ողողումներէն։

Անգործութիւնը Ամերիկայի մէջ

Նիւ Եորքի մէջ կը մտածեն 20 միլիոն տոլարի հիմնադրամ մը հաստատել, օգնութեան հասնելու համար գործազուրկներուն, որոնց թիւը, ինչպէս գրեր էինք, ամբողջ Ամերիկայի մէջ կը նկատուի 7 միլիոն։ Առաջարկը ներկայացուցած է Նիւ Եորքի կառավարիչը որուն ուժ կուտան հանրապետականներն ու ռամկավարները։

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

1932Ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Պատրաստութեան մէջ է 1932ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ, որ պիտի ունենայ անցեալ տարուան գիրքին կրկին ծաւալը։ Տուէք ձեր անուն հասցէն, Հրատարակութիւնը ձրի է։ Սկսած ենք ընդունիլ ծանուցումներ Փարիզէն եւ գաւառներէն։ Պահանջել մեզմէ ծանուցումներու նոր սակագինը։

Լիոնի մեր ներկայացուցիչն է պ. Սահաթճեան, 11 Rue Claude-Boyer, Lyon.

Գրել հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 5 rue Champlain, Paris (20)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐԸ

Ա. Գիրք.— Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան նախնական մշակումը առաջին եւ երկրորդ տարիներուն համար։

Բ. Գիրք.— Շարադրութեան եւ քերականութեան հիմնական ըմբռնումները դպրոցական երրորդ եւ չորրորդ տարիներուն համար։

Առաջին գրքի գինն է եօթը ֆրանք, երկրորդ գրքինը՝ ինը ֆրանք, դպրոցներուն հարիւրին 20 զեղչ, ճամբու ծախքը հեղինակին վրայ։ Ամէն պատուէր կանխավճար, դպրոցները կրնան պահանջել մէյ մէկ օրինակ, իբրեւ նմուշ։

Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով.

Madame D, Segbossian, Ave. Ed. Branly 11. Chaville (S.etO.) France.

Լիոնի մէջ «ՅԱՌԱՋ»ի գործակալն է

Խ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

«Յառաջ» ստանալ փափաքողներէ կը խնդրուի իրենց հասցէն շուտով յայտնել պ. Խ. Մուրատեանի, 191 Cours Lafayette, պ. Ն. Յակոբեանի գրատունը կամ 202 Rue Boileau, պ. Թիրեաքեանի ճաշարանը։

ՅԱՌԱՋ կը ծախուի Իսի-լէ-Մուլինօի մէջ

A l'Ecritoire գրատունը. 63 Bld. Gallieni

Հ. Յ. Դ.

ՏԱՐԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահին մէջ, կարեւոր օրակարգ, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, բացակաները նկատողութեան պիտի առնուին։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական վերին մարմինս ողբացեալ Գ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ կուգայ իր խոր վշտակցութիւնը յայտնել հրապարակաւ իր մօր, տիկնոջ, զաւակներուն եւ ազգականներուն, ողբացեալին մէջ տեսնելով կորուստը սրտցաւ ու հայրենաբաղձ Հ. Մ. Ը. Մ.ականին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

5000 ՖՐԱՆՔ ՆՈՒԷՐ

Քէմախի վերի Բագառիճէն Խոսրով Էլպիզեան կը փնտռէ իր զաւակները՝ Ղազարոս, Կաթիկ եւ Ազատուհի, նաեւ իր հօրեղբօրորդւոյն զաւակները՝ Աւագ, Մաթէոս եւ Ծաղիկ։ Իզմիրի դէպքէն առաջ Կաթիկէն լուր առնուած է Մալաթիայէն։

Կը խնդրուի Հալէպի հայրենակիցներու բարի օժանդակութիւնը։ Ասոնց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 5000 ֆր. նուէր եւ մէկ տարուան «Յառաջ»։ Իմացնել H. Ghougassiani, 7 Rue Sanginelle, Mazagan, Maroc).

— Տիկին Մաքրուհի Մանուկեան կը փնտռէ Պիթլիսի Դատվան գիւղացի ուստա Միսաք Յարութեան, հօր անունը Տէրօ, կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ A. Assadouriani Coiffeur, 86 rue Rébéval, Paris (19).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Գործ.— 360։
Անվէրս, Մահ.— 100։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Ժողովրդային Գրադարանը, վարձքով կուտայ վիպական, ազգագրական, եւ ամէն տեսակ գիրքեր։ Ակումբը կը տրամադրուի նաեւ զանազան միութեանց ժողովներուն։ Դիմել Երկուշաբթի, Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները ժամը 7—8.30, 206 Rue Duguesclin, Lyon.

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)

Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odéon

Գրատանս մէջ կան Հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գրքեր, գրական, գիտական, դպրոցական, թատերական, առողջապահական, լեզուաբանական (բառարաններ, զրուցատրութիւն), ինչպէս նաեւ երաժշտական կտորներ (Կոմիտաս վրդ.ի, Հայաստանի երաժիշտներու, Սինանեանի, Սրուանձտեանցի, Պարթեւեանի, եւայլն։)

Գաւառէն եւ արտասահմանէն ստացուած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով, գործառնութիւնները միշտ կանխիկ դրամով։

Կը գնենք եւ կը փոխանակենք հին կամ գործածուած գիրքեր։ Օրը օրին կը ստանանք նոր Հրատարակութիւնները, Հայաստանէն եւ գաղութներէն։

Վարձու կը տրուին վիպական գրքեր
շաբաթը միայն 3 ֆրանքով (ամիսը 10 ֆր.)
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՀԱՄԱՌՕՏ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ
ՈՒՆԻՆՔ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ, ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՆՔ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱ[Ն]
Varicesի (փառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատակա[ն] դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մե[]թոտներով։
Տիաթէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄ[Բ]
ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօ[ն] օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.[]
(կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէ[ն]

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առ[աջ] միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննու[]թիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կա[]մրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde) *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժակ[ան] բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հ[ի]ւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ [] բաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն։ Հակաշ[]ծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարե[]լապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, բ[]ւադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քի[թ] ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեն[ե]րային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամ[]*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեան[ց] կ'այցելէ նաեւ դուրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—[]
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbi[s]
Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Columbia

Agence exclusive

POLYDOR

REGISTERED TRADE MA[RK]

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-[]

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջի[ն] փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր ար[]ուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր. Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնօները (երաշ[խ]աւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, *գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Ծախու[ս]ները եւ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9[]*

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON

La Voix de son Maître

SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) Մէթրօ Պէլվիլ

Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

Կ'ուզուին դերձակ աշկերտներ, դիմել Էլիքէսիկեանի, 1 Rue de Bellevue, Fontenay s)Bois, Հանրակառք 122 իջնել Rosette.

Կ'ուզուին գորգի գործաւորուհիներ, դիմել G. Avanoziani, Avenue Florian, (St. Loup), Marseille.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵ[Ր]
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Ա[]* *եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց [] նանց մորթի, արեան, վեներ. [] եւ վարխի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, կի[]*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDI[T]
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant H. STEPH[]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931

2 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1662

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՏԵՂԱՅԻՆ, ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

Այն բոլոր երկիրներուն մէջ ուր բազմութիւններ ունինք՝ որ հիմնական քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ լեզու գտնել երկին հետ։ Ներդաշնակել մեր շահերը՝ անոր շահերուն հետ։

Տարրական սկզբունք մը, որ սակայն անտես կ'առնուի յաճախ։ Հեռուէն եկած անուշ ձայնի մը ազդեցութեան տակ։

Արտաքին ազդակներ միշտ ալ գոյութիւն պիտի ունենան, մանաւանդ փոքր ժողովուրդներու համար։ Բայց մենք տեղացին, երկրին տէրը պիտի դասենք ամէն բանէ վեր։ Անոր շարժումներն ու ձգտումները աւելի արժէք պիտի ունենան մեզի համար, քան հեռաւոր սուրբերու ժպիտը կամ աչքի խաղերը։

Եկւորը կուգայ ու կ'անցնի։ Տեղացին կայ ու կը մնայ։ Յաճախ կը նոյնանան եկւորն ու տեղացին։ Մենք սրատես պիտի ըլլանք, զանազանելու համար նրբութիւնները։

Բազմութիւններ ունինք Պարսկաստանի մէջ։ Պարսիկ ժողովուրդն է որ, ամէն բանէ առաջ, պիտի հետաքրքրէ մեզ։

Բազմութիւններ ունինք Միջագետքի մէջ։ Արաբը, անոր հողն է որ ուղղութիւն պիտի տայ մեր քայլերուն։ Պիտի ձգէ մեր արդար յաւակնութիւնները արժեցնել անոր իրաւունքներուն հետ։

Եւ ամբողջ գաւառ մը լեցնելու չափ ժողովուրդ ունինք Սուրիա-Լիբանանի մէջ։ Ամէնէն առաջ, նկատի պիտի ունենանք անոր կամքը։ Պիտի համոզենք, թէ մեր կենակցութիւնը օգուտ է, ոչ թէ վնաս, եւ կը բխի իրենց ու մեր շահերէն, ոչ թէ արտաքին թելադրութիւններէ։

Այստեղ չկայ սորկանալու, հաճոյանալու եւ բարեւ բռնելու պահանջ, այլ փոխադարձ հասկացողութեան խնդիր։ Իրաւունքներու եւ շահերու ներդաշնակում, լրացում։

Ինչքան ալ ուժով ըլլան հոգատարն ու հովանաւորը, ուշ-անուխ կանգ կ'առնեն տեղ մը։ Անոնց բացակայութիւնը աւելի բնական է քան ներկայութիւնը։

×

Նորութիւններ չէ որ գրի կ'առնենք։ Եւ հոգատարութեանց երացումը կամ փոփոխումը չեն որ տուն կուտան այս խորհրդածութեանց։

Սկիզբէն ի վեր, միշտ ալ ուշադրութեան յանձնած ենք այս տարրական գիտելիքը։ Եւ եթէ այսօր նորէն կը ծանրանանք, ու աւելի կը շեշտենք, պատճառը այն է որ դէպքերը աւելի սրընթաց կ'երթան, իսկ մենք մնացեր ենք օդին մէջ կախ, քիչ մը ամէն տեղ։

Մինչեւ այսօր ալ, չունինք որեւէ մարմին որ տեղացիներուն հետ սերտ կապ հաստատած ըլլայ Պարսկաստանի, Միջագետքի, Սուրիոյ, Լիբանանի կամ Եգիպտոսի մէջ։

Աւելի բախտաւոր չեն Պալքանեան գաղութները։

Ամէն գաղութի մէջ ալ, պաշտօնական, պատահական դիմումներն ու հանդիպումները կը կազմեն մեր յարաբերութեանց ամբողջ ... Մամուլին, մտաւորականութեան, ազգային-ժողովրդական վարիչ խաւերու հետ մեր կապը՝ մետաքսի թել մը իսկ չէ։

Այդ բոլորը կը յիշենք, երբ նեղը մնանք։ Երբ սպառին բոլոր միջոցները եւ զարնուինք դառն իրականութեան մը։

Ընդունակ տարրե՞րն են որ կը պակսին։

Ո՛չ։ Պակասը՝ հասկացողութիւնն է։ Դէպքերը ըմբռնելու անոնց համեմատ ուղեգիծ բռնելու կամքը։

Կարճատես ենք, և առօրեան կը գոհացնէ, կը թմրեցնէ մեզ։

Պարսկաստանի մէջ դեռ նոր սկսան լրջօրէն հետեւիլ թերթերուն, իմանալ թէ «ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ» Շահն Շահի հորիզոնին վրայ։

Արաբական երկիրներու մէջ, մատի վրայ կը համրուին արաբագէտները։ Եւ եթէ քանի մը հոգի կը հետեւին մամուլին, ամէն բանէ առաջ շռնդալից լուրեր քաղելու սովորութիւնն է որ մղում կուտայ, ոչ թէ ընդհանուր շարժումին վերլուծման ճիգը։

Յաճախ մէջտեղ կը նետենք լեզու չգիտնալու չքմեղանք։ Եւ կը կարծենք թէ դէպքերը մեր բարի կամքին կը սպասեն, մինչեւ որ սորվինք։ Մինչեւ որ վարժուինք արժեցնել մեր ... ...

Ե՞րբ, վերջապէս ե՞րբ պիտի համոզուինք թէ՝ թէ տեղացին ու տեղականը պիտի ըլլան մեր յաջողութեան եւ բարօրութեան գլխաւոր ազդակները։

Ե՞րբ, վերջապէս ե՞րբ պիտի վարժուինք ճանչնալ միջավայրը, ուսումնասիրել անոր չարն ու բարին, հետեւիլ անոր հիմնական երեւոյթներուն։

Դղրդագին փոփոխութիւններ տեղի ունեցան եւ կ'ունենան ամէն կողմ։ Արթնցեր են քնացողները։ Անդադար կ'եռան ազգային տենչերն ու կիրքերը։ Ախտաւոր աստիճանի մը հասած «սրբազան եսասիրութիւնը»։ Նոր պետութիւններ են կազմուած, նոր սերունդ է հասած։ Եւ որդիները աւելի աններող են քան հայրերը։

Պարտաւո՞ր ենք այս բոլորը նկատի առնել թէ ոչ։

Պարտաւո՞ր ենք անհատ «հայասէր»ը չշփոթել բազմութիւններուն, տիրապետող տարրին հետ։

Հարցումներ, հարցումնե՛ր որոնց դրական պատասխանը ի զուր կը փնտռենք մեր ամենօրեայ կեանքին մէջ։

Աշխարհը կը քալէ, մենք սաղմոս կը կարդանք ծալապատիկ, հառաչելով եւ յօրանջելով...։

Շ.

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Գաղթային Ցուցահանդէսի վարչութեան ժամուլի բաժնի արձանագրութիւններէն կ'երեւի որ Ցուցահանդէսի բացման թուականէն, այսինքն մայիս 7էն մինչեւ օգոստոս 30, այցելուներու թիւն եղած է 18 միլիոն 185,172, ինչ որ կը ներկայացնէ օրական 156,000ի միջին մը։ Միայն անցեալ կիրակի օր, այցելած են 330,962 հոգի։

ՍԵՒ ՑԱՒԸ ՊԱՍՐԱՅԻ ՄԷՋ

Գրեր էինք թէ Պասրայի սեւ ցաւի (քօլերա) համաճարակին դէմ զգուշական միջոցներ ձեռք առած են Իտալիա եւ Պարսկաստան։ Պարսկաստան ճամբաները փակած է ճամբորդները կ'ենթարկէ առողջապահական հսկողութեան։ Իսկ Իտալիա արգելքի տակ առած է Պասրայի առաքումները։

Վերջին լուրերու համաձայն, համաճարակը արդէն խլած է 360 զոհեր։ Տեղական իշխանութիւնները փութով կը հետապնդեն ժողովուրդը պատուաստելու գործը եւ ամէն կարելի միջոցի կը դիմեն, սահմանափակելու համար չարիքը։

ԻՏԱԼԻԱ՝ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ձմեռնային անգործութիւնը չափով մը նուազեցնելու յոյսով, Իտալիոյ հաղորդակցութեանց նախարարութիւնը որոշած է ձեռնարկել կարգ հանրօգուտ շինութեանց, որոնց համար նախատեսուած է 2 միլիառ 420 միլիոն ֆրանքի գումար մը։ Այս գումարին մեծագոյն մասը պիտի յատկացուի երկաթուղային աշխատութեանց եւ հեռագրական նոր գծերու հաստատման։

Այս կերպով կը յուսացուի աշխատանք հայթայթել մօտ 120,000 հոգիի։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրէշէն տրուած լուրի մը համաձայն, քաղաքական ոստիկանութիւնը կը շարունակէ զանգուածային ձերբակալումներ կատարել մասնաւորաբար բանուորական շրջանակներու մէջ։ Բանուորական թաղերը կը խուզարկուին եւ ձերբակալուածները որոնք կասկածի տակ են իբր համայնավար, բանտ կը նետուին։ Բանտարկեալները խիստ հսկողութեան տակ կը մնան։ Դուրսէն ուտելիք ստանալ, կամ այցելութեան ընդունիլ՝ բոլորովին արգիլուած են։ Պեսարապիոյ մէկ քաղաքին մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց նախկին քաղաքապետը իբր համայնավար, ինչպէս նաեւ ուրիշներ։

ԿԱԼՈՒԱԾԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Ետ տրուելիք յունական կալուածներու մասին Թուրք իշխանութիւններ ցուցակ մը պատրաստած են որուն համաձայն գրաւուած 440 հոգիի կալուածուածները իրենց տէրերուն պիտի վերադարձուին։ Այս շէնքերուն 50ը հելլէնահպատակներու, 240ը Աթէնքի դաշնագրին համաձայն գործողութեան ենթարկուելիք յոյներու եւ 150ն ալ «հաստատուած» յոյներու կը պատկանին։

Անոնց փոխարէն Յունաստանի կառավարութիւնը ետ պիտի տայ Արեւմտեան Թրակիոյ թուրքերու գրաւուած կալուածները։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիական կառավարութիւնը տակաւին չլրացուց ելմտական ծրագրի քննութիւնը որ կ'երեւի կարգ մը դժուարութիւններու կը բախի։ Կատարուած աշխատանքներուն մասին որեւէ տեղեկութիւն չի հաղորդուիր մամուլին։ Սակայն կը թուի թէ ծրագրի պատրաստութիւնը պիտի ուշանայ բաւական եւ թէ նախարարները պիտի ստիպուին յաջորդական ժողովներ գումարել կանգ առնելու համար ծրագրի մը վրայ, որ իր մանրամասնութիւններով իսկ, իրենց բոլորին հաւանութեան արժանանայ։ Տնտեսական ծրագրի քննութիւնը բաւական առաջ տարուած է։ կը մնայ ելմտականը։

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաստատեն թէ խորհրդարանը չպիտի կրնայ գումարուիլ սեպտ. 8ին, ինչպէս հաղորդուած էր։ Այլ հաւանաբար շաբաթ մըն ալ ուշանայ եւ հրաւիրուի 15ին։

Աշխատաւորականներու ընդդիմութեան պատրաստութիւններն ու սպառնալիքները լրջօրէն մտահոգած են կառավարութիւնը որ որոշած է չհանդուրժել որեւէ խափանարարութեան փորձի եւ այս առթիւ, զսպումի օրինաւոր կէտերու կոթնելու համար, կազմած է մասնագէտներու յանձնախումբ մը, որ պիտի ուսումնասիրէ սահմանադրական օրէնքը եւ երեւան պիտի հանէ այն տրամադրութիւնները, որոնք թոյլ պիտի տան կառավարութեան, օրինաւոր կերպով խափանելու ընդդիմութեան փորձերը։

Աշխատաւորական նախարարը Թոմաս հրաժարեցաւ երկաթուղային պաշտօնեաներու սէնտիքայի ընդհ. քարտուղարութենէն։

Անգլիական դրամատունը Աւստրիայէն պահանջեց վերադարձնել 150 միլիոն շիլինի գումար մը, որ փոխատուութեան ձեւով տրուած էր յուլիսին, օժանդակելու համար Քրէտիդանշթալդ դրամատան։

Այս գումարին վերադարձը ցարդ, շաբթէ շաբաթ յետաձգուած էր։ Աւստրիա պիտի կրնայ այս գումարը ամբողջութեամբ վերադարձնել 6 ամիսէն։ 28 միլիոնի առաջին մասնավճար մը պիտի կատարուի մէկ քանի օրէն։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

ԼԻՏՎԻՆՈՎԻ ՈՉ-ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան մասնախումբը լսեց Խորհ. Միութեան արտաքին գործավարին Լիտվինովի զեկոյցը տնտեսական ոչ-յարձակման դաշինքի մը նախագծին մասին,

Լիտվինով հետեւեալ կերպով սահմանեց տնտեսական յարձակումը, որուն դէմ է որ կ'առաջարկէ դաշինք կնքել.

1) Պետութեան մը, իր կազմակերպութիւններուն կամ պատասխանատու պաշտօնատարներուն կողմէ կատարուած յարձակում, օրինական գործողութեանց կամ վարչական որոշումներու ձեւին տակ։

2) Երկրի մը հանդէպ տնտեսական որոշ նկատումներով եւ վարմունքով յարձակում, որոշ ժամանակի մը համար կամ որոշ պարագաներու մէջ։

3) Պետութեան մը, անոր ճարտարարուեստական կամ երկրագործական արտադրութիւններուն, անոր առեւտրական նաւատորմին, քաղաքացիներուն եւ հաստատութիւններուն դէմ յարձակում, ինչ չափով որ անոնք կը կազմեն այդ երկրին տնտեսութիւնը։

Ըստ Լիտվինովի դաշինքը պէտք է կիրարկել բոլոր պետութեանց հանդէպ, ինչ ալ ըլլայ անոնց արտաքին առեւտուրին եղանակը, մենաշնորհ թէ ազատ առեւտուր։

Լիտվինով յոյս յայտնեց թէ կառավարութիւնները երկար ժամանակ ունեցած ըլլալով, ուսումնասիրելու խորհրդային առաջարկը, իրենց դիրքը պիտի ճշդեն այս առաջին նիստին մէջ իսկ։

Լիտվինովի զեկոյցէն վերջ, տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն։ Առաջարկուեցաւ այս ծրագիրը յղել խմբագրական մարմինի մը, որ քննելէ վերջ առաջարկները, ուղղակի տեղեկագիր պիտի ներկայացնէ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին։

Մեծ ողողումներ Նախիջեւանի մէջ

Մոսկուայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ողողումները մեծ վնասներ պատճառած են Նախիջեւանի մէջ։ 40ի չափ խեղդուածներ կան։ 450 տուներ փլած են։ Օրտուպատի մէջ, հիւանդանոց մը փլաւ, փլատակներուն տակ թողլով 30ի չափ հիւանդներ։ Թիֆլիսէն մաս մը զինուոր ղրկուած է աղէտեալ շրջանը։

Լաւալ կը դատապարտէ Անշլուսը

Լաւատեղեակ շրջանակներէ քաղուած լուրի մը համաձայն, Լահէյի ատեանը որ կը քննէր աւստեւգերման մաքսային միութեան հարցը, իր վճիռը արձակած է, իրաւունք տալով գերմանական տեսակէտին։

Լահէյի Ատեանը նկատած է որ Աւստրիոյ հետ մաքսային

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՅՍՕՐ ՎԵՐՍԿՍԱՆՔ ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ԼԵՌՆԵՐ ԿԸ ՓԼԻՆ ԳԵՏԵՐ ԿԸ ՅՈՐԴԻՆ

Լոնտոնէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, անցեալ շաբթու մէջ, բուռն երկրաշարժը, յաջորդական եւ ուժգին ցնցումներով, անհաշիւ վնասներ է պատճառած Պելուճիստանի մէջ։ Նախորդ օր միայն կարելի եղած է նիւթական վնասներուն մասին, կարգ մը տեղեկութիւններ քաղել։ Ցարդ իմացուած է որ 200ի չափ գիւղեր եւ աւաններ բոլորովին քանդուած են, երեք օրուան ընթացքին, արձանագրուած են աւելի քան 300 ցնցումներ։ Միայն մէկ շրջանի մը մէջ, գիշերուան ժամը 10էն մինչեւ առաւօտ ժամը 6, համրուած են 63 ցնցումներ։ Այս ցնցումները այնքան զօրաւոր եղած են, որ ոչ միայն ամրաշէն տուներ փլած են խաւաքարտէ շինութիւններու նման, այլ բլուրներ խախտած ու փլած են եւ մէկ քանի գետեր ու գետակներ, փոխած են իրենց ընթացքը։ Սակայն բաղդատմամբ նիւթական վնասներու, մարդկային զոհերու թիւը՝ այնքան մեծ չէ, շնորհիւ անոր որ առաջին ցնցումներէն զգուշացած ըլլալով, բնակիչները թափած էին բաց վայրեր։

Քաղաքի մը մէջ, բանտը փլած ըլլալով, 500ի չափ բանտարկեալներ փախուստ տուին։

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրական «Էլ Ահրար» թերթե կը գրէ.—

Այս օրերս պոլշեւիկեան շարժումները աւելի բազմացան եւ ամէն կողմ գործունէութեան սկսան։ Իրաւունք ունինք կարծելու որ այս շարժումը երեսփոխան Պէրթօնի գալուն եւ յաջողութեան արդիւնքն է։ Մանաւանդ որ իր պերճախօս ճառին արտասանուած միջոցին ներկայ կը գտնուէին Մոսկուայի մարդիկը, որոնք ուժ առին անոր խօսքերէն։

Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութիւնը լուր առաւ որ կարգ մը հայ համայնավարներ ժողով կը գումարեն։ Անմիջապէս պաշտօնեաներ նշանակեց եւ քննութեան սկսաւ։ Գիշերը անոնք զգացին եւ խոյս տուին ոստիկանութեան հետապնդումներէն։

Ընդհանուր Ապահովութիւնը խստիւ կը հետապնդէ այս վըտանգաւոր «աղբար»ները։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ՌԷՄԻԼԻ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Ռէմիլի մէջ (Սուրիա) գտնուող Գառնիկ Բանտարկեան անուն բանտարկեալի մը հետ տեսակցութիւն ունենալու համար, հայ մը, արտօնութիւն կ'առնէ եւ կը սկսի խօսակցութեան անոր հետ։ Սակայն օգտուելով պահակ ոստիկանին քիչ մը հեռացումէն, գրպանէն քանի մը թուղթեր կը հանէ եւ կուտայ անոր։ Պահակ ոստիկանը կը տեսնէ եւ կը գրաւէ թուղթերը։ Հայը սակայն այդ իրարանցումէն օգտուելով կը յաջողի փախչիլ։ Վերջէն հասկցուեցաւ որ այդ թուղթերը համայնավարական թռուցիկներ են։

Այժմ խստիւ կը հետապնդուի այդ հայը։

ՆԱԽ ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շատ կարեւոր խնդիր մը կը վերարծարծէ «Յառաջ»ի Յուլիս 26ի խմբագրականը, որ կը կրէ «Ի պէտս զարգացելոց...» խորագիրը։

Հայ լեզուի անաղարտ պահպանման եւ բնականոն զարգացման նախաձեռնողութեան նոր փորձ մը կ'ընէ «Յառաջ», անգամ մըն ալ հնչեցնելով ահազանգը լեզուի աղճատման դէմ։

Ինք ալ կը խոստովանի որ սակէ առաջ եղած ու մինչեւ հիմա շարունակուող փորձերը դժբախտաբար անցած են ապարդիւն, բայց ատիկա պատճառ մը չէ, անշուշտ, որ աւերը տեսնողներ ձեռնածալ նստին։

Մատնանշելէ յետոյ այն պատապարտելի վերաբերումը, զոր ցոյց կուտայ մեր «գրոց-բրոց»ներու դասը հանդէպ հայ լեզուին, «լքեալ գոյք»ի մը պէս վարուելով մայրենի բարբառին հետ, «Յառաջ» անհրաժեշտ կը գտնէ տեսակ մը «խաչակրութիւն հրատարակել այս վանտալական արշաւին դէմ»։

Նոյն խմբագրականին վերջին մասով, «Յառաջ» կը հրաւիրէ իր աշխատակիցներն ու պաշտօնակիցները, «ոստիկանի մը պէս հսկել, փոխադարձաբար հետապնդել, յանուն հայերէնի մաքրութեան եւ զարգացման»։

Անշուշտ, աղէտին դէմ պայքարելու նպատակայարմար ձեւերէն մէկն է սակա, բայց կը թուի թէ անոր արդիւնքը կը մնայ շատ կասկածելի։ Եւ այս անոր համար որ, մատնանշուած չարիքին հեղինակները ուրիշ կերպ կը բացատրեն ցոյց տրուած նախաձեռնողութիւնը եւ չեն ընդունիր իրենց գործած սխալը։

Կասկածելի է առաջարկուած ձեւին արդիւնքը մանաւանդ անոր համար, որ հայ լեզուի մէջ գործուած աւերը հետեւանք է մանօթութեան ու ճիգի պակասին ու անկէ ալ աւելի՝ կարգ մը յօդուածագիրներու եւ խմբագիրներու վատառողջ հոգեբանութեան:

Զանազան առիթներով երեւան կուգայ այդ հոգեբանութիւնը, վիճաբանական հաւաքոյթներու թէ լրագրական բանավէճերու ատեն։ Իր արտայայտութեան ձեւերն ալ միշտ նոյնը չեն։

Ըստ էութեան, լեզուական անփութութեան, տեսակ մը laisser-faireի արդիւնք եղող աղճատման սկզբնաւորութիւնը տրուած է Թիֆլիս, ընդհանրացած այն մտայնութեամբ թէ՝ լեզուն միջոց մըն է միայն, հետեւաբար պէտք չունի մասնաւոր խնամքի։ Մարդ պէտք է գիտնայ իր գործածած լեզուն այն չափով որ կարենայ իր դիմացիններուն հասկնալի դարձնել իր միտքերը։ կարեւորը յայտնուած միտքերն են, ո՛չ թէ զանոնք արտայայտող լեզուն։

Գր. Արծրունին այս ըմբռնումի պաշտպաններուն ամէնէն աւելի սիրած փաստ-ապացոյցն էր։ Չէ՞ որ համբաւ շինած այդ հրապարակագիրը՝ «Մշակ»ը հրատարակել սկսած ատեն հայերէն գրեթէ չէր գիտեր։ Ու թէեւ Արծրունին իր մեռած թուականին շատ աւելի լաւ հայերէն գիտեր քան «Մշակ»ը հրատարակել սկսած ատեն, այնուամենայնիւ «լեզուն կարեւոր չէ»ի մտայնութիւնը յարատեւեց եւ ընդհանրացաւ մանաւանդ այն ատենուան նոր սերունդին մէջ։

Լեզուի հանդէպ ցոյց տրուած այս արհամարհոտ վերաբերումը դարձաւ հոգեբանութիւն եւ առիթը ներկայացած ատեն փարակեց արեւմտեան Հայաստանն եւ գաղութները։

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ թէ մօտ երեք տարի առաջ խումբ մը «գրոց-բրոց»ներ, խլուած իրենց հայրենի հողէն ու ջուրէն, նետուած Սէնի ափերը, լրջօրէն կը վիճէին ու կարելի կը գտնէին միացնել մեր երկու աշխարհաբարները ու այդ կերպ ստեղծուած նոր լեզուն պարտադրել նախ կարմիր գիծէն դուրս գտնուող, աշխարհի ամէն կողմերը ցրուած գաղթահայութեան։

Ահիկա տարբեր մէկ արտայայտութիւնն է նոյն հոգեբանութեան, որ արգելք կը հանդիսանայ «Յառաջ»ի որդեգրած միջոցներով չարիքը խափանելուն։

Ուրիշներ բազմած են այս կամ այն հայաշատ գաղութին մէջ հրատարակուող թերթի մը խմբագրատան մէջ, եւ հասած յօդուածները նոյնութեամբ կը յանձնեն գրաշարին, երբ զանոնք ղրկողները «ծանօթ» գրողներ են։

Այս ալ վերոյիշեալ հոգեբանութեան մէկ արտայայտութիւնն է։

Յօդուածագիրներէն ոմանք կը գործածեն արտառոց ձեւեր, որոնց նմանը չունի մեր աշխարհաբարներէն որ եւ է մէկը.— կ'անէ, ընում է, ուզեցեր է, բռում է, կ'ասէ, բացեցի եւայլն.

Երբ դիտողութիւն ընես, կը պատասխանեն. — «Չենք կրնար ըսել որ այդպէս գրողները հայերէն չեն գիտեր...։ Եւ վերջապէս այդ ձեւով կը կազմուի մեր նոր լեզուն»։

Նոյն հոգեբանութիւնը։

Բանավէճի մը առթիւ եղաւ գիտը բարբառային հայրենասիրութեան, որ իբր թէ յատուկ է արեւմտահայ մտաւորականութեան։

Իրողութիւնն այն է, սակայն որ երբ արեւմտահայ մտաւորականներ ինկեր են Կովկաս ու առիթ են ունեցեր գրելու, նախընտրեր են արեւելահայերէնը։ Այս կը նշանակէ որ անոնք խտիր չեն դրեր երկու աշխարհաբարներուն միջեւ, եւ երբ գտնուեր են այնպիսի շրջանակ մը, ուր ընթերցող հասարակութեան ճնշող մեծամասնութիւնը արեւելահայ է, իրենք ալ գրեր են այդ լեզուով, որպէսզի հասկնալի ըլլան բոլորին։ Նոյնը կ'ընէին թըրքական սահմանադրութենէն յետոյ բաւական երկար ատեն Պոլիս մնացած արեւելահայեր, — Զաւարեան, Խաժակ, Լեռնեան եւ ուրիշներ։

Երբ մարդիկ տասը եւ աւելի տարիներ կ'ապրին ու կը գործեն հանրութեան մը մէջ, որ ունի իր ուրոյն լեզուն, շատ բնական է որ նորեկները անզգալաբար ազդուին ու իւրացնեն իրենց նոր միջավայրին բարբառը։

Հակառակը կը պատահի այն ատեն միայն, երբ եկուորը կա՛մ հեռու կը մնայ իր նոր միջավայրէն, կ'ապրի բոլորովին կղզիացած, եւ կամ չունի մասնաւոր մտահոգութիւն լեզուի մասին։

Սխալ չհասկցուինք։ Մեր նպատակը չէ հատուածական խնդիր յարուցանել, ոչ ալ բարբառային նախապատուութիւն քարոզել։

Մեր պահանջն է՝ նախանձախնդրութիւն լեզուի ճշդութեան, մաքրութեան, ճարազատութեան, քաղցրութեան եւ նրբութեան:

Ըսել կ'ուզենք, կա՛մ մաքուր ու ճիշդ արեւելահայերէն, եւ կամ նոյն առաւելութիւններով օժտուած արեւմտահայերէն։

Եւ որովհետեւ լեզուները, մինչեւ իսկ արուեստականօրէն եւ երկար ժամանակներու ընթացքին ընդհանրացած գրական լեզուները, ունին իրենց ծագման ու զարգացման բնականոն հոլովոյթը, արդիւնք պատմական ու աշխարհագրական պայմաններու, այլ խօսքով միջավայրի, — վերջինի հոսանքին դէմ թիավարելը կը նկատենք հետեւանք վատառողջ հոգեբանութեան։

Եթէ մէկը տարբեր տեսակէտ ունի, իր գործն է հետեւիլ իր նախընտրած ուղիին։ Երբ յաջողի, ինք կրնայ ըսել՝ տեսա՞ք։ Բայց երբ ձախողի, մենք ալ պիտի կարենանք ըսել՝ տեսա՞ք։ Ամէն պարագայի մէջ, յաջողի թէ ձախողի, ճիգը կ'ըլլայ հոսանքին դէմ թիավարել։

Ցաւն այն է որ իրենց հետ բերած լեզուն պահելու ճիգ ընողներէն շատ շատերը չեն յաջողիր ու կ'աղճատեն հայ լեզուն, ըլլայ այդ արեւելահայերէնը թէ արեւմտահայերէնը։ Խմբագիրներն ալ շատ անգամ չեն կատարեր իրենց պարտականութիւնը։

Այս կարգի գրողներուն եւ խմբագիրներուն այդ անհոգութիւնը անզգալաբար կ'ազդէ նոր գրողներու, գաւառական թղթակիցներու եւ առհասարակ ընթերցող հասարակութեան վրայ։ Այս կերպ կը տարածուի նաեւ լեզու աղճատելու մեղքը։

Դիտուած է որ հայ յօդուածագիրներէն շատերը իրենց գրածները կը յանձնեն թղթատարին, առանց անոնց ամբողջութիւնը մէկ մը կարդալու։ Անփութութիւն եւ անբարեխղճութիւն միանգամայն։

Նոյն յատկութիւնները կը ցուցաբերեն կարգ մը խմբագիրներ։

Այս ալ մէկ ուրիշ արտայայտութիւնն է մատնանշուած հոգեբանութեան։

Սխալները ցուցադրելն ու դէմը անոնց ուղիղը դնելը յանձնարարելի մեթոտ է, անշուշտ։ Հ. Ա. Ղազիկեան տարիներ առաջ եւ ամիսներ շարունակ այդ ձեւով գրեց, երբեմն շաբաթական 2-3 յօդուած հրատարակելով։

Արդի՞ւնքը։ Ոչի՛նչ՝ երբ գործնական տեսակէտէն մօտենանք հարցումին։

Ոչի՛նչ, որովհետեւ անկէ յետոյ ալ շարունակուեցան, մինչեւ իսկ միեւնոյն թերթին միեւնոյն թիւին մէջ, միեւնոյն սխալները։

Ուղղումները կը հասնին իրենց նպատակին այն պարագային միայն, երբ մատի վրայ համրուող տասնեակ մը յօդուածագիրներ ու խմբագիրներ սորվելու մտադրութեամբ եւ այդ սորվածը գործադրելու որոշումով կարդան նման հրատարակութիւնները։

Մատնանշուած չարիքին դէմ արդիւնաւորապէս պայքարելու համար՝ նախ պէտք է բուժել վերոյիշեալ հոգեբանութիւնը։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

«Հավաս» Գործակալութեան լուրը թէ ֆրանսական կառավարութիւնը մտադիր է սուրիական հոգատարութիւնը լքելու մտքով յայտարարութիւն մը պիտի ընէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ, բաւական մտահոգութեան մատնեց այս հարցով հետաքրքրուող շրջանակները եւ ստիպեց ֆրանսական կառավարութիւնը որ պաշտօնական ճշդումներ ընէ։

Արտաքին Նախարարութեան զեկոյցը եւ իրաւասու շրջանակներու մեկնաբանութիւններն ու տեղեկութիւնները, ո՛չ մէկ կերպով կը հերքեն «Հավաս»ի լուրը միայն լուրին եւ անոր իրականացման մէջ կը դնէ ժամանակի տարբերութիւն մը։

Յայտնի կ'ըլլայ ուրեմն թէ Ֆրանսա ուշ-կանուխ պիտի լքէ Սուրիոյ հոգատարութիւնը, ինչ որ նախատեսուած ալ է հոգատարութեան դաշնագրին մէջ, յայտարարուած 1922 յուլիս 24ին, Լոնտոնի մէջ. — Հոգատարը Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար պիտի մշակէ Սահմանադրական օրէնք մը։ այդ Սահմանադրութիւնը պիտի պատրաստուի տեղական իշխանութեանց հետ համախորհուրդ եւ նկատի պիտի առնէ նոյն հողերուն վրայ բնակող ժողովուրդներու բաղձանքները, շահերն ու իրաւունքները, պիտի հրավարտակէ այն յատուկ միջոցները, որոնք պիտի դիւրացնեն Սուրիոյ և Լիբանանի աստիճանական «զարգացումը, իբրեւ անկախ պետութիւններ»։

Անկից զատ արդէն, հոգատարութեան դաշինքը սկզբունքով ընդունած էր Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութեան իրաւունքը, որոշ վերապահումով։ Հոգատարութեան դաշինքին 22րդ յօդուածին մէջ կը կարդանք իրօք՝ — ժամանակին, օսմանեան կայսրութեան պատկանող համայնքները հասած են զարգացման աստիճանի մը, այնպէս որ կարելի է առժամաբար ճանչնալ անոնց գոյութիւնը իբրեւ անկախ ազգ. պայմանաւ որ հոգատարի մը խորհուրդներն ու օժանդակութիւնը առաջնորդեն անոնց վարչութիւնը, մինչեւ որ կարենան իրենք զիրենք կառավարել»։

Արդ, ֆրանսական կառավարութիւնը, կ'երեւի թէ հասած կը նկատէ այդ վայրկեանը եւ հոգատարութեանց յանձնախումբին առջեւ իր իրաւասու ներկայացուցչին բերնով, համապատասխան յայտարարութիւն մըն է որ արձանագրել տուած է։

Ֆրանսական մամուլը իր կարգին, ուժ կուտայ կառավարութեան մտադրութեան։ «Էքօ տը Փարի»ի մէջ, Ռընէ Վանլանտ որ արդէն ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, Թուրքիոյ մէջ կատարած իր պրպտումներով, կը գրէ այս առթիւ, ակնարկելով իր նախորդ յօդուածներուն, այս հարցին վերաբերեալ։ Աւելի յստակ կերպով եւ ճշդութեամբ մը զոր ապագան չպիտի հերքէ, ակնարկելով Անգլիոյ եւ Իրաքի միջեւ կնքուած դաշինքին, մանաւանդ կ'ըսէինք որ Լիբանանցիներն ու Սուրիացիները, անվիճելի կերպով, հասած են զարգացման աւելի բարձր աստիճանի մը քան Իրաքի ժողովուրդները եւ ժամանակը յարմար կը թուի ուսումնասիրելու դաշնագրի մը յօդուածները, որով նուիրագործուէր անոնց անկախութիւնը։ Այլեւս հոգատարութիւն չպիտի ըլլայ, այլ դաշինք և դաշնակցութեան։ Այլեւս ֆրանսական դրաւման բանակ չպիտի ըլլայ, այլ սուրիական եւ Լիբանանեան բանակ մը, ֆրանսացի մարզիկներով»։

«Նախատեսել կուտայինք թէ կարելի պիտի ըլլայ ֆրանսական ուժեր պահել Արեւելքի մէջ եւ թէ մեր տնտեսական շահերը պիտի պաշտպանուին։

«Մօտ ատենէն կ'ըսէինք վերջապէս, պէտք պիտի ըլլայ բանալ վերջնական բանակցութեանց կանանչ գորգը։ Այսօր, ի վիճակի ենք, յայտնելու թէ այս բանակցութիւնները պիտի սկսին ամենէն ուշը 1932ին, այն թուականին իսկ, երբ Անգլիա պիտի պահանջէ Իրաքի մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան։

«Մենք պիտի քուէարկենք ի նըպաստ այս մուտքին, համաձայնած ըլլալով որ Անգլիա ուժ պիտի տայ մեր կողմէ նման առաջարկի մը՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մասին։ Եւ կը կարծենք թէ կրնանք աւելցնել որ ամէն ինչ լաւ պիտի վերջանայ — յօգուտ Լիբանանցիներու, Սուրիացիներու եւ Ֆրանսայի։»

Իսկ «Ժուռնալ»ի քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ «Հավաս»ի տուած լուրին անդրադառնալով. — Այս տեղեկութիւնը թոյլ կուտայ նախատեսել որ ֆրանսական կառավարութիւնը, Ժընեւի մէջ, Խորհուրդի յառաջիկայ նիստին, պիտի ընէ սկզբունքի յայտարարութիւն մը, Սուրիոյ հանդէպ իր մտադրութեանց մասին եւ թէ այս յայտարարութիւնը թոյլ պիտի տայ նախատեսել ընթացք մը նման անոր որ Անգլիացիներն առաջնորդեց Իրաքի հոգատարութիւնը փոխարինելու դաշնակցութեամբ։ Այս բոլորը ճիշտ են։ Բայց թէ կարելի՞ էր անկից եզրակացնել որ Ֆրանսա կը հրաժարի հոգատարութենէն.

«Ասիկա, բացարձակապէս սխալ է։ Սխալը մանաւանդ աւելի ցաւալի է անով որ չեն պակսիր մարդեր որոնք թերացումի մը կը սպասեն եւ կը բաղձան մեզ յաջորդել։

«Խաղաղութեան դաշինքներով, Արեւելքի պետութեանց մէջ հաստատուած հոգատարութիւնները ժամանակաւոր բնոյթ մը կրեն։ Հոգատար պետութիւններուն վրայ պարտք դրուած է կրթել երիտասարդ ազգերը, որոնք տակաւին ընդունակ չեն իրենց իսկ թեւերով թռչելու, բայց, պէտք է որ հասնին ատոր կարելի արագութեամբ։ Ազատագրութիւնը պէտք է գայ անմիջապէս որ աշակերտը կարող ըլլայ հրաժարելու ուսուցչէն։ Զգինք որ, այս գործողութիւնը կրնայ յաջորդական փուլեր պահանջել, ինչպէս դաշնակցութեան վարչաձեւի տակ՝ փոխանցման շրջան մը, նման անոր որ Անգլիացիները հաստատեցին Իրաքի մէջ։

«Իրականութեան մէջ բարեշրջումը սկսած է եւ եթէ չընթացաւ այնքան շուտ, որքան կը փափաքէին կարգ մը Սուրիացիներ, կարելի չէ ատոր համար մեղադրել Ֆրանսայի բարի կամեցողութիւնը։ Մեր մարզպանը Պ. Փոնսօ մշակած է սահմանադրութիւն մը։ Բանակցութիւններ կատարուած է ազգայնական կուսակցութեան չափաւոր տարրերուն մէջ, պատրաստելու համար Իրաքինին նման դաշնագիր մը։ Անմիջապէս որ այս աշխատանքը վերջանայ, ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան։ Սուրիացիները իրենք զիրենք պիտի կառավարեն եւ անշուշտ, աւելի եւս պիտի գնահատեն ֆրանսական հարստութեան և ուժին օժանդակութիւնը։»

Աւելցնենք թէ առհասարակ, ֆրանսական մամուլը նպաստաւոր կ'արտայայտուի այս ծրագրին մասին։

750 Բեկորներ Փրկելու Համար

ԲԱՑԱՌԻԿ ԿՈՉ ՄԸ

Արաբկիրի Միութեան Նիւ Եորքի կեդրոնը Օգոստոս 15 թուակիր բացառիկ կոչ մը ղըրկած է մեզի, ուղղած՝ Արաբկիրցիներու եւ բոլոր Հայերու։ կը հրատարակենք գրեթէ ամբողջութեամբ, Հայր. միութիւններու մասնաւոր ուշադրութեան յանձնելով.—

1925ին Հին Արաբկիրի մէջ կար 1556 վերապրող ժողովուրդ, Արաբկիրցի եւ ոչ Արաբկիրցի։ Ասոնք բոլորը մէկ անգամէն փոխադրել, բնակարան եւ գործ հայթայթել անկարելիութիւն մըն էր. պէտք էր քայլ առ քայլ յառաջանալ եւ մաս առ մաս փոխադրել։

Նախորդ քանի մը տարուան ընթացքին Արաբկիրցիներու արտակարգ զոհողութեան արդիւնքով Նոր Արաբկիրի մէջ շինուեցան հարիւրէն աւելի բնակարաններ, արդիական շինուածքով գործարաններ, պողոտաներ, բերուեցաւ խմելու ու ոռոգելու ջուր, տնկուեցան ծառաստաններ, եւ վերջապէս կեանքի բոլոր անհրաժեշտ պիտոյքները գոհացնող միջոցները ստեղծուեցան։ Եւ այսօր Նոր Արաբկիրի մէջ հաստատուած բնակչութիւնը թիւով 800էն աւելի, շնորհիւ ճարտարարուեստին՝ մանիսագործութեան եւ այլ արհեստներու, երէկի թափառական, թշուառ ու սարսափի մատնուած այդ ժողովուրդը այսօր ունի բարեկեցիկ վիճակ եւ խաղաղ կեանք մը։

Հոս չի վերջանար սակայն. դեռ 750 հայեր Հին Արաբկիրի մէջ ենթարկուած անլուր տանջանքներու ու անպատմելի կեանքի մը, կ'աղերսեն վայրկեան մը առաջ ազատել զիրենք ալ եւ բախտակից ընել Նոր Արաբկիր գացողներուն։ Միութիւնս ըմբռնելով կացութեան ծանրութիւնը, իր ամբողջ գործունէութիւնը լարեց այդ ուղղութեամբ, 750 հոգիի Նոր Արաբկիր մեկնելու վիզաները ապահովեց Խորհրդային Միութենէն։ Տընտեսական տագնապը սակայն եկաւ իր ազդեցութիւնը ձգել այս ուղղութեամբ թափուած մեր աշխատանքներուն վրայ, անյաջող եւ յամր ընթացքի մը մատնելով փոխադրութեան պէտքերուն համար բացուած հանգանակութիւնը, որով եթէ ոչ անկարելի, այլ կրնայ փոխադրութիւնը տարիով յետաձգել։ Նկատի ունենալով սակայն 750 Հայերու անտանելի պայմանները եւ անոնց փոխադրութեան անյետաձգելի անհրաժեշտութիւնը, Միութիւնս որոշեց նոյն իսկ անմիջական փոխառութեամբ մը գոյացնել անհրաժեշտ նկատուած փոխադրութեան եւ տեղաւորման ծախքերը եւ փոխադրութիւնը փութացնել յառաջիկայ նոյեմբերէն, ձմեռէն առաջ։ Փոխառութիւնը պիտի ըլլայ երկու տարուան պայմանաժամով եւ օրինաւոր նկատուած տոկոսի սակով մը։ Այս պարագան կ'ար-

ժէ որ նկատի ունենա
կարգ մը բարեսիրական
բենասիրական կազմակ
թիւնները, որոնց դրամ
նապահով ու անգործ
մեան օտար պանքերը,
տոկոսով կրկնակ բար
թիւն ու մարդասիրութ
կատարած պիտի ըլլան
մեր այս ազգօգուտ ձե
անմիջական պահանջին
առաջ երթան, որուն ոչ մ
բակոյս ունինք։
Հին Արաբկիրէն փոխա
լիք Հայերուն մէջ կան
թիւ ոչ Արաբկիրցիներ,
եալ քաղաքներէն.—
Գարահիսարցիներ, Հա
ներ, Տրապիզոնցիներ, Ակն
Օրտուցիներ, Նարվեր
Բուշնացիներ, Տիվրիկ
Դերջանցիներ, Տիգրան
ցիներ, Սուշէհրցիներ, Կ
ցիներ, Երզնկացիներ, Գ
սարցիներ, Բաբերդցիներ,
տարագրութեանց ատեն
գաղթելով բնակութիւն հ
տած են։ Ասոնցմէ շատեր
մաքաղաքացիներ ունին
Միութիւնները, դժբախ
քանիցս այս առթիւ մեր
լով տուած կոչերը եւ դիմ
մնացին անպատասխան։
Միութիւնս խտիր
Արաբկիրցիի եւ ոչ-Արա
ցիի. Նոր Արաբկիրը բոլոր
կը բաւէ որ անոնք հ
մենք չենք կրող ոչ-Արա
ցիները բաժնելով ձգել
մէջ։ Միայն մեր ներկայ
ժամին մէջ կ'ակնկալե
յիշեալ քաղաքացիներու
եւ այլ Միութիւններ եւ
քաղաքացիներ զոնէ հա
աջակցին այս փոխադրու
գործին։
Մէկ անձի փրկագին
տոլար։
Հայրենակիցներ, Նոր
կիրը համաքաղաքացի
գործ մը ըլլալէ աւելի հ
գային ձեռնարկ մըն էր,
աւելի վերապրած Հայերը
լու զգացումով։ Արաբկ
ուզեց իր ուժի տարողու
շատ ծանր այս գործը
առանձինն իր ուսերուն վ
տարաւ իր անկարելին
ընելու չափ նուիրումով
հողութեամբ եւ դարձեալ
րաստ է մինչեւ նպա
լման իրագործումը իր
կարելի զոհողութիւնը
դնել. սակայն տնտես
տագնապը եկաւ մեր այս
ճիգին առջեւ պատուար մ
նալ։ Եւ այսօր հարկ կը
կոչ ընել Արաբկիրցի, ոչ-Ա
կիրցի բոլոր Հայերու ան
որ այս 750 Հայերը փր
գործը չվիժելու համար
աջակցութիւնը բերեն. եւ
խորապէս պիտի գնահա
այս նպատակին համար ղր
որեւէ գումար։
Չէք կամ մնիօրտըր
կել հետեւեալ հասցէին. A
Union 4 P. O. Box. Mad
Sta. New-York N. Y.
Արաբկիրի միութեան
վարչութեան ատենապ
Ս. Կիւմիւշկէրտանեան, Ա
դպիր՝ Ս. Գ. Միրիճանեան

ԾԻԾԱՂ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Ըսէ
Արամ, ինչ պատահեցաւ 19
ԱՐԱՄ.— Հայաստանի
պետութիւնը ծնաւ։
ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ.— Կեցցե՛ս
ըսէ նայիմ ի՞նչ պատահեցաւ 19
ԱՐԱՄ.— (Շուարած) Հ
րապետութիւնը 6 տարեկան

ԱՂՕԹՔԻՆ ԴԱՍԸ

Մայր մը շարունակ կը
վեցնէր իր աղջնակին ա
ատեն ծունկի գալ։ Օր մը
րանի մէջ աղջնակը կը տեսնէ
ձանը իշխանուհիի մը, որ իր
բանին վրայ պառկած,
աղօթելու ձեւով իրարու է
ցած.
— Տե՛ս, մայր, ինչո՞ւ կ
լես, երբ պառկած տեղս կ
այս իշխանուհիին պէս։

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ ՀԷՔԵԱԹ ԿԸ ՊԱՏՄԷՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ՍԱՅԻՏ ՀԱԼԻՄ ՓԱՇԱՆ

Ինչպէս գրած էինք իտալական ոստիկանութիւնը արտաքին գործավարութենէն կարգ մը տեղեկութիւններ ուզած է, մեծ եպարքոս Սայիտ Հալիմ փաշայի սպանութեան մասին։ Ինչպէս յայտնի է, Սայիտ Հալիմ փաշա Հռոմի մէջ սպաննուած էր եւ այդ միջոցին իր մօտ կը գտնուէր Թեւֆիք Ազմի պէյ, որուն վկայութեան գիմում եղած է այս դէպքի մասին։

«Սօն Փօսթայ»ի խմբագիրը այս առթիւ դիմած է Թեւֆիք Ազմի պէյի, որ հետեւեալ կերպով պատմած է Սայիտ Հալիմ փաշայի սպանութեան պարագաները.—

Սայիտ Հալիմ փաշան անձնապէս շատ կը սիրէի։ Ցարգանքի արժանի անձնաւորութիւն մըն էր։ Երանի թէ ես ալ մէկ աչքս, մէկ թեւս, մէկ սրունքս կորսնցնէի ու չմեռնէր։

Անիծեալ զինադադարի սեւ օրերու ծայրայեղութիւնները փիրաւորած էին մեր ազգային արժանապատուութիւնը։ 1919ին ամէն Նափօլի գացի։ Սայիտ Հալիմ փաշան 36 տարի է կը ճանչնայի, Վոսփորի մէջ ծովեզերեայ դրացիներ էինք։ Երբ Մալթա աքսորուեցաւ, ամէն յաճախ կը թղթակցէի իրեն հետ։ Նափօլի երթալէս վերջ ալ թղթակցութիւնս շարունակեցի։ Այն ատենները, Անգլիացիները ուզած էին որ Անատոլու գտնուած վեց-եօթը անգլիացի գերիները արձակուին, ասոր փոխարէն՝ բաւած էին թէ Մալթայի աքսորեալներէն 30-40 Թուրքեր ազատ պիտի թողուէին։ Այս գործին կարգադրութեան արդիւնքով, Սայիտ Հալիմ փաշան ալ ազատ թողուեցաւ եւ ընկերներուն հետ ուղղակի ցամաք ելան Սիկիլիոյ Փալերմօ քաղաքը ուր պանդոկ մը իջան։ Այնտեղ մէկուկէս ամիս մնացին։ Սայիտ Հալիմ փաշա այնտեղէն ինծի գրեց թէ շուտով Նափօլի պիտի գար։

Հասած օրը չգիտնալուս պատճառով, Սայիտ Հալիմ փաշան Նափօլիի մէջ չգտայ։ Բայց երբ լսեցի թէ Հռոմ գացած է, ուղղակի հոն գացի ու գայն գտայ «Էքսէլսիոր» պանդոկին մէջ։ Քովը կը գտնուէին Ապպաս Հալիմ փաշա եւ նախկին դատական նախարար Իպրահիմ պէյ։ Եղբայրը Զուիցերիա գնաց։ Փաշան առաջարկեց ինծի որ միասին մնայի, իսկ ես առարկեցի թէ չէի ուզեր նեղութիւն պատճառել իրեն։

Այդ միջոցին, փաշային Եգիպտոսի կալուածներուն հասոյթներէն Անգլիացիները հազիւ 100 ոսկեդրամ կուտային ամիսը։ Փաշան կ՚ըսէր թէ շատ քիչ է այս դրամը։ «Հոս կեցի՛ր ճանըմ, ըսաւ ինծի, ամէն մարդ պատերազմի հարուստ դարձաւ, մենք ալ պատերազմի աղքատ կ՚ըլլանք․,։ Կերպով մը ապրելու միջոցը կը գտնենք, չէ՞ որ ամուրի ես արդէն»։

Վայեմի բարեկամիս պնդումներուն տեղի տուի։ Ինը ամիսի չափ միասին ապրեցանք։ Ամառը եկած էր, ու օդերը շատ տաքնալուն համար մօտակայ Ֆրասքաթի գացինք։ Իպրահիմ պէյ ալ մեզի ընկերացաւ։ Այստեղ երեք չորս ամիս պանդոկ մը մնալէ վերջ, Հռոմ վերադարձանք։ Աւելի առաջ, Իպրահիմ պէյ Պոլիս եկած էր։

Հռոմի մէջ «վիլլա» մը վարձեցինք։ Սպասաւոր ու ծառայ ունէինք, հանգիստ կ՚ապրէինք եւ ամէն օր կէսօրէն վերջ մինչեւ իրիկուն կը պտտէինք Հռոմի մէջ։ Երբեմն ալ գիշերները կը պտտէինք որ թատրոն ու սինեմա երթայինք։

1922 յունուար 6ին, երեքշաբթի օր մը, ճաշէն վերջ դարձեալ պտոյտի ելանք։ Թանգարանները գացինք. իրիկուան դէմ միաձի կառք մը վարձելով տուն կը դառնայինք։ Արեւը մայրամուտին մօտեցած էր. կառքը մեզ ամենօրուան անցած փողոցներէն տուն կը տանէր։ Առանց պատճառ մը կենալու, Սայիտ Հալիմ փաշա յանկարծ ըսաւ.

— Թեւֆիք պէյ, այս կառապանը ո՞ւր կը տանի մեզ։ Այս ճամբը չըլլէ ամայի փողոց մը տանի ու մեզ կողոպտէ՛, ըսաւ։

— Աման, փաշաս պատասխանեցի, այս գաղափարն ալ ուրկէ՞ եկաւ։ Մեր ամենօրեայ ճամբայէն կ՚երթանք. կառապանը մեր մարդ մըն է ի՞նչ կրնայ ընել։

Քիչ վերջ փաշան նոյն միտքը յայտնեց նոյն խօսքերով։ Ես դէպքը պատահելէ վերջ համոզում գոյացուցի նախազգացումի ճշմարտութեան վրայ։

Կարճատես եմ եւ ակնոց կը գործածեմ։ Բայց այն օրը ակնոցս տունը մոռցած ըլլալով թանգարանին մէջ շատ յոգնած ու գրեթէ հիւանդացած էի։ Մեր կառքը վիլլայէն 30 մեթրի չափ միայն հեռու էր դեռ։ Ձեռքս գրպանս խօթեցի ու, առանց ակնոցի ըլլալուս, քիչ մը ծռեցայ կառքին սակագինին (թաքսիմեթր) նայելու համար։

Այդ միջոցին բան մը պայթեցաւ։ Լաւ չկրցի որոշել, ատրճանա՞կ էր թէ ինքնաշարժի անիւ։ Բայց պայթիւնին յաջորդեց աղեկտուր ձայն մը՝ օ՜ֆ...

Եւ փաշային գլուխը աջ ուսին վրայ ինկաւ։ Գլուխս վերցուցի, երեք մեթր անդին՝ մայթին վրայէն կը վազէր թուխ, միջահասակ, սեւ պեխերը ամերիկեան ձեւով կտրուած եւ լաւ հագուած մարդ մը որ միեւնոյն ատեն ատրճանակը բաճկոնին թեւին մէջ կը պահէր։

Թէեւ վրաս զէնքի մը անգամ չկար, կառքին մէջ թողուցի փաշան զոր մեռած կը կարծէի, ու չեմ գիտեր ինչ տեսակ զգացումէ մը մղուած, սկսայ մարդուն ետեւէն վազել։ Կառապանն ալ, իր զարմանքին ու սարսափին մէջ, կառքը ինծի հետ միասին կը քշէր։ Ի վերջոյ շունչս կտրեցաւ։ Մարդը Վիկանոմէնթանօ հրապարակին վրայ բազմութեան մէջ մխրճուեցաւ ու անհետացաւ։ Այդ միջոցին ոստիկան ալ հասաւ։ Կառքը նստայ եւ, հարիւրին մէկ հաւանականութեամբ, «թերեւս չէ մեռած» ըսելով, փաշան իր տեղը նստեցուցի դարձեալ եւ գլուխը ուսիս վրայ դնելով ոստիկանին հետ հիւանդանոց գացինք։

Փաշան պատգարակով հիւանդանոց փոխադրեցինք։ Բժիշկները քննեցին եւ բոլորն ալ գլխարկնին հանելով անոր առջեւ խոնարհեցան ու ետ գացին . . ։ Փաշան կառքին մէջ եկած ատենն իսկ մեռած էր։ Բժիշկները հարցուցին ինծի թէ իմ վէ՞րքս ուր էր։ Ո եւ է ցաւ չէի զգացած, բայց մարմինս ամէն կողմը փնտռեցի։ Բան մը չունէի, բայց հիւանդանոցի մարմարէ յատակին վրայ քալելու միջոցիս գետինը արիւն կը կաթէր։ Ստուգեցի որ փաշային գլխուն արիւնն էր որ ուսիս եւ հագուստներուս վրայ պաղած էր, բայց տաք շէնքին մէջ մտնելէս վերջ հալած ըլլալով կը հոսէր։

Այն գիշերը մինչեւ ժամը մէկ պահականոցները մնացի։ Հիւանդանոցին մէջ փաշային դիակը թողելու միջոցիս անոր մատէն առի մատանին որ 12 հազար անգլիական ոսկի կ՚արժէր։ Ընդհ. դատախազը զգուշացուց զիս որ երկու օր տունէն դուրս չելլեմ։

Դէպքին յաջորդ օրը, Էնկիւրիի կառավարութեան Հռոմի ներկայացուցիչ Ճամի պէյ քովս եկաւ ու ըսաւ.

— Սեւ ցանկէն լուր չունի՞ք դուք։ Պէտք էր որ քիչ մը զգուշաւոր շարժէիք այստեղ։

Այս «սեւ ցանկ» խօսքը զարմանքի մէջ ձգեց զիս։

— Ի՞նչ սեւ ցանկ, ըսի։

— Հայերուն պատրաստած ցանկը... պատասխանեց։

Իրաւ ալ, ոչ ես, ոչ փաշան այս տեսակ ցանկէ մը լուր ունէինք։ Երկու օր վերջ, աւագ ընդհ. դատախազը տուն եկաւ ու ըսաւ թէ դիակը կրնայի հիւանդանոցէն առնել եւ թէ ես ալ ազատ էի։ Փաշային Եգիպտոս ու Պոլիս գտնուող տղոց՝ Խօմէր եւ Հալիմ պէյերուն հեռագրեցի։ Դիակն ալ 15,000 ֆրանքի փոխարէն զմռսել տուի փրոֆ. Վէրսարիի։ Տղաքը Պոլիս փոխադրեցին փաշային մարմինը եւ Սուլթան Մահմուտի Թիւրպէին մէջ թաղեցին։

Դէպքին գիշերը Հռոմի ոստիկանութեան տուած յայտարարութենէս յետոյ, մինչեւ հիմա ոչ մէկ հարցում եղած է ինծի։ Դատական գործավարութեան ալ ոեւէ բան չէ հարցուած։ Փաշային սպանիչներու ազգութեան մասին ալ մինչեւ հիմա ոեւէ որոշ համոզում չեմ կրցած կազմել։ Իտալական ոստիկանութեան ինծի ուղղած հարցումներուն մէջ, ամէնէն աւելի Եգիպտոսի արքայական ընտանիքէն կարեւոր անձնաւորութեան մը անունը կը յեղյեղուէր։ Այս անձնաւորութեան մարդիկը փաշային մօտ կուգան եղեր, եւ իտալական ոստիկանութիւնը այս մարդոց խօսակցութիւններու մասին տեղեկութիւն կը հարցնէր ինծի։

«ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Օրուան կառավարութեան դէմ կատաղի արշաւանք մը սկսած են հելլենական կարգ մը թերթեր, Աթէնքի «փէրոքէ» Թատրոնին մէջ կատարուած սպանութեան առթիւ։ Իբրեւ նմոյշ կը հրատարակենք հետեւեալ հատուածը «Էլէֆթէրոս Անթրոփոս» (Ազատ Մարդ) օրաթերթի օգոստ. 24ի խմբագրականէն, որ ուղղակի հրաւէր մըն է Պ. Վէնիզէլոսը սպաննելու:

— Յունաստանի մէջ կը տիրապետէ մարդասպաններու պետութիւնը,— թող առանց նուազագոյն կասկածի իմանան ասիկա անոր բոլոր ծայրամասերու բնակիչները։ Մենք, յամենայն դէպս, կը յայտարարենք հրապարակով թէ կը զինուինք եւ մեզի հետ կը զինուին բազմաթիւ ուրիշներ, որպէսզի պաշտպանենք մեր կեանքը, որ բացայայտօրէն սպառնալիքի տակ է, կը զինուինք, քանի որ մեզ պաշտպանող պետութիւն չկայ. կը զինուինք գիտակից ապօրինութեամբ մը, քանի որ ամէն օրէնք ոտնակոխուած է, կը զինուինք եւ ո՛վ որ մեզի մօտենայ, թող գիտնայ, պիտի սպաննուի, կը զինուինք եւ եթէ մեզի փոքրիկ բան մը պատահի,— այլեւս վարչապետն է որ պիտի իյնայ մեր գնդակներէն, ուր որ ալ գտնուի ան։

Միջին ճամբաները այսպիսի պարագաներու տակ ներելի չեն։ Պ. Վէնիզէլոս բացայայտօրէն կը ներկայանայ որպէս ոճիրին կազմակերպիչը։ Կ՚ընէ ամէն բան մեզ աբիւնով ողողելու համար, դիմած է ան մեզ բնաջնջելու ամէնէն անարգ եւ ամէնէն քստմնելի միջոցներուն եւ կը կատղի ծարաւէն արեան, որուն գետերուն մէջ կ՚ուզէ յամառօրէն խեղդել ճշմարտութիւնը։ Մենք չպիտի փախինք, ինչպէս սպառնալիքի ենթակայ ուրիշներ փախան։ Մեծ պատիւ մը պիտի ըլլայ մեզի համար մեռնիլ գաղափարներու խորանին առջեւ եւ տեսնել Հայրենիքի փրկութիւնը իր երջանկութիւնը ծննդներու ճիրաններէն։ Ժամանակէ մը ի վեր կը գրենք մեր յօդուածները, ինչպէս պիտի խմբագրէինք մեր կտակը։ Ի զուր ոստիկանութիւնը մեզ կը պաշտպանէ իր մարդոցմով։ Էութեան մէջ, անիկա անզօր եւ գժբախտ է չարագործներու առջեւ, որոնց՝ ուղղակի մենք մեր զինեալ կազմակերպութեամբ պիտի դիմադրենք, քանի որ կ՚ապրինք հանգամանքներ ունեցող աւազակներու ժամանակաշրջանին մէջ։

Մառայող ժողովուրդին հանդէպ մեր պարտքը կատարելով, սիրով պիտի նուիրենք անոր նաեւ մեր միսը։ Բայց, իյնալէ առաջ, կամ իյնալէ վերջը, թող ոչ ոք կասկածի թէ ճակատագրականօրէն պիտի սպաննենք իրական մարդասպանները, եթէ անոնք համարձակին իրականացնել իրենց ծրագիրը։ Անոնց ախտաւոր ուղեղը օդը պիտի հանուի որպէսզի օրինակ դառնայ գալոց սերունդներուն, թէ հելլենականին նման ժողովուրդները բռնութեամբ չեն սարկանար։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հայաստանի պետական երկրորդ թատրոնը Լենինականի մէջ փակեց իր 1930-1931 թատերաշրջանը մայիս 10ին եւ մէկուկէս ամսուան համար մեկնեցաւ Երեւան, ուր տուաւ 42 ներկայացում։ Այս ներկայացումներէն դուրս, ցերեկները, հանգստեան ժամերուն, Երեւանի մեծ գործարաններուն մէջ կազմակերպեց քանի մը ցերեկոյթներ։ Այսպէս լրացնելէ յետոյ իր այցելութեան շրջանը, վերադարձաւ Լենինական եւ կրկնեց քանի մը ներկայացումներ։

Եւ այժմ սկսած է արդէն նոր շրջանի իր ներկայացումներուն։

Օգոստոս 13ին էր որ սկսաւ 1931-1932 թատերաշրջանը եւ այդ առթիւ կազմած իր խաղացանկին մէջ առած է «Հայը», «Աշաղանգ», «Պոէմ կայծնի մասին», Փօթօրիկներ մէջ», ինքնուրոյն դասական գործ մը եւ ուրիշներ։ Պիտի կրկնէ նաեւ անցեալ թատերաշրջանի լաւագոյն գործերը։

Խումբը զօրացուած է դերասանական նոր ու կարող ուժերով։

Այս տարի հրապարակ պիտի հանէ 6,000 տոմս, ապահովելու համար տեւական հանդիսականներ, մեծ մասը, Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանին եւ երկաթուղիի կայարանին բանուորներէն։ Ներկայացումներուն մէկ երրորդը պիտի տրուին բանուորական ակումբներուն մէջ։ Եւ յետոյ թատերախումբը, պիտի այցելէ Անի հանքահորերը Արթիք քարահանքերը։ Բայց նախ, ցորենի հաւաքման համար ծրագրուած արշաւանքին առթիւ, գիւղերուն մէջ ներկայացումներ պիտի տայ եւ խանդավառութիւն պիտի ստեղծէ։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Երեւանի մէջ այս տարի բացուեցաւ քրտական արհեստագիտական բարձրագոյն վարժարան մը, որուն ծախքերը կը հոգան Ազրբէջան, Հայաստան եւ Վրաստան։

Անդրկովկասի մէջ կ՚ապրին 70,000 Քիւրտեր, հակառակ այդ թիւին Երեւանի քրտական արհեստագիտական բարձրագոյն վարժարանին մէջ կ՚ուսանէին միայն 62 հոգի։ Այս տարի այդ թիւը պիտի բարձրացուի 100ի։

Որոշուած էր 120,000 րուբլի յատկացնել շինութեանը նոր վարժարանի մը, եւ 90,000 րուբլի ուսանողութեան համար։ Ամէն զատ որոշուած էր պարպել անասնաբուժական վարժարանին նախկին շէնքը, ուր կը բնակին մասնաւոր ընտանիքներ։ Այդ շէնքը պիտի տրամադրուէր քրտական արհեստանոցին։

Դժբախտաբար այս որոշումները կը մնան միայն որոշում։ Շէնքը պարպուած չէ, նոր վարժարանին շինութիւններն ալ կը քալեն կրիայի արագութեամբ։ Բանուոր չկայ աշխատցնելու համար։

Նախապէս կ՚աշխատէին 35 բանուորներ, այժմ միայն 10-11 հոգի։ Դեռ նոր է, որ աւազ ու կիր կը բերեն։ Ծրագրուած էր շէնքը աւարտել 1932 տարուան սկիզբը։ Շուտով Երեւան կը հասնին, Անդրկովկասի բոլոր քաղաքներէն, քիւրտ ուսանողները, բայց տեղ չունին ոչ սորվելու, ոչ ալ քնանալու։ Ո՞ւր են «հարուածայինները»։

«ԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔ» ԵՒ ՊՈՌՆԿՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ կը հրատարակուի առողջապահական ամսագիր մը, «Առողջ Կեանք»։ Այս ամսագրին մէջ լոյս կը տեսնէ յօդուած մը, Պայքար պրոստիտուցիայի դէմ, ուր քննութեան կ՚առնուին պոռնկութեան ծագման ու զարգացման պատճառները։

«Խորհ. Հայաստան» կը քննադատէ առողջապահական թերթին խմբագրութիւնը, որ անմիջապէս կը պատասխանէ թէ յիշեալ յօդուածը պատրաստուեր է շատ առաջ, երբ գործադրկութեան տագնապը լուծուած չէր Ռուսիոյ մէջ։

Եւ հիմա կ՚ընդունի որ պոռնկութիւնը գոյութիւն չունի (?) Ռուսիոյ մէջ, որովհետեւ արմատախիլ ըրած են պոռնկութեան ծագման պայմանները։ Ընդհակառակն, պոռնկութիւնը արդիւնք է, կ՚ըսուի, դրամատիրական երկիրներու ընկերային տնտեսական յարաբերութիւններուն։

Սակայն դրամատիրական հին կարգերէն ժառանգ մնացած պոռնկութեան դէմ պայքարին շարունակութիւնը անհրաժեշտ համարելով հանդերձ, կ՚ընդունի որ «կոպիտ սխալներ գործած է» յօդուածագիրը, այնպէս կարծեցնել տալով որ Ռուսիոյ արդի պայմաններն են պատճառը պոռնկութեան եւ անոր զարգացման։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Կռիւը մինչեւ իրիկուն շարունակուեց։ Թնդանօթի ռմբակոծումը անխնայ էր։ Բայց մեզնից ոչ մէկ վնաս չեղաւ։

Երեկոյեան կողմը Շէնըքայ Զօսոյի Խաթէի (*) նոր ամուսնացած տղան զարնուած էր։ Դիակը մնացած էր զօրքերու եւ մեր տղայոց միջեւ։ Ոչ նրանք կը համարձակէին առաջ գալ եւ ոչ ալ մենք։

Երեքէն-չորս անգամ լուր ղրկեցինք Տալուորցոց։ Ջեկան, կը կասկածէին թէ Իշխնձորի զօրքը իրենց վրայ ալ կ՚երթայ։

Այդ գիշեր վառել տուինք Դահուլնին եւ Հուսէյնցիք, զինուորները անցուցինք գիւղի կողմը։

Նոյն գիշեր ժողով մը ըրինք ժողովուրդով եւ վճռեցինք, որ 1000 շալկւոր ամէն գիւղից գան վերցնեն մեր ուտելիքի եփուած պահեստի պաշարը եւ մնացած ռազմամթերքը, քիչ մը արճիճ եւ վառօդ եւ փոխադրեն Կոբշիկ սարը։ Լուր ղրկեցինք ամէն տեղ, բայց առաւօտ ոչ ոք չեկաւ։

***

Ամբողջ 7 գիշեր ես քնացած չէի, ցերեկները գիրքերով զբաղուած, իսկ գիշերները՝ փամփուշտ լցնելով։

Ես մի քիչ քներ էի։ Եկան ձայն տուին ինծի։ Ես քնի մէջ ըսի. «Ի սէր Աստուծոյ, թոյլ տուէք քիչ մը քնանամ»։ Վեր կեցայ։ 6-7 հազար ժողովուրդից մէկ հատ չէր մնացած հոդ, բացի 15 զինուորէն եւ մի 15 ալ Սասունցի ժողովուրդէ։ Ըսին՝ որ ժողովուրդը գացած է Խտան, Ալուչակ եւ Յարմօ գոմերը։

Զօրքը ցածրացած էր Ջուրին էն կողմը, 1000 քայլ հեռաւորութեան վրայ եւ, հրդեհուած տուներու ետեւը դիրք բռնած, կը զարնէր։

Ֆարհատը կը գտնուէր մեր ռազմամթերքի վրայ։ Պարոն Վահանը, Մուրհատը եւ բաւական զինուորներ գացեր էին։ Քովս մնացած զինուորներն էին՝ Գէորգ Չաւուշը, Մոկացի Գրիգորը, 3 թուրք զօրք եւ մի տաս զինուոր ալ։ Իմ կաշէ տոպրակիս մէջ կը գտնուէր 80 արծաթ փող։ Պ. Վահանի գիտութեամբ, քանի մը զինուորներու տուած էի 5ական արծաթ փող։ Երկու թէնէքէ նաւթ բերել տուի, զինուորներուն տուի մի-մի կտոր արճիճ, մի թէնէքէ վառօդ, նաեւ ռուսական տուփերով վառօդ եւ ղրկեցի Խտան։ Թէնէքէները ծակեցի, որ գիւղը վառենք ու հեռանանք։

Գէորգը ըսաւ. «Դուն գնա՛, ես կը վառեմ ու կուգամ»։ Իմ ձիս կապած էի Ռաշիկ Սրգոյի գոմի առաջ։ Քանի մը Սասունցի ղրկեցի, որ ձին զարնեն ու գան։ Ես 500 քայլ չհեռացած՝ զօրքը կ՚առնէ գիւղի կողքը։ Տղերքը եկան՝ ոչ ձիս զարկին եւ ոչ ալ գիւղը վառեցին։ Գէորգին հարցուցի. «Ինչո՞ւ չվառեցիք»։ Նա ըսաւ. «Դիտմամբ չվառեցի, որ գան տեսնեն մեր պատրաստութիւնը»։

Մեզի գիւղը մնաց 80 տոպրակ եփած պասմաք (հաց), 1000 կոտ ալիւր, 150 լիտր աղ, 4 թէնէքէ վառօդ, արհեստանոցի մէջ վարպետի գործիքներ, 15 չախմախլը հրացան, 6-7 մօսին եւ բերդանկան, առանց զատվորի, անգործածելի, ու կորեկ եւ Կէլիէկուզանի ժողովրդի ուտելու հացն ու կորեկը։ Այս եղաւ ապրիլի 19ին։

Ելանք Խտանայ Կաժը, մինչեւ Փչփուլի գլուխը, զանազան դիրքեր մարդ կար։ Կարկտախառն անձրեւ կուգար։ Ժողովուրդ առաջ ալ չէինք կրնար առնել, կ՚ուզէին հեռանալ։ Սկսեցին Ջուրերուն կամուրջներ կապել, որ իւրաքանչիւրը իր ճամբով գնայ։ Սուտ լուր մը տարածեցինք թէ՝ «Շատախի կողմէն խումբ եկած է մեզ օգնութեան։ Յարձակում գործենք Կէլիէկուզանի վրայ, նորէն գիւղը ձեռքերնուս առնելու համար»։

Մենք յարձակում գործեցինք 3-4 գծերի վրայ։ Կ՚ըլլայինք 6-7 հարիւր զէնքով կամ անզէն։ Հարայ-հուրայը շատ էր, մեր աղմուկը թնդանօթի աղմուկից շատ։ Թնդանօթները չորս կողմէն կ՚որոտային։ Փողերը չորս կողմէ կը հնչէին։ Զօրքերը սկսեցին գիւղէն փախչել։ Նրանք կասկածեցան, թէ խաբեցինք, գցեցինք հովիտը, որպէսզի ջարդենք, Ապրիլ 13ի օրը մտքերնին բերին։

Մենք մինչեւ Շիրինիկ ցածրանալնիս, նաեւ մինչեւ Գէորգի եւ միւս զինուորներու միւս կէտերու վրայ ցածրանալը, 700 հոգիէ մնացած էին 100 հոգի, մնացածները Կաժեր մնացած էին։

Սաստիկ անձրեւ, ձիւն ու բուք էր։ Զօրքերը տեսան, որ այլեւս մեզնից առաջ խաղացող չկայ՝ նորէն վերադարձան եւ գրաւեցին գիւղը մեր ձեռքէն։ Ախպեցին սկսեց Ախպի կամուրջը կապել։ Էվէրէքսայ տակ կամուրջ կը կապէին, որ Ջրի միւս կողմն անցնեն։

Լուր ղրկեցի զինուորներուն, որ բոլորը հաւաքուեն Ալուչակ, հոն խորհրդակցելու համար՝ թէ ի՞նչ ընենք։ Մուրատ, Ֆարհատ, Աւետիս եւ մեծ քանակութեամբ զինուոր մնացած էին Խտանայ դիմաց՝ Պօլոզ-Քարը։ Սմբատ, Արամ, Մոկացի Գրիգոր, Տէր Քերոբ քահանան, Գէորգ, ես ու Վահանը գտնուէինք Ալուչակ։

Սպասեցինք Մուրատին եւ ընկերներուն՝ չեկան։ Պ. Վահանի հետ որոշեցինք, որ անցնենք Կոբշիկ։ Զինուորներն ըսին.

«Մեր վրայ մնացեր է 100էն մինչեւ 120 փամփուշտ, իսկ որ երթանք Կոբշիկ՝ հաց ունի՞ս, որ մեզ կերցնես»։

Իսկապէս հաց չունէինք։ Խաս գեղու Տէր Քերոբ քահանան ըսաւ.

«Ինչ տեսակ ալ որ ընէք՝ միեւնոյնն է, պատճառ մի դառնաք ժողովրդի մնալուն։ Ժողովուրդն ալ չհեռանայ, ես շատ լաւ իմացեր եմ, որ զինուորները պիտի հեռանան»։

(Շար․)

(*) Այս այն խաթէն է, որ Շէնըքի առաջ իր հարսի հետ ջուր նետուեց։ Ա.

միութիւն մը կնքելով, Գերմանիա դէմ չէ գործած իր կողմէ ստորագրուած զանազան դաշնագրերուն։ Սակայն ասոր հակառակ, առեանը նոյն իրաւունքը չէ տուած Աւստրիոյ որ 1922ին միջազգային փոխառութիւն մը ստանալու համար, Ժընեւի մէջ իր ստորագրած փրոթոքոլը բացարձակէս իրեն կ'արգիլէ Գերմանիոյ հետ՝ մաքսային միութեան մը կազմութիւնը։

Լահէյի ատեանին որոշումն ուրեմն, գործնականին մէջ դատապարտութիւնն է Անշլուսի։ Այս պայմաններուն տակ, կ'ըսուի թէ Լահէյի վճռին հրապարակումէն իսկ առաջ, Աւստրոյ վարչապետը որոշած է յայտարարել թէ կամովին կը հրաժարի Գերմանիոյ մէջ մաքսային միութեան մը կազմութեան ծրագրէն։Այս յայտարարութիւնը Աւստրիոյ կողմէ նպատակ ունի իրեն ապահովել հաշտարար տրամադրութիւններ ցոյց տուած ըլլալու առաւելութիւն մը, այս կերպով նաեւ ապահովելու համար փոխառութիւն մը, զոր Աւստրիա կը ջանայ ներկայիս ստանալ Ֆրանսայէն։

Մանաւանդ որ Անգլիա ետ կը պահանջէ 150 միլիոն շիլինի փոխառութիւնը որ տուեր էր յուլիսին։

Փոփոխութիւններ Չեկայի մէջ

Կէփէուի ղեկավար մարմնին մէջ, կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են այս վերջերս։ Մէնժինսկի որ Կէփէուի միապետն էր, երկար ատենէ ի վեր հիւանդ էր եւ իր հիւանդութեան ընթացքին, իրեն կը փոխանորդէր Եակոտա։ Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական դիւանը, վերջերս զբաղած է Կէփէուի ղեկավար մարմնի կազմակերպութեամբ եւ զարմանքի մատնելով բոլորը, Եակոտայի տեղ, Մէնժինսկիի առաջին փոխանորդ նշանակած են ուրիշ մը։

Միեւնոյն ատեն, կէփէուի բարձր պաշտօնատարներէն շատերը հանգստեան կոչուած են։

Եակոտայի տեղ, նշանակուած է Ակուլոֆ որ ցարդ չէր մասնակցած կէփէուի աշխատանքներուն։

Բոլշեւիկեան շրջանակները, Ակուլոֆի անուանումը կը նկատեն Ստալինի նոր մէկ ձգտումին արտայայտումը, մեղմելու խորհրդային կառավարութեան ճնշման քաղաքականութիւնը։ Իբր թէ Ստալինի թելադրութեամբ, հալածանքը մեծ չափերով մեղմացած է հանդէպ մտաւորականներու, մասնագէտներու եւ արհեստագէտներու։ Կուլակներու աքսորն ալ նոյնպէս կանգ առած է Խորհրդ. Միութեան մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտադիր ներկայութիւն։

ԳԱՐԱՌ

Լիոնի կուկունեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը։ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Սարսէլ, Խ. Վարդ.— 50։
Սէն Թ'Ուէն, Յ. Գ.— 140։
Քաշան, Քիւրք.— 140։
Նանթէր, Թոր.— 100.
Նիս, Յ. Վ.— 165։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

5000 ՖՐԱՆՔ ՆՈՒԷՐ

Քէմախի վերի Բագառիճէն խոսրով Էլպիզեան կը փնտռէ իր զաւակները՝ Ղազարոս, կաթիկ եւ Ազատուհի, նաեւ իր հօրեղբօրորդւոյն զաւակները՝ Աւագ, Մաթէոս եւ Ծաղիկ։ Իզմիրի դէպքէն առաջ կաթիկէն լուր առնուած է Մալաթիայէն։

Կը խնդրուի Հալէպի հայրենակիցներու բարի օժանդակութիւնը։ Ասոնց մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին 5000 ֆր. նուէր եւ մէկ տարուան «Յառաջ»։ Իմացնել H. Ghougassianի, 7 Rue Sanginelle, Mazagan, Maroc).

— Տիկին Մաքրուհի Մանուկեան կը փնտռէ Պիթլիսի Դատվան գիւղացի ուստա Միսաք Յարոեան, հօր անունը Տէրօ, կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ A. Assadouriani Coiffeur, 86 rue Rébéval, Par s (19).

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուին դերձակ աշկերտներ։ Դիմել Էլիքէսիկեանի, 1 Rue de Bellevue, Fontenay s)Bois, Հանրակառք 122 իջնել Rosette.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. առանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ փարխսի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ,, ՀԱՏՈՐ ԹԻՒ 4

ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ (256 ԷՋ)

Շքեղ տպագրութիւն, լաւ թուղթ

ֆրանսա, գաղութներ եւ Պալքաններ 20 ֆրանք, Միացեալ երկիրներ 1 տոլար։

դիմել՝ Dr. L. Krikoriani, 126 rue Fbg. St. Dénis, Paris (10)

"ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ"

Գրեց՝ ՄԱԼԽԱՍ

500 մեծադիր էջերով եւ 130է աւելի լուսանկարներով, նուիրուած՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 40ամեակին։ Տպագրութիւն «Հայրենիք»ի, Պոսթըն։ Գին 2 տոլար։

Ա. Մալխասի յեղափոխական կեանքի յուշերուն Ա. հատորն է այս ստուար եւ խիստ հետաքրքրական գիրքը։ Հրատարակելի ունի դեռ երկու հատորներ։ Ա. մասին մէջ հրատարակուած են բազմաթիւ անտիպ նկարներ եւ տեսարաններ ու պատմական վայրեր Հայաստանէն։

Ստանալու համար կանխիկ վճարումով դիմել A. Malkas, P. O. Box 197. Astor Sta. Mass. (U. S. A.)

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆՆԵՐՈՒ (ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ)

ՄԻՄԻԱՅՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

D. STAMBOULIAN, Représentant,
1 Place Notre Dame, Grenoble, Isère

Ունինք առաջին տեսակի մաքուր եւ լաւ պլղուր, ծեծած, կորկոտ եւ Խարբերդի մուխաշեր սեւ սիսեռ, պատրաստուած Վալանսի (Drôme) մեր նոր եւ ընդարձակ գործարանին մէջ։

Նաեւ ունինք արեւելեան ամէն տեսակ ուտեստեղէններ։

Աժան գին եւ արագ գործառնութիւն։

Պահանջեցէք մեր գիները, ընդհ. ցանկը եւ նմոյշները։
կը ստանձնենք արտասահման, տուներու ներկայացուցչութիւնը

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

CONSTANTINOPLE

ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

37 RUE TRÉVISE, 37 մէթրօ՝ Cadet Tél. Taitbout 56—96

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական թարմ եւ մաքուր նպարեղէններ,

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ եւ ԱՆԽԱՐԴԱԽ ՍՈՒՐՃ

Ապսպրանքները անմիջապէս կը յանձնուին բնակարան
գնումներու համար կը տրուի փրիմ

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Ձափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն Բռէփ տը Շինի։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՀԱՅԵՐ

ԱՅԼԵՒՍ ՎԱՐՁՔ ՄԻ ՎՃԱՐԵՔ

Անմիջապէս տէր եղէք գեղեցիկ հողաբաժնի մը, Սէվրանի կայարանէն 300 մէթր հեռու, Փարիզէն (կար տիւ Նօրէն) 13 քիլոմեթր, 20 վայրկեանի ճանապարհ, օրական 150 շոգեկառք։

Լայն ծառուղիներու վրայ, ամէն դիւրութիւններով օժտուած հողաբաժիններ՝ անմիջապէս շինութեանց ձեռնարկելու համար։

Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Օդասուն շրջան։ Սէվրան քաղաքի ընդարձակումով ապագայի համար շահաւոր գործ։

Փոխարժէքը՝ վճարելի 6 տարուան մէջ փոքր մասնավճարներով։ Հայ ընտանիքներու համար մասնաւոր կարգադրութիւններ։

Մանրամասնութիւնները ձրի ստանալու համար, գրել՝
Mr ANDRÉ ISAMBERT, 98 Rue Boileau, Paris (16)
կամ դիմել՝ Հինգշաբթի, Շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ կիրակի ամբողջ օրը «AUX TRÉFLES», Ave. de Livry à Sevran (կայարանէն 300 մէթր հեռու)։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Ցիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ **ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ**

վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ
վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար
Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille
18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)
Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. Փարիզ (3) Թէլէֆոն՝ Archive 50—61

Մէթրօ՝ République եւ Filles du Calvaire

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՆԱՃԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

59.— ՊՈՒՏՈՒՆ ԿԱՆՈՒԽ, ՄԹՆՇԱՂԻՆ ԱՐԹՆՑՈՒՑԻՆ ԶԻՍ...

— Այցետոմս ոչ վրաս ունիմ, ոչ ալ տունը։ Ձեռ գործեր, ըսի։

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ։ Թագաւորը հրաման ըրաւ. հիմա գացէք շինել տուէք, մոլտաց զարմանահար։

Ելայ շիտակ Նուրի պէյին գացի եւ խնդիրը բացատրեցի։ Ան ալ չհասկցաւ այս գործին իմաստը։ Եւ ըսաւ.

— Բերա անցիր, Պազառ Ալմանէն կամ Պօն Մարշէէն ծրար մը այցետոմսի թուղթ առ, մէկուն վրայ անունդ գրէ, Ըսմէթ պէյին տուր։

Նուրի պէյի ըսածը կատարեցի։ Այցետոմսին վրայ միայն «Հիւսէյին Նազըմ» գրած էի. Ըսմէթ պէյ ուշադրութեամբ նայեցաւ։ Թագաւորին ներկայանալու համար սենեակէն դուրս ելաւ, 10-15 վայրկեան յետոյ վերադառնալով ըսաւ.

— Թագաւորը ձեր այցետոմսին հետ լուսանկարն ալ կ'ուզէ։

Նորէն Նուրի պէյին գացի։ Ըսի թէ անգամ մըն ալ չվերադառնալու պայմանով լուսանկարս պիտի ղրկեմ իրեն։ Եւ տունը գտնուած պատկերներէն մէկը Նուրի պէյին ղրկեցի։

Նուրի պէյ յաջորդ օրը Պալատ կանչեց զիս։

— Այս լուսանկարը հէլլար, ըսաւ. փէսը հանած էք. Թագաւորը առով պիտի կարծէ թէ «փրէնկ» դարձած էք։ Լուսանկարը կ'առնէ կը նետէ։ Հիմա Ապտուլլահ եղբայրներուն գնա, փէսով լուսանկար մը հանէ բեր։

Այդ ալ ըրի։ Մէկ շաբաթ յետոյ լուսանկարը ղրկեցի։ Թագաւորը պատկերը տեսնելով, ըսած է Ըսմէթ պէյի, ինչպէս պատմեց Նուրի պէյ.

— Ձեր ըսածին պէս երիտասարդ է եղեր։ Աստուած պահէ։

Ահա թէ ինչո՛ւ արթնցուցեր էին զիս, առտուն մթնշաղին։

60.— ՄՆԱՔ ԲԱՐՈՎ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Անգամ մը Նուրի պէյ կ'ըսէր ինծի.

—Թագաւորը նախընթաց դէպքերուն պատճառով շարունակ կը զգուշանայ քեզմէ։ Եթէ աքսորուելու փորձանքին հանդիպիս, արդէն քաշած տառապանքներուն հետեւանքով խորտակուած եւ ծերացած հօրդ մահուան պատճառ կ'ըլլաս. անոք ընտանիքդ թշուառութեան կը մատնուի. դուն ալ մէկն պարագայի մէջ պէտք է ձգես լրագրութիւնը. ա՛յս է իմ պատուէրս քեզի։

Նուրի պէյը չափազանց կը յարգէի եւ մտիկ կ'ընէի. խօսածներն ալ ճիշդ էին։ Եւ քաշուեցայ լրագրի խմբագրութենէն։

Ատեն մը վերջը, քաղաքապետութեան բարեկարգութիւնը եւ թաղապետական պաշտօնատուները երկրին պահանջներուն համաձայն կազմակերպելու համար յանձնաժողով մը կազմուեցաւ։ Այդ յանձնաժողովին աւագ քարտուղարութեան եւ քաղաքապետութեան թարգմանութեանց դիւանին տնօրէն, յետոյ թղթակցութեանց դիւանապետ նշանակուեցայ։

Կրնամ ըսել թէ կեանքիս հաճելի օրերը քաղաքապետութեան դիւանապետի պաշտօնին մէջ անցուցի։ Բայց եւ այնպէս, այդ պաշտօնավարութեան ընթացքին ալ Թագաւորին ուշադրութենէն չվրիպեցայ։ Թագաւորին հաւատացուցեր էին թէ Եւրոպա պիտի փախչիմ, պետութեան դէմ թերթ մը հրատարակելու համար։ Այս առթիւ Պալատին մէջ Նուրի պէյին բերանը փնտռեր էին։ Նուրի պէյ ըսած է, առանց յաջողելու փոխել Թագաւորին միտքը.

— Հօրը մէկ ոտքը գերեզմանն է. պզտիկ եղբայրներուն միակ նեցուկը ինքն է։ Նազըմ այս բոլորը ձգելով, ո՞ւր պիտի երթայ։ Եթէ երթայ զիս պատասխանատու բռնեցէք։

Հինգշաբթի օր մը բարեկամի մը կողմէ հրաւիրուած էի Պէօյիւքտէրէ Քէնթանէ Սույուի բարձունքը։ Տանտէրին պնդումով մինչեւ կիրակի իրիկուն հոն մնալու ստիպուեցայ։ Երկուշաբթի առտու քաղաք իջնելով, գործիս գլուխը անցայ։ Քանի մը պաշտօնեաներ արտորանքով ինծի եկան եւ ըսին.

—Երէկուընէ ի վեր Պալատէն քեզ կը փնտռեն։ Քաղաքապետն Պալատին մէջ վար զրուած է։ Ամէն կողմ հեռագիր զարկին։

— Շատ լա՛ւ, ահա եկայ տեղս նստայ, ըսի։

Կէս ժամ չանցած, պալատական բարապան մը գալով, յայտնեց թէ աւագ քարտուղար փաշան կ'ուզէ տեսնել զիս։ Կառք մը նստայ, Պալատ գացի։ Պալատին դռնապաններէն երկուքը զիս տեսնելով, վազն ի վազը բաղաքապետ Մազհար փաշային գացեր էին, անշուշտ աւետիս տալու պարգեւ ստանալու համար։ Փաշան անհամբերութենէն աչքերը թրջած էին։

— Գլուխս փորձանքի մէջ ձգեցիր, ըսաւ. քիչ մնաց փճանայի։ Ձգելու պիտի երթայիր, լուր չե՞ն տար։

Մազհար փաշա թեւս մտաւ։ Միասին ուղղուեցանք աւագ քարտուղարութեան գրասենեակը։ Փաշան պատմեց.

— Քեզի համար միշտ մտատանջ մայրիկդ հեռագիր մը զարկեր է քաղաքապետութեան դիւանապետ Թէվֆէք պէյին, որ Էմիրկէն կը բնակի. Հեռագիրը ինչպէս կ'ըլլայ թղթատարական նախարարութեան կողմէ Պալատ կը ղրկուի։ Թագաւորն ալ կարծեր է թէ Եւրոպա փախեր ես։ Եւ գործը քննելու պաշտօնը յանձնած է աւագ քարտուղար փաշային եւ պալատական Րագըպ պէյի։ Հիմա երբ ներկայանաս, յարմար ձեւով մը ցատրէ եւ Թագաւորին զայրոյթը իջեցնելու աշխատէ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
3
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931

3 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1663

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՕՍՔԵՐՆ ՈՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ինչպէս կ'երեւար Թիֆլիսի «Պրոլետար»ին Օգոստ. 20 թուակիր հրատարակութենէն, զոր արտատպեցինք Սեպտ. 1ին, դեռ նոր որոշուած է յանձնաժողով մը կազմել Երեւանի մէջ, ներգաղթի գործը կազմակերպելու համար։

— «Այս յանձնաժողովն է որ պիտի որոշէ Հայաստան ընդունուելիք գաղթականներու թիւը, անոնց ընդունելութեան ժամանակը, ինչպէս նաեւ մշակումն ու լուծումը այն հարցերուն որոնք կապուած են գաղթականներու մատակարարման (պարենաւորում) եւ նիւթապէս ապահովման խնդրին, եւ հանրապետութեան սահմաններուն մէջ ըստ մասնագիտութեան անոնց աշխատանք հայթայթելու հարցին»։

Եւ քանի որ Խ. Հայաստանի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէն եւ Գործավարներու Խորհուրդը դեռ նոր քուէարկած են ամբողջ բանաձեւը, կը նշանակէ թէ կանխահաս են մինչեւ հիմա տրուած տեղեկութիւնները, «վաղն իսկ» վեց հազար հոգի փոխադրելու պատմութիւնները։

Ամէն պարագայի մէջ, գործերը չեն համապատասխաներ խօսքերուն։

Եթէ աւետաբեր լուրեր ծախելու աճապարանքը տեսնուէր նաեւ գործին փութացման մէջ, աւելի խոր տպաւորութիւն պիտի ձգէր։ Եկածը ձմեռ է, եւ քանի ուշանայ փոխադրութիւնը, այնքան կը դժուարանայ գործը։

Ներգաղթի առաջին լուրը տուաւ «Յառաջ»ը, յուլիս 10ին, թարգմանելով Լոնտոնի «Թայմզ»էն։ Հեռագրին թուականն էր՝ 8 յուլիս։ Անկէ ի վեր շատ մը մանրամասնութիւններ հրատարակուեցան։ Նոյնիսկ իմացանք թէ Մոսկուան հարթած է բոլոր դժուարութիւնները։ Եւ սակայն,— մէջտեղը կան միայն որոշումներ եւ բանաձեւեր, իսկ բուն գործին կազմակերպութիւնը կ'ուշանայ տակաւին։

Գաղտնիք չէ որ Երեւանը դրամ կը սպասէ գաղութներէն։ Երեւանը ոչ մէկ յանձնառութիւն կը ստանձնէ մինչեւ Պաթում։

Ուրիշ խօսքով, գացողները իրենք են որ պիտի հայթայթեն իրենց ճամբու ծախքը։ Եւ անշուշտ պիտի ունենան քանի մը ամսուան ապրուստ։ Իսկ անոնք որ միջոց չունին, պիտի օգտուին հանրային աջակցութենէն։

Ջրի կամ աժան շոգենաւ տրամադրելու խնդիր ալ չկայ։ Թերեւս յունական կառավարութիւնը 100ին 25 զեղչ մը կատարել տայ իր նաւերուն, ինչպէս խոստացած էր Նանսէնեան ծրագրին գործադրութեան առթիւ։ Խորհրդային իշխանութիւնն ալ կ'ընծայէ՞ այդպիսի դիւրութիւններ, քանի որ իր նաւերը կը յածին բոլոր ծովերուն վրայ։ — Չենք գիտեր։

Մնաց որ, Պաթումէն անդին ալ, Երեւանը աջակցութիւն կը սպասէ գաղութներէն։ Պ. Սահակ Տէր Գաբրիէլեանը ինքն էր որ գրել տուաւ, Փարիզի մէջ.

— «Բայց միայն շոգենաւը բաւական չէ. կան անոնց (գաղթականներու) պարենաւորումը ճամբու ընթացքին եւայլն: Ասկէ զատ, պէտք չէ կարծել նաեւ, որ գաղթականները Պաթում հասնելէ ետք այլեւս ամէն ինչ կը վերջանայ»:

Ուրեմն, դրամ եւ դրամ։ Շօշափելի։ Մեծագումար։

Այս մասին բանակցութիւններ կը կատարուին մասնաւորապէս Բարեգործականին հետ, որ ներգաղթի լուրէն առաջ, յանձն առած էր 14,000 ստեռլին տրամադրել (հաւաքել), Սուրիոյ եւ Յունաստանի գաղթականներուն տեղաւորման համար։ Այդ գումարը կը բոնէ՝ 1,736,000 ֆրանք։ Որքան գիտենք, մինչեւ հիմա հաւաքուած է մօտ 800,000 ֆրանք։

Արդ, Սուրիոյ մասին եղած յանձնառութիւնը հաշուելով մէկ միլիոն— յանձնառութիւն մը որմէ ետ չեն կրնար կենալ— կը մնայ մօտաւորապէս այնքան գումար որքան հաւաքուած է արդէն։ Եւ քանի որ Յունաստանի մէջ տեղաւորման խնդիր չկայ, եւ գաղթականներուն մեծ մասը այդ երկրէն պիտի առնուի, ուրեմն անոր բաժինը կը մնայ տրամադրելի։

Անշուշտ ուրիշ օգնութիւններ ալ պիտի ըլլան, Հայր. Միութիւններու եւ նման կազմակերպութիւններու կողմէ։ Օգնութիւններ որոնց յաջողութիւնը կախում ունի գործին կազմակերպութեան ձեւէն եւ փոխադարձ վստահութենէն։

Համաձայնութիւն գոյացա՞ծ է այս հիման վրայ։ Ի՞նչպիսի տրամադրութիւններ ունին Բարեգործականն ու Պ. Գ. Կիւլպէնկեանը։ Ի՞նչ խոստացած են Փարիզի մէջ խորհրդակցութեան կանչուած Հայր. Միութիւնները,— Պատասխան չունինք այս հարցերուն։

Ամէն ինչ կը կատարուի տնավարի։ Գրասենեակէ գրասենեակ։ Եւ կը թուի թէ այդպէս ալ պիտի շարունակուի։

Ոչի՛նչ։ Թող այդպէս գործեն ու կազմակերպեն, եւ անյապաղ շոգենաւ դնեն տարագիրները։ Կարելի եղածին չափ շուտ։

Յապաղումը վնաս է ոչ միայն տարագիրներուն, այլեւ երկրին համար։ Ամառն ու ձմեռը միեւնոյն բանը չեն, մանաւանդ երբ հազարաւորներ պիտի տեղափոխուին։

Հարկ է անյապաղ վերջնական ձեւ տալ մասնաւորապէս Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ կատարուած արձանագրութեանց, քանի որ առաջին առթիւ այդ գաղութներէն պիտի փոխադրուին տարագիրները։

Հարկ է անմիջապէս գործի վերածել խօսքերը։

Շ.

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ
ՅԻՍՈՒՆ ՎԱԿՈՆ ԱՔՍՈՐԱԿԱՆ

«Պիլտիրիշ», Ադրբէջանի ազգայնականներուն Պոլսոյ շաբաթաթերթը, կը գրէ իր վերջին թիւին մէջ (27 Օգոստոս).

— Բագուէն մեզի ուղղուած Օգոստոս 9 թուակիր նամակ մը շատ խառնակ եւ անկերպարան կը ներկայացնէ կացութիւնը։ Անօթութիւնը կը տիրապետէ երկրին մէջ։ Մարդ գլուխ մէկ փութ հաց կը տրուի։ Երկրին ամէն կողմը բռնած են ռուս զինուորական ուժերը։ Ազէրի զինուոր գրեթէ չկայ։ Նոյնպէս թուրք սպայ գրեթէ չկայ Կարմիր Բանակին մէջ։ Ապստամբութեան կեդրոններէն Շէքիի, Գանձակի եւ Ղարաբաղի շրջաններուն մէջ գիւղ չէ մնացած որ քանդուած չըլլայ Կարմիր Բանակին կողմէ։ Այդ գաւառներուն մէջ հաւաքական տնտեսութեան դիմադրողները գունդագունդ Ռուսիա կ'աքսորուին։ Երկու ամիս առաջ պոլշեւիկները յիսուն վակոն լեցուն գիւղացիներ աքսորեցին։ Ըմբոստները այսպիսի կառախումբի մը վրայ յարձակելով, հինգ վակոն աքսորական գերի բռնեցին եւ լեռները փախցուցին։

Մէկ ամիս առաջ Բագուի գիւղերէն մէկուն բնակիչները պոլշեւիկներու բռնութիւններուն դէմ բողոքելու համար, կ'որոշեն քաղաք երթալ. ճամբան ասոնց կը միանան ուրիշներ ալ. բազմութիւնը կ'աւելնայ։ Բագուի կայարանին մօտերը գիւղացիները կրակի կը բռնուին Կարմիր Բանակի զօրամասերուն կողմէ, Մաս մը կը սպաննուի. մաս մըն ալ վիրաւոր վիճակի մէջ գերի կը բռնուի։ Միեւնոյն օրերուն Բագուի Սուրահանէ քարիւղի հորերուն մէջ կռիւ կը ծագի ռուս եւ թուրք բանուորներու միջեւ, լեզուի, ռոճիկի եւ բռնութեանց մասին։ Թուրքերը «մեր երկրէն դուրս ելէք» ըսած ըլլալով, Չեկան շատ մը թուրք բանուորներ կը ձերբակալէ։ Ռուսերուն ռուսացման եւ բնաջնջման ահաւոր քաղաքականութեան դէմ տիրող դժգոհութիւնը վարակած է ամբողջ երկիրը եւ բոլոր խաւերը։ Ռուս եւ թուրք աշակերտներու, ուսուցիչներու եւ մտաւորականներու միջեւ վէճերը օրէ օր կը սաստկանան։ Միեւնոյնատեն Ռուսաստանէն չէկիստներու նոր ջոկատներ կը փոխադրեն։ Ռուս զինուորները կը պաշտպանեն քարիւղի հորերը։ Պոլշեւիկները պնդելով թէ Բիբի Հէյբաթի Բուհզա քարիւղի հորերը ազգայնականներուն կողմէ կրակի տրուած են, բազմաթիւ թուրք բանուորներ կը ձերբակալեն։

**** Թէհրանէն նոյն թերթին հաղորդած տեղեկութեանց համաձայն, Ադրբէջանի Խորհրդային Հանրապետութեան զօրաբաժնի հրամանատար Ճամօ Նախիջեւանի գնդակահարուած է Բագուի Չեկային կողմէ։ Ճամօ Ադրբէջանի նախկին սպաներէն էր եւ վերջերս Արարատի կռիւներուն մէջ սպաննուած Ք. Ալի Խանի եղբայրը։ 1923էն ի վեր զօրաբաժնի հրամանատար էր։ Իսկական անունն է Ջիւմշուտ եւ Ճամօ կամ Շամօ կը յորջորջուէր։*

ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պէյրութի քաղաքապետական ժողովը կարդաց մարզպանութեան ընդհ. քարտուղարին նամակը, որ ներքին Նախարարութեան միջոցով փոխանցուած էր ժողովին։ Սոյն նամակով ընդհ. քարտուղարը կը փափաքի որ քաղաքապետութիւնը շինութեան տուրքէ զերծ կացուցանէ այն Հայերը, որոնք երկաթուղիի կամուրջին եւ զին. կայանի միջեւ բնակարաններ կը շինեն։ Պահանջուած տուրքին քանակն է 1820 ոսկի 38 ս. դահեկան:

Այդ բնակարաններու շինութեան յատկացուելիք տարածութիւնը գնուած է միջազգային տեղաւորման յանձնախումբին կողմէ եւ յատկացուած ցարդ հիւղաւաններու մէջ բնակող Հայերու:

Քաղաքապետական ժողովը կարդալէ վերջ այդ նամակը, սկսած է վիճաբանութեան եւ յիշելէ վերջ թէ՝ ժամանակին միեւնոյն ձեւով տուրքէ զերծ համարուած են Էշրէֆիէի մէջ կառուցուած նոր տուները, որոշեց այս անգամ ալ շինութեան տուրք չգանձել շինուելիք բնակարաններէ։ Քաղաքապետութիւնը կը նկատէ որ դիւրացնելով հայ հիւղաւաններու քանդումին գործը, նպաստած կ'ըլլայ վարակիչ հիւանդութեանց եւ ախտերու սահմանափակման։

ՀԻՄԱԿ ԱԼ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՕՃԱԽ

Դամասկոսի «Ֆէթա Էլ Արաբ» թերթը իր Փարիզի թղթակցէն ստացած է հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Պ. Էտտէ տեսակցութիւններ կ'ունենայ Փարիզի մէջ ֆրանսացի քաղաքական մեծ անձնաւորութեանց հետ, որոնց կարգին կը գտնուին Սուրիոյ նախկին մարզպան Պ. Տը Ժուվընէլ, Պ. Էրիօ, Պ. Տիմանզէ եւլն. Պ. Էտտէի այս տեսակցութեանց նպատակն է քրիստոնեայ օճախ մը կազմել փոքր Լիբանանի լեռներուն եւ Պէյրութի մէջ։ Մահմետական քաղաքները սակայն, ինչպէս Տրիպոլիս, Սայտա պէտք է միացուին Սուրիոյ։ Էտտէ կը կարծէ, որ Լիբանանի պզտիկնալը քրիստոնէական քաղաքակրթութեան զարգացման կը նպաստէ եւ արգելք կ'ըլլայ իսլամներու եւ արաբներու միացման գործին։ Անիկա կարգ մը փաստեր ցոյց կուտայ, հաստատելու համար որ քրիստոնեաներու եւ իսլամներու քաղաքակրթութիւնը իրարմէ բոլորովին տարբեր է. որով Էմիլ Էտտէ կ'առաջարկէ փոխանակութեան դրութեամբ իսլամներուն տեղ քրիստոնեաներ տեղաւորել։

Էմիլ Էտտէ կ'աւելցնէ.

— «Եթէ ես այս տեսակ քրիստոնէական օճախ մը կ'ուզեմ, կրօնական մոլեռանդութեանս համար չէ, այլ կ'ուզեմ որ ամէն ժողովուրդ իր սովորութիւններով եւ բարքերով բարձրանայ եւ յառաջդիմէ»:

Փարիզ գտնուող Լիբանանցիները Էտտէի այս վտանգաւոր յայտարարութիւններէն շատ զգացուեցան։

ՅՈՅՑԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԵՐ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ

Էլ Ահրարի կը գրեն Դամասկոսէն.—

Դամասկոսի մէջ անցած ուրբաթ օր, մզկիթներէն դուրս ելնող իսլամները, ցոյցի երեւոյթով քալեցին փողոցին մէջ։ Րիֆաթ Ալի անուն երիտասարդ մը այդ միջոցին սկսաւ ճառ խօսիլ եւ ժողովուրդը գրգռել կառավարութեան դէմ որ կ'ուզէր վերջացնել հանրակառքերու դէմ գոյութիւն ունեցող պոյքոթը։

Իրարանցում մը սկսաւ եւ վերջապէս հասան ոստիկանները։ Կռիւ մը սկսաւ ցուցարարներու եւ ոստիկաններու միջեւ։ Եղան վիրաւորներ։ Նետուեցան քանի մը ռումբեր։ Երկու Հայերու վրայ կասկածներ կան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԽԻՆ ՎՐԱՅ

Սուրիական *Հլէֆ Պա* թերթը կը հրատարակէ Հալէպէն հաղորդուած հետեւեալ լուրը.—

Թուրք կառավարութիւնը սուրիական սահմանին վրայ զինուորական մեծ ուժեր կը կեդրոնացնէ։ Ֆրանսացիները եւ տեղական կառավարութիւնը մեծ կարեւորութեամբ կը հետեւին այս շարժումին եւ լրջօրէն կը հետաքրքրուին։ Իսկ սահմանամերձ գիւղերու բնակչութիւնը ահ ու սարսափի մատնուած է։

Այս ուժերուն սահմանի վրայ կեդրոնացման պատճառ ցոյց կը տրուի, աւազակներու բազմանալը եւ կ'ըսուի թէ՝ անոնց բնաջնջման յատկացուած են այդ զինուորները։

Հալէպի *Էլ Թէգատտում* թերթն ալ կը գրէ.—

Թուրք սահմանէն եկող լուրերու համաձայն, կառավարութիւնը տեւականօրէն զինուոր կը հաւաքէ սուրիական սահմանին վրայ, մանաւանդ Քիլիսի մէջ։

Քանի մը դէպքեր պատահեցան, որոնց միջոցին թուրք զինուորներ հովիւներու եւ սահմանի գիւղացիութեան նեղութիւն պատճառեցին։

Ըսի-ըսաւները շատցան. ոմանք կ'ըսեն թէ Մ. Քէմալի կառավարութիւնը այս զինուորները կեդրոնացնելով, սահմանի վրայ քաղաքական ռազմափորձ մը կատարած կ'ըլլայ եւ սուրիական կառավարութեան հետ շփման մէջ կը գտնուի. իսկ ուրիշներ կը յայտնեն որ սահմանի վրայ տարածուած աւազակները բնաջնջելու համար ։է

Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնն եւս կը հաղորդուի.—

Թրքական սահմաններուն վրայ մաքսանենգութիւնը արգիլելու համար, թուրք իշխանութիւնները հրաման տուին երկու հետեւակ եւ ձիաւոր գունդերու այդ տեղուանքը մեկնելու։ Այս զինուորներուն յանձնուած է յետ այսու մաքսային հսկողութիւն կատարել եւ մաքսանենգութիւնը խստիւ արգիլել։ Մաքսային 32 նոր կայաններ հաստատուած են։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիոյ դահլիճը փութով առաջ կը տանի երկրին ելմտական կացութեան քննութիւնը։ Երէկ վերջացաւ տնտեսական ծրագրի մշակումը։ Պահպանողականներու պետը Պոլտուին՝ իր կուսակցութեան բոլոր երեսփոխաններուն ուղղուած նամակով յանձնարարեց ուժ տալ կառավարութեան ծրագրին, երբ ներկայացուի խորհրդարանին, հաւանաբար յառաջիկայ երեքշաբթի օր։

Դահլիճը կրկին քննեց նոր տուրքերու հարցը։ Որոշուեցաւ կարեւոր զեղչեր կատարել նախարարներու, երեսփոխաններու, դատաւորներու եւ կառավարական պաշտօնեաներու թոշակներէն։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը վաղը, ուրբաթ օր միայն պիտի սկսի իր աշխատանքներուն։ Այս յապաղման պատճառն այն է որ կարգ մը կարեւոր հարցերու ուսումնասիրութիւնը տակաւին չէ լրացած։ Կան նաեւ հարցեր, որոնց լուծումը կը կարօտի կարգ մը պետական մարդոց ներկայութեան, ինչպէս յոյնեւպուլկար վէճին լուծումը, որուն համար Յունաստանի վարչապետը Ժընեւ կը հասնի այս իրիկուն։

Կայ նաեւ, Աւստրիոյ կողմէ ուղղուած խնդրանքը, կարեւոր փոխառութիւն մը ապահովելու համար իրեն։ Այս հարցով եւս զբաղելու համար, պէտք տեսնուած է սպասել Լահէյի Ատեանին որոշման որ պիտի հրատարակուի այսօր կամ վաղը։

Փոքրամասնութեանց համագումարը

ԿԸ ԴԻՄԷ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Եւրոպայի ազգային փոքրամասնութեանց համագումարը, որ տեղի կ'ունենար Ժընեւի մէջ, վերջացուց իր աշխատանքները։

Համագումարը կարգ մը որոշումներ տուաւ. որոնց առաջինը կը վերաբերի Եւրոպայի ազգային փոքրամասնութեանց մասին այս տարի հրատարակուած տեղեկագրի մը։

Համագումարը, Ազգերու Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց փոքրամասնութեանց դժուար կացութեան վրայ։ Անոնց իրաւունքները կը մերժուին շատ երկիրներու մէջ եւ մշակութային ձգտումները կը խափանուին կանոնաւորաբար։ Համագումարը յոյս կը յայտնէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը յետ այսու, ուշադրութեամբ նկատի պիտի առնէ անոնց դիմումներն ու բողոքները։

Գերմանիա կը հրաժարի Անշլուսի ծրագրէն

Երէկ գրեր էինք թէ Աւստրիա մտադրած է Մաքսային Միութեան ծրագրէն հրաժարած ըլլալու յայտարարութիւն մը ընել։

Իր կարգին, գերման կառավարութիւնն ալ որոշած է հաղորդել Համեւրոպայի Յանձնախումբին թէ կը հրաժարի նոյն ծրագրէն, Այս յայտարարութիւնը պիտի ընէ Գերմանիոյ արտաքին Նախարարը, Քուրցիուս։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՉԷ ՓԱՐԱՏԱԾ

Անցաւ փոթորիկը եւ միտքերը հանդարտեցան, գոնէ առժամաբար: Ազգային կառավարութիւնը իր ընկերվարական վարչապետով տէրն է կացութեան: Տարակոյս չկայ այլ եւս որ տնտեսական աղաւոր վտանգին առջեւ, անխուսափելի եղած էր ընդդիմադիրներու գործակցութիւնը դահլիճին մէջ:

Աշխատաւորական դահլիճը չպիտի կրնար դարմանել աղէտը ինքն իր գլխուն, որովհետեւ անկարելի եղաւ իրեն համար վստահութիւն ներշնչել թէ ներքին ճակատին վրայ եւ թէ մասնաւորաբար միջազգային սեղանաւորական շրջանակներու մէջ: Եթէ Մաքտոնըլտ վարանէր քանի մը օր եւս ու չհրաւիրէր ընդդիմադիրները, պիտի սկսէր աննախընթաց տագնապը Անգլիոյ մէջ, ինչպէս կը շեշտէր պահպանողականներու վարիչը իր անցեալ օրուան ճառին մէջ: Դրամի պակասը, ստերլինի անկումը պիտի ստեղծէին համատարած երկիւղ. ժողովուրդը պիտի խուժէր դրամատուններուն վրայ — մօտ մէկ միլիառ ոսկի պահեստ կայ Անգլիոյ հինգ գլխաւոր դրամատուններուն մէջ — ապրուստը պիտի սղէր, գործազուրկներու թիւը պիտի կրկնապատկուէր, Լոնտոն՝ աշխարհի ամէնէն մեծ սեղանաւորական կեդրոնը, շատ բան պիտի կորսնցնէր իր փառքէն, պետական արժեթուղթերը պիտի իյնային եւ ելմտացոյցը պիտի ունենար աղաւոր բաց մը: Մէկ խօսքով, յառաջ պիտի գար մէկը այն տնտեսական աղէտներէն որուն նմանը չէ արձանագրած դեռ Անգլիոյ պատմութիւնը:

Այս բոլոր պատահականութիւններուն ծանօթ էին երկրին վարիչ շրջանակները, իսկ ժողովուրդը գիտէր այնքան բան որքան կը հրամցնէր օրուան մամուլը: Այս պայմաններուն տակ էր, ուրեմն, որ կազմուեցաւ Ազգային կառավարութիւնը, որուն կողքին կանգնած է ամբողջ երկիրը, բացի Աշխատաւորականներէն:

Տակաւին յայտնի չէ անշուշտ թէ նոր իշխանութիւնը որքան պիտի յաջողի իր ծրագիրներուն մէջ: Սակայն գարհուրելի աղէտ մը կանխած ըլլալու իրողութիւնը բաւական եղաւ վստահութիւն ներշնչելու համար:

Դասականօրէն պահպանողական այս երկրին մէջ ընդհանրապէս կը յաջողին այն ձեռնարկները որոնց մէջ մասնակցութիւն ունին դրամատէր-քաղքենի կուսակցութիւնները: Ատոր համար է որ լայն շունչ կը քաշէ այսօր Անգլիացին, երբ ընկերվարական վարչապետին կողքին կը տեսնէ ներկայացուցիչները երկու ընդդիմադիր հոսանքներուն: Պէտք է անմիջապէս շեշտել այստեղ որ, Աշխատաւորականներու երկու տարուան ձախորդութեանց պատճառը այն հոգեբանական վախն էր զոր ակամայ ստեղծեցին ունեւոր բազմութիւններուն մէջ: Հրաշք չէ որ կը սպասուի Ազգային դահլիճէն, բայց այդ տեսակ իշխանութեան մը գոյութիւնն իսկ կը բաւէ վստահութեամբ դիտելու ապագան:

Հակառակ այս ճշմարտութեան, ազգային կառավարութիւնը չի կրնար երկար կեանք ունենալ, որովհետեւ ստեղծուած է անբնական պայմաններու տակ: «Մեր քաղաքական հեղափոխութեան եւ անշահախնդիր հայրենասիրութեան մէկ արտայայտութիւնն է», կը յայտարարէ պահպանողական թերթ մը: Իրենց նիւթական եւ բարոյական կարողութիւններուն ապաւինելու այս խոր հաւատքն է որ անմիջապէս հերքել տուաւ «Տէյլի Հէրըլտ»ի այն շրջանցող լուրը թէ՝ Ամերիկան պայման դրեր է Անգլիոյ՝ կրճատել պետութեան ծախքերը, եթէ կ'ուզէ իր տնտեսական օժանդակութիւնը: Իր պատմութեան մէջ իսկ հպարտ այս ժողովուրդը չպիտի կրնար ականջ տալ այդ տեսակ ամբարտաւան պահանջի մը, թէեւ քաղաքական կամ տնտեսական տագնապներու ներքին ծալքերը չեն կրնար հանրային սեփականութիւն դառնալ:

Ստեղծելով ազգային կառավարութիւն մը, օրուան վարիչները առժամեայ բայց շօշափելի յաղթանակ մը ապահովեցին ներքին ճակատի վրայ: Իրենց երկրորդ գլխաւոր նպատակն էր ցոյց տալ բովանդակ աշխարհի որ Անգլիան միակամ ամբողջութիւն մըն է այսօր: Անհրաժեշտ էր այդ բանը, Անգլիոյ միջազգային հեղինակութիւնը եւ վարկը չվտանգելու տեսակէտէն: Անժխտելի փաստ է որ Մեծն Բրիտանիան, հակառակ իր անսպառ հարստութեան, տնտեսապէս անկախ չէ, ինչպէս բոլոր ճարտարարուեստական երկիրները: Պէտք ունի օտար դրամագլուխի, իր արդիւնաբերական, սեղանաւորական ու առեւտրական կարգուսարքը կենսունակ պահելու համար՝ իսկ օտար դրամագլուխը երկրէն ներս հրաւիրելու գլխաւոր պայմանն է ապահովութիւն ներշնչել: Այս ուղղութեամբ աճագին դժուարութեանց պիտի բախէր Անգլիա, եթէ չկրճատէր պետութեան ծախքերը:

Շատ հաւանական է որ 120 միլիոն ոսկիի բաց մը ելմտացոյցին վրայ, մտահոգութիւն պատճառէր միջազգային դրամատիրական շրջանակներու: Ազգային դահլիճի կազմութենէն 3-4 օր յետոյ, ամերիկեան եւ ֆրանսական դրամատուներու կողմէ խոստացուած 80 միլիոն ստերլինի փոխատուութիւնը կը հաստատէ այս պարագան: Անգլիոյ տնտեսական քաղաքականութիւնը արդիական պայմաններով վերականգնելու համար կատարուելիք ձեռնարկները, մեծապէս պիտի սատարեն միջազգային վարկը անվտանգ պահելու: Եւ այդ բանին է որ կը ձգտին Անգլիոյ ներկայ վարիչները, ուրիշ շատ մը մտահոգութիւններու կարգին:

***

Այս ակներեւ պատճառները աչքի առաջ ունենալով հանդերձ, ինչո՞ւ համար աշխատաւորականները կը փորձեն պատ քաշել կառավարութեան դէմ:

Պահպանողական մամուլը կը պնդէ որ աշխատաւորականները իրենց անհաշտ քաղաքականութեամբ կը փորձեն դասակարգային պայքարի գոյն տալ սոյն ուղղութեան, որ պիտի յատկանշէ շուտով ազգային կառավարութեան գործունէութիւնը: Կուսակցութեան պաշտօնական կոչը, կ'ըսեն, կասկած չի ձգեր այլեւս որ աշխատաւորականներուն եւ Արհեստակցական Միութիւններուն համար երկրին կենսական շահերը երկրորդական են: Կուսակցութեան երեք վեթերան ընկերներուն— Մաքտոնըլտի, Սնօտընի եւ Թոմասի— վտարումը գայրոյթ յառաջ բերած են նոյնիսկ ընդդիմադիր շրջանակներուն մէջ:

Աշխատաւորականները չեն ուզեր հաւատալ ներկայ տնտեսական տագնապի աճաւորութեան ու կը պնդեն որ դրամատէրերը դիտումնաւոր կերպով կը կ'աղմկեն հրապարակը, ի վնաս աշխատաւոր բազմութիւններուն: Երեւութական խնայողութեան մը պատրուակին տակ, անոնք կը փորձեն դարմանել սովորական տագնապ մը՝ բանի զրկանքի մղելով ճնշուած դասակարգը: Քաղքենի-դրամատէր Անգլիան կրնայ ամոքել երկրին համատարած ցաւը, եթէ ուզէ յանձն առնել կարգ մը զոհողութիւններ,— կը բացատրեն ընկերվարականները:

Հիմնովին հակառակ է պահպանողականներու տեսակէտը: Անոնք կ'արդարացնեն իրենց եւ Մաքտոնըլտի կառավարութեան ներկայ քաղաքականութիւնը, շեշտելով թէ ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի այսօրուան քայքայուած վիճակին մէջ, աշխատատաւոր դանգուածը աւելի լաւ պայմաններու մէջ է քան ասկէ 15-20 տարի առաջ եւ տագնապէն ուղղակի վնասուողը դրամատէր դասակարգն է:

Այս երկու հակադիր տեսակէտները երկու հոսանքի բաժնած են, ուրեմն, Անգլիան: Աշխատաւորականները իրենց երեսփոխաններով եւ արհեստակցական միութիւններով ասպարէզ կը կարդան բոլոր ընդդիմադիրներուն, որոնց մէջ են — ի՛նչ հեգնութիւն — Մաքտոնըլտն ու Սնօտընը եւ ուրիշներ: Ո՛չ օրավարձերու զեղչ, ո՛չ գործազուրկներու նպաստի կրճատում, կը պոռան անոնք: Մաքսատուրք հաստատեցէք, նոր տուրքեր դրէք հարուստ դասակարգին վրայ, բայց մի՛ մօտենաք բանուորին քսակին:

Ի՞նչ հետեւանք կրնայ ունենալ այս նորագոյն պայքարը որուն պարագլուխն է երէկուան արտաքին նախարարը եւ կուսակցութեան քարտուղարը՝ Հէնտըրսըն:

Կանխահաս է գուշակութիւններ ընել, բայց անաչառօրէն դիտելով երեւոյթները, կրնանք ըսել որ Անգլիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը կ'անցնէ շատ սուր տագնապ մը: Ճարժում մը որ երեսուն տարուան մէջ հասակ նետեց ու զարգացաւ, վարեց բրիտանական կայսրութեան ճակատագիրը երկու առիթներով, պիտի կրէ խոշոր հարուած մը եւ թերեւս շատ բան տուժէ իր հեղինակութենէն:

Խաղ մըն էր թերեւս վերջին երկու շաբթուան մէջ պատահած յեղաշրջումը՝ սարքուած ընդդիմադիր հոսանքներուն կողմէ, իր պատուանդանէն վար գլորելու համար աշխատաւորական կուսակցութիւնը: Տարակոյս չկայ որ զրկուած աշխատաւորութեան դատը պաշտպանելու առաջադրութեամբ է որ հրապարակ իջած են Մաքտոնըլտի երէկուան բարեկամները, եւ շատ խոշոր արդիւնքներ ձեռք բերած են այդ ուղղութեամբ: Սակայն այդքանը բաւական չէ դեռ, աչք գոցելու համար այն վիթխարի ուժին առջեւ որ սեփականութիւնն է դրամատէր դանգուածին:

Հետզհետէ կ'ամրապնդուի այն համոզումը թէ՝ յառաջիկայ խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ պահպանողականները պիտի շահին յաղթանակը եւ պիտի ստանձնեն երկրին վարչութիւնը: Անհաւանական չէ այդ արդիւնքը, մանաւանդ եթէ ազգային կառավարութիւնը յաջողի քուէարկել տալ կարգ մը առժամեայ օրինագիծեր:

Անգլիոյ քաղաքական պատմութեան մէջ գլխաւոր դեր կատարած են երկու դասական կուսակցութիւնները՝ պահպանողականներն ու ազատականները: Ընկերվարական կուսակցութեան ծնունդն ու զարգացումը գրեթէ պատճառ եղան Լոյտ Ճորճի կուսակցութեան քայքայումին: Երկիրը բաժնուեցաւ քաղաքական երեք հոսանքներու: Այս բաժանումը յառաջ բերաւ շատ մը բարդութիւններ եւ մանաւանդ անհաստատութիւն եկող գացող կառավարութեանց համար: Մինչեւ երէկ Ազատական կուսակցութիւնն էր որ դատապարտուած էր ձուլումի միւս երկու կազմակերպութեանց մէջ:

Կը թուի թէ ընկերվարականներու պառակտումը դարձեալ ջուրին երեսը պիտի հանէ Լոյտ Ճորճի խմբակցութիւնը, բնորական պայքարը պիտի լարուի երկու ճակատի վրայ եւ Աշխատաւորականներուն պիտի մնայ միջնորդի դեր կատարել կամ հաւասարակշռութիւնը պահել երկուքին միջեւ:

Այս բանն է որ կը փափայ օրուան մամուլը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ԽՈՀԵՄՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Հարցուցեր են թուրք վաճառականի մը թէ ինչու չուզեր Անգլիա բնակիլ երկար ատեն:

Պատասխանը.

— «Անգլիան կղզի է եւ կրնայ օր մը ջուրին տակը երթալ...»:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ներքին կեանքէն յետոյ, ներկայացնելու համար Ալ. Միասնիկեանի գործը, բանանք քանի մը փոքրիկ գլուխներ.—

ԳՐԱԿԱՆ

Հայկական «մեղք» մըն է կանուխէն գրելու սկսիլը: Եւ Միասնիկեան, իր կարգին, սկսաւ գրել՝ երբ դեռ աշակերտական գրասեղաններու վրայ կը գտնուէր: Բայց ուսանողութեան շրջանին, այլ եւս «մեղք» մը չէր, որ կը գործէր, այլ մտածուած ու պատճառաբանուած պարտականութիւն մը: Կը նետուի հրապարակագրութեան մէջ, հետզհետէ խմբագիր կը դառնայ հայերէն եւ ռուսերէն պարբերականներու, կ'աշխատի նպաստել «գրականութեան, շնորհիւ վերլուծական մաքի»: Այդ «վերլուծական միտքը» մարքսիզմն է, կամ ընկերաբանութիւնը: Իր քննադատութիւններուն մէջ, բարեբախտաբար, կը խոստովանի թէ յաւակնութիւնը չունի քննադատ ըլլալու: Սակայն զարմանալի եւ քիչ մը հակասական կը դառնայ իր դիրքը, երբ կը փորձէ գրականութեան մօտենալ միայն ընկերաբանական տեսակէտով՝ առանց երբեք շօշափել ուզելու, (հետեւաբար առանց մերժելու) գեղագիտական հարցերը, բայց յանկարծ կը յայտարարէ թէ «ոչ-հասարակական գրաքննադատութիւնը քննադատութիւն չէ. դա գուցէ փայտ է, քար է կամ յիմարութիւն է, քանի որ այսպէս կոչուած զուտ գեղարուեստ չկայ, այլ ընդհակառակը գեղարուեստը — դա ինքը կեանքն է»: Կամ աւելի խիստ. «Ոչ-սոցիոլոգիական գրաքննադատութիւնը դեմ է արդի առաջդիմութեան, մեր էսթետները, մեր Այխենվալդները, մեր գրական միմոսներն այդ բանը չեն հասկանայ»: Ցոլակ Խանզադեան եւս, մարքսիստ քննադատ մըն ալ ինք, կ'ըմբոստանայ եւ «զարմանալի անգոյշ պարզացում» կը համարի ընդունիլ որ «գրականութիւնը միայն հասարակական կեանք է»: Եւ ցոյց կուտայ Պլեխանովի տեսակէտները, որոնք կը լրացնեն ինչ որ կը պակսի Միասնիկեանի վերլուծման մէջ: Այնպէս որ, ընդունելով հանդերձ թէ գեղեցիկ եւ յաջող վերլուծումներ են այն յօդուածները, զորս Միասնիկեան նուիրած է Յովհ. Թումանեանի, Յովհ. Յովհաննիսեանի, Ա. Ծատուրեանի ստեղծագործութիւններուն, պէտք է աւելցնել թէ քիչ մը միակողմանի են կամ պակասաւոր:

Նոյնիսկ արդի քննադատութիւնը քիչ մը ծիծաղելի կը գտնէ մարքսիստի յանձնապաստանութիւնը: Բայց մենք չենք ուզեր քննադատել իր տեսակէտները, այլ միայն ներկայացնել: Այդ պատճառով, յիշելէ յետոյ նոյնձեւի իր նախապատերազմեան յօդուածները «Մշակ»ի մէջ, պէտք է գալ մինչեւ «Գարուն», զոր «ալմանախ» կ'անուանէին եւ կը խմբագրէին միաժամանակ խումբ մը եռանդուն երիտասարդներ,— Կարապետ Կուսիկեան, Ալ. Ծատուրեան (բանաստեղծը), Ալ. Ծատուրեան (Ռուբէնին), Ալ. Միասնիկեան, Վահան Տէրեան, Կարէն Միքայէլեան եւ Ցոլակ Խանզադեան: Իբրեւ նկարիչ խումբին կը մասնակցէր նաեւ Մ. Սարեան: Ետքէն, Լեւոն Շանթի մէկ «ազգայնական» յօդուածին հրատարակութեան պատճառով, Միասնիկեան հրաժարեցաւ խմբագրութենէն երկրորդ Ծատուրեանին հետ: Բայց շարունակեցին իրենց աշխատակցութիւնը:

Խումբին երեւումը պատմական արշալոյս մըն էր մեր գրականութեան մէջ: Մարքսիստները կուսային կազմակերպուած եւ գրական յեղափոխութեան մը հաւատքով ուռած: Միասնիկեան կը սկսի արդէն «հասարակական արժէք»ի իր որոնումը հայ բանաստեղծներու ստեղծագործութեանց մէջ: Պատերազմէն յետոյ, Միասնիկեան կը շարունակէ նոյն այդ որոնումները («Նորք», «Նոր Աշխարհ», «Խորհ. Հայաստան»):

Եւ սակայն ինչպէս պատերազմէն առաջ, նոյնպէս պատերազմէն յետոյ, իր այդ յօդուածներուն մէջ կը տեսնենք որ,— հակառակ իր ժանգոտ քլիշէին թէ «առանց հասարակական կոչման՝ չկայ գեղարուեստ, աւելի եւս՝ պրոլետարական գեղարուեստ»,— Միասնիկեան կը յարձակի՝ միշտ պատրաստ նահանջելու: Այդ նահանջը կը տեսնուի մանաւորապէս վերջին տարիներուն երբ պահ մը կը ձգէ իր քլիշէն, եւ այնուհետեւ կը պահանջէ «գործնականութիւն», «իրականութիւն» եւ ..«հայ կեանք»: Այդ շրջանին խիստ յարձակումներ կը կատարէ Ազատ Վշտունիի եւ Գուրգէն Մահարիի վրայ:

— Ո՞րն է այն կեանքը, կը հարցնէ, ուր պէտք է զարգանայ մեր գրականութիւնը: «Դուք կարծում էք, կ'ըսէ հայ պրոլետ գրողներուն, թէ այդ կեանքը պարփակւում է նրանով ինչ մենք ստացել ենք Պիտերի՞ց: Դուք կարծում էք թէ այդ կեանքը կը բարձրացնենք ընդօրինակելով այն, ինչ արդէն երգել ու աւելի շնորհքով կրկնել է Ռուսաստանի բանուոր գրո՞ղը...»: Ո՛չ, պահանջուած կեանքը «հայ կեանքն է» կը պատասխանէ ինք:

Բայց ի՞նչ է հայ կեանքը: Դարձեալ թող ինք պատասխանէ.

— «Պիտե՞ր, ո՛չ, ընկեր Ազատ Վշտունի: «Միթինկ» է, ոչ, ընկեր Գուրգէն Մահարի: «Բրոնզէ մի գո՞ւռ», ո՛չ, ընկեր Մուրման: «Ոչ» պնդելով մենք ուզում ենք ասած լինել, որ յեղափոխական գրողը, աշխատաւորութեան իդէալներով տոգորուած բանաստեղծը հայ կեանքում պէտք է տեսնի այն ինչ որ կայ այնտեղ, պէտք է որ երգի այն, ինչ բնական է»:

Եւ յանկարծ խօսք մը, որ կարծես խոստովանութիւն մըն է այս անգամ միայն գրական արժէքով եւ նաեւ «հասարակական» տեսակէտով.

— Հայաստանի պայմաններում, կ'ըսէ Միասնիկեան, զուտ պրոլետարական արուեստ գոյութիւն չունի. աւելի՝ նա երկար ժամանակ չի էլ կարող ունենալ»:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս:

«Սոցիոլոգիան» չէ, որ Միասնիկեանը հասցուց այս եզրակացութեան: Դեռ երիտասարդ տղայ, Միասնիկեանը գերին էր իր ընթերցումներուն: Տարիքը — հոգեբանական տարօրինա՛կ խաղ — երբ պահ մը նուաղեցուց երեւակայութեան սաստիկ լոյսը, Միասնիկեան սկսաւ տեսնել ինչ որ կար անմիջապէս իր մօտիկը, — սաստիկ շլացուցիչ լոյսին տակ, ան չէր կրցած տեսնել մօտինը եւ իրականը: Այդ իրականը կուգար իր անձէն, մինչ այդ՝ մոռցուած ու անտեսուած: Առէք իր լեզուն եւ պիտի տեսնէք այդ երեւոյթը: Ինքնատիպ չէ այդ լեզուն, այսինքն զրկուած է անհատական կամ անձնական յատկանիշերէն: Հասարակ լեզու մըն է այդ, պարզապէս քերականութիւն: Եւ սակայն քիչ մը խորունկէն քննեցէք զայն, եւ պիտի գտնէք հնամենի (archaique) *բառ մը, հին բոյր* մը, որ թերեւս կուգայ հին գիւղական կեանքէն: Դէթ այդպէս ենթադրել կուտան իր գրաբարաբանութիւնները: Առիկա արդիւնք է այն երեւոյթին, զոր ժողովուրդը կը բացատրէ «մօրը կաթով», հին մտաւորականները՝ «ազգային ոգիով» եւ արդի փիլիսոփաները «պատմութեան բնախօսութեամբ»:

Աւելի պարզ խօսելով Միասնիկեան հայ էր՝ բաղդատմամբ իր նոր ընկերներուն ու յաջորդներուն: Որովհետեւ նախ ստացած էր հայկական միջնակարգ կրթութիւն, յետոյ տեսած էր բարձրագոյն դպրոցներ: Եւ այդ Հայը յայտնուեցաւ մասնաւորաբար իր վերջին տարիներուն: Այդ եզրակացութեան պիտի հանինք նաեւ՝ երբ, յաջորդով, ներկայացնենք իր քաղաքական գիծն ալ:

ՇԱՀԷՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻԱՅԷՆ

ՅՈՒՍԱԴՐԻՉ ՇԱՐԺՈՒ

ՓԼԻՍԸ, 25 օգոստոս .—
մը ամիս առաջ, «Յառաջ»ի
ցաւ տեղեկութիւններ տուած է
ժերիոյ հայ գաղութի մասին,
թիւով ու որակով շօշափելի
կը կազմէ հետզհետէ, միշտ
նալով նորեկներով:

Օրուան պահանջները կը
ծեն մեզ ու կը ստիպեն որ
թափառինք, մեր գլուխը հանգ
լու քար մը գտնենք, մեր կ
րուն վրայ քար դնելով:

Ախ կը քաշեմ սրտիս խոր
Դուրս կը փախին ցաւերս
Այսպէ՛ս ապրիլ ես ինչ ընե
Երբ անհայրենիք զաւակ մը

***

Ինչո՞ւ մենք մեզ խաբենք:
տուվանինք որ մեր ճակատ
միշտ անորոշ է, եւ վաղուան
մար անպատրաստ՝ կ'երգենք,
գրենք, կը կազմակերպուինք
ճառենք, առանց շօշափելի արդ
քաղելու:

Այսպէս կը մտածէի Ալժէ
տատուելէս ի վեր, տենչը
ցումը սեղմած կուրծքիս վր
երբեմն մտամոլոր կ'ուզէի տեմէ
մոռացութեան տալ:

Բայց կրկին ո՛չ, հազար ան
ո՛չ: Սեւ աչքերու նայուածք
հայկական տաքուկ արիւնի քաղ
կան զօրութիւնները կը բաւեն
փրկելու: Այստեղ անգամ մեր
բնակիցներն իրենց փոքրիկ
շարանով, երբ նորեկ մը տեսնե
նային աչքերուն մէջ, ու կարծե
պռաւն երեսիդ, — Մի վախ
Հայ եմ, Հա՛յ, ու Հայ պիտի մեռն
Հայերէն կը խօսիս ու թէեւ դժ
րութեամբ կը պատասխանեն
շարժումով եւ ժպտուն դէմքով
հաւանութիւն կուտան բոլոր
ներուդ: Եւ դուն կ'ազդուիս, կը
զուիս, կ'անիծես ու կ'ատես աշխ
հի երջանիկ մարդկութիւնը, որ
ի բուն կը ճառեն ազգերու իրաւ
քի մասին:

Որո՞ւ հոգ, նորէն մենք
մեր մտահոգութիւնը, օրուան
քը այս փոքրիկներն են, որ կ'
ու կը մեծնան, վաղուան Հա
դառնալու, հայրենիքի կորիզը
մելու համար:

«Յառաջ»ի ընթերցողները
է յիշեն այս տարուան սգատօ
առաջին հայկական հաւաքոյթ
Ալժերիոյ մէջ: Այդ առթիւ ներ
ները ընտրած էին յանձնախում
կազմակերպելու համար գաղու
Ամէնէն հին դէմքերէն Պ. Ծ.
րոսեան եւս ձեռնարկած ըլլ
նման աշխատանքի մը, յանձնախում
բը առժամապէս դադրեցուցած
իր վրայ դրուած պարտականութի
խուսափելու համար թիւրիմացու
թիւններէ եւ միեւնոյն ժամա
վստահելով Պ. Թորոսեանի ջանք
րուն վրայ:

Այսօր ուրախութեամբ կը
ղեկացնեմ որ գաղութիս մէջ
ունեցած կարգմը թիւրիմացութիւ
հարթելով, հայրենակիցներու
խաղաղ անկեղծութեամբ ունեցա
ազգային միութիւն մը, իր առժ
եայ վարչութիւնով:

Առաջին ժողովը տեղի ունեցա
օգոստոս 22ին, Ալժէ քաղաքին
Պ. Հայրմեանի ճաշարանը որ
բայօժարօրէն տրամադրած էր:

Ազգ. Միութիւնը կազմուա
ընդհանուր Ալժերիոյ գաղութի
մար, կեդրոն ունենալով Փլիսա

Ժողովին կը մասնակցէին
տայի եւ Ալժէի բոլոր հայրեն
կիցները իրենց ընտանիքներով:
ժամեայ վարչութիւնը կարգաց
կոյց մը իր կատարած աշխա
տանքներու մասին: Ժողովը գնա
տեց եւ իր քաջալերական խօս
շնորհակալութիւն յայտնեց Պ.
րոսեանի: Նոյնպէս կարդացուե
ծրագիր-կանոնագիրը ու կարգ
կէտերու մասին առարկութիւ
ղած ըլլալով, ժողովը միաձայ
ընդունեց Պ. Պ. Ալաքալեան
Մարտիրոսեանի առաջարկները

րաքննութեան ենթարկելու յառաջիկայ ընդհանուր ժողովին։»

Ժողովին բուն նպատակն ըլլալով հայրենակիցները իրարու ծանօթացնել եւ սերտ կապ ստեղծել իրարու մէջ, կարգ մը անհասկացողութիւններ հարթուեցան մտերիմ խօսակցութիւններով եւ բաժակաճառերով։ Գովելի էր Պ. Ինճեանի հաշտարար ոգին եւ անկողմնակալութիւնը, ինչպէս եւ Պ. Հասրճեանի հիւրասիրութիւնը։

Մինչ անդին երիտասարդներ եռանդով կ'երգէին ազգային երգեր։

Սլացէք կռունկներ դէպի Հայաստան
Լուր տարածեցէք դուք ամբողջ հայութեան
Հայոց պաշտպան քեռին մտաւ գերեզման։
. . . .

Հաւաքոյթը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն. մթնոլորտը տաք էր, սիրտերը խանդավառ եւ ներկաները բաժնուիլ չէին ուզեր իրարմէ։ «Յառաջ»ի միջոցաւ շնորհաւորելով բոլոր հայրենակիցներու միակամ ջանքերը, վստահ եմ թէ յարատեւօրէն ու փոքրիկներու սիրոյն պիտի կարենանք շարունակել սկսուած գործը։

. Երկու խօսք ալ տնտեսական տագնապի մասին որ խոշոր ազդեցութիւն գործած է Ալժերիոյ վրայ եւս։

Ըլլալով միայն առեւտրական երկիր, Ալժերիա մատնուած է անշարժութեան։ Արաբ գիւղացին քաղաք չիջներ, արմտիքին համապատասխան շուկայ չի գտներ։ Ապրանքներու գինները կ'իջնեն օրէ օր, բայց գնորդ չկայ։ Եթէ երկար տեւէ այս վիճակը, վախ կայ որ ծանրօրէն ազդէ մեր հայրենակիցներուն վրայ, որոնք գրեթէ բոլորը կը զբաղին առեւտուրով։

ԱՆՇԷՆ ՈՐԲՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՑԵՏՈՑ ՔԻՒՐՏԵՐԸ

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ

«Վագըթ» շարունակելով իր ծանօթ յօդուածաշարքը Սուրիոյ մասին, այս անգամ ալ կը քըքրէ քրտական գործունէութեան խնդիրը (23 Օգոստոս).

Օր մը, Հալէպի թերթերուն մէջ հետեւեալ լուրը երեւաց.— Արարատի դէպքի ատեն Թրքական սահմանագլխէն հեռացուած եւ Դամասկոս փոխադրուած Հաճօ եւ ընկերները, Պետրխանները եւ Ճէմիլ փաշազադէները դարձեալ արձակուած են սահմանագլխուն դէմ։» Այս երկու երեք տողէ բաղկացեալ լուրը մեծապէս կը շահագրգռէ մեզ, Արարատի դէպքին միջոցին Հարաւէն դէպի սահմանագլուխ յարձակող եւ մեր գիւղերը կոխող, մեր հօտերը առնելով փախչող այս աւազակները մէկ քանի ամիս Դամասկոս մնալէ ետքը դարձեալ մօտեցած են մեր սահմանագլխուն, Ինչպէս Հայերը, այնպէս ալ Քիւրտերը գործիք են Ֆրանսացիներուն ձեռքը։ Քիւրտերը Սուրիոյ մէջ Թուրքիոյ դէմ գործելու համար թերեւս Հայերէն աւելի նպաստաւոր միջավայր գտած են։

Հաճօ, որուն անունը յիշեցինք, այնպիսի դատարկապորտ մըն է որ անմիջապէս կ'երեւի մեր սահմանագլխուն վրայ, երբ ամենափոքր անհասկացողութիւն մը տեսնուի Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Ինչպէս Հայերուն, այնպէս ալ Քիւրտերուն ամենամեծ թոյլտուութիւն ըրած են Ֆրանսացիք։ Քիւրտերը կրնան իրենց ուզած քաղաքական կազմակերպութիւնն ընել Սուրիոյ մէջ։ Ասոնցմէ մէկն է Քրդական Բարձրացման Միութիւնը։ Բայց վերջերս Քիւրտերը միացան Չէրքէզներուն եւ Քիւրտեւչէրքէզ Միութիւն անունով նոր կազմակերպութիւն մը յառաջ բերին։ Քիւրտերը Սուրիոյ մէջ, նոյն իսկ Թրքական սահմանագլխուն վրայ քաղաքապահներ ունին Ֆրանսացիներու հրամանին տակ։

Այս քաղաքապահները կը հագնին ֆրանս. զինուորական համազգեստ, իսկ իրենց քրտական նշանն է գլխանոցը։ Այս գլխանոցը սպիտակ քիւլահ մըն է, որուն վրայ սեւ փաթթոց կայ։ Իրենց կուրծքը լեցուն է ֆրանս. պատուանշաններով։ Այս մարդիկը Հաճոյի զինուորներն են։ Եթէ օր մը աւարառութեան դէպք մը պատահի մեր հարաւի սահմանագլխուն վրայ, այդ դէպքին հեղինակները եղած պիտի ըլլան այս քիւրտ դատարկապորտ քաղաքապահները, որոնց կուրծքը ուռեցուցած են ֆրանսական զինուորական պատուանշաններով։ Գալով քաղաքական կազմակերպութիւններուն, վերջերս կազմուած Քիւրտեւչէրքէզ Միութեան կեդրոնն է Դամասկոս։ Գործօն մասնաճիւղեր կան Հալէպ, Րիյանիէ, Մումպուճ։ Այս ընկերութեան պարագլուխներն են Դամասկոսի մէջ Էմին եւ Հալէպի մէջ Իպրահիմ Սապրի անուն դատարկապորտները։

Րիյանիէյի մէջ գործօն անդամ են Հագգը Ճանքէթ, Համիտ օղլու Ահմէտ, Հիւսէյին Ահմէտ, Ջէքէրիա, Մումպուճի մէջ՝ Սալիհ, Հաճի Հիւսէյին Իսհագ, Մահմուտ, Եոնուս Ապտիւլ Համիտ անուն դաւաճանները։

Ընկերութեան ընդհ. քարտուղարն է Հալէպի մէջ՝ հարիւր յիսուննոցներէն Այնթապցի Ճէլալ Գատրիի հրատարակած Յողբու Եոլ քուրջի կտրին պատասխանատու տնօրէն Ատափազարցի փախստական Չէրքէզեան Նուրի։ Տեսէք թէ ի՛նչ ընել կ'ուզէ եղեր այս նոր ընկերութիւնը։ Քանիցս կատարուած փորձերէ ետքը այլ եւս հասկնալով որ անկարելի է Թուրք Հանրապետութենէն հող կորզել Արեւելեան նահանգներուն մէջ քրտական անկախ պետութիւն կազմելու համար, հրաժարած են այս գաղափարէն։ Բայց այս ապուշները աւելի ծիծաղելի երազի մը անձնատուր եղած են։ Քանի որ Թուրք Հանրապետութիւնը տեղ չի տար Քիւրտերուն, ուրեմն պէտք է Հանրապետութիւնը տապալել եւ անոր Խալիֆան բերել։ Խալիֆան հող կու տայ Քիւրտերուն։ Այս ընկերութիւնը համաձայնած է անկեալ եւ ապուշ Խալիֆային հետ։ Խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտ, որ ցածոգիին մէկն է, գոհացում ընծայելու համար Խալիֆա ըլլալու իր տենչին, հողեր կը խոստանայ, Թուրքիոյ ամէն բանէ աւելի նուիրական հողերէն, եւ ասիկայ շատ ուշագրաւ պարագայ մըն է, Մէհմէտ Ալի, որ 150նոցներէն մէկն է եւ խայտառակ դաւաճան մը, յարաբերութեան միջնորդ է եղեր Խալիֆային եւ Քիւրտերուն միջեւ։ Դիւրին է հասկնալ թէ Խալիֆան որո՛նց հետ պարկ մտած է։ Յայտնի է նաեւ որ Պետրխանները Սուրիոյ մէջ յարաբերութեան մտած են անկեալ կայս. դերդաստանի անդամներուն հետ։ Հետաքրքրական է գիտնալ թէ քիւրտ պետերը տակաւին ո՛րքան ատեն պիտի աշխատին Սուրիոյ մէջ այս ամուլ երազին համար։ Եթէ Ֆրանսացիները Սուրիոյ մէջ վերջ տան քրտական գործունէութեան, անոնց այս սին յոյսերը շուտով կը ցնդին, բայց միամտութիւն կ'ըլլայ այսպիսի բան մը սպասել Ֆրանսացիներէն, որովհետեւ մենք Սուրիոյ մէջ ո՛չ թէ Քիւրտերուն, այլ Ֆրանսացիներուն հետ դէմ դէմի կը գտնուինք․․․

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ ԵՒ T. S. F.

Այսքան կարճ միջոցի մը մէջ որքան կատարելագործուեցաւ եւ ընդհանրացաւ T. S. F.ը։

Ան՝ տարածուած աշխարհի չորս կողմը, այսօր լսելի կը դարձնէ ամենամեծ քաղաքներէ մինչեւ ամենափոքր գիւղերու մէջ ա՛յն բոլոր արուեստագէտները, որոնց կարողութիւնը կը թոյլատրէ ծանօթանալ աշխարհին։

Բոլոր մեծամեծ երգիչներն ու երաժիշտները իրենց մասնակցութիւնը միշտ կը բերեն radioներու նուագահանդէսներուն, եւ այդպէսով ո՛չ միայն իրենց արուեստը լսելի կը դարձնեն իրենց քաղաքացիներուն, այլեւ իրենց ձայնը կը հասցնեն մինչեւ արտասահման, ծովերէ ու լեռներէ ալ անդին։

Ազգ մը՝ որ պէտք ունի իր արուեստը ներկայացնելու օտար միջավայրներու մէջ, շատ կըրնայ նպաստաւորուիլ T. S.F.ով։

Մե՛նք՝ Հայերս՝ դեռ շատ ջանքեր պէտք է թափենք, բովանդակ մեր արուեստը ներկայացնելու համար աշխարհին։

T. S. F.ը սկսած է արդէն մեզի եւս դիւրութիւններ ընծայել։

Այսպէս, Փարիզէն, քանի-քանի անգամներ երգած է արդէն երգչուհի Օր. Թորոսեան, խոր տպաւորութիւն ձգելով իր գեղեցիկ երգեցողութեամբ։

Վերջերս Radio P. T. T.ի մէջ երգեց նաեւ Օր. Լուիզ Ադաբէկեան եւ նոյնպէս, աւելի առաջ, «Սիփան» երգչախումբն էր, որ համերգ մը տուաւ T. S. F.ով, Հայ երգը ծանօթացնելով երկրագունտին։

Գիտենք արդէն որ մօտերս կրկին պիտի երգէ Օր. Հ. Թորոսեան, եւ «Սիփան» երգչախումբը համերգ մը եւս պիտի տայ Radio P. T. T.ի մէջ։

Անակնկալ մըն էր սակայն, մեզի համար, վերջին շաբթուան Radio Magazineի մէջ հրատարակուած Radio —Parisի երգահանդէսներու յայտագրին մէջ, Թառիստ Ժօրժ Շահ Պարոնեանի մասնակցութիւնը։

Ան, կատարելագործած իր թառով, 2 սեպտեմբեր չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 9.30ին, նուագեց իր զմայլելի գործիքը, որ պարզ է թէ լաւագոյն ընդունելութեան մը արժանացաւ։

T. S. F.ներու մէջ այսպիսի մասնակցութիւններ, լաւագոյն միջոցը կրնան ստեղծել իմացնելու համար աշխարհին, թէ Հայն ալ ունի իր երաժշտութիւնը, երգը, արուեստը։

Radio X.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեծ ինքնաշարժով քսանըհինգ հոգի ճամբայ կ'ելլենք, 24ը բնիկ Ֆրանսացիներ, իսկ մէկը ես՝ թափառական Հայս։

Ձեռքս ունէի «Հայրենիք» ամսագրի մայիսի թիւը եւ անսպառ հետաքրքրութեամբ կը կարդայի Համաստեղի «Սպիտակ ձիաւորը»։

Հազիւ Սէնթ Անթուան հասած, ինքնաշարժի մեքենան տարօրինակ ձայներ սկսաւ հանել ու յանկարծ կեցաւ։

Ճամբորդներ անասելի բողոքներ կը տեղացնէին վարիչի գլխուն, մինչ երկու հայ կիներ քիչ մը վիճողները դիտելէ վերջ կ'ըսէին.

— Քալէ աղջի, թող իրար ուտեն։

Հայերէն խօսակցութիւնը խանգարեց ընթերցումս ու պահ մը գիս տարաւ խորունկ մտածման։

Մարսէյլի Հայերու ճշգրիտ թիւը որքա՞ն է արդեօք։ Այս որքան ցրուած ենք, ամէն անկիւն Հայ կայ։ Ազգային վարչութիւնը չկրցաւ կանոնաւոր մարդահամար մը կազմել։ Որքան կը բաղձայի գիտնալ ընդհանուր Ֆրանսայի հայութեան իւրաքանչիւր տարուան ծնունդներն ու մահերը։ Եթէ Լէ Մէս հասնիմ հայ բնակչութեան թիւը ճշտելով անմիջապէս պիտի ուղարկեմ թերթին։

Ինքնաշարժի մեքենան սկսաւ բանիլ։ Վարիչն ու օգնականը իրենց յաջողութենէն ուրախացած սկսան երգել ազգային քայլերգը։

Երգեցէք բախտաւորներ երգեցէք, ձերն է հայրենիքը, օրը, ազատութիւնը եւ կեանքը, իսկ մենք réfugiés Arméniens, ձեր հիւրերը։

«Մէ՛ս» պոռաց ինքնաշարժին վարիչը, երբ անձրեւը կը մաղուէր բարակ բարակ։

Այս սիրուն պզտիկ գիւղը կը գտնուի Մարսէյլէն չորս ժամ հեռու, Ալպեան լեռներու ստորոտը, կազմելով գեղեցիկ եռստանի մը Տինելով Սէնթ Էթիէնով։

Հայերու մարդահամարը կազմելու յոգնութիւնը չունեցայ, որովհետեւ միայն երկու ընտանիք կար, այն ալ տնօրէնիս քոյրերն ու քրոջ որդիներն էին։

Երկու չարքաշ երիտասարդներ, Ճէլալեան եւ Դօճունեան, տէր 30,000 ք. մեթր հողի մը, կը մշակեն, կաղամբ ծաղկակաղամբ, պրաս, գետնախնձոր, կը զբաղին նաեւ պտղամշակութեամբ, նպաստակով եւ հաւաբուծութեամբ։

Այս բոլորը լաւ, սակայն ինչպէ՞ս կ'ապրիք երկու հազար Ֆրանսացիներու մէջ, առանձնութենէ չէ՞ք նեղուիր, չէ՞ք հետաքրքրուիր հայաշատ կեդրոններու կեանքով, հայ դրացիներ ունենալու պէտքը չէ՞ք զգար, հարցուցի, անշուշտ քիչ մը զարմացած։

Զարմանքս մեծ եղաւ, երբ ինձ ցոյց տուին սնտուկ մը որ լիքն էր «Յառաջ» եւ «Հայրենիք» օրաթերթերով։

— Ահաւասիկ մեր դրացիներն ու բարի բարեկամները ու մենք ասոնց միջոցաւ արդէն ծանօթ ենք հայկական կեդրոններու ազգային շարժումներու, իսկ մեր ամէնէն անկեղծ ընկերը հողն է։ Ի՞նչ բաբերախտութիւն կ'ըլլար, եթէ այս հողին քառորդին չափ տեղ ունենայինք Հայաստանի մէջ։

Ս. Միլտոնեան

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 31 օգոստ.— Ազգ. Միութեան կազմակերպած դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի կէսօրէ վերջ Լիոնի ծանօթ «Բրուա Լուիզիս»ի պարասրահը եւ յարակից ընդարձակ եւ օդասուն պարտէզին մէջ։ Հակառակ տեղացող անձրեւին՝ բաւական թիւով հայրենակիցներ փութացած էին քաջալերելու Ազգ. Միութեան այս անդրանիկ ձեռնարկը։

Նախապէս որոշումի մը համաձայն, այդ օրը սրահը պիտի յատկացուէր միայն հայ հասարակութեան, բայց տեղացող անվերջանալի անձրեւին պատճառով կարգադրիչ յանձնախումբը ստիպուեցաւ օտարներ ալ ընդունիլ։ Այնպէս որ, կէս ժամ չանցած, պարասրահը լեցուած մինչեւ ոտքի վրայ կենալու աստիճան եւ հայկական պարահանդէսը աւելի դարձաւ միջազգային։ Այս պատճառով ալ կարգադրիչ յանձնախումբը որոշեց հանդէսը երկու մասի բաժնել։ Ա. մասը եւրոպական Բ. մասը հայկական։

Այսպէս ժամը 2էն մինչեւ 6 տեղի ունեցան եւրոպական պարեր, յետոյ Ազգ. Միութեան ատենապետ Պ. Մամաս Աբրահամեան պարզեց հանդէսին նպատակը, եւ յիշեցուց թէ Ազգ. Միութիւնը այժմ աւելի քան անկուսակցական է։ Ազգային Միութեան կազմը ընտրուած է բոլոր հայրենակցական միութեանց եւ քաղաքական կուսակցութեանց հաւանութեամբ եւ ազատ քուէներով, հետեւաբար, ամէն գիտակից հայրենակիցի վրայ բարոյական պարք կ'իյնայ թեւ եւ թիկունք հանդիսանալ միութեանս, որպէսզի, մենք ալ, կարենանք յաջողիլ»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին, Պ. Պ. Վ. Շահպազեան «Կնիկը» երգիծական Մ. Ղ. «Հին օրհնութիւն» (Յովհ. Թումանեան), Ղ. Աճարոնեան «Քէլէ Դլէ եաման), Պ. Պետրոսեան «Ես սաբէն կուգայի», նոյնպէս յիշատակութեան արժանի է Տիկին Երիցուհի Ժամկոչեանի «Տէր կեցո՛ դու զՀայս»ը արտասանած ոգեւորիչ ուղերձը։ Տեղի ունեցաւ նաեւ փոքր վիճակախաղ մը։

«Հուսկ բանքը» վերապահուած էր Պ. Վարդան Զուլլերեանին որ ժամանակի չգոյութեան պատճառաւ զանց առաւ։

Ժամը արդէն 7-730է եւ ուրախութենէ գինովցած բազմութիւնը մանաւանդ երիտասարդութիւնը կը շտապէ հանրակառք։ Հանրակառքին մէջ մինչեւ Լիոնի կեդրոնը կը լսուէին ազգային ու յեղափոխական երգերու անուշ եղանակներ։

Շնորհաւորելով Ազգ. միութեան այս գեղեցիկ ձեռնարկը, կը մաղթենք որ իր գլխաւոր աշխատանքը ըլլար միշտ շարժիլ համապատասխան մեր ազգային աւանդութեանց եւ իտէալներուն։

Մ. Ղազարեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ Գեղամ Բարսեղեանի, 256 էջ, հրատարակ. Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներու հատոր Դ. գին 20 ֆրանք։

ԵՐԿՈՒ ԱՄԻՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ Գրեց՝ Յովհ. Պօղոսեան։ Հրատ. «Պայքար»ի, Պոսթըն, 1931։ Պատկերազարդ։ Գին՝ թղթակազմ 37ֆր. 50։ Լաթակազմ՝ 50 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Պ. Վահանը տուաւ իրենց ծախսը, Թուրք զինուորներն ալ հետերնին մէկտեղ, մատիտով գրեց յանձնարարական մը Դաշտի գիւղերուն, որ պէտք եղած աջակցութիւնը չխնայեն Դաշտ գացած մեր զինուորներուն։ Նրանք խոստացան, որ մաս մը ժողովուրդ հետերնին կը տանեն Դաշտ։

Տղերքը կը գտնեն Մուրատին, Ֆարհատին, Աւետիսին, հոն սուտ կ'ըսեն թէ՝ Պ. Վահանը մեզի ըսաւ՝ «գլուխներուդ ճար մը տեսէք»։

Ես Պ. Վահանին առաջարկեցի. «Ըլլանք երեք բաժին, ժողովուրդը հետերնիս վերցնելով՝ իջնենք Դաշտ»։ Նա ըսաւ. «Անպատճառ Տալուորիկ պիտի գնանք, հոն ժողովուրդի հետ խորհրդակցենք, թերեւս կարողանանք քանի մը օր եւս դիմադրել»։

Ես նրա քելել չկրնալու պատճառով ըսի. «Զաթօն քեզի կը պահէ, խօսած եմ։ Այնպիսի տեղ մը ունի, որ աշխարհի զօրքն ալ, քիւրտն ալ ուզենայ՝ չի կրնար գտնել, իսկ Զաթոյի վրայ ես ալ, դուն ալ վստահ ենք»։

Նա ըսաւ. «Ես ձեզ հետ կը քէլեմ, ձեզնից չեմ բաժնուիր ու հետերնիդ կուգամ Տալուորիկ ժողով մը ընելու»։

Մենք չկնդեցինք, թողուցինք իրեն կամքին։

ՔՈՓԻ ԿՌԻՒԸ

Խումբը կը հասնի Ծովասարի տակ՝ Բարձր-Աստուածածնայ աւերակ վանքը։ Խումբը բաղկացած էր 130 հոգիէ, 80 զինուոր, իսկ մնացեալները Սասունցիք, ոչ մի կին կամ երախայ չկար։

Սմբատը, դրան վրայ պահպանութիւն ըրած ատեն, յանկարծ կը նկատէ, որ Տափըկի կողմէն մեծ բազմութիւն մը կը յառաջանայ։ Հեռադիտակը պարզ ցոյց կու տայ, որ ատոնք թշնամու զօրքերն են, իսկ Քոփի կողմէն ալ կը սկսի արշաւել Քիւրտերու խումբը։

Մեր տղերքը երեք կէտերէ դիրքեր կը բռնեն։ Սմբատ եւ Գրիգոր կը բռնեն Ծովասարի մօտ գտնուող մի դօմ։ Ֆարհատ եւ Արամ կը յարձակին Քոփի կողմէն եկող թշնամու վրայ, իսկ Մուրատ եւ Աւետիս կը բռնեն Տափըկի կողմը։

Կռիւը շատ սաստիկ կը լինի։ Մերոնցմէ կը սպաննուին Կուրանցի Մխիթար եւ Համբօն, որոնք մէկ հատիկ էին իրենց եռանդով եւ քաջութեամբ։ Կը վիրաւորուին Համզօն, Մշեցի Արամը եւ Խլաթցի Համբարձումը։

Մերոնց դիրքերը անբաւական կը լինին պաշտպանուելու եւ թշնամիներն ետ քշելու։ Հարկաւոր կը լինի անպատճառ ջուրը անցնիլ եւ յարձակուիլ անոնց վրայ։ Վերջապէս, հազիւ յարմար տեղ մը գտնելով, Աւետիս եւ Հաճի Գէվօն կը յաջողին անցնիլ միւս ափը։ Անոնց կը հետեւին եւ ուրիշներ։ Ջուրը անցնողները դիմացի ափէն, իսկ մնացողները այս ափէն, թշնամու առջեւը ձգած՝ կը սկսին խփել։

Յանկարծ ետեւի կողմէն կը լսուին հրացաններու ձայներ։ Ծովասարի կողմէն եկող խումբ մը Սասունցիներ էին անոնք, որոնք իրենց հետ ունենալով Կէլիէկուզանի տէրտէրը՝ օգնութեան կուգային. Մերոնք առաջին անգամ չեն կրնար զանոնք ճանչնալ եւ թշնամիներու տեղ ընդունելով, հրացանները կը դարձնեն անոնց վրայ։ Կերպով մը կ'իմացուի, որ ատոնք օգնութեան եկողներ են եւ երբ կը հասնին՝ միացած ուժերով կը սկսին յառաջ քալել։ Տղերքը կը վերցնեն Մխիթարի եւ Համբոյի հրացաններն ու զէնքերը, տէրտէրը կը հաղորդէ զանոնք եւ բոլորը միասին ջուր կը մտնեն՝ դիմացի ափը անցնելու։

Մութը կը սկսի։ Թշնամին թէեւ կը քաշուի, բայց մերոնք ալ իրարմէ բաժանուած լինելով՝ չեն կարողանար նորէն իրար գտնել։ Աւետիսը, որ մի քանի զինուորներով բռնած կը լինի Տափըկի ճանապարհը, անգամ մըն ալ չերեւնար։ Ուրիշ փոքրիկ խումբ մըն ալ անգիտակցաբար կը բռնէ տարբեր ուղղութիւն մը։ Խմբի երրորդ եւ ամենամեծ մասը, որ բաղկացած կը լինի 70 հոգիէ, կ'որոշէ բարձրանալ Կուռթըք լեռը եւ այնտեղէն իջնել Դաշտ։ Սմբատը կը պահէ խմբի ետեւի մասը։

Սպիտակ Կուռթըքը իր ձիւնապատ եւ սառցապատ փէշերը կը փռէր խմբի ոտքերուն տակ, իսկ լերան կատարներէն փչող կատաղի հովը իր սարսուռը կը տարածէր խմբի մէջ։ Մէկ կողմէն՝ երեք օրուան քաղցը, միւս կողմէն՝ ցուրտ քամին, որ միայն անխնայ կերպով կը ծեծէր իր առջեւ գտնուող մարմինները, կամաց կամաց կը քամէր խմբի վերջին ուժերը։ Վերջապէս, երկու հոգի, սառած ու դողդղած, կ'ընկնեն ճանապարհի վրայ։ Ընկերները կը վերցնեն հրացանները ու կը շարունակեն քալել։

Ամբողջ տասը ժամ լերան վրայ թափառելէ յետոյ, առաւօտեան, արշալոյսին, խումբը կը հասնի Սեւ լերան գագաթը՝ Ծիրընկատար։ Անոր առջեւը կը տարածուէր նօսր մշուշով պատած Մշոյ Դաշտի ընդարձակ տարածութիւնը։ Ցերեկով ցած իջնել՝ կը նշանակէր յայտնապէս վտանգուիլ, որովհետեւ լերան սպիտակի վրայ կատարուող շարժումը դիմացէն դիտողի ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրէր։ Այդ պատճառով, հակառակ լերան կատարի ծայրայեղ սառնամանիքին՝ խումբը կ'որոշէ ցերեկը այնտեղ անցնել, մինչեւ մթնալը։

Սմբատ եւ Կէլիէկուզանի տէրտէրը կ'ուղարկուին Հաւատորիկ հաց բերելու։ Ճանապարհին անոնք կը հանդիպին երկու Հաւատորիկցիներու, որոնք անոնց մի քիչ ուտելիք տալէ յետոյ, կը յայտնեն, որ գիւղին մէջ կան 30 Թուրք զինուորներ։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ - ԼՈՒ, ՍԷՆ - ՄԱՐԿՐԻԹ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Տան մէջ:

Կը խօսի՝ ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՊՈՒԼՎԱՐ OSSO - ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Այս Կիրակի, կէս օրէ վերջ ցամը 5ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Կը խօսի՝ ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— Այս Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ:

Կը խօսի՝ ընկ. Բ. ԳԱՎԷՋԵԱՆ

Այս ժողովներուն կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարան Ընթերցասրահին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԸՆԿ. ԱՄԲԱԿՈՒՄԷ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտադիր ներկայութիւն:

ԻՍՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն, Ակումբին մէջ: Պարտադիր ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի լիազորը:

Մշոյի խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ընկեր Լորիսի բնակարանը, 66 Alleé de la Seine. *Պարտադիր ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլայ Կ.Կ.ի լիազորը:*

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ խումբի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Քլիշի, փլաս տը լա Րէփիւպլիք, ծխավաճառին սրճարանը:

Կը դասախօսէ՝ *ընկ. Վազգէն Շուշանեան:*

ՍԷՆ Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Գաֆէ վօլթէր, Օտէոն Թատրոնին դիմացը: կը դասախօսէ ընկեր Օկարօ: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 4ին, 32 Ավընիւ տէ կօպլէն, սրճարանի վերնայարկը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԱՐՍԷԼԻ ՀՐԱՅՐ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Ն. Ալատինեանի բնակարանը: ներկայանալ անդամատետրով:

ԳԱՐԱՌ

ԼԻՈՆԻ կուկունեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: կարեւոր օրակարգ: բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր Ապառաժ, Ռոստոմ խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին «Խաժակ» ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շքոտրա, Յ. Ե.— 100:
Անկիէն, Տիկ. Վ.— 35:
Ռոման, Ա. Վ.— 70:

ԳՈՒՇԱԿՈՂ
CHEIK IZRAEL

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ եւ կը գուշակէ ապագան, ըստ արաբական եղանակի (սուրճի գաւաթով) եւ Թղթախաղի միջոցաւ:

Կը մեկնէ նաեւ երազները՝ խիստ հասկնալի եղանակով:

Դիմել՝ 43—45 Rue de la Défense. Issy-les Moulineaux. *միայն շաբաթ օրերը ժամը 1էն 8 եւ կիրակի 10—20:*

Հաղորդ. միջոցներ՝ Փորթ Վէրսայլէն կամ Փորթ Օթէօյէն 32 եւ 23 թիւ Թրամուէյ եւ իջնել Gare d'Issy,

Կ'ուզուին գորգի գործաւորուհիներ: Դիմել G. Avanozianի, Avenue Florian, (St. Loup), Marseille.

ԱՄPIKE Միլգեր-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուին դերձակ աշկերտներ: դիմել էլիքէսիկեանի, 1 Rue de Belle-vue, Fontenay s)Bois, Հանրակառք 122 իջնել Rosette.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ փորիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ
8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37
կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով:

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով:

Գորգի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ:

Դիմել՝ ԳԷՈՐԳ ԱՎԱՆԸԶԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La Rose), Marseille.

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)
(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile
et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Columbia
Agence exclusive
POLYDOR
REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. Նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 *Ֆր.: Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնոները (երաշխաւորուած)* 300—2000 *Ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ* La Voix de son Maîtreի Courant continuն, *գին՝* 478 *Ֆր.* 75: *Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Ծախուածները ետ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9:*

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ
ESKA
Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ
S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն
Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ: Դիմել՝ Laboratoire Esk[a]
R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (2[0])

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵ[ԱՆՑ]
Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:
Ցիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն
օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.4[…]
(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէ
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50*էն* 7.50, *(կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը* 10—12:
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde) *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ [...] բաւոր ազդակներն են:*
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն: Հակաց[...] ծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*
Ջղային եւ Հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, [...] լադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, ք[իթի] ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վե[նե]րային հիւանդութիւններու համար:
Assurance Sociale*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամ[ք]*
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեան կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-[…]
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis
Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ
ODEON SEVA PARIS La Voix de son Maître
ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ
L. NICHANIAN
56 Rue Piat, Paris (20) Մէթրօ Պէլվիլ
Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

60.— ՄՆԱՔ ԲԱՐՈՎ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան մէջ պաշտօնավարութենէս սկսեալ, ծանօթ էի առաջին քարտուղար Սիւրէյա փաշային: Ինծի շատ համակիր էր: Մտայ իր գրասենեակէն ներս: Սիւրէյա փաշա զարմանքով երեսս կը նայէր.

— Ա՜խ, Նազըմ պէյ, գործ բացիք մեր գլխուն, ո՞ւր էիք: Սուլթանը մտատանջութեան մատնուեցաւ: Լուր տուէ՛ք Բաղըպ պէյի:

Եկաւ Բաղըպ պէյ: Սիւրէյա փաշա շարունակեց.

— Ահաւասիկ Նազըմ պէյը: Մարդ է, չէ՞, տեղ մը ճաշի է հրաւիրուեր: Ահա եկաւ: Ի զուր մտատանջութեան մատնուեցաւ Վեհափառը: Շուտով գացէք լուր տուէք իրեն:

Բաղըպ պէյ նշանակալից ժպիտով մը հարցուց բացակայութեանս պատճառը: Մազհար փաշա պատմեց խնդիրը: Բաղըպ պէյ Սուլթանին մօտ գնաց: Այդ պահուն եկաւ Նուրի պէյ եւ զիս տեսնելով ըսաւ Սիւրէյա փաշային.

— Զի՞ս: Նազըմ ինծի լուր չտուած, Եւրոպա չերթար: Զուր խուճապ էր եղաւ:

Տասը վայրկեան յետոյ, Բաղըպ պէյ եկաւ.

— Սուլթանը հրաման ըրաւ որ խստիւ յորդորէք Նազըմ պէյը, որպէսզի անգամ մըն ալ առանց արտօնութեան չբացակայի:

Մազհար փաշայի հետ մեկնեցանք իր տունը: Նստանք քանի մը ժամ: Լուր ղրուեցաւ, որ, Պիղայէն, Իզմիրէն հասած պատասխան հեռագիրներու համաձայն, Նազըմը չէ երեւցած այդ կողմերը: Ուրեմն, երբ մենք Պէօյիւքտէրէի մէջ հիւր գացեր էինք, ամէն կողմ հեռագիր ղրկուեր է, փնտռելու համար զիս, որ չըլլայ թէ փախչիմ: Հրաման տրուեր է, որ փնտռեն զիս շոգենաւերուն մէջ: Իրար են անցեր: Եւ այս՝ փոքրիկ օրինակ մըն է, որ ցոյց կուտայ կասկածամտութիւնը հսկայ կայսրութեան մը ճակատագրի վարիչին՝ Ապտիւլ Համիտի:

61.— ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏ ԿԸ ՍՐՏՄՏԻ

Ահմէտ Րիզա պէյ վերադարձեր էր Եւրոպայէն: Աւարտեր էր ուսումը Փարիզի մէջ: Ինծի ըսաւ թէ ընտանեկան իր կարգ մը գործերը կարգադրելէ յետոյ, դարձեալ պիտի մեկնէր, Փարիզէն թերթով քննադատելու համար Թուրք կառավարութիւնը: Նոյն ատեն յայտնեց, որ մինչեւ իր գործերուն կարգադրութիւնը եւ մեկնիլը, պարապ չմնալու եւ քիչ մը դրամ ճարելու համար՝ ուրախ պիտի ըլլար աշխատանքի մը մտնելով, եթէ գործ մը գտնէր: Անմիջապէս ծանօթացուցի Նուրի պէյի հետ, որուն շնորհիւ Ահմէտ Րիզա կրթական տօրէն նշանակուեցաւ Պրուսայի նահանգին: Առանց սպասելու մեկնեցաւ իր պաշտօնավայրը: Եւ սակայն ժամանակ մը յետոյ վերադարձաւ Պոլիս:

— Բարի ըլլայ, նախարարութեան հետ տեսակցելո՞ւ եկար:

— Ո՛չ, սիրելիս, պիտի մեկնիմ Եւրոպա: Համոզուեցայ, որ ես չպիտի կարենամ աշխատիլ այս աղտոտ ու արատաւոր կառավարութեան մէջ:

— Գիտեմ ատիկա, սակայն անհրաժեշտ է պայքարիլ, որ մաքրուի այդ աղտեղութիւնը:

— Ահա այդ պայքարը սկսելու համար է, որ Եւրոպա կ'երթամ:

Ժամանակ մըն ալ տեսակցեցանք: Եւ օր մըն ալ հրաժեշտ տուաւ ու Եւրոպա փախաւ:

Մինչեւ այդ՝ կայսերական Դիւանը դեռ լաւ չէր ճանչցած [...] Րիզա պէյը, բայց կասկածամտութեամբ կը հետեւէր անոր: Հայրը [...]ւոր հայրենասէր մըն էր: Ինկիլիզ Ալի պէյ անունով հռչակաւոր դարձ[...] Այդ անունը ատելով կ'ատէր Սուլթանը: Լրտես չէրքէզ Շէյխ Զիա[...] որ ծանօթ էր այդ ատելութեան, Պալատին «ճուռնալ» մը ղրկեր էր, [...] մելով իմ տեսակցութիւններս, գիշեր, ցերեկ, Ինկիլիզ Ալի պէյի [...] Ահմէտ Րիզայի հետ: Պալատ կանչեցին զիս: Պատմելով Սուլթանին զ[...] յանդիմանեցին զիս ու ըսին.

— Նազըմ պէյ, ե՞րբ պիտի խելօքնաս քիչ մը: Ինչո՞ւ կը [...] այդպիսի մարդոց հետ:

— Րիզա պէյ հին դասընկերս է: Եւրոպայի մէջ միասին [...] էինք: Երբ ընտանիքը տեսնելու եկաւ, իմ մօտս ալ եկաւ: Ասկէ [...] կայ բնական:

Դժուարաւ կրցայ օձիքս ազատել: Այսուհանդերձ, ինչպէս Նուր[ի] ըսաւ, լրտեսապետ Ահմէտ Ճէլալէտտին փաշա լաւ վկայութիւն [...] Ահմէտ Րիզա պէյի եւ իմ մասիս:

Արդէն Րիզա պէյ Փարիզի մէջ սկսեր էր իր յարձակումները [...] դէմ կառավարութեան: Իրեն նամակ մը գրեցի, խնդրելով որ առայժմ [...] թանին անունը չխառնէ, այլ միայն յարձակի դաւաճան նախարար[ներուն] վրայ:

62.— ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՉԵ[ԼՈՒ]

Այդ օրերուն Պալատին կողմէ երկրորդ հարցաքննութեան մը [...] քին ենթարկուեցայ:

Շարունակ կը թղթակցէի Նամըք Քէմալի հետ, որ գտնուէր [...] մէջ: Օր մը Մէնէմէնլի զատէ Րիֆաթ պէյ, որ փեսան է Նամըք [...] քաղաքապետարանը գրասենեակս եկաւ եւ ըսաւ.

(Շար[ունակելի])

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
4
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931

4 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1664 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԲ ԹՇՆԱՄԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Մեր ընթերցողները օրը օրին տեղեակ պահած ենք այն գրգռիչ հրատարակութեանց, որ տեղի կ'ունենան Թուրք թերթերու մէջ, հայ գաղթականներու տեղաւորման առթիւ:

Երէկ, Ռընոյի բանուորներէն ստացանք բողոք մը, 105 ստորագրութեամբ: Բողոք մը՝ որ կը կրէ «Հայ բանուորին կոչը» խորագիրը եւ որուն պատճէնը ղրկուած է նաեւ Փարիզի ռամկավար եւ հնչակեան օրկաններուն:

— «Մենք, Ռընոյի բանուորներս, խոր զգուանքով կարդացինք Թուրք Թերթերու վայնասունը Սուրիոյ Հայերու տեղաւորման ձեռնարկին առթիւ, երբ մեր Թշնամին աչալուրջ կը հսկէ մեր վրայ, արդեօք ժամանակը չէ՞ հարցնելու Թէ մենք ի՛նչ կ'ընենք, ո՞վ պիտի պաշտպանէ մեր դատը, Չէ՛, ոճիր է լռել, պէտք է շարժինք մեր արդար եւ անիրաւուած դատը պաշտպանելու, անգամ մը եւս աշխարհը դղրդելու:

Ուրիշէն չէ որ պիտի սպասենք այդ պաշտպանութիւնը, միութիւնը զօրութիւն է. միանանք որ ուժ մը կազմենք, ժամանակն է որ մէկդի դրուին յետին միտքերը, ու սէր եւ միաբանութիւն տիրէ մեր մէջ, ի սէր ազգին, ի սէր Նուիրական հայրենիքին, որուն համար հարիւր հազարներով տուինք եւ որոնց արիւնը չէ ցամքած տակաւին,

... Ո՛րքան երջանիկ պիտի ըլլայինք, տեսնելով սէր եւ միաբանութիւն երեք կուսակցութեանց մէջ, գոնէ այս խնդրին շուրջ»:

Ահա՛ բովանդակութիւնը այդ կոչին, այնքան սրտաբաց և սրտառուչ:

Մեզի հաւաստեցին Թէ 105 ստորագրութիւններուն մէջ կը գտնուին ամէն հոսանքէ մարդիկ, բացի կարմրուկներէ: Թէեւ կինեն ալ ուզեր են ստորագրել, բայց յարմար չեն տեսած կազմակերպիչները:

Յետոյ, ստորագրողներուն մէջ կը գտնուին տարագիրներ՝ ամէն քաղաքէ եւ գիւղէ: Պրուսայէն մինչեւ Զէյթուն և Վան: Ի դիմաց կազմակերպիչներուն, ստորագրած են Զէյթունցի մը և Ատափազարցի մը:

Ուրեմն, տեղական, ժամնակի պարագայ մըն ալ չէ, այլ տեսակ մը մանրանկար համազգային:

Իսկ բողոք-հրաւէրին ամէնէն մեծ արժէքը այն է որ, կը բխի աշխատաւորական խաւերէ:

Երբ Ռընոյի բանուոր կ'ըսենք, ամբողջ պատկերը պարզ է Փարիզի համար:

Հեռաւոր հայրենակիցներն են միայն, որ չեն գիտեր Թէ Ռընոյի հաստատութիւնը, Պիյեանքուրի մէջ, Փարիզի կեդրոնէն մէկ ժամ հեռու, մԹերանոց մըն է միջազգային բանուորներու: Տեսակ մը զօրանոց, ուր 25—30.000 բանուորներ կը տքնին գիշեր ցերեկ, շինելով գամէն եւ ինքնաշարժէն մինչեւ օդանաւ: Քաղաք մը, ինքն իր մէջ, ուր քով քովի կ'աշխատին Հայն ու Չինացին, Ալժերիացին եւ Հնդիկը, համալսարանականն ու կարդալ-գրել չգիտցողը:

Կը բաւէ միայն Ռընոն տեսնել, գաղափար կազմելու համար դրամատիրական կարգ ու սարքի ահաւորութեան մասին:

Այդ զօրանոցին մէջ, մեր հայրենակիցներուն Թիւը կը հաշուեն 7.800: Մէկ բաժնի մէջ աշխատողը տեղեկութիւն չունի միւսներէն: Եւ չի կրնար ունենալ ամիսներով...

Արդ, այս չարատանջ բանուորներէն 105 հոգի — միայն ստորագրողներ կը հաշուենք — իրենց ամենօրեայ, սպառիչ մտմտուքին մէջ, պա՛րտք սեպեր են զբաղիլ նաեւ ազգային-քաղաքական խնդիրներով: Կարդացեր, խորհրդակցեր եւ երկու տող գրեր են, «ազգին մենծ»երուն ուշադրութեան յանձնելու համար Թրքական դաւադրութիւնները:

Եթէ կը խօսին միայն Սուրիոյ տեղաւորման մասին, պատճառը այն է որ հրատապ խնդիր է այդ: Անշուշտ բոլորդ ալ կարդացիք «Վագըթ»ի եւ «Միլլիյէթ»ի հրատարակութիւնները: Կրնային խօսիլ նաեւ «արեւելեան նահանգներուն» մէջ 100,000 Թուրք գաղթականներ տեղաւորելու ծրագրին վրայ:

Բողոքին արժէքէն բան մը չի պակսեցներ այս կամ այն պարագան:

Էականը այն է որ, հայ բանուորներ բան գործ ըրած են հետեւիլ Թշնամիին շարժումներուն, եւ հրաւէր ուղղել համերաշխելու, գործակցելու, «ի սէր ազգին եւ ի սէր Նուիրական հայրենիքին»:

Անոնք ուղղակի միաբանութեան կը հրաւիրեն քաղաքական հոսանքները, ու կը շեշտեն.

— «Միութիւնը զօրութիւն է: Միանանք որ ուժ մը կազմենք»:

Պիտի լսուի՞ այս կոչը: Կը լսուի՞ն այս կարգի կոչերը, օրուան այս ժամուն:

Կը վարանինք պատասխանել, սիրելի բանուորներ:

Գնահատելով ձեր այնքան սրտառուչ ձեռնարկը, եւ մեր մասին ամէն պատրաստակամութիւն յայտնելով հանդերձ, կը վարանի՛նք պատասխանել ի դիմաց ուրիշներու...

Բայց, մի՛ վհատիք: Ուշ-կանուխ, նոյնիսկ դէպքերու ճնշման տակ, անխուսափելի է միաբանութիւնը, գոնէ այս հարցի մասին:

Եւ որքան արթուն հսկեն խոնարհ խաւերը, այնքան կը դիւրանայ միաբանութիւնը:

Շ.

ՏՈՔԹ. ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ «ՃեՄԱՐԱՆԸ»

«Արեւ» կը գրէ Թէ՝ Շահէ եպիսկոպոս, որ պաշտօն ստանձնած էր Գերմանիա երթալու եւ քննութիւն կատարելու Տոքթ. Պարոնիկեանի կողմէ իբրեւ Թէ բացուած ճեմարանի մասին, հրահանգ ստացեր է ետ կենալ այդ գործէն, Երուսաղէմի պատրիարք Թորգոմ արք. ստացուած պաշտօնագրի մը եւ զանազան ստոյգ տեղեկութեան վրայ հիմնուելով, աւելորդ դատած է որ եւ քննութիւն, եւ հեռագրած ու գրած է Շահէ եպիսկ.ի, Վիեննայի եւ Պուտափեշթի մէջ ստացած լուրերու վրայ Շահէ եպսկ. ալ արդէն յանգած է ճիշդ այդ որոշումին:

Այսպէս «Խրիմեան ճեմարան» կոչուած Հաստատութիւնը, որ Նիւրէնպուրկի մօտերը պանդոկի մը անկիւնն է եղած իրապէս, իր վերջին օրերը կ'ապրի հիմա:

Հինգ սաները, զորս Տոքթ. Պարոնիկեան Սուրիայէն, Յունաստանէն եւ Եգիպտոսէն հաւաքելով միասին տարած էր անցեալ տարի, մօտերս կ'արձակուին ամէնքն ալ:

Բայց Պարոնիկեան, կ'ուզէ վերսկսիլ իր գործունէութիւնը: Փափաքելով Լոնտոն երթալ, խնդրեր է Երուսաղէմի Տեղապահէն որպէսզի իբրեւ անձնապէս ծանօթ Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին, այս մասին յանձնարարագիր մը տայ իրեն, Մեսրոպ եպիկ. այս մասին կարծիքը հարցուցած ըլլալով Նորընտիր Պատրիարքին, պատասխան ստացած է Թէ կարելի չէ յանձնարարութիւն ընել գործի մը մասին, որուն համար չէ ստացուած Մայր Աթոռի արտօնութիւնը:

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ ՕԴԸ Կ'ԵԼԼԷ

2 ՄԵՌԵԱԼ, 40 ՎԻՐԱՒՈՐ

Պըզոնի մէջ, պայթումի մը հետեւանքով, քարուքանդ եղաւ քիմիական արտադրութեանց գործարան մը, Գործարանը իր աշխատանոցներով կը գրաւէ 1200 քառ. մեդր տարածութիւն մը, Պայթումը այնքան զօրաւոր էր որ ամբողջ գործարանը վեր ցնցուեր էր աւերակներու կոյտի մը: Մօտակայ գործարաններու տանիքներն ալ փլան եւ ապակիները փշրուեցան, Երկու մեռեալ եւ քառասուն վիրաւորներ կան:

Գործարանին տնօրէնը դատական հետապնդման ենթարկուած է իբր պատասխանատու արկածին, այն մեղադրանքով Թէ գործարանին ներքին կանոնագիրը եւ նախանգուշացութեան կարգ մը հրահանգները չէ գործադրած:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁ ՀԻՆՏԷՆՊՈՒՐԿԻ ՊԱԼԱՏԻՆ ԱՌՋԵՒ

Պերլինի մէջ, Նախորդ գիշեր, անգործ Գերմանացի մը փորձեց անձնասպան ըլլալ Հանրապետութեան նախագահին Հինտէնպուրկի պալատին առջեւ, Ոստիկան մը վրայ հասաւ ճիշտ այն պահուն, երբ յուսահատ անգործը վիզը կը մտցնէր պարանին կապին մէջ, անով կախուելու համար պալատին բակին վանդակապատէն:

Ոստիկանատան մէջ հարցաքննուելով, յայտնեց Թէ կ'ուզէր իր անձնասպանութեամբ, սախագահին ուշադրութիւնը հրաւիրել անգործներու Թշուառ վիճակին վրայ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏ. 8ԻՆ

Անգլիոյ դահլիճը մէկ օրուան մէջ երկու նիստ գումարելով, վերջացուց իր ելմտական ծրագրին երկրորդ մասը, այն որ կը վերաբերի նոր տուրքերու հաստատման:

Որոշուեցաւ խորհրդարանը նիստի հրաւիրել սեպտ. 8ին: Խորհրդարանին մէջ, կառավարութեան ծրագիրը մանրամասնօրէն պիտի պարզէ ելմտական նախարարը Սնօտըն: Ելմտական ծրագրին կէտերը առայժմ գաղտնի կը պահուին:

**** Գրեր էինք Թէ Մաքտոնըլտի ընտրական շրջանակը որ կը բաղկանայ ամբողջ հանքագործներէ, պահանջեր էր Անգլիոյ վարչապետէն որ հրաժարի երեսփոխանութենէ:*

Մաքտոնըլտ մերժած է գոհացում տալ այս պահանջին:

**** Աւստրիա Անգլիոյ դրամատան վերադարձուց 2 միլիոն ստեռլինի գումար մը իբր մասնավճար 4,5 միլիոն անգլ. ոսկիի փոխառութեան զոր ստացեր էր յուլիսին:*

Սպանիոյ խռովութիւնները

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Խռովայոյզ օրեր կ'անցընէ Սպանիոյ նորահաստատ հանրապետութիւնը: Ընդհ. գործադուլը կը սպառնայ տարածուիլ ամբողջ երկրին մէջ: Արդէն զանազան կարեւոր քաղաքներու մէջ, յաճախակի բախումներ տեղի կ'ունենան ոստիկանութեան եւ բանԹողներուն միջեւ, մասնաւորաբար Սարակոսայի մէջ, ուր նախորդ գիշեր, ցոյցերն ստացան իսկական ըմբոստութեան կերպարանքը: Բազմաթիւ ցուցարարներ եւ ոստիկաններ վիրաւորուած են:

Մատրիտէն տրուած լուրերու համաձայն, Երեսփ. ժողովի յատուկ յանձնախումբի հրամանով, ոստիկանութիւնը ձերբակալած ու բանտարկած է վեց զօրավարներ, որոնք կը մասնակցէին Սպանիոյ նախորդ բռնակալ վարչապետին Փրիմօ տէ Րիվերայի վարչութեան: Սպանիոյ նախկին վարչութեան գործակցող ուրիշ կարեւոր անձնաւորութիւններ եւս պիտի ձերբակալուին:

Լավալ եւ Պրիան Պերլին կ'երթան

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն Թէ Ֆրանսայի վարչապետը Լավալ եւ արտաքին նախարարը Պրիան Պերլին պիտի երթան այս ամսու 26ին, եւ հոն պիտի մնան 27ին ու 23ին: Պերլինի ֆրանսական դեսպանը պաշտօն ստացած է գերման կառավարութեան հաղորդելու ֆրանսական նախարարներու այս այցելութիւնը:

Մուսոլինիի եւ Պապին համաձայնութիւնը

Վէճը որ ամիսներէ ի վեր կը տեւէր Մուսոլինիի կառավարութեան եւ Վատիկանի միջեւ, առայժմ հարթուած է երկուստեք համաձայնութեամբ:

Ահա այդ համաձայնութեան գլխաւոր կէտերը.— Իտալական կաթոլիկ կազմակերպութիւնը ուղղակի կախում ունի եպիսկոպոսներէ որոնք իրաւունք ունին նշակելու անոնց կղերական կամ աշխարհական վարիչները: Չեն կրնար վարիչ նշանակել այն տեսակ անձեր, որոնք կը պատկանին ներկայ վարչաձեւին Թշնամի կուսակցութեանց: Կաթոլիկ կազմակերպութիւնը չի զբաղիր քաղաքականութեամբ եւ արտաքին ու ներքին գործունէութեան մէջ կը խուսափի ամէն արարքէ որ կ'իյնայ քաղաքական կազմակերպութեանց սահմանին մէջ: Նոյնպէս, չի կրնար զբաղիլ արհեստակցական միութիւններու եւ սէնտիքաներու կազմակերպութեամբ եւ անոնց վերաբերեալ հարցերով:

Հռոմի կառավարութեան պահանջին վրայ, Վատիկան ընդունած է որ նախկին ժողովրդական կուսակցութեան անդամները չկարենան անդամակցիլ կաթոլիկ կազմակերպութեանց: Ասկից զատ, երիտասարդ կաթոլիկները պէտք է զգուշանան մարզական գործունէութենէ:

Ժընեւի աշխատանքները

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի բուն աշխատանքները կը սկսին այսօր Ժընեւի մէջ:

Նախ քան այդ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ներկայացուցիչներն արդէն, յաճախակի տեսակցութիւններ ունեցան եւ կարգ մը կէտերու շուրջ համաձայնութեան եկան:

Ինչպէս գրեր էինք, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ներկայացուցիչները Անշլուսի ծրագրէն հրաժարած ըլլալու յայտարարութիւններ պիտի ընեն ժողովին մէջ: Երկու երկիրներու ներկայացուցիչները, ժողովի բացման իսկ խօսք պիտի ուզեն: Օրակարգի առաջին հարցն է Եւրոպայի տնտեսական ընդհ. կացութիւնը: Այս առթիւ է որ խօսք առնելով, Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները պիտի ընեն իրենց յայտարարութիւնները:

«Թաս»ի գործակալները ձերբակալուած

Պուքրէշի մէջ ձերբակալուած են բոլշեւիկեան «Թաս» հեռագրական գործակալութեան Թղթակիցներէն կին մը եւ իր ամուսինը: Ասոնց վրայէն գտնուեցան համայնավարական Թռուցիկներ, գրքոյկներ եւ կոչեր: Ամուսինը որ արդէն պատերազմական ատեանին կողմէ ի բացակայութեան դատապարտուած էր 10 տարուան բանտարկութեան, պիտի կրէ իր պատիժը: Կինը որ կապ կը պահէր համայնավար կեդրոնին եւ Մոսկուայի միջեւ, դատարան պիտի յանձնուի:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Կառտանի փիւի Պիվէռի կրթասիրաց միութեան հանգանակութիւնը	205.—
Օգոստ. 12ի գումարը	4085.60
ընդհ. գումար՝	4290.60

Խ Մ Բ. — Նուիրատուներու ցանկը տեսնել Դ. էջ:

«ՆՈԹԻԼԻՍ»ԷՆ ԼՈՒՐ ՉԿԱՅ

Չորս օրէ ի վեր, կարելի չէ եղած որեւէ լուր ստանալ «Նօթիլիւս» կատարելագործուած ընդծովեայէն, որ դէպի բեւեռ հետախուզական ճամբորդութեան մը ելած էր, Նաւը օժտուած գիտութեան վերջին կատարելագործութիւններով, պիտի փորձէր ընթանալ սառին տակէն. մինչեւ որ կարենար բաց ծով ելլել, Նորվեկիացի գիտնական մը կը յայտնէ Թէ նաւը կրնայ 15 օր ջուրերուն խորը մնալ, առանց լուր տալու իր մասին, Նաւապետը վստահ իր նաւուն եւ գործիքներուն վրայ, մեկնումէն առաջ, յայտնած էր Թէ պէտք չկայ փնտռտուքի եւ օգնութեան ձեռնարկներ կատարելու եթէ քանի մը օր հաղորդակցութիւնները նաւուն հետ, ընդհատուէին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Յայտնի է Թէ բոլշեւիկները որոշած էին քանդել Մոսկուայի Մայր Եկեղեցին, որ շինուած էր Աղեքսանդր Ա.ի օրով, յաւերժացնելու համար Նափոլէոնի անկումը:

Եկեղեցին պիտի քանդուի ուժանակով, եւ այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ մեծ հանդէս մը: Եկեղեցին քանդելէ անմիջապէս վերջ, նոյն տեղին վրայ պիտի սկսին շինել «Մեծ Ծրագրին պալատը»:

Այս պալատը պիտի ունենայ բեմ մը, ուր 500 դերասաններ եւ 500 նուագածուներ պիտի կրնան գործել: Հանդիսատեսներու յատուկ սրահը, եւայլն պիտի պատրաստուի 15000ի հաշուով:

5000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ճիպէյլի (Պիպլոս) աւերակները քննելու եւ հարկ եղած խուզարկութիւնները կատարելու պաշտօն ունեցող մասնագէտներու խառն յանձնախումբը իր 1931 տարուան աշխատանքները լրացուցած է եւ իր տեղեկագիրը յանձնած պատկան իշխանութեան:

Համաձայն այդ տեղեկագրին այս տարի Ճիպէյլի պեղումներէն երեւան ելած են կարեւոր եւ Թանկարժէք հնութիւններ: Գտնուած են երկու փիւնիկեան աղօթատեղիներ, իրենց յարակից մասերով՝ նկուղներով եւ մԹերանոցի յատուկ բաժիններով, պարիսպը որ շրջապատած էր Լիպէյլը եւ բազմաթիւ արծաթէ, ոսկիէ, եւ այլ նիւթերէ շինուած դրամներ եւ զարդեղէններ:

Աղօթատեղիները եւ յարակից մասերը շինուած են քրիստոսէ երեք հազար տարի առաջ: Այդ օրերուն Եգիպտացիներու դէմ իրենց մղած պատերազմի միջոցին այրած են զանոնք, որով միմիայն սիւները մնացած են: Անոնց մէջ գտնուած են չորս հազար հատ հողէ կուժեր, որոնք կարգով շարուած են: Անոնցմէ ոմանց վրայ Թռչուններու եւ այլ կենդանիներու պատկերներ եւայլն շինուած են: Տախտակէ շինուած կուժի մը վրան գրուած է «Փարաւոն Պէպի»: Այս կուժն ալ Քրիստոսէ առաջ 2500 տարուան հնութիւն մը ունի:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԳՈՐԾԱԼՔՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«... Յունուար եւ փետրուար ամիսներին մեր կատարած աշխատանքի խայտառակ ցուցանիշները վկայում են, *որ մենք շարունակ զբաղուած ենք վերակառուցման խօսակցութիւններով* եւ աւելի քիչ մեր առաջադրանքները կատարուելու գործնական աշխատանքով»: («Խորհր. Հայաստան», մարտ 10):

Անզրերկումի քարտուղար Պ. Բաբթիլաշվիլիի վերոյիշեալ գնահատութիւնը, առաջին եռամսեակի «խայտառակ արդիւնքների» մասին, դժբախտաբար չէ կորսնցուցած իր ուժը։

Պատճառաբանութիւններն ու փաստերը, որոնք կը շարուին մեր տնտեսավարներու եւ գործիչներու կողմէ, բացատրելու համար կիսամեակի բացերը գրեթէ նոյն են, ինչ որ առաջին եռամսեակին։

Այդ օրերուն ալ տնտեսական ձեռնարկներու անխափան զարգացման համար, կարեւոր կը նկատուէր հարուածային եղանակով առաջքը առնել «բանուժի հոսունութեան», — գործալքութիւն։

Հակառակ գործադրուած բոլոր միջոցներուն, եւ մանաւանդ անցնող բաւականաչափ երկար ժամանակաշրջանին, այսօր ալ պատկերը գրեթէ նոյնն է։

Տնտեսավարներու համահայաստանեան խորհրդակցութիւնը ուրիշ կերպ չի գնահատեր կացութիւնը։

— «Թերակատարման գլխաւոր պատճառը կայանում է նրանում, որ մինչեւ այժմ մենք չենք կարողացել կանխել ցսկայական չափերի հասնող բանուժի հոսունութիւնը։ Բաւական է ասել, որ միջին թիւով իւրաքանչիւր ամիս մեր ձեռնարկութիւններում հոսունութիւնը հասնում էր 10,2 տոկոսի։ Այսպիսով գործալքութեան ցուցանիշն առաջին կիսամեակում հաւասարում է 61,2 տոկոսի»: («Խորհրդ. Հայաստան», յուլիս 22):

Գործալքութեան այս սպառնացող հիւանդութիւնը, կը տեսնենք թէ կը շարունակուի անխափան։ Դարմանումի միջոցները առաջին եռամսեակին մինչեւ երկրորդի վերջը, ո՛չ միայն իրական արդիւնք չտուին, այլեւ կացութիւնը աւելի ծանրացուցին։ «Բանուժի հոսունութիւնը» լայն համեմատութիւններ է առեր ո՛չ միայն այս տարուան առաջին եռամսեակի համեմատութեամբ, այլեւ

«Անցեալ տարուայ առաջին կիսամեակի հետ համեմատած գործալքութիւնն աւելացել է 36 տոկոսով»։

Եթէ այս կացութիւնը ամէնէն առաջ երեւան կը հանէ Երեւանի ղեկավարներու թոյլ եւ յանցաւոր վերաբերմունքը, իրենց կողմէն իսկ ապացուցուած թերիները սրբագրելու կենսական աշխատանքներու մէջ, միւս կողմէն ալ ցոյց կու տայ այն իրապէս անհանդուրժելի պայմանները, որոնք արգելք կը հանդիսանան հայ բանւորութիւնը սպաս դնելու իր բովանդակ կարողութիւնը երկրի տնտեսական զարգացման։

Բանուորութեան բնակարանային եւ մատակարարման կարեւորագոյն հարցերը տակաւին շատ հեռու են մխիթարական ըլլալէ։

«Հարուածային բանթղթակիցներն» ու «բրիկադիկները» անդադար փաստեր կ'արձանագրեն այս ուղղութեամբ «անհրաժեշտ հետեւութիւններն ու կազմակերպչական միջոցառումները — յանձնելով — համապատասխան մարմիններին»։ Ո՞չ ոք պիտի կրնար խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ մեղադրել պատկան իշխանութիւնը, բանւորութեան համար աւելի ցանկալի կացութիւն ստեղծուած չըլլալուն համար, եթէ իրապէս այդ առթիւ տրամադրելի միջոցներն ու հնարաւորութիւններն լրիւ եւ ըստ պահանջին օգտագործուած ըլլային։

Ուրիշ խօսքով, եթէ երկրի միջոցները անբաւարար նկատուէին բաւարարելու մեր աշխատաւորութեան ամենատարրական պահանջները, այն ժամանակ մասամբ կը թեթեւնար երկրի վարիչներու պատասխանատուութիւնը։ Մինչդեռ իրողութիւնները բոլորովին տարբեր բաներ երեւան կը բերեն։

«Բնակարանային շինարարութիւնը եւ բան. մատակարարման խնդիրներն աւելի մեծ նշանակութիւն են ստանում բանուժի հոսունութիւնը վերջ տալու եւ արտադրութեան մէջ կայուն դրութիւն ստեղծելու տեսակէտից։ Բայց եւ այնպէս այս խնդրում մենք նոյնպէս մեծ բացեր ունենք։ Բնակարանային շինութեան համար կառավարութեան կողմից յատկացուած գումարներն ամբողջապէս չեն օգտագործւում: Մենք դեռ չենք կարողացել բան. մատակարարման գործը մեր բոլոր կէտերում իր անհրաժեշտ բարձրութեան վրայ դնել, չնայած մենք հնարաւորութիւն ունենք այդ անելու» («Խորհրդային Հայաստան» 15 օգոստոս):

Այս եզրակացութիւնը տեղ չի ձգեր այլեւս մօտենալու այն բոլոր փաստերուն, որոնք կը հաստատեն այս ընդհանուր վճիռը։

Այսպէս, ուրեմն «բանուժի հոսունութեան» գլխաւոր պատճառը, բնակարանի եւ սնունդի անգոհացուցիչ վիճակը, իր խորքին մէջ կը մնայ անդարման շնորհիւ վարիչ տարրերու «ապիկարութեան եւ թափթփածութեան»։

Նոր չէ այս կացութիւնը։ Իւրաքանչիւր ամսուն եռամսեակին եւ կիսամեակի արդիւնքները քննելու ընթացքին անխուսափելիօրէն ան կը շեշտէ իր գոյութիւնը, տնտեսական ծրագիրներու թերակատարման հետ զուգընթաց։ Պարսաւանք եւ դատապարտութիւն, բանաձեւեր եւ սպառնալիքներ «կրկնուող սխալների» համար, եւ սակայն, սխալները կը մնան սխալ եւ միշտ կրկնուելու վիճակին մէջ։

Ստալինի «նոր ցուցմունքները» տնտեսական ձեռնարկները ապահովելու թերակատարումներու կրկնուող սպառնալիքէն, կարեւոր չափով մը պայմանաւորուած են բանուորութեան կացութիւնը բարելաւելու առաջադրանքով։

«Անխնայ խարազանելով այս ուղղութեամբ գոյութիւն ունեցող բոլոր բացերը», ան կը թելադրէր «վճռական բեկում» առաջ բերել, որքան «աշխատանքի կազմակերպման գործում — նոյնքան եւ — բանուժի սոցիալական պայմանների բարելաւման խնդրում»։ Այս ընդհանուր մտահոգութեամբ ալ համայնավար «երկաթակուռ եւ տաղանդաւոր ղեկավարը» կը թելադրէր վերջ տալ բանուորութեան վարձատրութեան «հաւասարեցման» եղանակին։

Ժամանակին եւ մինչեւ այսօր ալ հրահանգներ կը տեղան անդադար, վերէն վար, «վերացնելու թերակատարման» պատճառները։ Բանուժի գործալքումի առաջքն առնելու, եւ մասնագէտները խրախուսելու կրկնակի նկատումներով, առանձնապէս կը հրահանգուի կանոնաւորել վարձատրութեան եղանակը։ Հոս ալ միեւնոյն անշնորհքութիւնն է, որ կը դանդաղեցնէ գործին արագ կազմակերպութիւնը։ Թէ ի՛նչպիսի «աննորմալութիւններ» գոյութիւն ունին աշխատավարձի կազմակերպման գործին մէջ, կը պարզուի հետեւեալ պատկերէն.—

«Սապոնի գործարանում չորանոցում սապոն դարսող բանւորն ստանում է 2 ռ. 44 կ. իսկ մամլիչ մեքենայի վրայ աշխատող բանւորը 2 ռ. 33 կ.։ Ցբիշն աւելի շատ է ստանում, քան մամլիչ մեքենայի վրայ աշխատող բանւորը: կարբիտի գործարանում դարբինն ստանում է 72 ռ. իսկ ձէթ-օճառ գործարանում 115 ռ.։ Նոյն կարբիտի գործարանում հիւսնը ստանում է 59 ռ. պահեստի, բանւորը՝ 62 ռ. եւայլն»։

Այս իրաւցնէ «աննորմալ» դասաւորումը, փոխանակ նուազեցնելու, կը սաստկացնէ անշուշտ գործալքութիւնները։ Ինչո՞ւ կարբիտի գործարանի դարբինը պիտի մնայ իր գործին, երբ անդին մէկ ուրիշ գործարանին մէջ իր մասնագիտութիւնը կը վճարուի 115 ռ. փոխանակ իր ստացած 72 ռուբլիին։

Իրենք համայնավարներն ալ տարբեր վճիռ չունին այս կացութեան մասին։ Ու մանաւանդ կ'ընդունին թէ բանուորը իր գործին կապելու համար անհրաժեշտ նկատուած միջոցները չեն գործադրուած, թէեւ հնարաւոր է գործադրել։

Եթէ այս խոստովանութիւնը տեւական հիւանդութիւն չըլլար անշուշտ ողեւորութեամբ պէտք էր սպասել դրական արդիւնքներու, բայց երբ խոստովանութիւններուն չեն յաջորդեր ո՛չ մէկ իրական փոփոխութիւն դրական իմաստով, այն ատեն իրաւունք պիտի ունենանք իւրացնելու Բաբթիլաշվիլիի վճիռը թէ... շարունակ զբաղուած ենք վերակառուցման խօսակցութիւններով եւ աւելի քիչ մեր առաջադրանքները կատարելու գործնական աշխատանքով»։

Վճիռ մը որ դժբախտաբար շատ խոտոր կը համեմատի այն պոռոտախօսութիւններուն, որոնք այնքան ընթացիկ են դարձեր մանաւանդ վերջերս թէ հոն եւ թէ հոս...։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սելանիկի ազգային կեանքի եւ կազմակերպութիւններու մասին խօսեցանք ժամանակին։ Աւելորդ չըլլար հարեւանցի ակնարկ մը նետել, Սելանիկի եւ ընդհանրապէս Յունաստանի աչքի զարնող կազմակերպութիւններու վրայ։

Իբրեւ քաղաքական կազմակերպութիւն, Յունաստանի մէջ ներկայիս կը տիրէ Ազատական (հանրապետական) կուսակցութիւնը, որուն հիմնադիրն ու պարագլուխը, մեծանուն հայրենասէր Էլէֆթէրոս Վենիզելոսն է։ Երկրին ճակատագիրը վարողը այս կուսակցութիւնն է այսօր։ Ունի ջախջախիչ մեծամասնութիւն Երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ։ Ազատականները իրենց հետ ունին ստուար մեծամասնութիւնը եւ տեղացի ժողովուրդէն հաշուի առնուելիք մաս մը։ Շնորհիւ իր ղեկավարին Վենիզելոսի անձնական հմայքին, Ազատական կուսակցութիւնը իր ձեռքերուն մէջ կեդրոնացուցած է երկրին ճակատագիրը, վարչապետութեամբ իր պարագլուխին, կը վարէ զայն համաձայն իր հայեցողութեան։

Արքայականները, որոնք 1922էն ի վեր ոտքի ելած չունին, Երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին մէջ կը ներկայացնեն ընդդիմադիր հատուած մը, ղեկավարութեամբ՝ Ցալտարիսի եւ Զաւիցանոսի։ Արքայականները անշուշտ պահպանողական կը նկատուին։ Իրենց կը հետեւին մեծամասնաբար Հին Յունաստանի թագաւորականները եւ Ազատական կուսակցութենէն դժգոհներ։ Միակուռ ճակատ կազմելու ընդունակութիւնը կը պակսի անոնց մօտ, հետեւաբար ներկայիս մեծ ուժ մը չեն ներկայացներ երկրին մէջ։ Հակառակ ատոր՝ ներկայ կառավարութիւնը յաճախ նկատի կ'ունենայ անոնց դիրքը, ու հաշուի կ'առնէ զանոնք։

Երկրագործականները (հանրապետական) Ազատականներուն աւելի մօտ են ու ջատագով՝ ուժեղ երկրագործական քաղաքականութեան մը, որուն մէջ կը տեսնեն երկրին փրկութիւնը, ներկայիս տիրող համատարած ազգնապին լուծումը։ Այս կուսակցութեան ղեկավարն է Փափանաթասիու, քաղաքական ծանօթ անձնաւորութիւն մը եւ պատրաստուած դիւանագէտ մը։ Ունի ձախի համբաւ, գիւղացի եւ երկրագործ հետեւորդներու ներկայացուցիչներով փոքր խմբակ մը կազմած է Խորհրդարանին մէջ։

Անկախ Ցառաջդիմասէրները (հանրապետական), նախ Ազատականներ էին, որոնք անջատուելով կազմեցին անկախ խմբակ մը՝ ղեկավարութեամբ Քաֆանտարիսի, որ քաջ ելմտագէտի ու փորձ դիւանագէտի անուն ունի։ Խորհրդարանին մէջ ծանօթ են ընդդիմադիր անունով։ Ցառաջդիմասէրներուն կը հետեւին նախկին Ազատականներէն փոքր մաս մը, որ այժմեան դժգոհ են։

Անկախ Հանրապետականները կը ղեկավարուին՝ յանձին քաջ զինուոր ու սիրուած հայրենասէր զօրավար Քոնտիլիսի։ Այս խմբակը Խորհրդարանին մէջ ունի անկողմնակալ դիրք, ըլլալով մերթ ընդդիմադիր, եւ մերթ թեր՝ կառավարութեան։ Ունին զինուորականութեան համակրանքը իրենց հետ։ Այս կուսակցութեան ղեկավարն է որ միշտ օգնութեան կը հասնի երկրին արտաքին ու ներքին խլրտումներու ընթացքին։

Համայնավարները թէեւ փողոցներուն մէջ միշտ կ'աղմկեն, բայց խորհրդարանին մէջ գրեթէ ներկայացուցիչ չունին։ Տիրող թշուառութիւնը շահագործելով, երբեմն կը յաջողին խաբել միամիտները, եւ նոյն իսկ սպաննութիւններ կատարել։ Բայց երբ կարգը կուգայ քուէարկութեան, կը ստանան արհամարհանքի արժէք ու իրենց առջեւ գոց կը գտնեն խորհրդարանին դուռները։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը վերջերս սկսաւ կենդանութեան նշաններ ցոյց տալ։ Սելանիկի մէջ գումարուած խորհրդաժողովին մէջ կարգ մը բանաձեւեր քուէարկուեցան, որոնցմով գործօն մասնակցութիւն բերելու պիտի աշխատին երկրին քաղաքական եւ ընկերային կեանքին մէջ, կազմակերպելով ու զարկ տալով նաեւ գործաւորական երբեմն զանգուածներուն, որոնք գրեթէ խարխափումի մէջ կը գտնուին ներկայիս։

Համայնավար շարժումին իբր հակազդեցութիւն, 1927էն ի վեր կազմուած է Յունաստանի Ազգային Միութիւնը (Ե. Ե. Ե.)։ *Տեսակ մը սաղաւարտակիրներ, կամ՝ հելլէն ֆաշիստներ, որոնց նշանաբանը կը խտանայ պահպանման մէջ յոյն հայրենիքին, ընտանիքին, կրօնքին եւ աւանդութիւններուն մէջ։ Բոլորուած են երկգլխանի արծիւով բիւզանդական դրօշի մը թեւերուն տակ, կը քարոզեն կծու ազգայնականութիւն, ու անհաշտ պայքարի ասպարէզ կը կարդան հայրենիքի թշնամի համայնավարներուն, ու անոնց նմանհակապետականներուն դէմ։* Ե. Ե. Ե.*ին կեդրոնը կը գտնուի Սելանիկ։ Մասնաճիւղեր ունին երկրին բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Վերջերս սկսած են մեծ գործունէութիւն ցոյց տալ։ Քանի մը շաբաթ առաջ յատկանշական արշաւանք մը կազմակերպեցին դէպի Ֆլորինա, ուր կեդրոնացան 3000ի մօտ* Ե. Ե. Ե.*ներ, տեղական մասնաճիւղին բացումը կատարելու եւ դրօշը յանձնելու առթիւ։ Այս առթիւ խօսեցան հայրենասիրական կրակոտ ճառեր ու հակաբոլշեւիկ բուռն արտայայտութիւններ եղան։ Կառավարութիւնը հաշտ աչքով կը նայի այս շարժումին, որ մտած է ծաւալողական ճամբու մէջ։*

Սելանիկի մէջ գոյութիւն ունի նաեւ Փավլոս Մելաս անունով կազմակերպութիւն մը։ Փավլոս Մելաս, Աթենացի այն առաջին կռուողն է որ ճակատեցաւ Թուրքերու եւ Պուլկարներու դէմ, ի խնդիր յունական Մակեդոնիոյ ազատագրութեան, եւ որուն անունով հիմնուած այս կազմակերպութիւնը իր մէջ կը համրէ բազմաթիւ նախկին Մակեդոնացի կռուողներ։ Այս կազմակերպութիւնը ուրիշ տեղ մասնաճիւղ չունի։

Հայ կազմակերպութիւնները եւ իշխանութիւնները պաշտօնական որեւէ կապ չունին, վերոյիշեալ կուսակցութիւններուն եւ խմբակցութիւններուն հետ։

ՎԱՀԱԳՆ

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ...

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Չկայ աւելի ծամծըմուած, բազմաթիւ եւ այլազան խնդիր քան գաղութահայ ազգ. կեանքը։ Բարքերու խնկած շըրջանի մը մէջ կ'ապրինք։

Հազար կարող գրիչներ, հազարներով վարպետ վրձիններ չպիտի կրնային տալ, պատկերացնել լրիւ, մեր գաղութահայ կեանքի այլազան ցաւերն ու բարքերը։

Բայց եւ այնպէս, գրենք ու ճառենք, գուցէ յուսադրիչ հետքեր ձգեն։

Կաթիլ մը ջուր, ծովուն մէջ։

Ամէն կողմէ ձայն. «կը ձուլուինք», «ազգը մեռաւ», «փրկենք նոր սերունդ»ը։ Եւ սակայն երբ երկու հոգի այդ նպատակով միանան, վէճ, տարակարծութիւն։ «Ես»ի եւ «դուն»ի խնդիր։

— Դաշնակները կազմեցին, դաշնակցական դպրոց է, վտանգաւոր է։ Այս կերպով Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ թափանցել դպրոցէն ներս, որպէս զի թունալից գաղափարներ սերմանէ։

Ու ահա գռեհիկ պայքար, առանձին խմբաւորում քանի մը տնուոր վայրի մէջ։

Օրինակները չէ որ կը պակսին։

Հոն, ուր սրտցաւ հայ մը, գործի կը ձեռնարկէ յոկ ազգային հողի վրայ, հակառակորդները զայն դաշնակցական անհատ ու անոր հոգիին մէջ Դաշնակցութիւնը կը տեսնեն, անոր առողջ գաղափարի գոյութիւնը կըզգան։ Մինչդեռ գուցէ բոլորովին չեզոք անձ մըն է։

Ինչքա՞ն վիրաւորիչ թուի ձեզի, ընկերներ, խորքն ու ոգին պարծանք են ձեզ եւ պատիւ Դաշնակցութեան։

Մէկ խօսքով, կը սարսափին ամէն նոր վեհ ու սքանչելի, մաքուր ու առողջ գաղափարէն, եւ՛ մեր անբախտ հայրենիքի վարիչները եւ՛ անոր պնակալէզ «բարեկամները»։

Ու մարդիկ կան, ո՛ր այնքան տղայամիտ, ցնդած, յոռի մտածումը կ'ունենան թէ գուցէ Դաշնակցութեան ոեւէ մէկ անդամը սպրդելով դպրոցական-հոգաբարձական գործերէն ներս, սա թերխաշ, անմեղ, աշխարհի տաք ու պաղին անգիտակ երախաները կը «դաշնակցականան»։

Դուք մի մտածէք եւ մի երբեք ձեռնարկէք որեւէ ազգային գործի, ձգեցէք նոր սերունդի փրկութիւնը երեսի վրայ, բայց երբեք չպիտի տեսնէք որ մոլորացողները միտք ընեն դպրոց շինել, տքնիլ, աշխատիլ։ Իսկ երբ դուք ձեռնարկէք, ոխ, հայհոյանք, դաւ, քսու փորձեր՝ ձախողեցնելու գործը։

Վերջապէս ամէն բանի վէճ։

Չկայ բան մը որ կռուախնձոր չդառնայ։

Մեր ներքին կռուազանութիւնը, տգեղ այս մոլութիւնը արմատացած կոշկու կապած է մեր հոգիներէն, ներս, մեր ստերուն վրայ։ Փիտնալով մէկտեղ թէ անցեալին ինչքա՞ն վնասեցինք, թէ ինչո՞ւ մեր պետութիւնը, մեր անկախութիւնը կորսնցուցինք, թէ ի՞նչ սարսափներու ենթարկուեցանք, նորէն կը շարունակենք հին ճամբան։

Մէկ միլիոն զոհեր տուինք, անմեղօրէն, ու անոնց արիւնը չէ ցամքած դեռ, անոնց ուրուականը մեր աչքերուն առջեւ են միշտ, անոնց թանկագին կորուստը, ծանր տպաւորութիւնը մեր սրտերուն մէջ կ'եռայ, կը բորբոքի, ծուխն ու բոցը մեր աչքերէն կը ժայթքէ։ Ու մենք որ սա դժնդակ պայմաններու մէջ կ'ապրինք, գաւաթ մը ջուրին մէջ կը խեղդուինք, կը չարչրկուինք ու հեղգհեղէ դէպի կործանում կը գիմենք։ Ու նորէն իրար ճանչնա... իրար հասկնալու բարութիւնը ...նինք, նոյնիսկ տարին գէթ օր... 2-3 ժամ չենք կրնար սահմանա... մեր կիրքերը, չենք յարգեր ա... յիշատակը հեռաւոր ու մօտ... մեր նահատակներուն որոնք ... ուեցան «ի սէր ազգութեան», ... թէ Դաշնակին, Հնչակին կամ Ռ... կավարին համար։ Ու մենք դեռ յաւակնինք անոնց յաջորդները, ...ռանդորդները կոչուիլ, անոնց վր... լուծել։ Այս կերպո՞վ, ա՞յս բար... կ'ուղո՞վ։

Յո՞ երթաս, ժողովուրդ Հայ...

Շատ յստակ եւ սակայն փ... հարց մըն ալ կայ։

Դրօշակի խնդիր։

Անկախութեան տօնակատար... թիւն։

Կա՞յ աւելի նուիրական բան ... գերու մէջ քան հայրենիքն ու ... անկախութիւնն ու զայն պանծա... նշանը՝ դրօշակը, սրբագրիչ՝ ... վերագրուած այն նախատինքի ... «Հայը երկչոտ, թուլամորթ, ան... անարի ժողովուրդ է»։ Եւ սակ... մարդիկ կան որ խաչակրութիւն ... մղեն անոնց դէմ։

Եթէ երես-երեսի գաս, ... բացատրես, կ'ընդունին իրողու... նը, բայց երբ բաժնուած են քեզ... կը փոխուի լեզուն, գրիչը։

Երէկ՝ անկախութեան օրեր... երբ արեւը կը շողար մեր հերոս... բուն ճակտին, Մասիսի կողն ի ... կը հաւատային, կը պանծացնէին, ... գում պատառ կ'ըլլային։

Ի՛նչ երանելի օրեր էին...

«Անցուկը մոռցուկ է» բսի... անցան գիմաց։

Մոռցան եւ՛ Ապրիլը, եւ՛ Մ... սը, երկրորդը առաջինին ծնունդ...

Այժմ չկայ բառ, նախադա... թիւն, որով կարենային իրենց փ... ոգութիւնը արտայայտել։

Յո՞ երթաս, ժողովուրդ Հայ...

2-3 տարի առաջ Մարսէյլի ... փաշաներու թէյասեղանին ներ... եղայ, տրուած ի պատիւ բանաստ... Պ. Վ. Թէքէեանի։

Ընկերները իրենց արդար ... տունջները պատմեցին։ Մանօթ ... ւատուքներուն ակնարկեցին։ Ու ... րը իրաւունք տուաւ տղոց բո... ներուն, յուսադրեց, խոստացա... «պէտք եղած փրոփականը ըն... Նպաստ Զափահասներու, իբր ... պարակախօս»։ Անուշ-անուշ խօս... ցաւ մեր հիւրը։ Քաջալերուած ... բարեացակամութենէն, հարցուցի...

— Պ. Թէքէեան, ի՞նչ է ... կարծիքը Մայիս 28ի մասին, պէ... է տօնե՞լ թէ ո՛չ, նաեւ դրօշ... պէ՞տք է պարզել թէ ո՛չ։ ... Դաշնակցական կը կոչեն, երբ ... անկախութեան տարելիցին մեր ... նակցութիւնը բերենք։ Որովհե... իբր թուրք ազգայնական, մեր ի... ւունքն է մասնակցիլ, կազմակերպ... Անկախութեան օրերուն ամէնք ... կը պանծացնէինք եռագոյնը բ... հոսանքներու ակումբներուն վր... և մէկը միւսէն մեծ կը պարզէի...

Երկարապատում հարցումներ, ... ղացուցիչ, վրդովիչ։

Պատասխանը.

— Ես անպատեհութիւն չեմ ... ներ տօնելու Մայիս 28ը, որ մեր ... հարիւրամեայ իղձն էր։ Այո՛, պէ... է տօնել։ Նոյնպէս եւ դրօշակը ... ո՛չ միշտ եւ ամէն տեղ, (այսի... հանդէսներու եւայլն համար)։ ... համեմատ։

Զգիտեմ, երբ այս խօսքերը ... տասանեց, միտքն տեսա՞ղ կար։ ... չէր որ ըսենք թէ գինիին ազդե... թեան ներքեւ խօսեցաւ։ Արդ... թէ՞յը քաղցր էր։

Զգիտեմ, այդ օր շատ սի... դարձաւ մեզի։

Ու ափ առաւ «Արեւ»ի խմ... գրատունը, գրեց-գրեց, ինչպէս ... նեն միւսները։ Եթէ կամք ... նոյն հարցումները գրաւոր ըն... Պատասխանը մխտական է հա... բար հիմա։

Այսպէս է աշխարհը եւ այս... մեր ժողովուրդը։

Դժբախտաբար մեծերն են, ... այսպէս կը յաւակնին եւ ... փուրը կառավարել, ուղղութիւն ... քարոզ կարդալ, նոր սերունդի ... առջեւ։

Յո՞ երթաս, ժողովուրդ Հայ...

Կ. ՓՈԼԻԿԵԱՆ

...ՅԵ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Յուլիս 18ին ...յրութի մէջ դատուեցան հինգ հայ ...մէկ արաբ ամբաստանեալներ, ...րեւ համայնավար գործակալ։

...վեց ամիս առաջ, ընդհանուր ...պահովութեան պաշտօնեաները Դա...սկոսի փողոցին մէջ, Սուրիոյ Հա...յնավար կուսակցութեան կեդրո...ատեղին խուզարկելով, գրաւած էին ...րգ մը կարեւոր փաստաթուղթեր, ...նորատիպի մեքենայ մը, «Կարմիր ...րշալոյս» խմորատիպ պարբերա...թի օրինակները։ Այս առթիւ ...րբակալուեցան, վեց հոգի, Յա...թիւն Մատօեան, Զատիկ Տա...ուրեան, Յակոբ Տէր Պետրոսեան ...ինուորական), Փանոս Արամայիս...ան (BaseNavaleի աշխատաւոր) ...իսաք Ճերամանեան, եւ Ճըրճի ...ուսէֆ Ռաշէտ։

Դատավարութեան առթիւ, իբրեւ ...աշտպան փաստաբան Փարիզէն ...աւիրուած էր Պ. Անտոէ Պէրթոն։

Դատավարութեան ընթացքին, ա...ենէն առաջ հարցաքննուեցաւ ֆր...անսական բանակի կամաւորներէն ...ակոբ Տէր Պետրոսեանը, որ ուրա...ւ համայնավար ըլլալը։ Յայտա...արեց թէ իր ձերբակալութիւնը ...իւրիմացութեան արդիւնք է եւ իր ...էմ չկայ որեւէ ամբաստանութիւն ...ր հիմնուած ըլլայ գրական, աւելի ...իշդ շօշափելի փաստի մը վրայ։ ...նք ձերբակալուած է Մատօեանի ...ւ Տատուրեանի ձերբակալութենէն 5 օր յետոյ, երբ համայնավարնե...ու կեդրոնատեղին գացած էր իր ...ինուորական հագուստներն ու գոյ...երը անկէ վերցնելու համար։ Զա...ոնք նախապէս հոն դրած էր, ո...րովհետեւ տան տէրը՝ Փանոս Արա...այիսեան, իրեն հայրենակից է։

Յայտարարեց որ գրել կարդալ ...գիտեր։ Մինչդեռ պետական դա...տախազը փաստերով ապացուցից որ ...րել գիտէ եւ մասնաւորներու եւ ...ատատուութիւններու ղրկուած թը...ուղթերու եւ «Կարմիր Արշալոյս»ի ...րինակներու հասցէները ինք գրած է։

Յարութիւն Մատօեան յայտա...արեց թէ՝ ինք չի ճանչնար Ճըրճի ...ուսէֆ Ռաշէտը, թէ ձերբակալ...ուած է թռուցիկները գտնուած տան ...ակին մէջ, ուր գացած էր, Տա...տուրեանի հետ, իր հօրը յաճախորդ...ներէն կառապան մը տեսնելու։ Յե...տոյ աւելցուց.

— Օրինաւոր բոլոր միջոցները ...որձադրեցի մեր կուսակցութիւնը ...դատավարութենէն հաստատելու հա...մար, բայց չյաջողեցայ։ Քաղաքա...կի մը համար կը մնար միայն հա...կօրէն միջոցներու դիմել։

Իր նախորդ յայտարարութիւնը ...րանալէ յետոյ, շարունակեց.

— Կուսակցութիւնս կը պա...հանջէ Սուրիական բոլոր պետու...թիւններու կատարեալ եւ բացար...ձակ անկախութիւնը։ Աշխատաւոր...ներու եւ գիւղացիներու կառավարութեան մը հաստատութիւնը։ Հողերու բաժանումը։ Գիւղացիներու եւ աշխատաւորներու տուրքերու ջնջումը։ Աշխատաւորական օրէնսգիտութիւն, այսինքն, աշխատանքի կոչերու, ծերութեան եւ մանուկներու պարտադիր դաստիարակութեան մասին որոշ կարգադրութիւններ։ Կատարեալ ազատութիւն, խօսքի, գրչի եւ գործի,

Ընդհանուր եւ կատարեալ ներում բանտարկեալներուն։

Համայնացում արտադրական միջոցներու, ինչպէս նաեւ բնակարաններու։

Նախագահը պատասխանեց որ ասոնք իրմէ առաջ արդէն ըսուած են։ Ինք կը դատապարտուի ո՛չ թէ համայնավար ըլլալուն, այլ հակաօրինական միջոցներով հասարակութիւնը քաղաքացիական պատերազմի մղելու աշխատած ըլլալուն համար։

Գալով Սուրիոյ համայնավար կուսակցութեան դրամական աղբիւրին, Մատօեան ըսաւ թէ իրենց ծախքերը կը հոգան բազմաթիւ բանուորներ եւ գիւղացիներ եւ երբեք արտաքին օժանդակութենէ չեն օգտուիր։

Զատիկ Տատուրեան ալ ամերիկեան որբանոցին մէջ դաստիարակուած որբ մըն է որ հիմա կ՚անդամակցի երիտասարդ համայնավարներու ընկերութեան։

Կը պահանջէ պարտադիր դաստիարակութիւն բոլոր տղոց համար եւ ընտրական իրաւունք՝ 18 տարեկանին։

Փանոս Արամայիսեան եւ Միսաք եւս փորձեցին ուրանալ ամէն մեղսակցութիւն, յայտարարելով որ իրենց նախկին յայտարարութիւնները ծեծի միջոցաւ առնուած են։

Իսկ Արաբը, Ճըրճի Եուսէֆ Ռաշիտ, պատմեց թէ օր մը երբ անգործ եւ անօթի կը թափառէր, հանդիպեցաւ իր բարեկամին, Փանոս Արամայիսեանի որ զինք իր տունը հրաւիրեց մինչեւ որ գործ մը գտնէ։

Մարտ 6ին ձերբակալուելէ ետք, տեղական հարցաքննիչ դատաւորին եւ յետոյ զինուորական հարցաքննիչ դատաւորին յայտարարած է որ Յարութիւն Մատօեան, Զատիկ Տատուրեան եւ Փանոս Արամայիսեան իրեն դրամ տուած են։ Ժամանակ մը ետք կ՚ուրանայ այս յայտարարութիւնները։ Նախագահը երբ իրմէ հարցուց այս ուրացումին պատճառը, ըսաւ որ ոստիկանները եւ Ընդհ. Ապահովութեան քոմիսերը զինքը շատ ծեծած են եւ ոստիկան մը իրեն թելադրած է որ իր օձիքը ազատելու համար պէտք է ընէ կարգ մը խոստովանութիւններ։ Ու այսպէս վայրագութեան մը զոհ չերթալու համար ,կեղծ բաներ յայտարարած է։

Դատարանը Մատօեանն ու Տատուրեանը դատապարտեց երեք տարուան բանտարկութեան, Փանոսը եւ Յակոբ Տէր Պետրոսեանը եւ Արաբը՝ երկու տարուան, իսկ Միսաքը անպարտ արձակեց։ Վճռին գործադրութիւնը կը մնայ առկախ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Անցեալ կիրակի կրթասիրացի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Վիէն-Սթերեզէնի մանկապարտէզի հոգաբարձութեան, տրուեցաւ ներկայացում մը, ի նպաստ դպրոցի։

Իսկ այս շաբաթ իրիկուն ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆի Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ սարքուեցաւ կոմիտասեան համերգ մը, ի պատիւ վարդապետի 60ամեակին։ Յանձնախումբը ջանք չէր խնայած հանդէսին յաջողութեան համար։

Երգերով ու բանախօսութիւններով պանծացուցինք հայ երգի մեծ վարպետին կեանքն ու գործը։

Դժբախտաբար աչքի կը զարնէր գաղութին անտարբերութիւնը։ Բայց չմեղադրենք բոլորովին։ Ս. Շամոնի ժողովուրդը 7-8 տարիէ ի վեր շարունակ կը քաջալերէ հայկ. բոլոր ձեռնարկները, լեցնելով սրահները։ Մեղքին մեծը կ՚իյնայ կազմակերպութիւններուն որոնք այսքան ատենէ ի վեր, չկրցան փոխադարձաբար օգտակար հանդիսանալ, գոնէ մանկապարտէզով մը։ Ժողովուրդը պաղած է հայկական ձեռնարկներէն, երբ մէջտեղը չի տեսներ շօշափելի գործ մը։ Եւ բարինախանձ ալ չունինք երբ գաղութներուն մէջ ազգային կրակը վառ կը պահեն, ստեղծելով համերաշխութիւն, բանալով մանկապարտէզներ, սարքելով ազգօգուտ ձեռնարկներ եւայլն։

Անգամ մըն ալ հարց կուտանք գաղութիս երեք Միութիւններուն — Կրթասիրաց, Բարեգործական եւ Բաբենպատակ — մինչեւ ե՞րբ ձեր նեղ պատեանին մէջ, դուք Մալաթիոյ Կրթասիրաց, հոս գաղութիս մեծամասնութիւնը կը կազմէք, եթէ ուզէիք, շատոնց այս գաղութը ունեցած պիտի ըլլար դպրոց մը, քանի որ այս նպատակին համար ունիք տրամադրելի միջոցներ։ Կեդրոնն է որ հրաման չի տար։

Իսկ Բարեգործականի ողորմելի մասնաճիւղն ալ լռիկ-մնջիկ, իր 6-7 անդամներու ամսավճարներու գանձումով կը զբաղի ու կ՚ապրի միմիայն անունով։ Նոյնպէս «Բաբենպատակ»ը։

Այսպէս թէ այնպէս, գաղութը կը մնայ անկազմակերպ եւ անգործ։

Պիտի սթափի՞ն արդեօք։

Պենոեան

ԹԱՏՐՈՆ

ՏԷՍԻՆ, 31 օգոստ.— Հակառակ տնտեսական սուր տագնապին՝ դարձեալ հանդէս-ներկայացումները իրարու կը յաջորդեն։ Օգոստոս ամսուան ընթացքին տրուեցան երեք ներկայացումներ,— «Լէյլի Մէճնուն» Սեբաստիոյ Հայր. միութեան կողմէ եւ «Մոլլան ու Զայճի փաշան» Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան կողմէ եւ երկուքին ղեկավարութեամբ Պ. Թրագօշի։ Աւելորդ է անդրադառնալ խաղերու բովանդակութեանց մասին։ Միայն պիտի թելադրէինք Պ. Թրագօշին, որ առաջին, յանուն հայ բեմին՝ Թուրքերէն խաղեր չկանչէ— ինչպէս «Լէյլի Մէճնուն»ին մէջ— եւ երկրորդ ընտրէ այնպիսի կտորներ, որոնք առնուած ըլլան հայկական կեանքէ։

Երրորդ ներկայացումն էր Ա. Աբէլեանի «Անառակ որդին» զոր խաղաց դերասան Մ. Մարութեան, Վասպ. Հայր. միութեան նախաձեռնութեամբ։

Խաղը առնուած է հայկական կեանքէ եւ համապատասխան մեր ներկայ կացութեան։

Պ. Մարութեան մեզի տուաւ «անառակ որդի»ի մը կատարեալ ու լրացուցիչ պատկերը, իր զեղխութեան ու արբեցութեան բոլոր կողմերով։ Միւս դերակատարներն ալ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերը։

⁂ Հ. Ց. Դ. «Եռագոյն» խումբն ղեկավարութեամբ Մ. Մարութեանի կը ներկայացնէ «Պանք Օթօման»ը սեպտ. 13ին։

Անշուշտ Տէսինի հայ հասարակութիւնը պիտի փութայ թատրոն, տեսնելու համար մեր մօտաւոր անցեալի սարսափներն ու յեղափոխական ցնցող դրուագները։

Լ. Գայաճանեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐԱՐԱՏ

Զ. Ո. Մ.ի «Արարատ» ֆութպոլի խումբը, անցեալ Կիրակի օրուան, Փարիզի զօրաւոր խումբերէն մէկուն հետ իր ունեցած գեղեցիկ մրցումէն վերջ, այս Կիրակի կը մեկնի Tréport, մրցելու համար տեղւոյն խումբին հետ։ Նկատի առնելով որ, հակառակորդը հիւսիսային Ֆրանսայի զօրաւոր խումբերէն մին է, յաղթանակի յոյսերով չէ որ կը մեկնինք, բայց պիտի աշխատինք պատուաբեր կերպով դուրս գալ մրցումէն։

Tréportի մեր հայրենակիցներուն կը մնայ իրենց ներկայութեամբ քաջալերել հայ տղաքը։

Մեկնումի ժամադրավայրն է Gare du Nordի Մէթրոյին ելքը։ Շոգեկառքը կը մեկնի ժամը ճիշդ 6.20ին։

Հ. Ակոնայեան

ՊԱՀՈՒԱԾ ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐ ԿԱ՞Ն

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ մէջ, միլիոնաւոր ոսկի արժէքով լքեալ գոյքեր պահուած կը մնան եւ թէ պաշտօնատուներու մէջ այս մասին հարիւրաւոր թղթածրարներ կան որոնք քննութեան չեն ենթարկուած:

Պոլսոյ կուսակալի օգնականը այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Ասկէ առաջ կը պատահէր որ երբեմն լքեալ գոյքերու մասին լրատուութիւններ կ՚ըլլային. բայց վերջերս այս տեսակ դիմումներ չեն եղած. Լքեալ գոյքերով փոխանակուած եւ ոչ-փոխանակելիները նոյնպէս հետամուտ կ՚ըլլային այս գործին եւ պահուած գոյքերը երբեմն կը մատնանշէին: Եթէ գաղտնի լքեալ գոյքերու տեղ գիտցողներ կան թող լուր տան կուսակալութեան: Լրատուութիւնները եթէ ստուգուին, լրատուները որոշ բաժին մը կը ստանան կուսակալութեան կողմէ, գոյքերու արժէքին վրայէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սարակոսայի մէջ ծագեցան կարգ մը խռովութիւններ, որոնց ընթացքին վիրաւորուեցան բազմաթիւ անձեր։ Հեռաձայնի ընկերութեան բանթողները, իրենց հասցուցած վնասներով, կը ստիպեն ընկերութիւնը որ միշտ պատրաստ վիճակի մէջ պահէ գործաւորները, նորոգելու համար հասցուած վնասները։ Այս գործաւորներուն կ՚ընկերակցին զինուած պահակներ։ Նախորդ օր, երբ ասոնք նորոգութեամբ զբաղած էին քաղաքին կեդրոնը, տարճանակներով յարձակում կրեցին։ Պահակները որ չէին նշմարած թէ կրակը ուրկէ կուգայ, սկսան իրենց կարգին հրազէն պարպել ամէն ուղղութեամբ, երբ մեծ բազմութիւն մը այդ պահուն կ՚անցնէր հրապարակէն։ Պահակները այս կերպով վիրաւորեցին հինգ-վեց հոգի, որոնցմէ երկուքը մեռան։

Պարչելոնայի մէջ եւս, հեռաձայնի ընկերութեան բանթողները տեղի կուտան միջադէպերու։

Համաձայն վերջին վիճակագրութեան մը, մօտ 20 միլիոնի վնաս մը տուած է հեռաձայնի ընկերութեան աշխատաւորներու գործադուլը։

ՀՍԿԱՅ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆ ՎՈԼԿԱՅԻ ՎՐԱՅ

Մոսկուայէն տրուած լուրի մը համաձայն, 1932 փետրուարին պէտք է աւարտի Սամարայի մօտ (Վոլկայի վրայ) շինուելիք Ջրաելեկտրական կայանի նախագծի մշակումը։

Կայանը պիտի ունենայ 1,160,000 քիլովաթ ուժ եւ հետեւաբար պիտի ըլլայ աշխարհի ամենամեծ կայանը։

Վոլկայի վարչութեան ներկայացուցիչ ճարտարագէտը Մոսկուայի մէջ զեկուցում մը ըրաւ կատարուած նախապատրաստութեանց մասին։ Կարելի պիտի ըլլայ ելեկտրականութեան քիլովաթը ժամը մօտ մէկ կոպէկի արժանք ընել, եւ ասոր շնորհիւ աշագին գործարաններ հիմնել, ալիւմինիումի, պղինձի, շերտաքարի եւայլ նիւթերու համար։ Կարելի է ելեկտրականութեամբ բանեցնել նաեւ երկաթուղին, եւ Ջրաբաշխական հաստատութիւնները։

Վոլկայի կայանին շինութեան համար նախատեսուած է աւելի քան 1 միլիառ րուբլի ծախք, իսկ յարակից բազմաթիւ գործարաններու ծախք՝ 3 միլիառ։

Միւս կողմէ, կարելի պիտի ըլլայ նաեւ մեծապէս ընդարձակել Վոլկայի նաւարկութիւնը։

Կայանին կառուցման նախապատրաստական աշխատանքները պիտի սկսին 1932ին եւ լայնօրէն պիտի ծաւալին 1933ին։ Կայանը եւ յարակից գործարանները մասնակի պիտի սկսին աշխատիլ 1937ի վերջերը։

Վոլկայի կայանը մէկ մասն է միայն «Մեծ Վոլկա» նախագծին, որուն համաձայն պիտի շինուին չորս ելեկտրական կայաններ, մէկը Վոլկա եւ միւս երեքը Կամա գետին վրայ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ֆինլանտական կառավարութիւնը խորհրդարանին ներկայացուց կարգ մը օրէնքներ, որոնք մշակուած են տնտեսական տագնապը մեղմացնելու մտադրութեամբ։

Կառավարութիւնը կ՚առաջարկէ զեղչել պաշտօնեաներու թոշակները, ինչպէս նաեւ երեսփոխաններու ամսականները։ Մտադրուած է նաեւ նիւթական օժանդակութիւն ապահովել ագարակապաններուն։

Ռումանիա եւս լուրջ ջանքեր կը թափէ այս մտադրութեամբ։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ

Վերջին վիճակագրութեան մը համաձայն օգոստոս 24ին Անգլիոյ անգործներու թիւն էր 2 միլիոն 733782, ըսել է անցեալ շաբթուան վրայ 14000ի յաւելում մը։ Իսկ անցեալ տարուան վրայ՝ 694 հազարի յաւելում մը։

ԼՈՒՆԱՉԱՐՍԿԻ ՉԷ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ

Պոլսէն հաղորդուած լուր մը կը յայտնէր թէ Խորհրդ. Միութեան նախկին կրթական գործավարը Լունաչարսկի, կը գտնուի Պոլիս, ուր իբրեւ աքսորական, կը պաշտօնավարէ Խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան մէջ։

Սակայն, Յունաստանէն տրուած լուրի մը համաձայն, Լունաչարսկի հասած է Աթէնք, ուր մտադրութիւն ունի մնալու քանի մը օր։ Նախկին գործավարը ներկայացած է Յունաստանի արտաքին նախարարին, սակայն իր ճամբորդութեան մասին, մերժած է որ եւ է յայտարարութիւն ընել մամուլին։

ՄԱՄՈՒԼԸ ԱԶԱՏ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ?

Ինչպէս ամէն բանի, նոյնպէս եւ ազատութեան մասին, Թրքական միտքը ունի իր ուրոյն ըմբռնումը։ Մամուլի ազատութիւնը ապահովելու համար, Քէմալի կառավարութիւնը աւելի լաւ միջոց չէ գտած, եթէ ո՛չ արգիլել ընդդիմադիր թերթերու հրատարակումը, համաձայն մամուլի նոր օրէնքին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՏԱՍՆԸՄԷԿԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Գիւղացիները, տեղեկութիւն ...տանալով խումբի կացութեան ...մասին՝ անմիջապէս գիւղ կը ...երադառնան եւ իմաց կուտան ...խումբի գալը։ Կը պատրաստեն ...աւական մեծ պաշար եւ կ՚ու...ղարկյն խմբին։ Մինչ այս, մինչ ...այն, սառնամանիքէն անկարելի ...կը լինի խմբի լերան կատարը ...մնալ։ Ուստի նա կամաց-կամաց, աննկատելի կերպով, ցած ...կ՚իջնէ, ձորի մը մէջ կրակ կը ...վառէ եւ կը սպասէ։ Սմբատը ...եւ տէրտէրը, հեռուէն նկատելով բարձրացող ծուխը, կը գուշակեն, որ ընկերներն են եւ, ...փոխանակ լեռ բարձրանալու, ...ուր ժամադիր եղած էին եւ ուր ...բարձրանալը բոլորովին անկարելի էր դարձեր իրենց համար, ...քայլերը կ՚ուղղեն դէպի ծուխը։ ...Երբ ընկերները կը նկատեն զանոնք, հա՛ց, հա՛ց պոռալով առաջ կը վազեն։ Անոնք կերպով մը կը հանդարտեցնեն իրարանցումի մէջ ինկած ընկերները եւ յոյս կուտան, որ շուտով կը ստանան իրենց ուզածը։ Վերջապէս, քիչ ժամանակ անցնելէ յետոյ, հեռուէն, գիւղի կողմէն, կ՚երեւին երկու շալակաւորներ։ Ատոնք հաց եւ ուտելիք բերողներն էին։ Տղայոց ուրախութիւնը անպատմելի էր...

Կը բացուի հացը եւ խումբը, չորս օրուան քաղցէն յետոյ, ցամաք հացով փառաւոր ճաշ մը կ՚ընէ։

Բայց սովածները մինակ իրենք չէին։ Ետեւ կային ուրիշ խմբեր. անոնք ալ հաց չունէին... Պէտք էր բաժիններէն մաս մը հաւաքել եւ անոնց ղրկել, որպէսզի քիչ մը ուժ առնելով, գային իրենց հասնէին։ Եւ տղերքը կուտան։ Մի քանի ժամուան մէջ պաշարը արդէն կ՚ուղարկուի, եւ մնացող տղերքը կը հասնին, բայց ի՞նչ... մի օրուան ճամբու տանջանքէն եւ ցրտէն գրեթէ անճանաչելի եւ կմախք դարձած։

Խումբը այժմ կը գտնուի Դաշտի մէջ։

Քափի կռուին Քիւրտերէն սպաննուեցան 17 եւ վիրաւորուեցան 14 հոգի. իսկ Հայերէն գտնուեցաւ մէկ սպաննուած, մէկ ծանր վիրաւոր, որ քանի մը օրէն մեռաւ, եւ երկու հոգի սառած, երեք հրացան ջուրը ինկած։

Խումբը մինչեւ Դաշտ իջնելը 3-4 բաժին է եղած։ Սա եղաւ Ապրիլ 20ին։

⁂

Ապրիլ 20ի օրը Պ. Վահանը, Գէորգ Զաւուշը, ես եւ Իսօն եւ լանք գացինք Յուլանայ Աղբիւրի տակը։ Առաւօտեան մարդ ղրկեցինք եւ բերել տուինք Կանաչ կտորի գօմէն մեր վիրաւորները, որոնց մէջ էին նաեւ Արշակն ու վիրաւոր Գրիգորը։ Մտածեցինք, որ մեզ հետ չենք կրնար ման բերել զրանց. ո՛չ կարգին տեղ կայ, ո՛չ ուտելու բան կայ եւ իրենք ալ բաւական առողջացած են։

Պ. Վահանը պաշտօնական կնիքներով վկայականներ տուեց կնքեց ու յանձնեց Արշակին, Մանրեկոյ Պօղէն դրինք առաջնին ու ղրկեցինք Դաշտ։

Մենք փոխադրուեցանք Եղկարտ։ Լուր եկաւ, թէ Կոտօ Հաճին եւ Ասլօն վիրաւոր ինկած են այսինչ տեղ։ 10 մարդ ղրկեցի, իւրաքանչիւրին 10ական ղրուշ տալով, որ վիրաւորները բերեն, գացին բերին։ Եղկարտայ Գրքոյին տուի 12 արծաթ, յանձնեցի իրեն այդ երկու վիրաւորները, որպէսզի հաց, կերակուր, մորթ տայ եւ պահէ ուր որ կ՚ուզէ։ Մենք գացինք Հարթի։ Դաշտի իշխանները գրեթէ բոլորը հող հաւաքուած էին։ 130 ղրուշ տուինք եզ մը առինք. մեզ հետ եղած տղոց տրեխ կարել տուի, միսը կերաւ ժողովուրդը։

Պ. Վահանը ժողով մը ունեցաւ ժողովրդի հետ, առաջարկեց թէ՝ «եթէ մենք կռիւ ունենանք, կը համաձայնի՞ք մեզ հետ կռուել, կը կռուի՞ք մեզ հետ»։ Ոչ ոք չեղաւ ըսող թէ «հա՛ կը կռուինք»։ Կ՚ըսէին. «Երբ Վերին գիւղերը բոլոր քանդուեցան, կռուող չկայ, մենք մինակ ի՞նչպէս կռուինք»։

— Եթէ դիմադրութիւն չընէք, բոլորդ կը կոտորուիք,— ըսաւ Պ. Վահանը,— եթէ մեր վրայ եկող ըլլայ, դէ՛հ, մենք ալ մի-մի թուանք կը զարնենք ու խոյս կուտանք։

Ժամանակը երեկոյեան կողմն էր։ Պ. Վահանը կանչեց զիս, Գէորգին եւ Իսոյին ու ըսաւ.

— Ինձ տեղ մը գտէք՝ պահուեմ, այլեւս անկարող եմ քելելու։

Ես պատասխանեցի.

— Չէ՞ որ ես քեզի ըսի, որ Զաթոյի քով պահեմ, հիմա հոս ես քեզ ո՞ւր պահեմ։ Եթէ կ՚ուզես, էլի հոն գնանք, հոն պահուիր, Դաշտին մօտ կ՚ըլլաս։

— Ես անկարող եմ հոն վերադառնալու. հոս գտէք տեղ մը, որ պահուեմ։

Առաջարկեցինք Իսոյին եւ մի ուրիշ տղայի, որ տեղ մը գտնենք եւ էնենք Պ. Վահանի քով մնան։ Իսօն չմնաց, ձեռքերն ու երեսի մի մասը վառօդով այրուած ըլլալուն համար։

Ես ըսի.

— Պ. Վահա՛ն, թող Գէորգը առնէ էս տղերքը՝ երթայ, ես կը մնամ քովդ։

Նա ըսաւ.

— Դու քովս մնաս, հապա գործն ո՞վ ընէ։

Առաջարկեցի Տիգրանակերտցի Հաճիին եւ Մշեցի Լեւոնին։ Նրանք համաձայնուեցին մնալ։ Օվօն եւ Հարտուց Աւօն պիտի պահէին Պ. Վահանին, ոչ մի ժողովուրդ չիմացաւ այդ բանը։ Մենք լուր տարածեցինք թէ Վահանին ղրկեցինք Դաշտ։ Պ. Վահանը ինձանից մանր փող ուզեց, 10 արծաթ տուի իրեն։ Ինքն ալ ըսաւ.

— Քովս կայ 40 ոսկի, կէսը քովդ մնայ, կէսը՝ քովս։

20 ոսկի տուաւ ինձ։ 3 ոսկի տուի Աւոյին, որ Պ. Վահանին հաց եւ միս պակաս չընէ։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ - ԼՈՒ, ՍԷՆ - ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վաղը, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Տան մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ - ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Այս Կիրակի, կէս օրէ վերջ ցամը 5ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— Այս Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. Բ. ԳԱՎԷՋԵԱՆ

Այս ժողովներուն կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այսօր Ուրբ. երեկոյ, ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱԻՈՐ ԴԱՍԵՐԸ

Ա. Գիրք.— Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան նախնական մշակումը առաջին եւ երկրորդ տարիներուն համար։

Բ. Գիրք.— Շարադրութեան եւ քերականութեան հիմնական ըմբռնումները դպրոցական երրորդ եւ չորրորդ տարիներուն համար։

Առաջին գրքի գինն է եօթը ֆրանք, երկրորդ գրքինը՝ ինը ֆրանք, դպրոցներուն հարիւրին 20 զեղչ, ճամբու ծախքը հեղինակին վրայ։ Ամէն պատուէր կանխավճար, դպրոցները կրնան պահանջել մէյ մէկ օրինակ, իբրեւ նմուշ։

Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով.

Madame D, Segbossian, Ave. Ed. Branly 11. Chaville (S.etO.) France.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերները այսօր Ուր. իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտադիր ներկայութիւն։

ԻՍՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն, Ակումբին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի լիազօրը։

Մշոյի խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն, ընկեր Լորիսի բնակարանը, 66 Alleé de la Seine. *Պարտադիր ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ.Կ.ի լիազօրը։*

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Քլիշի, փլաս տը լա Րէփիւպլիք, Ծխավաճառին սրճարանը։

Կը դասախօսէ՝ *ընկ. Վազգէն Շուշանեան։*

ՍԷՆ Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, գաֆէ վօլթէր, Օտէոն Թատրոնին դիմացը։ Կը դասախօսէ ընկեր Օ. Կարօ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի, ժամը 4ին, 32 Ավիւնիւ տէ կօպլէն, սրճարանի վերնայարկը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԱՐՍԷԼԻ ՀՐԱՅՐ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս երեկոյ ժամը 9ին, ընկ. Ն. Ալատինեանի բնակարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Ներկայացուցչական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի Լիոնի եւ շրջանի ներկայացուցիչներէն ճիշտ ժամանակին ներկայ ըլլալ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 5ին ընկեր Վարուժանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՏԷՍԻՆԻ Ջաւարեան խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին ընկեր Օհաննեանի ստորնայարկին մէջ։

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր Ապառաժ, Ռոստոմ խումբի բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին «Խաժակ» ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԱՐՏԱՆԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Կարտանի Փիւի Պիվէոի կըրթասիրաց միութեան հանգանակութիւնը Հայաստանի աղէտեալներուն համար.—

Առաքէլեան եղբարք 25, Ե. Հովակիմեան, Գարեգին, Օ. Գալայճեան, Ս. Համբարձումեան, Յ. Աբրահամեան, Հ. Ղուկասեան, Ս. Մարտոեան, Ա. Առաքէլեան 5ական, Ս. Մարգարեան, Ս. Կլոեան, Ռիմ, Յ. Պօղոսեան, Կ. Աբրահամեան, Ա. Նավօեան 10ական, Գ. Անսուրեան 20, Ա. Մարաշեան 40, Տ, Տօնապետեան 20, գումար 205 ֆրանք։

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÉTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ԳՈՒՇԱԿՈՂ

CHEIK IZRAEL

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ եւ կը գուշակէ ապագան, ըստ արաբական եղանակի (*սուրճի գաւաթով*) եւ Թղթախաղի միջոցաւ։

Կը մեկնէ նաեւ երազները՝ խիստ հասկնալի եղանակով։

Դիմել՝ 43—45 Rue de la Défense. Issy-les Moulineaux. *միայն շաբաթ օրերը ժամը 1էն 8 եւ կիրակի 10—20։*

Հաղորդ. միջոցներ՝ Փորթ Վէրսայլէն կամ Փորթ Օթէօյէն 32 եւ 23 թիւ թրամուէյ եւ իջնել Gare d'Issy,

EMPIRE Մեւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

FABRIQUE DE TRICOTS DE LUXE

S. TERZIAN

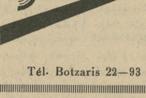

Tél. Botzaris 22—93

20 Rue Melingue, PARIS 19

Métro: BUTTES — CHOUMONT

PULL-OVER-GILET

Կ'արտադրէ մեծ քանակութեամբ ճաշակաւոր եւ ընտիր բուրդէ պատրաստուած ամէն տեսակ Թրիքօ հագուստներ։ Գաւառներէն եղած ապսպրանքները կը գործադրէ արագօրէն եւ խղճմտութեամբ։ Գինները անհամեմատօրէն աժան են։

CORDONNERIE « AKAP »

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՕՆ

Ջափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *Քռէփ տը Շինի։* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. Փարիզ (3) Թէլէֆոն' Archive 50—61

Մէթրօ' République եւ Filles du Calvaire

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

CONSTANTINOPLE

ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

37 RUE TRÉVISE, 37 Մէթրօ՝ Cadet Tél. Taitbout 56—96

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական Թարմ եւ մաքուր նպարեղէններ,

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ եւ ԱՆԽԱՐԴԱԽ ՍՈՒՐՃ

Ապսպրանքները անմիջապէս կը յանձնուին բնակարան

Գնումներու համար կը տրուի փրիմ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Պ. ՇԱՐԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԷ ստիպողաբար կը խնդրուի հանդիպիլ Յառաջի Վարչութեան։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ փարխի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵ[…]

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատակ[…] դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մ[…] Թոտներով։

Ցիադէումի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄ[…]

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօ[…] օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.[…]

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆՆԵՐՈՒ (ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ)

ՄԻՄԻԱՅՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

D. STAMBOULIAN, Représentant,

1 Place Notre Dame, Grenoble, Isè[re]

Ունինք առաջին տեսակի մաքուր եւ լաւ պլղուր, ծեծա[…] կորկոտ եւ Խարբերդի մուխաշեր սեւ սիսեռէ, պատրա[…] տուած վալանսի (Drôme) մեր նոր եւ ընդարձակ գործա[…] րանին մէջ։

Նաեւ ունինք արեւելեան ամէն տեսակ ուտեստեղէններ։

Աժան գին եւ արագ գործառնութիւն։

Պահանջեցէք մեր գիները, ընդհ. ցանկը եւ նմոյշները։

Կը ստանձնենք արտասահման տուներու ներկայացուցչութի[ւն]

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 17[…]

Կը գոհացնեն ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները, դի[…] րամատչելի պայմաններով։

Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ, նուրբ ձեռագործ աշխատանքներ, օժիտի պատրաստութիւն։ Վարիչ խնամակալուհին այցելութիւններ կ'ընդունի երեքշաբթի օրերը։

Օգտուեցէք առիթէն։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՆԱՃԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

62.— ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՉԵՑԻՆ

— Միտիլլի կ'երթամ, եթէ նամակ ունիս, տուր տանիմ Նամըք Քէմալի։

Օգտուելով առիթէն, նամակ մը գրեցի եւ Րիֆաթ պէյի տուի։ Անցաւ քանի մը ամիս։ Օր մը, լուր առի թէ Րիֆաթ պէյ ձերբակալուած է եւ կը գտնուի Պէշիկթաշի պահականոցը։ Յետոյ լսեցի նաեւ թէ հարցաքննութեան կանչուած են Էպուզիա Թէվֆիք, Ապտիւլ Հագ Համիտ, Րէճայիզատէ Էքրէմ եւ ուրիշ կարեւոր դէմքեր։ Իբրեւ թէ ասոնք կը պատկանէին կոմիտէի մը, որ կը գործէր կառավարութեան դէմ։

Երբ այս լուրերուն վրայ անձկութեան մատնուած կը խոկայի, քաղաքապետ Մազհար փաշա իր մօտ կանչեց զիս։ Պէշիկթաշի ոստիկանական տնօրէն Հաճի Հասան փաշա գրութիւն մը ղրկեր էր իրեն։ Ինծի երկարեց։ Կարդացի, դուք ալ կարդացէք.

— Թագաւորին հրամանով, կարգ մը կարեւոր քննութիւններ կատարելու նպատակով, Պէշիկթաշի ոստիկանատան մէջ կազմուած է մասնաւոր յանձնախումբ մը։ Անդամներէն Սիւրիւրի էֆէնտի եւ Թագաւորին սենեկապետներէն Բաղըպ պէյ յարմար տեսան հարցաքննել նաեւ քաղաքապետութեան թղթակցութեանց դիւանի պաշտօնեաներէն Նազըմ պէյը։ Ուստի կը խնդրենք զայն ղրկել ոստիկանատուն։

Մազհար փաշա հարցուց ինծի.

— Մտերմութիւն ունի՞ս Րիֆաթ պէյի հետ, որ բանտարկուած է։

— Հին մէկ բարեկամս է։

— Դուն ալ կոմիտէին մէ՞ջ ես։

— Ո՞ր կոմիտէին։

— Րիֆաթի կոմիտէին։ Մի ծածկեր եւ շիտակը ըսէ։

— Բնաւ լուր չունիմ այդպիսի կոմիտէի մը մասին։

Մազհար փաշա սկսաւ մտածել։ Ես բաժնուեցայ իրմէ եւ շիտակ Պէշիկթաշի ոստիկանատունը գացի։ Այնտեղ նստեր էին Սիւրիւրի էֆէնտի, Բաղըպ պէյ և ուրիշ երեք հոգի, զորս չէի ճանչնար։ Բաղըպ պէյ «Նարկիլէ» կը ծխէր։ Զիս ընդունեց քաղաքավար ձեւով եւ ժպտուն երեսով։ Նստելու տեղ ցոյց տուաւ ինծի, յետոյ, ներկայացնելով խոժոռադէմ եւ մօրուսաւոր մարդը, ըսաւ.

— Պատասխանեցէք հարցաքննիչին հարցումներուն։

Հարցաքննիչ կոչուած այդ էֆէնտին, վերցնելով իր թուղթն ու գրիչը, հարցաքննութեանց յատուկ նախաբանին առթիւ զիս մէկ ժամ զբաղեցնելէ յետոյ, արտասանեց իր առաջին ու բուն հարցումը.

— Ո՞վ է որ ձեզի միջնորդ կը ծառայէ՝ թղթակցելու համար Նամըք Քէմալի հետ։

— Թղթակցութեան համար միջնորդի պէտք չկայ, թղթատարը բաւական է։

— Այո՛, սովորական նամակները թղթատարին կրնաք տալ, սակայն անշուշտ թղթատարին չէք յանձներ այն նամակները, ուր յանդգնութիւնը կ'ունենաք բարբանջելու Մարգարէին նուիրական աթոռին դէմ։ Անպայման միջնորդ պէտք է այսպիսի թղթակցութեանց համար։ Երբ ճշմարտութիւնը չէք խոստովանիր, ձեր յանցանքը կ'աւելնայ։ Միայն շիտակը ըսէ։ Փրկութիւնը ճշմարտախօսութեան մէջ է։ Մեր Վեհափառ Սուլթանը գիտէք որ կը ներէ նոյնիսկ ամենամեծ յանցանքները։ Շիտակ խօսէ։ Արդէն ամէն բան երեւան ելած է։ Ձեռք անցուած է նաեւ այն բարբանջանքը, զոր կը կարծես թէ ուրիշ մարդ չպիտի կարդայ։

Այս ատեն անկիրթ հարցաքննիչի մը յարձակումին, անիմաստ հարցումներուն առջեւ հանդուրժել անկարելի էր այլեւս։ Բարկութեամբ կանգնեցայ եւ ըսի Սիւրիւրի էֆէնտիին.

— Այս հարցաքննիչ կոչուած մարդուն հարցումներուն չպիտի պատասխանել եւ ոչ ալ իմ կամքովս կը հանդուրժեմ որ մնամ այստեղ։ Ներեցէք։ Կրնաք զիս ձերբակալել, բայց նոյնիսկ այդ պարագային չ[…] պատասխանեմ այս «հերիֆ»ին։

Սիւրիւրի էֆէնտի, տեսնելով խստութիւնը բառերուս, հասկցա[ւ] որքան յուզուած եւ վիրաւորուած էի։

— Կը ներէք, հարցաքննիչը ձեզ չէր ճանչնար թերեւս։

Յետոյ յանդիմանեց հարցաքննիչը, փոխելու ատեն խիստ[…] ցաքննիչը ներողութիւն խնդրեց։ Բայց այլեւս անկարելի էր, որ պա[…] խանէի իր հարցաքննութեան։ Սիւրիւրի էֆէնտի ստիպուեցաւ հրա[…] հարցաքննիչին, որ գրաւոր իրեն ներկայացնէ անհրաժեշտ հարցու[…] եւ ինք մեկնի։ Հարցաքննիչը գրեց ու մեկնեցաւ։ Սիւրիւրի էֆէնտի [..] տուաւ հարցումները։ Ահա բովանդակութիւնը.—

Կ'ըսէք թէ գաղտնի թղթակցութիւն չունիք Նամըք Քէմալի հետ։ Ձեր նամակները կը ղրկէք թղթատարով։ Բայց Րիֆաթ պէյ կը խոստովանի որ ձեր նամակները ինք կը տանէր Նամըք Քէմալի։ Նոյնիսկ ձերբակալուած Րիֆաթ պէյի օրագրութեան տետրին մէջ գրուած է թէ այսինչ ամսուն այսինչ օրը, քաղաքապետութեան ձեր գրասենեակին մէջ իրեն էք նամակ մը, Նամըք Քէմալի յանձնելու համար զայն։ Ձեր [...] բարութեան եւ ճշմարտութեան միջեւ ի՞նչ հակասութիւն է այս։ Երբ խորհիք գաղտնի միջոցով մը ղրկել ձեր նամակը, կը նշանակէ թէ [...] նիքներ կը պարունակէր։ Բացատրութիւն տուէք այդ նամակին բով[անդա]կութեան մասին եւ հաստատեցէք, որ խալիֆայական աթոռին դէմ թշնամութիւն չէք արտայայտած։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
5
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931
5 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1665 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՌՈՄ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆ

Երեք ամիս փոխադարձաբար շանթեր արձակելէ յետոյ, Սեպտ. 2ին համաձայնութեան մը յանգեցան Հռոմ եւ Վատիկան։ Համաձայնութիւն մը, որ վերջնապէս չի լուծեր ծանօթ վէճը, բայց պիտի նպաստէ խաղաղութիւնը վերահաստատելու եւ կիրքերը մեղմացնելու։

Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է թէ այս ելքէն աւելի շատ կը շահի Մուսոլինին, քան Պապը։

Արդարեւ, հարեւանցի ակնարկ մը համաձայնութեան պայմաններուն վրայ՝ պիտի համոզէր թէ Հռոմ տեղի չէ տուած իր հիմնական տեսակէտներուն մէջ։

Ի՞նչ կ՚ըսէ համաձայնութիւնը.— «Ացիոնէ կաթոլիկա»ն, կաթոլիկ Դաշնակցութիւնը, որ կը բաղկանայ կաթոլիկ այրերու, կիներու, երիտասարդներու եւ համալսարանականներու չորս առանձին ընկերակցութիւններէն, այլեւս չպիտի կրնայ զբաղիլ քաղաքական գործերով կամ կազմել արհեստակցական միութիւններ։

1.— Էապէս թեմական՝ կրօնական կազմակերպութիւն է կաթոլիկ Դաշնակցութիւնը, եւ խստօրէն ենթակայ եպիսկոպոսներուն, որոնք պիտի ընտրեն վարիչները, կղերական կամ աշխարհական։ Ընտրելի չեն կրնար ըլլալ անոնք որ անցեալին մէջ պատկանած են արդէն վարչաձեւին թշնամի կուսակցութեանց։ Իբրեւ կրօնական կազմակերպութիւն, ո՛ր եւ է կերպով չպիտի միջամտէ քաղաքական գործերու եւ իր կազմակերպութեանց արտաքին ձեւերուն մէջ հեռու պիտի մնայ ամէն բանէ որ յատուկ է եւ աւանդական՝ քաղաքական կուսակցութեանց։ Իր տեղական մասնաճիւղերուն դրօշը պիտի ըլլայ ազգային դրօշը։

2.— Կաթոլիկ Դաշնակցութեան ծրագրին մէջ չպիտի դրուի արհեստակցական միութեանց կազմութեան խնդիր։ Իր ներքին արհեստակցական հատուածները պիտի զբաղին միայն կրօնական եւ հոգեւոր խնդիրներով։

3.— Կաթոլիկ Դաշնակցութեան երիտասարդական կազմակերպութիւնները պիտի կոչուին «Կաթոլիկ Դաշնակցութեան երիտասարդական ընկերակցութիւններ»։ Ասոնք պիտի կրնան ունենալ անդամակցութեան տոմսեր եւ զարդանշաններ՝ զուտ կրօնական հասկացողութեամբ. զանազան ընկերակցութեանց համար չպիտի ունենան ուրիշ դրօշ բացի ազգայինէն եւ իրենց կրօնական դրօշներէն։ Տեղական ընկերակցութիւնները ո՛ր եւ է մարզական կամ ըմբշական գործունէութիւն չպիտի ունենան, եւ պիտի սահմանափակուին միայն զբօսական կամ կրթական զբաղումներով, եւ միշտ կրօնական առաջադրութեամբ։

×

Ասոնք են համաձայնութեան գլխաւոր կէտերը։

Անշուշտ պիտի վերաբացուին կաթոլիկ ակումբները, եւ հատուցումներ պիտի ըլլան վերջին դէպքերու առթիւ ծագած վնասներուն համար։ Միւս կողմէ, շատոնց դադրած է լրագրական պայքարը, եւ Մուսոլինի կարգ մը սրտահաճոյ կամ աստուածահաճոյ գործեր կատարեց վերջերս։

Բայց, այդ բոլորը ձեւեր են, եւ գոյացած համաձայնութիւնը գործնապէս կը սահմանափակէ Կաթոլիկ Դաշնակցութեան (Action Catholique) գործունէութիւնը։ Կը մղէ զայն իր պատեանին մէջ։ Կը փակէ անոր ճամբան՝ քաղաքական ազդակ դառնալու, եւ դէմ դիմաց չափուելու սեւ շապիկաւորներուն հետ։

Իսկապէս, անխուսափելի էր մրցակցութիւնը, եթէ ոչ ընդհարումը՝ երկու խոշոր ուժերուն, կաթոլիկ ընկերակցութեանց եւ «խրձիկ»ներուն միջեւ։

Մուսոլինի ինչքան ալ վստահութիւն ունենար իր միլիոնաւոր հետեւորդներուն վրայ, իր երիտասարդական եւ պատանեկան կազմակերպութեանց հարիւր հազարաւոր անդամներուն վրայ, չէր կրնար անտեսել մրցակիցը։

Կաթոլիկ Դաշնակցութիւնն ալ, իր այրերու, կիներու, երիտասարդներու եւ համալսարանականներու կազմակերպութիւններով, կը ներկայացնէ 400.000ի ուժ մը, եթէ ոչ աւելի։

Ուրեմն, նոյնքան ասպարէզ ունի վարակելու երիտասարդութիւնը, որքան «Ֆաշիօ»ն, եթէ վայելէ ազատութիւն քաղաքական, արհեստակցական եւ մարզական գործունէութեան համար։

Եւ արդէն սկսած էր զգալի դարձնել իր ազդեցութիւնը, մանաւանդ այն օրէն որ վերահաստատուեցաւ պապական իշխանութիւնը, եւ Վատիկանը դարձաւ ազատ պետութիւն (1929 փետր. 11)։

Մուսոլինի ընդունելով հանդերձ կրօնի ուժը եւ Վատիկանի արժէքը՝ իր իսկ վարած քաղաքականութեան համար, չի հանդուրժեր որ անոնք խափանեն իր արեւը։ Մանաւանդ ներքին կեանքի մէջ։ Կ՚օգտուի այդ երկու ազդակներէն, արտաքին աշխարհավարութեան համար, բայց եւ խորապէս կ՚ըմբռնէ անոնց վտանգը՝ բուն երկրին մէջ։

Եւ անհաւասիկ ձեռք առած է կանխարգել միջոցներ, որպէսզի Կաթոլիկ Դաշնակցութիւնը եւ անոնց հովանաւորը՝ Վատիկանը, դուրս չելլեն... բանկալէն։

Կաթոլիկ Դաշնակցութիւնը նորէն կը պահէ իր կազմակերպական ցանցը, եւ իր սերտ յարաբերութիւնները՝ ընտանիքին հետ։ Բայց ամէն անգամ որ փորձէ անցնիլ սահմանը, դիմացը պիտի գտնէ պետութիւնը՝ իր երկաթեայ պահանջներով։

Շ.

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Եգիպտական կառավարութիւնը լուր առաւ թէ խորհրդային իշխանութիւնը, որ արդէն աժան ապրանքներով ողողած է Եէժէնը եւ պարսկական ծովեզերքը, կը պատրաստուի մրցում կատարել նաեւ Եգիպտոսի մէջ։ Վարչապետ Սըտքը փաշա կը խորհի բարձր մաքսեր հաստատել ռուսական ապրանքներուն դէմ։ Խորհրդային գործակալներ կը ջանան Եգիպտոս մտնել, յառաջ տանելու համար բամպակեղէնի վաճառումը։ Արդէն իսկ 150,000 հակ ներածուած է։

Այս մրցումը մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգլիոյ գործարանատէրներուն, մանաւանդ որ, Ռուսիա 45,000 թոն բամպակ գնած ըլլալով Եգիպտոսէն, մեծ յոյսեր ունի յաջողելու։

ՕՏԱՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐ ԿԱՐՏԱՔՍՈՒԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

Ռուպէի վերջին մեծ գործադուլներու ընթացքին պատահած կարգ մը խռովութեանց հետեւանքով, ներքին նախարարութիւնը որոշեց մէկ քանի օտար համայնավարներու վտարումը երկրէն։ Ասոնց մէջ կան 4 Հունգարացիներ եւ 3 Լեհեր, մէկը կին։

Ոստիկանութիւն ութ օր պայմանաժամ տուած է ասոնց, երկրէն հեռանալու։

Ասոնցմով, վերջին դէպքերուն հետեւանքով, երկրէն վտարուած օտար համայնավարներու թիւը կը բարձրանայ 30ի։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՕԴԱՆԱՒ ԿԸ ԳՆԷ

Թրքական կառավարութիւնը որոշեց 18 սաւառնակներ գնել, Սավոյա-Մարքէթթի տեսակէն։ Մեքենաները պիտի յանձնուին Նոր տարիէն առաջ, եւ պիտի սարքուին իտալական դրութեամբ։

ՖՐԱՆՔԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի առեւտրական նախարարին մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ զանազան ընկերութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացած պատուիրակութիւն մը ներկայացած է իրեն, շնորհակալութիւն յայտնելու Ռուսիոյ հետ կատարուած բանակցութեանց առթիւ, բարելաւելու համար երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները։

Այս լուրը տալէ յետոյ, «Լ՚Ամի տիւ Փէօփլը» կը գրէ.— Առեւտուր ընել բոլշեւիկներու հետ, անոնց հայթայթել նախանիւթեր որ չունին, կը նշանակէ նպաստել անոնց հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան, պարզապէս օժանդակել բոլշեւիկներուն որ կրակի եւ արիւնի մէջ ձգեն աշխարհը։

«Եւ հանդիսատես կ՚ըլլանք այս տեսարանին որ աւա՛ղ, նոր չէ պատմութեան մէջ. նախաբարներ, որոնց գոյութեան իրաւունքը կը կայանայ հանրութեան օգուտը պաշտպանելու մէջ, նշանաւոր անձնաւորութիւններ, որոնց շահն ու պարտականութիւնը իրենց կը հրահանգեն դէմ ըլլալ յեղափոխական մղումներուն, իրենց ձեռքով իսկ կը պատրաստեն եւ կը նպաստեն ձեռնարկներու, որոնք ուղղուած են հայրենիքին եւ քաղաքակրթութեան դէմ։»

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Ռումանիոյ Կարոլ Թագաւորը որուն ամուսնական եւ ընտանեկան միջադէպերը գաղտնի չեն հանրութեան համար, մտադրութիւն ունի ամուսնանալու Իտալիոյ Թագաւորին աղջկան հետ։

Այս նպատակով ալ, ամուսնական մանրամասնութիւնները ճշդելու համար, Կարոլ Թագաւորին անձնական բարեկամը Մանոյիլէսքու մեկնած է Հռոմ։ Թագաւորին աղջիկը, իշխանուհի Մարիա, 16 տարու է։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳՐԷՆ

Նախորդ օր, Համեւրոպայի Յանձնախումբի նիստին մէջ, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ներկայացուցիչները, յայտարարութիւններ ըրին, որոնցմով, յանուն իրենց կառավարութեան, կը հրաժարէին մաքսային միութեան ծրագրէն։

Այս յայտարարութիւնները լսուեցան մեծ գոհունակութեամբ։ Մաքսային միութեան հարցին մասին, Լահէյի Ատեանը իր վճիռը պիտի տայ այսօր։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ԼՐԱՑՈՒՑ ԻՐ ԿԱԶՄԸ

Անգլիոյ դահլիճը իր վերջին նիստին մէջ, վերջնապէս լրացուց մշակումը զանազան օրինագծերուն, որոնք յառաջիկայ շաբթու պիտի ներկայացուին Խորհրդարանին։ Կը կարծուի թէ նոր ելմտացոյցը որ պատրաստուած է բացը գոցելու առաջադրութեամբ եւ նկատի առնելով կառավարութեան խնայողական միջոցներն ու կարգ մը տուրքերու յաւելումները, յառաջիկայ հինգշաբթի օր խորհրդարանին պիտի ներկայացուի Սնօտընի կողմէ։ Ելմտացոյցի վիճաբանութիւնը պիտի սկսի յաջորդ օրն իսկ եւ պիտի տեւէ երկու օր։

Անգլիական դահլիճը լրացուց իր կազմը, նշանակելով երկրորդական նախարարներ եւ փոխ նախարարներ։

Այս բոլոր նախարարական պաշտօնեաներու թիւը կը հասնի 50ի, 31ը պահպանողական, 11ը ազատական եւ 8ը աշխատաւորական։ Ասոնց մէջ է Մաքտոնըլտի տղան, որուն յանձնուած է Տոմինիոններու փոխ նախարարութիւնը։

Իսկ Լոյտ Ճորճի տղուն տրուած է առեւտրական նախարարութեան խորհրդարանական քարտուղարի պաշտօնը։

Գերմանեւռուս առեւտուր

Խորհրդային կառավարութեան եւ գերմանական արտադրման ընկերութեան մը միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացաւ։ Այս համաձայնութեան նպատակն է դրամ հայթայթել Ռուսիոյ ապսպրանքներուն համար, որոնք պիտի կատարուին գերման ճարտարուեստին կողմէ։

Գերման ընկերութիւնը Բախսպանքէն այս նպատակով ստացած է 150 միլիոն մառքի վարկ մը։ Այս համաձայնութիւնը կը մտնէ անցեալ ապրիլին, գերման ճարտարարուեստի ներկայացուցիչներուն եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած առեւտրական համաձայնագրի շրջանակին մէջ։

Ըստ այս համաձայնութեան պայմաններուն այս, 150 միլիոն նոր վարկին համար, Ռուսիա պիտի վճարէ 10 առ 100 տոկոս։

Մեծ գործադուլ Եգիպտոսի մէջ

Աղեքսանդրիոյ մէջ, բամպակի փոխադրութիւնը ապահովող 1600 գործաւորներ գործադուլ յայտարարեցին։ Այս գործադուլին պատճառն է Աղեքսանդրիոյ արմտքի ընդհ. ընկերութեան մտադրութիւնը, օրավարձքերը նուազեցնելու հարիւրին 10—15 համեմատութեամբ։ Այս առթիւ, բանուորներու եւ ընկերութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ, բանակցութիւնները խզուած ըլլալով, գործադուլ յայտարարուեցաւ։ Այս կերպով բամպակի ամբողջ գործն է որ կը դադրի քաղաքին մէջ, անգործութեան մատնելով 16—17000 անձեր։

Կառավարութիւնը ոստիկանական խիստ միջոցներով, կը ջանայ պահպանել քաղաքին անդորրութիւնը։

Սակայն, մաս մը գործաւորներ յօժարած ըլլալով աշխատիլ նուազ օրավարձքով, խռովութիւններէ կը վախցուի։ Ոստիկանութիւնը հրաման ստացած է պաշտպանելու աշխատող գործաւորները։

Սպանիոյ խռովութիւնները

Մատրիտէն տրուած լուրի մը համաձայն, ընդհ. գործադուլ յայտարարուած է Պարսելոնայի մէջ։ Գործադուլի հրահանգը արագօրէն տարածուեցաւ քաղաքին բոլոր թաղերուն մէջ, տեղի տալով արիւնահեղ բախումներու, ոստիկաններու եւ ցուցարարներու միջեւ։

Առաջին միջադէպ մը պատահեցաւ ոստիկանական ջոկատի մը փոխադրութեան առթիւ, դէպի քաղաքին ամենէն աւելի վտանգուած վայրը։ Մեծ ինքնաշարժ մը որ կը փոխադրէր ոստիկանները, յարձակման ենթարկուեցաւ։ Ցուցարարները կրակի բռնեցին զայն։ Ոստիկաններն ալ դիմեցին զէնքի, սպաննելով չորս ցուցարարներ եւ վիրաւորելով շատեր։

Ուրիշ տեղ մը, ամբոխը փորձեց կողոպտել եւ կրակի տալ մեծ նպարատուն մը։ Հոդ ալ ոստիկանութիւնը կրակեց եւ վիրաւորեց բազմաթիւ անձեր։

Սերպիոյ Սահմանադրութիւնը

Սերպիոյ Աղեքսանդր Թագաւորը յայտարարութեամբ մը հաղորդեց ժողովուրդին թէ, հաստատած է սահմանադրական օրէնք մը, որուն համաձայն Սերպիոյ թագաւորութիւնը սահմանադրական միապետութիւն մըն է, եւ ժառանգական՝ ներկայ արքայական գերդաստանին համար։

Սահմանադրութիւնը կը վերահաստատէ 1929ին Սերպերու եւ Խրուաթներու խափանուած քաղաքական իրաւունքներն ու քաղաքական ազատութիւնները. կ՚ապահովէ նաեւ խղճի եւ մամուլի ազատութիւնը։ Օրէնսդրական իշխանութիւնը կը կիրարկուի Ծերակոյտին եւ Երեսփ. ժողովին կողմէ։ Ընտրութիւններու համար դրուած են մասնաւոր պայմաններ։

2.500 ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ 2,500 ճարտարագէտներէ եւ ուրիշ մասնագէտներէ բաղկացած ժողով մը գումարուած է, խորհրդակցութիւններ կատարելու եւ փութացնելու համար Ստալինի առաջարկած բարենորոգումները։ Ժողովին նախագահը երկու ժամ ճառ խօսելով յայտարարեց մասնագէտներուն որ թօթափեն հալածանքի վախերը եւ յօժարութեամբ կապուին գործի։

ԴԷՊԻ ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ

ԼԻՏՎԻՆՈՎԻ ՃԱՌԸ

Համեւրոպայի յանձնախումբը, արձանագրելէ յետոյ Քուրցիուսի եւ Շոպէրի յայտարարութիւնները, որոնցմով, յանուն իրենց կառավարութեան, կը հրաժարէին մաքսային միութեան ծրագրէն, լսեց Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարին՝ Լիտվինովի ճառը տնտեսական ոչ-յարձակման ծրագրին մասին։ Սակայն Լիտվինով, փոխանակ յստակօրէն պարզելու իր ծրագիրը, գոհացաւ ընդհանուր եւ անորոշ պարզաբանումներով եւ բողոքելով Ռուսիոյ հանդէպ կարգ մը պետութեանց թշնամական ընթացքին դէմ, ինչ որ ըսաւ, կը դժուարացնէ դրամատիրական եւ խորհրդային վարչաձեւերու խաղաղ գործակցութիւնը։

Լիտվինովի պատասխանելով, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը ըսաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը երբեք չսպասեց Լիտվինովի նախաձեռնութեան, փորձելու համար վերջ մը դնել տնտեսական հակամարտութեանց ու պարզեց խորհրդային ծրագրին մութ կէտերն ու թերութիւնները։

Յանձնախումբը այսօր պիտի ուսումնասիրէ տեղեկագիրը, որ պիտի ներկայացուի Ազգերու Դաշնակցութեան։

«ՆՕԹԻԼԻՈՍ»Ը ՎՏԱՆԳՈՒԱ՞Ծ Է

Գրեր էինք թէ «Նօթիլիւս» ընդծովեանորդէպիբեւեռ հետախուզական ճամբորդութեան մը ելեր էր, վտանգուած կը համարուի։ 4 օրէ ի վեր լուր չկայ անոր մասին։ Նորվեկիական նաւու մը նաւապետը սակայն իմաց տուեր էր թէ կրցած է անթելով հաղորդակցութեան մտնել նաւուն հետ, որ կը կարծուի թէ բուռն փոթորիկի բռնուած է։ Սակայն վերջին լուրերը կը յայտնեն թէ Նորվեկիացի նաւապետը պէտք է սխալած ըլլայ։ Նորվեկիացի հետախոյզ մը Լարսէն կը պատրաստուի օգնութեան ձեռնարկ մը կազմակերպել, փրկել փորձելու համար «Նօթիլիւս»ը։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐ ԿԸ ՍՆԱՆԿԱՆԱՆ

Նիւ Եորքէն առնուած լուրի մը համաձայն, Արքանսասի 9 փոքր դրամատուններ, սնանկութիւն յայտարարած են 2 միլիոն տոլար բացով։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ինչպէս յայտնի է, զինաթափութեան միջազգային համագումարը տեղի պիտի ունենայ Ժընեւի մէջ, յառաջիկայ տարի։ Զրոյց կը շրջէր թէ ֆրանսական կառավարութիւնը առաջարկած է յետաձգել համագումարի թուականը։ Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ լուրը սխալ է եւ թէ Ֆրանսա նման առաջարկ մը չէ ըրած եւ չպիտի ընէ ալ։ Մէկուկէս ամիս առաջ, Ազգերու Դաշնակցութեան դրկած էր արդէն իր սպառազինման վիճակացոյցը։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

4.— ԲՌՆԻ ՓՈՐՁԵՐԸ

Դժուար էր գրաբարին լքած աթոռը գալ բազմիլ մէկէն։

Ռամկօրէնը այդ ուժը չունէր։

Ցնցոտիներով, տրեխը ոտքին, կարելի չէր սրահն մտնել։

Չէր բաւեր Փարիզէն ու Դորպատէն բերուած նշանաբաններով ռամիկին տիրապետութիւնը ապահովել գրականութեան մէջ։ Եթէ կարելի էր Լոյս-Բաղաքէն հայ ժողովուրդին բերել ազատութեան առաջին ազդանշանը ու անոր մէջ ստեղծել պոռթկումը կղերին ու ամիրաներուն դէմ, հնարաւոր չէր մէկ օրէն միւսը ռամկօրէնին առջեւ լայն բանալ գրականութեան դռները։

Ու մեր վերածնութեան ռահվիրաները փորձուեցան բռնութեան դիմել։

Դեռ ութսո՛ւն տարի առաջ կը սկսին աշխարհաբար մը բռնի ստեղծելու փորձերը։

Լեզու մը ստեղծելու փորձերը միշտ ալ եղած են, ամէն անգամ որ մարդոց ճիգը վառուած է հայ ժողովուրդը վերածնութեան մը տանելու։ Ճիշտ է, ութսուն տարի առաջ Պոլսոյ մէջ սկսած շարժումը բարբառներու միութիւն մը յառաջ բերելու ձգտումը չունէր, որովհետեւ այն օրերուն Արեւմտահայերն ու Արեւելահայերը իրե՛նք չունէին դեռ իրենց կազմուած բարբառները։ Եղած փորձերը պարզապէս արեւմտահայ բարբառ մը ստեղծելու ձգտեցան։ Արդէն սկսած էր աշխարհաբար մը կազմուիլ բխելով ռամկօրէնէն ու պատուաստուելով գրաբարէն։ Բայց մարդիկ ուզեցին կանխել անոր զարգացումը։ Փորձեցին իրե՛նք ճամբայ մը բանալ անոր։

Բռնի փորձեր էին լեզու մը պարտադրել ժողովուրդին։

Նախապէս Ռուսինեան, Թրքահայ նոր վերածնունդի ռահվիրաներէն մէկը, ի՛նք եղաւ նաեւ մեծագոյն ախոյեանը իր սերունդը տիպար լեզուով մը օժտելու գաղափարին։ Ան փորձեց ինքը մինա՛կը աշխարհաբար մը կերտել, ինքը դնելով կանոնները, հիմերը։ 1853ին հրատարակեց իր հռչակաւոր Ուղղախօսութիւնը որ իր խիզախ նորութիւններով պիտի ցնցէր Պոլիսը, զայրացնելով հիները, ու նորերուն մէջ թերուզէժ հոսանք ստեղծելով։ Ունեցաւ ան իր հետեւորդներն ալ, նոյն իսկ քանի մը դպրոցի մէջ կրցաւ ներմուծել իր քերականութիւնը, բայց չկրցաւ կուրծք տալ յարուցուած փոթորիկներուն։

Ռուսինեան իր քերականութեան հիմ կ'առնէ Պոլսոյ բարբառը, բայց իր ձգտումը կ'ըլլայ միաձեւութիւնը։ Ան մէկ ձեւ կ'ընդունի հոլովման համար՝ չնչին բացառութիւններով։ Կը փորձէ բարեկարգել ուղղագրութիւնը, անսալով հնչումներուն, ուր տեղ գործածելով վ (նուէր=նվէր), եւ տեղ է (մարդեր=մարդէր) օրինակի համար։ Կարգ մը նոր թուական անուններ կը շինէ, — երկ (երկու), եռ (երեք), քառ (չորս), հինկ (հինգ)։ երկսուն (քսան), վեցսուն (վաթսուն), եւայլն.։

Ինչպէս ըսինք, ան նոյն իսկ համախոհներ ճարեց, ինչպէս Գրիգոր Օտեանը, Նիկողոս Պալեանը, Խաչատուր Պարտիզպանը, Հայր Տիմոթէոս Թնկրեանը, Յարութիւն Սվաճեանը, որոնք շատով լքեցին սակայն զինքը։ Ի վերջոյ ինքն ալ ստիպուեցաւ ինքզինքը լքել, զգալով որ կարելի չէ կանքին անիւը դարձնել քմահաճ։ Հրանտ Ասատուր Ռուսինեանի դիմաստուերը տուած ատեն կ'ըսէ.

— «Ուղղախօսութեան մէջ իր մտքին կաղապարէն թափուած տրամաբանական լեզուի մը քմահաճ օրէնքները գրի առած էր՝ առանց մտածելու թէ անոնք չեն կրնար ընդունուած սովորութիւնները մէկ օրէն միւսը արմատախիլ ընել, եւ այսպէս արուեստական կերպով երեւան բերել ազգի մը լեզուն, զոր տարիները եւ գրագէտներու հաւաքական աշխատանքը միայն կրնան վերջնապէս կազմակերպել»։

Ազգ. Սահմանադրութեան գլխաւոր խմբագրիչը ձախողեցաւ այսպէս իր լեզուական առաքելութեան մէջ։ Ի վերջոյ, տեսակ մը բանադրանք Պատրիարքարանէն, գրողներու թշնամութիւնը կամ ձեռնպահութիւնը, նոյն իսկ իր կուսակիցներուն նահանջը թաղեցին հարցը։

Նախապէս Ռուսինեան մինակը չէր անշուշտ։ Իր մտահոգութիւնը կեանքէն կը բխէր, ու չէր կրնար չվարակել եւ ուրիշները։

Գրիգոր Օտեան ինքն ալ փորձեց հայ լեզուին նոր կաղապար մը հագցնել։ Միօրինակութիւնն էր անո՛ր ալ երազը։

Ան 1851ին երբ դեռ հազիւ տասնըեօթը տարեկան էր, հրատարակած է Առաջարկութիւն աշխարհաբար լեզուն կանոնաւորել եւ հասարակաց լեզու ընելու վրայ։ Գր. Օտեան պէտ ատեններն էր որ ճանչցած էր Ռուսինեանը եւ ազդուած անոր գաղափարներէն։ Իր Առաջարկութեան մէջ կ'ըսէ թէ Հայերը պէտք ունին հասարակաց լեզուի մը, այսինքն լեզուի մը զոր հասարակութիւնը հասկնայ եւ գրել. գրաբարը չի կրնար այդ լեզուն ըլլալ, որովհետեւ ժողովուրդը չի հասկնար զայն. Պոլսոյ աշխարհաբարը ունի հասարակաց լեզու ըլլալու յարմարութիւնները, ուստի զայն ընտրելու է «քչիկ քչիկ» գրաբարի մօտեցնելու պայմանաւ։

Տարիներ պէտք եղան որ երազները ցնդին, ու մարդիկ զգան թէ կեանքը ի՛նքը կը քալէ։ Արդարեւ, 1879ին կը գրէր Օտեան, ինքը.

— «Մենք չէգիտէինք այն ատեն երբ լեզու մը շինելու ելեր էինք այն ազգին որ զգրաբարն իրեն լեզու ունեցած էր, չէ գիտէինք թէ ի՛նչ է ձանձրութիւնը որ միօրինակութենէ ու միաձեւութենէ յառաջ կուգայ, եւ բանաւորութեան խիստ աստուածին կը զոհէինք գեղեցկութիւն եւ մեծութիւն»։

Օտեան, «դարձ»ի գալէ յետոյ, պէտք է ըսել, ստորագրեց այնպիսի գեղեցիկ էջեր, ուր որոշ կ'երեւայ արուեստագէտը։

Բռնի լեզու ստեղծելու երրորդ փորձը Մինաս Չերազին եղաւ։ Ա՛ն ալ փորձեց ստեղծել Ընտրողական Աշխարհաբար մը՝ որ պիտի գար կարգ-կանոն մտցնել քաոսին մէջ։ 1874ին հրատարակեց իր Գրական փորձերը որ կը պարունակէր ընտրողական աշխարհաբարի քերականութիւնը, հոծը էջի մէջ ամփոփուած, «Քերականութիւն Արդի Աշխարհաբարի» տիտղոսով։ Այս հրատարակութիւնը տեղի տուած էր երկարատեւ պայքարի մը, կը պատմէ Հրանտ Ասատուր, որովհետեւ Գրական փորձերու հեղինակը սահմանած էր այնպիսի կանոններ որոնք ամէն օր գրուած ու խօսուած լեզուին ձեւերուն անհամաձայն էին, եւ յառաջ բերին ընդդիմադիրներու եւ քննադատներու մեծ խումբ մը։ Առանց բացառութեան՝ ի-ով սեռականները կազմելու դրութիւնը խրտչեցուց գրեթէ բոլոր գրողները, որոնց յաւէտ անընդունելի կ'երեւային հագալուի և իրարուի տեղ հագալիի և իրարբի պէս անլուր սեռականներ։ Դերանուններու գրաբարէն առնելու օրէնքը շատ անգործնական էր, որովհետեւ ձեզմէ և անոնցմովի տեղ ի ձէնջ, նոցունքի պէս ձեւեր չէին կրնար ընդհանրանալ։ Ասոնց պէս դեռ քանի մը խիզախ կանոններ յախուռն յարձակումներու տեղի տուեր էին եւ Մինաս Չերազ Գրիչ և Սուր վերնագրով կը մարտնչէր անվհատ։ Մինաս Չերազի հետեւեցան նաեւ պահ մը Եղիա Տէմիրճիպաշեան, Բիւզանդ Քէչեան եւ Հրանտ Ասատուր, մինչեւ որ կեանքը քշեց տարաւ այս նորութիւնն ալ, աւելի ճիշդ այս ծայրայեղութիւններն ալ, ինչպէս խոստովանած է ինք Մինաս Չերազ, իր Ազգային խնդիրներուն մէջ, յայտնելով որ Օտեանի ու Ռուսինեանի ուղղախօսական գաղափարներէն ազդուած էր այն ատեն։

Այս բոլոր ճիգերը անշուշտ վերջացան ձախողութեամբ։ Բռնի լեզու չի ստեղծուիր։ Որքան ալ բուռն ըլլայ մեր փափաքը, եւ մեր թափած քրտինքը։

Մեր աշխարհաբարը ինքնիրենը քալեց, ինքնիրենը զարգացաւ։

Ճիշդ է, մեծ դեր կատարեցին Պոլսոյ եւ Իզմիրի մեր գրողները, մամուլը ինքը, բայց կեանքն էր զանոնք ներշնչողը։ Անոնք, ճիշդ է, տքնեցան լեզուն զտելու եւ գեղեցկացնելու համար, բայց ժողովուրդին խօսած բարբառը եղաւ իրենց հիմը, ու անոր բնազդներուն դէմ չգացին իրենք։

Ձախողութեամբ վերջացան անշուշտ մեր բարբառը ետ տանելու փորձերն ալ։ Մեր աշխարհաբարը խաղաղ կը զարգանար՝ երբ կարգ մը գրողներ ուզեցին մեզ գրաբարին գիրկը նետել դարձեալ։ Անոնք կը հաւատային թէ գրաբարը ետ կուգայ եւ թէ ան կրնայ արտայայտել մեր դարը՝ իր գրական, իմաստասիրական, գիտական, բովանդակ նրբութեամբ։ Ու գործնական փորձն ալ ըրին, գրաբար հանդէս մը՝ Ճաշակ Ոսկեղէն Դպրութեանը հրատարակելով։ Վիժեցաւ Մատթէոս Գարագաշի, Յակոբ Գուրգէնի, Ռէթէոս Պէրպէրեանի այս փորձն ալ, ուրիշ պտուղ չտալով բայց եթէ խանգարել աշխարհաբարի զարգացման բնականոն քայլերը, եւ գրաբարաբանութեամբ ուղղելով զայն։ Առնուազն քսան տարի ջլատեց այդ շարժումը մեր լեզուն, մինչեւ որ ան դարձեալ իր բնական հունըգտաւ։

Ոչ, արհեստական կերպով չզարգացաւ մեր աշխարհաբարը, ու արհեստական լեզու մը չէ այն իմաստով «որ լինելով մի գաւառի կամ շրջանի սեփականութիւնը՝ գիտական որոշումով պարտադրուած է միացած գաւառներին ու շրջաններին՝ պաշտօնական յարաբերութիւնների, կրօնական պաշտամունքի եւ գրական գործածութեան համար»։ Ան զարգացաւ Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ, բայց երբեք խորթ չէր այն շրջաններուն ուր տակաւ պիտի երթար տիրել։ Խորթ էր թերեւս բառերու, հնչման, և յաճախ ոճերու տեսակէտով, բայց գաւառին անհարազատ չէր անոր հիմը։ Ոչ պաշտօնական յարաբերութիւններով սկսաւ անոր ծաւալումը, ոչ ալ կրօնական պաշտամունքի ճամբով։ Ինքնին ծաւալեցաւ ան, առանց բռնադատութեան։ Գաւառը չխորշեցաւ անկէ, որովհետեւ ռամկօրէնը, որուն վրայ ձեւուեցաւ մեր աշխարհաբարը, արդէն գաւառէն էր եկած, ու գաւառը անոր մէջ կուգար թափիլ ամէն օր։ Եթէ կ'ուզէք, գաւառին տիրապետութիւնն էր ան՝ մարդոց վրայ, որոնք համալսարաններէ կուգային Թրքահայ վերածնունդ մը ստեղծելու կամքով, եւ որոնք պահ մը փորձուեր էին լեզու մըն ալ շինել ժողովուրդին համար։

Ժողովուրդն էր որ յաղթեց անոնց, ու գաւառը, երկի՛րը օգնութեան հասաւ։

* *

Մեր աշխարհաբարը կազմուած էր արդէն, երբ նո՛ր վէճ մը զբաղեցուց Թրքահայ գրագէտները։ Անոնք սկսան վիճիլ թէ ի՛նչ ուղղութեամբ պէտք է զարգանայ մեր «Վաղուան Գրականութիւնը»։

Արեւմտահայ աշխարհաբարը կազմուեր էր ու կը զարգանար առանց նկատի ունենալու գաւառը։ Պոլիսն ու Իզմիրն էին գրական շարժման լծակը, ու եթէ գաւառէն ալ գրողներ կային՝ անոնք իրենց գիրերնին կը թափէին Պոլսոյ կաղապարին մէջ։ Անտեսուած էր գաւառը իր հողին մէջ թաղուած գանձերով, իր լեզուական անսպառ հարստութեամբը։ Գաւառը որ ամէն օր հողէն նիւթ կը ծծէր ու արեւէն ուժ։

Ու երեւան եկաւ հոյլ մը գաւառացի գրողներու որոնք գաւառի անունով զգաստութեան կանչեցին Պոլիսը։

Մտահոգութիւնը անցեալ դարու կէսերէն կուգար։ Խրիմեանն էր եղեր, առաջին անգամ, որ հայ մտածումը գաւառ սաւռաւ. ան Պոլսոյ առջեւ փռեց գաւառին ցաւերն ու հոգերը, ու միեւնոյն ատեն բացատրեց անուշութիւնը որ գաւառին հողը ունի, ու աղուորութիւնը հոն անթեղուած գանձերուն։ Սըրվանձտեանց աւելի խորունկէն պրպտեց այն գանձերը, ու Պոլսոյ շլացած աչքերուն ցուցուց ինչ որ գաւառը իր հետ կը բերէր հին դարերէն, առողջ, գեղեցիկ։ Սերմը նետուած էր։ Ա՛լ գաւառը միշտ գրգռեց Պոլիսը։ Մէկ կողմէ սերունդ մը ծնաւ որ գաւառ խուժեց լոյս ցանելու, ու միւս կողմէ Պոլսոյ մամուլին ու գրականութեան պատուհաստ եկաւ գաւառէն։ Հետզհետէ լոյս աշխարհ եկան Մելքոն Կիւրճեանը, Թլկատինցին, եւ հուսկ ուրեմն Ռուբէն Զարդարեանը որոնք գրականութեան մէջ բերին գաւառին շունչը։

Բայց աս առաջին յաղթանակն էր միայն գաւառին։ Նոր իրաւունքներ ուզեց գաւառը։ Ուզեց որ ինք դառնայ բազկերակը հայ մտքին։

Վիճաբանութիւնը՝ որ այդ առթիւ բացուեցաւ Պոլսոյ եւ Իզմիրի թերթերուն մէջ՝ կը մատնէր գաւառին այդ մտահոգութիւնը։ «Վաղուան գրականութիւնը» տիտղոսը կրեց այդ վէճը, ու թերուզէժ ախոյեաններ ունեցաւ։ Արտաշէս Յարութիւնեան, Յովհաննէս Գազանճեան, Գալուստ Անդրէասեան եւ գաւառի յաղթանակին վրայ հաւատք ունեցող ուրիշ գաւառացի գրագէտներ դրօշը բացին։ Ամիսներ տեւեց վիճաբանութիւնը, եւ եթէ կաճառ մը չկար որպէսզի յաղթական կողմը վճռէ, բայց գաւառը հող շահեցաւ հոգիներու մէջ, ու տակաւ իր պատուասատը կաթեցուց։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

Համայնավարութիւնը նկատուած է անհամար բազմութիւններու վրայ ճնշող աղէտ մը, որ տնտեսական ներկայ ծանր պայմաններէն օգտուելով, կրնայ աւելի եւս տարածուիլ և այդ պատճառաւ իսկ լրջօրէն կը մտատանջէ կառավարութիւններն ու կը զբաղեցնէ մամուլը։ Բայց կ'արժէ երբեմն ակնարկ մըն ալ նետել ուրիշ երեւոյթի մը վրայ, որ արտաքնապէս համայնավարութեան հակոտնեայ թուելով հանդերձ, խորքին մէջ կը ներկայացնէ նոյն աղետաւոր հանգամանքը եւ որոշ չափով կը սպառնայ տարածուիլ, գէթ իբր վարդապետութիւն, վտանգելով ռամկավար սկզբունքներուն նուաճումները։

Խօսքս փաշիզմի մասին է։

Այս շարժումը որ յատկապէս իտալական դրոշմ կը կրէ, տասը տարուան կեանք ունի արդէն եւ կը պատրաստուի իր երկրորդ տասնամեակը թեւակոխել։

Ծնունդ առաւ պատերազմին յաջորդող առաջին տարիներու դժուարութեանց եւ շփոթութեան մէջ. քանի մը նախկին պատերազմիկներու կողմէ, գլխաւորութեամբ Մուսոլինիի, որոնք կը դժգոհէին թէ Վիթթորիօ Վինեթոյի փառական յաղթանակը չօգտագործուիր ի նպաստ հայրենիքին, այլ կը փատնուի օրուան անճարակ ու ապիկար վարիչներուն ձեռքով, որոնք սպասաւորի դեր մը միայն կը կատարեն համաձայնականներու դիւանագիտութեան մէջ։

Կը պնդեն թէ Իտալիոյ ճակատագիրը վարէ՝ նախկին մարդիկներու իրաւունքն է միայն, որովհետեւ անոնք ապահոված էին յաղթանակը։

Կազմուեցաւ «ռազմիկներու խուրձը» fascis du combattenti ուրկէ եւ շարժման անունը՝ fascismo «խրձականութիւն»։

Անխոնջ աշխատանքի մը շնորհիւ, փաշիոյի կուսակիցները բազմացան եւ օրէ օր զօրանալով, ժամանակը հասած նկատեցին քալելու Հռոմի վրայ, բանի ուժով տապալելու համար օրուան իշխանաւորները եւ գրաւելու ղեկը։

Կառավարութիւնը որ մինչ այդ զբաղած էր երկրին մէջ ծայր տուող համայնավարական պոռթկումները զսպելու, յանկարծակի գալով երկու սուրի մէջ մնաց եւ ղիմեց թագաւորին պաշտպանման վիճակ յայտարարելու եւ բանակով դիմադրելու համար փաշիոյի յառաջացման։

Թագաւորը մերժեց եւ Մուսոլինին անարգել ու առանց կռուի, մտնելով Հռոմ, գրկաբաց ընդունուեցաւ թագաւորէն Քուիրինալէի պալատին մէջ։

Մուսոլինի, հաւատուրաց նախկին ընկերվարականը, որ մինչ այդ հանրապետական ծրագիրներ կ'որոճար, անսպասելիօրէն դարձաւ արքայական ու բազմեցաւ Իտալիոյ գլխուն։

Դեռ կը մնայ բազմած։

Անշուշտ առաջին տարիները այնքան ալ խաղաղ չըլլարեցան։ Ամենօրեայ բախումներ եւ արիւնալի կռիւներ անպակաս էին ձախակողմեան հոսանքներուն եւ փաշիստներուն միջեւ։ Սակայն ի վերջոյ գայլի եւ գառնուկի առակին համաձայն, զօրաւորը յաղթանակեց, մանաւանդ որ նոր իշխանաւորները իրենց կամքը պարտադրելու համար բոլոր յայտնի եւ գաղտնի միջոցները ի գործ դրին։

Մուսոլինի դարձաւ միահեծան տէրն ու տիրականը, իր արբանեակներու փառաբանութենէն յղփացած։ Դանդաղօրէն թէ անգոյն կուսակցութիւններն ու կազմակերպութիւնները հրապարակէն չքացնելէ վերջ, իր իշխանութիւնը անսասան պահելու գործին լծուեցաւ։

Ստեղծեց կամաւորներու բանակ մը՝ որուն միակ պաշտօնը փաշիզմին եւ հետեւաբար դիկտատորութեան ապահովութեան վրայ հսկելն էր։ Մտաւ դպրոցներէն ներս ու հոն զետեղեց փաշիստ ուսուցիչներ որոնք սկսան նոր սերունդը նոր ուղղութեամբ ու նոր ծրագրով դաստիարակել։ Աշխատաւորութիւնը համախմբեց փաշիստ արհեստակցականներու մէջ՝ որոնք արհեստակցական անունը միայն կը կրեն եւ կուսակցական խումբեր են պարզապէս։

Պատանիէն մինչեւ երիտասարդը, մանչ թէ աղջիկ, զետեղեց համապատասխան կազմակերպութիւններու մէջ, (Պալիլլա, Աւանկուարտիա, ջիովանի իթալիանէ եւլն.)։ Իր դիրքն աւելի եւս ամրացնելու համար, հաստատեց Մասնաւոր դատարանը, ցարդ Իտալիոյ մէջ անծանօթ մահավճռի իրաւունքով պետութեան ապահովութեան դէմ գործողներուն համար։ Այդ դատարանն է որ դատեց եւ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտեց պելճիքացի փրոֆ. Մոլէնը եւ իր իտալացի բարեկամները։

Պարզ խօսքով, ամբողջ ժողովուրդի մը անհատականութիւնն սպաննելով, կապեց զայն իր իշխանութեան տեւականութիւնն ապահովելու գործին։

Պէտք է խոստովանիլ, սակայն, որ ըլլայ կուսակցականներու, ըլլայ յարակից կազմակերպութիւններու անդամներուն թիւը անձուռ մը ցոյց կուտայ։ Այս պարագան դիւրաւ կը բացատրուի, եթէ նկատի առնենք որ Իտալիոյ մէջ միայն փաշիստներն են որ բիչ շատ տանելի կեանք մը կը վարեն։

Պետական թէ վարչական ամէն դիրք ու պաշտօն միայն փաշիստներու վերապահուած են։ Բնական է թէ երիտասարդը իր այսօրուան դիրքը կամ պատանին իր ծօտալուտ ապագան ապահովելու համար փաշիստ...

Արդ, պաշտօնական յայտարութիւն մը կը հաղորդէ թէ շիզմի յառաջիկայ ընդհ. խորհ... պիտի բացուի հոկտեմբեր... Մուսոլինիի ճառովն ու նախագ... յին վարիչներու դեկոյցներով։ ...տեմբեր մէկին տեղի պիտի ու... փաշիստ միաւորականներու ... գումարը։ Հոկտեմբեր 24, 25 և ... Հռոմի մէջ պիտի կատարուի ... շիզմի զինեալ ուժերու մարդ... դէսը։ Նոյեմբեր 10ին կը բաց... երեսփ. ժողովի նիստերը, իսկ ... տեմբեր 3ին՝ ծերակոյտը։

Գիտենք որ այս խորհրդ... ձեւականութիւն է միայն, ... տեւ երեսփոխանները կ'ընտ... դատարկուն փաշիստներէն, համ... վերէն եկած ցանկի մը, իսկ ... կուսականները կը նշանակուին ... նաւոր հրովարտակներով։ Բ... ալ պաշտօնը օրուան իշխանու... հրամաններուն եղիցին կամ ... պատասխանել ու ծափահար... միայն։ Հոկտեմբեր 25ին ... լուծին նաչանգային վարիչ... կարծիքները յառաջիկայ տաս... եակի (1932-41) աշխատանք... շուրջ։

Մարգարէ ըլլալու հարկ ... նախատեսելու համար թէ այդ ... տերու ընթացքին կրկին խուն... տի ծխեն ու փառաբանեն ... տասնամեակի յաղթանակ...

Բայց այդ բոլորը ոչինչ կը ... խեն բիրտ իրականութենէն։

Անգործութիւնն ու թշուա... թիւնը ծայր սաւիճանի հասած ... երկրին մէջ։ Դեռ բոլորին ... մէջ թարմ է Թոռինոյի փող... րուն մէջ իրենց երախաները ... հա՛ց տուէք, հա՛ց պոռացող ... ներու տեսարանը։ Ժողովուրդը ... ճնշուի իր կարողութեան ... տիկ տուրքերու տակ, մինչ ... զինման ծախքերը կը կլանեն ... ճէին կարեւոր մասը։ Առեւտր... տուներու սնանկութիւնը խոշոր ... ծեծատութիւններ ստացած է։ ... գաղափար մը տալու համար, ... որ մինչեւ անցեալ յուլիսի ... ներքին փոխառութեան գումար... հասնէր 91 միլիառ 219 միլիոն... ռէթի։

Փաշիզմը կրկնապատկեց ... իսկ աղքատ երկրին թշուառ... թիւնը։

Դիտելի է, սակայն որ կարգ ... երկիրներու մէջ աջակողմեան ... բայեր տարրերը ջերմօրէն կ'ա... տին իրենց ծօտ եւս կիրարկե... տալու կարգ ու սարքը։

Մեր մէջ ալ կը գտնուին ... դիկ՝ որոնք «երկաթէ ձեռք ... կ'երազեն», մեր գործերը ... գի դնելու համար»։

Մեր մէջ ալ կան հառաչող... «Ա՜խ, եթէ Մուսոլինի մըն ալ ... ունենայինք...»։

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎ...

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՍԵՐ

Վերջերս Ռուսիոյ մէջ գո... բոյսերէն սեր հայթայթելու եղ... մը, որ պիտի կրնայ սնունդ մա... կարարել բազմահազար բնակիչ...

Բուսական սերը կը պատր... ուի ընկոյզի զանազան տեսակ... եւ արեւածաղիկի հատիկներէ։ ... բազէն աւելի դիւրին է քաղել ... սական սերը։ Այս սերը միա... է, ունի պինդ վիճակ մը կա... պէս եւ բաց գոյն մը թարշի... քաղցրաւուն համ եւ թարմ հր... (հելվա) հոտ։

Այս սերը, իբրեւ սնունդ, ... մեծ ապագայ, որովհետեւ ոչ ... համը լաւ է, հրաշալի կը ... այլ եւ չափազանց սննդարար ... ւելի քան կարագը։ Ռուսիոյ ... պաշար ունի բուսական սերի ... սական այս սերը կը պար... հետեւեալ նիւթերը.— ... (հարիւրին 43—47), ... (հարիւրին 23—53), ... (հարիւրին 16—30)։

Այս սերը կը գործածուի ... կերպ.— Հեղուկ (ջուրի կամ ... մէջ լուծուած) եւ կամ պինդ...

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԱՋԱՓ-ՍԱՆԴԱԼ

Գնացի Միասնիկեան ռայոն։ Այնտեղ հին ընկեր ունեմ։ Հրաւիրեց ինձ ճաշի։

Ես շատ չեմ ու չում արի, թէպէտ հիմա ուրիշին հաշուին կերած ճաշը բաւական գլուրամարս է լինում։

— Այնպի՛սի մի ճաշ է, այնպի՛սի մի ճաշ է, որ մատներիցդ զգոյշ կաց։ Զաթալ—մաթալ չկայ, ընկեր Բագինեանը սխալմամբ, թղթի մէջ փաթաթած, վերցրել տարել է հետը իր յեսանի ու ամելու տեղ։

Ինչ եւ իցէ, համաձայնեցի։

Կերանք, խմեցինք, «ձեզանից նախօշ» ասացինք, խօսեցինք, վերջը հարցրի․

— Ի՞նչ էր այդ ճաշի անունը, ամօթ չլինի հարցնելը։

Կարծես մի բարդ քաղաքական հարց լինէր հարցս, կամ մի յօդուած, որի վերնագիրը երբեմն շատ դժուար է լինում որոշել հեղինակի համար։ Վերջապէս, մի քիչ տատանելուց յետոյ ասաց.

— Աջափ սանդալ։

Դա նշանակում է, որ առանց նախօրօք պատրաստելու պտուկի մէջ լցած է այն բոլորը, ինչ որ յաճախ գործածւում է կերակուր պատրաստելու համար, սակայն առանց նախօրօք ի նկատի ունենալու թէ ապուր է լինելու, քուփտա՞ բո՞րշչ, թէ սամսա խաթլամա։

— Տեսնո՞ւմ ես, որ աջափ սանդալը երբեմն շատ համով է լինում։

— Երբեմն էլ, շատ անհամ է լինում։

— Այո՛, բայց միշտ միեւնոյն կերակուրը լրագրային «նէյնիմնէյնիմի» համ է տալիս. չէ՞ որ շաքարն էլ յաճախակի գործածելուց ծակնդեղի համ է գալիս։

Այդ նկատողութիւնից գրաշխատաւորական ինքնասիրութիւնս մի քիչ վիրաւորուեց, դրա համար որոշեցի «աջափ սանդալ» դնել վերնագիրը։

Եւ այսպէս, ուրեմն, ես գնացի Միասնիկեան ռայոն։

Երկու յարկանի մի տան մէջ ժողով կար։

Ժողովականները բոլորն էլ պորտֆելաւոր մարդիկ էին։

Ամէն մէկն իր պէտքական ու անպէտք թղթերով ուռած պորտֆելը դրեր էր կարմիր շորով սեղանի վրայ։

Օրակարգն էլ, վերջ ի վերջոյ խոկական «աջափ սանդալ» դարձրին, — էլ բերքահաւաք, էլ հացամթերում, էլ «երրորդ վճռական», էլ անասնաբուծական, էլ... էլ... էլ...։

Եղ մարդկանցից մէկը, — չգիտեմ, անունն սաե՞մ թէ ոչ, որովհետեւ հիմա արդէն ընդունուած է։ Ի՛նչ մարդ, ի՛նչ Կիրակոսով, Իգնատիոսով կամ Մելիտոսով։ Դրանք բոլորը կազմակերպուած բարձրագոյն մատերիաներ նիւթեր են։

Ամէն բան էլ մատերիա է, մատերիայից է կազմւած, մատերիայից բացի՝ ուրիշ բան չկայ։

Այդ բարձրագոյն կազմակերպւած մատերիաներից մէկը առաջարկեց օրակարգի մէջ անցկացնել նաեւ ազգային ռայոնների տեղայնացման հարցը։

— Զարժէ, աղ ալ ի՛նչ փալբոս է որ, այդ բանը նալետու ալ մինքին է ռապրեշիտ անել ո՞ւ..., հակառակեց մէկը։

— Է՛ է՛ է՛ հերիք ա, երթլով երթլով օրակարգը ուռչում ա, հա ուռչում, արա, սա ինչա՞, թամամ աջափ սանդալ դառաւ։ Ժողովականներից ոմանք համաձայն, էին օրակարգի մէջ տեղ տալ, ոմանք էլ հակառակ էին, առարկելով որ «լուրջ» հարցերի կողքին այն հարցը դնելը մի քիչ անյարմար է։

— Տովարիշչի, եա պրեդլագայու էտոտ վապրոս վիտեկուշչիխ դելախ ստավիտ։

Հարցը վճռուած էր։

Տեղայնացման կամ ինչպէս ասում են կարենիզացիայի հարցը, — որպէս ոչ արժանաւորագոյն մի հարց, դրւեց ընթացիկ հարցերի շարքում։

Բարձրագոյն կազմակերպւած մատերիաներից շատերը այդ հարցով բոլորովին չէին հետաքրքրւում, մի քանիսը նոյն իսկ չգիտէին թէ ինչի՞ մասին է խօսքը։ «Տեղայնացում» բառը նրանց ականջին շատ արտասովոր կերպով էր հնչում։ Մի քանիսն էլ մտածում էին այսպէս.

Ես այստեղ ժամանակաւորապէս գործուղւած անհատ եմ, ամիսը լրացաւ թէ չէ, գնալու եմ կենտրոն։ Ինձ վերաբերեալ խնդիր չէ։

Ընթերցողից այժմ ներողութիւն պիտի խնդրեմ, որ սկզբից չյայտնեցի թէ ժողովը փակ ժողով էր։ Իսկ իմ բացակայութիւնս՝ յարգելի։

Դուրս եկայ, շէնքի դիմաց, հրապարակի վրայ հաւաքւել էին մի խումբ գիւղացիներ։ Ստացել էր մի նամակ, որ պէտք էր կարդալ, ինձ որ տեսան, խնդրեցին։

Ահա նամակի բովանդակութիւնը.

— Շատ շատ սիրով ու կարօտով բարեւ ունիմ իմին բաբայիս, անկէ ետքն ալ մամայիս, Սիրուշին ու Թագուշին եւ ամենայն հարցանողաց, գրացոց ու բարեկամաց։ Նախ եւ առաջ, բաբա, իմիս խասիվեթս մի քաշիլ, ես շինըշատ աղէկ իմ, Թիթիլի գործի մէջ ուչէթովողութիւն կ'անիմ, էփէչի ամիս չէք կը ստանամ, ամմա յոյս հաւատ չկայ, որ երկան ատեն մնամ, չունքի—որովհետեւ,— հոս ալ իդա կառէնիզացիային բանը մէյդան հանիլ են. ուչէթվողվան հայնակ պիտի գրիս, կ'ասին, ամմա ես ալ ատ բաբայիս ցաւը— հայնակ լեզուով սորված չիմ, չիտիմ, աղ բանը հայնակ լեզուով մինքի՞ն է, չէնէ չէ. բուխգալտերը կ'ասէ քի, ուչէթովողտվան, բացի ռուսերէնից, ուրուշ լեզուով մինքին չէ։ Հօսի ժողովուրդն ալ, ռուսերէն չիտինք, կ'ասին։ Նամակիս մէջ երկու հօխա Սոչու թիթին ուղարկեցի, ստանալու ըլլաս նէ, գրէ որ իմանամ։

Նամակի ընթերցանութիւնը դեռ չէի վերջացրել, յայտնեցին, թէ ժողովը վերջանալու վրայ է, անցնում են ընթացիկ հարցերին։

Ընթացիկ հարցերի ժամանակ ժողովի դուռը բաց էր բոլորի համար։ Գնացի ներս։

Բնիկներից մէկը զեկուցում սկսեց ապարատի տեղայնացման մասին։ Բայց մի ուրիշը ընդառաջեց նրան, ու վեր կենալով՝ դառը — դառը թոնով, թուքը հաղիւ կուլ տալով՝ ասաց։

— Սաղովայի սեկրետարին ասլին ու կոլխոզի քանթոռը մէկ օթախի մէջ է, կ'ասին. կոլխոզնիկները ալայ-մալայ թուփ կ'ըլլան քանթոռին մէջը ու մէկմէկի բողազ կը պատռին ու չեն աբուլ տայ կ'ասին։ Մեր քռայեվոյ ռազաննն ալ, աղ բանի մասին չի գրել ու,— քառէնիզացիային պոչէն բռնել է։

— Ճշմարիտ ասած, ոչինչ չես հասկանում, երեւի յոգնածութիւնիցս է, լաւ կը լինի, այդ հարցը յետաձգել յառաջիկայ հերթական ժողովին,— առաջարկեց գործուղւածը։

— Վա՛յ, ոխ ըլլաս բեգիմ, ինչը չես հասկանայ, համե՛, կարթըցած չի՞ս, լսած չի՞ս գայիր։

— Վա՛յ դարա հնձարողին ալ մարը քար կտրի,— պոռթկաց մի ուրիշ պորտֆելավոր՝ նստած տեղից վեր կենալով,— աջափ մայմուն խաղցունելուց ե՞րբ պիտի խալսինք։

Նրան հետեւելով, միւսներն էլ ոտքի ելան։

— Ի՞նչպիսի որոշում որ կայացնէք այդ հարցի վերաբերմամբ, ես համաձայն եմ,— ասաց մէկը եւ դուրս սողաց։

— Ես էլ։

— Ես էլ։

— Ես էլ։

Բանն այնտեղ հասաւ, որ բոլորը դուրս եկան եւ այդպիսով տեղայնացման խնդիրը նորից քնեց։

«Մուրճ-Մանգաղ»

Խ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Յառաջ» հաղորդեց Խաչատուր Աւետիսեանի մահը Պոլէնի մէջ։

Ողբացեալ երիտասարդը Սասունի Փսանաց գաւառէն է, ծնած՝ 1897ին Ակին գիւղը։

Հայրենիքը ողբերգական կիւլե կը մղէր, կառչած՝ իր ամեհի լեռներուն։ Յեղափոխութեան ու պատուի պաշտպանութիւնը միս ու արիւն էր դարձեր մեր մեծ ու փոքրին։ Արդէն բերնէ բերան կ'երգըւէին Սերոբներու, Գէորգներու գիւցազնական երգերը, որոնց շունչին տակ հասակ նետեց մանուկ Խաչատուրը։ 1912ին Հալէպի մէջ կազմեցինք Թուրքի խումբը Սասունցիներուս։ Մեր խումբին ամէնէն գործունեայ անդամն էր Խաչատուրը, անողորմ թշնամի Թուրքին և նոյնքան թշնամի՝ փառ ու դաւաճան Հայերուն։ 1915ին Սասունը և Տարօնը մոխիրի վերածուեցան։ Խաչատուր լսեց բոլոր սարսափները և իր եղբօր նահատակութիւնը քանի մը ընկերներով։ 1917։ Ազատութեան փարոսը կ'երեւար։ Խաչատուր ուրախ և միշտ գործի էր։ Գէորգ Զավուշի մօրաքրոջ տղան, ընկ. Հ. Փափազեան Հալէպ եկաւ։ 1918ին ես կամաւոր գրուեցայ և Կիլիկիա գացի, իսկ ինքը ըսաւ թէ ուխտած է Հայաստան երթալ և գնաց։ Բայց կարճ տեւեց Հայ. Հանրապետութիւնը և Խաչատուր ալ շատերուն պէս ինկաւ օտարութեան մէջ։ Նորէն Հալէպ և յետոյ Ֆրանսա անցաւ։ Միշտ եղաւ Դաշնակցութեան կարգապահ և գործունեայ ընկեր։ Ուրիշներուն կը ձգեմ պարզել իր ամբողջ գործունէութիւնը։ 15 օր առաջ էր որ նամակով մը կը խնդրէր սենեակ մը գտնել, ու չեկաւ։ Ցաւիտենապէս բաժնուեցաւ իր վշտակիր ընկերներէն։ Դաւաճան մահը մարեց դեռ 35 գարուն չբոլորած այս երիտասարդն ալ։ Գոնէ մեռած ըլլար Սասունցիին վայել մահով, ռազմադաշտին վրայ, Գէորգներու, Հրայրներու, Աստուրներու և Կորիւններու կողքին...

Տարաբախտ ընկեր, թէեւ ցրուած ենք աշխարհէ աշխարհ, կարօտ հայրենի հողին ու ջուրին, բայց մեր հաւատքը, մեր ուխտը նոյնն է, ուշ-կանուխ պիտի հասնինք մեր իտէալին։ Պիտի ծածանի հայկական եռագոյնը Սասունի լեռներուն վրայ։ Ցարգա՛նք քեզ և Ազատութեան համար ինկած բոլոր յայտնի թէ անյայտ նահատակներուն։

Շիթ մը արցունք ձեր շիրիմներուն։

Ցարութիւն Աւետիսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ. — «Յառաջ»ի յաճախ գրուած է այս քաղաքի մասին, որ Արտէշի նահանգին ամէնէն բազմամարդ եւ փայլուն շրջանն է, իր մետաքսի գործարաններով եւ մանաւանդ Val-les-Bainsով։ Այս վերջին վայրը հազիւ 3 քիլոմեդր հեռաւորութիւն ունի եւ կ'արտադրէ առատ հանքային ջուր ամբողջ աշխարհին։ Անոր բաղնիքներէն օգտուելու համար, մինչեւ Գերմանիայէն եւ հեռու տեղերէն շրջիկներ կուգան։

Օդը մաքուր, ջուրը զուլալ, մանաւանդ կանանչազարդ տափաստաններն ու այգեստանները, մեր Վասպուրական աշխարհը կը յիշեցնեն։ 1924էն ի վեր այս գեղեցիկ վայրը ունեցած է հայկական գաղութ մը։ Ատեն մը կեանքը կ'եռար, շնորհիւ հայկական կազմակերպութիւններուն։

Հակառակ գործադրութեան տագնապին՝ մենք չունինք գործազուրկ եւ նոյնիսկ ուրիշ նահանգներէն եկող գործաւորներ կ'ընդունուին շատ գիւրութեամբ, եթէ ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր են։ Բայց եւ այնպէս, տնտեսական ընդհանուր տագնապին երկիւղը ազդեց մեր հայրենակիցներուն կորովին վրայ եւ սմքեցուց զանոնք։ Լուծուեցան մարմնամարզական, Հ. Օ. Ե. Մ. խումբերը, իսկ ազգային Միութիւնը միայ մէկ հոգիի ձեռք։ Ջուրը ինկաւ մանկապարտէզի ծրագիրը, ու այդ նպատակով հաւաքուած գումարը կը միայ դարձեալ մէկ հոգիի ձեռքը։

Այժմ ամէն մարդ իր պատեանը քաշուած է։ Մինչդեռ ուրիշները կը գործեն։ Երկու տարիէ ի վեր Ս. Փիէրի մէջ հայ երախաները Ա. Բ. Գ. կը սորվին, հոգ չէ թէ բողոքականներու ազդեցութեան տակ։

Արդ, քանի որ կը գտնուինք տանելի պայմաններու մէջ, եւ ունինք բաւական երիտասարդութիւն մը, ո՞ր օրուան կը սպասենք, եւ ինչու ազգային գործերը նոյնպէս երեսի վրայ ձգած, կ'ուզենք որ դուրսէն օգնեն մեզի։

Մեր ուժերէն վեր չէ քով քովի գալ, վանել քէն ու ոխ սերմանող տարրերը եւ կապուիլ լուրջ աշխատանքի։ Օրինակ, անկեղծ հաւատքով քով քովի գանք եւ կազմենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը որ թէ մեր գաղութը կ'ոգեւորէ եւ թէ մեր անունը կը բարձրացնէ օտարներուն առջեւ։ Միութիւնը զօրութիւն է։ Սթափինք եւ մենք մեզ հայ պահելու մասին խորհինք։

Մ. Թերզեան

ԹԱՏՐՈՆ

ԼԻՈՆ,—Շաբաթ երեկոյ ներկայացում մը տեղի ունեցաւ «Էմիլ Զօլայ»ի սրահին մէջ, կազմակերպուած ընկ. Մարութեանի կողմէ, խաղը՝ «Անառակ Որդին»։ Սրահը լեցուն էր բազմութեամբ եւ խաղարկութիւնը անցաւ շատ յաջող։

Շատ գոհ պիտի մնանք տեսնելով ընկ. Մարութեանի յաջորդական ներկայացումները։ Եւ վստահ ենք թէ ժողովուրդը միշտ պիտի քաջալերէ։

Երկու խօսք ալ հանդիսականներուն։

Եւրոպայի մէջ ենք բայց ոչ կարգէ կը հասկնանք, ոչ ալ կանոնը կը յարգենք։ Սրահի չորս պատերուն վրայ ազդարարուած է չծխել, բայց սրահէն ներս որ մտնես, կարծես մառախուղ է իջեր սիկարի մուխէն։ Եթէ Ֆրանսացի մը կազմակերպած ըլլար հանդէսը, բոլորս հլու հպատակ օրէնքը կը յարգէինք։ Բանի որ հայկական է, մխէ երթայ... Երկրորդ.— վարագոյրը բացուած է, բոլորս լուռ ու մունջ մտիկ կ'ընենք։ Ցանկարծ երեխաներու ձայն մըն է կը բարձրանայ, մէկը կուլայ, ուրիշ մը կը ճչայ ու բարձրաձայն կ'աղաղակէ, այս ժխորին մէջ դուն ալ եկուր բան հասկցիր։ Իմաստը յաճախ չենք հասկնար։ Ներկայացման պահուն այսպիսի խուր պահեր կը ստեղծուին, որ լուռ կենալէ զատ ոչ մէկ պատշաճ բան կրնաս ընել։ Եւ ահա մէկուն խելքին կը փչէ ծափահարել...

Մ. Տէր Պետրոսեան

50 ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐ ԳՈՐԾԻ ԳԼՈՒԽ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս գիտեն մեր «Յառաջ»ի ընթերցողները, Պիսկիւի Բօսքի անուշեղէնի գործարանը յուլիս 28ին արձակեց մօտ 50 գործաւորներ, տնտեսական տագնապի պատճառով։ Անոնց մեծ մասը մեր հայրենակիցներն էին։

Ուրախ եմ ըսելու որ այսօր դուռները բացաւ նոյն 50 գործաւորներուն առջեւ։ Ուրեմն, գործի գլուխ այն գործաւորները որ իրենց հաշիւները առած էին։ Արձանագրութիւնները սկսած են սեպտ. 2էն եւ պիտի տեւեն մինչեւ 15։ Հաւանական է որ նոր գործաւորներ ալ վարձեն, որովհետեւ այդ 50 գործաւորներէն ոմանք ուրիշ գործ գտած են։

Մեր գործաւորները այժմ աւիթը փախցնելու չեն, մանաւանդ հիմա որ գործ գտնելը դժուար է։ Հարիւրաւոր գործաւորներ առաւօտէն մինչեւ երեկոյ կը պտտին գործարանէ գործարան եւ յուսակտուր կը վերադառնան իրենց տուները։ Հայրենակիցներ կան որ 3-4 զաւակի տէր են եւ 5-6 ամիսէ ի վեր փողոցները կը չափեն Տօմէնիքէնէն մինչեւ Փըթիթ Մարի։

Լ. Օվիկեան

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Կոմիտասեան համերգը կազմակերպուելէ յետոյ, նորակազմ երգչախումբը կը շարունակէ զարգանալ գաղութիս համակրութեան արժանանալով։ Երգչախումբը կը պատրաստուի տալ աւելի լաւ համերգներ։

Երգչախումբին անդամուհիները առանց նկատի ունենալու իրենց ամենօրեայ յոգնութիւնները, աջ ու ձախ կը վազեն։ Երգչախումբի անդամները մեծ թիւ մը չեն ներկայացներ առայժմ, բայց յուսալի է որ 15ի հասնի քանի մը շաբաթէն։

Ազատ կամք

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Սեպտ. 13ի մարզահանդէսին մասնակցող մարզիկներուն ընդհանուր փորձը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի, սեպտ. 6, առաւօտեան ժամը 9ին C. A. Montrougeի մարզարանը, rue Celina Dubois, Montrouge, Փորթ տ'Օրլէան, Սթատ Պիւֆալոյի ճիշդ եռին։

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Միեւնոյն ատեն Պ. Վահանին ըսի.

— Այսինչ մարդուն փող տուր, դու չիմացած ըլլաս։

Երեկոյեան երբ մութ տուաւ, համբուրուեցինք Պ. Վահանի հետ եւ բաժնուեցինք։

— Հասնես Դաշտ,— ըսաւ ան,— շարունակես գործդ, մինչեւ փամփուշտիդ վերջանալը։

Ելանք սարի գագաթը։ Մեր տունէն եկան Օվօն եւ Աւօն՝ Վահանին պահողները.

Այնտեղից գացին ձորերը։ Հաց չունինք։ Կոտ ցորենը 12 հոգու առնելով՝ ալիւրն կ'ուտէինք, հաց եփած ատեն՝ կին ու երախայ, գունաթափ, անօթի կը շարուէին մեր առաջը։ Ախորժակնիս կը փակուէր, իրենց կը ցրուէինք։ 3-4 օր հող մնացինք։ Մսով՝ անօթի կուշտ ապրեցանք, առանց հացի։

Եղկարտցիներու քով կը գտնուէր քիչ մը եփուած պաշարը։ Կելիէկուզան գտնուած ատեննիս՝ դրանք մեզ դիմեցին իրենց անօթութեան համար։ Մենք տուինք մի տոպրակ բասմաթ. մաս մը կերեր էին, մաս մը մնացեր էր։ Խնդրեցանք՝ նորէն յետ առինք այդ մասը, որ կ'ըլլար մի փոքրիկ այծի տկճոր։ Այդ ես յանձնեցի Ալիջանցի Մինասին, որ ոչ ոքի չտայ։ Նամակ մը գրեցի Պ. Վահանին թէ՝ «մենք գեռ հոս ենք, եկո՛ւր երթանք միասին»։ Նամակս տանողը Ջօսոյի Բարսեղն էր։ Պ. Վահանը պատասխանեց.

«Ես անկարող եմ ձեզ հետ քալել, ո՞ւր մնաց ձեզ հետ գիշերով քալեմ։ Իմ տեղս այժմ շատ ապահով է։ Գացէ՛ք, Աստուած ձեզի հետ ըլլայ։ Բայց ըսածներս մտքէդ չհանէք»։

Այդ նամակն եւ ուրիշ շատ նամակներ յանձնած էի Մշոյ Դաշտի Տէրկէվանքի գիւղի Պ. Վարդանին, որ ինձ հետ բան չպատահի եւ այդ թուղթերը չձերբակալուին։ Նոյն ատեն լուր տարածեցի, թէ Պ. Վահանի թղթերը, որոնք Կելիէկուզան մնացեր էին, բռնուած են։

Կելիէկուզանի իշխանները նամակ մը գրած էին ինծի թէ՝ «մենք բոլորս քեզ հետ կ'իջնենք Դաշտ»։ Ես պատասխանեցի՝ «այս իրիկուն կ'երթամ Բամբըկայ, դուք հոն կը հաւաքուիք եւ կը խօսինք»։

Կառավարութիւնը հետքերնիս կորսնցուցած էր։ Տալուորցիք կը գտնուէին Կընգըհոտայ հովիտը, մինչեւ Եղկարտ եւ Զօրբը։ Կելիէկուզանցիք, Հիթենցիք, Իշխնձորցիք, կը գտնուէին Բամբըկայ եւ Կոշնիկ։

Ապրիլ 30ին ես Բամբըկայ էի։ Հող հաւաքուեցան մաս մը իշխաններ։ Իրենց մէջ անհամաձայնութիւն տիրեց թէ՝ «մենք մեր կնոն ու երախաները կը դրկենք բանակը, թող անձնատուր ըլլան»։ Ես ինչ ալ որ ըրի, չկրցայ առաջն առնել։

Ըսի՝ «կ'ուզէք՝ ձեր առաջը կ'ընկնեմ, կ'ուզէք՝ ձեր ետեւէն կուգամ, միասին գնանք Դաշտը»։ Չհամաձայնեցին։ Մնացին երեք տուն, որ մեզ հետ պիտի գային՝ Օսէի տան Սըրգօն, Պետոյի տան ռէս Աւէն եւ Կիրակոս։

Կէսօր եղաւ։ Հեռուէն մի շարք հրացաններու ձայն եկաւ։ Նախ քան այդ՝ զօրքի եւ Քրտերու մէջ լուր էր տարածուած, թէ ապրիլ 18ին Կելիէկուզանի կտուին թնդանօթի ռումբ է ինկեր Անդրանիկի առաջ, որը Անդրանիկին կտոր-կտոր ըրած է եւ կտորները ջուրը թափած։ Այդ ըսողները Բափեցի եւ Ախպեցի Հայերն են եղած, որոնք ըսեր էին ձերբակալուած Քիւրտերուն։ Ատոնք Բոզկցի են եղած եւ իբր մեզ բարեկամ։

Այդ խօսակցութիւնը կէսէ՜կէս կ'ըլլայ։ Քիւրտերը քաջալերուելով՝ կը սպաննեն 3 հայ ու կը փախչին։ Լուրը կը տարածեն ամբողջ Թուրքերու եւ Քիւրտերու մէջ, թէ Անդրանիկը այսինչ օրը սպաննուեր է։

Երբ ես Զօրբէն Բամբըկայ եկայ՝ 3 տեղաց մատնութիւն կ'ըլլայ. մատնիչները մեզ տեսած են։ Ժողովուրդը իրեն կինն ու երախան ղրկեցին անձնատուր ըլլալու համար։ Նախ՝ 1000էն աւելի էին, բայց, վերջը ամփոփուեցին, եղան 3000, նոյնիսկ աւելի։ Ձենք գիտեր, ո՛րչափ հաւանական է, ըսին թէ կանանց մէջ ալ մատնող եղաւ։

Մայիս 1ին, կէսօր չեղած, 18 հազար զօրք, Շաշկայ-Մուշկէն Կէփինով, Ամպրնու գլխով, Փշփուլով, Ալուչակով, Խտանով, Հալաղրայ գլխուց, Հիթենքու կողմէն, Կապլօրէն, Տալուորիկի Վերի Մերկերէն, հետն ալ Բատկանցի, Խփանցի, Ռաշկոնթացի, Խարզանցի, Բօզըկցի, Բէլէկցի, Իւսուֆի տան, Խաթեցի Քիւրտերը եւայլն, եւայլն, որոնք մեզանից անծանօթ եւ 6 օր հեռաւորութեան վրայ եղած աշիրէն էին, բոլորը միասին կը յարձակուեն Կոշնիկայ վրայ, հաստատ գիտնալով թէ ես հոն էի։ Ես 30 հոգով նստած էի Խիբուքար, Գէորգ, Իսօն, մի մասզինուոր ու ժողովուրդ ինծնից քիչ մը բարձր, մի մաս Տալուորցի եւ Կելիէկուզանցի բռնած էին Սխտոր Քար։

Ժամը 10ն էր։ Զօրքի առաջը ելաւ Ապաղանայ վարելու տեղը։ Ինձնից հեռու կ'ըլլային 1500 քայլ, Գէորգին եւ Իսոյին՝ մօտ 1000 քայլ։ Կռիւը սկսուեց։ Քիւրտերը պոռացին.

— Անդրանիկ փաշա՛, ալ ո՞ւր կ'ազատուիս, մեր խաւն ու քուկդ, միայն վաղը մնաց։

Կին ու երախայ, ծեր ու պառաւ, թոփալներ ու կաղեր, լալ ու կոծ շատ էր։ Ողբը բռնած էր չորս կողմը։ Ով որ քովս կուգար, կ'ըսէր.

— Դուն ազատուիր, մենք բոլորս կոտորուինք։

Եղկատարայ Գրգօն, Տալուորկի Դընէ Ստեփան կուգային, գաղտնի կ'ըսէին ինծի։

— Ժողովրդի վրայ յոյս մի դնէր, բոլորն ալ կը փախչին, դու մինակ կը մնաս։ Իւրաքանչիւրը մէկ-մէկ ճամբայ գտած է, կ'երթայ։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ - ԼՈՒ, ՍԷՆ - ՄԱՐԿՐԻԹ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Դաշնակցութեան Տան մէջ։

կը խօսի՝ ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՍՍՕ - ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Վաղը Կիրակի, կէս օրէ վերջ ցամը 5ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ։

կը խօսի՝ ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.—Վաղը Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ։

կը խօսի՝ ընկ. Բ. ԳԱՎԷՋԵԱՆ

Այս ժողովներուն կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ (ՔԱՇԱՆ-ՊԱՆԵԷՕ ՊՈՒՐԿԼԱՐԷՆ)Ի ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 150 Route d'Orléansի սրահին մէջ, հնրք. Թիւ 88 եւ իջնել պանեէօ։ Տեղի պիտի ունենան վիճակահանութիւն, դպրոցի աշակերտներու մրցանակաբաշխութիւն, վարչութեան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն եւ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին Քլիշի, փլաս տը լա Րէփիւպլիք, ծխավաճառին սրճարանը։

կը դասախօսէ՝ *ընկ. Վազգէն Շուշանեան։*

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Գաֆէ վօլթէր, Օտէօն Թատրոնին դիմացը։ կը դասախօսէ ընկեր Օ. Կարօ։ ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի, ժամը 4ին, 32 Ավինիւ տէ կօլլէն, սրճարանի վերնայարկը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ԼԻՈՆԻ Ներկացուցչական ժողովը վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի Լիոնի եւ շրջանի ներկայացուցիչներէն ճիշտ ժամանակին ներկայ ըլլալ։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 5ին ընկեր Վարոեանի բնակարանին մէջ. Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր Ապառաժ, Ռոստոմ խումբի բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին «Խաժակ» ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարան Ընթերցասրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄ

կազմակերպուած Տէսինի եւ Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ. մասնաճիւղերուն կողմէ, 6 սեպտ. կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Տէսինի ծանօթ դաշտին վրայ։

Հայկական խումբերն ալ կրնան նոյն օրը իսկ իրենց մասնակցութիւնը բերել։

ԵԹԷ *ամսավճարով հող գնած էք եւ կ'ուզէք ամսավճարով տուն շինել, կը ստանձնենք շինութիւնը հետեւեալ պայմաններով։ Տան ներսի մասը՝ փլաթր, իսկ դուրսի կողմը՝ ֆիպրօսիման, որ քարաշէն տան տոկունութիւն ունի եւ արտօնուած է քաղաքապետութենէն։*

Մէկ սենեակ 3×4 մ. 4995 ֆրանք, 2 սենեակ 2×3 եւ 3×3 մ. 6395 ֆր., 3 սենեակ 3×3 մ. 9900 ֆր։

Ունինք նաեւ ծախու փոքր եւ մեծ հողաբաժիններ Փարիզի արուարձաններուն մէջ, կայարանի մօտ, ամսական 150 ֆր. ամսավճար։ Մանրամասնութիւններու համար գրել՝ H. Hampartzoumian, Maison Maurice, 40 Bld. Bonne Nouvelle, Paris(10),

Քաթալոկները կը ղրկուին ձրի։

Կ'ուզուին գորգի գործաւորուհիներ։ Դիմել G. Avanozianի, Avenue Florian, (St. Loup), Marseille.

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ **ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ**

վերաբացած է իր գրասենեակը փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

13 Սեպտ. կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Stade Gaston Faralicqի մէջ, 204 Ave. Jean Jaurès, Pantin

60 ՀՈԳԻՆՈՑ ՁԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5, 10, 20 ՖՐԱՆՔ

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը։ Դիմել՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գրասենեակը՝ 1 Rue Saulnier, Paris (9)

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ԳՈՒՇԱԿՈՂ

CHEIK IZRAEL

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ եւ կը գուշակէ ապագան, ըստ աստղաբաբական եղանակի (սուրճի գաւաթով) եւ թղթախաղի միջոցաւ։

Կը մեկնէ նաեւ երազները՝ խիստ հասկնալի եղանակով։

Դիմել՝ 43—45 Rue de la Défense. Issy-les Moulineaux. *միայն շաբաթ օրերը ժամը 1էն 8 եւ կիրակի 10—20։*

Հաղորդ. միջոցներ՝ Փորթ Վէրսայլէն կամ Փորթ Օթէօյէն 32 եւ 23 թիւ թրամուէյ եւ իջնել Gare d'Issy,

EMPIRE Մէտրօ-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

FABRIQUE DE TRICOTS DE LUXE

Tel. Botzaris 22—98

20 Rue Mélingue, PARIS 19

Métro: BUTTES — CHOUMONT

PULL-OVER-GILET

Կ'արտադրէ մեծ քանակութեամբ ճաշակաւոր եւ ընտիր բուրդէ պատրաստուած ամէն տեսակ թրիքօէ հագուստներ։ Գաւառներէն եղած ապսպրանքները կը գործադրէ արագօրէն եւ խղճմտութեամբ։ Գիները անհամեմատօրէն աժան են։

Հ Ա Յ Ե Ր

ԱՅԼԵՒՍ ՎԱՐՁՔ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ

Անմիջապէս տէր եղէք գեղեցիկ հողաբաժնի մը, ՍԷՎՐԱՆի կայարանէն 300 մէթր հեռու, փարիզէն (կար տիւ նօրէն) 13 քիլոմեթր, 20 վայրկեանի ճանապարհ, օրական 150 շոգեկառք։ Լայն ծառուղիներու վրայ, ամէն դիւրութիւններով օժտուած հողաբաժիններ՝ անմիջապէս շինութեանց ձեռնարկելու համար։

Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Օդասուն շրջան։ Սէվրան քաղաքի ընդարձակումով ապագայի համար շահաւոր գործ։

փոխարժէքը՝ վճարելի 6 տարուան մէջ փոքր մասնավճարներով։ Հայ ընտանիքներու համար մասնաւոր կարգադրութիւններ։

Մանրամասնութիւնները ձրի ստանալու համար, գրել՝

Mr ANDRÉ ISAMBERT, 98 Rue Boileau, Paris (16)

կամ դիմել՝ Հինգշաբթի, Շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ կիրակի ամբողջ օրը «AUX TRÉFLES», Ave. de Livry à Sevran (կայարանէն 300 մէթր հեռու)։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ ՍԷՆ Միշէլ   Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԺՕՐԺ ԳԻՐՄԱՋԵԱՆ

1 ter Rue de Châteaudun. Boulongne s)Seine

Expertises comptables.— Questions fiscales.— Conseils,— Déclaration.— Dégrèvements fiscaux

ՎԿԱՅՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

ՔՍԱՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻ

ԿԸ ԿԱՐԳԱԴՐԷ ամենադժուարին հաշիւները ինչպէս նաեւ տուրքի վերաբերեալ խնդիրները խիստ դիւրամատչելի գիներով։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի(էմոռոյիտ) արմատակա դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մ թոտներով։

ցիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօ օրեր 10—12:   142 Fbg. St. DÉNIS   Tél. Nord 31-

(կառ տիւ նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով։

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով։

Գորգի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ թալթել տեղւոյն մէջ։

Դիմել՝ ԳԷՈՐԳ ԱՎՈՆԸՋԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La Marseille.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ փորխի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

62.— ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՉԵՑԻՆ

Խնդիրը հասկցուեցաւ։ Նաժըք Քէմալի գրկած այդ նամակիս մէջ, զոր Րիֆաթ Պէյի յանձներ էի, գաղտնի որեւէ բան չկար։ Սակայն Րիֆաթ պէյ որ արձանագրեր է նամակս ստանալը, իր յուշատետրին մէջ գրեր է նաեւ կարգ մը նօթեր Ապտիւլ-Հագ Համիտ, Էպուզիա,, Էքրէմ պէյերու մասին։ Գրաքննիչներն ալ կարծեր են թէ գաղտնի կոմիտէ մը կազմած են ասոնք եւ կը թղթակցին Նաժըք Քէմալի հետ։ Գործը գուշակեցի։ Բոլոր տարաձայնութիւնները կամ ամբաստանութիւնները յերիւրած էին լրտեսները, մասամբ ալ արդիւնք էին Պալատին կասկածամտութեան։ Հանդարտ պատասխանեցի.

— Րիֆաթ պէյ Միտիլլի կ'երթար, հրաժեշտ առնելու եկած էր, փութով քանի մը տող գրեցի, գրածս չեմ յիշեր, այսուհանդերձ նոյն բաներն էին, ինչ որ գրած եմ ուրիշ նամակներով։

Այս պատասխանէս յետոյ, հարցաքննութիւնը յետաձգեցին յաջորդ օրուան եւ զիս ազատ ձգեցին։

Յաջորդ առաւօտ նորէն գացի ոստիկանատուն։ Սիւրիւրի Էֆէնտի եւ Րաղըպ պէյ դեռ չէին եկած։ Հաճի Հասան փաշա ժպտուն դէմքով մը ըսաւ ինծի.

— Քանի մը դատարկապորտներ իրենց գործ մը շինելու համար այդպիսի ամբաստանութիւն մըն են ըրեր։ Հոգ մի ըներ, Րիֆաթ պէյ ալ կ'ազատի շուտով։

Ժամ մը յետոյ հասան Սիւրիւրի եւ Րաղըպ։ Միասին էին երկու անծանօթ երիտասարդներ։

Սիւրիւրի էֆէնտի կանչեց զիս եւ ըսաւ.

— Կը հաւատանք ձեր խօսքերուն։ Եւ սակայն անհրաժեշտ է քննել նաեւ այն նամակները, զորս Նաժըք Քէմալ պէյ ձեզի է գրկած։ Ո՞ւր դրած էք նամակները, պաշտօնեայ մը պիտի ղրկենք, որ բերէ։

Նաժըք Քէմալի նամակներուն մէջ ոչ մէկ բան կար վնասակար։ Բայց այդ նամակներուն մէջ դրած էի կարգ մը գրութիւններ, որոնք համձելի չպիտի թուէին պալատին եւ կառավարութեան դէմքերուն։

— Ես անձամբ կը բերեմ ձեր ուզած նամակները։

— Մենք վստահութիւն ունինք ձեր վրայ, միայն թէ կը վախնանք որ մեզ յետոյ կ'ամբաստանեն ատոր։ համար Կ'ըսեն թէ վնասակար նամակները պահած եւ միայնները միայն յանձնած է։

— Այն ատեն պաշտօնեան թող ինծի ընկերանայ, միասին երթանք։ Որովհետեւ բոլոր նամակներն ալ նոյն տեղը դրուած չեն։

— Առիկա յարմար է, համաձայն ենք։

Եւ պաշտօնեայ մը տուին, միասին տուն գացինք։ Նաժըք Քէմալի նամակները մեծ պահարանի մը մէջ դրինք, վերադարձանք։

— Քննութեան համար այս իրիկուն թող քովս մնան նամակները, վաղը նորէն եկէք, կը վերադարձնեմ ձեզի, ըսաւ Սիւրիւրի էֆէնտի։

Յաջորդ օրը մինչեւ իրիկուն սպասեցի ոստիկանատան մէջ։ Մարդ չեկաւ։ Միւս օրն ալ գացի։ Հաճի Հասան փաշա ըսաւ խնդալով.

— Զըսի՞։ Այս նորոյթն ալ անցաւ, գացէք ձեր «քէյֆ»ին նայեցէք։

Օրեր յետոյ պահանջեցի Նաժըք Քէմալի նամակները։ Վնասակար բաներ չէին, անոնց մէջ կը բաբախէր Նաժըք Քէմալի սիրտը, գրական արժէք ունէին։ Սիւրիւրի էֆէնտիին գնեցի։

— Վեհափառին մօտն են, չի տար, ըսաւ։

Քանի մը օր յետոյ, ազատ արձակեցին նաեւ Րիֆաթ պէյը։ Ան Շատերի մը նօթին ստեղծած խուճապը յոյս արեւափառ սուլթան տիւ Համիտի։

63.—ՊԱԼԱՏԻՆ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԷԻՆ ՅՕԴՈՒԱԾ

Բոլոր այս դէպքերէն ազդուած, խորհեցայ հանդարտ ու կեանքի մը նուիրուիլ։ Սակայն ջղային վիճակս արգելք կ'ըլլար այս ման։ Կռուիլ, պայքարիլ ու յարձակիլ կ'ուզէի։ Զբաղեցնելու համար գինքս, դարձեալ մտնել ուզեցի գրական կեանքի մէջ։ Սակայն այլեւս գեր լրագրող ըլլալ, այլ փրանսերէնէ թուրքերէնի պիտի թարգմանէի «Հաւատաքննութեան Գաղտնիքները»։ Զիա փաշայի Անատոլուգիոյ պատմութիւնը շատ համառօտ էր։ Գրեցի Փորթուկէզներուն պատմութիւնը եւ թերթօն հրատարակութեան տուի «Վագըթ»ի։ «Հաւատաքննութեան Գաղտնիքներ»ն ալ լոյս տեսան գիրքով։ Այս գիրքին պատճառով, բազմ գրպարտութիւններու զոհ դարձայ թէ բռնապետութեան եւ թէ սահմանադրութեան շրջանին։ «Հաւատաքննութեան «Գաղտնիքներ»ուն մանիչը հասկնալի է որ պիտի զրպարտէին բռնապետութեան շրջանին, բայց սահմանադրութեան շրջանին ինչո՞ւ ըլլար այդ։

Այդ գրքին մէջ կը ներկայացուէին Սպանիոյ կրած աղէտն ու թիւնները, եւ հայրենիքը փրկելու միջոցները։ Անշուշտ Ապտիւլ շատ պիտի սրտնեղէր այդ հրատարակութեան համար։ Կանչելով պէյը, կ'ըսէ.

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
6
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931

6 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1666

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐՈԳԵՆՔ, ՆՈՐՈԳՈՒԻ՛ՆՔ

Քանի մը խորհրդածութիւններ հայկական հանդէսներու մասին, որ անհրաժեշտ ազդակներ են մթնոլորտ ստեղծելու եւ ազգային ոգին վառ պահելու համար։

Ըսենք անմիջապէս որ, քանի մը հարիւր հոգի քով քովի բերելը, անոնց միջեւ հոգեկան կապ մը հաստատելը՝ պզտիկ արժանիքներ չեն, մեր ներկայ պայմաններուն մէջ։ Մանաւանդ անծայրածիր, միջազգային պողոտաներու վրայ։

Արեւելեան երկիրներու մէջ, դուռ-դրացի իրար կը տեսնեն եւ իրարմով կ'ապրին։ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ, կա՛մ ժամուն բակն է որ համախմբում կը ստեղծէ, կամ կուսակցական ակումբը, լսարանը։

Այստեղ, Փարիզի մէջ, սրճարաններու արտաքին կամ ներքին սրահներն են հայկական ժողովատեղիները։ Մէկ ալ՝ քանի մը պաշտօնական հաստատութիւններ, վերի, ոչ թէ ժողովրդական խաւերու համար։

Հանդէսներն են որ, զանազան առիթներով, շարժման եւ հաղորդակցութեան մէջ կը դնեն բազմութիւնները, գոնէ քանի մը ժամ։

Ուրեմն, որքան տեւէն ու զարգանան հանդէսները, երեկոյթները, ներկայացումները եւ նման համախմբումները, այնքան օգտակար են, մեկուսացումէ, ուծացումէ փրկելու համար բազմութիւնները։

Ամէնէն խոնարհ Հայր. Միութեան դաշտահանդէսն անգամ իր արժէքն ունի, քանի որ պատեհութիւն կ'ընծայէ համախմբուելու։ (Այս տարի քթէ բերնէ եկան Փարիզի դաշտահանդէսները, իբրեւ հետեւանք տեղատարափ անձրեւներուն որ կը շարունակուին յունիսէն ի վեր։ Այս տարի ոչ թէ ամառ, արե՛ւ ալ չունեցաւ Փարիզը, ինչպէս Ֆրանսայի մեծագոյն մասը)։

×

Առանց խտրութեան «շքեղ եւ աննախընթաց» են մեր բոլոր հանդէսները, Պօլսոյ Հայրենակցականէն մինչեւ Փարիզի Տիկնանց Միութեան տարեկան երեկոյթը...

Թող չցաւին կազմակերպիչները։ Բայց ակամայ ժպիտ մը կ'ունենանք, ամէն անգամ որ կը տեսնենք այդ երկու ածականները՝ ո՛ր եւ է հանդէսի յայտարարութեան գլուխը։

«Շքեղ եւ աննախընթաց»... Հայկական ո՞ր գործը շքեղ չէ, որպէսզի աննախընթաց չըլլայ։

Ըսել կ'ուզէինք թէ քիչ մը համեստութիւնը բան մը չի կորսնցնէր ձեռնարկին արժէքէն եւ յաջողութենէն։

Վերջը-վերջը բառերն ալ կը մաշին, կը կորսնցնեն իրենց իմաստը։ Եթէ բազմութիւններուն վրայ կ'ուզեն ազդել, ամէն մարդ քիչ-շատ գաղափար ունի մեր հանդէսներու կազմակերպութեան եւ բովանդակութեան մասին։ Երբ այնքան կը մաշեցնենք բառերը, ի՞նչպիսի ածական պիտի գործածենք, եթէ վաղն իրականանայ Հայաստանի ազատագրութիւնը, եւ իսկապէս շքեղ ու աննախընթաց հանդէս մը կազմակերպենք Սորպոնի ամփիթատրոնին կամ Թրոքատէրոյի թատրոնին մէջ...։

×

Յետոյ, կը կարծենք հաճոյք պատճառել, չափազանց թխելով, խճողելով հանդէսներու յայտագիրը։

«Յառաջ»ի թղթակցութիւններուն մէջ յաճախ կը կարդանք շարան—շարան անուններ երգողներու, արտասանողներու, զանազան դերակատարներու։ Եւ ի՛նչ որակումներ ամէն մէկուն համար։ Երբեմն կարճ կը կապենք, երբեմն չտեսնելու կը զարնենք, եւ պատմութիւնը կը շարունակուի։

Այստեղ ալ, չենք ուզեր ո եւ է մէկը վիրաւորել։ Ընդհակառակն, անկեղծ համակրանք ունինք բոլոր անոնց հանդէպ որ բաժին մը կը ստանձնեն, ճիգ մը կը փորձեն, ոգեւորութիւն մը կը ստեղծեն։ Բայց, ինչո՞ւ ի լուր աշխարհի տարածել տեղական մանրամասնութիւններ, երբ արդէն լի ու լի կը գնահատուին տեղին վրայ։

×

Մասնաւոր ուշադրութիւն կը պահանջեն մեր արտասանութիւնները։

Նախ, ընդհանրապէս չափազանց տեղ կը տրուի արտասանութեանց։ Եւ ամէն մէկու արտասանութեան։

Յետոյ, արտասանութիւններ կան որ կա՛մ ժամանակավրէպ են, կամ շատ մաշած եւ կամ անբովանդակ։

Մինչեւ այսօր ալ, բեմէ բեմ կը պտտին այն կտորները, որ առաջին անգամ — Թուրքիոյ մէջ — լոյս աշխարհ եկան 1908ին, Օսմ. սահմանադրութեան շրջանին։

Բան չէ՞ փոխուած այդ օրերէն մինչեւ այսօր։ Եթէ բան չէ փոխուած, գոնէ մեր տեղը փոխուա՞ծ է։

Անշուշտ կտորներ կան որ անմահ են, կապ չունին ո՛ր եւ է ժամանակի հետ։

Բայց այդպէ՞ս են բոլորն ալ։ Չկա՞ն կտորներ որոնց արտասանութեան դէմ ամէնէն առաջ հեղինակը ինք պիտի բողոքէր, այսօր, եթէ յանկարծ արթննար։

Կարելի էր այս դիտողութեան ենթարկել նաեւ շատ մը երգեր։ Բայց երգն ու արտասանութիւնը միեւնոյն բանը չեն։

Ըսենք, միայն, որ հոգեպէս կը շահինք, եթէ կարելի եղածին չափ քիչ տեղ տանք լալկան եղանակներուն, եւ նախընտրենք խրոխտ, ինքնավստահ, նոր եւ ամուր շեշտերն ու արտասանութիւնները։

... Քանի մը խորհրդածութիւններ, ի պէտս զարգացելոց։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, իր ուրբաթ օրուան նիստին մէջ լսեց Նուկօսլաւիոյ արտաքին նախարարին Մարինքովիչի զեկոյցը հոգատարութեանց յանձնախումբի աշխատանքին մասին։ Այս առթիւ, կարծիքներու փոխանակութիւն մը տեղի ունեցաւ օսմանեան կայսրութենէն անջատուած եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ դրուած երկիրներու աստիճանական ազատագրման, անոնց վրայէն հոգատարութեան վերացման մասին։ Այս հարցը այժմէական կարեւորութեամբ կը ներկայանայ ժողովին, Իրաքի հանդէպ Անգլիոյ բռնած ընթացքով եւ Ֆրանսայի կողմէ Սուրիոյ հոգատարութիւնը լքուելու մասին տարածուած լուրերով։

Իտալիոյ ներկայացուցիչը այս առթիւ յայտնեց թէ հոգատարութեան վերացումը նոր պետութեան համար պէտք է պարտադիր դարձնէ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի եւ բաց դրան սկզբունքներու կիրարկումը։ Նաեւ, կարգ մը վերապահումներ ըրաւ Իրաքի քարիւղի ընկերութեան հետ կնքուած համաձայնութեան մասին։ Այս վերապահումներէն յայտնի կ'ըլլայ թէ իտալական կառավարութիւնը կ'ուզէր Իրաքէն, Պաղեստինէն, Սուրիայէն ստանալ կարգ մը նման առաւելութիւններ եւ դիւրութիւններ քարիւղի ընկերութեան մը համար, որուն մէջ մեծ շահեր ունի։

Պարսկաստանի եւ Իրլանտայի ներկայացուցիչներն ալ կարգ մը վերապահումներ յայտնեցին։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը Քուրցիուս համաձայն գտնուեցաւ Իտալիոյ ներկայացուցիչին առաջարկներուն, որմէ վերջ, Ֆրանսայի կողմէ Պ. Ֆլանտէն յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը Սուրիոյ հոգատարութեան հարցին մէջ պիտի ներշնչուի հոգատարութեանց յանձնախումբի թելադրութիւններէն։

Սուրիոյ անկախացման մասին այս կարճ ակնարկութենէն յետոյ, Մարինքովիչ ներկայացուց վստահութեան քուէի առաջարկ մը հանդէպ հոգատարութեանց յանձնախումբին։ Առաջարկը ընդունուեցաւ։

Համայնավարները Անգլիոյ մէջ

Անգլիական թերթ մը կը հաղորդէ թէ Անգլիոյ ոստիկանութիւնը ուշի ուշով կը հետեւի երկրին մէջ համայնավարական գործունէութեան։ Ոստիկանութիւնը իմացած է թէ անգլիական համայնավար կազմակերպութիւնները կարեւոր գումարներ ստացած են, ուժեղ պայքար մը բանալու համար Մաքտոնըլտի ազգային կառավարութեան դէմ։

Համայնավար պետերը հրահանգ ստացած են իրենց ամբողջ գործունէութիւնը կեդրոնացնելու, մասնաւորաբար ճարտարարուեստի գլխաւոր քաղաքներու մէջ, Անգլիոյ հիւսիսարեւելքը, Լանքաշիր, Կալլէսի երկիրը եւ Կլասքով։

Համայնավարները կը յուսան ցոյցի մղել այս վայրերու անգործները, անմիջապէս որ անգործութեան նպաստը նուազի, համաձայն կառավարութեան ծրագրին։ Պիտի փորձեն նաեւ մեծ քանակութեամբ գրգռիչ թռուցիկներ ցրուել զօրանոցներուն մէջ։

Բանուորական շարժումը Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկար խորհրդարանին մէջ, վերջին գործադուլներու մասին, հարցապնդման ենթարկուեցաւ կառավարութիւնը։ Ներքին նախարարը պատասխանելով, յայտնեց թէ կառավարութիւնը երբեք չի մտածեր խափանել աշխատաւոր դասակարգի գործունէութիւնը, ապահովելու համար իր արհեստակցական շահերը։ Թէ ընդհակառակն, կառավարութիւնը յաճախ կը միջամտէ հարթելու համար դժուարութիւնները ի նպաստ բանուորներուն։

Նախարարը աւելցուց սակայն թէ կառավարութիւնը չի կրնար հանդուրժել որ քաղաքական հետապնդումներու համար գրգռութիւններ տարածուին երկրին մէջ, քաղաքական տարրերու կողմէ։

Նախարարը իր պատասխանին մէջ, ծանրացաւ բանուորական կուսակցութեան համայնավարական նկարագրին վրայ, յայտնելով թէ այդ կուսակցութիւնը անուն փոխած է խուսափելու համար օրէնքին խստութիւններէն։

Ռուսիա եւ Չեխոսլովաքիա

Չեխոսլովաք երեսփոխան եւ ազգ. ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Սէպա, ճամբորդութիւն մը կատարած էր Ռուսիոյ մէջ։ Այս ճամբորդութիւնը կարգ մը մեկնաբանութիւններու տեղի տուած է Փրակայի մամուլին մէջ։

Ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, Չեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարութիւնը տակաւին չէ մտածած Ռուսիոյ մէջ դիւանագիտական ներկայացուցչութիւն մը հաստատելու պարագային մասին, քանի որ դեռ, Ռուսիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ դիւանագիտական յարաբերութիւնները չեն կանոնաւորուած։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ
(ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՐԲՈՒԽԻ ԲՌՆՈՒԱԾ)

Այս մասին, Փրակայի մամուլին տուած բոլոր տեղեկութիւններն ուրեմն կանխահաս են։

Հաւանական է սակայն, որ Չեխոսլովաքիոյ կողմէ Խորհրդ. Միութեան իրաւական ճանաչումը խնդրոյ առարկայ դառնայ, եթէ ֆրանքեւռուս բանակցութիւնները ոչ-յարձակման դաշնագրի կնքման մասին, նպաստաւոր ելքի մը յանգին։

Պարզանի շէյխը հպատակութիւն կը յայտնէ

Գահիրէի «Ահրամ»ը կը գրէ Օգոստ. 20 թուականով.—

Մուսուլի կառավարիչը անցեալ ամսոյն վերջերը Զիպար մեկնեցաւ։ կանխապէս ան լուր ղրկած էր քիւրտ Պարզան ցեղի պետ Շէյխ Ահմէտին եւ հրաւիրած զայն տեսակցութեան, Ագարա գաւառակին մէջ։

Շէյխը ընդունելով իրեն եղած հրաւէրը՝ Միլա Մուստաֆան ղրկեց Ագարա, 150 զինեալ ոյժերով. իրաքեան իշխանութիւնները լաւագոյն ընդունելութիւնը ըրին անոնց։

Հետեւեալ օրը իրաքեան ուժերէն մաս մը ճամբայ ելաւ դէպի Զիպար, իր հետ առնելով կառավարիչը, յիշեալ քիւրտ ցեղը մեծամեծ պատիւներով ընդունելութիւն ըրաւ անոնց։ Միւս առաւօտ իրաքեան դրօշակը արդէն կը ծածանէր քաղաքին վրայ, միւս դրօշակին տեղ։ Պարզան ցեղի դիրքերուն վրայ հաստատուեցան իրաքեան զինուորներ եւ նախկին պահակները մեկնեցան դէպի քաղաքի կեդրոնը։ ի վերջոյ կառավարիչը Պարզան ցեղի պետին քով մեկնեցաւ, անոր ամարանոցը, որ կը գտնուէր Շերին լերան բարձունքներուն վրայ, որոնց գագաթները միշտ ձիւնով ծածկուած են։

Շէյխը ընդառաջ երթալով՝ ընդունեց կառավարիչը մեծ պատիւներով, ամբողջ երեք օր անոնք մնացին միասին։ երկար տեսակցութենէ մը վերջ Շէյխը պատրաստակամ գտնուեցաւ հպատակելու իրաքեան իշխանութեան առանց որեւէ պայմանի։ կառավարիչը յանուն պետութեան ընդունեց անոր առաջարկը։ Այս ամէնէն վերջ կառավարիչը գահաժառանգը Մուսուլ տանող օդանաւով, որ յատուկէն ղրկուած էր Զիպար, Մուսուլ վերադարձաւ։ Շէյխ Պարզան երկար գրութեամբ մը, Իրաքի թագաւորին ուղղուած՝ կը յայտնէր իր հաւատարմական զգացումները։

Մահափորձ Մուսթաֆա Քէմալի դէմ?

Պէյրութի «Էլիֆ Պա»ի տեղեկութեանց համաձայն, մահափորձ կատարուած է Մուսթաֆա Քէմալի դէմ, երբ ան Պրուսայէն Եալովա կ'երթար ինքնաշարժով։ Սակայն, արձակուած գնդակը վրիպելով, ուրիշ մը վիրաւորած է, եւ Մուսթաֆա Քէմալ շարունակած է իր ճամբան։

Թուրք թերթեր Մուսթաֆա Քէմալի դէմ յայտնուած դժգոհութիւններուն պատճառը նախագահութեան թեկնածուներուն նախանձին կը վերագրեն։ Ցարդ մանրամասնութիւնները յայտնի չեն այս ոճրափորձին, բայց կը կարծուի որ ընդդիմադիրներու կողմէ կազմակերպուած է։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ եղած են. հետապնդումները խստիւ կը շարունակուին։

Թրքական շարժանկար Ֆրանսայի մէջ

Էփինէյի մէջ, Թուրք բեմադրիչ մը Էրթողրուլ Մուհսին, սկսած է պատրաստել թրքերէն խօսուն շարժանկար մը, «Պոլսոյ Մուրացկանը», Իփէքճի եղբայրներու հաշուոյն։ Դերակատարները Պոլսոյ գեղարուեստից վարժարանին արուեստագէտներն են։ Շարժանկարը պիտի ունենայ յունարէն, արաբերէն եւ թրքերէն խօսակցութիւններ ու երգեր։ Արեւելեան երաժշտութիւնը պիտի դաշնաւորէ եւ դասական նուագներուն պիտի յարմարցնէ Թուրք երաժշտագէտ մը, Էրթօղրուլ Մուհսին, շարժանկարին արտաքին մասերը պատրաստած է Թուրքիոյ, Աթէնքի եւ Գահիրէի մէջ։

Չինաստանի ողողումները

Եանկ.Չէ գետը յորդած ըլլալով կը սպառնայ ողողել Նանքին քաղաքը։ Նանքինի տուներուն մօտը, երեք ամբարտակներ խորտակուեցան յորձանքին ուժգնութենէն։ Հազարաւոր բազմութիւններ ապաստանած են քաղաքին պարիսպներուն վրայ։ Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է արգիլելու համար ջուրերու խուժումը դէպի քաղաք։

Յոյն համայնավարներու ախորժակը

Վերջերս Յունաստանի մէջ, համայնավարներու խռովարարական յամառ գործունէութեան հետեւանքով, այլազան խըստութիւններու կարգին, յոյն կառավարութիւնը որոշեր էր երկրէն աքսորել այն համայնավարները, որոնք կը խանգարեն երկրին անդորրութիւնը։

Կառավարութիւնը որոշած ըլլալով բոլորովին անմարդաբնակ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

Ի՞ՆՉ ԱՆՈՒՆ ՏԱԼ ԱՅՍ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

— Մտէ՛ք։

Վարանումով ներս կը մտնենք։ Տպարանատիրոջ մը անշուք գրասենեակն է, աւելի անշուք քան Սէն-Միշէլի հայ ուսանողին սենեակը, աւելի անշուք ու անխնամ, քան գրագէտ-ուսուցչին աշխատասենեակը, որ միեւնոյն ատեն ճաշարան ու ննջարան է։

Թուղթի, մելանի եւ իւղի թանձր հոտ՝ մը մը կը դիմաւորէ քեզ, դուռը բացուելուն պէս։ Գրաշարներ կ'երթան ու կուգան։ Մեղուներու փեթակին նման գործունէութիւն կայ ամէն կողմ։ Մեքենաներու աղմուկ, որուն կ'ընկերանայ, շատ քիչ անգամ, բանուորներուն մէկ երգը, ճնշուած ու ղժգոհ։

Կ'ընդունուինք ցրտութեամբ, աւելի ճիշդ է ըսել պաղարիւնութեամբ։ Հայ տպարանատէրները, որոնցմէ այս մայրաքաղաքին մէջ տասնեւչորս կը հաշուուի արդէն, կը կասկածին մեր օրերու գրողներէն։

Արգահատանքի հով մը կը դիմաւորէ մեզ։ Դժուար է ինծի համար թուղթին յանձնել տակաւին զգայութիւնը որ կ'անցնի առհասարակ ունէ տպարանատիրոջ միտքէն, առաջին անգամ որ գրագէտ յաճախորդ մը կը բարեւէ զինքը։

Հայ տպարանատէրը պատճառներ ունի ղժգոհ վերաբերում ցուցնելու հայ գրողին ու թերթ հրատարակողին հանդէպ. ան պերճախօս պատմութիւններ գիտէ։

Փոխադարձաբար, հայ գրողն ալ ի՛րն ունի։ Հետեւաբար լաւ է որ չմտնենք ղժգոհութիւններու կալուածին մէջ։

Հայ գրողը պէտք չպիտի ունենար յարաբերութեան մէջ մտնելու տպարանատիրոջ հետ ուղղակի, եթէ մեր մէջ ալ զարգացած ըլլար հրատարակչական տուներու գրութիւնը։ Բառին իսկական իմաստով, մենք չունինք հրատարակչական ո եւ է մարմին կամ անհատ։ Մէկ կամ երկու գրավաճառներ են եղեր, որոնք դասագիրքեր հրատարակած են, միշտ ի վնաս հեղինակին։

Գրական գիրքերու տպագրութեան համար, հեղինակները բան մըն ալ վրայ տուած են, առանց որ եւ է դրական օգուտի։ Ա՛յս ալ ուրիշ ողբերգութիւն մըն է։ Այս է եղեր պատճառը, որ հայ հեղինակը ձեռագիրը բռնած, ափ կ'առնէ տպարանատիրոջ գրասենեակը, հազար հաշիւներէ, հազար մտածումներէ յետոյ։

Հասկնալի է անշուշտ, որ գրասենեակին մէջ ուր կը գտնուինք, աթոռի սով կայ։ Բայց քաղաքավարութեան համար, հատ մը կը ճարուի։

Պայմանագրական խօսակցութիւններէն յետոյ, տպարանատէրն է որ կը սկսի.

— Խորհուրդ չեմ տար գիրք կամ թերթ հրատարակել։ Ինծի համար նոյնն է, վճարողը դուք էք, սակայն կը ցաւիմ, որ վնասի պիտի ենթարկուինք։ Փորձառութիւնս ա՛յս կը թելադրէ ձեզի։

— Բայց այդ կերպով դուք ձեր շահուն հակառակ խորհուրդ մը տուած կ'ըլլաք, գիտել կուտանք։

— Ընդհակառակն։ Մեր շահը կը պահանջէ որչափ կարելի է, նուազ գործ ունենալ հայ յաճախորդի, մանաւանդ հայ գրողի ու հրատարակիչի հետ։ Արդէն տաղտկալի այս գործին մէջ, որքան նուազ հոգ ունենաք, այնքան լաւ է։

— Թերեւս ձեր միտքէն կ'անցընէք, թէ...

— Ո՛չ, մեր տպարանին՝ սկզբունքն է, հինէն ի վեր, կանխիկ գործառնութիւնը։ Ձեր քսակին կը մեղքնամ։ Պէտք է հասկցած ըլլայիք, որ ֆայերէն գիրք, կամ թերթ հրատարակելով, եթէ շահ մը չէք ակնկալեր, չէք ալ կրնար ձեր ծախքին գոնէ մէկ մասը հանել։ Ոչ միայն ամէն օր նոր գիրքեր լոյս կը տեսնեն, այլ՝ միայն Փարիզի մէջ հայերէն պարբերական հրատարակութիւններուն թիւը բարձրացած է քսանեւչորսի, *լաւ միտք պահեցէք*, քսանեւչորսի...

Նոր յուսախաբութեան մը քրտինքը զգալի կ'ըլլայ մեր ճակտին ու քունքերուն շուրջ։ Բայց դժուար է անշուշտ ընկրկիլ։ Ձեռագիրի կապոցը կը դնենք սեղանին վրայ, յաբելով.

— Բայց... խնդրեմ... չէ՞ք կարծեր որ ժամանակի ընթացքին պիտի կրնամ ծախսերս հանել։

— Դուք գաղափար ունի՞ք թէ մեր մէջ ինչպէս կը ծախուին գիրքերը։ Հեղինակ դառնալու, եւ տպագրուած երկասիրութիւն մը ունենալու իրողութիւնը կը բաւէ՞, լինելու համար աւելի մեծ հոգերու մէջ։

— Ծանօթ եմ բոլոր դժուարութիւններուն։

— Աւելի լաւ ուրեմն։ Կը նշանակէ, թէ գիտէք ամէն բան եւ կրկին կը փորձուիք քալելու նահատակութեան այդ ճամբէն։

— Գիտեմ որ նահատակութիւն է, հերոսութիւն է, խենթութիւն է մեր մէջ գիրք կամ թերթ հրատարակելը։ Ամէն հիւանդութեան դեղը գտնուած է, բայց այս մէկինը, ո՛չ։ Պիտի խնդրեմ, որ սակարկութեան սկսինք։

—Քանի մը տարիներու խնայողութիւնս է որ այս նպատակին պիտի յատկացնեմ։ Ըսեմ նաեւ որ իմ հաճոյքիս համար է այս զոհողութիւնը։ Ամէն անգամ որ պրակի մը փորձը տաք, պիտի վճարեմ ձեզի անոր տպագրութեան ծախքը։ Ընդամէնը տասը պրակ պիտի ըլլայ, ոչ աւելի եւ ոչ պակաս։

Տպարանատէրը հեգնական ծիծաղի մը հետ, որուն մէջ փորձառու մարդու եւ իրատեսի դառնութիւնը կար, կ'երկնցնէ իր ձեռքը։ Համաձայնութիւնը կը կայանայ։ Ձեռագիրը կը յանձնուի, անհրաժեշտ յանձնարարութիւններով ու խնդրանքներով, որպէսզի տպագրութիւնը խնամով կատարուի, թուղթին ու մելանին լաւը գործածուի։

Օրեր, շաբաթներ ու ամիսներ կ'անցնին։ Վերջապէս կը սկսին աշխատանքը։ Ձեռագիրը կը յանձնուի գրաշարներուն։ Կը սկսի տառապագին երթն ու դարձը, դէպի տպարան, դէպի գրաշարատուն, քրտինքներու մէջ, ամէն օր, օրը երկու կամ երեք անգամ յաճախ։ Փորձ փորձի ետեւէ կը հասնի, նոյն դժուարութիւններն ու անպատեհութիւնները կրկնուելով։ Առաջին օրերը տհաճութիւն ու ղժգոհութիւն։ Երբ հեղինակը ազատ պահ մը ունի, տպարանին մեքենաները ազատ չեն ու կը դառնան ուրիշներու համար, երբ մեքենան կը թեթեւնայ ու շունչ կը քաշէ, այս անգամ հեղինակը ազատ չէ։

Ես քիչը կը գրեմ, դուք շատը հասկցէք, սիրելի ընթերցող։ Վերջապէս գիրքը լոյս կը տեսնէ։ Հաշւեցուցակը կը ներկայացուի, որուն մէջ անպատճառ չնախատեսուած գումարներ կան։ Հեղինակին դէմքը կը մթագնի, ստիպուած է աւելին ալ վճարել, գիրքերը կարենալ փոխադրելու համար։ Պարտք կ'ընէ ու կը վճարէ, միշտ այն յոյսով, որ շուտով պիտի ծախուին անոնք։

Հազար օրինակ, տասնական օրինակ ծրարներով աչքին առջեւ են, հեղինակն է այդ բոլոր հատորներուն։ Իր կուրծքին կը սեղմէ առաջին օրինակը, որուն համար աչքի լոյս թափեր է եւ ա՛յնքան յոգնած։

Ծայր կուտայ ուրիշ մտմտուք մը։ Պէտք է զանոնք փոխադրել, պէտք է վճարել փոխադրութեան ծախսերը, եւ պէտք է գտնել միջոցը զանոնք տեղաւորելու...։

Գիրքը լոյս չտեսած, ծանուցում ծանուցումի ետեւէ։ Ամէն հեղինակ կամ թերթ հրատարակող, ձեռագիրը տպարան յանձնուած օրն իսկ, կը վազէ թերթերու խմբագրատուները, իր գրքին մասին յայտարարութիւն կուտայ։ Կայ նաեւ միամտութեան հոգեբանական կողմը։ Եթէ հեղինակին առաջին փորձն է, յամառօրէն կը հաւատայ ան, թէ գիրքը լոյս տեսնելուն պէս, իրարու ետեւէ յաճախորդներ պիտի ներկայանան։ Նամակներ պիտի ստանայ, պայմաններ պիտի առաջարկուին։ Կ'անցնի առաջին ամիսը եւ տակաւին դիմում չկայ ո՛չ մէկ տեղէ։ Կրկին յուսախաբութիւն։ Հեռաւոր գրավաճառներէ նամակներ կը ստանայ, որոնք առանց փոխարժէքի, հինգ-տասը օրինակ կ'ուզեն, զեղչուած գինով։ Կան որ իրենց տպագրած անպէտ ու բրածոյ գիրքերը կ'առաջարկեն իբրեւ փոխարինութիւն։

Հեղինակը ստիպուած է սակայն նկատի առնել ուրիշ գործօններ, գիրքերը վաճառքի հանելէ առաջ։ Ծրարները բանալուն պէս, երկու-երկու կամ մէկ-մէկ օրինակ պէտք է ղրկել թերթերուն, ըլլան անոնք օրաթերթ թէ պարբերական։ Երկու նպատակով, առաջին՝ «Ստացանք»ի բաժնին մէջ ծանուցուելու, եւ նպաստաւոր ու լաւագոյն պարագային, գրախօսականի մը նիւթ դառնալու համար։

Գրագէտներու եւ մտաւորականներու առաքումն ալ այս մարզին կը պատկանի։ Թերթերու մէջ շատ մի փնտռէք գրախօսականի բաժին։ Ատիկա պատահականութեան ձգուած է, տեսակ մը պերճանք մեր մէջ, մինչդեռ եւրոպական բոլոր օրաթերթերը նոյնքան կարեւորութիւն կուտան անոր, որքան ուրիշ բաժիններուն։ Գալով մտաւորական գրագէտներուն, տխուր է արձանագրել որ շատերը նոյնիսկ կենցաղագիտութիւնը չունին, ոչ միայն նոր հրատարակուած գիրքերուն մասին խօսելու, որ իրենցմէ չի պահանջուիր, այլ երկտողով մը ստացած ըլլալնին իսկ չեն գիջանիր յայտնել։ Մի՛ զարմանաք. այսպէս են մեր բարքերը։

Այս բոլոր չկամութիւններէն յետոյ, որեւէ հեղինակ որո՞ւ վրայ կրնայ դնել իր յոյսը տակաւին, յուսահատութեան չմատնուելու համար վերջնական կերպով։ Կայ ժողովուրդը եւ անոր ընթերցող մասը, շատ սահմանափակ թիւով, միշտ ոչ աւելի քան հինգ հարիւր հոգի, և կայ նաեւ գրավաճառը, որուն կ'ուղղուին աչքերը ամէն մէկ հեղինակի, ճարահատ, յուսահատած։

Ժողովուրդը...։ Մեր մէջ երթալով կը պակսին հայ ընթերցողները, նկատի առէք գաղթահայութեան բացառիկ պայմանները, դպրոցներու չգոյութիւնը եւ հայ երիտասարդութեան ուծացումը ազգային արժէքներէ։ Գալով գրավաճառին որ գիրքերու մթերանոցն է մեր մէջ եւ որուն բարեացակամութեան կապուած է որեւէ յաջողութիւն, իր հոգեբանութիւնը, տեսակէտն ու մեթոտն ունի։ Աճաւասիկ այդ հոգեբանութեան է որ ստիպուած է հանդիպիլ որեւէ հեղինակ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԱՅՐԻՆԵՐԸ

ԵԱՄԻԼԷԻ ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Նոր Պէյրութ կը հասնինք։ Աւանդութեան վառ գոյներէն դեռ խաղացող նայուածքս առաջին անգամ մայրիները որոնեց Լիբանանի լեռներուն վրայ։ Բայց լեռները, իրենց մերկութեան մէջ աւելի պարկեշտ, բաց ճակատով խոստովանեցան.

— Մայրինե՞րը... Սողոմոնեան տաճար մը, մարգարէական բանդագուշանք մը որոնք երբեմն միայն Աստուածաշունչի էջերուն մէջ ծաղկած են։ Այսօր, վերածուած իրենց իսկական վիճակին, այսինքն ստուերի, անոնք կը զարդարեն Լիբանանի դրօշը։

— Հապա Լամարթինի աղօ՞թքը՝ մայրիներու հովանիին տակ։

— Տարի մը ետ, եւ դարը կը վերջանայ այն օրէն ի վեր երբ Լամարթին ոտք դրաւ այս հողին վրայ։ Դարը բաւական չէ՞ նուիրագործելու համար նոր առասպել մը։

— Սո՞ւտ խօսեցաւ ուրեմն։

— Սուտը, բանաստեղծներուն մօտ, ներշնչում անունը ունի։ Լամարթին քնարերգու մըն էր, այսինքն Սողոմոնին արուեստակից։ Նոր Երգ Երգոց մը յօրինելու համար պէտք ունէր մայրիներու։ Ուրի՞շ։

— Ոչինչ։

Հիասթափութիւնս յանկարծական ցաւի մը պէս գալարեց միտքս։ Քիչ բան չէր... Մայրիներու անտառն էր որ փոթորկահար կ'ըլլար երեւակայութեանս մէջէն։

Իսկ հիմա Պշառէ եմ,— Եամիլէի ծննդավա՛յրը... Yamilé sous les Cèdres !...

Մարոնի քահանայ մը, որմէ տեղեկութիւն կը խնդրեմ, փութկոտութեամբ պատասխանելէ վերջ, իր կարգին կը հարցնէ.

— Մայրիները տեսնելու պիտի երթա՞ք։

— Տեսած եմ։

— Ո՞ւր։

— Սողոմոնի երգերուն մէջ եւ ձեր դրօշին վրայ։

— Վա՛խ մխիթարանք... Պէտք է բուն մայրիները տեսնել, հազիւ կէս ժամով հեռու էք անոնցմէ։ Պշառէէն մեկնիլ առանց այցելելու մայրինե՛րուն..., ատի մեղք մըն է զոր ոչ ոք յանդգնած է գործել մինչեւ հիմա։

Ու պատարագիչի մը պէս բազուկը կ'երկարէ ցոյց տալու համար այն ճամբան որ մեզ պիտի տանի դէպի մայրիները։

Իր ժէսթին ազդեցութեամբ սրբազան անտառը կը վերընձիւղի միտքիս մէջ։ Աւանդութիւնն ալ ուրեմն մայրի մըն է, դարաւոր ու հաստաբուն զոր կարելի է կտրել, բայց երբե՛ք արմատախիլ ընել։

Ինքնաշարժը կը յառաջանայ, պարտէզներով եզերուած պողոտայէ մը, շուք կածանի մը այնքան նման, ու կը հասնի ստորոտը լերան մը որուն յառաջակողմը կը թուի ըլլալ բերդի մը ճակատը, խարխուլ ու խոռոչաւոր։ Ծերպերէն ցցուող փշեթմթաւ խոտերը աւելի պարտադիր կը դարձնեն բերդին վերյիշումը։ Ճամբան, որմէ ինքնաշարժը պիտի բարձրանայ, դարձդարձիկ քիւ մը տեսքն ունի այս պատնէշին վրայ. այնքան սեպ որքան վիթխարի։ Նոյնիսկ ժայռերը, զորս մուրճն ու զուրը անզգամատած են շարունակելու համար ճամբուն գիծը, ոչ միայն չեն եղծաներ պատնէշին պատրանքը, այլ զայն կը լրացնեն՝ կեռիքներու (crèneaux) *պէս հակելով լայն քիւին վրայ։*

Ուղեւորին համար որ յաճախ ենթակայ է գլխապտոյտի, մէկ ճար կայ զերծ մնալու այդ պատահական նոպայէն,— աչքերը գոց երազել կառքին խորը։ Որովհետեւ եթէ լերան կողմը նայի, ինքզինքը պիտի կարծէ վերելակի մը մէջ որ կը մագլցի անվերջանալի պարիսպն ի վեր, իսկ եթէ դառնայ դէպի անդունդը... պիտի զգայ զարհուրանքը մէկու մը որ յանկարծ օդանաւի մը մէջ կը բանայ իր աչքերը։

Փոխն ի փոխ այս յուզումները ապրելով, կը հասնինք լեռան գագաթը։ Մինչեւ հոս ես կը կարծէի որ միայն Անրի Պորտոյի բեղուն երեւակայութեանն էր որ կը հետեւէի. բայց ո՛չ, Եամիլէ այս լեռներուն մէջ ծնած ու ծաղկած է, սա վայրի նարգիզներուն պէս։ Երիտասարդ մը մեզի կը խօսի այս պէ մուրազ աղջկան մասին։ Իր պատմութիւնը չնչին տարբերութիւններ կը ներկայացնէ Անրի Պորտոյի վէպին հետ։

Նոր վերելք չունինք, իսկապէս լերան գագաթն ենք։ Գոգ լեռնադաշտ մըն է, ոչ շատ ընդարձակ, խիստ նման թատերաբեմի մը, երեք կողմերէն պարսպուած բարձր սարերով որոնց վրայ տեղ տեղ դեռ ձիւնը կը շողայ յասմիկի ատամներու պէս։ Սարահարթը ծածկուած է ցորենով, տժգոյն ու վտիտ ցորեն մը որ չգիտես թէ ո՞ր օրին կը սպասէ հասուննալու։ Օգոստոսը կը վերջանա՛յ...։

Հէ՛յ Արածանիի խարտեաշ արտե՛ր, ինչպէս աքսորական հայը սիրտի ժորմոքով չվերյիշէ ձեզ։ Յուլիսի առաջին կէսին արդէն հայրենական արտ արեւը ձեզ կը վերածէր խաղաղ ու ծաւալուն բոցերու։ Երկրորդ կէսին ձեր որանները կ'աշտարակուէին կալերուն շուրջ...։

Այո՛, հոս հողը քարուտ է, հասկերը՝ վտիտ, արօրը՝ ճղճիմ, գութանին եռամեայ վիժած ձագուկը։ Եւ սակայն այս նիհար դաշտերու մէջ աւելի հեշտ է հայկական համապատկերներ մշակել, քան Պոնքորտի հրապարակին վրայ...։

Բայց ո՞ւր կ'երթամ։ Մոռցայ որ մեր անցագիրներուն վրայ գրուած է «վերադարձը արգիլուած»։ Սխալեցա՛յ։ Բամին որ Տար-իւլ-Ահիպի ձիւներուն սարսուռը կը բերէ, հայկական Տաւրոսի եւ Կորդուաց լեռներուն քամին կարծեցի։ Շատ հեռու չէ՛ն...

Չէ՛, շատ հեռու չեն, բայց այսօր ստիպուած ենք ամփոփուելու այս լեռնադաշտին վրայ։

Շուտով պիտի հասնինք դաշտին ծայրը, ու դեռ ծիլ մը մայրի չի տեսնուիր։ Ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ այն տնակին առջեւ ու մենք պիտի բնակինք։

— Ի՞նչ, հո՞ս են մայրիները, ծաղկամաններու մէ՞ջ կը մշակէք զանոնք։

—Մայրինե՞րը։ Էրզ-էլ-Թապ

— Տէրոջ Մայրինե՞րը։ Հա, տեսէք, հո՛ն, հո՛ն։

Բարի ուղեւորին ցուցամատը կ'երկարի դէպի սարահարթին խորը, եւ ինքը մեզ կը քաջալերէ ապահովելով որ հազիւ երկու երեք հարիւր մեթր ճամբայ ունինք։

Միայն այդքան հեռաւորութեան վրայ ենք, ու դեռ չենք տեսներ դարաւոր մայրիները, «վիթխարի եւ բարձրուղէշ»...

— Ձեր մայրի ըսածները մորենիի մացառներ չըլլա՛ն...

— Չէ՛, չէ՛, քիչ մըն ալ համբերութիւն, եւ հիմա կը տեսնէք մայրիները իրենց բովանդակ փառքին մէջ։

Հէ՛, բայց այս սարաւանդը թատերաբեմ չէ, այլ սեղան մը որուն Սրբութիւն Սրբոցը վերապահուած է մայրիներու հսկայ փունջին։

Դէպի խորը, լեռնադաշտը հետզհետէ նեղնալով կը ձեւացնէ խորշ մը շրջապատուած բլրակներով որոնք իրենց գիրքո՜վ ու աղեղնաձեւ շարքովը կը յօրինեն անձեռակերտ պարիսպ մը այս սրբազան ծառերու շուրջ։ Բայց ձեռակերտ պարիսպ մըն ալ կայ, որ աւելի մօտէն կը սեղմէ մայրիներու պուրակը, եւ որ, հաւանաբար, Լիբանանի հայ կառավարիչներէն մէկուն գործը ըլլայ, քանի որ հազիւ կէս դարու գոյութիւն ունի։

Այս կրկնակ պարիսպներէն վերջ, այցելուն ինքզինքը կը գտնէ մեծ դարաստանի մը մէջ, բաժնուած քանի մը գմբէթաձեւ ածուներու որոնց վրայ, փոխանակ պարտէզի վաղանցուկ ծաղիկներու, կը կանգնին բազմադարեան մայրիները, արդարեւ վիթխարի եւ բարձրուղէշ։ Ասոնք հաւասար եւ աստիճանաւոր ճիւղերով, աստղաձեւ տարածուն, նման են չինական փակոտաներու (ձէհէան)։ Ասոնք մայրիներուն դասական գեղեցկութեան ներկայացուցիչներն են։ Իրենց կանաչը նուազ մռայլ է, ու ասեղնաձեւ տերեւներուն վրայ կը թուի թէ հողէ մարմաշ մը նստած է։

Շատեր բարձր ու սլացիկ են, արմաւենիներու վայելչութեամբ։ Տաճարի մը սիւներուն պէս ուղիղ ու հաստատուն. իսկ կամարը իրենց իրերահիւս ճիւղերն են որ կը կազմեն եւ այն մութ թխութիւնը որով հագուած են, աւելի երիտասարդ, աւելի կենսունակ ցոյց կուտայ զիրենք։

ԵՂՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՑԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒ…

ԺԴ.

ՊՍԱԿ

Շատե՛ր կը տենչան փ… թեան, բայց քչե՛ր պէտք ժառանգնել պսակի։

Կան՝ որոնց մէջ ցանած բուսած ՝ փեսայութիւնը, տանթեան-ակռայի» բուսն… առջ...— «կարելի՞ է պսակ… ներն ու թերատամները...

Երկրի մէջ տապալած… ներ կան՝ որոնք կ'ապաստան… մը, որպէսզի շարունակեն… —Պէ՞տք է արտօնել որ բ… ուին այս բունակալները...

Զինադուլի ու հաշտ… պատգամաբերն է փ… թիւնը շատերու համար… հարկէ սրտատրոփ կը սպասէ… որպէսզի լքեն դաժան ու… ճակատները....— Ինչո՞վ կ… պսակել *այս դասալիքնե…*

Կան՝ որ փեսայութիւնը… տեն իբրեւ ծախսեր… հիանալի կառավարիչ, ու ա… ճնշող կը փնտռեն դայն,… կը վճարեն, աւելի շատ տ… *համար...—ո՞վ պիտի ուզ… կել երկրի մլատները...*

Աղքատ ծնած ու ա… թեան մէջ մեծցածներ կան, համար փեսայութիւնն ու… մեծահռչակ մեծատուներուն… սարիլն է...— Ինչպէ՞ս բ… անոնց երկրի վրայ գոյութի… *նեցող բազմապիսի* պատ… տարբերութիւնը, եւ տարբեր… *բազմապիսի* փեսաներու…

Բոլորը որսի՛ ելան, եւ… ալ ուղեցին երկրի երազը… որսալ կամ աղբիւրի ակը… վիշա՛պը... Բայց աչա… անոնցմէ որ լորամարգի ու… կ'որսան... — Պսակի ձեր հեր… կաւին չէ՛ հասած, անփ… փեսացուներ...

— Շատե՛ր սիրաբանեցի… Դու կարող էիր բնակիլ պ… րո՛ւ մէջ...— Ինչո՞ւ նախը… արհամարհուած այս հար… եւ հնհնուքներէ յորդած այ…
— Անխարդա՛խ է փեսայութ… տենչը, եւ արդա՛ր է որ պ… դուն...

— Բազմաթիւ անհօգու… կը հրջապատէին քեզ, եւ զ… կենակցէիր ազատութեա՛ն… Բայց աչա կը ծռէ՛ս գլուխ… հարս հոգի՛ առաջ ու գոյ… նարօտով կը կաշկանդէ՛ս բ… Ո՞ւր էր թէ կարենայի քու… բա՛յրը դառնալ եւ հիւսել… պսա՛կը...

— Ո՛չ մէկ միջնորդի… ունեցար, տիրանալու համար… հարսին... Հարսնետան պէ… ու լեցուն էր քու տունը, եւ… բերուող հե՛տ էր նստած նահ… հարսնացուն... — Ի՞նչպէս… տած քեզ ընդմիջել՝ միջնորդ… — Ինչպէ՞ս չուզեմ դիմաւոր… պսակին...

—Եթէ դուն չկամենա՛ս… ու խուսափի՛ս, պէտք է թա… ու նաեւ պատմել որ պսակ… ո՛վ դու, որ նախ քան… ծանուցանել, լռութեան մէջ… ծագործելէն վե՛րջ միայն կը… նուխ...

— Երկիրը կարիքներ… երկրի յոյսը դո՛ւք էք, ո՛վ… ցուներ, տուի՞ք ձեր տուրքը… որ ստանաք պսակի… *լունք...*

— Այո՛, այո՛, պսակը կ… բանայ մեծ փառնումներու… որ կծծի՛ են, եւ անոնք որ… ու չեն կարող իրենց վճար… *երկրին, ի զուր պիտի* … պսակի...

ՄՈՒՍ…

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակից… յօդուածագիրներէն իրենց ղր… ները գրել թուղթին մէկ էջի… եւ մելանով։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ԱԶԳԵՐՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Եզիպտական բանաստեղծութիւնը իր բարձրագոյն արտայայտութեան հասաւ անապատներու մէջ։ Քաղաքը եկաւ խեղդելու զայն։ Անապատական (պէտէվի) ցեղերը օժտուած էին զուներ երեւակայութեամբ եւ թրթռուն զգայութիւնով։ Այդպիսի անապատական կին մըն է, հողմով բանաստեղծ, որ, Դաշիրէի արքունիքին մէջ, հայրենաբաղձիկ հեռեւեալ աղուոր բանաստեղծութիւնը յօրինեց եւ առով շնորհն առացաւ իր անապատը դառնալու։

Աւելի կը նախընտրեմ վրանը, ուր հովը կուլայ,
քան թէ իշխանական դղեակը՝ իբրեւ բնակարան։
Աւելի կը սիրեմ շունը, որ կը հաչէ օտարականին ետեւէն,
քան թէ կատուն, որ գգուական եղանակով մը կը խորդայ։
Աւելի կը փափաքիմ մարմինս ծածկել կոշտ յաթերով,
քան թէ հագնիլ մետաքս կամ թաւիշ։
Աւելի կը նախընտրեմ գաճաւոբակը՝ ուղտի մը կռնակին,
քան թէ հեծնել աշխէտ ձի մը։
Աւելի անուշ կը թուի փոթորկին մռնչիւնը ականջիս մէջ,
քան թէ գեղգեղածայն երգերը։
Աւելի ախորժով կ'ուտեմ կտոր մը հացը, վրանիս անկիւնը,
քան թէքոլոր խորոված ները համադամ։
Սիրտս կը հառաչէ ու կը ցանկայ երթալ անապատն, իմ հայրենիքս,
Չի ուրիշ ոչ մէկ բնակավայր, որքան ալ գեղեցիկ ըլլայ, չի կրնար ամոքել ցաւս։

Սլովաք գրողներէն, Հուրբան Վայանսկի, որ մեռաւ պատերազմի վաղորդայնին, նոյն յուզումով կ'երգէ իր փոքրիկ հայրենիքը, որուն սիրոյն այնքա՜ն կռուեցաւ Մաճառներուն դէմ։

Գիտեմ,— իմ ազգս գրեթէ անուն չունի,
գիտեմ,— իր ցեղակիցներն իսկ շատ քիչ կը ճանչնան զայն,
Գիտեմ,— առանց իրեն ալ պիտի կատարուին պատմութեան մեծ դէպքերը,
իմ հայրենիքս պիտի մնայ միշտ փոքրիկ, նոյնիսկ եթէ պատահի վերիվայրում մը,
Գիտեմ, որ շատ աղքատ է ազգս որ կը թափառի երկրէ երկիր,
Որ կը հանդուրժէ ոճրագործի հարուածներուն,
Որ գերեզմանիս ալ վրայ իր ամօթի նշանը պիտի դնէ,
Թէեւ ես պատրաստ եմ արիւնս թափելու իրեն համար,
Գիտեմ, որ ձայնս պիտի մարի անարձագանգ,
Պիտի մարի եթէ ուժեղ իսկ ըլլար հրեշտակապետի մը ձայնին պէս,
Գիտեմ, որ իզուր պիտի անցնին զոհողութիւններս,
եւ սակայն, քանի՛ կանգուն է վերջին հիւղակը.
Ուր կը թրթռայ քաղցր սլովաք լեզուն,
իմ կենդանի սիրտս կապուած պիտի մնայ այդ հիւղակին։

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Գուրվիչ, խօսելով Ադրբէջանի ժողովրդական բանահիւսութեան մասին ռուսական «արուեստի տեղեկատու» պարբերականի մը մէջ, կը գրէ.—

Ադրբէջանի ժողովրդական բանաստեղծութիւնը զարգացաւ երկու ուղղութեամբ՝ շնորհիւ երկու տարբեր մշակոյթներու։ Առաջին ուղղութիւնը կը ներկայացնեն սաղանդարները, որոնք կը կրեն պարսկական ազդեցութիւն։ Երկրորդ ուղղութիւնը կը ներկայացնեն աշուղները, որոնք կը կրեն քրտական եւ թրքական երգերու ազդեցութիւնը։

«Աշուղ» կը նշանակէ, արաբերէն, սիրահար։ Եւ արաբները աշուղ կ'անուանէին այն երգիչները, որոնք օժտուած էին ձիրքով փառաբանելու եւ պանծացնելու դիւցազնային հերոսներու սրտի փոթորիկները։ Անոնք սերունդէ սերունդ կ'աւանդէին իրենց ստեղծագործութիւնները, եւ հարսնիքներու ու խնջոյքներու մէջ կ'երգէին «սազ»ով։ Այս նուագարանը 12 ձայնանիշ ունի եւ 4-8 աղելար։ Տեսակ մը նախնական մանտոլին։ Աշուղները կ'երգեն մինակ, բայց երբեմն զօրացնելու համար երգին ձայնական խաղերը, կ'ընկերակցին «զուռնայ»ին։

Նախապէս Ադրբէջանի աշուղները կը բարձրանային մինչեւ Խաներու պալատը, իբրեւ պաշտօնական երաժիշտներ։ Եւ այնտեղ թէ կը նուագէին, թէ միմոսային խաղեր կը ներկայացնէին։ Ետքէն այս հրապիները հեռացուեցան պալատէն։ Այնուհետեւ աշուղները դարձան ժողովրդական հասարակ երգիչներ, որոնք գիւղէ գիւղ կը պտըտէին եւ յաճախ աշուղ աշուղի դէմ մրցումներ կը կատարէին։ Այդ մրցումները չափազանց դժուար են, եւ կը պահանջեն տաղանդ եւ շնորհք։ Անոնք պարտաւոր են յանպատրաստից երգել, հարցումներու պատասխանել եւ ցոյց տալ իրենց սազին հոգին։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Ճափոնական արուեստը նոր չէ, որ իր ազդեցութիւնը կը գործէ ռուսականին վրայ։ Ճափոնի առաջին յաղթութենէն յետոյ, Ռուսիա հասկցաւ թէ որքա՜ն յառաջդիմած է այս ազգը։ Եւ սկսաւ ուսումնասիրել զայն։ Ընդհ. պատերազմէն առաջ բաւական ուսումնասիրութիւններ կատարուած էին այդ ուղղութեամբ։ Մասնաւորապէս Մէյերխոլդ իր մէկ գիրքին մէջ, «Թատրոնի մասին», զոր հրատարակեց 1912ին, կը թելադրէր օգտագործել ճափոնական կարգ մը բեմական ձեւեր։ 1916—1917 Մէյերխոլդ իր արուեստանոցին մէջ մասնաւոր բաժին մը բացաւ ճանչցնելու համար ճափոնական եւ չինական թատերական գիտութիւնը։

Եւ սակայն ճափոնական ազդեցութիւնը կը յայտնուի մասնաւորապէս ընդհ. պատերազմէն յետոյ։ Մէյերխոլդ կը շարունակէր իր ուսումնասիրութիւնները։ Այսպէս Անտառին մէջ ծանօթ «կամրջակին» յարդարումը կը յիշեցնէ ճափոնական թատերական բեմին ճարտարապետական գլխաւոր տարրերը, մասնաւորաբար «ծաղկեալ արահետը», երբ իրական դրուագի մը կը վերածուի դերասանին բեմ մըտնելը կամ բեմէն մեկնիլը։ Դարձեալ Բուբուսին ներկայացման մէջ երաժշտական ընկերակցութիւնը կը յիշեցնէ ճափոնական թատրոնի աւանդութիւնները, կամ, վերջապէս, տեսութիւնը մնջկատակային նախերգանք մը դնելու իւրաքանչիւր թատերախաղի սկիզբը, ինչ որ, շնորհիւ դիմախաղային այդ հարուստ արտայայտութեանց, հանդիսատեսը կը պատրաստէ աւելի դիւրութեամբ հասկնալու, ետքէն, խաղին իմաստը։ Այսպէս, Մէյերխոլդ իր բազմաթիւ նորութիւնները կը քաղէր ճափոնական թատրոնին խաղարկութեան եղանակներէն ու բեմայարդարման ձեւերէն։

Աւելի յետոյ Լէնինկրատի ռուս յառաջապահ բեմավարները, Ս. Ռադլով եւ Վ. Սոլովիէվ, իրենց կարգին փորձեցին իւրացնել ճափոնական թատերագիտութիւնը։ Նոյնիսկ աշխատեցան ճափոնական թատերախաղերը ներկայացնել համաձայն ճափոնական աւանդութիւններու, այսպէսով պատրաստելու համար թատերական յեղափոխութիւն մը ոչ միայն դերասաններու ուսման, այլ նոյնիսկ հանդիսատեսներու ըմբռնումին մէջ։ Այդ փորձերը կարելի էր իրագործել միայն Լէնինկրատի բեմերուն վրայ, որովհետեւ Ռուսիոյ նախկին մայրաքաղաքը կը համարուի կեդրոնական հաւաքավայրը արեւելեան արուեստին ու գիտութեան տուած բոլոր ծանօթութիւններուն։

Եւ միացեալ ուժերով, հսկողութեանը տակ Փրոֆ. Կոնրադի, որ մասնագէտ է ճափոնական թատերական գործերու, եւ ղեկավարութեանը տակ Ռադլովի ու Սոլովիէվի, որոնք խորապէս ուսումնասիրած էին ճափոն թատերագիտութեան բոլոր տեսական հարցերը, կատարեալ յաջողութեամբ ներկայացուեցան նախ «Նաքունակոյի տաղերգութիւնը» ակադեմական արուեստանոցին մէջ, յետոյ «Երջանիկ տարեդարձները»՝ արուեստներու պատմութեան կաճառին թատերական աշխատանոցին մէջ։

Յաջողութիւնը, որ մասամբ կը պատկանէր արեւելագէտ երաժիշտներու եւ զարդանկարիչներու, արդիւնքն էր կատարեալ վերատադրութեանը ճափոնական թատերաբեմի ոճային էական սկզբունքներուն՝ իրենց բոլոր յարաբերութիւններով (ճարտարապետութիւն, բեմայարդարում, դերասանական շարժուձեւեր, երաժշտութիւն)։ Բեմավարները դեռ բակատար առած էին միայն երիտասարդները, որոնք աւելի ճկուն են, զէթ կաղապարուած չեն թատերական արուեստի հին ըմբռնումներով։

Ճափոնական թատրոնին ազդեցութիւնը ռուսականին վրայ կը հաստատուի նաեւ ճափոն թատերախումբերու այցելութեամբ, յիշենք Կաբուքիի այցելութիւնը, որ շատ բան սորվեցուց Ռուսերուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐԳԸ ԵԿԱՒ ՀԱՅ ԱՇՈՒՂՆԵՐՈՒՆ

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (22 օգոստ.) բաց նամակ մը ստորագրած են Սուրէն Վահունի, Գուրգէն Սարեան եւ Գ. Մաճառեան, ընդդէմ աշուղ Շարայ Տալեանի եւ բոլոր աշուղական երգերուն։ Մինչեւ հիմա աշուղ Շարայ Տալեան պարծանքն էր Երեւանի բեմերուն, իբրեւ ժողովրդական երաժշտութեան մէկ աշխատաւորը։ Հիմա կարգը եկաւ բեմէն նետելու նաեւ Տալեանը, բայց մանաւանդ հայ աշուղական երգերը։ Կը բաւէ, որքան ծառայեց։ Հիմա ասպարէզէն կը քշեն բոլշեւիկեան «ենտուզիազմով»։ Այսօր կը հանդուրժեն, վաղը կը վտարեն։ Բայց եւ այնպէս հետզհետէ դիրքերը կը գրաւեն։ Հասկցողին շատ բարեւ։ Բաց նամակը շատ գեղեցիկ է, կ'արժէ արտատպել ամբողջութեամբ.—

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ՊԷՏՔ Է ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Արդէն 4րդ տարին է, ինչ Շարայ Տալեանը իր «Հայ աշուղներով» հանդէս է գալիս մեր բեմերի վրայ։ Չորս տարի անընդհատ մեր աշխատաւորութեանը հրամցւում է աշուղական երգերի քօղի տակ աւատապետական միամիտ փիլիսոփայութիւնը կեանքի, մահու, սիրոյ մասին, որը պրոլետարական գաղափարախօսութեան հետ ոչ մի առնչութիւն ունենալ չի կարող։ Աշուղ ջիւանիական եւ սայաթնովայական երգերի գնով որոշ եղանակներ պահպանում են իրենց ֆիզիքական? գոյութիւնը։ Սակայն այստեղ գոյութեան խնդիրը չէ միայն։

Այսօր, երբ տնտեսական ճակատում յաղթանակող պրոլետարիատն իր գերիշխանութիւնն է հաստատում նաեւ արուեստի ճակատում, քնած չէ նաեւ դասակարգային թշնամին. եւ զարմանալի կը լինի, եթէ հանդէս չգան մարդիկ, որոնք արուեստի, այդ նուրբ զէնքի միջոցով աշխատէին թեքել մեր զանգւածին ուշադրութիւնը մեր առջեւ կանգնած վիթխարի խնդիրներից, մեր առօրեայից, բթացնել նրա դասակարգային զգօնութիւնն, օրօրելով նրան միջնադարեան «բայաթի»ներով, հարէմային մեղկ ու զզւելի «մոտիվ»ներով, հայ աշուղներով, եւայլն։ Շարայ Տալեանն առարկայօրէն կատարում է այդ գործը։

Երկու ամիս առաջ տեղի ունեցած երաժշտական վիճաբանութիւնը եւ յետագայում համաժողովը շեշտեցին, որ միջնադարեան տարաբաղով հանդէս եկող ժամանակակից երաժշտական Տոն-Քիշոտները միայն փչացնել կարող են մեր աշխատաւորութեան նոր կազմակերպւող երաժշտական ճաշակը եւ իրենց համերգներով կամայ թէ ակամայ կատարում են մի գործ, որը հաւասար է վնասարարութեան արուեստի ճակատում։

Թւում է, թէ այդ բոլորից յետոյ վերջ կը տրւէին այդ աշուղական երեկոներին, որ համապատասխան մարմինները հաշւի կ'առնէին աշխատաւորութեան առողջ քննադատութեան ձայնը։

Աւա՜ղ։

Շարայ Տալեանին թոյլատրւած է հանդէս գալ այսօր եւ վաղը նոյն երգացանկով։ «Վերջին անգամ Երեւանում» ազդարարւում են «յայտնի երգչի» յայտարարութիւնները։ Մենք թերահաւատ ենք «այդ վերջին անգամի» նկատմամբ, որը դաւառական երգիչների ամենասիրած արտայայտութիւնն է գրամական նկատառումների համար։ Այսօր «վերջին անգամ Երեւանում», վաղը կը լինի «Նախավերջին անգամ Լենինականում», «առաջին անգամ Ալլահվերդում» եւ այսպէս անվերջ։ Վաղը մեր աշխատաւորութիւնը պիտի լսի աշուղ-ջիւանիական այսպիսի գոհարներ.—

փորձանք ու հալածանք ու նեղութիւն, ազգերի գլխին,
ինչպէս քարւան շարւէ շարան, կուգան ու կ'երթան։

Հարցնում ենք.— Դեռ երկա՞ր մեր զանգւածին պէտք է հրամցւի ազգայնական թոյնով լցւած այդ աղբը։ Մինչեւ ե՞րբ պէտք է թոյլատրւի այդ երգիչներին հաշւի չառնել աշխատաւորութեան երաժշտական պահանջը։ Մեզ հարկաւոր է առողջ պրոլետարական երաժշտութիւն, որ պիտի բարձրացնի մեր աշխատաւորութեան երաժշտական ճաշակը եւ պռչից գնալու փոխարէն պէտք է կազմակերպի նրա տրամադրութիւնը. մեզ հարկաւոր է ճարտարարուեստական դարի երաժշտութիւնը, մեզ հարկաւոր է 518 վիթխարի գործարանների համերգը։

Այս երաժշտութիւնը ստեղծւում է, բայց Տալեանները աւատապետական երաժշտութեան վերահաստատման փորձերով խանգարում են այդ գործը։

Մենք պահանջում ենք արգիլել Շարայ Տալեանի եւ նման համերգները եւ առհասարակ դնում ենք նման երգացանկերի վերանայման խնդիրը։ Մենք պահանջում ենք համապատասխան մարմիններից ուշադիր լինել դէպի այդ գործը, որպէսզի նման համերգները՝

Տէր եւ Տիկին Ըրամ Նորեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց չորրորդ զաւկին՝ ՎԱԼԱՆԴԻՆԻ

2 Սեպտ. 1931 Փարիզ

ինչպէս քարւան շարւէ շարան չգան ու երթան։

ԽՄԲ.— Այս բաց նամակը ստորագրած են երեք հոգի, բայց կրնա՞յի ըսել թէ ո՛վ թելադրած եւ իրենց գրել տուած է այդ։ Մենք բնագրին մէջէն հանած ենք միայն ռուսերէն, ֆրանսերէն եւ թուրքերէն բառերը, քիչ մը հայերէնի նմանցնելու համար աղտոտ լեզուն այդ 3 պարոններուն, որոնք Մոսկուայի ապաղգային ու մեծապետական վարժեցներուն սորուկներն են միայն։

ՔԻՒՐՏԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ԵՒ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 11ին, Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Պետական Հրատարակչական մարմինին հրաւէրով մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը քիւրտերէն լեզուին, տարագրանութեան (թէրմինոլոժի) եւ դասագրքերու քննութեան մասին։

Քիւրտերէնի եւ իր տարազաբանութեան մասին խօսեցաւ փրոֆ. Խաչատրեան, որ երկար կանգ առաւ հնդեւրոպական լեզուներու եւ մասնաւորապէս փարսերէնի վրայ, ցոյց տալով անոնց բառարմատներուն նմանութիւնը քիւրտերէնի հետ։

Ետքոյ արտայայտուեցան 10 հոգի։ Խորհրդակցութիւնն անհրաժեշտ համարեց փրոֆ. Խաչատրեանի առաջարկած յանձնաժողովին խմբագրութեամբ կազմել քիւրտերէն բառարան եւ քերականութիւն։

Քիւրտերէն «Րիաթազա» թերթի խմբագրութիւնն ալ մասնակցեցաւ խորհրդակցութեան։ Նուրի, խմբագիրը, ցոյց տուաւ թերթին նուաճումները։

Ետքոյ խորհրդակցութիւնը շեղելով անցաւ ուրիշ հարցերու։ Խմբագիր Նուրի ներկայացուց իր թերթին քաղաքական սխալները։

Որոշուեցաւ ուժ տալ Ռիա-Թազայի, խմբագիրներուն թիւը հասցնել 5ի, թերթը փոխանակ 10 օրը մէկ անգամ հրատարակելու, լոյս ընծայել 5 օրը մէկ անգամ։ Խորհրդակցութիւնը ցոյց տուաւ որ դասագիրքերը անհամապատասխան են օրուան պահանջին, ուստի որոշուեցաւ քիւրտերէնի թարգմանել շարք մը հայերէն եւ ռուսերէն դասագիրքեր։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. Շ.

Շավիլի Ե. Ե. Միութեան մարզիկներու տարեվերջի ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ։ Կարդացուեցաւ գնդախաղի խումբի տարեկան գործունէութեան տեղեկագիրը։ Խումբը կատարած է 24 մրցումներ, որոնց 15 յաղթանակ 4ը պարտութիւն եւ 5ը հաւասար, նշանակած է 62 կոլ 24ի դէմ, մասնակցած է 3 անգամ մըրցումի, մնալով quart finaliste։

Մեզ կը մնայ շնորհաւորել հրապարակաւ բոլոր մարզիկները որոնք միշտ աշխատեցան խումբին յառաջդիմութեան, պահելով իրենց մէջ միշտ եղբայրական սերտ կապակցութիւն մը։

Ընտրուեցաւ 1931—32 տարեշրջանի յանձնախումբը։ Խումբը այս տարի իր մէջ կ'ունենայ 14 խաղացողներ.—Պ. Պօյաճեան, Ժ. Պօյաճեան (յ. անդամ) Յ. Դաւիթեան, Ս. Դպիրեան, Պ. Երամեան (խմբ.) Յ. Էքպէրեան (յ. անդամ), Թոր. Էքպէրեան, Կ. Մկրտիչեան, Հ. Ուղուրեան, Պ. Քիւլչէեան (փոխ խմբ.), Զ. Քէօշքէրեան, Զ. Քալայճեան, Կ. Քալէնճեան։

Անցեալ կիրակի Վիռօֆլէյի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Շ.Ե.Ե.Միութեան եւ C. A. S. G. (H. C.) խումբերու մրցումը։ Խաղը ընդհանուր առմամբ գոհացուցիչ էր, մանաւանդ հայ յառաջապահներու աքրագաշարժութիւնը, որով կրցան յաղթանակ մը ապահովել, շահելով 6 նշանակէտ 2ի դէմ։ Այսօր կիրակի խումբը կը մրցի A. S. Cachan (1)ի դէմ, հակառակորդին դաշտին վրայ, ժամը 3,30ին։ Ժամադրավայր մարզիկներուն «Au puits sans vin» ժամը 1.30ին։

Կ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ես կ'ըսէի.

— Ո՛չ մէկդ մի մնաք, ես հոս պիտի մնամ եւ հոս մեռնեմ, որովհետեւ բարկացած էի իրենց կիներուն անձնատուր ըլլալու եւ հետս Դաշտ չերթալու համար։ (Այս կիներու հետ միայն երկու էին գացած, մէկը Գիւղաշէնցի, մէկը Կէլիէկուզանցի)։

Հոն հասնելնուն՝ զօրքերը սպաննած էին այդ երկու տղամարդը։ Յարձակումը չորս կողմից էր։ Բոլոր կամուրջները առան։ Մեզի մնաց միայն մի կամուրջ՝ Բամբըկայ տակը գաղտնի կապուած։

Երբ կռիւը սկսուեց, Հիթենցիք այս կողմից անցան դէպի իրենց կողմը եւ կամուրջի գերանի մէկը գցեցին ջուրը։ Մեր դիմաց երեւացին Քիւրտերը, 7-8 մարդ իջան, սպաննեցին կիներ, թալանեցին ոչխարն ու իրերը, ու ելան գացին Հեթինկ գիւղը։

Կամուրջին վրայ միայն մի գերան էր մնացեր, ոչ մի հնարաւորութիւն չկար անցնելու։

Մութ տալուն մօտ էր։ Նամակ մը գրեցի Գէորգին ու Իսօյին, որ բոլորը հաւաքուեն ու ժողովրդի հետ գան քովս։ Գէորգը եկաւ Ալիջանցի Միսաքի հետ՝ մաս մը զինուորներով։ Իսօն, Սէմալայ Տէր Կարապետ եւ Զօլլօ Յարութիւն մնացեր էին իրենց դիրքերը։ Նրանք այնտեղից, մի ուրիշ ճանապարհով, բաւական չարչարանքներով, երեք օրից գացեր էին Դաշտ։ Իսօն ինձ կը պատմէր թէ՝ «այս զօրքն ու թնդանօթը ինձ վրայ այնչափ չազդեց ու չվախեցայ, ինչափ որ զարմացայ, երբ տեսայ, որ Կուռթիկի ճանապարհը ձիւնից մաքրած էր կառավարութիւնը, այնպէս որ սայլ կը բանէր»։

Երեկոյեան ժամը մէկ կ'ըլլար։ Խիբու-Քարէն ես ցածրացայ՝ կամուրջը կապել տալու։ Հետս կ'ըլլային 135 հոգի։ Քարի մը տակ մի 5-6 տարեկան աղջիկ «Մամօ՛, մամօ՛», կ'ըսէր ու կուլար։ Հայրն ու մայրը թողուցած գացած էին։ Երախան հող քնաւ։ Գէորգը քովը հաց դրաւ եւ մի այծի մորթ ձգեց վրան։ Վերջը երախային գտեր էին զօրքերը, տարեր Մուշ եւ յետոյ յանձներ էին ծնողներին։

Ես իջայ կամուրջի քովը ցեբեկուան իմ նստած տեղս, որ կամրջից 1000 քայլ հեռու էր, ժայռոտ քարերով եւ փոքր իջած անտառոտ տեղ մը։ Տեսած էի մի կաղմըխի գերան ու Սպաղանաց Գալէին ըսած էի. «Տղա՛յ, եթէ կամրջի համար մեզ փայտ պէտք եղաւ՝ ա՛յ սա լաւ է»։

Կամրջի եզերքը թափուած էր մեծ բազմութեամբ ժողովուրդ։ Կացին չկար գերան կտրելու։ Քովերնիս կային զօրքերի հրացաններէն մեծ դանակներ, որ ասւինի տեղ կը զարնէին։ Ջրի վրայ միայն մի գերան կար, ինչպէս ըսի, իսկ ըսածս գերանի համար 30 հոգի ուղարկեցի, որ բերեն։ Զօրքերու դանակներով մի կերպ կը կտրեն գերանը, կը բերեն ջրի եզերքը։ Մինչեւ գերան բերելը ցախեր կտրել տուի եւ պատրաստել տուի, որ կամրջի վրայ կապեն։ Ջրի հոսանքը մեծ էր, քամին կարող էր մարդ գցել ջրի մէջ, մէկ գերանով անցնելը անկարելի էր, մանաւանդ քամու պատճառով։ Ջրի հոսանքի ձայնը բռնած էր սար ու ձոր, արձագանգ կուտար։

Սարէն եկաւ Գէորգը, իրեն հետ եղած ընկերներով։

Գէորգը ըսաւ.

— Ուր տեղ մի ցամաք տեղ կայ, երկնքի աստղերը ինչպէս կը փայլեն, կրակ կը փայլի մեր շուրջը։

Կապեցինք իրար երկու չուան, մէկ ծայրը կապեցինք Խտանայ Ըռքօ Մարգարի մէջքը, իսկ միւս ծայրը բռնեցինք 10-15 հոգով։ Մակարը սողալով անցաւ միւս ափը։

Այդ օրը մեծ կտրիճութիւն ցոյց տուեցին Կիւսօ Զաթօն, Հիթինայ Սարգիսը եւ Ըռքօ Մակարը։ Գերանը քաշեցինք միւս գերանի վրայով, գցեցինք կողք կողքի։

Գիշերը սաստիկ մութ էր։ Ժամը 4ին կամուրջը լրացաւ։ Կէս ժամէն մարդիկ անցան։ Եղաւ 4ուկէս ժամ։ Ճանապարհ ընկանք մեծ քանակութեամբ անզէն ժողովուրդի հետ միասին։ Ընդամէնը կար 40-50 հրացան թէ՛ կանոնաւոր թէ՛ չախմախլը։ Կը գտնուէին 15 տարեկան երեխաներ, երկու կին եւ մի տարեկան երեխայ մըն ալ։

*
* *

Ելանք Հիթինքի գլուխը։ Յանկարծակի մարդ մը պատահեց։ Ախպեցի Խութօն էր։ Քրտերէն ըսաւ.

— Դուք եւ ձեր Աստուած, մի՛ սպաննէք զիս։

Ըսինք.

— Մի՛ վախնար, մենք հայ ենք։

Այդտեղից չորս կողմէն վառուած կրակներ կ'երեւային։

(Շար.)

կղզի մը յատկացնել այս կարգի աքսորականներուն, ծովային նախարարը այս նպատակին յարմար նկատած է Ղայտուրօնիսի ամայի կղզին:

Այս կղզին կը գտնուի Լավրիոնի դիմացը եւ նախապէս ծառայած է Թուրք պատերազմական գերիներուն բնակութեան:

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Օգոստոս 29ի վիճակագրութիւնը, նպաստընկալ անգործներու թիւը ցոյց կուտայ 37673 որոնց 8396ը կիներ: Մէկ շաբաթ առաջ, անգործներու թիւն էր 36972: Ուրեմն, մէկ շաբաթէն միւսը 701 յաւելում մը:

Այս շաբթուան ընթացքին, անսովոր բազմութեամբ օտար աշխատաւորներ մտած են Ֆրանսա, 7138, որոնց 6870ը հողագործութեան համար: Ֆրանսայէն իրենց երկիրները մեկնած են 908 օտարականներ:

17 միլիոն լիդրա ալքօլ բռնուած

Նիւ Եորքի մէջ ոստիկանութեան կողմէ կատարուած խուզարկութեան մը հետեւանքով ոգելից ըմպելիի գաղտնի գործարանի մը մէջ բռնուեցաւ 17 միլիոն լիդրա ալքօլ: Կարելի եղաւ միմիայն մէկ հոգի ձերբակալել: Գործին տէրերն ու իրենց մեղսակիցները յաջողեր էին փախչիլ, շնորհիւ նախապէս պատրաստուած փախուստի գաղտնի ճամբաներուն:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB. Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ *Աղիքի* հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական* եւ *Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ռակորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ: ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ: կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Social*եի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

CONSTANTINOPLE

ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

37 RUE TRÉVISE, 37 մէթրօ՝ Cadet Tél. Taitbout 56—96

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական թարմ եւ մաքուր նպարեղէններ,

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ եւ ԱՆԽԱՐԴԱԽ ՍՈՒՐՃ

Ապսպրանքները անմիջապէս կը յանձնուին բնակարան գնումներու համար կը տրուի փրիմ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. փարիզ (3) Թէլէֆոն՝ Archive 50—61

մէթրօ՝ République եւ Filles du Calvaire

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

Columbia

Agence exclusive

POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. Նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.: Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնոները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître*ի* Courant continu*ն, գին՝ 478 ֆր. 75: Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Ծախուածները ետ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդ-թ. եւ փարխի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

13 Սեպտ. Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

*Stade Gaston Faralicq*ի *մէջ, 204 Ave. Jean Jaurès, Pantin*

60 ՀՈԳԻՆՈՑ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5, 10, 20 ՖՐԱՆՔ

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը: Դիմել՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գրասենեակը՝ 1 Rue Saulnier, Paris (9)

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ԳՈՒՇԱԿՈՂ

CHEIK IZRAEL

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ եւ կը գուշակէ ապագան, ըստ արաբական եղանակի (*սուրճի գաւաթով*) եւ թղթախաղի միջոցաւ:

Կը մեկնէ նաեւ երազները՝ խիստ հասկնալի եղանակով:

Դիմել՝ 43—45 Rue de la Défense. Issy-les Moulineaux. *միայն շաբաթ օրերը ժամը 1էն 8 եւ կիրակի 10—20:*

Հաղորդ. միջոցներ՝ Փորթ Վէրսայլէն կամ Փորթ Օթէօյէն 32 եւ 23 թիւ թրամուէյ եւ իջնել Gare d'Issy,

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

FABRIQUE DE TRICOTS DE LUXE

S. TERZIAN

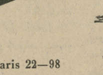

Tél. Botzaris 22—98

20 Rue Mélingue, PARIS 19

Métro: BUTTES — CHOUMONT

PULL-OVER-GILET

Կ'արտադրէ մեծ քանակութեամբ ճաշակաւոր եւ ընտիր բուրդէ պատրաստուած ամէն տեսակ թրիքօէ հագուստներ: Գաւառներէն եկած ապսպրանքներ կը գործադրէ արագօրէն եւ խղճմտութեամբ: Գիները անհամեմատօրէն աժան են:

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

ESKA

Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր Նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ: Դիմել՝ Laboratoire Esk R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (2

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ:կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային հիւանդանոցին:

44 Rue Poissonnière, մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն *Բոէփ տը Շինի:* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-9

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON

La Voix de son Maître

SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ՝ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) մէթրօ Պելվիլ

Ամառուան եղանակին ֆոնոները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

69 rue d'Angoulème, Paris (11)

Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY, BC

Métro: Couronnes ou Parmentier

Տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931

8 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1667 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻԷՆ 30.000 ՀՈԳԻ ?

Հայաստանի Գործավարներու Խորհուրդի նախագահ Պ. Սահակ Տէր-Գաբրիէլեան Երեւան մեկնեցաւ շաբաթ օր, երկու շաբաթ Փարիզ մնալէ յետոյ։

Պ. Տէր Գաբրիէլեան իր տեսակցութեանց ընթացքին կրկնելով ներգաղթի հաւաստիքները, շեշտեց թէ գլխաւոր դժուարութիւնը կը կազմէ բնակարանի տագնապը. հետեւաբար գաղութներէն կը սպասուի միջոցներ գտնել, կարելի եղածին չափ շատ տուներ շինելու համար։

Երէկ ստացանք Բարեգործականի սեպտ. 4 թուակիր զեկոյցը, որ նկարագրելով Հայաստանի վարչապետին հետ փոխանակուած այցելութիւնները, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Պ. Տէր Գաբրիէլեան, շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն ուղղուած համակրական արտայայտութեանց համար եւ յաւեց թէ խորապէս զգածուած է այն խանդավառ ընդունելութենէն զոր գտած է Փարիզի գաղութին ներկայացուցիչներուն կողմէ։ Անգամ մը եւս յայտարարեց թէ կառավարութիւնը որոշած է անմիջապէս ընդունիլ 6000 գաղթականներ, անոնց բնակութեան եւ աշխատութեան մասին արդէն կարգադրութիւններ եղած ըլլալով։ Ցոյց յայտնեց որ 4000 գաղթականի համար եւս մինչեւ երկու երեք ամիս կարգադրութիւններ կ'ըլլան թերեւս։ Կառավարութիւնը, հաւատարիմ իր հայրենաշէն ծրագրին, քաղաքական եւ տնտեսական նշանակութիւն ունեցող որոշումը կայացուցած է մինչեւ երկու տարի ընդունիլ 30,000 գաղթականներ, որոնց ապրուստը ապահով է, բայց առաջին խումբէն վերջ բնակարանի հարցին լուծումէն կախում պիտի ունենայ միւսներուն փոխադրութիւնը եւ տեղաւորումը։ Վարչապետը յոյս ունի սակայն որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, Հօկը եւ Հայրենակցականները պիտի յաջողին հնարաւոր ընծայել այս բանը, բնակարաններու շինութեան համար տրամադրելով գլխաւորաբար փայտ եւ փոխադրութեան միջոցներ։ Շեշտեց թէ այս երկուքը կը կազմեն այսօր Հայաստանի մեծագոյն կարիքը, որպէս շինարարական հզօր ազդակներ։ Նուպարաշէնի մասին հաւաստիք տուաւ որ կառավարութեան մասնաւոր հոգածութեան առարկայ է սոյն տիպար աւանը, որ սահմանուած է ըլլալու գեղեցիկ գիւղաքաղաք մը, շնորհիւ իր դիրքին, կլիմային եւ հողին։ Կառավարութիւնը ոչ մէկ դիւրութիւն եւ օգնութիւն պիտի զլանայ, որպէսզի մեծ թիւով բնակարաններ կառուցուին եւ բազմաթիւ գաղթականներ կարենան հոն հաստատուիլ։

*** Նախագահ Տէր Գաբրիէլեանի մեկնումէն վերջ, կեդր. վարչական ժողովը յետ արձակուրդի իր առաջին նիստը գումարեց, նախագահութեամբ Պ. Կիւլպէնկեանի, որ պարզեց իր տեսակցութեանց արդիւնքը Հայաստանի ներգաղթի ծրագրին մասին։ Իր առաջարկութեան վրայ, կեդրոնական ժողովը որոշեց անմիջապէս լծուիլ ներգաղթի ձեռնարկին, ըստ համաձայնութեան, Յունաստանէն 5000 եւ Պուլկարիայէն 1000 գաղթականներու առաջին խումբը Պաթում փոխադրելու համար։ Գործի սկսելու համար պիտի սպասուի Հայաստանի ներկայացուցչին Յունաստան մօտալուտ ժամանումին։ Նախապատուութիւն պիտի տրուի անգործ եւ չքաւոր գաղթական ընտանիքներուն, մանաւանդ արհեստաւոր եւ հողագործ աշխատաւորներուն։ Ըստ այնմ յատուկ հրահանգներ պիտի ղրկուին Միութեան Եգիպտոսի Շրջանակային Ցանձնաժողովին, ինչպէս նաեւ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մասնաճիւղերուն։ Այս առաջին խումբին պիտի ընկերանան նաեւ Սուրիա եւ Ֆրանսա գտնուող Հայուսեցիները, որոնց ներգաղթը կարելի չէր եղած 1927ին, ինչպէս նաեւ ցարդ արձանագրուած որբեր եւ Նուպարեան, Մելքոնեան եւ Քէլէկեան սաներ, որոնց համար Միութեան կողմէ առանձին վիզայի խնդրանք մատուցուած էր վերջերս։

Նկատի առնելով որ գլխաւոր դժուարութիւնը շոգենաւի հարցն է, վարիչ-պատուիրակ Պ. Վ. Մալէզեան անմիջապէս կը մեկնի Ժընեւ, դիմումներ կատարելու համար Նանսէնեան Գաղթ. Պաշտօնատան, ինչպէս նաեւ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ պատուիրակներուն մօտ, որպէս զի 6000 գաղթականներու անմիջապէս փոխադրութեան համար ձրիաբար շոգենաւեր տրամադրուին, ինչպէս որ քանիցս յոյս տրուած էր։

Աւելորդ է ըսել որ Սուրիոյ 15,000 անտուն գաղթականներուն տեղաւորման ծրագրէն վերջ, զոր Միութիւնը ընդգրկեց, Հայաստանի ներգաղթի ծրագիրը կուգայ լուծել ամէն Հայու սիրտին վրայ ճնշող կնճռոտ հարց մը, վերջ դնելով հազարաւոր անգործ եւ անտիրական գաղթականներու հետզհետէ շեշտուող թշուառութեան։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին բացումը կատարուեցաւ երէկ, նախագահութեամբ Սպանիոյ ներկայացուցչին, արտաքին նախարար Լէռուի։ Նախագահը իր բացման ճառին մէջ, խտացնելէ վերջ 1930ի սեպտեմբերէն ի վեր, Ազգերու Դաշնակցութեան կատարուած գործը, պարզեց զանազան երկիրներու մէջ կատարած աշխատանքներն՝ ի նպաստ խաղաղութեան եւ ժողովրդավար կարգերու։

Բացման ճառէն յետոյ, ժողովը անցաւ նախագահի ընտրութեան։ Քուէարկութեան արդիւնքը տակաւին յայտնի չէ։ Մեծամասնութիւնը համամիտ է Ռումանիոյ ներկայացուցչին Թիթուլէսքոյի ընտրութեան։ Անցեալ շրջանին արդէն նախագահեց յիշեալը։

Կէսօրէն յետոյ, ժողովը պաշտօնապէս զբաղեցաւ աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան հարցով, որուն մասին արդէն Լահէյի ատեանին տուած վճիռը հաղորդուած է։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը որ երկար ատենէ ի վեր առողջութիւնը կը դարմանէր, ապաքինած ըլլալով հասաւ Ժընեւ, մասնակցելու աշխատանքներուն։

ՍԵՒ ՑԱՒԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Սեւ ցաւի (քօլերա) համաճարակը մեծ աւերներ կը գործէ Իրաքի մէջ մտահոգութեան մատնելով տեղական իշխանութիւններն ու ժողովուրդը։

Համաճարակը սկսած է տարածուիլ դէպի հիւսիս, Տիգրիսի երկայնքը։

Ամարայի մէջ պատահած են 60 դէպքեր, որոնց 51ը մահացու։ Բազմաթիւ հիւանդներ կան Համմարի մէջ։

Օգոստոս 8էն ի վեր, ամբողջ երկրին մէջ ցաւէն վարակուած են 730 հոգի։ 380 հոգի մեռած են ցարդ։

Լիբանանի եւ Սուրիոյ կառավարութիւնները դրացի երկրին մէջ պատահած այս աղիտաբեր համաճարակին առթիւ շատ մտահոգուած, առողջապահական միջոցներ ձեռք կ'առնեն։ Նոր յայտարարութիւններ ուղղուած են ժողովուրդին, որով կ'արգիլուի Իրաքէն եկող ճամբորդներու հետ յարաբերիլ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԻ ՄԷՋ

Նապլուսի ցոյցերէն վերջ կառավարութիւնը երկու հարիւր ցուցարարներ ձերբակալած է եւ անոնց մէկ մասը դատարան յանձնած։

Անմիջապէս տեղի ունեցած է դատավարութիւնը եւ մերժուած փաստաբան վարձելու անոնց պահանջները։

Անոնցմէ չորս հոգի մէկական տարուան եւ քսան հոգի երեքական ամսուան բանտարկութեան դատապարտուած եւ ղրկուած են Երուսաղէմ։

Կացութիւնը շատ վատթարացած է։ Երուսաղէմէն կարեւոր ուժեր ղրկուած են Նապլուս։

Անդրյորդանան գործադուլ յայտարարած է, իբր բողոք անգլիական կառավարութեան դէմ։

Նապլուսի վերջին դէպքերը սկսած են արձագանգ գտնել նաեւ Սուրիոյ Արաբներուն մէջ։ Մասնաւորաբար Դամասկոսի ազգայնական շրջանակները շատ ազդուած են։

Ցաւակցական հեռագիրներ ղրկուած են Պաղեստինի իսլամ շրջանակներուն։

Բացի այդ, բազմաթիւ բողոքի հեռագիրներ ղրկուած են Անգլիա եւ Պաղեստինի մարզպանութեան։

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Երէկ, Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցաւ Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեանց երկրորդ նստաշրջանի բացումը, դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբին հաւաքոյթով, որունկը նախագահեր աշխատաւորական նախարար լորտ Սէնքի։

Այս հաւաքոյթը ձեւական էր, քանի որ հազիւ իր անդամներուն կէսը — 31 հոգի — ներկայ էին։ Կանտի տակաւին չէ հասած Լոնտոն։

Կ'ըսուի թէ Կանտի Փարիզ պիտի գայ այցելելու ցուցահանդէսը։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ վերջերս տեղացող յորդ անձրեւներուն հետեւանքով, կարգ մը թաղեր ողողուած են, մեծ վնասներու ենթարկուելով։ Բազմաթիւ տուներ փլած են, փլատակներուն տակ թաղելով մաս մը բնակիչներ։

LՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

Սեպտեմբերի թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ՝

Ներգաղթ՝ *Խմբագրական*, Խօսքեր եւ փաստեր՝ *Սիգմա*, Անգլիական տագնապը՝ *Ս. Մաս.*, Ընկերվարական շարժումը Թուեռով՝ *Ա. Արխեան*, Մարքսիզմը ազգային հարցը՝ *Գ. Գիւզալեան*, Ինտերնասիոնալի Համագումարները՝ *Պատգամաւոր*, Թուրքիոյ շուրջ, Ինտերնասիոնալ, Թղթակցութիւններ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՐՔԱՎԱՐԻ ՍԱԴՐԱՆՔ ՄԸ

ՔԻՒՐՏԸ ՔԻՒՐՏԻՆ ԴԷՄ ՀԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Իրաքէն La République Enchaînéeի թղթակիցը կը գրէ.—

Քէմալական կառավարութիւնը գործադրութեանը ձեռնարկած է ծրագրի մը, որուն նպատակն է «միլիս» կազմել հիւսիսային Քիւրտիստանի ցեղախումբերէն։ «Միլիս»ի կազմութեամբ Թուրք կառավարութիւնը կը ձգտի հիւսիս. Քիւրտիստանի ցեղախումբերը հանել Արարատի յեղափոխականներուն դէմ, երբ պէտք ըլլայ։

Նոյն թղթակիցը կը հաղորդէ նաեւ թէ քրտական չէթէներ կազմուած են արշաւելու եւ ասպատակելու համար պարսկական հողի վրայ։ Այս չէթէներու կազմութեան գաղտնի նպատակն է կարծել տալ պարսիկ կառավարութեան, թէ իրենց հողերուն վրայ այս արշաւանքը կը կատարեն Արարատի յեղափոխականները։

Քրտական միլիսի կազմութեան գաղափարը նոր չէ։ Քէմալականներն ուզեցին նոյնը ընել 1925ին եւ 1928ին։ Քէմալի կողմէ զինուած եւ սնուցուած այս Քիւրտերէն 70առ հարիւրը փախուստ կուտային եւ կ'ենթարկուէին Հոյպուն յեղափոխական կազմակերպութեան։ Իսկ անոնք որ կը մնային հաւատարիմ Քէմալի, ամէն յարգ կը կորսնցնէին իրենց երկրին մէջ։

Թղթակիցը կը կասկածի որ ներկայ ծրագիրը կարենայ իրական օգուտ մը տալ քէմալականներու հետապնդած նպատակին։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Դահլիճին վերջը մօտեցա՞ծ է

Խորհրդարանը կը բացուի այսօր։ Վերջ տալու համար այն զանազան եւ հակասական զրոյցներուն թէ Անգլիոյ ազգային դահլիճը պիտի տեւէ 2-3 ամիս կամ 1-2 տարի, պահպանողական շրջանակները կը յայտնեն թէ Պոլտուին եւ իր կուսակցական նախարարները թոյլ չպիտի տան որ ազգային դահլիճը երկար կեանք մը ունենայ եւ պիտի ջանան վերջ տալ անոր, անմիջապէս որ խորհրդարանը քուէարկէ ելմտական եւ տնտեսական օրինագծերը։ Այս պայմաններու մէջ, պէտք է սպասել որ ընտրութիւնները կատարուին Ծնունդէն առաջ։ Պահպանողականները արդէն լուրջ աշխատանքներ կատարած են ընտրութիւններու նախապատրաստութեամբ եւ կը յուսան կրկին իշխանութիւնը ձեռք անցընել՝ աշխատաւորականներու եւ ազատականներու վրայ ուժեղ մեծամասնութեամբ մը, շնորհիւ ստեղծուած կացութեան։

Իսկ Ազատականները որոնք լրջօրէն կը վախնան յառաջիկայ ընտրութիւններէն, կը պնդեն թէ ներկայ դահլիճը ո՛չ միայն պէտք է ջանայ հաւասարակշռել ելեւմուտքը, այլ նաեւ պարտաւոր է պատրաստել ու ներկայացնել յառաջիկայ տարեշրջանի ելեւմուտքը։

ՈՐՔԱ՞Ն Է ԲԱՑԸ

Կը կարծուի թէ տնտեսագէտներու յանձնախումբը որ ելեւմուտքի բացը գնահատած էր 120 միլիոն ոսկի, սխալած է, եւ պէտք է զայն գնահատել մօտ 200 միլիոն։

Ազգային դահլիճին կեանքը եւ յաջողութիւնը, կախում ունի խորհրդարանի քուէարկութենէն։

Դահլիճը կը կարծէ թէ առնուազն պիտի կրնայ ապահովել 50—60 քուէի առաւելութիւն մը։

Լահէյ կը դատապարտէ Անշլուսը

Լահէյի Ատեանը տուաւ իր վճիռը աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան հարցին շուրջ։

Հարցը դրուած էր հետեւեալ կերպով.—

1931 մարտ 19ի փրոթոքոլով նախատեսուած սկզբունքներու սահմանին մէջ եւ այդ հիման վրայ, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ հաստատուած վարչաձեւ մը կրնա՞յ հաշտուիլ Սէն-Ժերմէնի դաշնագրին 88րդ յօդուածին եւ 1922 հոկտ. 4ին Ժընեւի մէջ ստորագրուած թիւ 3 փրոթոքոլին հետ։

Եօթի դէմ 8 ձայնով, Լահէյի Ատեանը այն եզրակացութեան եկաւ թէ այդ վարչաձեւը չի հաշտուիր Ժընեւի փրոթոքոլին հետ։

Այս եզրակացութեան եկող 8 դատաւորներէն մէկը, յայտնեց նաեւ այն կարծիքը թէ մաքսային միութիւնը ընդունելի չէ նաեւ համաձայն Սէն-Ժերմէնի դաշնագրի 88րդ յօդուածին։ Իսկ մնացեալ եօթը դատաւորները ստորագրեցին նաեւ յայտարարութիւն մը թէ ծրագրուած մաքսային միութիւնը կրնայ վտանգել Աւստրիոյ տնտեսական անկախութիւնը եւ այս կերպով ալ նաեւ քաղաքական անկախութիւնը։

Իսկ փոքրամասնութեան մէջ մնացած 7 դատաւորները բոլորովին հակառակ կարծիքէ ըլլալով, իրենց կարգին ստորագրեցին յայտարարութիւն մը թէ մաքսային համաձայնութիւնը դէմ չէ Ժընեւի փրոթոքոլին եւ Սէն-Ժերմէնի դաշնագրին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲ ? ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Մարտինէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, զոր կը հրատարակենք վերապահութեամբ, թրքական իշխանութիւնները ձերբակալեցին հայկական հրոսախումբ մը, թուրքեւսուրիական սահմաններուն վրայ։ Կառավարութիւնը ծանուցագիր մը պիտի ղրկէ սուրիական կառավարութեան, անոր ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար այս շարժումին վրայ, որ սահմանագլուխի անդորրութիւնը կը վրդովէ։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՑՈՅՑԵՐ

Կիրակի օր, Մատրիտի մէջ, համայնավարները մեծ ցոյց մը ուզեցին կատարել։ Ոստիկանութիւնը, ժամանակին լուր առած ըլլալով, նախազգուշական միջոցներ ձեռք առեր էր։

Համայնավարները, կարմիր դրօշներով, հասան Սթէքա հրապարակը, ուր ոստիկանութենէն ազդարարութիւն ստացան ցրուելու։ Սակայն մերժած ըլլալով ենթարկուիլ, ոստիկանները յարձակեցան համայնավարներուն վրայ, որոնք ապաստանեցան հրապարակին սրճարանները։ Հրապարակին վրայ ձերբակալուեցան քանի չափ ցուցարարներ, որոնք զինուած էին զէնքերով։

Իրիկուան դէմ, տրուած գաղտնի հրահանգի մը վրայ, համայնավարները հաւաքուեցան քաղաքին կեդրոնական բանտին առջեւ, հոն ալ ցոյցեր կատարելու։ Սակայն, դարձեալ ոստիկանութիւնը լուր առած ըլլալով, երեք օրէ ի վեր, բանտին ներքին պահակախումբը զօրացուցած էր։ Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ շուտով ցրուել ցուցարարները։

Պարչելոնայի խռովութիւններուն հետեւանքով, վերջին օրերս սպաննուած են 8 եւ վիրաւորուաս հարիւրի չափ անձեր։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ հրապարակին վրայ ատենէ մը ի վեր կարեւոր դիրք մը գրաւած են ճափոնական ապրանքները, որոնք աժան կը ծախուին եւ մեծ ընդունելութիւն գտած են։ Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ ճափոնները տարուէ տարի կը շահին Թուրքիոյ առեւտուրին մէջ եւ իրենց արտածումները կը շատնան։ Քանի մը տարի առաջ Ճափոնէն տարեկան 2 միլիոն ոսկիի ապրանք կը բերուէր, բայց անցեալ տարիէն ի վեր այս գումարը կրկնապատկուած եւ չորս միլիոն ոսկի եղած է։

Միւս կողմէ, ճափոնական դեսպանն ու առեւտրական կցորդը հերքած են այն լուրերը թէ վաճառամարտ կ'ընեն։ Յայտարարութեանց համաձայն, ճափոնական ապրանքներու Թուրքիա ներածումը անհատական ձեռնարկի արդիւնք է եւ ոչ մէկ ճափոնցի վնասով ապրանք կը ծախէ։

ԵՈՐԿԱ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ

Պուքրէշի մէջ զրոյց կը շրջի թէ ներքին նախարարին Արկէթոյանոյի եւ վարչապետին Եորկայի միջեւ ծագած անհամաձայնութեան մըհետեւանքով, այս վերջինը թագաւորին ներկայացուցած է իր հրաժարականը։ Տակաւին յայտնի չէ թէ թագաւորը պիտի ընդունի՞ Եորկայի հրաժարականը։

Եթէ Եորկայի հրաժարականէն վերջ, Արկէթոյանոյ վերակազմէ դահլիճը, կը կարծուի թէ չպիտի կրնայ կոթնիլ խորհրդարանական մեծամասնութեան։

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

4.— ՀՆԴԿԱՉԻՆ

Եւ ահա մեր երեւակայութիւնը կը ձիավարէ դէպի Ծայրագոյն Արեւելք։ Դէպի՛ Հնդկական ովկիանոս, որուն մէջ՝ հնդկահաւի գլխու մը նման՝ երկնցած հողամասը՝ պէտք է գտնենք Վէնսէնի անտառին մէջ։

Առանձին աշխարհ մը, որ կը գրաւէ Ցուցահանդէսին մէկ չորրորդ մասը։

Գրեթէ Անքորի Մեհեանին գիծաց, որուն ցից պատուանդաններուն խստութիւնը կը մեղմանայ Հնդկաչինի այնքա՜ն բանաստեղծական տեսարանին առջեւ։

Աճաւասիկ Աննամի անդաստակը, Քամպոճի տաղաւարը, Քոչինչինի պալատը եւ Թոնքինի գիւղապատկերը՝ իր քաղաքատունով, փողոցներով եւ թանկագին փայտերով։

Հնդկաչինը տեսակ մը միացեալ երկիր է Թոնքինի, Աննամի, Քոչինչինի, Քամպոճի եւ Լաոսի ինքնավարութիւններուն, ֆրանսական հովանաւորութեան տակ։ Լայնածաւալ այս թերակղզիին մէջ միայն Սիամն է որ կը պահէ իր անկախութիւնը։

Աշխարհագրական եւ տնտեսական քանի մը պզտիկ գիտելիքներով կ'ուզեմ ուրուագծել՝ կարեւորութիւնը այս երկիրներուն։

ԹՈՆՔԻՆ.— Ֆրանսայի 1/4 մեծութեամբ։ Ունի 7 միլիոն տեղացի բնակիչներ, իսկ 13,000 Ֆրանսացի։ Հինգ երկիրներու մէջ ամէնէն բազմամարդն է։ Վայրենի դիրք ունի։ Լեռնոտ է 4/5 համեմատութեամբ։ Բնակելի եւ կենսունակ մասը կ'իյնայ՝ Կարմիր-Գետի տելդային մէջտեղը։ Հոս մէկ քառակուսի քիլոմեթրի վրայ կը բնակին՝ 4էն 600 հոգի։ Գլխաւոր քաղաքներն են.— Հայֆոնկ եւ Հանօյ։ Այս վերջինը յայտնի է բոլոր Հնդկաչինի մէջ իբրեւ վարչական կեդրոն։ Թոնքինի գլխաւոր արտադրութիւնը հանքային է։ Զինկ, անագ, ոսկի, գրաքար, լուսածնատ։ Ետքոյ՝ դեղօջայք եւ մետաքսեղէն։

ԱՆՆԱՄ.— Նոյնպէս լեռնային և Ֆրանսայի 1/4 մեծութեամբ։ Բնակելի մաս՝ 20,000 քառ. մեդր։ Այս մասն է, որ կը սնուցանէ 5,300,000 հոգի, որ Աննամի բնակչութեան թիւն է։ Ուրեմն, 250 հոգի՝ մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ։ Ըսդամէնը 2-3000 Ֆրանսացիներ կան հոս, որոնք կը մնան իբրեւ պաշտօնեաներ, վաճառականներ եւ տնկարկներ։ Ընթացիկ զբաղումը՝ մշակութիւնն է՝ թէյի և սուրճի։ Գլխաւոր քաղաք Հիւյէ։

ՔՈՉԻՆՉԻՆ.— Բրինձի երկիր։ Ասկէ 45 տարի առաջ բրինձի մշակութեան կը յատկացուէր 675,000 հէքթար հող, իսկ այժմ 2,400,000 հէքթար։ Ունի 4 միլիոն 15,000 բնակչութիւն։ 15,000ը միայն Ֆրանսացիներ։ Քոչինչինը ֆրանսական գաղթավայր մը դարձած է 1862էն ի վեր։ Գլխաւոր քաղաքն է՝ Սայկոն, որ միանգամայն կարեւոր նաւահանգիստ մըն է, որ կը ներկայացնէ երկրորդ շուկան՝ բրինձի համար՝ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ։

Քոչինչինը՝ Ֆրանսայի 1/8ին հաւասար է։ Բացի բրինձէն, գլխաւոր արտադրութիւններ ունի՝ համեմունքը, եգիպտացորենը, ծխախոտը, շաքարեղէգը եւ քաուչուի անտառներ։

Ֆրանսացիներէն առաջ Քոչինչինի մէջ մահերու միջին թիւն էր 100ին 27, իսկ այժմ, այդ ահաւոր թիւը իջած է 100ին 3ի։

ՔԱՄՊՈՃ.— Ունի Ֆրանսայի 1/3 տարածութիւնը, 2ուկէս միլիոն բնակիչներով։ Բնակչութեան մեծ մասը ցրուած է՝ Մէքոնկի տափաստաններուն վրայ։ Իբրեւ մայրաքաղաք ունի՝ Բնոմ-Բէնհը, որ 100,000 բնակիչներով լաւ քաղաք մըն է Մեծ-Գետի (Մէքոնկ) եզերքին։

Իբրեւ մշակութիւն՝ կը տապկուի ինքն իր խղին մէջ եւ ունի բրինձ, շաքարեղէգ, համեմունք, ծխախոտ, եգիպտացորեն եւ անտառներ։

ԼԱՕՍ.— Հինգին մէջէն ամէնէն ընդարձակը եւ սակայն նուազ բնակիչներով։ 830,000 հոգի։

Լաօսի բնակչութիւնը կը բաղկանայ զանազան հնդկաչինեան ցեղերէ, ինչպէս՝ Թայի, Լալօ, Խան, Մէօ եւյլն.։ Տեսակ մը նախնական աշխարհ, ուր գլխաւոր երկու զբաղումներ կան, ձկնորսութիւն եւ որսորդութիւն։ Երկիր մը որ ինքնին բանաստեղծութիւն է եւ որ բաղմաթիւ եւրոպացի շրջիկներու երազը կը խռովէ։

Նրջանի՛կ երկիր մը։ Օժտուած բնական հարստութիւններով։ Լաօսի ներքին շա՛տ մասերը տակաւին գաղտնիք կը մնան Եւրոպայի հովանաւորներուն։ Ահա թէ ինչո՞ւ համար՝ արդի գրականութեան մէջ «Նախնական երկիր» կը կոչեն զայն։ Նման այն կոյսերուն, որոնք Լաօսի պէս գեղեցիկ են եւ սակայն իրենց երկչոտութեան համար 20րդ դարը «վայրենի» կ'որակէ զանոնք։

Հնդկաչինի հինգ երկիրները թէեւ միացած են Անքոր-Վաթի Մեհեանին մէջ, սակայն ունին առանձին տաղաւարներ եւս։

Ցարմար չէ՞, որ փոքրիկ պտոյտ մը ընենք ինքնատիպ այս տաղաւարներուն մէջ եւ յետոյ միայն բարձրանանք Մեհեանի սանդուղներէն վեր։

*
* *

«Dinh» մը շինած է Թոնքինը։ Քաղաքատուն։ Հրապարակի մը վրայ, որ շրջապատուած է ծուռ ու ծուռ փողոցներով, շուկաներով, ուր խռնուած են տեղացիներ եւ կը զբաղին իրենց առօրեայ գործերով։

Իբրեւ ճարտարարուեստ՝ ահա կը ցուցադրուին փղոսկր, հազուագիւտ փայտեր (տօսախ, դղփի եւյլն.) եւ անոնցմէ պատրաստուած տնական զանազան առարկաներ։

Ահա զգալ եւ պատառաքաղ շինողներ։ Ահա փղոսկրի վարպետներ, որ գիտեն խմորի պէս ձեւ տալ՝ այս գերազանցապէս կարծր ատամներուն։

Ետքոյ մետաքսեղէն։ Ինչքա՜ն ճոխ դեղին, եւ թելերու ի՛նչ ազնուական հիւսուածք։

Աննամը հանճարեղ է չինական արուեստին մէջ։ Եւ իր անդաստակը արքունքի հասած աղջկան մը նման կը թարթէ իր բրգաձեւ կտուրները։

Ահա հրաշալի գիւղանկարներու մէջ դուք կը շնչէք իր առողջարար օդը։

Դիտեցէ՛ք թէյի, սուրճի անշտապ զբաղումը, եւ հետեւեցէք ինծի դէպի այս խորհրդաշուք գաւիթը։

Ոչինչ աւելի գրաւիչ է քան Աննամի պաշտօնատարներուն հագուստներուն ճոխութիւնը եւ մաշտոցային հանդիսաւորութիւններուն պերճանքը։

Դուրսը՝ նարինջ եւ մանտարին կը ծախեն։

Քոչինչինի պալատը՝ որուն վրայ բրինձի յարդեր՝ ոսկի վարսերու պէս կախուած են, կանգնած է Սայկոնի շեմին վրայ եւ իր ափէն անկծծի՝ բրի՛նձ, բրի՛նձ, բրի՛նձ կը բաժնէ։

*Անքորի Մեհեանին դիմաց Apsaras*ի *մը նման* (պարուհի) նուրբ գիծերով բաղմած է Քամպոճի տաղաւարը։

Տաղաւար մը, որ ամբողջ երկի՛ր մըն է կախարդական։

Արգասաւորութեամբ բեռնաւոր՝ ջուրեր, լիճեր, որ կը հոսին, որ կը նային՝ պտղաբերութեամբ կատաղի պարտէզներու մէջէն։

Քամպոճի անտառները։ Արգասաւո՜ր։

Փիղերը՝ նազելաճեմ, հպարտ, անխօս, բայց հարուստ։ Ահա՛ կը տողանցեն կուսական անտառներու մէջէն։

Որքա՜ն վերագտնուած Մեհեաններ կան այս երկրին մէջ։

Քամպոճի անցեալ քաղաքակրթութիւնը՝ որ հիմնուած է աստուածներու կողմէ, մինչեւ այսօր ձգած է իր վեհապետներուն պերճութիւն մը՝ որ անզուգական է։ Տարազներ՝ որոնք շնորհալի են։

Apsara կը կոչուին Քամպոճուհիները։ Եւ երբ պարեն, անոնք իրենց գլխուն վրայ կը կրեն բրգաձեւ բոցակնակատար թագեր։ Թագեր՝ ոսկեհուռ, այնքա՜ն մեծաշուք եւ այնքա՜ն քրմական։

Քամպօ՛ճ, երկիր գեղեցիկ աւանդութիւններու։ Այս աւանդութիւնները՝ սէ՛ր կը բուրեն, աստուա՛ծ կը բուրեն։ Ահա թէ ինչու համար Ֆրանսացիներն իսկ կը գուրգուրան անոնց վրայ։ Աւանդութիւններ, որոնք անտարակոյս պիտի գեղեցկացնէին մեր մարդկութիւնը որ այնքա՜ն փայլատ է։ Ու զարմանալի չէ, որ ամբողջ Հնդկաչինը կը ներկայացուի Անքորի Մեհեանով, որուն աւերակները՝ Քամպոճին կ'ընծայեն ազնուական շուք մը։

Ահա Լաօսը։ Տաղաւա՞ր թէ Մեհեան։ Երկուքն ալ անբաւական են ներկայացնելու զայն։ Ո՞վ տեսած է զայն իր ամբողջ անցեալին ու ներկային մէջ։

Լաօ՛ս, ամպամած լիալուսին մը։ Դիցուհի՛ն, որուն անմատչելի գեղեցկութիւնը հէքեաթի պէս հաշւած է Եւրոպան։ Դամբա՛ն, որուն մէջ դեռ եւս լռութիւնը կը թագաւորէ։ Եւ Լաօս երջանի՛կ է բնակելով լռութեան մէջ։

Եւ ի՛նչ կ'ուզէք որ լռութեան սիրահարները ներկայացնեն ձեզ, եթէ ո՛չ ցուցադրութիւնը՝ լռութեան։

Բայց, մտիկ ըրէք ոբինգը, որ կը բերէ երջանիկ ձայնը՝ հեռաւոր անտառի մը։

Մտի՛կ ըրէք երգերը «խէն»ի շեշտով որ կը կանչէ՛ն, կը կանչէ՛ն, բայց կը հեռանան հրաշքով՝ առտուան մշուշին մէջ լոգանք առնող՝ դիցուհիներու պէս...

Լաօսին պէս մութ եւ խորհրդաւոր է եւ իր տաղաւարը։ Այցելուին հետաքրքրութիւնը կը յուզէ քան թէ կը կշտացնէ զայն։

Եւ ապա դառնանք՝ ի մեծ Մեհեանն Անքորի։

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԱՅՐԻՆԵՐԸ

ԵԱՄԻԼԷԻ ՀԵՏՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մէկ քանիներ որոնք Սողոմոնի փայտահատներուն տապարներէն խուսափած են, բացառիկ տեսք ունին։ Բունը կարճ է, ընկուզենիներու բունին պէս, բայց ամուր ու ահագին։ Ժայռերու նման անշարժ որ խոժոռ։ Անկանոն երեւոյթով, եւ մանաւանդ այնքան հաստ որ դիտողը կը փորձուի կարծել թէ ծառերու փունջ մըն է որ դարաւոր գերկենդխառնումի մը մէջ ձուլուած ու յառաջ բերած է անմնցմէ խուբանչիւրը։ Եւ անհաւանական ալ չէ. եւ մէկէ աւելի օրինակներ կը հաստատեն այս ենթադրութիւնը։ — Հսկայ ճիւղեր մեկնելով մէկ ծառէն դէպի միւսը, բոլորովին կլանուած են երկրորդին կողմէ, այնպէս որ եթէ այդ ճիւղը մայր ծառէն անջատուի, մայրագիր ծառը պիտի կրնայ սնուցանել զայն։

Վերջին տիպարի հսկաներէն է սա մէկը որուն բունը տասնըվեց մեթր շրջագիծ ունի։ Բնութիւնը անոր քով զետեղած է ժայռ մը, կարծես պարտաւոր դարձնելու համար անոնց բաղդատութիւնը։ Ժայռ մը որ հազարաւոր տարիներ առաջ զայն հովանաւորած է, երբ ան դեռ փոքրիկ ծիլ մըն էր։ Այսօր ամպերը իրենց անցքերուն մէջէն, եւ ժայռը կորաքամակ պառաւի մը պէս, անոր պատուանդանին վրայ ծնրադիր, ոտքերէն կաթկթող աձձրեւին կը սպասէ՝ մամուռով պատանքուելու համար։ Բայց կեանքը, որքան ալ երկարատեւ ըլլայ, վախճան մը ունի։ Մայրին պիտի իյնայ օր մը, թերեւս քանի մը հազար տարի վերջ, եւ ժայռը ուր անոր մանկութեան ամպհովանին եղած է։ Հոն կը սպասէ՝ անոր տապանաքարը ըլլալու։

Այս ինքնակառոյց եւ յարաճուն յիշատակարաններէն մէկը, կամուրջի մը պէս երկարելով երեսուն դարերու վրայէն, իրարու կը միացնէ Սողոմոնի ու Լամառթինի անունները։ Հանճարը դար չունի։ Ֆրանսացի ուխտաւորները միայն իրենց սուրբին է որ կ'այցելեն։ Եւ սակայն Լամառթին իր ուղեւորի գաւազանն անգամ չէ գպած այս ծառին որ ձօնուած է իրեն եւ իր վաղամեռիկ աղջնակին, ինչպէս ցոյց կուտայ բունին վրայ հաստատուած մարմար սկաւառակը։ Ձեռուան զուգադիպած է մեծ բանաստեղծին այցելութիւնը, դժուարաւ բարձրացած է մինչեւ սարահարթը։ Հոս իր ձին չէ կրցած այլեւս ճեղքել ձիւնը որ մինչեւ կուրծքը կը հասնէր։ Եւ Լամառթին ընդհատած է իր ուխտագնացութիւնը ու բաւականացած է հեռուէն ողջունելով։

Բնականաբար աւելի առասպելական է Սողոմոնի այցելութեան պատմութիւնը։ Իր անունին գուգորդութիւնը այս պուրակին հետ, կը բացատրուի միայն անով որ այս մայրիներէն մէկ քանիներ կը համարուին ժամանակակիցները այն անտառներուն, զորս Փիւնիկեցի Հիրամ թագաւորը նուիրեց Սողոմոնի համայնակուլ տաճարի ներքին ազուցուածքին համար։

Զարմանալին այն է որ ի՛նչպէս անառակը ազատ մնացած է մայրիներու համատարած ջարդէն որ մերկացուցած է բոլոր շրջակայքը։ Արդեօք այսպէս լեռնախորշի մը մէջ թաքնուած ըլլալով, չէ՞ն նշմարուած Տաճարին փայտահատներուն կողմէն։ Բայց անոնք տասը հազար էին։

Շա՞տ մատաղ էին այդ շրջանին։ Այս ենթադրութիւնն ալ կը հերքուի անով որ ասոնցմէ ոմանց տարիքը կը հաշուուի վե՛ց հազար...

Արդէն նման ենթադրութիւններ անարժէք, գրեթէ գռեհիկ կ'երեւին այն ներշնչումին դիմաց, զոր հանդիսատեսը կը յղանայ այս ծառերուն ստուերին մէջ՝ անոնց գոյութեան պատճառի մասին։ — Այն ինչ որ բռնադատած է մարդիկ՝ խնայելու անոնց, այս պուրակին դիրքն իսկ է։ Սարաւանդէն մեկուսացած, բնական պարիսպներով շրջապատուած բնակերտ մեհեան մըն է ան, սեւ մարմարի սիւներով եւ գմբեթաձեւ կամարով։ Տարակոյս չկայ որ շատ մը կրօնքներ իրարու յաջորդած են այս հսկաներու շուքին մէջ, բայց անպայմանօրէն անոնք ամէնքն ալ անզուսպ վերմղումով մը ձգտած են դէպի գմբեթաձեւ կամարը...։ Ամէնքն ալ այդ կամարին վրայ թառած տեսած են այն գերագոյն էակը որ հասարակաց է բոլոր կրօնքներուն։ Դարերէ ի վեր իր պահպանումը այնքան այլացեղ եւ այլակրօն ժողովուրդներու կողմէ, նոյնիսկ վանտալ Թուրքերուն կողմէ, ուրիշ բան չապացուցաներ։ Եւ աղամանդի մը մը պէս որ նոյն փայլովը կը փայլի թագուհիի եւ աղախինի սիրտին վրայ, այս սրբավայրն ալ կրօնքէ կրօնք անցնելով, ամէնուն համար ալ պահած է իր նուիրական հանգամանքը։ Չեմ կասկածիր որ այս պուրհակը Փիւնիկեցիներուն Սօսեաց անտառը եղած ըլլայ։

Ափսոս որ ծառերը համր են եւ մեզի չեն պատմեր թէ նախորդ կրօնքները ի՛նչ աւանդութիւններով օրրած են զիրենք։ Բայց Լիբանանի Մարոնիթները կը յուսան այս մայրիներն ի վեր երկինք համբառնալ, քանի որ լեռնածոցը կը համարեն երկինքին դուռը։ Աւելի ուժ տալու համար իրենց միամիտ հաւատքին, անոնք այս լեռներուն կը վերագրեն Քրիստոսի այլակերպութեան հրաշքը։ Այստեղ իջան Եղիա եւ Ենովք եւ հոսկէ վերամբարձան, ուրեմն երկինքի մուտքը հոս է։ Կորզուած այս փառքը այնքան կը վայելէ այս սարերուն, որ այլեւս չեմ մեղքնար անիրաւուած Թաբոր լեռը։

Այլակերպութեան օրը Մայրիներուն տօնն է։ Վերին Լիբանանի լեռներէն խայտաբղէտ բազմութիւն մը թափած էր Մայրեաց անտառին մէջ, մատաղներով, փողով ու թմբուկով։ Մայրիներու հովանիին տակ, կեդրոնական բլուրին վրայ, փոքր մատուռ մը կայ ուր ժողովուրդը պատարագը լսելէ վերջ, կը խմբուի բարձրաւանդակին վրայ եւ կը սկսի իր ազգային շուրջպարը — տապքէ — որ տեսակ մը հայկական «քոչարի» է, նուազ բուռն։ Տիրող տարազն է, այրերու համար, կարճաթեւ ապա, *դժակաւոր անդրավարտիք եւ ծփուն քէֆիյէ*, երկայն ծոպերով։ Կիները ամէնքն ալ շրջազգեստ կը հագնին, առանց բնորոշիչ գիծի մը։

Ճիշդ հոս եւ այնպիսի օր մըն էր որ Եամիլէ սիրոյ գիւտը ըրաւ։ *Ինքն ալ* տապքէ *պարեց, հմայելու համար* իր սիրահարը որ վայրի ծաղիկի մը պէս գեղեցիկ թուեցաւ իրեն։ Մայրիներու քրմանոյշը քաղեց զայն եւ իր կուրծքը խրեց։ Մոռցաւ որ անէծք կայ այն ձեռքին վրայ որ դալար ծիլ մը կը բաղէ Մայրեաց անտառէն։ Ճիշդ այստեղ էր որ սիրավառ աղջիկը իր հաւատուրաց սիրոյ մեղքը քաւեց մահով։ Հէ՛ք Եամիլէ, ինչո՞ւ չունկնդրեցիր մայրիներու պաշտպան մարգարէին՝ Սողոմոնին՝ որ անոնց սօսաւիւնին մէջէն քեզի կը փսփսար.

Բուռն է քան զմահ՝ սէր...

Մուշի Ս. Կարապետի ճամբուն վրայ զոյգ մը մարմար խաչքարկան որոնց տակ կը հանգչին երկու պարման կեանքեր— սիրոյ զոհ։ Ուխտաւորը երբ հոն կը հասնի կանգ կ'առնէ երգելու համար անոնց սիրերգը։

Ես որ երգել չեմ գիտեր, Եամիլէի պատմութիւնն է որ կը կը դամ մայրիներու թուխ ու ստուերին մէջ, որ իր սիրոյ ճարուրն ու պատանքը եղաւ։

Բայց արդէն օրը կը տարածմայրիներու պարիսպէն դուրս լեռ, եւ ցորեննոցի մը եզերքը նստիմ շարունակելու համար վերջացնելու մօտ, փոքրիկ մը որ իր այծին հետ քովէս կ'անցնի, փունջ մը կանաչ սիսեռ կ'երկարէ ինծի։ Առանց ուշ դարձնելու մերժումի նշաններու, փունջը գիրկիս վրայ կը նետէ եւ իր ծուկին հետ ոստոստելով կը հեռանայ։ Փունջը այնքան թաց էր ցօղի կաթիլներ կը գոյանան էջին վրայ զոր հեղինակը կը զոյգ սիրահարներու ընդելուզտապանագիրերով։

Սրտմտելու ժամանակ չի մնաց որովհետեւ մայրամուտի վերջին դերը հրեղէն արցունքներու պէս վառեն այդ ցօղի շիթերը։

Թող չըսեն թէ ես առանց ցունքի վերջացուցի Եամիլէի պատմութիւնը։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 18 օգոստ.— Ներկայիս ամբողջ արժանթինեան մամուլը «վաճառամարտ»ի մասին կը խօսի։

Խորհրդային իշխանութիւնը օգտուելով Արժանթինի հանրապետութեան քիչ մը ծայրայեղ ազատասիրութենէն, եւ ժողովրդասիրական կարգերէն, մայրաքաղաքին ծոցին մէջ բոյն էին դրած որջի մը, որ կը գործեր «Իւժամտորգ» (Հարաւ Ամերիկեան անանուն ընկ.) անունով։

Երեւան եկաւ, որ յիշեալ կազմակերպութիւնը, հիմնուած՝ 1926ին, միայն իր ծրագրին վաւերացման համար միջնորդ փաստաբանին վճարած է 50,000 փեսօ, անհաւատալի գումար մը։

«Իւժամտորգ»ը իր գործերը կարգադրելու համար նկատի չէ ունեցած հսկայական ռոճիկներու մսխումը, գրասենեակին կից պահելով քանի մը տեղացի փաստաբաններ որոնց գլխաւոր զբաղումը եղած է դիւրացնել խորհրդային պաշտօնեաներու ազատ մուտքը հանրապետութեան սահմաններէն ներս։

«Զբօսաշրջիկը» նախ կուգար Մօնթէվիտէօ, յետոյ արդէն Պուէնօս-Այրէսէն կը ստանար ազատ մուտքի վկայականը, որու համար ընկերութիւնը կարգ մը ոստիկանական շրջանակներու հետ լուռ համաձայնութեան եկած էր, վճարելով 200 կամ ի հարկին աւելի մեծ գումարներ։

Վերջերս Պուէնօս-Այրէսի մէջ տեղի ունեցած ձերբակալութիւններէն եւ հարցաքննութիւններէն միայն Արժանթինի մամուլն ու հասարակութիւնը իմացան որ յիշեալ ընկերութեան ամբողջ դրամագլուխը խորհրդային է, եւ «Իւժամտորգը» երեւութապէս կը կատարէ խորհրդային առեւտրական ներկայացչութեան դերը, իսկ իրականին մէջ՝ յրտեսութիւնը, տնտեսական ճակատի վրայ՝ վաճառամարտի յիակատար պաշտօնը եւ ամէնէն աւելի կարեւորը՝ համայնավարական պրոպագանտի ղեկավարութիւնը։

Ընկերութեան ու Մոսկուայի միջեւ ամբողջ հաղորդակցութիւնները տեղի է ունեցած բացարձակապէս ծածկագիր հեռագիրներով, ամէն մէկը ունենալով իր մասնաւոր բանալին, որու շնորհիւ ներկայիս կառավարութեան ձեռք անցած բազմաթիւ հեռագիրներէն եւ ոչ մէկը կարելի է եղած ընթեռնլի դարձնել։

Ետքոյ ընկերութեան բոլոր հանգոյցները կանոնաւորապէս ղրկուած են Մոսկուա, որով կայիս անյայտ կը մնան անմութ ու անորոշ գործերը։

Վերջին ժամանակները խորհրդային այս ընկերութեան գլխաւոր պատակն է եղած Արժանթինի շուկաներու վրայ անցընել վաճառամարտը։ Հրապարակը դել աժան ապրանքներով, նշակելով փայտի, ատաղձի այնպիսի ժան գիներ, որ տեղական նոյն գի վերաբերեալ բոլոր գործառութիւնները անելի մը մատնուեցան։

Իսկ վերջին դէպքերէն քանի օր առաջ, ընկերութիւնը ուղելով գործառնութիւնը աւելի լայն քերու վրայ դնել, դիմած է կառավարութեան եւ խնդրած՝ Արժանթինի քարիւղի ընդհանուր պատդական մենաշնորհը։ Ըստ ներկայացուած ծրագրի «Իւժամտորգ» յանձնառու կ'ըլլար մատակարարուած ամէն մի լիթր քարիւղէն ստանալ միայն 11 սընթավ, երբ նոյն ապրանքը Արժանթինի կառավարութեան, իր իսկ սեփական արդիւնաբերութիւնը 16 սընթավ կը նստի։ Այսքանը արդէն պերճախօս էր կառավարութեան շաղրութիւնը յիշեալ հիմնարկթրան վրայ կեդրոնացնելու, յեշեցնելով Լոնտոնեան «Արգոս»ի պատմութիւնը։

Ոստիկանութեան կողմէ ունեցած խուզարկութեան միջոցին երեւան ելած բազմաթիւ գրքոյկները, թերթիկները, ու տասնեակ գլխաւոր թողթերը լաւագոյն ապացոյցն են բոլշեւիկեան պրոպագանգին։ Իսկ ամէնէն տարօրինակը է որ այս ընկերութիւնը Ս. Խ. Մ. հիւպատոսի դեր կը կատարէր տալով անցագրեր եւյլն., մինչեւ Արժանթինի հանրապետութիւնը բեք չէ ճանչցած Խորհրդ. Միութիւնը, եւ երկու երկիրներու միջեւ չէ ունեցած դիւանագիտական ներկայացուցիչներու փոխանակում։

Արժանթինի աշխատաւորութիւն ստուար մեծամասնութեամբ ընկերվարական կուսակցութեան կը կանի, ինչպէս հաստատեցին վերջին ընտրութիւնները։ Աշխատաւոր մունիստներ գրեթէ չկան, եւ ասոր հակառակ «կոմունիստ» «համակիր» կը ներկայանան հանրապէս ընչաւոր-հարուստ ներկայացուցիչները։ Երբեք բինակ չէ այստեղ տեսնել բանուոր մը, որ անխղճօրէն շահագործէ աշխատաւորը,

...ընչին օրավարձք մը, 8ի փոխա... 10 ժամ աշխատցնելով, իսկ ...կողմէն կը ճառէ «խորհրդա... դրախտէն»։ Նոյնը կարելի է ...ել եւ փափկասուն տիկիններու ...օրիորդներու շրջանին մէջ, ո... ամենավերջին նորաձեւութեամբ ...ուած ու շպարուած, ճոխ սա... ...երու զարդն ըլլալով մեկտեղ, ...էն ճառել «կոմունիզմէն», ա... ...ց մօտաւոր գաղափարն անգամ ...ենալու անոր մասին։ Գիտեն ...ել, կեղծել, սողալ... Որովհետեւ ...ի աշխատանքի, առանց վճա... ...ի, միլիոնաւոր կիսաքաղց ու ...որական՝ ճերմակ ստրուկներու ...ատանքի արդիւնքն է որ մին... ...հօս կը հասնի եւ զոր կը վա... ...ն անխնայ, այս ունեւորները։ Աչա այսպիսի «կոմունիստներու» ...յ է դրած իր յոյսը Խորհրդային ...ութիւնը, իսկ անոնք գործին ...յ կը նային զուտ առեւ... ...ական տեսակէտով։ Շահու խըն... ...է։

Մտածել թէ ինչպէս խորհրդա... ...ապրանքը այդքան աժան շու... ...կը հանուի, անոնց հոգն ան... ...չէ։ Ի՞նչ փոյթ իրենց համար ...խորհրդային փայտը որ կէս ...մէջն անգամ չունի, այդքան ա... ...է միայն անոր համար որ կը ...յթայթուի ռուս չեկիստներու ...ութեան տակ ձրի աշխատող աք... ...րականներու տաժանակիր աշխա... ...նքով, որոնց մէջ պակաս չեն ...եւ բազմաթիւ հայ երիտասարդ... ...ր...

Դրամը հոտ չունի, այս շատ ...գիտեն այդ կարգի «բոլշեւիկ... ...ը» որոնց համար քսաներորդ դա... ...նորագոյն ճորտերու թափած ա... ...ն ու քրտինքը միայն շահ է, ...իրենք չենք կրնար հրաժարիլ ...շահէն։

Վաճառամարտի միջոցաւ ձեռք ...րուած հսկայական շահերը, կը ...այեն ոչ թէ երկրի աշխատաւո... ...ութեան վիճակի բարւոքման, այլ ...եւոր դասերու զեղխութեան եւ ...փացման։

Ռուս առեւտրական պատուիրա... ...ութեան գլխաւոր անդամները ոս... ...կանական խիստ հսկողութեան ...ակ առնուած են մինչեւ ընդհանուր ...րծերու վերջնական քննութիւնը։ ...ւանական է, որ կառավարութիւնը ...կերութիւնը լուծելէն վերջ փարէ ...վրէն, անոր հետ կապ ունեցող ...սկածելի անհատները։ (ԽՄԲ.— ...պէս եղաւ)։ Ամենէն տարօրինա... ...յն է որ գործին խառնուած է ...միսային Ամերիկայի դեսպանա... ...նը, սիրայօժար յանձն առնելով ...ել բոլոր ծածկագիր հեռագիր... ...րու ընդհանուր իմաստը։ Ընկերու... ...ան գլխաւոր տնօրէնը Մօնթէվի... ...ծ գտնուելով, ոստիկանութիւնը ...փուեցաւ պայթուցիկներով բա... ...գլխաւոր երկաթեայ պահարանը ...ձեռք անցընել խիստ կարեւոր ...ղթեր։

Կասկած չկայ որ արժանթինեան ...կան պիտի կրնայ ազատիլ «Ի... ...տօրգի» առեւտրական խաղերէն, ...մը շտկելով երկրի տնտեսական ...գնապը։

Ս. ԹԻԻԼԵՆՑ

ՀԱՅԿ. ԲԵԿՈՐՆԵՐ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

534 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ՄԿՐՏՈՒԱԾ

կեսարիոյ Առաջն. փոխանորդ Սերովբէ քհյ. վերջերս պտոյտ մը կատարեց իր շրջանին մէջ։ Այս առթիւ պոլսական թերթի մը թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.—

— Պօղազլեանի մէջ 7 օր մնացինք։ Այդ միջոցին փոխանորդ Հայրը մխիթարեց 70 տնուոր հայ ընտանիքները եւ 80ի չափ մեծ ու փոքր երեխաներ մկրտեց։ Ժողովուրդէն ոմանք խոստովանեցան եւ հաղորդուեցան։ Թաղական Խորհուրդ մը կազմուեցաւ եւ քահանայացու մը պատրաստուեցաւ։

Հայերը եկեղեցի մը ունին, բայց իրենց ձեռքը չէ։ Բնականաբար դպրոց ալ չունին։

Կոտքով գացինք Պուրունքշլա։ Ճամբան պատահեցանք շատ զուարճալի տեսարաններով գիւղի մը՝ Զագմաք։ Այս գիւղը նախապէս ամբողջ հայաբնակ եղած է։ Բայց այժմ գաղթականներ կը բնակին։ Հոն կան 140 տուն ընտանիք որոնցմէ 110ը Հայ,խմնացածը գաղթական։Կատարեալ լեռնադաշտ մը եւ օդը զով, ջուրը զուլալ։

Հայերը եկեղեցի մը ունեցած են հոս ալ։ Փոխանորդը հոն ալ ամէն օր ժամերգութիւն կատարեց տան մը մէջ եւ քարոզեց։ Երկու անգամ ալ ես բանախօսութիւն ըրի ժողովրդին փափաքով։ Փոխանորդը 205 հոգի մկրտեց, ժողովուրդը խոստովանցուց եւ հաղորդեց, Թաղ. մարմին կազմեց, պատրաստեց ընծացու մը։ Բէլլէր կոչուած գիւղն ալ գացինք ուր գիշեր մը միայն մնացինք։ Հոս կան վեց-եօթը տուն հայ ընտանիք, քանի մը երախաներ մկրտուեցան։

Ճամբան Չերքէզաբենակ գիւղի մը մէջ հիւրասիրուեցանք Չերքէզ Ասլանլլահ էֆ.ի տունը, ուր կէս ժամ մնացինք։ Պրունգշլայի մէջ մնացինք 15 օր։ Ետեւոյ կառքով Թէրզիլի գացինք եւ ճամբան հանդիպեցանք 2 թրքաբնակ գիւղերու՝ Թօփրաք Բունար եւ Գազըլար։ Թէրզիլիի մէջ կայ 25 տուն հայ, իսկ 30 տուն գաղթական ընտանիք։ Փոխանորդը 15 տղաքներ մկրտեց, մխիթարեց ժողովուրդը, խոստովանցուց, հաղորդեց եւ գերեզմանատան մէջ օրհնեց անոնց հանգուցեալները։

Թէրզիլիէն մեկուկէս ժամ հեռու Չերմուկները գացինք, յետոյ անցանք Գարաեազուլ գիւղը, կէս ժամ հեռու, Այս գիւղը 55 տնուոր է, 15 հայ, 40 տուն թուրք։ 3 երախաներ մկրտուեցան։

Գարաեազուլէն դէպի հիւսիս մէկ ժամ հեռու Պէպեք գիւղը եկանք որ 45 տնուոր գիւղ մըն է, 40ը հայ, 5 քիւրտ։ Փոխանորդը հոս ալ 20 մանուկներ մկրտեց։

Պէպէքէն ճամբայ ելանք դէպի հիւսիս Սարը Համզա։

Ճամբան հանդիպեցանք Պաշաուրն անունով 120 տնուոր Ալեվի գիւղին։ Սարը Համզա 60 տնուոր գիւղ մըն է՝ 24ը հայ, 36ը թուրք։ Հոս ալ 15 մանուկներ մկրտուեցան։ Այս գիւղացիները իրենց ձեռքին տակ ունին բաւական վայելուչ եկեղեցի մը, ուր մկրտութիւնները կատարուեցան աւազանին մէջ։

Ճամբան հանդիպեցանք Քիւրտ Քէօյի անուն բաւական շատուոր ամբողջ Գըզըլպաշներու գիւղ մը։ Տաղըրման անուն 6 տնուոր այս գիւղին մէջ 4 տուն հայ կայ եւ 2 թուրք ընտանիք։ Գիւղին վարի կողմը ճամբուն վրայ գտնուող աղբիւրի մը մէջ փոխանորդը մկրտեց երկու մանուկներ։

Քէօսէ 500 տնուոր գիւղաքաղաք մըն է, որոնց 150ը հայ։ Հոս 15 տղաք մկրտուեցան։ Ետեւոյ անցանք։

Եօզկատ իբր 4000 տնուոր սիրուն քաղաք մըն է (կուսակալանիստ) 80ի չափ հայ ընտանիքներ կան։

Եօզկատ մնացինք 14 օր, մեր Եօզկատ երթալէն 15-15 օր առաջ եկեղեցին արդէն փլցուած էր, ուստի տան մը ընդարձակ սենեակը իբրեւ եկեղեցի յատկացնելով, փոխանորդը իրիկուն առտու ժամերգութիւն կատարեց յատկացեալ սենեակին մէջ եւ Ուրբաթ օր մըն ալ պատարագեց։ 30ի չափ մանուկներու մկրտութիւնը կատարուեցաւ, թաղ. մարմին մը կազմուեցաւ եւ քահանայացու մը ընտրուեցաւ։

Օգոստ. 5ին Եօզկատէն գացինք Ինճիրլի գիւղ, 30 տնուոր 25ը հայ։ Հոս ալ 15 տղաք մկրտուեցան, Մադար օղլու գիւղը մկրտուեցաւ 1 մանուկ։ Սէրայ գիւղի մէջ 15 տուն հայ կար եւ 18 երախաներ մկրտուեցան։ Օգոստ. 9ին Եէրքէօյլու կայարանը հասանք, անցնելով քանի մը տուն Հայեր գտնուած կարգ մը գիւղերէ։

45 օր տեւեց մեր ուղեւորութիւնը։ 534ի կը յանգի բոլոր մկրտուածներուն թիւը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՈՉ-ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԸ

Եգիպտաբնակ ոչ-մահմետական համայնքներու ներքին դատական օրէնսդրութիւնները վերաքննելու պաշտօն ունեցող յանձնախումբը ստացած է այդ համայնքներէն՝ իր անոնց ուղղած հարցարանին պատասխանները։

Հետեւեալ համայնքները ճանչցուած են եգիպտական կառավարութենէն։

1. Համայնքներ՝ որոնց ազգային ժողովները կառավարական օրէնքով ճանչցուած են.

ա) Ղպտի օրթոտոքս համայնք (ճանչցուած 1833 մայիս 14ի բարձրագոյն հրամանագրով).

բ) Անկլիքան համայնք (1902 մայիս 1ի հրամանագրով).

գ) Հայ կաթոլիկ համայնքը (1903 նոյեմբեր 18, թիւ 27 օրէնք)։

2. Համայնքներ՝ որոնց ազգային կանոնադրութիւնը յանձնուած է կառավարութեան եւ կը քննուի ներքին գործոց նախարարութեան կողմէ.

ա) Ղպտի կաթոլիկ համայնքութիւն.

բ) Յոյն կաթոլիկ համայնքութիւն.

գ) Սուրիացի կաթոլիկ համայնքութիւն.

դ) Քաղդէացի կաթոլիկ համայնքութիւն.

ե) Մարոնիթ կաթոլիկ համայնքութիւն.

զ) Գահիրէի հրէական համայնքը եւ իրեն ենթակայ թեմերը (Աղեքսանդրիոյ հրեայ համայնքը իր ներքին օրինագիծը յանձնած չըլլալով, կառավարութիւնը անուշադիր պիտի ձգէ անոնց դատական վճիռները)։

3. Համայնքներ որոնք իրենց ներքին կանոնագիրը չեն յանձնած կառավարութեան.

ա) Հայ համայնքը. (յանձնած է միայն 1906էն Պոլսոյ մէջ ընդունուած վարչ. հրահանգը և ոչ Եգիպտոսի մէջ գործադրուելիք կանոնագիրը).

բ) Սուրիացի օրթոտոքս համայնքը (այս համայնքը Եգիպտոսի մէջ միայն քանի մը տասնեակ անդամներ ունի).

գ) Իսրայէլական կաթոլիկ համայնքը (թէեւ ներկայացուցած է 1928էն պատրաստուած կանոնագիր մը, բայց իր վճիռները չեն գործադրուիր ներքին նախարարութեան կողմէ).

դ.) Լատին համայնքը (կառավարութիւնը տեղեակ է այս համայնքին գոյութեան, բայց չի միջամտեր անոր կրօնական ընտրութիւններուն եւ անոր համար կրօնական առանձնաշնորհում մը չի ճանչնար։ Այս համայնքը միայն վարչական, ելեւմտական եւ զինուորական առանձնաշնորհումներ ունի։)

ե) Սինայի լերան վանքը.

Այս վանքը ուր կը բնակին կրօնաւորներ, կը կառավարուի յոյն օրթոտոքս պատրիարքարանէն անկախ եպիսկոպոսով մը։ Այս եպիսկոպոսը, զուրկ դատական իրաւասութենէ, միայն վարչական իրաւունքներ ունի։

ՄԱՄԲՐԷ ՊԱԼԱՔԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Պատահաբար իմացայ մահը։ Հին ծանօթներ չէինք բայց Մամբրէ մէկն էր այն պարզ հոգիներէն որոնք յայտնուելու համար կ'արհամարհեն ծայրայեղ զգուշաւորութեան քօղը։ Իր նկարագիրը ճանչնալու համար պէտք չկար բարդ դիտողութիւններու կամ մանրամասն ուսումնասիրութեան։ Ան ամբողջովին իր արտայայտութեան մէջն էր,— խանդավառութիւն եւ կորով։

Եւ սակայն Մամբրէ անհաշիւ գործող մը չէր։ Իր ողջմտութիւնը փորձառութեամբ պայծառացած, իրեն յղանալ կուտար գործելու այնպիսի միջոցներ զորս յաճախ մասնաւոր ուսումն անգամ անզօր է գտնելու։ Ու թելադրելով չէր բաւականանար։ Ինք միշտ պատրաստ էր գործի վերածելու իր թելադրանքը որուն իր անունը կցելու սնափառութիւնը չէ ունեցած երբեք։ Իր գործունէութիւնը չէր սահմանափակուեր որոշուած պարտականութեանց մէջ, այդքանը անվարժ նորեկներու կը վայելէ։ Մամբրէի մօտ գործը միակերպութիւնն էր որ կ'արգարացնէ Դաշնակցականի մը հանգամանքը։

Բանուորի վիճակը չէր կրցած իր ընդոծին հետաքրքրութիւնը այլամերժօրէն ստորադասել տնտեսական առօրեայ հոգերուն։ Զգացած էր որ մեծ իտէալին լիակատար ըմբռնումը կը հարկադրէ զարգացումի եւ պատրաստութեան որոշ աստիճան մը, եւ որովհետեւ ճիգի առջեւ չէր ընկրկեր, արդէն ձեռք բերած էր այդչափը, միշտ յառաջանալու կարելիութեամբ։

Մամբրէ գործող էր առանց ղօռոզութեան, եւ անձնուէր առանց անձնական ակնկալութեան։ Այսքան արժէքաւոր ընկեր մը բնորոշելու պարագային, պէտք չեմ զգար մանուածապատ շրջաբերութիւններու՝ յայտնելու համար որ Մամբրէ գիտակից դաշնակցական մըն էր։

Այս համոզումը ամէնէն անթառամ ծաղիկն է զոր կարենամ նետել մեր վաղամեռիկ ընկերոջ հողակոյտին վրայ։

Ե. Տ.

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Թաւրիզէն Առաքել եւ Գառնիկ Պատմագրեաններ մեզի ուղղուած նամակով մը կը բողոքեն «Ցուսաբեր»ի մէկ հրատարակութեան դէմ, որուն համաձայն «Թաւրիզեցի Պատմագրեան ընտանիքէն Առաքել, Գառնիկ եւ Աշոտ Պատմագրեանները (վերջինը Փարիզ) հռնդիսանում են բոլշեւիկեան գործակալներ, որոնց հրէշային լրտեսական շահախնդիր գործունէութեան զոհ են դարձել բազմաթիւ Հայեր եւ մասնաւորապէս դաշնակցականներ»։

Բողոքողները ուժգնօրէն հերքելով այս մեղադրանքը, պահանջած են «Ցուսաբեր»ի խմբագրութենէն, իրենց յայտնել ամբաստանող նամակագրին (Ա. Ամուրեան) բուն անունը եւ հասցէն, որպէս զի դատի յանձնեն։ Այլապէս պիտի համարեն «զրպարտիչ չանթաժիստ»։

Որքան գիտենք, «Ցուսաբեր» քննութեան ձեռնարկած է արդէն, այնպէս որ աւելորդ կը համարենք նամակին ամբողջական հրատարակութիւնը։

*** Քոնսթանցայէն ստացած ենք երկար նամակ մը, իբրեւ պատասխան Սօֆիայի հնչակեան շաբաթաթերթին կարգ մը զրպարտութեանց։

— Կը յանձնարարենք ոչ կարդալ, ոչ ալ գրաղիլ։ Գրիչներ կան որոնք սուտն ու խառնակչութիւնը կը չփոթեն լրագրութեան հետ։

Նոյն յանձնարարութիւնը թըղթակից Գ. Ք.ի (Մարսէյլ), որ բան գործ ըրած է պատասխանել հնչակեան գարշելի թուղթիկի մը, Քան Օտտոյի ընտրութեանց առթիւ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԴՐԻԳՈՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութպոլի խումբին երիտասարդ մարզիկը, որ աջ սրունքը կորսնցուց արկածի մը հետեւանքով։

**

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Պ. Պ. Ն. Օհանեան, Հ. Զահրէճեան եւ Կ. Ժպտունի այցելելով անդամահատուած երիտասարդ մարզիկին, տուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Բարձրացիր — Բարձրացուր» պատուանշանը, նամակով մը միասին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական յանձնախումբը շինել կուտայ վերջին նորաձեւութեամբ կատարելագործուած արուեստական սրունք մը, իր մարզիկին համար։

Այս առթիւ Ֆրանսայի մէջ թէ այլուր Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր, եւ Չէնկիլէրցի հայրենակցական միութիւններ, (յիշեալ երիտասարդ Չէնկիլէրցի ըլլալով) մեծ եռանդով ձեռնարկած են նուիրահաւաքութեան։

Մօտ օրէն պիտի տանք մեզ հասած նուէրներու Ա. ցանկը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական յանձնախումբը նուիրահաւաքութեան գործին հսկողութիւնը յանձնած ըլլալով Կ. Ժպտունիի, սոյն նպատակով հաւաքուած բոլոր գումարները պէտք է ղրկուին 12 Passage du Caire, Paris հասցէին։

Որ եւ է թիւրիմացութեան տեղի չտալու համար, կը խնդրուի նուիրատու մարզասէր հասարակութենէն պահանջել իրենց անուան հրատարակութիւնը լրագրի միջոցաւ։

Մարզ. յանձնախումբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Երբ մենք դիրքերէց հեռա... ...նք, մի 30-40 տեղեր ալ ...նք կրակ վառեցինք, որ թշ... ...մին գիտնայ, թէ մենք հոդ ...պասենք կռուելու։ Խութօն ...եցինք առաջնիս, որպէս էդ ...երերուն լաւծանօթ։ Խութօն ...ր ուզեր մեզ հետ գալ, մի 100 ...յլ կուգար ու կ'ըսէր.

— Վալլա՛հ, ես չեմ գար, կը ...կաննուիմ։

Անոր վրայ կար միայն մէկ ...պիկ եւ մէկ վարտիկ։

Հասանք Ծովասարի տակը։ ...յը բացուաւ։

Քանի մը տեղ պահապաններ ...ինք։ Հող լաւ քարեր, լաւ ...րքեր ունէինք։ Եթէ որեւիցէ ...ն պատահելու ըլլար՝ կրնա... ...նք դիմադրել։

Արեւը բարձրացաւ։ Կոշիկի ...ալ յարձակում կար, գիտնա... ...վ, թէ մենք հոն էինք։ Յար... ...կումը թնդանօթներով եւ զոր... ...ով էր։

Անցաւ մի քիչ ժամանակ։ Պահապանները եկան ու ըսին, թէ հինգ քիւրտ կը բարձրանան դէպի մեր կողմերը։ Քիւրտերն եկան նոյն քարերու մէջ եւ տեսան մեզ։ Նրանք պոռացին։

— Դուք ո՞վ էք, ի՞նչ մարդ էք, ըսէ՛ք։

Ես պոռալ տուի թէ՝ Սպաղանցի ենք։ Դրանք բօզկցի էին։ Մի կերպ համոզելով, անոնցմէ մէկը բերինք քովերնիս։ Քովերնիս եկած քիւրտը ըսաւ.

— Դուք ու ձեր Աստուած, ըսէ՛ք, Անդրանիկ փաշան սպաննուա՞ծ է, թէ չէ կենդանի։

Ես վրաս մի հին բան ունէի ծածկած ու նստած։ Տօնօ Մակարը ըսաւ.

— Նա գնաց դաշտ։ Դաշտէն ալ չգիտեմ ուր գնաց։ Նա սաղ է։

Քիւրտը քօլօզը վար առաւ, ըսաւ.

— Դէ՛հ, փառք Աստուծոյ, որ ազատուեր է։ Ես գիտցայ թէ իմ ախբերս բանտէն ազատուեցաւ, եկաւ քովս։ Հապա անցեալ օրը կ'ըսէին, թէ թօփ մը առեր է, տասն կտոր եղեր եւ Ջուրն ընկեր է։

Բանից դուրս եկաւ, որ արճիճ բերել տալու համար դրանց աղաներուն տուեր էին 20 ոսկի։ Մի մասը բերին, միւս մասը բերած ժամանակին ձերբակալուեցան։ Ձերբակալուածներէն մէկը դրա եղբայրն է եղեր։ Մատնողները իրենց ցեղէն են եղեր։

Առաւօտեան ժամը 4 կ'ըլլար։ Աչքերս քիչ մը խփած էի։ Յանկարծ պահապանները նորէն եկան եւ ըսին թէ՝ ձիաւորները մեզ վերցուցին», այսինքն՝ արշաւեցին մեր վրայ։ Դրանք Բէքրէնցիք էին, շէյխը հետերնին։ 40 ոտաւոր եւ քանի մը ձիաւոր Հեթինքէն կուգային, կ'երթային Բօզըկանք։

Մենք հասանք մեր դիրքերը։ Քիւրտերը մեզ տեսան, բոլորը մէկէն «սալաւաթ» պոռացին։ Մի 30-40 հրացան հաւարի զարկին։ Քովերնիս Քիւրտերին ըսինք.

— Պոռացէ՛ք, թէ ի՛նչ ղարմաղալ կ'ընէք, Պըտրցի ենք, թալան ենք վերցուցած կ'երթանք մեր տները։

— Արա՛, մենք ալ կուգանք ձեր քովը, — ըսին նրանք։

Մենք քրտերէնով պատասխանեցինք թէ՝ «մեր քով թալան կայ, մենք չենք ընդունիր որ գաք տեսնէք մեր թալանը»։ Քիւրտերը մնացին շուարած, չգիտէին քիւրտ ենք, չէ նէ Ջան փէտա։

Այդ ատեն Ախպիի գլուխ գտնուած մի գունդ զօրք, 1000 հոգի, թղեկայ խուռով պիտի երթային Կոշիկ։ Ես մեր զինուորներու մեծ մասը եւ 100 ժողովուրդ ղրկեցի, որ ըլլեն Ծովասարի գագաթը եւ հոն դիրք բռնեն։ Ծովասարի գագաթի մէկ կողմը Իւսուֆի եւ Բէլիկցոց տուներն էին, մէկ կողմը Բօզըկցոց, իսկ այս կողմը Հեթինք եւ Ախպի։ Երբ այդ շարքը շարուաւ ձիւնի վրայ, կ'երթար գագաթ, գնացող բանակը տեսաւ։

Հօդ նստողներու մի մասը կը պահէինք Քիւրտերու վրայ, միւս մասը՝ բանակի վրայ։ Խուռէն մինչեւ մեր քով կ'ըլլար 5-6 վերստ։ Յանկարծ հոն տեսանք, թնդանօթի մուխն ելաւ, ռումբը եկաւ պայթեց մեր տակի հովիտը։ Մի երկու րոպէ անցաւ, նորէն զարկին, ռումբը նոյն տեղը պայթեց։ Քիւրտերն ու բանակը իրար չէին տեսներ, մէջերնուն կար մի մեծ սար։

Կոշիկը մեր դիմացն էր. հոն կը ռմբակոծէին, եւ ամբողջ սարերից սաստիկ ձայն կուգար։ Մի 10 րոպէ անցաւ, մէկ էլ զարկին նոյն տեղը։ Մենք չէինք պատասխաներ որ կասկած չհրաւիրենք։ Իսկ մեր մօսիններուն հազիւ հազ գնդակ հասցնէին հոն։

Բեքրէնցիք գացին Բօզըկանք, բանակը դարձաւ, գնաց Կոշիկ։ Ժամը 7ն էր։ Մենք ելանք Ծովասարի գագաթը, ժամ մը հոն մնացինք։ Մեզ հետ եղած ժողովուրդի քով մնացեր էր շատ քիչ կորեկի ալիւր։ Ձիւնով ճմռեցինք կերանք, չէր ուտուեր։ Տեղէ-տեղ փոխադրուելով, մութը տուաւ։ Իջանք գետի եզերքը։ Աւդիարմու վերեւը ժամը մէկուկէսին Զաթօն եւ քանի մը տղայ հանուեցան, անցուցինք կիներն ու երեխաները։ Բոլորն ալ անցած էին. մնացեր էին երեք հոգի՝ Բիւլբիւլի տան Գիրօն, իր տղան եւ Բիւլբիւլի տան Մարտիրոսի եղբայրը։ Գիրօն բռներ էր իր տղան, վերջինս ալ Մարտիրոսի եղբօր թեւէն։ Գիրօն չէր կրցեր ամուր բռնել ձեռքէն թողեր էր, եւ ջուրը տարաւ տղան։ Այս խեղդուող տղան ամուսնացած էր Մարտիրոսի ձեռքով 1903էն փախցրած աղջկայ հետ, իսկ այս աղջկան խնդրի պատճառով թշնամութիւն մըն էր ընկած Սէմալցոց ու Կէլիկուզանցոց միջեւ։

Միսաքէն պահանջեցի տեճարով յանձնած պաշարս։ Նա վախվխելով դատարկ տճարը ցցեց ածեւս։

— Տղա՛, ի՞նչ եղաւ պաշարը։

— Էս մէկ տեղը քնած էի,— ըսաւ,— վեր կացայ, տեսնեմ դատարկ է։

Բոլոր ներկաններուն հարցուցի թէ ո՞վ է կերեր, բոլորն ալ ուրացան։

(Շար.)

Ընդհանուր Ճեռուտ Ռուսիոյ մէջ?

Մոսկուայի մէջ գրոյց կը շրջի թէ գործավարներու խորհուրդը, մօտ ատենէն ընդհ. ներում պիտի շնորհէ բոլոր գաղթականներուն, առանց ազգի եւ կուսակցութեան խտրութեան։

Կը կարծուի թէ այս ընդհ. ներումը պիտի յայտարարուի Հոկտեմբերի սկիզբը, որովհետեւ խորհրդային կառավարութիւնը կը փափաքի եղեր որ ներման արժանացողները բոլորն ալ կարենան ներկայ ըլլալ մեծ հանդէսներուն, որոնք պիտի կազմակերպուին բոլշեւիկ յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ։

ՕՏԱՐ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐԸ

Խորհրդ. ժամուլին կողմէ հրատարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, Ռուսիոյ մէջ աշխատող օտար մասնագէտներու թիւը անցեալ տարեշրջանին կը հասնէր 3528ի։

Կը կարծուի թէ այս տարի այդ թիւը՝ պիտի բարձրանայ 11,000ի, որոնց 6000ը Ամերիկացիներ եւ 5000ը Գերմաններ։

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ եւ Մշօ խումբերու ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտցի Աստուր Հէքիմեան, հօր անուն Միքայէլ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1927ին կը բնակէր հետեւեալ հասցէին՝ Hôtel de la Côte d'Or, Bld. de la Villette, No. 80bis, Paris (19)։ Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Տիկին Մաքրուհի Մանուկեան կը փնտռէ Պիթլիսի Դատվան գիւղացի ուստա Միսաք Յարօեան, հօր անունը Տէրօ, կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ կամ շրջակաները։ Իմացնել՝ A. Assadourianի Coiffeur, 86 rue Rébéval, Paris (19).

— Արսէն Համբարձումեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջորդին Գրիգոր Պէտիկեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Փարէզ։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Արսէն Համբարձումեանի, Chez Mr. Granger. La Benardière. Commune Luzé. Rilly sur Vienne (Indre et Loire).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պանեէօ, Վ. Թ.— 140։
Թլէմսէն, Կուզ.— 35։
Լիոն, Գործ.— Մ.— 600։

ԳՈՒՇԱԿՈՂ
CHEIK IZRAEL

Կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ եւ կը գուշակէ ապագան, ըստ արաբական եղանակի (սուրճի գաւաթով) եւ Թղթախաղի միջոցաւ։

Կը մեկնէ նաեւ երազները՝ խիստ հասկնալի եղանակով։

Դիմել՝ 43—45 Rue de la Défense. Issy-les-Moulineaux. միայն շաբաթ օրերը ժամը 1էն 8 եւ կիրակի 10—20։

Հաղորդ. միջոցներ՝ Փորթ Վէրսայլէն կամ Փորթ Օթէօյլէն 32 եւ 23 թիւ Թրամուէյ եւ իջնել Gare d'Issy,

EMPIRE մեւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ փորխի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

13 Սեպտ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Stade Gaston Faralicqի մէջ, 204 Ave. Jean Jaurès, Pantin

60 ՀՈԳԻՆՈՑ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5, 10, 20 ՖՐԱՆՔ

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը։ Դիմել՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գրասենեակը՝ 1 Rue Saulnier, Paris (9)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

*Թոքախտաւորներու համար*pneumothorax*ի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ Հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Social*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԵՐ
ԱՅԼԵՒՍ ՎԱՐՁՔ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ

Անմիջապէս տէր եղէք գեղեցիկ հողաբաժնի մը, Սէվրի կայարանէն 300 մէթր հեռու, Փարիզէն (կառ տիւ Նորէն) քիլոմէթր, 20 վայրկեանի ճանապարհ, օրական 150 շոգեկառ. Լայն ծառուղիներու վրայ, ամէն դիւրութիւններով տուած հողաբաժիններ՝ անմիջապէս շինութեանց ձեռնարկելու համար։

Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Օդասուն շրջան։ Սէվր քաղաքի ընդարձակումով ապագայի համար շահաւոր գործ. փոխարժէքը՝ վճարելի 6 տարուան մէջ փոքր մասնավճարներով։ Հայ ընտանիքներու համար մասնաւոր կարգադրութիւններ։

Մանրամասնութիւնները ձրի ստանալու համար, գրել՝
Mr ANDRÉ ISAMBERT, 98 Rue Boileau, Paris (16)
կամ դիմել՝ Հինգշաբթի, Շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ կիրակի ամբողջ օրը «AUX TRÉFLES», Ave. de Livry à Sèvres (կայարանէն 300 մէթր հեռու)։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵ...
Varicesի (փառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մէթոտներով։
Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31...
(կառ տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆՆԵՐՈՒ (ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ)
ՄԻՄԻԱՅՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

D. STAMBOULIAN, Représentant,
1 Place Notre Dame, Grenoble, Isère

Ունինք առաջին տեսակի մաքուր եւ լաւ պլղուր, ճեճած կորկոտ եւ Խարբերդի մուխաշեր սեւ սիսեռ, պատրաստուած Վալանսի (Drôme) մեր նոր եւ ընդարձակ գործարանին մէջ։

Նաեւ ունինք արեւելեան ամէն տեսակ ուտեստեղէններ։ Աժան գին եւ արագ գործառնութիւն։

Պահանջեցէք մեր գիները, ընդհ. ցանկը եւ նմոյշները։ Կը ստանձնենք արտասահման. տուներու ներկայացուցչութիւն։

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — La Voix de son Maître — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ
L. NICHANIAN
56 Rue Piat, Paris (20) — Մէթրօ Պէլվիլ
Ամառուան եղանակին ֆոնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

Columbia — Agence exclusive — POLYDOR — REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամենավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître*ի* Courant continu*ն, գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Ծախուածները ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։*

CORDONNERIE «AKAP»
Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39...
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *Բալէտը Շինի*։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

1932Ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Պատրաստութեան մէջ է 1932ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ, որ պիտի ունենայ անցեալ տարուան գիրքին կրկին ծաւալը։ Տուէք ձեր անուն հասցէն, հրատարակութիւնը ձրի է։ Սկսած ենք ընդունիլ ծանուցումներ Փարիզէն եւ գաւառներէն։ Պահանջել մեզմէ ծանուցումներու նոր սակագինը։
Լիոնի մեր ներկայացուցիչն է Պ. Սահաթճեան, 11 Rue Claude-Boyer, Lyon.
գրել հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 5 rue Champlain, Paris (20)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

63.—ՊԱԼԱՏԻՆ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԷԻՆ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐՍ

— Թարգմանութիւն չէ այս, թարգմանութեան քօղին տակ թարգմանիչին դաւաճանական մտածումներուն արտայայտութիւնը։ Անմիջապէս բնագիրին հետ բաղդատեցէք։

Ըսէք պէյ վախկոտ մարդ մըն էր։ Այս հրամանը յանդիմանութիւն համարելով իրեն, կը վազէ Նուրի պէյի մօտ։

— Ե՞րբ պիտի հրաժարի Նազըմ այս բաներէն։

Նուրի պէյ, չկարենալով ծածկել իր զարմանքը, կը պատասխանէ.

— Այդ գրքին մէջ Թուրքերուն եւ Թուրքիոյ վերաբերեալ ոչ մէկ խօսք կայ։ Բնագրին հետ բաղդատելու հարկ ալ չկայ։ Որովհետեւ կատարեալ բարեխղճութեամբ թարգմանուած է։ Ըսէք ատիկա թագաւորին։

Այսպէս կարելի եղաւ մարել մեծ գէշութիւն մը։ Սպանիոյ պատմութիւնը ժամանակ մը յետոյ իբրեւ թերթօն երեւցաւ «Վազըթ»ի մէջ։ Այս գործին մէջ, երբ կը պարզաբանուի Անտալուզիոյ իսլամ թագաւորութեան կործանումը եւ մանր քննադատութեանց կ'ենթարկուին այն թագաւորները, որոնք արբեցութեան եւ անառակութեան յանձնուելով՝ մոռցեր էին երկրին շահերը, իբրեւ օրինակ՝ կը յիշատակուէին արաբերէն եւ պարսկերէն քերթուածներ, քար նետելու համար Ապտիւլ Համիտի։

Ներել կարելի չէր այս սխալին։ Սուլթանին առաջնորդը, Շէյխ Էպիւլ Խիտա հարցաքննութեան կանչեց զիս։ Ա՛յ Աստուած, ինչե՛ր, ինչե՛ր բաշեցի այս ուղտապանին (Արաբ) ձեռքէն։ Այսուհանդերձ այս ուղտն ալ յատկեցուցինք խրամին վրայէն։

Էպիւլ Խիտա կ'ըսէր.

—Տղաս, երիտասարդ ես տակաւին. Խալիֆային ակնարկելով այսպիսի բաներ ինչո՞ւ կը գրես։ Օրդ օր ըրէ (երիտասարդութիւնդ վայելէ), ուրիշ ի՞նչ կը մտածես։

Եւ այսպիսի յորդորներ, հացկատակներու զաւակարգին կամ մակաբոյծներու երամակին մէջ նետելու համար զիս։

Առանց լրջութիւնս վտանգելու, եւ առանց բան մը զիջանելու, յաջողեցայ համոզել թէ Անտալուզիոյ պատմութիւնը վնասակար բովանդակութիւն չունի։ Շէյխն ալ, չեմ գիտեր ի՛նչ հաշիւներով, ուզեց կարճ կապել խնդիրը։ Միայն թէ քանի մը յանդիմանութիւններ ալ ըրաւ եւ արգիլեց այդ պատմութեան հրատարակութիւնը։

Այդ շրջանին էր, որ մեռաւ հայրս։ Այս պատճառով փարատեցան իմ մասիս յայտնուած կասկածները, մանաւանդ վախը թէ Եւրոպա կը փախչիմ։ Ընտանիքին մեծն էի այլեւս, եւ պէտք էր նաեւ հոգ տանէի եղբայրներուս կրթութեան։ Ի՞նչպէս կրնայի Պոլիս ձգել զանոնք եւ փախչիլ Եւրոպա։

64.— ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏ

Թագաւորին երկրորդ սենեկապետը, Համի Ալի պէյ, մոլեռանդ ու տգէտ մարդ մըն էր։ Իր սորված գիտութիւնը կը բաղկանար «Գատիրի» աղանդին միջնադարեան ծանօթութիւններէն։ Այս աղանդին շէյխն էր Ապտիւլ Գատիր Գէյլանի, որուն աշակերտները պատրաստած էին «Կայպուպէթիւլմէթալիպին» խորագիրով գիրք մը։ Համի Ալի պէյ Թուրքերէնի թարգմանելով ամէն կողմ տարածեր էր այս գիրքը։

Այս գիրքին կարգ մը խորհրդածութիւնները հակառակ էին Գուրանին եւ երկրին պետական կրօնքին՝ իսլամութեան։ Արեւմտեան երկիրներու մասոնները, կարդալով այս գիրքը, պիտի կարծէին թէ իսլամ կրօնը սնոտիապաշտութիւն է կամ առասպելաբանութիւն։ Ուստի «Վազըթ»ին մէջ մանրօրէն քննադատեցի այդ գիրքը։

Համի Ալի պէյ, կարդալով քննադատութիւնս, ուզեց Սուլթանին բարկութիւնը հրաւիրել վրաս։ Միեւնոյն ատեն «Բուղնամէի Հավադիս» թերթին մէջ ինծի դէմ քանի մը յօդուած գրել տուաւ։

Դարձեալ, Պաղտատի մէտրէսէի Սիւլէյմանիէի ուսանողները գրով ինծի դէմ գրգռեց։ Թերթերու տնօրէններուն գիմելով, թոյլ չտրուի ինքնապաշտպանութեան համար յօդուած գրեր մամուլին մէջ։ Հակառակ հրամանին, «Թէրճէմանը Հագիգաթ» թերթը տպեց իմ յօդուածս, այս ճառով ալ առանց պայմանաժամի դադարման դատապարտուեցաւ։ Համի պէյ տակաւին կը շարունակէր գրգռել Սուլթանը, ըսելով թէ իսլամները երկու խումբի բաժնուած են, Նազըմի քննադատութիւններուն պատճառով գրգռուած են եւ խռովութիւն պիտի ծագի։ Բարեբախտաբար Նիշան Բեկ Մուտ պէյ, որ Սուլթանին սենեկապետներուն մէջ ամենէն աւելի համեստ ու պարկեշտ մէկը ճանչցուած էր, միջամտեց եւ ինծի իրաւունք տուաւ, Համի Ալի պէյը դատապարտեց եւ փարատեց վախը Ապտիւլ Համիտի, որ իր շուքէն իսկ սկսեր էր սարսափիլ։

65.— ՄԻՏՀԱԹ ՓԱՇԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կեանքը բոլորովին գիպուած մըն է, կամ բախտի խաղ։ Ճակատագիրը չի փոխուիր, կ'ըսէ խօսք մը, ինչ որ տարբեր ձեւով արտայայտութիւնն է մեր առաջին բացատրութեան։ Բանէ մը լուր չունիք, եւ ահա յանկարծ գիպուածը ձեզ կ'երջանկացնէ կամ դժբախտացնէ։ Դիպուած ըսէք, բախտ խաղ ըսէք, միեւնոյն բանն է։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
9 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1668

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

Չափազանց խիստ է Թուրքիոյ մամուլի նոր օրէնքը։

Արդէն իսկ ասպարէզէն քշուած են անոնք որ օրէնքին պահանջները չէին լրացներ, կասկածելի էին կամ ընդդիմադիր կը համարուէին։

Օրէնքը այնպէս մը խմբագրուած է որ, թերթին հրատարակութեան պատասխանատու կը նկատուին ոչ միայն տէրն ու խմբագրապետը, այլ եւ լրաբերն ու ցրուիչը։ Կառավարութիւնը կրնայ ո՛ր եւ է թերթ խափանել իր ուզածատենը։ Ընդհ. դատախազը միշտ իրաւունք ունի դատ բանալու ոչ միայն վարկաբեկիչ գրութեանց, այլ եւ նկարներու եւ ծաղրանկարներու հրատարակութեան առթիւ։ Դատարանին մէջ, հրատարակիչները պարտաւոր են յայտնել ծածկանուն գրութեանց հեղինակները։ Բոլոր թերթերը ստիպուած են պարբերաբար ոստիկանութեան հաղորդել իրենց խմբագիրներուն եւ լրաբերներուն անունները։ Պարտաւորիչ է կրթական սակը՝ բոլորին համար։ Սեփականատէրը եւ խմբագրական քարտուղարը պիտի ունենան բարձրագոյն կրթութիւն, իսկ խմբագիրներն ու լրաբերները առնուազն լիսէ մը աւարտած պիտի ըլլան։

Անսաստումներու համար նախատեսուած են պատիժներ, վեց ամիսէն մինչեւ երեք տարի։

Հասկնալի են այս բոլորը։ Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար շարժիլ քէմալապետութիւնը, որ շրջապատուած է բազմազան վտանգներով։

Առաջին շրջանին, յաղթանակի գինովութեան մէջ, քիչեր կը համարձակէին ծուռ նայիլ օրուան կառավարութեան, մանաւանդ Մ. Քէմալին եւ Ըսմէթ փաշային։ Տարիները անցան։ Փարատեցաւ գինարբուքի գոլորշին, եւ մարդիկ սկսան իրենց մորթին վրայ զգալ մենատիրական իշխանութեան սարսափն ու տնտեսական զարհուրելի տագնապը։ Վերջին երկու երեք տարուան ընթացքին, գրի առնուեցան ու տպուեցան այնպիսի բաներ, որոնք վարկաբեկիչ էին օրուան փրկիչներուն համար։ Վարագոյրը կը բացուէր կամաց-կամաց։ Շատեր եզովբոսեան լեզուով, ուրիշներ աւելի համարձակ, յայտնութիւններ եւ մեղադրանքներ կ'ընէին։ Մթնոլորտը կը թանձրանար դժգոհութեան եւ դառնութեան ալիքներով։

Անցեալ տարի, Ֆէթհի պէյի ելոյթին առթիւ, որուն բուն ներշնչողը Մ. Քէմալը ինքն էր, ոչ միայն մամուլը, այլեւ փողոցը սկսաւ ռռնալ։ Հաց եւ ազատութիւն կ'աղաղակէր ամբոխը, Պոլիսէն մինչեւ Իզմիր եւ աւելի հեռուները։ «Կազի»ն ստիպուեցաւ պտոյտ մը կատարել եւ ականջ դնել տրտունջներուն։

Ֆէթհին ձախողեցաւ եւ Ըսմէթը աւելի ամրացած իր պատուանդանին վրայ, սկսաւ միջոցներ որոնել, գանգատները կարճ կապելու համար։ Մանաւանդ որ, լեզուները բաւական քակուած էին, եւ Մէնէմէնի կախաղաններէն յետոյ ալ, իրարու կը յաջորդէին գնդասեղի հարուածներ, սլաքներ եւ նետեր։ Արիֆ Օրուճ—Եօնուս Նատի մենամարտը ազդանշանն էր գալիքին։

Եւ ահա նոր օրէնքը, որ ասպարէզէն կը քշէ բոլոր անոնք որ քիչ-շատ համարձակ խօսելու վարժուած էին, իսկ վախկոտները, հաւատարիմները, պատեհապաշտները կը պահէ ամուր ցանցի մը տակ։ Այնպէս պրկուած են օղակները, որ շատերը կապանքի տակ կ'իյնան եթէ ոչ գլուխով, գոնէ ձեռքով։

Մամուլի ազատութիւն կար երէկ, բաղդատաբար։ Չկայ այսօր։ Կամ եթէ կայ, այնքան լպրծուն է, որ քիչեր կը համարձակին օգտուիլ։

Բայց, այս օրէնքը մշակած ատեն ալ, Թուրք վարիչները ունեցած են այլապէս ուշագրաւ մտահոգութիւն մը։

Ինքնապաշտպանութեան հոգէն զատ, անոնք ուզած են մամուլը դնել այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ նպաստէ ոչ միայն իրենց շահերուն, այլեւ իրենց պարտադրած նորութիւններուն։

Այսպէ՛ս է որ, արգելք դրած են պոռնկագրական հրատարակութեանց, ոճիրներու եւ անձնասպանութեանց մանրամասն եւ պատկերազարդ հրատարակութեան, արքայական, խալիֆայական եւ համայնավարական գաղափարներու տարածման։

Մէկ խօսքով, կազմած են տեսակ մը ուղեցոյց, որպէս զի գրողներն ու հրատարակիչները անոր համեմատ կրթեն հասարակութիւնը։ Ասպարէզը գրեթէ փակուած է զանազան «Զափկըն Գըզ»երու եւ «Պըլտըրճըն»ներու համար։ «Աքշամ»ը դատի քաշուեցաւ «Վանականներ եւ մարապետներ» թերթօնին համար, որ յարմարցուած էր եւրոպական հրատարակութիւններէ։

Կը նշանակէ թէ՝ այս ճակատին վրայ եւս, քէմալապետութիւնը կը ձգտի մնալ հետեւողական։ Պատրաստել սերունդ մը, որ տարբերի երէկուանէն, որ ունենայ միատեսակ պաշար եւ մտածողութիւն։

Կը յաջողի՞ն թէ ոչ,—այս հարցումին պատասխանէն աւելի, օրէնքին ձգտումը, յայտնուած ճիգն է որ պիտի հետաքրքրէ մեզ։

Ինչպէս միւս բոլոր ճիգերը, այս ալ պէտք չէ վրիպի մեր ուշադրութենէն։

Դրացի, թշնամի երկրին բոլոր ձեռնարկներն ու խմորումները արժանի են լուրջ վերլուծման։

Շ.

ՌՈՒՍԵՒՉԵԽԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փրակայի թերթերէն մէկը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ռուսեւչեխական բանակցութեանց մասին.—

Ան զրոյցը տարածուեցաւ թէ Ռուսիոյ եւ Չեխօսլովաքիոյ միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին, ոչ միայն առեւտրական դաշինքի մը կնքման, այլ նաեւ իրաւապէս ճանաչմանդամասին։ Այս լուրը շիտակ չէ։ Այս պահուս որ եւ է բանակցութիւն չի կատարուիր Ռուսիոյ հետ։ Գալով առեւտրական յարաբերութիւններուն, քննուելու վրայ է թէ ինչ հիմերու վրայ եւ ինչ համեմատութեամբ կարելի է սկսիլ անհրաժեշտ բանակցութիւններու, երբ ժամանակը գայ։

Չեխօսլովաք ընկերվարական կուսակցութիւններըկը պնդեննոր կարելի եղածին չափ շուտափոյթ սկսին բանակցութիւնները եւ կառավարական շրջանակներն ալ կ'ընդունին թէ լաւագոյն պիտի ըլլար Ռուսիոյ հետ կնքել առեւտրական պայմանագրութիւն մը։

Գալով սակայն իրաւական ճանաչման վրայ հիմնուած յարաբերութեանց հաստատման, չեխօսլովաք թերթը կը յայտնէ թէ տակաւին այդ մասին մտածող չէ եղած։

Հաւանական է որ այս հարցը դրուի, երբ Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կատարուող բանակցութիւնները յաջող ելքի մը յանգին։

Այս մասին տարածուած լուրերը, հաւանաբար հետեւանքն են չեխ ազգային ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարին Սէպայի Ռուսիոյ վերադարձէն յետոյ, ըրած կարգ մը յայտարարութեանց։

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՀՈԳԱՏԱՐԵԱԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ, հոգատարութեանց հարցին առթիւ, Իտալիոյ ներկայացուցչին՝ Կրանտիի խօսած ճառը, իտալական մամուլին կողմէ կը մեկնաբանուի իբր բացառաբար կարեւոր, իտալական շահերու պաշտպանութեան տեսակէտէն։ Իրողութիւնը թէ Անգլիա կը ձգտի Իրաքը մտցնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, սկիզբէն իսկ, Իտալիոյ կողմէ ընդունուեցաւ վերապահութեամբ։ Իտալիա կը վախնայ որ անգլեւիրաքեան յարաբերութիւններուն մէջ մտցուածայափոփոխութիւնըվերածուի տեսակ մը անգլիական պաշտպանութեան Իրաքիվրայ։ Իտալական մամուլը յաճախ ցոյց տուած է այս կասկածը, յայտնելով թէ Անգլիա, Իրաքը մտցնելով Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, կը գործէ միայն իր հաշւոյն եւ իր օգտին համար, ի նպաստ իրեն դարձնելով դժուարութիւնները, որոնք կը բղխին հոգատարութեան միջազգային հանգամանքէն։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, Իտալիոյ տեսակէտին գտած ընդունելութիւնը Ժընեւի մէջ, թէ հոգատարութենէ ազատելով՝ անկախութիւն ստացող երկիրները պէտք է կիրարկեն բաց դրան և ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքները, նպաստաւոր կերպով կը մեկնաբանուի մամուլին կողմէ։ Ծիծաղելի տ'Իտալիա, սակայն, կ'եզրակացնէ թէ պէտք չէ չափազանցել իտալական այս տեսակէտին յաղթանակը։

ՀԷՐԷՔԷԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ԱՅՐԱԾ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Հէրէքէի գորգի գործարանին կարեւոր մէկ մասը մոխիր դարձաւ, հրդեհի մը հետեւանքով։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հայ մը կը խեղդէ իր կինը եւ անձնասպան կ'ըլլայ

Լիոնէն կը հեռագրեն սեպտ. 7 թուականով.—

Այս իրիկուն ոճիր մը գործուեցաւ Տիւկէսլէն փողոց թիւ 202 բնակարանին մէջ։ Հայ մը իր կինը խեղդելէ յետոյ, երկու գնդակ պարպեց բերնին մէջ։ Մարդասպանը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ անյոյս վիճակի մէջ։ Անունն է Գեղամ Մելքոն, 26 տարեկան, իսկ կինը՝ Նոյեմի Մելքոն, ծնած՝ Քէշիշեան, 24 տարեկան, բանուորուհի։

Այր եւ կին շատ սիրով էին եւ ո՛ր եւ է վէճ չէին ունեցած։ Բայց այս առտու տանտիրուհին բուռն վիճաբանութեան մը աղմուկը լսեց որ մօտ երկու ժամ տեւեց։ Ժամը 4.30ին, տանտիրուհին սենեակին դուռը զարկաւ, բայց պատասխան չստացաւ։ Երկրորդ անգամ զարկաւ եւ երկու գնդակներ պայթեցան։ Տանտիրուհին բանալիով բացաւ դուռը եւ ներս մտաւ։ Գեղամ Մելքոն փռուած էր տախտակամածին վրայ, եւ արիւն կը հոսէր բերնէն։ Ձեռքը բռնած էր ատրճանակ մը, որով երկու գնդակ պարպած էր կոկորդին մէջ։ Ճիշդ քովը, պատուհանին տակ անկենդան փռուած էր Տիկին Նոյեմի Մելքոն։ Բռնութեան հետքեր կ'երեւային վզին վրայ։ Խեղդուած էր։

Անկարելի էր հարցաքննել մարդասպանը։ Մէկ գնդակով թռցուցած էր լեզուն եւ կորսնցուցած՝ խօսելու կարողութիւնը։

Սակայն հասկցուած է թէ զոհին մայրը կ'ուզէր ստիպել իր աղջիկը որ ամուսինը լքէ եւ իրեն հետ ապրի։

**** *Թերթերը կը գրեն թէ Գեղամ Մելքոն պարկեշտ եւ լուրջ աշխատաւոր մըն էր, բայց չափազանց կը նախանձէր իր կնոջմէն, որ ուշագրաւ գեղեցկութիւն ունէր։ Այս նախանձին պատճառով յաճախ բուռն վէճեր տեղի կ'ունենային։ Վերջերս Գեղամ այնքան առաջ գացած էր որ, իր կնոջը արգիլած էր ո՛ր եւ է յարաբերութիւն իր մօրը եւ երկու քոյրերուն հետ որոնք միեւնոյն թաղը կը բնակէին։ Կը վախնար թէ անոնք գէշ խորհուրդներ կու տան։ Գիտնալով իրենց քեռայրին բուռն բնաւորութիւնը, Նոյեմիի քոյրերը քանի մը օրէ ի վեր տուամէ մը կը վախնային եւ յաճախ լուրեր կ'առնէին դրացիներէն, իրենց քրոջ տան անցուդարձէն։*

«Փըթի Փարիզիէն»ի թղթակիցը կը պատմէ թէ, երբ տանտիրուհին սենեակէն ներս մտաւ, Գեղամ պառկած էր անկողնին վրայ եւ իր կնոջը դիակին կը նայէր խենդի մը մոլեգնութեամբ։ «Ի՞նչ ըրիր, թշուառակա՛ն», պոռաց տանտիրուհին։ Մարդասպանը պատասխանեց կատաղի ռռնոցով մը, այնպէս որ տանտիրուհին սարսափահար խոհանոց ապաստանեցաւ։ Քանի մը վայրկեան յետոյ, երկու գնդակներ պայթեցան։ Գեղամն էր որ գլխուն պարպած էր ատրճանակը։ Գնդակներէն մէկը բերնէն մտնելով, ջախջախած էր քիմքը, իսկ միւսը պայթեցուցած՝ աջ աչքը։ Հակառակ այս ահռելի վէրքերուն, Գեղամ կը շնչէր տակաւին։

Անգլիոյ Արհեստակցական Միութիւնները

ԱԶԳ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Երկուշաբթի օր բացուեցաւ Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց ընդհ. ժողովը։ Նախագահը իր բացման ճառին մէջ ըսաւ թէ միջազգային կազմակերպութիւն մը կայ, որուն ազդեցութեան տակ ինկած են բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները, բացի աշխատաւորական կուսակցութենէն։ Այդ կազմակերպութիւնը աւելի կատարեալ յաղթանակ մը տարաւ ելմտական ճակատինվրայ, որքան չպիտիկրնար ընել ֆինուորական դիկտատորութիւն մը։ Նախագահը չի հաւատար որ թոշակներու կրճատումը կարենայ փարատել տնտեսական տագնապը։

Արհեստակցական Միութեանց ընդհ. քարտուղարը պարզելով տագնապին ծագումն ու զանազան փուլերը, հաղորդեց վարչական խորհուրդին տուած որոշումները։

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, ընդհ. ժողովը միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց վարչական խորհուրդի վարած քաղաքականութեան, դատապարտելով ազգային կառավարութեան կազմութիւնը։

**** *Հէնտըրսըն, արտաքին գործերու նախարարը, որ ընդդիմադիրներուն գլուխն անցած է այժմ, ջերմ կոչ մը ուղղեց իր հետեւորդներուն, խորհրդարանին բացման առթիւ։ Այդ կոչով նախորդ նախարարը կը յայտնէ թէ խորհրդարանին առջեւ պիտի պաշտպանեն իրենց քաղաքականութիւնը, համաձայն ընդհ. ընտրութեանց առթիւ եղած յանձնառութեանց։*

Անգլիոյ թագաւորը կը կրճատէ իր ռոճիկը

Ծործ Ե.ի գանձապետը լուր տուաւ վարչապետին թէ թագաւորը նկատի առնելով երկրին ելմտական ծանր վիճակը, կ'ուզէ անձնապէս մասնակցիլ ազգային ծախքերու կրճատման, եւ որոշած է 50,000 ստերլին գեղչել իր թոշակէն, որքան որ տեւէ ներկայ տագնապը։ Թագուհին եւ արքայական գերդաստանի միւս անդամներն ալ կ'ուզեն որ կրճատուին իրենց յատկացուած ռոճիկները. իսկ Կալլեսի իշխանը (գահաժառանգը) որուն եկամուտները կու գան Քորնուօլի դքսութենէն,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԳԱՆՏԻ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՈՐ ԵՒ Է ՀՐԱՒԷՐ

Գանտի Լոնտոն կը հասնի քանի մը օրէն։ Արդէն իսկ հրաւէրներ կը տեղան ամէն կողմէ։ Լոնտոնի մէջ մրցումի ելած են, հնդիկ փիլիսոփան պատուելու համար։

Գանտի շոգենաւէն իսկ, Անթելին գլուխը անցած, վճռապէս մերժեց որ եւ է հրաւէր։ «Լոնտոն հասած օրս իսկ, իմ ընելիքս է ուսումնասիրել կացութիւնը եւ պարզել Հնդկաստանի վիճակը։ Հետեւաբար, պիտի մօտենամ բոլոր անոնց որ կը հետաքրքրուին հնդկական խնդիրներով։ Ընդհակառակն պիտի մերժեմ որ եւ է հրաւէր կամ զուարճութիւն։ Ոչ միայն ժամանակ չունիմ աշխարհիկ զուարճութիւններու համար, այլ եւ կորսնցուցած եմ անոնց ճաշակը, տարիներէ ի վեր վարժուած ըլլալով աշխատանքի, խոկումի եւ աղօթքի։ Այդ պատճառով ալ, չպիտի այցելեմ որ եւ է զբօսավայր։

Գանտի մերժած է նաեւ հրաւէրը երկու աշխատաւորական երեսփոխաններու, որոնք կ'ուզէին հացկերոյթ մը տալ իր ծննդեան 62րդ տարեդարձին առթիւ, որ կը լրանայ հոկտեմբերին։

Միւս կողմէ, Լոնտոնի ոստիկանութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, որպէս զի Գանտի չնեղուի ոչ իր թշնամիներէն, ոչ ալ հիացողներէն։

ԱՀՌԵԼԻ ՀՐԴԵՀ ՄԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ մեծ հրդեհ մը ծագեցաւ կիրակի օր Մալաքիսի եւ Քիուրայի անտառներուն մէջ, եւ ահռելի համեմատութիւններ ստացաւ արագօրէն, շնորհիւ բուռն հովին։ Հրդեհը անմիջապէս տարածուեցաւ երկու քիլոմեդր ճակատի մը վրայ եւ կիրակիէն երկուշաբթիի գիշերը ծաւալեցաւ 15 քիլոմեդր երկայնութեան մը վրայ, դէպի Թաթոյ։

Տեղական իշխանութիւնները գիւղացիներուն օգնութեամբ ի զուր փորձեցին սահմանափակել հրդեհը։ Աթէնքի պահականոցէն բազմաթիւ զինուորներ եւ հրշէջներ աղէտին վայրը փութացին առաջին ազդանշանին, բայց անկարելի եղաւ սահմանափակել հրդեհը։ Մարելու գործողութեանց անձամբ կը հսկէին պատերազմական եւ հողագործական նախարարները։

Ամէն միջոց ձեռք առնուեցաւ պաշտպանելու համար հանրապետութեան նախագահին ամառանոցը որ կը գտնուի Թաթոյի անտառին մէջ։ Կարգ մը գիւղեր վտանգուած ըլլալով պարպուեցան։ Երկուշաբթի իրիկուն հրդեհը կը շարունակէր ծաւալիլ, մեծ մտահոգութիւն պատճառելով Թաթոյի անտառին եւ նախագահական դղեակին համար։ Կրակին ճակատը արդէն կը բռնէ քսան քիլոմեդր երկայնութիւն եւ վեց քիլոմեդր լայնութիւն։ Կը վախցուի որ հրդեհը հասնի նաեւ Քիֆիսիայի անտառը, որ Աթէնքի ամառանոցն է եւ ուր բազմաթիւ վիլլաներ կը գտնուին։ Ոստիկանութիւնը կը պարպէ արկածահար շրջանին բոլոր բնակիչները։ Հրդեհը կ'երեւայ Աթէնքէն եւ երկինքը ծածկուած է թարձր ծուխով մը։ Վնասները անհաշուելի են։ Արդէն փճացած են աւելի քան մէկուկէս միլիոն ծառեր, մեծ մասով եղեւին։ Այս անտառները Յունաստանի ամէնէն գեղեցիկ պուրակները կը համարուէին։

ՖԷՅՍԱԼԻ ԵՂԲԱՅՐԸ ԹԱԳԱՒՈՐ ?

Էնկիւրիէն Տէյլի Թելէկրաֆի *քաշուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Էմիր Ապտուլլահ, Ֆէյսալ թագաւորին եղբայրը, պիտի հրաժարի Անդրյորդանանի գահէն եւ Սուրիոյ թագաւոր պիտի հռչակուի։*

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարդկային կեանքի գործունէութեան մղիչ առաջին զսպանակը եթէ անօթութիւնն է, երկրորդը ապահովաբար հաճոյքի որոնումն է:

Անհրաժեշտ է ուրեմն օգտուիլ այս մե՛ծ ուժէն, նոր սերունդը այլասերումէ փրկելու դժուարին գործին մէջ: Մեր յաջողութիւնը այնքան աւելի կատարեալ պիտի ըլլայ՝ որքա՛ն աւելի հաճոյք կարենանք խառնել անոր մէջ, որքա՛ն աւելի կարենանք հրապուրել նորահաս սերունդը: Իսկ շաբաթական մէկ երկու ժամ չոր ու ցամաք դասախօսութիւններով եւ տղուն ազատ կամ հանգստի ժամերուն, գլխուն մէջ կարգ մը նոր բաներ թխմել ջանալով չենք կրնար հասնիլ մեր նպատակին:

Եթէ մեծ մարդիկ իսկ չեն կրնար հակազդել այլազան հաճոյքներու հրապոյրին, ո՛ւր մնաց փոքրիկ արարածները, որոնց կեանքը ամբողջ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ հաճոյքներու որոնում մը: Դպրոցներու մէջ աւելի շատ կը սիրուին ու կը յաջողին այն ուսուցիչները որոնք գիտեն աւելի շատ հաճոյք ստեղծել տղուն, իրենց մօտեցման եւ դաստիարակութեան եղանակին մէջ:

Գլխաւոր խնդիրը կը կայանայ անոր մէջ որ մեր նպատակը ըլլայ ո՛չ թէ անպայման հայ գիրը ու հայ լեզուն սորվեցնել անոնց՝ այլ սիրցնել զանոնք իրենց, հրապուրիչ դարձնել անոնց ուսուցումը, հայ ոգի ներշնչել իրենց, հպարտ զգալ տալ զիրենք դարաւոր, տառապող եւ սակայն յամառ ու դիմացկուն ցեղի մը պատկանելուն համար: Զարգացնել անոնց մէջ գիտակցութիւնը ցեղային արժանապատուութեան, կարենալ պաշտել տալ ի՛նչ որ մերն է եւ յարգել տալ ինչ որ ուրիշինն է:

Բոլոր այս տեսակէտներէն մղուելով՝ կը տարուինք այն եզրակացութեան որ դէպի մեր նպատակը անյողդողդ քայլերով կարենալ դիմելու համար, առաջին եւ գլխաւոր միջոցը որ ունինք մեր ձեռքին մէջ՝ սկաուտական շարժումն է:

Սկաուտին հագուստը, շարժումները, բնութեան գրկին մէջ ազատ ու անկաշկանդ իր տեսած մարզանքները ու գործունէութիւնը կը ծնցնեն տղուն հոգիին մէջ առաջին խանդավառութիւնները, որոնց շնորհիւ կարելի է միշտ զանոնք տանիլ դէպի աւելի լաւը, աւելի կատարեալը, դէպի մեր ցաւերը ու մաքառումները, դէպի մեր անցեալը եւ մեր ապագայ լուսաւոր օրերը:

Ամէն ինչ կախում ունի առաջնորդին կարելիութեններէն եւ տիպար առաջնորդ մը պիտի խտացնէ իր մէջը կատարեալ ուսուցչի եւ կատարեալ մարզիկի դերերը: Անիկա իր ուսուցած մարզանքներուն հետ պիտի ներշնչէ տղոց սէր լաւագոյն ու օգտակար բաներու հանդէպ, սէր դէպի հրաշալի բնութիւնը, սէր դէպի իր ընկերները, սէր դէպի իր ծնողքը, սէր դէպի մարդկութիւնը, սէր դէպի իր հեռաւոր հայրենիքը ու տառապած ցեղը:

Անոր բերնէն ելած ամէն մէկ բառը ու պատմութիւնը տպաւորիչ դասախօսութիւն մը պիտի ըլլայ տղուն համար, որ զայն չպիտի մոռնայ մինչեւ իր մեռնիլը: Ան պիտի ըլլայ միեւնոյն ատեն թէ մարզանքի ուսուցիչ, թէ հայերէն լեզուի, թէ հայ պատմութեան, թէ հայ երգի:

Որքա՛ն մեծ հաճոյքով տղան պիտի ուզէ սորվիլ հայերէն առաջին բառերը խոխոջուն առուակի մը քով կամ բլուրի մը կողքին ընկողմանած, քան չորս պատերով սենեակի մը մէջ: Այս վերջինին մէջ տասը անգամէն սորվելիքը վստահօրէն մէկ անգամէն կրնայ սորվիլ արդէն ազատ բնութեան մէջ, պտոյտներու միջոցին, բոլորովին անպաշտօն ու բոլորովին բնական կերպով:

Հո՛ն ի՛նչ մեծ հրճուանքով տղան պիտի ունկնդրէ նաեւ Քաջ Վարդանին, Հերոս Անդրանիկին, Գէորգ Չաւուշին կամ Քեռիին մղած կռիւներուն հերոսական դրուագներուն եւ ի՛նչ մեծ եռանդով պիտի հետաքրքրուի դէպի մեր անցեալը, դէպի մեր ծագումը, մեր բնիկ երկիրը: Հո՛ն աւազին վրայ, շինուած Հայաստանի քարտէս մը, ծանրանկար լեռներովը, գետերովը ու լիճերովը շատ աւելի հետաքրքրութիւն ու սէր պիտի արթնցնէ տղուն հոգիին մէջ քան յաճախ «տիրացու-ուսուցչի» մը բերող ազգային պատմութեան դասերը: Կը բաւէ քիչ բայց հիմնական, քան շատ եւ խարխուլ: Ամառնային շրջանին 10-15 պտոյտ-դասախօսութիւնները պիտի բաւեն դնելու անոր հոգիին մէջ այն ամուր հիմերը ազգային ինքնաճանաչման եւ հպարտութեան, որուն վրայ կարելի պիտի ըլլայ այլ եւս կառուցանել կարեւոր շէնքը: Տիպար առաջնորդը պիտի գիտնայ նաեւ հարկ եղած խայծը դնել տղոց հոգիներուն մէջ, որպէսզի անոնք իրարմով ալ հետաքրքրուին եւ մրցումի ելլեն մէկզմէկու հետ, իրենց սորված ամէն մէկ նիւթի շուրջ:

Անիկա պիտի գնահատէ եւ գնահատել տայ նաեւ տղոցմէ ամէն մէկին ցոյց տուած առաջնութիւնը կամ ընդունակութիւնը զանազան ճիւղերու մէջ, ընթերցանութեան, պատմութեան, արտասանութեան, երգի, պարի, մարզանքներու եւայլն: Մէկ խօսքով, առաջնորդ խմբապետը պիտի ըլլայ գիտակից ու մեծ այն վարպետը որ հաճոյքի ճամբով իր սաներուն պիտի ներշնչէ հայ ոգին, հայ լեզուի, գրի, պատմութեան սէրը ու հետաքրքրութիւնը:

Այս միջոցներէն դուրս, ուրիշ ո՛եւէ եղանակով մենք Հայերս մեր փոքրիկ ու ճղճիմ պիւտճէներով չենք կրնար մրցումի ելլել եւրոպական երկիրներու առողջապահիկ շէնքերու եւ բաղդատաբար աւելի կատարելագործեալ վարժարաններուն հետ:

Տիպար առաջնորդներու այս դրութիւնը ոեւէ կերպով արգելք չէ մեր հայաշատ կեդրոններու նախակրթարաններու եւ մանկապարտէզներու գոյութեան, այլ ընդհակառակն անոնց մեծ օժանդակութիւն մը: Իսկ ամենամեծ բարիքը պիտի ըլլայ այն կեդրոններուն համար ուր փոքրաթիւ համայնքներ կ'ապրին: Տիպար առաջնորդները ամէն Կիրակի կամ ազատ օրերը կրնան շրջանի մը փոքրաթիւ բնակչութիւններէն համախմբել տղաքը, որեւէ որոշ տեղ ու մի՛շտ կապուած պահել զանոնք իրարու հետ: Իսկ ձմեռը, այն օրերուն երբ օդի սաստկութիւնը չի ներեր որեւէ բացօթեայ պտոյտ՝ տիպար առաջնորդը ինքն է որ պիտի տեղափոխուի տեղէ տեղ ու կազմակերպէ աշակերտական հաւաքոյթներ ուր տղոց ամէն մէկը պիտի ցուցադրէ իր շահածը, ընելով պատմուածք կամ ընթերցում, երգ, արտասանութիւն եւ պար կամ մրցախաղ:

Ի՞նչ պէտք է ուրեմն մեզի անմիջականօրէն մեր փրկարար պայքարին ձեռնարկելու համար. —

1.— Փնտռել եւ գտնել իր ցեղին ծառայելու պատրաստ թարմ ուժեր, նուիրուած առաջնորդներ ու ցրուել զանոնք ամէն կողմ ուր հայ հաւաքականութիւն մը կայ:

2.— Ամէն մէկ հայրենակցական միութիւն թող ստանձնէ որոշ շրջանի մը առաջնորդի ամսականի վճարումը եւ շրջաններու Հայերն ալ գիտնան հիւրասիրել եւ օժանդակել անոր, այնպէս ինչպէս երբեմն կ'ընէին մեր հայրենիքի կամ Անատոլուի մէջ ուսուցչական պաշտօն ստանձնողներուն:

3.— Առաջին քայլը առնելէ յետոյ, կարելի է հետզհետէ կատարելագործել սկսուած գործը եւ սրբագրել թերիները:

Անշուշտ, եթէ ունենայինք գաղթահայ կեդրոնական մարմինը, եթէ ունենայինք միջկուսակցական համերաշխութիւնը, կարելի էր ստեղծել մասնաւոր կեդրոնական մարմին մը, իբրեւ կրթական խորհուրդ եւ յանձնել անոր գործին բեռը ու ղեկը: Բայց եթէ նոր սերունդին փրկութեան համար հարկ ըլլայ սպասել գաղութներու կազմակերպութեան եւ միջկուսակցական համերաշխութեան, պիտի նշանակէր առանց թիավարելու մենք մեզ յանձնել հոսանքին որ սպասել չի գիտեր.....:

Ուրեմն, առաջարկուած եղանակը ներկայ պայմաններուն անմիջականօրէն յարմարելու համար է միայն, մինչեւ այն ատեն երբ ողջամիտ Հայեր դուրս կուգան իրենց չէզոքութենէն եւ կը կազմակերպեն վերջապէս ժողովուրդը, որ ուժեղ եւ կեդրոնական վարչութեան մը կը կարօտի, դուրս գալու համար անելէն, զինքը ուժասպառ ընող ոչնչացնող անմիաբանութենէն:

Հարուստներուն եւ բարեկեցիկներուն կ'իյնայ բարոյապէս թէ նիւթապէս օգնել տիպար առաջնորդներ պատրաստելու գործին: Անշուշտ թեկնածուները պէտք է նաեւ ստացած ըլլան երկրորդական ու խնամուած ուսում մը:

Նոր սերունդը այլասերումէ փրկելու մեծապէս կրնայ նպաստել նաեւ վարժարաններու մէջ թէ առաջնորդ խմբապետին մօտ ներկայութիւնը գրքոյկի մը որ ամփոփէ հայ, հին ու նոր մեծ դէմքերու կեանքը ու գործունէութիւնը իրենց ամենասեղմ եւ սակայն ամենացայտուն գիծերով, համեմուած անոնց մանկութեան շրջանէն իսկ սկսող հաճելի դրուագներով: Զարմանալի է որ այսքան կենսական կարեւորութիւն ունեցող գործ մը ցարդ չէ հրատարակուած ոչ մէկուն կողմէ: Ի՞նչ պիտի չզգար տղան, երբ թղթատէր այդպիսի հատոր մը, ուր յաջորդաբար հայ զօրավարներ կամ ֆէտայիներու գեղեցիկ տպագրուած պատկերները իրենց խրոխտ վէս կեցուածքով գային գգուել իր հպարտութիւնը: Եւ անշուշտ լափելով այդ պատկերներուն կցուած տողերը, պիտի իւրացնէր շատ մը առաքինութիւններ: Այդ հատորին կազմութեան ատեն անհրաժեշտ պայման է խուսափիլ կրկնութիւններէ, տաղտկալի կամ աւելորդ բացատրութիւններէ եւ զայն կարելի եղածին չափ հետաքրքրական, հաճելի եւ տպաւորիչ դարձնել: Կ'արժէ մրցումի ենթարկել նման հատորի մը կազմութիւնը:

ԱՐՄԱՒԵՆԻ

Քոնսթանցա

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԲԱՐԲԱՐՈՍՈՒԹԻՒՆ

Շատ գրուեցաւ Սոլովկեան կղզիներու աքսորականներուն մասին: Բայց ամէն օր նոր փախստական մը սարսափի նոր պատմութիւն մը կը բերէ մամուլին: Ահա ութ ռուս գիւղացիներ, որոնք, Սոլովկեան կղզիներէն փախած, պատմութիւնը կ'ընեն թիւրանի իրենց չարչարանքներուն: Անոնց վկայութիւնը լոյս տեսած է Վարշաւիոյ մէջ ուկրայներէն լեզուով փոքրիկ գրքոյկով մը: Այս գիւղացիները իրենց տպաւորութիւնները կը հաղորդեն միամտութեամբ եւ անկեղծութեամբ, իւրաքանչիւրը երդումով մը.— «Ամենակարող Աստուած եւ Յիսուս Քրիստոս վկայ, կ'երդուընեմ աւետարաններուն վրայ, որ բառ մը չկայ բամբիս մէջ որ ճշմարիտ չըլլայ»:

Կը հարցնէք թէ ինչո՛ւ աքսորուած էին Սոլովկեան թիւրանը:

— Չեմ գիտեր:

— Աստուած թող պատժէ զիս, եթէ գիտեմ:

— Սպաննեցէք զիս, եթէ գիտեմ ու չեմ ըսեր:

Պէտք է երկար հարցաքննել, որպէսզի յայտնի ըլլայ թէ ինչո՛ւ աքսորուած էին:

—Հօրմէս ժառանգած էի եօթը տեսիադին հող: Այդ հողը եղաւ դժբախտութիւններուս պատճառը: «Անոնք» ըսին թէ ունեւոր եմ: Եւ գրաւեցին հողս, ծախեցին տունս եւ ստացուածքս, խլեցին հագուստը զաւակներուս կռնակէն, յետոյ ձերբակալեցին զիս ու Սոլովկեան կղզիները աքսորեցին: Կը կարծեմ թէ «կամաւոր փոխառութեան» համար էր, որ աքսորեցին զիս: Տարին երեք անգամ, այս շանորդիները դրամ կը պահանջէին ինծմէ հնգամեայ ծրագրին համար: Բայց դրամ չունէի: Այս պատճառով աքսորեցին զիս:

— Կը կարծեմ թէ տուրքին համար էր, որ աքսորեցին զիս, կ'ըսէ միւսը: 300 փութ ցորեն հնձած էի, ինծմէ պահանջեցին 500 փութ: Ի՞նչպէս գտնէի 500 փութը: Այն ատեն զիս թիւրան ղրկեցին ութ տարուան համար:

Բոլորն ալ կը հաստատեն թէ ձերբակալութենէն յետոյ, հարցաքննութեան ընթացքին տաժանելի չարչարանքներու ենթարկուած են կէփէուին մէջ: Ամենէն սովորական չարչարանքն է հարցաքննուողին մատները ճզմել դրան ճեղքին մէջ: Ցանկարծ ուժգնօրէն կը գոցեն դուռը եւ մատը արիւնլուայ կամ սեւցած կը մնայ դրան ճեղքին մէջ: Մինչեւ որ խոստովանութիւն մը թափ զոհին բերնէն, անհանդուրժելի ցաւին ազդեցութեան տակ: Դարձեալ սովորական չարչարանքի ձեւ մըն է կէփէուին մէջ սուր ասեղի ձեւով մետաղները կրակին մէջ կարմրցնելէ յետոյ մխել զոհին մատներուն:

Գիւղացի մը կը պատմէ թէ զինք դրեր են մեքենայի մը վրայ, որ լեցուած էր ելեքտրական հոսանքով:

— Հրամայեցին որ կօշիկներս հանեմ եւ բոպիկ քալեմ երկաթի մը վրայ: Ցանկարծ ելեքտրական հոսանքը բացին: Ցաւը անտանելի է, ոչ մէկ մարդկային արարած կրնայ դիմանալ: Կարծես սիրտդ պիտի կանգ առնէ: Ամբողջ մարմինդ վեր վեր կը ցատկէ: Յետոյ ուշաթափ կ'իյնաս: Այս վիճակին մէջ ես 3 օր ուշաթափ ինկեր էի:

— Չեկիստ մը եւ երեք ոստիկաններ սաստիկ ծեծեցին զիս: Մէկը գաւազանով կը զարնէր, միւսը բռունցքով, երրորդը ոտքով, չորրորդը խարազանով: Ալ վերջս հասած է կ'ըսէի: Նկուղին մէջ ուշքի գալէ յետոյ փոխադրուեցայ հիւանդանոց, ուր մնացի ամիս մը:

Սարսափելի է ճամբորդութիւնը դէպի Սոլովկեան թիւրանը: 3 օր առանց ջուրի կը մնան աքսորականները: Կը թխեն վակոններու մէջ, ուր կը վխտան ոջիլները: 40 հոգիի մէկ դոյլ ջուր: Դրան առջեւ ոստիկան մը, որ կ'արգիլէ տեղէն շարժիլ ասեղի մը չափ: Ոջիլին խածած տեղն իսկ չես կրնար քերել:

— Ոջի՛լ, այնքան որքան որդը սատկած շան մը վրայ: Ա՛խ, ինչքան քերուըտուք կը պատճառէ: Բայց տեղէդ շարժեցա՞ր, զինուորը կը պոռայ.— Զերերա՛ս, կը կրակեմ:

Անօթի ծարաւ, աքսորականները կը հասնին վերջին կայարանը:

— Պարպեցէք վակոնները:

Եւ զինուորները կը սկսին հարուածհարուածի վրայ՝ զարնել աքսորականներուն ծոծրակին: Եւ անմիջապէս կը պարպուի վակոնը: Աքսորականները, որոնք մեծ մասամբ 60-70 տարեկան ծերունիներ են, դուրս նետուած ատեն յաճախ կ'իյնան գլխու վրայ: Զինուորները կը հասնին, եւ հրացանին կոթով կամ ոտքին ծայրովը հարուած մը ետեւէն եւ ահա ոտքի կը կանգնին խեղճերը:

Եւ անոնք, սարսափահար, ապուշ դարձած, լեզուները անդամալոյծ, կարգի կը կենան, մինչ կը սկսի նոր չարչարանք մը: Պետերը կը փորձեն բարեւել սովեցնել: Պէտք է պատասխանել շան պէս ոռնալու չափ բարձր, կոկորդը պատռելու աստիճան: Անշուշտ ձեզի անիրական կամ անհաւատալի կը թուին բոլոր այս բաները: Եւ սակայն ճշմարտութիւն է: Նոյնիսկ պէտք է ըսել թէ այս տեսարանները կը կրկնուին եւ 5—6 ժամ կը տեւեն:

— Գետին դրէք ձեր բեռները, դէզ շինեցէք: Եւ հիմա վազեցէք շուրջը: Արա՛գ, արա՛գ վազեցէք, ապա թէ ոչ այնպէս կը ցատկռտեցնեմ ձեզ, որ ծուխ կ'ելլէ ձեր մարմիններէն:

Ի՜նչ ահաւոր մարզանք: Աքսորականները սարսափով կը պատմեն բոլոր այս բաները: Ինչ որ հասկնալի կը դարձնէ այս խստութիւնը, այն է թէ Սոլովկեան կղզիներուն մէջ աքսորականներուն վրայ հսկիչ կը նշանակուին այն չեկիստները, որոնք որեւէ պատճառով պատժուած եւ աքսորուած են այդ տեղ: Չեկիստներ, զորս Կէփէուն անգամ չէ կրցած զսպել եւ իբրեւ ոճրագործ ղրկած է զգաստավայրը:

Եւ ահա դժբախտ աքսորականները, այդ չեկիստներուն հսկողութեան տակ կը լծուին աշխատանքի մը, որուն հանդուրժել չպիտի կարենային նոյնիսկ ամենէն յաղթանդամ եւ քաջառողջ մարդիկ: Անտառներու մէջ փայտ կտրելու կը ղրկուին անոնք:

— Ձիւն կը տեղայ գրեթէ ամէն օր եւ ամէն կողմ սառած է, կը պատմէ փախստական մը: Եւ սակայն յաճախ մեզ կը մխրճէին սառա, ջուրին մէջ, մինչեւ մեր ուսերը, որպէսզի գետին հոսանքէն քարերուն մէջ բռնուած նաւակները քաշէինք դուրս: Ամբողջ մեր մարմինը ծակծակ կ'ըլլար սառէն, կարծես դանակ կը խօթէին: Իրիկունը ոչ մէկ փոխնորդ, հանելու համար այդ թաց զգեստները, որոնց մէջ պարտաւոր էինք պառկիլ ու քնանալ: Շունի պէս կը դողայինք, անօթի՛: Ի՜նչ սարսափելի յիշատակներ...:

Ահա երեւակայեցէք կեանքը թիւրանին մէջ.

— Ոչ զգեստ, ոչ կօշիկ, ոչ ճերմակեղէն, իսկ սնունդի համար՝ ինչ որ կրնաք տալ շունի մը: Անոնք միայն կրնան կշտացուցիչ սնունդ մը ստանալ, որոնք կը յաջողին կատարել շան աշխատանքը: Այդ սնունդն է քիչ մը հաց եւ քիչ մը ապուր, որ պատրաստուած է հոտած ձուկով: Միւսները կը ստանան միայն կտոր մը հաց, բայց ոչ թէ իրիկունը, աշխատանքէն յետոյ, այլ յաջորդ առտու: Անոնք որ չկրցան աւարտել աշխատանքը, արտօնուած չեն մըտնելու բնակութեան տաղաւարներէն ներս: Ստիպուած են քնանալ ձիւնին վրայ, անտառին մէջ:

Աքսորական մը կը պատմէ թէ երկաթուղիի շինութեան մը ընթացքին, որ 8 քիլոմեթրէ աւելի երկար չէր, մեռան 10 հազար հոգի: Ուրիշ գիծի մը շինութեան ատեն, որ 30 քիլոմեթր երկար էր, հիւանդ ինկան կամ մեռան 65 հազար հոգի:

Կ'ուզէ՞ք, որ քանի մը տեղեկութիւններ տանք ձեզի աքսորականներուն կրած «կարգապահական տիժներուն» մասին: Ահաւոր անկարելի է նոյնիսկ կա... Աստակն ու հրացանին կոթը տիժ չեն, ատոնք մանրուք... պէս սովորական գործածու... յարմար բաներ են: Բուն պատ... րէն մէկը կը կայանայ մերկ շալիկով կանգնիլ դուրսը, ... ձիւնէ կամ քարերը կը ճաթ... ռէն: Դժուար թէ դիմանան... ալ այս պատիժին նոյնիսկ 20... կեան: Եւ սակայն մէկ ժամ... կը տրուի դուրսը կենալու... մերկ: Կամ «յանցաւորը» կը... խուց մը, թաց աւազին վրայ, ... բոլին մերկ, ամբո՛ղջ գիշեր... Դժբախտ յանցաւորը մազերը կը... տէ, այնքան անհանդուրժելի է... ռապանքը:

Եւ սակայն պատիժներուն ... նէն ահաւորն է «սէկիրգան», ... նիական հաւատաքննութեան ... նին այնպիսի տանջանք չեն ... երեւակայել թերեւս: Փայտէ ... դակ մը, որուն մէջ լարուած են ... կար ձողեր մարդահասակ բար... թեամբ: «Յանցաւորը» ստիպու... սրունքները ծալել նստիլ առա... ժամը 4էն մինչեւ իրիկուան ժա... Եթէ վար իյնայ, ծեծի տակ կը ... պէն բարձրանալ ձողին վրայ: ... խային գիւտ մըն է այս:

Իսկ պատիժներուն ամէնէ... նուշն է եւ նուազ անգութ ... նութիւնը: Ատրճանակի մը գ... կը փակէ յանցաւորին աչքերը ... սակայն ատոր ալ զանազան ձ... կան: Սպանութեան ամէնէն ա... եղանակը գործադրուած է Գ... կղզիին մէջ: Խումբ մը աքսորա... ներ, որոնք մերժած էին աշխա... երթալ, զինուորներու հսկողու... տակ այրուեցան իրենց տաղաւ... մէջ: Երբ բոցը պաշարեր էր ա... շէնքը, դժբախտները դուրս ցա... ցին լուսամուտներէն: Գնդակի ... ղատարափ մը եւ 400 մարդ մ... այսպէս:

Եւ հիմա կը հարցնէք թէ ... այս բաները, Սոլովկեան կղզի... դժոխային այս կեանքը, անծա... կը մնան Մոսկուայի: Ընդհակա... ոչ միայն Մոսկուան գիտէ այս... նը, այլ նաեւ կը քաջալերէ: ... փախստական մը կը ձերբակա... անտառին մէջ, ձերբակալողի... տրուի պարգեւ մը ալիւր եւ 25 ... իբրեւ վարձատրութիւն: Աքսորա... ներու սպանութեան դէպքերը ... պատիժ կը մնան:

Արդարացումը դիւրին է.— «... փախեր՝ զարկի»: Ահա թէ ... այնքան շատ են սպանութեան ... քերը Սոլովկեան կղզիներուն ... Աքսորական մը կը պատմէ ... 1929ին աքսորականներու թի... 29,000 եւ գարնան իջեր էր 9,00... Անօթութիւնը ցուրտը, ժանտա... լնդատապը եւ չարչարանք... սպաննած էին զանոնք: Թծբի... ւին կեղեւներով շինուած «... տի»ները (կօշիկ) չեն, որ ցրտա... թիւն, հիւանդութիւն եւ մա... պատճառեն, ոչ ալ ցնցոտիները մարմինը չեն ծածկեր: Այլ չեկի... հրամանը մերկանալու ձիւնին ... կամ իյնալու գնդակի մը ... ուածով:

ԵՐԿՈՒ ՃԱՐՏԱՐԱՐՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ
ՔԻՒՐՏ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

«Դրօշակ»ի վերջին թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկ... թիւնները.—

Վերջին ամսուայ ընթացքին գրեթէ մէկը միւսի ետեւէն տեղի ունեցան երկու նշանաւոր տերըրներ, որ հոգեբանական ահագին նշանակութիւն ունեցան: Յունիս 10ին, երեկոյեան, Տէրիկի մէջ, ատճանակի երկու հարուածներով սպանուած է իր թիւրքասիրութեամբ ծանօթ դաւաճան քիւրտ Սալիհ աղան: Ահաբեկիչը ազատ է:

Այս Սալիհ աղան, Հայերու տեղահանութեան շրջանին, եղած է միլլիներու պետ եւ կազմակերպած է Հայերու ջարդը: Երեսփոխան եւ նախկին հանրօգուտ շինութեանց նախարար Տիւրպէքիրցի Հայատեաց Բիրինճի զատէի աջ բազուկն էր, միլլիական շարժման շրջանին ... է Տէրիկի միլլի ուժերու պետ ... Ֆրանսացիներու Բասիլ: Այն ... լու ժամանակ կազմակերպած է ... մադրութիւնը: Ստացած է պ... բազմական շքանշան: Շէյխ Ս... ապստամբութեան օրերուն, իր ... մանին տակ ունենալով 400 ... գնաց պաշտպանելու Տիարպէք... քիւրտ ըմբոստներու դէմ: Շէյխ ... յիտի գաղաներէն 9 հոգի ... կալելով՝ տարած յանձնած էր ... տերադմական ատեանին, որ ... ալ դատապարտեց կախաղանի ... չեւ վերջերս ալ, իր շրջանին ... պատուհաս էր իր ազգակիցներ...

գլխին, կատաղի թշնամի քիւրտ ա-զատագրական գործունէութեան:

Սալիհ աղայի աշակերտէն շաքաթ մը յետոյ, Սեւերեկի մէջ, արձարանի մը առջեւ, օրը ցերեկով, աորձանակի հարուածներով գետին կը տապալի ու կը մեռնի Սեւերեկցի յայտնի ղաչիճ Մէհմէտ Էմինը: Ա-սոր աշաբեկիչն ալ ազատ է:

Այս Մէհմէտ Էմինը տղան է Սեւերեկցի յայտնի Օտաճը պաշը զատէ Մահմուտ էֆէնտիի, որ տեղ-ւոյն երեսփոխանն է: Ֆրանսացի-ներու Ուրֆան գրաւած ժամանակ միլլի ուժերու պետն էր եւ գործա-կից նշանաւոր Ալի Սաիպի եւ Ուր-ֆացի Հաճի Քեամիլզատէ Պէլէտիյէ Րէիսի Հաճի Մուսթաֆայի: Ֆրան-սացի գինուորներու ջարդարարներէն մէկը: Շէյխ Սայիտի ապստամբու-թեան օրերուն իր չէթէներով գոր-ծակցած է թուրք բանակին: Նոյն-պէս ստացած է շքանշանը

Մազումով քիւրտ, բայց կենցաղով ու գործով խակական թուրք՝ տիրա-կան դէմք էր Ուրֆայի եւ Սեւերե-կի շրջանին մէջ: կատաղի թշնամի էր քիւրտ յեղափոխական գործունէ-ութեան:

Մէկը միւսի ետեւէն կատարուած այս աշաբեկումները ահ ու սարսա-փի մատնած են թրքասէր Քիւր-տերը եւ շրջանի պաշտօնէութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՂԷՏԵԱԼ ՎԱՅՐԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Սիսիանի (Զանգեզուր) շրջա-նին վերաշինութեան կոմիտէի նախագահ Մելիքսէթեան ընկ. տեսակցութիւններն ի ... (?) յայտարարութիւններն բրաւ «Խորհ. Հայաստան»ի խմբագրութեան (23 օգոստ.).

— Սիսիանի 42 գիւղերէն 35ը յանձնուած են վերաշինութեան մեր կոմիտէին, միւս 7 գիւղերը բոլորո-վին անվնաս են, հետեւաբար զուրս կը մնան մեր շինարարական ծրա-գրէն: Վերաշինութեան ենթակայ 35 գիւղերը կեդրոնացուեցան 20 կէ-տերու մէջ, որով Սիսիանի շրջանին մէջ հիմնովին կամ մասնակի վերա-շինուած գիւղերուն թիւը պիտի կազմէ միայն 20: Արդէն սկսած է 19ին վերաշինութիւնը: Մինչեւ օ-գոստոս 5, նոր գիւղերուն հողային աշխատանքները կատարուած էին միջին հաշիւով 30 առ հարիւր հա-մեմատութեամբ, իսկ հիմերու հա-ստատութիւնը՝ 11 առ հարիւր համե-մատութեամբ: Վերաշինութեան աշ-խատանքները ուժգին թափով յա-ռաջ կը տարուին մասնաւորապէս Կարաքիլիսա, Բարխուդլա, Նորաւան Սիսիան գիւղերուն մէջ: Այս տե-ղերուն մէջ ծրագրուած վերաշինու-թիւնը կարելի է ըսել թէ կատար-ուած է 50 առ հարիւր համեմա-տութեամբ: Այդ յաջողութիւնը կը բացատրուի անով, որ յիշեալ գիւղե-րուն մէջ շատ քար կայ, և շէնքերը կը կառուցուին քարով: Ասկէ զատ, այդ գիւղերը ապահովուած են փո-խադրական միջոցներով եւ բանուո-րական ձեռքերով: Միւս գիւղերը զրկուած են այդ առաւելութիւննե-րէն: Այդ գիւղերուն մէջ շինու-թեանց գլխաւոր նիւթը աղիւսն է, իսկ աղիւս պատրաստող վարպետ-ները վերջերս է, որ հասած են այնտեղ: Այն ալ հազիւ 15-20 հո-գի, մինչդեռ առնուազն անհրաժեշտ է 100 վարպետ: Դրկուած է նաեւ խոշոր մեքենայ մը, աղիւս կտրելու համար:

Ընդհանրապէս կարելի է շրջանը ապահովուած նկատել արհեստա-պետներով: Սակայն փոքրաստիճան արհեստապետներու (տասնապետ եւլն) կազմը չափազանց անփորձ է, ինչ որ կ'ազդէ շինութեանց թափին վրայ:

Սուր պահանջ կայ արհեստաւոր բանուորներու, փոխադրական մի-ջոցներու եւ անտառային նիւթերու:

Այն օրինաղիրները, զորս աշ-խատանքի գործավարութիւնը ղրկած էր, տեսնուեցաւ որ բոլորովին ան-պէտ էին: Սիսիանի վերաշինու-թեան կոմիտէն ստիպուեցաւ մաս-նաւոր ներկայացուցիչներ ղրկել Ղա-րաբաղ, օրինաղիր ու բանուոր բե-րելու համար: Եւ արդէն հասան Սի-սիան երկու խումբ բանուորներ:Ղա-րաբաղէն տակաւին կը սպասուի 400 արհեստաւոր: Հունձքը ներկա-յիս շատ կը խանգարէ վերաշինու-թիւնը: Սեպտեմբեր եւ հոկտեմբեր ամիսները յայտարարեցինք անյա-պաղ վերաշինութեան եղանակ, երբ դաշտային աշխատանքները գրեթէ աւարտած կ'ըլլան եւ ամբողջ աշ-խատաւոր ձեռքերը կրնան լծուիլ վերաշինութեան աշխատանքներուն: Մինչեւ 15 սեպտեմբեր, կարելի պի-տի ըլլայ բանալ բոլոր դպրոցները:

Վերաշինութեան կոմիտէն սահ-մանեց աշխատանքի հետեւեալ կար-գը.— Առաջին առթիւ պիտի վերա-շինուին դպրոցները եւ հասարակական գիւղատնտեսութեան ախոռները, յե-տոյ բնակարանները եւ ընկերային ու կառավարական շէնքերը: Նոր-աւան ու Վաղուդի գիւղերուն մէջ արդէն դրուած են դպրոցներուն հի-մերը եւ պատերը կը բարձրանան օրէ օր: Միւս շրջաններուն մէջ տակաւին կը կատարուին միայն հո-ղային աշխատանքներ: Հոն ուր կա-րելի է, կը վերանորոգուին դպրոց-ները: Եւ որպէսզի ուսումնական տարին չկորսուի, փաներկաներով պիտի կառուցուին առժամեայ դպր-ոցներ, ուր տեղի պիտի ունենան դպրոցական աշխատանքները մինչեւ նոր շէնքերուն աւարտումը:

Բարեբախտաբար եղանակը յար-մար է վերաշինութեան: Սովորա-բար սեպտեմբեր եւ հոկտեմբեր ա-միսներուն եղանակը միշտ լաւ կ'ըն-թանայ Զանգեզուրի մէջ: Շինարա-րութեան թափը կը շարունակուի այն հաշիւով, որ ձմեռը ոչ մէկ աշխա-տաւոր մնայ առանց պատսպա-րանի: Պետական ու ընկերային շէն-քերուն մեծ մասը հաւանաբար միայ գալիք տարուան, եւ այս՝ այն պատ-ճառով որ հայմեյ կառուցման հե-տեւանքով շէնքերը չտուժեն: Շրջա-նային կեդրոն Ղարաքիլիսայի մէջ կը շինուի հիւանդանոց մը, նամա-կատուն մը, դպրոց մը եւ պաշտօ-նէութեան շէնք մը, որ պիտի բաղ-կանայ 48 սենեակէ:

Վերաշինութենէն յետոյ Սիսիան անճանաչելի պիտի ըլլայ: Արդէն միացեալ խոշոր գիւղերը կը կառուց-ուին նոր յատակագիծերով: Շաքիի, Ջրվէժի վրայ կառուցուելիք ջրաե-լեկտրակայանը 1932 տարուան ըն-թացքին ելեկտրական լոյս պիտի հայթայթէ բոլոր գիւղերուն:

Այսպէս ելեկտրական լոյսի մէջ ողողուած շրջանը շուտով պիտի մոռնայ խրճիթներու պլպլացող ճրագը: Այդ ելեկտրակայանին շի-նութիւնը որոշուած է արդէն, եւ ըստ ծրագրին՝ 2,000 ձիու ուժ պիտի ունենայ: Ելեկտրակայանին հիմ-նարկէքը տեղի պիտի ունենայ սեպ-տեմբեր 10ին: Այդ օրը Սիսիանի մէջ տեղի պիտի ունենայ չորս շըր-ջաններու (Սիսիան, Գորիս, Ղափան եւ Դարալագեազ) համաժողովական գիւ-ղատնտեսութեան լծուած աշխատա-ւորներու հաւաքոյթ մը:

Շաքիի ելեկտրակայանը քա-ղաքական եւ տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունի: Այս կայանը պիտի սպասարկէ նաեւ Բազար-Չայի անասնապահական խորհրդա-յին գիւղատնտեսութեան կայանին:

*** Ղափանէն թղթակցութիւն մը կը տեղեկացնէ թէ սկսուած է շինութիւնը 3 հսկայ տուներու, ո-րոնք պիտի տրուին բանուորներուն իբրեւ բնակարան, մէկն աւարտած է արդէն: Գործարանին մօտիկ կը շինուի նաեւ գործակցական ընկե-րութեան մէկ խանութը, յետոյ ճա-շարան մը: Նորակառոյց շէնքերուն նախագիծերը պատրաստուած են երկրաշարժային վայրերու պայման-ներուն: Սկսած են շինել նաեւ հօթ-նամեայ վարժարան մը եւ գործա-րան-ճաշարանի նոր շէնքերը: Շու-տով կը դրուի հիմը փուռի մը, կի-սովին մեքենական:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԼԻՈՆ, 5 սեպտ.— Տնտեսական ծանր տագնապը կրկին իր սուր ժա-նիքները ցցեց: Գործարանները նո-րէն սկսան կրճատել աշխատանքի ժամերը եւ օրականները: Ո՞ւ կամ մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակուի այս ծանր տագնապը: Ոչ ոք գիտէ: Քիչ չէ թիւը այն հայրենակիցնե-րուն որոնք 6-7 ամիսէ ի վեր է որ անգործ են, ու եթէ ունէին քանի մը ֆրանք խնայուած սեւ օրերու համար, ան ալ սպառեցին եւ հիմա յուսահատութեան ստուերն է որ կը սաւառնի իրենց գլխուն վերեւ:

Ինչպէս գրած եմ անկից ա-ռաջ, քաղաքապետութիւնը օրական 7 ֆրանք կուտայ մէկ զաւակ ու-նեցողին, իսկ երկու ունեցողին քիչ մը աւելի: Բայց այս չնչին գումարը իրենց ծով կարիքներուն ո՞ր մէկին պիտի բաւէ: Թող պատասխանեն եր-կու տասնեակ Հայրենակց. Միու-թիւնները: Երբ այս միութիւններէն մէկուն ըսէք.— Եղբայր, «Յառաջ»ը Մակեդոնիոյ որբերուն համար հան-գանակութիւն բացեր է, գոնէ հա-րիւր ֆրանք պէտք է տրամադրէք ձեր միութեան սնտուկէն,— կը պա-տասխանեն — Մեր ծրագրին մէջ այդ տեսակ յօդուած չկայ: Երբ կ'ըսես եղբայր, Հայաստանի մէջ երկրա-շարժ եղեր է, 200 ֆրանք պէտք է տրամադրէք, կը պատասխանեն — Մենք Հայաստանի չենք կրնար օգ-նել, որովհետեւ տնտեսական տագ-նապ կայ, գուցէ վաղը մեր հայրե-նակիցները անգործ մնան, անոնց պիտի օգնենք: Այսօր իրենց հայ-րենակիցները անգործ են, եւ ան-տանելի վիճակ ունին: Երբ դիմելու ըլլաս, պիտի պատասխանեն.— Եղ-բայր միութեանս անդամներն ալ ան-գործ են:

Ահա հայր. միութիւններուն եթէ ոչ ամէնուն, գէթ մեծամասնութեան գործունէութիւնը: Անգամ մը եւս կը հարցնենք, գոյնզգոյն միութիւննե-րուն, Վերաշինացներէն մինչեւ Կըր-թասիրացները, Բարենպատակներէն մինչեւ Երիտասարդականները: Թէ օրուան ո՞ր ժամուն կը սպասեն, որ-պէսզի բարեհաճին ձեռք երկարել անոնց հայրենակիցներուն: Ամէն հայրենակցական միութիւն շատ լաւ գիտէ թէ ինչ վիճակի մէջ են այն ընտանիքի տէր հայերը որոնք 2—3 զաւակներ ունին: Եթէ միու-թիւնները կազմուած են գաղութին օգուտ մը ունենալու համար լաւ, պէտք է ցոյց տան իրենց արժանիք-ները, իսկ եթէ միայն պատիւ կը համարեն իրենց գիւղին կամ քա-ղաքին անունով միութիւն մը ունե-նալ, եւ սեւ օրերու ձեռքերը ծալ-լել, լաւ է երբեք չկազմել եւ հրա-պարակը չաղմկել: Լաւագոյնն է մէկ միութիւն ունենալ գաղութիս մէջ եւ գործել քան թէ 24 հատ ունենալ վասն ոչինչի:

Վերջին պահուն ձեռքս անցաւ խմորատիպ թռուցիկ մը որմէ կ'ի-մանամ թէ խումբ մը Խարբերդցի երիտասարդներ մտադրած են կազ-մել Խարբերդի Երիտասարդաց միու-թիւն մը, նպատակ ունենալով վառ պահել հայրենիքի սէրը եւ աւան-դութիւնները: Տեղը չէ՞ հարցնելու միութեան կազմակերպիչներուն, թէ չէի՞ն բաւեր արդէն գոյութիւն ունե-ցող միութիւնները: Ոչ, սիրելի հայ-րենակիցներ, աշխատինք եղածնե-րուն թեւ ու թիկունք հանդիսանալ, քան թէ նորեր կազմել եւ ոչինչ ընել:

Կ. ՑՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւն-ները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ, եւ մելանով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Արմէնիա, *Պուէնոս Այրէսի տաքուկ շաբաթաթերթը, կը նկա-տէ «Ազգային Դրօշակ»ը խորագրով խմբագրականի մը մէջ* (1 *օգոստոս*).

... Իսկ մենք, հարազատ արիւնակիցներս, ստրուկ, թափառական, կա-մազուրկ եւ բաժան բաժան: Հեղնանք ամէն բանի դէմ, արհամարհանք մեր ուժին, նախատինք մեր սրբութիւններուն, դիւային քրքիջ մեր հաւատքին: Չկայ ոչ մէկ սրբութիւն, որուն առջեւ ջերմեռանդ ծնրադրէինք բոլորս ալ, շող մը, կայծ մը, որու ջերմութեամբ շողխանայինանջրպետները, հեռաւորու-թիւնները սրտի, մտքի, եւ խաչաձեւումները կամքի եւ գործի:

Մէկ միլիոն դիակները մերկիրքերուն առջեւ կը նախատուի այսօր:Դա-բերու գոհերով եւ միլիոն մը հարազատներու արիւնով նուիրագործուած ազ-գային եռագոյնը, քուրջի կտորի մը պէս փողոցները կը նետուի եւ ամէն օր կ'անպատուուի մեր աչքերուն առջեւ:

Ո՛չ հայրենակիցներ, անել է այս ճամբան, ազգովին դէպի մահը կը քալենք, եւ արդէն դիակներու գարշահոտութիւնը սկսած է բուրել: Դա՛րձ դէպի մեր սրբութիւնները, հաւատք մեր ուժին, անգեղեւ կամք դէպի մեր հաւատքը:

Թերեւս ըլլայ կրօնք մը առանց սրբութեան, բայց ազգերը ո՛չ: Ազգա-յին ամենանուիրական սրբութիւններէն մէկն է մեր Դրօշակը. հասարակ լաթի կտոր մը չէ՛, մեր կեանքն ու պատմութիւնն է այն: Մեր արիւնոտ անցեալը ծրարած ենք անոր մէջ եւ մեր ապագան է որ կը ճառագայթէ անկէ: Անշուշտ շատեր կան որոնց համր է մեր դրօշակը, բայց երբ հա-ւատքը ունենանք անոր վրան, ան մեր հոգիներուն պիտի խօսի եւ ամէնուն մատչելի պիտի դառնայ իր լեզուն:

Անարգ փայտ մըն էր խաչը, բայց երբ հաւատքը միացաւ անոր, դար-ձաւ «Նշան յաղթութեան եւ փրկութեան» եւ կրցաւ դարեր շարունակ տի-րել հոգիներուն ու մտքերուն, թագեր խորտակեց ու երկիրներ նուաճեց: Նոյնն է դրօշակը ազգի մը քաղաքական կեանքին մէջ. երբ հաւատքը միա-նայ լաթի կտորին՝ ներշնչարան մը կը դառնայ, սերունդներ կը վառէ եւ գահեր կը խորտակէ:»

Աթէնքի «Նոր Օր»ը, իր կարգին, կը յուզէ այլապէս շահեկան խնդիր մը, «Առանց Ուղեգծի». (29 օգոստ).

— «Համայնավարներէն բոլորովին տարբեր քաղաքական ծրագիր մը ունենալ, երբեք չի նշանակեր պայքարիլ մեր հայրենիքին դէմ: Հայաստան հարկադրաբար հաշտուած է նոր իրաւակարգի մը ծանր պայմաններուն եւ օտար ուժերու ներկայութեան: Անոր փոփոխութիւնը ցանկալի չէ ներկայ պայմաններուն տակ: Սակայն չի նշանակեր առ յաւէտ անձնատուութիւն հրաժարում մեր ժողովուրդի կորսնցուցած իրաւունքներէն: Մանաւանդ երբ Ռամկավարները կ'ընդունին թէ Ռուսէն աւելի ուրիշն է որ խլած է մեր ազգային տարրական իրաւունքները. անոնցմով չզբաղիլ ու ձգել ճակատագրին, պիտի նշանակէր հրաժարիլ իբրեւ ազգ ապրելու իրաւունքէն: Եթէ նոյնպէս առանց սեփական ուղեգիծի եւ միայն խորհրդային իշխանութեան խնկար-կումով, Ռամկավարները կը կարծեն քաղաքական կուսակցութեան նմանիլ, չարաչար կը սխալին: Անբնական վիճակի մը կ'ենթարկեն իրենք զիրենք և իրենց շրջապատը: Եթէ իրենք հաճոյք կը զգան ասկէ, գոնէ թող չփորձեն անողնայարութիւնը իբր քաղաքական դաւանանք ուրիշներուն ալ հրամցնել.

Սելանիկի «Հորիզոն»ը, ուշադրութեան կը յանձնէ հայ ուսու-ցիչներուն անկայուն վիճակը, իբրեւ հետեւանք ազգային մար-միններու ապիկարութեան կամ քմահաճոյքին (23 օգոստոս).

— «Ամէն տարի, արձակուրդի այս օրերուն, օրինակի համար, հան-րութիւնը ականատես կ'ըլլայ ուսուցչական անհարկի տեղափոխութեանց: Մեր ուսուցիչներէն շատեր, ոտնագնդակի պէս, իրենք զիրենք կը գտնեն ուրիշ քաղաքներու մէջ: Հրաժարականներ, հեռացումներ, ամառնային ար-ձակուրդի սովորական օրակարգը կը կազմեն: Անշուշտ ոչ ոք պիտի մե-ղադրէր ազգային այս կամ այն մարմինը, եթէ անիկա, իր հրամայած մէկ պաշտօնանկութիւնը պատճառաբանէր ուսուցչի անկարողութեամբ: Իրակա-նութիւնը սակայն այն է որ, ազգային մարմիններէն շատ շատերը եւ մա-նաւանդ նման հեռացումները տնօրինողները կրթական ամենադոյզն հասկա-ցողութիւնն իսկ չունին:

Տարեշրջանի ընթացքին, ուսուցչին հետ վէճ ունեցած թաղականները տարեվերջին առիթ կը կտրին իրենց հակառակորդ ուսուցչի գլխուն: Իշ-խանութիւն ունին եւ կտրել-թափելու իրաւասութիւնը, կարծես, ի վերուստ շնորհուած է իրենց: Եւ անմիջապէս կը հրաժարեցնեն: Վրէժը կ'առնուի, կիրքերը կը գոհացուին, «յանցաւոր» հռչակուած ուսուցիչը «կը պատժուի»:

ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական թերթերը մեծ գովեստով կ'արտայայտուին օ-րիորդ Ալին Ա. Մեզպուրեանի մասին, որ կրցած է այս տարի անցընել իր Baccalauréat*ի քըն-նութիւնները՝ ստանալով* Prix d'excellence: *Այս առթիւ,* Revue des Deux Mondes*ի խմբագրու-թիւնը նուիրած է պսակաւոր օրիորդին, իր հրատարակու-թեանը հարիւրամեակին առ-թիւ լոյս ընծայած հոյակապ մէկ հատորը:*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

...նք Կոնկու քօլի Սեւ ...րը, ճանապարհնիս կորսնցու-...նք: Դաշտը մեզնից կ'երեւար: ...ութ ու մռայլ գիշեր մըն էր: ...եր ճանապարհը գիտցողները, ...ղորն ալ, մոլորան, չգիտցան՝ ...ւր ենք: Մի տղայ վերցնելով ...կալ խմբի առաջը: Մի կերպ ...անք Հաւատորիկայ Շէխնխստ ...վերու տակ: Բարձրացանք ...մերը, ուր կը գտնուէր մօտ ...000 ոչխար եւ տաւար: Մի ...ատ չէր մնացած, բոլոր բար-...ած տարած էին գիւղը, վախ-...ալով Քիւրտերէն: Մի գոմի ...էջ կրակ կը վառուէր, գա-...նք հոն: Հոգ կը գտնուէին ...պեցող կանայք, մօտ 100 ...գի, որոնք Սասունէն եկած ...ն հոգ: ...խպեցի ոչխ Գօլոյի կնոջ՝ ...զէին հարցուցի, թէ ի՞նչ ...յ չկայ: Նա ինձ պատաս-...անեց.

— Մեր տղամարդիկս եկան տարան Դաշտ: Առաւօտը խու-զարկութիւն պիտի ըլլայ, մենք ալ պիտի գնանք Մուշ: Հապա գո՞ւ ինչ պիտի ընես, ո՞ւր կ'եր-թաս:

— Մենք ալ հոս կը մնանք,— ըսի,— եթէ գան՝ կը կռուինք:

Թէ՛ մեր զինուորներն ու թէ՛ ժողովուրդը գոմեր եկան թէ չէ՛ ոչխարի պէս ինկան, պառկան քնեցին: Անմիջապէս լուր ղրկե-ցինք Սինամերկ եւ Հաւատորիկ թէ՝ «շո՛ւտ հաց, կերակուր» եւայլն: Դրանք պատասխան կը ղրկեն թէ՝ «Թող չգայ, Աստծու սիրուն, ինչ որ ուզէ, կը ղըր-կենք»: Ղրկեցին հաց, մածուն, փիլաւ: Տղերքը վեր կեցան, կերան: Կէսօրին անցած էր, նո-րէն հաց, միս եւայլն ուղարկե-ցին:

Բոլորի ոտքերը սառած էին, բոլորին ալ աղջրով մասսաժ անել տուի: Տոմսակ մը ղրկեցի Տէրէկվանք, որ գիշերը գզոյշ ըլլան եւ տեղ մը պատրաստեն: Երեկոյեան գացինք վանքը: Ա-ռաւօտեան 4-5 կաշի կտրել տուի տրեխների համար, հա-ւաքեցի 50-60 գուլպայ, բոլո-րին հագցուցի: Ինչ որ աւելորդ ժողովուրդ կար՝ 15-20 հոգի, տոմսակներ գրելով ղրկեցի շրջակայ գիւղերը, տալով ի-րաքանչիւրին 4ական ղրուշ:

ԲԵՐԴԱԿՈՒ ԿՌԻՒԸ

Երբ որ մեր զինուորներու խումբը Դաշտ կը հասնի, Առա-քել, Պօղոս եւ մի քանի ընկեր-ներ կը գտնուին Բերդակ գիւ-ղին մէջ: Կառավարութիւնը, թշնամու յատուկ հոտառու-թեամբ կ'իմանայ անոնց ներ-կայութիւնը եւ 300 զօրքով կը պաշարէ գիւղը: Կը սկսի խու-զարկութիւն եւ թալան: Մերոնք դուրս կը նետուին տներէն եւ կռիւը կը սկսի:

Բերդակցի հայ զինուոր մը, Անդրիկ անունով, երբ կը լսէ կռուի ձայնը, դուրս կը նետուի իր տունէն եւ ճակատ-ճակատի կը պատահի մի զինուորի: Եր-կուսն ալ կ'ուղղեն հրացանները միմեանց կուրծքին, բայց նոյն վայրկեանին վրայ կը հասնի Անդրիկի կինը, կը յարձակի զինուորի վրայ եւ բռունցքի հարուածներով կը ծածկէ անոր գլուխը, ակնթարթի մը մէջ կը խլէ հրացանը եւ կը սկսի կո-թով հարուածներ իջեցնել անոր կուրծքին: Թուրքը, գլուխը կոր-սնցուցած, չի կարող հաշիւ տալ իր հետ կատարուածի մասին, եւ տեղացող հարուածներու առ-ջեւէն կռնակի վրայ յետ-յետ կը քաշուի ու կը ծիծաղի իր անսահման քաջութեան վրայ, որ ազատուեց մի կնոջ ձեռքէն: Երբ կը տեսնէ, որ հրացանն ալ կորսուած է իր համար, կը կան-չէ հեռուէն եւ կ'ըսէ.

— Ետի ծանէ ֆիշանկ վար ինէնտէ (եօթ հատ փամփուշտ կայ մէջը):

Հրացանաձգութեան ձայները լսելով, Արագէն Առաքելոց վան-քէն եւ Հաւատորիկէն զօրքեր կուգան օգնութեան: Կռիւը կը տեւէ մինչեւ մութը կոխելը: Մերոնք կը վերցնեն զօրքերէն խլած փամփուշտը, դիտակ եւն. ու լեռը կը բարձրանան:

Որովհետեւ խումբը բաւական մեծ էր, գիւղերու մէջ աննկա-տելի լինելու համար, կը բա-ժանուի երկու մասի: Մէկ մասը կ'երթայ Մկրագոմ՝ տէրտէրի, Սմբատի, Պօղոսի եւ Արամի ա-ռաջնորդութեամբ:

ՄԿՐԱԳՈՄԻ ԿՌԻՒԸ

Օր մը գիւղին կը մօտենան խումբ մը Թուրք զօրքեր:

Ռէսը անոնց դիմացը կ'ելնէ իմանալու համար, թէ ի՞նչ նպատակով է իրենց այցելու-թիւնը: Նպատա՞կ... մի խումբ Թուրք զօրք հայ գիւղ կը մտնէ, ի՞նչ հարկաւոր է նպատակ հանցնել. պէտք է ուտէ, խմէ, թալնէ, թափէ, ընտանիքի սըր-բութիւնը ոտնակոխ ընէ եւ անցնի գնայ:

Խումբէն կը բաժնուին քանի մը զօրք՝ գիւղը գնալու եւ ի-րիկուան քէֆի պատրաստու-թիւնները տեսնելու: Յանկարծ գիւղի մէջ հրացաններ կը պայ-թին եւ գնդակները կը թռչին դէպի մօտեցողները: Թշնամին անմիջապէս դիրքեր կը բռնէ ու կը սկսի պատասխանել. Խմբի ձիերը հրացաններու ձայ-նէն խրտչելով՝ բոլորն ալ կը փախ-չին եւ գիւղ կը թափուին: Սմբատը կը վերցնէ ձիերէն երկուսը եւ երկու ընկերի տա-լով, կ'ուղարկէ Կարս՝ կռուի լուրը Մուրատին հաղորդելու:

Կռիւը կը տեւէ մինչեւ իրի-կուն: Երեկոյեան հեռուէն կը նկատեն առաջացող մեծ բազ-մութիւն մը: Երբ բազմութիւնը բաւական կը մօտենայ, անոնց մէջէն որոշ կերպով կը լսուին ձայներ. «Կռուեցէ՛ք տղերք, կռուեցէ՛ք, հա՛ հասանք»:

Անոնք Պալաքցի Քիւրտերն էին, որոնք հայերէն խօսելով կ'ուզէին սխալեցնել մերոնք, ի-րենց օգնութեան եկողներ կար-ծել տալով՝ յանկարծակի պաշա-րել: Բայց շուտով կը պարզուի անոնց կեղծիքը: Տղաք կը սկսին անխնայ կրակ տեղալ մօտե-ցողներուն վրայ:

(Շար.)

որոշած է 10.000 սդերլին յատկացնել երկրին տնտեսական վիճակի բարւոքման։

... Շատ բարեւներ Բարեգործականի վարիչ-պատուիրակին, որ ոչ տնտեսական տագնապէն կ՚ազդուի, ոչ ալ անձրեւէն կամ փոթորիկէն։

Գերմանիոյ անգործները

Վերջին 10 տարիներու ընթացքին, գերման հանքագործներու թիւը նուազած է 700,000ի չափ։ 1921ին, գերման հանքագործներու թիւն էր 1,200,000։ Ներկայիս մնացած են կէս միլիոն։ Ռուրի աւազանին մէջ, 240,000 հանքագործներէն 85,000ը անգործ են։

Երեսփոխան մը, որ հաւաքած է այս թիւերը, հանքագործներու հաւաքոյթի մը մէջ յայտնեց թէ 1930ի մեքենական արտադրութիւնը կը ներկայացնէ ամբողջ հանքային արտադրութեան հարիւրին 83ը։ Թէ այս վտանգին դէմ կռուելու միակ միջոցն է աշխատանքի ժամերը կրճատել կանոնաւորաբար։

Էսսէնի մէջ, գարեջուրի գործարանները որոշեցին կիրարկել ութժամեայ աշխատանքը։ Շաբաթը հինգ օր միայն, գործաւորները պիտի աշխատին ութ ժամ։ Աշխատանքը պիտի ընդհատուի չորեքշաբթի օր։

625 համայնավարներ դատապարտուեցան

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքի թերթերը կը գրեն.— Դատական Նախարարութիւնը պատժական դատարանէն ստացաւ վերջերս դատապարտուած համայնավարներու ընդհանուր թիւը, 625 հոգի, որոնց 200ը գաղթականներ են։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

ՅՈՅՆԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ՄԵՆԱՄԱՐՏ ՄԸ

Ինչպէս կը նախատեսուէր երէկ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր այս նստաշրջանին համար նախագահ վերընտրեց Ռումանիոյ ներկայացուցիչը Թիթուլեսքօ։

Ժողովը յետոյ լսեց Լահէյի ատեանին վճիռը աւստրօ-գերման մաքսային համաձայնութեան մասին եւ իբր պարզ ու աննշան իրողութիւն մը, գոհացաւ արձանագրելով զայն։

Հունգար կառավարութիւնը կը խնդրէր ստիպողաբար քննութիւն մը կատարել իր երկրին մէջ, ելմտական կացութեան մասին։ Այս խնդրանքը յանձնուեցաւ ելմտական յանձնախումբին նկատառման։

Այս աննշմուկ հարցերու կարգադրութենէն վերջ, ժողովը ներկայ եղաւ Վենիզելոս-Մալինոֆ մենամարտի մը։ Պուլկարիոյ վարչապետը Մալինոֆ կը պնդէր թէ Յունաստան թերացաւ իր յանձնառութեան մէջ, մերժելով գործադրել Մոլոֆ-Քաֆանտարիս համաձայնութիւնը, որ Յունաստանի կը պարտադրէ կարգ մը վճարումներ ընել Պուլկարիոյ, իբր փոխարժէք՝ բնակչութեանց փոխանակութեան հետեւանքով՝ Յունաստանէն Պուլկարիա մեկնած Պուլկարներու գրաւուած ինչքերուն։ Իսկ Վենիզելոս կ՚առարկէր թէ այս վճարումներու դադարումը՝ հետեւանքն է Պուլկարիոյ կողմէ հատուցումներու յետաձգման, շնորհիւ Հուվըրի ծրագրին։

Ըստ Վենիզէլոսի, Պուլկարիա որ ընդունած է Հուվըրի ծրագիրը եւ առկից օգտուելով դադրեցուցած է իր հատուցումները, իրաւունք չունի պահանջներ ներկայացնելու Յունաստանի վրայ։

Պուլկարիոյ տեսակէտն այն է թէ Յունաստանի պարտքը անհատներու հանդէպ է եւ հետեւաբար չի կրնար այդ առթիւ օգտագործել Հուվըրի ծրագիրը, յետաձգելու համար իր վճարումները։ Իսկ Վենիզէլոս հակառակը կը պնդէ թէ այդ պարտքերը կը վճարուին կառավարութենէ կառավարութիւն։

Երկու երկիրներու վարչապետներն ալ յամառօրէն պնդեցին իրենց տեսակէտին վրայ։

Ի վերջոյ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարը որ նշանակուած է տեղեկաբեր այս հարցին, առաջարկեց կարճ պահ մը յետաձգել անոր քննութիւնը, ինչ որ ընդունուեցաւ։

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ **ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ**

վերաբացած է իր գրասենեակը փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

13 Սեպտ. կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

Stade Gaston Faralicqի մէջ, 204 Ave. Jean Jaurès, Pantin

60 ՀՈԳԻՆՈՑ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5, 10, 20 ՖՐԱՆՔ

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը։ Դիմել՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գրասենեակը՝ 1 Rue Saulnier, Paris (9)

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Փըթիթ Սուրսի ներքնայարկը (մէթրօ՝ Օտէօն)։

Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի, հաշուետուութիւն կոմիտէի եւ նոր կոմիտէի ընտրութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Բաշանի Արծիւ խումբը, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, ընկ. Տէրօեանի բնակարանը (9 Rue Mme Curie, Bagneux)։ Պարտադիր ներկայութիւն։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ապառաժ խումբի կողմէ։ Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քանթէնի մէջ։

Կը խօսի ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. դիրքը Խ. Հայաստանի հանդէպ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ եւ Մշօ խումբերու ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ, կը խօսին ընկերներ Վ. Շուշանեան եւ Շ. Նարդունի։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ խումբի ժողովը այսօր չորեքշաբթի իրիկուն Ակումբին մէջ։

Ներկայ կ՚ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ, Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն ստիպողական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, Փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբի բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 80 Rue Charles Chefsons, Bois-Colombes։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՓԱՐԱԹ

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Խաժակ» ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

EMPIRE Մեւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

Պ. ԺԻՐԱՅՐ Խտիկեանէ կը խնդրուի իր հասցէն շուտով յայտնել Պ. Ժպտունիի 12 Passage du Caire, Paris (2).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտցի Աստուր Հէքիմեան, հօր անուն Միքայէլ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1927ին կը բնակէր հետեւեալ հասցէին՝ Hôtel de la Côte d'Or, Bld. de la Villette, No. 80bis, Paris (19)։ Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Արսէն Համբարձումեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդին Գրիգոր Պէտիկեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Փարիզ։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Արսէն Համբարձումեանի, Chez Mr. Granger. La Benardière. Commune Luzé. Rilly sur Vienne (Indre et Loire).

ԳՈՒՇԱԿՈՂ

CHEIK IZRAEL

Կը բացատրէ անցեալը, կ՚առաջնորդէ ներկային մէջ եւ կը գուշակէ ապագան, ըստ արաբական եղանակի (սուրճի գաւաթով) եւ թղթախաղի միջոցաւ։

Կը մեկնէ նաեւ երազները՝ խիստ հասկնալի եղանակով։

Դիմել՝ 43—45 Rue de la Défense. Issy-les Moulineaux. միայն շաբաթ օրերը ժամը 1էն 8 եւ կիրակի 10—20։

Հաղորդ. միջոցներ՝ Փորթ Վէրսայլէն կամ Փորթ Օթէօյէն 32 եւ 23 թիւ թրամուէյ եւ իջնել Gare d'Issy,

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ՚էսդի մէջտեղը)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Մարսէյլի Հայերու ուշադրութեան

Կ՚ուզուին պարկ (Չուվալ) հիւսող գործաւորուհիներ։ Գոյցիչ օրական։ Դիմել Société Anonyme Pig 89 Avenue d'Arene, Marseille.

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակար միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն Բոլէնի Շինի։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ՝ ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. փարիզ (3) Թէլէֆոն՝ Archive 50-[illegible]

մէթրօ՝ République եւ Filles du Calvaire

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ձ. Ո. Ո. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղին ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Ա[illegible] եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց [illegible] նանց մորթի, արեան, վեներ. [illegible] եւ փորփսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, կիր[illegible]

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Կ. Գ.— 35։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDI[illegible]

208bis, Rue Lafayette Pari[s]

Le Gérant H STEPH[illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

65.— ՄԻՏՀԱԹ ՓԱՇԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ օր մը, Սուլթան Ապտիւլ Ազիզի սենեկապետներէն Թահիր պէյի հետ Բեալըրտհանէ գացինք, այցելելու հոգեւոր եւ շնորհալի բանաստեղծ Նեսիմի գերեզմանը։ Վերադարձին, Թահիր պէյ կառքը կեցուց Նշանթաշէն Հարպիէ ճամբուն ձախակողմի մէկ տան առջեւ եւ ըսաւ.

— Այս տունը կը պատկանի Ապտիւլ Ազիզի սենեկապետ Ֆախրի պէյի, որ շատ պարկեշտ եւ ազնիւ մէկն էր։ Չեմ ուզեր յիշատակը կոխոտելով անցնիլ երթալ։ Հինգ վայրկեան խնդրեմ սպասեցէք ինծի։ Երթամ առողջութիւնը հարցնեմ անգամ մը։ Եթէ կը փափաքիս, եկուր ծանօթացնեմ։

Հրաւէրը ընդունեցի, միասին վեր բարձրացանք։ Տան ներսը նորոգութիւն կ՚ընէին։ Ֆախրի պէյ կանգնած էր բանուորներուն գլուխը։ Մեզ ընդունեց անկեղծութեամբ եւ յարգանքով։ Սրահ մտանք։ Թանկագին առարկաներով զարդարուած սենեակ մըն էր։ Գորգեր, անօթներ։ Սուլթան Ապտիւլ Ազիզի բնական մեծութեամբ իւղաներկ մէկ նկարը։ Տաղանդաւոր վարպետ մը պատրաստած էր այս կենդանանկարը, զոր դրած էին ոսկեզօծ շրջանակի մը մէջ։

Խօսելով նկարին ու նկարիչին մասին, խօսակցութիւնը դարձաւ եկաւ Ապտիւլ Ազիզի շրջանին եւ մասնաւորապէս Ապտիւլ Ազիզի անձնասպանութեան շուրջ։ Տեսայ, որ Ֆախրի պէյ յուզուեցաւ եւ լացաւ։ Թահիր պէյ ալ չկրցաւ զսպել ինքզինք, աչքերը արցունքոտեցան։ Գնահատելի էր այս երկու սենեկապետ ընկերներուն հաւատարմութիւնը իրենց թագաւորին։

Խօսակցութիւնը տեւեց կէս ժամ։ Յետոյ հրաժեշտ առինք ու մեկնեցանք։

Քանի մը ամիս յետոյ, Ապտիւլ Ազիզի մահուան շուրջ սկսան զանազան զրոյցներ պատմել։ Իբր թէ Միտհաթ փաշա, իր քանի մը ընկերներով, մահափորձ մը կազմակերպեր է, Ֆախրի պէյ Ապտիւլ Ազիզի թեւերէն բռներ եւ երակները կտրեր են։ Ինչպէս ծանօթ է, այս զրոյցներէն յետոյ Միտհաթ փաշա, Մահմուտ Ճէլալէտտին եւ Նուրի փաշաները ձերբակալուեցան ու մահուան դատապարտուեցան։

Այս դատավարութեան ներկայ ըլլալու համար, քաղաքապետ Մաղհար փաշայէն մուտքի տոմս մը խնդրեցի եւ գացի դատարան։

Իբրեւ ոճրագործ, դատարան բերած էին ըմբիշ մը, որ ճարպիկ գործ մը կատարած ըլլալու գոհունակութեամբ,— կարծես նպատակ մը զարկած ըլլար,— ոճիրը կը պատմէր ու կը նկարագրէր անուշցնելով, անհոգ ու անզգայ։ Այս պարագան անշուշտ պիտի գրաւէր ունկնդիրներուն ուշադրութիւնը։ Ամէն մարդ իրարու հետ նշանակալից նայուածքներ կը փոխանակէր։ Ոչ մէկ ոճրագործ այսքան լիրբ համարձակութեամբ կրնար պատմել իր ոճիրը։ Ճիշդ է թէ կարգ մը ոճրագործներ խոստովանած են իրենց ոճիրը։ Սակայն այդ խոստովանութիւններուն մէջ կը նշմարուի արտայայտութիւնը խղճի խայթի, զղջումի, կամ պժգանք մը։ Այս ըմբիշը կարծես թութակ մը ըլլար, որ կը բարբառէր այսպէս։

Երբ դատարանէն դուրս ելայ, շիտակ Թահիր պէյին տունը գացի։ Այս զարմանալի ոճիրին մասին իր կարծիքը ուզեցի առնել։

— Սիրելի՛ս, ըսաւ, Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ պարզապէս անձնասպան եղաւ։ Սպանութիւնը բացարձակապէս յերիւրածոյ սուտ մըն է։ Այս դատավարութեան նպատակն է վրէժ լուծել Միտհաթ եւ Տամատ փաշաներէն, ուստի այսպիսի զրոյց մը յերիւրած են։ Եւ այսպէս մեր դժբախտ Ֆախրի պէյին անունն ալ խառնեցին։ Ես, Ապտիւլ Ազիզի գահընկէցութեան [illegible] օրն իսկ կը սպասէի արդէն, որ ան անձնասպան պիտի ըլլար։ Այնքան[illegible] ծառայած եմ իրեն, միթէ՞ չպիտի գիտնայի իր նկարագիրը եւ խառնա[illegible]

1870ին, Ֆրանսացիներուն պարտութենէն յետոյ, երբ Ապտիւ[լ Ազիզ] լսեց թէ Նափոլէոն Գ.ի սուրը յանձներ են Գերմանիոյ կայսեր՝ Վիլ[հելմի], բարկութեամբ եւ զարմանքով պոռաց.

— Ես կը կարծէի թէ Նափոլէոն Գ. կը պահպանէր կայսեր[ական] փառքն ու արժանապատուութիւնը։ Հիւլէի չափ պատւոյ զգացում [ունեցող] ուրեմն, այս որքա՜ն կը սիրէ իր կեանքը։ Եթէ ես ըլլայի, սուրծա[իս] նախընտրէի եւ թշնամիին վիզ չէի ծռեր։

Այսպիսի ձեւով մտածող մը կ՚ուզէ՞ր այլեւս ապրիլ իր գահըն[կէցու]թենէն յետոյ։

Այս ճշմարտութիւնը ետքէն պարզուեցաւ արդէն։

66.— 100,000 ՈՍԿԻ ԿԱՇԱՌՔ

Քաղաքապետ Մաղհար փաշա ամիսներէ ի վեր հիւանդ պառ[կած էր]։ Գործերը ամբողջովին ուսերուս նետուած էին։

Զուգելով անհանգստացնել Մաղհար փաշան, չուզելով նաեւ գ[ործերը] երեսի վրայ թողուլ, գիշերը ցերեկին խառնելով կ՚աշխատէի անդադար։ Շրջանին վէճ մը ծագած էր փռապաններուն, թխողներուն եւ հաց[ագործ]ներուն միջեւ։ Կալաթայի, Բերայի, Պէշիկթաշի, Պոլսոյ շրջան[ներու] հացավաճառներն ու հաց-թխողները գործադուլ յայտարարեցին։ [Ի]նչպէս մեկնելու կը պատրաստուէի, ուշ ատեն, երբ հացավաճառ[ներու] ընկերութեան ներկայացուցիչները մօտս եկան։

— Եթէ չպատժուին անոնք որ կը քաջալերեն այս շարժման[ը] հացագործները պիտի փակեն փուռերը։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
10
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931
10 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1669 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԱՑՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՄՆԱՑՈՂՆԵՐԸ

Գոնէ մէկ պարագայ ճշդուեցաւ,— Նախատեսուած տասը հազար գաղթականներէն 6000ը պիտի փոխադրուին առաջին առթիւ, հինգ հազարը՝ Յունաստանէն, հազարը՝ Պուլկարիայէն։

Արդէն կարգադրութիւններ եղած են այս վեց հազարին բնակութեան եւ աշխատանքի մասին։ Իսկ ձրի կամ աժան շոգենաւ ճարելու համար ձեռնարկներ կը կատարուին Ժընեւի մէջ։

Մնացեալ չորս հազարին համար «մինչեւ երկու ամիս կարգադրութիւններ կ'ըլլան Թերեւս», ինչպէս կը հաղորդէր Բարեգործականի զեկոյցը, իբրեւ արդիւնք Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանի հետ եղած խօսակցութեանց։

Հեռաւոր ծրագիր է մինչեւ երկու տարի 30,000 գաղթականներ ընդունելու պարագան։ Մանաւանդ որ, ինչպէս յայտարարած է Երեւանի վարչապետը, Թէեւ «ապրուստը ապահով է, բայց առաջին խումբէն վերջ բնակարանի հարցին լուծումէն կախում պիտի ունենայ միւսներուն փոխադրութիւնը»։

Ուրեմն, առ այժմ ունինք միայն վեց հազարի անմիջական փոխադրութեան խնդիրը, որուն իրականացման համար Յունաստան կը սպասուին Երեւանի ներկայացուցիչները։

Աթէնքի «Նոր Օր»ը, Ներգաղթի եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հակասական լուրերուն առթիւ, դիտել կուտայ (3 սեպտ.).

—«Շփոթութիւն մըն է ծայր կուտայ. ո՞ւր պիտի երթանք, ե՞րբ պիտի երթանք, պիտի զետեղե՞ն. բանուո՞ր կ'ուզուի, քաղա՞ք պիտի տանին Թէ գիւղ...

Արդէն շոգիի վրայ գտնուող բազմութիւնները կրակ կ'առնեն. ալ ուրիշ զբաղում չկայ, հանգիստ չկայ, Հազար ծայն՝ հազար անկիւնէ,

... Շատերը իրենց գործը պիտի ձգեն. ոմանք խանութ պիտի ծախեն, ուրիշներ տուն-տեղ, հազար չարչարանքով մէջտեղ բերուած փարանկները,

... Քիչ պիտի չըլլայ նաեւ Թիւը արկածախնդիր ու շահամոլ գործակալներու, որոնք հազար խաբէութիւններով պղտոր ջուրի մէջ որսի պիտի ելլեն։»

Եւ մեր պաշտօնակիցը սրտառուչ հրաւէր մը կ'ուղղէ շուարած բազմութիւններուն, որպէս զի պահեն իրենց պաղարիւնը.

—«Պահէ պաղարիւնդ, հա՛յ գաղթական, կատարուելիք տեղափոխութիւնները՝ քու կարգադրութեամբդ, քու պահանջքովդ կամ խնդրանքովդ եղած չեն։ Մեզմէ դուրս ազդակներ որոշում տուած են։

... Անոնք որ հայրենիք մեկնելու միտք ունին, Թող տան իրենց որոշումը, միաժամանակ շարունակելով իրենց գործը, իրաւասու արձանագրողները կուգան, երբ ժամը հնչէ, եւ գացողը կ'երթայ առանց իրարանցումի, նոյնը նաեւ ուրիշ վայրի համար,

... Ունեցածնիս տասը կտոր է. մեր ստացուածքը երկու պայուսակի մէջ կը սեղմի։ Աղքայութիւնը չէ որ կը սպասէ մեզի,

Ամէնուս դրան ետին, Թափառականի ցուպն ու մախաղը պատրաստ են։

Թող մնան հոն, մինչեւ որ ԳԱՆ ու տանին մեզ»,

×

Այսքան արտատպում՝ անոր համար որ, մեր ալ բաղձանքը այս պիտի ըլլար, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Այս տողերը գրած ատեն, «Նոր Օր»ը չէր գիտեր Թէ որոշուած է վեց հազարին հինգ հազարը առնել Յունաստանէն։

Հիմա որ այս պարագան ճշդուած է, նորէն շուարելու պէտք չկայ։ Նոյնը Պուլկարիոյ համար։

Անոնք որ տրամադիր են Հայաստան երթալու, անոր համեմատ կը սարքեն իրեն գործերը եւ կը սպասեն արձանագրութեան ու շոգենաւի։

Անշուշտ, ամէնէն առաջ երթալու պիտի պատրաստուին անոնք որ անգործ են, մասնուած՝ բացարձակ անելի։ Կամ ո՛ր եւ է արհեստ, մասնագիտութիւն ունին եւ կ'ուզեն աջակցիլ հայրենիքին վերաշինութեան։ Յետոյ, երթալու պատրաստ պէտք է ըլլան երիտասարդներն ու ամուրիները, որքերն ու հողագործները։

Մէկ խօսքով, անոնք որ հաստատուն կեանք չունին, կամ չունին անքակտելի կապեր։

Պաղարիւնը պահելու, ջուրը չտեսած գուլպաները չհանելու համար, անհրաժեշտ է գիտնալ որ՝ ստիպում չկայ ոչ Երեւանի, ոչ ալ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։

Որքան գիտենք, այս վերջինը պիտի հարկադրուի յետաձգել իր ծրագիրը, քանի որ դէպի Երկիր փոխադրելու որոշում կայ։

Ուրեմն, իւրաքանչիւր հայրենակից իր ազատ կամքով պիտի որոշէ իր ընելիքը։ Ինքն է որ պիտի վճռէ,—երթա՞լ Թէ չերթալ։ Եւ պայմաններն ալ ծանօթ են։ Տաղտկալի ըլլալու աստիճան կրկնուած։ Գացողները պիտի ըլլան աշխատաւոր (իրենց ընտանիքներով) եւ «բարեյոյս»։

Անշուշտ ցանկալի է որ հինգ հազարը լրանայ Յունաստանէն, ինչպէս հազարը՝ Պուլկարիայէն։

Այդքան համրանք պակսելով երկու չքաւոր երկիրներէ, շատ մը պատրուակներ կը վերնան, եւ մնացեալները քիչ-շատ տանելի վիճակի մը կը հասնին, մինչեւ որ տեղ բացուի ուրիշներու համար։

Յետոյ, առայժմ խնդիր չկայ Սուրիոյ մասին։ Թերեւս Յունաստանէն եւ Պուլկարիայէն յետոյ, արձանագրութիւններ կատարուին նաեւ Ֆրանսայի մէջ։

Այնպէս որ, անհրաժեշտ է պաղարիւն մնալ, եւ յոնք շինելու տեղ աչք չհանել։ Շ.

ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիական «Աչտ իւլ Ճէտիտ» Թերթը հետեւեալը կը գրէ Սուրիոյ հայութեան մասին.—

Թուրք Թերթեր մինչեւ հիմա կը շարունակեն զբաղիլ Սուրիա գտնուող հայ գաղթականներով, Անոնք, Թուրք Թերթերը կ'ըսեն որ Ֆրանսայի Հայերը Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ զօրաւոր պատուար մը կը կանգնէ եւ կը քաջալերէ դէպի Սուրիա Հայ գաղթականութեան հոսանքը,

Այս տեսակ լուրերու արդիւնք է նաեւ հետեւեալ հեռագիրը որ Ռէօյթէր գործակալութեան կողմէ կը հաղորդուի.

— «Ճայմզ» Թերթը կը գրէ որ Ֆրանսան Ազգ. Դաշնակցութեան համաձայնութեամբ հայ գաղթականները Սուրիոյ սահմանին մօտերը տեղաւորել կ'ուզէ։ Թուրք Թերթեր կը գրեն որ, Ֆրանսայի այս քաղաքականութիւնը անպայման դժուարութիւն պիտի տայ Թուրքիոյ։»

Այս տեսակ լուրերը բոլորովին կը հերքեն հայ շրջանակները եւ կը յայտնեն որ հաւատալի չէ որ Հայերը ուզեն դրացի ըլլալ Թուրքերուն, մանաւանդ որ այս երկու ժողովուրդներու միջեւ այնքան արիւնոտ դէպքեր տեղի ունեցած են անցեալի մէջ եւ այդ պատճառաւ Հայերը հեռացած անոնցմէ։

Այս լուրերը Թրքական յերիւրանքներ են եւ զուրկ իրականութենէ։

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Քիւրտ «Միլլի» աշիրէԹները սուրական սահմանէն ներս Րէսիւլ-Այն—Նըսէյպինի շրջանին մէջ գտնուին։ «Եէնի Ուրֆա» Թերթը այս աշիրէԹի մասին հետեւեալ լուրը կը հաղորդէ.

«Օգոստոս 24ին, Միլլի աշիրէԹներէն ուժ մը ուզեց անցնիլ մեր սահմանէն ներս եւ Հաճըբալ գիւղին վրայ յարձակեցաւ։ Աւազակներուն Թիւն էր 25։ Այդ միջոցին ձիաւոր սահմանապահներ հասան եւ երկու կողմերու միջեւ սկսաւ ընդհարումը, որ տեւեց անընդհատ երեք ժամ։ Ի վերջոյ աւազակապետ Մօլլա Եուսուֆ Ճամօ եւ 5 աւազակներ սպաննուեցան։ Անոնցմէ երեք հոգի ողջ ողջ բռնուեցան, իսկ մնացածները փախան։

Նոր ուժեր ղրկուեցան զանոնք հետապնդելու համար»։

ԳԵՐՄԱՆԵԻՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային կառավարութիւնը իր կողմէ նշանակեց այն անդամը, որ իբր պատգամաւոր պիտի մասնակցի ռուսեւգերման հաշտեցման յանձնախումբին երկրորդ նստաշրջանին։ Այս յանձնախումբը պիտի շարունակէ քննել վիճելի այն հարցերը, որոնք լուծում չէին գտած անցեալ տարի,

Ելեւմտագէտներու յանձնախումբ մը Մոսկուայէն հասած է Պերլին։ Այս յանձնախումբին նպատակն է ուսումնասիրել գերմանիոյ դրամատուններու կազմակերպութիւնը ինչպէս նաեւ ելմտացոյցի պատրաստութեան դրութիւնը։ Կը կարծուի Թէ, այս յանձնախումբը պիտի զբաղի նաեւ Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, առկախ մնացած ելմտական հարցերու կարգադրութեամբ,

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Երեքշաբթի օր, բացուեցաւ Անգլիոյ խորհրդարանի նըստաշրջանը։ Կարդացուելէ վերջ Թագաւորին ուղերձը, որ վարչապետին Մաքտոնըլտի եւ ընդդիմադիր պետին Հէնտըրսընի միջեւ տեղի տուաւ առաջին բախումի մը, վարչապետը խօսք առաւ պարզելու կացութիւնը։ Ըստ Մաքտոնըլտի, ծանր կացութեան առաջին ազդանշանը կը տրուի Օգոստոս 8ին, երբ անգլիական դրամատունը կը յայտնէ ոսկիի փախուստը արտասահման։ Նախքան այդ, յուլիս 13էն 30, անգլ. դրամատունը կորսնցուցած է արդէն 34 միլիոն ոսկի։ Եւ ատկից անդին, կացութիւնը երթալով կը ծանրանայ։ Տագնապը աւելի կը սաստկանայ աւստրիական մեծ դրամատան մը սնանկութեամբ եւ Գերմանիոյ ելմտական դժուարութիւններով։

Մաքտոնըլտ պարզելէ վերջ կացութիւնը, կը յայտնէ Թէ փրկելու համար երկիրը, հնչած է զոհողութիւններու պահը։ Ինքն իսկ 1000 ոսկի կը զեղչէ իր տարեկան Թոշակէն.— Ազգին բոլոր դասակարգերը կ'աւելցնէ, պէտք է մասնակցին հասարակաց զոհողութեան, օրինակ առնելով Թագաւորէն եւ արքայական ընտանիքէն, ինչպէս նաեւ այրիներէն եւ անգործներէն»։

Մաքտոնըլտ իր վերջաբանին մէջ, ակնարկութիւն մը ըրաւ նաեւ դահլիճին կազմին եւ անոր տեւողութեան մասին։— Ինչ որ ալ ըլլայ կառավարութեան տեւողութիւնը, ան արդէն ցոյց տուաւ իր օգտակարութիւնը։ Բաղկացած է ամէն կուսակցութեան պատկանող մարդերէ։ Որոնք համոզուած են Թէ քանի այս տագնապը վերջ չէ գտած, պէտք է զինադադարի ենթարկել կուսակցական պայքարները։

Մաաքտոնըլտի պատասխանեց ընդդիմադիր պետ եւ ներկայ վարչապետին կուսակիցն ու պաշտօնակիցը՝ Հէնտըրսըն որ մեղադրեց Մաքտոնըլտը Թէ կացութեան տեղեակ չէ պահած իր կուսակցութիւնը, այլ նախընտրած է իր խոստովանութիւնները վերապահել ուրիշ քաղաքական կուսակցութեան պետերուն «այնպէս որ, յայտնեց Հէնտըրսըն, ուրիշ կառավարութեան մը գլուխը կը տեսնենք վարչապետ մը որ չի կրնար ուղիղ նայիլ անոնց որ իրեն Թոյլ տուին վարչապետ դառնալու։

Յետոյ, Հէնտըրսըն պարզեց Թէ աշխատաւորական կառավարութեան վրայ չի ծանրանար կացութեան պատասխանատուութիւնը եւ իր կարգին, քննելէ վերջ ներկայ կացութեան նախընթաց դէպքերը, իր ճառը վերջացուց նոր մեղադրականով մը ընդդէմ Մաքտոնըլտի։

Խօսեցաւ նաեւ պահպանողականներու պետը եւ ներկայ դահլիճին գլխաւոր անդամներէն Պոլտուին։

Խորհրդարանը ընդունեց Մաքտոնըլտի կողմէ ներկայացուած առաջարկ մը, ստեղծելու միջոցներու քննութեան յատուկ յանձնախումբ մը։

Առաջարկը ընդունուեցաւ 250ի դէմ 309 ձայնով։ 59 ձայնի առաւելութիւն մը։

Աւելցնենք Թէ աշխատաւորականներէն 12 հոգի քուէարկեցին ի նպաստ կառավարական առաջարկին, 3 հոգի մնացին ձեռնպահ, իսկ 11 հոգի կը բացակայէին։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ, խօսք առաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարը Կրանտի եւ խօսեցաւ զինաթափութեան հարցին եւ տնտեսական տագնապին մասին.— Իտալիա, զինաթափութեան հարցին մէջ, համամիտ է գերմանական եւ անգլիական տեսակէտին, որուն համաձայն, ապահովութիւնը պէտք չէ պայմանն ըլլայ, այլ հետեւանքը պատերազմական ուժերու սահմանափակման։ Իտալիա կը Թելադրէ յայտարարել «սպառազինումներու դադար» մը, որուն պէտք է ենթարկուին բոլոր պետութիւնները, ամբողջ զինաթափութեան համագումարի ընթացքին, որ կը բացուի փետրուար 2ին։

Գալով տնտեսական տագնապին, Իտալիա կը բողոքէ «սահմանափակ խմբակցութիւններ»ու կազմութեան դէմ, ինչ որ կը վնասէ տնտեսական գործակցութեան եւ խաղաղութեան։ Իտալիոյ տեսակէտով, Եւրոպայի համար վտանգ մը կը կազմեն այն բանակցութիւնները, որոնք կը կատարուին խմբակցութիւններ կազմելու, «փակ դրութիւններ» եւ «մասնաւոր եղանակներ» որդեգրելու համար եւ կը Թելադրէ որ աշխարհի բոլոր պետութիւնները կազմեն միակ խմբակցութիւն մը, որ հետզհետէ ընդարձակուի, փոխանակ անդամատուելու։ Իտալիա կը փափաքի որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ջանայ աւելի սերտ յարաբերութիւններ մշակել այն պետութեանց հետ, որոնք չեն մասնակցիր իրեն, ինչպէս Ամերիկան եւ Ռուսիան։

Ֆրանսեւռուս բանակցութիւններ

Ծերակուտական մը Պ. Էքքար, Ֆրանսայի վարչապետին ուղղած է նամակ մը ֆրանքեւռուս բանակցութիւններու մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՐՈՒՄ ՊԱՐՍԻԿ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Թէհրանէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը ազատ պիտի արձակէ բոլոր այն Պարսիկները որոնք բանտարկուած կը մնան Ռուսիոյ զանազան կողմերը։ Այս ներումը շնորհուած է եղեր պարսիկ գահաժառանգին դէպի Եւրոպա մեկնումին առթիւ։

ՍԵՒ ՑԱՒԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Իրաքի մէջ սեւ ցաւը հետզհետէ մտահոգիչ ծաւալ կը ստանայ, Պաղտատի մէջ օգոստոս 20ին, 99 դէպք եւ 65 մահ պատահած է, 21ին՝ 120 դէպք եւ 93 մահ։ Հակառակ Թափուած ջանքերու, ուրիշ շրջաններու մէջ ալ ծաւալած է այս հիւանդութիւնը։

Նկատի առնելով Սուրիոյ սպառնացող վտանգը, տեղին կառավարութիւնը որոշեց Դամասկոսի բնակչութիւնը պարտաւորիչ պատուաստումի ենթարկել։ Նոյնը պիտի գործադրուի նաեւ անապատի վրանաբնակ ցեղերու որոնք յաճախ կը փոխադրուին սուրիական եւ Իրաքեան երկիրներ։

Լիբանանի առողջապահական վարչութիւնը հրահանգ տուած է պանդոկներու տէրերուն որ Իրաքէն եկող ճամբորդներու ցուցակը կանոնաւորաբար յանձնեն տեղական իշխանութեանց, նշանակելով անոնց ինքնութիւնը եւ առողջական վիճակը։

ՎԵՆԻԶԷԼՈՍԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Յոյն ժողովրդավար կուսակցութեան պետը Զալտարիս, Փաթրասի մէջ խօսեցաւ քաղաքական ճառ մը, խստօրէն քննադատելով կառավարութեան քաղաքականութիւնը։ Ըստ ընդդիմադիր պետին, Վենիզելոս չէ յարգած 1928ի ընտրութիւններէն առաջ, իր տուած խոստումները, ծախքերուն մէջ որ եւ է խնայողութիւն չէ ըրած, վարչական կազմակերպութիւնը չէ բարւոքած, ընդհակառակն աւելորդ ծախքեր ըրած եւ վարած է արտաքին փոխառութեան քաղաքականութիւն մը եւ մեծ վնաս հասցուցած է երկրին արտադրութեան յատուկ աշխատանքներուն։

Զալտարիս յայտնեց նաեւ Թէ կը հաւանի Թուրքիոյ հետ բարեկամութիւն մշակելու քաղաքականութեան. բայց կառավարութիւնը յոյն գաղթականներու շահերը զոհած է յոյնեւ Թուրք դաշինքի կնքման, որ Թուրքիոյ մէջ 1 միլիոն 300000 Յոյներու կողմէ լքուած կալուածներուն փոխարէն, բեր հատուցում կ'ապահովէ Յունաստանի մէջ 350,000 Թուրքերու կողմէ լքուած կալուածները,

ԳՈՒՍԱՆ ՎՐԴ. ԿԱՐԳԱԼՈՅԾ

Լոնտոնի հուչակաւոր հովիւը, Գուսան վարդապետ, որ Պոլսոյ մէջ ալ նոյն գարշելի մոլութիւնը կը մշակէր տղու մը հետ, կարգալոյծ հռչակուեցաւ կրօն. ժողովին կողմէ:

Կարգը ե՞րբ կուգայ միւսներուն...

ԵՐԵՒԱՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կը լսենք Թէ մօտերս պիտի բարեփոխուի Երեւանի անճոռնի ուղղագրութիւնը, քանի մը վարժապետներու յիմարութիւնը, որ ուրիշ բանի չծառայեց եթէ ոչ անմատչելի դարձնել խորհրդային հրատարակութիւնները,

Անցեալ տարի ալ տրուեցաւ այս լուրը, եւ անկէ ի վեր կը սպասենք բարեկամ Թէ Թշնամի:

Խորհրդային Միութեան մէջ ամէն ինչ կը կարգադրուի «դեկրէտ»ով, լաւ կամ գէշ, ինչո՞ւ կ'ուշանայ այս բարեբեր «դեկրէտ»ը,

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

5.— ԲԱՐԲԱՌՆԵՐՈՒ ՄԻԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր գրական լեզուի ազգային մասին մտահոգութիւնը մեր օրով ալ անգամ մը զբաղեցուց միտքերը, ասկէ ճիշդ 18 տարի առաջ։

Պոլիս, շաբաթաթերթ «Ազատամարտ»ի խմբագրութիւնն էր որ հարցարան մը հրապարակ դրաւ։ Ան հայ բանասէրներուն ու գրագէտներուն կարծիքը կ'ուզէր իմանալ սա քանի մը հարցերուն մասին.—

1.— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Թրքահայ լեզուի արդի կացութեան եւ մշակման մասին:

2.— Բանաւոր եւ պատեհ կը գտնէ՞ք ձուլում մը՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան աշխարհաբարներու միջեւ եւ ի՞նչ պայմաններով: Եթէ կը մերժէք այդ գաղափարը, ի՞նչ են ձեր պատճառաբանութիւնները:

3.— Կ'ընդունի՞ք երեք ինքնուրոյն բարբառներու՝ Արեւելեան, Արեւմտեան ու գաւառական-միջնաշխարհի՝ անկախ, հաւասարազօր գոյութիւնը:

4.— Կը կարծէ՞ք որ ներկայ գաւառաբարբառները կրնան երկար ատեն շարունակել իրենց գոյութիւնը:

Ըմբռնելու համար այս հարցարանին իմաստը՝ պէտք է այն օրերը միտք բերել։ Նախ միտք բերել «Ազատամարտ»ը։ Թերթ մը որ Պոլիս կ'ելլէ, բայց Պոլսինը չէ. ամբո՛ղջ հայ ժողովուրդին ցաւերը իրն է ըրած։ Թրքահայ լեզուով լոյս կը տեսնէ, բայց ընդարձակ է իր մտահոգութեանց հորիզոնը։ Անոր գլուխ կանգնած մարդիկը սահմանները վաղուց քանդեր են իրենց հոգիներուն մէջ, եւ կը քարոզեն նոր տախտակներու իմաստութիւնը։ Հոն մըն է ուր Թրքահայն ու Ռուսահայը կը խլրտին, ու կը ձուլուին ամենօրեայ եղբայրութեան մը մէջ։ Խմբագրութեան կազմին մէջ Պոլսէն, գաւառէն, Կովկասէ՛ն ալ կան։

Այդ մթնոլորտին մէջ դժուար թէ տեղ ունենային հատուածական զգացումները։ Ընդհակառակն։ Մարդիկ ամէն օր կ'որոճային սահմանները քանդելու մասին։ «Եղբայր ենք»ը, զոր Պէշիքթաշլեան երգեր էր կէս դար առաջ՝ սկսած էր պտուղ տալ վաղուց, բայց նեղ սահմաններու մէջ։ Դաւանանքով բաժնուած Հայերսւ սրտին էր միայն դեռ խօսեր։ Կռուի դաշտին վրայ թափուած արիւնը առաջին փորձն էր սահմանները փլցնելու եւ բոլորը հաղորդելու միակ տեսիլքով ու միակ ճիգով։ Բայց զանգուածը դեռ անհաղորդ էր։ Պէտք էր հոգիները ձուլել

Այդ մտահոգութիւնն էր որ «Ազատամարտ»ի խմբագրութիւնը դրդեց այդ հարցարանը ուղղել։

Հարցարանին հետզհետէ պատասխանեցին Սիմոն Յակոբեանէ (Բերունի) զատ՝ որ յօդուածներու շարքով մը վիճաբանութիւնը բացաւ, Փրոֆ. Ա. Խաչատրեան, Ղազարոս Աղայեան, Արշակ Չօպանեան, Միքայէլ Վարանդեան, Դանիէլ Վարուժան, Յովհ. Գազանճեան, Ստ. Լիսիցեան, Բաբգէն Եպիսկոպոս, Յարութիւն Շահրիկեան, Շիրվանզադէ, Կարապետ Բասմաջեան, Արտաշէս Յարութիւնեան, Գեղամ Վարդապետ, եւ ուրիշներ։

Ու յանձնախումբ մը. զոր կը կազմէին Ռուբէն Զարդարեան, Լեւոն Շանթ եւ Մելքոն Կիւրճեան, ստացուած պատասխանները պիտի դասաւորէր՝ եզրակացութեանց վերածելով զանոնք։ Յանձնախումբը չկրցաւ կատարել այդ աշխատանքը, բայց անոնք որ հետեւեր էին վէճին՝ կրցեր էին արդէն իրենց մտքին մէջ քաղել եզրակացութիւնները։

Ու այդ եզրակացութիւնը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ սա թէ որքան ալ բաղձալի ըլլար միակ բարբառ մը ունենալ՝ հայ ժողովուրդի ապրած պայմաններուն մէջ հնարաւոր չէր տակաւին, եւ թէ լաւագոյն պիտի ըլլար մտածել մերձեցումի մը մասին։

«Օրէնքը կեանքից, լեզուից պիտի բղխի եւ ոչ թէ կանխակալ օրէնքներ պիտի պատրաստեն կեանքը, էվօլիւցիայի ձեւն ու սահմանները», կ'ըսէր Շահրիկեան։

Վարանդեանի կարծիքով տնտեսական եւ քաղաքական զարգացումը, իբրեւ առարկայական ընթացքը պիտի կատարէր իր վճռական դերը։ Բայց կ'ընդունէր որ մեր կամքը, մեր ճիգերն ալ ունին իրենց տեղը այդ տարերային հոսանքի մէջ։

«Լեզուական պատմութիւնները, կ'ըսէր Վարուժան, ոչ մէկ օրինակ կ'ընծայեն պայմանագրական որ և է ձուլումի այնպիսի բարբառներու միջեւ՝ որոնք իրարմէ այնքան էական զանազանութիւններ ունին»։

Քիչ մը աւելի ծեքծեքուն բառերով՝ բայց միեւնոյն եզրակացութեան է որ կը յանգէր Արտաշէս Յարութիւնեան։

— «Խնդիր չեմ ըներ բանաւոր կամ պատեհ ձուլում մը՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան աշխարհաբարներուն։ Լեզուական երեւոյթները անկախ են փափաքներէ, կամայականութիւններէ։ Երկու աշխարհաբարներուն կենսաւէտութեան չափը, իրարու հանդէպ, միայն կրնար իրարու բախտ որոշել։ Այս տեսակէտով ապագան որոշապէս նախատեսել կարելի չէ։ Իսկ ներկայ պայմաններուն մէջ, կովկասահայ եւ Թրքահայ գրականութեանց յարատեւ շփումը, — բան մը՝ որ յարգ տեղի չունենար կանոնաւորապէս, — պիտի արդիւնաւորէր փոխադարձ լրացուցիչ ու եղանակաւորիչ ազդեցութիւններ, — երեւոյթ մը՝ որուն պիտի համակրէի որոշ չափով։»

Սա կ'ըլլար Ստ. Լիսիցեանի կարծիքը.

— «Հայոց գրական լեզուների մերձեցումը բնական օրէնքով առաջ է գնալու հայութեան զանազան մասերի փոխադարձ շփումից, եւ ինչքան աւելի հասարակական-տնտեսական հանգամանքները ստիպեն մի գաւառացուն յարաբերութեան մէջ մտնել ուրիշ գաւառացիների հետ, այնքան աւելի արագ պիտի կատարուի այդ մերձեցումը, եւ բուն ժողովուրդն է որ տիրելով կեանքի բոլոր ասպարէզներին, իր օրէնքներն է թելադրելու նաեւ գրական լեզուի զարգացմանը։»

Իսկ Ղազարոս Աղայեան կ'ըսէր.

—«Մեր երկուքին բարբառները՝ Արեւելեան եւ Արեւմտեան՝ կը մօտենան միմիանց եւ կը միանան. միայն դա չի կատարուիլ արուեստական կուչումով, այլ քաղաքական հանգամանքների բարեյաջող փոփոխութեամբ, մէկին միւսով նուաճելով։»

Քաղաքական պայմաններու փոփոխութենէն կը սպասէր վճիռը Չօպանեան եւս։

— «Այսօր ունինք երկու գրական բարբառ, որ նուիրագործուած են իրենց ուրոյն առանձնայատկութիւններն ունեցող երկու զուգահեռական մատենագրութիւններով եւ որոնց իւրաքանչիւրը տարբեր միջավայրի եւ ազդեցութեանց ծնունդ՝ պիտի շարունակէ զարգանալ իր ուրոյն ճամբով։ Ձուլում մը նիւթապէս անհնար կը գտնեմ։ Քաղաքական հզօր կերպարանափոխութիւններ միայն՝ կարող են օր մը այդ բարբառներէն մին տիրապետող դարձնել, կամ աւելի ճիշդ՝ անոնցմէ միոյն տարածումը ընդլայնել, որովհետեւ դժուար է ենթադրել որ ամբողջ հայութիւնը օր մը ենթարկուի քաղաքական միեւնոյն պայմաններուն։

Փրոֆ. Ա. Խաչատրեան ալ ձուլումը անհնար կը գտնէր, ըլլայ երկու բարբառներու մէջ զարգացած լեզուային առանձնայատկութիւններուն, ըլլայ քաղաքական բաժանման կամ քաղաքակրթական տարբերութեանց պատճառով։

Իսկ Բաբգէն եպիսկոպոս կ'ըսէր.

— «Լեզուն բնի չի մշակուիր, չի կրնար այս ու այն կաղապարին մէջ բռնադատուիլ։ Լեզուներն ալ կեանք մը ունին. ատոնք կը ծնին կ'ապրին, կ'աճին, կը հիւանդանան, կը մեռնին։ Գրչի մարդոց պարտքն է հակառակ չգործել այս բնական օրէնքներուն, այլ աշխատիլ, որ ատոր սննդառութիւնն ու զարգացումը, այսինքն մշակումը մաքուր ըլլայ եւ կանոնաւոր...։ Արդ՝ մէկ լեզուի գաւառաբարբառներու այսքան տարբերութիւններ, որոնք բնական պատճառներու արդիւնք են, չեն կրնար վերցուիլ *եւ հետեւաբար* չեն կրնար միանալ, ձուլուիլ բնական կամ արուեստական միջոցներով...։ *Տարբեր* միջավայրեր (կլիմայ, քաղաքակրթութիւն եւայլն) իրենց յատուկ պահանջներն ունին, եւ այդ պահանջները մենք չենք կրնար փոխել։»

— «Ձուլում մը, կը պատասխանէր Բասմաջեան, Արեւելեան եւ Արեւմտեան աշխարհաբարներու միջեւ՝ շատ բանաւոր եւ պատեհ կը գտնեմ։ Անմիջ կերպով «Արեւելեան» անունը կրող մեր մեղկ, թոյլ, անջիղ,— հետեւաբար իսկապէս արեւելեան-գրականութիւնը պէտք ունի «արեւմտեան» կոչուած ցնցող, հուժկու, եւ՝ եթէ կարելի է ըսել՝ առնական գրականութեան պատուաստման։ Այս պատուաստումէն բնական ճամբով յառաջ պիտի գայ մեր սպասած ձուլումը։»

Ահա թէ ի՛նչ կը մտածէին մարդիկ ասկէ 18 տարի առաջ՝ երբ հարց կը տրուէր իրենց երկու բարբառներու ձուլման հնարաւորութեանը մասին։ Տարբեր էր անշուշտ, այն ատեն, մեր երկու հատուածներուն համրանքը, տարբեր էր նաեւ անոնց քաղաքական վիճակը։ Անշուշտ շատ բան է փոխուած, անկէ ի վեր, հայ ժողովուրդի ապրած պայմաններուն մէջ։ Բայց դեռ հարց է թէ այս նոր պայմանները հնարաւորութիւն կուտա՞ն բարբառներու միջեւ ձուլումի մը։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

ԳԻՒՂԸ ԵՒ ՔԱՂԱՔԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

ՍՕՖԻԱ։ 4 Սեպտեմբեր.— Նոր կառավարութեան հաստատումով, աւելի թոյլատու կարգեր հաստատուեցան երկրին մէջ, որով աշխատաւորական տարրերը հնարաւորութիւն ունեցան աւելի ներոյժ գործունէութեան լծուելու եւ հետեւաբար ցուցադրելու իրենց ներքին հակամարտութիւնները։

Նշանակալից էր բանուորականներու (համայնավարներու) յաջողութիւնը գիւղերու մէջ։ Ընդհանուր ընտրութիւններու ժամանակ անոնց ստացած 167,000 ձայնէն, 120,000ը կը պատկանի գիւղացիներուն։ Քուէներու այս թիւը քաջալերութիւն մը եղաւ համայնավարներուն, իրենց գլխաւոր ուշադրութիւնը դարձնելու դէպի գիւղական զանգուածները եւ աշխատելու որ անոնք դուրս ելլեն հողագործական Միութեան ազդեցութեան գիծէն եւ ենթարկուին իրենց։ Հողագործականներու ձախ թեւ մը կայ, որ արդէն իբրեւ համայնավար կը գործէր իրենց հետ։ Համայնավարներու նպատակն է բայքայել Միութիւնը, բայց միջոցներու մէջ տարակարծութիւն կը տիրէ համայնավար ղեկավարներու միջեւ։

Մէկ մասը կը կարծէ թէ լաւագոյն ձեւն է ներսէն պայթեցնել զայն, անոր համար գործնական չի գտներ համայնավար գիւղացիներու հեռացումը Հողագործական Միութենէն, իսկ միւս մասը կ'ուզէ անխնայ կռիւ մղել հողագործական ղեկավարներու դէմ եւ շահագործելով գիւղացիներու տնտեսական նեղ կացութիւնը, գիւղական զանգուածները ուղղակի համայնավար շարքերը մտցնել։

Առայժմ այս վերջիններուն տեսակէտը յաղթանակած է եւ հողագործական միութիւնը արդէն փաշիստ անունով մկրտուած է համայնավարներու կողմէ։ Բնականաբար հողագործականները իրենց ձեռքերը ծալլած պիտի նստէին որ համայնավարները գան եւ դուրս քշեն զիրենք գիւղերէն։ Ուստի հակազդելու համար անոնց պրոպագանտին, իրենց գործիչները կը պտտցնեն գաւառները, հրապարակային ժողովներ կը կազմեն եւ գիւղացիի բռունցքով կը սպառնան համայնավարներուն։

Այս կողմէ մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտայ հողագ. միութեան քարտուղար Վերգիլ Դիմով, որ թէ հրապարակային ժողովներու մէջ եւ թէ մամուլի ներկայացուցիչներուն կը յայտարարէ,թէ համայնավարները թող պատրանք չունենան թէ գիւղը իրենց ազատ ասպարէզ պիտի ճգնուի եւ հակառակ պարագային վնասուողը համայնավարները պիտի ըլլան։

Եւ այսպէս, փոխադարձ սպառնալիքներն ու ամբաստանութիւնները մեծ եռանդով կը շարունակուին թէ խորհրդարանի եւ թէ մամուլի մէջ։ Համայնավարներուն նշանաբաններն են, բանալ նոր կառավարութեան կողմէ փակուած ակումբները, ջնջել պետական պաշտպանութեան օրէնքը. ճանչնալ Խորհրդ. Միութիւնը, ջնջել գիւղացիներու պետական եւ մասնաւոր պարտքերը, անկցի՛ հողագործական փաշիզմը, կեցցէ՛ բանւոր-գիւղացիական իշխանութիւնը։

Հողագործականներն ալ իրենց կարգին կը մեղադրեն զանոնք իբրեւ ներկայ տնտեսական տագնապը շահագործող օտար գործակալներ, որոնք Մոսկուայի հրահանգով կը գործեն ի վնաս պուլկար պետութեան եւ ժողովուրդին։

Անցեալ օր Սոպրանիէի մէջ Թրոյանի շրջանի երեսփ. ընտրութիւններու վաւերացման ժամանակ, երեսփոխան Իվ. Սիմէոնով ծանր մեղադրանք մը ըրաւ համայնավարներուն եւ նախկին կառավարութեան հասցէին, յայտնելով թէ համայնավարներու արծաթագոյն ընտրական թերթիկներու թուղթը ծայթայթուած է եւ վճարուած վարչապետ եւ ներքին նախարար Ա. Լիափչէվի հրահանգով այն ատենուան եւ ներկայ ոստիկանական ընդհ. տնօրէնին կողմէ, ներքին նախարարութեան գաղտնի ֆոնտերէն,

Այսօրուան «Զեմլեդելսքօ Զնամէ» (Գիւղացիական Դրօշակ) թերթը՝ պաշտօնական օրկան Հողագործական Միութեան, կը հիմնաւորէ այդ տարօրինակ մերկացումը, պատճառաբանելով որ ընտրութիւններու ժամանակ նախորդ կառավարութիւնը շատ թոյլատու ընթացք ունեցաւ համայնավարներու հանդէպ, եւ ընդհակառակն հալածեց «ազգային բլոկը» (ներկայ կառավարական), որ նոր ընտրական օրէնքը այնպէս շինուած էր, որ բանուորականները փոխանակ 7-8ի, 31 երեսփոխան տան, նպատակ ունենալով բլոկի յաղթած պարագային հանել անոր դէմ ուժեղ ընդդիմադիր ծայրայեղ երեսփոխանական խմբակ մը, գիւղացիները հեռացնել Հողագործական Միութենէն, իսկ իր (ազգորի) յաջողութեան ատեն, ճնշել ու հալածել բանուորներու հետ գիւղացիներն եւս։

Այս մեղադրանքով հողագործականները կ'ուզեն ապացուցանել, թէ համայնավարները գործիք ըլլալու ընդունակ են, նոյնիսկ փաշիստներու ձեռքը։

Նշանակալից էր նաեւ պուլկար եռանդուն համայնավար Պետկօ Նապետովի Խ. Ռուսիայէն անարգել Պուլկարիա գալը եւ իբրեւ երեսփոխան Սոպրանիէ մուտքը։ Երբ ան ոտք դրաւ ժողովարահը, համայնավարները, երեսփոխանները ոտքի ելան ու սկսան բացականչել — կեցցէ Խորհրդային Միութիւնը. Իսկ Նապետով ալ տիրաբար պատասխանեց,

— Այո՛ կեցցէ՛։

Ներքին նախարար Մուշանով խնդրեց որ արձանագրուի այս փաստը, իսկ քանի մը օր յետոյ բանուորականներու հարցապնդումին պատասխանելով, սպառնալիքներ կարդաց անոնց հասցէին։

Սոպրանիէի բանուորական խմբակը երէկ որոշում մը տուաւ, որով 1923 յունիս 9էն սկսեալ բոլոր քաղաքական դէպքերու, դաւադրութիւններու մէջ մեղադրուողներուն եւ դատապարտուածներուն համար լիակատար եւ ընդհ. ներում պիտի պահանջէ։

Յայտնի չէ թէ այս մասին ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն կառավարական պլոքի մաս կազմող միւս խմբակցութիւնները։

Այսպիսի ընդհանուր ներում մը, Պուլկարիա պիտի բերէ եւ բանտերէն հանէ մեծ թիւ մը հողագործական եւ համայնավար գործիչներու, որոնց ներկայ պայքարներուն եւ հակամարտութիւններուն գործօն մասնակցութիւնը կրնայ մեծ անակնկալներ պատճառել։

Թ.Դ.Թ.ԸԿԻՑ

ԶՈՀՆ Է ՈՐ ԿԸ ԽՕՍԻ...

ԽՄԲ.— Երէկ հրատարակած էինք Թաւրիզէն մեզի ուղղու նամակ մը, որով Պ. Պ. Առաքել եւ Գառնիկ Պատմագրեաններ բողոքեն իրենց մասին եղած ամբաստանութեան դէմ (իբրեւ գ ծակալ Չեկայի)՝ «Ցուսաբեր»ը, որուն մէջ տպուած է մեղադրան իր օգոստ. 29ի Թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ պատասխ նը, ամբաստանող Ա. Ամուրեանի ստորագրութեամբ.—

«Ցուսաբեր»ին ուղղած իմ նամակում (1931 յուլիս 23 Թ. 95) ինչպէս տեսնում էք, որ չեկիստ Աղաբեկովի յօդուածում Տիկին Թագուհի Պատմագրեանի ազգանունը աղաւաղուած է. ինչպէս գրել եմ, այդ տիկինը հանդիսանում է մերձաւոր ազգականը Թաւրիզեցի Պատմագրեան ընտանիքի — Առաքել, Աշոտ եւ Գառնիկ Պատմագրեանների։ Իմ նամակի մէջ ես դիտել եմ, որ վերջիններս նոյնպէս հանդիսանում են Չեկայի լրտեսներ։ Անշուշտ առանց փաստերի չէ, որ ես այդ անձնաւորութիւններին լրտես բառով եմ որակում։ Որ Տ. Թագուհին լրտես է, այդ արդէն հաստատում է չեկիստ ինքը՝ Աղաբեկով։ Արդ, այդ Տ. Թագուհին, որ Պարսկահայերին ծանօթ է Թագուշ անունով, 1928 թուին Թեհրանից մեկնում է Թաւրիզ, իջեւանելով Պատմագրեան ընտանիքի մօտ։ Այդ մեկնումը կատարուել է այն ժամանակ, երբ Տ. Թագուշը արդէն իսկ *գողացել եւ* Չեկային էր յանձնել Զօրա Սագինեանի Թղթերը։

Այդ միեւնոյն Թուականին ես գտնւում էի խորհրդային Չեկայի բանտում, եւ Չեկան ինձ մեղադրելով «իբր ֆրանսիական իմպերիալիզմի ագենտի», միեւնոյն ժամանակ մեղադրում էր նաեւ այն բանում, որ ես Եւրոպայից (Պարիզից) Պարսկաստան Ռուսաստանի վրայով եմ մեկնել, որպէս գի, իբր թէ, Խորհ. Միութիւնից գաղտնիքներ լրտեսեմ եւ տանիմ յանձնեմ Զօրա Սագինեանին...

Ցարգելի խմբագիր, այս հրէշային մեղադրանքներն անհիմն էին *հէնց նրանով որ ես* մինչեւ այժմ երբեւէ չեմ տեսել *Զօրա Սագինեանի դէմքը։ Աւելին. որեւէ* նամակագրութիւն իսկ չէի ունեցել *նրա հետ, եւ ոչ էլ նոյն իսկ որեւէ անձի միջոցով կամ ո՛րեւէ կերպով* ո՛րեւէ հեռաւոր կապ անգամ չեմ ունեցել *Զօրա* Սագինեանի հետ։ Ինչպէս տեսնում էք բոլշեւիկեան Չեկային պէտք *էին* պատրուակներ *իրեն յայտ*նի հրէշային պրովոկացիոնին ենթարկելու ինձ՝ իրեն, Չեկային արժանի լրտեսների միջոցով։

Օգտուելով այն հանգամանքից որ ես գալիս էի Պարիզից, Չեկան ուզում էր իմ վզին փաթաթել «ֆրանսիական իմպերիալիզմի ագենտ» հրէշային մեղադրանքը, որպէսզի յանձինս իմ Դաշնակցութիւնը դուրս բերէր որպէս այդպիսին եւ որպէս ինտերվէնտ։ *Ինչպէս որ ես* եզրակացրի բանտում, ապա՝ Պարսկաստանում եւ մանաւանդ չեկիստ Աղաբեկովի յուշերը կարդալով հէնց այն Թուականին (1928), երբ լրտես Թագուշը գողանալիս եւ կարդալիս է եղել Զօրա Սագինեանի Թղթերը, միեւն Թուականին Չեկայի ագէնտն լրտեսելիս եւ իմ գրութիւնն կարդալիս են եղել Պարիզում։ րիզի լրտեսական այդ աշխատան ների մէջ կարեւոր դեր են կատա Աշոտ եւ Գառնիկ Պատմագրեա ները, որոնք նոյն Թուին (1927- Պարիզում էին։ Եւ ահա՛ թէ ինչպ այդ ինձ յայտնի եղաւ։

Աշոտ Պատմագրեանը շատ մ էր (Պարսկաստանում «դոստ» են սում դրանց) խորհրդային ներկ յացուցիչ Սիմոնիկ Փիրումեանի հե 1926-28 Թուերին, եւ Պարիզի բոլոր ընկերները գիտեն, որ Աշ շա՛տ յաճախ *այցելում էր* Ս*մոնիկ Փիրումեանի* կաբինե Պէտք է, հարկ եղած պարագա Աշոտ Պատմագրեանին հարց այսպէս՝

— Չէ՞ եղել նա արդեօք մոնիկ փիրումեանի մօտ։

Մի օր, Պարիզում, Աշոտ Պ մագրեանը մօտենում է ինձ եւ ասում.

— *Մայրս* ռէվմատիզմով ւանդ է, ես յիշում եմ, որ դպրոցական ժամանակդ մի կազում էիր, ի՞նչպէս բուժ միջոցներն ասա ինձ։

Ես նրան ասացի, որ դրա մենալու դեղը հանքային ջրերն

-- Բո՛րժոմ, Նա՛րզան,— նա,— այնպէս չէ՞։— Բայց «Բորժոմ» եւ «Նարզան» բառ այն ձեւով արտասանեց, որ տարօրինակ թուաց։ Ես այն ժա նակ չհասկցայ թէ բանն չո՛ւմն է։

Մի այլ անգամ,երբ ես «կլի ժապաւէն պիտի ուղարկէի Թա փեսայիս, խնդրեցի նրան ասել ի՞նչ ճամբով են ուղարկում. որ հետեւ այդ անձնաւորութիւնը ռեւտուրով եւս զբաղւում էր։ Նա հրաւիրեց իրենց տուն առարկ որ հասցէն տունն է. ես գնացի ինձ տուեց մի հասցէ, ինչ որ առեւտրականի, որ գտնւում Տրապիզոնում, եւ ասաց որ ֆիլ ուղարկեմ այնտեղ այդ հասցէին, այդ առեւտրականը ստանալով կ' ղարկի Մակու-Թաւրիզ։ Այդ ժամանակներն էր, 1927 Թուակ երբ ես մտածում էի Թաւրիզ վե դառնալ, նա հետաքրքրուեց թէ գծով պիտի վերադառնամ. ասա Բաղդադով։

Տեսէք այժմ, թէ վերոյիշ երկու անմեղ պարագան Չեկ լրտես-պրովոկատորը ի՞նչպէս օգտագործում է։

Եարոսլաւլի մեկուսարանում (ղաքական) 1929 թւին, մի օր կարծ ինձ կանչում են հարցաքն թեան, Քննիչ-չեկիստը ինձ ցնում է.

— Ի՞նչ առեւտրական մէջ էք եղել Պարսկաստանի

— Ոչ մի, — ասում եմ ես

— Հապա՞, յիշեցէք։

— Չեմ յիշում։

Բո՛րժոմ, Նա՛րզան, Տրապի Մակու-Թաւրիզ...

Ասում է քննիչը ճիշդ նոյն տով, ինչպէս որ Աշոտ Պատմ եանն էր ասել Պարիզում։ Ո յանկարծ յիշողութեանս մէջ նանում է Պատմագրեանը, որի այդ խօսակցութիւնն էի ունեցել որը մոռացել էի. եւ որ գլխ է՝ իբրեւ աննշան խօսակցութ ոչ ոքի չէի պատմել։

— Չեմ հասկանում ձեզ, սում եմ քննիչ-չեկիստին։

— Կը հասկնա՛ք։

— Չե՛մ հասկանում։

— Մենք ձեր մասին գիտենք, քան դուք կարծում էք

— Գուցէ դուք ինձ աւելի էք ճանաչում ինձնից, ասում եմ հեգնանքով։

— Պատմեք բոլորն ինչ որ տեք։

— Ես ոչի՛նչ չգիտեմ եւ ձե՛զ պատմելու ոչինչ չունեմ։

Մեր այս խօսակցութեան արդիւնքը եղաւ այն, որ չեկիստն ինձ սպառնաց ստիպելու որ ես պատմեմ, բայց ես իսկապէս ոչինչ չունէի նրան պատմելու։ Դրանից յետոյ ինձ գցեցին մի շարք «բանտարկեալների» մէջ, որոնք իբր թէ ներկայացւում էին իբրեւ տաճկական, անգլիական եւ ֆրանսական «ագենտ»ներ, բայց դրանք իրօք պրովոկատորներ էին, որոնք ուզում էին ինձ պրովոկացիայի ենթարկել, մի վգին փաթթել պարսկական, ֆրանսական եւ տաճկական լրտեսութեան կեղտոտ ծեղազրանքը։ Դրանք ուզում էին ինձ հասցնել յուսահատութեան դուռը, որպէսզի կա՛մ անձնասպան լինէի եւ կամ՝ խենդանայի։ Կանգնում էին դէմքիս ցի՞իգմով հայհոյում. պարձում էին ձեռքս ղունակ դնել հազար ու մի հրէշային բաներ, որոնց սոսկ յիշողութիւնն անգամ այժմ ցնցում է ինձ։

Գանք այժմ Առաքել Պատմագրեանին։ Դեռ եւս Եարոսլաւ չքշուած, երբ ես Մոսկուայի բանտում օր սոված ու ծարաւի էի հացադուլով, չունէի ոչ իսկ ծխախոտ եւ անկողին, եւ ոչ իսկ մի իր, բացի վրայիս հագուստից (բոլոր իրերս գրաւել էր Չեկան)։ Այդ օրերին երբ գնդակահարութեան վտանգը կախուած էր իմ գլխին դամոկլեան սրի պէս Մոսկուայում Զ. Ադամովենցի տանը, հիւրերի ներկայութեամբ, Առաքել Պատմագրեանը (որ չգիտեմ ի՛նչ գործով Մոսկուա էր գտնւում) յայտարարել է.—

— ինչո՞ւ էք դրա (այսինքն Ա.Ա.) գործով զբաղւում (Զ. Ադամովը մօտ աշխատում էր ինձ հետ տեսակցութեան իրաւունք ձեռք բերելու համար Ա.Ա.) դա Թաւրիզում կոմսոմոլներ էր ջարդում եւ մեր դէմ պայքարում։ (Ընդգծեցի Առաքելի խօսքերը Ա. Ա.)։

Ի՞նչ էր նպատակը Առաքել Պատմագրեանի։ Չբաւականանալով այն բանով, որ ես զրկուած էի հացից ու ջրից, ծխախոտից ու անկողնից, եւ, վերջապէս, զրկուած ազատութիւնից, աշխարհի ամենէն թանկագին բանից, նա, Առաքելը, այդ յայտարարութեամբ կամեցել է ինձ գնդակահարել տալ։ Եւ նա, որ դուրսը, հիւրերի մօտ այդ «պրովոկացիան» է արել իմ հասցէին, ուրեմն գիտեք թէ ի՛նչ հրէշային բաներ պիտի ասած լինի Չեկային։ Նրա այդ յայտարարութիւնն է պատճառը, որ նոյն Մոսկուայի բանտում Չեկայի ագենտները կանգնում էին եւ հայհոյում ասելով.

— «Քո մէրը... կոմսոմոլնե՞ր էիր ջարդում, հա՞...»

Եւ կամ թէ՛

— «Տեսնենք թէ ինչով պիտի վերջանայ այս միապետական ճաբեհիչի գործը... Ա՛խ քո մէ...»։

Այս բոլոր խօսքերից ես զգում էի, որ ինձ ենթարկել են հրէշային պրովոկացիայի, բայց չէի կարողանում (բացի Աշոտից) բոլոր պրովոկատորների անձնաւորութիւնները ճշդել։

Այն ժամանակ, բանտում չգիտէի, որ Առաքելը Մոսկուա է։ Այս խնդիրն էլ ինձ համար պարզուեց, երբ Թաւրիզ աքսորուեցի, այստեղ արդէն, ինձ պատմեցին, որ Առաքել Պատմագրեանը նման յայտարարութիւն էր արել Մոսկուայում, այդ էր պատճառը, որ իմ գործը խիստ վտանգաւոր (ինձ համար) բնոյթ էր ստացել.

Հարց եմ տալիս ձեզ, յարգելի խմբագիր, մաքուր, բարոյական մարդը եւ ոչ լրտեսը, իրեն թոյլ կը տա՞ր նման արտայայտութիւն ամէն իրաւունքներից զրկուած եւ կապանքների տակ գտնուող մի դժբախտ բանտարկեալի վերաբերմամբ։

Առաքել Պատմագրեանը եւ միւսները պարտաւոր են հրապարակաւ հաշիւ տալու իրենց ստոր արարքների համար։ Գառնիկ եւ Թագուհի Պատմագրեանները, իմ համոզմամբ հանդիսանում են Աշոտի, Առաքելի եւ Չեկայի միջեւ կապ պահպանող լրտեսներ։

Դրանց մասին առայժմ այսքան՝

ՀԱՅ ԵՐԳԸ Ի ՍՓԻՒՌՍ ԱՇԽԱՐՀԻ...

Ցուցահանդէսին երփներանգ լոյսերուն շողշողումը մէկ կողմէն աչքի վայելք, իսկ միւս կողմէն երջանիկ յուզումի անմոռանալի այն պահերը, որոնք մեր լռութեան սովորական սահմաններէն անցնելով, ներկայ հայերուս հոգիները հրճուեցուցին.— Ահա՛ թէ ինչ էր սեպտ. 5ի շաբաթ իրիկուն հայկական երգատօնը, որ Radio Colonial-ի սրահներուն մէջ տեղի ունեցած ըլլալով, համայն աշխարհի գրեթէ բոլոր անկիւններէն լսուեցաւ... բացի Փարիզէն եւ շրջակայքէն, ուր լսելի ըլլալու համար անհրաժեշտ էր անթելի հասարակ ընդունարանները յատուկ bobinage-ով մը կատարելագործել, քանի որ ձայնային ալիքներու երկայնութիւնն էր 25 մեթր։

Ինչպէս իմացուցած էր «Յառաջ», յայտագիրը սկսաւ ժամը ճիշդ 10ին Պ. Արշակ Չօպանեանի ամփոփ մէկ բանախօսութեամբ, որուն մէջ հայ իրականութիւնը, իր պատմական, գրական ու գեղարուեստական հանգամանքներովը միասին, ներկայացուեցաւ, այս անգամ բաբանացի բազմազգի միլիոնաւոր ունկնդիրներու։ Պ. Չօպանեան խօսեցաւ 15 վայրկեան, յստակ առոգանութեամբ։

Յետոյ կարգի հրաւիրուեցաւ Կոմիտաս-Սիփան միացեալ երկսեռ երգչախումբը, նախ Սաքօ Յակոբեանի ղեկավարութեանը տակ։ Երգուեցան վարդապետին երգերէն՝ «Ձիգ դու քաշի»ն, «Սարը սարի նման չէ» եւ «Սօնա եար», (վերջին երկուքը միասին), «Բինկէօլ»ը եւ վերջապէս «Գիննոլին երգը», «Ոչ ի՛նչ քաղցր բան»։

Կոմիտասի երգատօնին առթիւ այս երգի մասին մեր տեսակէտը պարզած էինք, հիմա կ'ուզենք կրկնել, եւ եթէ պարագան դարձեալ ներկայանայ, համակրելի խմբապետին յամառութեանը հաւասար յամառութեամբ մը պիտի երրորդենք, թէ հայ ժողովրդական երգերու կարգին «Թէ ի՛նչ քաղցր բան»ը ներկայացնելը շատ ալ «քաղցր բան» չէ... բայց թէ վարդապետը դաշնաւորեր է՞, այո՛, ինչպէս որ անիկա դաշնաւորած է «Ես լսեցի մի անուշ ձայն»ը, «Լռեց ամպերը» եւայլն. որոնք ժողովրդական երգեր չեն բնաւ եւ զորս պէտք չէ հետեւաբար իբրեւ այդպիսին ցոյց տալ. մանաւանդ երբ ունկնդիրներու անհամար շարքին մէջ անշուշտ կը գտնուին բազմաթիւ հասկցողներ։

Բ. մաս։ Օր. Հայկանուշ Թորոսեան, տօնակատարը հայ երգին եւ կազմակերպիչը այս գեղեցիկ հանդիսութեան, եկաւ ելեկտրականացնել մեզ բոլորս։ Կենսուրախ եւ կայտառ, ինչպէս միշտ, դիւթիչ եւ խանդավառող, անիկա մեզի տուաւ «Առաւօտուն բարի լոյսը, «Գարուն» եւ Քելէ քելէն»։ Դաշնակով կ'ընկերանար «Րատիօ Գոլոնիալ»ի գեղարուեստական տնօրէն եւ «Կրան փրի տը Րօմ» Պ. Անրի Թօմազի։ Օր. Թորոսեանի երգին հմայքը վեր է ամէն գովեստէ։ Անիկա ներկայիս մեր «ազգային երգչուհին» է։

Երրորդ եւ վերջին մասին ղեկավարն էր Նշան Սերգօյեան։ Խումբը այս անգամ երգեց «Սարերի վրով գնաց», «Կալին երգը» եւ ի վերջոյ «Լուսնակն անուշ»ը։ Մեներգուներն էին Օր. Աստղիկ Առաքելեան եւ Պ. Խաչիկ Նշանեան, որոնք յաջողութեամբ տարին իրենց բաժինը։

Չնայելով մանր մունր թերութիւններու, երգեցողութիւնները ընդհանուր կերպով լաւ անցան։ Յոյժ գնահատելի է խումբին զոհողութեան ոգին եւ արժանի ամէն քաջալերութեան, տարբեր առիթներու մէջ ալ։

Կը շնորհաւորենք Օր. Թորոսեան իր այս գեղեցիկ ձեռնարկին համար, որ պատիւ կը բերէ թէ իրեն եւ թէ հայ ժողովուրդին։

Կը շնորհաւորենք նաեւ երգչախումբը եւ երկու ղեկավարները միանգամայն եւ կը սիրենք յուսալ որ մեր ազգային կազմակերպութիւնները այսուհետեւ չեն զլանար իրենց գործնական օժանդակութիւնը Կոմիտաս-Սիփան միացեալ երգչախումբին տեւական պահպանմանը համար։

ՆՈՒՊԱՐ Ց. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ, եւ մելանով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՈԹՈՐԻԿ ՈՒ ՀԵՂԵՂ

Բագուի հայերէն «Կոմունիստ» թերթը կը գրէ (23 օգոստ.) թէ օգոստոս 20ին երեկոյեան ուժեղ փոթորիկ մը կը պայթի Նախիջեւանի վրայ։ Փոթորիկին կը յաջորդէ յորդ անձրեւը, եւ շուտով կը կազմուին հեղեղները, որոնք կ'անցնին քաղաքին փողոցներէն։

Քամին քանդեր է հիւանդանոցը, ոստիկանատունը, բանուորական ճաշարանը։ Քանդուած են նաեւ շարք մը ուրիշ տուներ։ Կան նաեւ մարդկային զոհեր։ Առաջին փնտռտուքով գտնուած են 15 դիակներ։ Սպաննուած են նաեւ բազմաթիւ անասուններ։ Գիւղերուն հետ հաղորդակցութիւնը խզուած է։ Ադրբէջանի Կարմիր Մահիկ ընկերութիւնը յանձնախումբ մը ղրկեց աղէտին վայրը։ Ղրկուած է նաեւ 1 վակոն շաքար, 3 վակոն ալիւր, 320 քիլօ թէյ եւ 50.000 ռուբլի նուէր։

Ադրբէջանի գործավարներու խորհուրդը որոշեց կազմել կառավարական յանձնախումբ մը, օգնութիւն հասցնելու համար աղէտեալներուն։ Յանձնախումբին մէջ կը գտնուին Ս. Ջառաբեան, Թ. Ալիեւ, Վէլիբէկով, Անձէտով, Իբրահիմով։

ՋՈ՛ՒՐ. ՋՈ՛ՒՐ, ՋՈ՛ՒՐ

Այս աղաղակը արձագանգը չէ հին զուլումին։ Անոնց, որ վիրաւոր ինկան սարերուն գլուխը։

Այս աղաղակը կը կարդանք «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (19 եւ 22 օգոստ).—

Մեղրիէն կը գրեն. «Հակառակ տրուած խոստումներուն, կարելի չեղաւ բարեկարգել ճաշարանը, յաճախորդները ստիպուած են պոչ կապել։ Ջուրն իսկ, որ կը հոսի 50 քայլ հեռաւորութեան վրայ, կը տրուի բաժնեչափով։ Իւրաքանչիւր յաճախորդ կը ստանայ միայն մէկ գաւաթ ջուր, աւելին խմելու իրաւունք չունի»։

Ալլահվէրդիէն կը գրեն.— «Բազմիցս գրեցինք, որ խմելու մաքուր ջուր տան Ալլահվերդիի բանուորներուն։ Բայց համապատասխան մարմինները շատ ծանր կը շարժին իրենց տեղէն։ Ջուր բերելու գործը յանձնուած է շինարար մարմնին, որ երկու ամիսէ ի վեր պատրաստած է բոլոր անհրաժեշտ նիւթերը եւ տարկանները, խողովակ եւայլն, բայց չի մտածեր ջուր բերելու մասին։

Եւ ջուրի պակասութեան պատճառով, օգոստոս 6ին կարելի չեղաւ թէյ ալ պատրաստել ճաշարանին մէջ, եւ բանուորները մնացին առանց թէյի։ Այդ նոյն օրը ջուրի պակասութեան պատճառով ճաշն ալ ուշ տրուեցաւ։ Յաջորդ օրն ալ նոյն պատճառով ճաշը մէկ ժամ ուշ տրուեցաւ, Ահա փաստեր, որ ցոյց կու տան թէ ջուրի պակասութեան պատճառով ինչ կացութեան կ'ենթարկուին բանուորները։

Ասկէ զատ, հալոցի բաժնին մէջ ջուրի պակասութեան պատճառով բանուորները ստիպուած են խմելու Դեբետ գետին քամուած ջուրը»։

ՎՏԱՐՈՒՄ

Անդրկովկասի երկրային կոմիտէին կողմէ, շրջուն հետազօտիչ մարմին մը կոմունիստ կուսակցութեան շարքերէն վտարեց Արմաւիր Մարտիրոսեանը եւ Սիմոն Հայրապետեանը, որոնք խառնակչութեան պատճառ դարձած էին հաւաքական գիւղատնտեսութեան մարմիններուն մէջ կամ զեղծումներ կատարած էին, չէին հսկած բանուորներուն վրայ։ Նոյն մարմինը կոմունիստ երիտասարդներու շարքերէն հեռացուց նաեւ 3 հոգի, եւ տուգանքի դատապարտեց 6 հոգի։

«ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ ԵՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ»

Մենք եւ արար աշխարհ գիտէ թէ խորհրդային Հայաստանի մէջ «սոցիալիզմ են կառուցում» այսքան տարիէ ի վեր։ Հիմա ալ ահա որոշուած է «երաժշտութիւն կառուցելու»։ «Պրոլետարական» տեսակէն։

Այսպէս Երեւանի մէջ օգոստոս 20ին մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը կատարեցին այդ ուղղութեամբ արուեստի հետեւեալ հերոսները.—

Գիւլիքեօխվեան, Ա. Վշտունի, Բապօ, Ալազան, Ոսկերիչեան, Վարդանեան, Զ. Բրիչչեան, Զաբենց, Սնար, Փիլոյեան, Գասպարեան, Բնարիկ, Դ. Սիմոնեան, Ազարեան, Իսպիր, Զալէրանեան։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

1931-1932 ուսումնական տարուան ընթացքին անասնաբուժական վարժարան պիտի ընդունուին 120 հոգի, որոնց կէսը պիտի ստանայ 50 րուբլի թոշակ, բնակարան, դասագիրք գրենական պիտոյքներ եւ ուրիշ յարմարութիւններ։

Վարժարանը ունի 3 բաժին, Ա.— Դարմանատուն, Բ.— Համաճարակ հիւանդութեանց տուն Գ.— Առողջապահական սպասարկութիւն։

Վարժարանը ունի 3 տարուան շրջան։ Կը պատրաստէ միջին անասնաբուժակներ։ Շրջանաւարտները իրաւունք կը ստանան ընդունուելու Ռուսիոյ անասնաբուժական բարձրագոյն վարժարաններու Բ. կարգը։

ՔՈՒՐՑԻՈՒՍ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ՞

Այս միջոցին Գերմանիոյ ազգայնականները բուռն պայքար կը մղեն արտաքին նախարար Քուրցիուսի դէմ։ Գլխաւոր պատրուակը Աւստրիոյ հետ կնքուած մաքսային համաձայնութեան ձախողումն է։ Կ'ըսուի թէ Քուրցիուս չափազանց ազդուած, պիտի հրաժարի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովէն յետոյ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՈՐ, 4 Սեպտ.— Վերջին գործազրկութիւնը որ օրէ օր կը ծանրանայ, եկաւ ծանր հարուած մը տալ նաեւ մեր գաղութին։ Ամէնէն մեծ գործարանը, «Սօսիէթէ Ալսթօմ»ը շաբաթը չորս օր միայն կ'աշխատցնէ։ Ատով ալ պիտի գոհանանք եթէ տեւական ըլլայ։ Մեր հայրենակիցներէն շատեր մտահոգ են այս առթիւ։

Կը բոնեն զանազան գիւղերու եւ քաղաքներու անունով փայլող Հայրենակց. Միութիւնները եւ Բարեգործականը։ Եթէ այսպէս տեւէ, ով պիտի հոգայ մեր դժբախտ հայրենակիցները։

Ասկէ առաջ ջանքեր եղան, գլխաւորութեամբ Պ. Փոլի որ նոյնիսկ յանձն առաւ, գաղութին կրթական գործին համար յատկացնել նախնական գումար մը, անձնապէս օրինակ հանդիսանալով ուրիշներուն։ Բայց, ինչպէս գրուեցաւ ժամանակին «Յառաջ»ի մէջ, այս գործը ձախողեցաւ քանի մը անբաղձալիներու հանած աղմուկին շնորհիւ։

Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբը որ գիշերային դասընթացք մը պիտի բանար, այս վերջին անգործութեան պատճառաւ չյաջողեցաւ։ Ընկերներէն շատեր մեկնած ըլլալով, խումբը միայն կուսակցական աշխատանքով կը զբաղի։

Ցարօ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի, Պուլկարիոյ համայնավարները յայտարարեր էին համայնավար օր, որ անցաւ շատ հանդարտ ամբողջ երկրին մէջ։ Հակառակ ոստիկանութեան արգելքին, ցոյցեր կատարեցին համայնավարները։ Սակայն բոլորն ալ ձախողեցան, ոստիկանութեան կորովի միջամտութեան հետեւանքով։ Այսուհանդերձ, արիւնահեղ միջադէպեր պատահեցան Սթարա Զակորայի մէկ գիւղին մէջ, ուր երկու ցուցարարներ սպաննուեցան եւ երեք ալ վիրաւորուեցան։

Բազմաթիւ համայնավարներ ձերբակալուեցան։

Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Վիէննայի ոստիկանութիւնը ձեռք անցուց Մոսկուայի կեդրոնին կողմէ, Վիէննայի համայնավարներուն ղրկուած հրահանգներուն վերաբերեալ փաստաթուղթեր։

Այս փաստաթուղթերով Մոսկուա ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Վիէննայի համայնավարներուն պայքարի այդ եղանակին վրայ զոր կը գործադրեն Պերլինի եւ Փարիզի համայնավարները եւ Վիէննայի համայնավարներուն թելադրելով որդեգրել զայն, ցոյց կու տայ անոր առաւելութիւնները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Միւս կողմէն ալ գիւղէն դուրս կու գայ տղաներէն մաս մը եւ դիրք կը բռնէ գիւղին շրջակաները։ Երբ մութը բոլորովին կը կոխէ, գիւղի մէջ մնացողներն ալ դուրս կ'ելնեն եւ բոլորը միասին կը հեռանան գիւղէն։

Խումբը կ'որոշէ Յունանդնալ, որովհետեւ յարմարութիւն չկար Մեղրագետի հարաւային ափը անցնելու, ուր աւելի ապահով կը լինէին։ Այդ դիտաւորութեամբ, երբ Յունանի ճամբան առնած, ուղիղ արեւմուտք կ'երթան, յանկարծ գետին ափին մօտ, աղմուկ մը կը լսեն։ Դա Նորաշէնցի հայ մըն էր, որ տափով (լաստ) միւս ափը կ'անցնէր, իր արտերը աչքէ անցնելու։ Տղերքը ձայն կու տան գիւղացուն, որ կու գայ եւ իր տափը սիրով կը դնէ տղոց տրամադրութեան տակ։ Բիչ վերջը խումբը դիմացի ափը կ'անցնի եւ կը բռնէ Ալվառինճի ճամբան։

Մկրագոմի կռուին մէջ թուրքերէն կը սպաննուին մէկ յիսնապետ եւ 11 զինուոր, իսկ մերոնցմէ ո՛չ մէկ կորուստ։

Այդ միեւնոյն օրը, Խաս գեղի մօտերը կը սպաննուին զօրքերու կողմէ երեք հայ հովտղներ, որոնց մարմինները ժողովուրդը կը վերցնէ եւ կը դնէ եկեղեցին։

Պատահաբար այդ օրը գիւղը կու գայ անգլիական հիւպատոսը եւ անձամբ կը տեսնէ երեք անմեղ զոհերը։

ՏԵՐՔԷԻ ԵՒ ԿՈՒՐԱՎՈՒ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Տերքէի մէջ կը գտնուէին հայ զինուորներէն 4 հոգի։ Քիւրտերը կ'իմանան այդ եւ կ'երթան գիւղացիներէն կը պահանջեն անպայման։ Մերոնք պարտաւորուած՝ կռուելով դուրս կը քշեն զանոնք գիւղէն։ Մութը կոխելուն, երբ կը հեռանան, ճանապարհին կը հանդիպին Քեռիին, որ կուգայ ձայնն առած՝ Կուրավուէն օգնութեան կուգար։

Հետեւեալ օրը Քիւրտերը կը փորձեն երէկուան կռուի վրէժը առնել անզէն եւ անպաշտպան գիւղացիներէն։ Կը յարձակին գիւղին վրայ եւ կը սկսին թալնել, կը սպաննեն նաեւ 8 Հայեր։

Քեռին նորէն կը վերադառնայ Կուրավու, բայց, նկատելով, որ այնտեղ չպիտի կրնայ ապահով լինել կառավարութեան եւ Քիւրտերու հետապնդումներէն՝ գիւղացիներու խնդրանքով, կը փնտռէ իր համար մի ուրիշ աւելի յարմար տեղ։ Մուրատ գետի ափին կը սարքէ գետնափոր մը եւ հոն կը մնայ ժամանակ մը, իր վեց ընկերների հետ։

Ոչ ոք չէր գիտեր Քեռիի նոր թաքստավայրի մասին, բացի գիւղէն հաց բերողը։ Մի օր, երբ դուրս գտնուած ընկերներէն մէկը կ'ուզէ ներս մտնել, կը նկատուի թուրք զինուորներէն։ Թուրքերը կու գան գետին ափը, ուր կ'աշխատէր եղեր իր արտին մէջ գիւղացի մը։ Այդ արտին բոլորովին մօտիկ դրուած կ'ըլլայ ցաք, վեր կը վերցնեն այդ ցաքը եւ տակը կը տեսնեն գետնափոր մը։

Գետնափորի եզերքին զինուորները կ'երեւին թէ չէ՛ ներսէն յանկարծ կ'արձակուին մի անգամից եօթ հրացաններ։ Զօրքերը կը պաշարեն գետնափորի անցքը եւ կը սկսին գնդակներ տեղալ ներս։ Այնտեղ կը սպաննուի Քեռին իր վեց ընկերներով։ Թուրքերը կը վերադառնան գիւղը. եւ կարծես սիրտ առած իրենց թափած արիւնէն, կը սկսին համարձակապէս ծեծել, հայհոյել եւ թալնել գիւղացիները՝ ըսելով. «Խընզիր կեավուր, ֆէտայի սաքլամա պիլիրսինի՞զ» (խոզ Հայեր, ֆէտայի պահե՞լ կ'իմանաք)։

Մինչ այս՝ ես Քեռիին 4-5 անգամ նամակ եմ գրած թէ՝ «արի մեր ընելիքի մասին խորհրդակցինք, թէ այսպէս մեն-մինակ թափառինք, բոլորս, ե՛ւ մենք ե՛ւ դուք կը սպաննուինք»։ Մի անգամ նոյնիսկ մարդ ղրկեցի, Սուլուխցի Թաթար ըսուած տղան, բայց չեկան։ Պատճառը այն էր, որ անունս հանած ըլլալով, կառավարութիւնը ինձ կը հետապնդէր եւ այդպիսով կեանքս վտանգի մէջ էր։ Իրենք կ'ուզէին ինձմէ հեռու մնալով ապահովութիւն գտնել։

ՎԱՀԱՆԻ ՄԱՀԸ

Բերդակի սարէն ղրկեցի Պ. Վահանի քով 13 Սասունցիներ, բոլորն ալ փորձառու եւ կտրիճ՝ Զաթօն, Եղօ, Մարնիկայ Պօղօն, եւ նամակ մը գրեցի իրեն թէ՝ «Դեսպաններ եկած են Մուշ, կը պահանջեն, պաշտօնական կնիքներով կնքուած, տեղեկութիւն։ Կնիքը քովս չէ, քու քովդ է։ Այս լուրն ուղարկած են ինձ Վարդան վարդապետ եւ Տարօկը (Դեղամ)։ Նրանց ես պատասխանեցի, թէ կնիքը քովս չէ։ Նրանք գրեցին՝ «անհրաժեշտ է Պ. Վահանը բերել տալ»։ Ահա՛ նամակս ստանալուս՝ գիշերով, կը փոխադրուիս եւ այդ տղայոց հետ կու գաս»։

Նամակս կը ստանայ Պ. Վահանը. Մշեցի Լեւոնը կը ղրկէ քովէն՝ իմ ղրկած մարդկանց քով, որ ինքն ալ երկրորդ օրը հասնի նրանց ու մէկտեղ գան Դաշտ։ Հարթուց Աւօն ու Օվէն եւ Օվէի եղբայր Մարտօն կ'ըսեն Պ. Վահանին.

— Այս գիշեր քեզ կը տանենք, կը հասցնենք տղայոց։

Ուշանալու պատճառը այն է եղեր, որ ճանապարհի համար, ուզեցեր է հաց ու միս վերցնել։ Պ. Վահանը կ'ըսէ.

— Գիշերով անկարելի է, ես չեմ երթար, չեմ կրնար երթալ, առաւօտեան կ'երթամ։

Այդ երեքը կ'ըսեն.

— 22 օր ապահով պահեր ենք քեզ, մինչեւ հիմա լսեր ես մեզ, եկուր հիմա ալ լսէ՛, գիշերով գնալ անկարելի է։

Իսկ Պ. Վահանը կ'ըսէ.

— 22 օր ես ձեզ լսեր եմ, այսօր ալ դուք ինձ լսեցէ՛ք։

(Շար.)

Պ. Էքքար իր նամակին մէջ յայտնելէ վերջ թէ կարելի չէ վստահիլ խորհրդային քաղաքականութեան, կը պարզէ թէ Ռուսիոյ հետ ոչ-յարձակման դաշինք մը. որեւէ արժէք չի կրնար ներկայացնել Ֆրանսայի համար, որովհետեւ Ռուսիոյ պետական մարդիկը որեւէ կերպով, իրենք զիրենք կապուած չեն զգար, եւ այս դաշինքը պիտի օգտագործեն միայն իրենց շահուն տեսակէտէն», եւ առով երբեք չպիտի դադրին սմսրկացնելէ իրենց յեղափոխական աշխատանքը: Մինչդեռ Ֆրանսա որ պարտք պիտի սեպէ հաւատարիմ մնալ տրուած խոստումին, պիտի ջլատէ իր պաշտպանողականը:

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Փըթիթ Սուրսի ներքնայարկը (մէթրօ՝ Օտէօն):

Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի, հաշուետուութիւն կոմիտէի եւ նոր կոմիտէի ընտրութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Քաջանի Արծիւ խումբը, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, ընկ. Տէրօեանի բնակարանը (9 Rue Mme Curie, Bagneux): Պարտադիր ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ ՊՈԽԱ - ՔՈԼՈՄՊԻ ՁԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Եռագոյն, փոթորիկ, Վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբի բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 80 Rue Charles Chefsons, Bois-Colombes: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (քաղաք).— Այս Շաբաթ իրիկուն, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը: Վիճաբանական ժողով:

Կը խօսի՝ ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Նիւթ՝ Ռուսերը եւ Հայերը

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ: Ընկերահաւաքական ժողով:

Կը խօսի՝ ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի՝ ընկ. Բ. ԳԱՎԷԶԵԱՆ

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ:

Կը խօսի՝ ընկ. Օ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ եւ Մջօ խումբերու ժողովը այսօրհինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ: ներկայանալ անդամատետրով: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՌՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրականդասախօսական ժողովը վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ, կը խօսին ընկերներ Վ. Շուշանեան եւ Շ. Նարդունի:

ԳԱՐԱՌ

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Խաժակ» ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտցի Ասատուր Հէքիմեան, հօր անուն Միքայէլ, մօր անուն՝ Թագուհի: 1927ին կը բնակէր հետեւեալ հասցէին՝ Hôtel de la Côte d'Or, Bld. de la Villette, No. 80bis, Paris (19): Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

— Արսէն Համբարձումեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջորդին Գրիգոր Պէտիկեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Փարիզ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Արսէն Համբարձումեանի, Chez Mr. Granger. La Benardière. Commune Luzé. Rilly sur Vienne (Indre et Loire).

Պ. ՎԱՀԱՆ Գարագուշեանի հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի միջոցաւ ընկ. Ս. Վրացեանի:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քէօզէնպրօտա, Պար.— 200:
Լիոն, Մ.— 20:
Փարիզ, Ս. Ն.— 85: Կարդացւեցին:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Ո. Միութեան Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղին ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

15 Սեպտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Stade Gaston Faralicqի մէջ, 204 Ave. Jean Jaurès, Pantin

60 ՀՈԳԻՆՈՑ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5, 10, 20 ՖՐԱՆ[Ք]

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը: Դիմել՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գրասենեակը՝ 1 Rue Saulnier, Paris (9)

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ապառաժ խումբի կողմէ: Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քանթինի մէջ:

Կը խօսի ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. դիրքը Խ. Հայաստանի հանդէպ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 6րդ Թաղապետարանի Թատերասրահին մէջ (րիւ Սէզ):

Ղեկավարութեամբ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի կը ներկայացուի՝

«ՔՕՐՐԱՏՕ» ԿԱՄ «ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ»

Կը մասնակցին՝ դերասան ԹՐԱԳՕՇ ինչպէս նաեւ Լիոնի լաւագոյն ուժերը: Տոմսերու գինները ժողովրդական են:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

ջերմաքարմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

Մարսէյլի Հայերու ուշադրութեան

Կ'ուզուին պարկ (ջուվալ) հիւսող գործաւորուհիներ: Գոհացուցիչ օրական: Դիմել Société Anonyme Pignol, 89 Avenue d'Arenc, Marseille.

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — La Voix de son Maître — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) — մէթրօ Պէլվիլ

Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

ԵԹԷ ամառավճարով հող գնած էք եւ կ'ուզէք ամսավճարով տուն շինել, կը ստանձնենք շինութիւնը հետեւեալ պայմաններով: Տան ներսի մասը՝ փլաթր, իսկ դուրսի կողմը՝ ֆիպրօսիման, որ քարաշէն տան տոկունութիւն ունի եւ արտօնուած է քաղաքապետութենէն:

Մէկ սենեակ 3×4 մ. 4995 ֆրանք, 2 սենեակ 2×3 եւ 3×3 մ. 6395 ֆր., 3 սենեակ 3×3 մ. 9900 ֆր.:

Ունինք նաեւ ծախու փոքր եւ մեծ հողաբաժիններ Փարիզի արուարձաններուն մէջ, կայարանի մօտ, ամսական 150 ֆր. ամսավճար: Մանրամասնութիւններու համար գրել՝ H. Hampartzoumian, Maison Maurice, 40 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (10).

Քաթալոկները կը ղրկուին ձրի:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, կիր. 9-12:

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

ESKA

Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի մեծ-մեծ դեղարաններու մէջ: Դիմել՝ Laboratoire E. R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 9[?]

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամը, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-7[?]

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու, պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ հզօր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակասիֆիլիսային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննական, բուժական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ-ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-[?]

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis

Tramway 39, 40, 42, 5:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

66.— 100,000 ՈՍԿԻ ԿԱՇԱՌՔ

Հաւանական է որ իմ անվարչագիտութեանս վերագրէին այս դէպքերը, կամ նոյնիսկ ամբաստանէին զիս իբրեւ քաջալերող մը այս խռովութեանց: Անմիջապէս քննեցի եւ իմացայ թէ որոնք էին գործադուլի վարիչները: Կանչել տուի զանոնք: Քաղաքապետութեան վեցերորդ շրջանակէն յանկարծ լուր տրուեցաւ ինծի թէ հացթուխները փախած են փուռերէն: Եւ ահա կայսեր դիւանէն թուղթ մը կը հասնէր ինծի, յայտնելով որ պատասխանատու պիտի համարուէի, եթէ յաջորդ օրը փուռերը չբացուէին: Ամէն ժամ սպայ մը կուգար ինծի կը կրկնէր թագաւորին այդ որոշումը:

Հացագործներն ու գործադուլ յայտարարողները քանի մը ժամէն հաւաքեցի: Միջնորդեցի եւ համաձայնութիւն գոյացաւ փռապաններուն ու գործաւորներուն միջեւ: Կէս գիշերը կէս ժամ անցած էր արդէն: Ստորագրութիւն առի բոլորէն, որ յաջորդ առաւօտ բաց պիտի ըլլան փուռերը եւ հաց պիտի վաճառուի: Այսուհանդերձ կարգ մը միջոցներ ձեռք առի հաւանականութեանց դէմ: Խնդիրը լուծելէ յետոյ, պատասխան մը գրեցի Կայսերական դիւանին:

Այս ծառայութիւնս գնահատուեցաւ սակայն: Ասոփճանի բարձրացում ստացայ: Քանի մը օր յետոյ կայսերական Դիւանի քարտուղարներէն մէկուն միջոցաւ, կայսեր աւագ քարտուղար Օսման պէյ զիս կէսօրուան ճաշի հրաւիրեց: Օսման պէյը չէի ճանչնար: Ուստի չկրցայ նշանակութիւն մը տալ այս հրաւէրին: Արդեօք հրաւէրը քողաքապետի՞ն ուղղուած էր: Հարցուցի բանբերին.

— Տղաս, ես չեմ ճանչնար Օսման պէյը: Չըլլայ թէ...

Բանբերը խնդալով պատասխանեց.

— Ես միթէ չե՞մ ճանչնար ձեզ: Դուք քաղաքապետութեան քարտուղար Նազըմ պէյը չէ՞ք:

Այլեւս կասկածի տեղի չկար: Ընդունեցի հրաւէրը: Եւ ժամանակին գացի Օսման պէյին մօտ: Այնտեղ էր նաեւ Ահմէտ Շէվքէթ պէյ, որ Ապտիւլ Համիտի մէկ անձնագն էր: Կայսերական Դիւանին մէջ իսկ պոռալով կը զանգատէր պետութեան սխալներուն մասին: Դիւանին պաշտօնեաներուն կը հայհոյէր, կը պոռար, քաջ մարդ մըն էր: Վերջերը երբ լրտես Ֆէհմիի կազմակերպած մէկ մահափորձին մէջ վիրաւորուեցաւ եղբայրը, Րիզա փաշան, ինք ալ Եւրոպա փախաւ: Սահմանադրութենէն յետոյ Պոլիս վերադարձաւ:

Օսման պէյ զիս դիմաւորեց յարգանքով ու քաղաքավարութեամբ: Ազգեցիկ մէկն էր, նախարարներուն իսկ կարեւորութիւն չէր տար:

Նախ սկսաւ խօսիլ կաշառքի մասին՝ դատապարտելով կաշառակերութիւնը: Թէեւ զինք չէի ճանչնար անձնապէս, բայց գիտէի այն գործերը որոնք կապ ունէին քաղաքապետութեան հետ: Քաղաքապետներու մեղսակցութեամբ, Շիշլիի պողոտային վրայ ժամ առ ժամ, գրեթէ ձրի, հող կ'առնէր, խաներ ու ափարթըմաններ շինել կուտար: Չէր կշտանար երբեք, Մահմուտ փաշայի սպանումով պաշտօնանկ կ'ըլլար, Ապտիւլ Համիտի անունով աղբիւր մը շինելու պատրուակով քաղաքապետութեան հողերը կը գրաւէր, զբօսատուն կը շինէր:

Վերջապէս անձնական շահերուն համար անտես կ'առնէր ընդհանուրին շահերը: Կաշառքի մասին իր խօսքերը զարմանք պատճառեցին ինծի:

Շարունակեց.

— Կաշառքն ու գեղծարարութիւնը միայն Թուրքիան չէ որ վա[?] են: Աշխարհի ամէն կողմը կաշառք ու գեղծարարութիւն կայ: Եւրոպա[?] աւելի շատ: Ուստի հոգ ընելու տեղի չկայ: Երկիրը Վեհափառ Թա[գաւո]րին կը պատկանի, ան է որ կը տուժէ, երբ կառավարութիւնը սխալ[ի]: Թանայ: Բայց շիտակ գործողները քիչ են, ուրեմն ինչպէս Վեհափա[ռ]ը մը շիտակ մարդոցմով կառավարէ այս հսկայ կայսրութիւնը:

Այս անարժէք խօսքերուն դէմ չկրցայ լռել ու պատասխանեցի.

— Երկիրը կարելի է լաւ կառավարել, պայմանաւ որ կաշառակերները պատժուին: Նախ պէտք է մաքրագործումը սկսիլ կայսերական [դիւա]նէն, կեդրոնէն եւ այսպէս իջնել մինչեւ երրորդական, չորրորդական [պաշ]տօնէութիւնը:

— Անկարելի է, եթէ կարելի ըլլար, Վեհափառը կ'իրագործէր:

Եւ այսպէս ճաշէն առաջ, ճաշի ատեն եւ ճաշէն յետոյ, [?] ձեւով Օսման պէյ պաշտպանեց կաշառակերութիւնը:

Սուրճը խմեցինք եւ բաժնուեցայ:

Եւ սկսայ մտածել թէ ինչո՞ւ ինծի բոլորովին անծանօթ այս [?]եան յանկարծ ճաշի կը հրաւիրէ, յետոյ բացէ ի բաց կաշառակեր[ութիւնը] կը քարոզէ, զիս ալ համոզել կը ջանայ: Ի վերջոյ հասկցայ, որ [?] հրամանով կատարուած խաղ մըն էր այս, որպէս զի այնուհետեւ [?] զանգատներու առթիւ, գեղծարարներու մասին չըմբոստանամ:

67.— ԳՈՎՔ ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Այդ շրջանին օտար ընկերութիւն մը կ'ուզէր առնել երկրի[ն] լուսաւորութեան մենաշնորհը, չափազանց ծանր պայմաններով: [?] խղճմիտ ու հայրենասէր Թուրքեր սկսան առարկել ու քննադատ[ել], սակայն Պալատին սեննկապետներուն միացեալ ազդեցութեանը տակ[?] քապետութիւնը ստիպուեցաւ ստորագրել համաձայնութիւնը:

(Շար[ունակելի])

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931

11 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1670

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԲ ՀՌՈՄԸ ԿԸ ՎԱՌԻ...

Մէկէ աւելի ուշագրաւ երեւոյթներ պարզուեցան երեքշաբթի օր, բրիտանական խորհրդարանին մէջ։

Կքած՝ պատասխանատուութեան բեռին տակ, Պ. Մաքտոնըլտ ժողովին կը ներկայացնէր իր կազմած ազգային կառավարութիւնը, եւ կը ճգնէր արդարացնել իր ելոյթը։

Իր կողքին կեցեր էին բուն ընդդիմադիրները, պահպանողականներն ու ազատականները. իսկ իրեն դէմ կը ծառանար իր դաւանանքի եւ գործի ընկերը, Պ. Հէնտըրսըն, բոլոր աշխատաւորական երեսփոխաններով, բացի 12էն։

Ուշագրաւ էր պատկերը մանաւանդ անոր համար, որ երկու վաստակաւոր ընկերները նոյնքան անկեղծ էին իրենց համոզումներուն մէջ, թէեւ երկու ճակատի բաժնուած։

Ինչպէս բացատրեց Հէնտըրսըն, Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնը երկու ընդհ. քարտուղարներ ունեցած է 31 տարուան մէջ։ Առաջին 11 տարիներուն քարտուղար եղած է Մաքտօնըլտ, մնացեալ 20 տարիներուն համար՝ ինքը։ Եւ դեռ երէկ՝ երկուքն ալ նախարար էին միեւնոյն դահլիճին մէջ, որ կը բաղկանար աշխատաւորական շարժման յայտնի վարիչներէն։

Կ'արժէր ամբողջութեամբ թարգմանել երկուքին ալ ճառերը, լայն գաղափար մը տալու համար ոչ միայն օրուան տագնապին, Մեծն Բրիտանիոյ գալարումներուն, այլ եւ ընդդիմադիր պայքարի ձեւերու մասին։

Առանց խուժանավարութեան, առանց կասկածի տակ դնելու մէկ-մէկու համոզումներուն անկեղծութիւնը, երկու ընկերները ճակատեցան, խօսեցան դէմ դիմաց, փոխադարձաբար ծափերու կամ հեգնութեանց արժանանալով երէկուան եւ այսօրուան ընդդիմադիրներուն կողմէ։ Լուռ պայքար մըն էր որ կը մղուէր երկու տեսակէտներու շուրջ, նոյնքան սրտցաւ եւ գիտակից արտայայտութիւններով։

Մաքտօնըլտ կ'ուզէր արդարացնել իր նոր քաղաքականութիւնը, անմիջական, անդարմանալի վտանգ մը կանխած ըլլալու համոզումով։ Հէնտըրսըն կ'ընդդիմախօսէր, մէկ մէկ հանգոյցը կը քակէր, ապացուցանելու համար թէ իր ընկերը ի զուր խուճապի մատնուած եւ կուսակցութեան որոշումներէն շեղած է։

Եւ ծափահարող թէ հեգնող, երկու կողմերն ալ յարգանքով կ'ունկնդրէին խօսքերու և փաստերու մենամարտին։

— Երբ Հռոմը կը վառի, աւելորդ է ժամավաճառ ըլլալ, շաղակրատել ու խծբծել, կ'աղաղակէր Մաքտօնըլտ, փոթորիկ մը կը սպառնար երկրին եւ եթէ չկեցնէինք, պիտի պայթէր ու անցնէր, ետինձգելով համատարած աւերակներ, մենք ստիպուած էինք դիմագրաւել իրականութեան եւ շարժիլ արագութեամբ եւ ուժգնօրէն, եւ ոչ թէ նկատի առնելով կուսակցական դարձուածքները, միակ հարցն էր վերահաստատել մարող վստահութիւնը եւ թոյլ չտալ որ ոսկին փախչի, Ազգին փրկութեան խնդիրն էր դրուած...

Իսկ Հէնտըրսըն, առանց ժխտելու տագնապը, կը բացատրէր թէ միջոցներ խորհուած էին արդէն, բայց նկատի չառնուեցան։

— Արդէն համաձայնած էինք 56 միլիոնի խնայողութիւն մը կատարելու համար։ Բայց, ընդդիմադիր կուսակցապետներուն հետ խորհրդակցելէ յետոյ, մեզի ըսին թէ բաւական չէ այդ խնայողութիւնը եւ թէ հարկ է տակաւին 25-30 միլիոն զեղչել գործազրկութեան հիմնադրամէն։ Այստեղ էր որ մենք ընդվզեցանք, ո՛րովհետեւ, ինչո՞ւ համար է ստեղծուած աշխատաւորական կուսակցութիւնը, որպէսզի վճարեն անո՞նք որ քիչ ունին, թէ անոնք որ շատ ունին։

Ինչպէս կ'երեւայ, Մաքտօնըլտ շարժած է օրուան անմիջական պահանջներուն համաձայն, լրջօրէն վախնալով որ Անգլիոյ դրամատան պահեստը կը սպառի, սթերլինը կ'իյնայ եւ օտար փոխառութիւնը կը ձախողի։ Իսկ Հէնտըրսըն, չափազանց գտնելով իր ընկերոջ մտավախութիւնները, եւ միւս կողմէ կանգնած բուն աշխատաւորական տեսակէտին վրայ, ճակատ կը յարդարէ յանուն իր կուսակցութեան։

Ծիշդ է որ, Անգլիոյ ընդհանրապէս չափաւոր, բարեշրջական եւ արհեստակցական ընկերվարութեան մէջ, Մաքտօնըլտ կը ներկայացնէ ամէնէն պահպանողական տիպարը։ Այնքան պահպանողական, որ չվարանեցաւ իբրեւ բարի օրինակ ցուցնել ծորճ թագաւորին ինքնակամ հրաժարումը՝ իր թոշակի մէկ մասէն։

Իր ընկերներն ալ միշտ զգոյշ են եղած, համակերպելով ազնուապետական Անգլիոյ բոլոր աւանդական սովորութիւններուն, պալատական արարողութիւններէն մինչեւ հագուստկապուստը։

Բայց ահաւասիկ հիմնական խնդիրմը, — ելմտացոյցին բացը ունեւորէ՞ն թէ չունեւորէն առնելու հարց մը, ուր մեծամասնութիւնը կը բաժնուի փոքրամասնութենէն։ Մաքտօնըլտ կը մնայ գրեթէ մինակ, կռթնած՝ իր գաղափարական հակառակորդներուն վրայ։

Ուրիշ խօսքով, կարճ կը կապէ տեսակէտները, երբ Հռոմը կը վառի։ Երբ ազգային վտանգ մը կայ։

Դասեր չկա՞ն այս բոլորին մէջ, մեր թշուառ իրականութեան համար...

Մեր Հռոմը վաղո՜ւց է որ կը վառի...

Շ.

ՌՈՒՍԻԱ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Բոլշեւիկեան *Իզվեսդիա* թերթը մեկնաբանելով Համեւրոպայի յանձնախումբին աշխատանքներուն արդիւնքը, կ'եզրակացնէ թէ ան ոչինչ ըրաւ չափով մը մեղմացնելու համար ներկայ տագնապը ծանրացնող պայմանները։

Նախընտրական մաքսատուրքերու գտած ընդունելութիւնը կը նշանակէ թէ եւրոպական պետութիւնները կ'երթան դէպի ապագայ կատաղի պայքարներ, շուկաներու նուաճման համար, եւ այս կերպով, կ'օրինականացնեն առեւտրական եւ քաղաքական կռիւներու յատուկ ամէնէն ծանր միջոցներու կիրարկումը։

Խորհրդային ոչ-յարձակման ծրագրին, յանձնախումբին կողմէ մերժումին առթիւ, բոլշեւիկեան թերթը կը գրէ.— «Այս կերպով, յանձնախումբը մերժեց միակ առաջարկը որ կրնար նպաստել եւրոպայի տնտեսական խաղաղեցման եւ ասով իսկ կը մնայ տնտեսական պայքարի գետնին վրայ»։

ԳԵՐՄԱՆԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կը հաստատուի թէ Բայխսպանքը կրկին բացած է 150 միլիոն մառքի վարկ մը, որ պիտի յատկացուի խորհրդային ապսպրանքներու վճարումներուն։ Այս գումարը պիտի տրամադրուի 17 գերման դրամատուններու ընկերակցութեան մը։ Պաշտօնական տոկոսը այս գումարին պիտի ըլլայ 1,50 աւելի քան Բայխսպանքի սովորական զեղչի սակը։

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐԸ

Երկար տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Մոսկուայի բնակիչներն իրաւունք ստացան առանց տետրակի գնելու զանազան տեսակի ուտեստեղէն, բրինձ, թէյ եւայլն։ Լենինկրատի մէջ բացուած են 5 մսավաճառի խանութներ, որոնք առանց տետրակի միս կը ծախեն, ցեսակին համաձայն միսին գինը կ'արժէ կէս քիլոն 18 ֆրանքէն մինչեւ 40 ֆրանք։

ՍԵՒ ՅԱՒԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պարսիկ կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը յայտնէ թէ Պարսկաստանի մէջ, սեւ ցաւէ (քօլերա) բռնուող երբեք չէ եղած, Համաճարակը երեւան եկած է Պասրայի մէջ միայն, եւ թէ պարսիկ կառավարութիւնը ամէն միջոցի դիմած է արգիլելու համար համաճարակին Պարսկաստան մուտքը։

ԲԱՄՊԱԿԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Եգիպտական կառավարութիւնը որոշեց այս տարի կէս առ կէս զեղչել բամպակի տուրքը (4 շիլին), ինչ որ կը նշանակէ 700,000 եգիպտ. ոսկիի վնաս մը։ Այս բացը գոցելու համար, տասնապատիկ պիտի աւելցուի պաշտօնեաներու թոշակներու դրոշմաթուղթի տուրքը, որմէ 200,000 ոսկի հասոյթ կը սպասուի։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորքէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, խորհրդարանի ելմտական յանձնախումբին առջեւ, տեղեկաբեր Ֆ. Թայլըր շեշտեց անգործութեան հետեւանքով ստեղծուած տագնապալի կացութիւնը։ Ըստ Թայլըրի Նիւ Եորք քաղաքը ստիպուած պիտի ըլլայ ծախսելու 75 միլիոն տոլար յառաջիկայ տարի օգնելու համար թշուառներուն, այսինքն՝ կրկինը այս տարի յատկացուած գումարներուն. որովհետեւ, Թայլըր կը կարծէ թէ անգործներու թիւը պիտի աւելնայ նոյն համեմատութեամբ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Պաշտօնաթերթը չորեքշաբթի օր հրատարակեց ելմտական նախարարին մէկ հրամանագիրը, որուն համաձայն մէկ տասներորդ պիտի աւելցուին այն գումարները որոնք վճարելի կը մնան 1931 հոկտեմբեր մէկին, 1930 եւ նախընթաց տարիներու համար նշանակուած տուրքերէն։ Անոնք վճարելի էին 1931 ապրիլ մէկէն առաջ։

Այս կարգադրութիւնը կապ չունի այն եկամուտի եւ թոշակներու տուրքերուն հետ, որոնց վճարման պայմանաժամը հրատարակուած է անցեալ ապրիլ մէկէն առաջ։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Անգլիոյ ազգային դահլիճը խորհրդարանին մէջ ապահոված ըլլալով մեծամասնութիւն մը, մտադրած է արագօրէն գործել։ Երէկ վարչապետ Մաքտօնըլտ, խորհրդարանին ներկայացուց տնտեսական օրինագիծը, քննելու համար խորհրդարանական յատուկ խորհուրդին կողմէ։

Օրինագծերու այս կերպ քննութիւնը որ բացառիկ պարագաներու մէջ կը կիրարկուի, ինչպէս պատահեցաւ ասկից առաջ, 1926ին, ընդհ. գործադուլի առթիւ, թոյլ կուտայ խուսափիլ վիճաբանութիւններէ, այսինքն ընդդիմադիրներու կողմէ առաջարկուած փոփոխութեանց եւ յօդուածներու վիճաբանութիւններէն։ Ներկայ պարագային, տնտեսական օրինագծին օրինակները պիտի բաժնուին երեսփոխաններուն այս իրիկուն, Սնօտընի ճառէն վերջ եւ օրինագծին ընդհ. վիճաբանութիւնը պիտի սկսի երկրորդ ընթերցումէ մը վերջ։ Անկից յետոյ, օրինագիծը անմիջապէս պիտի ենթարկուի թագաւորին վաւերացման, իբր օրէնք գործադրութեան դրուելու համար անյապաղ։ Անկից վերջ, կառավարութիւնն է որ պիտի որոշէ օրէնքին գործադրութեան մանրամասնութիւնները։

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մինչդեռ խորհրդարանը կը զբաղի տնտեսական օրինագծին հարցով, երեք գլխաւոր կուսակցութեանց ղեկավար մարմինները տենդագին պատրաստութիւններ կը տեսնեն յառաջիկայ ընտրութիւններուն համար։

Ամէնէն աւելի, պահպանողականներն են որ կը փափաքին ժամ առաջ կատարել ընտրութիւնները, որոնց հաւանական թուական ցոյց կը տրուի նոյեմբերի կէսը։ Եւ ասոր համար, կը սպասեն որ ելմտական տագնապը վերջ գտնէ։ Պահպանողականները կը հաւատեն թէ անգլիական ճարտարարուեստի վիճակին բարելաւումովն է որ կարելի պիտի ըլլայ ելեւմուտքը կանոնաւորել եւ թէ նման արդիւնքի մը կարելի է հասնիլ տուրքերով։

Աշխատաւորականները պատրաստ են արդէն ընտրութիւններու։ Նոյնպէս ազատականները, որոնք յայտարարեցին թէ, ինչ որ ալ ըլլայ ընտրութեանց թուականը, իրենք պատրաստ պիտի ըլլան։

Զինաթափութեան համագումարէն առաջ

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Անգլիա եւ իր գաղթապետութիւնները մասնաւոր ուշադրութեամբ կը հետեւին զինաթափութեան յառաջիկայ համագումարին վերաբերեալ խնդիրներու։ Այսօր իսկ ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրին Հնդկաստանի եւ Քանատայի պատուիրակները։ Այս վերջինը բաւական յառաջ գնաց, յայտնելով թէ խաղաղութեան հիմքերը հզօրապէս ապահովուած են, եւ ընդհ. զինաթափութիւնը կրնայ իրագործուիլ «կատարեալ ապահովութեամբ»։ Ճափոնի պատուիրակը յայտարարեց թէ կարելի է միայն «բանաւոր արդիւնքներ» սպասել։ Այս առթիւ աւելցուց թէ Ճափոն զգալապէս կրճատած է իր սպառազինութիւնները։

Ռումանական պատուիրակն ալ շեշտելով իր երկրին խաղաղասիրական զգացումները, դիտել տուաւ թէ սերտօրէն իրարու կապուած են երկու խնդիրներ, զինաթափութիւն եւ ապահովութիւն։ Բացատրեց թէ կառավարութիւններուն պարտքն է ամէն կերպով ուժ տալ ժողովուրդներու մերձեցման, որուն կրնան հզօրապէս օժանդակել դպրոցն ու եկեղեցին։

**** Անգլիայէն յետոյ, իտալական կառավարութիւնն ալ Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնեց իր սպառազինութեանց տեղեկագիրը։ Իտալիա կը ջանայ համոզել թէ կրնայ ամէն տարի 500,000 զինուոր հանել, մինչդեռ միայն 350,000 հոգի կը կանչէ դրօշի տակ, եւ 300,000ը միայն կը պահէ եւ կ'օգտագործէ։ Այս թիւէն, ալ շատերը չեն լրացներ 18 ամսուան զինուորութիւնը, մաս մը 12 ամիս միայն զինուորութիւն կ'ընեն, ուրիշներ ալ միայն երեք ամիս։ Տեղեկագիրը խոհեմ լռութիւն կը պահէ ֆաշիստ զինուորական շարքերու մասին։*

Գերմանական տեղեկագիրն ալ միայն 100,500 կը ցուցնէ իր բանակին թիւը, ինչպէս որոշուած է Վերսայլի դաշնագրով։

Ֆրանսական թերթերը հեգնութեամբ կ'արտագրեն այս թիւերը։

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հաւաստի աղբիւրէ կ'իմանանք թէ յունական կառավարութիւնը յանձն առած է ձրի նաւ տրամադրել, մաս մը գաղթականներու դէպի Հայաստան փոխադրութեան համար։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Օգոստոսի վերջին կիսուն, անգործներու թիւը շարունակեց բարձրանալ, դանդաղօրէն սակայն։ Օգոստոս 31ին, Գերմանիոյ ամբողջ անգործներուն թիւն էր 4 միլիոն 195000, ուրեմն 91000 աւելի քան անցեալ կիսուն, երբ յաւելումը հասած էր 154000ի։

Գերմանիոյ աշխատանքի նախարարը լաւատեսութեամբ կը նայի ապագային, նկատի առնելով, որ մինչդեռ Անգլիա եւ Ամերիկա չունէին վարկային տագնապ, նոյն շրջանին, անգործներու թիւը կը բարձրանար արագօրէն։ Նոյնիսկ եթէ ձմրան, անգործութիւնը շատնայ, վհատելու պէտք չկայ։ Գերմանիա սննդեղէնի արտադրութեանց մեծ պահեստ ունի եւ կրնայ օգնել անգործներուն։

Նախարարը համամիտ է նիւթեղէնով անգործներուն օգնելու եղանակին, ինչպէս ընկերվարականները եւ կը սպասէ որ մեծ քաղաքներուն շուրջը 100 հազար անգործներ տեղաւորելու կառավարական ծրագիրը իրականանայ։ Այս ծրագրին նպատակը չէ բանուորները երկրագործ դարձնել, այլ անոնց ապահովել երկրորդ գործ մը, մինչեւ որ գէշ օրերը անցնին։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Պոլսոյ համալսարանին մէջ ժողով գումարեցին Պալքանեան Միութեան կեդր. Մարմին անդամները, որոնք Էնկիւրիէն եկած էին։ Խորհրդակցութեանց մասնակցեցան նաեւ Պոլիս գտնուող կարգ մը անձնաւորութիւններ։

Խորհրդակցութեան առարկան էր Պալքանեան առաջիկայ խորհրդաժողովը որ հոկտեմբեր 11-18 տեղի պիտի ունենայ Պոլսոյ մէջ։ Խորհրդաժողովին ծրագրին պատրաստութեան համար նոր յանձնախումբեր կազմուեցան քաղաքական, տնտեսական, առեւտրական եւ ճամբորդական խնդիրներու մասին։ Յանձնախումբերը ամէն օր նիստ պիտի գումարեն համալսարանին մէջ, պատրաստութիւններով զբաղելու համար։

**** Պալքանեան խորհրդաժողովի օրերուն, ժողով պիտի գումարէ նաեւ «Պալքանեան Զբօսաշրջիկներու Համադաշնակցութիւն»ը եւ խորհրդակցութիւններ պիտի կատարէ Պալքանեան երկիրները զբօսաշրջիկներ հրաւիրելու միջոցներուն շուրջ։ Այս առթիւ պիտի որոշուի թէ իւրաքանչիւր երկիր ինչ հիմնական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ այս գործին յաջողութեան համար։*

ՖԷՅՍԱԼ ԹԱԳԱՒՈՐԸ անցեալ շաբթու այցելութիւնն ընդունեց Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի, որ ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց Իրաքի Հայերուն վայելած դիւրութիւններուն համար։ Թագաւորը փոխադարձ այցելութիւն տուաւ շաբաթ օր, Պ. Գ. Կիւլպէնկեանի բնակարանը, եւ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով, թագաւորին կ'ընկերանային պալատական պաշտօնեաները, ելմտական նախարարը, Լոնտոնի դեսպանը եւ ուրիշներ։

ԱԹԷՆՔԻ շրջակայ անտառներուն հրդեհը մարեցաւ երեքշաբթի օր, նախագահական ամարանոցը եւ թատրոնի օդակայանը փրկուեցան։

ՌՈՒՍԻԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Վերջերս, եւրոպական մամուլը բաւական աղմուկ բարձրացուց Ռուսիոյ հետ զանազան բանակցութեանց առթիւ։ Բանակցութիւններ՝ առեւտրական պայմանագրութիւններու եւ ոչ-յարձակման դաշինքներու կնքման առթիւ։

Յիշենք անցուդարձերը որոնք խորհրդաւոր մշուշի մը մէջ կը փաթթեն այս բանակցութիւնները։

Լեհական թերթ մը կը յայտնէր թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման համար։

Լուրը բաւեց որ գերման մամուլը եւ պաշտօնական շրջանակները յուզման մատնուին, Ռուսիան դաւաճանութեամբ մեղադրելու եւ անկէց հաշիւ պահանջելու չափ, քանի որ երկու երկիրները իրարու կապուած էին Պերլինի դաշնագրով։

Իբր ճշդում, կամ աւելի ճիշդը, գերմանական յուզումը փարատելու մտադրութեամբ, Ռուսիա պարտք սեպեց յայտնել թէ նոր բանակցութիւն չի կատարուիր այս միջոցիս Լեհաստանի հետ, թէ Մոսկուայի լեհ դեսպանը, բոլշեւիկեան արտաքին գործավարին յանձնած է 1926ի սկսած բանակցութիւններու ամփոփումը, — բանակցութիւններ՝ որոնք այդ թուականին ընդհատուած էին լեհական առաջարկներու մերժումովը Խ. Միութեան կողմէ։ Եւ հետեւաբար, այդ թուականէն ասդին, որ եւ է նոր ձեռնարկ չէ կատարուած նոյն մտադրութեամբ։

Այստեղ, ստիպուեցաւ պաշտօնապէս միջամտել Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը, զեկոյցով մը որ ջուր չէր վերցներ.— Այս մասին վստահութիւն գոյացնելէ վերջ թէ ամիսներէ ի վեր Մոսկուայի եւ Վարշաւիոյ միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին, ֆրանսական կառավարութիւնը իր կարգին սկսաւ անցեալ ապրիլէն, քննել նոյն կարգի առաջարկ մը, զոր քանիցս իրեն ներկայացուցեր էր խորհրդային կառավարութիւնը»։

Ֆրանսական զեկոյցը քարիւղ էր՝ լեցուած գերմանական կրակին վրայ։ Ու Լիտվինով՝ Ռուսիոյ արտաքին գործավարը՝ Ժընեւ երթին, կը ստիպուէր կանգ առնել Պերլին, կ'երեւի, հաւատարմութեան հաւաստիքներ տալու համար գերման կառավարութեան։

Հակառակ Ռուսիոյ հերքումներուն, ստոյգ է թէ Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ ոչ-յարձակման բանակցութիւններ կը կատարուին, ֆրանսական բանակցութիւններու զուգահեռաբար։ Դիւանագիտական աշխարհը ունայն շարժումներ չի կատարեր։ Փաստը թէ Մոսկուայի լեհական դեսպանը խորհրդային արտաքին գործավարութեան է յանձներ 1926ի ընդհատուած բանակցութեանց ամփոփումը, կը հաստատէ տրուած լուրին վաւերականութիւնը, մանաւանդ որ, մէկ քանի օր յետոյ հերքումէն, բոլշեւիկեան Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէր թէ Գործավարներու Խորհուրդը պիտի հաւաքուի, որոշում տալու համար լեհեւռուս յարաբերութեանց մասին։ Մինչ միւս կողմէ, Լիտվինով իսկ կը յայտարարէր թէ Խորհրդային Միութիւնը կը փափաքի ոչ-յարձակման դաշինքներ կնքել սահմանակից պետութիւններու հետ մանաւանդ։

Ինչ որ ալ ըլլան հերքումներն ու ճշդումները, իրողութիւն է թէ Ռուսիա լրջօրէն կը ջանայ դուրս ելլել մեկուսացման շրջանակէն եւ վերահաստատել ցարական օրերու միջազգային յարաբերութիւնները։ Մէկ կողմէ դաւելով մէկտեղ քաղքենի կարգերու դէմ, համաձայնութիւններով ու դաշինքներով, օգտուիլ անոնց արհեստագիտական, ճարտարարուեստական, ելմտական ու առեւտրական առաւելութիւններէն։

Ու պէտք է ընդունիլ թէ Ռուսիոյ ջանքերը պսակուած են մեծ յաջողութեամբ, երբ նկատի ունենանք բոլշեւիկ յեղափոխութեան սկզբնական շրջանին, Ռուսիոյ հանդէպ ցոյց տրուած միջազգային թշնամութիւնը՝ գործօն ու յարձակողական և վերապահումը՝ բոլոր պետութեանց կողմէ առանց խտրութեան։

Ռուսիա կրցաւ վարպետութեամբ օգտագործել միջազգային քաղաքական հակամարտութիւնները, տնտեսական բախումները եւ թշնամութեան շրջանակին մէջ բանալ ճեղք մը որ հետզհետէ կը լայնցնէ նոյնքան վարպետութեամբ։

Անգլիայէն, Գերմանիայէն, Իտալիայէն վերջ, հիմակ ալ Ֆրանսայի հետ է որ կը ջանայ կարգի դնել իր առեւտրական եւ քաղաքական յարաբերութիւնները, առանց հանդիպելու մեծ դժուարութեանց։ Ընդհակառակն։ Բացի մէկ քանի մասնակի ընդդիմութիւններէ, Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց վերահաստատումը, Ֆրանսայի մէջ կը գտնէ պաշտօնական եւ բանիմաց բազմաթիւ շրջանակներու հաւանութիւնը։ Խորհրդային վաճառաշուկային յարուցած առաջին մտահոգութիւններէն վերջ, հիմա որ երկու կողմերը փոխադարձաբար չեղեալ կը նկատեն ներածումներու դէմ դրուած արգելիչ հրովարտակները, կասկած չի կրնար ըլլալ որ ֆրանքեւռուս բանակցութիւնները պիտի յանգին հետապնդուած ելքին։ Որովհետեւ տնտեսականը կը գերակշռէ մնացեալ բոլոր նկատումները։ Պետութիւնները պարտաւոր են շուկայ փնտռել ու ապահովել իրենց ազգային արտադրութիւններուն, ու Ֆրանսա չի կրնար առանց մտահոգութեան դիտել իր դրացի եւ մրցակից երկիրներու առեւտրական նուաճումները Ռուսիոյ մէջ, որ որեւէ երկրէ աւելի կրնայ պարծենալ իր այլազան նախանիւթերու անհատնում մթերքներով։

Վիճակագրական վերջին մէկ քանի թիւեր, կրնան գլխաւոր գիծերը տալ Ռուսիոյ առեւտրական նուաճումներուն, աշխարհի մնացեալ մասին մէջ։

1929 սեպտեմբեր 30էն մինչեւ 1930 հոկտ. 1, գերմանական արտածումները դէպի Ռուսիա, կը բռնեն 214 միլիոն 254,000 ոսկի րուբլիի գումար մը, իսկ խորհրդային ներածումները նոյն շրջանին՝ 234 միլիոն 389,000,

Նոյն շրջանին, ամերիկեան ներածումները հասած են 290 միլիոն 360 հազար րուբլիի, մինչ խորհրդային արտածումները կը ներկայացնեն 44,5 միլիոնի գումար մը։

Իտալեւռուս փոխանակութիւնները աւելի լայն սահմաններու մէջ տեղի կ'ունենան եւ եռապատկուեցան այս տարի։ Ինչպէս նաեւ Անգլիա։

Իսկ Ֆրանսա, իր հսկայ ճարտարարուեստով, ամէնքէն ետ կը մնայ։ Անցեալ տարի, ռուսական արտածումները կը կազմէին 44ուկէս միլիոն ոսկի րուբլիի գումար մը։ Իսկ ֆրանսական ներածումները բռներ էին 32 միլիոն։

Խորհրդային վաճառամարտին հետեւանքով, երբ Ֆրանսա գործադրութեան դրաւ 1930 հոկտ. 3ի իր արգելիչ հրովարտակը՝ ընդդէմ խորհրդային արտածումներուն, եւ Ռուսիա անոր փոխադարձեց հոկտ. 20ի իր հրովարտակով, բնականաբար փոխանակութեանց քանակը իջաւ իր նուազագոյնին։

Սակայն երկու երկիրները, կ'երեւի անհրաժեշտօրէն պէտք ունին իրարու։ Մէկը՝ Ֆրանսայի վարկին, միւսը Ռուսիոյ արտադրութեանց եւ շուկային։

Յարաբերութեանց ներկայ ձգտուն վիճակին մէջ իսկ, Ֆրանսա կը շարունակէ Ռուսիայէն գնել 300 միլիոնի քարիւղ։

Իսկ Ռուսիա, որ ներկայիս ոչինչ կը գնէ Ֆրանսայէն, համաձայն ֆրանսացի հրապարակագրի մը գնահատման, պիտի կրնայ ֆրանսական ճարտարարուեստին անմիջապէս տալ 600 միլիոնի յանձնարարութիւն մը։

Խայծը հրապուրիչ է եւ ըսինք թէ տնտեսականը կը գերակշռէ մնացեալ բոլոր նկատումները։

Մ. Ե.

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Այժմ ժամանակ է ներկայացնելու Հայաստանի նախկին «վարչապետ»ին քաղաքական ու ազգային դիմագիծը։ Մենք պիտի ծանրանանք մասնաւորապէս իր ազգային տեսակէտներուն վրայ։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Միասնիկեան մեր ազգային կեանքը կը բաժնէ երկու մասի. Ա. — «Անդրկովկասեան ազգ», որուն մէջ կը մտնեն Կովկասի Հայերը, Վրացիները, Ադրբէջանցիները, եւ Բ.— «Թրքահայ ժողովուրդ»։ Այս բաժանման համար դուք չպիտի ուզեք զատապարտել Միասնիկեանը, եթէ փորձէք հասկնալ իր պատճառաբանութիւններուն ծայրագոյն իմաստը։

Խօսելով կովկասի Հայերուն մասին, այսպէս կը պատգամէր Միասնիկեան Բագուի բազմացեղ աշխատաւորներուն 2 մարտ 1925ին.

— «Հայ, Թուրք, վրացի աշխատաւորները պէտք է ապրեն կողք կողքի, կռուեն կողք-կողքի, աշխատեն կողք-կողքի, որովհետեւ անջատ նրանք կորստի կը մատնուեն»։

Ու չենք նեղանար իրեն, երբ «միասնական, անդրկովկասեան ազգ» կը համարի, «միասնական ընտանիք» մը կը շինէ հայ, վրացի ու ադրբէջանցի ժողովուրդները, որ կը բնակին Ռուսիոյ ոտքերուն տակ, Կովկասի մէջ։ Եւ յետոյ այս «անդրկովկասեան ազգին» ճակատագիրը կը յանձնէ Ռուսիոյ, դասական արհամարհանք արտայայտելով անոնց հանդէպ, որոնք ամբողջ հայ ժողովուրդին ճակատագիրը կը յանձնէին «եւրոպական իմպերիալիզմին»։ Թող այդպէս ըլլայ, և Միասնիկեան ալ իր կարգին հայ ժողովուրդին կէսին ճակատագիրը յանձնէ ռուսական «իմպերիալիզմին»։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս,— Միասնիկեան խոստովանի կամ ոչ,— երբ պետական կեանքէ քաշուեցաւ, Կովկասի հայ ժողովուրդին դեկը յանձնեց կարմիր Ռուսիոյ, որ յանկարծ կրցեր էր ինքզինք ամփոփել եւ պահանջել «իր» հողերը, աշխատելով տարածուիլ դէպի հարաւ ու արեւելք՝ ճիշդ ցարերուն պէս։ Թերեւս այդ յանձնումը ակամայ եղաւ, բայց, խօ՛, դուք ալ խոստովանեցէք, թէ դաշնակցական զէնքերու պարտութեամբ չէր որ կատարուեցաւ ռուսական գրաւումը. վկա՛յ փետրուար 18ը։ Պէտք է գիտնալ, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը որեւէ «արխիւ»ի մէջ չունի ծրագիր մը, որ, նախ քան ռուսական յեղափոխութիւնը, խօսի կովկասեան Հայաստանի անկախութեան մասին։ Բայց ռուս կայսրութեան փլուզումէն յետոյ, անհրաժեշտութիւն մը դարձեր էր ատիկա։ *Եւ դարձաւ, ռուս կայսրութեան վերականգնումը քանդեց կովկասի այդ նոր ու անջատ յօրինուածքը* (organisme)։

Հայ բոլոր կուսակցութիւնները վկայ են այս ճշմարտութեան։ Բոլորը յստակ կ'ըսէին թէ հայ ժողովուրդը գեշ աղեկ կ'ապրի կովկասի մէջ։ Կ'ուզէին որ «միասնական ընտանիք»ի մը համերաշխութեամբ հանգիստ բարգաւաճէին անոնք։ Իսկ ժողովուրդին միւս կէսը, որ «Թրքահայ» կը յորջորջուէր այն օրերուն եւ կ'ապրէր սահմանին միւս կողմը, իր դժբախտ պատմութեամբ՝ կազմուած հայ յեղափոխական կուսակցութիւններէն կը պահանջէր իր ազատագրութիւնը։ Փնտռեցէք բոլոր հայ կուսակցութիւններու թուղթերուն մէջ, եւ դուք պիտի գտնէք միայն Թրքահայ ժողովուրդին ազատագրութեան ծրագիրը եւ ոչ ուրիշ բան։ Այսօր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը քաշուելով հանդերձ պետական կեանքէ, հաւատարիմ կը մնայ իր աւանդութիւններուն։ Եթէ անպայման «իմպերիալիզմ» մը պիտի գայ նստի հայ ժողովուրդին գլխուն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Նախընտրութեան հարց չի դներ ռուսական կամ եւրոպական «իմպերիալիզմ»ներուն միջեւ։ Կը բաւէ, որ ապրելու համար մարդկային պայմաններ ընտեղծուին այնտեղ։ Ահա իմաստը խստադատ ընդդիմադիրի իր կեցուածքին հանդէպ կովկասեան Հայաստանի։

Գալով Թրքահայ դատին,— բան մը չէ փոխուած նաեւ այս ճակատին վրայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեսակէտներուն մէջ։

Մեկնելով այդ տեսակէտներէն, քննադատելի շատ քիչ բան կը գտնենք Միասնիկեանի այն մտածումներուն մէջ, որոնք նուիրուած են Թրքահայ դատին կամ հայկական հարցին։

Միասնիկեան 1914ին կը գրէր Մշակի *մէջ*, Հայկական հարցի գործնականը *խորագրին տակ*.

— «Հայկական հարցը Թիւրքահայերի բարեկեցութեան, նրանց կայք ու գոյքի, կեանքի ապահովութեան, նրանց մարդավայել կենցաղի հարցն է»։

Ինչպէս կը տեսնէք, արտայայտութիւն մըն է այս, կամ բանաձեւ մը, որուն տակ կը ստորագրէին, 1914ին, բոլոր հայ կուսակցութիւնները։ Եւ մենք ուրախ ենք, որ այսպէս «տաճկահայ խնդիրը միշտ եղել է Ալ. Միասնիկեանի մտահոգութեան յուզող առարկան», ինչպէս կը հաստատէ Ցոլակ Խանզադեան։ Ճիշդ է թէ «անիծեալ» կ'անուանէր ան այս Թրքահայ դատը, սակայն երբեք չէր դադրեր մտածելէ, իր տեսակէտները յայտնելէ այդ դատին բարեյաջող լուծման մասին։ Կը ցաւէր, որ Թրքահայ «շարժման կորիզը առաջ է եկել ու զարգացել Կովկասահայերի մէջ. գործիչները նստած են եղել արտասահմանում խմբերն անցել են Կովկասից»։ Ու կը թելադրէր կարծես, ըսելով, որ «Թիւրքահայերի ազատագրութիւնը իրանց Թիւրքահայերի գործը պէտք է լինի», որպէսզի անտեղեակ գործիչները չխանգարեն գործը եւ բախտախնդրութեան չվերածեն զայն։Կ'ուրախանար եւ «շատ կարեւոր պարագայ» կը համարէր այն իրողութիւնը,— կ'ըսէ Ցոլակ Խանզադեան, — որ 1908 թուականին «տաճկահայ շարժումը սկսում է անցնել Թիւրքահայերի ձեռքը»։ Միասնիկեան այդ դատին հետ իր կապը աւելի յստակ ցոյց կուտայ եւ աւելի համակրանք կը յայտնէ, երբ կ'ըսէ. «Ժամանակ է, որ Թիւրքահայ դատը դուրս գայ հովանաւորողի, ենթարկւողի դրութիւնից. ժամանակ է, որպէսզի նա առաջ տանի իր ոյժերով, այն մարդկանց միջոցով, որոնց նա անմիջապէս վերաբերում է»։ Ինչպէս կը տեսնուի, Միասնիկեան այստեղ ճակատագրով կը բաժնէ Թրքահայ ժողովուրդը կովկասեան հայ հատուածէն։ Մենք նեղացանք Շահումեանի, որ տանձի պէս կը բաժնէր այս ժողովուրդը, առանց երբեք հետաքրքրուելու Թրքահայ հատուածով։ Բայց Միասնիկեան, բաժնելով հանդերձ, կը շարունակէ զբաղիլ անով ու չի պահեր իր համակրանքը, նոյնիսկ կոչ կ'ընէ օգնել ու աջակցիլ Թրքահայ դատին լուծման։ «Դրսի գործը, կ'ըսէ ան, պէտք է լինի նպաստել Թիւրքահայ խնդրի լուծման օժանդակիչ աշխատանքի *միջոցով*՝ գործով թէ խօսքով»։ Կը ստորագծենք վերջին երկու բառերը, ցոյց տալու համար Միասնիկեանի խակական կեցուածքը Թրքահայ դատին մէջ։

Եւ կը գնահատե՛նք Միասնիկեանի այդ կեցուածքը, որ կը պարզաբանուի Խանզադեանի հետեւեալ տողերով. «Իր կրթութիւնն ստանալով հայկական դպրոցներում, Ալ. Միասնիկեանը տիրապետել է Հայոց լեզւին, քաջ ծանօթ է եղել Հայոց գրականութեանն ու պատմութեանը, միշտ հետաքրքրւել է հայկական ազատագրական շարժման խնդիրներով»։

Ահա թէ ինչո՛ւ մենք մեր յօդուածաշարքին սկիզբը ըսինք թէ Միասնիկեան անոնցմէ էր, որ պատրաստութիւն ունէին եւ սա վերջին պետական հայ վարիչներուն պէս իրենց կողքին «մասնագէտներու» պէտք չունէին, եւ յետոյ Հայու հոգի ունէր։ Թրքահայ դատին հանդէպ իր կեցուածքը փայլուն ապացոյց մըն է ատոր։ Վերջապէս երբեք չի նմանիր փատերուն, որոնք Թրքահայ դատը կը թաղեն կա՛մ տգիտութեամբ, կա՛մ շահախնդրութեամբ։ Առիկա տեսանք վերջերս, երբ հեռագրային պատերազմ մը տեղի ունեցաւ հայկական հարցին շուրջ։ Ռուսիա եւ Թուրքիա հեռագիրներով աշխարհ դղրդացուցին թէ Ֆրանսա պատերազմի կը պատրաստուի՝ ռազմական դիրքեր շինելով Սուրիոյ մէջ. անգլիական հեռագիր մը Կովկաս տարաւ ամէնուն ուշադրութիւնը, խուճապի մատնելու համար Թուրքիան. եւ ֆրանսական հեռագիր մը ատենին հասաւ ըսելու տարտամ ձեւով մը թէ Ֆրանսա ոչ թէ ռազմական դիրքեր կը շինէ, այլ նոյնիսկ կը հեռանայ։ Այս հեռագրային հեռազօտութիւններուն կամ փոքրիկ կռիւին ընթացքին, Ռուսիա,— ամէնէն մեծ թշնամին Թրքահայ դատին, զոր կը համարի «երկրորդ Պուլկարիոյ մը պատմութիւնը» դէպի Միջերկրական իր ծանրուն վրայ, ատոր համար սարքեց հայ-թաթարական կռիւները, ատո՛ր համար հրամայեց Վանի նահանջը,— այդ կատաղի Ռուսիան յաջող փորձ մը ըրաւ արդէն թաղելու Թրքահայ դատը Միասնիկեանի յաջորդներուն միջոցաւ։ Եթէ կ'ուզէք թաղել Թրքահայ դատը, որուն համար են կազմուեր հայ բազմաթիւ կուսակցութիւնները, ի՞նչ հարկ կըռուելու այդ կուսակցութիւններուն դէմ, վերցուցէք Թրքահայ ժողովուրդը, եւ հարցը կը լուծուի։ Հոգէ մը կ'ազատի Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ, Ռուսիան ինքն ալ, եւ Թուրքիան իր «բարեկամը», ինչպէս նաեւ Հայ Բարեգործականը։

Հոգեհանգիստը ո՞վ պիտի արտասանէ, ընկե՛ր Միասնիկեան։ Որ եւէ՞ մէկը քու յաջորդներէդ, անոնցմէ որ արիւն հոսեցուցին Արարատի հայ գիւղացիներուն աչքերէն։ Ցոլակ Խանզադեան, ակնարկելով Միասնիկեանի, կը յիշէ ռուս բանաստեղծին հետեւեալ տողերը.

Մա՛յր բնութիւն, եթէ երբեմն
Այսպիսի մարդիկ չուղարկէիր
աշխարհին,
կը խոպանանար կեանքի արտը։

Իսկ ես կ'ըսեմ, — եթէ նոր Միասնիկեաններ չգան հայ բոլշեւիկներուն մէջ, ռուսական իմպերիալիզմը կը հնձէ հայ կեանքին արտը Կովկասէն ներս եւ Կովկասէն դուրս։ Եւ դուք, Երեւանի հայ բոլշեւիկնե՛ր, գիտցէ՛ք, որ եթէ տակաւին կը կարծէք թէ եւրոպական իմպերիալիզմը «դաշնակ լաքէյ»ներ ունի, ռուսական իմպերիալիզմն ալ ունի «հայ բոլշեւիկ լաքէյներ»՝ հընձելու համար հայ ժողովուրդը։

ՇԱՀԷՆ

ՀԱՅ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Օր. Արփինէ Չէրեան յաջողութեամբ աւարտեց վանտոմի քոլէճի առաջին բաժինը ստանալով Certificat primaire supérieurի վկայականը։ Օր. Չէրեան եղբօր զաւակն է օրբախոյզ Ռուբէն Չէրեանի։

.˙. Անիէրի ֆրանսական վարժարանի աշակերտներէն Լեւոն Քէպապճեան տարեկան քննութեանց մէջ առաջին հանդիսացաւ, արժանանալով մասնաւոր գնահատութեան։

ՑՈՒՐԻՉ ՀՐԱԺԵՇՏ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.

Բանակումի կրակ, պատարագ, հանդէս։

Շաբաթ, 20 Օգոստոս, Հ. Մ. Մ.ի Փարիզի սկաուտները իրենց բաժեշտի վերջին կրակը ունէին, լաքեան եպիսկոպոս կանուխէն սած էր բանակավայր։ Հետզհետէ կը հասնէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտօնական մարդիկը։

Ճաշասեղանը պատրաստ էր։ խազահը կ'օրհնէ սեղանը, պատուիխատաւորները կը բոլորուին շուրջ եւ բոլորը միաբերան դաշնակօրէն կ'երգեն Տէրունական «Հայր Մեր»ը։ Ցուրիչ էր պահը։

Ոգեւորութիւնը կը հասնի իր գաթնակէտին՝ երբ ճաշարանի Պ. Ճօշկունեան իր խորոված խարը սեղան կը բերէ, ճաշը կը ջանայ։ Խմբապետին սուլիչը կ'առաջնորդէ մեզ դէպի կրակը։ «Լսին չկար մութ գիշեր էր», խօս կը ճեղքէ անտառը։ Կը հասնինք բոցկլին, կրակէ լեզուներ կը բարձնան դէպի երկինք եւ մեր հոգին կամաց կամաց կը վերանան ու փնտռեն հայրենի երկինքը։

«Ցառաջ նահատակ ցեղի մահներ»։ Բոլորը ոտքի, սիրտերը պոռթկան ու երգերը կը շարունակուին անվերջ. մեծն ու փոքրը բերէ իր բաժինը, բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգիծանք կը բունակուին մինչեւ որ յոգնին զինները, մինչեւ որ կրակը կ անցնէ իր ուժգնութիւնը։

Յետոյ դուրս կուգան Մարսէյլի սկաուտ աստիճանաւորները, որ կը ստանան իրենց արժանի ասաճանները, կ'ընեն իրենց նուիրական ուխտը՝ ծառայել ազգին ու հայրենիքին։ Պալաքեան եպսկ. յուզուած մը կ'ողջագուրէ բոլորը, կը խանդավառէ մեզ բոլորս, եւ ի վերջոյ ալ կ'ուխտէ նուիրուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նուիրական գործին։ Այսպէս բաժնուեցանք կրակէն, պահելով անշէջ հուրը մեր հոգիներուն մէջ։

Օգոստ. 30ի առաւօտ Փարիզի սկաուտները կը յառաջանան Հայ եկեղեցի։ Երգեցիկ խումբը դեկավարութեամբ Պ. Հայկազուն Ալեքսանեանի քառաձայն պատարագի մասնակցի, ժողովուրդը կը փութայ եկեղեցի, առաջնորդը կը քարոզէ ցեղին պահպանման ազդու մէկ ջոցը կը նկատէ այս գործը եւ հրաւիրէ ամբողջ Մարսիլիոյ գաղութը մասնակցիլ այս նուիրական շարժումին։ Կէսօրին տղաքը իրենց ճաշը կ'ընեն եկեղեցւոյ բակին, ժամը երկուքին խումբը կը յառաջանայ դէպի Սէն Լու՝ ուր տեղի սկաուտական խումբը հովանաւորութեամբ Թաղական խորհուրդի հանդէս մը սարքած էր ի պատիւ Փարիզի սկաուտներու։ Խումբը Սէն յառաջանայ Սէն-Մարկրիթէն կը հասնի Սէն-Լուի թաղամասին, Հայրիւրաւոր մանուկներ կը նոյն խումբին, «Յառաջ նահատակ»ով կը պարզուին Հ. Մ. Ը. եւ հայկական դրօշները եւ կը յառաջանայ արցունքներու ծաղիկներու մէջէն։ Անցքի հայ պատուական ծերունի մը միր, կայտառ, Նարինջագոյն ներով լեցուն սակառ մը ծաղիկներ կը սփռէր սկաուտներու վրայ, իր արցունքներն ալ լով եւ ահա հայ տղամարդը՝ քի կապանքներէն դուրս կը ինքզինքը այդ պահուն եւ նակի որոտումով կը դիմաւորէ կական բազմութիւնը։

Սէն-Լուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսահայ Արիները պարզած իր դրօշները՝ ընդ առաջ կուգան Փարիզի եղբայրներուն։ Հայրենիքը մէջ խումբը կրկնապատկուած կը յառաջանայ հանդիսավայր, գային մեծ հանդէսի մը տպաւորութիւնը կը կրէր մարդ. հոն էր հանան, թաղականութիւնը, ցականը, երիտասարդութիւնը, ու երախան։

Հանդէսը կը սկսի, բեմին կողմերը Հ. Մ. Ը. Մի եւ Հայ

դրօշները պարզուած՝ իսկ ճակատը Փէյրըն Փառլի նկարը զետեղուած էր։ Հանդէսը կը բացուի «Մեր Հայրենիք»ով, քառաձայն, Փարիզի սկաուտներու կողմէ։ Խոր տպաւորութեան տակ՝ հանդէսին նախագահ եւ հոգեւոր հովիւ Եղիշէ քահ. Մըխիթարեան կ՚ողջունէ Փարիզի սկաուտները, վեր կը հանէ օրուան տօնին արժէքը եւ լրջութիւնը եւ հանդիսաւորապէս կը յայտարարէ թէ՝ ինք, Թաղականութիւնը, եւ ամբողջ կազմակերպութիւնները Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողքին պատրաստ են օժանդակելու այս ազգային աշխատանքին նիւթապէս եւ բարոյապէս եւ կը տրամադրէ դպրոցն ու եկեղեցին այս Միութեան։

Յետոյ հետզհետէ խօսեցան Փարիզի սկաուտական վերին մարմինին կողմէ Պ. Գ. Յովհաննէսեան, Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան կողմէ Պ. Ա. Յակոբեան, Պ. Հ. Սեբենկիւլեան։ Բոլորն ալ խանդավառեցին այս գաղութը։ Պ. Սեբենկիւլեան պատմականը ըրաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անցեալ գործունէութեան, վերյիշեց դէպի Հայաստան անոր դրկած առաքելութիւնը, պատմեց թէ ինչպէս խմբապետներ եւ սկաուտներ մտան Պաթում ու յետոյ ինչպէս Հայաստանի սահմանին հասնելով տղաքը կեցուցին վայրաշարժը եւ բոլորը իջան հայկական հողը համբուրելու։ Այս խօսքերը արցունքներ խլեցին ներկաներէն։ Բանախօսը մանրամասնօրէն պարզեց հայկական աշխարհին վրայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարած աշխատանքները եւ աւելցուց թէ այս միութիւնն էր որ հիմը դրաւ Հայաստանի սկաուտական շարժման (Պիոնէրներ)։

Կոչ ըրաւ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն, կուսակցականին եւ չէզոքին, միանալ, սիրտ տալ այս շարժման որ վաղը պիտի հանդիսանայ լաւագոյն ուժը ցեղին պաշպանման։

Ժողովուրդի փափաքին վրայ Քեռին ալ բեմ ելաւ երգեց հայրենի երգեր։ Յաջորդաբար եղան արտասանութիւններ, մէկը միւսէն յաջող ու խանդավառ, երգեր, մեներգ, անվե՛րջ ու անվե՛րջ։

Հանդէսը առաջ բերաւ ընդհանուր խանդավառութիւն եւ այդ տպաւորութեան տակ՝ նախագահ Եղիշէ քահանան յայտարարեց թէ տեղին հայ արիները կը միանան Հ. Մ. Ը. Մ.ի։ Երկու կողմի արիները իրարու կուրծքին ինկած համբուրուեցան։ Ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ այս տաք մթնոլորտէն։

Հիւրերը հիւրասիրուեցան Թաղականութեան կողմէ։ Մինչեւ ուշ ատեն փոխադարձ համերաշխութեան ու միութեան խօսուածներ կը տըրուէին, ժողովուրդի ոգեւորութեան մէջ հայրենի ու խանդավառ երգեր մթնոլորտը կը լեցնէին։

Յիշատակելի օր մը ապրեցաւ Սէն-Լու։

31 Օգոստ. բաժանումի օր։ Վըրանները կը քակուին, պայուսակներ, ծրարներ կը փոխադրուին կայարան եւ կուգայ հրաժեշտի ժամը։ Սուլիչ։ Տղաք կը բոլորուին դրօշակին շուրջ «պատւի առ», կ՚իջնէ Հայուն հըպարտ դրօշը որ մէկ ամիս ամբողջ ծածանեցաւ Մարսիլիոյ բարձունքներուն եւ ծովու ալիքներուն դիմաց։ Քիչ յետոյ խումբը կը յառաջանայ պատուական Ֆրանսացիին, Marquis de Jeoresta*ի ապարանքը*, ան իր ամբողջ անտառը տրամադրած էր Հայորդիներու։

Խումբը կը հասնի Մարսէյլի կայարանը։ Հոն են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի տղաքը, աթլէթներ, սկաուտներ, վարչութեան անդամներ, հայրենակիցներ, կուսակցականներ։ Բոլորին աչքը արցունք, համբոյրներ կարօտի, համբոյրներ եղբայրութեան, բաժանումի բոպէն կը մօտենայ, վերջին խօսքը կ՚ըլլայ «Յառաջ նահատակ»։ Բոլորը կ՚երգեն։ Շոգեկառքը կը շարժի, կը շարժին եւ սրտերը, ու արցունքներ կ՚իյնան աչքերէն։

— Երթաք բարով, սիրելի տղաք, մեր հոգիները միշտ ձեզի հետ։

«ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԷՐ»Ի ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի հարաւային շրջանի «Յառաջդիմասէր» Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, 6 սեպտեմբերին։ Միութեան հարիւր անդամներէն մեծ մասը ներկայ էր։

Դիւանի քարտուղար Պ. Մ. Ալթունեան կարդաց նախորդ տարեկան ընդհ. ժողովին արձանագրութիւնը, որմէ յետոյ Պ. Ս. Գարակէօզեան վարչութեան կողմէ գրաւոր ներկայացուց Միութեան վերջին միամեայ բարոյական գործունէութեան պատկերը։

Նախորդ տարեշրջանին հաստատուած կիրակի եւ հինգշաբթի օրերու դասախօսութիւնները, որոնցմով հայերէնի, ազգային պատմութեան ու ազգային երգերու դասեր աւանդուած են շրջանէս 32 հայ փոքրիկներուն, շարունակուած են ամբողջ տարուան ընթացքին կանոնաւորաբար, յաջող արդիւնքներ տալով։

Վարչութիւնը նոյն տարուան ընթացքին կազմակերպած է չորս դասախօսական եւ մէկ վիճաբանական ժողովներ, չափահասներու մտաւոր զարգացման մղում տալու համար։ Դասախօսած են Պ. Արսլանեան «դրամի խնայողութեան եւ օգտակար գործածութեան մասին», Պ. Ռէն՝ «Մեր բարքերու եւրոպականացումը» նիւթին վրայ։ Պ. Գարակէօզեան «Տրապիզոնցի Անթառամը» վէպի մասին, Տոքթ. Ա. Փօղոսեան՝ ընդհ. առողջապահական հարցերու շուրջ, իսկ վիճաբանական ժողովի նիւթն էր՝ «Արեւմուտքի՞ թէ Արեւելքի բարքեր»։

Կ՚ուզեմ այս առթիւ հրապարակաւ արձանագրել երեւոյթ մը, որ դժբախտաբար շատ ընդհանրացած է մեր մէջ, եւ որու մասին Պ. Գարակէօզեան չմոռցաւ ակնարկել իր գեկոյցով։ «Կ՚ուզենք յայտնել հրապարակաւ կէտ մը։ Իւրաքանչիւր դասախօս մասնաւոր պատրաստութիւններով կը ներկայանար, բայց թաղեցին իբր անհրաժեշտ հոգեկան ու մտքի պահանջ չնկատեց այս շարժումը»։ Եւ յիրաւի, հակառակ որ Վարչութեան անդամները դուռ դուռ պտտած են այսպիսի ժողովներէ առաջ, չգոհանալով նոյնիսկ մամուլի յայտարարութեններէն, շատ քիչ ունկնդիրներ եղած են։

Անցեալ դեկտեմբերին տրուած է դպրոցական հանդէս մը, որ բարոյական ու նիւթական մեծ յաջողութիւն ունեցած է, իսկ Վարդանանցի առթիւ սարքուած է յիշատակի հանդէս մը, մասնակցութեամբ դըպրոցի աշակերտներուն։

Տեղեկագիրը գոհունակութեամբ յիշեց նաեւ վարժուհի Օր. Ս. Սրապեանը որ եռանդով նուիրուած է իր պաշտօնին։ Ընդհանուր ժողովը այս բարոյական տեղեկագիրէն շատ գոհ մնալով, առանձին բանաձեւով մը իր գնահատութիւնը յայտնեց հրաժարող վարչութեան։

Պ. Արսլանեան կարդաց Միութեան միամեայ ելեւմտական տեղեկագիրը, որուն համեմատ 3962 Ֆր. 85 ս. մուտք եւ 3415 Ֆր. 05 ս. ելք եղած է։ Որով կը մնայ 547 Ֆր. 80 ս. պատրաստ դրամ։ Մուտքի մաս կազմած են 651 Ֆր. 35 նախորդ վարչութենէն, մնացեալները անդամավճար, հանդէսի հասոյթ, նուիրատուութիւն եւայլն։ Իսկ ելքին մէջ կը մտնեն 1500 Ֆր. դպրոցի վարձք, 1650 Ֆր. վարժուհիի թոշակ 11 ամսուան համար, եւ ընթացիկ ծախքեր։

Տեղեկագիրներէն յետոյ հակառակ ներկաներու բուռն բաղձանքին, նախկին վարչութիւնը չուզեց վերստանձնել իր պաշտօնը բանաւոր պատճառներով, եւ ընտրուեցաւ նոր վարչութիւնը հետեւեալներէ,— Պ. Պ. Անդրանիկ Յովհաննէսեան, Վարդան Նազարեան, Ս. Աբրահամեան, Մ. Անաստասեան, Աւետիս Իփգրանեան։

Յետոյ տեղի ունեցաւ մրցանակաբաշխութիւնը։ Դպրոց յաճախող փոքրիկները, իւրաքանչիւրը իր ցոյց տուած յառաջդիմութեան համեմատ, ստացան մրցանակներ։ Հաւաքոյթին պաշտօնական մասը փակուած համարուելով, ընտանեկան մթնոլորտի փոխուեցաւ, երբ վիճակահանութիւնը սկսաւ, որմէ յետոյ ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տրամադրութեամբ։

Այս առթիւ քանի մը խորհրդածութիւններ կը յուսամ թէ աւելորդ չեն համարուիր, մանաւանդ այս օրերուն երբ ներգաղթի խնդիր կայ։ Պայքարի ենք ձեռնարկեր ամէն տեղ ապազգայնացման դէմ եւ անխնայ ճիգեր կը վատնենք։ Սակայն յանուն ինչի՞։ Վերեւ նկարագրուած հաւաքոյթէն առաջ գաղափարներու փոխանակութիւն մը ունեցայ այս մասին նոյն միութեան հիմնադիր անդամներէն մէկուն հետ։

Խօսակիցս, որուն զգացումներուն մասին ո՛ր եւ է կասկած չունիմ, համամիտ չէ ներկայիս Հայաստան գաղթելու, բայց կ՚ուզէ ամէն գնով հայեցի դաստիարակութիւն տալ իր զաւակին, կ՚ուզէ որ ան հայ մնայ, որպէսզի եթէ օր մը ներկայ հայրենիքին վիճակը բարւոքի, իբրեւ պատրաստ հայ հոն երթայ։ Այսպէս մտածող հայրենասէրներ շատ ունինք։

Բայց ես հարց կուտամ.— Մինչեւ որ հայրենիքը լաւագոյն օրերու հասնի, գաղութներու հայութիւնն՚ալ վատթարագոյն եւ անդառնալի օրերու պիտի չհասնի՞։ Ըստ իս ներկայ հայրենիքին լաւագոյն օրերու հասնիլը քանի թէական է եւ չենք կրնար որոշել հիմա թէ որքան ատեն պէտք է,— գուցէ տասը տարի —, եւ որովհետեւ մեզմէ յետոյ մինչեւ այդ օրը մեր յաջորդներուն հայ մնալը չենք կրնար ապահովել, լաւ է որ այժմէն շարժինք եւ հիմա ազգապահպանման համար մեր թափած ջանքերուն արդիւնքը,— հայ մնացած հայերը,— վերածենք ապահով եւ անշարժ դրամագլուխի հայրենիքի համար։

Կը վախնամ որ եթէ այդ գալիք լաւ օրերը մեր յաջորդներուն հանդիպին, այս վերջինները արդէն եւրոպական մթնոլորտին ընտելացած, դժուար թէ հրապուրուին հայ հայրենիքէն եւ այսպիսով ընդ միշտ տուժէ մեր հայրենիքը եւ մեր այսօրուան ջանքերն ալ ի դերեւ ելլեն։

Ց. Անասեան

Ց. Դ.— Վիճակահանութեան շահող թիւերը.— 369 (պատի նկար), 53 (հոսուն գրիչ), 25, 236 (գուլպայ), 275 (պատի գորգ), 274 (պատի ժամացոյց)։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

... Խմբագիր,

ԼՈՍՆԻՑԿՐՈՒՆՑ (Գերմանիա) 7 սեպտ.— Կարդացի «Յառաջ»ի սեպտ. 4 թուի մէջ մեր մասին «Արեւ»էն եղած արտատպումը։ Չէի գիտեր որ «Արեւ»ի տակ սխալներ կ՚ըլլային։ Համեցէք յանուն ճշմարտութեան սուտ լուրերու այս տրձակը պատռել։

Ա.— Մեր «Խրիմեան» ճեմարանը կը շարունակէ իր ուղին, 2 համալսարանական աստուածաբանական ուսուցիչներու ձեռքին տակ, մէկը մնայուն, միւսը այցելու։

Բ.— Մենք բնաւ խորհած իսկ չենք լուծելու եւ արձակելու ճեմարանիս սաները։ Սակայն կրնայ ըլլայ որ անոնցմէ ոմանք որպէս անբարոյական կամ հրձիգ վռնտուին ու նորերու տեղ բացուի, թերեւս աւելի արժանիներու։

Գ.— Շահէ եպսկ.ը դեռ Եւրոպա չմեկնած, Վարչութիւնս պաշտօնապէս մերժեց Թորգոմ պատրիարքի առաջարկը իր փոխարէն Շահէ եպիսկոպոսը ընդունիլ եւ խնդրեց միայն Պատրիարք Հօրը հետ բանակցիլ ըստ Էջմիածնայ հրամանին։

Դ.— Մեր պաշտօնական մերժումը սակայն կ՚երեւի ուշ առած է եւ Շահէ եպսկ.ը Եւրոպա մեկնած էր մեզի գալու, սակայն Վիեննայէն յետս կոչուած է։

Ե.— Մեր սաները ոչ թէ «պանդոկի մը անկիւնը», այլ համեստ յարկաբաժինի մը մէջ իբրեւ իրենց սեփական բնակարանը, մայրապետի եւ ուսուցչապետի մը հսկողութեան տակ հանգիստ եւ ժրաջան իրենց դասերով կը զբաղին։

Ի դիմաց գերմանահայ Լուսաւորչական Առաքելութեան՝ *Տքթ. Ա. Պարոնիկեան* (Լիազօր տնօրէն)։

ԽՄԲ.— Նոյնութեամբ հրատարակելով այս նամակը, չենք ծածկեր մեր խոր զարմանքը՝ Տոքթ. Պարոնիկեանի յանդգնութեան մասին։ Երեւի ջաղացքէն կուգայ։

Տարիներէ ի վեր այնքան պերճախօս փաստեր կը տեղան այս նշանաւոր մարդուն «գործունէութեան» մասին, եւ Տոքթ. Պարոնիկեան տակաւին կը յամառի անմեղ ձեւանալ, կամ «անբարոյական» եւ «հրձիգ» կոչել տղայ մը, որ հոգին վառած՝ ուզեց վառել «ճեմարան»ը։

Մէկ խորհուրդ ունինք Տոքթ. Պարոնիկեանի,— հրաւիրել Պերլինի Գաղթ. Միութիւնը, որ քննութիւն կատարէ իր գործերու մասին։ Իսկ ամէնէն առաջ, կարճ կապել իր զարմանազան ծրագիրներն ու «գործունէութիւնը»։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ստանօղցիներու Ե. Մ. Ֆ. խումբը որ ութ մրցումներով գոցեց 1930ի գնդախաղի եղանակը, 16ի դէմ 42 նշանակէտով, իր մրցումները կը վերսկսի կիրակի, կէսօրէ վերջ *ժամը 2.30ին* S. T. N. M.*ի դէմ* Stade Municipal*ի մէջ* La Guette.

Վ. Փարատեան

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«Դրօշակ»ի Սեպտեմբերի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եւրոպայի Շրջանի կազմի անդամ Մարտիրոս Սալեան *արտաքսուած* է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն, իր հակակարգապահական եւ պառակտիչ արարքներու պատճառով։

Հ. Յ. Դ. Բիւրօ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՎԻՃԵԼԻՆ

ՅՈՒՍԱԲԵՐ ամփոփելով Թըրքական փոփոխութեանց առթիւ յայտնուած թեր ու դէմ կարծիքները, կ՚եզրակացնէ (27 օգոստոս).

Ա.— Լաւատես թէ յոռետես, երկու կողմերն ալ հաւասարապէս կ՚ընդունին, թէ քէմալական Թուրքիան իր նախորդներէն շատ աւելի տենդօրէն կը շարունակէ զինուիլ սպառազինումի բոլոր ճակատներուն վրայ,— բանակ, նաւատորմիղ, օդատորմիղ, ռազմական երկաթուղագծեր եւ ռազմարդիւնաբերութիւն։

Բ.— Լաւատես թէ յոռետես, այս երկու կողմերն ալ նոյն յստակութեամբ կը շեշտեն, թէ քէմալական Թուրքիան բնաւ հրաժարած չէ իր աշխարհակալական ծրագիրներէն։

Գ.— Լաւատես թէ յոռետես, սանք երկուքն ալ կ՚ընդունին, թէ Հայ Դատը մեծապէս վտանգուած կը մնայ քէմալական Թուրքիոյ կողմէ։

Դ.— Լաւատես թէ յոռետես, այս երկու կողմերն ալ հաւասարապէս կ՚ընդունին, որ յանուն վտանգուած Հայ Դատի, կը պահանջուի բովանդակ հայ ժողովուրդէն լարուած ուշադրութեամբ հետեւիլ քէմալական բոլոր շարժումներուն, ազգովին ամբանալ մեր պայքարի բոլոր ճակատներուն վրայ, լրջօրէն հաշուի առնել թշնամին եւ լրջօրէն պատրաստուիլ անոր բոլոր հարուածներուն։

ԹԷՀՐԱՆԻ «Ալիք»ը դիտել կուտայ թէ սխալ կը դաստիարակուի դպրոցական սերունդը (23 օգոստոս).

— Մեր դպրոցներում աշակերտուհին նկատւում է պարզապէս որպէս մի մեքենայ, մի «ռոբոտ» (արհեստականօրէն շինուած մարդ), մի գրամաֆոնի պլաստինկա, որի վրայ ուսուցիչն աշխատում է գրել իր ուզածը...

Չեն մարզւում երեխայի ոչ միտքը, ոչ էլ նրա հոգեկան այլ կարողութիւնները. Ծանրաբեռնւում է միմիայն երեխայի «յիշողութիւնը...»

Տարիների ընթացքում երեխան այնքան է ընտելանում մեքենայօրէն աշխատելուն, որ նա վերջ ի վերջոյ կորցնում է ինքնուրոյն մտածելու և ինքնուրոյն ու գիտակցօրէն աշխատելու ընդունակութիւնը։

Եւ երբ նա թողնում է դպրոցն ու մտնում կեանքի դժուարին դպրոցը, նա շարունակում է մնալ նոյն մեքենան, նոյն «ռոբոտ»ը, նոյն պասսիւ իւրացնողը։

Կեանքի դժուարութիւնների, խոչընդոտների, արգելքների առջեւ նա հեշտութեամբ է ընկճւում, ուստի աշխատում է յարմարուել, համակերպուել եւ ընտրել նուազագոյն դիմադրութեան ուղին։

Մեր դպրոցները, մի խօսքով, չեն տալիս մեզ գիտակից ու ինքնուրոյն քաղաքացիներ, այլ քաղքենիներ, որոնց համար գաղափարական պայքարը յանուն ազգային գերագոյն շահերի ու կուլտուրական արժէքների սոսկ դատարկ, անարժէք ու անիմաստ խօսքեր են...

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Արեւով վեր կը կենայ Պ.
…ահանը եւ կէսօրին կը հասնի
…պաղանայ Աղբիւրի վրայ։ Հող
…ը նստի, հաց ու միս կ՚ուտէ,
…ը հանգստանայ։ Զօրքերը կը
…նին։ Երբ կը սկսին դէպի
…որերը իջնել, զօրքերը յետե-
…ից կ՚իջնեն, առաջի զօրքերը
…առաջից կ՚իջնեն, կը բռնեն Եղ-
…րտայ գաղտնի կամուրջը։
…օրքերը կամուրջը կը կտրեն։
…արդէն ջուր էր։
Մարտօն շլկած է իրեն
…պրակը, ինչ որ իրեն թուղթ
…այլն ունէր, մէջը դրած։ Օվօն
…նած է թեւէն։ Ճամբան քար-
…րուտ, ժայռոտ է։ Զօրքերը
…սկսին երկու կողմից կրա-
…ել։ Աւէի ձեռքը կը գտնուի մի
…րդանկա. 3 փամփուշտ կրա-
…լով, փամփուշտը կը կտրի,
…մնայ հրացանի մէջ։ Տիգրա-
…նակերտցի Հաճին անկարող
…ըլլայ դիմադրելու, ինքզինքը
ջուրը կը նետէ, կ՚անցնի միւս կողմը։ Այս կողմէն կը զարնեն, կը սպաննեն Հաճին, կամուրջով կ՚երթան կը բերեն նրա հրացանը։

Կամուրջին էն կողմը եղեր են Եղկարտցիք եւ Զորեցիք, որոնք ամէն բան կը տեսնեն։ Պ. Վահանը կը բանայ մի քանի ատրճանակ, Օվօն ու Մարտօն ճանապարհը կը գտնեն, կը փախչին։ Աւօն, միջոց չունենալով փախչիլ, գետի եզերքը բուլ մը կ՚ըլլայ, շորերով կը մտնէ ջուրը, բուլը կը քաշէ վրան, էն էլ էդպէս կ՚ազատուի։ Հող կը սպաննուին Պ. Վահանը, Զորեցի Պետրոս անուն երիտասարդ մը եւ Տիգրանակերտցի Հաճին։ Երկու օր վերջ Եղկարտցիք եւ Հարթուցիք կուգան կը տանին Պ. Վահանի դիակը եւ Եղկարտայ գերեզմանատունը կը թաղեն։

Երբ տղերքը 6-7 օր ուշացան (3 օր պիտի երթային, 3 օր գային), հոն ուղարկեցի Գէորգը 11 զինուորներով, նաեւ հետերնին տուի չորս շալակ հաց, գաթայ, հալուայ, շաքար եւայլն։ Գէորգը, մանրամասնութիւնները իմանալով, վերադարձաւ Դաշտ, գիս գտաւ Տատրագոմ գիւղը, ուր ամէն բան պատմեց։

Մայիսի վերջերն էր։ Ցերեկը մատնած էին, թէ Անդրանիկը իր զինուորներով Գոմեր կը գտնուի։ Նոյն երեկոյին էր, որ Գէորգը ճանապարհ դրինք Վահանի յետեւից։ Մենք գաղտնի դուրս եկանք, մատնիչը չէր գիտեր, թէ արդէն մենք դուրս եկած ենք։ Ես կը գտնուէի վանքից 1000 քայլ հեռու, անտառի մէջ։ Ինձ հաց բերողներն էին վանքի հովիւը, իմ նախկին, 95 թուի լաւ ծանօթ Սոտօն եւ Օհանը։

Ալայ - բէկը ձիաւորներուն պատուէր կուտայ, որ բռնեն Դաշտի ճանապարհը։ Ղզըլ-Աղաճի զօրքը արեւմտեան կողմից կը բռնէ գիւղի միւս կողմը։ Վանքի զօրքը կը բռնէ զօրքի յետեւը, իսկ ինքը՝ Ալայ-բէկը կը մնայ 5—6 տունէ բաղկացած Բալէր ըսուած քիւրտ գիւղը։ Գիւղը պաշարուած կը մնայ գիշերը, որպէսզի առաւօտ, լուսաբացին, յարձակման ենթարկեն։ Հետս կը գտնուէին Ալաճանայ Մխիթարը, Դօնօ-Մակարը, Սպաղանայ Գալէն, Խասգեղու Տէր Քերոբը եւայլն։ Ընդամէնը 9 հոգի էինք։ Բացի Գոմերու գիւղացիներէն, հոն կը գտնուէին նաեւ 300 Սասունցիներ, 3—4 Սասունցի ալ կը գտնուէին Փիթար։

Դաշտի մէջէն մօտաւորապէս 45 քիլա ցորեն դրկած էին այդ երկու տեղերը, նաեւ աղ։ Էդ երկու գիւղէն կը կերակրուէին։ Վանքի զօրքերը շատ կը մօտենան գիւղին։ Շուները կը հաչեն։ Քանի մը գիւղացի առաջ կ՚երթան, կը նկատեն զօրքերը։ Զօրքի եւ ժողովուրդի մէջ հրացանաձգութիւն կը սկսի 10 րոպէ։ Ալայ բէկը կը բարկանայ զօրքերու վրայ թէ՝ «ձեզ ըսի հեռու մնաք գիւղէն, ինչո՞ւ մօտեցաք, էլի ազատուեցաւ այդ մարդը»։

Այդ զօրքը, մօտ 1000 հոգի (մի գունդ) Ջերիկ կը մնար։ Ալայ բէկի քով ալ կը գտնուէին 180 հոգի ձիաւոր։ Թէ՛ Գոմերցիք, թէ՛ Սասունցիք փախեր էին, ոչ ոք չէր մնացած։ Կէլիէկուզանցի Թորոսն իր հրացանը հող կը թողու։ Գոմերցիք կը վերցնեն կը պահեն։ Սեմալայ Տէր Կարապետը փախած ատեն կը թողնի գիւղի մօտ գտնուած լճի վրայէն եւ կը փախչի, իսկ հրացանն ու գլխարկը կ՚ընկնեն լիճը։ Այդ գիշեր, պատահմամբ, հրացանի գնդակ էր առեր Ներքին Կէլիէն մի աչքով կոյր ծերունուն։

Վերցուցի իմ 8 ընկերները եւ գացի Դաշտի Շէխլուն գիւղը։ Լուսաբաց էր։ Լուր տուինք գիւղի խմբապետ Պետրոսին, որ ուրիշ ատենուան նման, շապիկ-վարտիքով վազեց մեր առաջը։ Գոմերի խնդիրը հասկցուցի։ Նրա ծիծաղը փոխուեց տրտմութեան։ Արեւը ծագեց։ Մուշի եւ Ղզըլ Աղաճի ճանապարհի վրայ երկուական պահակ դրինք, որ զօրքը գալուն՝ շուտ լուր տան։ Խմբապետ Պետրոսին ըսի.

— Կանչէ գիւղի զինուորները եւ 12 հրացան որ ձեր քով կայ, բերէք։

Հրացանները բերին։ Երկու տեղ էին նստած. կէսը քովս էր, միւս կէսը Մխիթարի եւ Մակարի քով։

Այդ օրը մինչեւ իրիկուն ոչինչ չպատահեց։

Այդտեղից գացինք Ղըզըլ-Աղաճի անտառը, որ թէեւ փոքր է, բայց խիտ է։ Ղըլըլ-Աղաճի վերեւ դրուած վրանները մնայուն 140 զինուորներ կային։ Երբ եկայ գիւղի ժայռերու մէջ, Գալէն եւ Ղըզըլ-Աղաճայ Յարութիւնը ղրկեցի Ռըբի Արթինը կանչելու։ Նա եկաւ մի կուժով։

Երեք օր մնացինք այդ անտառը։ Վերջը գացինք մեր նախկին տեղը, վանքի տակի անտառը։ Երկու օր հոն մնացինք։ Գէորգը սարէն վերադարձեր էր, ես յայտնեցի, որ Տատրագոմ իրար պատահենք.

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Փըթիթ Սուրսի ներքնայարկը (մէթրօ՝ Օտէօն)։

Օրակարգ՝ զեկոյց պատգամաւորի, հաշուետուութիւն կոմիտէի եւ նոր կոմիտէի ընտրութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Քաջանի Արծիւ խումբը, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, ընկ. Տէրօեանի բնակարանը (9 Rue Mme Curie, Bagneux)։ Պարտադիր ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ ԴՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ ՁԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, փոթորիկ, վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբի բոլոր ընկերները, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 80 Rue Charles Chefsons, Bois-Colombes, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (քաղաք).— վաղը Շաբաթ իրիկուն, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Վիճաբանական ժողով։

Կը խօսի՝ ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Նիւթ՝ Ռուսերը եւ Հայերը

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Ընկերահամակրական ժողով։

Կը խօսի՝ ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. Բ. ԳԱՎԷՋԵԱՆ

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. Օ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 3ին Brebant Marseillais սրահին մէջ, կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ապառաժ խումբի կողմէ, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քանթինի մէջ։

Կը խօսի ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. դերը Խ. Հայաստանի հանդէպ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 6րդ թաղապետարանի թատերասրահին մէջ (րիւ Սէզ)։

Ղեկավարութեամբ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ կը ներկայացուի՝

«ՔՕՐՐԱՏՕ» ԿԱՄ «ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔԸ»

Կը մասնակցին՝ դերասան ԹՐԱԳՕՇ ինչպէս նաեւ Լիոնի լաւագոյն ուժերը։ Տոմսերու գինները ժողովրդական են։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ, կը խօսին ընկերներ Վ. Շուշանեան եւ Շ. Նարդունի։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ կարեւոր օրակարգ, Պարտադիր ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ-ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. կարմիր խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.20ին, 241 Rue J. J. Rousseau։ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Տէր եւ Տիկին Զատիկ Խանզատեան եւ զաւակները, Օր. Սափին Խանզատեան, Պ. Տիրան Խանզատեան, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց հօր ու ազգականին՝

ՏԻԱՐ ՅԱԿՈԲ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ

(վաստակաւոր ուսուցիչ)

որ կնքեց իր մահկանացուն 87 տարեկան հասակին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը Շաբաթ (12 սեպտ.) առաւօտեան ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean Goujon.

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այն նկատել ներկայս։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. միութեան ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Café Petite Source*ի մէջ, մէթրօ Օտէօն։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.— 881.60։
Պրայիլա, Օ. Ա.— 200,
Պանեէօ, Մ. Մ.— 105։
Ռավիլ, Վ. Տ.— 70
Կրընոպլը, Օր. Մ.— 30։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդ. եւ վարխի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

*Stade Gaston Faralicq*ի *մէջ, 204 Ave. Jean Jaurès, Pantin*

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆ — ՕՐՈՒԱՆ ԹԱԳՈՒՀԻ՝ ՏԻԿ. ԷՍՄԷՐԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ 300 սկաուտներ եւ 60 մարզիկներ (Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ Լիոնէն), ինչպէս նաեւ հայ ախոյեաններ՝

ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ եւ ԽՏԻԿԵԱՆ

60 ՀՈԳԻՆՈՑ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5, 10, 20 ՖՐԱՆՔ

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր տոմսերը։ Դիմել՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գրասենեակը՝ 1 Rue Saulnier, Paris (9)

FABRIQUE DE TRICOTS DE LUXE

S. TERZIAN

Tel. Botzaris 22—98

20 Rue Mélingue, PARIS 19

Métro: BUTTES — CHOUMONT

PULL-OVER-GILET

Կ՚արտադրէ մեծ քանակութեամբ ճաշակաւոր եւ ընտիր բուրդէ պատրաստուած ամէն տեսակ թրիքօ հագուստներ։ Գաւառներէն եղած ապսպրանքները կը գործադրէ արագօրէն եւ խղճմտութեամբ։ Գինները անհամեմատօրէն աժան են։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

կը գոհացնեն ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները, դիւրամատչելի պայմաններով։

Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ, նուրբ ձեռագործի աշխատանքներ, օժիտի պատրաստութիւն։ Վարիչ խնամակալուհին այցելութիւններ կ՚ընդունի երեքշաբթի օրերը։

Օգտուեցէք առիթէն։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varices*ի* (վառիս) եւ hémorroides*ի* (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

ցիադէում (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ՚էսդի մէջտեղը)

Զ. Ո. Ո. միութեան Իսի-լէ-Մուլինոյի մասնաճիւղին ժողովը այս իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

EMPIRE մեւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտցի Աստուր Հէքիմեան, հօր անուն Միքայէլ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1927ին կը բնակէր հետեւեալ հասցէին՝ Hôtel de la Côte d'Or, Bld. de la Villette, No. 80bis, Paris (19)։ *Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։*

— Արսէն Համբարձումեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջորդին Գրիգոր Պէտիկեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Փարիզ։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Արսէն Համբարձումեանի, Chez Mr. Granger. La Benardière. Commune Luzé. Rilly sur Vienne (Indre et Loire).

Պ. ՎԱՀԱՆ Գարագաշեանի հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի միջոցաւ ընկ. Ս. Վրացեանի։

ՀԱՅԵՐ

ԱՅԼԵՒՍ ՎԱՐՁՔ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ

Անմիջապէս տէր եղէք գեղեցիկ հողաբաժնի մը, Սէվրանի կայարանէն 300 մեթր հեռու, Փարիզէն (կար տիւ Նորէն) 13 քիլոմեթր, 20 վայրկեանի ճանապարհ, օրական 150 շոգեկառք։

Լայն ծառուղիներու վրայ, ամէն դիւրութիւններով օժտուած հողաբաժիններ՝ անմիջապէս շինութեանց ձեռնարկելու համար։

Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Օդասուն շրջան։ Սէվրան քաղաքի ընդարձակումով ապագայի համար շահաւոր գործ։

փոխարժէքը՝ վճարելի 6 տարուան մէջ փոքր մասնավճարներով, Հայ ընտանիքներու համար մասնաւոր կարգադրութիւններ։

Մանրամասնութիւնները ձրի ստանալու համար, գրել՝ Mr ANDRÉ ISAMBERT, 98 Rue Boileau, Paris (16) կամ դիմել՝ Հինգշաբթի, Շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ, կիրակի ամբողջ օրը «AUX TRÈFLES», Ave. de Livry à Sevran (կայարանէն 300 մեթր հեռու)։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

CORDONNERIE « AKAP »

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-8[illegible]

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակար միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *[illegible] տը Շէնի։* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

67.— ԳՈՎՔ ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ուզեցի քննութեան համար անգամ մը տեսնել այդ համաձայնագրին պատճէնը։ Սակայն ինծի ժամանակ չէին ձգեր ուսումնասիրելու զայն եւ շարունակ ետ կը պահանջէին, առարկելով որ կ՚ուշանայ վաւերացումը։ Զանազան պատրուակներով յետաձգեցի, որպէսզի կարենամ որոշումը փոխել։

Առտու մը, դեռ նոր արթնցած էի եւ երեսս կը լուայի, ոչ իսկ տակաւին հագուած, երբ լուր տուին թէ օտարական մը կը սպասէ ինծի հիւրանոցը։ Արդարեւ այնտեղ կար մէկը, զոր բնաւ չէի ճանչնար։ Հարցուցի թէ ո՞վ էր եւ ի՞նչ կ՚ուզէր։

— Կաշկանէի գործով եկած եմ։ Երբ մենաշնորհը առնենք, ձեզ գոհ կը ձգենք։ Կը խնդրեմ, որ առայժմ չմերժէք այս փոքրիկ նուէրը։

Եւ չէք մը երկարեց ինծի։ Հրաման մըն էր ինծի 100,000 ոսկի վճարելու, երբ մենաշնորհը ստորագրուէր։

Սովորութիւնս է վռնտել բոլոր անոնք, որ ինծի կաշառք կ՚առաջարկեն։ Առիկա ամէն մարդ գիտէր եւ մէկ տարի ամբողջ ոչ ոք կաշառք առաջարկած էր ինծի։ Պէտք վռնտէի այս Ֆրանսացին ալ, բայց օտարական էր, գիտ չէր ճանչնար։ Ան գիտէր որ Թուրքիա հռչակաւոր դարձած էր իր կաշառակերութեամբ։ Մերժեցի չէքը։

— Սխալմամբ, փոխանակ «Էմանէթ մէճլիսի» նախագահին յանձնելու, ինծի բերեր էք այս դրամը, ըսի։

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, ըսաւ Ֆրանսացին, կարելի՞ է միթէ սխալիլ։ Դուք Քաղաքապետութեան քարտուղարը չէ՞ք։ Ձեզի համար է այս դրամը։

Մենաշնորհի որոշումը փոխել տալու համար՝ պէտք էր վաւերաթուղթ մը ունենալ, ուստի առի եւ գրպանս դրի այդ չէքը։

— Էմանէթ մէճլիսի անդամներէն ոեւէ մէկը դրամ չէ՞ առած, այն ատեն ես ի՞նչ ընեմ։

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, կարելի՞ բան է ատիկա։ Ապո՞ւշ ենք մենք։ Մէկը գոհ, միւսը դժգոհ ձգելով գործ կը քալէ՞։ Հանգիստ եղէք, ամէնուն ալ տրուած է իրենց բաժինը։

Ֆրանսացին շատ գոհ մնաց։ Խնդալով, նոյնիսկ կարծես պորտ խաղցնելով մեկնեցաւ։

Յաջորդ օրը համաձայնագրին ամէնէն աւելի քննադատելի յօդուածներուն մասին կարծիքներս գրի առի եւ ղրկեցի համապատասխան մարմնին։ Քաղաքապետական ժողով գումարուեցաւ։ Խորհրդակցութեան ընթացքին տեսայ որ բոլոր անդամները համաձայն էին նոյնութեամբ ընդունելու։

Մէջտեղ հանեցի չէքը։ Բաժնուած միւս չէքերուն մասին ինչ որ ըսաւ Ֆրանսացին, կրկնեցի բոլորին առջեւ։ Աղմո՛ւկ մը բարձրացաւ ժողովին մէջ։

Վերջապէս ընդունուեցաւ մերժել համաձայնագիրը։ Եւ սակայն այս պարագան շատերուն անձնական շահուն վնաս պատճառած էր։ Հետեւաբար սկսան ինծի դէմ դառնալ։

Ստիպուեցայ հրաժարիլ Քաղաքապետութեան քարտուղարութենէն։ Քաղաքապետը անձնապէս միջամտեց, քովս եկաւ եւ ստիպեց որ պաշտօնիս գլուխը վերադառնամ։

Ապաշնորհաբար Կայսեր աւագ քարտուղար Օսման պէյի ճաշի հրաւէրն ալ կապ ունէր այս խնդրին։ Որովհետեւ ժամանակ մը յետոյ Օսման պէյի բարեկամը գործակատար Հաճի Մահմուտ էֆէնտի բարապան մը ղրկելով, դարձեալ Պալատ հրաւիրեց զիս։ Ներս մտայ չմտայ, ջղայնութեամբ սկսաւ գլխուս կարդալ՝

— Հասկցանք, որ կ՚ուզէք ամէնուն հետ կռուիլ։ Պաշտօնեաները կ՚ամբաստանէք կաշառակերութեամբ։ Աշխարհի վրայ կրնա՞ք երկիր մը ցոյց տալ, ուր կաշառքը անծանօթ ըլլայ։ Կաշառքը բնական բան մըն է, նոյնիսկ նուէր մըն է։ Պաշտօնեաներուն ամսականը քիչ է։

Անոնք շուտ կը կատարեն կառավարական գործերը, երբ շաղ առնեն։ Ի՞նչ վնաս կայ ատոր մէջ։ Սուլթանն ալ, որ կը շիտակ գործը, դժգոհ չի մնար ասկէ։ Ես անձնապէս կաշառակեր չեմ, ընդունիր կաշառքը, եւ սակայն չեմ հաւնիր այս ձեր վարմունքին։ Եթէ կարծէք թէ պաշտօնեաները կաշառակերութեամբ արատաւորելէ դուք կրնաք բարձրանալ, կը սխալիք։ Այսքանը միայն գիտցէք, որ թանը կը պաշտպանէ ձեր արատաւորած մարդիկը։ Լաւ կ՚ըլլայ, որ քաղաքապետութեան մէջ պաշտօնեաներուն հետ, քաղաքապետական ժողովի անդամներուն հետ շնորհքով վարուիք։

Զկրցայ պահել պաղարիւնս եւ ջղայնութեամբ պատասխանեցի։

— Եթէ ինծի լաւ չըլլայ, ի՞նչ կ՚ըլլայ։ Ես չեմ կրնար լռել, տեսնեմ որ երկրին շահերը կը զոհուին անձնական շահերու։ Անցեալ օր այս պատճառով հրաժարեցայ Քաղաքապետութեան քարտուղարութենէն։ Հիմա եւս պատրաստ եմ հրաժարելու։ Ծանօ՞թ էք Կաշկանէի խնդրին. Թիւ կաշառքի պատմութեան։ Պաշտօնական Թուրքիոյ ոչ յարգը ալ պատիւը ըլլայ ներսը, ըլլայ դուրսը։

Հաճի Մահմուտ էֆէնտի նահանջեց.

— Ո՛չ, տղաս, ո՛չ. ինչո՞ւ հրաժարիս։ Նպատակս քեզի հայրական խրատ մը տալ էր։ Աստուծմով երկրին մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանես։

Բաժնուեցայ, հեռացայ։

Կաշառքը Ապտիւլ Համիտի շրջանին հոմանարակի երեւոյթ մը ցած էր։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
12 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1671 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՏՄՏՈՒՔ

Մեր առօրեայ կեանքին հարազատ պատկերը՝ «Յառաջ»ի Ջայներ Գաւառէն»ը։

Պոլսոյ մէջ ալ ունէինք այդպիսի բացատրութիւններ, — պատմելու համար բազմութիւններու տառապանքը՝ վայրենաբարոյ, արիւնռուշտ իշխանութեան մը թաթին տակ։

Այսօր իշխանութեան խնդիր չկայ, այլ գործի եւ հացի։ Սուր ցաւեր, որ կ՚արձանագրուին օրը օրին։

Ոգեւորիչ տեղեկութիւններ ալ չեն պակսիր, — ճիգեր՝ տոկալու, տեւելու իբրեւ համայնք։ Դիմադրաւելու ամեն խոչընդոտներու եւ համայնակուլ փորձութեանց։

Բայց, 1927էն ի վեր, տնտեսական տագնապի մղձաւանջն է որ ամէնէն աւելի կը զբաղեցնէ մեր թղթակիցները։

Փոթորիկ մըն էր այդ շրջանի տագնապը։

Սկսած՝ 1926ի աշնան, գործազրկութիւնը սաստկացաւ եւ 1927ի առաջին վեց ամիսներուն դարձաւ ճշմարիտ պատուհաս մը։ Պաշտօնական արձանագրութիւնները 90,000 կը հաշուէին գործազուրկներուն թիւը, բայց իրականին մէջ քսան անգամ աւելի էր։

Յետոյ յառաջ եկաւ մեղմացում, եւ կացութիւնը հետզհետէ դարձաւ բնականոն։

Անցեալ տարուան վերջերը, եւ մանաւանդ այս տարի, տագնապը նորէն գլուխ ցցեց։ Ոչ 1927ի ուժգնութեամբ, յամրընթաց, բայց խորապէս զգալի։

Անցեալ ապրիլին, պաշտօնական արձանագրութիւնը արդէն կը հաշուէր 51,800 գործազուրկ։ Այսինքն անոնք որ նպաստ կը ստանային։ Իրականին մէջ, շատ աւելի մեծ էր տագնապին զոհերուն թիւը։ Ամէն տագնապի առեն, միշտ հարիւր հազարներ կան բոլորովին անգործ եւ չարձանագրուած, կրճատ ժամազին կամ աշխատանք ունեցողներ, Նպաստէ զրկուածներ եւն.։

Տագնապը սկսած էր մեղմանալ ապրիլէն յետոյ, մանաւանդ որ շատ մը քաղաքներ եւ գործարաններ չէին ազդուած։

Բայց ահաւասիկ նոր կացութիւն մը, վերջին շաբաթներու ընթացքին։

Օգոստոս 29ի ցուցակը պաշտօնական արձանագրութիւնը կը ցուցնէր 37,673 անգործներ.— 701 յաւելում մէկ շաբաթէն միւսը։

Անկէ ի վեր, յաւելումը կը շարունակուի։ Լուռ ու մունջ, բայց շօշափելի։

Բայց աւելի լաւ է թղթատել «Յառաջ»ի հաւաքածոն, քանի որ գործազրկութիւնը ամէնէն առաջ կը զարնէ օտարը, եւ մանաւանդ հայ աշխատաւորը։

Նոր տագնապը ամիսներէ ի վեր բոյնը կը քանդէ Տէսինի մէջ, — աւան մը Լիոնէն քսան վայրկեան հեռու, ուր 2-3 հազարնոց շէն գաղութ մը կ՚ապրէր (այժմ նօսրացած)։

Լիոնի մէջ, շատ մը հայրենակիցներ անգործ են 6-7ամիսէ ի վեր։ Պէլֆոռի մէջ գործազրկութիւնը օրէ օր կը սաստկանայ։ «Ամէնէն մեծ գործարանը շաբաթը չորս օր միայն կ՚աշխատցնէ։ Ատով ալ պիտի գոհանանք, եթէ տեւական ըլլայ»։

Վիէնի մէջ (Լիոնի շրջան), Փոնթ՝ Էվէքի կօշիկի գործարանը, որ չէր ազդուած մինչեւ հիմա եւ ուր 200 Հայեր կ՚աշխատին, սկսած է կրճատել աշխատանքի ժամերը։

Այսօր իսկ, Մարսէյլէն աշխատակից մը կը հաղորդէ նոյնքան սեւ լուրեր։ Վակոնի գործարանը արդէն սկսած է մասամբ ճամբել իր բանուորները, եւ առաջին առթիւ անտէրները, — մեր հայրենակիցները, որոնք մեծամասնութիւն կազմեն։

Այսպէս է, ուրեմն, կացութիւնը, քաղելով տասը օրուան թղթակցութիւններէ։

Քաղաքներ կան ուր տագնապը շատոնց մտահոգութեան մատնած է աշխատաւորները։ Քաղաքէ քաղաք տեղափոխութիւնները կը շարունակուին անընդհատ։ Տեղ մը հազիւ բոյն դրած, նորէն բեռ կապելու կը հարկադրուին բազմաթիւ հայրենակիցներ։ Ուրիշները դեռ կը տոկան, տապկուելով անորոշութեան մտմտուքին մէջ։

Տակաւին չենք խօսիր մայրաքաղաքին, Փարիզի մասին, ուր անգործութեան կենդանի պատմութիւնը կը պատմեն սրճարանները։

Անշուշտ կացութիւնը այնքան ծանր չէ, ինչպէս 1927ին։

Բայց այս անգամ մտմտուքը աւելի խոր հիմքեր ունի, քանի որ համաշխարհային տագնապը անհամեմատ ծանրացած է 1927էն ի վեր, տեսակ մը պաշարողական գօտի կազմելով Ֆրանսայի բոլորտիքը։

Աչքի առջեւ է Մեծն Բրիտանիոյ պատկերը։ Գերմանիան արդէն կը համրէ 4,195,000 անգործ (միշտ պաշտօնական հաշիւներով)։ Ամերիկան չգտաւ ինքզինքը, եւ հօթը միլիոնը ամէնէն չափաւոր հաշիւն է, իսկ վաղուան հեռանկարը՝ շատ աւելի մութ։ (կարդալ Ամերիկայի մեր աշխատակցին սեղմ ուսումնասիրութիւնը՝ Բ. էջին մէջ)։

Ո՞ւր է ելքը։

Մէկդի դնելով յոռետես կամ լաւատես գուշակութիւններ, պիտի յանձնարարէինք — ինչպէս ըրած ենք արդէն — որ Հայաստան երթալու պատեհութենէն օգտուին բոլորովին անճար, անելի մատնուած, երիտասարդ եւ ամուրի, բանուոր, հողագործ եւ արհեստաւոր տարրերը։

Թող գոնէ անոնք փրկուին օրուան հացի մտմտուքէն։

Շ.

ՖՐԱՆՔԵՒՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իրաքի ֆրանս. Ներկայացուցիչը Պ. Լէֆիվրէ Թեհրան մեկնեցաւ կարգադրելու համար Սուրիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ առկախ մնացած քանի մը հարցեր։

Պ. Լէֆիվրէ Պարսկաստանի ֆրանսական դիւանագիտական ներկայացուցչութեան հետ համախորհուրդ, բանակցութեան պիտի մտնէ պարսկական կառավարութեան հետ հետեւեալ հարցերու մասին.

1.— Տնտեսական եւ առեւտրական համաձայնութիւն.

2.— Սուրիացիներու եւ Լիբանանցիներու Պարսկաստանի եւ Պարսիկներու հովանաւորեալ երկիրներու մէջ բնակութիւնը։

3.— Դատական հարցեր։

ՅՈՅՆԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ՎԷՃԸ

Յոյնեւպուլկար վէճը հարթելու համար հելլէն վարչապետ Պ. Վէնիզելոս եւ պուլկար վարչապետ Պ. Մալինովի միջեւ կատարուած բանակցութիւնները, հակառակ Ֆրանսայի Ելմտական Նախարար Պ. Ֆլանտէնի միջամտութեան, ոչ մէկ արդիւնք տուած են եւ եղած ճիգերը անզօր մնացած են։

Բայց եւ այնպէս, Ժընեւի քաղաքական շրջանակները կ՚ենթադրեն եւ յոյս կը յայտնեն որ Պուլկարիա ի վերջոյ պիտի համամի որ տարակարծութիւնը բարեկամական եղանակով մը պէտք է հարթել։ Աթէնքի շրջանակները խորապէս դժգոհ են որ հակառակ իրենց հաշտարար տրամադրութեան, Պուլկարիա ոչ մէկ զիջում կ՚ուզէ ընել։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԴԺԳՈՀ ԱՓԻՈՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԷՆ

Ափիոնի մշակման եւ թմրեցուցիչներու վաճառման մասին Ժընեւի միջազգային համաժողովին մէջ սահմանափակման համաձայնութիւն մը գոյացած էր։ Համաձայնագիրը մասնակցող պետութեանց խորհրդարաններէն վաւերացուելէ վերջ, գործադրութեան պիտի դրուի։

Ժընեւի մէջ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը Պ. Ֆլանտէն յայտարարած է թէ համաձայնագիրը մօտերս Ֆրանսայի երեսփ. Ժողովին ու Ծերակոյտին պիտի ներկայացուի եւ յոյս ունի որ պիտի վաւերացուի։ Պարսկաստանի պատուիրակն ալ ըսած է թէ համաձայնագիրը շնորհաւորելի արդիւնք մըն է եւ թէ իր երկիրն ալ մօտ օրէն պիտի վաւերացնէ զայն։

Սակայն Ժընեւի համաձայնագիրը նպաստաւոր չէ նկատուած Թուրքիոյ ափիոնի վաճառականներուն կողմէ, որովհետեւ Թուրքիա ամէնէն շատ ափիոն արտադրող երկիրներէն է եւ իր արտադրութեան մէկ մասը միայն կրնայ արտածել, եթէ համաձայնագիրը գործադրուի։

∴ Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ ափիոնի գիները շատ ինկած են, բայց, հակառակ ասոր, գնորդ չկայ։ Գիւղերէն ափիոնի վաճառականներ Իզմիր եկած են արտածում կատարող վաճառականներուն հետ շփում ունենալու համար։ Գիւղացիները պատրաստ են քիլօն 5 ոսկիէն ափիոն ծախելու, եթէ մեծաքանակ գնող գտնուի։

ՎԱՂՈՒԱՆ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մեծ մարզահանդէսը տեղի կ՚ունենայ վաղը։

Մանրամասնութիւնները կարդալ Դ. էջ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՁՐԻ ՇՈԳԵՆԱՒ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԵՆ

Պ. Պ. Մալէզեան եւ Բաշալեան որոնք Ժընեւ մեկներ էին, տեսակցութիւններ ունեցած են Յունաստանի վարչապետին Պ. Վենիզելոսի եւ Պուլկարիոյ վարչապետին՝ Պ. Մալինովի հետ։

Պ. Վենիզելոս ջերմ ընդունելութիւն մը ըրած, եւ ինչպէս գրած էինք երէկ, խոստացած է, 5000 գաղթականներու դէպի Հայաստան փոխադրութեան գործին տրամադրել ձրի շոգենաւ՝ Սելանիկէն եւ Պիրէոնէն մինչեւ Պաթում։

Նոյնպէս, Պուլկարիոյ վարչապետը Պ. Մալինով, խոստացած է 1000հոգիի համար ձրի շոգենաւ տրամադրել Վառնայէն Պաթում, մէկ անգամէն փոխադրելու պայմանաւ, անմիջապէս որ անհրաժեշտ պատրաստութիւնները վերջանան։

Երկու վարչապետներն ալ, հրահանգներ հեռագրած են իրենց երկրի համապատասխան սպասարկութեանց։

Կը լսենք թէ Բարեգործականը եւ այլ օտար հաստատութիւններ, յանձն առած են հոգալ փոխադրութեան յարակից ծախքերը։

Կը մնայ ուրեմն շարժիլ։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Անգլիոյ խորհրդարանին առջեւ, ելմտական նախարարը, իր կարգին խօսք առնելով պարզեց երկրին ելմտական կացութիւնը։ Սնօտընի ճառէն կը յայտնուի թէ այս տարի, ելմտացոյցին բացն է աւելի քան 75 միլիոն ոսկի։ Իսկ յառաջիկայ տարի պէտք է նախատեսել 170 միլիոն, եթէ ներկայ վիճակը շարունակուի։

Ահա ամփոփումը Սնօտընի ճառին.— Եօթ տարիէ ի վեր, անգործներու նպաստի սնտուկը կը հանէր պահանջներուն։ Այս տարի սակայն, 100 միլիոն ոսկի աւելի ծախսուած է սովորականէն։ Փոխարէն սակայն, հասոյթները նուազած են։ Մօտ երեք միլիոն անգործներ կան։ Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, պետական հասոյթները նուազած են հարիւրին 20 համեմատութեամբ։

Բազմաթիւ գործարաններ, ստիպուած, գործաւորներու օրավարձքերը վճարեցին իրենց դրամագլուխէն։ Հարցը որ դրուած է, բազմաթիւ լուծումներ կը պարտադրէ, ծախքերը նուազեցնել, տուրքերը աւելցնել, կամ այս երկու միջոցները միանգամայն գործադրել։

Պետական հասոյթները նուազած են ներքին տուրքերէն 29 միլիոն, (4 միլիոնը մաքսատուրք), իսկ պատերազմական հատուցումներու գլուխէն 30 միլիոն 300 հազար, ընդամէնը ուրեմն 59 միլիոն 300 հազար ոսկի։

Կրկնելէ յետոյ թէ յառաջիկայ տարուան բացը պիտի ըլլայ 170 միլիոն, Սնոտըն կը յայտնէ թէ խորհրդարանին գնահատութեան ներկայացուած խնայողական ծրագրին 9/10րդ մասը ընդունուած եւ առաջարկուած էր նախորդ դահլիճին կողմէ։ Այդ ծրագիրը կը բովանդակէ կարեւոր խնայողութիւններ պատերազմական ծախքերու, պաշտօնէութեան թոշակներու, անգործութեան նպաստի գլուխներուն վրայ եւլն.։

Իսկ բացը գոցելու համար, կառավարութիւնը ստիպուած է տուրքերը աւելցնել։ Տուրքերու յաւելումով, այս տարի կարելի պիտի ըլլայ ստանալ 39 միլիոնի հասոյթ մը. իսկ յառաջիկայ տարի 80 միլիոն։

Նոյնպէս, յաւելում պիտի կատարուի նաեւ գարեջուրի եւ ծխախոտի մաքսատուրքին վրայ, ինչպէս նաեւ ներկայացումներու վրայ տուրքերը պիտի կրեն մօտ հարիւրին 17 յաւելում մը։

Այս կերպով կարելի պիտի ըլլայ գոցել այս տարեշրջանին բացը։

Երեսփոխանի մը հարցման պատասխանելով, ելմտական փոխ-Նախարարը պարզեց ֆրանքեւամերիկեան փոխառութեան պայմանները։ Փոխառութիւնները կատարուած են մէկ տարուան համար։ Գումարը կը հասնի 40 միլիոնի։

Խորհրդարանը ընդունեց արդէն գարեջուրի եւ ծխախոտի տուրքերու յաւելումը, որ անմիջապէս գործադրութեան պիտի դրուի։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կառավարութեան կողմէ հրատարակուած զեկուցագիր մը, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ ծրագրուած խնայողութիւններուն մասին, որոնց գումարը կը հասնի 70 միլիոն, 32,000 ոսկիի։

Թոշակներու վրայ, (Նախարարներ, երեսփոխաններ, դատաւորներ, պաշտօնեաներ, բանակ եւն.) 9 միլիոն 534 հազար։ Հանրային կրթութեան՝ 10 միլիոն 450,000, առողջապահական 1 միլիոն 250,000, ոստիկանութեան՝ 500,000։ Երկրագործութեան 1 միլիոն 383000։ Գաղթային գործեր 250000։ Անգործութեան սնտուկին փոխ՝ կէս միլիոն։

Անգործութեան սնտուկ.— 1) Նպաստներու նուազումէն՝ 25 միլիոն 800,000,— 2) գործատէրերու եւ բանուորներու ընկ. ապահովագրութեան տուրքերու յաւելումէն՝ 10 միլիոն։ Զանազան գլուխներէ 2,5 միլիոն։ Գումար 70 միլիոն 32,000 անգլ. ոսկի (8 միլիառ, 754 միլիոն ֆրանք)։

ՈՒ՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ՍԱԻՏ ՀԱԼԻՄԸ

Արաբ թերթ մը կը գրէ.—

«Աhա իւլ ճէտիտ, Սաիտ Հալիմ փաշայի մահուան շուրջ, Թրքական թերթերու մէջ հրատարակուած նոր պատմութիւնները արտատպելէ առաջ, հետեւեալ խմբագրական ծանօթութիւնները կուտայ.

Մեզի ծանօթ է որ համաշխարհային պատերազմի միջոցին, Թուրք կառավարութիւնը տեղահանեց բոլոր Հայերը իրենց հայրենիքէն եւ տարագրեց անապատները։ Տէր Զօրի անապատներուն մէջ հաւաքուած մէկ միլիոն հայութիւնը մորթել տուաւ առանց բացառութեան եւ խտրութեան։

Հայերը պատերազմէն վերջ, սեւ ցանկ մը պատրաստեցին, որուն մէջ կը գտնուէին Թուրք կառավարութեան մեծ եւ պատասխանատու անձնաւորութիւնները, որոնք մէկ միլիոն անմեղ հայութեան ջարդին վճիռը տուած էին, եւ որոշեցին զանոնք պատժել։ Անոնցմէ Թալէաթ փաշա սպաննուեցաւ Գերմանիոյ մէջ, Պեհաէտտին Շաքիր պէյ Իտալիա, Ճէմալ փաշան Թիֆլիս եւն.։

Սաիտ Հալիմ փաշան ալ մէկն էր անոնցմէ, որոնք որոշած էին Հայերու տեղահանութիւնը եւ արձանագրուած Հայերու սեւ ցանկին մէջ։ Հայերը իրենց վրէժը լուծելու համար, 1922ին, Իտալիոյ մէջ, գնդակի հարուածով մը վերջ տուին նաեւ ասոր կեանքին։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՐԼԻՆ

Պերլինի գերման թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Լավալի եւ արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի Պերլին այցելութեան ընթացքին, խօսակցութիւնը գլխաւորաբար պիտի դառնայ ֆրանքեւգերման տնտեսական համաձայնութեան յանձնախումբի մը կազմութեան շուրջ։

Այս յանձնախումբը բաղկացած պիտի ըլլայ մասնագէտներէ, որոնց գործը պիտի ըլլայ ուսումնասիրել երկու երկիրները հաւասարապէս շահագրգռող տնտեսական հարցերը։

Գերման աջակողմեան մամուլը կը շարունակէ խստօրէն դէմ արտայայտուիլ Պերլինի տեսակցութեան։

ԿԱՆՏԻ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

Կանտի երէկ առտու Մարսէյլ հասաւ շոգենաւով։

Ամէն պատահականութեան հանդէպ, ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առեր էր, արգիլելու համար շոգենաւին մուտքը բոլորին առջեւ, բացի նաւային ընկերութեան պաշտօնեաներէն։

Փարիզէն, Լոնտոնէն, Էտինպուրկէն եւ զանազան մայրաքաղաքներէ Մարսէյլ խուժեր էին բազմաթիւ հնդիկ ուսանողներ, ղիմաւորելու հնդիկ ազատագրութեան առաջեալը։

Կանտի, Մարսէյլէն Փարիզ մեկնեցաւ ժամը 3ի ճեպընթացով, որ Փարիզի կայարանը կը հասնի յաջորդ առտու ժամը 6,25ին։

Կանտի խոստացած է Փարիզ վերադառնալ, այցելելու համար գաղթային ցուցահանդէսը։

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կը հաղորդենք մահը Պ. Յակոբ Խանզատեանի, հայր՝ ծանօթ աշխարհագիր Պ. Ջատիկ Խանզատեանի։

Հանգուցեալը, որ մնաց իր ծերութեան մէջ, ամբողջ երեսուն տարի նուիրուած էր ուսուցչական ասպարէզին, Իզմիրի եւ Մանիսայի շրջանին մէջ։ Ջերմապէս կապուած հայ լեզուի եւ ազգ. պատմութեան, մինչեւ վերջին վայրկեանը ձեռքէ չէր ձգեր փարիզի հայերէն թերթերը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, շաբաթ, ժամը 11ին, Հայոց եկեղեցին։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԵՆ

ԱԶԴԱՐԱՐ ՁԱՅՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ

Գերմանիոյ սնանկութեան սպառնալիքին յաջորդեց Անգլիոյ ելեւմտական սուր տագնապը, կարծես ապացուցանելու համար թէ՝ տնտեսական ծանր մտահոգութիւններն ու գործազրկութեան աճելի հետեւանքները խտիր չեն դներ յաղթականի եւ պարտեալի, երկրամասերով ու գաղթավայրերով հարուստ Անգլիոյ եւ Եւրոպայի կեդրոնը արգիլափակուած Գերմանիոյ միջեւ։

Աղէտը հետզհետէ կը ծաւալի եւ կը դառնայ իրօք համաշխարհային, մինչեւ իսկ աւելի մեծ համեմատութեամբ՝ քան էր 1914-1918ի ընդհանուր պատերազմը։ Անոնք որ իրերու բնականոն ընթացքը առարկայօրէն դիտելու կարողութիւնն ունին, կը տեսնեն որ բոլոր մեծ ու փոքր երկիրները կարգի վրայ են եւ անխուսափելիօրէն պիտի դիմաւորեն ճգնաժամային շրջաններ։ Եւ եթէ լըջօրէն ծրագրուած հակամիջոցներ ձեռք չառնուին այս ընդհանուր աղէտին դէմ, դրամատիրական կարգերու փլուզումը պիտի գայ շուտով։

Մասնաւորաբար վերջին ամիսներու ընթացքին, երբեմն լսուեցան նման ազդարար ձայներ, յատկապէս աշխատաւորական կազմակերպութիւններու փարիչ շրջանակներէն, բայց ըստ երեւոյթին չափազանցութիւն համարուեցան այսօրինակ միտքերը, եւ պետական մեքենան վարողները դիմեցին ծանօթ կիսամիջոցներուն,— հանրօգուտ շինութեանց նոր ձեռնարկներու ծրագիր, գործազուրկներուն օգնութեան հասնելու պատրաստութիւններ, աշխատավարձերը չկրճատելու ջանքեր, գործազրկութեան դէմ պետական ապահովագրութեան առաջարկներ եւայլն։

Կասկած չկայ որ այս կիսամիջոցները իրենց հետ կը բերեն առժամեայ մեղմացումներ այն մեծ աղէտին, որուն լուծին տակ կը հեծեն միլիոնաւոր բազմութիւններ։ Սակայն անոնք տարբեր բան մը չեն՝ քան խլիրդէ տառապողի մը ցաւերը մեղմելու համար գործածուած զանազան տեսակի ճառագայթները։ Ընկերային այս խլիրդն ալ օրէ օր աւելի ու աւելի խորերը կը մխրճէ իր ցանցերը եւ կը սարսէ դրամատիրական կարգերու հիմերը, նորանոր դիտողներու տեսանելի դարձնելով մօտալուտ փլուզումը, եթէ ժամանակին չգտնուի ընկերային այս մաշցու հիւանդութեան հակազդող շիճուկը։

Հիմա գրեթէ անվիճելի ճշմարտութիւն կը նկատուի այն պնդումը թէ տնտեսական ու ելեւմտական ներկայ տագնապը բնաւ չի նմանիր իր նախորդներուն, սահմանափակուած չէ այս կամ այն երկրամասով ու չունի ժամանակաւոր հանգամանք։ Դեռ աւելին. եթէ մինչեւ իսկ վերոյիշեալ կամ անոնց նման կիսամիջոցներով երկրի մը վարիչները յաջողին վերջ տալ այս տագնապին եւ սկիզբը դնել բարգաւաճ նոր շրջանի մը, վերջինը շատ կարճատեւ կեանք մը միայն պիտի ունենայ։

Նման եզրակացութիւններու տեսակէտէն, չափազանց ուշագրաւ են կարծիքները երեք ուսուցչապետներու, որոնցմէ երկուքը համբաւ վայելող տնտեսագէտներ են, իսկ երրորդը Հարվըրտ համալսարանի փիլիսոփայական բաժնի ուշագրաւ դէմքերէն է։

Տնտեսագէտներէն մէկը՝ Ճ. Ռ. *Սըմիթ*, *Դարաշրջանի մը վախճանը* խորագրով յօդուած մը հրատարակած է Նիւ Եորքի The Survey (*Ուսումնասիրութիւն*) ամսագրի յուլիսի թիւին մէջ։ Միւսը՝ Ուօլլաս Տընհէմ, տեսուչ Հարվըրտի առեւտրական բաժնին, վերջերս հրատարակած է գիրք մը՝ Business Adrift (*Ալեծածան Առեւտուր*), որ կը պարունակէ բազմաթիւ փաստեր՝ հաւաքուած զանազան վիճակագրութիւններէ, բոլորն ալ տնտեսական աշխարհէն։ Երրորդը Ա. Ն. Հուայթհէտ, գրած է վերջին *գրքին* յառաջաբանը՝ *խտացած տողերու մէջ տալով իմաստասէրի մը մտածումները*։

Մեր նպատակէն դուրս է թարգմանաբար տալ այս յառաջաբանը *կամ ամփոփ կերպով վերարտադրել* վերոյիշեալ ամսագրին հրատարակած եւ մեր ուշադրութիւնը գրաւող յօդուածը։ Աւելի քիչ կրնանք մտածել նոր հրատարակուած գրքի մը արժէքաւոր փաստերը «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթացնելու մասին։ Օրաթերթի մը ծաւալը կը թոյլատրէ կանգ առնել շատ կարեւոր եւ ընդհանուր եզրակացութիւններու վրայ միայն։

Կ'ապրինք գիտութեան դարը, որուն զաւակն է մեքենականութիւնը, այսինքն դարաշրջանը ածուխի, մեքենական ուժի, պողպատի եւ ելեկտրականութեան։

1918ին, երբ այս մեծ հանրապետութեան բնակիչներէն 4ուկէս միլիոն երիտասարդներ ռազմաճակատը կը գտնուէին, երկրին մէջ մնացողները ո՛չ միայն բաւարարեցին պատերազմիկներու բազմատեսակ կարիքները, այլեւ խաղաղ բընակչութեան բոլոր պահանջները։ Այդ շրջանին Միացեալ Նահանգներուն մէջ ո՛չ գործազուրկ կար, ո՛չ չարաչար աշխատանք, ո՛չ ալ որեւէ տեսակի զրկանք։

Անցան տարիներ։ Միլիոնաւոր մարդիկ վերադարձան ռազմաճակատներէն, ծնունդները սաստցան իրենց բնականոն ընթացքը, մահերը սկսան պակսիլ՝ իբր հետեւանք բժշկական գիտութեան զարգացման։ Մինչ մէկ կողմէն մարդիկ բազմացան, միւս կողմէն մեքենաները կատարելագործուեցան։ Արդիւնաբերական կարգ մը հաստատութիւններ վերջին տասնամեակին վերակազմուեցան այնպէս որ՝ այժմ մէկ մարդ կրնայ տեսնել տասը տարի առաջուան հարիւր մարդուն գործը։ Իսկ այսպիսի յառաջդիմութիւններ, որոնք կը կրկնապատկեն, կ'եռապատկեն, կը քառապատկեն կամ կը տասնապատկեն մէկ մարդու արտադրական կարողութիւնը, դարձած են ամենօրեայ սովորական երեւոյթներ։ Եւ ասոնք ոչ միայն գործարանային արդիւնաբերութեան, այլեւ դաշտային մշակութեան ու ագարակային կաթնատնտեսութեան մէջ։

Ճիշդ է որ մեքենաները հրաշքներ կը գործեն, բայց իրենց հետ կը բերեն նաեւ մեծագոյն աղէտներէն մէկը։ Մէկ կողմէն անոնք կը դիւրացնեն մարդոց գործը, միւս կողմէն շատերը կը զրկեն աշխատանք գտնելու հնարաւորութենէն։

Շտեմարանները լեցուն են ցորենով, ածխահանքերու մօտիկները՝ վառելանիւթով, պահեստները՝ ամէն կարգի ապրանքներով, բայց միլիոններ զրկուած են բաւարար սնունդէ, հագուստ ու բնակարանային յարմարութիւններ ունենալու կարելիութենէն։

Ամէն ինչ պէտք եղածէն աւելի է, — շէնք, ինքնաշարժ, «րատիօ», բնակարանային յարմարութիւններ, ճանապարհ, երկաթուղի, գործատեղիներ՝ իրենց մեքենականութեամբ։ Այսպէս, օրինակ, Միացեալ Նահանգներու կօշիկի գործարանները կրնան արտադրել տարեկան 900 միլիոն զոյգ կօշիկ, մինչ բնակչութեան պահանջն 300 միլիոն միայն։ Աղիւս պատրաստող մեքենայով մէկ մարդ կրնայ ժամական 40,000 աղիւս թափել, մինչ առաջ նոյն մէկ մարդը օրական 450 աղիւս միայն կրնար շինել։ Նոյն երեւոյթը նկատելի է բոլոր արտադրութիւններու մէջ։

Վերջին ամիսներու ընթացքին ալ տեղի ունեցած են մեքենաներու կատարելագործումներ։ Այսպէս, օրինակ, գործարան մը վերջին 12 ամիսներուն կրցած է 100ին 60 բարձրացնել իր աշխատաւորներուն արտադրական կարողութիւնը։ Եւ եթէ նոյն ընկերութիւնը շարունակէ նոյն ձեւով աշխատցնել իր գործաւորները, յառաջիկայ տարի 100ին 60 աւելի ապրանք կ'արտադրէ, եւ այդ առանց մէկ հատիկ նոր աշխատաւոր աւելցնելու։

Կայ, ուրեմն, ամէն կարգի ապրանքներու առատութիւն, բայց կը պակսի զանոնք շուկայ հանելու կարելիութիւնը, որովհետեւ միլիոնաւոր բազմութիւններ՝ որ պէտք ունին այդ ապրանքներուն, զուրկ են գնելու կարողութենէն։

Այս բոլորէն կուգանք այն եզրակացութեան թէ՝ մենք կ'ապրինք վերջին օրերը տնտեսական դարաշրջանի մը, որուն յատկանիշն է *Ազատ Մրցակցութիւնը*, եւ որ իր սկիզբը կ'առնէ 18րդ դարու վերջին քառորդին, Ադամ Սըմիթի ծանօթ տեսութեամբ։ 150 տարուան կեանքէն յետոյ՝ խախտած են այդ տեսութեան վրայ հիմնուած դրամատիրական ներկայ կարգերու հիմերը, որովհետեւ ազատ մըրցակցութիւնը սպառած է միլիոնաւոր բազմութիւններու գնողական կարողութիւնը։

Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է խօսիլ ազատ մրցակցութեան *մասին, երբ իրար դէմ կանգնած են* անհաւասար ուժեր. *մէկ կողմը*՝ գործազուրկ եւ անօթի մարդիկ, միւս կողմը՝ միլիառ տոլարներով կազմուած սակաւաթիւ ընկերակցութիւններ, որոնք իրենց ուզած ձեւով կը վարուին առաջիններուն հետ, — գործէ կը հանեն, աշխատավարձերը կ'իջեցնեն, ապրանքներուն գինը կ'որոշեն եւայլն։

Ազատ մրցակցութեան տեսութիւնը սնանկացած է այլ եւս. անհրաժեշտ է գտնել տնտեսական նոր սկզբունքներ եւ ստեղծել նոր կարգեր։

Գործնական կեանքի մէջ այդ սկզբունքը սկսած է արդէն ենթարկուիլ սահմանափակումի։

Այսպէս, օրինակ, կառավարական մէկ կարգադրութեամբ՝ ո՛չ միայն որոշ չափ դրուած է այս երկիրը ներածուող քարիւղի քանակին, այլ և մասնաւոր համաձայնութեամբ մը սահմանափակուած է անոր արտադրութիւնը երկրին մէջ։

Շաքարի արտածումին սահմանափակումը ճշդող համաձայնութիւնը, որ շահագրգռուող բոլոր պետութիւններու ներկայացուցիչներուն կողմէ վերջին մայիս 9ին 5 տարուան համար ստորագրուեցաւ Պրիւքսէլի մէջ, ազատ մրցակցութիւնը սահմանափակելու մէկ այլ փորձն է՝ միջազգային գետնի վրայ։ Այս համաձայնութեան պիտի յաջորդէ, անշուշտ, շաքարի արտադրութեանց սահմանափակումը զանազան երկիրներու մէջ։

Վերջերս յայտնի եղաւ որ Մ. Նահանգներու այս տարուան բամպակի հունձքը շատ առատ պիտի ըլլայ, այնպէս որ այդ ապրանքին գինը պիտի կրէ մեծ անկում։ Կանխելու համար նման անկում մը, «Ֆարմ Պօրտը» յանձնառու եղաւ իր պահեստներուն մէջ ամբարուած բամպակէն մէկ հատ իսկ չծախել, եթէ բամպակ մշակողները համաձայնին փճացնել իրենց հունձքին մօտաւորապէս 1/3ը։ Շահագրգռուողներէն ոմանք տրամադրութիւն ցոյց տուին ընդունելու այդ առաջարկը, ուրիշներ ընդդիմացան։ Ի՛նչ ալ ըլլայ, սակայն, այս առաջարկին արդիւնքը, անիկա կը մնայ ազատ մրցակցութիւնը սահմանափակելու մէկ նոր փորձ, հոգ չէ թէ ուշ մնացած։

Այս սկզբնաւորութիւնները պէտք է զարգացնել եւ հասցնել այն *աստիճանին որ*՝ արդիւնաբերութեան բոլոր ճիւղերը *հակակշռի* տակ առնուին, նկատի ունենալով հանրութեան շահերը եւ բարօրութիւնը։

Անգամ մը որ ընդունուի թէ՝ նպաստաբաշխութիւնը չի հասցներ ցանկալի նպատակին եւ գործազրկութիւն կոչուած աղէտին միակ դարմանը բոլոր աշխատունակներուն գործ ապահովելն է, բոլոր տեսակի վարիչները իրենց ջանքերը կը կեդրոնացնեն մէկ կարեւոր գործի վրայ, — ազդու եւ բանաւոր կանխատեսութեամբ առաջնորդութիւն, որ ունենայ իր սեփական իմաստասիրութիւնը, ծրագիրը եւ ապագայի մասին մտածելու ինքնուրոյն մեթոտը։

Այս ճանապարհով միայն կարելի կ'ըլլայ հաւասարակշռել *մատուցումն ու խնդրանքը*, հակակշռի ենթարկել *արդիւնաբերութեան* բոլոր ճիւղերը եւ վերջ տալ մարդկութեան մէկ մեծ տոկոսի նիւթական զրկանքներուն։

Հետզհետէ կը բազմանան ազդարար ձայները, նաեւ ներկայ ընկերային կարգերուն ոչ-հակառակորդ շրջանակներէն, ինչ որ աւելի կը զօրացնէ աշխատաւորական դասի պաշտպաններուն դիրքը։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

6.— ԱՆՋՐՊԵՏԸ

Որքան ալ չքմեղանք փորձենք, անջրպետ մը կայ։

Անջրպետ մը որ վաղուց է բացուած հայութեան երկու հատուածներուն միջեւ։

Է՛հ, ճիշդ է, ան տեսակ մը հայկական հին ախտ է։ Մեր ո՞ր հին նախարարութիւնն էր որ հաշտ էր միւսին հետ, ու կը հանդուրժէր անոր։ Մեր ո՞ր գաւառն է որ չի խորշիր միւսէն մինչեւ այսօր։ Պոլսեցի-գաւառացի հին վէճը։ Վանը կրցա՞ւ Մշեցին սիրել, ու Սասունցին՝ Պիթլիսը։ Շուշին ի՞նչ աչքով կը դիտէ Թիֆլիսը, Երեւանը՝ Բագուին։ Նոյնիսկ գաղութներու մէջ թեթե՞ւ ցաւ է հին ու նոր գաղթականի միջեւ սերմանուած ատելութիւնը։

Ռուսահայ-Թրքահայ խնդիրը իրար չսիրելու, իրար ատելու հարց չէ։ Իրար չճանչնալու, իրար արհամարհելու՛ հարց է։ Փոխադարձ արհամարհանքն է որ ոգիի պէս կը բանի։

Անջրպետը ատկէ՛ կուգայ։ Գոյութիւն ունի՛ անիկա, որքան ալ ծածկել փորձենք ճառով ու երգով։ Վէրքը այնպէս դիւրաւ չի փակուիր։

Վարանդեան անգամ մը կը գրէր *շաբաթաթերթ* Ազատամարտի մէջ։

— «Թրքահայ մտաւորականը — հազուադիւտ բացառութեամբ — չի ստանայ կովկասահայ թերթ ու հանդէս, չի գնի եւ գրքեր նոյն բարբառով։ Եւ հակադարձաբար։ Կովկասահայ *ինտելիգենտը* (*խօսք* ընդհանրութեան *մասին է, թէ մէկ* եւ թէ միւս դէպքում) մի առանձին դժկամակութեամբ ձեռք կ'առնէ արեւմտեան բարբառով հրատարակութիւններ, որոնց լեզուն հասկանալու համար՝ նա պէտք է բաւական ճիգ գործ դնէ։ Երկար ժամանակ Սիամանթօի գեղեցիկ եւ ուժեղ ոտանաւորները կատարեալ անտարբերութեան էին մատնուած Ռուսահայ մամուլի մէջ. երբեմն նոյնիսկ տեղում էին ծաղրական ու անարգական բացականչութիւններ նրանց *հասցէին*։ Լեզուն է *պատճառը*,— լեզուն՝ որ այնքան խորթ է հնչում Ռուսահայի ականջին։ Անշուշտ նոյն վիճակում է Թիւրքահայ եւ մանաւանդ Պոլսահայ ընթերցողը՝ հանդէպ մեր Իսահակեանների ու Թումանեանների։ Դա մի կատարեալ դժբախտութիւն է... իւրաքանչիւրին անտարակոյս աւելի մօտ է իր շապիկն ու օճախը — չենք ուրանում հոգեբանութեան այդ տարրական օրէնքը։ *Բայց կայ* եւ լեզուի անջրպետը, որ ահագին դեր է խաղում այդ տխուր անտարբերութեան մէջ։ Զարմանալի չի, որ մինչեւ Թիւրքահայ համալսարանականն ու գրագէտը (զանց ենք առնում սակաւաթիւ անհատներին, որ ապրել ուսել են կովկասում) խիստ աղօտ գաղափար ունի Կովկասահայ գրականութեան ու հրապարակախօսութեան մասին։ Շատ-շատ՝ գիտեն՝ — այն ալ բաւական մակերեւութօրէն — Րաֆֆիին, Պատկանեանին, Ահարոնեանին, որոնք իրենց գրուածքներում Թիւրքահայի վիշտն են երգել։ Կրկնում ենք սա մի ահագին տարականոնութիւն է, որ մեղմելու, վարագուրելու պէտք չունինք։ Անջրպետը կայ։»

Այո, կայ Վարանդեանի մատնանշած անջրպետը, բայց ճիշդ չեն իր ցոյց տուած շարժառիթները։ Ճիշդ չեն երեւոյթները զորս յառաջ կը բերէ։

Ճիշդ չէ նախ անոր համար որ արեւմտահայ մտաւորականը այնքան ալ անտեղեակ չէ ռուսահայ գրականութեան, որքան ռուսահայ մտաւորականն է մերինին։ Վարանդեանի ճանչցած քանի մը ուսանողներուն վրայ կարելի չէ ձեւել մեր մտաւորականութիւնը։ Հետեւաբար սխալ էր հաշուել թէ թրքահայ մտաւորականը կը դժկամակի ձեռքը ռուսահայերէն գիրք ու թերթ առնել։ Թող ընկեր Վարանդեանը վստահ ըլլայ թէ մեր մտաւորականութիւնը, այլ աւելի համեստ խաւերն անգամ կը սիրեն ու կը կարդան ռուսահայ հեղինակները։ Թող ան վստահ ըլլայ նաեւ որ իր գրքերը եթէ սպառած են այդքան դիւրաւ, Թրքահայ ընթերցողին կը պարտի։ Եթէ մեր ընթերցողները ձեռք չէին առներ օրինակի համար Բաշխի Իշխանեանի գրածները՝ անոնց տարբեր բարբառով ըլլալուն համար չէր, այլ իրենց այլանդակ լեզուին համար։ Վարանդեան իր ժողովրդականութիւնը մեր մէջ՝ իր հաճոյ լեզուին կը պարտի։

Սխալ էր նաեւ բարբառներու տարբերութիւնը շարժառիթ ցոյց տալ հոգիներու միջեւ բացուած անջրպետին։ Բարբառները իրենք արդիւնք են պայմաններու, որոնցմէ կը բխի եւ այդ անջրպետը։ Տարբեր միջավայր, տարբեր դրացի ու տարբեր կլիմայ, ասոնք են տարբեր բարբառ ստեղծած, ասո՛նք են բացած եւ անջրպետը։ Յետոյ բարբառը լեզու ըսել չէ. լեզուն, այո՛, կապ մըն է. ան կը միացնէ ազգի մը զաւակները, եւ նոյնիսկ կապ կը ստեղծէ տարբեր ազգերու միջեւ։ Բարբառը միեւնոյն լեզուին մէկ երանգն է միայն, եւ այդ ուժը չունի։

Լեզուն իսկ յաճախ, իր ուժը կը կորսնցնէ՝ երբ աւելի զօրաւոր ազդակներ մէջ մտնեն։ Տարբեր շահեր չէ՞ն կրնար դէմ դիմաց հանել Անգլիան ու Ամերիկան. Շէյքսփիրը կրնա՞յ անգլեւամերիկեան պատերազմի մը առաջքը առնել՝ որովհետեւ երկուքին ալ կը խօսի։ Պեռնի բնակիչները չէ՞ն կրնար սուրին սուրինի գալ Գերմաններուն հետ Ֆրանսացիներուն սիրոյն։

Եթէ լեզուները յաճախ նկուն կը մնան՝ գերագնահատելու չէ բարբառներուն ուժը։

Անջրպետը անոնցմէ չի գար։ Ու բարբառները միացնելով չի գոցուիր երբեք։

Անցեալ տարի «Հայրենիք» օրաթերթի մէջ շատ հաճոյքով կարդացի Ալեքսանդր Դոնի ստորագրութեամբ յօդուած մը նոյն այս հարցի մասին։ Ան ալ, ինծի պէս, կը վախնայ որ բարի նպատակներով հրապարակ դրուած միացման խնդիրը քար գայթակղութեան կը դառնայ, «ստեղծելով մի նոր քաոս մեր գրականութեան մէջ այժմեան պայմաններում», եւ կը զգուշացնէ «այսօրուան պայմաններում միացման խնդիր յարուցանելէ», որովհետեւ, իր կարծիքով ալ «այդպիսի փորձ մը որ եւ է արդիւնքի չպիտի յանգի, եւ երկրորդը՝ պիտի նոր խճողումներ ստեղծի՝ երկրի եւ գաղութների միջեւ»։ Ըսել կ'ուզէ՝ աւելի պիտի լայնցնէ անջրպետը։

Յօդուածագիրը կը շարունակէր.

— «Եթէ այսօր մենք պայքարում ենք Խորհրդային իշխանութեան ստեղծած կամայական ուղղագրութեան եւ լեզուային աղաւաղումների դէմ, դա ոչ միայն նրա համար է որ հայագիտական տեսակէտից աղաւաղում է մեր գիրն ու լեզուն, այլեւ նրա համար, որ այդ կամայական ուղղագրութեան շնորհիւ, նրանք հայ ժողովրդին ուզում են կտրել առողջ գրականութիւնից, մեր ազգային մշակոյթը դարձնելով նրա համար դժուար ըմբռնելի, անհասկանալի։ Երբ այդ ենք հակառակորդի նկատմամ գիտակցաբար է ուզում մեզ մշակոյթից բաժանել, իրաւունք նենք մեզանից պահանջելու, գիտակցաբար չառնենք քայլեր րոնք այժմեան պայմաններում րող են նոր խճողումներ մտաւոր եւ հոգեկան յար թեան ժամանակ»։

Անջրպետը կա՛յ, դայն տարբեր բարբառները չէն. այդ անջրպետը փակելու յոյ լել բարբառներու միացումը անշուշտ պիտի ստեղծէ խճողումներ», այսինքն մարդ գիններու մէջ նոր կասկած վարանում պիտի ցանէ։ Պիտի ցնէ՛ անջրպետը։

Շատ իրաւամբ կը շեշտէր ռաջ»ի խմբագիրը.

— «Երբ այլեւս պատմ անցած է հատուածական խնդ ամբողջ հայ ժողովուրդը հաւա կը ձգտի մէկ նպատակի,— եւ միացեալ հայրենիք, բարբ րու հարցը չէ որ անջրպետ բանայ։ Արեւմտահայու ական լեզուն) շատոնց ընտելացած է ւելահայ բարբառին, եւ կ'ա որ արտասահմանի սակաւաթի ւելահայերն ալ քիչ մը համ վարժուէին մեր բարբառին։ քանի որ օտար լեզուներ կը վինք, պէտք է յանուն մեր յին գաղափարներու իրակա մեր հատուածներուձուլման եւ կուռ բանակի կազմութեան, Նաեւ մեր գրական բարբառնե

Չկամութիւնը բանանք, կ'ուզէ «Յառաջ»ի խմբագիրը։

Բայց չկամութիւնը չէ մի բաց կը պահէ անջրպետը։

ՍԻՐՈՒ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒ

Միջերկրականի չորացու Արուեստական ջրաբուխ Աշխարհի ամէնէն մեծ ջրա ւը.— Ջրհոր մը երկրագուն խորը.—

Միւնիխի քաղաքային երկր Հէրման Սօրկէլ ուսումնասիր մը կատարած է Միջերկրական բացման մասին։ Իր կարծիք մաձայն, Միջերկրականը 50 տարի առաջ բոլորովին գոց էր, որ իր տեսքը փոխուած է րալթարի եւ Կելիպոլուի նեղ րուն բաժանման հետեւանքով։

Այս գիտուն փրոֆեսօր կարծէ թէ կարելի պիտի ըլլայ Միջերկրական ծովը՝ երկու տակ շինելով. մէկը՝ Կելիպոլ միւսը Ճիպրալթարի մէջ, ջինին երկայնութիւնը 52 քի եւ բարձրութիւնը 320 մեթր։

Նմանօրինակ հսկայ ձեռն գլուխ հանելու համար, պէտք զգացուի 10 միլիոն խորանար հողի, եւ միլիոնաւոր աշխ բազուկներու, ինչ որ անգործ ներկայ տագնապալի շրջան մեծ օգտակարութիւն պիտի

Փրոֆ. Սօրկըլ չի կարծեր Ջերկրականի փակումով Ռօն, եւ Նեղոս գետերը պիտի կար յորդիլ, քանի որ մէկ կողմէ ջուրերու շոգիացումը, եւ միւ մէ՝ կարելի է ջրհանով ջուր հանող ուժեղ կայաններ հաստ եւ ծովին աւելորդ ջուրերը Սահարայի անապատին մէջ, կին պարարտացնելով անոր հողերը։

**. Քալիֆոռնիոյ մէջ, լերան ստորոտը մօտ պիտի կատարուի բացումը պարտէզի մը, որուն գլխաւոր պոյրը պիտի կազմէ արուես միջոցներով ներկայացնել 19 Քալիֆոռնիոյ մէջ տեղի հրաբխային ժայթքումը։

Այս նպատակով, խառն մէջ պիտի պայթեցնեն 38 չափ տրամագիծ ունեցող որոնց արձակած ծուխը պիտի կէ ընդարձակ տարածութի Առաջին ժայթքումը պիտի վայրկեան, երկրորդը՝ 40 վայր եւ իւրաքանչիւր ժայթքումի

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԵՐ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է
Պ. ԽԱՉԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

կը խնդրուի թէ ճիտավաճառի եւ թէ բաժանորդագրութեան համար դիմել անոր։

կարելի է եւ ուղղակի խմբագրութեան ղրկել բաժնեգինը, ճեռաւոր քաղաքներէ։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ շատ մը բաժանորդներ կը ծգձգեն իրենց պարտքերուն վճարումը, ինչ որ դժուարութեան կը մատնէ մեզ, դրամի սակին անկման հետեւանքով։

կը խնդրենք քիչ մը աւելի արագ շարժիլ։

Այն բաժանորդները որոնք հնարաւորութիւն չունին դրամ փոխադրելու, կրնան իրենց բաժնեգինները ֆրանքի ճաշուով փոխադրել մեր գործակալին։

յաջորդէ հրախաղութիւն մը, որ պիտի վերջանայ ելեկտրական ուժեղ պայթումներով, տալով փոքրիկ մը պատրանքը։ Լավայի հոսումը պիտի ներկայացուի արուեստական կրակի հեղեղով մը։

Հրաբխային ժայթքումները տեղի պիտի ունենան անգամ մը ցերեկին եւ անգամ մըն ալ գիշեր ատեն։ Անէն պարագայի տակ նուազ յանձնարարելի են նմանօրինակ հրախաղութիւններ, որոնք կրնան վտանգներ առաջ բերել։

* * Սկովտիայի Գլայտ գետին նաւային շինութեանց ձեռնարկութեանց մէջ շինուելու վրայ է անդրատլանտեան հսկայ շոգենաւ մը, որ իր տեսակին մէջ պիտի ըլլայ ամէնէն մեծն ու արագընթացը։ Պիտի ունենայ 73,000 տակառաչափ տարողութիւն, 306 մեդր երկայնութիւն եւ 34ու կէս մեդր լայնութիւն Այս լայնութիւնը շոգենաւին անցքը պիտի արգիլէ Փանամայի նեղուցէն, ուրկէ առաւելն 33 մեդր լայնութիւն ունեցող նաւեր միայն կրնան անցնիլ։

կամրջակին վրայ պիտի զետեղուին 60 մեդր բարձրութիւն ունեցող երկու կայմեր, որոնք օժտուած պիտի ըլլան անթել հեռագրի եւ հեռաձայնի ելեկտրական հաղորդիչներով որոնք ճամբորդներուն պիտի թոյլատրեն շոգենաւէն հեռագրել ու հեռաձայնել Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ գտնուած իրենց ազգականներուն։

Երեք կարճ ու հաստափոր ծխնելոյզներ պիտի ապահովեն օդաձգութիւնը բազմաթիւ կաթսաներու, որոնք մազութով պիտի տաքցուին, եւ մեքենաներուն պիտի հայթայթեն 110,000 ձիու ուժ արտադրող զօրութիւն մը, որուն շնորհիւ շոգենաւը ի վիճակի պիտի ըլլայ 4 օրէն կտրել Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ գտնուած ծովի ճամբան։ Շինութիւնները պիտի աւարտին 1933ին սեպտեմբերին եւ միլիոնաւոր ոսկիներ պիտի արժեն։

* * Սըր Հէրպէրթ Ուիքինս, որ դէպի բեւեռ խուզարկութիւն կատարող «Նօթիլիւս» ընդծովեային հրամանատարն է, հետեւեալ տարօրինակ գաղափարը կը յայտնէ.

Սփըլպըրտի եւ հիւսիսային բեւեռին մէջ ժամանակին Անուտսըն խորաչափութիւն կատարած ըլլալով, 420 մեդրէն աւելի խորութիւն մը գտան։ Ուիքինս եւ Էկլըըն, Պարրօ հրուանդանին հիւս. արեւմտեան ծովամասին խորութիւնը 5,500 մեդր գտան։ Բացի այդ խորաչափութիւններէն, հակարջային Ովկիանոսի խորութիւնները մինչեւ այսօր անծանօթ կը մնան, որովհետեւ կարելի չէ եղած խորաչափ գործիքներով հասնիլ մինչեւ ծովին յատակը։

Ուիքինս նկատի առնելով այդ անսահման խորութիւնները, կը կարծէ թէ երկրագունդին կեդրոնէն կ'անցնի ամենախորունկ ջրհոր մը, որ պատճառ կը նկատուի երկրին ծագնիսական զօրութեան եւ երկրաբանական ուրիշ երեւոյթներու։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 7 սեպտ.— Քաղաքիս կեդրոնէն 7 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ հսկայ ու լայնարձակ նստող Coterի վակոնի գործարանը ծանր տագնապ մը կ'անցնէ։ Աւելի քան տասը ամիս է իր մէջը չշտկեց, ու իր նախկին վիճակը կորսնցուց, կորսնցնելով մէկտեղ խեղճ գործաւորներուն եւ մասնաւորապէս հայ անբախտ աշխատաւորութեան հանգիստը։

Մօտ երեք հազարի հասնող այս տանջարանին մէջ, ուր մեծ մասով հայեր էին, գործազրկութեան հետեւանքով տասնեակներ աղատ արձակեցին, անտարակոյս առաջին հերթին մեզ հայերս։ Հակառակ անոր որ հայերը ճանչցուած են իբր լաւագոյն բանուորները երբ գործ կար, եւ սակայն անգործութեան դառն հետեւանքը կը քաշեն մեր դժբախտ բեկորները, որովհետեւ տէր ունեցողը տէրտէր կ'ըլլայ, կ'ըսէ այս ժողովուրդին իմաստուն առածը։ Տարուան սկիզբը անհագին գործաւոր թեթեւցուցին ու յետոյ 48ի փոխան 40 ժամ աշխատցուցին, այժմ ալ շաբաթական 4 օր կ'աշխատցնեն։ Տեղացիներուն ի՛նչ փոյթը, եւ կամ ի՛նչ հոգը օտարներուն, որոնք ինքզինքնին մէկ ոստումով իրենց հայրենիքը կը չունին, բայց վա՜յ մեզ, մեզի պէս անտէր, անհայրենիք, անգլուխ ժողովուրդին, որ զրկուած է ամէն կերպով։

Ի՛նչ պիտի ըլլայ վիճակը սա ընտանիքին չարատանջ պետին որ մէկէ աւելի զաւակներու տէր է եւ ցամաք հաց ուտելով, ինքզինք եւ իր հարազատները զրկելով ամէն վայելքէ եւ խնայողելու համար տանտէրերու բողոքներէն, ու տուն չգտնելու դժուարիննանպատեհութիւններէ, ճանկ մը հող առաւ, կէսէն աւելին պարտքով գնեց, կառուցանելու համար իր բոյնը եւ այսօր անտանելի վիճակի մը հասած է։

Եւ ո՞վ գիտէ սեւ երդիքներու տակ ու ղռներու եառեւ ի՛նչ թշուառ վիճակի մէջ տուայտողներ կան...

Անբախտ ժողովուրդ, պինդ կառչած քու սրբութիւններուդ, յոյսիդ, հաւատքիդ՝ ապագայիդ, այսքաններուդ անգամ մը կը կրես անտրտունջ, զրկուելով ամէն բանէ որ ունին քու նմաններդ։ Ու քու վարիչներդ, ինքնագլուխ վարիչներդ, որոնց համար ձեռ չկայ, որոնց փորը կուշտ է, որոնց համար ամէն օր արեւ կայ, ամէն եղանակ՝ գարուն է, մտածած ունի՞ն քու դժբախտութեանդ մասին՝ Դեռ անոնք գործ ունին վրէժ լուծելու, «անտանկ կծու գրելիքներ» իրենց հակառակորդին, որպէսզի իրենց հովը իջնէ։

Ու դարձեալ լսենք քու խոբիմաստ առածներդ.

— «Ցիմար այս գլխէն ի՛նչեր կը քաշեն խեղճ ոտքերը»։

Ու քու սիրասուն հայրենիքիդ վարիչնե՞րը... Չէ՞ հանգիստ անոնք դեռ «անելիքներ» ունին, Զինուստանը չէ կարմրած, Անգլիան չէ կործանած, Դաշնակցութիւնը կը պատրաստուի պատերազմի իրենց վրայ։ «Կոլտնտեսկոլխոզը», «սովտնտեսխոզը» աշխատանքները սկսելու են, գործ շատ կայ։ Դուն դեռ ցամաք հաց կեր։ Դեռ ճամբր կ'սրտասանեն, իրենց շինարարութիւնները կը հասկցնեն, քու անմխիթար վիճակդ շահագործելով։

Ինչ փոյթ, դուն երգէ մելամաղձոտ ու հայրենակարօտ,—

Հայրենեաց երկրէն հեռու ապրեցայ,
Հեռու' լեռներէն ու բլուրներէն,
Սակայն դառն վշտերն իմ սրտիս վրայ
Բոյն դրին, աւա՜ղ, ու ակօսեցին։

Ու այս անգործութիւնը կարգ մը գործատէրերու առաւելապէս պաշտօնեաներու առիթ տուաւ որպէսզի աւելի սեղմեն գործաւորը, ազգային խտրութիւն դնեն միայն ու միայն Հայերու հանդէպ։

Այսպէս, այս մեծ աշխատանոցը նմանը չտեսնուած տագնապը կը բոլորէ։ Մինչ 1926—27 շրջանին երբեք չազդուեցաւ, այժմ օգնականը կը սեղմէ։

Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ հայ բանուորին վիճակը, ո՞ւր է գլուխը այս ժողովուրդին։ Ո՞րին դիմէ, ո՞րին աղաչէ։ Ո՞վ ճամբայ ցոյց պիտի տայ ուղեկորոյս այս ժողովուրդին։

Ու եթէ չըլլար այս թերթը, մեր ցաւերը, մեր տրտունջներն ու ուրախութիւնները ինչպէ՞ս պիտի յայտնէինք, եւ որի՞ն պիտի իմացնէինք եւ ո՞վ պիտի իմանար։ Ու ահա թէ ո՛ւր է իր ծաւալուելուն գաղտնիքը։

Կ. Փօլիկեան

ՔԵՍԻՐԻԿՑԻՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քեսիրիկցիներու տարեկան պատգ. ժողովը գումարուեցաւ ամիսներ առաջ, Պաթոնի մէջ, ուր ներկայ պիտի ըլլային բոլոր մասնաճիւղերու ինչպէս եւ Մարսէյլի մասնաճիւղի պատգամաւորները։ Մենք եւ մեզ հետ բոլոր այն Քեսիրիկցիները որ կը հետաքրքրուէին այդ ժողովի ելքով, անձկութեամբ կը սպասէին անոր կարգադրութեանց։ Դժբախտաբար օրերը կը սահէին ու մենք դեռ ստոյգ տեղեկութիւն չունինք այդ մասին։

Կը թուի թէ հեռաւոր Ամերիկայի մէջ այնքան ալ ուշադրութեամբ չեն հետեւիր մեր ցաւերուն։ Այլապէս, համապատասխան կարգադրութիւնները պիտի ըլլէին, օրինակ Քեսիրիկցիները հողին կապելու կամ տակաւին Անատոլուի խոբերը Միացած Քեսիրիկցիներուն հետ Հայաստան փոխադրելու համար։

Պատգ. ժողովի նախօրեակին, կեդր. վարչութիւնը մեզ ղրկած էր հարցարան մը, ուր կ'ըսէին.— Հայաստան պիտի կրնան երթալ անոնք որ մասնագէտներ, որակեալ բանուորներ են եւ վերջապէս անոնք որ շատ թէ քիչ նիւթական տէր են։ Աստնցմէ զատ առայժմ ո եւ է մէկը չպիտի կարենայ Հայաստան մեկնիլ եւ կառավարութիւնը չնդունիր այնպիսիները որ այս հարցարանի պայմանները չեն լրացներ։ Ու տակաւին մեր վերին մարմինը թոյլ կուտայ ինքնիրեն հետեւեալ յաւելումը ընելու.— Շատ բնական է որ Հայաստանի կառավարութիւնը չպիտի ընդունի այնպիսիներ, ինչպէս օրինակ ամերիկեանկառավարութիւնը չընդունիր։

Իրա՞ւ, երբէ՞ն ի վեր է որ ամերիկեան կառավարութիւնը իր քաղաքացիներուն առջեւ դուռները փակած է եւ կամ ի՞նչքան ատենէ ի վեր է որ մասնագէտ եւ որակեալ բանուորը ընդունած, իսկ միացածը մերժած է։

Կ'իմանանք թէ Կեդր. վարչութիւնը համաձայնութեան եկած է Համախորհրդային Միութեան Կեդր. Վարչութեան հետ, եւ երկու հազար տոլարի վարկ քուէարկած է, տարագիրները Հայաստան փոխադրելու համար։ Լաւ։ Բայց ի՞նչ պիտի ընեն անոնք որ Հայաստան չեն կրնար մտնել։

Ուրիշ պարագայ մը եւս։ Հիմա որ Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է երկու տարուան ընթացքին քանի մը տասնեակ հազար հոգի ներս առնել, առիթը չէ՞ օգտուելու այս պատեհութենէն, մանաւանդ Անատոլու միացած բեկորներուն համար։

Պ. Նանեան

ՎԱՌԱՐԱՆ ՄԸ ԽՈՍ

ԼԻՈՆ.— Նոր սերունդի փրկութեան համար «Հայրենիք»ի «Յառաջ»ի բացած հարցարանները անմիջական արդիւնք չտուին։ Բայց եւ այնպէս, լուրջ աշխատանքներ կը տարուին զանազան տեղեր։ Աչառաւել երեք ձեռնարկներ միեւնոյն նպատակի համար— «Հայրենիք» (օգոստոս 2) թիւէն կը կարդանք. «Հայրենիք»ի սիւնակներուն միջոցաւ, հայերէն դասախարակութեան մասին եղած թելադրանքները, դէպի իր պարտականութիւնը մղեցին. Թրոյի գաղութը, որ բացաւ իր Ազգային դպրոցը։ «Յառաջ»ի մէջ (օգոստոս 12) կարդացինք.— «Այդ աշակերտին ձայնէն էր որ «Տէսին»ն ալ ազդուեցաւ, եւ այսօր ունի իր կրթական փոքրիկ վառարանը»։ Հոս Լիոնի մէջ, ցաւալի է ըսել որ խմբովին ու միասնաբար ոեւէ քայլ չէ առնուած. բացի Արաբկիրի, Հայրենակց. Միութենէն։

2-3 ամսէ ի վեր այդ Միութիւնը ունի իր սեփական սրահը։ Շաբաթուան չորս օրը մասնաւորապէս տրամադրուած է հայերէնի դասաւանդութեան։ Ունին երկու ուսուցիչներ, Հ. Թաղէոսեան եւ Մ. Տ. Պետրոսեան, որոնք անձնուիրաբար կարելի եղած ջանքը կը թափեն։ Աշակերտներուն թիւը կը հաշուեն 20-25, բոլորն ալ Արաբկիրցի փոքրիկներ։ Ունին նաեւ ֆրանսերէնի բաժին մը, մասնաւոր ուսուցիչով մը, աւելի մեծ տղոց համար։

Մ. Թ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳՆԴԱԿԱՂԻ ՄՐՑՈՒՄ

ՏԷՍԻՆ.— Լիոնի եւ Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը կազմակերպած էին գնդախաղի մրցում մը օտար խումբերու դէմ։ Հակառակ եղած խոստումներուն՝ թէ Լիոնէն տասը խաղացող խումբեր պիտի գային, միայն A. C. E. Բ. խումբը եւ C. S. Estի Ա. խումբը եկած էր։

Մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Տէսինի ծանօթ մարզադաշտին վրայ։ Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդդէմ A. C. E.ի խաղարկութիւնը հաւասար ըլլալով, խաղը 20 վայրկեան երկարաձգուեցաւ։

Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահ փոքրիկն Յ. Փօյաճեանի վերջին հարուածով նշանակեց Ա. եւ վերջին կէտը։ Յետոյ երկրորդ խաղը սկսաւ Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը C. E. Estի զօրաւոր խումբին դէմ. Տէսինի խումբը պարտուեցաւ 2ի դէմ 0 նշանակէտով։

Կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին սկսաւ յաղթական խումբերու Լիոնի եւ C. S. Estի մրցումը։ Տաք ու եռանդուն խաղարկութենէ մը յետոյ, հակառակ Լիոնցիներու բուռն դիմադրութիւններուն, 1ի դէմ 0 նշանակէտով կրկին պարտուեցաւ Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Դժբախտաբար Տէսինի հասարակութիւնը երբեք չի քաջալերեր մարզիկները։ Երիտասարդութիւնը, փոխանակ պարահանդէսներու եւ սրճարաններու մգլոտած անկիւնները նստելու եւ թուղթ խաղալու, ինչո՞ւ չի գար, մաքուր ու կենսատու արեւի շողերուն տակ պահ մը թարմանալու։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը երիտասարդական այն կազմակերպութիւնն է որ մեր այս յուսաբեկ եւ «հայամաշ» բազմութեանց մէջ փրկութեան զրահ մը դերը կը կատարէ, որ երիտասարդութեան սրտին մէջ կ'արթնցնէ սէրն հայրենիքին ու ազգին, եւ կը սրտապնդէ բոլոր թուլամորթները։

Եկէ՛ք, հայ երիտասարդներ, եկէ՛ք Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ, իւրացնելով այլասերման դէմ զօրանալու առողջ ու կենսունակ գաղափարով։

Լ. Գայաճանեան

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐ ՃԱՆՃԵՐՈՒՆ ԵՒ ՄԼՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ստալին իր վերջին ճառին մէջ պատգամած էր թէ պէտք է որ Խորհրդային Միութիւնը զրահի նաեւ առողջապահութեամբ։ Այս պատճառով ալ, հնգամեայ ծրագրին համընթաց, բոլոր քաղաքներուն մէջ կը մղեն «մաքրութեան» պայքար մը, մասնաւորաբար Իրքուցքի, Թաշկէնտի, Թիֆլիզի եւ Սմոլէնսքի մէջ։ Երիտասարդ համայնավարները, բանուորական կազմակերպութիւնները, ակումբները, մամուլը՝ պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ բժիշկներ տրամադրուած են այս պայքարին,

Պայքարը գլխաւորաբար կը մղուի ճանճերու եւ մլուկներու բազմութեան դէմ։ Գլխաւոր քաղաքները չափազանց կը նեղուին ճանճերէն և մլուկներէն։ Պատճառը կը վերագրուի օճառի պակասին, եւ փողոցները թափուած աղտեղութեանց։

Խորհրդային օդանաւորդութեան եւ քիմիական պաշտպանութեան ընկերակցութիւնն ալ առաջարկած է մասնակցիլ պայքարին։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

Աւստրիա նոր փոխառութիւն մը խնդրած ըլլալով, Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնաժողովը կը խորհի երկու մասնագէտներ ղրկել, տեղին վրայ ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։

ՈՒՐ Է ԼՈՒՆԱՉԱՐՍԿԻ

Խորհրդային Միութեան նախկին կրթական գործավարը, որուն համար ըսուեցաւ թէ Պոլիս աքսորուած է եւ հոն կը վարէ Խորհրդային առեւտրական կցորդի պաշտօնը՝ կեղծ անունի տակ ծածկուած, ներկայիս կը գտնուի Իտալիա։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հետս մահ եկող տղաներուց մի քանիսը ինձնից՝ երբ վտանգաւոր մարդուց, խոյս կուտային։ Դեռ Գէորգը չղրկած՝ Մշեցի Սմբատը, Տիգրանակերտցի Արամը, Փոքր Արամը, Բերդակայ Անտոնը, Բերդակայ Տիգրանը, որ կը կոչուէր թոշնակ, Ալւարինճցի Պօղոսը եւայլ մի շարք զինուորներ, որոնց բոլորի անունը չեմ կրնար տալ, ըսին.

— Մինչեւ ե՞րբ պիտի կռիւ ըլլայ։ Ահագին արիւն թափեցաւ, մենք կ'երթանք մեզի համար կը թաղնուինք։

Ու գացին։ Մինչդեռ Մշոյ կոմիտէն եւ Վարդան վարդապետը ինձ լուր ղրկեցին թէ՝ «որքան կարելի է թիւդ շատցրու, թող թիւդ հասնի 100ի։ Բայց քու կողմից երբեք յարձակում չըլլայ, երբ եկան, դու դիմէ ինքնապաշտպանութեան»։

Գացի Տատրագոմ, ուր պատահեցի Գէորգին։ Մեր ընկերներով մնացինք հոն դաշտի մէջ։ Իրիկուան մօտերը՝ Գոմերցի Ղուկաս վարժապետէն նամակ մը եկաւ թէ՝ «Ես Մուշէն տեղեկութիւններ առեր եմ. եթէ կարելի է՝ այս իրիկուն հոս գաք, խորհրդակցենք»։

Ղուկաս վարժապետը Մուրատի, Տամատեանի ու Վարդենիսցի Մարգար վարժապետի (որ կախաղան բարձրացաւ) ընկերներէն էր։ 94ին նա ձերբակալուած էր եւ 4-5 տարի վերջ ազատուած։ Մենք գացինք Գոմեր։ Մինչեւ կէս գիշեր խորհրդակցեցինք մեր կացութեան մասին։

Մուշէն ուղարկած էին 12 ոսկի։ Գոմերու Տէր Սարգիս քահանան փող բերող մարդոց այդ 12 ոսկին կ'առնի, մէկ ոսկի ալ Գէորգէն առած էր, ուրեմն ընդամէնը նրա մօտ կ'ըլլար 13 ոսկի։ Պահանջեցի փողը։ Նա ըսաւ թէ՝ «անցեալ աւուր յարձակման փողը թողուցեր եմ սնտուկի մէջ, զօրքերը տարեր են»։ Գիւղացիք ինձի խօսած էին՝ «Սասունի կռիւը չեղած՝ Պ. Վահանը ապրանքներ ուզած էր, որոնք մնացած էին տէրտէրի քով, չտուա՞ւ ձեզ»։ Ըսի. «Ի՞նչ ապրանք»։

«Եօթը թօփ մանիսա, երեք թօփ կտաւ՝ 30ական արշինանոց, շաքար, թէյ, սիգարի թուղթ, ծխախոտ» — պատասխանեցին։

Նոյն ապրանքներու համար ես փող կ'ուղարկէի Մուշ բերել տալու, տէրտէրը չէր ըսեր, թէ ապրանքները իր քովն են։ Մեզի հետ կը գտնուէր 80 լիտր աղ։ 15 օր չանցած, ըսաւ թէ «աղը լրացաւ, Սասունցոց համար գործածուեցաւ»։ Ինձնից ալ աղի փող կը պահանջէր։

Ես առաջարկեցի.

— Տէրտէ՛ր, Պ. Վահանի ուզած ապրանքները ո՞ւր են։ Կը տեսնես, որ ես նոյն ապրանքներէն բերել կուտամ, ինչո՞ւ չես ըսեր, թէ քովս կան։

— Դուն ինծի բան մը չըսիր, ես ալ չըսի,— ըսաւ ան։

— Ուրեմն, եթէ ես բան մը չըսէի, դո՞ւն ալ ոչինչ պիտի ըսէիր, ապրանքները քու մօ՞տդ պիտի մնային։ Հիմա ես հաստատ գիտեմ, որ այդ փողերը քովդ են, շո՛ւտ, հանէ՛, տո՛ւր։

— Զօրս օր ժամանակ տուր, եղ ու գոմէշը ծախեմ, տամ։

— Զօրս րոպէ քեզի միջոց չկայ, էս րոպէիս փողերը պիտի հանես։

Տէրտէրը գնաց Գէորգին, Մակարին, Տէր Քերոբին առանձին-առանձին խնդրեց, թէ «ի սէր Աստուծոյ, էնչափ մարդու մօտ թող չխայտառակէ, երեք օր ժամանակ տայ, կուտամ»։

Բայց նա այդ փողը վատնելու չէր, եղ կամ գոմէշ ծախելու չէր, փողը հաստատ գրպանը կը գտնուէր։

Այդ բանէն նեղուելէն՝ երեկոյեան հաց բերին՝ չկերայ։ Առաւօտեան հաց բերին՝ չկերայ։ Կէսօրին հաց բերին՝ չկերայ։ Զէի ուզեր նրա հացն ուտել. ախորժակս կապուած էր։

Երկրորդ օրը ժամը 9ին լուր հասաւ թէ՝ Ալայ բէկը իր ձիաւորներով հասաւ։ Դուրս թռանք տներից։ 10 ձիաւոր արագ կուգային գիւղը։ Մի շարք հրացան զարկինք։ Գիւղից 60 քայլ հեռու կամի մը վրայ կը գտնուէին աւերակ գոմեր, որոնց պատերը հիանալի դիրք էին։ Ես, Դօնօ Մակարը, Խիանցի Սարգիսը եւ Շուշամերկցի Առաքելը հառանք այդ դիրքերը, քանի մը զինուոր ալ հետերնիս։ Գէորգ, Սպաղանայ Գալէն, Տէր Քերոբը, Մխիթարը, քանի մը զինուորներով, մնացին գիւղի մէջ։

Մեր վրայ եկողներն էին Զրից ու Ղըզըլ-Աղաճի ու վանքի զօրքերը, ոտաւոր 800 հոգի, ձիաւոր՝ 200, քիւրտ՝ 2000։

Զօլօ Արթին եւ Շէնըքայ Ղազարը ղրկեցի մեզնից 1000 քայլ բարձր, ուր իրիկուան ճանապարհ էր լինելու։ Կռիւը տեւեց մինչեւ գիշերուան 1ը։

Մեզ հետ կը գտնուէին նաեւ գիւղի մէջէն 10 երիտասարդ։ Ամբողջ գիւղէն մնացեր էր միայն մօտաւորապէս 30 տարեկան մի կին։ Երեկոյեան դէմ նա իր ձեռքով վառեց ամբողջ գիւղը։ Մեզ մեր դիրքերը ջուր կը բերէր։ Միամիտ էր, մէկ էլ տեսայ ինձ մէկը քաշեց դիրքի մէջ նստած տեղս, գրեթէ պառկելու եղայ։ Տեսնեմ էդ կինն է։ Նա ըսաւ.

— Կը տեսնե՞ս՝ ինչպէս նրանց գլխաւորները գլուխները տեղից չեն հաներ. դու ինչո՞ւ կը կռուես. թո՛ղ տղերքը կռուեն դուն հանգիստ մնացիր։

Ջին քրտինքի մէջ թաթախուած էր։ Ես նորէն նստայ դիրքի մէջ։ Նա փէտահատով քանդեց քանի մը քար, բերաւ իմ դիմացը դրաւ արեւմտեան կողմից, ուրկից կը զարնէր Ղըզըլ-Աղաճի զօրքերը։

Երեկոյեան մութը տուաւ, կինը կը պառար.

— Տղե՛րք, ոչխի եւ տէրտէրի տները մնացին. վազենք էնոնք ալ այրենք, նրանք հօ մախո՛ւլ չեն։

(Շար.)

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՎԱՂՈՒԱՆ ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին *Stade Gaston Faralicq*ի *մէջ, 204 Ave. Jean Jaurès, Pantin*

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆ — ՕՐՈՒԱՆ ԹԱԳՈՒՀԻ՝ ՏԻԿԻՆ ԷՍՄԷՐԵԱՆ

կը մասնակցին՝ 300 սկաուտներ եւ 60 մարզիկներ (Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ Լիոնէն), ինչպէս նաեւ հայ ախոյեաններ՝

ԺԻՐԱՅՐ ԽՏԻԿԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ, առաջինը երկաթ նետելու, իսկ երկրորդն ալ 200 եւ 400 մեթր վազքերու եւ ձողով բարձր ցատկելու ազգային մրցանիշներուն տէրն են

60 ՀՈԳԻՆՈՑ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆՈՒԱԳԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ — ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5, 10, 20 ՖՐԱՆՔ

Աթլէթիք մրցումներ, սկաուտներու եւ արիներուններու մարզանքներ։ Պասքէթ պոլի մրցում Փարիզի ոստիկանական խումբին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ խումբին միջեւ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԷ.— Մասնակցող բոլոր մարզիկները պէտք է սթատ գտնուին անպայման ժամը 1ին, իսկ դատաւորները ժամը 2էն առաջ։ Հանդիսատեսներու բոլոր տեղերն ալ պատսպարուած են անձրեւին դէմ։ Օրուան թագուհին ցիկ. Պօղոս Էսմէրեան մրցումներէն անմիջապէս վերջ պիտի կատարէ մրցանակաբաշխութիւնը։

Սթատ երթալու համար մեթրոյով իջնել փորթ տը լա վիլէթ, առնել 52 (որ Օբէրայէն, կար տիւ Նորէն կուգայ) կամ 72 թիւ հանրակառքերը, իջնել սթատին առջեւ, Edouard Vaillant կայանը։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Լիոնի ընկերները այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30, Ակումբին մէջ։

Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Լ. ԳԵԻՈՆԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Քաջանի Արծիւ խումբը, Վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, ընկ. Տէրօեանի բնակարանը (9 Rue Mme Curie, Bagneux)։ Պարտաւոր ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՆՊԻ ՉԷՅԹՈՒՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ եռագոյն, փոթորիկ, վիշապեան, Մասիս եւ Ազատամարտ խումբի բոլոր ընկերները, այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 80 Rue Charles Chefsons, Bois-Colombes։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (քաղաք).—Այսօր Շաբաթ իրիկուն, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Վիճաբանական ժողով։

Կը խօսի՝ ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Նիւթ՝ Ռուսերը եւ Հայերը

ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕ.—Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Ընկերահաւաքական ժողով։

Կը խօսի՝ ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. Բ. ԳԱՎԷՋԵԱՆ

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ.— ԱյսօրՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ։

Կը խօսի՝ ընկ. Օ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ապառաժ խումբի կողմէ, այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քանթինի մէջ։

Կը խօսի ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. դերքը Խ. Հայաստանի հանդէպ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ *Մուտքը ազատ է*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ կը ներկայացնէ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ ԿԱՄ ԽԵՆԴ ՊՕՂՈՍԸ

օփերէթ 4 արար, Ալ. Աբելեանի

19 Սեպտեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Salle des Sociétés Savantes, 8 Rue Danton, Métro Odéon.

Դ. արարին հարսանիքի տեսարանին կը պարեն կովկասեան պարեր։ Արեւելեան երաժշտութիւն։

Տոմսակները կը ծախուին հայկական ճաշարաններր, իսկ ներկայացման իրիկունը թատրոնի կիցէն եւ կավռօշի մօտ, 208bis rue Lafayette, Փարիզ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտցի Ասատուր Հէքիմեան, հօր անուն Միքայէլ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1927ին կը բնակէր հետեւեալ հասցէին՝ Hôtel de la Côte d'Or, Bld. de la Villette, No. 80bis, Paris (19)։ *Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։*

Վարձու են առնուվի լէ կոնէսի մէջ (կար տիւ Նորէն 20 վայրկեան) մէկ եւ երկու սենեակնոց յարկաբաժիններ՝ խոհանոցով միասին, Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել՝ Պ. Կարապետեանի, 119 ave. de l'Union, Arnouville-les-Gonesses (կայարանէն երեք վայրկեան հեռու)։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, գարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ վարխի։ Ամէնօր9-12, 2-8, Կիր.9-12։

EMPIRE սինէմա-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

FABRIQUE DE TRICOTS DE LUXE

S. TERZIAN

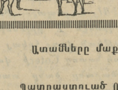

Tél. Botzaris 22—98

20 Rue Mélingue, PARIS 19

Métro: BUTTES — CHOUMONT

PULL-OVER-GILET

Կ'արտադրէ մեծ քանակութեամբ ճաշակաւոր եւ ընտիր բուրդէ պատրաստուած ամէն տեսակ Թրիքօ հագուստներ։ Գաւառներէն եղած ապսպրանքները կը գործադրէ արագօրէն եւ խղճմտութեամբ։ Գիները անհամեմատօրէն աժան են։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԺԱՄԱՑՈՅՑԱԳՈՐԾ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

վերաբացած է իր գրասենեակը փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

ESKA

պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ

S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rue Orfila. Paris (20)

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Ցիադերմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12։ 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԻՍԻ-ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. կարմիր խաչի ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.20ին, 241 Rue J. J. Rousseau։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՈՒՐՖԱՅԻ Հայր. միութեան ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին CaféPetiteSource*ի մէջ, մեթրօ Օտէօն։*

Պ. ՎԱՀԱՆ Գարագաշեանի հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի միջոցաւ ընկ. Ս. Վրացեանի։

ԵԹԷ ամսավճարով հող գնած էք եւ կ'ուզէք ամսավճարով տուն շինել, կը ստանձնենք շինութիւնը հետեւեալ պայմաններով։ Տան ներսի մասը՝ փլաթր, իսկ դուրսի կողմը՝ Ֆիպրօսիման, որ քարաշէն տան տոկունութիւն ունի եւ արտօնուած է քաղաքապետութենէն։

Մէկ սենեակ 3×4 մ. 4995 ֆրանք, 2 սենեակ 2×3 եւ 3×3 մ. 6395 ֆր., 3 սենեակ 3×3 մ. 9900 ֆր։

Ունինք նաեւ ծախու փոքր եւ մեծ հողաբաժիններ Փարիզի արուարձաններուն մէջ, կայարանի մօտ, ամսական 150 ֆր. ամսավճար։ Մանրամասնութիւններու համար գրել՝ H. Hampartzoumian, Maison Maurice, 40 Bld. Bonne Nouvelle, Paris(10).

Քաթալոկները կը ղրկուին ձրի։

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — La Voix de son Maître — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ՝ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) — Մեթրօ Պելվիլ

Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

67.— ԳՈՎՔ ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Պետութեան կենսական շահերը ամէն օր կը զոհուէին։ Որովհետեւ կաշառակերները կը վայելէին Ապտիւլ Համիտի պաշտպանութիւնը։ Երբ Պալատ երթայի, դռնապանները առջեւս կ'ելլէին ու կ'ըսէին.

— Պէյ էֆէնտի, մեր Նուէրը չմոռնա՛ս...։

Ու բոլորս կը դառնային, կը շրջապատէին զիս։ Օտարականները պըժգանքով կը պատմէին ամէնուն.

— Այսօր Պալատ գացինք, սակայն դռնապանները «Նուէ՛ր, նուէ՛ր» պոռալով մեր ճամբան կտրեցին։ Ինչ դրամ որ ունէինք, տուինք։

Զափազանց կ'ազդուէի լսելով այս պատմութիւնները։ Կը մտածէի, որ եթէ Սուլթանը լսէր, բոլորն ալ կը վռնտէր։ Այլ ափսո՜ս, Սուլթանը ինք կը քաջալերէր, եւ կաշառքը կը տրուէր Սուլթանին գուռնէն, իր մեղսակցութեամբ։

68.— ԵՐԲ ԲԵՐԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ ԷԻ

1307ին (1891) Ռամազան ամսուն 15ին Թոփգափուի Պալատին մէջ տեղի կ'ունենար «Խըրքայի Շէրիֆ»ի այցելութեան արարողութիւնը, որուն ներկայ էի։ Ապտիւլ Համիտ ուշադրութեամբ ինծի կը նայէր եւ Կաղի Օսման փաշայի ցոյց կուտար զիս՝ բաներ մը հասկցնելով։

Սուլթանը անձնապէս չէր ճանչնար զիս, ուստի կը հետեւցնէի թէ Օսման փաշայէն տեղեկութիւն կ'ուզէ ինքնութեանս մասին։

Արարողութենէն վերադառնալէս յետոյ երկու ժամ անցեր էր, երբ արարողութեանց գլխաւորէն ինծի պաշտօնապէս հաղորդեցին թէ Սուլթանը «Րիւթպէի Պալա» աստիճանը տուած է ինծի։ Այսպիսի աստիճան մը տալ քաղաքապետութեան քարտուղարին, չտեսնուած բան էր եւ շատ զարմանք կը պատճառէր։

Կայսեր գլխաւոր աւագ քարտուղարը Սիւրէյա փաշա մեծ համակրանք ցոյց կուտար ինծի։ Երբ լուր կ'առնէ թէ ինծի այդ աստիճանը տրուած է, առարկելով որ պաշտօնս համապատասխան չէ աստիճանին, աշխատեր է փոխել տալ զայն։ Իրեն պատասխաներ են թէ մօտ օրէն ուրիշ բարձր պաշտօն մը պիտի յանձնեն ինծի, եւ Քաղաքապետութենէն զոհունակութեամբ բաժնուելու համար՝ այժմէն այդպիսի աստիճան մը տրուած է ինծի։ Բոլոր այս պարագաները վերջէն իմացուցին ինծի։ Ի՞նչ պատճառ կար պաշտօնիս փոփոխման։ Ոչ ուրիշ բան, բայց եթէ այն որ քաղաքապետական ժողովի անդամներուն հետ հաշտ չէի երբեք։ Եւ եթէ աստիճանի բարձրացում տրուած էր, պատճառն ապահովաբար անձնասիրութիւնս շոյել էր, որպէսզի առանց վիրաւորուելու բաժնուիմ Քաղաքապետութենէն։

Ռամազանի 27ին պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ եւ յայտարարուեցաւ, որ Բերայի կառավարիչ նշանակուած եմ։ Այս պաշտօնը չէի կրնար հաշտեցնել ասպարէզիս ու խառնուածքիս հետ, ուստի որոշեցի մերժել։ Այդ նպատակով ալ գացի Սիւրէյա փաշային, ուր կանչել տուի Նուրի պէյն ալ։ Խնդրեցի որ միջնորդէ զիս ազատելու այդ փորձանքէն։

Սիւրէյա փաշա պատասխանեց.

— Ձեր բամէն աւելի կարեւոր առարկութիւններ ըրի, խնդրելով որ ձեզ չհանեն Քաղաքապետութեան քարտուղարի պաշտօնէն։ Հասկցուցի որ Նազըմ կը մերժէ Բերայի կառավարիչի պաշտօնը։ Սուլթանը մտիկ չըրաւ։ Պատճառն ալ այս է,— Օտարականի մը խնդրով պաշտօնանկ եղան դատական նախարարներ ու քանի մը բարձր պաշտօնատարներ։ Ասոնց մէջ կը գտնուի նաեւ Բերայի կառավարիչ Էտհէմ էֆէնտին, որ սենեկապետ Թաղըփ պէյի մարդոցմէն է։ Թաղըփ պէյ չուզեց, որ մինչեւ պաշտօն գտնուիլը պարապ պտտի Էտհէմ էֆէնտին։ Նկատելով որ քաղաքական ժողովին անդամներուն եւ ձեր միջեւ հակառակութիւն մը գո[…] թիւն ունի, Սուլթանը յարմար չդատեց, որ դուք հոն մնաք եւ հրամ[…] պաշտօնի փոխանցում մը կատարել, ձեզ Բերայի կառավարիչ նշանակ[…] Էտհէմ էֆէնտին ալ քաղաքապետական գլխաւոր քարտուղար կարգ[…] Եթէ հիմա մերժէք, կասկած կը հրաւիրէք։ Եթէ իմ խորհուրդս հաշ[…] մի մերժէք եւ գացէք ձեր պաշտօնին գլուխը։

Նուրի պէյ եւս խնդալով աւելցուց.

— Այս ձեւով Նազըմը կարգապահութեան եւ հսկողութեան մէջ կ'[…] նուի։ Թէ բանտարկուած կ'ըլլայ, թէ բանտարկելու իրաւունք կը ստա[…] Ոստիկանութեան հսկողութեան տակ, այլեւս ոչ մէկ շարժում կրնայ փոր[…]

Երբ պնդեցի մերժումիս վրայ, Սիւրէյա փաշա երդումընելով խո[…] ցաւ առաջին թափուր պաշտօն մը ինծի յանձնել։ Ստիպուած՝ ընդուն[…] Բերայի կառավարիչ եղայ։

Այդ շրջանին կառավարչատունը Կալաթա Սէրայի մէջ էր։ Գացի պա[…] տօնատեղիս։ Երբ դռնէն ներս կը մտնէի, դրան երկու կողմը շարուած ոստիկանապետներն ու քաղաքային զինուորներու սպաները բարեւով ըն[…] նեցին զիս։ Նստայ աթոռիս վրայ։ Շնորհաւորութեան արարողութիւ[…] երբ աւարտեցան, պաշտօնեաները մօտս կանչեցի, կարճ նախաբան[…] յետոյ ըսի.

— Անոնք որ շիտակ ճամբէն չեն շեղիր, կրնան հետս աշխատիլ[…] գոհ կը մնան։ Կաշառակեր որեւէ պաշտօնեայ, որուն մարդն ալ ըլլա[…] միջապէս պաշտօնանկ կ'ընեմ։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շl. 40 շl.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.256
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
13
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931
13 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1672
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԵՐԳԱՂԹ ԵՒ ԱՐՏԱԳԱՂԹ

Ներգաղթը՝ Հայաստանի համար. իսկ արտագաղթը՝ տեղափոխութիւն մէկ երկրէն միւսը։

Երկու խնդիրներն ալ սեղանի վրայ են տարիներէ ի վեր, եւ մանաւանդ այսօր։

Ներգաղթի համար ելք մը գտնուած է արդէն։ Վեց հազար հոգի Հայաստան պիտի երթան, առաջին առթիւ։ Յետոյ չորս հազար ալ եւ յառաջիկային աւելին, որքան միջոցներ ճարուին։ Այսինքն երբ կարելի ըլլայ դրամ տրամադրել, փոխադրութեան ծախքերը հոգալ եւ մանաւանդ բնակարաններ շինել։ Սողանլուի անտառները (Կարս) կորսնցնելէ յետոյ, Հայաստան մասնաւորապէս կը նեղուի ատաղձի պակասէն։

Իսկ արտագաղթի խնդիրը կը մնայ առկախ։ Աւելի պարզ խօսելով, տակաւին վառ կը մնայ տրամադրութիւնը՝ երկիրէ երկիր բախտ փնտռելու։

Ներգաղթի աւետիսը ստիճան մը միայն ազդեց այս տրամադրութեան վրայ։ Միւս կողմէ, կան երկիրներ որ կը պահանջեն կարելի եղածին չափ նօսրացնել իրենց հիւրընկալած գաղթականները։

Այսպէս, Նանսէնեան գրասենեակի վերջին (երրորդ) ժողովին մէջ, պուլկարական պատուիրակը անհրաժեշտ գտած է որ գոնէ վեց հազար հայ գաղթականներ հեռանան, իբրեւ հետեւանք տնտեսական յարաճուն տագնապին։ Յունական պատուիրակն ալ դրած է տասը հազար հոգի պակսեցնելու խնդիր, 30.35,000 գաղթականութեան վրայ։

Ներգաղթի ծրագրով, հազար հոգի պիտի պակսին Պուլկարիայէն եւ հինգ հազար ալ՝ Յունաստանէն։

Ենթադրելով որ բոլորն ալ — այս վեց հազարը — կ'արձանագրուին եւ կ'երթան, անդին կը մնայ դարձեալ «այլուր փոխադրելի» տարագիրներու բազմութիւն մը։

Ասոնք պիտի ուզե՞ն սպասել որ կարգը իրենց գայ, Հայաստան մեկնելու։ Չը՞ պիտի ենթարկուին զանազան փորձութեանց։ Վախ չկա՞յ որ նորէն ցիրուցան ըլլան, մեր— եւ իրենց —շահերուն բոլորովին հակառակ ուղղութեամբ։

Այս հարցը պէտք է լրջօրէն զբաղեցնէ մեր մամուլն ու հանրային կազմակերպութիւնները, առանց դաւանանքի եւ դասակարգի խտրութեան։

×

Մեր քաղած տեղեկութիւնները՝ Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակէն, կը հաստատեն կարեւոր իրողութիւն մը։

Օգոստոս 19ի խմբագրականով, ուշադրութեան յանձներ էինք հայ գաղթականներու գլխուն վերեւ կախուած վտանգ մը,— զանոնք Ալժերիա, Թունուզ կամ Հայպէշիստան փոխադրելու ծրագիրներ։

Հ. Հ. Պատուիրակութեան ներկայացուցիչը Ժընեւի մէջ պրպտումներ կատարած ըլլալով այս մասին, պատասխան ստացած է թէ ոչ Նանսէնեան գրասենեակը, ոչ ալ անոր ո եւ է մէկ ներկայացուցիչը երբեք տրամադրութիւն չեն ունեցած բռնի այս կամ այն կողմ տեղափոխելու հայ գաղթականները։ Անոնք ազատ են երթալու իրենց նախընտրած վայրը։ Եթէ Հայպէշիստանի խնդիր է ծագած, պատճառը այն է որ Յունաստանէն կարգ մը Հայեր. Միութիւններ դիմում կատարած են այդ իմաստով։ Իրենք պարտաւոր են ուսումնասիրել ինչ խնդիր որ կը ներկայացուի։

Եզրակացութիւն.— Նանսէնեան գրասենեակը պատրաստ է լսելու ո՛ր եւ է առարկութիւն, տեղափոխման այս կամ այն ծրագրին դէմ։ Ինչպէս որ, երբ հայ ներկայացուցիչները հակառակեցան, մէկդի դրաւ գաղթականները դէպի Հարաւ. Ամերիկա փոխադրելու ծրագիրը։

Ուրեմն, մեզ— բոլոր հայկական կազմակերպութիւններուն — կը մնայ նախապէս համաձայնիլ ո՛րեւէ ծրագրի շուրջ, քանի որ միշտ ալ կայ տեղափոխութեան խնդիր։ Համաձայնիլ եւ խնդրել որ ընթացք տան։

Արդ, վիճելի չէ առաջին եւ ամենէն բնական ելքը — ներգաղթ դէպի Հայաստան։ Պէտք է մղում տալ այդ գործին։

Ինչ կը վերաբերի մեր կամքէն անկախ տեղափոխութեանց, վայրի մասին պէտք է համաձայնինք մենք մեր մէջ, մամուլով թէ լայն խորհրդակցութեամբ, եւ ծրագիր մշակենք։

Ուրիշ խօսքով, մենք ենք որ պիտի գտնենք մեր ճամբան, իսկ արտաքին ազդակները պիտի ըլլան աջակիցներ։

Պատրա՞ստ ենք այս պարտականութեան համար։

Տրամադի՞ր ենք ձեռք ձեռքի տալու եւ ելքեր գտնելու, որպէսզի նոր տեղափոխութիւններ չկատարուին, կամ կատարուին համաձայն մեր հիմնական շահերուն։

Յանցաւորը տարագիրը չպիտի ըլլայ, եթէ մնալով ինքն իր գլխուն, անճար եւ անղեկ, հրապուրուի առաջին խայծէն, եւ բեռները կապած ճամբայ ելլէ անծանօթ ուղղութեամբ։ Հազար ու մէկ ուղղութեամբ։

Ահա խնդիր մը որ անհրաժեշտ կը դարձնէ անմիջական խորհրդակցութիւնն ու գործակցութիւնը։

Այլեւս կը գտնուինք ամփոփ կացութեան մը առջեւ։ Հարկ է տիրաբար ձեռք առնել այս խնդիրը, շփոթութենէ փրկելու համար ոչ միայն հալածական բազմութիւնները, այլեւ մեր օտար բարեկամները, որոնք յաճախ հակասական թելադրութիւններ կը լսեն։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԳՈՑԵՆ ԲԱՑԸ

Անգլիոյ Խորհրդարանին վերջին նիստին, Մաքտոնըլտ առաջարկեց որ երկրորդ ընթերցումով քուէարկուի տնտեսական օրինագիծը։

Մաքտոնըլտ պնդեց թէ արտակարգ միջոցները զոր կառավարութիւնը որդեգրած է, բացարձակապէս անխուսափելի էին, որպէս զի կարելի ըլլար արագօրէն եւ ամուր հիմերու վրայ հաստատել երկրին ելեւմուտքը։

Այս բացառիկ միջոցները աւելցուց Անգլիոյ վարչապետը, մէկ ամիս միայն գործադրելի պիտի ըլլան եւ տուաւ կարգ մը մանրամասն բացատրութիւններ տնտեսական օրինագծի զանազան յօդուածներուն վրայ։

Մաքտոնըլտի ճառէն վերջ, խօսեցաւ նախկին ներքին նախարարը Քլինըս, որ ներկայացուց Աշխատաւորականներու բանաձեւը՝ ընդդէմ կառավարական օրինագծին։ Քլինըսի ճառը յաճախ կ'ընդմիջուէր նախարարներու եւ պահպանողական երեսփոխաններու կողմէ։

Օրինագծին վիճաբանութիւնը յետաձգուեցաւ երկուշաբթի օրուան։

Ինչպէս գրեր էինք երէկ, Անգլիոյ ելմտացոյցը 74 միլիոն ստերլինի բաց մը կը ցուցնէ՝ ներկայ տարեշրջանին համար (մինչեւ 1932 ապրիլ), իսկ 170 միլիոն՝ յառաջիկայ շրջանին։

Այս բացը գոցելու համար, ելմտական նախարարը ներկայացուց կրճատումներու, խնայողութեանց եւ նոր տուրքերու ծրագիր մը։

Կրճատումներուն մէջ կան նախարարներու, երեսփոխաններու, դատաւորներու եւ պետական պաշտօնատարներու թոշակները։ Այսպէս, 1931 հոկտեմբեր 1էն հարիւրին 20 պիտի զեղչուին նախարարներու այն թոշակները որ տարեկան 5000 ստերլին են, հարիւրին 15 զեղչ պիտի ըլլայ 2000 ստերլինի թոշակներուն վրայ, հարիւրին 10՝ տարեկան 2000էն պակաս թոշակներու վրայ։ Երեսփոխաններու թոշակները պիտի զեղչուին հարիւրին 10։

Պիտի զեղչուին նաեւ ուսուցիչներու թոշակները, մասնաւորապէս ապրուստի սղութեան առթիւ եղած բացառիկ վճարումները։ Մէկ իններորդ համեմատութեամբ պիտի կրճատուին ապահովագրական բժիշկներու վարձքերը (իւրաքանչիւր ապահովագրուած անձի համար տարեկան 9 շիլին)։

Հարիւրին 10 պիտի կրճատուին գործազուրկներու շաբաթական նպաստները, բացի անոնցմէ որ անչափահաս զաւակներ ունին։ Միեւնոյն ատեն շաբաթական 10 փէննի աւելի պիտի վճարեն բանուորները, գործատէրերը եւ պետութիւնը, նպաստի սնտուկին։

Նախարարներու, դատաւորներու, բարձր պաշտօնատարներու եւ երեսփոխաններու թոշակներուն կրճատումէն կը սպասուի տարեկան 4,534,000 ստերլին։ Բոլոր խնայողութիւններէն եւ յաւելումներէն, 70,032,000 ստերլին։ Նոր տուրքերն ալ հաշուելով, 76,200000 ստերլին, իսկ 1932—33 տարեշրջանին համար՝ 171,500,000 ստերլին։

Ազգերու Դաշնակցութեան Ժողովը

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան նախորդ օրուան ժողովին մէջ, Չինաստանի ներկայացուցիչը յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը համակրանքով կը դիտէ բոլոր ճիգերը, որոնք կը ձգտին իրօք նուազեցնել պատերազմական ուժերը ամբողջ աշխարհի մէջ եւ թէ Չինաստան ուժ պիտի տայ ամէն իրագործելի ծրագրի՝ այս ուղղութեամբ։

Ժողովին նախագահը յայտնեց թէ Նորվեկիոյ, Հոլանտայի, Շուէտի եւ Զուիցերիոյ պատուիրակութիւնները ներկայացուցած են սպառազինման անմիջական դադարի առաջարկ մը։

Նոյն ժողովին մէջ, մեծ ճառ մը արտասանեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան։

Ֆրանսա-Ճափոն օդանաւով

Ֆրանսական երկու մեծ օդանաւեր, նախորդ առտու, Պուրժէի կայանէն մեկնեցան դէպի Թոքիօ, կոտրելու հեռաւորութեան մրցանիշը, որ ցարդ, կը պատկանի Ամերիկային։ Օդանաւերէն մէկը սակայն, որուն մէջ կը գտնուէին Քոստ եւ Բոպիտա, մեքենայի խանգարման հետեւանքով, ստիպուեցաւ իջնել Տիւսէլտորֆ։ Միւսը զոր կը վարեն Տօրէ եւ Լը Պրի յաջողութեամբ կը շարունակէ ճամբան։ Երէկ իրիկուն նշմարուած է Մոսկուայի վրայ։

Անգործութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Կարճ դադարէ մը եւ նոյնիսկ տեղատուութենէ վերջ, անգործութիւնը դարձեալ սկսած է սաստկանալ մէկ քանի շաբաթներէ ի վեր։ Սեպտ. 5ին, վերջին վիճակագրութեան համաձայն, նպաստընկալ անգործներու թիւն է եղած 38,763, որոնց 8442ը կիներ։ Մէկ շաբաթ առաջ, արձանագրեր էինք 37,673։ Ուրեմն մէկ շաբթէն միւսը 1090ի յաւելում մը։ Այս տարի, ամենէն տագնապալի շրջանին, ապրիլին՝ թիւը բարձրացեր էր մինչեւ 51,000ի։ Իսկ 1926-27ի տագնապին, նոյն շրջանին անգործներու թիւն եղած էր 14,700։

Փարիզն է որ իր շրջաններով կը համրէ ամենէն շատ անգործ, 25,332. անցեալ շաբթուան վրայ, 814ի յաւելում մը։ Նահանգներուն մէջ, ամենէն աւելի անգործութեան մատնուած են Ռոնը (Լիոն) 3119, Նօրը 2900,— Լիմօժը՝ 1552,— Լուարը 1151։

Այս շաբթուան ընթացքին, Ֆրանսա մտած են 640 օտար գործաւորներ, մեկնած են 855 հոգի։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջին պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Գերմանիոյ անգործներու թիւն էր 4 միլիոն 195,000 օգոստոս 31ին։ Անցեալ ամսուան վրայ 91,000ի յաւելում մը։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Պահպանողականը, ազատականը եւ աշխատաւորականը հաւասարապէս կը կեղեքեն բանուորը, համաձայն Մոսկուայի «Իզվեստիա»ին)։

150նոցները Պուլկարիոյ մէջ

Գրած էինք թէ 150նոցներէն ոմանք Պուլկարիոյ մէջ վերջերս Թուրքիոյ դէմ կը գործեն։ Ասոնցմէ մէկը անուանարկիչ հրատարակութիւն մը ըրած էր Թուրքիոյ եւ Քէմալի դէմ, որուն համար Թուրք դեսպանը բողոքեց Պուլկարիոյ արտաքին նախարարութեան։

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, պուլկար կառավարութիւնը նկատի առած է խնդիրը եւ որոշած է միջոցներ ձեռք առնել, այդ մարդոց գործունէութեան վերջ տալու համար։

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Հոկտեմբեր 11ին Պոլսոյ մէջ պիտի գումարուի Պալքանեան խորհրդաժողովը, որուն Թուրքիոյ յանձնախումբը նիստեր կը գումարէ, պատրաստութիւններ տեսնելու համար։ Խորհրդաժողովին մասնակցելու համար, 100է աւելի պատուիրակներ պիտի գան Յունաստանէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն, Սերպիայէն եւ Ալպանիայէն։ Խորհրդաժողովին պիտի նախագահէ Տրապիզոնի երեսփոխան Հասան որ պիտի կատարէ նաեւ ժողովին բացումը։ Առաջին նիստը պիտի գումարուի Տօլմապահչէի պալատին մէջ, իսկ միւս նիստերը տեղի պիտի ունենան Համալսարանին մէջ։

Խորհրդաժողովին տեւողութեան, հիւրերուն ի պատիւ ճաշկերոյթներ, զբօսապտոյտներ եւ զանազան խրախճանքներ պիտի կատարուին։ Խորհրդաժողովին վերջին նիստը պիտի գումարուի Էնգիւրի, Ազգ. Մեծ Ժողովի շէնքին մէջ, ուր Մուսթաֆա Քէմալ պիտի ընդունի պատուիրակները։ Այս խորհրդաժողովէն առաջ, Պալքանեան պետութեանց արտաքին գործոց նախարարներն ալ Պոլսոյ մէջ հանդիպում մը պիտի ունենան եւ Պալքանեան հարցերու մասին պիտի տեսակցին։

Դէպի նոր դրամատիրութիւն

Մոսկուայի մէջ գումարուեցաւ դրամատան պաշտօնեաներու խորհրդաժողով մը։ Պատուիրակներ եկած էին երկրի բոլոր մասերէն։ Քննութեան դրուեցաւ վաճառականութեան եւ ճարտարագործութեան դրամական կացութիւնը նոր դրութեան մը վերածելու խնդիրը։ Ելմտական գործավարութեան կողմէ ընկ. Լէվին յայտարարեց թէ կառավարութիւնը որոշած է մղում տալ անհատներու եւ հաստատութեանց նախաձեռնութեան, մէկդի դնելով չափազանց կեդրոնացեալ մեթոտները եւ թոյլ տալով որ իրենք մատակարարեն իրենց գործառնութեանց շահերը։

Մինչեւ հիմա այդ շահերը պետութեան կը յանձնուէին իբրեւ եկամուտ ելմտացոյցի։ Նոր դրութեամբ, իւրաքանչիւր գործարան իրեն պիտի վերապահէ գոյացած շահուն մեծագոյն մասը, շինարարական ձեռնարկներ կատարելու եւ դրամագլուխը աւելցնելու համար։ Հաստատութիւնները փոխառութիւններ եւ կարճ պայմանաժամով վարկեր պիտի ստանան դրամատուններէն, զուտ առեւտրական հիման վրայ, եւ պարտաւոր պիտի ըլլան վերադարձնել փոխառութիւնները, «եթէ նոյնիսկ հարկ ըլլայ հրապարակային աճուրդով ծախել պարտատէրը»։

Ընկեր Լէվին պարզեց այն միջոցները որ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի գործակցական ընկերութիւնները, մասնաւորապէս սպառողականները իրենց գլխուն ճարը նային։ Գործակցականներու կեդրոնական կազմակերպութիւնը ազդարարութիւն ստացած է ինը ամիսէն վերադարձնելու իր պարտքը՝ պետութեան։ Այս պարտքին գումարը կը հասնի 900,000,000 րուբլիի եւ տրուած էր իբրեւ դրամատան վարկ։ Գործակցականները պէտք է իրենք ստեղծեն իրենց դրամագլուխը, աւելցնելով անդամներու բաժինները եւ շահերը և իրենց իւղին մէջ տապկուելով։

Վերջին շաբաթներու ընթացքին, եւ համաձայն Ստալինի վերջին ճառին, կառավարութիւնը պարգեւներու եւ կարմիր պատուանշաններու շնորհներ կը տեղայ անհատ բանուորներու եւ մասնագէտներու վրայ, «Աշխատանքի հերոսներ» կը կոչուին այս բախտաւորները։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌՔԻՆ ՀԱՄԱՐ...

Մեր շա՛տ պարզ խօսակցութիւնը յանգեցաւ հոն, ուր հայ հեղինակը կը մտածէր իր գրքի սպառման մասին։

Սպասելով որ երջանիկ օր մը հայ գիրքն ու թերթն ալ դէպի հայրենիք ներգաղթի արտօնութիւն ձեռք բերեն..., հայ հեղինակը, առ այժմ, գաղութները նկատի ունի իբրեւ շուկայ։ Վեց-եօթը հարիւր հազարի հասնող գաղթահայութենէն, ինչպէս տեսանք, հազիւ հինգ հարիւր գրքի ընթերցող հաշուի կրնանք առնել։ Այս թիւն ինքն իր մէջ կը տատանողուի։ Մէկ տարուան մէջ գիրքով լոյս 30-40 հատորները, իրենց բովանդակութեան համաձայն, ընթերցողներու տարբեր դասակարգեր ունին։ Հեղինակ մը, ուրեմն, ըստիպուած է միջոց փնտռել իր գիրքը սպառելու համար։ Միակ միջոցը մեր մէջ գրավաճառն է։

Հայ գրավաճառ...: Մեզի պէս ան ալ թափառական։ Ուր որ դպրոց մը բացեր, լսարան մը հաստատեր, հայրենակցական մը կազմեր ու թերթ մը հիմներ ենք, ասոնց կողքին ալ գրավաճառի մը կրպակը կանգներ են։ Ինչո՞ւ չէ, սատարելու համար լոյսի եւ մտքի տարածման...

Ու կազմուեր է որոշ հոգեբանութիւնը այդ դասակարգին։ Մէկը հակառակ միւսին, ծուռ աչքով կը նային իրարու, չեն վստահիր, միշտ կը կասկածին իրարմէ ու մանաւանդ հեղինակներէն։ Առանց այս վերջիններուն իրենց կրպակները դատարկ պիտի մնային, սակայն արհամարհանքի հով մը կը դիմաւորէ քեզ, երբ իբրեւ հեղինակ պահանջ ունիս իրենցմէ։ Այս է պատճառը որ մեր օրերուն, իրաւամբ, ամէն հեղինակ որոշ կասկածով կը վերաբերի գրավաճառներուն հանդէպ։ Անոնք մեղրածոր կը դառնան, մինչեւ որ հեղինակութիւնը իրենց վստահիս, անկէ յետոյ դուն ստիպուած ես կախում ունենալ իրենցմէ։ Շատ դրապաշտ ու գործունեայ մարդիկ են առհասարակ, վերացական ու գաղափարական գրագէտին քով։ Անոնք զօրաւոր հոտառութիւն ունին, գիտեն որ ամէն հեղինակ ուզէ չուզէ իրենց պիտի դիմէ։ Այս հոգեբանութիւնը հայ գրավաճառին դէմքին տուած է դաժանութիւն։ Անոնք հպարտ են որ շնորհ կ'ընեն հեղինակներուն երկերը վաճառելով։ Գիտեն որ մատուցումի խնդիր է։ Ու կը սիրեն սակարկել։ Կը ջանան առաւելագոյնը ձեռք բերել։ Սովորութիւն, օրէնք, արհեստակցական տրամադրութիւններ ու նախընթացներ գոյութիւն չունին երբեք։

Ամէն գրավաճառ նախ կը մերժէ որեւէ գիրք ընդունիլ, հեղինակը յուսահատեցնելու եւ անկէ աւելի զեղչ առնելու համար։ Բազմաթիւ դժուարութիւններ կը համրէ, գործերու տկարութիւնը կ'առարկէ, ճիշդ հակառակը այն միւս տպարանատէրներուն, որոնք իբրեւ գործի մարդիկ, ոչ թէ դժուարութիւն կը ցուցնեն գիրքը տպագրելու համար, այլ ընդհակառակն, քեզ կը քաջալերեն անմիջապէս տպագրութեան ձեռնարկելու համար։

Կացութիւնը աննպաստ ներկայացուելէ յետոյ սակայն, անհրաժեշտ է նոր հրատարակութիւններէն ալ ունենալ, եւ գրավաճառը երկու պայման կ'առաջարկէ.— վստահիլ իրեն որոշ քանակութեամբ, եւ անորոշ ժամանակ մը անցնելէ վերջ, ծախուածին փոխարժէքը վճարել 25, 30 կամ 33 առհարիւր իրեն վերապահելով։ Ասիկա սովորական սակարկութեան ձեւն է։ Անորոշ ժամանակը իրաւ որ անորոշ է։ Եթէ գրավաճառը հեռաւոր քաղաք մը կը բնակի, նամակ նամակի կը յաջորդէ։ Ո՛չ մէկ պատասխան։ Ամէն առաքում կորսուած նկատելու է այլեւս։ Իսկ երբ գրավաճառը ապրած քաղաքդ է, նորէն շատ դժուար խնդիր է հարցը լուծել։ Անկարելի է հաշուին մէջէն դուրս գալ։ Ամէնէն նպաստաւոր պարագային, պատասխանը պարզ է,— Գիրքերէն մաս մը մը այսինչ կամ այնինչ գրավաճառին ղրկուած է, անոնք ալ իրենց հաշիւը չեն տար։ Եւ հայ հեղինակը գլխիկոր կը հեռանայ կամ կը ստիպուի ի հաշիւ ծախուածներուն, նոր գիրքեր գնել։ Մրցանակի եւ յիշատակութեան արժանի նկատելու է այն գրավաճառը, որ որոշ ամիսներ յետոյ հաշիւ կը հանէ եւ հեղինակին կը ղրկէ։ Ինքնաբերաբար տեղի չունենար այս բանը, եւ գրքին փոխարժէքը կը գործածուի ուրիշ նպատակներու յաճախ։

Կայ սակայն երկրորդ պայմանը, կանխիկ ծախելու դրութիւնը, որուն արժանացած չէ մեր մէջ եւ ոչ մէկ հեղինակ։ Երբեմն սակայն, այս կամ այն գրավաճառը, անհեռատեսութեան մը պահուն, 50 առ հարիւր զեղչով, եւ որոշ քանակութեան համար, կանխիկ պայման կ'առաջարկէ։ Այս բացառիկ եւ հեղինակին համար միա՛կ նպաստաւոր պարագան կ'ընտրեմ, ցոյց տալու համար հեղինակներուն յուսախաբութեան ատրճանը եւ կրած կորուստները։

Գիրքերը լոյս կը տեսնեն ընդհանրապէս 1000ական օրինակ, (մեր մէջ քիչ անգամ գրական հեղինակութիւն մը 1500 2000 օրինակ կ'ունենայ)։ Ընդունելով որ ո եւ է գիրք 10 պրակներէ կը բաղկանայ (մէկ պրակը 16 էջ, հետեւաբար հատորը 160 էջ), տպարանատիրոջ պիտի վճարենք ամէն պրակի համար իբրեւ միջին գին 600 ֆր., որով ընդամէնը 6000 ֆրանք։ (Այս գումարը յարաբերական ու փոփոխական է, նայելով թուղթի տեսակին, էջերու մեծութեան, ընտրուած կողքին եւ այլ պայմաններուն)։ Գիրքին գին պիտի որոշենք 15 ֆրանք։ (Այս գինը շատերուն համար սուղ է, բաղդատմամբ եւրոպական հրատարակութիւններուն։ Նկատի առնելու է սակայն, որ եւրոպական հրատարակութիւնները նոյն ծախքով հարիւր հազարներ կը ծախսեն, մինչդեռ մեր մէջ շատ սահմանափակ թիւով)։ Միամիտ ընթերցողը ի՛նչ հաշիւ կ'ընէ, 1000 օրինակ 15ական ֆրանքէն, 15000 ֆրանք, հեղինակը վճարեց 6000 ֆրանք, ուրեմն 9000 ֆրանքի զուտ շահ մը ունեցաւ ան։

Այս հաշիւը շա՛տ խաբուսիկ է դժբախտաբար եւ թուղթի վրայ միայն։

Ընդունինք ուրեմն որ հինգ գրավաճառներ կը համաձայնին 50 առ հարիւր զեղչով 100ական գնել կանխիկ։ Ի՞նչ կ'ունենանք, 500 օրինակ 7500 ֆր. կ'ընէ, որուն կէսը 3750 ֆրանքը կը ստանայ հեղինակը, որ վճարած էր 6000 ֆրանք, ձեռք բերելու համար մնացեալը (6000-3750=2250 ֆր.) պարտաւոր է տակաւին իր միջոցներով 150 օրինակ վաճառել, որպէսզի ստանայ իր այդ գումարը (150 × 15=2250)։ Եթէ կարենայ այս կերպով 650 օրինակ վաճառել, առանց նկատի առնելու ըրած զանազան ծախքերը, ո եւ է հեղինակ ինքզինքը բարեբախտ կրնայ համարել։ Մինչդեռ իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է։

Ուրեմն մեր ըրած հաշիւներով, հեղինակին ա՛յնքան տքնութիւնները ոչինչ կ'արժեն, գիրք լոյս ընծայած է ի վնաս իր քսակին և հայ գրականութեան փառքին համար...։

Այս փորձառութիւնը քիչ մը ամէնունն ալ է։ Ոչ ոք կրնայ ասոր հակառակը ապացուցանել։ Ընդհակառակը պատճառներ ունիմ հաւատալու, որ իմ առած թիւերս ամէնէն նպաստաւորն են։ Գրավաճառներուն հանդէպ հեղինակներուն զգացած դառնութիւնը ոչ ոք կրնայ պատկերացնել։

Իսկ թիւերու լեզուն ամէնէն պերճախօսն է։ Պայմաններն այնպէս դասաւորուած են, որ մեր մէջ հեղինակ դառնալ, գիրք հրատարակելը կապուած է նիւթական ու բարոյական զոհողութիւններու։ Այս վիճակը պիտի շարունակուի, հետզհետէ աւելի դժուարանալով։ Ուրիշներ կրնան յոռետես մտքեր վերագրել ինծի։ Գոհ պիտի ըլլայի, եթէ մէկը հակառակը գրի առնէր։ Փափաքելի է լսել ուրիշներուն կարծիքներն ալ։ Պէտք է հաւաքաբար մտածել, պէտք է հայ հեղինակները փրկել ջանան իրենց վաստակը եւ արժեցնեն իրենց յոգնութիւնը։

Ի՞նչպէս։ Ահաւասիկ ծանր խնդիր մը, որուն քննութեան պէտք է ձեռնարկեն բոլոր հայ հեղինակները։ Եւ որպէսզի ուրիշներուն կարծիքն ալ լսուի, հրապարակաւ հետեւեալ հարցումները կուտանք.—

1.— Ի՞նչ միջոցներ կ'առաջարկէք հայ հեղինակներուն մտքի վաստակը գաղութներուն մէջ տարածելու համար։

2.— Պատահականութեան ձգուած հայերէն գիրքերու վաճառումը ի՞նչպէս կարելի է դրութեան մը վերածել, աւելի մեծ թիւով սպառելու համար հայ հեղինակին գիրքը:

3.— Պէ՞տք է որ որեւէ նիւթական փոխարինութիւն ստանայ ուեւէ հեղինակ գիրքերու եւ գրական ուրիշ աշխատակցութեան համար:

4.— Կը հաւատա՞ք, որ հայ հեղինակներու եւ գրողներու միութիւն մը, մասնաւորապէս այս մտահոգութիւններով, կրնայ իր գոյութիւնը արդարացնել:

5.— Ի՞նչ միջոցներ կը խորհիք հայ հեղինակին իրաւունքը պաշտպանելու համար հայ գրավաճառներուն հանդէպ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՐՋԱԿ ԷՋԵՐ

1. ՀՆՁԱՆՆԵՐԸ

Արմաղան՝ քաջ ու բարի Հանիիս որ աչքերը փակեց՝ զիս օրհնելով... Տէր-Էլ-Զօրի անապատներուն մէջ:

Հնձանները՝ երկունքի վերջին շրջանը բոլորող հարսներուն նման ներքին անիմանալի հրճուանքով մը լեցուն, կը խայտան հիմա եւ այգիներն ու պարտէզները, այնպէս հըպարտ ու ծոյուոր, կը սպասեն առատուան դէմին, լոյսին քակուելուն, երբ՝ թարմ ու նուան կտոր հարսներն ու աղջիկները պիտի գան քաղել զիրենք, անո՜ւշ, անո՜ւշ համտեսելով նախ։

Լուսնկան՝ կը նմանի նոր վանք մտած, անուշ ու համբուրելի կոյսի մը, որ, աչքերն անքթիթ, կը հսկէ գիւղին եւ հիւղակներուն, հնձանին եւ այգիներուն վրայ, այնպէ՛ս քաղցր ու աստուածային համբերութեամբ մը, ճիշդ կոյսի մը նման, աւետարան կարդացողի ձեւով կարծես, գիշերուան խորապէս յուզիչ եւ բանաստեղծական այդ պահուն։

Ու այգիին կայտառ ու հուժկու պահապաններն հեռուն, հաստակուռ որթատունկերուն ներքեւ կամ վերը՝ այգիին բարձրը՝ բոլոր ու ծոլոր ճամբաներուն վրայ, իրենց սրբազան պարտականութիւնը կը կատարեն, ատենը հեղ մը, կէս մը ոտքի ելլելով, դէմի բլուրները կամ մօտակայ բարձունքները վերէն վար եւ վարէն վեր չափչփելով։

Ասիկա ծանօթ յատկութիւն մըն է, որով Բնութիւնը օժտած է մեր այգիի պահապանները։ Այնպէս, մէկ անգամ լերան գլուխէն մինչեւ ոտքերը աչքի ուշով չափելէ յետոյ, գիտնալ թէ ո՞ր կէտին վրայ կասկածելի երեւոյթ մը կայ։ Այս ձիրքէն զուրկ պահապանները երկրորդ օրը կը ճամբուին։

Այգիի պահապանը շունի նման հոտառու եւ կատուի նման տեսնող ու որոշող ըլլալու է։

* *

Հնձաններէն ներս խաղաղութիւն։ Հանիները՝ փոքրիկ եւ անշունչ փռնչոցներով, երիտասարդները՝ առողջ ու հնչական խուռնոցներով, իսկ հարսներն ու աղջիկները, այնպէս գիւթական ու համակրելի անձեռութեամբ մը կը նիրհեն արդէն։ Լեռներէն վազող անուշ հովը՝ անոնց սիրերգ, եւ այգիին աւազաններուն ու առուներուն գլգլոցներն ալ օրօրերգ։

Երազն անոնց՝ հէքեաթ մը անպատմելի։

— «Հէ՛յ, Աւօ՛, ժողվէ ոտքերդ, աղբե՛ր, չե՞ս տեսներ, արեւը ժմնաւ հա՛»։ Կը խօսի երազին մէջ, ծեր ու փորձառու պապուկը, որ գիտէ թէ խաղողը քաղելու է արեւը չծնած, բոլորովին չտաքցած։

— «Քա՛, Թումա, քուրիկ, սա խաղողի ողկոյզին նայէ՛, չի նմանիր աղջկանդ ծիծերուն։ Նայէ՛, նայէ՛, հատիկները չե՞ն նմանիր Աւոյենց հարսին աչքերուն։ Մեռնի՛մ, մեռնի՛մ Աստուծոյ սուրբ հրաշքին»։ Կը պոռայ երազին մէջ, քիչ մը հանած-փարած՝ բաց-խօսիկ քառսունըոց կին մը, որ անուն ունի գիւղին մէջ։

* *

Ու գիշերը կը յառաջանայ։ Գիշերը կը խորանայ։ Գիշերը կը սուզուի սեւ խաւարին մէջ եւ կը տիրէ առամամութը ամբողջ այգիներուն վրայ։ Հիմա լուսնկան չկայ արդէն։ Աղամամութէն սարսափահար իր խցիկը քաշուած է, տեսակ մը անուշ ու տրտում թախիծ մը փռելով հնձաններէն ներս եւ այգիներուն վրայ։

2. ԳԻՒՂԻ ԳԻՇԵՐ

Հիւղակները, ճերմակ ու բամբակ ձիւնի դաշտին մէջէն, նաւահանգիստ հասնող նաւերու նման, կ'երեւին, անոնք խարիսխ կը նետեն հիմա, գիշերուան աննիւթական քարափին, եւ խաղաղութիւնը կը սկսի փռուիլ ամենուրեք։

Խրճիթներէն ներս, նոր կեանք մը իր երկունքին հուսկ պահերը կը համրէ, եւ անհամբերութիւն մը կը բոցավառի, մանաւանդ փոքրերու դէմքերուն վրայ։

Դուրսը՝ փիլիսոփայական շունչ մը, իր միթիք հծծիւնը կը պտտցնէ գիւղին վրայ ու քանի մը ցուրտէն սառած աստղեր, սիրահար տղոց արցունքներ կը ծաղեն գիւղին վրայ, սպասումէն յուսահատ եւ յոգնասպառ։

Լուսթի՛ն։ Ձմեռ գիշեր է։ Եւ գեղի սրբազան ձմեռ գիշեր։

Հիմա կամաց-կամաց հարսները կ'այրեն պատրոյգները մեր ծանօթ լամբարներուն, պատերուն մէջէն, կամ յատկապէս շինուած, փոքրիկ ու նեղլիկ տախտակներու վրայ դրուած՝ պատերուն վրայէն։

Ձմեռուան յատուկ թոնիրներուն ներքեւ, կրակը՝ փորը կուշտ մարդու նման կը ցնծայ ու կը փքանայ։

Ու անոր շուրջ, կէս երկվեցեակ մը փոքրիկներ, մանչ ու աղջիկ, հինգ, եօթը, ինը եւ տասը տարու, բոլորակ մը կազմած են, Հանիին շրթներէն կախուած, անբաժան հիւրը թոնիրին։

Անհամբեր են փոքրիկները։ Կուշտ ու կուռ կերած, հիմա կ'ուզեն որ Հանին պատմէ իրենց, քաջերու եւ կախարդներու, թագաւորներու եւ իշխաններու հէքեաթներէն, է՛ն աղուորը։ Հանին շատ կը սիրէ իր թոռնիկները։ Մեր հանիները տարբեր, տարբեր սէր մը կ'ունենան թոռներու հանդէպ։

Հիմա յուշիկ-յուշիկ գլուխը վեր կ'առնէ հանին կը շտկուի եւ ժպիտով մը, որ խորունկ եւ անհասկնալի իմաստ մը ունի, կը հաւաքէ զանոնք իրեն աւելի մօտիկ, ծունկերուն առընթեր եւ թեւերէն կախուածի ձեւով։ Ճիշդ Կաղանդ Պապուկին պէս, որուն բոլոր կողմերէն նուէրներով լեցուն պարկեր կախուած կ'ըլլան։

Հէքեաթի պահուն առանձին կ'ըլլան անոնք։ Հանին եւ թոռնիկները։ Մայրիկներն ու հայրիկները, վաղուց նետուած կ'ըլլան բուրդէ տաքուկ անկողիններ։ Կամ անդին սենեակներէն մէկուն մէջ, հիւր եկող դրացիներուն հետ, ժամանակ կ'անցընեն խօշորկեկ կրակարանի մը առջեւ։

Հանին եւ հէքեաթին սենեակը ծանօթ է։ Հանին հոն կը նիրհէ, գրեթէ ամէն գիշեր, շատ անգամ փոքրերն ալ քովն ի վեր, թոնիրին եզերքը, տաքուկ եւ մշիկ մշիկ։

* *

— «Կ'ըլլի չըլլիր, զաւակներս, թագաւոր մը կ'ըլլի, որ երեք հատ, այնպէ՛ս, արեգակի եւ լուսնի կտոր աղջիկներ կ'ունենայ։ Երեքն ալ իրարմէ աւելի աղուոր, երեքն ալ հարազատ կաթի եւ մաքուր հօր զաւակներ»։

Այսպէս կը սկսի Հանին եւ փոքրիկները ամբողջովին ականջ կտրած, աչքերը Հանիին շրթներուն, սուրբերուն առջեւ բազկատարած աղօթող հաւատաւորներու վերացումով, մտիկ կ'ընեն առանց շունչ իսկ առնելու։

Մերթ ընդ մերթ միայն, երբ հանին, ինքնամփոփումի համար քիչ մը երկար կը լռէ, «յետո՞յ յետո՞յ մեծ մայր, կը հարցնեն, մեծ վախով մը համակուած, Հանին չբարկացնելու մասնաւոր զգուշութեամբ։

— «Գիտցէ՛ք, սակայն զաւակներս, որ Աստուած պապան, ամէն աղէկութիւն մէկտեղ չի տար մարդուս։ Ամէն բան ունէր թագաւորը։ Հարստութիւն, ուժ, բանակ, պատիւ, աղուոր լուսնկայ աղջիկունք։ Եւ դուք կը կարծէք, որ ալ պակաս բան չունէ՞ր»։

Կը լռէ Հանին։ Մինչդեռ տըղոց հետաքրքրութիւնը մեծ չափերու հասած է։

— «Ի՞նչն էր պակաս, ի՞նչն էր պակաս» կը հարցնեն փոքրիկները։

Հանին՝ խորունկ հառաչանք մը արձակելով՝ «աչքե՛րը, աչքե՛րը, զաւակներս, թագաւորը կոյր էր» կ'ըսէ, հալած մոմերու նմանող իր մատները աչքերուն տանելով։

Ու հետզհետէ կը պատմէ թագաւորին տառապանքներն ու աչքերուն լոյս գտնելու համար արար աշխարհ մարդ հանելը։ Ու գիշերը, գիւղի ձմեռ գիշերը կը սահի, այնպէս խաղաղ եւ անզգալի ծանրութեամբ։

Փոքրերը միշտ ալ չեն կրնար լսել հէքեաթին հուսկ բանքը, որ կը վերջանայ արքայական յաղթանակներով, հուրի-փերիներու անիմանալի կախարդանքներով, իշխանական փարթամ հարսանիքներով եւ հազար ու մէկ գիշերներու խրախճանքներով։

Մինչեւ հուսկ բանք, Հանին ինքն ալ կը սկսի քնանալ արդէն։ Թոնիրին անկիւնը, բազմոցներուն վրայ, կրակին քովիկը։

Անոր գլուխը կը հակի հետզհետէ փոքրերուն, որոնց գոնէ երկուքը քնացած են իր ծունկերուն վրայ, գլուխները թեւերուն մէջ, Հանիին ծունկը իրենց բարձ եւ թոնիրին կրակն ալ վերմակ՝ բնական եւ տաքուկ։

Ու գիշերը, գիւղի ձմեռ գիշերը, խաղաղ ծովուն վրայէն օրօրուելով անցնող նաւու մը նման կը սահի պահէ պահ։

Հետզհետէ կը մարին լամբարները պատերէն առկախ, եւ գիւղը առաղաստի գիշերէն գինովցած եւ վերացած սալետի մը խուկոյով կը քնանայ արդէն։

Դուրսը՝ ձիւնը սկսած է տեղալ կրկին, այնպէս կծիկ առ կծիկ, եւ գիւղը սիրահար տղու մը սարսուռներէն բռնուած, կը փաթթուի ինքն իր մէջ։

Հանին եւ թոռնիկները հոն են միշտ, թոնիրին քովիկը, գիրկ գրկի, հմայուած, հէքեաթներու անըջային ծիծաղներէն հմայուած։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱԹԷՆՔ

ԳՐԵԼ-ԿԱՐԴԱԼ ՉԳԻՏՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Ամերիկեան վիճակագրութիւն մը կը հաստատէ որ Միացեալ Նահանգներուն մէջ 4.235.753 հոգի, բոլորն ալ 10 տարեկանէ վեր, գրել-կարդալ չեն գիտեր։ 1920էն ի վեր, գրել-կարդալ չգիտցողներէն պակսած է, ուրեմն 468.152 հոգի։

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹ[ԵԱՆ]

ԺԷ.

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Այս առթիւ գոնէ քրթմնջե[լ] երկրէն *դժգոհելու կարիք* ...որովհետեւ հեշտ ճանապա[րհ] ու դիւրամատչելի կարելիութի[ւն] կան բոլոր անոնց համար, որ կ'[...] ամուսնանալ...

Եթէ մեծ դժուարութիւններ օրինաւորապէս ապսակուելու[...] մեր երկիրը տակաւին չէ՛ ապր[...] ամուսնութիւնը...

Եւ արդէն շատերն ընդ[...] ու ընտելացած են ըսել. «Չկա[յ] աւելի դիւրին բան, քան ամուս[նու]թիւնը»...— Աչա թէ ինչո՞ւ [...] տերն այնքան դիւրութեամբ [...] մուսնանան, եւ բազմաթիւ են նոնք, որ առանց բնաւ ամչն[ալու] կը յայտարարեն, «Ե՛ս, ամուս[նա]ցա՛ծ եմ...»

— Որո՞ւ հետ, պարո՛ն քաղաքացի, որո՞ւ կամ ինչի՞ [...] —Ճշմարիտ որ ես շա՛տ յաճ[ախ] տեսնեմ քեզ իմ ճանապարհի[ն] ու հանրային տօնասրահներու[ն], բայց մի՛շտ առանձին, մի՛շտ [...] ամուրի...

— Եթէ ամուսնացած ես [...] մը հետ, ինչո՞ւ առանձին կը [...] դուս գինք... ինչո՞ւ չպիտի [...] որ ան եւս մասնակցի քու հե[...] ներուն, ինչպէս քու հաճոյքնե[...]

— Եթէ դուն ամուսնացած [...] գաղափարի մը հետ, ինչո՞ւ օրի[...] գինք գրկած, առ նուազն, չպա[...] հանրային տօնակատարութիւն[...] առթիւ, որ ես համոզուէի թէ [...] ամուրի չես...

Եթէ դուն ամուսնացած ես [...] մը հետ, ինչո՞ւ օրին մէկը [...] քեզ բեռնաւո բռնած հացով [...] տանիս՝ զայն կերակրելու համա[ր]

— Բնականաբար դուն պար[տ]ւոր չես ներկայացնելու ինծ[ի] վկայականները, ուրեմն ես [...] պարտաւորուիմ վկայել թէ դ[ուն ա]մուսնացած ես...

— Ինչպէ՞ս կարելի է [...] նացած հաշուել անոնք, որ [...] օր մէկ նոր գրքի, մէկ նոր գաղ[...] րի, մէկ նոր կնոջ հետ կը պառ[...]

— Ինչպէ՞ս կարելի է [...] նացած հաշուել բոլոր անոնք, եթէ վճարուին, կարող են հր[...] րել իրենց գրքէն, իրենց գաղ[...] րէն եւ կամ իրենց կնոջմէն։

— Ինչպէ՞ս կարելի է [...] նացած նկատել բոլոր անոնք, [...] տենչանքը սեփական լիացումն [...] կ'անտեսեն քաղցն անոր՝ որու [...] իբր թէ, ամուսնացած են...

— Օ՜, եղբայր իմ, եթէ [...] աւելի դիւրին բան՝ քան ամուս[նու]թիւնը», ինչո՞ւ չեն ամուսն[...] պզտիկներն ու ծերերը, որոնք [...] քան «դիւրին բաներ» կ'ուզեն...

— Օ՜, եղբայր իմ, եթէ [...] աւելի դիւրին բան՝ քան ամուս[նու]թիւնը», ինչո՞ւ այնքան հազուա[...] ու թանկագին են անոնք, գոր[...] րելի է կոչել «Ճշմարիտ ամուս[...]

— Օ՜, եղբայր իմ, բոլոր մ[...] րիտ առաքինութիւններու եւ [...] սութիւններու պէս, դժուար[...] նաեւ ամուսնութիւնը ու փ[...] քինները չէ՛ որ կարող են տիր[...] անոր...

— Ի հարկէ դիւրին է ամ[...] նութիւնը բոլոր անոնց համ[ար] որոնց պարտէզին մէջ կ'աճի [...] ռութքի ծաղիկը, որ կը կ[...] «Հոգ չէ՛ ինչպէս»...

— Ի հա՛րկէ դիւրին է [...] մուսնութիւնը բոլոր անոնց [հա]մար, որոնք հորթի պէս են, [...] րոնք կարելի է զսպել միայն կապով...

— Ի հա՛րկէ դիւրին է ամ[...] նութիւնը բոլոր անոնց [համար] որոնք միայն մաքուր ճերմա[կ] ու մեղկ մահճն կ'ուզեն...

«Ի՛մ ամուսին... ի՛մ ամուս[...] տեղի ու անտեղի եւ շար[...] այսպէս կը յանկերգեն ամ[...] կեղծաւոր ու անհաւատարի[մ] սիններ...

Անոնք՝ որ ճշմար[տ]ւ Հա՛յր են, կամ Մայր, «Մեր [...] ւակը» կ'ըսեն յաճախ [...] չելով...

ՄՈՒՍԱ[...]

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԶԻԿՕ, ԹՈՒՐԿԷՆԵՒ ԵՒ ԿԷՕԹԷ

Տակաւին աշակերտական գրասեղաններու վրայ, Հիւկոյի փառասիրութիւնները կը հասնէին մինչեւ Շաթօպրիան, եթէ շարունակ կը գրէր իր տետրակներուն մէջ. «Կամ Շաթօպրիան մը պիտի ըլլամ, կամ ուրիշ ոչինչ»։

Աւելի յետոյ կը կարծէր թէ իր փառքի պատուանդանը կրնան հիւսել միայն Ֆրանսացիները։ Ուրիշ ոչ մէկ ազգ կրնար իրեն պատուանդան ըլլալ։ Այսուհանդերձ, ժամանակ մը գրեց թէ պիտի ուզէր Գերմանացի ծնած ըլլալ, եթէ սակայն Ֆրանսացի ծնած չըլլար։ Ուրեմն նախ Ֆրանսան էր, որ իր մեծութեամբ կը հմայէր Հիւկոյի աչքերը։

Պիւլով իր «Յիշատակներ»ուն մէջ կը պատմէ Թուրկէնեւի խօսակցութիւնը Հիւկոյի հետ։ Հետաքրքրական է նախ պատմել Թուրկէնեւի խօսակցութիւնը Պիւլովի հետ։ Պիւլով կ'ըսէ թէ համակրելի խօսակից մըն էր Թուրկէնեւ, որ չէր նմանէր ֆրանսացի խօսակիցներուն, ծանօթ իրենց մեծամտութեամբ եւ պարծենկոտութեամբ, ինչպէս կը յայտնուի իրենց բոլոր խօսակցութիւններուն մէջ, ոչ ալ կը նմանէր գերմանացի խօսակիցներուն, ծանօթ իրենց բանդիտութեամբ եւ դիւրին փիլիսոփայականութեամբ, ինչպէս կը յայտնուի իրենց խօսակցութիւններուն մէջ, երբ անմիջապէս գիտական վէճի մը կը փոխեն։ Թուրկէնեւ կը խօսէր, խօսելու հաճոյքին համար։ Քաղաքական տեսակէտով, Թուրկէնեւ մասնաւոր սէր մը չունէր Գերմանացիներու հանդէպ, բայց շատ կը սիրէր գերմանական գրականութիւնն ու փիլիսոփայութիւնը։ Խոր համակրանք ցոյց կուտար Կէօթէի մասին։ Անոր ամէն մէկ քնարերգական ոտանաւորին մէջ կը գտնէր այնքան ճշմարիտ բանաստեղծութիւն, որքան չունին Հիւկոյի բոլո՛ր գործերը, կ'ըսէր։ Եւ կը պնդէր որ Հիւկօն շատ մեծցուած է (surfait) իր երկրին մէջ։ Կը ծաղրէր Հիւկոյի մեծամտութիւնը։ Այս առթիւ կը պատմէ իր մէկ խօսակցութիւնը Հիւկոյի հետ։ Հիւկօ կ'ըսէր թէ երբեք չէր սիրեր գործ մը, որ այնքան սիրուած է Գերմանիոյ մէջ։ — Ո՞ր գործն է այդ։ — Շիլլէրի Torquato Tassoն։ — Բայց Շիլլէրի գործը չէ այդ, այլ Կէօթէինն է։ Հիւկօ, ողիմպեան վեհափառութեամբ մը շարժելով իր գլուխը, կը պատասխանէ. — Երբ մէկը Վիքթոր Հիւկօ կը կոչուի, այլեւս պարտաւոր չէ գիտնալու թէ որո՛ւ կը պատկանին բոլոր միջակութիւնները, որ լոյս կը տեսնեն Հռենոսէն անդին։

«ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ԱՆԻՈՅ, ԲԱԳՆԱՅՐԻ ԵՒ ՄԱՐՄԱՇԻՆՈՒ»

La Revue de l'Orient Chrétienի խմբագրութիւնը տասը տարիէ ի վեր, սկսեալ 1920էն, մաս առ մաս կը հրատարակէր Կ. Յ. Բասմաջեանի մէկ աշխատութիւնը, որ այսօր լոյս կը տեսնէ նաեւ առանձին հատորով, ձօտաւորապէս 250 էջ։

Գեղեցիկ հաւաքածոյ մը հայերէն արձանագրութիւններու, զորս Բասմաջեան ընդօրինակած է 1903ին Անիի, Բագնայրի եւ Մարմաշէնի աւերակներու քարերուն վրայէն, յետոյ, վանականի համբերատար աշխատանքով մը, առանձին այս գործին մէջ, լրացուցած, ձեւի բերած է արձանագրութիւնները, ֆրանսերէնի թարգմանուած է զանոնք եւ միասին տուած նաեւ անոնց բնականին լուսանկարները։ Այդ 223 արձանագրութիւնները 1916ին ներկայացուցած էր Դպրութեանց եւ Արձանագրութեանց ֆրանսական կաճառին, արժանանալով մասնաւոր գնահատութեան։ 143ը ընդօրինակած է Անիի մէջ, 66ը Բագնայրի մէջ (Քաղըրճա), Անիի արեւմտեան կողմը, 7 քիլոմեթր հեռու, Ալաճա-տաղին զառիթափին վրայ։ 14 մնացեալ արձանագրութիւններն ալ՝ Մարմաշէնի մէջ (Քանլըճա), Ալեքսանդրապոլի մօտ Ախուրեան գետին վրայ։ Կը նշանակէ թէ կը ներկայացնեն Բագրատունեաց Հայաստանը, սակայն արձանագրութիւնները բոլորն ալ չեն պատկանիր Բագրատունեաց շրջանին։ Այդ արձանագրութիւնները կուգան հինգ շրջաններէ, հայկական շրջան (622—1045), բիւզանդական շրջան (1045—1064), պարսկական շրջան, վրացական շրջան, մոնկոլական շրջան, այսինքն 1236—1348, այնուհետեւ կը լռեն արձանագրութիւնները։

Չափազանց յաջող են լուսանկարները, բնական յստակութեամբ կը կարդացուին գիրերը, որոնց վրայ կարծես տակաւին կը պսպղայ հայրենի արեւը։ Այդ լուսանկարներուն կարգին՝ Մարմաշէնի հոյաշէն եկեղեցին, Անիի գեղակերտ կաթուղիկէն, իրենց կիսաքանդ կմախքովն իսկ տակաւին փառաւոր ու վեհապանծ։

Բասմաջեան գիրքին կը միացնէ նաեւ փոքրիկ ուսումնասիրութիւն մը իբրեւ յառաջաբան։ Հին սերունդէն շատերուն աշխատանքին այս յամառութիւնը չպիտի մոռցուի երբեք, եւ մասնաւորաբար մեր պատմութեան զանազան արժէքներուն վրայ Բասմաջեանի կատարած պրպտումները եւ ուսումնասիրութիւնները գնահատելի պիտի մնան միշտ։

ՆԵՐՔԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԱՏՐՊԷՋԱՆԻ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

Թիֆլիսի «Պրոլետար»ը 1 սեպտ. թիւով կը հրատարակէ Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէին մէկ որոշումը Ատրպէջանի կոմունիստ կուսակցութեան ներքին կռիւներուն մասին։ Կ'արտատպենք ստորեւ.

— Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէն տեսաւ որ դարձեալ խախտուած են, իբրեւ արդիւնք 1 յունիս 1931ին կատարուած խորհրդակցութիւններուն, այն հրահանգները, որոնք կը թելադրէին դադրեցնել «անսկզբունք խմբակային պայքարը» եւ աշխատանքի ձեռնարկել Ատրպէջանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէին ու Բագուի կոմիտէներուն ղեկավարութեանը տակ։

Այժմ եւս գոյութիւն ունի «խմբակային պայքարի նոր բռնկում մը» Ատրպէջանի կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին ու Բագուի Կոմիտէներուն դէմ։ Այդ պայքարին ղեկավարներն ու կազմակերպիչներն են Մաքուղ Զէյնալով, Ասրիեւ, Մեշկով, Սուրիգին եւ ուրիշներ։

Անհրաժեշտ համարելով ապահովել Ատրպէջանի ու Բագուի կազմակերպութեան, ինչպէս ղեկավարութեան բնականոն աշխատանքները՝ համաձայն կուսակցութեան վերին մարմիններու տուած հրահանգներուն, որոշում տրուած է.

1.— Զրկել Ատրպէջանի մէջ որեւէ պաշտօնէ եւ յանձնել կուսակցութեան վերին մարմիններուն (Մոսկուա) ընկեր Մաքուղ Զէյնալովը (Ատրպէջանի Կեդր. կոմիտէի քարոզչական բաժնի վարիչ) եւ Ասրիեւն ու Սուրիգինը (Բայիլ-Բիբի-Հէյբաթի շրջանային կոմիտէի քարտուղար եւ կազմակերպիչ)։

2.— Զրկել Ատրպէջանի մէջ որեւէ պաշտօնէ եւ դնել Անդրկովկասեան Երկրային Կոմիտէի տրամադրութեան տակ ընկեր Մեշկովը (Բագուի քաղաքային կոմիտէի քարտուղար)։

3.— Հրաժարեցնել պաշտօնէն Գանձակի քաղաքային գործ. կոմիտէի քարտուղար եւ Ատրպէջանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի անդամ ընկեր Կարաեւը, եւ իբրեւ ուսանող ղրկել Մոսկուա։

4.— Հրաժարեցնել ընկեր Ռաջաբովը Ատրպէջանի կոմունիստ Երիտասարդներու Միութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարութենէն։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՍՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԵԱՆ

Մասնաւոր հրովարտակներով՝ Բեկնազարեանի տրուած է շարժանկարի վաստակաւոր դերասանապետի տիտղոս, գիւղային շրջուն թատրոնի ղեկավար Ա. Խարազեանի՝ ժողովրդական դերասանի տիտղոս, «վաստակաւոր» տիտղոս տրուած է նաեւ նկարիչ Ստեփան Աղաջանեանին, նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեանին, Երեւանի պետական թատրոնի դերասան Բագրատ Մուրադեանին, Լենինականի պետական թատրոնի դերասանուհի Աշխէն Աբգարեանին։

ԹՂԹԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայաստանի թղթատարական գործավարութիւնը կը հաղորդէ թէ կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուած են թղթատարական եւ հեռագրական սակագիններուն մէջ։ Հետաքրքրութեան համար կուտանք այդ սակագինները։

Երեւանէն դուրս այլ քաղաքներ ղրկուած իւրաքանչիւր նամակի վրայ, որ կը կշռէ 20 կրամ, պիտի փակցուի 15 կոպէկ դրոշմաթուղթ (Հայաստանի մէջ «նամականիշ» կ'ըսեն), ապահովագրուած (Հայաստանի մէջ կ'ըսեն «պատուիրուած») նամակին վրայ՝ 30 կոպէկ։ Բացիկներուն վրայ (քարթ-փոսթալ)՝ 10 կոպէկ։ Փաթեթներուն վրայ, որոնք կը պարունակեն ապրանքի նմոյշներ ու շուկայի հաշիւներ, մինչեւ 250 կրամը՝ 15 կոպէկ։ Պետական հաստատութիւնները, երբ կը ղրկեն իրենց նամակները, գերծ կը մնան տուրքէ։ Պետական հաստատութիւններու ղրկած տրուած հեռագիրներու իւրաքանչիւր բառին համար 10 կոպէկ։ Անհատական հեռագիրներու իւրաքանչիւր բառին համար 15 կոպէկ։ Թէ պետական եւ թէ անհատական հեռագիրներու համար իբրեւ լրացուցիչ տուրք կը գանձուի նաեւ 20 կոպէկ։ Շտապ հեռագրի մը մէջ բառը կ'արժէ 3 անգամ աւելի սուղ քան սովորական հեռագրին բառը, իսկ կայծակնային հեռագրին մէջ բառը կ'արժէ 6 անգամ աւելի սուղ քան սովորական հեռագրին բառը։ Մասնաւորներու հեռագրին բառերը 25է աւելի չեն կրնար ըլլալ, իսկ ընկերային հաստատութիւններու հեռագրի բառերուն քանակին համար, սովորական հեռագիրը՝ 200 բառ, շտապ հեռագիրը՝ 100 բառ, կայծակնային հեռագիրը՝ 25 բառ։

ԱՂԷՏԵԱԼ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Գողթան գաւառի երկրաշարժէն յետոյ կատարուեցան զանազան մասնագիտական քննութիւններ, — այսպէս երկրաբաններ Ղազարովի եւ Զրբաշեանի ղեկավարութեանը տակ արշաւախումբ մը, որ կը բաղկանար գիւղատնտեսներէ եւ հողագէտներէ, քննութիւն կատարեց Զանգեզուրի 3 շրջաններուն մէջ, ընտրելու համար նոր գիւղերու շինութեան յարմար վայրերը։ Նոյնպէս ռուս եւ հայ ճարտարագէտներ տեղեկագիրներ պատրաստեցին աղէտեալ վայրերու կացութեան մասին։

Ի վերջոյ կազմուեցաւ «երկրաշարժէն վնասուած շրջաններուն վերաշինութեան նախագիծը», որուն համաձայն Սիսիանի շրջանին մէջ պիտի շինուին 48 պետական եւ ընկերային տուն 5014 սենեակներով, 3285 ախոռ, 2935 մարագ։ Գորիսի մէջ՝ 41 պետական եւ ընկերային տուն 4800 սենեակներով, 3500 ախոռ, 2545 մարագ։ Ղափանի մէջ՝ 22 պետական եւ ընկերային տուն 3750 սենեակներով, 2700 ախոռ, 1745 մարագ։ Մեղրիի շրջանին մէջ 11 պետական եւ ընկերային տուն 1500 սենեակներով, 1100 ախոռ, 720 մարագ։

Համաձայն այս նախագծին, տրամադրուած է 73,200 խոր. մեթր ծառ, 12,700 խոր. մեթր տախտակ, 127 թոնօ գամ, 254 թոնօ երկաթ, 158,000 բարակ տախտակ, 2575 արկղ ապակի, բահ, բրիչ եւայլն։ Անոնց փոխադրութեան համար 20 բեռնատար ինքնաշարժ, 600 սայլ։ Առաջին առթիւ՝ յարմար վիճակի մը մէջ դնել հետեւեալ ճամբաները.— Բիչենակ, Անգեղակոթ, Տեղ-Անգեղակոթ, Գորիս-Ղափան։

ԱՆՁՐԵՒՆ ՈՒ ՑՈՐԵՆԸ

Գորիսէն կը հեռագրեն Թիֆլիսի «Պրոլետար»ին 29 օգոստոս թուականով.

— Օգոստոսի 26ին շրջանին մէջ տեղատարափ անձրեւ եկաւ հեղեղ պատճառելով դաշտերուն մէջ։ Շարունակական անձրեւներու պատճառով, կարելի չեղաւ ցորեն հաւաքել։ Այսպէս ցորենը սկսաւ փճանալ դաշտին մէջ։

ՎՏԱՐՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի Կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին որոշումով, շարքերէն հեռացուած են Սամսոն Մարկոսեան (Դարալագեազի շրջանային կոմիտէի քարտուղար) եւ Կարօ Համզիկեան (շրջանային գործադիր կոմիտէի նախագահ), որոնք չեն կրցած կռուիլ «Դաշնակ-կուլակ տարրերուն դէմ» եւ «խուճապի են մատնուել»։ Նոյն խնդիրով, կուսակցական պատիժներու ենթարկուած են Սարգսեան Գուխտօ, Ցոլինեան Բարաղամ (երկու տարի տարապարհակ աշխատանք), Վահրամ՝ Զեկայի անդամ, Ցովհաննիսեան Երանոս, Ղարաբեղեան Գուրգէն, Մարկոսեան Սիրուշ, Ցաքեթ Սահակեան, Յակոբեան Համբարձում, Ղաւախեան Գրիգոր, Յակոբեան Արտեմ, Օհանէսեան Սուրէն, Խոյլունց Արսէն, բոլորն ալ կառավարական ու կուսակցական դէմքեր։

«Խորհրդային վարիչ մեքենայի ստուգման ու շփման հանրապետական յանձնաժողովը» կը ծանուցանէ թէ հրաժարեցուած են Գեղամեան Զումշուղը եւ Բաբայեան Քնարիկը, հանրային գրադարանին մէջ իրենց պաշտօնէն, եւ այսուհետեւ եւ երբեք չպիտի կարենան պաշտօն զբաղեցնել խորհրդային վարիչ կազմին մէջ, զրկուած են հանգստեան թոշակ եւ գործազրկութեան նպաստ ստանալու իրաւունքներէն։

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԲԱՐԿԱՑՆԷՔ ՏԻԿԻՆԸ

Գրագիտուհի Մարիէտտա Շահինեան, որ ռուսերէն կը գրէ, «Խորհ. Հայաստան»ի ուղղած է հետեւեալ «ամենավճռական բողոքը»։

—«Թոյլ տուէք ամենավճռական բողոքս յայտնել իմ «Հիդրոցենտրալ» վէպիս գրախօսման դէմ, որն արտայայտուած է այդ վէպի եւ մի քանի կենդանի մարդկանց միջեւ նմանութիւն գտնելու փորձերով։ Կտրականապէս յայտարարում եմ, որ վէպում որեւէ պատկերաւորում չկայ եւ չի կարող լինել։ Վէպի տիպաժը (հերոսներ գծելու եղանակը) գեղարուեստական ընդհանրացումների արդիւնք է եւ ոչ մի առնչութիւն չունի առանձին կենդանի մարդկանց հետ։ Գրքին ցուցաբերած այդ գրեհիկ մօտեցումը միմիայն կը խանգարի ընթերցողին ընդհանուր տիպարարային գծեր տեսնելու իմ ստեղծած պատկերներում»։

Հիմա հասկցա՞ք։ Ափսոս, որ մենք չենք կարդացած այդ գիրքը, ճշդելու համար թէ որքա՛ն կը նմանին իրաւ Շահինեանի հերոսները եւ «կենդանի մարդիկ», թէ որքա՛ն գռեհիկ են այդ նման դէմքերը։

«LE FOYER FRANÇAIS»ի ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՁՐԻ ԴԱՍԵՐԸ

Foyer Françaisի Վարչութիւնը յանձն առած է ֆրանսերէնի ձրի դասընթացքներ հաստատել հայաբնակ ամէն այն թաղերն ու արուարձանները, ուր ցարդ դասընթացք գոյութիւն չունի։ Անոր համար կը բաւէ որ սոյն թաղերու եւ արուարձաններու Հայերէն 30-40 հոգի այր կամ կին միանան եւ յանձնառու ըլլան տարի մը կանոնաւորապէս հետեւելու նոյն դասընթացքներուն։ Անոնք տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու գիշեր 8.30էն 10 ֆրանսական թաղային վարժարաններու մէջ. բայց կարելի է նաեւ ուրիշ վայրեր որոշել ի դիւրութիւն հետեւողներու։ Այս մասին ամէն տեղեկութիւն կարելի է ստանալ Le Foyerի Վարչութենէն, որ յանձն կ'առնէ ամէն դիմում կատարել Հոկտեմբեր 1էն առաջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍՆՕՏԸՆԻ ՃԱՌԷՆ ՎԵՐՋ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԶԱՅՐՈՅԹԸ

Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, Սնօտընի ճառով յայտարարուած ելմտական խառութիւնները մեծ զայրոյթ յառաջ բերին աշխատաւորական շրջանակներուն մէջ, որոնք, կը սպասուի որ բուռն ընդդիմութիւն մը ցոյց տան տնտեսական օրինագծին դէմ։

Ընդդիմադիրները բանաձեւ մը ներկայացուցին խորհրդարանին, որով կը պահանջեն մերժել կառավարութեան մէկ առաջարկը, որ ժողովուրդը աւելի զրկանքներու պիտի մատնէ, թոյլ տալով մէկտեղ որ միւս դասակարգերը ճոխութեան մէջ ապրին, պիտի աւելցնէ անգործներու թիւը, նուազեցնելով գործաւորներու գնման կարողութիւնը, եւ վերջապէս, պիտի խուսափի խորհրդարանին հսկողութենէն։

Թէեւ, պահպանողականները լաւ տրամադրուած են հանդէպ կառավարութեան առաջարկներուն, սակայն չեն ծածկեր իրենց վախը թէ նոր տուրքերը աւելի պիտի ծանրացնեն միջին դասակարգի բեռը։

Ամերիկեան թերթերը երկար սիւնակներ կը նուիրեն անգլիական ելեւմուտքին եւ Սնոտընի ճառին եւ ապշեցուցիչ կը գտնեն հասոյթներու վրայ դրուած նոր տուրքերը։

Մօտաւոր բաղդատութիւն մը ցոյց կուտայ թէ միջակ հասոյթի տէր անգլիացի ամուրի մը 60 անգամ աւելի պիտի վճարէ քան ամուրի ամերիկացի մը։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Անգլիոյ արհեստակցականներու ժողովը որոշեց պահանջել կառավարութենէն որ ջնջէ բանուորական վէճերու յատուկ օրէնքը։ Որոշուեցաւ նաեւ պահանջել կառավարութենէն որ որեւէ ջանք չխնայէ յաջողութեամբ արդիւնաւորելու համար զինաթափութեան համագումարը որ պիտի գումարուի փետրուարի մէջ։ Արհեստակցականները կը պահանջեն որ բոլոր երկիրները ընդունին հարիւրին 25 համեմատութեամբ նուազեցնել իրենց պատերազմական ծախքերը։

ՍԵՐՊԻԱ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱԼՊԱՆԻԱ

Ժընեւի մէջ, Իտալիոյ եւ Սերպիոյ արտաքին նախարարները տեսակցութիւն մը ունեցան Ալպանիոյ մասին։ Կը կարծուի թէ Սերպիոյ նախարարը խօսած է Ալպանիոյ թագաւորին հիւանդութեան եւ անոր հաւանական հետեւանքներուն մասին։

Ցայտնի է թէ Ալպանիա գրեթէ ամբողջ ինկած է իտալական ազդեցութեան տակ։ Եթէ Զօկու թագաւորը մեռնի, Ալպանիոյ անկախութիւնը բոլորովին պիտի վտանգուի եւ Պալքաններու հաւասարակշռութիւնը պիտի խախտի։

Այս մտահոգութիւններով է որ Սերպիոյ արտաքին նախարարը, ուզած է տեսնուիլ Կրանտիի հետ, պարզելու համար կացութիւնը։

ՀԱԿԱՖԱՇԻՍՏ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐ

Իտալական ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել հակաֆաշիստ դաւադիրներու խմբակ մը։ Անոնք, որոնց մէկը կին, խոստովանեցան թէ յարաբերութիւններ ունին հակաֆաշիստական կեդրոնին հետ, որուն կողմէ ղրկուած էին Իտալիա։ Խոստովանեցան նաեւ թէ ի՞նչ պարագաներու տակ եւ ի՞նչ կերպով պատրաստեր եւ գործադրեր էին Պոլոնյի, Թուրէնի եւայլն ռմբափորձերը։

Ոստիկանութիւնը փաստեր հաւաքած է թէ ուրիշ ռմբափորձեր եւս պատրաստելու վրայ էին հակաֆաշիստները։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ-ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ

Ֆրանսայի համայնավարներու թերթը կը յայտարարէր թէ որոշած են 1932ի ընտրութիւններուն առթիւ, «միացեալ ճակատ» քարոզել եւ կարգ մը պարագաներու մէջ, ընկերվարականներուն առաջարկել փոխադարձ զիջումներ։ Ասով, համայնավարները հասկցնել կ'ուզէին թէ ընկերվարականներուն հետ պիտի ջանան սկզբունքով յաջողցնել ժամանակաւոր մերձեցում մը՝ ընդդէմ «յետադիմական» թեկնածուներուն։

Համայնավարներու այս բարի տրամադրութիւններուն, տակաւին յայտնի չէ սակայն թէ ի՞նչ ընդունելութիւն պիտի ընեն ընկերվարականները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈՒՆՁՔԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Այս տարի ոչ ամառ ունեցանք, ոչ ալ արեւ։ Միւս կողմէ, տեղատարափ անձրեւներ՝ Ֆրանսայի գրեթէ բոլոր մասերուն մէջ։

Այս անբնական կացութիւնը մեծ վնաս պատճառած է ցորենի հունձքին՝ հիւսիսային եւ կեդրոնական նահանգներուն մէջ։ Երկրագործական նախարարութեան մէկ պաշտօնական տեղեկագրին համաձայն, կարելի չէ յուսալ որ բերքը բաւէ։ Հետեւաբար, պէտք պիտի ըլլայ ներածումներ կատարել։ Հունձքը կը նախատեսուի 75—80 միլիոն կենդինար, ինչ որ ամենալաւ պարագային հինգ միլիոն կենդինար պակաս է անհրաժեշտ պէտքէն։

Կը կարծուի թէ ներածումները պիտի կատարուին դաշնակից ցորենաշատ երկիրներէն, համաձայն ցորենի համագումարին որոշման։ Քաղաքական պատճառներ կը հարկադրեն որ Ֆրանսա Հիւսիսային Ամերիկայէն ալ գնումներ կատարէ։ Իսկ խորհրդային միութենէն ցորեն գնելու խնդիրը կախում ունի երկու երկիրներուն միջեւ սկսած բանակցութիւններէն։

ՖԱՇԻՍՏԱԿԱՆ ՏԱՍՆԱԲԱՆԵԱՅ ՄԸ

Իտալական ֆաշիստ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը պատրաստած է «կատարեալ ֆաշիստական տասնաբանեան», որ ահաւասիկ.

1) Աստուած եւ հայրենիք, ուրիշ ամէն սէր եւ ամէն պարտականութիւն կուգան անկից յետոյ։ 2) Ով որ պատրաստ չէ հոգւով մարմնով նուիրուելու հայրենիքին եւ ծառայելու «Տուչէ»ին առանց վիճելու, արժանի չէ կրելու սեւ շապիկը։ Ֆաշիզմը չախորժիր զաղջ հաւատաւորներէն եւ կէսնկարագրի տէր անձերէն։ 3) Ամբողջ իմացականութիւնդ գործածէ ըմբռնելու համար հրամանները որ կը ստանաս եւ քու ամբողջ կորովդ՝ հնազանդելու համար։

4) Կարգապահութիւնը միայն շարքերուն մէջ գտնուող զինուորին առաքինութիւնը չէ։ Պէտք է ան ամէն օրուան եւ բոլոր պարագաներու ուղեգիծը դառնայ։ 5) Գէշ զաւակ մը եւ անփոյթ դպրոցական մը չեն կրնար ֆաշիստ ըլլալ։ 6) Քու ժամանակիդ գործածութիւնը այնպէս կարգադրէ որ աշխատանքը դառնայ ուրախութիւն, եւ խաղը՝ գործ։ 7) Վարժուէ առանց տրտունջի տառապելու, զոհողութիւններ ընելու առանց ոչինչ խնդրելու, ծառայելու՝ առանց վարձատրութեան սպասելու։

8) Լաւ գործերը, ինչպէս պատերազմական գործողութիւնները պէտք չէ կիսկատար ըլլան։ Գործել մինչեւ կատարելապէս լրանան։ 9) Տագնապալի պարագաներու մէջ, յիշէ՛ թէ փրկութիւնը յանդգնութեան մէջ է։ 10) Եւ ամէն օր, փառք տուր Աստուծոյ որ քեզի ըրեր է ֆաշիստ եւ Իտալացի։

Պատրաստուելու համար քննութեանց, մրցումներու եւ վկայական ստանալու, պատանի կամ չափահաս կրնան դիմել դաշնակի, սոլֆէժի եւ երգերու փորձերու համար

ՕՐ. ՃԱՄՊԱԶԻ (1er priex)

Անդամ «Musica» երաժշտանոցի քննիչ մարմին, Նախկին աշակերտ Morpainի եւ Lazare Lévyի, ուսուցիչներ երաժշտանոցի։

Հասցէ՝ 61 Rue de Flandre, Paris (19e).

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄԵԾ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Հ. Մ. Ը. Մ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին *Stade Gaston Faralicqի մէջ, 204 Ave. Jean Jaurès, Pantin*

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆ — ՕՐՈՒԱՆ ԹԱԳՈՒՀԻ՝ ՏԻԿԻՆ ԷՍՄԷՐԵԱՆ

կը մասնակցին՝ 300 ականաւոր եւ 60 մարզիկներ (Փարիզէն, Մարսէյլէն եւ Լիոնէն), ինչպէս նաեւ հայ ախոյեաններ՝

ԺԻՐԱՅՐ ԽՏԻԿԵԱՆ եւ ՅԱԿՈԲ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ, առաջինը երկաթ նետելու, իսկ երկրորդն ալ 200 եւ 400 մեթր վազքերու եւ ձողով բարձր ցատկելու ազգային մրցանիշներուն տէրն են

60 ՀՈԳԻՆՈՑ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆՈՒԱԳԷ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ — ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 5. 10. 20 ՖՐԱՆՔ

Աթլէթիք մրցումներ, ականաւորներու եւ արինուշներու մարզանքներ: Պասքէթ պօլի մրցում Փարիզի ռուսիկանական խումբին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ խումբին միջեւ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՀԱՂՈՐԴԷ.— Մասնակցող բոլոր մարզիկները պէտք է սթատ գտնուին անպայման ժամը 1ին, իսկ դատաւորները ժամը 2էն առաջ: Հանդիսատեսներու բոլոր տեղերն ալ պատսպարուած են անձրեւին դէմ: Օրուան թագուհին ցիկ. Պօղոս Էսմէրեան մրցումներէն անմիջապէս վերջ պիտի կատարէ մրցանակաբաշխութիւնը:

Սթատ երթալու համար մէթրոյով իջնել փորթ տը լա վիլէթ, առնել 52 (որ Օբէրայէն, կար տիւ Նորէն կուգայ) կամ 72 թիւ հանրակառքերը, իջնել սթատին առջեւ, Edouard Vaillant կայանը:

Թատերական ներկայացում *նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Եռագոյն խումբի եւ օժանդակութեամբ Ս. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի: Այսօր, կիրակի ժամը 2.30ին, Société Lyonnaiseի սրահին մէջ:*
Ղեկավարութեամբ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի կը ներկայացուի

«ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆ ԿԱՄ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ»

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12:

ՆԵՐԿՍՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՈՒՏԵՍՏԵՂԷՆՆԵՐՈՒ (ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ)

ՄԻՄԻԱՅՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

D. STAMBOULIAN, Représentant,
1 Place Notre Dame, Grenoble, Isère

Ունինք առաջին տեսակի մաքուր եւ լաւ պլղուր, ծեծած, կորկոտ եւ խարբերդի մուխաշեր սեւ սիսեռ, պատրաստուած վալանսի՝ (Drôme) մեր նոր եւ ընդարձակ գործարանին մէջ:
Նաեւ ունինք արեւելեան ամէն տեսակ ուտեստեղէններ,
Աժան գին եւ արագ գործառնութիւն:
Պահանջեցէք մեր գիները, ընդհ. ցանկը եւ նմոյշները:
կը ստանձնենք արտասահման. տուներու ներկայացուցչութիւնը

ՍԱՊՈՒՆՋԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05 91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում:

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ:

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

---

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

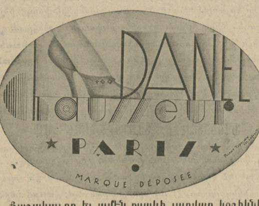

Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier

Ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց է:

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — La Voix de son Maître — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) — մէթրօ Պէլվիլ

Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

8, RUE CHATEAUDUNի MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Վարձու են Առնուվիլ լէ կոնէսի մէջ (կար տիւ Նորէն 20 վայրկեան) մէկ եւ երկու սենեակնոց յարկաբաժիններ՝ խոհանոցով միասին: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, դիւրամատչելի պայմաններ: Դիմել՝ Գ. Կարապետեանի, 119 ave. de l'Union, Arnouville-les-Gonesses (կայարանէն երեք վայրկեան հեռու):

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ վարխի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:*

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

FABRIQUE DE TRICOTS DE LUXE

S. TERZIAN

Tél. Botzaris 22—98

20 Rue Mélingue, PARIS 19

Métro: BUTTES — CHOUMONT

PULL-OVER-GILET

Կ'արտադրէ մեծ քանակութեամբ ճաշակաւոր եւ ընտիր բուրդէ պատրաստուած ամէն տեսակ թրիքօ հագուստներ: Գաւառներէն եղած ապսպրանքները կը գործադրէ արագօրէն եւ խղճմտութեամբ: Գիները անհամեմատօրէն աժան են:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:
ցիադէռմի (diathermie), (ուլթրա-վիօլէ) ultra-violets.
ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49
(կառ. տիւ Նոռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ *Ու.. կորի*, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօդացաւ:
Ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ:
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e) — Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:
ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով:
Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով:
Գորգի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ:
Դիմել՝ ԳԷՈՐԳ ԱՎԱՆԸՉԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne, փարիզ (3) — Թելէֆոն՝ Archive 50—61
մէթրօ՝ République եւ Filles du Calvaire

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները
Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային հիւանդանոցին:
44 Rue Poissonnière, — մէթրօ՝ Bonne Nouvelle
ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէ
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde) *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ ..բաւոր ազդակներն են:*
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, ... լադրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ:
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, ... ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:
Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) — Tél. Marcadet 07—...
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis
Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շL.	40 շL.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տL.	10 տL.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
15 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1673 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՀԱԹՄԱ ԿԱՆՏԻ

Վերջապէս, երկար տատանումներէ յետոյ, շաբաթ օր Լոնտոն հասաւ «Մեծ Հոգին», Մահաթմա Կանտի, մասնակցելու համար Կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան:

Եւ այժմ, բոլորին աչքերը ուղղուած են այս տխեղծ, երեւութապէս դաժան, այլ խորապէս բարի եւ փիլիսոփայ մարդուն:

Մօտ երեք միլիոն Հնդիկներ, հարստահարեալ, թշուառ եւ խոնարհ, անոր առաջնորդութեան, անոր անհնազանդութեան պայքարին կապած են իրենց յոյսերը: Ազնուապետական եւ ամբարտաւան Ալպիոնը, որ 1893էն ի վեր չի կրնար գլուխ ելլել այս մարդուն հետ, ստիպուեցաւ համակերպիլ անոր բոլոր նախասիրութիւններուն, անոր նախնական հագուստ-կապուստին եւ կենցաղին, որպէսզի Կանտի ո՛րեւէ պատրուակ չունենայ խուսափելու Լոնտոնէն:

Պոմպէյէն մինչեւ Մարսէյլ, շոգենաւին մէջ, Կանտի ձեռքէն չձգեց իլիկը,— խորհրդանշան մը իր վարդապետութեան — եւ չզոհեց իր սովորութիւններէն ո՛րեւէ մէկը: Գլուխը բաց, թեթեւ ծածկոց մը վրան, ոտքերը բոպիկ, ասուպի մը պէս երեւցաւ կառ մը Լիոնի քարափը, քանի մը խօսքեր արտասանեց, եւ նոյն ճեպընթացով ինքզինքը գտաւ Քալէ: Մանշէն անդին, բրիտանական ծովափը, յատուկ ինքնաշարժ մը պատրաստած էին իրեն համար, եւ անձրեւոտ, մռայլ օդով մը առաջնորդուեցաւ Լոնտոն:

Համրանք չունին իր հիացողները, ինչպէս ատողները:

Անգլիացի սպայ մը, ծաղրելու համար, գռեհիկ խաղ մը խաղացած էր: կայարան ղրկած էր ծրար մը կանացի հագուստ (ժիւփոն), «որպէս զի չմսի Լոնտոնի ցուրտէն»:

Մեծն Բրիտանիոյ մայրաքաղաքին մէջ, գինքը հիւրընկալեց հիացող մը, Օր. Լիստըր: Կանտի մերժեց ո՛ր եւ է ննջարան կամ անկողին, եւ պառկեցաւ մառանի մը մէջ, գետնին վրայ, ինչպէս պիտի ընէր Հնդկաստան գտնուած միջոցին:

Իր առաջին օրն ալ անցաւ միեւնոյն սրտառուչ պարզութեամբ եւ հետեւողականութեամբ: Շաբաթ օր, մինչեւ կէս գիշեր աշխատելէ յետոյ, առտուան ժամը 4.30ին արթնցաւ, իրեն յատկացուած բնակարանին պատշգամը ելաւ եւ ամբողջ մէկ ժամ թաղուեցաւ խոկումի մէջ: Յետոյ, քիչ մը պտուղ եւ այծի կաթ առաւ, նստաւ իլիկին առջեւ եւ սկսաւ մանել:

Կանտի սովորութիւն ունի նաեւ շաբաթը մէկ օր բացարձակ լռութիւն պահելու: Այդ օրը կը սկսի կիրակի գիշեր, եւ որովհետեւ Կլոր Սեղանի առաջին ժողովը պիտի բացուէր երկուշաբթի օր, ժողովականները անելի մը մատնուած էին:

×

Հակառակ իր երկարատեւ հանրային կեանքին, Կանտին բաղդատաբար նոր կը ճանչցուի մեր մէջ: Բայց պակաս եղած չեն իր գործունէութեան եւ վարդապետութեան հիացողներ:

1925ին, Ամերիկայի մէջ հրատարակուեցաւ սիրուն հատոր մը, «Մահաթմա Կանտի», Պ. Յ. Գարակիւլեանի խմբագրութեամբ, եւ ողբացեալ Ն. Տէատէկիւլի յառաջաբանով: Հնդիկ փիլիսոփային կեանքն ու գործն է որ ամփոփուած է այս հատորին մէջ, 110 էջերով: Իսկ Եւրոպացիները արդէն ամբողջ գրականութիւն մը նուիրած են այս խոնարհ այլ աննկուն, անվեհեր մարդուն: Իր հիացողներէն մէկն է հոյակապ դէմք մը, Ռոմէն Ռոլան, որ ունի առանձին հրատարակութիւն մը:

Կանտի առաքեալն է անհնազանդութեան պատերազմին: Ոչ-գործակցութեան, ոչ—բռնութեան, որ բոլորովին կրաւորական դիմադրութիւն չէ:

Հազիւ Մարսէյլ հասած, երբ հարցուցին թէ ի՛նչ պիտի պահանջէ, պատասխանեց.— «Հնդկաստանի անկախութիւնը»:

= Իսկ եթէ մերժեն, ի՞նչ պիտի պահանջէք:— Հնդկաստանի անկախութիւնը:

Բայց այս հիւանդկախ մարդը ի՞նչպէս կը յուսայ հասնիլ իր նպատակին, խուսափելով բռնութենէ եւ արիւնահեղութենէ:

Այս հարցումին պատասխանելէ առաջ, կրնայինք հարցնել թէ այս վտիտ կերպարանքը, որ ոչ իսկ ոտքի վրայ կրնայ կենալ եւ նստած կը խօսի, ի՞նչպէս կրցեր է այնքան հմայք ազդել՝ միլիոնաւոր բազմութեանց, եւ ինքզինքը պարտադրել բրիտանական ամենազօրութեան:

Գաղտնիքը՝ իր փիլիսոփայութեան մէջ է: Եւ Կանտին այնքան ալ վերացական, հողէն, աշխարհէն կտրուած մարդ չէ:

— «Ես կը մշակեմ հանդարտ քաջութիւնը մեռնելու՝ առանց սպաննելու, բայց այն մարդուն համար որ այս քաջութիւնը չունի, խորհուրդ կուտամ որ սպաննէ ու սպաննուի, քան թէ վատօրէն վտանգէն խուսափի քանզի այն որ կը փախչի, մտաւոր բռնութիւն ի գործ կը դնէ, կը փախչի, քանզի քաջութիւնը չունի սպաննուելու, մինչ կը սպաննէ:

«... Բայց կը հաւատամ որ կրաւորական դիմադրութիւնը անհունապէս գերադաս է բռնութենէն, ինչպէս ներողամտութիւնը աւելի առնական է քան պատիժը:

«... Առանձին անհատ մը կրնայ դիմագրաւել անարդար պետութեան մը ամբողջ զօրութեանը, եւ ճգնիլ այդ պետութեան անկումին, կամ անոր վերածնունդին: Բայց ի՞նչ գնով— Տառապանքի գնով, որ մեծ օրէնքն է»: (էջ 48—49):

Բայց, լաւ է առանձին ուսումնասիրել այս ինքնատիպ, զարտուղի մարդն ու իր գործը: Շ.

ՀՈԼԱՆՏԱ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ԴԷՄ

Հոլանտայի կառավարութիւնը խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կը պահանջէ կառավարութեան իրաւունք տալ ժամանակաւոր միջոցներու դիմելու, ընդդէմ օտար առեւտրական մրցակցութեան:

Այս օրինագծով, կառավարութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ վաճառամարտին դէմ օրինական միջոցներ կիրարկելու առանց դիմելու խորհրդարանի հաւանութեան:

Կառավարութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ 1) գանձերու ներածումներու յատուկ տուրք մը, որուն առաւելագոյն չափը պիտի ըլլայ 5 անգամ աւելի քան սովորական մաքսատուքքը, 2) սահմանափակելու ներածումները:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒԳԸ

Խոշոր ձախողութիւն մը եւ մեծ սուգ մը կը կրէ ֆրանսական օդանաւորդութիւնը Լըպրիի մահով եւ անոր վարած օդանաւին անկումով: Լը Պրի որ փայլուն ասպարէզէ մը վերջ, գտաւ եղերական մահ մը, 32 տարու էր: 1924ին էր որ մտաւ օդանաւային սպասարկութեան մէջ, առաջին անգամ մասնակցելով Մարոք մեկնող օդանաւային արշաւի մը: Հոն էր որ սկսաւ ցոյց տալ իր ընդունակութիւնները, կատարելով վտանգաւոր խուզարկութիւններ եւ արժանանալով բարձր գնահատանքներու: Ֆրանսա վերադարձին, Քոսթի հետ պատրաստեց հարաւային Ատլանտեանը կտրելու գործը, Տաքարէն Նաթալ: Այս յաջողութենէն վերջ Լը Պրի եւ Քոսթ շարունակեցին իրենց թռիչքը Ամերիկայի վրայ, վերադարձան Ֆրանսա Թոքիօ փարիզ ճամբով, 5ու կէս օրուան մէջ:

1922ին, Լը Պրի մտադրեց կատարել փարիզ Սայկոն թռիչքը: Այս թռիչքը ձախողեցաւ, Բանկոքի մէջ անկումով: Ասով սակայն, անվեհեր սաւառնորդը չյուսահատեցաւ: Մէկ տարի վերջ, կը մեկնէր Սայկոն: երկրորդ անգամ ըլլալով՝ կը ձախողէր: Գիշերը Լը Պրի եւ իր ընկերը անկարգելով կը նետուէին օդանաւէն, Լը Պրի անվնաս, իր ընկերը Ռոսսի՝ վիրաւորուած: Իսկ վերջին փորձով, որ վերջացաւ եղերական կերպով, Լը Պրի կ'ուզէր կոտրել հեռաւորութեան մրցանիշը որ ցարդ կը մնար Ամերիկացիներուն ձեռքը:

ՆՈՐ ՀՈՍԱՆՔ ԽԱԼՔԻ ՄԷՋ

«Սօն Փօսթա»յի Էնկիւրիի թղթակցին տեղեկութեանց համաձայն, նոր հոսանք մը ծայր տուած է Խալքի ծոցին մէջ:

Այս հոսանքը սկսած էր անցեալ տարի, Սէրպէսթ կուսակցութեան կազմութեան ատեն, երբ Էնկիւրիի առեւտրական վարժարանի տնօրէն Սիւրէյեա պէյ դասախօսութիւն մը տուաւ Խալքի գաղափարաբանութեան մասին:

Այս դասախօսութիւնը որ տեղի ունեցած էր Թուրք Օճախի շէնքին մէջ, ահագին վիճաբանութեանց դուռ բացաւ:

Խալքի անդամ կարգ մը մտաւորականներ անմիջապէս յարեցան Սիւրէյեա պէյի, նորութիւններ գտնելով բանաձեւած սկզբունքներուն մէջ: Այդ մտաւորականներուն մէջ կը գտնուին երեսփոխաններ Ֆալիհ Րըֆքը, Եագուպ Գատրի, Րուշէն Էշրէֆ, Վէտատ Նէտիի, Պուրհան Ասաֆ պէյեր եւ ուրիշներ: Ասոնք առ այժմ «Հաքիմիյէթի Միլլիյէ»ի մէջ կը պարզեն իրենց տեսակէտները: Վերջերս ալ «Ինգըլապ վէ Քատրօ» անունով պարբերաթերթ մը սկսան հրատարակել:

Խալքի ազդեցիկ անդամները առայժմ ուշադիր կը հետեւին այս հոսանքին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Վրացական մամուլի դիւանի կողմէ հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, Վրաստանի բազմաթիւ շրջաններուն մէջ, մեծ խռովութիւններ պատահած են, կոլխոզներու եւ գիւղացիներու միջեւ ծագած անհամաձայնութեանց հետեւանքով:

Գիւղացիները լքած են իրենց գիւղերը եւ անտառներն են ապաստանած: Անոնք ըմբոստներու միանալով, կազմած են բազմաթիւ եւ ուժեղ խումբեր:

Արեւմտեան Վրաստանի մէջ, աւելի քան 2000 գիւղացիներ, բոլորն ալ լաւ զինուած, կռուի մէջ մտած են:

Օդանաւային աղէտ մը եւս

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՐԿՈՒ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Գրեր էինք թէ երկու օդանաւեր մեկնած էին Պուրժէի կայանէն, դէպի Թոքիօ, թէ մէկը՝ մեքենայի խանգարման մը հետեւանքով, ստիպուեր էր իջնալ Տիւսէլտորֆ, իսկ միւսը ճամբան շարունակելով, նշմարուեր էր Մոսկուայի վրայ:

Սակայն, օդանաւը զոր կը վարէին երկու համբաւաւոր օդաւորդներ Լը Պրի եւ Տօրէ, բուռն փոթորիկի մը բռնուած ըլլալով, գետին ինկաւ ու ջախջախուեցաւ, Լը Պրի եւ իր մեքենավարը Մէմէն, սպաննուեցան: Իսկ Տօրէ, յաջողեցաւ անկարգելով գետին իջնալ, ու փրկուիլ փոքր վէրքով մը:

Օդանաւը ինկած է Ուլֆայի մօտ, մայրաքաղաքը Պաշքիրներու հանրապետութեան:

Աւստրիոյ կառավարութեան դէմ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Աւստրիական «Հայմվէր» աջակողմեան կազմակերպութիւնը, Վերին-Սթիրիոյ մէջ փորձեց ձեռք անցընել կառավարութիւնը: Փորձը շուտով ձախողեցաւ սակայն: Զինեալ խումբեր գրաւեցին 5—6 աւաններ: Սակայն կառավարութեան ձեռք առած կտրուկ եւ արագ միջոցները շուտով վերջ տուին շարժման:

Շարժման ղեկավարը Տօքթ. Ֆրիմըր առաջուց պատրաստած էր սահմանադրութիւն մը, զոր, կիրարկելու ժամանակ չունեցաւ:

Կարգ մը վայրերու մէջ, բախումներ տեղի ունեցան ըմբոստ ուժերուն եւ ընկերվարական խումբերուն միջեւ: Ազգայնականներէն 7 հոգի վիրաւորուեցան: Մէկ սպաննուած եւ մէկ վիրաւոր ընկերվարականներէն:

Կառավարութիւնը շարժման մէջ դրած ըլլալով բանակը, կարգը շուտով վերահաստատուեցաւ գրաւուած վայրերուն մէջ: Ազգայնական խումբերը հրահանգ ստացան վերջ տալու շարժման եւ ցրուելու: Այդպէս ալ եղաւ:

Ձերբակալման հրաման արձակուած է շարժման ղեկավարին Տօքթ. Ֆրիմըրի եւ իր օգնականին դէմ:

Տօքթ. Ֆրիմըր արդէն վերջ տուած է շարժման, համապատասխան յայտարարութիւն մըն ալ հրապարակելով:

Համայնավար ոճրային ձեռնարկ մը

ՊՈՒՏԱՓԵՇԹ-ՎԻԵՆՆԱ ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ԴԷՄ

Սեպտեմբեր 12ի գիշերը, Պուտափեշթէն Վիեննա գացող ճեպընթացը գծէն դուրս ելաւ եւ 24 մեդր բարձրութենէ վար ինկաւ, հեղեղատի մը մէջ, Պիաո-Թորպակիի մօտերը (Հունգարիա): 22 մեռեալ եւ ծանր վիրաւորներ կան:

Քննութիւնը երեւան հանեց թէ աղէտը պատահած է դժոխային մեքենայի մը պայթումին հետեւանքով:

Աղէտին վայրէն քիչ հեռու, գտնուեցաւ դժոխային մեքենայի մը պատրոյգը եւ թուղթ մը որուն վրայ գրուած էր.— «Եթէ դրամատիրական վարչաձեւը անկարող է մեզ աշխատանք հայթայթելու, մենք կը գտնենք»:

Պայթումին հետեւանքով, երկաթագծերը քանդուեր էին այնքան ուժգին կերպով, որ կտոր մը թռեր էր 7 քիլոմեդր անդին, Պիաո.Թորպակի կոչուած աւանը:

Երբ պայթումը տեղի ունեցաւ, վայրաշարժէն զատ՝ յաջորդական 6 կառքեր ինկան հեղեղատը: Կապը փրթած ըլլալով, միւս վակոնները մնացին գիծին վրայ:

Քննութիւնը երեւան հանած է թէ ոճիրը կազմակերպուած է ամէն ազգի պատկանող համայնավարներու խումբի մը կողմէ, որ անցեալ տարի, նման ոճրափորձեր սարքեր էր զանազան երկիրներու մէջ:

Ձերբակալուած են երկու կասկածելի գործաւորներ, ինչպէս նաեւ ուսանող մը, որ շոգեկառքի կամուրջը կը լուսանկարէր:

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

ՔՈՒՐՑԻՈՒՍԻ ՃԱՌԸ

Գերմանիոյ արտաքին Նախարարը Քուրցիուս, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ խօսեցաւ ճառ մը, որ իր բովանդակութեամբ, բողոքի զսպուած գայրոյթ մըն է ընդդէմ Ազգերու Դաշնակցութեան: Ըստ Քուրցիուսի, տնտեսական ներկայ կացութեան վտանգները հասած են իրենց ծայրագոյն աստիճանին եւ հարց կուտայ թէ ցարդ, Ազգերու Դաշնակ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՈՒՆԵՐ ԿԸ ԾԱԽԵՆ

Հայաստանի Ներգաղթի եւ այլուր փոխադրութեան լուրերը մասնաւորապէս Ֆիքսի գաղթակայանին մէջ, (Աթէնք) պատճառ եղած են որ շատերը իրենց տուներըծախեն,վախնալովոր յետագային աւելի աժան պիտի տան: Յուկէս հազարնոց տունը ծախուած է ութ հարիւրի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՐԹԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Բարեգործականի գրասենեակէն.—

Յունաստանէն եւ Պուլկարիայէն մեկնիլ ուզողներու ցանկերը կրնան յանձնուիլ անյապաղ Միութեան տեղական մասնաժողովներուն:

Նախապէս Սուրիոյ մէջ եւ այլուր արձանագրուածները, եւ մասնաւորաբար Միութեան սանները եւ Հալպուսցի գաղթականները, պէտք է փութացնեն իրենց նոր ցանկերը, որպէս զի Բիրէայէն մեկնելիք շոգենաւերով ճամբորդելու մասին կարգադրութիւն ըլլայ ժամանակին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ՊԵՐԼԻՆ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ այցելութիւնն ընդունեց Փարիզի գերման դեսպանատան գործակատարին, որ եկեր էր իրեն յանձնելու գերման կառավարութեան պաշտօնական հրաւէրը, Ֆրանսայի վարչապետին եւ արտաքին նախարարին Պերլին այցելութեան առթիւ:

Այցելութիւնը տեղի պիտի ունենայ սեպտ. 27ին:

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԿԸ ՓԱԽՑՆԵՆ

Համպուրկի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց կազմակերպութիւն մը, որ օտար նաւաղներու եւ շոգենաւային պաշտօնեաներու մեղսակցութեամբ, գաղտնօրէն գաղթականներ կը մտցնէր Միացեալ-Նահանգները, կամ ուրիշ երկիրներ, ուր գաղթականներու մուտքը արգիլուած է:

Այս կազմակերպութեան վարիչներէն երեք հոգի ձերբակալուած են, Լեհ մը, Ռումանացի մը եւ Հունգար մը:

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ ՎԵՐՋ ԱՄԵՐԻԿԱ 37 ՄԻԼԻՈՆ ԲԱՑ

Անգլիայէն վերջ, Ամերիկա եւս իր կարգին կը ներկայանայ 37 միլիառ ֆրանքի բացով մը իր տարեկան ելմտացոյցին մէջ:

Ամերիկեան քոնկրէսին մէջ ելմտական Նախարարը յայտնած ըլլալով որ, տագնապը սկսած է յայտնուիլ հասոյթներու կարեւոր նուազումով մը, կուսակցութեանց պետերը համամիտ գտնուեցան որ նոր տուրքեր դրուին:

Ելեւմուտքի բացը, արդէն այնքան մեծ է որ մասնագէտները կը նախատեսեն 83 միլիոն ֆրանքի բաց մը ելմտական այս տարեշրջանին համար: Ձմեռը աւելի պիտի թուլցնէ գործերը եւ աւելցնէ անգործներու թիւը, ինչ որ մտահոգութեան կը մատնէ քաղքենիները:

Քոնկրէին մէջ, զանազան առաջարկներ կը ներկայացուին: Ոմանք կ'առաջարկեն վերաքննել մաքսային օրէնքը, ուրիշներ ուղղակի եւ անուղղակի տուրքերը, կամ դնել նոր տուրքեր:

ԼԵՆԻՆԻ ԴԱՄԲԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒԷՆ

Համայնավար երիտ. Միջազգայինի օրուան առթիւ,եօթ ազգերու պատկանող 400,000 երիտասարդներ, տողանցք կատարեցին Լէնինի դամբանին առջեւ, Մոսկուայի մէջ: Տողանցքը որուն ներկայ էին Կալինին եւ Մաքսիմ Կորքի, տեւեց քանի մը ժամեր:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԿԱՇԿԱՆԴՈՒՄԸ

Օգոստոս 8ին Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը հրատարակեց մամուլի նոր օրէնք մը, բաղկացած 67 յօդուածներէ։

Վերջին ամիսներու փոթորկալից վիճաբանութիւնները, զանազան թերթերու տնօրէններու իրարու հասցէին ուղղած «փաղաքշական» խօսքերը, Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ խօսուած յուզումնալից ճառերը եկան յանգեցան այս նոր օրէնքին։

Քաղաքակիրթ բոլոր երկիրներուն մէջ, օրէնքները կը շինուին ժողովուրդին համար, նկատի առնելով հանրային շահը, ընդհանուրին օգուտը։ Մինչ մեր հարեւաններու երանելի երկրին մէջ օրէնքները կը շինուին մասնաւորներու համար, օրէնսդիրը նկատի կ'ունենայ այս կամ այն անհատը եւ օրէնքին յօդուածները կը խմբագրէ այն ձեւով որ ակնարկուած անձը կաշկանդուի բոլորովին եւ անվնաս դառնայ։ Մամուլի նոր օրէնքն ալ այսպէս պատրաստուեցաւ։ Կ'ուզէին հրապարակէն քշել ընդդիմադիրները, մանաւանդ անոնց պարագլուխ Արիֆ Օրուճը. ու այնպէս ըրին, որ մարդը պարտաւորուեցաւ կոտրել գրիչը, փակել իր թերթը («Եարըն») եւ բաձարցակ լռութեան դատապարտուիլ։

Այս անգամ եւս Ըսմէթ փաշա եւ Ազգային Մեծ Ժողովի խամաճիկները տարին յաղթանակը։ Զիրենք անհանգիստ ընող, իրենց թերութիւններն ու զեղծումները հրապարակող գրիչները ծակամուտ եղան։ Այլ եւս կրնան սանձարձակ թուիչք տալ իրենց բռնատիրութեան եւ կամայական գործունէութեան։ Ոչ մէկ բողոքի ճիչ պիտի լսուի Հանրապետութեան ազատ քաղաքացիներէն։ Արգիլուած է ո եւ է բան գրել Հանրապետութեան Նախագահին, վարչաձեւին, գործավարներուն, երեսփոխաններուն, երկրին հողային ամբողջութեան, բանակին եւ ոստիկանութեան դէմ։ Անոնք անքննադատելի են։ Կրնան իրենց ուզածին պէս խաղալ ժողովուրդի ճակատագրին հետ։ Ո՛չ մէկ հակակշիռ անոնց արարքներուն վրայ։ Գործավարներու Խորհուրդը կրնայ ի պաշտօնէ դադրեցնել կամ ընդմիշտ խափանել ո եւ է թերթ, որ կը փորձէ քննադատական խօսք ընել։

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա Մամուլի օրէնքը պաշտպանելու առթիւ, ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրաւ։ Ընդդիմադիրները վերջին ատենները շատ լայն ասպարէզ գտած էին եւ անընդհատ կը ռմբակոծէին օրուան վարիչները, չխնայելով նոյն իսկ Նոր Թուրքիոյ «փրկիչ»ին։ Անոնք «աւազակ», «մարդասպան» կը կոչէին Ազգային Մեծ Ժողովը (չէ՞ որ Մենէմէնի 28 անմեղ մահապարտներու արիւնը քսուած էր անոր ճակտին)։ Դիմակազերծ կ'ընէին երեսփոխանները, որոնք իրենց հեղինակութեան վրայ կռթնած, կը կեղեքէին ժողովուրդը եւ անոր հաշուոյն կը պարարտացնէին իրենց քսակը։ Անոնցմէ մէկը մանաւանդ, «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրապետը Եունուս Նատի՝ անհաւատալի հարստութեան տիրացած էր վերջին տասը տարուան ընթացքին, առիւծի բաժինն ստանալով «լքեալ» աւարէն եւ ուրիշ կողոպուտներէ։ «Եարըն», որ համարձակած էր այս աւազակութիւնները հրապարակ հանել, ուժգնօրէն կրեց հարուածը, որովհետեւ օրուան իշխանութիւնը աւազակներու, մարդասպաններու եւ կողոպտիչներու ջերմ պաշտպանն է։

Մամուլի ազատութիւնը մէկն է այն տարրական իրաւունքներէն, որ ժողովրդավար, սահմանադրական, նոյնիսկ ոչ-հանրապետական ո եւ է վարչաձեւ կը շնորհէ քաղաքացիներուն։ Խօսքի, մամուլի եւ հաւաքոյթի ազատութիւնը, միացած անհատական ազատութեան հետ (անձի եւ բնակարանի անձեռնմխելիութիւն) տարրական յատկանիշն են քաղաքակիրթ երկրի մը։ Մարդկութիւնը դարերով արիւն թափած է՝ այդ նուիրական իրաւունքները ձեռք բերելու համար։ Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնը, երբ Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքները կը հռչակէր իբրեւ իր մեծագոյն յաղթանակը, ամէնէն առաջ այդ ազատութիւնները նկատի ունէր։

Այսօր, երբ Էնկիւրիի վարիչները օղակները կը սեղմեն, բերաններուն սանձ կը դնեն, կը նշանակէ թէ վստահ չեն իրենց դիրքէն։ Վտանգ կը տեսնեն իրենց աթոռներուն տակ։ Կը վախնան ժողովրդային պոռթկումէն։ Այլապէս կարեւորութիւն չպիտի տային քանի մը ընդդիմադիրներու «վայրահաչութեանց», ինչպէս կ'որակեն իրենք արեւելեան արհամարհանքով։ Թուրք Հանրապետութիւնը 8 տարեկան մանուկ մըն է տակաւին, և Ըսմէթ փաշա կը տրամաբանէ թէ նոյն իսկ հին Հանրապետութեանց մէջ, օրինակ, Նախագահին դէմ յարձակումները արգիլուած են։

Իրականութիւնն այն է որ՝ Էնկիւրիի վարիչները իրենց քաղաքականութեան հետեւանքով ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերած են երկրին մէջ։ Ու հակառակ բոլոր բռնակալական միջոցներուն, հակառակ Մենէմէնի կախաղաններուն պատճառած ընդհանուր սարսափին, «էվվէթ էֆէնտիմճի»ի Թուրքերուն լեզուները բաւական երկարած էին՝ Մուսթաֆա Քէմալի «նուիրական» անձն իսկ մրոտելու աստիճան։

Ընդդիմադիրներու շարքին մէջ դասաւորուած էին Պոլսոյ «Եարըն», «Եըլտըզ», «Սոն Փոսթա» եւ Իզմիրի «Եենի Ասըր» ու «Հալքըն Սէսի» թերթերը։ Վերջին օրերուն ասոնց սպառումը այնքան աւելցած էր, որ կառավարական թերթերը սկսած էին սարսափիլ։ Ուրեմն ժողովուրդը ընդդիմադիրներուն հետ էր, քանի որ Էնկիւրիցիները ո՛չ մէկ բան կրցան տալ անոր, թէեւ առին ամէն ինչ։

Մամուլի նոր օրէնքը փականք դրաւ լեզուներուն։ «Եարըն» ու «Եըլտըզ» խսպառ փակուեցան։ «Սոն Փոսթա» եւ Իզմիրեան թերթերը կարճ կապեցին, համակերպելով բիրտ ուժին։

Պոլսական զաւեշտաթերթ մը՝ «Աք Պապա», սրամիտ ծաղրանկարի մը մէջ գեղեցիկ կերպով պատկերացուցած էր նոր օրէնքը։ Ամէն ճամբայ բանտ կը տանի։ Կառավարութեան, երեսփոխաններուն, մէկու մը անհատական կեանքին, բանակին, ոստիկանութեան դէմ գրողը, ուղղակի բանտ կ'երթայ։ Նոյն իսկ ոճիր-արկածները, անձնասպանութեան դէպքերը մանրամասն նկարագրողները բանտ երթալու վտանգին ենթակայ են։

Նոր օրէնքը հազիւ գործադրութեան դրուած, քանի մը խմբագիրներ դատի կանչուեցան՝ անբարոյական հրատարակութիւն ընելու ամբաստանութեամբ։ Իրականութիւնն այն է՝ որ կառավարութիւնը կ'ուզէ իր երկաթեայ թաթը զգացնել լրագրողներուն եւ ստիպել զանոնք որ իր փառքը միայն հիւսելու ծառայեն։ Այս նպատակին մէջ յաջողած է ժամանակաւոր կերպով։ Ժամանակաւոր կ'ըսենք, որովհետեւ «Հանրապետութիւն» հռչակելով ամէն օր, կարելի չէ վերջապէս անպատիժ կաշկանդել ու սանձահարել բերանները։ Մանաւանդ որ քանի աւելնան ճնշումները, այնքան քաղցր ու ցանկալի կը դառնայ ազատութիւնը։ Այնքան շուտ եւ ուժգին կը պայթի յեղափոխութիւնը,

Մամուլի նոր օրէնքը տեսակ մը պաշարման վիճակի յայտարարութիւն է. ծանր վտանգի մը դէմ պաշտպանողական ձեռնարկ։ Այս իմաստով իսկ վերին աստիճանի յատկանշական երեւոյթ է։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Թերի կը մնար Միասնիկեանի դիմագիծը, եթէ չխօսէինք նաեւ պետական մարդու իր տեսակէտներուն մասին։ Արդարեւ Միասնիկեան եւս նախ իբրեւ Հայաստանի գործավարներու նախագահ, յետոյ իբրեւ Անդրկովկասեան դաշնակցային կառավարութեան գործավարներու հերթական նախագահ, ուղեց «սոցիալիզմ կառուցել» իր գիտցած ձեւով։

ՊԵՏԱԿԱՆ

Հայաստանի խորհուրդներու առաջին համագումարին մէջ, Միասնիկեան կը յայտարարէր. «Մեր օրիենտացիան աշխատաւորական է»։ Բարի՛, ով է դէմ այդ ուղղութեան, չէ՞ որ ամբողջ ժողովուրդով աշխատաւոր ենք դարձեր, վարձու՝ օրուան հացին։

Եւ սակայն ծանր էր այդ աշխատաւոր երկրին վիճակը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս կը տառապէր երկրին կացութենէն։ կարգ մը բոլշեւիկներ, որոնք քութակի մը ուղեղն աւելի հարստութիւն չունին, տակաւին կը կրկնեն թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը բերաւ իրեն հետ «արիւն, պատերազմ, արցունք, թշուառութիւն»։ Եւ Ցոլակ Խանզադեան ալ, որ խելքը-գլուխը մարդու վայել կեցուածք պէտք էր ունենար, քիչ կը գտնէ այդ նկարագրականը, ուստի կը յիշէ Արիստակէս Լաստիվերցիի ողբը.

— Ցոր յաւուրս մեր զարթեան պատերազմունք ի չորից կողմանց. յարեւելից սուր, յարեւմտից սպանումն, ի հիւսիսոյ հուր եւ ի հարաւոյ մահ, բարձան ուրախութիւնք յերկրէ, լռեցին ձայնք քնարաց, լռեցին բոմբիւնք թմբկաց, բարձրացան աղաղակք լալեաց...

Ու այսպէս էր Հայաստանի վիճակը, կ'ըսէ Խանզադեան, երբ 1920ին կովկաս հասաւ Հոկտեմբերի շունչը։

Նոյն կարծիքն ունի Միասնիկեան։ «Դրութիւնն, այո, ծանր է, բայց նրան պէտք է հանել այդ վիճակից։ Գրակխը ասում էր հին Հռոմում, թէ վայրի գազաններն անգամ իրենց գլուխը հանգստացնելու տեղ ունեն, իսկ ստրուկները ոչ։ Մի տարի առաջ նոյն բանը Հայաստանի մասին կարելի էր ասել»։

Պէտք է անմիջապէս ըսել թէ միայն բոլշեւիկեան համբաւեալ պարծենկոտութիւնը չէ պատճառը աւերակ ու թշուառութիւն տեսնելու հոն, ուր չկան իրենք, եւ ազատութիւն ու խաղաղութիւն տեսնելու հոն, ուր ժուռ կուգան իրենք։ Կայ նաեւ ատելութիւն մը, ժառանգական հիւանդութեան մը պէս դառն ատելութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Միասնիկեան եւս խաչակիր մըն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Բայց մենք բոլոր խաչակրութիւնները, բոլոր իր ատելութիւնները եւ հակառակութիւնները կոճակ կ'ընենք ու կ'անցնինք։ Հիմա մեր առջեւն է ինչ որ բերին բոլշեւիկները, այլեւս ոչ ոք մտիկ կ'ընէ իրենց «պիտի»ներուն և պարծենկոտութիւններուն։ Գիտենք որ, բոլշեւիկներուն գալուստէն յետոյ եւս, «բարձան ուրախութիւնք յերկրէ, լռեցին ձայնք քնարաց, լռեցին բոմբիւնք թմբկաց, բարձրացան աղաղակք լալեաց»։

Միասնիկեան չի խոստովանիր ատոնք, բայց կը զգայ եւ կ'աշխատի դարման մը գտնել։

Նախ երկրին մէջ։

«Երեսներդ դէպի գիւղ», կը յայտարարէ մարգարէական շունչով։ Ու կ'ըսէ.

— «Մենք ունինք մեր գիւղացուն խաղաղութիւն։ Սա միանգամայն շօշափելի արդիւնք է եւ գիւղացին մեզ հասկանում է, որովհետեւ մեզանից առաջ այդ բանը նրան չէին տուել։ Մենք տալիս ենք գիւղացուն սերմացու, սա էլ շատ պարզ է ու հասկնալի, որու համար էլ նա մեզ չի հայհոյի, այլ աւելի եւս կը փարի խորհուրդներին։ Գիւղացուն պէտք է մօտենալ շօշափելի ագիտացիայով։ Ճիշդ է, գիւղացին պարզ է ու բարեխիղճ, բայց նա շատ բան է տեսել, մանաւանդ մեր գիւղացին. նա սովորած դարձել է Թովմաս առաքեալը՝ «ձեռովս շօշափեմ, այնուհետեւ կը հաւատամ»։ Թէ չէ, ի՞նչ «կոմմունիզմ», ի՞նչ «պրոլետարիատ», ի՞նչ «արտել», որ նրա համար սոսկ հնչիւններ են, եթէ այն գիւղացուն հրամցուի առանց բովանդակութեան։ Մինչդեռ՝ եթէ մեր կոմմունիստական բարակ շերտը եւ շատ սակաւաթիւ բանւորութիւնը (դա այդպէս է, որքան էլ մենք շարունակ ասենք ու կրկնենք՝ «պրոլետարիատ», «բանւորութիւն»), գործնականը վերցնի, գործնականը անի, գործնականօրէն մօտենայ գիւղացուն, առանց ճրճռան խօսքերի, առանց հոլովելու «կոմմունիզմը», որանով նրանք փաստօրէն եւ հեշտութեամբ կ'անեն այն, ինչ որ մեր բոլոր ընկերները ուզում են կատարել»։

Միասնիկեանի այս խրապաշտ մտածումներուն մեկնաբանութիւնը ի՞նչ աղուոր խոստովանութիւն մը պիտի դառնար, եթէ տեղ ու ժամանակ ունենայինք։ Բայց իրականութիւնը հիմա մէջտեղն է։ Ի՞նչ կռիւներ պատահեցան գիւղացիներուն ու կառավարութեան միջեւ, երբ փորձուեցաւ քանդել գիւղացին։ Մի՞թէ իմաստ ունի հիմա գիւղացի բառը, բոլորը վարձու աշխատաւորներ դարձած են «սոցիալիստ» Մուսկուայի, որ կ'աշխատցնէ զանոնք փոր մը հացի համար։ Դժբախտաբար կանուխ մեռաւ Միասնիկեան եւ չիմացաւ որ «լռեցին ձայնք քնարաց, լռեցին բոմբիւնք թմբկաց, բարձրացան աղաղակք լալեաց» Հայոց գիւղերէն։

Երկրէն դուրս։

Միասնիկեան կը հաւատար թէ ամուր չպիտի մնար Հայաստանի պետական շէնքը, եթէ կարելի չըլլար ստեղծել Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը։ Նորութիւն մը չէր այդ գաղափարը եւ պարծենալու հարկ չկայ, թէեւ Լուկաշին կը փորձէր փառքը հիւսել Միասնիկեանի, զայն համարելով «Անդրկովկասի ժողովուրդների եղբայրութեան լաւագոյն ջատագովը, այդ ժողովուրդների միութեան լաւագոյն կազմակերպիչներից մէկը»։ Օրջոնիկիձէ իր կարգին Միասնիկեանը կը համարէր Անդրկովկասի մէջ «ազգային խաղաղութեան դրօշակիրը»։ Իսկ Աղամալի Օղլին Միասնիկեանի մէջ կը տեսնէր նշանը «Անդրկովկասի ժողովուրդների զօդման եւ դաշնակցութեան ամրացման»։

Արդարեւ Միասնիկեան 1925ին մարտ ամսուն Թիֆլիսէն «Եունկերս» օդանաւով կը թռչէր դէպի Աբխազիա, եղբայրութեան եւ համերաշխութեան խօսք տանելու աբխազ ժողովուրդին աշխատաւորներուն։ Եւ ահա յանկարծ օդանաւը այրեցաւ ինկաւ, մոխիր դարձնելով Միասնիկեանն ու իր ճամբորդ ընկերները։ Բանաստեղծ Վէսալեր «մէկ կանանչ ու կարիճ եղեւնի այրեցաւ» կը գրէ եւ այսպէս կ'ողբայ.

Ցանկարծ, յանկարծ
վայրկեանին մէջ մէկ՝
Բըռընկեցաւ Եունկերսը,
եղաւ «ջահ կենդանի»,
եղաւ բոց ու յեզո՛ւ բոցեղէն,
եղաւ բեկոր-բիւր,
եղաւ մոխիր-գորշ։
Եւ հիմա...
— Չկայ այլեւս ան,
— Անզուգականը,
— Միասնիկեան,
— Մարտունին,
— Ալիօշա սիրելի՛ն...

Ահա ինքը,— նկարն իր՝
Սեւածիր,
Ահա հայեացքը՝ հատու,
Դէմքը թուխ ու արու,
Բերանը՝ ժպիտ-մանուկ,
Իսկ յետոյ մահազդը՝
Զարհո՛ւր...

ԱՅԼԵՒՍ ՉԿԱՅ ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ
(ՄԱՐՏՈՒՆԻ)

..«Եղի՛ր, ում կեանքը անիծել է,
Ով ծորտ է,մերկ է եւ ստրուկ...»
Բիւր ու հազար են եկեր յար
գանքին վերջին
Հազարներ՝ մէկ մէկ ընկեր են
ղրկեր,
Հազարներ ղրկեր են գիր ու հեռագիր,
Հինգ հարիւր պսակ բերեր են
նուէր,
Սակայն բացակայ դեռ կան միլիոններ,
Մեր սուգին ընկե՛ր...

... «Դուք զոհւեցիք պայքարին
մէջ օրհասական.
Անշահ սիրով ժողովրդի գործի
համար...»

Մօտալուտ է արդէն մութը,
Ժամն է վերջին,—
Թնդանօթները կը թնդան,
Հրացանները կուտան համազարկ,
Շչուկները կը ճչան եղերօրէն,
Իսկ պահակները պատուի՝
Լուռ են,
Արձան են մութ-մարմար,
Բարձրացաւ հողաթումբը-ցուրտ,
Ցո՛ւրտ, ցո՛ւրտ...

Գնաս բարով, Ալիօշա՛...
Թող հողը թեթեւ գայ քեզ...,

Ինչո՞ւ այս եղերական մահը։

Կ'արժէ քիչ մը ոստիկան ըլլալ։ Մեր յօդուածաշարքը ցոյց տուաւ որ անհատականութիւն մըն էր Միասնիկեան, մանաւանդ Հայ էր ան։ Ու կարծես սկեպտիկ բան մը ունէր ան, նոյնիսկ կոմունիստ սըրբութիւն սրբոցին հանդէպ։ Վերջապէս, իր հետեւեալ տողերուն մէջ, դուք կարծես կը գտնէք այն արտայայտութիւնը, որ արտասահմանի պարկեշտ ընդդիմադիրներու խօսքին է նման. «Այսօրւայ Հայաստանում պէտք է կիրառել խորհրդային կարգերը, պէտք է ուժեղացնել կոմմունիստական շարժման սաղմերը, բայց առանց բառացի ընդօրինակութեան, առանց անպատճառ կրկնելու այն ամէնը, որ տեղի է ունեցել Ռուսաստանում, որովհետեւ մեծ Ռուսաստանի կարմիր գօտին մեր փոքր մարմնի համար շատ երկար կը լինի, ինչպէս հօրը գօտին՝ Սասունցի Դաւթին մէջքին. դա կը լինի ծիծաղելի, եւ ԴԱ ԱՆՕԳՈՒՏ Է, ԻՆՉՊԷՍ ԱՅԴ ՄԵՆՔ ՏԵՍՆՈՒՄ ԵՆՔ։ Եւ դա, աւելին, նոյնիսկ վնասակար է։Ինչո՞ւմն է փաստը։ Գերազանցապէս գիւղացիական, յետամնաց եւ աղքատ գիւղացիական երկրում պէտք է ցոյց տալ խորհրդային կարգերի առաւելութիւնը առօրեայ գործնական աշխատանքով, տարւած գիւղացու անմիջական շահերին վերաբերող հարցերի շուրջը»։

Ասոնք գաղափարներ են, տեսակէտներ, որոնց համար քանինե՜ր աքսորուեցան Հայաստանէն Սիպերիա։ Մոսկուա գիտենք թէ ի՛նչպէս պատժեց այսպիսի տեսակէտներու, «աջ թեքումներու» հերոսները։ Արդեօք «մեծ Ռուսաստանի կարմիր գօտին» չկարենալով խեղդել Միասնիկեանը, երկի՛նք հանեց ու յետոյ գետի՞ն նետեց։ Եւ իրաւ Միասնիկեանի եղերական մահուան օրերուն զանազան զրոյցներ շրջան ըրին եւ տեսակ մը սպանութիւն կամ դաւ համարեցին դէպքը։ Դժուար է, մեծ կայսրութիւններու մէջ, սպանութեանց թիւն ու պատճառը ճշդել։ Տա՛ս «հայ» կը համարէին զայն, ընդդիմադիր կեցուա՞ծք մը կը տեսնէին անոր մէջ։ Ցոլակ Խանզադեան իզո՛ւր կ'աշխատի հերքել խնդիր մը, որ, թէեւ մութ, կը վերաբերի մեր կասկածին. «Սակայն անհամբերող հակառակորդի երկչոտ կեղծաւորութիւնը միայն կարող է զատել Ալ. Միասնիկեանին իր կուսակցութիւնից, Լէնինից եւ Հոկտեմբերից»։

Դեռ թարմ է հողաթումբը։ Բայց պատմութիւնը կը լուսաբանէ մեզ յետոյ։

ՇԱՀԷՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ, եւ մելանով։

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՈՐՈՇ...

Հաւատացեալների Զա... դեռ մի քանի շաբաթ առա...

Կրասնոդարի մեր դպրո... ընդհանուր ուսուցչական ժ... գումարուեց։ Սովորական ... կառավ, ժողովը բազմամ... էր։ Ժամերով խօսուեց պա... թերթի մասին։ Ընդունուեց, ... պատի թերթը լաւ բան է,

— Չկայ մի հիմնարկութ... որ պատի թերթ չունենայ։

— Մեր դպրոցը ո՞ւմից ... պակաս։

Դժուար է միայն խմբագր... թիւնը ընտրելը։ Դրա հա... քաղաքական սուր հոտա... թիւնը պէտք է ունենալ։

Որովհետեւ, գիտէք էլի, ... նում են «աջեր», «ձախե... գործունեաներ, ծոյլեր... ... սեմ։

Վերջապէս խմբագրութ... ընտրեց, ըստ երեւոյթին ... նալուերից։

Մի 2-3 օրից յետոյ ս... գին ղալմաղալ ու վիճաբա... թիւն։

— Պատի թերթը անպայ... պէտք է ուսուցչանոցի պա... կախել։

— Ո՛չ, պէտք է դահլիճ... կախել։

— Դահլիճում որ կախի... ժամանակ չես կարող երբ... կողների եւ մանաւանդ 500 ... շակերտութեան աչքերը ... կել, աշակերտութիւնը կը ... դայ եւ կ'իմանայ դպրոցա... աշխատաւորների բոլոր գա... նիքները։

— Աւելի լաւ։

— Ինչպէ՞ս թէ աւելի լ... չէ՞ որ, եթէ թոյլ տանք կ... դալու, ուրեմն աշակերտութի... իրաւունք կ'ունենայ թեր... մէջ նաեւ գրելու։

— Թող գրեն, եւս առա... լաւ։

— Ո՞վ կ'երաշխաւորի, ... խայտառակ բան չեն գրի ... ուսուցիչների մասին։

— Թող ուսուցիչը խայտ... ռակ բան չանի։

— Դա թեքում է։

— Դա թեքում չէ։

— Ես պնդում եմ, որ ... կամ «աջ», կամ «ձախ» ... քում է։

— Ա՛յ մարդ, պատի թերթ... դեռ հլա մի սարքեցէք, յետ... կը մտածէք կախելու տեղի ... սին։

Ու թող տուին։

Էլի հաւատացեալների Զա... կից առաջ էր։

Տեղկոմը ուզեցաւ Զա... տօների առթիւ թերթ հրատա... րակել։

Խմբագրութիւն էլ ընտրեց...

— Ընկերնե՛ր, պատի թերթ... համար նիւթեր տւէք։

— Ընկե՛ր, դու հակազատ... կան մի բան գրիր։

— Դո՛ւ էլ հակակրօնակա... կամ մայիս մէկի առթիւ մի ... բան թխիր։

Ընկերները տեղկոմի խաբ... չկոտրեցին։

Ըստ անստոյգ աղբիւրնե... երկու պատի, կամ աւելի ճիշ... պատի երկու թերթերն էլ ... պիտի տեսնեն հնգամեակի վե... ջին հնգօրեակի հանգստի օրւ... ժամը չգիտեմ քանիսին։

Դէ՛, արի՛ հիմա ու համբ... րիր...

Անհաւատներ...

«Մուրճ-Մանգաղ»

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿԸ

Մուսոլինի իր գոհունակութի... յայտնելով «Պալիլա»ներու (Պա... նեկան Միութիւններ) ամառնայի... բանակումին առթիւ, յայտարարեց... Անհրաժեշտ է աննկուն, պայքարի... եւ մեթոտիկ վճռականութեամբ շա... քեր թափել, որպէսզի Ազգային Պա... լիլաներու կազմակերպութիւնը ... րանծուի Իտալիոյ ամբողջ երիտա... սարդութեան մէջ, առանց ո՛րեւէ ... բացառութեան»։

Այս յայտարարութիւնը կ'ապա... ցուցանէ թէ Մուսոլինի որոշած է ... օգտուիլ Պապին հետ կնքուած վե... ջին համաձայնութենէն, սեւ շապ... հագցնելու համար բոլոր պատանի... ներուն եւ երիտասարդներուն։ Թէե... տղաքը ազատ են միեւնոյն ատեն ... անդամ ըլլալու թէ ֆաշիստ կազ... մակերպութեան եւ թէ Կաթոլիկ ... Դաշնակցութեան, բայց որովհետեւ ... բաւարար ժամանակ չի մնար, պիտի ... ստիպուին միայն մէկուն կատարե...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Խորհ. Հայաստան»ի մէկ աշխատակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղէ Հայաստանի ճամբաներու վարչութեան պետ Սարատիկեանէ, որ կը հսկէ ինքնաշարժով ու սայլերով փոխադրութեանց ուղիներուն, խճուղիներուն վրայ եւ կը վարէ ճամբաներու շինութիւնները։

— Բնական կարգ մը աննպաստ պայմաններու հետեւանքով (երկարատեւ ձմեռ, անընդհատ անձրեւներ), կարելի չեղաւ ներկայ տարուան առաջին եռամսեակին պատշաճ չափով կատարել ճամբաներու շինութիւնը Հայաստանի մէջ։ Հակառակ սակայն այդ պայմաններուն, ճամբաներու շինութեան վարչութիւնը ձեռք առաւ այնպիսի միջոցներ, որոնք կը յուսանք թէ առաւելագոյն չափով պիտի յաջողցնեն ճամբաներու շինութեան մեծ ծրագիրը։

Առաջին եռամսեակի ընթացքին, պէտք էր շինել համամիութենական եւ հանրապետական արժէք ունեցող ճամբաներու շինութեան ծրագրին տարեկան չափին 42 առ հարիւր մասը։ Ներկայիս կատարուած է միայն 40 առ հարիւր մասը։ Այսինքն կիսամեակի ծրագրին 98 առ հարիւրը։

Ահա կը ներկայացնենք գլխաւոր աշխատանքները, որ կատարուած են հետեւեալ գիծերուն վրայ.

1.— Երեւան-Դիլիջան-Ուզուն Թալա, 2.— Լենինական-Ղարաքիլիսա-Դիլիջան, 3.— Սահալի-Դշլաղ, 4.— Երեւան-Համամլու, 5.— Երեւան-Նախիջեւանի սահման, 6.— Եւլենովկա-Բայազետ-Մարտունի, 7.— Քէշիշքենդ-Մարտունի-Բասարգեչար։

Համամիութենական արժէք ունեցող ճամբաներու ծրագրային շինութեանց պատրաստութիւնը կը ներկայացնէ հետեւեալ վիճակը.

Քարի պատրաստութիւն (խիճի համար) 68 առ հարիւր համեմատութեամբ, խիճի վերածում՝ 50 առ հարիւր, կոպիճի պատրաստութիւն, 53 առ հարիւր, խիճը փռելու եւ հարթելու աշխատանք՝ 29 առ հարիւր, հողային աշխատանք՝ 49 առ հարիւր։ Հանրապետական նշանակութիւն ունեցող ճամբաներուն մէջ,— քարի պատրաստութիւն 85 առ հարիւր, խիճի վերածում՝ 62 առ հարիւր, կոպիճի պատրաստութիւն՝ 23, խիճը փռելու եւ հարթելու աշխատանք՝ 17 առ հարիւր։

Հայաստանի ճամբաներու շինութեան վարչութիւնը՝ բացի համամիութենական եւ հանրապետական արժէք ունեցող ճամբաներէ, այս տարի բուն ծրագրի եւ մեծ չափով սկսած է պատրաստել տեղական ճամբաներ։

Այսպէս, ներկայ 1931 տարուան առաջին կիսամեակին, գրեթէ երկու ամսուան մէջ (15 մայիսէն մինչեւ 1 օգոստոս) շինած ենք 147 քիլոմեթր ճամբայ, բոլորովին նոր եւ տեղական արժէքով։ Ահա ցուցակը.

Շրջան	Քիլոմեթր
Ճամշադին	9
Դիլիջան	9
Լենինական	8
Մոլլագեօքչայ	16
Ստեփանաւան	12
Աբարան	12
Աղբաբա	10
Ղափան	9
Սիսիան	17
Դարալագեազ	10
Ախտա	6
Վեդի	5
Բայազետ	12
Բասարգեչար	5
Ղարաքիլիսա	6

1931 տարուան տեղական ճամբաներու շինութեան համար նախատեսուած է 1,600,000 ռուբլի, տեղական պիւտճէէն պիտի տրամադրուի 600,000 ռուբլի, ուրեմն ընդամէնը 2 միլիոն 200,000 ռուբլի։ Անցեալ տարի տեղական ճամբաներու շինութիւնը կատարուած է նախագծին 6 առ հարիւրով, թէեւ անցեալ տարուան նախագիծը 2 անգամ փոքր էր այս տարուան նախագիծէն, Մինչեւ այս տարի մենք շինած ենք տարեկան նախագծին 26 առ հարիւրը։ Պէտք է խոստովանիլ, որ յուլիս ամսուան մէջ կարգ մը պատճառներ թուլութիւն տուին մեր շինարարական թափին։ Պարտաճիր աշխատանքի իրենց բաժինը կատարած են Բասարգեչար 93 առ հարիւր համեմատութեամբ, Նոր Բայազետ՝ 44 առ հարիւր, Դիլիջան՝ 44 առ հարիւր, Ախտա՝ 35 առ հարիւր, Դիւզքենդ՝ 30 առ հարիւր, Մոլլագեօքչայ՝ 26 առ հարիւր, իսկ ոչ մէկ գործ տեսած են Վաղարշապատ Ղամարլու, Վեդի, Ղուրդուղուլու, Իջեւան։

Աշխատանքի կշռոյթին վրայ բացառաբար ազդած է գործիքներու պակասը։ Տեղական արժէք ունեցող ճամբաներու վրայ կ'աշխատին 1 ճարտարագէտ, 22 վարպետ, 53 տասնապետ։

Այս ճամբաներէն զատ, ճամբաներու վարչութիւնը, տնտեսական հաստատութիւններու հետ կնքած պայմանագրութեանց համաձայն, կը շինէ նաեւ արդիւնաբերական արժէք ունեցող քանի մը ճամբաներ։ Առաջին կիսամեակի ընթացքին, շինած ենք նման ճամբաներու նախագծին 53 առ հարիւրը։ 1932 եւ 1933 տարուան մէջ շինուելիք ճամբաներու համար սկսած ենք նախապատրաստական աշխատութիւններու, ապրիլ ամիսէն ի վեր մասնաւոր մարմիններ քննութեան ելած են արդէն։

Բոլոր այս աշխատանքները առանձնապէս քննութեան առնուելով, Անդրկովկասի կառավարութիւնը Հայաստանի ճամբաներու շինութեան վարչութեան յանձնեց, իբրեւ նշան գնահատանքի, «Անդրկովկասի փոխանցիկ դրօշը»։

ՆՈՐ ԽՃՈՒՂԻՆԵՐ

Աբարանէն կը գրեն թէ շրջանին մէջ բուռն թափով յառաջ կը տարուի շինութիւնը միջգիւղեայ խճուղիներու, որոնք տնտեսական եւ քաղաքական նշանակութիւն ունին։ Այդ խճուղիները իրար պիտի կապեն ենթաշրջանները, հեռաւոր գիւղերը եւ շրջանային կեդրոնները։ Աւարտած է արդէն Բաշաբարան-Գիւլափլու խճուղին, որ կ'անցնի Բաշաբարան, Մուլքի, Գիւլուջա, Սամաղարվիշ, Իմրլու, Գիւլափլու գիւղերուն մէջէն եւ կը միացնէ շրջանային կեդրոնին 2 ենթաշրջան 7 գիւղով։

Կը շարունակուի շինութիւնը Ղոնդաղսազ—Գէօզալդարա, Ալիքուչակ-Ղոյթուր երկու խճուղիներուն։ Առաջինը կ'անցնի Ղոնդաղսազ, Սանգիառ, Քարվանսարայ, Հ. Գէօզալդարա գիւղերուն մէջէն եւ կը միացնէ շրջանային կեդրոնէն 2 ենթաշրջան 13 գիւղով, իսկ երկրորդը կ'անցնի Ալիքուչակ, Ղազնափար, Բազարջուղ, Ղալաչա եւ Ղոյթուր գիւղերուն մէջէն՝ իրար միացնելով 9 գիւղ։

Պէտք է խոստովանիլ, որ գիւղական խորհուրդները չեն աշխատիր բանուոր հայթայթել եւ գործի լծուած գիւղացիները յանկարծ կը լքեն ու կը մեկնին, ինչ որ կ'ազդէ շինութեանց թափին վրայ։

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ՃԱՄԲԱՆԵՐ

Ղափանի հանքերուն փոխադրութիւնը շատ աննախանձելի վիճակի մը մէջ կը գտնուի, որովհետեւ երկաթուղին տակաւին պատրաստ չըլլալով, ապրանքները կ'ընդունուին Ակարայ կայարանին մէջ, որ հանքերէն հեռու է 38 քիլոմեթր։ Փոխադրութեանց անհատական միջոցները — ուղտերու կարաւանները եւ սայլերը — ներկայիս չեն կրնար օգտակար ըլլալ, որովհետեւ, ինչպէս ամէն ամառ, մեկնած են ամարանոց։ Հանքերու վարչութիւնը չի կրնար իր սեփական միջոցներով կատարել փոխադրութիւնները, կամ մեծ դժուարութիւններ կը կրէ, իսկ հանքերու մատակարար մարմինները ստիպուած կ'ըլլան շաբաթներով կայարանին մէջ թողուլ իրենց ապրանքները։ Եւ այս վիճակը պիտի տեւէ, մինչեւ որ արդիւնաբերական ճամբաները շտկուին, մասնաւորաբար վերջանայ Ղափանի երկաթուղիին շինութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ 11 սեպտ.— Օրէօր աւելի սուր հանգամանք կը ստանայ գործազրկութեան մղձաւանջը, ահ ու դողի մատնելով բանուորական խաւերը։

Մեծ գործարանները սկսան դարձեալ կրճատել ժամերն ու օրականները... Ո՞ւր կամ մինչեւ ե՞րբ այս տագնապը, որ բարակ ցաւի նման կը կոտտայ, կ'արիւնոտէ սիրտերը տառապակոծ բեկորներու։ Ոչ ոք գիտէ։

Քիչ չէ թիւը այն հայրենակիցներուն որ պոչ կը բռնեն գործարաններու դռներուն առջեւ, մինչեւ ուշ ատեն։ Բայց ձեռնունայն տուն կը վերադառնան յոգնաբեկ, ուժասպառ եւ տրտում։ Կան հայրենակիցներ որ չորս հինգ ամիսէ ի վեր անգործ կը թափառին դէս ու դէն ու կարօտն ունին աշխատանքի։

«Յառաջ»ի ընթերցողները գիտեն որ ամենուրեք Քաղաքապետութեան սնտուկէն նպաստ կը բաշխուի գործազրկութենէ ազդուած բանուորներու, բայց չնչին գումարով մը։ Երիտասարդ ամուրի մը կը ստանայ օրական երեք ֆրանք, իսկ ամուսնացած եւ զաւակի տէր հայրեր 7ական ֆրանքէն աւելի գումար մը, ինչ որ չի բաւեր իրենց կարիքներուն։ Ընտանիք կայ որ ունի չորս հինգ զաւակ, սեւ հացի կարօտ։

Դարձեալ անելի են մատնուած երկու մեծ գործարաններ, Ռօպէրթի եւ Քօտեր։ Աշխատանքները երթալով աւելի կը թուլնան։ Շաբաթական աշխատանքը 48էն 24 ժամի իջաւ։ Զրոյց կը շրջի թէ մօտ ատենէն պիտի փակեն դռները աշխատաւորներու առջեւ։ Կան ուրիշ գործարաններ որ շաբաթը 4-5 օր կը բանեցնեն ծանր կացութեան մը մատնուած են մեր բանուոր հայրենակիցները, մանաւանդ սա ձմեռնամուտին։

Եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին, անխուսափելի է թշուառութիւնը։

Տեղն է հարցնել թէ ի՛նչ կը բանին մեր զոյնզգոյն, երեւելի եւ աներեւոյթ հաստատութիւնները, Բարեգործականէն մինչեւ յետին Հայրենակցական, Վերաշինական եւ Բարեխնամները։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն գործի ձեռնարկելու համար։ Ժամանակ է որ կատարեն իրենց պարտքը, հանդէպ անճար հայրենակիցներու որոնք օրն ի բուն արիւն արցունք կուլան այս հիւրընկալ ափերուն վրայ։

կարօ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՀԱՄԵՐԳԻՆ ՀԱՇԻՒԸ

(1931 Յունիս 28)

ՄՈՒՏՔ.— Տոմսերու վաճառումէն գոյացած հասոյթ 17300, լուսանկար 788 ֆր., փրոկրամ 490 ֆր., եւ նօթաներու վաճառումէ 210 ֆր., նուէրներէ 420, գումար 19208 ֆրանք։

ԵԼՔ.— Միւթիւալիթէի սրահին վճարուած վարձք 1600 ֆր., եւ բեմի 2 ծառայողներու 40, Երգչախումբի յաւելուածական փորձերուն համար սրահի վարձք եւայլն 220, տպագրական ծախք՝ 4000 շրջաբերական 2300 տոմս, 500 յայտագիր եւ տոմսեր թուագրել 713, Ասխթանս փիւլլիք 423, Թղթեղէնք նամակաթուղթ, պահարան քառթ եւն. 40, փոսթիծախք մասնաւոր նամակ, փնէօմաթիք, տոմսերու առաքում եւն. 280, շրջաբերականները 4 շաբաթ ցրուողներու եւայլն 40, տասը ֆրանքէն վեր տոմսերու վրայ եւ ընկալագիրներու վրայ 25 սանթիմանոց դրոշմաթուղթ եւ փոքր աֆիշներու դրոշմաթուղթ 45, հաւաքիչներու միջոցաւ եղած գանձմանց վարձք 177, փոսթայի միջոցաւ եղած գանձմանց վարձք 44, զուտ հասոյթ այսօր 15391, գումար 19208 ֆրանք։

Ա. Գ. Հարենց

Փարիզ, 6 Սեպտ. 1931

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Դատ Պոլսոյ Հայոց պատրիարքին դէմ

Գրեր էինք թէ Պոլսոյ Կրօն. Ժողովը, Գուսան վարդապետի սքեմը առած էր, անոր զարշելի մոլութեան համար։

Սանասարեան խանի դատին մէջ, Պատրիարքարանի պաշտօնական փաստաբաններէն Լեւոն Զիվէր որ Գուսանի եղբայրն է, հրաժարած է Պատրիարքարանի պաշտպան փաստաբանի պաշտօնէն,

Լեւոն Զիվէր, կ'երեւի, իր եղբօր՝ Գուսան վարդապետի մասին տրուած որոշումէն խորապէս զգածուած, դատ բացած է Պատրիարքին եւ Կրօն.Ժողովին դէմ։ Փաստաբան նշանակած է Սաատի Րիզա եւ Նազմի Նուրի պէյերը։ Կ'ըսուի թէ այս թրքանուն հայը 25000 ոսկիի պատւոյ հատուցում կը պահանջէ ամբաստանեալներէն։

ԹՈՒՐՔ ԲԺԻՇԿ ՄԸ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան կողմէ իբր մասնագէտ ցոյց տրուած հայ բժիշկի մը վկայականը երկրորդ աստիճանի ըլլալուն պատճառաւ, կառավարութեան կողմէ առաջարկուած է առաջին աստիճանի վկայական ունեցող Թուրք բժիշկ մը դնել իր տեղը,

Պէյքօզի Հայոց գերեզմանատունն ալ

Պէյքօզի գիւղացիներէն խումբ մը առարկելով որ Պէյքօզի Հայոց գերեզմանատան մէկ մասը արօտավայր է եւ իրենց կը պատկանի, ուզած են գրաւել գերեզմանատան այդ մասը. Դէպքը լուր տրուած ըլլալով Ազգային իշխանութեան, Պատրիարքարանի փաստաբանները աղերսագրով մը դիմած են վարչապետ Ըսմէթ փաշայի։

500 ՄԻԼԻԱՌ Կ'ՈՒՏԵՆ, ԿԸ ԽՆԱՅԵՆ 50 ՄԻԼԻԱՌ

Անգլիոյ բնակչութիւնը տարեկան կը ծախսէ 500 միլիառ ֆրանք։ Այս գումարին մանրամասնութիւնները ճշդուած են, նկատի ունենալով վերջին երեք տարիներու ընթացքին, ծախսուած գումարներուն միջինը։

Ամէն տարի, Անգլիացիները մէկդի կը դնեն 50 միլիառի գումար մը։ Այս խնայողութիւնն է որ կը կազմէ ամրակուռ հիմ մը, որուն վրայ բարձրացած, Անգլիա կրնայ տոկալ ելեւմտական ամենէն ծանր տագնապներուն իսկ։

Ահա տարեկան ծախսուած 500 միլիառին մանրամասնութիւնները։

Սնունդի 150 միլիառ,—զգեստեղէն, 54,5 միլիառ, բնակարան՝ 64,5 միլիառ,— տուրքեր՝49 միլիառ 600 միլիոն,ըմպելի, 38,5 միլիառ, ծխախոտ 14,5 միլիառ, հաճոյքի եւ մարզանք, 10 միլիառ 600 միլիոն,— հիւանդութիւններ եւ ապահովագրութեան 10 միլիառ 300 միլիոն, —կրօնական,եկեղեցական եւն., 5 միլիառ 200 միլիոն,— գրքեր եւ պարբերականներ,4 միլիառ, 700 միլիոն։

Այս գումարներուն վրայ պէտք է աւելցնել 37,5 միլիոնի գումար մը բը «զանազան ծախքեր»ու գլուխ, որուն մանրամասնութիւնը կարելի չէ դասաւորել։

ՕՏԱՐ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Օտար դրամի հայթայթումը դժուարութիւններու առջեւ կը դնէ Մոսկուայի կառավարութիւնը։ Ճարտարարուեստի եւ Հանրօգուտ շինութեանց գործավարը, խորհրդային ճարտարարուեստի կազմակերպութեանց դիմելով, թելադրած է որ կերպով մը հասկցնեն օտար մասնագէտներուն, որ իրենց թոշակները չպահանջեն օտար դրամով, ինչպէս համաձայնած էին առաջուց։ Իրօք, օտար երկիրներէ կանչուած այս մասնագէտները, մանաւանդ Ամերիկացիներն ու Գերմանացիները կնքած են պայմանագրութիւններ, որոնց համաձայն, իրենց թոշակները պիտի վճարուին օտար դրամով, տոլարով կամ մարքով։

Մոսկուայի կառավարութիւնը յօժարած է նոյնիսկ աւելցնել օտար մասնագէտներու թոշակները, եթէ հաւանին ռուսական դրամով վճարումներուն։

ՌՈՒՍԻԱ ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴՐԱԽՏ

Պելճիքացի հինգ գործաւորներ, որոնք Ռուսիոյ մէջ կատարուած աշխատանքէ մը կը վերադառնան, խորհրդային աշխարհը կը ներկայացնեն իբրեւ բանուորներու դրախտը։ Օրական ութ ժամ կ'աշխատին, 5 օրը մէկ արձակուրդի իրաւունքով։ Սակայն, աշխատանքէ աշխատանք տարբերութիւն կայ։ Վտանգաւոր աշխատանքներ կատարող գործաւորները հազիւ 4 ժամ կ'աշխատին։ Ամէն նպաստաւոր միջոց գործադրելու ջանք կը թափուի, պաշտպանելու համար գործաւորներու ուղղութիւնը։ Երկու տարի առաջ արտադրութեան մէջ կարգ կանոն չկար։ Բայց, ատկէց ասդին շատ բան փոխուած է։Խիստ կարգապահութիւն կը տիրէ գործարաններուն մէջ, առանց ճնշելու բանուորը։ Ծոյլ բանուորները սեւ ցանկը կ'անցնին, որոնց ծաղրանկարները կը շինուին, հեգնանքի առարկայ կը դառնան, մինչեւ որ հասկնան թէ պէտք է բոլորին նման արտադրեն։ Ամէն գործաւոր տարեկան մէկ ամիս վճարուած արձակուրդ ունի, օրավարձքերը ամբողջ կը վճարուին եւ հիւանդութեան պարագային, դեղ ու դարման ձրի են։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Տղերքը վազեցին այդ կնոջ հետ, վառեցին այդ տներն ալ։ Կինը եկեղեցու խաչն ու աւետարանը դրաւ եկեղեցու վարագոյրի մէջ, փաթթեց, եկաւ եւ առաջնիս ինկաւ։

Բարձրացանք սարի գագաթը, հետերնիս գտնուած ժողովուրդը հարեւան գիւղեր ցրուեցինք, իսկ մենք գացինք Փեթար։ Գոմերից Փեթար 4 ժամ է։ Փեթարցիք, վախենալով Քիւրտերից, կռուի օրը բոլորն ալ կը փախչեն Մուշ։

Հող կը գտնուի մի փոքրիկ անտառ, ուր մինչեւ իրիկուն թագնուեցինք անօթի։ Երբ Փեթարցիք կը հասնեն, հիւպատոսները կ'ըսեն. «Ինչո՞ւ եկաք, ձեր գիւ՞ղն էլ մնասուաւ, այրուաւ»։ Նրանք կ'ըսեն. «Չէ՛, Քիւրտերից վախեցանք, եկանք»։ Կուսակալին կը դիմեն թէ «սրանց ապահովութիւն տուր»։ Նա կուգայ 20 ձիաւորով եւ նրանց կը դարձնէ իրենց գիւղը, երեկոյեան դէմ։ Փեթարցի երեք երիտասարդի գիտութեամբ, ոչխարէն կթեցին, բերին մի քիչ տաք, հում կաթ, ու ճանապարհ ինկանք։

Երկու երիտասարդ ձգեցինք առաջնիս, Կառնենու հովտով անցանք Տէրկէվանք։ Հոդ եկան նաեւ մեզանից բաժանուած տղերքը։ Դրանք, երբ ինձանից կը բաժանուէին, մի քանիսը կ'երթան Մուշ, մնացածն ալ կը մնան Բերդակի եւ Ալւարինճի սարերը։ Իմ ստորագրութեամբ նամակ մը կը գրեն թէ գործով ենք ղրկած հոս, ու 17 ոսկի կը ստանան։ Երբ խնդիրը ինձանից կ'իմանան, Վարդան վարդապետ ու Մշոյ կոմիտէն դրանց լաւ կը յանդիմանեն եւ կը ղրկեն մեր քով։

Ժամանակ մը մնացինք Բերդակի սարերը։ Նոյն մարդիկ էլի նոյնը առաջարկեցին, թէ՝ «այսչափ մարդով չի կարելի միասին պտտիլ, պէտք է թագնուել, թող ամէն մարդ տեղ գտնի եւ թագնուի»։ Եւ կրկին հեռացան քովիցս։

* * *

Սմբատ, Արամ, Մուշեղ, Բկլիսայ Յակոբ եւ Մխիթար կ'երթան Տէրկէվանք գիւղը։ Մատնիչը կ'իմացնէ թէ՝ «Անդրանիկը Տէրկէվանք, Ալւարինճ կամ Բերդակ կը գտնուի»։ Դաշտի ճանապարհը կը բռնեն ձիաւորները։ Խասգիւղի, Մշոյ, Նորշէնի եւ վանքի զօրքերը կը բռնեն սարի լանջերը։ Ես կը գտնուէի նրանցից 3000 քայլ բարձր Մարնիկայ սարը եւ կը տեսնէի բոլոր շարժումները։

Լոյսը բացուելուն՝ կը յարձակին Տէրկէվանքի վրայ։ Բկլիսացի Յակոբը քանի մը փամփուշտ կը վառէ, դեռ մութախառն։ Մխիթարը հիւանդ ըլլալուն համար, աբան եւ մի պատրոնտաշ կը թողու գիւղը։ Գիւղին կը մօտենան 12 ձիաւոր։ Հրացաններու ձայնը երբ դուրս կուգայ, Բերդակի, Ալւարինճի զօրքերն ալ կ'երթան դէպի Տէրկէվանք։ Տղերքը գիւղի կողքին հովիտով կը բարձրանան կ'երթան Խեւ Յովհաննէս քարերը։

Ոչ մի զօրք չսպաննուեցաւ, իսկ զօրքերը սպաննեցին 4 Տէրկէվանքցի եւ մի Սասունցի։

Այդ սպանութիւնները կատարուեցան կուսակալի, ֆրանսական ու ռուսական հիւպատոսներու ներկայութեամբ։ Անգլիական կոնսուլն ալ Բաղէշէն կուգայ կը տեսնէ դիակները։ Ֆրանսական հիւպատոսը գլխարկը գետին զարնելով՝ պոռացեր է կուսակալին.

— Ո՞ւր է էստեղ յեղափոխականը։ Ուրեմն նպատակդ է ամբողջ կոտորե՞լ, բնաջի՞նջ ընել։ Վնաս չունի, կոտորէ, ժամանակը քուկդ է։

Հող կը գտնուէր Ռուսաստանցի մեր զինուոր Գրիգորը, որ Սասուն ծանր վիրաւորուած էր։ Զօրքերը կը բռնեն զինուոր Գրիգորին, որը ռուսական շինէլը (վերարկուն) ուսին ձգած եւ շլապկան (գլխարկը) ալ գլխին։ Հէնց որ զօրքերը ներս կը մտնեն Գրիգորի կեցած տունը՝ կինը արագ կ'երթայ կ'ըսէ ռուսական թարգմանին թէ՝ այսինչ տեղը ռուսական զինուոր կայ։ Նրանք կուգան կը տանեն զինուոր Գրիգորին։ Մենք եօթ ոսկի ծախսած էինք դրա վրայ, բայց չէինք կրցած բժշկել։ Ռուսական կոնսուլը Գրիգորը կը յանձնէ կուսակալին եւ կ'ըսէ. «Այս մարդը պէտք է հիւանդանոց ղրկես, առողջացնես եւ յանձնես ինծի»։

Տէրկէվանքի ղալմաղալէն վերջ՝ ես գացած էի Քիւրտերու մէջ Բընդըլենու սարը։ Մեր բոլորը եկան քիւրտ հովիւները։ Մենք կը գտնուէինք իրարուց 20-30 քայլ հեռու, տարբեր-տարբեր փուլերու տակ։ Հովուի շունը կը մօտենայ մեր տղայոց։ Գրեթէ էլի կռուի մէջ էինք։ Դեռ առաւօտ էր։ Տղաներէն մէկը միս գցեց շանը։ Շունը գացեր է մեր քնացող տղաներուց մէկի վրայ միզեր ու հեռացեր է։

Իրիկուն մութ եղաւ։ Տօնօ Մակարը եւ քանի մը Սասունցիներ ղրկեցինք Սասուն։ Մնացինք տասը հոգի՝ Գէորգը, Սպաղանայ Գալէն, Խիանցի Սարգիսը եւ քանի մը զինուորներ։ Փոխադրուեցինք մի ուրիշ պուրակ։ Այստեղ յիշեմ, որ երբ Մայիս 3ին Դաշտ իջայ, բոլորը՝ թէ՛ հայ, թէ՛ թուրք կը խօսային, որ 1000 ոսկի իրատէ սանիէ եղած է անոր համար, ով Անդրանիկի տեղը գտնի։

Օր մը կուսակալը կ'երթայ Առաջնորդարան եւ կ'ըսէ արհամարհանքով.

—Վարդան վարդապետ, աչքդ լոյս, Վահանն ալ սպաննած են սարը, մնաց Անդրանիկը։

Իր ձեռքի համրիչը կը ձգէ սեղանին, բոլորաձեւ կուտայ, մէջտեղ բան մը կը ձգէ ու կ'ըսէ՝ համրիչներու համար.

— Էս իմ զօրքս, էս էլ (մէջտեղ գցած բան) Անդրանիկը։ Էս եօթ տարի է իմ զօրքերս հազար անգամ կը պաշարեն էս Անդրանիկին էսպէս, բայց նա էլի դուրս կուգայ։ Բայց կեցի՛ր, Անդրանիկ փաշա զաւակս, թագաւորի ձեռքից ոչ ոք չի պրծնիլ, դուն ալ չես պրծնիր։

(Շար.)

ցութեան ստացած արդիւնքները կը համապատասխանե՞ն օրուան պահանջներուն։ Ամէնէն կարեւորը տակաւին կը մնայ կատարելի։ Կառավարութիւնները պարտաւոր են անմիջապէս գործի լծուիլ, յաջողցնելու համար տնտեսական մերձեցումը։

Քուրցիուս կը գանգատի որ պահանջատէրերը անճապաղանքով ետ քաշեցին իրենց դրամագլուխները, երբ երկար տարիներ, մեծ շահեր ապահոված էին Գերմանիոյ մէջ։ Գալով քաղաքական միջազգային պարտքերուն, այդ հարցը կը պահանջէ ամբողջական լուծում մը, որ վերջ դնէ տագնապին։ Թէեւ այդ հարցին լուծումը կախում չունի Ազգերու Դաշնակցութենէն, սակայն ելմտական եւ տնտեսական մարզերուն մէջ, բոլոր միջազգային ճիգերը, պէտք է ձգտին միջազգային քաղաքական փոխադարձ վստահութիւնը վերականգնելու։

Իսկ զինաթափութեան հարցին մէջ, Գերմանիա համամիտ է Իտալիոյ տեսակէտին։Պետութեանց ապահովութիւնը՝ խաղաղութեան պահպանման համար երաշխիք մը չի կրնար կազմել, եթէ բոլոր պետութիւնները այդ գործին չմասնակցին հաւասարապէս։ Եթէ զինաթափութեան ժողովը գումարուի, չպիտի կրնայ պահանջել գերման ժողովրդէն որ ընդունի սպառազինման ներկայ վիճակը։ Գերմանիոյ համար, զինաթափութեան համագումարին յաջողութեան հիմնական պայմանը կը կազմէ ուրիշ պետութեանց խոշոր համեմատութեամբ զինաթափումը։

«Միջազգային օրէնքը պէտք չէ տարբերութիւններ դնէ յաղթական եւ պարտեալ պետութեանց միջեւ։ Ազգերու Ընկերակցութեանց մէջ, երկու չափ, երկու կշիռ գործածուելու չէ։»

Քուրցիուս վերջացուց իր ճառը, յայտնելով թէ զինաթափութեան համագումարին ձախողումը մեծ չափով պիտի կոտրէ Ազգերու Դաշնակցութեան հմայքը։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԵՐ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է
Պ. ԽԱՉԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

կը խնդրուի թէ հատավաճառի եւ թէ բաժանորդագրութեան համար դիմել անոր։

կարելի է եւ ուղղակի խմբագրութեան ղրկել բաժնեգինը, հեռաւոր քաղաքներէ։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ շատ մը բաժանորդներ կը ծգծգեն իրենց պարտքերուն վճարումը, ինչ որ դժուարութեան կը մատնէ մեզ, դրամի սակին անկման հետեւանքով։

կը խնդրենք քիչ մը աւելի արագ շարժիլ։

Այն բաժանորդները որոնք հնարաւորութիւն չունին դրամ փոխադրելու, կրնան իրենց բաժնեգինները ֆրանքի հաշուով փոխադրել մեր գործակալին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ
Հայ «Տրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ
ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ ԿԱՄ ԽԵՆԹ ՊՕՂՈՍԸ
օփերէթ 4 արար, Ալ. Աբելեանի
19 Սեպտեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին
Salle des Sociétés Savantes, 8 Rue Danton, Métro Odéon.

Դ. արարին հարսանիքի տեսարանին կը պարեն կովկասեան պարեր, Արեւելեան երաժշտութիւն,

Տոմսակները կը ծախուին հայկական ճաշարանները, իսկ Ներկայացման իրիկունը Թատրոնի կիշէն եւ կավռօշի մօտ, 208bis rue Lafayette, Փարիզ։

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Բ. ՏԱՐԻՆ 1932

Լոյս պիտի տեսնէ Հոկտեմբերի սկիզբը՝ հետաքրքիր բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ նկարներով։

Գին՝ 30 ֆրանք, 1.50 տոլար։

Դիմեցէք այժմէն M. et M. BARSAMIAN, 94 Rue Lafayette, Paris (10).

Նկատի պիտի առնուին ապսպրանքներն այն գործակալներուն, որոնք իրենց առկախ հաշիւները մաքրած պիտի ըլլան մինչեւ հոկտեմբերի վերջը, առանց բացառութեան։

"ՀԱՅՐԵՆԻՔ,, ԱՄՍԱԳԻՐ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
51 Rue Mr.-le-Prince, Paris (6) Tél. Danton 88-65: Métro Odéon

Եւրոպայի (բացի Պալքաններէ) բոլոր բաժանորդները այսուհետեւ պէտք է դիմեն վերի հասցէին, վճարումներու եւ բաժնեգրութիւնը նորոգելու համար։

Տարեկան՝ 5 տոլար, վեցամսեայ 3, ձեռքէ թիւը 12.50 ֆրանք։ Օրաթերթի հետ միասին, տարեկան՝ 10 տոլար։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Բ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ Ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատան տասնմեաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դուրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԵՐ
ԱՅԼԵՒՍ ՎԱՐՁՔ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ

Անմիջապէս տէր եղէք գեղեցիկ հողաբաժնի մը, ՍԷՎՐԱՆԻ կայարանէն 300 մէթր հեռու, Փարիզէն (կար տիւ Նօրէն) 13 քիլոմեթր, 20 վայրկեանի ճանապարհ, օրական 150 շոգեկառք։

Լայն ծառուղիներու վրայ, ամէն դիւրութիւններով օժտուած հողաբաժիններ՝ անմիջապէս շինութեանց ձեռնարկելու համար։

Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Օդասուն շրջան։ Սէվրան քաղաքի ընդարձակումով ապագայի համար շահաւոր գործ։

Փոխարժէքը՝ վճարելի 6 տարուան մէջ փոքր մասնավճարներով։ Հայ ընտանիքներու համար մասնաւոր կարգադրութիւններ։

Մանրամասնութիւնները ձրի ստանալու համար, գրել՝

Mr ANDRÉ ISAMBERT, 98 Rue Boileau, Paris (16)

կամ դիմել՝ Հինգշաբթի, Շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ կիրակի ամբողջ օրը «AUX TRÉFLES», Ave. de Livry à Sevran (կայարանէն 300 մէթր հեռու)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

Սեպտեմբերի թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ՝

Ներգաղթ՝ Խմբագրական, խօսքեր եւ փաստեր՝ Միգմա Անգլիական տագնապը՝ Ս.Մաս., ընկերվարական շարժումը Թուրքիոյ մէջ՝ Ա. Արխեան, Մարքսիզմը ազգային հարցը՝ Գ. Գիւզալեան, Ինտերնասիոնալի Համագումարները՝ Պատգամաւոր, Թուրքիոյ շուրջ, Ինտերնասիոնալ, Թղթակցութիւններ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Զատիկ Խանզատեան եւ զաւակները, Օր. Սաթին Խանզատեան եւ Պ. Տիրան Խանզատեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Տիար ՅԱԿՈԲ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ ղառնաղէտ մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտցի Ասատուր Հէքիմեան, հօր անուն Միքայէլ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1927ին կը բնակէր հետեւեալ հասցէին՝ Hôtel de la Côte d'Or, Bld. de la Villette, No. 80bis, Paris (19)։ Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Վարձու են Առնուվիլ լէ կոնէսի մէջ (կար տիւ Նօրէն 20 վայրկեան) մէկ եւ երկու սենեակնոց յարկաբաժիններ՝ խոհանոցով միասին, Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել՝ Պ. Կարապետեանի, 119 ave. de l'Union, Arnouville-les-Gonesses (կայարանէն երեք վայրկեան հեռու)։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ փորխի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

Կ'ուզուին արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար քռօշէի եւ թրիքօյի գործաւորուհիներ։ Դիմել Չորեքշաբթի ժամը 9—10 Maison Yola. 9 Rue Marbeuf.

Աշխատելու իրաւունք չունեցողներէն կը խնդրուի չներկայանալ։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

CORDONNERIE «AKAP»
Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՕՆ

Ձափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն Բռէֆ տը Շինի։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

Columbia — Agence exclusive — REGISTERED TRADE MARK — POLYDOR

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Ծախուածները ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

68.— ԵՐԲ ԲԵՐԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ ԷԻ

Կը լսեմ որ ոստիկանութիւնը զանազան չարաշահութիւններ կը գործէ, իմ շրջանիս չեմ ուզեր որ շարունակուին ատոնք։ Այդ իրիկունէ սկսեալ ամէն գիշեր քննութեան կ'ելլէի, անձնապէս կը հսկէի պահակներուն ճշդապահութեան եւ պարտաճանաչութեան վրայ։ Առաւօտները պահակներուն տեղեկագիրները կը քննէի եւ կը բաղդատէի, որեւէ անպարտաճանաչութեան տեղի չէի տար։ Ոճրագործութեան դէպքերուն քննութիւնը ես ինքս կը կատարէի։ Տեսայ, որ Կայսերական դիւանի ծառերը ամէն խայտառակութիւն կը գործէին Կալաթայի ու Բերայի մէջ։ Ոստիկանութիւնը շահակից դարձած էր գողերուն, գլօսավայրերու տէրերուն եւ հանրատուներու տնօրէններուն հետ։ Եւ միւս կողմէ պարզ հանդիսատես կը դառնային Կայսեր դիւանատան ծառերու կատարած բոլոր խայտառակութիւններուն։

69.— ՊԱՅՔԱՐ ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ԳՈՂԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Լրտեսներու դէմ պայքարի առաջին գործս եղաւ ձերբակալել նախ լրտեսապետ Աչմէտ Ճէլալէտտին փաշայի ծորրդոյծէն մին, եւ յետոյ Կայսերական դիւանի լրտեսներէն խայտառակ Նատիրը, անշուշտ օրինական պատրուակով մը։ Դատական թուղթերը յանձնեցի համապատասխան ծառերին։ Այս եւ նման ուրիշ քանի մը դէպքեր լաւ ազդեցութիւն գործեցին։ Ժողովուրդը սկսաւ ըսել՝ «Դրամ չառներ, խաթր չի նայիր, ծառէ չի վախնար»։

Բերայի եւ Կալաթայի մէջ խաղատուներ կային, որոնք ոստիկաններուն պաշտպանութեանը տակ կը կողոպտէին ու կը սոթտէին ժողովուրդը։ Հանրատուները ծայր աստիճան ինկած էին։ Ի վարձ այդ թոյլտուութեան, հանրատուները Բերայի կառավարիչին ամիսը 700 կարմիր ոսկի կուտային։ Խաղատուները փակեցի, հանրատուները բժշկական քննութեան եւ ոստիկանական հսկողութեան տակ առի։ Գողի ընկերութիւններ կային, որ կը գործէին Բերայի եւ Կալաթայի կողմերը։ Իմ նախորդներս չէին յաջողած ձերբակալել զանոնք։ Այդ ընկերութեան ծառերն ալ բռնեցի։ Այս յաջողութիւններուս վրայ, օտար դեսպանները Կալաթա Սէրայ գալով, շնորհակալութիւն յայտնեցին ինծի։ Եւրոպական լրագիրները, նոյնիսկ «Թայմզ»ը, գնահատական սիւնակներ գրեցին իմ մասիս։ Այսպէս սկսայ սիրել ոստիկանական պաշտօնէութիւնս, որուն հագուածքը, նայուածքը եւ շարժուածքը նախապէս պժգանք կը պատճառէին ինծի։ Արդարութիւն չէր չգնահատել այս ծառերը, որ ամէն վայրկեան վտանգի կ'ենթարկէին իրենց կեանքը։ Այսուհետեւ որեւէ չարաշահութեան պարագային, ոչ միայն կը վտարէի, այլ եւ պատիժ ու տուգանքի կ'ենթարկէի յանցաւորը։ Սովորութիւն էր ուրբաթ օրերը «Սէլամլըք»ի արարողութեան ներկայ գտնուիլ, շաբաթը անգամ մը Կայսերական դիւան հանդիպիլ։ Ես նկատի չառի այդ սովորութիւնները։ Երթուղարձի տնօրէն (կիտիչ ծիւտիւրի) Մահմուտ էֆէնտի, որ պաշտօն ունէր ուրբաթ կամ տօնական օրերը քալելու Սուլթանին առջեւէն եւ 50—60 ծիղը հեռուէն, Սէլամլըքի թափօրին կազմակերպութեան մասին Սուլթանին հրամանները տանիլ-բերելու, օր մը զիս Պալատ հրաւիրեց՝

— Երբ Բերայի կառավարիչ նշանակուեցաք, օր մը օրանց Պալատ չեկաք, ոչ ալ Սէլամլըքին ներկայ եղաք։ Այս պարագան ուշադրութիւնը գրաւած է Վեհափառին, որ ուզեց գիտնալ պատճառը։

— Չէի գիտեր թէ Սէլամլըքի պահուն որեւէ պաշտօն ունէի։ Եթէ ստիպողական բան մը կայ, այսուհետեւ պիտի գամ մասնակցելու Սէլամլըքի արարողութիւններուն։

Բաժնուեցայ Մահմուտ էֆէնտիէն եւ պաշտօնատեղիս վերադարձ...

Երբ դեռ Քաղաքապետութեան մէջ քարտուղար էի, ամառը Մեծ ... կ'անցընէի։ Իմացայ որ այնտեղ կը բնակէր նաեւ նշանաւոր աւազակ ... ծանօթի ընտանիքը։ Տիւմանօֆի առեւոք, Մոսկուայի մէջ փապուղի ... լով, ներս կը մտնէր դրամատուներէն, դարձեալ Բերայի ու Կալաթայի ... պատերը կը ծակէր, դրամարկղերը կը կոտրէր, եւ գողութիւն կը կատար... ոճիր կը գործէր։ Բաւական պառկած էր Մոսկուայի եւ Պոլսոյ բանտ...

Կղզիները կը պատկանէին Քաղաքապետութեան։ Տիւմանօֆի կինը ... ծանալով որ ես Քաղաքապետութեան քարտուղարն եմ, օր մը իր ... փաշաս տղուն հետ մօտս եկաւ։ Ըսաւ թէ Տիւմանօֆ մինչեւ հիմա ... իր ոճիրներուն պատիժը կրած էր, այլեւս որեւէ գանգատի տեղի ... չըլլալով՝ տուն վերադարձած էր։ Ուստի խնդրեց, որ ոստիկանները ... թիւն չպատճառեն։ Խնդիրը քննեցի, գիտնալով Կղզիներու գաւառապետ... (գայմագամ), Մուսթաֆա պէյէ։ Իմացայ, որ Տիւմանօֆ սարսափելի ... գակ մըն է դրամարկղի։ Բայց կրած էր այլեւս իր բոլոր պատիժները, ... դատապարտուած էր։ Ձերբակալման նոր պատճառ մը չկար։ Երբ ... կուգայ, դարձեալ չձերբակալուելու համար միջնորդ կը ղրկէ իր կինը ... հանդիստ նստէր, ո՞վ ի՞նչ կ'ընէր իրեն։ Այսպէս ալ ըսի Տիւմանօֆի ... կինը ուրախացաւ, եւ յաջորդ օրը քովս բերաւ իր ամուսինը։ Տիւման... շնորհակալութիւն յայտնեց ինծի։

Քանի մը օր անցաւ։ Բերայի կառավարիչ նշանակուելէս օր... յետոյ, Թէփէպաշիի պարտէզին առջեւ հանդիպեցայ Տիւմանօֆի... բուս կը սպասէր։

— Բերայի եւ Կալաթայի դրամարկղի գողերը իրենց յանցանքին ... ձերբակալել տալով, կ'ուզեմ ձեզի ծառայութիւն մը մատուցանել։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
16 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1674 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՈՒՐՔԵՍՏԱՆԷՆ ԹՈՒՐՔԻԱ

Տարօրինակ լուր մը կը հաղորդէ «Շիքակօ Թրիպիւն»։ Ամերիկեան թերթին Լոնտոնի թղթակիցը կը գրէ թէ Թուրքեստանէն պատուիրակներ եկած են Անգլիոյ մայրաքաղաքը, եւ աջակցութիւն խնդրած՝ խմբովին գաղթելու համար։

Պատուիրակները պատմեր են թէ՝ արտագաղթի, ժողովուրդներու տեղափոխութեան ընդարձակ շարժում մը սկսած է արդէն, իսկ հիւսիսէն գիւղացիներ գունդագունդ «կը ներածուին» Թուրքեստան, խորհրդային իշխանութեանց կարգադրութեամբ։ Թուրքեստանի բնակիչները կ'ուզեն Թուրքիա ապաստանիլ, բայց կը հանդիպին աշխարհագրական խոչընդոտներու։ «Թուրքիա միշտ ապաստան տուած է բոլոր այն Թիւրքմէններուն, որոնք կրնան իր սահմանները հասնիլ, որովհետեւ անոնք ոչ միայն կ'օգնեն գաղթականներ տեղաւորելու Թրքական քաղաքականութեան, այլեւ ժողովուրդ կը հայթայթեն միեւնոյն ցեղէն։ Բայց Կասպեան ծովը կը խափանէ ամէն ճամբայ դէպի արեւմուտք, իսկ դէպի հարաւ-արեւմուտք թշնամի Պարսկաստանի պաշտօնեաները կը փակեն դուռները»։

Թղթակիցը յիշելով Թուրքեստանի գրաւումը անցեալ դարու կիսուն, կ'ըսէ թէ 1917—1924 այս բարեպաշտ մահմետականները միշտ հրոսակային կռիւներ մղեցին բոլշեւիկեան իշխանութեան դէմ, բայց աշխարհ լուր չունեցաւ, քանի որ բոլոր լուրերը, հեռագիրները եւ թերթերը ենթարկուած են խիստ գրաքննութեան։ Թիւրքմէնները պահ մը ոգեւորուեցան, երբ Էնվէր փաշա 1922ին այն կողմերը գնաց, ապստամբութիւնը վարելու համար։ Էնվէր ատեն մը յաջողութիւններ ունեցաւ, բայց յետոյ յաղթուեցաւ Պուխարայի մէջ։ «Գերի բռնուեցաւ Ռուսերուն կողմէ եւ այնուհետեւ ա՛լ բան չլսուեցաւ իր մասին։ Թիւրքմէնները կը կարծեն թէ սպաննուած է»։

Անկէ ի վեր կը մաքառին, կը տոկան, եւ ահա Լոնտոն եկեր են, որպէսզի Անգլիոյ բարեխօսութեամբ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան աջակցութեամբ գաղթեն Թուրքիա, այր, կին, մեծ ու պզտիկ, վեց միլիոն հոգի։ Եւ քանի որ Թուրքիան հազիւ տասը միլիոն բնակիչ ունի, անշուշտ սիրով պիտի ընդունի այս պատկառելի համրանքը։

Պատուիրակները կ'երդնուն թէ ո՛ր եւ է օտար ազդեցութեան տակ չեն գտնուիր, ոչ նիւթապէս, ոչ ալ բարոյապէս, թէ խորհրդային կարգ ու սարքն է որ կ'ընդվզեցնէ զիրենք, թէ բոլորովին զինաթափ ըլլալէ յետոյ, այժմ ալ կը կեղեքուին ազգային եւ տնտեսական գետնի վրայ։

—«Մինչեւ Թաշքէնտ, 2000 մղոն երկայնութեան վրայ, երկաթուղին ունի 850 պաշտօնեաներ, որոնց 12ը միայն իսլամ-թիւրքմէն են։ Բանակը, որ նախապէս ամբողջովին բնիկներէ կը կազմուէր եւ տեղացի սպաներու հրամանին տակ կը գտնուէր, ատեն մը 90,000 հոգի կը հաշուէր։ Այժմ 50,000ի իջած է եւ հազիւ 4000 Թիւրքմէն զինուորներ ցրուած են ամբողջին մէջ։ Մէկ հատիկ Թիւրքմէն սպայ կամ ենթասպայ չկայ։ Ստրկացման ուրիշ զէնք մըն է տնտեսական հալածանքը։ Թուրքեստանի ժողովուրդը հողագործ է եւ ատեն մը 196,000 արտավար հող կը մշակուէր։ Գլխաւոր բերքը բամպակն էր, թէեւ պտուղներ եւ բրինձ ալ կը մշակէին։ Այս արտադրութիւնները ժամանակ մը մինչեւ մօտաւոր Արեւելքի եւ հարաւային Եւրոպայի հրապարակները կը հասնէին։ Այժմ Թիւրքմէնները քշուած են իրենց բամպակի արտերէն եւ 400,000 ռուս գիւղացիներ տեղաւորուած են այդ հողերուն վրայ։ Թուրքեստան ալ ենթարկուած է հնգամեայ ծրագրին։ Ռուսերուն տեղաւորումէն ի վեր 45 միլիոն տոլար ծախսուած է ոռոգումներու համար, այս տարի երեք միլիոն արտավարի բարձրացնելու համար բամպակի մշակութեան տարածութիւնը։ 1927ին արդէն հասած էր 1,500,000 արտավարի։

×

Այս լայն քաղուածքէն յետոյ, ընթերցողները անշուշտ պիտի հարցնեն թէ խնդիրը ի՞նչ կապ ունի մեզի հետ։

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը Ֆրանսայի հինգ անգամը կը հաշուէ Թուրքեստանի տարածութիւնը. իսկ ժողովուրդն ալ՝ վեց միլիոն։ Իրականին մէջ, այդ երկիրը ունի 571,000 քառ. մղոն տարածութիւն (Ֆրանսան՝ 212,660). իսկ բնակչութիւնն է 7,201,550, որոնց 6,130,000ը գիւղացի։

Արդ, այս միլիոնները մէկ ելք են գտեր, խորհրդային սարսափներէն ազատելու համար,— արտագաղթ դէպի ցեղակից եւ կրօնակից երկիրը, դէպի Թուրքիա, որ կը տառապի բնակչութեան սովէն։ Անոնց ներկայացուցիչները ափ առած են Լոնտոն, որպէսզի միջնորդէ եւ դիւրութիւններ ընծայէ ճիշդ այնպէս ինչպէս եղաւ Թրակիոյ Թուրքերուն փոխանակութեան ատեն։ Եւ կը թուի թէ սխալ դուռ զարկած չեն, որովհետեւ Մեծն Բրիտանիան ըլլալով իսլամական կամ իսլամավար պետութիւն, խորապէս շահագրգռուած է Թուրքիոյ զօրացումով, իբրեւ պատուար Ռուսաստանի դէմ։

Ուրեմն, երկու խնդիրներ կան աչքի առջեւ,— 1. Թուրքեստանի խաղաղ ընդվզումը եւ զանգուածային գաղթի տրամադրութիւնը։ 2.— Թուրքիան վեց միլիոն բնակչութեամբ զօրացնելու հաւանականութիւնը։

Երկուքը մէկ վերածելով մեզի համար չափազանց կարեւոր հարցի մը, խօսինք առանձին։

Շ.

«ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍՈՒՐԻԱՆ» ԸՍՏ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԳՈՐԾԻՉԻ ՄԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԶԱՐԳԱՆԱՅ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Սուրիական համայնավար կուսակցութիւնը կ'ապրի եւ կը զարգանայ, հակառակ անանուն հալածանքներուն», կը գրէ համայնավար ծանօթ փաստաբան Անտրէ Պէրթօն, «Իւմանիթէ»ի մէջ։

Կը յիշուի թէ Անտրէ Պէրթօն Սուրիա գացեր էր դատարանին առջեւ պաշտպանելու կարգ մը համայնավարներ, որոնց մէկ քանին Հայեր։ Սուրիայէ վերադարձին, Անտրէ Պէրթօն կ'ամփոփէ իր տպաւորութիւնները։

— Կացութիւնը բոլորին ծանօթ է իր ծանրութեամբ, կը գրէ, համայնավար փաստաբանը, բայց միայն, համայնավարները որ կը համարձակին զայն երեւան հանել, կրնան զայն դարմանել,— դրամատիրութեան փճացումով։

«Ամփոփենք միայն, ինչ որ համայնավար խմբակը ըսած է քանիցս, Երեսփոխանական Ժողովի բեմէն։

«1920էն ի վեր (Սան Ռէմօի խորհրդաժողովը) ուր Միլրան դաշնակիցներէն կը ստանար սուրիական հոգատարութիւնը, 15 միլիառ ծախսուած է Սուրիոյ մէջ եւ այս ձեռնարկին համար ինկած են հազարաւոր Ֆրանսացիներ կամ գաղթայիններ»։

Ու կարգ մը դէպքեր ներկայացնելէ վերջ ըստ իր ըմբռնումին, Պէրթօն կ'եզրակացնէ.

— Եթէ աւելցնենք ամէն կարգի քմահաճ արարքները,— պատերազմական ատեանի կողմէ դատապարտութիւններ, յետոյ, բռնի աքսոր լիբանանցի երեսփոխաններու, վարչական խափանում բազմաթիւ թերթերու, ջնջում ողջ դրամի եւ անոր փոխարինումը սուրիական ինկած դրամով (սուրիական ոսկի՝ 20 ֆրանք), ստիպուած ենք հաւատալու թէ հոգատարութեան վարչաձեւի չարիքները խոր պատճառներէն մէկն են սուրիական ճգնաժամին։»

Ըստ Պէրթօնի, սուրիացի գիւղացին կրկնապէս կը շահագործուի ֆրանսական դրամատիրոջ կողմէ. ազգայնականները համաձայն են ֆրանսական կայսերապաշտութեան, սակայն «բարեբախտաբար» Սուրիոյ բանուորական զանգուածներուն եւ գիւղացիներուն մէջ կը զարգանայ դասակարգային գիտակցութիւնը։ Անոնք «հիմա կը հասկնան թէ միայն համայնավար կուսակցութիւնն է որ կրնայ զիրենք պաշտպանել եւ ազատագրել»։

«Պէյրութի պատերազմական ատեանին առջեւ ամբաստանեալները ճշդեցին սուրիական համայնավար կուսակցութեան նպատակները։

«Ի՛նչ դաս եւ ի՛նչ օրինակ տեսնել մեր ընկերները որ 10 տարուան տաժանակիր աշխատութեան վտանգին տակ կը գտնուէին, հպարտօրէն կը յայտնէին համայնավար կոչուելու պատիւը։ Արթին Մատէեան *լեցուն եւ համակիր սրահի մը առջեւ, կը ճշդէր սուրիական ժողովուրդին ձգտումները եւ մեր կուսակցութեան անմիջական նպատակները։*

«Մեր ընկերը Յատուրեան, *յանուն երիտասարդութեան, բոլորին ցոյց կուտար դրամատիրական շահագործումը, եւ ատկից զատ, կը բացատրէր թէ ինչ պիտի ըլլայ վարչաձեւը, զոր սուրիացի համայնավար երիտասարդները կ'ուզեն հաստատել»։*

Տաս տարուան տաժանակիր աշխատանքի վտանգին տակ ըլլալով մէկտեղ, այս գովեստները միայն լսելու համար, կ'արժէ շարունակել...

Առա՜ջ, ուրեմն։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԱԾ

Նախորդ օր Անգլիոյ խորհրդարանը կրկին զբաղեցաւ կառավարութեան կողմէ ներկայացուած տնտեսական օրինագծով։ Ինչպէս կը յիշուի, կառավարութիւնը կը պնդէր երկրորդ ընթերցումով՝ օրինագծին քուէարկման մասին։

Այս առթիւ բաւական բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան նախկին եւ նոր աշխատաւորական նախարարներուն միջեւ։ Ի վերջոյ օրինագիծը ընդունուեցաւ 57 ձայնի առաւելութեամբ։

⁂ *Կառավարութիւնը նշանակեց նախարարական մասնախումբ մը որուն գործը պիտի ըլլայ մանրակրկիտ կերպով քննել Անգլիոյ առեւտրական բացին պատճառները։ Մէկ քանի տարիներէ ի վեր Անգլիոյ ներածումներու գումարը մեծ համեմատութեամբ գլած անցած է արտածումներու գումարը։ Առեւտրական հաշուեկշռի այս բացը գոցելու համար կառավարութիւնը երկու միջոց ունի։ Մաքսային արգելիչ ընդհ. օրէնք մը կիրարկել եւ կամ, արգիլել օտար կարգ մը ապրանքներու եւ արտադրութիւններու (մասնաւորաբար «լիւքս» ապրանքները) ներածումը։*

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Երկուշաբթի օր, Լոնտոնի մէջ գումարուեցաւ Կլոր Սեղանի խորհրդաժողովին դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբը։ Ներկայ էր Կանտի որ առաւօտուն կանուխ, ժամը 4.30ին արդէն ոտքի էր։

Ժողովը բացաւ Լորտ Սէնքի։ Այս անգամ, ժողովը կը ստանար մասնաւոր կարեւորութիւն մը, շնորհիւ Կանտիի ներկայութեան, որ կարգ մը շրջանակներու յոյսեր կը ներշնչէ խորհրդաժողովի յաջողութեան։ Սակայն, Կանտի այնքան ալ յուսալից չէ, որովհետեւ դժուար կը գտնէ հաշտեցնել խորհրդաժողովին մասնակցող կուսակցութեանց շահերը։ Հնդիկները ո՛չ միայն դէմ են Անգլիացիներուն, այլեւ բաժնուած են իրենց մէջ։ Հնդիկ մէկ քանի անկախ պետութեանց ներկայացուցիչները յայտնեցին թէ բուռն կերպով պիտի բողոքեն հնդկական դաշնակցութեան ծրագրին դէմ, որուն գլխաւոր գիծերը պարզեր էր Լորտ Սէնքի, առաջին խորհրդաժողովի ընթացքին։ Անգլիական Հնդկաստանի պատգամաւորներն ալ իրարու համաձայն չեն։

Կանտի բնաւ խօսք չառաւ այս առաջին ժողովի ընթացքին, որովհետեւ ըստ իր սկզբունքին, բնաւ չի խօսիր երկուշաբթի օրերը։

Կանտի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Անգլիոյ վարչապետին Մաքտոնըլտի հետ։ Տեսակցութեան պատճառը եւ արդիւնքը յայտնի չեն։ Կը կարծուի սակայն, թէ Կանտի յայտնած է որ պատրաստ է բանակցութեանց սկսելու, եթէ Անգլիա հաւանի վիճիլ սկզբունքի այն հարցերուն շուրջ, որոնք ընդունուած են Քարաչիի հնդկական համագումարին կողմէ։

Կանտի կիրակի իրիկուն խօսեցաւ ճառ մը, որ անթելով հաղորդուեցաւ Ամերիկա։ Իր ճառին մէջ, Կանտի խօսեցաւ հնդիկ քաղաքակրթութենէն։ Որպէսզի Հնդկաստան վերագտնէ իր անցեալ փառքը, պէտք է որ ստանայ իր ազատութիւնը։ Սակայն այս ճամբուն վրայ, Հնդկաստանի որդեգրած եղանակներն են ճշմարտութիւն եւ խուսափում ամէն բռնութենէ։ Բռնի ուժը վայել չէ մարդկային արժանաւորութեան։

Կանտի իր ճառին վերջաւորութեանը դժգոհութիւն յայտնեց որ կառավարութիւնը չուզեց մասնակցիլ Թմրեցուցիչներու եւ ոգելից ըմպելիի դէմ բացուած պայքարին ու կոչ ուղղեց մարդկութեան, օգնելու կիսաքաղց Հնդիկներուն։

Նոր խռովութիւններ Պերլինի մէջ

Նախորդ իրիկուն, հաւաքոյթի մը ընթացքին, ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ յարձակում գործել համայնավարներու վրայ։ Հաւաքոյթին մէջ պիտի խօսէր ընկերվարական մը, որուն պատասխանելու պատրաստուած էր համայնավար մը։ Համայնավարները մեծ բազմութեամբ խռնուած էին սրահին առջեւ, մայթերուն վրայ։ Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ զանոնք ցրուել։ Առաջ եկաւ իրարանցում մը, որու ընթացքին կիներ ու տղաքներ կոխկռտուեցան։ Ոստիկանութիւնը նոր ուժեր ստացաւ, համայնավարներուն արգիլելու համար սրահին մուտքը։ Այս իրարանցումներու ընթացքին, վիրաւորուեցան 30ի չափ անձեր, որոնց 5ը ծանր։

Աւստրիոյ ազգայնական ըմբոստութիւնը

Ինչպէս գրեր էինք, Աւստրիոյ ազգայնականներու ըմբոստութեան փորձը բոլորովին ձախողեցաւ առանց արիւնահեղութեան, շնորհիւ կառավարութեան կտրուկ ու արագ միջամտութեան։ Կառավարութիւնն արդէն ձեռնարկած է ըմբոստները ձերբակալելու եւ անոնց զէնքերը հաւաքելու։

Շարժման ղեկավարը Տքթ. Ֆրիմէր յաջողած է ցարդ խուսափիլ ձերբակալութենէ։ Տեղը անծանօթ կը մնայ։ Ձերբակալուած է իր օգնականը՝ ճարտարագէտ մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Ֆրանսա, այս միջոցիս, հանդարտ օդ կը վայելէ։ Իսկ Փարիզ, որ ամբողջ ամրան ընթացքին, անընդհատ անձրեւի տակ ողողուեցաւ, մէկ քանի օրէ ի վեր արեւի երես կը տեսնէ։

Եուկօսլաւիոյ մէջ սակայն, փոթորիկը մեծ աւերներ կը գործէ։ Շաբաթ գիշեր Զաղրէպի շրջանը մեծ վնասներու ենթարկուեցաւ։ Փոթորիկին սաստկութենէն կառախումբ մը գծէն դուրս ելաւ։ Երեք վակոններ տապալեցան եւ բազմաթիւ ճամբորդներ՝ ծանր վէրքեր ստացան։ Արտասահմանի եւ ներքին գաւառներու հետ յարաբերութիւնները որ խզուած էին, կարելի եղաւ վերահաստատել նախորդ օր միայն։

Սարայեվոյի մէջ, կայծակ ինկաւ հեռաձայնի ընկերութեան կեդրոնատեղիին վրայ, ծանրօրէն վիրաւորելով պաշտօնեայ մը։

Ռումանիայէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Թիմիզօարա վայրին մէջ, ուրականը տանիքներ թռցուց եւ դարաւոր ծառեր արմատախիլ ըրաւ։ Չորս մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Իտալիոյ կարգ մը վայրերուն մէջ, փոթորիկը փրցուց հեռագրական եւ հեռաձայնական թելերը։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

ԼԵՀԵՒՌՈՒՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման նպատակով, բանակցութիւնները կը շարունակուին Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ, համաձայն Պերլինէն հաղորդուած տեղեկութեան մը։ Մոսկուայի լեհական գործակատարը, խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցած է դաշնագրի նոր նախագիծ մը։ Լեհաստան այս անգամ, համամիտ է Ռուսիոյ հետ կնքելու դաշինք մը, որ կապ չունենայ Ռումանիոյ կամ Պալթեան պետութեանց հետ։

Իբր թէ լեհական կառավարութիւնը յայտնած է թէ չի շահագրգռուիր Պեսարապիոյ հարցով, պայմանաւ սակայն որ Ռուսիա եւ Լեհաստան կնքեն փոխադարձ երաշխիքի դաշնագիր մը, արեւմտեան եւ արեւելեան սահմաններու մասին։

Խորհ. կառավարութեան ներկայացուած լեհական նախագծին համաձայն, Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ միջեւ պատերազմի ընթացքին, Ռուսիա պէտք է չէզոք մնայ։

Ռուսիա իբր թէ համաձայնած է ներկայացուած նախագծին եւ հիմա, բանակցութիւններ կը կատարուին մանրամասնութիւնները ճշդելու համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Թուրքիոյ պատերազմական նաւատորմը ուժեղացաւ երեք նոր մարտանաւերով, որոնք շինուած են իտալական նաւարաններուն մէջ։ Երեք թորփիլահալած նաւեր են։ Երկու նման նաւեր եւս որոնք ներկայիս շինուելու վրայ են իտալական նաւարաններուն մէջ, Թուրքիոյ պիտի յանձնուին հոկտեմբերի մէջ։

ՄԱԿԵԴՈՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Յունական եւ սերպիական Մակեդոնիոյ հողերէն պատուիրակութիւն մը Ժընեւ գնաց, Ազգերու Դաշնակցութենէն խնդրելու համար որ իրենց վերադարձուին եկեղեցական գոյքերը եւ արտօնութիւն տրուի պաշտօնավարելու։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայաստանի տնտեսական զարգացման ընթացքին, բնակարանի տագնապը կը հանդիսանար իրապէս լուրջ եւ վրդովիչ խոչընդոտ մը։

Նոր չէ որ Երեւան կուգայ այս հարցը, եւ ոչ ալ ներկայ վարչութեան օրով։ 1918ի հայ թրքական պատերազմի շրջանին թշնամիի յառաջխաղացումով Երեւանի նահանգը մօտաւորապէս ներկայ Հայաստանի տարածութեամբ — կը հանդիսանար միակ կայանը ոչ միայն հայկական արեւելեան նահանգներու վերապրող ժողովուրդին, այլեւ Սուրմալուի, Նախիջեւանի, Շարուրի, Կարսի եւ Ալեքսանդրապոլի տեղացի գաղթականութեան։

Այս աննախընթաց խճողումը, որ սովորական շրջանի մէջ իսկ կրնար սկիզբը ըլլալ բնակարանային իրական տագնապին, աւելի եւս ծանրացաւ պատերազմի այնքան բազմաթիւ ծանր հետեւանքներու պատճառով։ Պատերազմէն, կոտորածներէն ու աքսորներէն ճողոպրած տասնեակ հազարաւոր հայրենակիցներ զոհ գացին բաց երկինքի տակ, Հայաստանի կիզիչ արեւին կամ ցուրտին։

Իր այդ վիճակին մէջ, ուր թշուառութիւնը այլապէս բազմաւեղու էր — մեր երկիրը համազգային գերեզմանոց ըլլալու դատապարտուած պիտի ըլլար, եթէ համաշխարհային պատերազմի զինադադարի հետեւանքով ժողովուրդի մէկ մասը հնարաւորութիւն չստանար իր տունը վերադառնալու։

Որքան ալ ատկէ ետք երկրին կցուած նոր շրջաններով կ'ընդարձակուէր ժողովուրդի բնակութիւնը, բնակարանի տագնապը կը պահէր սակայն իր սաստկութիւնը։

Մէկ կողմէ տարիներու պատերազմական յետուղարձի խաղերը, եւ այս առիթներով ալ քանդումի եւ բնական աւերները, երկրորդ՝ եկւոր հարիւր հազարաւոր փախստականները, երրորդ՝ անկախ հայրենիքի ստեղծման հետ յառաջ եկած պահանջները, անշուշտ տագնապը պիտի հասցնէին ոչ միայն իր ամէնէն բարձր չափերուն, այլեւ ժամանակի մը համար ալ պիտի դարձնէին զայն տեւական սպառնալիք։

1918-20ին, մեր անկախութեան օրերուն, քաղաքներու մէջ մասնաւորաբար երկիրը կեցած էր դէմ առ դէմ բնակարանի տագնապին։

Շէնքերու համատարած սով ո՛չ միայն մարդկային բնակութեան՝ այլ եւ պետական եւ հանրային յարաճուն հաստատութիւններու համար։

Շինարարական շարժում մը կը սկսէր արդէն 1920ին, որ կը թուէր ըլլալ արդիւնաւոր ու ծաւալուն, շնորհիւ մեր ժողովուրդի ձեռներէցութեանը և շինարարական բնատուր առաքինութիւն։

1820-21ի արտաքին եւ ներքին շարժումները, երկրի խորհրդայնացումը որոշ ժամանակով եկան ընդհատելու շինարարական աշխատանքները։ Նոր կարգերու հաստատումով, անհատական նախաձեռնութիւնը մասնաւորաբար լքեց շինարարական այդ ասպարէզը, ինչպէս այդ օրերուն, նոյնպէս եւ անկէ յետոյ ալ։

1922էն սոյին սակայն կը սկսի արդէն խորհրդային շինարարութիւնը «Նոր պահանջների եւ պայմանների» համաձայն։

Մինչեւ հիմա շինարարութիւնը բաւարարած է մասամբ պետական եւ հանրային հաստատութիւններու պահանջները։ Իսկ բուն ժողովուրդը կը մնայ տակաւին խճողուած գիւղերու եւ քաղաքներու հին եւ խարխլած բնակարաններու մէջ։

Ճիշդ է թէ այս տասնամեակի ընթացքին ձեռնարկուած են կարգ մը նոր գիւղերու շինութեան — գլխաւորաբար Հայրենակցական Միութիւններու նախաձեռնութեամբ — բայց տակաւին շատերը կիսաւարտ են ու ո՛չ լրիւ օգտագործելի։

Գործարանային եւ գլխաւորաբար ճարտարարուեստական շրջաններու մէջ, աշխատաւորութեան համար շինուած բնակարաններն ալ չեն գոհացներ օր օրին աճող պահանջները։

Բնակարանի տագնապէն զգալապէս կը տուժէ նաեւ երկրի կրթական գործը։ Պարտադիր կրթութեան ձեռնարկի յաջողութիւնը մեծ մասով կախում ունի նոր շէնքերու շինութենէն։

Հարկ կա՞յ կրկնել, որ ի վերջոյ բանուորական ուժի տագնապին, եւ տնտեսական ծրագրերու թերակատարման մէջ գլխաւոր տեղը կը բռնէ նորէն եւ նորէն բնակարաններու չգոյութիւնը։

Կարճ խօսքով, Հայաստանը այս օր որեւէ ժամանակէ աւելի կը նեղուի շէնքերու չգոյութենէն։

Ի՞նչ կը խորհի երկրին իշխանութիւնը, այսքան կենսական եւ հրատապ հարցի կարգադրման համար։

Ժողովներու եւ պաշտօնատուներու մէջ անշուշտ որ կան լուրջ եւ կարեւոր որոշումներ, երկրի շինարարութեան մասին։ Անպակաս են նոյնպէս «մարտական հրահանգներ» ալ, գրեթէ ամէն ամսու, իբրեւ արդիւնք այս կամ այն խորհրդակցութեան։

Ասոնք սակայն, բոլորը կը վերաբերին շինարարութեան ծրագրին մասին, որ բաւական խոտոր կը համեմատի բուն գործնական աշխատանքներու հետ։

Ցուլիսին, կուսակցական եւ պետական վերին օրկանները ըստ սովորութեան նորէն քննութեան առին շինարարական ծրագրերու թերակատարման հարցը։

Տրուած բացատրութիւններով ու լուսաբանութիւններով, շինարարութեան ծրագրերու թերակատարման գլխաւոր պատճառները կը հանդիսանան։—

Ա.— Շինանիւթերու պակասը, գլխաւորաբար աղիւսի, երկաթեղէնի եւ առհասարակ այնպիսի նիւթերու, որոնք մաս կը կազմեն արտասահմանէն ներածելի ապրանքներուն։

Բ.— Մասնագէտ բանուորներու եւ առհասարակ բանուորական ուժի պակասը։ Ինչպէս բոլոր տնտեսական ձեռնարկներու մէջ, նոյնպէս եւ այս ճիւղին վրայ մասնագէտ դարձած բանուորներու թիւը շատ չնչին է մեր երկրին մէջ։ Այս պակասը աւելի տագնապալի կը դառնայ մանաւանդ երկրաշարժի ենթակայ շրջաններու մէջ։ ուր նոր շէնքեր կը շինուին գերագոյն յատուկ պահանջներու համաձայն։

Գ.— Շինարարութեան գործին ղեկավարութեան բացակայութիւնը։ Փաստ է որ շատ ձեռնարկներու մէջ վերեւի պակասներէն աւելի գործին վրայ գէշ ազդեցութիւն է թողած ապիկար եւ անբարեխիղճ ղեկավարութիւնը։ Զորագէսի, Անի-Պէմզայի եւ նոյն Երեւանի շինարարական ձեռնարկները, խոշոր չափով ետ են մնացեր գործի ղեկավարներու «անփութութեան, թափթփածութեան» պատճառով։

Դ.— Նախահաշիւներու եւ ծրագիրներու պակասը։ Հակառակ ծրագիր եւ նախահաշիւ պատրաստելու բոլշեւիկեան մասնագիտութեան,Հայաստանի շինարարութիւնը նիւթական խոշոր վնասներու կ'ենթարկուի միշտ, իրական նախահաշիւ ու ծրագիր չունենալու պատճառով։

Ե.— Փոխադրական անբաւարար միջոցները։ Հայաստանը ո՛չ միայն զուրկ է երկաթուղային հարուստ ցանցէ, այլեւ անբաւարար են երկրի փոխադրական տեղական միջոցները։ Հակառակ այս ուղղութեամբ տրուած որոշումներու եւ հրահանգներու, կը թուի թէ դժուար է կազմակերպել այս գործն ալ։

Ահա մօտաւորապէս այս գլխաւոր դժուարութիւնները, որոնք կը խանգարեն «շինարարական թափը»։

Ճիշդ է թէ յիշուած այս արգելքներուն մաս մը կը մնայ անյաղթահարելի, ցորչափ երկիրը բռնկուած է ապաւինիլ արտասահմանին։ Սակայն գլխաւոր բացը այս ձեռնարկին մէջ, գործի անշնորհ ղեկավարութեան մէջ պէտք է փնտռել։ Այս ղեկավարութիւնը, ժամանակի եւ միջոցներու լրիւ օգտագործման մասին իր քիչ մը սովորական դարձած անփութութեամբ, ոչ միայն կը դանդաղեցնէ շինարարական աշխատանքները, այլեւ կ'անտեսէ մարդկային եւ նիւթական հսկայական միջոցներ։

Այն ժամանակ երբ՝

— «Տնտեսութիւնը զարգանում է յախուռն թափով, մեծանում է բանուորութեան թիւը, մեծանում են քաղաքները, որի հետ միասին չափազանց արագ մեծանում է նաեւ բնակարանների պահանջը»։

Ինկալէս որ անհանդուրժելի են բնակարանի շինարարութեան ճեղքուածներն ու թերակատարման փաստերը։

Մանաւանդ երբ այդ փաստերը խոշոր չափով ուղղուած են այն ղեկավարութեան դէմ, որ անընդունակ է օգտագործելու տրամադրուած բոլոր նիւթական միջոցներու հետ, նաեւ բոլշեւիկեան «բարոյական ուժը»...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

7.— ԱՐՀԱՄԱՐՀԱՆՔ ԵՒ ՀՈՍՀՈՍՈՒԹԻՒՆ

Այո, ճիշդ է որ արեւելահայ եւ արեւմտահայ հոգեբանութեանց միջեւ անջրպե՛տ մը կայ։

Բայց, կը կրկնենք, այդ անջրպետը լեզուական երկուութեան մէջ փնտռելու չէ։

Անոր արմատը աւելի խորունկ է։

Ըսենք անգամ մը թէ փոխադարձ արհամարհանք մը կայ, որ խրամատ կը բանայ մեր հոգիներուն մէջ։

Բայց ճշտենք այստեղ թէ աւելի շեշտուած է արեւելահայ արհամարհանքը։ Ճիշդ ինչպէս երբեմն Պոլիսը կը նայէր գաւառին վրայ՝ այնպէս Ռուսահայերը կը նային մեր վրայ։

Դժուար չէ անշուշտ այս մտայնութիւնը բացատրել։

Նախ անոնք, դարէ մը ի վեր, Ռուսերուն կողքին ապրեցան, այսինքն ժողովուրդի մը քով, որուն մշակոյթը բազմիցս բարձր էր Թրքականէն։ Արդ, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ Ռուսերուն հետ շփուող մարդիկ մեզ չարհամարհէին երբ փէս կար մեր գլուխը, ու մեր բարեւը Թէմէննահով կուտայինք Թուրքերուն նման։ Երբ մարդ ինքզինքը մտքով բարձր կը տեսնէ՝ անշուշտ չի կրնար չարհամարհել տգէտ մնացած իր մէկ եղբայրը։

Ցետոյ Ռուսահայերը ողողեցին ատեն մը համալսարանները, ու իրենց ժողովուրդին մէջ դարձան պաշարով։ Արեւմտահայերս, գոնէ Համիտին օրով, համալսարան շատ չտեսանք։ Ռուսահայերը երբ մեր հետը կը խօսէին՝ մեր բերնին ջուրը կը վազէր, ու քանի մեր բերնին ջուրը կը վազէր՝ կ'ունենար մեր դիմացինը։ Արհամարհանքին մէկ մասն ալ ատկէ կուգար։

Կայ եւ ուրիշ պարագայ մը։ Մեր մէջէն ալ շատ համալսարան վազողներ եղան ի վերջոյ։ Բայց մեր ուսանողները, մեծ մասամբ, հետեւեցան գործնական ճիւղերու, — բժշկութեան, դեղագործութեան, առեւտուրի, ճարտարագիտութեան, մեքենագիտութեան, եւայլն.։ Քիչեր եղան որ աւարտեցին ընկերային գիտութիւններ, փիլիսոփայութիւն, տնտեսագիտութիւն, եւայլն., այսինքն ճիւղեր՝ որոնք մարդս ընդունակ կ'ընէին աւելի խոր մտածելու եւ աւելի պերճախօս արտայայտուելու։ Ռուսահայերէն շա՛տ շատերը կրնան պարծիլ այս յատկութեամբ, ու հետեւաբար հեգնել մեր չոփ-չոր ուղեղը։ Չեմ մեղադրեր։

Բայց արդար ըլլալու համար, ըսենք թէ մեզ հանդէպ անուցուած այս արհամարհանքին մէջ կարելի չէ որ եւ է ատելութեան հետք գտնել։ Ընդհակառակն։ Ռուսահայութիւնը մեզ սիրած է ճշմարիտ եղբօր մը պէս։ Այո՛, յաճախ գութն է որ ծածկուած է այս սիրոյն մէջ, բայց ան հասած է յաճախ իր ծայրայեղ չափին, մինչեւ զոհաբերութեան։ Մեր ազատագրութեան դատը եթէ մենք ստեղծեցինք, անոր համար պայքարելու քարոզը Կովկասէն եկաւ։ Անո՛նք մեզ առաջնորդեցին զոհուելու՝ գաղափարի համար, ամէնէն առաջ իրենք յանձն առնելով զոհուիլ, իրենք զոհուելով, Բայց այս սիրոյ, զոհաբերութեան առաքեալներուն ետին ուրիշ դաս մը ապրեցաւ միշտ որ մեզ արհամարհեց։ Արհամարհեց մեր մտաւոր պատրաստութիւնը, մեր լեզուն, մեր գրականութիւնը։

Հերքումները չեն զօրեր։

Արհամարհանքը եղեր է ու կայ։

Մեր ընդդիմախօսները ուժ ունի՞ն զայն բառնալու։

Օ՛, թող վստահ ըլլան թէ անջրպետը իրա՛ւ կը սկսի զօցուիլ։

* * *

Ազգարար՝ խօսելով արեւմտահայ տաւաղարձութեան շուրջ ստեղծուած վէճին՝ շատ ճիշտ դիտել կուտար.

— «Բայց շատ աւելի կսկծալի է հայ գաղութներու մէջ գրեհ շարժող արեւելահայ մտաւորականներու արտայայտած փութկոտութիւնը, ու անոնց փաստարկութեանց տակէն նշմարուող արհամարհանքը դէպի հայ գրականութեան քոյր հատուածը։ Նոր չէ՝ Կովկասահայ մտաւորականութեան մէջ՝ Պոլիսը հոսհոս նկատելու մտայնութիւնը, նոր չէ մանաւանդ արեւմտահայ լեզուն ու գրականութիւնը հեգնելու մանուոր ճիգը։ Այնպիսի ատեն մը երբ ամէնէն կիսակիրթ արեւմտահայն անգամ Կովկասի գրականութեան մեծակութիւններն իսկ կը ճանչնար, քիչ չէին Շիրվանզադէի պէս մարդիկ որ արեւմտահայ գրականութիւն ըսելով Դուրեանն ու Պարոնեանը միայն գիտէին եւ որոնց համար խաւարակուռ Ափրիկէ մըն էր Պոլսոյ հայ գրականութիւնը եւ Հացին Երգերն աննման հեղինակը՝ «մի ոմն Վարուժան»։ Արեւմտահայ մտքին ստեղծած ճապուկ, գեղեցիկ եւ ճոխ լեզուն իսկ ստէպ ենթակայ կ'ըլլար ծաղրի՝ իբր խորթ, անհարազատ ու անբնական։ Այսպէս էր ատեն մը, երբ դեռ արեւմտահայ գրականութիւնը ունէր աւելի կարկառուն դէմքեր, ու մանաւանդ աւելի լայն ասպարէզ տարածուելու եւ կարդացուելու։ Հիմա արդէն արեւելահայ գրողներուն համար հարցը վճռուած կը թուի։ Արեւմտահայութիւնը ցիրո-ցան է, ու մանաւանդ համախումբ մտաւորականութիւն չունի։ Երէկ երկու բարբառները մերձեցնելու կամ ձուլելու հարցն էր միտքերը տանջողը, հիմա արդէն կը խորհուի իրականացնել մէկուն տիրապետութիւնը միւսին վրայ»։

Դժբախտ բան է երբ մեր լեզուն ու գրականութիւնը արհամարհանքի նշաւակ կը դառնան այսպէս։ Բայց այդ արհամարհանքը սերունդ մը առջի մարդոցմէն կուգայ։

— «Քանի որ քաղաքական ընդհանուր տխուր պայմաններ ստիպած են Հայութիւնը այսպէս իրարմէ հեռու քանի մը մեծ հատուածներու բաժնուած ապրիլ, կ'ըսէր Զօպանեան հին Անահիտներուն մէջ, պէտք է միշտ մտքել այդ հատուածները, որ իրարու նկատմամբ անտարբեր կամ արհամարհոտ ընթացք մը բռնելու տեղ, միմեանց օգնելու, իրարմէ օգտուելու եւ զիրար լրացնելու ձգտումը միայն ունենան։ Պոլսահայուն դէմ այն տեսակ մը հակակրութիւնը զոր Ռուսահայոցմէ եւ Հայաստանցիներէ ոմանք տարածած են եւ դեռ կը տարածեն ամէն կողմ, ամէնէն շուրթ ու ազգամնաս երեւոյթներէն մէկն է մեր կեանքին։ Պոլսեցին հոչակել «տաւարախորթ, այլասեռած, անհարազատ Հայ», նախատել է խակալէս նոյն իսկ հայ ժողովուրդը, որովհետեւ պոլսահայ հասարակութիւնը կազմուած է ամէն օր գաւառներէն եկող Հայաստանցի Հայերով»։

Պարոնեանին մատնե՛րը չորնան...

Ա՛ն մեր ճակտին փակցուց հոսհոս մակդիրը։

Ու եթէ կ'ուզէք Պարոնեա՛նն էր որ ստեղծեց անջրպետը...

Ան նուիրագործեց հոսհոս բառը եւ Ռուսահայերուն բերնին ծամոց ըրաւ։

Մինչեւ սա վերջին տարիները ռուսահայ մտաւորականութիւնը արեւմտահայ գրականութիւն ըսելով Դուրեանն ու Պարոնեանը միայն կը ճանչնար։ Ուրիշ գրագէտ չունէինք մենք անոնց համար։ Նոյն իսկ հիմա ռուսահայ մտաւորականներ գիտեմ՝ որոնք լսած իսկ չեն Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի, Հրանտ Ասատուրի, Մելքոն Կիւրճեանի, Միսաք Մեծարենցի անունները, օրինակի համար։ Օտեանն անգամ հազիւ իմացած են։

Բայց Կովկասի մէջ մէկը չկայ որ Պարոնեանը գոց ըրած չըլլայ։ Ու Պարոնեանի ծաղրանկարներուն մէջէն է միայն որ մեզ կը ճանչնան։ Նոյն իսկ մինչեւ այսօր մեծապատիւ մուրացկանները *կ'ապրին անոնց իրեւակայութեան մէջ։*

Դեռ քանի մը տարի առաջ, Հայրենիք ամսագրին մէջ Արտ. Աբեղեան Պարոնեանը ողբերգական էր տեղ մը պոլսահայ խմբագիրներուն ակնարկած ատեն։ Ու ան ալ Արտ. Աբեղեանի պէս լուրջ մարդ մը։ Ափսո՛ս, չգիտէր իր հասցէն։ Անուննե՛րը պիտի հաղորդէր խմբագիրներու, վարժապետներու, տիրացուներու, որոնք Պոլիս ծնած չեն, բայց որոնց մասին գլուխ-գործոցներ պիտի արտադրէր Պարոնեանը, — չըսենք Երուանդ Օտեանը—, որ արդէն անմահացուցած է մեր եւ իրենց Փանջունիները։

Ծիծաղելի տիպարներ ամէ՛ն տեղ ալ կրնան գտնուիլ. մոլորութիւնը զայն ընդհանրացնելուն մէջ է. ու ողբալի կէտը հո՛ն է որ անոր զոհ կը դառնան շատ լուրջ մարդիկ, որոնց համար շատոնց վերցուած պէտք էին ըլլալ սահմանները եւ զանոնք հաստատող ամէն արգելք։

Նախատական մակդիրները ուրիշ արդիւնք չեն տար, բայց եթէ վէրքը բանեցնել ցմիշտ։

— Խըմպը՛լ, կ'ըսէր ատեն մը Պոլիսը գաւառին։

— Խըռօ՛, կ'ըսէին մեր կարգի մտած գաւառները յետամնացներուն։

Ու այս երկու բառերուն տակ կը ծածկուէր հոգիներու մէջ կուտակուած բովանդակ արհամարհանքը։

Պէտք եղաւ որ գաւառը արթննայ, ու Պոլիսը տակաւ անոր ազդեցութեանը տակ մտնէ, որպէսզի չքանան այդ մակդիրները։ Մանաւանդ որ, Պոլսոյ մէջ ալ սերունդ մը ստեղծուեցաւ որ իր սիրտը կապեց գաւառին։ Գաւառացին այլեւս չմնաց այդ արհամարհելի էակը, դարիպը զոր այնքան կենդանի գծերով նկատեր էր երբեմն Կիւրճեան՝ Պոլսեցիներուն արհամարհանքը պատմած ատեն։ Ոչ ալ «դրսեցի» մնաց՝ ծակած որ խորթ եղբօր մը, օտարի մը կը տրուի, եւ զոր վէպով մը ծաղրեց նոյն իսկ Պոլսեցի գրագէտ մը, Լեւոն Շանթ։

Ու Պոլսեցի չէ՞ր Վռամեանն ալ՝ որ գաւառացիին դրուատիքը պատուց Պոլսոյ բեմերը, եւ անընդհատ խարանեց խըմպըլ մակդիրը զոր դեռ կը շշնջային մարդիկ։

Հոսհո՛սն ալ պէտք է վերնայ, ինչպէս վերցաւ մեր հնարած ճէնճումէնճը, որ արդէն բնաւ հիմ չէր բռնած։

Ոչ թէ միայն բառը վերնայ՝ այլ անոր հետ կապուած արհամարհանքն ալ։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՒՆԻԿ ԹԻՒ 2

Երբ դեռ Նունիկ Թիւ 1 կը բարձրանայ հայ գրականութ մեծհեանին սանդուղներն ի վեր, դին Նունիկ Թիւ 2ը, ձանձրա հայ գրականութեան մեծհեանին կութենէն, այժմ կը փորձէ բարձ նալ աւելի վեր, միջազգային քա քականութեան տաճարին սանդու ներն ի վեր, օր ըստ օրէ նոր նու ճումներով։

Նունիկ Թիւ 2 հայ գրական թեան մէջ ատենօք ծանօթ էր կին Զապէլ Եսայեան անունով։ վէպեր գրած է, հայ սկսնակ տասարդները իր մօտը կանչել շատ դասեր տուած է անոնց։

Բայց նկատելով, որ հայ գր գէտները, երբ իրենց տարիքը նեն եւ «անելիք» չունենան՝ կարծ քաղաքագէտ կը դառնան, ճարպիկ ու խելացի տիկինն չուշանար ահա օգտուելու այդ ւանդութենէն։ Եւ գեղեցիկ խօս ու գոյնզգոյն պատկերներ արհեստը (գրականութիւն) վ կան կը համարի այս անգամ դելու համար մեծ ընկերային կարգեր ու քաղաքական տեսի

Մենք կը ներենք իր այս մարձակութեան, վասնզի մեր ընդունուած սովորութիւն է, որ գէտները անպայման քաղաքական թիւն խաղան այս ազգին գլխուն ազգային պատմութիւնը դարձնե չափազանց յաջող, չափազանց րական վէպ մը։

Մենք կը ներենք դարձեալ միամտութեան, երբ կը զարմանա թէ ինչո՞ւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւ հակառակ իր «ձախութեան», ջինը չեղաւ ողջունելու բոլշեւի ռուս պետութեան մէջ։ Տիկինը բախտաբար չի յաճախեր մասնա դարաններ, ուր տեսաբանակ աւելի ծայրայեղ «ձախութիւններ» կան, եւ չի գիտեր որ Ռուսիան շեւիկ կամ ցարական, մեծ պետ թիւն մըն է սակայն, որ կ' ի վնաս փոքրիկ պետութիւններ ինչպէս մեծ ձուկը՝ ի վնաս փոքր ձուկերուն։ Կը ներենք բոլոր տգիտութիւններուն։

Բայց չենք ներեր ուրիշ համա ձակութեան մը, որ կատարեց չերս։

Տիկինը անցեալ օր «Հօկին նամեակին առթիւ», քաղաքական քեր յայտնելու մարդանք մը կա րած պահուն, կը թելադրեր բանուորին, որ երթայ միանայ, նակցի օտար բանուորներուն քարին, գործադուլին, կռիւներ Հայ բանուորը մտիկ կ'ընէ կամ սատանային այդ խրատներուն, գիտնալիք բանն է։ Դասը եւ տիժը կեանքը ինք կուտայ։ Սակ տեսէք թէ տիկինը ի՛նչպէս կ' խատի համոզել հայ բանուորը. («Մ Ուղին», սեպտ. 9).

—«Մենք բուրժուական մամուլին «խոհեմութեան» ուորներուն կը հակադրենք շանաքանը աւելի լուսաւոր թեան եւ գիտակցութեան այդ նպատակին հասնելու մար պէտք է կատարել գրուած եւ հետեւողական գո ծունէութիւն»։

Փո՛ւհ, ի՛նչ հայերէն, կան մը չկա՞յ, որ քիչ մը այս լեզուն։ Շարունակենք՝ լով մեր շրթները.

— «Ոչ ոքի համար կրնար յառաջ գալ, որ բանուորը, փոխանակ փախու տի ճամբայ բռնելու եւ իր գած կրպակին մէջ ապաստա նելու, ստանայ մասնագիտու թիւն, բանուորական գծով տարբէ իր յառաջադիմութիւն սովորի տեղական լեզուն ստանայ ուսմունք...»։

Ի՛նչ, ուսմո՞ւնք, սատկած տպաւորութիւն չի՞ տար այս —մե՞նք մեր աշխարհաբարին րունակենք ընթերցումը կան չնաշխարհիկ միտքերուն, յայտնելու համար՝ տիկինը գրիր չէ գտած, բայց միայն յերէն քերականութիւն մը, գէշ սովրելու պայմանով։

—«Ոչ մէկ վտանգ չի

կայացնել այն բանը, որ հայ բանուորը դուրս գայ իր լեռնային կենցաղէն, որ թօթափէ ընդմիշտ քոսոտ «հայացիութիւնը»…։

Ի՞նչ, մեր հայացիութիւնը քո՞սոտ։ Բայց, տիկին, շնորհիւ այդ հայու շնորհքին — զոր ունէիր ատենօք—ի՛նչ նիւթական ու բարոյական գնահատութիւններ եղան քեզի։ Եթէ չունենայիր— ատենօք — այդ հայացիութիւնը, կը կարծէի՞ր թէ քեզի կ'երկարէին այն լեցուն ափերը։

Եւ հիմա, քոսո՞տ եղաւ մեր հայացիութիւնը։

Է՛հ, ընկերներ, գիտենք, որ կարգ մը գործարաններ, երբ մարդիկ հիննան, ալ «չեն բռներ»։ Բայց այս տիկինը պէտք չէ՞ որ ջանայ «բռնել» գէթ իր լեզուն։ Նոյնիսկ եթէ à la page երեւնալու համար ըրել ուզէ։

Քոսո՞տ։

Մեր հայացիութի՞ւնը թէ իր… նունիկութիւնը։

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՎԱԽԵՐ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— 1926ին հազիւ 29 հայ բնակիչ ունեցող քաղաք մը, այսօր կը համրէ մօտ 750 հոգի։ Այս բազմութիւնը ցրուած է քաղաքին չորս կողմը, որ ունի մօտ 77,435 բնակիչ։ Հարուստ օտարներ լեցուն են։ Ինչպէս նաեւ Հրեաները շատ մը բանուկ փողոցները գրաւած են։ Պիչ չեն նաեւ Յոյներ, Իտալացիներ, Սպանիացիներ, Ռուսեր եւլն., այնպէս որ այս քաղաքի բնակչութեան 30 առ 100ը օտարականներ են։

«Քրուա Ռուժ» հայկական թաղամասն է, ուր տեղաւորուած են մեր հայրենակիցները իրենց սեփական տուներով ու պարտէզներով, քիչ շատ տանելի վիճակով։ Երկու ամսուան մէջ տուներ կը շինեն եւ կը տեղաւորուին մեր հայրենակիցները։

Հայկական թաղը «Հայաստան», ճամբաները չափազանց անմաքուր են։ Չկայ հանրային աղբահաւաք։ Ճամբան երբեք նորոգուած չէ։ Ձմեռը անկարելի կ'ըլլայ անցնիլը ցեխէն։ Իսկ գարնան իւրաքանչիւր տան վարձակալներն ու տանտէրերը իրենց սեղանի աւելցուքները, տան աղբերը, ոսկոր, կեղեւ, բանջարներ եւայլն, լուացքի ջուր, այս բոլորը կը թափեն ճամբուն վրայ։ Ոչ մէկ խօսք օգուտ չըներ։

Այս պատճառաւ այս գարունը հիւանդութիւնը գարձաւ. մանաւանդ երախաներու մէջ։ Իւրաքանչիւր տուն ունի երեք չորս պզտիկ։ Մահ չկայ, բայց ծնողները իրենց տքնաջան աշխատանքով վաստկած դրամները կը յատկացնեն բժիշկին։ Կրընոպլի օդը արդէն խոնաւ ըլլալով, շատ դժուար է ապրիլ մինչեւ որ վարժուին։

Գործերը այս տարուան սկիզբէն ի վեր երբեք կանոնաւոր չեղան։ Գործարանները մէկ հոգի չաւելցուցին, ընդհակառակը պակսեցուցին։ Երբ հինգ գործարանէն գործ չկայ ըսելով ճամբայ կուտան, միւս կողմէն ուրիշ գործարանէն արձակուած երկու գործաւորներ ներս կ'առնեն։ Եթէ առաջուան աշխատաւորը կը ստանար ժամը 3·75 — 4 փրանք, նորեկը 2·50ի կամ 2·40ի գոհանալով կը կենայ։ Իսկ աշխատանքը միեւնոյնն է, հինգ գործաւորին գործը այդ երկու գործաւորներով կը լրացնեն։

Ներկայիս այդ ալ կը պակսի. շատ մը պզտիկ գործարաններ արդէն փակեցին իրենց դուները։ Ռոնտոյէն հայրենակից մը կը հրաւիրէ գործաւորները դէպ՝ Վիզոս, ուր ներկայիս նախ՝ ոչ մէկ գործաւոր ներս չեն ընդունիր. եթէ ներսէն դիմում չըլլայ։ Եւ յետոյ այդ գործարանին մէջ աշխատանոցներուն հարիւրին 2ը միայն Ֆրանսացիներ են, պատճառը կառավարութիւնը արգիլած է. վասնզի կազի՝ սխոտ հոտը կը փճացնէ… իրենց ֆիզիքականը։ Եւ իրազեկներ կ'ըսեն թէ Վիզոսը երբեք 30 գործաւոր չէ առած ո եւ է ժամանակ։

ՓԱՐԱՒՈՆ

ԿՌԻՒ ԽՆԱՄԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

ՎԱԼԱՆՍ.— Սեպտ. 12ին շաբաթ կէսօրէն վերջ ժամը 3·30ին կռիւ մը տեղի ունեցաւ Հօկճիներու եւ ռամկավարներու միջեւ։ Հօկճի մը եւ հնչակեան մը փողոցին մէջտեղ կեցած կը վիճաբանէին։ Ճիշդ այդ պահուն ռամկավար մըն ալ գտնուեցաւ եւ վիճաբանութեան մէջ ինկաւ, ինքզինքը Հայաստանի լաւ բարեկամ նկատելով։ Հօկճին ալ իր կարգին սկսաւ պատասխանել թէ որքան ժամանակ որ ռամկավարները իրենց այս մութ եւ պառակտիչ ընթացքն ունին Հօկերու հանդէպ, թշնամի պիտի կոչուին Հայաստանի։

Այսպէս թէ այնպէս կռիւը սկսաւ։ Ներկաները քաշելով քաշքռտելով կռուողները տարին սրճարան մը որուն տէրն ալ Հօկճի մըն է եւ Մալաթիացի։ Կարծեցինք թէ ամէն բան վերջացած է, բայց յանկարծ աթոռները եւ գարեջուրի շիշերը շարժման մէջ դրուեցան, ապակիներ կոտրեցան եւ փողոցի ժողովուրդը ներս թափեցաւ։

Երկու խնամիներէն մէկը միւսէն զօրաւոր ըլլալով, քանի մը հարուած աւելի զարկած էր։ Ծեծ ուտողը ռամկավար ակումբին ատենապետն է։

Ներկայ մը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Պետական դրամատան հիմնական կանոնագիրը վաւերացուած է պետական խորհուրդին կողմէ։ Կանոնագրին մէջ տրամադրութիւններ կան թրքական թղթադրամին կայունացումը ապահովելու, դրամաթուղթ շրջաբերութեան հանելու եւ զեղչի սակը որոշելու մասին։

Դրամատան կազմութեան առաջին ամսուան մէջ, կառավարութիւնը 500,000 ոսկի արժէքով ձոյլ ոսկի եւ 116,327,925 փրանքի արժեթուղթ պիտի տայ։

Դրամատունը կազմուելէն վերջ, երեք ամսուան միջոցին, պետութեան սեփական բոլոր ոսկեղէն առարկաներն ու ձոյլ ոսկիները, բացի պատմական արժէք ունեցողներէն իրենց իրական արժէքով դրամատան պիտի ծախուին։ Դրամատան մենաշնորհը 30 տարի է։ Կազմակերպութեան աշխատութիւնները քանի մը օրէն պիտի սկսին։

ՅՈՐԵՆԻ ՀԱՐՑԸ

Թուրքիոյ Երկրագործական դրամատունը որոշած էր գիւղացիներէն ցորեն առնել իր պահանջքին փոխարէն, այս կերպով օժանդակութիւն մը ըրած ըլլալու համար ներկայ տագնապի միջոցին։ Դրամատունը սկսած էր արդէն ցորեն հաւաքել եւ ամբարել մասնաւոր տեղեր։

Եւ սակայն գիւղացիները կը մերժեն ցորեն տալ դրամատան, եւ վարչական ժողովը այս մասին խորհրդակցութիւններ կը կատարէ։

«Սօն Փօսթա» այս լուրին առթիւ ճշգում մը կ'ընէ ըսելով թէ գիւղացիները դրամատան իրենց պարտքը վճարելու կողմնակից են։ Եւ սակայն իրենց ձեռքը գտնուածը ցորենը դրամատան յանձնելու պարագային դրամի պէտքը լրացուած չըլլար, եւ յառաջիկայ ցանքի շրջանին առանց դրամի պիտի մնան։

Այս գործը դիւրացնելու միակ բանաւոր միջոցը կը նկատուի գիւղացիներուն զանազան հաճեմատութեամբ վարկ բանալ։

ՍԷՐՊԷՍԹԻ ՕՐԵՐԷՆ ՄՆԱՑԱԾ

«Սօն Փօսթա» կը գրէ թէ «Սէրպէսթ» կուսակցութեան կազմութեան առթիւ Իզմիրի մէջ պատահած կարգ մը դէպքերու պատճառով, բազմաթիւ քննութիւններ եւ հետապնդումներ կը կատարուէին։ Այն խնդիրներուն հետ կապ ունեցողներէն դատարան յանձնուած են քսան հոգի, որոնց դատավարութիւնը դեռ չէ աւարտած։

Առնցմէ քանի մը հոգին Պոլիս եկած են Սէրպէսթ կուսակցութեան նախկին պետ Ֆէթհի պէյը տեսնելու համար։ Այս դիմումը կատարուած է հասկնալու համար թէ Ֆէթհի պէյ կրնա՞յ իրենց համար միջամտութիւն ընել, որովհետեւ, կ'ըսեն, Ֆէթհի պէյի Իզմիրի մէջ դիմաւորողները ոչ թէ քսան հոգի էին, այլ բազմութիւն մը։

Եւ սակայն, գործին ամէնէն ծանրութիւնը ինկած է քսան հոգիի վրայ, որոնք երկու ամիս ձերբակալուած մնալէ վերջ երաշխաւորութեամբ ազատ թողուած են, բայց դեռ խնդիրը չէ փակուած։ Դատարանին մէջ քանի մը վկաներ յայտարարած են թէ այս մարդոց «կեցցէ Ֆէթհի պէյ» պոռալը տեսած են. իսկ վկայ փնտռուած ուրիշ ոստիկաններ ալ դեռ չեն գտնուած։ Այն օրը, հրշէջուքի միջոցին, ոստիկան մըն ալ ծով ինկած էր բայց յետոյ ստուգուած է որ դիտմամբ չէ եղած ասիկա։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (4 սեպտ.)

— «Աթէնքի, Սելանիկի եւ շրջաններու մէջ գտնուած չքաւոր ժողովուրդին թիւը քանի մը հազարը չանցնիր։ Անոնք պէտք է կազմեն ներգաղթի առաջին կարաւանը։ Այսպէսով վերջ կը գտնէ անոնց տառապանքը, քանի որ Հայաստանի մէջ անոնց պիտի տրուի բնակարան եւ աշխատանք։ Իսկ հոս մնացողները, երբ կ'ըլլան բաղդատաբար ինքնաբաւերը եւ ոչ բեռ այս երկրին, աւելի դիւրութեամբ կը լուծուի անոնց հարցը տեղական իշխանութեանց կողմէ։

Առաջին կարաւանին անխուսափելիօրէն մաս կազմելու են քանի մը տասնեակ փանջունիներ, որոնք կատարեալ փորձանք դարձած են գաղութին։ Հաւանաբար Հօկը այնքան ալ չմտահոգուի այդ տարրին մեկնումով։ Մինչդեռ ազգային իշխանութիւնները, կեդրոնին թէ թաղերուն մէջ, պարտաւորելու են Հօկին որ ամէնէն առաջ արձանագրէ այդ տարրը, որ դժգոհ է հելլէն «ֆաշիստական» կառավարութենէն, որուն դէմ պայքարելու յօգնութիւնն ալ խնայուած պիտի ըլլայ իրենց։ Փանջունիները դժգոհութեան ոեւէ պատճառ պէտք չէ ունենան, քանի որ պիտի ըլլան քաղաքացի իրենց պաշտած Սովիէթներուն. իսկ մեր ժողովուրդը՝ անտեսելով իշխանութիւններու հանգամանքը, իր մայրենի հողին վրայ պիտի երթայ բոյնը հաստատելու։»

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արդէն, գրած էինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան յունական եւ պուլկարական պատուիրակութիւնները, ընթացք տուած են եղած դիմումին, ծրի շոգենաւ տրամադրելու համար մինչեւ Պաթում։

Բարեգործականի վերջին զեկոյցին մէջ (12 սեպտ.) կը կարդանք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.

— Պ. Վենիզելոս հայ պատուիրակները հելլէն պատուիրակութեան Օթէլ Պերկի յարկաբաժինին մէջ, եւ հելլէն կառավարութեան ու ժողովուրդին կողմէ հայ գաղթականներու հանդէպ առաջին օրէն ցոյց տրուած ազնիւ հոգածութեան համար յայտնուած շնորհակալութեանց պատասխանեց դառն եւ յուզեալ շեշտերով, ըսելով՝ շատ կը ցաւիմ որ հայ եղբայրներուս չկրցայ օգտակար ըլլալ, թէեւ ջանացի եւ կարեւոր փորձ մըն ալ ըրի, ատենին…։ Իսկ Պ. Մալինոֆ՝ Օթէլ տը Լափէի մէջ, ուր իջեւանած են պուլկար պատուիրակները ցաւ յայտնեց որ նախապէս պուլկար պատուիրակներու կողմէ հայ գաղթականներու մասին կարգադրութեան մը պահանջ դրուած է, մինչդեռ անոնք պարկեշտ աշխատասէր եւ օգտակար տարրեր են որոնց մասին միշտ համակրանք տածած է, սակայն կ'ըմբռնէ որ հայրենաբաղձութիւնը կը դրդէ մաս մը գաղթականներ հաստատուիլ իրենց հայրենիքին մէջ։

Ծոգենաւի հարցը լուծուած ըլլալով, վարիչ-պատուիրակը երկիցս կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցաւ նաեւ Նանսէնեան Միջազգային Պաշտօնատան մէջ, գլխաւորաբար նախագահ Պ. Մաքս Հիւպէրի հետ, որ, համոզում գոյացնելով ծրագրին կարեւորութեանը մասին, ոգեւորութեամբ ընդգրկեց գործը, առաջադրուած ներգաղթը նկատելով որպէս շարունակութիւնը կամ իրականացումը հանգուցեալ Տոքթ. Նանսէնի այնքան սրտեռանդօրէն հետապնդած, բայց անյաջողութեան պատճառաւ Ազգերու ժողովին կողմէ յետաձգուած մեծ ծրագրին։ Խրախուսուելով Միութեանս տրամադրութիւններէն եւ Նուպարաշէնի ձեռնարկէն որ սերտօրէն կապուած է Հայաստանի ներգաղթին, Պ. Մաքս Հիւպէր, որ ինչպէս յայտնի է մեծ հեղինակութիւն մըն է հաւաստիքներ տուաւ թէ Նանսէնեան Պաշտօնատունը եւս չի կրնար անտարբեր գտնուիլ ներգաղթի սոյն ձեռնարկի հանդէպ, ընդհակառակն, որպէս գաղթականներու մարդասիրական միջազգային մարմին մը, պիտի ջանայ ստեղծել կարելիութիւններ, թէ՛ գաղթականները հետզհետէ Հայաստան փոխադրելու համար (մինչեւ Պաթում), եւ թէ՛ Հայաստանի մէջ անոնց տեղաւորման անյետաձգելի գործը դիւրացնելու եւ արագացնելու համար միջոցներ ապահովելով։ Առ այդ համաձայնութիւն կայացած է դիմումներ կատարել օտար բարեսիրական կազմակերպութեանց, ձեռք բերելու համար անոնց օժանդակութիւնը, ինչպէս նաեւ այն բարեացակամ կառավարութեանց որ խոստացած էին օգնել Տոքթ. Նանսէնի երբ յաջողէր հայ գաղթականները Հայաստան փոխադրել։

Այդ ուղղութեամբ քանի մը պատուիրակներու հետ կատարուած առաջին տեսակցութիւնները յոյս կը ներշնչեն թէ կարելի պիտի ըլլայ ապահովել մէկէ աւելի մասնակցութիւններ, թէ փոխադրութեան եւ թէ տեղաւորման ծախքերուն։

Սակայն տասնեակ հազարաւոր գաղթականներու փոխադրումը եւ տեղաւորումը մեծածախս ձեռնարկ մըն է, եւ քանի որ Հայաստանի կառավարութիւնը զանգուածային ներգաղթի հոյակապ որոշումը տուած է, մասնագէտ, հողագործ եւ գործաւոր գաղթականներու առջեւ լայն բանալով մայր հայրենիքի դուռները, ներելի պիտի չըլլար ազգովին չլծուիլ ներգաղթի այս մեծ ու կենսունակ ծրագրին, տրամադրելով ամենալայն օժանդակութիւն, ի գին ամէն զոհողութեանց։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը տարակոյս չունի որ ամէն Հայ առանց խտրութեան, մոռնալով իր անձուկը, իր սիրտն ու քսակը պիտի բանայ այս գործին համար, եթէ կ'ուզէ որ ազգային տեսակէտով լուծուի գաղթականական բարդ հարցը եւ վերջ տրուի անգործ եւ անօգնական գաղթականներու թշուառութեան, որ վերջերս մանաւանդ հայ խիղճը վրդովելու չափ սաստկացած է։

Հայաստանի կառավարութիւնը գլխաւորաբար պէտք ունի, յաջողապէս եւ արագօրէն իրագործելու համար ներգաղթը, փոխադրութեան միջոցներու (քամիոն եւայլն) եւ շինանիւթի (տախտակ, երկաթ, եւայլն)։ Թող ամէն Հայ իր լուման դնէ ներգաղթի գանձանակին մէջ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երկրաշարժի ցնցումներ տեղի ունեցան յունական կղզիներէն մէկուն մէջ, ամէնէն աւելի վնասուեցաւ Խիոսի քաղաքը, ուր 15 տուներ փլան եւ ուրիշ բազմաթիւ տուներ ալ անբնակելի դարձան։ Ցնցումները պարբերաբար շարունակուեցան ամբողջ գիշերը։ Բնակիչները դաշտերու մէջ կ'անցընեն գիշերը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ, եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Լուր եկաւ մեզ թէ՝ «Սասունի ժողովուրդը վերադարձուցին Սասուն, խոստանալով նպաստ տալ եւ տներ շինել։

Մուշ գտնուած Սասունցի իշխաններուն առաջարկուեց Դաշտը մնալ, գիւղերու տեղերն ալ խոստացան։ Խոստացան հող տալ, բայց Սասունցի իշխանները ըսին. «Կամ մեր պապենական հողերը կուտաք, կամ մենք կը գաղթենք»։ Վերջապէս Սուլթանէն հրատէ եկաւ թէ՝ «իրենց հողերը կրկին իրենց տուր»։

Ժողովրդի լեռը բարձրանալէն օր մը վերջ, մենք ալ գացինք Սասուն, ես, Գէորգը, Սպաղանայ Գալէն, Խիանցի Սարգիսը, Բերդակցի Անտոնը ... Ալվարինճ։ Տափըկ կը գտնուէր 400 վրան, Կէլիէկուզան՝ 300, Կէլիէկուզանի դիմաց՝ 100։ Տալուորիկի վերին գեղի Մերկերը կը գտնուէր 2000 զօրք եւ մաս մը քիւրտ։

Երբ Ալվարինճցիք գիս տեսան, բոլորը՝ կնիկ ու երախայ, մեծ ու փոքր տէրտէր, թափուան վրաս։ Դրամ տուի իրենց։ Գացին Մուշ։ 3-4 օրուան մէջ ալիւր հասցրին ինձ Ախպի։

Այդտեղից մենք անցանք Տալուորիկի Չկընկոլայ քարայրը, ուր Պ. Վահանը 20 օր պահուած էր։ Տէրտէրու Արամը եկաւ հոդ, հասաւ ինծի։ Քանի մը օր վերջ, Մարնիկայ Պօղէն նամակ մը բերաւ ինծի Մուրատէն, որ կը յայտնէր, թէ ինքը Վանէն եկած է Դաշտ, հետը բերած է 20 բերդանկա եւ 20 մօսին, ընդամէնը 4000 փամփուշտ եւ չորս հատ հասարակ ֆիդիլով խնձոր, «ռումբ»՝ կ'աւելցնէր, որ շուտ գամ։

Ես անմիջապէս ճանապարհ ընկայ Դաշտ։ Հասայ Տալըրնի Զաթօյի քով։ Լուսաբաց էր։ Հոդ կար քանի մը հրացան եւ Պ. Վահանի կասի (գանձարկղ) սնտուկը, որուն մէջ կային գրքեր։ Հրացանի համարները գրեցի եւ յանձնեցի, ինչպէս եւ գրքերը, Զաթօյին։ Երբ ես հոն հասայ՝ ականջիս մի տմփտմփոց կը հասնէր։ Ես գիտցայ թէ փայտ կը կտրէին։ Կէս ժամ անցած՝ եկան Զաթօյի եղբայրները, Թուրքի զօրքի պատրոնտաշեր կապած։ Իմացանք որ փայտով զարկեր են մի զօրքի, սպաններ եւ հողի մէջ ամփոփելով, ուրախ-ուրախ եկեր մեր քով։

Կառավարութիւնը գրեթէ բոնի կուտար մէկուկէս ոսկի, տուն շինելու համար, բայց մարագի ու գոմերի համար չէր տար։ Ժողովուրդը գնաց կոնսուլների մօտ գանգատ ըրաւ։ Նրանք ալ ըսին՝ «մեռ չունի ընդունեցէք»։ Բացի այդ դրամից, օրական 10 փարա ալ ուտելու փող կուտային, որ ամսական կ'ընէ 7ուկէս ղրուշ։ Այդ էր ժողովրդի կերած։ Ժողովրդի մէջ հիւանդութիւն ինկաւ։

Տալուորիկէն վերադառնալուս ատեն Ալվարինճ եկան պետութիւններու կոնսուլները եւ անցան Կէլիէկուզան։ Հոն՝ անոնց առջեւ ժողովուրդը թափեց թնդանօթի պայթած ռումբի կտորները, չպայթած ռումբերը, հրացաններից արձակած գնդակները, որոնք մեծ քանակութեամբ կը գտնուէին կռուի տեղերը պահած։ Դեսպանները այդ բոլորը տեսան իրենց աչքով։ Տեսան նաեւ մեր շինած փուռը եւայլն, զօրքի 600-800 վրանները, անոնց շինած հողէ թըմբերը, կռուելու համար։

Մանրամասն ուսումնասիրութիւններ կատարեցին։ Ընդունեցին իմ եւ Գէորգի անունով եւ կնիքով կնքուած, Վարդան վարդապետից եւ Տատրակից (Գեղամ) պատրաստուած տեղեկագիրը զօրանոցներու շինութեան, ժողովրդի գրութեան, կռիւներու եւ իմ սպանալիքներուն մասին թէ, «եթէ զօրանոցներ շինուին, մինչեւ վերջը պիտի կռուիմ»։

Այս տեղեկագիրը ինձ հասաւ, կարդացի եւ այնպէս ուղարկեցի դեսպաններուն։ Դեսպանները հոն մնացին, մինչեւ որ հասաւ Բաղէշի մեծ հրդեհի լուրը, որից յետոյ անգլիական կոնսուլը գնաց Տալուորիկ, իսկ միւսները վերադարձան Բաղէշ։

ԳՈՄՍԻ ԿՌԻՒԸ

Մուրատը, Դաշտ իջնելէն յետոյ, երկար չմնաց այնտեղ։ Քանի մը ընկերներով Շամ գնաց փամփուշտ փոխադրելու, որովհետեւ փամփուշտի պաշարը սպառուած էր գրեթէ։ Ճամբան, տեղ մը, ընդհարում կը պատահի զօրքերու եւ իրենց միջեւ, բայց այդ արգելք չեղաւ, որ անոնք յաջողութեամբ վան գնային եւ վերադառնային նորէն Դաշտ։

Գոմս գիւղը կը գտնուէր Թուրք աղայ մը, Հաճի Ալի անունով, որ գիւղացիները կողոպտելով, կարողացեր էր մեծ հարստութիւն դիզել եւ գիւղացիներու վրայ սանձարձակ գործ կը դնէր ամէն տեսակ բռնութիւն։ Օր մը գիւղէն կին մը արտ գացեր էր հասկաքաղ ընելու եւ վերադարձեր էր գիւղ։ Աղան, երբ կը նկատէ, կնոջ վրայ կը յարձակի, կը ծեծէ եւ կը հայհոյէ, թէ ինչո՞ւ, առանց հրամանի, իր արտէն հասկաքաղ ըրած էր, ապա՝ կը վերցնէ հասկերն ու ցորենը կը ցրուէ, կը փճացնէ։ Ամբողջ օրը արեւի տակ տապակուել, ինչո՞ւ համար, եւ հաւաքել այն՝ ինչ երկնքի թռչուններուն իսկ չէ արգիլուած եւ որ ի զուր պիտի փճանար արտին մէջ, բայց արիւն քրտինքով ձեռք բերած քանի մը հատիկներու համար ծեծուել եւ անխնայ անպատուել։ Անգութ բախտ, որ ոչ մի ժամանակ չգիտես խնայել թշուառին ... Խեղճ կինը դէպի երկինք կը տարածէ ձեռքերը եւ վշտագին կը կանչէ երկնքի երեսին.

«Ո՛վ Աստուած, եթէ դու մեր պապերի Աստուածն ես, մինչեւ երբ պիտի այս անօրէնին դատը կը տեսնես»։

(Շար.)

վերին Աւստրիոյ մէջ, ձերբակալուած է իշխան Շթարէնպէրկ, նահանգային պետը կազմակերպութեան, նախկին ներքին նախարարներ, որուն դղեակէն գտնուեցան կարեւոր փաստաթուղթեր։

Ամբողջ երկիրը դէմ կ'արտայայտուի այս շարժման։ Մամուլը կը թելադրէ որ օտար պետութիւնները չազդուին այս պետական հարուածի փորձէն, զոր կը նկատեն կարգ մը ձախողած քաղաքագէտներու անիմաստ մէկ ձեռնարկը։

Հինգ տարի երկարաձգում պատերազմական պարտքերու ?

«Թայմզ»ի թղթակիցը Ուաշինկթընէն կը հեռագրէ թէ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ քաղաքական եւ սեղանաւորական շրջանակներու մէջ, եւ շատ կարեւոր դէպքերու կը սպասուի յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին։ Խորհրդակցութեանց գլխաւոր նիւթն է պատերազմական պարտքերու խնդիրը։ Որքան կարելի եղած է սոուգել, շատ մը դրամատէրներ կը թելադրեն որ Նախագահ Հուվըրի ծրագիրը աւելի ընդարձակուի եւ պատերազմական պարտքերու յետաձգումը երկարաձգուի մինչեւ 4-5 տարի։ Պետական պաշտօնատարներ ալ կուսակից են այս ծրագրին եւ ճնշում կը բանեցնեն Նախագահին վրայ։ Ամէն բան կախում ունի Հուվըրի որոշումէն։ Անցեալ յունիս 20ին, երբ Նախագահը մէջտեղ դրաւ պարտքերը մէկ տարի յետաձգելու առաջարկը, արդէն կար հինգ տարուան յետաձգման ծրագիր մը։ Բայց, տիրող ընդդիմութեան հետեւանքով, նախ երկու, յետոյ մէկ տարուան վերածուեցաւ այդ առաջարկը։ Իսկ այժմ բոլորն ալ կ'ընդունին որ մէկ տարին բաւական չէ, եւ Ամերիկայի սեղանաւորներն են որ աւելին կը պահանջեն։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովի շարունակութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Պատմութեան անդամները, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դաշնակցութեան ակումբին մէջ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ երեկոյթ-դասախօսութիւնը, կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ։ Կը խօսի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ։ Նիւթ՝ «Նոր օրերու հայ հերոսը»։ Պարեր, երգ, արտասանութիւններ, խաղեր դըպրոցի սաներու կողմէ։ Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Մուտք՝ 3 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտցի Աստուր Հէքիմեան, հօր անուն Միքայէլ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1927ին կը բնակէր հետեւեալ հասցէին՝ Hôtel de la Côte d'Or, Bld. de la Villette, No. 60bis, Paris (19). Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Վարձու են Առնուվիլ լէ կոնէսի մէջ (կար տիւ Նօրէն 20 վայրկեան) մէկ եւ երկու սենեակնոց յարկաբաժիններ՝ խոհանոցով միասին։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել՝ Պ. Կարապետեանի, 119 ave. de l'Union, Arnouville-les-Gonesses (կայարանէն երեք վայրկեան հեռու)։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Սրմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարխտ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant H. STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUN
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է
MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ.
Ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Հոկտեմբեր 3ին Brebant Marseilla's սրահին մէջ, կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Զ. Ռ. Մ. ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
17 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն մինչեւ առաւօտ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Ատափազարի Հայր. միութեան կողմէ
31 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԵՐ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է
Պ. ԽԱՉԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ, ԹԱՒՐԻԶ
կը խնդրուի թէ հատավաճառի եւ թէ բաժանորդագրութեան համար դիմել անոր։

կարելի է եւ ուղղակի խմբագրութեան ղրկել բաժնեգինը, հեռաւոր քաղաքներէ։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ շատ մը բաժանորդներ կը ձգձգեն իրենց պարտքերուն վճարումը, ինչ որ դժուարութեան կը մատնէ մեզ, դրամի սակին անկման հետեւանքով։

կը խնդրենք քիչ մը աւելի արագ շարժիլ։

Այն բաժանորդները որոնք հնարաւորութիւն չունին դրամ փոխադրելու, կրնան իրենց բաժնեգինները ֆրանքի հաշուով փոխադրել մեր գործակալին։

1932Ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Պատրաստութեան մէջ է 1932ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ, որ պիտի ունենայ անցեալ տարուան գիրքին կրկին ծաւալը։ Տուէք ձեր անուն հասցէն, հրատարակութիւնը ձրի է։ Սկսած ենք ընդունիլ ծանուցումներ Փարիզէն եւ գաւառներէն։ Պահանջել մեզմէ ծանուցումներու նոր սակագինը։
Լիոնի մեր ներկայացուցիչն է Պ. Սահաթճեան, 11 Rue Claude-Boyer, Lyon.
Գրել հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 5 rue Champlain, Paris (20)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)
51 Rue Monsieur - le - Prince, PARIS (VIe)
Հեռաձայն՝ Danton 88—65 Մէթրօ՝ Odéon
Գրատանս մէջ կան հայերէն եւ ֆրանսերէն ամէն տեսակ գրքեր, գրական, գիտական, դպրոցական, թատերական, առողջապահական, լեզուաբանական (բառարաններ, զրուցատրութիւն), ինչպէս նաեւ երաժշտական կտորներ (Կոմիտաս վրդ.ի, Հայաստանի երաժիշտներու, Սպենդիարեանի, Սրուանձտեանցի, Պարթեւեանի, եւայլն։)
Գաւառէն եւ արտասահմանէն ստացուած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով։ Գործառնութիւնները միշտ կանխիկ դրամով։
Կը գնենք եւ կը փոխանակենք հին կամ գործածուած գիրքեր։ Օրը օրին կը ստանանք նոր հրատարակութիւնները, Հայաստանէն եւ գաղութներէն։
Վարձու կը տրուին վիպական գրքեր
շաբաթը միայն 3 ֆրանքով (ամիսը 10 ֆր.)
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ՀԱՄԱՌՕՏ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ
ՈՒՆԻՆՔ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ։ ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՆՔ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԵՐ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ
վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ
վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար
Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille
18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)
Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ
ODEON — La Voix de son Maître — SEVA PARIS
ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ
L. NICHANIAN
56 Rue Piat, Paris (20) Մէթրօ Պէլվիլ
Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ALIMENTATION TURENNE
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
112 Rue de Turenne. Փարիզ (3) Թէլէֆոն՝ Archive 50-6…
Մէթրօ՝ République եւ Filles du Calvaire
Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները
Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ
ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐԸ
Ա. Գիրք.— Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան նախնակ… մշակումը առաջին եւ երկրորդ տարիներուն համար։
Բ. Գիրք.— Շարադրութեան եւ քերականութեան հիմնակ… ըմբռնումները դպրոցական երրորդ եւ չորրորդ տարիներ… համար։
Առաջին գրքի գինն է եօթը ֆրանք, երկրորդ գրքին՝ … ֆրանք։ Դպրոցներուն հարիւրին 20 զեղչ։ Ճամբու ծախքը … նակին վրայ։ Ամէն պատուէր կանխավճար։ Դպրոցները կր… պահանջել մէյ մէկ օրինակ, իբրեւ նմուշ։
Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով.
Madame D, Segbossian, Ave. Ed. Branly 11. Chaville (S.et… France.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

69.— ՊԱՅՔԱՐ ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ԳՈՂԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

—Երբ կառավարչատուն գամ, հաւանաբար գողերը գլխ տեսնեն։ Այդ պարագային կը կորսնցնեմ իրենց վստահութիւնը։ Վաղն առտու ձեր տունը կուգամ, մանրամասնութիւն կուտամ։

Յաջորդ օրը տունս եկաւ։

— Դրամարկղի 3 գողեր Պոլսոյ կողմը, Պալըքփազարի մէջ, քանի մը օրուան ընթացքին, խոշոր դրամարկղ մը պիտի ծակեն։ Ես ալ այդ գողերուն հետ պիտի ըլլամ։ Զճանչցուած գաղտնի ոստիկան մը տուր ինծի։ Միասին խորհրդակցելով անհրաժեշտ տեսնուած տեղերը ոստիկանական ուժ կը դնենք եւ տուած մէկ նշանիս վրայ, կրնանք առանց որեւէ ծանր դէպքի ձերբակալել բոլոր գողերը։

Շատ վստահութիւն չունէի իր խօսքերուն ու իր բարեմտութեան մասին։ Հաւանական էր որ կ'ուզէր մեր վստահութիւնը շահիլ, յետագային աւելի ազատ շարժելու համար, եւ ատոր համար քանի մը դատարկապորտ ապուշներ խաբելով՝ կ'ուզէր ձերբակալել տալ զանոնք գողութեան պահուն, եւ վառել անոնց հոգին։ Պոլսոյ շրջանակին կարգապահութիւնը կը վերաբերէր ոստիկանական տեսչութեան։ Ուստի գաղտնի ոստիկանի մը հետ, Տիմոնտոյին ղրկեցի ոստիկանական նախարար Ֆեհմիլ պէյի։ Կարծիքս ալ գրաւոր հաղորդեցի։

Զորս գիշեր ետքը, դէպքը պատահեցաւ Տիմոնտոյի բաւած ձեւով։ Պալըքփազարի կողմերը քանի մը անծանօթ մարդիկ կը փորձեն կոտրել դրամարկղ մը։ Ու կը ձերբակալուին։ Քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ այդ անծանօթ մարդիկը կը կոչուին Նիքօ, Տիմիթրի, Մարքօ, զորս ոստիկանութիւնը կը փնտռէր երկար ատենէ ի վեր։ Ոստիկանական նախարարութենէն շնորհակալութեան գիր առի։ Տիմոնտոյի ալ դրամական վարձատրութիւն մը տրուեցաւ։

Այնուհետեւ Տիմոնտոյի աւելի լրջութիւնն աւելի եռանդ ցոյց տուաւ։ Կալաթայի, Բերայի եւ Թաթավլայի մէջ ձերբակալուեցան վեց աւազակներ, իրենց արկղաբեկութեան գործիքներով միասին, ճիշդ գողութեան պահուն։ Տիմոնտոյի կամաց կամաց վստահութիւնս կը շահէր։ Ամիս մը անցեր էր։ Գիշեր մը, առաւուան դէմ, Կալաթայի գիշերապահները բաց կը գտնեն պատրաստ զգեստի վաճառատան մը դուռը։ Լուր կուտան պահականոցին։ Ոստիկանները կը հասնին, ներս կը մտնեն, ո՞վ տեսնեն,— Տիմոնտոյին, որ իր հաւնած զգեստները ծրար կը շինէր։ Չէր կրցեր իր նկարագիրը չարտայայտել։ Ձերբակալուեցաւ եւ արդար պատիժ մը ստացաւ։

70.— ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Երկու ընկերութիւններ կային Բերայի մէջ, որոնք շարունակ կը խռովէին հանրային ապահովութիւնը։ Տարիներէ ի վեր այս երկու հրոսախումբերուն անդամները չտեսնուած ոճիրներ կը գործէին։ Ոստիկանութիւնը չէր կրնար ձեռք ձգել օրինական ապացոյցներ, այս պատճառով անպատիժ կը մնային անոնք։ Անկէ քաջալերուելով, օրէ օր կ'ընդարձակէին իրենց գործունէութիւնը։

Այս հրոսախումբերէն մէկը կը բաղկանար իտալացի աւազակներէ, միւսը Քէֆալոնիացի գողերէ։ Իտալական հրոսախումբը կը գտնուէր արիւնարբու աւազակապետ Քանտիլարոյի ղեկավարութեան տակ, երկրորդ պետն ալ Ալֆոնս կը կոչուէր։ Այս մարդը աղգականութիւն ունէր Իտալիոյ պետական կարեւոր անձնաւորութեան մը հետ։ Զափազանց վեհանձն էր … սախումբին անդամները կը լողցնէր պարգեւներու մէջ։ Բոլորը … ձգէր, իրեն երախտապարտ կը թողուր։ Իր գերդաստանին անուն… յաջողէր մտնել պատուաւոր ու պարկեշտ իտալացի ընկերութեանց մէ… շերները, թատրոնի մէջ կ'անցընէր, ամէնէն սուղ օթեակներու մէջ կը … տէր, ակումբներու մէջ մեծագումար բախտախաղերու կը մասնակցէ… րեկները դեսպաններու, ազնուականներու եւ մեծահարուստներու … կառքեր վարձելով, թանկագին զգեստներ հագած, նորաձեւութեան հա… փողկապ դրած, ձեռնոց անցուցած, ժուռ կուգար եւ ամէնուն ուշադր… նը կը հրաւիրէր։ Այս ձեւով ալ մօտեցած էր հրոսախումբի առաջին …

Իտալական ահաբեկիչ ընկերութիւնը կը միջամտէր ամէն տեսակ… գիրներու, — դատարանի յատուկ առնելիք-տալիքի վէճերուն, … կան գործերու մէջ ծագած անհամաձայնութիւններուն, ամուսնութ… ամուսնալուծման պատմութիւններուն, ժառանգական խնդիրներու … ստացուածքի բաժնման պահուն ծագած խռովութիւններուն։ Իբրեւ … ձատրութիւն առնուազն 100 կարմիր ոսկի գանձելէ յետոյ, կը … գործ մը եւ արդար կամ անարդար կը սպառնար հակառակ կողմին, … ջապէս ընդունիլ տալով իր փոխանորդեալին պահանջը։ Եթէ հա… կողմը չհամաձայնէր, կը սպառնար եւ սպառնալիքն ալ կը գործա… Գործին կարեւորութեան համաձայն վարձք կը պահանջէր, եւ վարձատրու… թեան համաձայն կը գործադրէր սպառնալիքը — ծեծ, վիրաւորում… սպանութիւն։

Բերայի կառավարչութեան նշանակումէս առաջ, օր մը, բանտ… պարանքով գլխարկաւոր մարդ մը, Հաճի Փավլի, շուկային մէջ, … աչքին առջեւ մարդ մը սպաններ էր։ Առանց խուճապ ցոյց տալու, … փարտէլէն հանդարտ, հանդարտ հեռացեր էր։

(Շար…

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
17 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1675

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈՒՆ ԽՆԴԻՐԸ

Շնդալից լուրերու շտեմարան մըն է «Շիքակօ Թրիպիւն»ը, բայց ինչ որ գրած էր Թուրքեստանի ժողովուրդին կացութեան եւ արտագաղթի տրամադրութեան մասին, ոչինչ ունի անհաւատալի։

Խելքի մօտ է, նաեւ, այն տեղեկութիւնը թէ պատուիրակներ ղրկած են Լոնտոն, Անգլիոյ միջնորդութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան աջակցութիւնը ապահովելու եւ խմբովին Թուրքիա գաղթելու համար։

Եթէ իսկապէս որոշած են գաղթել, ի հարկէ չունին ուրիշ տեղ բայց միայն ցեղակից, անծայրածիր եւ ամայի Թուրքիան։ Եւ եթէ կայ աշխարհակալ պետութիւն մը որ ամէնէն աւելի շահագրգռուած է այդ խնդրով, այն ալ Մեծն Բրիտանիան կրնայ ըլլալ։ Բրիտանիան՝ միշտ կուսակից Թուրքիան անփիսս, բայց կանգուն պահելու քաղաքականութեան։ Բրիտանիան, որ, Խրիմի պատերազմէն ի վեր, միշտ պաշտպան կանգնած է Թուրքիոյ, օգտագործած է զայն ընդդէմ մրցակից Ռուսաստանի։

Բայց, խնդիր է, Մեծն Բրիտանիան կրնա՞յ մտնել այդպիսի յանձնառութեան մը տակ, օրուան այս ժամուն, երբ այնքան զարհուրելի հոգեր բարդուած են իր մէջքին։

Յետոյ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը կրնա՞յ քաջալերել 6—7 միլիոն ժողովուրդի գաղթը՝ այնքան հեռաւոր երկիրէ մը ուրիշ երկիր մը։

Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ կատարուած փոխանակութիւնը, մէկ ծովափէն միւսը, մանրամասնութիւն մըն է այս վիթխարի ծրագրին քով։

Իսկ ամէնէն կարեւորը,— Խորհրդային իշխանութիւնը ինք թոյլ կուտա՞յ այդպիսի տեղափոխութիւն մը,— աննախընթաց՝ ազգերու պատմութեան մէջ։

Եթէ Մոսկուան որոշած է բոլորովին ռուսացնել եւ նօսրացնել Թուրքեստանը, միջոց չի պակսիր ամբողջ երկրի տարածութեան վրայ ցրուելու Թիւրքմէնները, փոխանակ թոյլ տալու որ երթան զօրացնեն դրացի երկիր մը, այսօր բարեկամ եւ զինակից, վաղը հաւանաբար թշնամի։

Պարսկաստանն ալ չպիտի հանդուրժէ ատոր։

Տակաւին ուրիշ խնդիր թէ՝ Լոնտոն գացած պատուիրակները — եթէ իսկապէս գացեր են — ի՞նչ կը ներկայացնեն, Թուրքեստանի միլիոնաւոր գիւղացիներուն կա՞մքը, թէ որոշ հոսանքի մը ձայնը։

×

Ո՛ր կողմէն ալ քննենք խնդիրը, հէքեաթի մը տպաւորութիւնը կ'ընէ վեց միլիոն ժողովուրդի տեղափոխութիւնը՝ երկիրէ երկիր, ցամաքի ճամբով՝ 400 մղոն, ծովու ճամբով՝ աւելի երկար։

Բայց, չմխիթարուինք տրամաբանութեան այս խաղերով։

Այս բոլորին մէջ, կա՛յ կէտ մը որ հէքեաթ չի նմանիր։

Թուրքիան կ'ուզէ շէնցնել «արեւելեան նահանգները»։ Թուրքիան պէտք ունի ժողովուրդի։ Թուրքիոյ յափշտակած հողերը ոչ թէ 10-12 միլիոն, այլ կրկնապատիկ, եռապատիկ ժողովուրդ կրնան ապրեցնել։

Եւ գիտենք որ, 1924էն ի վեր, Էնկիւրի ծրագիրներ կ'որոճայ, գոնէ կէս միլիոն բնակիչ աւելի ունենալու համար։

1927 ապրիլին, Ներքին գործավար Ճէմիլ պէյ կը յայտարարէր թէ գաղթականներու տեղաւորման Տեսչութիւնը իր կազմութենէն ի վեր տեղաւորած է 124.000 ընտանիք կամ 438.000 հոգի։ Այս ժողովուրդը ստացաւ շնորհիւ Յոյներու հետ կատարուած փոխանակութեան։ Իսկ այնուհետեւ գործը կանգ առաւ։ Աւելի ճիշդ, խանգարուեցաւ, իբրեւ հետեւանք Ներքին խռովութեանց եւ մասնաւորապէս քրտական շարժման։

Հիմա է որ, գտնուելով երեւութական խաղաղութեան մը մէջ, Թուրքերը միջոցներ կը փնտռեն, գոնէ հարիւր հազար հոգի տեղաւորելու համար «Արեւելեան Նահանգներ»ուն մէջ։

Թերթերը գրեցին թէ այդ հարիւր հազարը պիտի փոխադրեն Եուկոսլավիայէն եւ Պուլկարիայէն։ Կրնան առնել նաեւ Կովկասէն, կամ Թուրքեստանէն։

Վեց միլիոնը հէքեաթ է, բայց հարիւր հազարը կամ յիսուն հազարը կրնայ իրականութիւն դառնալ։ Ամէն կողմէ հաւաքուող փախստականներ կ'ապաստանին պարսկական հողը, իսկ Թէհրան այլեւս չի հանդուրժեր որ անոնք հաստատուին Ատրպատականի նահանգին մէջ։ Վերջերս դէպի Հարաւ, Համատան եւ Իրաք տեղափոխուեցան նոյնիսկ հայ փախստականները, 100 — 120 հոգի, աննկարագրելի թշուառութեան մէջ։

Ուրեմն, այս բոլոր տեղեկութիւններուն մէջ, մեր առջեւ կը ներկայանայ կենսական խնդիր մը,— Թուրքիոյ տեղաւորման քաղաքականութիւնը՝ այս կամ այն ուղղութեամբ։

Թուրքիան դուռները լայն պիտի բանայ բոլոր Թուրքերուն առջեւ, ո՛ր կողմէն ալ գան։

Արդ, այս քաղաքականութիւնը վտանգ մըն է մեր դատին համար, եւ ո՛ր եւ է հոսանք չի կրնար կարդալ ու անցնիլ։ Անտարբեր չի կրնար մնալ նոյնիսկ Երեւանը։

Ոչ մէկ խօսք, եթէ Թուրքիա կ'ուզէ իր հալածական ցեղակիցները տեղաւորել իր սեփական հողերուն վրայ։ Բայց երբ թաթը կ'երկարէ դէպի «արեւելեան նահանգները», պէտք է գգայ թէ մեռած կամ քնացած չեն անոնց իսկական տէրերը։

Շ.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Փարիզի մէջ, Անգլիոյ տնտեսական տագնապին առթիւ։ Եթէ իրագործուի ներածումները կրճատելու եւ մաքսատուրքերը բարձրացնելու ծրագիրը, ամէնէն առաջ Ֆրանսան է որ պիտի ազդուի, պերճանքի առարկաներու հրապարակին վրայ։ Ֆրանսա 1930ին 49 միլիոն ստերլինի ապրանք ծախած էր Անգլիոյ, ինչ որ կը ներկայացնէ իր բոլոր արտածումներուն մէկ եօթերորդը։ Յետոյ, դէպի Անգլիա եղած արտածումներուն երկու երրորդը պերճանքի առարկաներ են։ Մէկ խօսքով, Ֆրանսայի վաճառականութիւնն ու ճարտարարուեստը մեծապէս պիտի վնասուին, եթէ Անգլիագործադրէ ծրագրուած միջոցները։ Նոյնիսկ վախ կայ որ շատ մը հաստատութիւններ փակուին։

Մնաց որ, վերջերս ֆրանսական առեւտուրն ալ սկսած է իյնալ։ Այս տարուան առաջին եօթը ամիսներուն Ֆրանսայի ներածումներուն արժէքը 65 միլիոն ստերլին աւելի եղած է։ Անցեալ տարի տարբերութիւնը միայն 76 միլիոն էր, ամբողջ տարուան համար։ Վնասը սահմանափակելու համար, կառավարութիւնը վերջերս որոշեց առժամեայ արգելք հաստատել կարգ մը ապրանքներու, գինիի եւ ատաղձի ներածման դէմ։ Այս կարգադրութենէն պիտի վնասուին Իտալիա, Գերմանիա եւ Սպանիա։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Վարչապետ Սըտքը փաշա ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ իրաւ է որ տնտեսականնեղութիւն կը տիրէ, բայց Եգիպտոսի կացութիւնը աւելի լաւ է բաղդատելով շատ մը երկիրներու հետ։ Տակաւին միջոցներ կան հաւասարակշռելու ելմտացոյցը, եթէ նոյնիսկ շարունակուի եկամուտի նուազումը։ Երկրագործական հարստութիւնը աւելցած է, որովհետեւ այսօր 200.000 արտավար աւելի կը մշակուի քան 1921ին, իսկ շէնքերու տուրքին եկամուտը տարեկան տաս միլիոն աւելցած է վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին։ Տագնապը հարկադրած է Եգիպտացիները որ հարստութեան ուրիշ աղբիւրներ գտնեն, բացի բամպակէն։

Խօսելով քաղաքական կացութեան մասին, Սըտքը փաշա ըսաւ թէ Անգլիոյ հետ բանակցութիւնները պիտի վերսկսին յարմար ժամանակին։

ԱԼՊԱՆԻԱ ԿԸ ԴԻՄԷ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ալպանացի քաղաքական գաղթականներու կոմիտէն, որ կը բաղկանայ ալպանական նախկին ռամկավար կուսակցութեան ղեկավարներէն, Ազգ. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան ուղղեց խնդրագիր մը, որով կը պարզէ Ալպանիոյ դժուար կացութիւնը եւ կ'առաջարկէ որ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ յանձնախումբ մը ղրկուի, քննութիւն կատարելու համար։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սելանիկէն մեկնող ջրասաւառնակ մը ինկաւ Ֆալեյի կայանէնքիչ հեռու, պանդոկի մը առջեւ։ Երեք սաւառնորդներ ծանրօրէն վիրաւորուեցան։ Սաւառնակը ջախջախուեցաւ։ Կը կարծուի թէ արկածը պատահած է նաւուղիղին սխալ մէկ շարժումին հետեւանքով։

Յոյն նախարար մը որ այդ սաւառնակով պիտի ճամբորդէր, վերջին պահուն ետ կեցաւ իր մտադրութենէն, եւ այս կերպով խուսափեցաւ վտանգէն։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

ԿԱՆՏԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ, որուն կը նախագահէր լորտ Սէնքի, Կանտի 45 վայրկեան տեւող ճառ մը խօսեցաւ, պահանջելով Հնդկաստանի անկախութիւնը։

Հաւաստելէ վերջ թէ գործակցութեան ոգիով տոգորուած է, յայտնեց թէ Լոնտոն եկած է իբր լիազօր հնդիկ համագումարին, որուն մասին պէտք տեսաւ մէկ քանի բացատրութիւններ տալու։ Հնդկական համագումարը, Հնդկաստանի քաղաքական ամենէն հին կազմակերպութիւնն է որ կը ներկայացնէ ո՛չ թէ դասակարգ մը, համայնք մը, կամ մասնաւոր շահեր, այլ ամբողջ Հնդկաստանը, առանց դաւանանքի եւ սեռի խտրութեան։ Կանտի ուրեմն, ինքզինքը կը ներկայացնէ իբր ներկայացուցիչը ամբողջ Հնդկաստանի, որուն անունով համագումարը կը հետապնդէ երկրին անկախութիւնը եւ թէ պատուիրակութիւնը իր կարգին պիտի պահանջէ հնդիկ բանակին, արտաքին գործերու, ելեւմուտքի, տնտեսական քաղաքականութեան հսկողութեան եւ կիրարկումի իրաւունքը։

— Եթէ բսաւ, կը պահանջենք կատարեալ անկախութիւն, անպատկառութեամբ չէ, ո՛չ ալ աշխարհին ցոյց տալու համար թէ ամէն կապ խզած ենք Անգլիոյ հետ։ Հնդիկ համագումարը ընկերակցութիւն մըն է որ կը փնտռէ, դրուած բացարձակ հաւասարութեան հիմերու վրայ։

Կանտի, հանդարտ շեշտով մը, որ խոր տպաւորութիւն ձգեց անգլիացի ներկայացուցիչներուն վրայ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ․

— Ատեն մը կը հպարտանայի «բրիտանական հպատակ»ի տիտղոսով, բայց երկար տարիներէ ի վեր դադրած եմ ինքզինքս այդպէս կոչելէ։ Աւելի պիտի նախընտրեմ որ զիս կոչեն ըմբոստ քան թէ հպատակ, բայց միշտ կը բաղձամ քաղաքացի ըլլալ ո՛չ թէ կայսրութեան մէջ, այլ անքակտելի ընկերակցութեան մը մէջ որ կազմուած ըլլայ երկու ազգերով։ Ուրկէ կը հասկցուի թէ համագումարը կը պահանջէ ամէն կապ խզելու իրաւունքը, յետագային նաեւ խզելու ընկերակցութիւնը, եթէ երկու կողմերուն չապահովէ փոխադարձ իրաւունքներ։

Իր ճառի երկրորդ մասին, Կանտի ուզեց ցոյց տալ թէ ի՛նչ աւելի օգուտներ կրնայ ապահովել Անգլիա, իր կողքին ունենալով ո՛չ թէ գերի և հպատակ Հնդկաստան մը, այլ ընկերակից մը՝ իր տնտեսական անկախութեամբ եւ բարգաւաճման ձգտումներով։

Կանտի իր ճառը վերջացուց յոյս յայտնելով որ Անգլիայէն մեկնած պահուն, իր հետ պիտի տանի այն համոզումը թէ Հնդկաստանի եւ Անգլիոյ միջեւ կարելի պիտի ըլլայ հաստատել վարչաձեւ մը՝ հաւասարութեան հիման վրայ։

Գերմանեւռուս առեւտուր

Պերլինի մէջ կնքուած գերմանեւռուս դաշնագրին հետեւանքով, կազմուած է յանձնախումբ մը, որ տարին մէկ անգամ կը գումարուի լուծելու համար դաշնագրին գործադրութեան կապուած դժուարութիւնները։

Յանձնախումբը այսօր կը գումարուի Պերլինի մէջ եւ այս անգամ պիտի զբաղի գերմանեւռուս առեւտրական փոխանակութիւններով։ Խորհրդային Միութեան հետ կնքուած դաշնագրի հիման վրայ, Ռուսիա ցարդ Գերմանիոյ տուած է մօտ մէկ միլիառ մարքի ապսպրանք։ Այս ապսպրանքները գերման կառավարութեան կողմէ երաշխաւորուած են 700 միլիոն մարքի վարկով։

Ցարդ, Ռուսիա բոլոր ապսպրանքներու փոխարժէքը վճարած է, սակայն Գերմանիա չուզեր երաշխաւորութեան գումարէն աւելիին ընդառաջ երթալ, նկատելով որ երկրին ընդհ. կացութիւնը թոյլ չիտար։ Ասկից զատ, Ռուսիա որ ուրիշ երկիրներու հետ եւս բանակցութիւններ կը կատարէ, կ'երեւի թէ չպիտի կրնայ աւելի մեծ վարկի յանձնառութիւններու տակ։ 1931ի ընթացքին, դէպի Գերմանիա ռուսական արտածումները նուազած են զգալի չափով։

Աւստրիոյ ազգայնական ըմբոստութիւնը

Աւստրիոյ ազգայնական ըմբոստութեան ղեկավարը Տքթ. Ֆրիմէր որ յաջողեր էր Սերպիա ապաստանիլ, յանձնուեցաւ տեղական իշխանութեանց որոնց մէ ապաստան խնդրեց։ Տակաւին յայտնի չէ թէ գոհացում պիտի տրուի իր խնդրանքին։ Իրեն հետ է նաեւ իր զաւակը։

Ամբողջ Ստիրիոյ մէջ, ուր ըմբոստութիւնը ծագեր էր, ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալութիւններ եւ խուզարկութիւններ կատարել։ Բաւական զէնք գրաւուած է արդէն։

Աւսարիական կուսակցութիւն մը կառավարութենէն պահանջեց որ լուծէ զինեալ կազմակերպութիւնները։

Աւստրիոյ վարչապետը պարտք սեպեց Ժընեւի մէջ ընել կարգ մը յայտարարութիւններ այս շարժման մասին։ Պախարակելէ վերջ շարժումը, զոր կը նկատէ անմիտ ղեկավարներու գործը, յայտնեց թէ երկիրը արդէն խաղաղած է եւ ոստիկանութիւն ու բանակ հաւատարմօրէն կատարած են իրենց պարտքը։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկացնեն թէ քիւրտերը դարձեալ շարժած են Արարատի, Ալադաղի, Թանդուրեկի, Զիլանի ձորերը եւ այլուր։ Լուրեր կը շրջին, որ ընդհարումներ տեղի կ'ունենան քիւրտերու եւ Թրքական ուժերու միջեւ Մուշի եւ Սասունի մէջ։

Յուլիս 19ին Գզլդիզէի մէջ, քրտական խումբ մը, ղեկավարութեամբ յայտնի Ֆարզանտաի՝ յարձակած է Թրքական պահականոցին վրայ, ամբողջովին կողոպտած եւ հետը տարած 10 հազար Թրք. ոսկի։ Յարձակումը եւ կողոպուտը վերջանալէ յետոյ՝ քիւրտերը կրկին բարձրացած են լեռները։

Հին Պայազիտի վարչական մարմինները, երկիւղ կրելով քրտական յարձակումներէ, տեղափոխուած են ժամանակաւորապէս Ալաշկերտի Ղարաքիլիսէն։

⁂ Քրտական շարժումներուն չմասնակցող Շամշադինովները իրենց ցեղով ներկայիս կ'ապրին Իգտիրի եւ նախկին հայկական Խալֆալու եւ Փանէկ գիւղերը։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգլիոյ պահպանողականներէն անոնք որ համամիտ են մօտ ատենէն կատարելու ընդհանուր ընտրութիւնները, իրենց տեսակէտը պարտադրեցին իրենց կուսակցութեան, որով Պահպանողականները կը պատրաստուին ընտրութիւններուն, հոկտ. 15ին համար։

Գաղտնի տեսակցութիւններ տեղի ունեցած են Պահպանողականներուն եւ Ազատականներու միջեւ։ Ազատականները համաձայնած են մրցակցութիւն չընելու հոն ուր պահպանողականները կը ներկայանան։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ-ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏ ?

Ֆրանսայի Աշխատ. Ընդհ. Դաշնակցութեան 27րդ համագումարը տեղի ունեցաւ նախորդ օր։ Կը մասնակցէին 1300 պատգամաւորներ։ Բացման ճառին մէջ, նախագահը շեշտեց Ա. Ը. Դաշնակցութեան զարգացումը տարուէ տարի։ Ներկայիս Ա. Ը. Դաշնակցութեան միացած են 3911 սէնտիքաներ, 850.000 անդամներով։

Ինչպէս գրեր էինք, Կարմիր սէնտիքաները պատրաստուած էին միացեալ ճակատ առաջարկելու եւ առ այս, «Իւմանիթէ» մէկ քանի օրէ ի վեր թելադրութիւններ եւ առաջարկներ կը ներկայացնէր։ Համայնավար սէնտիքաները իրենց առաջարկները ներկայացուցին համագումարին։ Առաջարկները բանաձեւած էին երեք կէտերով 1) պահանջներու եւ պայքարի ծրագիր մը հաստատելու անհրաժեշտութիւնորով կարելի ըլլայ հաւաքել կազմակերպուած եւ անկազմակերպ բոլոր գործաւորները ընդդէմ գործատիրական եւ կառավարական հակազդեցութեան։

2) Կազմակերպել սէնտիքաներու ազգային միութեան համագումար մը։

3) անմիջապէս նշանակել յանձնախումբ մը որ յարաբերութեան մտնէ կարմիր սէնտիքայի ներկայացուցիչներուն հետ, մշակելու համար առաջարկներու կիրարկման եղանակները։

Կարմիր պատուիրակութիւն մը այս առաջարկները ներկայացուց համագումարին, որ կարճ վիճաբանութենէ մը վերջ, հետեւեալ յատկանշական մերժումը յայտնեց. «Համագումարը գրեթէ միաձայնութեամբ որոշեց անցնիլ օրակարգին»...

Կարմիրները հրաժարեցան մեկնիլ եւ հիմա, ըստ առաջնոյն կը շարունակեն հայհոյել իրենց թերթին մէջ։

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ...

«Կ'ողջունենք ձեռնարկը. ի՛նչ ուղղութեամբ ալ գործադրուի» (*Դրօշակ*, սեպտ. Թիւ 9):

Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիրքը ներգաղթի խնդրում շատ յստակ է ու որոշ: Եւ միանգամայն աւելորդ են Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանի խառնակիչ ու ամբոխավար յայտարարութիւնները, թէ, ներգաղթը «զգալի հարւած է խորհրդային իրաւակարգի հակառակորդներին («Մեր Ուղին», սեպտեմբեր 6): Խորհր. Հայաստանի ամենապատասխանատու մէկ անձնաւորութեան նման յայտարարութիւնն իսկ ապացոյց է, որ բոլշեւիկները, անգամ ներգաղթի խնդրում հետամուտ են քաղաքական խաղերի, յետին նպատակների:

Հայ քաղաքական հոսանքներից եւ ոչ մէկը Դաշնակցութեան չափ չի աշխատած ներգաղթի գործը *յաջողեցնելու, որովհետեւ* «ամբողջ քառասուն տարի Հ. Յ. դաշնակցութիւնը ունեցած է հիմնական նպատակ՝ ստեղծել Հայրենիք: Հայրենիքը պիտի հաւաքէ իր զաւակները: Պանդխտութեան, «անորոշ ազգութեան» նուաստացումէն ու տառապանքէն պէտք է փրկուին Թափառական բազմութիւնները» («Դրօշակ»): *Եթէ խնդիրը խորքից* քննենք, կը տեսնենք, որ Տէր Գաբրիէլեանները պարծենալու այնքան էլ բան չունին: Մեր պայքարի նշանաբաններից մէկը հէնց այն է *եղած, որ* խորհրդային իշխանութիւնը ներգաղթը համարի իր քաղաքական առաջադրումներից հիմնականը: *Եւ երբ, այս* օր, խորհր. կառավարութիւնը, գէթ խոստումով, այդ ուղին է բռնել, ասել է թէ, Դաշնակցութիւնը հարւած չէ որ ընդունում է:

Նոյնպէս աւելորդ են այն չափազանց շողոքորթ ու ինքնամոռաց ցոյցերը, որոնք մի շարք գաղթահայ կազմակերպութիւնների կողմից ուղղւում են խորհրդ. Հայաստանի կառավարութեան հասցէին: Տաս հազարի խոստումը բաւական չէ մոռացութեան տալու այն քաղաքականութիւնը, որ որդեգրած ունի հայ բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը հանդէպ հայ ժողովրդի ու, մասնաւորապէս, գաղթականութեան: Դիմենք փաստերին, որոնք եւ կը պարզեն մեզ, թէ ի՛նչպէս են ըմբռնած ներգաղթը այս տաս տարիների ընթացքին հայ բոլշեւիկները:

Հեռուից չսկսենք: Մի կողմ թողնենք Բրեստ-Լիտովսկի ու Մոսկւայի 1921 թ. մարտ 16ի բոլշեւիկքեմալական դաշնագրերը, որոնք ծւատեցին հայ երկիրը ու բաժանբաժան արին հայ ժողովուրդը: Հայկական գաւառները, Կարսն ու Սուրմալուն Թուրքին, Ախլքալաքը Վրացուն, եւ Ղարաբաղը, Նախիջեւանն ու Գողթանը Ադրբէջանցուն. հարիւր հազարաւոր Հայեր յանձնւեցին օտարների տիրապետութեան եւ կէս միլիոնից էլ աւել ցիր ու ցան եղան արտասահմանում:

Դիմենք դրանից յետոյ տեղի ունեցած դէպքերին:

Երբ 1921-22 թւականներուն Փոքր Ասիայի արեւմուտքում որոտում էին Թուրքերի եւ Յոյների թնդանօթները, հայութիւնը սրտատրոփ սպասում էր այդ պատերազմի վախճանին: Եւ դա հասկանալի է: Չէ՞ որ հարիւր հազարաւոր Հայերի ճակատագիրը Յոյների յաղթանակի ու պարտութեան հետ էր կապւած: Բոլշեւիկները, քաջ գիտնալով այդ, ամէն աջակցութիւն ցոյց տւին Քէմալին, որպէսզի Յոյները պարտութեան մատնւեն: Հետեւանքը եղաւ այն, որ մօտ երկու հարիւր հազար հայութիւն թողեց իր բնակավայրը, ձեռքն առնելով գաղթականի ցուպը:

1923ին, Չիչերինը, Ռամէթ փաշային յաղթականօրէն առաջնորդեց Լօզանի խորհրդաժողովը, Հայերին խոստանալով, թէ՝ 250,000 գաղթականութիւն կը փոխադրի Ռուսաստանի բերրի շրջանները: Լօզանում թաղւեց Հայկական Դատը, իսկ Չիչերինն էլ դրժեց իր խոստումը, որ բոլորովին ուրիշ բան էր:

Եւ ճգնաժամային այդ օրերին, երբ հիւծուած ու իրաւազուրկ տարագիր բազմութիւնները երկրէ երկիր ու վրանէ վրան էին թափառում՝ աչքերը յառած պահելով Հայաստանի դռներին,— Երեւանում, խորհրդային պատասխանատու վարիչներից Արտաշէս Կարինեանը յայտարարում է, թէ իրենք ոչ միայն չպիտի ընդունեն արտասահմանի գաղթականներին, այլեւ «Միացեալ ու անկախ Հայաստանի եւ ազգահաւաքման» գաղափարին վերջ տալու համար՝ առաջարկում էր երկրի մէջ եղած երեք հարիւր հազար արեւմտահայ գաղթականութիւնն էլ ցրել լայնածաւալ Ռուսիոյ մէջ... («Տնտեսական լուրեր»), «Հայաստանը հողային ֆոնտ չունի» բացականչում է Կարինեանը, մոռանալով որ մեր երկրի «հողային ֆոնտերը» մեծահոգաբար նւիրել են Վրացուն, Թուրքին եւ Ադրբէջանցուն:

Եւ երբ, 1925ին, Ախլքալակի հայութիւնը ապստամբեց Վրաստանի դէմ ու պատգամաւորներ ուղարկեց Երեւանի կառավարութեան մօտ՝ Հայաստանին միանալու խնդրանքով, գործավարներու խորհուրդի նախագահ Սաքօ Համբարձումեանը Չեկայի սպառնալիքներով վռնտեց նրանց: Ախլքալաքի «հողային ֆոնտը» նւէր Վրաստանին...

Ազատ «հողային ֆոնտ» չկայ Հայուն համար: Իսկ Թուրքի՞ն:

1928 յուլիսին, Հայկենտգործկոմի երրորդ նստաշրջանին, հողագործական գործավար Արամայիս Երզնկեանը հետեւեալ զեկուցումն է տալիս.

— «Վերջին երեք տարիների ընթացքում Հայաստանում տեղաւորւել են *ութսուն հազար Թուրք* եւ 19,000 հայ գաղթականութիւն, 80,000 Թուրք գաղթականներին ընդունելով Հայաստան, խորհրդ. իշխանութիւնը արտօնեալ պայմաններ է ստեղծել թուրքերի համար: Մենք այդպէս ենք վարւել, որպէսզի հնարաւորութիւն ունենանք կարճ ժամանակամիջոցում վերացնելու ազգային այն ա՛տագոնիզմը, որ ստեղծւել է մեր երկրի Թուրք եւ հայ ազգութիւնների միջեւ: Որքան էլ որ կւկւան մեր թշնամիները, մենք շարունակելու ենք այդ քաղաքականութիւնը»:

Ութսուն հազարի դիմաց 19000... Թուրքերի համար արտօնեալ վիճակ, իսկ հայ գաղթականներին կլիմայական ու հողային աննպաստ պայմաններ... Լայն բանալ դռները Թուրքերի առաջ եւ չինական պատնէշներ կառուցանել Հայաստանի եւ գաղթահայութեան միջեւ... Ամէն կերպ հովանաւորել Թուրքերին եւ ռուս մալականներին, միաժամանակ ամէն ստոր միջոցի դիմել քայքայելու ու կազմալուծելու գաղութներն ու գաղթահայ կազմակերպութիւնները:.. Ամենաջերմ բարեկամի ու աջակիցը հանդիսանալ տաճիկին եւ յայտարարել, թէ գաղթահայը «միջազգային իրաւազրկութեան տեսակէտով կապ չի կրնար ունենալ խորհր. Հայաստանի հետ»:

Մենք չգիտենք, թէ այս տաս տարիների ընթացքին ո՞րքան Թուրք գաղթականութիւն է մտած Հայաստան: Միայն գիտենք, որ ընդամէնը 22,000 հայ գաղթականութիւն է ընդունւել: Պաշտօնապէս յայտարարւած 80,000 Թուրքի դիմաց՝ 22,000 Հայ..: Աւելացնենք վերջին տաս հազարի խոստումը եւ Հայաստան փոխադրւած ամբողջ հայ գաղթականութեան գումարը կը լինի 32,000: Նոյնիսկ Թուրք գաղթականութեան կէսից էլ պակաս...

Դեռ մի կողմ ենք թողում այն պայմանները, որոնց մէջ գտնւում են Հայաստան փոխադրւած գաղթականները: Ինչ էլ որ լինի, թող գնան, բարի՛ ճանապարհ: Մի կողմ ենք թողնում նաեւ քաղաքական վերջին իրադարձութիւնները՝ Սուրիայում Հայերի տեղաւորման խնդիր, Անգորայի բողոքը այդ առթիւ ու դրանց զուգադիպող ներգաղթի որոշումը... Չենք շօշափում ներգաղթի հետ կապ ունեցող և ուրիշ շատ հարցեր:

Վերը յիշատակւած իրողութիւններին ծանօթ լինելով միկտեղ, վեր կենալ ու տաս հազարի խոստումը որակել որպէս վերին աստիճանի «ազնիւ քայլ» աւելի քան չափազանցութիւն է:

ԱՇՈՏ ԱՐՄՐՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԲԱՐԲԱՐՈՍՈՒԹԵԱՆ ՋՈՀԵՐԸ

ՀԱԼԷՊ, 4 Օգոստոս.— «Ցուսաբեր» օգոստոս 22ին «Ցարատեւող Ամբիծը» խորագրով խմբագրական մը գրած էր: «Կանանց դժոխքին» առթիւ խմբագրութիւնը պարտք կը զգէր զանազան ազգային մարմիններու, կուսակցութեանց եւ թերթերու թղթակիցներուն միտին, որպէսզի անոնք ալ արտայայտուին այս ուղղութեամբ եւ ըսեն իրենց ականատեսի տեսքերով տեսածն ու լսածը «Կանանց դժոխքի» մասին:

Եւ որպէսզի «Յառաջ»ի ընթերցողները գիտնան, թէ ի՞նչ է «Կանանց դժոխք»ի նիւթը, բացատրենք երկու խօսքով:

Ամէնուս ծանօթ իրողութիւն է 1915ին բարբարոս Թուրք կառավարութեան կողմէ ի գործ դրուած վայրագութիւններն ու անլուր սպանդները, սկսեալ Հայաստանի բարձրաւանդակէն մինչեւ Տէր-Զօրի եւ աւելի խոր անապատներու մէջ, անմեղ ժողովուրդի մը վրայ: Այն եղերական օրերուն, անապատի Արաբները մարդկային աւարի տիրացած էին, առած զանոնք իրենց վրանէն ներս, չարաչար աշխատցուցած գրաստի նման, եւ ի գործ դրած անոնց վրայ ամենախենէշ վայրագութիւններ: Եւ որովհետեւ Արաբները սովորութիւն ունին իրենց երեսները, քիթը, ստինքը եւ աւելի վար, մինչե՛ւ ոտքերուն երեսները կտածելու (դաջ) այլակերպ նշաններ ձգելով մարմնոյն մասերուն վրայ, եւ որովհետեւ մեր գերի եղբայրներուն ու քոյրերու ճակատագիրը յանձնուած էր անոնց քմահաճոյքին, անոնք վարուեցան անոնց հետ ինչպէս որ կը կամենային: Այսօր Սուրիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ, լայնքին ու երկայնքին երբ պտտիք, պիտի տեսնէք սարկութեան եւ նախատինքի այդ նշանները, աւելի արտառոց եւ տգեղ: Այդ խեղճերէն ոմանք փորձած են դեղով եւ այլ միջոցներով անհետացնել այդ նշանները, սակայն «յետինն չար,քան զառաջինն» եղած է. այլանդակելով ենթակային երեսները եւ մարմնոյն մասերը: Կարելի չէ եղած սրբել այդ ամօթը հիմէն: Պտտեցէ՛ք այսօր թէ Հալէպի շուկան եւ հայկական թաղերուն մէջ, եւ թէ գաւառները, մասնաւորապէս Պապ եւ Մումպաճ, ուր պիտի տեսնէք անթիւ հայուհիներ, որոնց ամբողջ մարմինը ծակծկուած է ամօթանքի այդ նշաններով: Այս դժբախտներէն շատ շատերը տակաւին կը մնան հարէմներու մէջ որպէս ստրուկ, անտեղեակ աշխարհի անցուդարձերէն, կրելով իսլամական անուններ: Քանի որ պատեհութիւն կը տրուի մեզ խօսելու այս դժբախտներու մասին, կը հրաւիրեմ ձեռնհաս մարմիններուն ուշադրութիւնը ուրիշ երեւոյթի մը մասին, որ կապարի պէս ծնշած է վրաս, ականատեսներէն լսելէս ի վեր:

Մուսուլի շա՛տ մօտիկ, շրջակայ գիւղերու մէջ մինչեւ այսօր կը մնան հասակ առած 20—25 տարեկան երիտասարդներ, ամուսնացած տեղացի աղջիկներուն հետ, եւ սակայն անոնք կը յիշեն թէ իրենք Հայու զաւակներ են, եւ մինչեւ իսկ կը խօսին իրենց ծննդավայրի մասին, օրինակ.— Ատափազար, Իզմիթ, Եալովա, Պրուսա, Կէմլէյիկ եւն.: Անոնք հոն կը պարապին խաշնարածութեամբ, ուղտապանութեամբ աղայի մը, կամ շէյխի մը քով: Կան անանկներ, որոնք առանձին տուն տեղ եղած են, ունին իրենց կենդանիները եւ տնտեսութիւնը:

Անոնցմէ շատ քիչերը կրնան փախչիլ այդ միջավայրէն, իսկ միւսները կը մնան իրենց տէրերուն մօտ: Անշուշտ թուածներս մի միայն արական սեռի չեն պատկանիր, կան նոյնպէս իգական սեռի պատկանողներ, որոնք նոյն այդ նշանները իրենց մարմնոյն վրայ, կին եղած են Պէտէվի կամ Էնէզէ Արաբին, տանելով թէ անպատուութիւնը եւ թէ ծանրածանր աշխատանքները: Անցածները Դամասկոսի գիւղերէն Պրուսացի առոյգ եւ գեղակազմ Հայ տղու մը հանդիպեցանք Հալէպի մէջ: Նոր ամուսնացած էր գիւղին գեղադէմ աղջկան մը հետ, իրենց մեղրալուսինը կ'անցընէին Հալէպի մէջ: Արաբախօս Հայ երիտասարդը անակնկալ կերպով լսեց իր մէկ հայրենակցէն եղբօրը ողջութիւնը և Ցունաստան գտնուիլը:

Երիտասարդն ու իր գեղանի կինը յանկարծ անօրինակ խանդավառութիւն եւ յուզում ունեցան, ուզեցին մեկնիլ իրենք ալ Ցունաստան, սակայն երիտասարդը իր գիւղին մէջ ունէր բաւական հարստութիւն, ձի, ոչխար, ուղտ եւլն. ուզեց այդ բոլորը ծախել եւ երթալ եղբօրը մօտ:

Շեղեցանք մեր նիւթէն: Այո՛, տակաւին շա՛տ շատեր կը տուայտին քաղաքներու եւ թէ անապատներու մէջ, լծուած գրաստական կեանքի: Կարելի է ըսել թէ անոնք ի սպառ կորսուած են մեզ համար. քանի կը տիրէ անտարբերութիւնը մեր մէջ, իրերահալած եւ իրերամերժ մեր քաղաքականութիւնը:

Կը հարցնէ վերջապէս «Ցուսաբեր». — «Լուր ունի՞ք այս զարհուրանքներու մասին»: Վստահ եղէ՛ք, Սուրիա բնակող բոլոր հայութիւնը լուր ունի այդ բոլորի մասին եւ աւելին. միայն կը պակսի բարեկամեցողութիւնը եւ կամ շիտակ կ'ըլլար ըսել, ժամանակին պակսած է այդ կամեցողութիւնը, երբ թարմ էր վէրքը եւ կարելի էր զանոնք հաւաքել իրենց ծաղիկ հասակին մէջ, զինադադարէն անմիջապէս յետոյ: Այդ ուղղութեամբ աշխատելու համար վարկ տրամադրուած է անխիղճ շահախնդիրներու որոնք փոխանակ Հայ որբեր հաւաքելու, զբաղեր են թանկարժէք գորգեր ժողվելու, օր մը ձգելու համար վէզարը և դառնալու համար «պանքէր»:

*** Այս օրերս Թուրք թերթերը հաւար կը բարձրացնեն, որպէս թէ Սուրիա «Հայեր կը փոխադրուին արտասահմանէն». անոնց համար գիւղեր, քաղաքներ կը շինուին Թուրքիոյ սահմանամերձ վայրերուն մօտիկ, եւ «այս փոխադրութիւնը տեւական սպառնալիք մըն է» Թուրքիոյ:

Ժամանակ մը Թուրքերը այդ յերիւրանքները ցուցադրեցին արաբական թերթերու մէջ: Տեսան որ այդ ուղղութեամբ չկրցան շօշափելի արդիւնքի մը հասնիլ, այսօր ուղղակի ելեր են պատնէշին վրայ եւ օդին մէջ նիզակ կը ճօճեն մեզ դէմ անպատկառօրէն առաջարկելով, որ Հայերը փոխադրուին Թունուզ, Ալժէրի, Մարօք եւլն.:

Թուրք «Միլլիյէթ»ները Պոլիս նստելով ի՛նչպէս ալ կը տեսնեն Սուրիոյ մէջ պատահած անցուդարձերը:

Երբ Թուրք թերթերը բռնուած են այդ մղձաւանջէն, թէ Սուրիա Հայեր կը փոխադրուին, բացարձակ կերպով կը ստեն. եթէ դարձեալ Թուրք թերթեր Թուրքիոյ սահմանամերձ վայրերուն մէջ հայկական անկախութիւն կը տեսնեն, պարզապէս վայրահաչութիւն է: Հայերը երբեք ալ միտք եւ սիրտ չեն յոգնեցներ անապատներու մէջ իրականացնել իրենց անկախութեան գաղափարը: Հայերուս աչքը ուրիշ տեղ է, ուրի՛շ տեղ, Թուրք թերթերու «միտ բանին» ծանօթ է մեզ. — «Հանգիստ չտալ հայութեան, շարունակել Ապրիլ 11/24ը, նոյն իսկ սահմաններէն դուրս»: Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար որ նայէին իրենց երկրէն ներս, ուր կը տիրեն անգործութիւնը, անօթութիւնը, մերկութիւնը, բռնապետութիւնը, օր ցերեկով սպանութիւնը, աւերած ու աւերակ ամէն կողմ:

Թուրքե՛ր, մօտ մը առէք եւ ձեր ցաւը լացէք, Մինչեւ հիմա շատ տուներ աւեր աւերակ դարձուցիք, դուք ալ աւերակներու վրայ նստաք. չարիք գործեցիք, շուտով պատժուեցաք: Ե՞րբ պիտի զգաստանաք...:

ՄՇԱԿ

ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Անկողմնակալութեան համար, նոյնութեամբ հրատարակութեան կուտանք այս պատասխանը, յապաւելով մէկ-երկու անարգական բառեր եւ կրճատելով Ա. Ամուրեանի ինքնութեան մասին յայտնուած ենթադրութիւնը (անուն-մականուն), որ դատարանի մէջ քննելի խնդիր է:

Ձեր թերթի թիւ 1668ի մէջ հրատարակուած «Նամակ խմբագրութիւնից» իմացայ, որ Ամուրեան ծածկանունով մէկը «Ցուսաբեր» թերթում մեր ընտանիքի ուրիշ անդամների հետ ինձ եւս անւանել է բոլշեւիկեան լրտես: Եւ մինչ պատրաստում էի ես էլ իմ հերթին տալ անհրաժեշտ հերքում-լուսաբանութիւնը, յաջորդ թիւի մէջ կարդացի միեւնոյն անձնաւորութեան կողմից գրուած մի ընդարձակ յօդուած: (ԽՄԲ.—Արտատպուած «Ցուսաբեր»էն):

Ձնայած որ այդ վերջին յօդւածից մեզ համար պարզւեց Ամուրեանի ինքնութիւնը, բայց ըստ ընկալեալ սովորութեան —անհրաժեշտ է որ «Ցուսաբեր»ը ընդառաջելով մերոնց պահանջին — հրապարակէ պաշտօնապէս նրա ինքնութիւնը, որպէսզի կարելի լինի նրան կանչել օրինական պատասխանատւութեան: Իսկ մինչ այդ՝ ես անհրաժեշտ եմ համարում տալ մի քանի լուսաբանութիւններ:

Խորհրդային այս կամ այն ներկայացուցչի հետ տեսակցելը դեռ չի՛ նշանակում լինել բոլշեւիկեան լրտես: Ինձնից բացի տեսակցել են Վռամշապուհ եպիսկոպոսից սկսած մինչեւ դաշնակցական շատ կարեւոր դէմքեր:

Ամուրեանի հետ ես ունեցել եմ երբեմնակի հանդիպումներ, որոնք եղել են միանգամայն տարբեր հողի վրայ եւ ունեցել են տարբեր բնոյթ քան այն, որոնք նա այժմ տալիս է իրերի բերմամբ: Լինելով դպրոցական ընկերներ եւ հայրենակիցներ, միշտ առիթ է եղել խօսակցելու այս կամ այն նիւթի շուրջ, որոնցից մէկն էլ ծանօթ փիլմերի պատմութիւնն է: Երբ ինձնից փոխադրական միջոցների մասին տեղեկութիւններ ուզեց, ես էլ տւի Տրապիզոնի մեր կոմիսիոների հասցէն: Բայց հազիւ թէ մօրս ռոմատիզմի մասին նրանից խորհուրդ հարցրած լինեմ, որովհետեւ մայրս տարիներով յանձնուած էր Թաւրիզի բժիշկների խնամքին. եւ վերջապէս ես Փարիզ նստած ի վիճակի էի որեւէ պրոֆեսորի կամ բժշկի խորհրդին դիմելու. յամենայն դէպս Ամուրեանը չէր, որ մօրս ռոմատիզմը պիտի բժշկէր... Փակագծի մէջ ասեմ եւ այն, որ փիլմերի առաքելն էլ տեղի է ունեցել իմ բնակարանում, երրորդ անձի ներկայութեամբ 1928ի յունուարին, մինչդեռ ընկ. Փիրումեանը Փարիզից վերջնականապէս մեկնել էր 1927ի ամրանը...:

Միայն քաջութիւնը չէ, որ պակասում է Ամուրեանին իր իսկական անունով հրապարակ իջնելու, այլեւ քաղաքացիական ազնւութիւնը, որովհետեւ նա վստահ է, որ իր իսկական անունով չպիտի կարողանար անտեղեակ ընթերցողի միամտութիւնը չարաշահել: Ես յանձնում եմ ընթերցող հասարակութեան դատաստանին հետեւեալ իրողութիւնները.—

Ամուրեան ծածկանւան տակ թագնւած է Ա. Տ. Օ., որ անդամ էր Դաշնկց. Կոմիտէի: Իր եղբայրը, Վաչիկը՝ ապրում է Երեւանում, կոմունիստ է եւ կուսակցական կարեւոր դէմք: Արդ, Ամուրեանը պարսկական անցագրով եւ տրանզիտ վիզայով Պարսկաստան անցնելու անւան տակ, առանց Խորհրդ. Միութեան սահմաններում կենալու ար-տօնութեան, Երեւանից անցած ժամանակ ինչ որ յետին նպատակն-րով իջնում է եւ ապաստան գտնում իր եղբօր յարկի տակ: Իր եղբայր Վաչիկը՝ գիտակից իր քաղաքացիական պարտականութեանց, քանի- զգուշացնում է Ամուրեանին կա- հեռանալ Միութեան սահմաններ- եւ կա՛մ ներկայանալ կառավարութեան: Ի վերջոյ կատարւում է ա- խուսափելին.— Վաչիկը յանձնւմ է իր եղբօրը խորհրդային իշխան-թեան: Իսկ վերջինս հազիւ թէ եւս դրսի ուժերին վկայութեան կա- չելու պէտքը ունենար, երբ ամբա- տանողի դերում կանգնում էր իր եղբայրը, որ շատ աւելի ծանրակշ- եւ կարեւոր ամբաստանութիւնն- ունէր անելու, քան «...Բորժ- Նարզան, Մակու-Թաւրիզ» երեխ- յամիտ խօսքերը, կամ ինչ որ Ա- մովի տանը եղել կամ չեղել խ- սակցութիւնները:

Իսկ թէ Խ. Միութեան պատկան մարմինները ինչու են Ամուրեանին կապել Զօրա Սազի- եանի հետ, ա՛յդ եւս թողլ տւէք ցատրել:

Զօրա Սազինեանը Դաշնակց- թեան պատգամաւորն էր Պարս- Մաջլիսում եւ իր դիրքը Խորհ- Միութեան հանդէպ ճշդել էր օրը, երբ Մաջլիսը միաձայնութեա- քւէարկեց Պարսկա-խորհրդային ռեւտրական դաշնագիրը ընդդ- Սազինեանի մէկ քւէի...

Ամուրեանը ստում է, երբ յ- տարարում է, որ ոչ մի հեռա- կապ անգամ չունի Սազինեանի հ- որովհետեւ նա ո՛չ միայն Ամուրեա- կուսակցական ընկերն էր, ա- իր... փեսայի եղբայրը, որի պա- ճառով էլ Սազինեանը ոչ մի չխնայեց Ամուրեանին դիւանա- տական ճանապարհներով ազատ- համար: Իսկ Խորհրդ. Միութեան կային անշուշտ մարդիկ, որ գիտէ- այս բոլորը...

Այսքան կարկառուն իրողութի- ները միթէ՞ կարելի է այդքան տօրէն խեղաթիւրել եւ ձեւա- «անմեղ զոհ»...

Իր պաշտօնով, իր մտայն- թեամբ, իր անցեալով եւ ներկա- դաշնակցական Ամուրեանը, դաշն- ցական Սազինեանի ընկերը եւ գականը երբ գաղտնօրէն մտն- էր Երեւան եւ պահւում իր կոմ- նիստ եղբօր տանը, ինչ որ նպատակներով խախտում երկրի րէնքները, չպիտի զարմանար երկրի իշխանութիւնը՝ նրան պ- տասխանատւութեան կանչէր: Ա- քանը չըմբռնելը ողբերգական բայց աւելի ողբերգական է այս րողութիւնները թաքցնելու նպա- կով կեղծ անւան տակ պահւելը, թերցողի միամտութիւնը եւ գոյն զգացումները չարաշահելը ուրիշներին այս կամ այն երկ- ոստիկանութեան աչքում դժ- կացութեան մատնել փորձելը:

Բացարձակ ժխտելով Ամուրեա- ինձ արած վերագրումները, ես մի- նում եմ մեր ընտանիքի միւս դամներին եւ պահանջում, որ «- սաբեր»ը հրապարակէ պաշտօն- պէս Ամուրեանի ինքնութիւնը, պէսզի դիւրացնի դատական հե- պնդումը նրա հանդէպ: Հակառա- պարագային կը յայտարարենք հասարակ պրովոկատոր եւ սոփեստ- կը լինենք այսուհետեւ հետապն- այն թերթերին, որոնք կը հրա- րակեն կամ կ'արտատպեն պրովոկացիաները: (ԽՄԲ.— բելի չէ դատ շահիլ սպ- իքով):

Ես իմ կողմից խնդրել եմ տաբաններ Պ. Պ. Երուանդ թիւնեանին եւ Մամադ Ալի (Թաւրիզում) պաշտպանելու րաւունքները եւ պահանջել տագոյն պատիժ այդ պրովոկ- հանդէպ, եթէ միայն դա-

Հ. Մ. Ը. Մ.
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի օր Փարիզի ոստիկաններու մարզադաշտին վրայ, Փանթէնի մէջ, տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջանի մարզական տարեկան հանդէսը։ Արեւը, որ շաբաթներէ ի վեր քէն ըրած էր Փարիզի, առաւօտէն ի վեր կը փողփողէր դաշտին վերեւ, կարծես եկած ըլլար մասնակցելու հայ մարզիկներուն ուրախութեան։ Կը նախագահէր Պ. Պօղոս Էսմէրեան, քովն ունենալով օրուան թագուհին Տիկին Էսմէրեան։

Երկու դրօշակներ, մէկը ֆրանսական եւ միւսը հայկական, կը ծածանէին դաշտին մուտքին առջեւ, մեծ պողոտային վրայ, ուշադրութիւնը հրաւիրելով Ֆրանսացիներուն, որոնք պահ մը կուգային կենալ դրան առջեւ, դիտելու համար խաղերը որ կը սկսէին։

Ֆրանսական նուագախումբը երգեց Յառաջ Նահատակը եւ Մարսէյեզը, երբ հայ սկաուտները, մօտ 250 հոգի, տողանցք մը կատարեցին հանդիսատեսներուն առջեւէն եւ ծափերուն մէջէն։

Յետոյ սկսան մրցումները, որոնց արդիւնքը աչաւասիկ.—

100 մէթր վազք, ժամանակ 11 երկվայրկեան 4/5.— Ա.— Ա. Տէր Մինասեան (Մարսէյլ), Բ.— Յ. Մամիկոնեան, Գ.— Բ. Գուզուեան։

200 մէթր վազք, ժամանակ 25 երկվայրկեան.— Ա.— Տէր Մինասեան (Մարսէյլ), Բ.— Մ. Ալեքսանեան, Գ.— Պ. Տօտաքեան։

400 մէթր վազք, ժամանակ 60 երկվայրկեան.— Ա. Պ. Տօտաքեան, Բ.— Բ. Գուզուեան, Գ.— Օ. Լօռենեան։

800 մէթր վազք, ժամանակ 2 վայրկ. 17 երկվայրկ.— Ա.— Հ. Արսէնեան, Բ.— Պ. Տօտաքեան, Գ.— Մ. Յակոբեան։

1500 մէթր վազք, ժամանակ 5 վայրկ. 19 երկվայրկ.— Ա.— Վ. Բէչչճեան, Բ.— Թ. Աւետիսեան, Գ.— Պ. Տօտաքեան։

3000 մէթր վազք, ժամանակ 10 վայրկ. 49 երկվայրկ. 1/5.— Ա.— Պ. Դաւիթեան, Բ.— Վ. Բէչչճեան, Գ.— Մ. Պալպալեան։

Երկայնութիւն ցատկել, ընդառաջութիւն 6 մէթր 1. սանթ.— Ա.— Յ. Մամիկոնեան. Բ.— Բ. Հապէշեան, Գ.— Հ. Ուզուրեան։

Բարձրութիւն ցատկել, 1 մէթր 53 սանթմ.— Ա.— Հ. Ասատուրեան (Մարսէյլ), Բ.— Բ. Հապէշեան, Գ.— Օ. Չէքեան։

Գունտ նետել, հեռ. 11 մէթր 99 սանթ.— Ա.— Ժ. Խտիկեան (Տէսին), Բ.— Ն. Արապեան, Գ.— Ս. Պալպալեան։

Սկաւառակ նետել, հեռ. 32 մ. 25 սանթ. (փարիզի մրցանիշը կոտրուած 3ուկէս սանթ.)—Ա.— Ժ. Խտիկեան, Բ.— Ս. Պալպալեան, Գ.— Ս. Չիլինկիրեան։

Նիզակ նետել, հեռ. 30 մէթր 45 սանթմ.— Ա.— Ժ. Խտիկեան, Բ.— Բ. Հապէշեան, Գ.— Բարաղամեան։

Փոքրերու 300 մէթր վազք, ժամանակ 44 երկվ. 3/5.— Ա.— Կ. Մօզաեան, Բ.— Վ. Բալփաքճեան, Գ.— Ա. Զարիֆեան։

Սկաուտներու միջեւ դրօշարշաւ, ժամանակ 56 երկվ., 4×100 Ա.— Պուա Քոլոմպի ժամանճիւղ, Բ.— Մարսէյլ, Գ. — Ալֆորվիլ։

Յաջորդաբար երեք տարիներ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը յաղթական յայտարարուած ըլլալով յիշեալ մրցման մէջ, տիրացաւ բաժակին այս տարի վերջնականապէս։

Մասնաճիւղերու միջեւ դրօշարշաւ, 4×100, ժամանակ 51 երկվ. 2/5, Ա.— Մարսէյլի մասնաճիւղ, Բ.— Մարսէյլ, Գ.— Ռէնսի։

Կատարուեցաւ նաեւ պասքէթպոլի մրցում մը ոստիկաններու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի միջեւ։ Խաղը վերջացաւ ֆրանսացի ոստիկաններուն յաղթանակով։

Կատարուեցան նաեւ սկաուտական զանազան խաղեր, գայլիկները բուրգեր շինեցին, աղջիկ սկաուտները մրցումներ ըրին, պատկերներ շինեցին։

Ամբողջ խաղերուն ընթացքին, Stade Préfecturalի կողմէ ընդհ. քարտուղար Պ. Լօպէռ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր խաղերուն։

Ի վերջոյ օրուան թագուհին Տիկ. Էսմէրեան բաշխեց մրցանակները օրուան յաղթականներուն։ Մարզանքի հայ հերոսներէն Գրիգոր Թորոսեան, որ մրցումի մը ընթացքին կորսնցուցած էր մէկ սրունքը, ամէնուն յուզումին ու համակրանքին մէջ, անթացուպերով բարձրացաւ օրուան թագուհիին մօտ, ստանալու համար մրցանակը։

*** Տնտեսական տագնապը, տեղին հեռաւորութիւնը եւ եղանակին անյարմարութիւնը (շատ ուշացած էր) մեծապէս ազդած էին բազմութեան վրայ։ Բայց եւ այնպէս գնահատելի էր եղածը, իբրեւ առաջին ձեռնարկը վերակազմութեան շրջանի։

Եղջուն Թղթակից

չգտնէ Ամուրեանին իր գրածներին համար անպատասխանատու, նկատի ունենալով այն իրողութիւնը, որ այդ անձնաւորութիւնը — ինչպէս այդ կը վկայեն իր ընկերները եւ բոլոր Թաւրիզեցիները — մասամբ կորցրել էր իր մտքի հաւասարակշռութիւնը եւ տրամաբանելու կարողութիւնը եւ որի լաւագոյն ապացոյցը իր այս ելոյթն իսկ է։

Այս գրութեան պատճէնը ուղարկւում է Ապագայ, Արեւ, Յուսաբեր եւ Վերածնունդ թերթերին եւ Փարիզի Պարսից դեսպանին։

ԱՇ. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ

Փարիզ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ, եւ մելանով։

ՕՐ. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
ԵՒ
ԱՒԵՏԻՍ ԳՈՒՇԱՔՃԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Իսի-լէ-Մուլինօ 13 Սեպտ. 931

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ա. Տ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին՝ Վարուժանի
Վալանս

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ժընեւէն Տիկին Իսկուհի Գառամէն մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Լիփազմայի Պատանեկան Միութեան, (Պիրէօն, Յունաստան)։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թէհրանի «Ալիք»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Սուլթանապատի եւ Սպահանի շրջաններու մասին.—

Սուլթանապատ իր շրջաններով միշտ ապրած է միայն գորգագործութեամբ ու գորգի առեւտուրով։ Եւ հայ գիւղացին համեմատաբար աւելի բարեկեցիկ եղած է։

Ժամանակին, երբ հայ տուները, Գարակէօզեան, Թէլֆէեան, Թաւշանեան եւայլն, գորգի ապսպրանք կուտային հայ գիւղացիներուն, ասիկա կը համարուէր մեծ բարիք։ Սակայն այսօր, երբ անոնք այլեւս չեն գրաղիր, կամ շատ քիչ ապսպրանք կուտան, ասիկա աւելի քան բարիք եղաւ մեր շրջանի գիւղացիներուն համար։ Որովհետեւ, եթէ այդ տուները դեռ քանի մը տասնեակ տարի ալ շարունակելու ըլլային գորգի ապսպրանքի գործը, եւ գիւղացին ալ աւելի լաւ վիճակ ունենար քան այսօր, դարձեալ ան պիտի միար ենթակայ այդ տուներուն։ Իսկ այժմ երբ հրապարակի վրայ չկան այս տուները, գիւղացին ստեղծած է իրեն համար անկախ գործ. ինքն իրեն համար կը գործէ եւ կը ծախէ չորս հինգ անգամ աւելի շահ ստանալով։

Զնայած Ամերիկայէն եկած խիստ աննպաստ լուրերուն, թէ այնտեղի գորգի հրապարակը շատ գէշ է եւ առեւտուր չկայ, հոս մեծ եռուզեռ կայ։ Այսպէս, արշինը 200 ղրանով ծախուող «Նախֆարանկ» գորգերը այժմ մինչեւ 280 ղրանի են բարձրացած։

*** Սպահանի շրջանի վեց գաւառներու մէջ կ'ապրին մօտաւորապէս 20-24,000 Հայեր, որոնց հարիւրին մէկը հազիւ կարդալ եւ գրել գիտէ։ Չկան դպրոցներ, եղածներն ալ շատ նախնական վիճակի մէջ են։ Տիրացուի մը կամ քահանայի մը շուրջ հաւաքուած հարիւր հոգի, կը կարդան ժամագիրք, Աւետարան, Աստուածաշունչ եւայլն։ Ժողովուրդն ալ տնտեսապէս գէշ վիճակի մէջ կը գտնուի։

Ամենէն գէշը այն է, որ քաղաքը անջատուած է գիւղէն։ Եւ աւելին, այսօր քաղաքցիի եւ գիւղացիի միջեւ ստեղծուած է մեծ անջրպետ մը։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Արդէն Պուլկարիա կը գտնուի ծանօթ հայագէտ փրոֆ. Մաքլէռ, որ գացած է ուսումնասիրութիւններ կատարելու եկեղեցիներու, վանքերու եւ մատենադարաններու մէջ։ Փրոֆէսէօրը Սօֆիայի մէջ պրպըտումներ կատարելէ յետոյ անցած է Ֆիլիպէ եւ ուրիշ քաղաքներ, հայկական ձեռագիրներ քննելու համար։

ՎԵՆԵՏԻԿ

Վալէնիի համալսարանին կարգադրութեամբ, 40 ուսմէն մտաւորականներ ուսումնասիրական պտոյտի մը գացին Իտալիա, գլխաւորութեամբ վարչապետ Եորկայի ղեկանի տնօրէն Պ. Պարպու Թէօդորէսքուի։ Այցելուներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Պ. Յ. Ճ. Սիրունի իր տիկնոջ հետ։

Ճաշի ատեն, խօսք առաւ աբբահայրը եւ գնահատեց ռումէն ժողովուրդին եղբայրական զուրգուրանքը։

Վարչապետ Պ. Եորկայի ղեկանապետ Պ. Պարպու Թէօտորէսքու շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց եղած սիրալիր ընդունելութեան համար, եւ ողջունեց վանքը, որ վառարան մըն է հայ մշակոյթի, եւ որ կը ցոլացնէ հայ ժողովուրդին արժէքները։

Պ. Յ. Ճ. Սիրունի թարգմանելէ յետոյ Պ. Թէօտորէսքուի խօսքերը, աւելցուց թէ ինքն ալ Ս. Ղազար կուգայ այցելել հպարտութեամբ ու յուզումով։

ՔՈՒԲԱ

Հաւանայի Հայերը շատ չնչին բացառութեամբ կը զբաղին հնակարկատութեամբ կամ ներկարարութեամբ։ Օրական 12 ժամ աշխատութեամբ լաւ կամ վատ օրապահիկ մը կարելի էր ապահովել անցեալին։ Բայց այսօր պայմանները բոլորովին փոխուած են։ Մէկ կողմէն նոր կօշիկի անհամեմատ աժանութիւնը եւ միւս կողմէն քաղաքական վերջին անցքերը եկան աւելի եւս ծանրացնելու արդէն իսկ անգոհացուցիչ տնտեսական կացութիւնը։ Մեր հայրենակիցներէն շատեր իրենց խանութները փակելու հարկադրանքին տակ կը գտնուին, չկրնալով իրենց ելեւմուտքը հաւասարակշռել։

Եթէ այս կացութիւնը այսպէս շարունակուի հետեւանքը շատ գէշ պիտի ըլլայ։ Արդէն իսկ ունինք անհրաժեշտ նպաստի կարօտ մէկ քանի ընտանիքներ։ Հայ Կարմիր Խաչի մասնաճիւղը այս կարգի դիմումներուն պատասխանած է համեստ նպաստներ տալով։ Բայց ընդհանուր կարիքը օր ըստ օրէ աւելի կը շեշտուի, ամէն ոք շուարումի մատնուած է եւ ինչ ընելը չի գիտեր։

Կարգադրութիւններ կ'ըլլան սեպտեմբերին վերսկսիլ հայկական դըպրոցի դասաւանդութեան։ Արդէն կարգադրուած է ուսուցչուհիի հարցը. Օր. Ն. Թաւլեան ուսուցչութեան կոչուած է։

Հայ Կարմիր Խաչը բարենպատակ կազմակերպութիւնն է (համազգային ըմբռնումով) գաղութիս մէջ։ Ունի 50ի չափ անդամ-անդամուհիներ, ամիսը մէկ կ'ունենան անդամական ժողովներ «Իշխան» ակումբին մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՌԹԻՒ

«Յուսաբեր» կը նկատէ (2 սեպտ.)

—Ինչպէս յայտնի է, 1920էն ասդին մեր հայրենիքին դուռները գրեթէ գոցուած էին արտասահմանի հայութեան առջեւ։ Ամէն անգամ, երբ մենք կը պահանջէինք երկրի դուռները բանալ եւ տարագիր հայութիւնը ներս առնել, մեզ կը պատասխանէին.

— Ճահիճներ կը չորցնենք. երբ չորցնենք՝ այն ատեն կ'ընդունինք, եւ որքան չորցնենք՝ այնքան կ'ընդունինք։

Այս «ճահիճ»ը ճշմարիտ միձաւանջ դարձաւ արտասահմանի հայութեան համար. եղան մարդիկ, որ հաւատացին այս փուճ խօսքերուն. անտեղեակները այնպէս կարծեցին, Հայաստանը համատարած ճահիճ մըն է, ուր անկարելի է ափ մը հող սերմանել, առանց նախապէս զայն չորցնելու։ Մինչեւ իսկ հոս, Եգիպտոսի մէջ, յատուկ հանգանակութիւն բացուեցաւ այդ ճահիճները չորցնելու համար, բաւական դրամ հանգանակուեցաւ, եւ այդպէս ալ անյայտ մնաց մինչեւ այսօր, թէ այդ դրամը ի՛նչ եղաւ եւ ո՛ւր գնաց։

Ըսել կ'ուզենք, որ ներգաղթը կապուած էր գրեթէ բացառաբար ճահիճներու չորացման երեւակայական ձեռնարկին։

... «Հնգամեակ»ին մաս կազմող խորհրդային ձեռնարկները գործաւոր չունին. Ռուսաստանը կը սառայի գործաւորազրկութենէ. անյաղթահարելի տենդէ մը բռնուած՝ Մոսկուան ամէն տեղ աշխատաւոր կ'որոնէ։ Այս նոյն հարկադրանքէն մղուած, ան իր ձիթենին կ'երկարէ նաեւ հայածթլող հայութեան։

Ներգա՞ղթ։ Չենք գիտեր. իր բառական առումով՝ թերեւս այո. սակայն ներգաղթը այնպէս, ինչպէս որ մենք կ'ըմբռնէինք ցարդ՝ ո՛չ։

Բոլոր պայմաններուն տակ անվերաքննելի պայման մը արտասահմանի հայութիւնը պէտք է որ գնէ խորհրդային իշխանութեանց.

— Ներգաղթողները պէտք է տեղաւորուին ոչ թէ Ռուսաստանի, այլ Հայաստանի մէջ։

Այս մէկը պայմաններէն անվերաքննելին պէտք է ըլլայ։»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԵՐ

«Խորհ. Հայաստան»ի (31 օգ.) մէջ կը կարդանք.

Վասակ Պօղոսեան մեռաւ։ Հայաստանի մէջ խորհրդային վարչաձեւի հաստատութենէն անմիջապէս յետոյ երկիր վերադարձած էր ան, որ, մինչ այդ, կը գտնուէր արեւելեան հեռաւոր հանրապետութեան մը մէջ։ Վեց տարի աներկհատ աշխատեցաւ տնտեսական պատասխանատու դիրքի մը վրայ, դառնալով ելմտական գործավար։

Իր գործունէութեան ընթացքին ցոյց տուաւ մեծ հմտութիւն ու փորձառութիւն ելմտական հարցերու մէջ։

***

«Խորհ. Հայաստան»ի (27 օգոս.) մէջ կը կարդանք.

Արկածի մը հետեւանքով մեռաւ Սահակ Միսաքեան։

1918ին Բագուի մէջ կը մասնակցէր բանուորական շարժումներուն եւ այդ պատճառով՝ բանտ մտած։ Բագուի անկումէն յետոյ արտասահման անցած էր։ Յունաստանի մէջ կը գործէր իբրեւ անդամ հելլէն կոմունիստ կուսակցութեան։

Կը մասնակցէր Աթէնքի հօկին աշխատանքներուն եւ Հայաստանի Կարմիր Խաչին կազմակերպութեան «իր ողջ աշխատանքը շաղկապելով պրոլետարիատի յեղափոխական շարժման հետ»։ Յետոյ ձերբակալուեցաւ եւ աքսորուեցաւ Եգէականի կղզիներէն մէկը, Անաֆիի մէջ։

Աքսորէն ետքը անցաւ Հայաստան, ուր «հակառակ ցածր կրթութեանը, իր բոլոր ուժերով լծուեց սոցիալիստական շինարարութեան մեծ գործին»։

ԿՈՄՈՒՆԱԼ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐ

Հայկ Նազուլեան գործավար նշանակուած է կոմունալ տնտեսութեան, ինչպէս կը հաղորդէ 25 օգոստոս թուակիր «որոշում մը»։

ՈՐՔԱ՞Ն ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԻ ԻՏԱԼԻԱ

Իտալիոյ Մարդահամարի Գրասենեակը կը հաղորդէ թէ 1931 Ապրիլ ամսուան ընթացքին կատարուած մարդահամարին համաձայն, Իտալիոյ բնակիչներուն թիւն է 42,158,817։ Ամէնէն բազմամարդ գաւառն է Նափոլի գաւառը, որ կը հաշուէ 3,080,583 հոգի։

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆ

Նոր օրէնքի մը համաձայն, Թուրքիոյ մէջ անոնք որ ամուսնանալ կ'ուզեն, պարտաւոր պիտի ըլլան վկայական մը ցուցնել Թաղապետական բժիշկէն, որ հաստատէ իրենց մտային կամ ֆիզիքական առողջութիւնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Եւ պապերի Աստուած ուղարկեց դատաւորները անօրէնին համար, դատեց անիկա ամենարդար դատով։

Մի քանի օրէ ի վեր գիւղին մէջ պահուած էին մեր զինուորներէն մի քանիսները։ Այդ օրը, երբ տեղի ունեցաւ տխուր միջադէպը, իրիկուան կողմը, զինուորներէն Պօղոսը դուրս կուգայ գիւղի մէջ ման գալու։ Աղան, նկատելով անոր օտարոտի դէմքը, կը մօտենայ, կը սկսի անոր հարց ու փորձել, բայց դրանով էլ չբաւականանալով՝ կ'ուզէ իր աղայութիւնը ցոյց տալ՝ անպատուելով ու հայհոյելով։

Պօղոսը կը պատասխանէ միեւնոյն ձեւով, կը յարձակի վրան եւ կ'արձակէ իր ատրճանակը։ Քաջ Թուրքը, կերպով մը կ'ազատի Պօղոսի ձեռքէն եւ կը փախչի։ Աղան կը գինուի անմիջապէս, հետը կը վերցնէ երկու ընկերներ եւ կուգայ այն տան դիմաց դիրք բռնելու, ուր մերոնք կը գտնուէին։ Մերոնցմէ մէկ մասը կը բաժանուի, եւ երբ աղան, ընկերներով, տղայոց դիրքի վրայ գնդակներ արձակելով զբաղած էր, կ'երթան հակառակ կողմէն եւ կ'ուղղեն հրացանները ուղիղ անոնց մէջքին։ Երեք հրացաններ կը պարպուին եւ երեք թշնամիները իրարու վրայ կը գլորուին։

Այդ օրը գիւղին մէջ թշնամիներէն կը սպաննուին ընդամէնը հինգ հոգի։

Տղաքը, մէկուկէս ժամուան կռիւէն յետոյ, կը վերցնեն սպաննուածներու զէնքերը, կ'այրեն անոնց տները եւ կը հեռանան։

Շրջակայ գիւղերէն Թուրքեր եւ Քիւրտեր կ'աճապարեն օգնութեան, բայց ֆէտայու մասինները ժամանակ չեն տար անոնց աւելի առաջանալու (յուլիս 8)։

Հաճի աղայի սպանութեան լուրը շուտով տարածուեցաւ ամբողջ Դաշտի մէջ։ Շատ գիւղերէ, նման աղաներ սարսափահար Մուշ թափուեցան, թողնելով իրենց քէօշկերը, կառավարութենէն պաշտպանութիւն խնդրելու համար։

Այդ ատենները ես նորէն իջայ Դաշտ, Մուրատի քով։ Ես հոդ հաւաքեցի բոլոր ընկերները։ Ընկերները հէնց իրենք ալ հասկցան, որ առանձին-առանձին մնալը վնասակար է, երբ ուժերը անջատուած լինէին, ամէնքն ալ քիչ-քիչ կը սպաննուէին, ինչպէս Բեռոն սպաննուեց Կուրաւու։

Մինչ այդ ատեն թէ՛ Վարդան վարդապետը եւ թէ՛ Մշոյ կոմիտէն ինծի խորհուրդ կուտային, որ մեր կողմից Դաշտի մէջ ոչ մի յարձակում չըլլայ, որովհետեւ ոչ մի օգուտ չէ ըլլալու։ Նոյն խորհուրդն են տուեր հիւպատոսները։ Միեւնոյն ատեն խորհուրդ կուտային, որ զինուորներուս թիւը աւելացնեմ, հասցնեմ 100ի, բայց ժողովուրդի վրայ չծանրանամ, ամէն բան դրամով առնեմ, քանի որ Մուշ փող կար։ Բայց նրանք չէին գիտեր թէ որչափ դժուար էր 100 հոգի պահել։

Մխիթարը եւ քանի մը հասարակ զինուոր առաջարկնցին Ախլաթ անցնել եւ այնտեղից արտասահման գնալ։ Տուի իրենց ծախսը, դրկեցի Ախլաթ, Սեպուհի (Արշակ) քով, որ հոն կը մնար վիրաւոր ըլլալուն պատճառով։ Իսկ մենք Բեռոյի սպանութեան վերաբերմամբ պիտի երթայինք Կուրաւու, քննութիւն ընելու։

***

Յուլիս 15ին գացինք Ալիջան։ Լուր առինք թէ Ալայ բէկ Կուրաւու է։ Կուրաւուն Ալիջանէն երկու ժամ հեռու է։ Ալայ բէկը այնտեղից անցաւ Յրոնքի կողմը։ Մենք գացինք Կուրաւու 15-20 օր առաջ, Գուրգէնի մատնիչ Աղաջանը (Մշեցի), որ հոն երկար տարիներէ ի վեր խանութպան էր, մատնած էր Յրոնքի մէջ գտնուած կանոնաւոր զէնքերը։ Ալայ բէկը բռնած էր 25 զէնք։ Գիւղի խմբապետ Մուրատին ծանր չարչարանքներ տալուց յետոյ, կը բռնաբարեն նրա պատիւը (27 տարեկան էր)։

Մեր ընկեր Յրոնքցի Մկրտիչը եւ մի ուրիշ Յրոնքցի կ'որոշեն այդ մատնիչը սպաննել։ Յրոնքցի այդ տղան մի կերպ կը խաբէ Աղաջանին, կը հանէ գիւղից դուրս։ Հոդ՝ Մկրտիչն ու այդ տղան կը ձգեն բարակ սիջիմ մը (թոկ) կը խեղդեն ու կուգան։

Երբ այդ տղաներն եկան, ես Ալիջանէն դուրս եկած էի, կ'երթայի Կուրաւու։ Խնդրին տեղեակ եղայ եւ ուզեցի Յրոնքցի տղան վերադարձնել, որպէսզի վրան ոչ մի կասկած չըլլայ։ Լուսաբաց ըլլալուն պատճառով, Մուրատը եւ միւսները ըսին, թէ թող էսօր ալ մնայ. էգուց գնայ։

Գացինք Կուրաւու։ Հետս գտնուած չորս տասնեակներու անունններն էին՝ Անտօք, Ծովասար, Կէփին, Մարաթուք։ Կանչեցի գիւղի ռէս Օհանը եւ քանի մը երիտասարդներ, տղայոց տեղերը որոշեցինք եւ քիչ մը հանգստացանք։ Ծխանայ ռէս Արութը, հետը վերցնելով հինգ զինուորներ, եկաւ քովս, իրենց գիւղէն։ Այդ մարդը երբեք ինծի չէր տեսած։ Հետը բերած էր գաթայ, ուտելիք եւայլն։ Դաշտի մէջ միակ մարդն էր, որ անկեղծօրէն կը գործէր, գնած էր 4 հրացան, (3 բերդանկա եւ մէկ մօսին), որոնց տուած էր 73-75 ոսկի։ Գիւղի համար տուած էր 20 ոսկի եւ առած էր փամփուշտ գիւղի տղոց, ինչպէս եւ գնած էր իրեն հրացաններուն առատ փամփուշտ, ընդամէնը ծախսած էր 130 ոսկի։ Նորից կրկնեմ, որ ամբողջ Դաշտի մէջ ամենազնիւ մարդն էր, իրեն ընտանեօք։

Կառավարութեան ինձ հետապնդումը չափը անցած էր։ Գիշերը երկար խօսելուց վերջ անցանք Բեռոյի խնդրին։ Պատմեցին այն, ինչ որ վերեւ գրուած է անոր մասին։

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Փըթիթ Սուրսի Ներքնայարկը (Մէթրօ Օտէօն)։ Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն կոմիտէի եւ Նոր կոմիտէի ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԵԻՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ-ԼՈՒ, ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹ (միասին).— Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8,30ին, Դաշնակցութեան Տան մէջ՝

կը խօսի ընկեր Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ-ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (միասին).— Այս Կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 6ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ՝

կը խօսի ընկեր Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին՝

կը խօսի ընկեր Բ. ԳԱՎԷՋԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ-ԳԱՄԲԱՆԻ ՖՐԷՁ.— Երկուշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 7.30ին, ընկ. Վարոյեանի բնակարանին մէջ՝

կը խօսի ընկեր Օ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Այս ժողովներուն կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան «ՌԱԶՄԻԿ» խումբին կողմէ, Տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ Պ. Նիկողոս Նիկողոսեանի Նորակառոյց Etoile Bleue սրահին մէջ, 121, Avenue de l'Union։ Ճոխ պիւֆէ, ընտիր ճազ, պար եւ սիրուն անակնկալներ։ Փափուքողները նախապէս տոմսերը կրնան ապահովել Պ. Նիկողոսեանէն, իսկ հանդէսին իրիկունը կիշէէն։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովի շարունակութիւնը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ՝ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Պատ. միութեան անդամները, այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Դաշնակցութեան ակումբին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթաթակոմիտէի ժողովը վաղը ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼ Սէնթ-Անթուանի ընկերական խումբի ընկերական ժողովը՝ այս կիր. կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, ընկեր Յովհաննէս Վարոեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ երեկոյթ-դասախօսութիւնը, կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ։ Կը խօսի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ։ Նիւթ՝ «Նոր օրերու հայ հերոսը»։ Պարեր, երգ, արտասանութիւններ, խաղեր դըպրոցի սաներու կողմէ։ Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Մուտք՝ 3 ֆրանք։

Զ. Ե. Ո. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այսօր հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8. 30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ Բիւթանիոյ Հայրենակցական միութեան կազմակերպած դաշտահանդէսի պարգեւ շահող թիւերն են.— 177, 573, 144, 180, 415, 42, 164։ Շահուած առարկաները ստանալ Պ. Մինաս Տիքամիջեանէ, 54,Bd. des Grands Pins, St. Loup. Marseille: Մինչեւ հոկտ. 15 չպահանջուած առարկաները Միութեան կը մնան։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 3ին Brebant Marseillais սրահին մէջ, կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ

ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ ԿԱՄ ԽԵՆԹ ՊՕՂՈՍԸ

օփերէթ 4 արար, Ալ. Աբելեանի

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

Salle des Sociétés Savantes, 8 Rue Danton, Mé'ro Odéon.

Դ. արարին հարսանիքի տեսարանին կը պարեն կովկասեան պարեր, Արեւելեան երաժշտութիւն։

Տոմսակները կը ծախուին հայկական ճաշարանները, իսկ ներկայացման իրիկունը Թատրոնի կիշէն եւ կավռօշի մօտ, 208bis rue Lafayette, Փարիզ։

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ։ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12։

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05-91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ։

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով։

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

E S K A

պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska, R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (20).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտցի Ասատուր Հէքիմեան, հօր անուն Միքայէլ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1927ին կը բնակէր հետեւեալ հասցէին՝ Hôtel de la Côte d'Or, Bld. de la Villette, No. 80bis, Paris (19)։ Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ մարսիս։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ՏԵՍՆԵԼ

Շրջազգեստներու եւ վերարկուներու նոր ճիւղը, սկսկալ 350 ֆրանքէն, վայելուչ, լաւ տեսակ, անմրցելի գին։
Maguet, 11, Place de la Madeleine, Paris.

Ծախուէ մեկնումի պատճառաւ, վեց սենեակնոց կահաւոր տուն մը, առատ ջուր, երեք հեկտար հող, մշակութեան եւ անասնաբուծութեան յարմար, Տրակինեանէն 2ուկէս քիլոմեդր։ Դիմել սեփականատիրոջ, M. Puzina, Quartier St. Cile, Draguignan (Var).

Վարձու են Առնուվիլ լէ կոնէսի մէջ (կար տիւ Նորէն 20 վայրկեան) մէկ եւ երկու սենեակնոց յարկաբաժիններ՝ խոհանոցով միասին։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, դիւրամատչելի պայմաններ։ Դիմել՝ Պ. Կարապետեանի, 119 ave. de l'Union, Arnouville-les-Gonesses (կայարանէն երեք վայրկեան հեռու)։

Վարձու է Սէն Ժիւլիէնի մէջ չորս փիէս, տունը 120 մեթր պարտէզ, ջուր եւ ելե[կ]տրականութիւն։

Դիմել՝ Platière, N. 1, St. Julien (Marseille).

ԼԵՌՆԵՐ եւ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Բ. ՏԱՐԻՆ 1932

Լոյս պիտի տեսնէ Հոկտեմբերի սկիզբը՝ հետաքրքիր բո[վանդա]կութեամբ եւ բազմաթիւ նկարներով։

Գին՝ 30 ֆրանք, 1.50 տոլար։

Դիմեցէք այժմէն M. et M. BARSAMIAN, 94 Rue Lafa[yette] Paris (10).

Նկատի պիտի առնուին ապսպրանքներն այն գործակալնե[րու] որոնք իրենց առկախ հաշիւները մաքրած պիտի ըլլան մ[ինչեւ] հոկտեմբերի վերջը, առանց բացառութեան։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէ

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առա[ջ] միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յառ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde) նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժակ[ան] բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հ[իւա]նդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ [ամենա]բաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակաշ[անկ]ծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարեալ անվտանգ)։

Ջղային եւ Հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, [ֆի]զիքական եւ ֆիզիօթերապիական մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեն[երական] բոլոր հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամ[ք]։

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դուրս հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—4[.]

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis
Tramway 39, 40, 42, 5:

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵ[ԱՆ])

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

70.— ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Այն վախով թէ ոճրագործը կը պատկանի իտալական ահաբեկիչ ընկերութեան, ոչ ոք համարձակեր էր ծօտենալ ու ձերբակալել։ Նոյնիսկ քննութեան ատեն ոճրագործին հետապնդութեան մասին խօսք ալ չէր եղած։

Ահաբեկիչ միւս ընկերութիւնը, Քէֆալոնիայի յոյն հրոսակներուն խումբը, որուն հաւաքավայրը Կալաթայի մէջ էր, կը գտնուէր գազանաբարոյ Սփիրոյի հրամանին տակ։

Այս հրոսախումբը իտալականին չափ սուղ չէր ծախեր իր օժանդակութիւնը։ Ամենայն գոհութեամբ յանձն կ'առնէր ծեծելը երկու մէծիտիէով, վիրաւորելը մէկ ոսկիով, սպաննելը՝ երկու ոսկիով։ Կրնար գործիք ըլլալ ամէն տեսակ թշնամութիւններու։ Ամէն վայրկեան իրենց մէջքէն կը կախէին սրածայր շամփուրներ, զորս վարձքով ցոյց տրուած մարդուն սիրտը կը խրէին, գետին կը փռէին ու կ'անհետանային։Այս հրոսախումբին պաշտպանութեանը տակ էր, որ կը բանէին Կալաթայի բոլոր գինետունները, հանրատուները, զբօսատուները եւ խաղատուները։ Ասոնց բաժինն ալ հրոսախումբը կը ստանար դարձեալ։

Նախորդ կառավարիչները բոլորն ալ չէին կրցած դարման մը գտնել արգիլելու համար անոնց ոճիրները։ Երբ գանգատ մը տեղի ունենար, կառավարութիւնը գիտուած կը կատարէր, զանոնք սահմանէն դուրս հանելու համար, առանց սակայն յաջողելու։ Քաղիթիլասիոնի կռթնելով, ամէն դեսպան քիթը կը խօթէր մեր բոլոր գործերուն մէջ։ Միւս կողմէ, իշխանութեան գլուխը գտնուողները տկար ու անկարող էին կամ հացկատակներ, որոնք կը ծախէին երկրին շահերը եւ հայրենիքին պատիւը։ Ո՞ր երկիրն է, որ Թուրքիայէն աւելի կաշառակերութիւնը տարածած ըլլայ, աւազակներուն ու զեղծարարներուն պաշտօնական աթոռ տուած ըլլայ։ Բարեխիղճ պետական պաշտօնեայ մը անպայման կրնար ղաղրեցնել այդ հրոսախումբերուն ոճիրները, որոնք երբեք ծածկուած չէին։ Օրէնք չկար, որ այս ոճրագործները փտարուէին, այնպէս որ անոնց մասին կատարուած գիտուածները կը մնային դեսպանատանց դիւաններուն մէջ։

Սկսայ քննել բոլոր այդ պատմութիւնները։ Մէկիկ մէկիկ կը զննէի դիւանաթուղթերը։ Միեւնոյն ատեն սկսայ լրտեսել եւ գաղտօրէն հետապնդել հրոսախումբին շարժումները։

Դիպուած մը դիւրացուց գործս։

Թաթավլայի մօտ հարուստ մարդ մը մեռաւ եւ իր ամբողջ հարստութիւնը ձգեց որդւոյն, որմէ զատ ուրիշ ժառանգորդ չունէր։

Այս երիտասարդը օր մը, ուշ ատեն, իր ընկերներէն հրաւէր մը կը ստանայ զբօսանքի համար։ Ընկերները կառք մըն ալ ղրկած էին։ Երիտասարդը կը նստի կառքին մէջ։ Կառքը Թաթավլայի պողոտային եւեւի փողոցէն անցած ատեն, դիմակաւոր երեք հոգի կը ցատկեն կառքին մէջ։ Կառքը կը շարունակէ ճամբան։ Երիտասարդը հասկնալով որ թակարդի մէջ ինկած է,կ'ուզէ պոռալ։ Սակայն դիմակաւորները ատրճանակով ու սուրով կը սպառնան։

— Եթէ բառ մը արտասանես, գանկդ կը պայթեցնենք։

Ու աչքերն ալ կը կապեն։ Կ'անցնին ամայի փողոցներէն ու ի վերջոյ կը մտնեն տունէ մը ներս։ Այնտեղէն նամակ մը կը ղրկեն երիտասարդին մօրը, փրկագին պահանջելով անկէ։ Այսպիսի յարձակում մը, որ միայն լեռներու մէջ կը կատարուի, Բերայի փողոցներուն մէջ, տեղացի եւ օտա[ր] ղովուրղի մը աչքերուն առջեւ գործուելով, մեծ յուզում կը պատ[ճառէր] բոլորին։

Այս դէպքը քննութեան խնդիր մը դարձաւ ինծի համար։ Նախ ա[ն]ժեշտ էր խաղաղեցնել ժողովուրդին ջիղերը։ Ապտիւլ Համիտ շարունա[կ] թիկնապահները մօտս ղրկելով, կը հարցնէր թէ ի՛նչ էր ծրագիրս։ [Ն]աեւ անհրաժեշտ էր օտարականներու առջեւ բարձր պահել կառավար[ութեան] պատիւը։

Խիստ քննութիւն եւ հետապնդութիւն հրամայեցի։ Այդ գործին մտցուցի միայն պարկեշտ եւ մաքուր մարդիկ։ Առտու մը դիմակաւո[ր] աւազակները նոյն ճամբով եւ նոյն եղանակով երիտասարդը բերին իր տանը մօտիկը։ Մօտս հրաւիրեցի այս երիտասարդը, որ հարուստ փորձանքին հանդիպած էր։

— Ինչո՞ւ առեւանգեցին քեզ։

— Հայրս հարստութիւն մը թողուց ինծի։ Ազգականներէս մէկը Եւրոպայի մէջ կատարեալ կրթութեան տիրացաւ, Եւրոպայի եւ Պոլս[ոյ] ունեցածը չունեցածը հատցուց, ի վերջոյ ժառանգած հարստութենէս առնելու նպատակով՝ ահաբեկիչներուն դիմեց, անոնք ալ...

— Հաստա՞տ է կարծիքդ։

— Ճշմարտութիւն է։ Որովհետեւ քանի մը անգամ տեսայ որ հրոսապետին հետ տաք տաք կը խորհրդակցէր։

Անընդհատ շարունակեցի հետապնդութիւնը։ Հրոսախումբը, երբ որ լուրջ հանգամանք մը ստացաւ հետապնդութիւնը, սպառնալիք ինծի։ կը հրաւիրէր որ դադրեցնէի հետապնդութիւնը։ Օր մըն ալ Հոլմսի հերոսներուն վիճակին մէջ գտայ ինքզինքս։ Գրպանիս մէջ նամակ մը գտայ։ Ո՞վ դրած էր այդ նամակը։ Բայց, ֆրանսերէն գրուած էր՝ չհրաժարէի հետապնդելէ զիրենք, կը սպառնային զիս սպաննել։

(Շար[.]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
18 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1676

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրքերն ու Պարսիկները վերջին վճռական ձեռնարկները կը կատարեն, Արարատը բացարձակ լռութեան դատապարտելու համար:

Վերջերս լուր տարածուեցաւ թէ սպաննուած է նաեւ Արարատի ապստամբութեան բուն վարիչը, Իհսան Թէլլօ (Բրօ), իր զինակիցներուն հետ:

Անկախ այս լուրէն, որ հաստատման կը կարօտի, Արարատի Քիւրտերը ծանր ճգնաժամի մը մատնուած էին վերջին ամիսներու ընթացքին:

Թէհրանի կառավարութիւնը ամէն բանէ վեր դասելով իր դրացիներուն բարեկամութիւնը, անխնայ մաքրեց սահմանամերձ շրջաններու քիւրտ բնակչութիւնը: Տուաւ ամէն դիւրութիւն, որպէսզի Թուրքերն ալ իրենց կարգին մահացու հարուած մը իջեցնեն ապստամբութեան փառարանին:

Իսկ խորհրդային իշխանութեան դիրքը մեկնութեան չի կարօտիր արդէն: Առաջին օրէն իսկ, Մոսկուան թշնամական, յարձակողական դիրք մը բռնեց քրտական— հակաթուրք— շարժման դէմ: Եւ ոչ միայն զէնք, այլեւ զինուոր տրամադրեց Թուրք «արգաւաշ»ներուն:

Ուրեմն, Պարսկաստան քանդեց թիկունքը, անկարելի դարձնելով պարենաւորումը. իսկ Թուրքն ու Ռուսը լրացուցին մնացեալը: Արարատցիները պէտք է խելագարած ըլլային, ճակատ բռնելու համար միանգամայն երեք ուժերու դէմ:

Քրտական շարժման վարիչները ոչ մէկ ատեն խնդիր ունեցած են Պարսկաստանի եւ Ռուսաստանի հետ: Թուրքերը եւ Ռուսերը ուզեցին որ անոնք զէնքը ուղղեն Իրանի եւ Իրաքի դէմ, բայց մերժեցին:

Անցեալ տարի, երբ Ռուսերուն եւ Պարսիկներուն գործօն աջակցութեամբ, Թուրքերը յաջողեցան կաշկանդել Արարատը, չգոհացան այդ ատեն յաղթանակով, եւ բան-գործ ըրին Քիւրտերը գրգռել Պարսկաստանի դէմ:

Այս քաղաքականութիւնը կը շարունակուի մինչեւ այսօր, հակառակ Պարսկաստանի այնքան բարեացակամ տրամադրութեանց: Եւ Քիւրտերը լուրջ տագնապ մը կ'անցընեն:

Արդարեւ, Թրքական սահմանին վրայ, քանի մը քիւրտ աշիրէթապետներ ուղղակի Թրքական թակարդն ինկած են, եւ կը դառնեն ոչ միայն Իրանի, այլեւ իրենց հայրենակիցներուն դէմ:

Անոնք անխնայ կը հարստահարեն քիւրտ գիւղացիները, և կը սպաննեն սուրէ անցընել դիմադրողները: Թրքական կառավարութիւնը ամսական եւ պարգեւ կապած է այս դաւաճաններուն, եւ զանոնք օժտած՝ զանազան լիազօրութիւններով: Միւս կողմէ, իր կարգին կը շարունակէ ահ ու սարսափի քաղաքականութիւնը: Տեղ մը սիրաշահելով, տեղ մը սպաննելով, կ'ուզէ մարել ապստամբական տրամադրութիւնները:

Այս բոլորէն չի հետեւիր թէ քրտական շարժումը հաշուեյարդարի ենթարկուած է:

Տագնապ մը կ'անցընէ շարժումը, բայց չէ մարած:

Արարատը մէկ խարիսխն էր միայն, եւ լուրջ դեր կատարեց, շնորհիւ իր անմատչելի բարձունքներուն: Բայց Արարատէն տարբեր վառարաններ ալ կան, որ տակաւին մտահոգութիւն կը պատճառեն Էնկիւրիի: Մուշի, Սասունի, Վանի եւ Տիգրանակերտի շրջաններուն մէջ, միշտ ալ կը գործեն քրտական զինախումբեր: Անոնց մէկը վերջերս բռնած էր պետական ծերակատարը, եւ մինչեւ այսօր կը մնայ անյայտ:

Մէկ խօսքով, Էնկիւրի ի զուր կը կարծէ թէ ամէն ինչ վերջացած է եւ կը մնայ միայն գաղթականներ տեղաւորել «Արեւելեան նահանգներ»ուն մէջ:

Քրտական արիւնը գետի պէս կը հոսի 1925էն ի վեր, եւ այդ էն անդունդ մը բացուած է երկու ցեղերուն միջեւ: Քիւրտերը կրեցին եւ դեռ կը կրեն այն բոլոր զարհուրանքները զորս միայն Հայերուն սահմանուած կը կարծէին, գործնապէս մասնակցելով բոլոր բարբարոսութեանց:

Ցեղոյ, կա՛յ, վերջապէս, քրտական հոսանք մը, որ կ'ըմբռնէ թէ մէկ ելք ունի,— ազատութիւն Թրքական լուծէն:

Այդ հոսանքը զօրացած է 1925էն ի վեր, երբ տեղի ունեցաւ Շէյխ Սայիտի տարերային շարժումը: Հակառակ բոլոր պարտութիւններուն, եւ ընդհակառակն անոնց հետեւանքով, հետզհետէ կը ծաւալի զարնելու եւ զարնուելու գաղափարը: Քիւրտերուն համար ալ ձգուած է վիճակը.— Մահ կամ Ազատութիւն:

Անշուշտ հինգ տարին բաւական չէ, բոլորովին հասունցնելու համար: Վրիպումներ եւ յուսախաբութիւններ միշտ ալ պիտի պատահին, մանաւանդ սա դժոխային պայմաններուն մէջ, երբ չկայ արտաքին օժանդակութեան ո՛ր եւէ յոյս: Ո՛ր է օտար, զօրաւոր յենարան: Երբ ամէն պետութիւն կծկուած է իր պատեանին մէջ, եւ հարիւր հազարներու մահը անգամ տառապանքը ոչ իսկ հեռագրի կը հանդիպի:

Ազատագրական բոլոր շարժումներն ալ ծաւալած են փոքրիկ կորիզներով: Եւ Քիւրտերը ունին այդ կորիզները:

Շ.

ԱԹԷՆՔԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՅՈՅՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

Յունական Էթնոս թերթը խմբագրական քրոնիկներու մէջ կը գրէ.—

Ֆիքսի եւ Գացիփոտիուիգաղթակայաններու բժիշկներէն 5 հոգի նախաձեռնութիւն մը ունեցան որ իրենց պատիւ կը բերէ: Առողջապահական նախարար Պ. Փափասէն դիմումով մը խնդրած են հետաքրքրուիլ հիւանդութեանց օճախ հանդիսացող այս շրջաններով, որ հետեւեալն է:

Լիսիմաքու եւ Ալօփէքիսի փողոցներուն միջեւ գտնուած բաց ջուրի ճամբան, Իլիսիայէն մինչեւ Վուիաղմէնի փողոցը կը գործածուի իբրեւ աղտաքնոց, ուր կը նետուին սատկած կենդանիներ եւ ամէն տեսակ աղտեղութիւններ:

Հայերու Տէրկունթի (Ֆիքս) գաղթակայանը մեր ցեղի քաղաքակրթութեան արատ մըն է, Սինկրուի պողոտային վրայ, օտար զբօսաշրջիկներու տեսողութեան առջեւ, կը կազմէ վտանգ մը շրջակայքի եւ թէ ամբողջ քաղաքի առողջութեան համար:

Գացիփոտուի, Ն. Իզմիրնիի եւ Տէրկունթիի միջեւ գտնուող մասը աննկարագրելի կերպով աղտեղութեան վայր մըն է, հակառակ որ կը գտնուի քաղաքին յատակագիծին մէջ:

Վերեւի բժիշկները կը խնդրեն նախարարէն, անձամբ այցելել երեք գաղթակայանները, տեսնելու համար թշուառ վիճակը: Պ. Նախարարը որոշած է այս երեկոյ անոնց հետ տեսնուիլ, միշտ պատրաստ գործակցելու գաղթակայանի բժիշկներուն հետ, որոնք կ'ուզեն աջակցիլ իր գործին:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Առաջին անգամ ըլլալով, Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով, համահելլենական մրցումներուն պիտի մասնակցին Միքայէլ Շիրինեան 5000 եւ 10,000 մեդր վազքի. իսկ հարաւային Յունաստանի մրցումներուն պիտի մասնակցին Պօղոս Օղլուխեան մէկ եւ երեք քայլ, Ռուբէն Թէրզեան բարձրութիւն, խաչիկ Ունճեան 400 եւ 800ի, Օննիկ Թորոսեան 100 եւ 200ի:

ԹՈՒՐՔԻԱ Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ՄՏՆԷ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Աթէնքի մէջ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Թուրքիոյ վարչապետ Ըսմէթ փաշան եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյը փայլուն կերպով ընդունելու համար:

Աթէնքի թերթերը դրուատալից տողեր կը նուիրեն Թէվֆիք Րիւշտի պէյի, հելլէնեւթուրք տարակարծութիւնը հարթելու մասին, Ժընեւի մէջ ըրած բարեկամական ջանքերուն համար:

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Աթէնքի Հեռագրական Գործակալութեան Ժընեւի թղթակցին յայտարարած է թէ Ժողովուրդներու փոխանակութենէն վերջ, Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութեանց խնդիրը կարգադրուած է արդէն: Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մուտքի մասին եղած հարցումին պատասխանելով, արտաքին գործավարը ըսած է. «Հելլէն եւ թուրք տարակարծութիւնը հարթուելէն վերջ, այս անդամակցութիւնը պիտի ապահովուի»:

*
* *

Վարչապետ Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի այցելութեան առթիւ, Պոլսէն Աթէնք ճամբորդութիւն մը պիտի կազմակերպուի: Ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի Ռոմանիա շոգենաւով որ սեպտ. 21ին Պոլսէն պիտի մեկնի եւ 30ին պիտի դառնայ: Այս կերպով, ճամբորդութեան մասնակցողները եօթն օր պիտի մնան Աթէնք եւ ներկայ պիտի ըլլան Ըսմէթ փաշայի եղած դիմաւորման հանդէսներուն:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

Չինաստանի կառավարութեան պաշտօնական մէկ գեկոյցին համաձայն, 80 միլիոն բնակչութիւն վնասուած է վերջին ողողումներէն: Ժողովուրդին պարենաւորումը ապահովելու համար, Ամերիկայէն գնուած ցորենը անբաւարար նկատուած ըլլալով, որոշուած է բրինձ գնել Հնդկաստանէն, Անամէն եւ Սիամէն:

Կարգ մը վայրերու մէջ, համաճարակ ծագած է:

ԵՏՆԱ ՀՐԱԲՈՒԽԸ ԿԸ ԲՈՐԲՈՔԻ

Ետնա հրաբուխը սկսած է բորբոքիլ: Նկատի ունենալով խառնարանէն բարձրացող ծուխի ամպերուն կարմրորակ գոյնը, կը նախատեսուի մօտալուտ բորբոքում մը, լաւայի ժայթքումով:

ՌՈՒՍԵԻԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Թուրքեւռուս առեւտրական պայմանագրութեան համաձայն, խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութիւնը սկսած է գնումներ ընել Իզմիրէն: Առաջին առթիւ, Ռուսերը 2000 թոնօ «փալամուտ»ի փոշի գնած եւ շոգենաւ բեռցուցած են:

Առեւտրական ներկայացուցիչը շփումներ կը կատարէ այդ տեղի համագործակցականին եւ վաճառականներուն հետ: Խորհրդային ներկայացուցիչը անկէ առաջ, Տիքիլի, Այվալըգ եւ Պիւրհանիէ գացած եւ երկրագործներուն հետ տեսնուած էր:

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, այս շաբթուան ընթացքին Իզմիրի շրջանակէն առատ արտածում պիտի ըլլայ դէպի Ռուսիա: Արտածուելիք ապրանքներուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը բռնեն չամիչն ու թուզը:

Միւս կողմէ խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցիչը Երկրագործական դրամատան հետ շփումներ ունեցած է 91 օր պայմանաժամով փոխատուութեանց շուրջ, բայց համաձայնութիւն չէ գոյացած: Բայց եւ այնպէս, համագործակցականն ու կարգ մը վաճառականներ 91 օր պայմանաժամով վաճառում ընելու յանձնառու եղած են:

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Աւստրիոյ վերջին ըմբոստութեան վրայ, կառավարութիւնը որոշած է խորհրդարանին ներկայացնել օրինագիծ մը, պահանջելով քաղաքական զինեալ կազմակերպութեանց լուծումը:

Ըմբոստութեան ղեկավարը Տօքթ. Ֆրիմէր որ յաջողեր էր Սերպիա ապաստանիլ, արտօնութիւն ստացած է բնակելու Իտալիոյ մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ԱՆԳԼ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՆ ՄԷՋ

ՊԱՏՃԱՌԸ ԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒ ՆՈՒԱԶՈՒՄՆ Է

Անգլիոյ Ատլանտեանի Նաւատորմը որ հաւաքուեր էր Սկովտիոյ Ինվէրկորտոն նաւահանգիստը, ստիպուեցաւ դադրեցնել ռազմափորձերը, նաւազներու եւ ծովային զինուորներու ըմբոստութեան հետեւանքով: Պատճառը թոշակներու նուազումն է, համաձայն կառավարութեան նիւթական ծրագրին:

Դէպքին մասին, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին: Երբ Ատլանտեանի Նաւատորմը հաւաքուեցաւ Սկովտիոյ նաւահանգիստը, նաւազներուն մէջ դժգոհութեան շարժում մը ծայր տուաւ, ընդդէմ թոշակներու նուազման: Կիրակի օր, բողոքի հաւաքոյթներ կատարեցին նաւազները, ինչպէս նաեւ երկուշաբթի երեկոյ:

Նախորդ առտու, նաւային սովորական աշխատանքները կատարելէ վերջ, նաւազները ցոյց տալու համար իրենց հաւատարմական զգացումները, երեք անգամ «կեցցէ՛» աղաղակեցին ի պատիւ Թագաւորին, բայց երբ խարիսխ վերցնելու նշանը տրուեցաւ, ո՛չ մէկ նաւազ տեղէն շարժեցաւ:

Հասկցուեցաւ որ նաւատորմը չէր կրնար մեկնիլ: Ծովակալը անթելով նաւահանգիստ կանչեց 4 մարտանաւեր, որոնք բացը կը գտնուէին եւ անհրաժեշտ որոշումները տալու եւ միջոցներ ձեռք առնելու համար, օդանաւով մեկնեցաւ Լոնտոն: Սպաները յորդորած են իրենց նաւազները որ շարունակեն սպասարկութիւնը: Սակայն, հնազանդող չէ եղած: Երէկ գիշեր միայն, պահանջները գոհացնելու դիտումով՝ տրուած պաշտօնական հաւաստիքներուն վրայ, նաւազները վերսկսած են աշխատիլ:

Կանտի Աշխատաւորականներուն առջեւ

Կանտի ճառ մը խօսեցաւ աշխատաւորական երեսփոխաններու հաւաքոյթին մէջ, բացատրելու համար իր առաքելութեան նպատակները.— Ստանալ Հնդկաստանի կատարեալ անկախութիւնը: Շեշտեց մասնաւորաբար թէ հնդկական համագումարին կողմէ իրեն տրուած լիազօրութիւնը եւ հնդիկ ժողովուրդին վստահութիւնը իրեն հանդէպ, թոյլ չեն տար որ որեւէ զիջում ընէ այս կէտին մէջ:

Կանտի, որոշած է այս շաբթու վերջը Լանքաշիր երթալ, եթէ կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւնները թոյլ տան: Այս ճամբորդութեան նպատակն է տեսակցիլ գործատէրերու հետ:

Հրապարակային կարգ մը հաւաքոյթներ կը պատրաստուին, առիթ տալու համար Կանտիի որ խօսք առնէ:

Ժընեւի աշխատանքները

Ազգերու Դաշնակցութեան քաղաքական յանձնախումբը առանց վիճաբանութեան քուէարկեց բանաձեւ մը, որ կ'ապահովէ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին գոյութիւնը եւ անոր աշխատանքի շարունակումը:

Այս բանաձեւին քուէարկումէն վերջ, յանձնախումբը զբաղեցաւ փոքրամասնութեանց հարցով: Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Քուրցիուս պաշտպանեց այն տեսակէտը թէ փոքրամասնութիւններու հարցը պէտք է ստանայ իրական եւ տեւական ձեւ մը: Ի վերջոյ հարցին քննութիւնը յանձնուեցաւ տեղեկաբերի մը:

Զինաթափութեան յանձնախումբը զբաղեցաւ պատերազմը արգիլելու համար ներկայացուած առաջարկներով եւ միջոցներով: Իսկ ելմտական յանձնախումբը կը շարունակէ քննել Աւստրիոյ ելմտական կացութիւնը:

Ամերիկայի տնտեսական տագնապը

Նիւ-Ճըրսիի մէջ 4 դրամատուններ դադրեցուցին վճարումները 11 միլիոն տոլարի բացով: Այս սնանկութեանց պատճառն է Նիւ-Եորքի 4 դրամատուններու սնանկութիւնը, որոնց յանձնած էին 15 միլիոն տոլարի աւանդ մը:

Ճարտարարուեստական ձեռնարկներու մէջ եւս, սնանկութիւնները յաճախադէպ են: Այս տարուան ընթացքին, ցարդ 680 դրամատուններ փակած են իրենց դռները, 455 միլիոն տոլարի բացով:

Թուրքիա Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Քիչ անդին, լուր մը Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքի մասին: Այս առթիւ պոլսական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ, Ժընեւի կարգ մը շրջանակներուն հետ, Թուրքիոյ արտաքին նախարարին ունեցած շփումներու հետեւանքով, Թրքական «Միլլիյէթ» թերթը Ժընեւէն ստացած է հեռագիր մը. Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մուտքին մասին: Թրքական թերթը կը գրէ այս առթիւ.— Թուրքիոյ մասնակցութիւնը սխալմամբ կը նկատուի իբր դէմ խորհրդային կառավարութեան ձգտումներուն: Խորհր. կառավարութիւնը հաճոյքով պիտի դիտէ բարեկամ Թուրք ազգին անդամակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՍԻՈՅ ՏԻՐԱԿԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎՐԱՅ

Ստորեւ, Թուրքեւռուս յարաբերութեանց մասին, գլխաւոր հատուածները թղթակցութեան մը, գրուած «Ցէպա»ի Պոլսոյ թղթակցին կողմէ, Թուրքեւռուս առեւտրական դաշինքի հրապարակման առթիւ։ Դաշինքը կնքուած էր մարտ 16ին եւ ցարդ, անոր տրամադրութիւնները գաղտնի կը պահուէին։

... Մամուլը, առանց խնայելու կը յարձակէր խորհրդային վաճառամարտին վրայ։ Առանց տատամսելու, դատարանները կը դատապարտէին համայնավարները, Թուրքիոյ պահանջատէրներուն հետ, բանակցութիւններ պիտի սկսէին եւ երկու կողմէ, հաշտարար տրամադրութիւններ ցոյց կը տրուէին. գոնէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը այդպէս կը վստահեցնէր։ Իրաք խստօրէն կը գործէր Քիւրտերուն դէմ, հոգատար պետութեան թոյլտուութեամբ, եւ Էնկիւրի, գոհ էր ատկից։ Աթէնները այցելութիւնը Անատոլուցիներուն մէջ կ'արթնցնէր Անգլիոյ հետ համաձայնութեան մը թրքական երազը։ Դեռ աւելին, հեռու վարանելէ նոր կնքուած առեւտրական դաշնագիրը, Թուրք կառավարութիւնը կը պնդէր դաշնագրին մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ մտցնելու վրայ։ Մարտ 16ին, անոր ստորագրումէն քանի մը ժամ յետոյ, նոյն իսկ, նեղսրտութիւն ցոյց տուած էր։ Այդ թուականը կը զուգադիպէր Թուրքեւխորհրդային բարեկամական դաշինքի 10րդ տարեդարձին։

Ստոյգ է թէ Մոսկուա դժգոհ էր եւ Էնկիւրի մինչեւ յուլիսի կէսը կռուեցաւ, մեղմացնելու համար մարտ 16ի դաշնագրին ամենէն աղիտաբեր յօդուածները։ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան վրայ իր յուլիս 17ի երկար զեկոյցին մէջ, Թեւֆիք Րիւշտի երկարօրէն ծանրացեր էր, տակաւին Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ բաց մնացած ֆրանսական մէկ քանի դպրոցներուն, խաղաղութեան կազմակերպման, զոր ո՛չ ոք մտքէն կ'անցընէր վրդովել Անատոլուի մէջ, Հուվըրի ծրագրին անշահախնդրութեան եւ ազնուութեան վրայ, որ սակայն, ո՛չ մէկ կապ ունէր Թուրքիոյ հետ։

Գալով Թուրքեւխորհրդային առեւտրական դաշնագրին, որ կենսական կարեւորութիւն մը ունէր իր երկրին համար, այդ մասին կը խօսէր, միայն խոստովանելու համար տակաւին չլուծուած կարգ մը տարակարծութիւններ։ Բայց հինգ օր յետոյ, յուլիս 22ին, խորհրդարանական նստաշրջանի վերջին օրուան վերջին ժամուն, երեսփոխաններէն կը խնդրէր վաւերացնել նոյն այս դաշնագիրը, որուն տեղեկանալու պէտք եղած ժամանակը չէր տրուած։ Միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ։ Կիւմիւշխանէի երեսփոխանը բողոքեց սակայն, ընդդէմ «10 վայրկեանի ժամանակին, որ տրուած էր խորհրդարանական յանձնախումբին, այսքան կարեւոր հարց մը ուսումնասիրելու համար»։ Թեւֆիք Րիւշտի գոհացաւ կրկնելով թէ դաշնագիրը մշակուած էր «անհրաժեշտութեանց հիման վրայ, որուն պարտաւոր էին ենթարկուիլ երկու երկիրները»։ Չէին կրնար պահանջել որ խոստովանի միայն իր երկրին պարտադրուած զոհողութիւնները, ոչ ալ տայ բացատրութիւններ՝ այն «անհրաժեշտութեանց» մասին, որոնց առջեւ միայն Թուրքիա պարտաւորուած էր խոնարհիլ։

Ինչպէս պատերազմէն ի վեր կնքուած բոլոր առեւտրական դաշնագրերը, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրն ալ հիմնուած է ամենէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին վրայ։

Բայց արտաքին առեւտուրի վրայ հաստատուած պետական մենաշնորհի գոյութեամբը, միայն խորհրդային իշխանութիւնն է որ իրաւունք ունի արտասահմանի ծախելու ռուսական արտադրութիւնները եւ ուրիշ երկիրներու արտադրութիւնները գնելու։

Ուրեմն, ամենէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքը Ռուսիոյ կուտայ միակողմեան իրաւունքը՝ օգտուելու ուրիշ պետութեանց տրուած բոլոր առաւելութիւններէն, մասնաւորաբար մաքսատուրքի զեղչերէն։ Մոսկուա չէ ստիպուած փոխարէնը տալու։ Խորհրդային Միութիւնն ուրեմն կը մնայ ազատ գնելու կամ չգնելու իր դաշնակցին արտադրութիւնները. գնելու մաս մը, առանց հետաքրքրուելու մնացեալներով եւ այսպէս ի գործ դնելու գերակշիռ ազդեցութիւն մը գիներուն վրայ։ Այսքան աննպաստ անհաւասարութիւն մը դարմանելու համար է որ կ'ուզեն Ռուսիան դնել, առաջուց նշանակուած գիներով եւ որոշ քանակութեամբ ապրանքներ գնելու պարտաւորութեան տակ։ Արդ, առաջին անգամ ըլլալով, Թուրք եւ խորհրդային նոր դաշնագիրը լուռ կը մնայ այս մասին։ Որ եւ է բաժին չի պարտադրեր Ռուսիոյ։ Այսպէս ուրեմն, Մոսկուա ստացած պիտի ըլլայ նպաստաւորեալ ազգի բոլոր առաւելութիւնները, առանց որ եւ է գնում յանձն առնելու այս երկրէն։ Եւ սակայն, ամբողջ տարիներ, Էնկիւրիի մէջ, կը խօսուէր Ռուսիոյ պարտադրուելիք բարձր քանակի մը վրայ։ Խօսքը կ'ըլլար նոյն իսկ կազմելու մնայուն խառն յանձնախումբ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլար ամէն երեք ամիսը անգամ մը, նշանակել վճարելի գինը, իւրաքանչիւր եռամսեայ շրջանի համար։ Ուրիշ յօդուածներ եւս կը հաստատեն Խորհրդ. Միութեան գերակշռութիւնը։

Ամուսնութեան, ապօրէն կամ օրինաւոր զաւակներու, ժառանգութեան կամ մանաւանդ անոր չնջման վերաբերեալ սկզբունքներու մասին՝ պահելով իրենց անհաշտութիւնը, բոլշեւիկները պայման դրած են որ «ընտանեկան իրաւունքի կամ կտակային ժառանգութեան իրաւունքի վերաբերեալ հարցերը, պայմանագիր երկու կողմերուն միջեւ, առանձին պայմանագրութեան մը նիւթ դառնան»։ Այս վերջին յանձնառութիւնը կը հաստատէ թէ այս մասին համաձայնութիւն մը անկարելի եղած է, թէ այս անկարելիութիւնը պիտի մնայ միշտ։

Սակայն 40 հազար Թրքական հպատակ մահմետականներ կան խորհրդային երկրին մէջ։ Կը բնակին ոչ-իսլամ հանրապետութեանց եւ մահմետական հանրապետութեանց՝ այնքա՛ն բոլշեւիկացած քաղաքներուն մէջ։ Անկարողութիւնը զոր ցոյց կուտայ իրենց կառավարութիւնը՝ իրենց ընտանեկան իրաւունքները պաշտպանելու գործին մէջ, պիտի տխրեցնէ զիրենք։ Բայց մանաւանդ, Ռուսիոյ բոլոր մահմետականներուն հիասթափումը աւելի մեծ պիտի ըլլայ։ Էնկիւրիի կառավարութեան հմայքը ատով պիտի կոտրի, որքան չի կարծուիր։ Բոլոր անոնց համար որոնք ծանօթ են բոլշեւիկներու կամքին՝ կոտրելու համար Թուրքիոյ ազդեցութիւնը Ասիոյ մահմետականներուն վրայ, Թուրք հանրապետութիւնը վարկաբեկելու այս նոր փորձը՝ կարեւորութենէ զուրկ չէ։

Բայց մանաւանդ, այլապէս ծանր է խորհրդային առեւտրական պատուիրակին եւ իր երկու օգնականներուն տրուած արտաբնակութեան իրաւունքը եւ մենաշնորհները, համաձայն դաշնագրի 10րդ յօդուածին։ Այս պատուիրակութիւնը ճանչցուած է իբր Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանատան մաս կազմող հաստատութիւն մը։ Նոյն այս առանձնաշնորհները տրուած են Պոլսոյ առեւտրական մասնաճիւղին։ Ասկից զատ, Խորհրդային Միութիւնը իրաւունք կը ստանայ մասնաճիւղեր բանալու Իզմիրի, Տրապիզոնի, Մերսինի, Էրզրումի, Գոնիայի կամ Էսկիշէհիրի մէջ։

Կը բաւէ մատնանշել բոլշեւիկներու պնդումը ազատօրէն իրենց գործակալները հաստատելու Անատոլուի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, մինչեւ վերջին ամիսները, Էնկիւրիի թափած ջանքերը՝ ձախողեցնելու այս ծրագիրը, դատելու համար Մոսկուայի յաջողութիւնը եւ Փոքր-Ասիոյ մէջ, շնորհիւ մանաւանդ յարաճուն թշուառութեան, համայնավար փրոփականտի զարգացումը։ Դաշնագրին մէջ, ուրիշ աննպաստ յօդուածներ ալ կան։ 13րդ յօդուածը խորհրդային կառավարութիւնը զերծ կը կացուցանէ ամէն պատասխանատուութենէ, իր առեւտրական գործակալներուն երբորդ անձնաւորութեանց հետ ունեցած յարաբերութիւններու հետեւանքով։

Թէեւ այս դաշնագրին զուտ առեւտրական եւ քաղաքական հետեւանքներուն միջեւ կարելի չէ կապ մը հաստատել, սակայն տնտեսական հետեւանքները ծանր պիտի ըլլան։ Բացի քարիւղէ, Ռուսիա, Թուրքիոյ կուտայ ձեռագործ ապրանքներ եւ ճարտարարուեստական արտադրութիւններ։ Իսկ Թուրքիոյ արտածումները դէպի Թուրքիա կը սահմանափակուին ձիթախիւղով, չոր պտուղով եւ նախախայրիքով։ Արդ, խորհրդային ամբողջ տնտեսական դրութիւնը կը կայանայ իր արհեստագիտական կազմակերպման ծառայող նիւթեղէնի գնումին եւ սննդեղէնի ներածման բացարձակ սահմանափակման մէջ։

Զգենք որ ռուս ժողովուրդին գնման կարողութիւնը բացարձակապէս ոչինչ է։ Անոր սնունդը իսկ կը խլեն, արտածելու համար։ Անատոլուի մէջ առեւտրական կազմակերպութիւնըստեղծելու համար, բոլշեւիկներու տրուած իրաւունքն ուրեմն, չպիտի աւելցնէ Թրքական արտադրութիւններու սպառումը։ Միմիայն պիտի նպաստէ ռուսական ապրանքներու սպառման եւ այն ալ ոչ իսկ փոխանակութեամբ։

Որքա՜ն մտածէք Անատոլուի թշուառ գիւղացիներուն, այնքան կը զարհուրիք մարտ 16ի դաշնագրին ընթերցումով։

Կարգ մը դիւանագէտներու դիտողութիւններուն պատասխանելով, Թեւֆիք Րիւշտի յաւակնեցաւ փրկութիւն մը գտնել այս դաշնագրին կարճ տեւողութեան մէջ — մէկ տարի։ Ըստ իրեն, բոլշեւիկները զիջող պիտի ըլլան, խուսափելու համար այս դաշնագրին դրժումէն։ Իրեն առարկուեցաւ թէ աւելի դիւրին էր ստորագրութիւնը մերժել, քան թէ ստորագրելէ վերջ, անոր հետեւանքները դադրեցնել։

Կարգ մը ղեկավարներ իրենք զիրենք կը մխիթարեն անով որ Պոլսոյ զրաւման պահուն, տրամադիր էին մաս կազմելու Խորհրդային Միութեան, եթէ Անատոլուն փրկուէր այս գնով։ Նըման տրամաբանութիւն մը կըրնայ հեռուները տանիլ։

Կարելի չէ չհաստատել թէ նաւալին համաձայնագրով եւ առեւտրական նոր դաշնագրով, բոլշեւիկները վերադարձած են 1833ի Հիւնքեար Իսքելէսիի դաշնագրին։ Գոնէ Ցարը այն ատեն կը հաւատէր թէ իր լիազօրները գործեր էին առանց իր հաւանութեան։ Այսուհանդերձ, պէտք եղաւ որ Ֆրանսա քսան տարի աշխատանք թափէ Թուրքերը փրկելու համար սարկութենէ մը, որուն այնքան դիւրութեամբ հաւաներ էին Ռուսիայէն կաշառուած իր ներկայացուցիչները։

Սէն-Փէթէրսպուրկի կառավարութիւնը, կ'օգտուէր 1878ի պատերազմական տուրքերու անվճար մնալէն, ճնշում բանեցնելու համար Սուլթանին վրայ։ Այս միջամտութիւնները ցանցառ էին։ Նիքոլա Բ. Ֆրանսայի խորհուրդին վրայ, զանոնք յետաձգեց 1908ին։ Բոլշեւիկները չունին այս փափկանկատութիւնները։ Թուրքիոյ ազգային տնտեսութիւնը բոլորովին ենթարկած են իրենց քաղաքականութեան։

Բայց Արեւելքի մէջ, ոչ մէկ բանի պէտք է նայիլ եղերական կերպով։ Թուրք ժողովրդային խաւերը արդէն կը խորհին իրենց ճակատագրին վրայ։ Միջին դասակարգը կատարելապէս արթնցած է, ուշադիր, մտահոգ։

Վերականգնում մը անկարելի չէ ռուսական տիրակալութեան դէմ, որ դեռ նոր փաստեց թէ որքան չարաչար կը գործածէ իր գերակշռութիւնը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ.— Վերջին ամիսներուն զգալի մեղմացում կը նշմարուի այն ծանր ու տագնապալի կացութեան մէջ, ուր ինկած էին Մակեդոնիոյ մեր չափահաս որբերը։ Հունձքի եղանակը որոշ շարժում յառաջ բերաւ։ Բարեգործականի կողմէ հարիւր որբերու Ֆրանսա փոխադրութիւնն ալ քիչ մը մեղմացուց տագնապը, ու մնացեալները գէշ աղէկ կը պարկուին առայժմ։ Հոս տեղին է ըսել թէ՝ Բարեգործականը, հարիւրի չափ որբեր Ֆրանսայի ագարակապաններուն մօտ ցրուելով, խիստ աժան գործ մը տեսած եղաւ, անհամապատասխան՝ իր լրջութեան ու տարիքին, որովհետեւ շոգենաւային հասարակ գործակալներ, նոյն եւ աւելի նպաստաւոր պայմաններով աշխատող բազուկներ կը փոխադրեն գործարաններու եւ ագարակապաններու մօտ։ Գիտենք որ աշխատող որբերէն մաս առ մաս պիտի գանձուին իրենց բոլոր ծախքերը, յաւելեալ ու ճոխացեալ։ Հ. Բ. Ը. Միութենէն կը սպասուէր, եւ կը սպասուի, ուրիշ ձեւի կարգադրութիւն։ Հիմնական բուժում։ Հարազատի փարձունք։ Վերջ ի վերջոյ բոլորին մտահոգութիւնն է Ապրիլեան այս կտրիճ սերունդը հայ տեսնել։ Գլխաւոր մտահոգութիւնը ստամոքսը չէ միայն, որովհետեւ, որբերը որոնք երիտասարդ են, իրենց սրտին վրայ քար դնելով կրնային օտարներուն հետ ամուսնանալ ու հոս ալ փորը կուշտ պահել։ Ուրեմն, բուն խնդիրը զանոնք հիմնապէս անդունդէն փրկելուն մէջ կը կայանար։ Ահա թէ ինչու Հ. Բ. Ը. Միութեան կարգադրութիւնը բաղձալի բարելաւում չբերաւ, կարծես բան մը ըրած ըլլալու համար ըրին։ Գոնէ աւելին մեզի յայտնի չէ։

Այսպէս, օրուան հացի տագնապը փարատած է։ Այս պատճառաւ «Յառաջ»ի հանգանակութեան մեծագոյն մասը կը պահուի փառահելի անձի մը մօտ, դարձեալ որբերու օգտին գործածուելու համար։ Որբերը հիմա կը սպասեն որ ճամբայ հանուին այն հաստատուն հանգրուանը, վերջնականապէս հոն արմատ արձակելու համար։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ.— Երկար ու խղճամիտ ուսումնասիրութիւններէ վերջ, Հայ Կարմիր Խաչի Նոր Յունաստանի Շրջանային Վարչութիւնը յաջողած է հիմը դնել մանկապարտէզի մը, որուն վայրն է քաղաքիս մէկ արուարձանը, Նէա Պոլիսի Թաղամասը, ուր հաւաքուած են հարիւրի մօտ հայ ընտանիքներ 40-50 փոքրիկներով՝ 5-8 տարեկան։ Գաղթակայանի պատանիները ամէն առաւօտ արդէն քաղաք կ'իջնեն, Կիւլպօլեան եւ Ազգային վարժարանները յաճախելով։

Արդէն իսկ վարձուած է շէնքը, որ յարմարութիւններ ունի մանկապարտէզի մը համար։ Շուտով կը լրանայ նստարաններու եւ գրասեղաններու շինութիւնը։ Մէկ տարուան համար վարձուած է մանկապարտիզպանուհի մը, ինչպէս նաեւ տնտեսուհի մը՝ փոքրիկներուն հսկելու համար։ Դրենական պիտոյքներու եւ զգեստներու հայթայթումը պիտի ըլլայ Հ. Կ. Խաչի կողմէ։

Գաղթակայանի երիտասարդներէն կազմուած է հոգաբարձութիւն մը, որ իր կարգին խոստացած է մասնակցիլ շէնքի մը վարձքին փոքր չափով մը, ու Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղ մը կազմել, թեթեւցնելու համար Շրջ. Վարչութեան մանկապարտէզին յատկացուած ծախքերը։

Այսպէսով, Հ. Կ. Խաչը կը սկսի մտնել իր բուն դերին մէջ, լոյս տանելով հեռաւոր անկիւնները կծկուած մեր նորահաս մանուկներուն։

Հ. Կ. Խաչի պիտածէն կը հոգայ Ամերիկայի կեդրոնը որ այժմ տեսնելով իր մասնաճիւղին գործունէութիւնը աւելի ուշադրութիւն պիտի դարձնէ, ու Սելանիկն ալ պիտի աշխատի պակասները լրացնելու իր գործունէութեան դաշտը աւելի ընդարձակելով։

ՆԵՐԳԱՂԹ.— Դարձեալ իրարանցումներ ծայր տուած են քաղաքիս մէջ։ Այլեւս պարբերական դարձան ներգաղթի զրոյցները, որոնք մինչեւ այսօր արդիւնք չեն տուած։

Հայաստան կամ այլուր փոխադրելու համար արձանագրութիւններ եղած էին ամիսներ առաջ։ Հակառակ անոր որ անյայտ մարդիկ էին էին արձանագրողները ու յստակ չէր տեղն ու թուականը, դարձեալ գաղթականութեան հարիւրին 90 տոկոսը արձանագրուեցաւ։ Արձանագրութիւններէն յետոյ, կրկին լռութիւն տիրեց, ինչպէս սովորութիւն է։

Այժմ կրկին ծայր տուած է խուճապային իրարանցում մը։ Բազմաթիւ ընտանիքներ շոգիի վրայ կը գտնուին։ Տեղեկութիւնները թերթէ թերթ անցնելով առած են հսկայ համեմատութիւն։ Նախ ըսուեցաւ թէ Յունաստանէն 10,000 անձեր պիտի մեկնին, յետոյ 8000ի իջաւ այդ թիւը։ Շաբաթ մը առաջ կը խօսուէր 2000ի մասին, այսօր մա[..]նաւոր աղբիւրէ կ'իմանամ թէ Սելանիկէն 420 անձեր պիտի ընդունուի[ն] եւ ասոնց համար ոչ թուական որոշ[ու]ած է եւ ոչ ալ պայմաններ։

Երանի թէ այս անգամ, փո[...] աղմուկներէն վերջ, հողի շերտ [...] ցոյց տրուէր եւ յոգնած տարագիրները տեղ մը ունենային կռթնելու։ Հոգ չէ, թող խտրութիւն դնեն ներ[գաղ]թողներուն մէջ, թող խիտ մաղէ անցընեն աշխատաւորութիւնը, բայց թող տանին, այլեւս չօրօրեն քանի անգամ յուսախաբ գաղթականութիւնը։

ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ.— Դժբախտաբար, կազմալոյծ վիճակ [մը] կը ներկայացնէ։

Իր սկզբնական շրջաններուն որոշ շարժում ցոյց տուաւ, բայց հետզհետէ կորսնցնելով հեղինակութիւնը, այսօր մէջտեղը մնացած Թեմական ատեան մը միայն։ Ժողովները յատկացուած են երկարապատում ճառերու, որոնց թմրեցուցիչ ազդեցութեան տակ ունկնդիրները կը քնանան խելօքիկ։

Պ. Կ. Ղազարեանի հրաժարումէն եւ երկու Դաշնակցականներու [...] ուելէն վերջ, այսօր չորրորդ անդամն ալ կը հեռանայ, չկարողանալով հանդուրժել տիրող քմահաճ կարգադրութեանց։

Իրաւ է որ Թեմականը դեռ [...] ամիս եւս միայն կեանք ունի, [բայց] իր կազմութեան շրջանէն մինչեւ այսօր կրնար իրական ու շօշափելի գործեր տեսնել։ Մինչդեռ մրցումի գործերն ալ անտեսուեցան, [...] լուծումի սպասող կարեւոր խնդիրներ առկախ ձգուեցան, եւ ո՛չ մէկ [...] տակար քայլ առնուեցաւ։

Ցաւալի է որ, կարեւոր օր[գան] մը ըլլալու կոչուած այս մարմին խամաճիկ մը դարձաւ, զուրկ [...] հեղինակութենէ։

ՎԱՀԷ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՔԵՍԱՊՑԻՆԵՐԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ԱՆՄԻՏ ԳԱՂԹԻ ՄԸ ՏԽՈՒՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵ[ՐԸ]

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ 28 օգոստ.— Գաղթը մեր կամքէն անկախ չարիք մըն է ներկայիս։ Եւ հասկնալի։

Հարիւրներով եւ հազարներով կը գաղթեն, որովհետեւ տեղ մը չունին, ոտքի տակ, ամուր հող մը որու վրայ, հոգ չէ թէ նիւթական զըրկանքներով, կարենային տեւական կեանք մը հաստատել։ Իրարու ետեւէ կը գաղթեն, որովհետեւ եղածը միշտ օտար է, անհարազատ։

Իսկ Քէսապցինե՞րը։

Միջերկրականի ափերուն, վիթխարի լեռներով ու անդնդախոր ձորերով պաշտպանուած, դարերէ ի վեր հողին ու ջուրին կառչած այս քաջորդիները, որ հիմա ալ տէրն են իրենց հայրենական տան, ու գրեթէ ինքնաբաւ կեանք մը կ'ապրին շատ շատերու բարի նախանձը շարժելով, դժբախտաբար ասոնք ալ կը գաղթեն, կը հեռանան իրենց հայրենիքէն, պանդխտութեան մէջ մաշեցնելով իրենց երիտասարդ ու առողջ կեանքը։

Եւ այս բոլորը յանուն մամոնայի։

Չեմ գիտեր որքանի կը հասնի պանդուխտ Քէսապցիներու թիւը. բայց հեռաւոր Պուէնոս-Այրէսը արդէն կրցած է կլանել շուրջ երկու հարիւրեակ մը երիտասարդներ Քէսապի, Չաթալճըզի, Չինարճըզի, Սեւ Աղբիւրի, Ներքին Գիւղի, Գալատարանի եւ միւս գիւղերու կենսունակ ուժերէն։

Պանդխտութեան գաղափարը ծընունդ է առած 1925էն ի վեր։ Ըստ իրենց՝ Քէսապցիներուն, պատճառներէն մէկն է, ինչ որ Սերգօ աղա (Մղտեսիկեաններէն) կոչուած անհատի մը շուրջ եղած խնդիրը։ Երեւի տակաւին շատ տարիներ պիտի սահին, մինչեւ որ վարժուինք դուրս չելլալ կիրքերուն, եսին ու քէնին։

Եթէ գոնէ այստեղ եղած Քէսապցիները իրենց գիւղերէն մնացած քէնն ու ոխը միասին չբերէին, նորէն ներելի էր։ Դժբախտաբար, ներկայ տնտեսական դժուարին պայմաններուն մէջ ալ, երբ ամենէն չին օգնութիւնը բարիք մըն է, այս հայրենակիցները կը շարու[նա]կեն իրարու հանդէպ մնալ [...] ատելութեամբ ու տեսակ մը [...] խնդիր։

Քանի չունինք համազ[գային] կազմակերպութիւն մը, ընդհա[նուր] մարմին մը, բնական է Հայրենակցական Միութիւնները խոշոր [դեր] կը կատարեն։ Այսպէս օրինակ Պ[...] Նոր-Այրէսի մէջ եղած բազմ[աթիւ] Հայրենակցականները եթէ աչքի [զար]նող գործ մը չեն կրնար ընել, [գոնէ] կին իրենց շրջաններու համար ներկայացնեն տեսակ մը փոխա[դարձ] օգնութեան մանրանկար մը։ [...] գումարներով գոյացած դրամ[ագլուխ] կրնան գործածուիլ նոյն Միութ[եան] պատկանող անդամ կամ նոյնի[...] անդամ հայրենակցին համար։

Դժբախտաբար, Պուէնոս-Այ[րէսի] Քէսապցիները այս ուղղութեամբ ընդհանուր լեզու չեն կրցած գ[տնել], գոնէ իրենց շահուն համար հ[այրե]նակցական մը կազմելու։ Պէտք [եղա]ծ թիւը չէ որ կը պակսի, [...] պահանջուած ուժը։ Ընդհակա[ռակն] գործնական պարագային, Քէսա[պցի]ները կրնային օրինակելի Միու[թիւն] մը դառնալ, օգտակար ըլլալ [ոչ] միայն իրենց, այլեւ ուրիշներու։

Այստեղի Քէսապցիները ընդ[հան]րապէս սեւ աշխատաւորներ են, բանին խմիչքի գործարաններու այսինքն գործերուն ամէնէն գէշ փտանգաւորը։ Նախ որ ամբողջ [տար]ուան մէջ հազիւ քանի մը ամի[ս] միայն գործ ունենան, իսկ [...] կան դէպքեր են մասի, ձեռքի աչքի կորուստը։ Քանի մը տար[ի] առաջ մեր ընկերներէն երիտա[սարդ] Քէսապցի մը կորսնցուց մէկ [...] Գործարանէն դուրս Քէսապ[ցիներ] աւելի քան խեղճ են, փող[ոց] պտըտելով պտուղ եւն. կը [ծախեն] եւ հազիւ կրնան ծայրը ծայր[ին] բել։ Բնականէն Քէսապցիները ու բնութեան մարդ ըլլալով

կրնար խրախուսել ամերիկեան առօրեայ պայքարի միջոցները. որպզօրէն կը մաշուին։ Շատերը տակաւին շատ երիտասարդ տարիքին մէջ կը գտնուին, կարօտ՝ ընտանեկան կեանքի, ծնողական գուրգուրանքի։ Ուղղակի ցաւալի է տեսնել թէ ինչպէս օրուան դժոխային աշխատանքներէն վերջ, ամբողջապէս ուժասպառ, կը վերադառնան որեւէ կեղտոտ, խոնաւ ու անօդ խշտեակ մը, գիշերը անցընելու միւս օր նորէն նոյն տաժանելի կեանքը շարունակելու։

Գիտեմ շատերը, որ վերադարձի համար պատրաստ են շատ մը զոհողութիւններ ընել, բայց դժբախտաբար պայմանները չեն ներեր նոյն իսկ երկարատեւ աշխատանքներէն վերջ նաւի տոմսակ մը ձեռք բերելու։ Իսկ բազմաթիւ են այն երիտասարդները որ փարակուած տեսակ մը սնապարծութեամբ, չեն գիջիր պարապ գրպանով հայրենի տունը վերադառնալ։ Տեսակ մը հին երազ կամ հասկացողութիւն է, որ «Ամերիկացին» Ամերիկայէն վերադարձած ատեն, ապահով ապագայ մը պէտք է ունենայ։ Հին, շատ հին պատմութիւն է այս։ Այժմ այն երիտասարդը որ տղիտօրէն կը յամառի հեռու մնալ հայրենի հողէն, վերջըվերջը հարստութեան փոխարէն ծերունի ծնողքին պիտի տանի հիւծուած մարմին մը, տարիներու բեռին տակ վաղաժամ մաշուած, ուժաթափ գոյութիւն մը։

Կան շատեր ալ որ կեանքի հակառակ հոսանքին մէջ իյնալով, օրըօրին կորուստի կը մատնուին, կը մոռնան ծնողքը եւ ընտանիքն ու երէկի վառ հայրենասիրութիւնը։ Այսպիսիները կը դադրին ոչ միայն հայ ժողովուրդին մաս կազմելէ, այլեւ իրենց ծնողներու զաւակն ըլլալէ, Բէսապցի մնալէ։

Բոլոր պարագաներն ալ կուգան հաստատելու որ գոնէ Բէսապցիներու արտագաղթը աններելի է։

Մենք առով իսկ կ'ուզենք Բէսապցի կարգ մը ընտանիքներու, մանաւանդ ծերունի ծնողներու լուրջ ուշադրութեան յանձնել որ օր առաջ մտածեն, միջոցներ ձեռք առնեն իրենց զաւակները տուն վերադարձնելու։ Եթէ կ'ուզեն որ իրենց իսկ միակ մխիթարութիւնը հայ եւ առողջ ըլլայ, պէտք է շուտով պատեհութիւն ընծայել հայրենի առատ օդն ու ջուրը վայելելու։

Երբեք ալ անօթ չպիտի ըլլայ, եթէ Բէսապցի ծնողները իրենք նաւի տոմսակ ուղարկեն պանդուխտ զաւակի վերադարձի համար։ Ասոր պատողներ ալ շատ են, թէեւ չեն գիջիր խոստովանիլ։

Բէսապցիներու մէջ իբրեւ բացառութիւն կարելի է համարել Պ. Երուանդ Կէվէրէկեան որ դերձակութեամբ կրցած է ինքզինքը իր հայրենակիցներէն աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ դնել։ Իբրեւ Բէսապցի աչքի կ'իյնան Նիրա-

կոսեան եղբայրք։ Մեծ եղբայրը, Հենրի Նոֆեր, իր ժամանակին մասնակցած է օթօներու մրցումներուն՝ ուր շահած է առաջնակարգ մրցանակ, ու անկէ վերջ այդ ճիւղի վրայ գործեր ընելով, հիմ դրած են խոշոր հարստութեան մը։ Ինչպէս անունն ալ արդէն ցոյց կուտայ, ամբողջապէս ապազգայնացած են եւ օտար ամուսնութեամբ ի սպառ կտրած են իրենց կապերը եւ հայրենակիցներու, ինչպէս նաեւ հայ իրականութեան հետ։

Ս. ԹԻԻԼԵՆՑ

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.— *Համեստ իր մարզական արդիւնքներով, բայց իր ստեղծած խանդավառութեամբ իսկապէս ոգեւորիչ էր ռումանահայ մրցահանդէսը, զոր անցեալ կիրակի կազմակերպած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. Վարչութիւնը, մասնակցութեան հրաւիրելով ոչ միայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ շրջանի մարզիկները, այլեւ մրցորդներ արտասահմանէն, եւ հայ մարզական կեանքի մէջ նորութիւն մը ստեղծելով այսպէս։ Սոյն հրաւէրին սիրով պատասխանած էր Պոլսոյ Նոր-Շիշլի Միութիւնը, ղրկելով էր մարզիկներէն 10ը, առաջնորդութեամբ Պ. Թիւթիւնճեանի։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկարիոյ Շրջանը, որ պատրաստուած էր ինք եւս ղրկելու իր լաւագոյն մարզիկները, վերջին պահուն զրկուեցաւ այդ հնարաւորութենէն, իր կամքէն բոլորովին անկախ պատճառներով։*

Մրցումները տեղի ունեցան Ռումէն Մարմնակրթութեան Ազգային Հիմնարկութեան (O. N. E. F.) *փառաւոր մրցադաշտին վրայ՝ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Մրցումներուն տեւողութեան, ինչպէս նաեւ տողանցքի միջոցին կը նուագէր զինուորական ընտիր նուագախումբ մը։ Կը նախագահէր Առաջնորդ Յուսիկ արք. Զօհրապեան, իր շուրջը ունենալով կաթոլիկ Հայերու Առաջնորդ Հ. Սահակ Կոգեան, ինչպէս նաեւ Ցրուժօսայի ժողովրդապետ Հ. Մկրտիչ Պօտուրեան։ Կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուքրէշի սկաուտները։* O. N. E. F.*ի տնօրէնութիւնը կազմակերպիչներուն տրամադրութեան տակ դրած էր ինչ որ անհրաժեշտ էր օրուան համար, դատաւոր, պահակ, եւն., եւ որեւէ ջանք չէր խնայած մրցումներու կանոնաւորութեան համար։*

Մրցումները սկսան առտուան ժամը 10ին։ Առտուան մրցումները վերապահուած էին բացառապէս փոքրերուն, որովհետեւ Նոր-Շիշլիի մարզիկները հազիւ կէսօրին պիտի հասնէին Պուքրէշ, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուքրէշի մասնաճիւղին ֆութպոլի խումբը առաւօտուն կը մրցէր Լուքա Նիքուլէսքու խումբին հետ, որուն յաղթեց 1ի դէմ 5ով։

Բուն մրցումները սկսան կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին եւ տեւեցին մինչեւ 6.30։ Ժամը 4ին տեղի ունեցաւ տողանցքը, մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուքրէշի մասնաճիւղի սկաուտներուն, որոնց կը հետեւէին օրուան մրցորդները։ Տողանցքին մասնակցողները անցան պատւոյ պատշգամին առջեւէն՝ հռոմէական բարեւով ողջունելով ներկաները։

Յաջորդաբար տեղի ունեցան վազքերու (100, 200, 400, 800, 1500 եւ 3000 մեթր), գունտ, սկաւառակ եւ նիզակ նետելու, բարձրութիւն եւ հեռաւորութիւն ցատկելու մրցումներ։

Օրուան ախոյեան հռչակուեցան *Ժիրայր Էքշեան (Նոր Շիշլի), Լեւոն Աղասեան (Նոր Շիշլի) եւ Յարութիւն Ապազեան (Հ. Մ. Ը. Մ. Պուքրէշ), որոնք շահած էին երեք առաջնութիւն։*

Ախոյեան Մասնաճիւղ հռչակուեցաւ *Նոր Շիշլի, որ շահած էր 10 առաջնութիւն, 4 երկրորդ մրցանակ եւ 3 երրորդ մրցանակ։ ընդամէնը 41 կէտ։ Հ. Մ. Ը. Մ. Պուքրէշ շահած էր 4 առաջնութիւն, 5 երկրորդ մրցանակ եւ 4 երրորդ մրցանակ ընդամէնը 26 կէտ։ Հ. Մ. Ը. Մ. Կալաց շահած էր 2 երկրորդ եւ 6 երրորդ մրցանակ, ընդամէնը 10 կէտ։ Հ. Մ. Ը. Մ. Քոսթանցա շահած էր 1 առաջին եւ 3 երկրորդ մրցանակ, ընդամէնը 6 կէտ։*

փոքրերու ախոյեան հռչակուեցան *Ասատուր Թաժասեան եւ Լեւոն Պէօրէքճեան՝ որոնք շահած էին 6ական կէտ։*

Մրցումներու աւարտումէն յետոյ դաշտին վրայ իսկ տեղի ունեցան մրցանակաբաշխութիւնները, թէեւ օդը մթնած էր արդէն։ Բուռն կերպով ծափահարուեցան յաղթականները։ Ի վերջոյ ներկայ բոլոր մարզիկները աւանդական «ըզ-պում»ով ողջունեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Նոր Շիշլին եւ O. N. E. F.*ը։*

Գիշերը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. Վարչութեան կողմէ սեղան մը տրուեցաւ՝ ի պատիւ դաւառի եւ արտասահմանի հիւր մարզիկներուն։ Ներկայ էին նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներ եւ համակիրներ։ Ճաշը անցաւ եղբայրական խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Տեղի ունեցան կարճ ուղերձներ, երգեր եւ արտասանութիւններ։ Բոլոր խօսողներն ալ ի վեր հանեցին մարզանքին բարերար դերը վաղուան սերունդին համար, եւ թելադրեցին որ հետզհետէ աւելի բեղմնաւորուի եւ ուռճանայ մարմնակրթական շարժումը։

**** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Վարչութիւնը 400,000 լէյի գումար մը դրած էր ծանօթ դրամատուն մը, իբրեւ հիմնադրամ մարզադաշտի մը գնման։ Դրամատունը սնանկացած ըլլալով, Վարչութիւնը դիմած է վարչապետ փրոֆ. Եորկայի, որպէսզի ելք մը գտնէ այդ գումարը փրկելու համար։*

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ՛Ն, ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ՛Ն

«Խորհ. Հայաստան» կը հաղորդէ.

Քահանայութենէ կը հրաժարի Դիլիջանի Ջաղխեջ գիւղէն Յովհաննէս Թումանեան։

Տիրացութենէ կը հրաժարին Ապարանի շրջանի Ալիքուչակ գիւղէն Աբրահամ Արաբեան, Թալինի շրջանէն Դաղալու գիւղէն Գուրգէն Յակոբեան, Ապարանի շրջանէն Մուլքի գիւղէն Մաթէոս Գէորգեան։

Մոլլայութենէ կը հրաժարին Ղարաքիլիսայի շրջանէն Սարալ գիւղէն Ալի Օսման օղլու։

Շէյխութենէ կը հրաժարին Ապարանի շրջանէն Ղոնղախսաղ գիւղէն Սայադ, Իսլամ եւ Քամալ Նասիրեանները։

Փիրութենէ կը հրաժարի Ապարանի շրջանէն Ղուլի Բողազ գիւղէն Շամօ Մակոյեան։

ԵՐԵՒԱՆ—ԱՂՍՏԱՓԱ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Ճարտարագէտ Թումանով հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ «Խորհ. Հայաստան» թերթին (25 օգոստոս).

Ներկայիս, հակառակ կարգ մը դժուարութիւններու, (բանուորներու ինքնակամ գործալքութիւն, մատակարարման թերութիւններ եւայլն), Երեւան Աղստափա, ինչպէս նաեւ Ղարաքիլիսա-Դիլիջան երկաթուղիներու հետախուզութեան աշխատանքները շատ յաջող կ'ընթանան։ Այդ աշխատանքները կ'աւարտին հոկտեմբեր 15ին, երբ պիտի կազմուի նախագիծը, ղրկելու համար կեդրոն։ Գծին կառուցումը ամենայն հաւանականութեամբ կը սկսի 1932ին։ Յառաջիկայ տարի այդ նպատակին պիտի ծախսուի 2ու կէս միլիոն րուբլի։ Գծին ընդհանուր երկարութիւնն է 270 քիլոմեթր, որ մօտաւորապէս պիտի արժէ 60-70 միլիոն րուբլի։ Գիծը տնտեսական մեծ նշանակութիւն ունի եւ շահագործման առաջին 5 տարիներու ընթացքին կը վճարէ իր վրայ ծախսուած բոլոր գոհողութիւնները։

Ղարաքիլիսա - Աղստափա գծին կառուցումով նոր թափ մը կը ստանայ Արթիկ-տուֆի արդիւնաբերութիւնը եւ փոխադրութիւնը դէպի Բագու։ Միւս կողմէ գիծը պիտի անցնի տնտեսական խոշոր նշանակութիւն ունեցող շրջաններէ, որոնք անասնապահութեան, անտառամշակութեան զարգացման հեռանկար ունին։

Պղինձը, չէչաքարը, մարմարը եւ դեռ չուսումնասիրուած բազմաթիւ հանածոներ, որոնք առատութեամբ կը գտնուին այդ շրջաններուն մէջ, ուրկէ պիտի անցնի գիծը, վերջապէս Սեւանը իր հարուստ աւազանով, շինութիւնը նախատեսուած ելեկտրակայանները, Արզնիի ու Դիլիջանի ջրաբուժական կայանները աւելի եւս կը բարձրացնեն այդ գիծին տնտեսական նշանակութիւնը, աւելի հրամայական դարձնելով կառուցումը։

Այս գիծին վրայ նախ պիտի բանին շոգեկառքեր, ելեքտրակայաններու շինութենէն յետոյ՝ ելեկտրակառքեր։

Ներկայիս, ինչպէս ըսուեցաւ, հետախուզութեան մէջ են 5 արշաւախումբեր.— Առաջինը Երեւանէն դէպի Սեւան, երկրորդը Սեմիոնովկայէն դէպի Երեւան, երրորդը Ղարաքիլիսայէն դէպի Դիլիջան, միաժամանակ ուսումնասիրելով Նիկիտինայէն մինչեւ Սեմիոնովկա անցնելու կարելիութիւնները, չորրորդ Դիլիջանէն դէպի Աղստափա, հինգերորդը Սեմիոնովկայի լեռնանցքը։ Երկաթուղին այնտեղէն անցընելու մասին երկու տեսակէտ կայ.—Մէկը կ'առաջարկէ Դիլիջանէն միւսը՝ Նիկիտինոյէն, Թայչարուխի վրայով։

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Ռոստովի «Մուրճ - Մանգաղ»ը կը գրէ այս խորագրին տակ.— «Թաբախ, որ սնուցում է թշնամին»։

Թայֆաբազութիւնը, արեան վրէժը, ցեղային ատելութիւնը շատ կը վնասեն մեր գիւղատնտեսական աշխատանքներուն։ Դասակարգային թշնամին, սեփականատէր գիւղացին, ճարպիկ ձեւով մը կ'օգտագործէ անցեալի այդ անիծեալ ժառանգութիւնները։

Հիւսիսային Կովկասի մէջ բազմաթիւ «ազգային փոքրամասնութեան շրջաններ» կան։ Ատոնցմէ է հայկական շրջանը։ Շրջան մըն ալ կայ. որ թէեւ «ազգային փոքրամասնութեան շրջան» չէ պաշտօնապէս, բայց բնակիչներուն համեմատական մեծամասնութիւնը կը կազմեն Հայերը։ Այդ շրջանը Սոչիի շրջանն է։

Այս երկու շրջանի Հայերն ալ Թրքահայաստանէն գաղթած են։ Երկար ատենէ ի վեր կ'ապրին Հիւսիսային Կովկասի մէջ։ Բիչերն են որ իրենց մանկութիւնը ապրած են Թուրքիոյ մէջ։ Սակայն շատ մը սովորութիւններ, պապենական աւանդութիւններ, իրենց հետ բերած՝ մինչեւ այժմ կը պահեն ու կը շարունակեն։ Օրինակ «թայֆաբազութիւնը»։ Ընտանիքներ ու տոհմեր գէծ դէմի կ'ելլեն։ Օրինակ, Սոչիի շրջանէն Վոլկովկա գիւղէն Միկուրեանները թշնամացած են եւ երկու մասի բաժնուած։ Ուրիշ օրինակ մը, Ներքին Լօօ գիւղին մէջ Պետրոսեաններու տոհմը կռիւ յայտարարած է դրացի տոհմին դէմ։ Այսպէս կռիւը հիմա ոչ թէ անհատ անհատի դէմ է, այլ տոհմ տոհմի դէմ, գիւղին կէսը միւս կէսին դէմ։

Կռիւներուն պատճառը «Մուրճ-Մանգաղ» շատ սխալ կը մեկնաբանէ։ Բայց բուն պատճառը շատ թափանցիկ է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՏԷՍԻՆ, 14 սեպտ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Եռագոյն» խումբի նախաձեռնութեամբ եւ ղեկավարութեամբ հանրածանօթ դերասան ընկ. Մ· Մարութեանի՝ տրուեցաւ «Պանք Օթօմանի գրաւումը կամ Սուլթան Համիտ» ցնցող տրաման։ Սօսիէթէ Լիոնէզի թատերասրահը լեցուած էր ծայրէ ծայր։

Խաղին հեղինակ եւ ղեկավար Մ· Մարութեան մեծ յաջողութեամբ տարաւ իր զոյգ բաժինները,—Արմէն Կարոյի եւ Համիտի մէջ։ Խաղարկութիւնը անցաւ շատ յաջող։ Փարիզէն ընկ. Լ· Գեւոնեան, որ ներկայ էր, խանդավառ խօսքերով գըրուատեց «Պանք Օթօման»ի գրաւողները, վեր հանելով անոնց խիզախ քանչիւրի դերն ու արժանիքը մեր յեղափոխական նորագոյն պատմութեան մէջ։

Հանդիսականները հեռացան սրահէն գոհ ու խանդավառ տրամադրութեամբ ժամադրուելով Ա· Ե· Հ. Կարմիր Խաչի հոկտ. 4ի տալիք ներկայացումին,«Սօս եւՎարդիթեր»ի, ղեկավարութեամբ դեր· Թրագօշի։

*** Ներկայացումէն վերջ Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբը տուաւ ընկերաշխմակրական խնջոյք մը ընկեր Օհանեանի սրճարանին մէջ։ Սրահը լեփ-լեցուն էր երիտասարդ ընկեր-ընկերուհիներով, եւ համակիրներով, ոեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Մ· Մարութեան, որ սրամիտ ու հաճելի խօսքերով ստեղծեց խանդավառ մթնոլորտ մը։ Եղան հայրենաշունչ արտասանութիւններ, յեղափոխական ու սիրային երգեր։ Կրկին խօսեցաւ ընկ. Լ· Գեւոնեան, ծանրանալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տէսինի ժողովրդային տան շինութեան եւ անոր օգտակարութեան մասին։

Աճուրդի դրուեցաւ խորոված գառնուկ մը, որմէ գոյացաւ 810 ֆրանք։ Շահեցաւ Պ. Արամ Միրզոյեան, որ գառնուկը նուիրեց ներկաներուն։ Խնջոյքը տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը մէկը։

Լ· Գայաճանեան

ՃՇԴՈՒՄ

Քահանան.— *Կ'ըսէք որ չորս աղջիկ եւ երեք տղայ ունեցած էք, ուրեմն եօթը՝ բոլորը միասին։*

Տիկինը.— *Ո՛չ, Տէր հայր, առանձին առանձին։*

ՀԵՌԱՁԱՅՆ

Անգլիացին (*բարկացած բայց պաղարիւն*).— *Խնդրե՛մ, օրիորդ, ի՞նչ թիւ ուզելու եմ որպէսզի ստանամ Սիթի 1219։*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Առաւօտ լուսացաւ։ Ժամը ...կէսին եկան ըսին, թէ Շուշի ...ապարհէն, Սուլուխի կողմէն ...գան մօտ 100 զօրք։ Ես ըսի ...ցէ՛ք, նայեցէ՛ք, ոտքերնին ...չ ունին հագած, կռնակնին ...պրակ կա՞յ»։ Եկան ըսին թէ՝ ...ոտքերնին տրեխ է, կռնակնին ...պրակ կայ»։ Այդ ճանապար... գիւղի եւ եկեղեցու միջով ...նցնի ու կ'երթայ Էրզրում։ ...Կուրաւուէն Սուլուխ մէկ ժամ ...այնտեղից Ծխաւու մէկ ժամ, ...ն Կուրաւուէն՝ կէս ժամ, ...ն՝ երեք քառորդ ժամ, ...տնավանք՝ կէս ժամ, իսկ ...աւուէն Մուշ հինգ ժամ։

...երան, Մառնավանք, Սու... 1000 հոգի զօրք կը գտ...ն, արեւմուտք կը գտնուին ...ըստանէն գաղթած չարքէու... Ջէրքէզները, հիւսիսային ...ը՝ Ջիբրանցի Համիտիէ ...տներ։

— Ռէս Օհան, — ըսի, — քանի որ դրանց ոտքերը տրեխ կայ, կռնակնին տոպրակ, ուրեմն դրանք ճամբորդ են, գնա՛ շուտ, հիմա նրանք այս գիւղը կը հանգստանան։ Հաց, ջուր, ինչ որ ուզեն՝ բաւարարութիւն տաս եւ ճամբու դնես։

Զօրքերը իջան գիւղի եզերքը ծառերու տակ։ Ռէս Օհանը գնաց նրանց սեր, ժածուն, հաց բաւարարութիւն տուաւ։

Գիւղի մարդկանց պատուիրեցի, որ բոլորը սառնասիրտ պահեն իրենց, գիւղից ոչ ոք չփախնէ, որպէս զի չհասկնան թէ հոս մարդ կայ։

Երկու զինուոր, հացերնին ուտելուց վերջ, կ'երթան գիւղի մէջ գտնուած գեղեցիկ աղբիւրի մօտ։ Աղբիւրի վրայ կը գտնուի մի հարս, կուժը ձեռքին, ջուրը լեցնելու պահին։

Զօրքերը՝ «հա՛րս, հա՛րս» ըսելով՝ կ'ընկնեն նրա ետեւից, որ կուժը թողած կը փախնի դէպի տուն։ Հարսի տան կից գտնուած տան մէջ եղեր է Առաքել-աղայի տասնեակը։ Զօրքի մէկը կ'երթայ կը կենայ հարսի դուռը, իսկ միւսը կը բանայ տղայոց դուռը եւ կը տեսնէ տասնեակը։

Լուր եկաւ ինծի, թէ Առաքել աղայի տասնեակը տեսան։

Ռէս Օհանին ըսի՝ «շուտ վազէ՛, էդ երկու զօրքին կաշառք տուր, կարելի է չխօսան ու գիւղը չաւրուի»։ Մինչ ռէսը հոն գացած է, նոքա ըսած կ'ըլլան իրենց հարիւրապետին։ Հարիւրապետը հրաման կ'ընէ, որ բոլորը պատրաստ ըլլան։ Զօրքի մէկ մասը կը կանգնի դրան դիմացը, պատին ետեւը, իսկ մնացած բոլորը կը բարձրանան տանիքը։

Լուր եկաւ ինծի, թէ տղերքը պաշարուած են։ Ես ըսի՝ «սպասէք, որ բոլորը հոն հաւաքուեն»։ Մեր տասնեակները բոլորը պատրաստ էին։ Ես գնացի պաշարուած տան յետեւը՝ դիտելու, թէ բոլորը հոն հաւաքուա՞ծ են թէ ոչ։ Երբ զօրքի հրացաններու ձայնը ելաւ, մենք ամէն կողմից յարձակուեցինք վրանին։ Զօրքերուց մաս մը, ճարպիկներ, եկեղեցու քովի գերեզմանոցի քարերի ետեւ դիրք բռնեցին։ Զօրապետը ամէնքէն առաջ կը փախչէր։ Մեր կողմից յարձակումը ուժեղ էր։

Նրանք ա՛լ չկրցան դիմանալ։ Հրացանները սիրտ-սրտի էին, երկուքին ողջ բռնեցինք։ Նրանք կը խնդրէին, որ հրացանով սպաննենք։

Կէս ժամ չտեւեց կռիւը, բայց եկեղեցու շուրջը եւ գիւղի մէջ 15 դիակ թափուեցին, մի քանիսը կը խռխռային։ Տղերքը կը վիճէին, թէ ո՞ր մէկիս խանջալը լաւ է, կը փորձէին նրանց վրայ։ 15 հրացան, իրենց դանակներով, 5 ժամացոյց եւ 780 ղրուշ փող, 2000 փամփուշտ իրենց պատրոնդաշներով մնաց մեր ձեռքը։ 780 ղրուշը բաժանեցի զինուորներուն։

Դրօշակը պարզեցին եկեղեցու տանիքը, զանգը կը հնչէր, գիւղի միջեւ եկեղեցու տանիքը դիրքեր շինել տուի։ Իսօն Սըմբատ եւ Պօղոս բռներ էին գիւղի հարաւային կողմը։ Մկօն եւ Հայրաթը արեւելեան, Առաքելը, Աւետիսը, Մէչէտին՝ հիւսիսային, Յովհաննէսը, Ասատուրը, Արամը եւ ուրիշ չորս ընկեր՝ արեւմտեան։ Ես, Մուրատի եւ Գէորգ Չաւուշի հետ, կը պտտէի չորս կողմը եւ կը հսկէի դիրքերի վրայ։ Դիրքերը ղրկեցինք ջուր, տոլմայ, ապուր եւայլն։ Ջուր տաքցրին թէյ պատրաստելու, բայց տոպրակից կորեր էր, մնացեր էր միայն շաքար։

Տղայոց մի մասը կը կռուէր, միւս մասը՝ պար կուգար. ոգեւորութեան չափ չկար։ Ալայ բէկը իր ձիաւորներով եկաւ, բայց շատ հեռուից կ'անցնէր։ Իրենց կողքերը մեզ տուած էին։ Մի ձիաւոր քիչ մը շեղաւ դէպի մեզ, ինքը գիժաւ, ինկաւ, իսկ ձին եկաւ գիւղը։ Էնչափ քրտնած էր, որ ջուրը ոտքերից կը վազէր։

Կռիւը սկսած ատեն, երբ դիրքեր շինել կուտայի, երկու քիւրտ ձիաւոր Սուլուխի կողմէն կուգային։ Չթողի զարնելու։ Նրանք եկան, մօտեցան գիւղին։ Նրանք կարծեր էին, թէ զօրքերը արդէն կոտրեր են Չան ֆէտաները եւ գիւղը գրաւեր, Իսօյին պոռալ տուի էդոնց քիւրտերէն՝ զապիթը ձեզ կը կանչէ։ Մէկը էնտեղից պոռաց.

— Աղա, վալլահ, ես հայ չեմ, քիւրտ եմ»:

— Ես գիտեմ, որ քիւրտ ես, արի՛, քեզ զապիթը կը կանչէ։ Քիւրտերը մօտեցան մի յիսուն քայլի վրայ, Պօղոսն ու Իսօն, թը՛խ, թը՛խ, զարկին սպաննեցին։ Ձիերը փախան չկրցանք բռնել։

Մեր վրայ եկողներն էին, Չէրքէզները։ Ջիբրանցիք եւ հազար հոգի զօրք, ընդամէնը 1400 հոգի։ Լուր հասած էր Մուշ, կուսակալը վերցուցած էր հինգ վաշտ զօրք եւ չորս թնդանօթ, բայց չհասան։ Մեր կողմից կռուողներ էին 38 զինուոր, Ծխաւու Արութը եւ նոյն գիւղացիք, ընդամէնը, ուրեմն, 50 հոգի։

(Շար.)

Փարիզ-Պուքրէշ օդանաւին անկումը

Փարիզ-Պուքրէշ-Պոլիս գծին վրայ, օդանաւ մը որ Պուրժէի կայանէն մեկներ էր նախորդ կէս գիշերէն վերջ, գետին ինկաւ Պալասիթա գիւղին մօտերը, Ռումանիոյ հողին վրայ։ Օդանաւը կրակ առաւ, չորս ճամբորդները այրեցան, ինչպէս նաեւ օդանաւորդը եւ հեռագրի պաշտօնեան։ Անկումին պատճառը կը նկատուի բուռն փոթորիկը։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Փըթիթ Սուրսի ներքնայարկը (Մէթրօ Օտէօն)։ Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն կոմիտէի եւ նոր կոմիտէի ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ, ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹ (միասին).— Վաղը Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8,30ին, Դաշնակցութեան Տան մէջ՝

կը խօսի ընկեր Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ-ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (միասին).— Այս կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 6ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ՝

կը խօսի ընկեր Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին՝

կը խօսի ընկեր Բ. ԳԱՎԷԶԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ-ԳԱՄԲԱՆԻ ՖՐԷԶ.— Երկուշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 7.30ին, ընկ. Վարոյեանի բնակարանին մէջ՝

կը խօսի ընկեր Օ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Այս ժողովներուն կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան «ՌԱԶՄԻԿ» խումբին կողմէ, Տեղի պիտի ունենայ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9.30էն մինչեւ առաւօտ Պ. Նիկողոս Նիկողոսեանի նորաkառոյց Etoile Bleue սրահին մէջ, 121, Avenue de l'Union: Ճոխ պիւֆէ, ընտիր ճազ, պար եւ սիրուն անակնկալներ։ Փափաքողները նախապէս տոմսերը կրնան ապահովել Պ. Նիկողոսեանէն, իսկ հանդէսին իրիկունը կիշէէն։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբ. իրիկուն ժամը 8.30ին Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովի շարունակութիւնը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼ Սէնթ-Անթուանի ընկերական խումբի ընկերական ժողովը՝ այս կիր. կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, ընկեր Յովհաննէս Վարոեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԻԷՆԻ Ապառաժ խումբի ընկերական ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին։ Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ երեկոյթ-դասախօսութիւնը, կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խ ոչի մասնաճիւղին կողմէ։ Կը խօսի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ։ Նիւթ՝ «Նոր օրերու հայ հերոսը»։ Պարեր, երգ, արտասանութիւններ, խաղեր գըպրոցի սաներու կողմէ։ Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Մուտք՝ 3 ֆրանք։

«ՄԵՆՔ»Ի ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

3 Հոկտ. Շբ. գիշեր ժամը 8.30ին Սօսիէթէ Սավանթի Salle Dի մէջ

Կը խօսին՝ Շաւարշ Նարդունի՝ Հայաստանի արդի գրականութիւնը, Վազգէն Շուշանեան՝ Արտասահմանի նոր գրականութիւնը։ Արտասանութիւն՝ Ն. Պէշիկթաշլեանէ, Ոստանիկէ, Ա. Տատրեանէ, եւայլն։ Ընթերցում՝ Ն. Սարաֆեանէ։ Երգ։

Մուտքը ազատ։ Մասնակցութիւն սրահի վարձքի

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԵՐ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

Պ. ԽԱԶԻԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ, ԹԱՒՐԻԶ

կը խնդրուի թէ հատավաճառի եւ թէ բաժանորդագրութեան համար դիմել անոր։

կարելի է եւ ուղղակի խմբագրութեան ղրկել բաժնեգինը, հեռաւոր քաղաքներէ։

Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ շատ մը բաժանորդներ կը ծգձգեն իրենց պարտքերուն վճարումը, ինչ որ դժուարութեան կը մատնէ մեզ, դրամի սակին անկման հետեւանքով։

կը խնդրենք քիչ մը աւելի արագ շարժիլ։

Այն բաժանորդները որոնք հնարաւորութիւն չունին դրամ փոխադրելու, կրնան իրենց բաժնեգինները ֆրանքի հաշուով փոխադրել մեր գործակալին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վէնսէն, Ա. Պ.— 35 ֆրանք։
Մէլէօն, Օր. Ա.— 110։
Միլան, Գործ.— 83,25 լիր.։
Վալանս, Ա. Տ. Ս.— 100։
Շալոմ, Գ. Ա.— 35։
Թուլոն, Համ.— 140։
Պօն, Ա։ Ի— 140:
Մարսէյլ, Ա. Վան.— 70։
Մարսէյլ, Ա. Թ.— 280։
Փոնթէն սիւր Սօն, Վ. Փ.— 140։
Առնուվիլ, Վ. Ճ.— 100։
Ռումազիէր, Ե. Մ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտցի Աստուր Հէքիմեան, հօր անուն Միքայէլ, մօր անուն՝ Թագուհի։ 1927ին կը բնակէր հետեւեալ հասցէին՝ Hôtel de la Côte d'Or, Bld. de la Villette, No. 80bis, Paris (19)։ Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Թոգատի Պիզարէկ գիւղէն Գրիգոր Խաչերեան, հողագործ, հօր անունը Խաչեր (կամ Խաչատուր), մօր անունը Մարիամ (լաւ չի յիշեր), կը փնտռէ իր գիւղացիներէն ոեւէ մէկը։ Գրել Khatcherian Krikor, à Cellieu, par Grand Croix, Loire.

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի արկածեալ ֆութպոլիստ Գ. Թորոսեանի համար հանգանակութեան Ա. ցանկ.

Արկածին օրը տեղւոյն վրայ հաւաքուած գումար 260, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղ 100, ժպտունիի ձեռամբ հաւաքուած, (ժպտունի 100, Յակոբեան 10, Պիլէզիկճեան 10, Գանթարճեան 10, Վիչէն 10, Մաթէոսեան 10, Կարօ 10, Մանուկեան 10, Ժամկոչեան 15, Գըյըճեան 10, Տէօկմէճեան 20, Դերձակ Նուպար 10, Շիրեան 10 Mlle Aubrun (Hutchinson) 20, գումար 255). 28 Յունիսի միջահանդէսէն զուտ շահ 1497.60. Նիսի Հայ Մարզական Միութեան գովելի ջանքերով հաւաքուած (Նիսի Հ. Մ. Ը. Մ. 100, Նիսի Չէնկիլէր Հայրեն. Միութիւն 550, Թավուգճեան եղբ. 20, Յովհաննեան Շ. 20, Թօգաթլեան Գ. 20, Raymond 15, Անդրըիկեան 10, Դանիէլեան Դ. 10, Թելեան Օ. 10, Պանտոզեան Օ. 10, Jean Kieuy 10, Մազլըմեան Ն. 10, Նալպանտեան Բ. 10, Ղազարոսեան Ս. 10, Կարիպեան Գ. 10, Փեհլեվանեան Գ. 10, Ճիզմէճեան Ս. 10, Քիթապճեան Կ. 10, Թօմպագճեան Գ. 10, Նահապետեան Յ. 10, Միքայէլեան Լ. 10, Խաչատուրեան Ե. 10, Տէյիրմէնճեան 10, Սինեմեան Ս. 10, Գրիգորեան Զ. 10, Ճօրթունեան Գ.10 Չէյթունճեան Մ. 10, Պ. Տետոյեան, F. Boutin, Վ. Լօրէնեան, Ոմն, Ափճեան, Չալկեան, Մարտիրոս, Չիլինկիրեան, Ն. Մենշուրեան, Հ. Մատայեան, Մ. Արզումանեան, Հ. Տօղրամաճեան, Ե. Մերտինեան, Շ. Մելեքեան 5ական, Կ. Յակոբեան, Գ. Թումանեան Ոմն 2ական ֆր., գումար 1011 ֆրանք։ Ընդհ. գումար 3123 ֆր. 60 ս.:

Այս առթիւ Նիսի Հայ Մարզական Միութիւնը կ'առաջարկէ մեզ կոչ ընել բոլոր հայ միութեանց եւ նոյնիսկ ֆրանսական մարզական միութեանց մասնակցիլ սոյն մարդասիրական հանգանակութեան։ Միւս նուիրատուութիւնները հետզհետէ պիտի հրատարակուին մեզ հասած կարգով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի
Մարզական Յանձնախումբ

«LE FOYER FRANÇAIS»Ի
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՁՐԻ ԴԱՍԵՐԸ

Foyer Françaisի Վարչութիւնը յանձն առած է ֆրանսերէնի ձրի դասընթացքներ հաստատել հայաբնակ ամէն այն թաղերն ու արուարձանները, ուր ցարդ դասընթացք գոյութիւն չունի։ Ասոր համար կը բաւէ որ սոյն թաղերու եւ արուարձաններու հայերէն 30-40 հոգի այր կամ կին միանան եւ յանձնառու ըլլան տարի մը կանոնաւորապէս հետեւելու նոյն դասընթացքներուն։ Ասոնք տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու գիշեր 8.30էն 10 ֆրանսական թաղային վարժարաններու մէջ. բայց կարելի է նաեւ ուրիշ վայրեր որոշել ի դիւրութիւն հետեւողներու։ Այս մասին ամէն տեղեկութիւն կարելի է ստանալ Le Foyer ֆրանսահայ թերթին Վարչութենէն 208bis Rue Lafayette, որ յանձն կ'առնէ ամէն դիմում կատարել Հոկտ. 1էն առաջ։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԵՐ
ԱՅԼԵՒՍ ՎԱՐՁՔ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ
Անմիջապէս տէր եղէք գեղեցիկ հողաբաժնի մը, Սէվրանի կայարանէն 300 մէթր հեռու, փարիզէն (կար տիւ Նորէն) 13 քիլոմէթր, 20 վայրկեանի ճանապարհ, օրական 150 շոգեկառք։ Լայն ծառուղիներու վրայ, ամէն դիւրութիւններով օժտուած հողաբաժիններ՝ անմիջապէս շինութեանց ձեռնարկելու համար։
Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Օդասուն շրջան։ Սէվրանի քաղաքի ընդարձակումով ապագայի համար շահաւոր գործ։ Փոխարժէքը՝ վճարելի 6 տարուան մէջ փոքր մասնավճարներով։ Հայ ընտանիքներու համար մասնաւոր կարգադրութիւններ։
Մանրամասնութիւնները ձրի ստանալու համար, գրել՝
Mr ANDRÉ ISAMBERT, 98 Rue Boileau, Paris (16)
կամ դիմել՝ Հինգշաբթի, Շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ կիրակի ամբողջ օրը «AUX TRÉFLES», Ave. de Livry à Sevran (կայարանէն 300 մէթր հեռու)։

CORDONNERIE «AKAP»
Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ
Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն Բալէ տը Շինի։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ՝ ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։
Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ALIMENTATION TURENNE
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
112 Rue de Turenne. փարիզ (3) Թէլէֆոն՝ Archive 50-61
մէթրօ՝ République եւ Filles du Calvaire
Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները
Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արապեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հանգուցեալ Օր. ՄԱՐԻԱՄ ԱՐԱՊԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ, 15 Rue Jean Goujon. կը հրաւիրուին ազգականներն եւ բարեկամները։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ միզային։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

Ծախու է մեկնումի պատճառաւ, ... սենեակներ կահաւոր տուն ... առատ ջուր, երեք հեկտար ... մշակութեան եւ անասնաբուծ... թեան յարմար, Տրակինեան ... Զուկէս քիլոմեդր։ Դիմել սեփ... կանատիրոջ, M. Puzina, Quar... St. Cile, Draguignan (Var)։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wag...

Վարձու են Առնուվիլ կոնէսի ... (կար տիւ Նորէն 20 վայրկեան) մէկ եւ երկու սենեակներ ... կաբաժիններ՝ խոհանոցով միա... Ջուր, կազ, ելեկտրականութ... դիւրամատչելի պայմաններ... մել՝ Պ. Կարապետեանի, 119 ... de l'Union, Arnouville-les-G... nesses (կայարանէն երեք վայր... կեան հեռու)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

70.— ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հաւանաբար, Հրոսախումբին անդամներէն մէկը, հետապնդելով զիս, Բերայի վաճառատուններէն ներս մտած պահուս, գրպանս խօթած էր այս նամակը։

Վերադարձայ պաշտօնատեղիս։ Ի՞նչ։ Գրասեղանիս վրայ գտայ նոյն բովանդակութեամբ, նոյն լեզուով սպառնագիր մը։ Կը հասկցուէր, որ Բերայի կառավարչատան ծառաներէն մէկը գործիք եղած էր այս Հրոսախումբին։ Կանչեցի բոլոր ծառաները։ Մէկիկ մէկիկ հարցաքննեցի։ Յոյն սենեկապան մը սկսաւ թոթովել, լեզուն բռնուած էր։ Նեղը դրի։

— Ի՞նչ ընեմ, ամսականս քիչ է, կը ներէք, սխալ մըն էր, ըրի։ Առտուն կանուխ մէկը եկաւ. ոչ դէմքը կը ճանչնայի, ոչ ալ անունը գիտեմ։ Ըսաւ որ եթէ նամակը ձեր սեղանին վրայ դնեմ, 5 ոսկի կուտայ։ Խաբուեցայ, ընդունեցի։

— Լաւ, եթէ այդ մարդը տեսնես, կը ճանչնա՞ս։

— Անշուշտ կը ճանչնամ։ Թերեւս օտարական է...

Գաղտնի ոստիկաններս յաջողեր էին ճշդել Հրոսախումբին հաւաքավայրը։ Հրոսախումբը ամէն գիշեր կը հաւաքուէր այնտեղ։ Նոյն գիշերն իսկ, երբ բոլորն ալ հաւաքուած էին, շղթայի տակ առի շէնքը։ Գաղտնի ոստիկանները, ատրճանակներն ի ձեռին, փայրկենապէս ներս մտան, անշարժութեան դատապարտելով Հրոսակները։ Ոճրագործները առանց որեւէ դէպքի տեղի տալու ձերբակալուեցան։

Բանտարկեցի զանոնք, եւ անմիջապէս իտալական հիւպատոսարանը գացի, բացատրելու համար եղածն ու չեղածը։

Ապտիւլ Համիտ չէր կրցած զանոնք դուրս հանել սահմանէն։ Հիւպատոսին հետ վիճաբանեցանք այդ մասին։ Ըսի։

— Փաստեր ունիմ ձեռքս, դատական իշխանութեան կը յանձնեմ գործը։

— Ալֆոնսօ կը պատկանի բարձր գերդաստանի մը։ Եթէ օրինական հետապնդումի ենթարկուի, թերթերուն մէջ արձագանգ կը գտնէ, գերդաստանին պատիւը կ'այրի։ Խնդրեմ, հրաժարեցէք ատկէ։ Թէ Ալֆոնսօ, թէ միւս բոլոր ընկերները, զորս յանցաւոր կը ճանչնայ ձեր կառավարութիւնը, անգամ մըն ալ Թուրքիա չկարենալ վերադառնալու պայմանով վտարենք երկրէն։ Ես այս մասին կը տեսնուիմ դեսպանին հետ ալ, իր համաձայնութիւնը կ'առնեմ։

— Լա՛ւ, համաձայն եմ, միայն շուտ ըրէք։ Որովհետեւ ըստ վարչական օրէնքներու, չեմ կրնար երկար ատեն բանտարկուած թողուլ։

— Հիմա դեսպանին մօտ կ'երթամ։

Արդարեւ, յաջորդ օրը հիւպատոսը ինծի հաղորդեց թէ դեսպանն ալ համաձայնած է։ Օր մը յետոյ, պաշտօնական սենեակիս մէջ զբաղած մէկ պահուս, այցելութեան եկաւ դեսպանատան թարգմանը, միասին ծովային երիտասարդ սպայ մը։ Դեսպանին բարեւը հաղորդելէ յետոյ, ըսաւ.

— Այս երիտասարդ ծովային սպան պաշտօն ստացած է իտալացի բանտարկեալները փոխադրել երկիր։ Բանտարկեալները իրեն պիտի յանձնուին այստեղ։ Եւ ինք ուղղակի նաւ պիտի առաջնորդէ զանոնք։ Դեսպանը խնդրեց, որ ժողովուրդին աչքէն փախցնելու համար, ոստիկան չընկերացնենք բանտարկեալներուն, մինչեւ իրենց նաւ մտնելը։

— Որպէս զի ճամբան չփախչին, հեռուէն իրենց պիտի ընկերանան քանի մը ոստիկաններ։

— Լա՛ւ, թող ընկերանան, միայն հեռուէն քալեն։ Արդէն չեն փ... չէր։ Որովհետեւ դեսպանը երաշխաւորած է անոնց վտարումը այս երկ...

Այդ օրը իտալական Հրոսախումբը նաւ դրինք եւ իրենց երկիրը ղ... ցինք։ Ապտիւլ Համիտ շատ գոհ մնաց, ինչպէս իր քարտուղարը հաղ... ինծի։ Այնուհետեւ Քէֆալոնիացիին Հրոսախումբը բռնել դժուար չէր ... համար։ Գիտէի թէ որոնք էին Հրոսակները։ Ձերբակալեցի յունական նա... դրի եւ երկիր ղրկեցի։ Այդ առթիւ յոյն դեսպանը, եւ «Մոնիթէօր Օր... թալ» թերթին տնօրէնը, Պէլիս բողոքեցին, բայց մտիկ չըրի։ Երկու աչ... կիչ ընկերութեանց վտարումը հանգստութիւն պատճառեց ժողովուրդին։

71.— ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԱԼԱԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ռուսիայէն բազմաթիւ անիշխանականներ եկած էին եւ Կալաթայի Բերայի մէջ ազատ համարձակ ժողով կը գումարէին։ Սուլթանին ... տրուած էր թէ ռուս անիշխանականները գաղտնի խորհրդակցութիւն... կը կատարեն։ Անմիջապէս հրաման ըրաւ ձերբակալել զանոնք եւ իր... երկիրը վերադարձնելու համար յանձնել ռուս դեսպանատան։

Քննութիւն կատարել տուի։ Արդարեւ 40 հոգի, Ռուսիայէն ... Բերայի ու Կալաթայի մէջ հաստատուեր էին, բայց մարդու վնաս ... պատճառեր։ Չկարենալով հանդուրժել ճնշման, իրենց հայրենիքէն ... ցեր՝ Պոլիս ապաստաներ էին։ Այդ շրջանին Ռուսիա մեզմէ աւելի ... պետական վարչաձեւի մը ենթարկուած էր։ Այսուհանդերձ մէկ քանի ... հրաւիրեցի։ Զափազանց կրթեալ մարդիկ էին, բարձրագոյն կրթութիւն ... ցած։ Մեր երկրին մասին ոչ մէկ բան կը մտածէին։ Պարզապէս ... բռնատեր էին իրենց բռնապետ կայսեր դէմ։ Դժուարաւ կրցեր էին ... տել իրենց օձիքը եւ նետուիլ Պոլիս։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
19 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1677 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԿԱԲԵՐ ՀՈՂՄՈՒՆՔ...

Աննախընթաց է ինչ որ տեղի կ'ունենայ այս միջոցին, Անգլիայէն մինչեւ Ամերիկա, անցնելով Ժընեւէն։

Աննախընթաց՝ թէ բովանդակութեամբ եւ թէ տարողութեամբ։

Մեծն Բրիտանիոյ ելմտական-տնտեսական նոր ծրագիրը իբրեւ առաջին հետեւանք ունեցաւ ծանր ըմբոստութիւն մը՝ Ատլանտեանի Նաւատորմին մէջ։

Տասներկու հազար նաւազներ, «կեցցէ՛ Թագաւորը» աղաղակելով հանդերձ, մերժեցին խարիսխ վերցնել։ Անսաստեցին տրուած հրամաններուն։ Եւ ծովակալը հարկադրուեցաւ անմիջապէս դադրեցնել ռազմափորձերը, կանխելու համար ընդհանուր ապստամբութիւն մը։ Նաւազները տեղի տուին, հաւաստիք ստանալով թէ իրենց տրտունջները նկատի պիտի առնուին։ Խնդիրը անմիջապէս ենթարկուեցաւ խորհրդարանին քննութեան։ Խոհեմութեան եւ չափաւորութեան խօսքեր արտասանուեցան։ Եւ ծովային նախարարը, պահպանողական Չէմպըլէն, պարտք սեպեց «անցուկը մոռցուկ» յայտարարել։

— «Սպունգ պիտի քաշենք անցեալին վրայ եւ պիտի զբաղիմ միայն ապագայով։ վստահ եմ որ նաւազները հաւատարմօրէն պիտի շարունակեն Նաւատորմին աւանդութիւնները, եւ այդ պարագային պիտի մոռնանք պատահած դէպքերը»։

Պատմագէտները դիտել կուտան թէ այսպիսի դէպք պատահած չէ 1797էն ի վեր։

Այսպէս, 134 տարի առաջ, ապրիլ 15ին, դժգոհ՝ պատերազմէն եւ իրենց տրուած սնունդէն, բրիտանական տորմիղին նաւազները ըմբոստացան Փորթսմութի նաւակայքին մէջ։

Մայիս 2ին ըմբոստութիւնը վարակեց նաեւ Հիւսիսային ծովու տորմիղը եւ հասաւ մինչեւ Բարեյոյսի հրուանդանը, Միջերկրական եւ արեւմտեան Հնդկաստան։ Խռովութիւնները շարունակուեցան մինչեւ աշուն։ Սեպտ. 22ին, արեւմտեան Հնդկաստանի մարտանաւերէն մէկուն ըմբոստ նաւազները, ջարդելով իրենց սպաները, անձնատուր եղան Սպանիացիներուն։ կառավարութիւնը նախապէս տեղի տուաւ, բայց յետոյ ձերբակալելով կախեց գլխաւոր վարիչը եւ անոր 17 ընկերները։

Այս անգամ, 16 մարտանաւերու նաւազները ըմբոստացան ամբողջ երեք օր, եւ կառավարութիւնը նախատեսելով հետեւանքները, անուշի կապեց գործը։ Այլապէս, դէպքը կրնար ահռելի համեմատութիւններ առնել։

Աշխարհի այս փոթորկայոյզ վիճակին մէջ, կարելի չէ դժգոհութիւնները, համատարած շարժումները զսպել կախաղանով կամ գնդակահարութեամբ։ Մէկ դար, նոյնիսկ 30—40 տարի առաջ, աշխարհը չունէր հաղորդակցութեան, փոխադարձ շփման այսքան արագ եւ այսքան լայն դիւրութիւններ։

Մինչդեռ, անհաւասիկ Մոսկուայէն, նոյնիսկ Պերլինէն կը շնորհաւորեն Մեծն Բրիտանիոյ ըմբոստ նաւազները, հրահրելով անոնց դառնութիւնը։ (Գերմանական կառավարութիւնը չորս շաբաթ դադարման դատապարտեց համայնավարներու օրկանը, «Ռոթէ Ֆանէ» (Կարմիր Դրօշ), որ շնորհաւորած էր ըմբոստները)։

Այս դէպքին հետ զուգընթաց — առանց կապ ունենալու անոր հետ — Մ. Նահանգներու մէջ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին պատերազմական պարտքերու երկարաձգման համար։

Ինչպէս հաղորդած էինք, այս միջոցին Նախագահ Հուվըրի գլուխը հաւաքուեր են բազմաթիւ սեղանաւորներ, մասնագէտներ եւ պաշտօնատարներ, ու կը թելադրեն որ դարձեալ նախաձեռնարկ ըլլայ, պարտքերու վճարման պայմանաժամը 4—5 տարի երկարաձգելու համար։

Ինչ որ ըրաւ Նախագահը Յունիս 20ին, իր պատասխանատուութեամբ, փորձ մըն էր միայն։ Եւ բոլորովին անբաւական։ Երեք ամիս է անցած, եւ մարդիկ մտահոգ են արդէն ոչ միայն այսօրուան, այլ մանաւանդ վաղուան համար։

Եւ զարմանալի չէ որ, նոր երկարաձգման առաջարկը անմիջապէս ընդունելութիւն գտաւ Լոնտոնի սեղանաւորական շրջանակներուն մէջ։ Պահպանողական «Թայմզ»ը առաջինն եղաւ առաջարկը ջատագովողներուն։

Վերջին լուրերու համաձայն, Հուվըր կը վարանի ստանձնել այս նոր պատասխանատուութիւնը, եւ կը սպասէ խորհրդարանին վերաբացման։

Թելադրութիւնները չեն սահմանափակուիր միայն պայմանաժամու երկարաձգումով։ Առաջարկողներ կան որ վերաքննութեան ենթարկուին պատերազմական հատուցումները, կրճատումներ կատարուին, եւ զանոնք ամբողջովին վճարելու ժամանակաշրջանը 62 տարիէն բարձրանայ ութսուն տարուան։ Ինչ որ կը նշանակէ ժամանակ շահիլ եւ հետզհետէ մոռացութեան տալ...,

Ու վերջապէս, անհաւասիկ մէկ շաբաթէ ի վեր պերճախօսութեան տեղատարափ մը կը հոսի Ժընեւի մէջ, 55 պետութիւններու լիազօրներուն առջեւ, ի խնդիր խաղաղութեան, գործակցութեան եւ զինաթափութեան։

Լեռնակուտակ ծրագիրներ կան տնտեսական փոխադարձ օգնութեան, միջազգային հանրօգուտ շինութեանց, գերարտադրութեան կրճատման, մաքսային համաձայնութեանց, եւրոպական միութեան եւլն. մասին։

Անհաբեկ՝ վաղուան մղձաւանջէն, անխուսափելի վերիվայրումներէ, օրուան վարիչները ի զուր կը ճգնին ամոքիչներ, միջին ճամբաներ գտնել։

Փոթորկաբեր հողմունք... Եւ մեր տուած պատկերը չափազանց աղօտ է տակաւին։

Շ.

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աթէնքէն կը հաղորդեն թէ Հոկտեմբերին գումարուելիք Պալքանեան համաժողովին համար նախապատրաստական խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան հելլէն պատուիրակներուն միջեւ։ Հելլէնները մասնաւորաբար խորհրդակցութիւններ կը կատարեն այն դիրքի մասին, զոր պիտի բռնեն Պուլկարներուն դէմ, երբ անոնք Մակեդոնիոյ եւ Տօպրուճայի պուլկար փոքրամասնութեանց խնդիրը յուզեն։

Այս խնդրին կարգադրութեան համար մեծ յոյս դրուած է միջամտութեանը վրայ Թուրք պատուիրակներուն, որոնք չէզոք դիրք մը ունին։

Հելլէն պատուիրակները Հոկտեմբեր 10ին Պոլիս պիտի ըլլան, որովհետեւ համաժողովը Հոկտ. 11ին պիտի բացուի Տօլմա Պաղչէի պալատին մէջ։

Համաժողովին բացման օրը, վարչապետ Իսմէթ փաշա կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի պատուիրակներուն։ Համաժողովին երկրորդ եւ յաջորդ նիստերը տեղի պիտի ունենան Համալսարանի սրահին մէջ։

Պատուիրակներուն Պոլիս գտնուած օրերուն, պատրաստուած ծրագրի մը համաձայն, մեծ հացկերոյթներ, պարահանդէսներ եւ զանազան հանդիսաւոր ընդունելութիւններ պիտի ըլլան։ Նիստերէն վերջ, պատուիրակները Էնկիւրի պիտի այցելեն։

*** Թուրք Հանըմներու Միութեան կողմէ Պալքանեան համաժողովին պիտի մասնակցին Լաթիֆէ Պէքիր, Սէնիհէ Րէուֆ, Սուատ, Լամիհ Րեֆիք հանըմներն ու փաստաբանուհի մը։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքի ընդհ. Ապահովութեան գաղտնի ոստիկանները համայնավարներու կեդրոնը խուզարկութեան ենթարկելով, գտան համայնավար կոչեր, պաշտօնագրեր, գիրքեր, կարմիր դրօշակ մը, չորս կարմիր թեւկապներ որոնց վրայ գրուած էր «կեցցէ խորհրդ. Ռուսիան» եւ կեցցէ խորհրդային յեղափոխութիւնը», ինչպէս նաեւ ընկալագրեր, որոնցմով հանգանակութիւններ կը կատարէին իրենց բանտարկեալ ընկերներուն համար։

Հարցաքննութիւններ կը կատարուին երեւան հանելու համար համայնավարներու պետերը, որոնք պիտի դատուին վարչաձեւի պաշտպանութեան օրէնքի հիման վրայ։

ԹՈՒՐՔ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Սելանիկի մէջ կազմակերպուած է մեծ տօնավաճառ մը։

Այս առթիւ Սելանիկ հասած են 250 Թուրք զբօսաշրջիկներ, յատկապէս տօնավաճառը այցելելու համար։ Տօնավաճառի կազմակերպիչ մարմինը որոշած է արտակարգ դիւրութիւններ ընծայել այս Թուրքերուն։ Ի միջի այլոց պիտի դիւրացուին անոնց անցագիրներու վիզան։ Ոստիկան սպայ մը շոգեմակոյկով մը դիմաւորած է Թուրքերը փոխադրող շոգենաւը եւ ճամբու ընթացքին վիզա ըրած անոնց անցագիրները, որպէսզի կարելի ըլլայ կանխել երկարատեւ սպասումները նաւահանգստին մէջ։ Այս 250 Թուրքերէն 17ը միայն հարազատ Թուրքեր են։ Միւսները Թրքահպատակ Յոյներ, որոնք Սելանիկի մէջ, իջած են իրենց ազգականներուն մօտ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱՁԵՒԻՆ ԴԷՄ

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսէն կը գրեն «Թան»ի. — *«Ներկայիս, Կիլիկիա և Սուրիոյ սահմանագլխի վիլայէթները կեդրոնը դարձած են շարք մը ապստամբական շարժումներու, որոնք ուղղուած են քէմալական վարչաձեւին դէմ։ Շարժումը ծայր տուած է Կարս Փազար գիւղէն (Գօզանի մօտ, Կիլիկիա)։ Հաճի Մոլլա Էֆէնտիի գլխաւորութեամբ, լեռնականներու խումբ մը դիմադրեց ղրկուած ոստիկանական ուժի մը։ Բազմաթիւ անյաջողութեանց հետեւանքով, Էնկիւրիի կառավարութիւնը ըմբոստներուն մօտ ղրկեց յանձնախումբ մը որ կը բաղկանար Մարաշի, Այնթապի, Օսմանիէի եւ Ատանայի վալիներէն, ըմբոստութիւնը դադրեցնել տալու նպատակով։ Ըմբոստներուն ներում խոստացուեցաւ, եթէ մինչեւ տասն օր յանձնուէին։ Լեռնականներու պահանջներուն պատճառաւ, բանակցութիւնները խզուած ըլլալով, անոնց դէմ նոր արշաւ մը կազմակերպուեցաւ Մարաշի, Ատանայի եւ Օսմանիէի ոստիկանութեան կողմէ։ Բախումը տեղի ունեցաւ Ֆէքէի մէջ։ Ըմբոստները գրաւեցին Գօզանը եւ յաջողեցան պաշարել Ֆէքէն, Հաճընը եւ Կէօքսունը։*

Այս պահուս, այս քաղաքները վերագրաւուած են ոստիկանական ուժերուն կողմէ. բայց ըմբոստները բռնած են լեռները. կառավարական զօրախումբերու հետ բախումները կը շարունակուին։

Ո՞ւմ պիտի օգտուին բոլշեւիկեան ընդհանուր ներումէն

Խորհրդային թերթերը կարգ մը տեղեկութիւններ կը հաղորդեն ընդհ. ներման այն օրինագծի մասին, զոր խորհ. իշխանութիւնը կը պատրաստէ եւ պիտի գործադրէ նոյեմբեր 7ին, այսինքն բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 14րդ տարեդարձին առթիւ։

Այս ընդհ. ներումէն ամէնէն առաջ պիտի օգտուին համայնացման ընդդիմացող գիւղացիներ, որոնք հետապնդութեան ենթարկուած էին. յետոյ խափանարար ընթացքով ամբաստանուած բանուորներն ու ճարտարագէտները, ինչպէս նաեւ Խորհ. Ռուսիոյ արտասահմանեան այն հպատակները, որոնք մերժած էին Ռուսիա դառնալ, հակառակ կառավարութեան հրաւէրներուն։ Եւ վերջապէս զանազան դասակարգերու պատկանող գաղթականներ։ Միայն ընդհ. ներումէն դուրս կը մնան Կարմիր բանակներու մէջ կռուած զինուորները։

Կանտի կը մնայ «խոնարհաբար»

Կլոր Սեղանի դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբին մէջ, Կանտի կրկին խօսք առաւ, կարգ մը քննադատութիւններ ընելու համար։ Յանձնախումբի կազմին եւ աշխատանքներու դանդաղութեան մասին խօսելով, Կանտի ըսաւ.

— *Մեծ ուշադրութեամբ քննեցի պատուիրակներու ցանկը եւ վատ տպաւորութիւն կրեցի հաստատելով թէ պատուիրակները իրենց լիազօրութիւնը ստացած են ո՛չ թէ ազգէն, այլ կառավարութենէն։ Այս ցանկին քննութիւնը ուշագրաւ թերութիւններ երեւան կը հանէ։ Միւս կողմէ, համոզուեցայ նաեւ թէ մեր վիճաբանութիւնները անհատնում են եւ դրական ո՛չ մէկ բանի կ'առաջնորդեն։ Եթէ այսպէս շարունակենք, կը վախնամ որ ձեւակերպութեանց մասին արդէն ծեծուած հարցերէ անդին չանցնինք։ Թոյլ պիտի տրուի՞ ինծի որ մեղմօրէն եւ խոնարհաբար դիտողութիւն մը ուղղեմ Նորին Վեհափառութեան ընդհ. խորհրդականներուն։*

«Մեզ ծովերէ անդին բերել տալէ վերջ, գիտնալով թէ ո՛րքան ծանր են իւրաքանչիւրիս զբաղումները, կարելի չէ՞ր որ ուղղութիւններ ցոյց տային մեր աշխատանքներուն համար։ Վիճաբանութեան մարզանքներով եւ պերճախօս ճառերով չէ որ պիտի հասնինք նպատակին, որուն համար հաւաքուած ենք»։

Նախագահը լորտ Սէնքի իրաւունք տուաւ Կանտիի. բայց ստիպուած ըլլալով Լորտերու ժողովին երթալու, նիստը յետաձգուեցաւ յաջորդ օրուան։

Իրանէն դէպի Թուրքիա եւ Սուրիա

Ատանայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Միջագետքի, մասնաւորաբար Պասրայի մէջ տարածուած սեւ ցաւը (քօլերա) որուն առաջքը կարելի չէ եղած առնել, Դամասկոս անցած է ներկայիս։ Վերջին լուրերու համաձայն, առաջին առթիւ երեք հոգի բռնուած են Դամասկոսի մէջ, բայց դեռ ոեւէ մահ չէ պատահած։

Թրքական հիւպատոսը զեկոյց մը հրատարակած է, ըսելով թէ Թուրքիոյ համար «վիզէ» չպիտի տայ անոնց, որոնք սեւ ցաւի դէմ պատուաստի վկայաթուղթ չեն ներկայացներ։

Միւս կողմէ, հիւանդութեան սահմանէն մուտքը արգիլելու համար, հարաւային սահմաններուն վրայ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են։

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ ՀԱՅԸ

Վիէնէն տրուած լուրի մը համաձայն, երկու հայ բանուորներ, իրարու հետ վէճի բռնուեցան։ Մէկը Տիգրան Ասաճեան, 28 տարու, գաւազանի հարուածներով սպաննեց իր հակառակորդը Ա. Զուլֆալեան, 46 տարու։ Մարդասպանը ձերբակալուած է։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Իզմիրէն թղթատարով համայնավարական յայտարարութիւններ ղրկուած են Պոլիս, կարգ մը անձերու, հաստատութեանց եւ թերթերու։ Յայտարարութիւններու տակ ստորագրուած է «Թիւրքիա քոմիւնիստ ֆըրգասը Իզմիր վիլայէթ քոմիթէսի»։

Յայտարարութեան մէջտեղը կարմիր գոյնով մուրճ-մանգաղի պատկեր մը կայ։ Այս յայտարարութիւններով կարգ մը բարբաջանքներ կ'ըլլան եւ մինչեւ իսկ անոր մէջ յարձակողական խօսքեր կան Իզմիրի ազատագրութեան տարեդարձի տօնին դէմ։

«ՍՊԱՆԻԱ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ»

Սպանիոյ խորհրդարանին մէջ նախորդ օրուան վիճաբանութեանց ընթացքին, ընկերվարականները ներկայացուցին առաջարկ մը, որ ընդունուեցաւ 152ի դէմ 170 ձայնով։ Վիճաբանութեան դրուած էր սահմանադրական օրէնքը։ Իբր առաջին յօդուած՝ ընկերվարականները ներկայացուցին հետեւեալ բանաձեւը.— Սպանիա՝ աշխատաւորներու հանրապետութիւն մըն է»։ Այս բանաձեւը տեղի տուաւ զանազան մեկնաբանութեանց եւ կարգ մը դժգոհութիւններու։

Բանաձեւի քուէարկութենէն անմիջապէս վերջ, արմատականները ժողով գումարեցին, որոշելու համար իրենց դիրքը՝ քաղաքական հարցերու քննութեան ընթացքին։

Խորհրդարանի յաջորդ նիստին, նոյն հարցը կրկին արծարծուեցաւ եւ այս անգամ, զանազան հոսանքներու ձգտումները հաշտեցնելու մտադրութեամբ, մեծ ճառ մը խօսեցաւ Ալքոլա Զամօրա։ Սահմանադրութեան առաջին յօդուածը ուրեմն, կորսնցուցած է իր ուժը։ Հաւանական է որ անցնի հետեւեալ բանաձեւը՝ սահմանադրական օրէնքի առաջին յօդուած.— Սպանիա, ազատական եւ ժողովրդավար հանրապետութիւն մըն է, որուն հիմնական խարիսխն է աշխատանքը»։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգլիոյ յառաջիկայ ընտրութիւնները շփոթի մատնած են եւ լրջօրէն կը մտահոգեն կուսակցութիւնները, որոնք տակաւին չեն կրցած համաձայնիլ Թուականի որոշման շուրջ։

Աշխատաւորականներն ու ազատականները կը փափաքին յետաձգել ընտրութիւնները։ Աշխատաւորականները տակաւին, չեն կրցած դարմանել կուսակցութեան մէջ՝ վերջին ցնցումներու վնասները։ իսկ ազատականները, որոնք անհրաժեշտ կը նկատեն ներկայ կառավարութեան պահպանումը՝ վերականգնելու համար Անգլիոյ վարկը, դէմ են մաքսային արգելիչ օրէնքի մը գործադրութեան։ Պահպանողականները բաժնուած են երկուքի։

Ընտրութիւններու Թուականը որոշելու համար, դահլիճը խորհրդակցութիւն կը կատարէ այս միջոցիս։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

«ENGLAND YET SHALL STAND»

Սնօտըն հաւասարակշռեց պետութեան ելմտացոյցը, առաջարկելով 80 միլիոն սթերլինի նոր տուրք եւ 70 միլիոնի խնայողութիւն պետական ծախքերէն։

Ընկերվարական նախարարը իր քաղաքական կեանքին ամէնէն խոշոր յաղթանակներէն մէկը տարաւ։ Խորհրդարանին մէջ իր արտասանած ճառը բոլորին հիացման առարկան է այսօր, որովհետեւ առանց վարանումի, առանց երկիւղի կրցաւ մատը դնել բուն վէրքին վրայ եւ ընել այնպիսի յանդուգն առաջարկներ, որոնք սովորական պայմաններու տակ կրնային հեռացնել զինքը վերջնապէս Անգլիոյ քաղաքական ասպարէզէն։ Դիւրին չէ տագնապի այս օրերուն 150 միլիոնի նոր բեռ մը աւելցնել արդէն իսկ ծանրաբեռնուած ժողովուրդի մը ուսերուն։ Զօր ու ցամաք հաշիւի մարդ է Սնօտըն, յամառ ու կատաղի հայրենասէր մը։ Զգացումներու բերումով չէ որ ընտրած է իր քաղաքական դաւանանքը եւ իր ամէն մէկ քայլը, ամէն մէկ խօսքը հիմնուած են հաշիւի, թուանշանի վրայ։ Եւ սակայն ժողովուրդին զոհաբերութեան կոչում ընելու համար, չմոռցաւ քիչ մը բանաստեղծութիւն եւ հոգի դնել իր ճառին մէջ.— England yet shall stand (*Եւ սակայն Անգլիան պէտք է տոկայ, պէտք է կանգուն մնայ*)։ Բանաստեղծին տողերը արտասանեց իբրեւ վերջաբան կամ իբրեւ պատասխան ու ազդարարութիւն բովանդակ մարդկութեան. խորհրդարանը որոտընդոստ ծափերով ընդունեց իր բառերը։ Անգլիան մոռցաւ իր ցաւերը այդ օրը, անգամ մը եւս խանդավառուեցաւ իր փառքերու վերյիշումով։ Ի՛նչ փոյթ այսօրուան տառապանքը, երբ երէկուան յաղթանակով՝ փառաւոր ապագայի մը անընկճելի հաւատքը ունիս սրտիդ մէջ։

* * *

Ելմտական նոր օրինագիծը ներկայացուեցաւ խորհրդարանին, որ անտարակոյս պիտի տայ իր հաւանութիւնը եղած նոր առաջարկներուն, հակառակ Աշխատաւորականներու բուռն ընդդիմութեան։

Ելմտական նախարարին ցոյց տուած հաշիւներէն կը տեսնուի որ, ելմտացոյցին բացը յառաջիկայ երկու տարուան մէջ, պիտի ըլլար աւելի քան 240 միլիոն սթերլին։ Այնպէս որ, ոչ մէկ հնարաւորութիւն չէր մնացած այլեւս խուսափելու այս ճարահատ կարգադրութենէն։

Ազգային կառավարութեան այս առաջին վճռական քայլը ո՛չ միայն փրկեց անգլիական դրամին աղետալի անկումը, այլ մանաւանդ անհամեմատ կերպով նպաստեց քաղաքական հեղինակութեան պահպանումին։ Ատլանտեանի երկու ափերէն կասկածանքով կը դիտէին Լոնտոնի հրապարակին անցուդարձերը, վերջին քանի մը ամիսներուն ընթացքին։

Անգլիա թօթուեց ինքզինքը, ամփոփեց իր ուժերը, միացաւ ինքն իր մէջ, կազմեց ազգային կառավարութիւն մը, հաշուեց իր հարստութիւնը, զոհողութեան հրաւիրեց ե՛ւ հարուստը ե՛ւ աղքատը, փարատեց օտար դրամատէրերու մտավախութիւնը իր տնտեսական կենսունակութեան մասին եւ հիմա ուժեղ ձայնով կը պոռայ.

— «Ես կամ ու կը մնամ»։

Տարակոյս չկայ որ դէպքերու այս յանկարծական յեղաշրջումով յառաջ եկած ազգային միակամ իշխանութիւն մը պիտի վայելէր բացառական խոշոր հեղինակութիւն մը։ Եւ այդպէս ալ եղաւ։ Միակ ընդդիմութիւնը ըմբոստ աշխատաւորականներու պայքարն է, պայքար մը որ աւելի ակադեմական է քան իրական եւ մտահոգութիւն չի պատճառեր օրուան վարիչներուն։ Կառավարութիւնը իր կազմին իսկ չափազանց ուժով է։ Աշխատաւորականները պէտք եղած հեղինակութիւնը չունին խորհրդարանին մէջ, վերիվայր շրջելու համար ստեղծուած կացութիւնը։ Դատապարտուած ըլլալով հանդերձ ընդունելու կատարուած իրողութիւնը, աշխատաւորականները այժմ կը զբաղին մանրամասնութիւններով եւ կը պնդեն թէ առաջարկուած կրճատումները անարդար են, իսկ նոր տուրքերը ուղղակի կը հարուածեն զրկուած բազմութիւնները։ Արհեստակցական Միութիւններու անունով է որ կը խօսին անոնք եւ կ'ուզեն օգտագործել ներկայ տագնապը, ըստ պահպանողական մամուլին, ստեղծելու համար դասակարգային պայքար մը։ Բոլորովին անիրաւ ալ չեն իրենց բողոքներուն մէջ, բայց կը թուի թէ իրենց կուսակցական կամ քաղաքական շահու տեսակէտէն, աւելի ձեռնտու պիտի ըլլայ օժանդակել օրուան իշխանութեան։ Այս ամուլ պայքարը իրենց դէմ պիտի հանէ դժգոհ հոսանք մը, մանաւանդ այնպիսի ատեն մը երբ խորհրդարանական ընտրութիւններու կը պատրաստուին բոլորը։

* * *

Որո՞նք են կատարուելիք խնայողութիւնները։

1932ի եւ 1933ի երկու ելմտացոյցներուն բաց նախատեսուած էր 74,679,000 եւ 170,000,000 յաջորդաբար։

Այս երկու վիթխարի գումարները ճարելու համար, ելմտական նախարարը կը ներկայացնէ հետեւեալ հաշիւը.—

1932ին		
Խնայողութիւն	22	միլիոն
Կշիռ պարտք վճ.	13·7	միլիոն
Նոր տուրք-ներքին	29	միլիոն
» » մաքս	11·5	միլիոն
1933ին		
Խնայողութիւն	70	միլիոն
Կշիռ պարտք վճ.	20	միլիոն
Նոր տուրք-ներքին	57·5	միլիոն
» » մաքս	24	միլիոն

Պետական բարձր պաշտօնատարներու, դատաւորներու, երեսփոխաններու, զինուորականներու տարեթոշակները կը զեղչուին այսպէս.

Տարեթոշակ	1—2000	զեղչ	10 0)0
»	2—5000	»	15 0)0
»	5—10000	»	20 0)0

Ուսուցիչներու թոշակները պիտի զեղչուին հարիւրին 15, իսկ ոստիկաններուն համար կ'առաջարկուի հարիւրին 10։

Խնայողութեան ամէնէն շօշափելին պիտի կատարուի գործազուրկներու նպաստէն։ Հետեւեալ ցանկը ցոյց կուտայ թէ գործազուրկ մը ինչ կը ստանար եւ ինչ պիտի ստանայ հիմա.—

Շաբաթական վճարում	առաջ	հիմա
Այր	17 շիլին	15 շ. 3 փ.
Կին	15 »	13 շ. 6 փ.
Երիտասարդ	14 »	12 շ. 6 փ.
Աղջիկ	12 »	10 շ. 9 փ.
Երախայ գլուխ	2 »	2 շ.
Մօրը կամ հօրը համար	9 »	8 շ.

Այս նպաստին իրաւունք ունի ամէն աշխատաւոր որ վեց ամիս տեւական կերպով կ'աշխատի։ Այդ շրջանէն յետոյ եթէ զրկուի իր ըզբաղումէն, կրնայ դիմել նպաստ ըստանալու համար.

Բացի այս կրճատումէն որ խնայել պիտի տայ տարեկան մօտ 26 միլիոն սթերլին, կառավարութիւնը կ'առաջարկէ աւելցնել գործազուրկներու հիմնադրամին համար նշանակուած տուրքին սակը։ Անգլիոյ մէջ ամէն 16 տարեկանէն վեր անհատ որ կ'աշխատի իր ապրուստին համար եւ կը շահի շաբաթական 3 ոսկի առաւելագոյն, պարտաւոր է իր վաստակէն որոշ բաժին մը հանել իր գործազուրկ հայրենակիցին համար։ Մինչեւ հիմա այդ սակը 2էն 7 փէննի էր շաբաթական՝ համաձայն աշխատողին սեռին, տարիքին եւ վաստակին։

Անկէ զատ գործատէրը իր ծառայութեան մէջ գտնուող իւրաքանչիւր աշխատաւորին համար (բացի մեծ թոշակ ստացողներէն որոնք եկամուտի տուրք կը վճարեն) ինքն ալ պարտաւոր է վճարել շաբաթական 4էն մինչեւ 10 փէննի։ Այս երկու սակերուն կէսին չափ ալ պետութիւնը կը վճարէ գործազուրկներու հիմնադրամին։

Նոր առաջարկով, հասարակ աշխատաւորը պիտի վճարէ 4ուկէսէն 10 փէննի, իսկ գործատէրն ու պետութիւնը պիտի կրկնապատկեն այդ գումարը։ Այս ձեւով հիմնադրամին հասոյթը պիտի աւելնայ մօտ 10 միլիոն սթերլին։

* * *

Հապա՞ տուրքերը։ Եկամուտի տուրքին նոր սակացոյցը կրնայ մտատանջել ամէնէն համեստ պայմաններու տէր աշխատաւորն ալ, որ մինչեւ հիմա գրեթէ զերծ էր այդ բեռէն։

Անգլիոյ մէջ, օրէնքին սահմանած անձնական ծախքերու գումարէն աւելի շահուած բոլոր ոսկիներուն իւրաքանչիւրին վրայ, պետութիւնը կը գանձէ 2էն մինչեւ 4ուկէս շիլին տուրք (հիմա 2ուկէսէն 5 շիլին)։

Օրէնքին տրամադրութեան համաձայն, տարեկան 200 սթերլին շահող ամուրի մէկը կրնայ իր անձնական ծախքերը հոգալ 135 ոսկիով (տուրքէ զերծ). բացառիկ ծախքերու համար պետութիւնը տուրքէ ազատ կը նկատէ ընդհանուր եկամուտին մէկ վեցերորդն ալ. իսկ մնացածին համար ամուրի աշխատաւորը ենթակայ է տուրքի։

Ամուսնացած մէկը, 400 ոսկի եկամուտով, պէտք է ծախսէ 225 ոսկի իր եւ կնոջը համար, 60 ոսկի առաջին զաւկին եւ 50 ոսկի երկրորդ զաւկին, ինչպէս նաեւ մէկ վեցերորդը՝ բացառիկ ծախքերու համար. այս բոլոր գումարները ենթակայ չեն տուրքի։

Նոր օրինագիծը կը զեղչէ այդ գումարները — ամուրին պիտի ծախսէ 100 ոսկի, ամուսնացածը 150 ոսկի (եւ 90 ոսկի իր զաւակներուն համար), սակայն բացառիկ ծախքերու համար պիտի ունենան ընդհանուր եկամուտին մէկ հինգերորդը։ Եւ այսպէս շարունակաբար. այնպէս որ կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը.—

Ամուրին

եկամուտ	առաջ	հիմա
150	—	2·10·0
300	11·10·0	17·10·0
500	32·4·0	53·2·6
1000	125·16·0	153·2·6

եւայլն.

Ամուսնացածը 2 զաւակով

եկամուտ	առաջ	հիմա
400	—	10·0·0
500	8·4·0	20·0·0
1000	80·16·0	118·2 6

եւայլն.

Եկամուտի տուրքէն յետոյ նոր օրինագիծը կ'առաջարկէ աւելցնել ծխախոտէն գարեջուրէն եւ սինեմայէն, թատրոնէ եւ բոլոր տեսակի ներկայացումներէն գանձուած տուրքը։ Ահաւասիկ ինչ կ'արժէ սովորական սինեմայի մը տոմսակը այս հարուստ երկրին մէջ.—

Տոմսակին բուն արժէքը	Տուրքով միասին առաջ	հիմա
1 շիլ. 1 փ.	1 շ.3 փ.	1շ. 4 փ.
2 » —	2 շ.4 փ.	2 շ. 6փ.
3 » —	3 շ. 6 փ.	3 շ. 9 փ.
10 » 6 փ.	12 շ. 6 փ.	12 շ.6 փ.

Որպէսզի հասկնալի ըլլայ ընթերցողին, ըսենք անմիջապէս որ 2 շիլին 6 փէննի արժող սինեմայի աթոռին Փարիզի համապատասխան արժէքն է հազիւ 5 ֆրանք։ Կըրնաք այս երկրին սղութեան վրայ գաղափար կազմել, հիմնուելով այդ հաշիւին վրայ։

* * *

Սնօտընի ճառը, նոր օրինագիծը կամ ազգային կառավարութեան մը գոյութիւնը բաւակա՞ն են վերջնապէս փրկելու Անգլիոյ տնտեսական տագնապը։

Ո՛չ, կ'ըսեն օրուան վարիչները եւ մամուլը։ Ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը ամէն բան չէ, կը բացատրեն տնտեսագէտները եւ կը շեշտեն որ այս բոլոր առժամեայ լուծումներէն յետոյ, Անգլիոյ առաջին գործը պիտի ըլլայ մղում տալ առեւտուրի եւ արդիւնաբերութեան զարգացման։ Նկատի ունենալով սանձարձակ մրցակցութիւնը ամէն անկիւնէ, ո՞րն է ամէնէն լուրջ եւ տրամաբանական ձեւը այդ նպատակին իրագործման համար — մաքսային դրութեան հաստատումը, *կը պոռան աջէն ու ձախէն*։

Այդ է առանցքը, որուն շուրջ կը դառնայ Անգլիոյ ներկայ տնտեսական քաղաքականութիւնը. անոր կը պատրաստուին եւ գրեթէ ստոյգ է որ այդ լուծումին պիտի յանգին շատ շուտով։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

8.— ՄԵՐ ՀՈՍՀՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց եթէ ճիշդը կ'ուզէք արեւմտահայերս իրա՛ւ քիչ մը հոսհոս ենք։

Չպիտի մատնանշեմ քիչ մը աւանդական դարձած պոլսական թեթեւութիւնը, որ թերեւս հիմ է կազմած Պոլսոյ տրուող մակդիրին։

Պոլսեցին ու անոր հետ դասաւորակուած արեւմտահայերը ուրիշ մեղքեր ալ ունին։

Օտար սուրբի շա՛տ կը հաւատանք։ Կը սիրենք ինչ որ դուրսէն կուգայ, ինչ որ մերը չէ։

Մեր սեփական արժէքները լքած՝ հոգի կուտանք նոյն իսկ օտար միջակութիւններուն համար։

Իրար չենք քաշեր։

Օրինակները կարելի էր էջերով թուել։

Օ՛, Զոհրապը, Զարդարեանը ո՞վ կը կարդայ որ։ Ֆրանսացի յետին վիպասանն անգամ կը դառնայ մեր բարձին գիրքը։ Իսկ հայ գրագէտը փառք թող սեպէ, եթէ գիջանինք իր անունը մեր միտքը պահել։ Սիամանթօ, Վարուժանը ձեռք չենք առներ. մինչդեռ գոց կ'ընենք անգլերէն եւ ֆրանսերէն տափակութիւններ։

Նոյն իսկ դիւրաւ կը քշուի ապրանքը որ Կովկասէն կուգայ։ Զէ՞ որ դուրսէն է։ Մեզմէ շատերը Կովկասի միջակութիւններն անգամ գիտեն ու կը կարդան, ու քէն չեն ըներ եթէ Կովկասի մտաւորականները նոյն իսկ չգիտնան Մեծարենցն ու Սիամանթօն։ Զէ՛, չէինք սրդողած երբ անոնք մեր գրողները չէին իսկ իմացեր։ Երբ Թիֆլիսի մէջ «Հայ Գրողներ»ուն երկրորդ մասը լոյս ընծայեցին Ահարոնեան, Թումանեան, Աղայեան եւ Փափազեան՝ կովկասի մէջ զարմացեր էին, մտաւորականնե՛րը, թէ Դուրեանէն ու Պարոնեանէն դուրս այդքան գրող ունեցեր ենք։ Բայց զանգուածը միշտ անհաղորդ էր, ու մենք չէինք սրտնեղած։ Նոյն իսկ անակնկալի եկաւ Վարուժան, երբ պատերազմէն առաջ կովկասահայ նոր գրողէ մը գիր մը ստացաւ, որով իրմէ կենսագրական գիծեր կը խընդրուէին, բանախօսութեան մը ատաղձ ծառայելու համար։ Կարծեմ Վարդգէս Ահարոնեանէն էր այդ գիրը։ Պատերազմին էր միայն, որ կովկաս ինկած արեւմտահայ մտաւորականներ փորձեցին քիչ մը մեզ ճանչցնել հոն։

Մենք, ընդհակառակն, հոգի կուտանք դուրսէն եկած բաներուն վրայ։ Ջանով կ'ընդունինք սիրազեղ ու գրկաբաց։ Բաւական է միտք բերել կովկասահայ խումբերուն յաղթանակները մեր մէջ՝ Օսմանեան Սահմանադրութեան վաղորդայնին։ Աստուածներու տեղ կը դնէինք մեզի հիւր եկող դերասանները։ Ոչ միայն Աբելեանի եւ Զարիֆեանի պէս արուեստագէտները, այլ անոնց ընկերացող միջակութիւններն անգամ։ Իսկ ո՞վ կը նայէր որ մեր Վահրամ Փափազեանին վրայ որ անոնցմէ շատերը մէկա՛նց կ'արժէր։ Ան մերն էր, մեր մէջը, ու բնական է պիտի լքէինք զայն։ Աւելին կայ։ Սիրանուշն ալ կովկասէն կուգար, բայց նուազ պատուեցինք հայ բեմին մեծագոյն աստղը՝ քան նոյն օրերուն մեզի եկող կովկասահայ դերասանները։ Զէ՞ որ մեզմէ էր եւ Սիրանուշը։ Զէ՞ որ հոսհոս մըն էր ան ալ մեզի պէս։

Մեր հոսհոսութեան ուրիշ մէկ գիծը,— իրար չենք քաշեր։ Կապուած հեռաւոր սուրբին, ոչ միայն կ'ուրանանք մեր սեփական արժէքները, այլ եւ կը նախանձինք իրարմէ։ Ոչ միայն չենք պաշտպաներ իրար, այլ կը դաւենք իրարու։ Տեսե՞ր էք որ Պոլսեցի մը, Վանցի մը կռնակ տան իրենց ուրիշ մէկ հայրենակցին։ Զէ՛, կը լքեն զայն ուրիշի մը սիրոյն։ Նախանձելուս չէ որ կ'ըսեմ, այլ մտայնութիւն մը մատնանշելու համար։ Ցոյց տալու համար մանաւանդ որ մենք երբեք խեթով չենք նայիր մեր հեռաւոր եղբայրներուն։

Այո՛, վէրքը պէտք է փնտռել՝ որպէս զի դարմանը գտնենք։

* * *

Է՛հ, ի՛նչ ընենք որ արեւմտահայերս նաեւ քիչ մը շատ կապիկ ենք։ Աս ալ մեր հոսհոսութեան ուրի՛շ մէկ գիծը։

Շուտ մը կը կապկենք մենք ուրիշը։

Ու կը կապկենք մանաւանդ արտաքինը։

Ամփոփուելով մեր նիւթին մէջ, յիշենք թէ շատ կը սիրենք արեւելահայ բարբառը կապկել։

Ձգենք Կովկաս ապրողները, այլ նոյն իսկ հեռուն եղողներս կը սիրենք նմանցնել զայն, հազիւ քանի մը տող կարդացած, հազիւ ճառ մը լսած այդ բարբառով։

Կովկասահայ խումբերը՝ երբ Պոլիս կուգային՝ անուշ հետքեր կը ձգէին մեզի։ Հաղորդակցութեան կը դնէին մեր հոգիները, ու Կովկասի բարբառը կը վարժեցնէին մեր ականջներուն։ Բայց, գիտէ՞ք, ի՛նչ է որ կը կապկէին մեր տղաքը, — բառերուն ու բացատրութեանց ամէնէն *արտառոցները*։ Ախըր, ի՛նչ ասել կ'ուզին, գոնեան, *կը պատէին* բերնէ բերան, ու վարժութիւն կը դառնային մեզի։ Ու կը կարծէինք թէ ռուսահայերէնը կլլած ենք։

Յառաջի խմբագիրը իր խմբագրականներէն մէկուն մէջ կ'ըսէր.

— «... Ունինք թրքահայ թափթփուքներ, դերասան կամ խմբագիր, որոնք հազիւ թէ Հայաստան հասած, իրենց լեզուն ալ մոռցեր են, եւ կը բարբառին ու կը թխեն ռուսահայերէն։ Ինքնաբերաբա՞ր այդպէս կ'ընեն թէ բունի։ Մեզի չխյնար ճշտել։ Եւ ի՞նչ բան է որ կը հարկադրէ Կովկասէն անցած ո՛ր եւ է թրքահայ՝ անպատճառ ռուսահայերէն ճռուողելու, մինչեւ անգամ գրած տեղն արեւելահայ բարբառը կապկելու, ամբողջ բառեր ու նախադասութիւններ գոց ընելով։ Վարժութեա՞ն խնդիր է, թէ նախապաշարման։ Աւելի շատ վերջինը. որովհետեւ մեր մէջ սերունդ մը կայ որ կը կարծէ թէ ռուսահայերէնն է միայն «յեղափոխական» լեզու։ Իսկ այս կարծիքն ալ թերեւս անոր համար որ, սկիզբէն ի վեր, 100ին 75, ռուսահայերէն կը խմբագրուի «Դրօշակ»ը (ինչպէս լուսահոգի «Հնչակ»ը,) եւ առաւելապէս ռուսահայերէն ճառեր լսուած են ու կը լսուին։ Հատուածական խնդիր չէ որ կը յուզենք, այլ կը փորձենք ուշադրութեան յանձնել երեւոյթ մը, որուն մէջ եթէ յանցաւոր կայ, այն ալ աւելի արեւմտահայ զանգուածն է, եւ մանաւանդ մտաւորականութիւնը, իր աններելի թափթփածութեամբ։»

Աւելի խոհեմ, աւելի ծանր գլուխ են արեւելահայերը մեզմէ բան մը առած ատեն։ Անոնք լաւը կ'ընտրեն, եթէ գիջանին մեզմէ բան մը առնել։

Իսկ բացառութիւն են մեր բարբառին վարժուողները անոնցմէ։ Քիչերը միայն Ռ. Դարբինեանի պէս, Մ. Վարանդեանի, Ռ. Լեռնեա... պէս սիրեցին մեր բարբառով գր... մեր մէջը եղած ատեն։ Ու անո... չբաւականացան միայն քերական... կան ձեւերու մէջ մեզի նմանն... այլ ջանալով մեր դարձուածքն... ալ իւրացնել։ Բացառութիւն են... անոնք։ Միւսները չհամեցան Ո... պոլսէն վար իջնել՝ նոյն իսկ ... թերթերուն մէջ գրած, մեր ... գուածներուն խօսած ատեն։

Իսկ մերիննե՞րը ինչ կ'ընեն։ Կ... կաս եւ Հայաստան ոտք կոխ... այնտեղի լեզուն կը կապկէ։ ... րիկեանը ամբողջ մտայնութիւն ... կը խորհրդանշէ։ Քանի մը ... Ռուսահայերուն մէջ ապրած ըլ... լուն համար՝ ընդօրինակեց ան... բարբառը, ու Պոլիս դարձին ա... գրեց ու խօսեցաւ։ Ու ի՛նչ խ... գուժ ռուսահայերէն մը։ Ու ի... յամառութեամբ...։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ

Գաղթահայութեան զուրգուր... քին ու հոգածութեան առա... այդ փոքրիկ էակները, տարաշխ... հիկ քնքոյշ տունկեր, իր ամ... վերածնող փիւնիկ՝ հայ ազգին ... ապագայի, տժգոյն երկնքին ... որ իրենցը չէ՝ ծլած ծաղիկներ, ... բաղներ ցօղուններուն վրայ ... առած, ազուոր աչուկներ արեւ... հետաքրքրութեամբ դիտելով ... շուրջի օտարութիւնն եւ բնագ... դժգոհ, հայրենի սիրուն երկիրը ... ուած հոգիներուն խորը, մեծա... լեզուն կոտրտած պոլիկ շրթ... ներուն վրայ, մանուկներ Ֆրան... հայ գաղութին, Փարիզի եւ արուա... ձաններուն մէջ անխնամ ձգ... ազուորիկ էակներ։ Ի՞նչ պէտք ... անոնց, ի՞նչ կեանք ու զուարթ... թիւն տալու. ի՞նչ մանաւանդ ... ոգի ներշնչելու համար։

Որքա՛ն տխուր է, որքա՛ն ... ցուցնող տեսքը հայաշատ արուա... ձաններու մէջ այդ երախաներ... որ մէկը զաւակը աշխատանքի ... ցող հօր ու մօր, ձգուած իր ... քմահաճոյքին, մեծ ճամբան... վրայ թափառող թռչուններու ... ուրիշներ օտար communa... մէջ մոռցած հայրենի բարբ... կէս լեզու ֆրանսերէն մը ... գիտեն։ Կատակերգութեամբ ... ողբերգութիւն մը անոնց խօսակ... թիւնը իրենց ծնողքին հետ։

Խեղճ պզտիկներ, ինչ... պատրաստուին անոնք, յոյսով ... իրենց ճակատագիրը ո՞ւր կը ... գիրենք։ Դէպի ուծացում...։ ... կերպարանքով ուրուականը, ... նագին հնձողը ազգերու, ... երկարած դէպի այդ երախա... կը ժպտի մահագործ։ Ուծաց... ոչնչացում, անլոյս վիհին խորը ... ռացութիւն ազգութեան, լեզուի, ... կանութեան, փառապանծ անցե... ամէն ինչ։

Սակայն պարիկներու ... հրաշքներու պէտք չկայ փր... համար իր արշալոյսին մէջ ... փոքրիկներու սերունդը։ Քիչ մը ... լի շահագրգռութիւն, քիչ մը ... քիչ մը զոհողութիւն համերա... թեան ոգի, սրտեր զգացող, գոր... լիր, եւ օգնութիւն անմիջական ... յաղթելի դժուարութիւն չունի, ... կամեցողութիւն, եռանդ ու գոր... նէութիւն անվհատ կը բաւեն։

Մանկապարտէզներ մեր ... խաներուն, լուսաւէտ պզտիկ ... ժարաններ, պարտէզ թարմ ... նորափթիթ հոգիներ կազմելու ... մար, եւ մայրագորով ուսուցչ... անոնց ձեռքէն բռնելով ... տանելու համար դէպի հայ ... մի, հայ լեզուի, հայ կրթութեան ուղիէն։

Մեծ ուսումնարաններ ... ըլլան անոնք. բայց կը ... գուրգուրոտ ձեռքերու, եւ ... Ռէնոյի իր համեստ անկիւնէն ... բոցաւէրը ձեռնարկած է այդ ... ծին։

Իր յիսնամեայ Յոբելեան... ուխտով, առ այժմ երկու ... յաջող արուարձաններու ... կը պատրաստուի բանալ

ԿԱՆՏԻ՝ ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Կանտի, իր առաջին ճառը խօսեցաւ Լոնտոնի Խորհրդաժողովին մէջ։ Այս առթիւ, ահա թէ ինչպէս օտար թղթակից մը կը ներկայացնէ Կանտին.—Իր ճերմակ պատմուճանին մէջ պլլուած, ներողութիւն կը խնդրէ որ չի կրնար ոտքի կեցած խօսիլ։ Իր նիհար ու մերկ ոտքը՝ ոտքին։ Մանկուրակ ժպիտ մը կը շարունակէ պտտկիլ իր կնճռոտ դէմքին վրայ, մինչ իր ակռաշլիկ բերնէն կը ժայթքեն ըմբոստութեան եւ մարտահրաւէրի խօսքերը։ Կը խօսի առանց աճապարանքի, առանց շեշտը փոխելու, առանց շարժումի, աչքերը պարպելին, իբր թէ աղօթք մը արտասանէր։ Եւ սակայն, թաքուն հմայք մը կայ այս միօրինակ ձայնին մէջ, մագնիսական կախարդանք մը, որ աշակերտները կը խոնարհեցնէ մարգարէներուն ոտքերուն առջեւ։

— Լոնտոն եկած եմ կ'ըսէ, գործակցութեան ոգիով, ու վճռած եմ կարելին ի գործ դնել, գտնելու համար համաձայնութեան գետին մը։

«Կ'ուզեմ անմիջապէս Կայսերական կառավարութիւնը վստահեցնել թէ ոչինչ պիտի ընեմ, իշխանութիւնը դժուարութեանց մատնելու համար։ Կ'ուզեմ նաեւ վստահեցնել իմ պաշտօնակիցներս, թէ ինչ որ ալ ըլլան մեր տարակարծութիւնները, ո՛չ մէկ ընդդիմութիւն պիտի ընեմ իրենց գաղափարներու պարզաբանման»։

Կանտիի լիազօրութիւնը ճշտորոշուած է առաջուց։ Գիտէ թէ ի՛նչ զիջումներ կրնայ ընել։ Բայց, եթէ փորձեն զինքն աւելի առաջ մղել զիջումներու ճամբուն վրայ, պարզապէս պիտի հեռանայ խորհրդաժողովէն։

— Ստիպուած եմ ընելու այս դիտողութիւնները եւ գիտեմ թէ հիմնական տարակարծութիւններ կան Հնդիկ Համագումարին եւ կառավարութեան միջեւ։ Կրնայ նաեւ ըլլալ որ կենսական տարակարծութիւններ երեւան գան իմ եւ պաշտօնակիցներուս միջեւ։ Իմ գործունէութիւնս սահմանափակուած է։ Ես, խեղճ, խոնարհ մէկ գործիչն եմ Հնդիկ ազգային Քոնկրէսին։

Կանտի, յետոյ, պատմականը կ'ընէ Հնդիկ Քոնկրէսին, զոր կը ներկայացնէ իբր պաշտպանը «Հնդիկ միլիոնաւոր համր եւ քաղցած ժողովուրդին»։

— Քոնկրէն ո՛չ մէկ դասակարգ, ո՛չ մէկ համայնք, ոչ մէկ մասնաւոր շահ կը ներկայացնէ։ Ան ներկայացուցիչն է Հնդկաստանի ժողովուրդին բոլոր շահերուն, բոլոր դասակարգերուն։ Քոնկրէն կին նախագահներ ալ ունեցած է։ Անոր մէջ, դաւանանքի, դասակարգի, սեռի խտրութիւն չկայ»։

Կանտիի դերը սակայն չի սահմանափակուիր պարզ սուրհանդակի մը դերով։ Ան պիտի կրնար լսել արդար առարկութիւններ իր պահանջներուն դէմ։

—Եթէ գիտակցիմ թէ Քոնկրէսին պահանջները՝ իրենց ներկայ ձեւով, դէմ են միլիոնաւոր թշուառներու շահերուն, անձնապէս պիտի փոխեմ իմ տեսակէտս։ Բայց այդ պարագային, պիտի խնդրէի Քոնկրէէն որ վերաքննէ իմ լիազօրութեանս տրամադրութիւնները։

Այս խօսքերն ալ լսելէ վերջ, Կանտի սեղանին վրայէն կը վերցնէ թուղթ մը, ու կը կարդայ Քարաչիի համագումարին բանաձեւը.— Համագումարը ծանօթանալով Հնդկաստանի կառավարութեան եւ ուսումնասիրական յանձնախումբին միջեւ գոյացած ժամանակաւոր համաձայնութեան, իր հաւանութիւնը կը յայտնէ եւ պէտք կը տեսնէ ճշդելու իր նպատակը.— կատարեալ անկախութիւնը կը մնայ անփոփոխ։ Համագումարին պատուիրակութիւնը պիտի աշխատի ստանալ բանակին, արտաքին գործերու, ելեւմուտքի եւ հարկային ու տնտեսական քաղաքականութեան, հակակշռի իրաւունքը։

Բայց, Հնդկաստան երբ իր անկախութիւնը ստանայ, ի՞նչ պիտի ընէ։ Պիտի բաժնուի՞ բրիտանական կայսրութենէն։ Ո՛չ։

— Կը նախընտրեմ ընկերակից կոչուիլ, քան թէ հպատակ, կ'ըսէ Կանտի, բայց կը բաղձամ մէկ քաղաքացին ըլլալ ո՛չ թէ կայսրութեան մը, այլ ընկերակցութեան մը, որ պիտի կրնար նոյնիսկ անքակտելի ըլլալ, բայց այդ ընկերակցութիւնը պէտք չէ որ պարտադրուած ըլլայ ազգէ մը ուրիշ ազգի։ Ահա թէ ինչո՞ւ Քոնկրէն կը պահանջէ որ երկու կողմերը իրաւունք ունենան խզելու ընկերակցութիւնը։ Պէտք է որ պայմանագրութիւնը փոխադարձ շահ ապահովէ երկու ընկերակիցներուն։

Ուրեմն Հնդիկ Քոնկրէն դաշնակցութիւն մըն է որ կ'առաջարկէ Անգլիոյ։ Անկախութիւնը՝ Հնդկաստանի համար, ամէն բանէ առաջ պատուոյ խնդիր մըն է։

— Վայրկեան մըն իսկ չեմ կասկածիր կը շարունակէ Կանտի, որ Մեծն Բրիտանիա կարող ըլլայ Հնդկաստանը պահել հպատակութեան տակ՝ սուրի ուժով։ Բայց մտածեցէք։ Ի՞նչն է որ պիտի նպաստէ Մեծն Բրիտանիոյ տնտեսական ազատութեան եւ բարւոքման։ Ստրկութեան մէջ պահուած Հնդկաստա՞ն մը, ըմբոստ Հնդկաստա՞ն մը թէ Հնդկաստան մը, որ յարգուած ընկերակից մը պիտի ըլլայ, պատրաստ մասնակցելու Մեծն Բրիտանիոյ ցաւերուն եւ դժբախտութիւններուն, եթէ պէտք ըլլայ, անոր կողքին իր տեղը գրաւելու, անոր հետ կռուելու համար, ո՛չ թէ տեղի մը, մարդկային միակ էակի մը շահագործման համար, այլ թերեւս պարագան կրնայ ներկայանալ — ամբողջ աշխարհի բարիքին համար։

Կանտի իր խօսքը կը վերջացնէ ընտրութիւնը ձգելով խորհրդաժողովին եւ Անգլիոյ։

— Անհաշտօրէն թշնամի ստրուկներ, կամ հաւատարիմ բարեկամներ»...

պարտէզներ իր ծախքով եւ իր հոգածութեան տակ։ Սկզբնաւորութիւն մը համեստ, հետզհետէ կատարելագործելու առաջադրութեամբ։

Արդարեւ Դպրոցասէրը փառաւոր ընծայելու համար իր Յոբելեանը՝ գեղեցկագոյն ձեռնարկ մը չէր կրնար ընել։ Կանայք գործունէութեան անուրանալի օրինակ այդ Միութիւնը, իր այս ձեւով, հայ ժողովուրդին բարձր համարումին ու յարգանքին անհունապէս արժանի, իրաւունք ունի ամէն սրտի տէր անձի երախտագիտութեան։

Դպրոցասէրը փոխանակ խօսքի, գործ կը դնէ մէջտեղ։ Ինչ պատասխան օրինակ, առանց գործի աղմուկ հանողներուն։

Ա. Թ.

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԽԱԲԵԲԱՅՈՒԹԻՒՆ

Գոյութիւն ունի արհեստական մեղր պատրաստելու քիմիական եղանակ։ Մեղր պատրաստող մասնագէտներն ամէն կերպ կատարելագործում են մեղրը, մտցնում են զանազան տեսակ նոր քիմիական բաղադրութիւններ, որպէսզի համով և տեսքով նմանեցնեն իսկական բնական ծանծի մեղրին։

Սակայն Զակկոոպպրոդուկտը Սարեծաօ կավշիրիի հետ միասին մօտ օրերս յեղաշրջում կատարեց մեղր պատրաստելու գործում։ Նա խայտառակեց եւ չափազանց ամաչեցրեց այդ գործում աշխատող բոլոր մասնագէտներին։ Փոխանակ բարդ եղանակի, որը մինչեւ այժմ դեռ չի հանդիսանում կատարելագործութեան օրինակ, Զակկոոպպրոդուկտըն իր մեղրը պատրաստում է միմիայն չորս բաղադրիչ մասերից։

Միմիայն չորս։ Ահա նրանք.—

1.— Շաքար։
2.— Ջուր։
3.— Աչքակապութիւն։
4.— Խաբեբայութիւն։

Վերջին երկու բաղադրիչ մասերը քիմիայում ոչ մի տեղ նախատեսուած չեն, եւ քիմիայի դասագրքերում չկան նրանց իսկական փորմուլաները, բայց Զակկոոպպրոդուկտը չի շփոթւում։ Նա իր սեփական քիմիան է ստեղծում։

Բանւոր սպառողի համար մեղրն այսպէս են պատրաստում։ Վերցնում են շաքար, որի կիլօն արժէ 70 կոպէկ։ Վերցնում են Ջրմուղի սովորական ջուրը, որի իւրաքանչիւր վեդրոն Թիֆլիսում արժէ կէս կոպէկ։ Բայց գուցէ ջուրը վերցնում են Քուից,—այն ժամանակ նա ոչինչ չարժէ։ Այս բոլորը խառնւում է եւ պահւում տակառների մէջ՝ ծախելու համար։

Շաքարի եւ ջրի նման խառնուրդը բանւոր սպառողին կիլօն նստում է վեց ռուբլի։

Պէտք է աւելացնել, որ քիմիական վերջին երկու բաղադրութիւնը —աչքակապութիւնը եւ խաբեբայութիւնը— խառնւում են միայն այն ժամանակ, երբ մեղրը պատրաստ է եւ ծախելու է դուրս բերել։ Այսպէս են անում։

Բանւոր սպառողը մտնում է խանութ, հոտ է քաշում տակառի սպիտակաւուն հեղանիւթը եւ հարցնում։

— Իսկ այս ի՞նչ բան է։

Նրան պատասխանում են.

— Մեղր է։

Նոյնիսկ չեն բացատրում, թէ դա արհեստական մեղր է։ Ուղղակի — մե՛ղր է։

Բանւորը, յոյսը դնելով Զակկոոպպրոդուկտի բարեխղճութեան վրայ, խնդրում է կշռել, որքան իրեն հարկաւոր է։ Մի ժամից յետոյ մեղրը յետ խանութ է բերում եւ շպրտում, ասելով.

— Բա՞, սա մեղր ա՞։ Սա մեղր չի, այլ՝ չորտ զնայէտ, չտո տակոյէ...

Նրան քաղաքավարի բացատրում են.

— Գիտէ՞ք ինչ, սա իսկապէս մեղր չէ, բայց արհեստական է... Ի միջի այլոց, եթէ չէք ուզում ուտել, կարող էք գործածել տանը զանազան փճացած իրեր իրար կպցնելու համար։ Շատերը նոյնիսկ հաւանում են։

Չգիտենք՝ Զակկոոպպրոդուկտը և Սարեծաօ-կավշիրին պարգեւատրւե՞լ են ժողովրդական սննդի բնագաւառում կատարած իրենց գիւտարարութեան համար, թէ չէ։

Ստիպուած ենք բացատրել Զակկոոպպրոդուկտի և Սարեծաօ-Կավշիրիի քիմիկոսների ամենահասարակ բանը։ Այն է, որ՝

— Շաքարը՝ շաքար է, իսկ ջուրը՝ ջուր։

Իսկ խաբեբայութիւնը՝ խաբեբայութիւն է։ Նոյն իսկ այն ժամանակ, երբ նա խառնած է իսկական շաքարի հետ։

«Պրոլետար»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՅԳԵԿՈՒԹՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 սեպտ.— Ահաւասիկ իրարանցում մը եւս։ Տեղափոխութի՞ւն թէ գաղթ...։ Չենք գիտեր թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ մեր շուրջ— այգաքաղի մէջ ենք։

Շնդալից աղմուկ մը երթալով կը լայննայ աչաւոր Մարսէյլի մէկ ծայրէն միւսը։— «Դէպի՛ այգեկութք» կը գոչեն զուարթ շըրթունքներ եւ օրէ օր հազարաւոր երկսեռ հայ բազմութիւններ կը չուեն դէպի Արլ, Լիւնել, Մոնթփելիէ, Պէզիէ եւ այլուր, յուսալով որ այնտեղ մինչեւ այգեկութքի վերջը, պիտի կարենան գործել այգեպաններու քով, գէթ հայթայթելու համար իրենց քանի մը օրուան ապրուստը։ Նօսրացած է Մարսէյլի հայ ժողովուրդը։ Բոլորն ալ ընտանիքով այգաքաղի գացած են։

Մօտաւորապէս ամիս մը կ'ըլլէ որ Էրօյի նահանգին քաղաքները գացող բոլոր կառախումբերը լեցուն են Հայերով, որոնք նոյնիսկ մէկ օր Սէն Շարլի կայարանին առջեւ կը սպասեն, տեղ գտնելու համար վակոններու մէջ։ Անցեալ օր հայրենակից մը իր նամակին մէջ ինծ կ'իմացնէր Մոնթփելիէի Հայերուն վիճակը։ Անոնք օրէ օր քաղաքին մայթերուն վրայ, անդադար տեղացող յորդ անձրեւին տակ անպատսպար կը սպասեն եւ երբ հեռուէն այգեպանի մը դէպի իրենց կողմը դիմելը նշմարեն, խելոյն խումբերով կը խուժեն անոր առջեւ որպէսզի ընդունի իբրեւ գործաւոր։ Բայց այգեպանը միայն թէ երկու երեք հոգիի պէտք ունի իսկ անհամար բազմութեան մէջէն գործաւորի ամէնէն կատարեալ երեւոյթ ունեցողները զատելով կ'անցնի-կ'երթայ։ Իսկ այնտեղ մնացողները յուսակտուր կը սպասեն ուրիշ այգեպանի մը, զղջալով Մարսէյլէն իրենց մեկնելուն համար։ Անոնք նոյնիսկ իրենց ճամբուն ծախքը չկրնալով վաստկիլ, պիտի վերադառնան այնտեղ, ուրկէ մեկնած էին։

Խե՛ղճ հայ ժողովուրդ, դուն որ ազատութեան համար այնքա՜ն անպատմելի տուայտանքներ կրեցիր Տէր Զօրի անջրդի, տօթակէզ անապատներուն մէջ եւ շունչդ արեւմտեան Եւրոպայի ափերը կրցար առնել, այսօր եւս մատնուած ես անօթութեան...

*** Մօտ է Մարսէյլի դպրոցներուն վերամուտը։ Եթէ այսպէս շարունակուի, ծնողքները ի՞նչպէս պիտի հոգան դպրոցական ծախքերը, երբ իրենց նստած սենեակներու վարձքերն անգամ չեն կրնար վճարել։ Հաւանաբար շատերը իրենց զաւակները ղրկեն ֆրանսական դպրոց, քանի որ ձրի է։

Գր. Քէնտիրեան

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Խալիտէ Էտիպ հանըմ վերջերս Ամերիկայի մէջ հրատարակեց նոր գիրք մը, «Turkey Faces West» (*Թուրքիա դէպի Արեւմուտք*)։

«Ասպարէզ» խօսելով այս գրքին մասին, կը նկատէ (4 սեպտ.).

— «Հալիտէ Էտիպ յօժարութեամբ չէ որ կ'անդրադառնայ Հայերուն եւ Հայկական խնդրին։ Շատ սիրով պիտի ուզէր մոռնալ, անգիտանալ զանոնք։ Բայց ի՞նչպէս կրնար գիրք մը գրել Թուրքիոյ պանծացման համար եւ լռութեամբ անցնիլ սպանդներուն վրայէն, որոնք տեղի ունեցան Թուրքիոյ մէջ Թուրքերուն ձեռքով, եւ որոնց պատմութիւնը քանի մը անգամ երկրագունդի շրջանն ըրաւ, վերջին յիսնամեակին։

Եւ Թրքուհին խնդրին կը մօտենայ զգոյշ եւ վեհերոտ, բայց գրչի մէկ հարուածով զայն լուծելու առաջադրութեամբ։

— Հայկական ջարդերը... շա՜տ խօսուեցաւ անոնց մասին։ Սակայն ի՞նչ է պատահածը, տագնապ մը, որուն պատճառները կը գտնուին արտասահմանի մէջ։ Թուրքերն ու Հայերը եղբայրաբար կ'ապրէին իրարու հետ. օտարները որոմ ցանեցին անոնց միջեւ։

Ետո՞յ։

— Զինուորական պահանջներու հարկադրանքին տակ կառավարութիւնը տեղափոխեց Հայերը եւ այդ գործողութեանց ընթացքին տեղի ունեցան նաեւ ջարդեր։

Բայց հոս կանգ չառներ կանացի հոգեկան ամէնէն բարեմասնութենէ զուրկ այդ կինը եւ ուրացումէն ու խեղաթիւրումէն կ'անցնի զրպարտութեան։

— Ինչո՞ւ չի խօսուիր Թրքական ջարդերուն զանգուածային սպանութեանց մասին, զորս Հայերը գործեցին Թուրք անմեղ բնակչութեանց վրայ, 1895էն սկսեալ։ Եւ եթէ համրենք զոհերը, պիտի տեսնենք որ թուական առաւելութիւնը Թուրքերուն կողմը կը մնայ։

Ահա՛ թէ ի՞նչպէս կը գրեն պատմութիւնը»։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ թղթակիցներէ եւ յօդուածագիրներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ էջին վրայ, եւ մելանով։

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Օսմ. պատմութեան զանազան դրուագները իր սովորական ինքնագովութեամբ պատմելէ յետոյ, Նազըմ փաշա կը վերադառնայ հայկական դէպքերուն։

կիրակիէն յետոյ, ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

ԵՒ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Կռիւը տեւեց մինչեւ երեկոյեան ժամը 1ը։ Երեկոյեան, մութ տալուն, քանի մը տղայ ղրկեցի Հրի միւս կողմը դիրք բռնելու։ Յետոյ ղրկեցի նաեւ մի մաս զինուորներ, իսկ բոլորս հոն հաւաքուեցինք ու սկսեցինք քալել։

Գիւղը վառուեց, նմանապէս մեզնից կէս ժամ հեռաւորութեան վրայ հրացանաձգութիւն կը սկսի եւ կը վառուի Աղաճան գիւղը։ Գիւղի մէջ մնացեր էր միայն մի կոյր մարդ, որին զօրքերը սպաննած են. նաեւ հոն մնացեր էր մի երախայ, որուն տղաները վերցուցած բերեր են, մենք անոր յանձնեցինք հարեւան գիւղացիներուն։

Բայց այդ, երբ կռուի ատեն Առաքել աղայի տանտէրը շրջապատեցին, եւ մենք սկսանք զարնել, իրար խառնուեցանք։ Իրարանցումի ատենը, Ախլաթցի Ապրօն, սխալմամբ սպաննեց Ցրոնայ մատնիչ Աղաճանը խեղդող գիւղացուն, իսկ Բերդակցի Թօչնակն ալ զարկաւ թեթեւ վիրաւորեց Ապրոյին։

Խումբը հասաւ Ալիճանայ տակը, հետերնիս կը գտնուէր երկու ձի, որոնց վրայ ձիաւորներ կային։ Ալիճանցիք եկած էին մեր ճանապարհները կը սպասէին։ Հովիտի պրունգը պատահեցինք խումբ մը մարդկանց։ Քիւրտերին պոռացինք. «Դուք ո՞վ էք»։ Նրանք ձայն տուին. «Տղերք, մենք ենք»։

Մինչեւ հոդ հասնելնիս՝ հարեւան գիւղերի կանայք փախչելով կ'երթային, որոնք շալկած էին անկողին, երախայ եւայլն։

Կուրաւու բոցը երկինք կ'ելլէր։ Նոյն գիշերը վառեցին Գոմս։ Կը վառուէր նաեւ հարիւրաւոր դէզ ցորեն։ Հայերն ալ կը վառէին Քիւրտերունը։ Զանազան տեղերուց. հրացանի ձայներ կուգային։ Ամբողջ դաշտը լուսաւորուած էր։ Ալիճանցիք ըսին՝ «ո՞ւր կ'երթաք որ, առէք մեր գիւղը, սա մեր աղայի քէօշկն ալ քանդենք, աւրենք, թող մեր գիւղն ալ աւրուի»։ Մեզ բերեր էին հաց պանիր, սեր, 10 կուժ ջուր եւ երկու գլուխ շաքար։ Տղաքը նստան կերան, խմեցին, կազդուրուեցան,

Հասանք Մեղրագետի եզերքը։ Ձիաւորներէն առնուած ձին չէր քալեր։ Տղայոց մի մասն առաջարկեց թէ Ցունան մնանք։ Չկրնալ քալելն էր պատճառը, որ այդպէս կ'ըսէին։ Ես չընդունեցի. ըսի՝ «անպատճառ պիտի անցնենք Բերդակայ սարը»։ Շատն անցանք, ձին բոլորովին կանգնեցաւ։ Ըսի՝ «զարկէք ձին եւ եկէք»։ Աստուրն եւ Մէշէտի Աւետիսը ձին զարկին ու եկան։

Երկրորդ օրը հայ գիւղացիք իմացեր էին ձիու հոդ ընկնիլը եւ գացեր պահեր էին։ Հասանք Արղայ տակը, որտեղից կ'անցնի Բաղէշի ճանապարհը եւ կ'երթայ Մուշ։ Ճանապարհին մարդ մը պատահեց։ Տղերքը բռնեցին, բերին. 25 տարեկան քիւրտ էր, Մուսա բէկի ցեղէն։

— Ուրկի՞ց կուգաս,— Խնուսէն, ո՞ւր կ'երթայիր,— Մուշ։

— Էդ ինչպէ՞ս եղաւ, որ մենակ կը գնաս, ընկերներդ ո՞ւր են։

— Ընկերներս ցորեն կը տանեն Մուշ, ճանապարհին քնացեր մնացեր էի։

Հետերնիս տարինք Բերդակայ սարը։ Մեր քոմն ալ խիղճ ըսուած բանը մեռած էր, որովհետեւ կը տեսնէինք, թէ ինչպէս կառավարութիւնն ու Քիւրտերը, կին ու երախայ, անզէն ժողովուրդը կը սպաննէին։

Թաղելու տեղը պատրաստ էր։ Երկրորդ օրը, երեկոյեան, երկու տղու տուի, ըսի. «Տարէ՛ք, սպաննեցէ՛ք, թաղեցէ՛ք»։ Քիւրտին ըսի. «Մինչեւ Տզմակայ առաջ, էս երկու տղան կը տանեն քեզ, էնտեղից մենակ կ'երթաս քո գիւղը»։ Քիւրտը քօլօզը վար առաւ, «Աստուած ձեզի հետ ըլլայ» եւայլն ըսելով։

Ըսի. «Վերցրէ՛ք, տարէ՛ք, շատ մի խօսացնէք»։ Տարին պահեցին ու եկան։

Մենք 3-4 օր մնացինք Բերդակայ եւ Ալաւարինճի սարերը։ Մեր Բերդակայ սարն եղած ատեն, յուլիսի 17ին, նոր կռիւ մը կը սկսի Շէյխ Իւսուֆի գիւղին մէջ։ Երբ զօրքերը գիւղին վրայ կ'ուզեն յարձակուել, կողոպտելու համար, մի քանի Ախչանցի կտրիճ Հայեր եւ տղացիներ, հրացանը ձեռք՝ դուրս կուգան գիւղը պաշտպանելու։

Դիմադրութիւնը շատ յաջող կ'անցնի մինչեւ կէսօր։ Բայց կէսօրէն վերջը, թշնամին իր ուժերը շատցնելով, աւելի ամուր կը պաշարէ գիւղը։ Կռուողները կը քաշուին եկեղեցու գլուխը եւ այն տեղէն կը շարունակեն կռիւը։ Աւելի վերջ՝ պարտաւորուած կը լինեն եկեղեցիի մէջ՝ պաշտպանուելով շարունակել դիմադրութիւնը, որը կը տեւէ սակայն, մինչեւ ժամը երկուքը։ Փամփուշտի պաշարը վերջացած լինելով, կը դադարեցնեն դիմադրութիւնը։ Թշնամին, խոտեր բերելով, կ'այրէ եկեղեցին, ինչպէս եւ մէջը ապաստանողները, թուով 12 հոգի։

(Շար.)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԷԼՃԻԱ ՄԻ ԵՐԹԱՔ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 14 Սեպտ.— Ներկայիս կը յայտարարենք մեր հայրենակիցներուն որ, աչքի առջեւ ունենալով տնտեսական սուր տագնապը, գործ գտնելու նպատակով բացարձակապէս Պելժիա չդիմեն, որովհետեւ ոչ միայն գործ գտնելը անհնար է, այլ և տեղական իշխանութիւնները արդէն անոնց այստեղ բնակութիւնը չեն թոյլատրեր։

Կը ցաւինք ըսել որ Վարչութիւնս չի կրնար որ եւ է օժանդակութիւն կամ օգնութիւն ընել այդպիսիներուն, որոնք հակառակ պարագային այստեղ ծանր տագնապի կը մատնուին։

Պելժիոյ
Գաղթային Վարչութիւն

Ց. Գ.— Կը խնդրուի ֆրանսահայ թերթերէն արտատպել սոյն յայտարարութիւնը։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ Իսի-լէ-Մուլինոյի Զաւարեան կոմիտէի ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԷՆ-ԼՈՒ, ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹ (միասին).— *Այսօր Շաբաթ, երեկոյ, ժամը 8,30ին, Դաշնակցութեան Տան մէջ՝*

կը խօսի ընկեր Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ-ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (միասին).— *Վաղը կիրակի, կէս օրէ վերջ ժամը 6ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ՝*

կը խօսի ընկեր Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹ.—Վաղըկիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին՝

կը խօսի ընկեր Բ. ԳԱՎԷՋԵԱՆ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ-ԳԱՄԲԱՆԻ ՖՐԷՋ.— Երկուշաբթի կէս օրէ վերջ ժամը 7.30ին, ընկ. Վարոյեանի բնակարանին մէջ՝

կը խօսի ընկեր Օ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Այս ժողովներուն կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան «ՌԱԶՄԻԿ» խումբին կողմէ, Տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9.30էն մինչև առաւօտ Պ. Նիկողոս Նիկողոսեանի Նորակառոյց Etoile Bleue *սրահին մէջ,* 121, Avenue de l'Union: *Ծոխ պիւֆէ, ընտիր ճազ, պար եւ սիրուն անակնկալներ։ Փափաքողները նախապէս տոմսերը կրնան ապահովել Պ. Նիկողոսեանէն, իսկ հանդէսին իրիկունը կիշէէն։*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ «Տրամ-Օփերէթ» խումբը ղեկավարութեամբ

ԴԵՐԱՍԱՆ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ ԿԱՄ ԽԵՆԹ ՊՕՂՈՍԸ

օփերէթ 4 արար, Ալ. Աբելեանի

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին

Salle des Sociétés Savantes, 8 Rue Danton, Métro Odéon.

դ. արարին հարսանիքի տեսարանին կը պարեն կովկասեան պարեր, Արեւելեան երաժշտութիւն։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ հրաժարաբուռ վարչութեան, նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼ Սէնթ-Անթուանի ընկերական խումբի ընկերական ժողովը՝ վաղը կիր. կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, ընկեր Յովհաննէս Վարոեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ երեկոյթ-դասախօսութիւնը, կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ։ Կը խօսի Տիկին Էլլէն Բիւզանդ։ Նիւթ՝ «Նոր օրերու հայ հերոսը»։ Պարեր, երգ, արտասանութիւններ, խաղեր ղըպրոցի սաներու կողմէ։ Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։ Մուտք՝ 3 ֆրանք։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, 13 Allée Léon Gambetta, Bar Impérial*ի սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

A CÉDER *Աթըլիէ մը, բընակարանով՝ 2 սենեակ, խոհանոց, անթրէ, պալքոն, կազ, ջուր ելեկտրկ. պայլ 5 տարի, այցելելու համար դիմել տեղւոյն վրայ ղռնապանին,* 17 Rue Marcadet, Paris (18), *իսկ պայմաններուն համար Յ. Տէր Ներսէսեանի* 8 Rue des Papoyaux, Paris.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արապեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հանգուցեալ ՕՐ. ՄԱՐԻԱՄ ԱՐԱՊԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի վաղը կիրակի առաւօտ փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon. կը հրաւիրուին ազգականներն եւ բարեկամները։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ վարխի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։*

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

FABRIQUE DE TRICOTS DE LUXE

S. TERZIAN

Tél. Botzaris 22—98

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ԹԻՒ 10 *մեքենայի վրայ* (Récti-ligne) *իրենց տունը թրիքօ հիւսող աշխատաւորներ* (travail à domicile)։ *Տեւական աշխատանք եւ լաւ վճարում։*

ՀԱՏԸ 8 ՖՐԱՆՔ

Կ'ուզուի նաեւ թիքօթէօզ մը աթըլէի մէջ աշխատող։

20 Rue Mélingue, PARIS 19

Métro: BUTTES — CHOUMONT

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով։

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով։

Գորգի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հայթայթել տեղւոյն մէջ։

Դիմել՝ ԳԷՈՐԳ ԱՎԱՆԸՋԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La Rose) Marseille.

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

ESKA

Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։ Դիմել՝ Laboratoire Eska R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (20)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

Տօքթ. ԵԱՂՈՒՊ

8 Ave, Perichont Prolongée (angle du 44, Ave. de Versailles)

Մէթրօ՝ Mirabeau, հանրակառք թիւ 1 եւ 2, Station Pont Mirabeau.

Կ'ընդունի Դշ. Ուր. Շբ. ժամը 2—6 եւ ժամադրութեամբ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

վերաբացած է իր գրասենեակը փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

TANNERIE DE LA DEULE

S. A. R. L. au Capital de 315,000 francs

9 rue Charlot, PARIS (3) Tél. Arch. 05—86

Directeur-Gérant LEON BABONIAN

ԿԱՇԻԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հայ կօշկակարներուն.— *Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան* քուրօն (*կռնակի մաս*) *Ա. կարգի չէն, քիլօն 32, Բ. կարգի 26, եւ Գ. կարգի 22 ֆրանք։*

Թալօնի համար քուրօն, էքառ՝ քիլօն 14 ֆրանքէն։

Հայ marchand forainներուն.— *Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար կտրուած կէս նրբտնցու եւ թալօն՝ քիլօն Ա. կարգի 30, Բ. կարգի 26, Գ. կարգի 22 ֆրանք։*

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ՝ 9 rue Charlot, Paris

Métro République et Hôtel de Ville

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — La Voix de son Maître — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) Մէթրօ Պէլվիլ

Ամառուան եղանակին ֆոնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

Columbia — Phonos Disques

Agence exclusive

POLYDOR — REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր. Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆոնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maître*ի* Courant continu*ն, գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գինները գործարաններէն նշանակուած են։ Ծախուածները ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9։*

Կ'ուզուին *8 եւ 10 թիւ թրիքոյի մեքենայ ունեցող ֆասոնիէններ։ Տեւական գործ։ Դիմել* Edgarian*ի թրիքոյի գործարանը,* 12 Rue Rébéval, *Փարիզ։*

ԵԹԷ *ամսավճարով հող գնած էք եւ կ'ուզէք ամսավճարով տուն շինել, կը ստանձնենք շինութիւնը հետեւեալ պայմաններով։ Տան ներսի մասը՝ փլաթր, իսկ դուրսի կողմը՝ ֆիպրօսիման, որ քարաշէն տան տոկունութիւն ունի եւ արտօնուած է քաղաքապետութենէն։*

Մէկ սենեակ 3×4 մ. 4995 ֆրանք, 2 սենեակ 2×3 եւ 3×3 մ. 6395 ֆր., 3 սենեակ 3×3 մ. 9900 ֆր.։

Ունինք նաեւ ծախու փոքր եւ մեծ հողաբաժիններ Փարիզի արուարձաններուն մէջ, կայարանի մօտ, ամսական 150 ֆր. ամսավճար։ Մանրամասնութիւններու համար գրել՝ H. Hampartzoumian, Maison Maurice, 40 Bld. Bonne Nouvelle, Paris (10), *Բացթալօկները կը ղրկուին ձրի։*

Ծախուէ *մեկնումի պատճառաւ, վեց սենեակնոց կահաւոր տուն մը, առատ ջուր, երեք հեկտար հող, մշակութեան եւ անասնաբուծութեան յարմար, Տրակինեանէն 2ուկէս քիլոմեդր։ Դիմել սեփականատիրոջ,* M. Puzina, Quartier St. Cile, Draguignan (Var)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

71.— ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԱԼԱԹԱՅԻ ՄԷՋ

Իմացեր էի թէ Ռուսիոյ դեսպանատան աւագ թարգմանը, Մաքսիմով, Ցարին կողմէ ծածուկ հրամաններ կը ստանար, եւ Ցարին գաղտնի լուրեր կը հաղորդէր։ Ցարը այդ պատճառով անոր ծածուկ գաղտնի ամսական մը յատկացուցած էր։ Մաքսիմով նոյնատեն շարունակական յարաբերութեան մէջ էր Եըլտըզի հետ, եւ կ'ըսէին թէ Ապտիւլ Համիտի լրտեսն էր։ Երբեմն երբեմն «Խենդ Մաքսիմով ստորագրութեամբ ծուրնալ կը ղրկէր Սուլթանին։ Ապահովաբար այս ծարդուն դիմումով էր որ Սուլթանը հրամայեց Ռուսերը ձերբակալել եւ դեսպանատան յանձնել։ Սակայն փախստականներուն ձերբակալութիւնն ու ռուս դեսպանատան յանձնումը կը վերաբերէին Թուրք կառավարութեան պատիւը։ Ցետոյ, ծարդկային գործ չէր այդ դժբախտները ձերբակալել եւ իրենց թշնամիին յանձնել։ Մանաւանդ երբ ծեղի համար երբեք վնասակար չէին։ Կայսեր դիւանին ուղղեցի ծածուկ գրութիւն մը, բացատրելով բոլոր այս ծտածումները։ Աւելցուցի նաեւ թէ ձերբակալելով եւ ռուս դեսպանատան յանձնելով այս ծարդիկը, պատճառ կ'ըլլանք, որ Ռուսիոյ անիշխանական կոմիտէն իր ամբողջ բարկութիւնը թափէ ծեր վրայ։ Այս գրութիւնս հաճողից թուեցաւ Սուլթանին, որ ետ առաւ իր հրամանը։

72.— ՋՐՊԱՐՏԻԶՆԵՐ ԵՒ ՍՈՒՏ ՎԿԱՆԵՐ

Օր մը գրութիւն մը ստացայ կայսերական սենեկապետներու դիւանէն, Ինծի կը հաղորդուէր, որ Սէրքէչէի առեւտրական դատարանին նախկին նախագահ ուսուցիչ Նատիրի Թէվֆի էֆէնտի երկու ծուրնալ ղրկած է կայսերական դիւանին։ Ու հրաման կը տրուէր քննութիւն կատարել այդ ծասին։ Գրասենեակս կանչեցի այդ Նատիրի էֆէնտին։ Դէմքէն լաւ չտպաւորուեցայ։ Բարի մէկը չէր անշուշտ։ Հասկցուց թէ կապ ունի կայսերական դիւանին հետ։ Հպարտ ձեւով մը նստաւ քովս եւ սկսաւ բարբառիլ։

— Երբեք սուտ բան չեմ հաղորդած։ Վերջին հաղորդագրութիւնս ալ ստոյգ իրողութեան մը ծասին է։ Եւ սակայն Վեհափառը հրաման տուաւ, որ քննութիւն կատարուի այդ ծասին։ Վկաներս պատրաստ են։ Մինչեւ քննութեանց աւարտումը, համաձայն Վեհափառին հրամանին, պատրաստ եմ սպասելու այստեղ։

Նախ անհրաժեշտ էր հասկնալ խնդրին էութիւնը։ Կարդացի ծուրնալները։ Մէկուն ծէջ կը տեսնուէին վաճառական Եուսուֆի, միւսին ծէջ Սիւլէյմանիէլի Բասիմի ստորագրութիւնները։ Առաջին ծուրնալին բովանդակութիւնը հետեւեալն էր.

— Ձէյրէք ծառուղիին գլուխը, սրճարանի մը ծէջ, վաճառական Բասիմ էֆէնտի, ամէն երեկոյ, սրճարանի յաճախորդներուն առջեւ զանազան լեզուագարութիւններ կ'ընէ Թագաւորին ու կառավարութեան հասցէին։

Երկրորդ ծուրնալին ծէջ գրուած էր թէ նոյն Բասիմ էֆէնտին իր գրացիին՝ Էսատ էֆէնտիին հետ հետեւեալ խօսակցութիւնը ունեցեր է.

-- Հրապարակը հետզհետէ կը ծանրանայ։ Կ'ապրինք թունաւոր ծթնոլորտի մը ծէջ։ Ձենք կրնար օր մը օրանց ծեր փէսը հանել ու նետել։ Ամէն գէշութիւն վերէն կուգայ։ Ձուկն իսկ գլուխէն կը հոտի։

Այս երկու աննշան խնդիրներուն ծասին Նատիրի էֆէնտին ցոյց կուտար չորս վկայ։ Եւ դեռ, եթէ պէտք ըլլար, 6 հոգիի անուն ալ կուտար վկայութեան համար։

Կառավարիչ մը կրնա՞ր այսպիսի անհեթեթ խնդիրներով զբաղիլ։ Զբաղեցայ։ Սակայն կայսեր դիւանին ճնշումէն ազատելու համար, օրինաւոր ճամբով քննութիւն մը կատարեցի։ Կանչեցի վկաները։ Մէկը տարիքը առաջացած ծարդ մըն էր։ Ապարօշին նայելով, աստուածավախ ծարդ կը կարծէիր։ Վկաները հարցաքննեցի։ Ցետոյ ծերուկը առանձին խօսեցայ։

— Հայրիկ, այլեւս աշխարհի հետ կապդ կտրած ես գրեթէ, գործը գրպարտութիւն կը թուի ինծի։ Եթէ շիտակ խօսիս, արդար գործ կատարած կ'ըլլաս։ Գիտցիր, որ երդում ընելու պիտի պարտաւորուիս։

Նատիրի Թէվֆի էֆէնտի տեղէն ցատկելով պոռաց.

— Ո՛չ, անկարելի է, այլեւս չեմ կրնար համբերել։ Ցայտնելու իր հաւատարմութիւնը յառաջ Վեհափառին, գործն ու հողը լքած եւ ուղ իր ծերութեան Պոլիսէն մինչեւ հոս եկած ըլլալով հանդերձ, այսքան կը ճնշէք այս խեղճ վկան։ Միւս վկաներն ալ, տեսնելով զանքը, որուն ենթարկուեցան, կ'ըսեն թէ այլեւս չպիտի ուզեն վկայութիւն տալ, ինչքան ալ կարեւոր ըլլայ խնդիրը։

— Ո՛չ, չեմ ուզեր, որ ոեւէ մէկը խառնուի իմ գործիս։ Ես գիտեմ ինչ որ կ'ընեմ։ Այս ծարդն ալ, մինչեւ քննութեանց աւարտիլը չպիտի հեռանայ այստեղէն։

Եւ շարունակեցի քննութիւնը։ Ծերուկը նեղը ղրի։ Սակայն հոգի չէր ծարդուն։ Սատանայ դարձեր էր։ Առաջին հարցումիս վրայ, էֆէնտիին երեսը նայեցաւ ու ժպտեցաւ։ Կարծես ըսել ուզեր.

— Հոգ մի ըներ, ես գիտեմ թէ թէ ի՛նչ պիտի պատասխանեմ։

Եւ ինծի դառնալով պատասխանեց.

— Տարիքս 90ը անց է։ Երկու ոտքերս գերեզմանին մէջ են ...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
20 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1678 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի ՊԷՏՍ ՁԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Սպասելով որ վերջանայ «Միացեալ եւ Անկախ Հայերէն»ի շարքը, ուր Սիրունին այնքան դառնութիւն կը թափէ աջ ու ձախ, շարունակենք մեր գրոց—բրոցներուն ուշադրութիւնը վառ պահել լեզուական անիշխանութեան հանդէպ։

«Ջուրը ջաղացքը տարեր է, ջախջախը կը փնտռեն».— պիտի հեգնեն բանգէտներ։

Ինչ՞ո՞ւ։ Կեանքը ամենօրեայ հացի կռիւ է։ Քաղաքականութիւնն ալ իր պահանջներն ունի։ Կա՛յ եւ տնտեսական տագնապը։ Բայց այդ բոլորը արգելք չեն, գոնէ պարբերաբար քրքրելու տարբեր վէրքեր։

Կեանքը բազմադէմ, բազմագլխանի հրէշ մըն է, որ իր պահանջները կը հարկադրէ ամէն ժամ։ Կեանքը շարժում է, և մամուլը չի կրնար միականի նայուածքներով գոհանալ։ Կենալ միայն մէկ ոտքի վրայ։

Մանաւանդ որ, մեր մէջ օրաթերթն է ամէնէն կենդանի ազդակը՝ ծուռն ու շիտակը մատնանշելու։ Եւ ակադեմական հարցեր չէ որ կ'ոգեւորեն մեզ։

Ակադեմականներուն՝ քրքրել դեղնած թուղթերը, գրչագիրներն ու տպագիրները, պրպտել եւ ուսուցանել, մանաւանդ համաձայնիլ իրենք իրենց մէջ։ Իսկ մենք հետեւինք առօրեայ կեանքին, ամէնէն առաջ մատնանշելով անվրիճելին։ Շիտակն եւ ներդաշնակը։ Եւ յանձնարարելով քիչ մը ուշադրութիւն։ Լեզուի սէր եւ մտքի ճիգ։

×

Ունինք անընական եւ անճոռնի ածանցումներ, մասնիկ մասնիկի վրայ բարդուած։

Կ'ըսենք,— «մարքսիստական», «ֆաշիստական», «էվոլիւսիոնիստական», «սիոնիստական» (սիոնական), առանց անդրադառնալու։ Արդ, «իստ»ը արդէն մեր «ական»ն է, կամ «եան»ը։ Ուրեմն պիտի ըսենք,— Մարքս, մարքսիստ=մարքսեան։ «Ֆաշիստ»ին արմատն է «ֆաշիօ»=խուրձ։ Եթէ չենք ուզեր թարգմանել, պիտի ըսենք «ֆաշական», եւ ոչ թէ «ֆաշիստական»։ Իսկ «էվոլիւսիոնիստական»ը (բարեշրջական, շրջափոխական) արդէն մեկնութիւն չի վերցներ։ (Բոլոր օրինակները առնուած են առօրեայ մամուլէն)

2. Զափազանցուելեան տարած ենք «պաշտ»ական բառերը։ Իրապաշտը (իրատես) տանելի է, բայց ի՞նչ կը նշանակէ «կայսերապաշտ», «կայսերապաշտութիւն», որ կը գործածուի «իմպերիալիզմ»ին տեղ։ Իմաստը՝ կայսրութիւն հաստատելու ձգտիլ. ծաւալողական քաղաքականութիւն։ Ո՛րքան պերճախօս է մեր հինաւուրց բառը, աշխարհակալութիւն, որ սահմանափակուած է միայն «Conquête»ին։ Գիտականօրէն ալ ճիշդ է, որովհետեւ նախկին իմաստով «քոնքէթ»ներ (նուաճում) չկան այսօր։ Իսկ ածականաբար՝ «նուաճողական» (իմպերիալիստ), քանի որ քիչ մը ծանր կուգայ «աշխարհակալական»ը։

3. Կը գրեն — մինչեւ այսօր ալ կը յամառին գրել — «ռէակսիոն բնոյթ», «պրովոկասիոն լուրեր», «դիսկուսիոն կարգով», «ինֆորմացիոն բնոյթ»։ «Ագիտացիոն պայքար»։ Շարեցէք ինչքան կ'ուզէք։

Այս բառերը—ռէակսիոն (յետաշրջում, յետադիմութիւն), «պրովոկասիոն» (բանսարկութիւն, խառնակչութիւն, գրգռում), «ինֆորմասիոն» (տեղեկութիւն) գոյական են, եւ եթէ անպատճառ օտար բառը պիտի գործածեն, պիտի առնեն անոր ֆրանսերէն, անգլերէն կամ գերմաներէն ածականը (ռէաքսիոնէռ, փրովոքան կամ փրովոքաթէօռ եւն.)։ Տեսե՞ր էք որ Ֆրանսացի մը գրէ «Des informations provocations», *գրգռիչ, խառնակիչ լուրերու իմաստով։ Կամ* de nature réaction, ayant un caractère réaction !

Ի՞նչ կը նշանակէ «ինֆորմասիոն կարգով» (à titre d'information) *— երբ այնքան դիւրին է գրել — «իբրեւ տեղեկութիւն», «իբրեւ տեղեկատու»։ Նոյնը եւ «դիսկուսիոն կարգով»։ «Դիսկուսիան» մեր վիճաբանութիւնն է. «կարգը» բոլորովին սխալ. պիտի ըլլայ «իբրեւ»։ Եւ բացատրութեան շատ մը ձեւեր ունինք,— «Այս յօդուածը կը հրատարակենք իբրեւ վիճաբանական նիւթ։ Կամ իբրեւ ազատ կարծիք, եւն.։ Խմբագրին ձեռքն է գտնել բուն բացատրութիւնը, մեր այնքան ճկուն լեզուին մէջ։*

Ճիշդ է որ չունինք «աժիտացիոն»ին բուն բառը (agitation)*։ Կը նշանակէ միտքեր յուզել, խլրտումներ հանել՝ ո՛րեւէ նպատակի կամ ձեռնարկի համար։ Մօտաւորապէս կը համապատասխանէ «արծարծում» բառը։ Իսկ ածականաբար՝ «խռովայոյզ»։ Բուն «աժիսթասիոն»ը կատարողը* (agitateur) *կարելի էր կոչել խռովարար, եթէ այդ բառը ուրիշ իմաստ առած չըլլար մեր ընթացիկ լրագրութեան մէջ։*

Տակաւին յիշե՞նք «օֆիցիօզ»ը (officieux)*, որ արդէն նուիրագործուած է իբրեւ «կէս-պաշտօնական» կամ «անպաշտօն»։*

Բայց երկար է այս կարաւանը։ Եւ մասնաւոր սիւնակի մը մէջ պիտի քրքրենք արդէն։

Յիշենք մէկ-երկու բառեր ալ, որ գոց եղած են մտքի ծուլութեամբ։

Կ'ըսենք,—«կեանքը աժան է» «կեանքի սղութիւն»,—բառական թարգմանութիւն ֆրանսերէնէ։ Ո՞րն է մեղքը մեր հրաշալի «ապրուստ»ին։ Ճիշդ է որ «կեանքը աժան է» Թուրքիոյ մէջ. բայց ապրո՞ւստը...

Կը գրեն.— «Պէտքական», «անպէտք»։— Իսկ «պիտանի՞»ն, իսկ «անպէ՞տ»ը։ Ո՞ր օրուան համար են։ Պիտի չխնդայի՞ք, եթէ գրէինք «վանքապատկան»։

Շ.

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ ՅԱՋՈՂԱ՞ԾԷ

Չիկագոյի ճարտարագործներէն մէկը Ֆրէյ, որ ներկայիս կը զբաղի Սիպերիոյ կունեցք վայրին մէջ, պողպատի գործարանները Ռուսիայէն վերադարձած եւ Պերլինի մէջ ըրած է կարգ մը յայտարարութիւններ թէ՝ խորհրդային հնգամեայ ծրագիրը լրիւ յաջողած է երկաթի եւ պողպատի արտադրութեան մէջ։

Ամէնէն աւելի, մասնագէտներու պակասէն է որ կը նեղուի Ռուսիա։ Սակայն, այս վիճակը այնքան ալ ծանր չէ, որովհետեւ, ամերիկացի եւ գերման ճարտարագէտներու ու մասնագէտներու կողմէ, բազմաթիւ առաջարկներ կան՝ Ռուսիոյ մէջ աշխատելու։

Ամերիկացին յայտնած է նաեւ թէ, վերջին տարիներու ընթացքին, գործաւորներու վիճակը բարւոքած է եւ թէ երիտասարդութիւնը մեծ խանդավառութիւն ցոյց կուտայ հնգամեայ ծրագրի իրագործման մասին։

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԷՆ

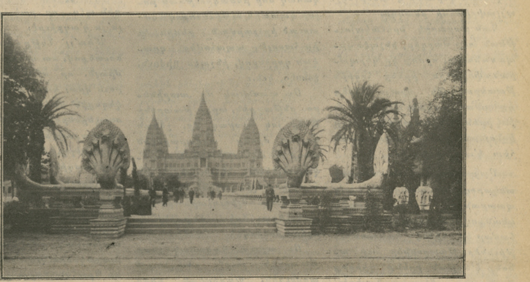

ԱՆՔՈՐ - ԹԱՄԻ ՄԵՀԵԱՆԸ — ՖՕԹՕ ՖԷՊՈՒՍ
ՈՐՈՒՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՔ ԱՅՍՕՐ, Բ. ԷՋԻՆ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

ՀԱԿԱՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

Երէկ, «Թան»էն թարգմանած էինք կարգ մը տեղեկութիւններ՝ Կիլիկիոյ մէջ ծագած ըմբոստութեան մասին։

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները, որոշ վերապահումներով։

Կիլիկիոյ խլրտումներն ստեղծող կազմակերպութիւնը կը կոչուի «Քէմալիզմ տեւշմանը Անատոլու իճրա քոմիթէսի», —Քէմալականութեան Թշնամի Անատոլուի գործադիր կոմիտէ։ Համաձայն մեզ տրուած հաւաստիքներուն, կազմակերպութիւնը բազմաթիւ մասնաճիւղեր ունի Անատոլուի նահանգներուն մէջ։

«Թան»ի հաղորդած դէպքերը տեղի ունեցած են Յուլիսի սկիզբները։ Առաջին բախումը վերջացած է քէմալական ուժերու պարտութեամբը։ 80 հոգինոց ոստիկանական ուժ մը բոլորովին բնաջնջուած է, 50 հոգինոց զինեալ ըմբոստներու կողմէ։

Այս առաջին ձախողութենէն յետոյ, որպէսզի դէպքը չլսուի Անատոլուի մնացեալ նահանգներուն մէջ, Էնկիւրիէն եկած յատուկ հրամանի մը համաձայն, Մարաշի, Այնթապի, Օսմանիէի եւ Ատանայի կուսակալներէն բաղկացած յանձնախումբ մը ղրկուած է բանակցելու հակաքէմալական կազմակերպութեան հետ։ Կուսակալներու յանձնախումբը առաջարկած է 10 օրուան ընթացքին, զինաթափ ըլլալ, փոխարէն ներում խոստանալով։ Հակաքէմալականները մերժած են եւ իրենց կողմէ ներկայացուցած են հետեւեալ 5 պայմանները.

1) Մուսթաֆա Քէմալ պէտք է հրաժարի իշխանութենէ.
2) Ազատ ընտրութիւններ կատարել։
3) Մէտրէսէները կրկին բանալ։
4) Վերցնել լատինական տառերը։
5) Ընդհ. ներում յայտարարել։

Այս առաջարկները ընդունուելու եւ գործադրուելու պայմանով, հակաքէմալականները խոստացած են զէնքերը վար դնել, հակառակ պարագային, յայտնած են թէ շարժումը պիտի տարածուի ամբողջ Անատոլուի մէջ։

Կուսակալներու յանձնախումբը, որովհետեւ իրաւասութիւն չունէր որեւէ առաջարկի կամ պայմանի մասին բանակցելու, դիմած է Էնկիւրի, որ ինչպէս սպասելի էր, մերժած է եւ ըմբոստները զսպելու համար, 300 հոգինոց ոստիկանական ուժ մը ղրկած է անոնց վրայ, Մարաշի, Օսմանիէի, Այնթապի եւ Ատանայի վիլայէթներէն։ Հակառակորդ ուժերու հանդիպումը տեղի ունեցած է Գօզանի եւ Ֆէքէի մէջտեղը։ Ըմբոստներու ուժը կը բաղկանար 130 զէնքէ։ 6 ժամ տեւող բախումին ընթացքին, քէմալի ոստիկանները փախուստ տուած են, մեծ վնասներ կրելէ վերջ։ Ըմբոստները զանոնք հետապնդած են մինչեւ Գօզանի մօտերը։ 25 ոստիկան միայն կրցած են ազատիլ, ապաստանելով Գօզան։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՄԱՍԻՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ...

Ֆրանսայի առեւտրական նախարարը Պ. Լուի Ռոլէն, մեծ ճառ մը խօսեցաւ նախորդ օր, Ազգերու Դաշնակցութեան արհեստագիտական կազմակերպութեանց յանձնախումբին մէջ՝ տնտեսական համաշխարհային տագնապին մասին եւ իբր դարման, ներկայացուց կարգ մը հանրօգուտ շինութեանց ծրագրեր։ Այս ծրագրերուն իրագործումը կը պահանջէ Միջազգային դրամատան կողմէ մեծ գումարներու տրամադրումը։ Առ այժմ, անշուշտ, տակաւին շատ հեռու ենք նման ձեռնարկներու իրագործումէն։ Սակայն կարգ մը պետութիւններ, պատասխանելով Աշխատանքի Միջազգային դիւանի հարցաբանին, ներկայացուցին հանրօգուտ շինութեանց ծրագրեր, իրագործելի իրենց երկրին մէջ՝ իբր դարման անգործութեան։

Իսկ Թուրքիա, իր կարգին ներկայացուցած է հետեւեալ ծրագիրը իր երկրին համար.—

1) Երկաթուղիներ եւ նաւահանգիստներ, որոնց շինութեան համար կը նախատեսէ 140 միլիոն թրքական ոսկի (ոսկին 12 ֆրանքէն)։ Այս շինութիւնները գործ պիտի հայթայթեն 22 հազար բանուորներու, ամբողջ 7 տարի։

2) Կամուրջներ եւ ճամբաներ,— 56 միլիոն, 500 հազար թրք. ոսկի։ 8500 գործաւորի աշխատանք, 12 տարի ամբողջ։

3) Ջրաբաշխական աշխատանքները 100 միլիոն թրք. ոսկի, 2500 գործաւորի աշխատանք՝ 10 տարի ամբողջ։

Թրքական կառավարութիւնը կ'աւելցնէ որ այս շինութիւնները կը պահանջեն օտար մասնագէտներու աշխատութիւնը եւ մեծ քանակութեամբ նիւթեղէնի գնում՝ օտար երկիրներէ։

Անգլիա կը մտատանջէ աշխարհը

Ելմտական տագնապը մեղմացնելու մտադրութեամբ, զօրեղ հոսանք մը ծայր տուած է Անգլիոյ մէջ՝ կիրարկելու մաքսային արգելիչ օրէնք մը։ Այս սպառնալիքը սակայն, խորապէս կը մտատանջած է բոլոր այն պետութիւնները, որոնք առեւտրական յարաբերութիւններ ունին Անգլիոյ հետ։

Շաբաթ առտու, Պելճիքայի, Դանիոյ, Լիւքսէմպուրկի, Նորվեկիոյ, Հոլանտայի եւ Շուէտի պատուիրակները, բանաձեւ մը ներկայացուցին Ժընեւ., որով առանց ուղղակի ակնարկութիւն ընելու Անգլիոյ մտադրութեան, պահանջ կը դնեն որ պետութիւնները յաճախադէպ փոփոխութիւններ չմտցնեն իրենց մաքսային քաղաքականութեան մէջ։

Իսկ պերճանքի առարկաներու վրայ՝ մաքսատուրքի անհամեմատ յաւելման ծրագիրը, իրարանցումի մատնած է Ֆրանսայի առեւտրական շրջանակները։

Եթէ ծրագիրը իրականանայ, ամէնէն մեծ հարուածը պիտի կրեն կարի գործերը եւ ասուեղէնը եւ մասնաւորաբար Լիոնի շրջանը չափազանց պիտի վնասուի, Փարիզէն վերջ։

Բրիտանական տագնապը

Անգլիոյ խորհրդարանը շարունակեց վիճաբանութիւնները տնտեսական տագնապին մասին։ Հարցումներու պատասխանելով, աշխատանքի նախարարը յայտնեց թէ անգործութեան սնտուկը արդէն 100 միլիոնէ աւելի բաց ունի եւ եթէ ներկայ քաղաքականութիւնը չդադրի, մէկ քանի ամիսէն բացը պիտի բարձրանայ 130 միլիոն ստերլինի, 1933ին բարձրանալու համար 190 միլիոնի։

155ի դէմ 219 ձայնով, խորհրդարանը ընդունեց կառավարութեան բանաձեւը, որով իրաւունք կը ստանայ վարչական կարգադրութիւններ հրամանագրերու, իրականացնելու համար անհրաժեշտ խնայողութիւնները։

Ընտրութիւններու հարցը կը շարունակէ եռուզեռի մէջ պահել կուսակցութիւնները։ Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ դրամատան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացած է վարչապետին, զգուշացնելու համար կառավարութիւնը՝ շուտափոյթ ընտրութեանց վտանգներուն դէմ։

Անգործութեան կը տարածուի

Սեպտ. 12ի վիճակագրութիւնը, այդ թուականի անգործներու թիւը ցոյց կուտայ 39,952 որոնց 8257ը կիներ. մէկ շաբաթ առաջ այդ թիւն էր, 38,763, ուրեմն 1189ի յաւելում մը։

Յիշենք թէ այս տարեշրջանին, անգործներու առաւելագոյն թիւն էր եղած 51,000, ապրիլին, որմէ վերջ, սկսեր էր նուազիլ մինչեւ 35,000։ Բայց, մէկ քանի շաբաթէ ի վեր կրկին սկսած է բարձրանալ։ Այսօր թիւը պէտք է հաշուել կլոր՝ 40,000, պաշտօնապէս արձանագրուած նպաստընկալ։

Սակայն, նոյնիսկ պաշտօնական այս թիւը՝ շատ վար կը մնայ իրականէն։ Փարիզի քաղաքապետական խորհրդականներէն մէկը կը յայտնէ թէ նպաստընկալ արձանագրուած անգործները՝ միայն 6 ամիս իրաւունք ունին օգտուելու թաղապետական նպաստներէն, որմէ վերջ, գործ գտած ըլլան կամ ոչ, նպաստը կը դադրի եւ կ'երեւի շատ է թիւն անոնց, որոնք կը գտնուին այս պարագային մէջ։

Հակառակ ասոր սակայն, այս վերջին եօթնեակին, Ֆրանսա մտած են 12,972 օտարականներ, որոնց 12,779ը երկրագործական աշխատաւորներ, իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 768 օտարականներ։

ԱՐԴԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Նիքոլա Էվրէնօֆ, փոքրիկ հատորով մը, «Թատրոնը կեանքի մէջ», կ'ուսումնասիրէ թատրոնի գոյութեան պատճառները եւ կուտայ անոր իմաստասիրական մեկնութիւնը: Թատրոնը, կ'ըսէ, գոհացում կուտայ բնախօսական պահանջի մը, այլափոխումի բնազդին: Մարդը թատրոն կը խաղայ իր ծնած օրէն, նորածինը իր մատիկներով, մանուկը իր խաղալիքներով, չափահասը իր բեմով, որովհետեւ զօրաւոր է անոր մէջ այլափոխումի բնազդը:

Կան բացառիկ երեւակայութեան տէր մարդեր, ինչպէս վիպասանները, որոնք կը կերպարանափոխուին իրենց հոգիին թատերաբեմին վրայ: Անոնք կը մոռնան իրականութիւնը, նոյն իսկ իրենց անհատականութիւնը կը նոյնանայ իրենց հերոսներուն հետ կ'այլափոխուի:

Բայց սովորական մարդիկ անկարող են ստեղծելու այդ պատրանքը իրենց ներքին կեանքով, ընկերութիւնը ասոնց համար կը հիմնէ հաստատութիւններ, թատրոններ ուր անոնք կ'երթան իրենք զիրենք մոռնալու, կերպարանափոխուելու:

Թատրոնը ուրեմն արդիւնքը չէ մարդկային քաղաքակրթութեան, այլ զօրաւոր բնազդի մը արտայայտութիւնը: Ան կը ծնի մարդուն հետ ու կը վերջանայ անով. այդ է իր ուժը եւ իր կենսունակութիւնը:

Ահա թէ ինչու պատերազմէն ետքը թատրոնը վերակենդանացաւ արիւնի եւ արդիւնքի մէջէն ու ծաղկեցաւ անսովոր թափով:

Բայց նոր սերունդը, այն որուն զգայարանքները սրուեր էին մահուան տեսարաններով ու արիւնի հոտով, չգոհացաւ անցեալի թատերական տարազներով: Փոխուած էր անոր հոգին, փոխուած էին անոր զգայարանքները. ան փնտռեց նոր ձեւ նոր խորք, համապատասխան իր կեանքին եւ ստեղծեց նոր տարազ մը, Արդի Թատրոնը:

⁂

Մինչեւ 1914, թատրոնը գրականութիւն է, գրական սեռ մըն է, ինչպէս բանաստեղծութիւնը, վէպը: Թատերգութիւնը ինքնին ամբողջութիւն մըն է, կատարեալ ճարտարապետութիւնով, ինչպէս Ակրոպոլը, Նոթր-Տամը:

Ժամանակի ընթացքին, կը բնաշրջուի թատերական ճարտարապետութիւնը, կը փոխուի անոր զարդանկարչութիւնը (décoration), բայց Եսքիլէսէն մինչեւ Շէյքսփիր ու Ռասին, Ռասինէն մինչեւ Իպսէն ու Մէթէրլինկ անփոփոխ կը մնայ անոր գեղեցկագիտութիւնը:

Արդի թատրոնը գրական սեռ մը չէ.ան խզած է իր յարաբերութիւնները գրականութեան հետ եւ ինքզինքը յայտարարած անկախ արուեստ որ պիտի ըլլայ ներդաշնակ համադրութիւնը (synthèse) բոլոր արուեստներուն, նկարչութիւն,արձանագործութիւն եւ շարժանկար, բանաստեղծութիւն, երաժշտութիւն եւ պար:

Այս տեսութեան հետեւանքով թատերգութիւնը, գրական գործը կը դադրի ըլլալէ ինքնին ամբողջութիւն մը ու կը դառնայ միայն մէկ տարրը արդի թատրոնին, բացառիկ կարեւորութիւն կը ստանայ բեմադրիչը (metteur en scène), այն մեծ դերասանը որ առանձին պիտի խաղայ ամբողջ թատերգութիւնը, համադրելով բոլոր տարրերը:

1929ին Փիկալ թատրոնին մէջ ներկայացուեցաւ Լընօրմանի «Սիմուն» թատերախաղը, Կաստօն Պաթիի նոր բեմադրութիւնով: Աֆրիկեան գաղթավայրի մը միջավայրն ու մթնոլորտը պիտի ստեղծէր բեմադրիչը: Լընօրման որ գրական թատրոնի մէջ վարժուած էր ընտրելու դերասանները, ներշնչելու բեմադրիչը եւ ղեկավարելու խաղարկութիւնը, բաւականացաւ միայն գործակցելով Պաթիի, ու յաճախ պարտաւորուեցաւ թլփատելու գրական գործը, զայն ստեղծելու համար իր նոր պատեանին մէջ:

Արդի թատրոնի տարազը սակայն դեռ չկենդանացաւ, Փիկալ ձախողեցաւ զայն ապրեցնելու իր փորձերուն մէջ. հակառակ նոր բեմադրութեան բոլոր կատարելութիւններով օժտուած իր շարժուն բեմին եւ իր հասոյթը ապահովեց գրական գործերով, ինչպէս Սիմուն, Ցօնօկօ, եւն.:

Սա տասնեակ մը տարիներու ընթացքին, արդի թատրոնը մնաց լոկ տարազ մը, չծնան գործեր որոնք արդարացնէին անոր յաւակնութիւններն ու անկախութեան ձգտումները: Ան հեռացաւ Ելլադայէն, մօտենալու համար հօլիվուտին ու վերածուեցաւ հսկայ մարմինի մը ճղճիմ հոգիով:

Ու այսօր, հակառակ նոր թատրոնի շուրջ ստեղծուած աղմուկին, Փարիզեան բեմը կ'ապրի գրական թատրոնի արտադրութիւններով, ֆրանսացի թէ օտար:

Ու դարձեալ մեծ բանաստեղծ մըն է որ կուգայ ապացուցանելու թէ թատրոնը կը սնանի ու կ'ապրի միայն գրականութիւնով:

⁂

1930 Մայիս 5ին Պերլինի մէջ մեծ պատրաստութիւնով ներկայացուեցաւ Ֆրանսացի յայտնի բանաստեղծ Փօլ Քլօտէլի վերջին թատերգութիւնը, «Քրիստափոր Գոլոմպոս», որուն կ'ընկերանայ ֆրանսացի արդի երաժշտագէտներէն Դարիւս Միյհօյի թատերգած երաժշտութիւնը:

Քլօտէլ, որ Ուաշինկթընի ֆրանսական արդի դեսպանն է, Ատլանտեանը կտրեց, ներկայ ըլլալու համար իր գործին առաջին ներկայացման:

Թատերախաղին մէջ կայ նոր դերակատար մը որուն Explicateur անունը կուտայ հեղինակը: Այս անձը, բեմին վրայ անշարժ, մեծ գրքի մը մէջ կը կարդայ Գոլոմպոսի կեանքը: «Դուք հիմա պիտի ըսէք, կը սկսի ան, Քրիստափոր Գոլոմպոսի պատմութիւնը»: Ու մոգական լապտերի մը պէս շարժման մէջ կը դնէ եւ շարժանկար եւ ամբոխ, եւ երաժշտախումբ. եւ դերասան:

Այդ գիրքն է թատերգութիւնը, Քրիստափոր Գոլոմպոսի կեանքին մեկնութիւնը:

Հեղինակին բացատրութեան համաձայն, տրամը կը բաղկանայ երկու մասերէ. բեմին վրայ Քրիստափոր Գոլոմպոս Ա., նոր աշխարհի մը տեսիլքով յափշտակուած, սրահին մէջ, նախաբեմին վրայ (proscenium) Քրիստափոր Գոլոմպոս Բ. հիւանդ, ծեր ու աղքատ որ անդրաշխարհէն կը դիտէ իր կեանքը ու իր ետեւը՝ամբոխը, այսինքն երաժշտախումբը,որ պիտի տայ հաւաքական կեանքի աղմուկը, «մանչիւնը այն սերունդներուն որոնք կը նային ու կ'ունկնդրեն, փոխն ի փոխ կատաղի եւ զուսպ, թշնամի եւ խանդավառ»:

Բեմին խորքը շարժանկարը կը պատկերացնէ այն յաւիտենական շարժումը, որ կեանքն է ու այս յարափոփոխ«տէքօր»ին մէջ կ'անցնի մարդու մը կեանքը, Գոլոմպոսի տրամը:

Շարժանկարը սակայն չի բաւականանար միայն պատկերացնելով արտաքին աշխարհը, տիեզերքը ուր ամպերը կը պարեն, ուր երկրագունդը կը դառնայ ցոյց տալով հինգ հողամասերուն հետքերը, Գոլոմպոսի եւ իր հետեւորդներուն նաւ նաւակը, անսահման ծովը՝ կատաղի և սպառնալից, նաւաստիներուն խլրտումն ու յեղափոխութիւնը, ու յանկարծ աղանի մը, հողը, նոր աշխարհը ուր Գոլոմպոս կը պարզէ յաղթանակի դրօշը, յետոյ վերադարձը եւ իր բոլոր յուսախաբութիւնները:

Շարժանկարը կը թափանցէ նաեւ մարդկային հոգիէն ներս, ու մեր ներքին աշխարհի անորոշ ու տարտամ պատկերները կը վերածէ յստակ, զգայական պատկերներու, որոնք բեմին խորը, կտաւին վրայ, կը ցոլացնեն մեր ներքին կեանքը, իր մութ եւ անգիտակից վիճակներով: Հոն, շարժանկարը կը դառնայ զօրաւոր ու խորաթափանց աչք մը, բացուած Գոլոմպոսի խռովայոյզ հոգիին վրայ:

⁂

Արդի թատրոնը պիտի ըլլայ ներդաշնակ համադրութիւնը բոլոր արուեստներուն, ան պիտի օգտուի նոր բեմադրութեան վերջին կատարելութիւններէն, բայց պիտի մնայ բանաստեղծութիւն, պիտի ըլլայ գրական արուեստի մը արտայայտութիւնը: Բեմադրիչը անոր պիտի բերէ իր ստեղծագործ երեւակայութիւնը, ընտրելու ճաշակը, ներդաշնակելու արուեստը,բայց միայն ծառայելու համար գրականութեան, որ անմահ է:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

5.— ԱՆՔՕՐ-ՎԱԹԻ ՄԵՀԵԱՆԸ

Եթէ Փարիզի Գաղթային Ցուցահանդէսը թանկագին մատանի մըն է՝ իր ամբողջութեանը մէջ, ապա ուրեմն, Անքօր-Վաթի Մեհեանը՝ հազուագիւտ քարն է այդ մատանիին վրայ:

Խորախորհուրդ եւ ահազդեցիկ, ա՜հ, անիկա վե՛ր կը սլանայ, օդին մէջ՝ գլելով միւս բոլոր գմբէթներն ու կատարները ծառերուն:

Մռա՛յլ է ան Սորպոնի դէմքին պէս, որ սակայն ներսէն լո՛յս կ'աղբիւրէ:

Մռա՛յլ՝ Նօթր-Տամի խառնուածքով, սա տարբերութեամբ միայն, որ եթէ Սէնի ափերուն վրայ կառուցուած այս եկեղեցին՝ մահուան եւ դժոխքի ոտուներներով կը մթացնէ իր հրապարակէն անցնող մահկանացուները, Անքօր-Վաթը՝ իր խորհուրդին եւ հաւատքին աւեքներուն վրայ կը բարձրացնէ քեզ:

Իր ջուրերուն վրայ՝ վեր կը բարձրանայ հոգիդ, ինչպէս արտախուրակ գմբէթները իր աշտարակներուն, որոնք նստած են Պրահմաններու շալակին վերայ՝ կարծես քիչ մը աւելի լոյս կորզելու համար երկինքէն:

Ո՛չ, «երկինք քերող» մը չէ սակայն ան,ոչ՝ միայն մերկ ու միօրինակ հասակի մը բարձրութիւնը իր յատկանիշը:

Անիկա՝ համաստեղութիւն մըն է՝ խմէրեան արուեստի, ճարտարապետութեան, քանդակի, ինքնատիպ արտայայտութեան, ոճի եւ խորհուրդի:

Վէնսէնի կուրծքին վրայ, անտարակոյս, արհամարհանքով կը դիտէ միւս բոլոր կարգի «կատարելութիւնները», որոնք կը վխտան իր չորս կողմը: Տեղ տեղ հնդկահաւի պէս իրենց թեւերը փռած՝ սին յաւակնութեամբ եւ յոխորտանքով, որ կ'աղակեն այս անտառին ազնուականութեանը մէջ՝ քիչ մը աւելի ուշադրութիւն մուրալու համար:

Մինչդեռ Անքօրը իր լռութեան մէջ՝ իր ետեւէն բազմութիւններ կը քաշէ:

Անիկա Մեհեան մըն է, որ պէտք չունի վերնագրի:

Աստուածութիւն մը, որուն համար հրաշագործութիւնները անարժէք են:

Իր կառուցուածքին մէջ՝ հսկայ մը, որ աշտարակէ հինգ նիզակները ուսին վրայ նետած՝ կը սուրայ դարերու մէջէն՝ իր պերճութեամբ եւ հանճարով, ապշութեան մատնելու համար մեր օրերու քաղաքակրթութիւնը:

Եւ եթէ կ'ուզէք, Արեւելքը՝ ինքն է, որ տիտանի պէս՝ Անքօր-Վաթի անցագրով՝ կրցած է անցնիլ բազմաթիւ գօտիներ եւ եկած մինչեւ հիւսիս, մինչեւ Անտառը Վէնսէնին՝ ի խնդիր իր անիրաւուած բոլոր միւս ժամանակակից քոյրերու վրէժին:

Անքօրով ես կը դիտեմ՝ Աշտիշատին եւ Նինուէին մեհեանները:

Որքա՛ն Պուտտաներ եւ Պրահմաններ: Որքա՛ն Վահագն եւ Անահիտ:

⁂

Այստեղ քիչ մը պատմութիւն:

Փարաւոնեան այս գործը կը պատկանի հնամենի Խմէր ցեղին: Դեռ եւս ճշդուած չէ շինութեան թուականը: Ամէնէն շատ կը խօսուի 8րդ եւ 9րդ դարերու մասին:

Անտարակոյս սերունդներ աշխատած են այս մեհեանի շինութեան համար՝ տրամադրելով՝ եւ տաղանդ, ե՛ւ միտք, ե՛ւ քրտինք:

Մեհեանը կը գտնուի Հնդկաչինի մէջ, Սիամի եւ Քամպոճի սահմանագլուխը:

Կը կչուի Անքօր-Վաթի մեհեանը, որովհետեւ շինուած է Անքօրի մէջ, որ մայրաքաղաքն էր Խմէրեան հարստութեան:

Ներկայիս կան միայն աւերակները:

1906ին, 7ին եւ 8ին մասնաւոր հետազօտութիւններ կատարուեցան՝ Անքօրի եւ Պաթամպանկի շրջաններուն մէջ՝ ֆրանքեւսիամեան մասնագէտ յանձնախումբի մը կողմէ: Ֆրանսական առաքելութիւնը կը բաղկանար հինգ հոգիէ՝ առաջնորդութեամբ՝ Պ. Ֆ. Պերնարի, հրետանիի պետ: Իսկ սիամեան յանձնախումբին առաջնորդն էր ենթասպայ՝ Պ. Մօմ-Լիւօնկ-Շօփւյս:

Ֆրանսան այս առաքելութեան ճիգերուն է, որ կը պարտի Անքօր-Վաթին աւերակները:

Ֆրանսական հեծելազօրքի հինգ անդամներէն՝ Մարսէյլցի ենթասպայ՝ Փիէռ-Անրի-Տէսսէժօն՝ (մեռած 1916ին՝ Տարտանէլէն վիրաւոր) հիացումով կը խօսի այս աւերակներու մասին եւ չուզեր հաւատալ, որ մարդկային ձեռքեր կառուցած ըլլան զայն:

Ուրեմն, ցուցահանդէսին համար կառուցուած Մեհեանը՝ լոկ վերարտադրութիւնն է իսկական Անքօր-Վաթին:

Վէնսէնի մեհեանը գործն է Փարիզցի երկու ճարտարապետներու՝ Պ. Պ. Շարլ Պլանշի եւ զաւկին՝ Կապրիէլի:

Դեռ տարիներ առաջ, ասոնք կանչուեցան հնդկաչինեան բաժնի վարիչ՝ Պ. Փիէռ Կէստէն, որպէսզի հնարաւոր սահմանին մէջ ուսումնասիրեն Հնդկաչինի ճարտարապետութիւնը՝ այդ հինաւուրց երկրէն քիչ մը հողի եւ կենդանութիւն զետեղելու համար Վէնսէնի մէջ:

Եւ Կապրիէլ Հնդկաչին ղրկուեցաւ հօրը կողմէ, ու վերադարձաւ բեռնաւորուած՝ թանկագին նոր փաստարկութիւններով:

Որոշուեցաւ Հնդկաչինեան Միութիւնը ներկայացնել Մեհեանով, միաժամանակ անոր դիմացը զետեղելով յատուկ տաղաւարներ՝ իւրաքանչիւրին յատկանիշով եւ ինքնատիպութեամբ:

Եւ ահա կը գտնենք ծառուղի մը, որ առնակը կը կազմէ Հնդկաչինին: Երկու կողմը տեղական տաղաւարներ: Այս դասաւորութիւնը կը յիշեցնէ ոճը Անքօրի պետական քրմաբաններուն եւ մատենադարաններուն: Ճիշդ դիմացը՝ Մեհեանն է՝ շրջապատուած ծառերով:

Դորշ շէնք մը, որ կը գրաւէ 60.000 մեթր տարածութիւն: Քառակուսի ձեւ ունի: Ընդհանուր բարձրութիւնը՝ խոնարհակողմին՝ 14 մեթր է, որուն վրայ հեծած են 5 աշտարակներ՝ 55 մեթր բարձրութեամբ:

Չորս կողմը՝ չորս մուտքեր:

Եւ սակայն փառայեղ ու մեհենավայել: Ցից են մուտքի սանդուղները: Եւ իւրաքանչիւր տասը սանդղամատին վրայ, անկիւնաքարը առիւծ մըն է երկու կողմէն: Պահակ առիւծներ՝ որպէսզի «անմաքուրները» չհամարձակին մերձենալ Մեհեանին:

Մեհեանին կմախքը՝ պէթօնարմէ եւ երկաթ է: Իսկ պատմուճանը՝ խաւափայտ եւ խաւաքար: Երբ դպիս, կը կարծես որ ձեռքդ մէջը պիտի մխրճուի:

Յայտնի կաղապարիչ Պ. Օպէրլէն է որ կաղապարած է արտաքինը: Նոյն բաժինը վերցուցած էր 1922ի Մարսէյլի Գաղթային Ցուցահանդէսին, ուր նոյնպէս Անքօրի Մեհեանը հանդէսին «մարգարիտ»ը նկատուեցաւ:

Վերէն վար՝ շէնքի իւրաքանչիւր քարին վրայ քանդակուած են բազմաթիւ աստուածիկներ, Քամպոճուհիներ, հզօր կենդանիներ, խոյր կամ ձեռք նմանող տերեւներ եւլն.:

Աստուածիկները նստած են ծալապատիկ, իսկ իրենց ուսերուն վրայ՝ նոյն դիրքով այլ աստուածիկներ: Եւ այսպէս շարունակ:

Մեհեանը ունի երկու յարկ: Առաջինը՝ սիւնազարդ ճեմելիք ունի չորս բոլորը եւ որուն մեծ ու գլխաւոր գմբէթին տակ տրուած է դաբիրը:

Ո՛չ մէկ պատուհան կամ լուսամուտ, բացի տանիքին վրայի ապակիէ գմբէթ մը՝ որ խորհրդաւոր լոյս կը մաղէ պուտտաններուն բնակարանին մէջ:

Սանդուղներէն մէկ հատը միայն գործածական է: Միւս երեքը՝ ներդաշնակութեան համար, որոնց իւրաքանչիւրին վրայ կայ նշանատախտակ մը՝ «մահուան վտանգ»:

Երկրորդ յարկէն է, որ կ'առաջնորդուինք դէպի դաբիրը:

Դուռները՝ զարմանալիօրէն գեղեցիկ: Եւ ամենուրեք ոսկեզօծ բարձրաքանդակներ եւ հարթաքանդակներ: Միշտ խմէրեան ոճով:

Մարդկային եւ կենդանական աստուածներու աշխարհ մը: Եւ անոնց կռիւը: Յաղթանակը:

Կարդացէ՛ք պատերուն վրայ՝ անհունօրէն աւանդապաշտ եւ զգայուն Հնդկաչինը: Կռատուններ, փիղեր, եօթնագլուխ հրէշներ, գահ, գահաւորակ:

Ցուցադրութիւնը՝ իրենց գեղեցկութեան եւ առնականութեան: Սէրին եւ Ատելութեան:

Եւ տարբերային կերպով կը խորհրդածես՝ ասիական մեծ ժողովուրդի մը քաղաքակրթութեան մասին, որ ահա կ'արտացոլէ այնքա՛ն յորդառատ ինքնատպութեամբ:

Առաջին յարկը ունի երկու մաս: Ներքնասրահ եւ արտաքին սրահ:

Ներքնասրահը կը պարունակէ հանքային, ճարտարարուեստի նախանիւթեր, հիւսելանիւթ, հողային եւ սննդեղէն նիւթեր, վաճառականութիւն եւ դրամատուներ:

Կենդանաբուծութիւնը ունի իր առանձին տեղը: Եւ իրաւունքով, որովհետեւ աւելի քան 6 միլիոն խոշոր եւ ընտանի կենդանիներ կան այս երկրին մէջ:

Միւս սրահին մէջ հաւաքուած են հանրային կրթութեան վերաբերեալ դիւանաթուղթեր, ֆրանսական եւ տարաշխարհիկ արուեստ, բժշկական օժանդակութիւն, գիտութիւններ, գիրքեր, թերթեր, եւ Հանոյի գեղարուեստական վարժարանը: Մէկ խօսքով, այս սրահը ձեր առջեւ կը պարզէ ընկերային եւ մտաւորական գործունէութիւնը՝ Հնդկաչինին: Կը տեսնէք, որ Հնդկաչինցիները ոչ միայն նախնական ժողովուրդ մը չեն, այլեւ կը ներկայացնեն բարձր դիրք եւ ուշիմութիւն:

ՌՈՒԽՏԱՒՈՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

Վերջերս հայերէն կարգ մը թ... կը պահանջէին արդի աշխարհ... րին թարգմանել Աստուածաշ... Բայց ոմանք, ընդունելով հան... բնագիրին հետ բաղդատութեան անհրաժեշտութիւնը աւելի հա... գատ դարձնելու համար մեր Ա... ուածաշունչը, «անզուգական» համարեցին Րիկսի թարգմանութ...

Ներկայիս բոլոր եբրայագէ... ը կը պնդեն թէ Աստուածաշունչի ... լոր թարգմանութիւնները հարա... չեն (Է. Մոնթէ, Ֆ. Լընօրման, Ռընան, ուրիշներ): Մասնաւորա... Հին Կտակարանի թարգմանութ... Առաջին թարգմանութիւնը (յու... րէն), որ կը կոչուի Եօթանա... (Քրիստոսէ երեք դար առաջ), ... ւական տարբեր է բնագիրէն: Ե... րորդ թարգմանութիւնը (ասորե...) որ կը կոչուի Պէշիտտօ (Քրիս... մէկ դար ետքը), բառացի եւ հա... րիմ թարգմանութիւն մըն է: Հ... րէն թարգմանութիւնը կատար... ցաւ Ե. դարուն: Թարգմանիչ... նախ իրենց առջեւ ունէին Պէշ... տօ թարգմանութիւնը, յետոյ Եօ... նասնից թարգմանութենէն ալ ... նակ մը գտան եւ մեր գրաբար «... գուհի» թարգմանութիւնը հա... ձայնեցուցին այդ երկու օրինա... րուն: Կրնաք երեւակայել հարա... տութիւնը, մանաւանդ եթէ նկ... ունենանք այն վէճերը, զորս ... ները կատարեցին ետքէն ... թարգմանութիւններուն մասին:

Գրաբար հայերէն Աստուածա... շունչը առաջին անգամ տպուե... Վենետիկի մէջ (1805), համաձ... ձեռագրի մը, որ գտնուած էր լիկիոյ մէջ: Աշխարհաբար հայ... Աստուածաշունչը (միայն Նոր Կ... կարանը) նախ տպուեցաւ Փ... մէջ, յետոյ Իզմիր (1842): Այս ... խարհաբար թարգմանութիւնը ... ուցի փոխադրութիւն մըն է գ... բարէն: Հին ու Նոր Կտակար... միասին, աշխարհաբար Աստու... ծաշունչը ամբողջական տպուե... դարձեալ Իզմիրի մէջ (1853): ... թարգմանութիւնը կատարուած ... եբրայեցերէն եւ յունարէն բնա... ներուն վրայէն: Ետքը այս թ... մանութիւնը վերստին տպուեցաւ ... սոյնպէս Նիւ Եորքի մէջ: 185... Իզմիրի մէջ տպուեցաւ Նոր Կ... կարանը, որուն էջերուն ... երկու սիւնակ, կը տեսնէ... գրաբար և արեւելեան հայերէն ... խարհաբար թարգմանութիւնները ... քով: 1843ին Նոր Կտակար... թարգմանութիւն մը, տպուած Իզ... րի մէջ, ցոյց կուտայ յունա... բնագրին հետ ունեցած տարբեր... թիւնները: Հայերէն գրով թ... քերէն Նոր Կտակարան մը ... Մալթա տպուած է 1831ին: Ամբ... Աստուածաշունչը հայերէն գ... եւ թուրքերէն լեզուով տպուա... Իզմիրի մէջ 1843ին: (Թուրք... լեզուով և արաբական տառեր... տուածաշունչը տպուած է ... կանուխ, 1827ին, Պոլսոյ մէջ): ... լոր այս գործերը կը պատկա... ամերիկեան բողոքական ընկե... թեան: Անոր հայերէնը,զոր ... եան կը պաշտպանէ, չի դիմա... քննադատութեան: Իրաւունք ... «Սիոն», երբ կ'ըսէ թէ «բողո... կան հրատարակութիւնը ան... գատ ու անհրապոյր հայերէնով կը տառապի»: Այդ հայերէնը ... քախօս հայ բողոքականներու ... ունէն փոխադրուած է կարծես ... հայերէնին մէջ թրքական ծ... րաբանութիւն կայ: Առիթ կը ... հարկաւ ցոյց տալու այդ հայեր... թերութիւնները:

«ԹԱԳՈՒՀԻ» ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹ...

Իսկ գրաբար «Թագուհի» թ... մանութիւնը, եթէ լեզուով «ոսկ... եան եւ ոսկեղէն» է, հարազ... թեան տեսակէտէն դժբա... «թագուհի» կոչուիլ: Առէք Իր... թարգմանութիւնները Ցօրի գր... Երգ Երգոցէն ու բաղդատե...

ՆԵՐՔԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ

Անցեալները գրած էինք թէ կուսակցական ներքին կռիւներ տեղի են ունեցեր Ազրբէջանի կոմունիստ կուսակցութեան ծոցին մէջ, եւ Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէն միջամտելով վտարեր էր ընդդիմադիրները։

Այս անգամ նոյն կռիւներուն ... մասին։ Ու կը տեսնուի, որ լեռնային Ղարաբաղի ղեկավարութիւնը, յանձին շրջանային կոմիտէի քարտուղար Վարունցովի եւ կազմակերպչական բաժնի վարիչ Գենիա Սարգսեանի, պայքար են մղեր Ազրբէջանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին դէմ, եւ այդ նպա...

... միասնաբար ժողով կը գումարեն եւ կը լսեն կորսունովի եւ Ստարչենկովի զեկոյցները Ազրբէջանի եւ մասնաւորապէս Ղարաբաղի կազմակերպութեան ներքին կացութեան ... թեան տակ։ Մինչեւ ուրիշներու ընտրութիւնը հրաժարեցուածներուն տեղ, նշանակուեցաւ առժամեայ քարտուղար մը եւ կազմակերպչական բաժնի վարիչ մը։

ԱՊՏԻՒԼ ՀԱՄԻՏԻ 237 ԿԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

Հունգարական թերթի մը խմբագիրներէն մէկը յաջողած է տեսակցութիւն մը ունենալ Ապտիւլ Համիտի հարճերէն մէկուն հետ, որ երկար տարիներէ ի վեր Պուտափէշթ կը բնակի։

...

Պարտաւոր էին որոշ ժամու մը արթննալ, ուտել պառկիլ, ճիշդ ինչպէս զօրանոցներու մէջ։ Ասոր փոխարէն, որեւէ աշխատանք կատարելու ստիպուած չէին։ Ծուլութիւնը անոնց կեանքին ամէնէն մեծ բաժինն էր։

Ընդհանրապէս տարածուած այն կարծիքը թէ Համիտին հարճերը յաւի...

...

Նահանական նախանձութեան զարհուրելի կնամոլին, որ Համիտն էր։ Այսպէս 1 թիւը կը տրուէր կարմիր Սուլթանին առաջին սիրականին։ Այս թիւը սակայն, ինչպէս կ'են...

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Մարտունիի շրջանային գործադիր կոմիտէի նախագահը Արշաւիր Սարաֆեան պօրինի ձեւով կը հրամայէ ոստիկանապետ Բատեանին, որ խուզարկութիւն կատարէ քանի ...

...

Թանը այնքան ալ գէշ մարդ չէր..., գոնէ հանդէպ գեղեցիկ կիներուն... լայնօրէն կ'ապահովէր անոնց ապրուստը, մեծկակ գումարներ տրամադրելով անոնց։ Ազատ արձակուած հարճերը՝ իրաւունք ունէին իրենց հետ տանելու գոհարները եւլն., ինչ որ ստացեր էին իր նուէր։

ՕՐ. ԱՏՐԻՆԷ ՄԱԼԱԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Կնքահայրութեամբ Հայկազ Թաշճեանի։

Իսի-լէ-Մուլինօ 19 սեպտ. 931

*** Հայաստանի ճամբաներու շինութեան եւ փոխադրութեանց մինջոցներու վարչութեան նախագահ Յովսէփ Սարատրկեան, որուն մէկ երկար տեղեկագիրը, Հայաստանի ճամբաներուն վիճակին եւ իր ծրագիրներուն մասին, տուած էինք անցեալ թիւով, ողբերգական մահով մը մեռաւ սեպտեմբեր 6ին, երբ կը հսկէր ճամբաներու շինութեան աշխատանքներուն։ Իր մասին՝ յաջորդով։

*** Սեպտեմբեր 3ին Դիլիջանի հիւծախտներու ապաքինարանին մէջ մեռաւ երիտասարդ Շուշիկ Յովհաննիսեան, որ ծանօթ է իր ստամբակութիւններով փետրուարեան յեղափոխութեան ժամանակ, երբ բանտ նետուեցաւ։

*** Սեպտեմբեր 7ին տեղի ունեցաւ Պետական Հրատարակչականի ...

... տեր գտած է Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ։

Հայաստանի հանքային հարստութիւններուն մասին նոր եւ ընդարձակ տեղեկագիրներ հասած ըլլալով, մանրամասն կը խօսինք յաջորդով։

ԻՏԱԼԵՒՌՈՒՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Իտալիա եւ Ռուսիա համաձայնութիւն կնքած են փոխադարձաբար տեղեկութիւններ հաղորդելու իրենց երկիրներու զինուորական ուժերու վիճակին մասին։ Այս տեղեկութիւնները կապ ունին զինաթափութեան միջազգային համագումարին հետ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

L'agriculture et la propriété foncière dans l'Arménie moderne, Thèse pour le Doctorat, par Guy Hagopian, prof. de mathématiquee. Philippeville, 1930, Prix 15 francs. *Ստանալու համար դիմել Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ*, 51 Rue Mr. le Prince Paris.

ՌՈՒՍ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

Nouvel âge *ամսաթերթը* որուն երեւումը ծանուցած էինք, իր 9րդ թիւը յատկացուցած է ամբողջովին խորհրդային Ռուսիոյ։ Այդ թիւէն կը քաղենք հետեւեալ ռուս ժողովրդական երգերը.

Արտ կատուն անկիւն մը նստեր՝ կաղին կը կոտրէ,
Էգ կատուն ալ օջախին առջեւ իր երեսը կը լուայ։
Ձագերն ալ ակնոց են դրեր՝
Աչուկ կ'ընեն, իրենց շուրջը կը դիտեն։

Մայր մը, որ երգելով կը քնացնէ իր երախան.

...

Բադերն ահա կը փչեն
Իրենց ճաթած սրինգը,
Աքլորն անոնց դէմ կը կանչէ,
Հաւերն ալ շուրջպար կը դառնան։

ԵՐԱԶԻ ԱՆԿԻՒՆԸ

La Dépêche du Berry հարցարան մը բացած է, — ո՞րն է աշխարհի վրայ ձեր երազի անկիւնը։

Ա՜խ, մեզի չեն ուզեր այս հար...

...

զաւակները առեցին զիս եւ դաշտ ղրկեցին բրբեւ պահապան այգիներու, Ափսո՜ս, ես իմ սեփական այգի՛ս չկրցայ պահպանել։

Եւ այսպիսի տարբերութիւններ որքա՜ն կ'ուզէք։ Հարազատութիւնը սակայն ի՞նչպէս ճշդել։ Պէտք է խոստովանիլ, որ եբրայերէն բնագիրներն ալ եղծուած են, օրինակ

ՀՐԵԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ

... Քաղաքներից մէկում ապրում էր հնավաճառ աղքատ հրեայ՝ Շօլէմը։ Հրեան ոչ հարստութիւն ունէր եւ ոչ էլ դրամ. բայց դրա ղիմաց շատ մեծ ընտանիքի եւ մէկ ...

... ւանդանում են, բակի լաթերը ջոկելիս հոտը սեննակ է մտնում, այծը սկսել է քիչ կաթ տալ... Ամէն ինչ պատմեց եւ խելօք Րաբբին լսեց ուշադրութեամբ։

— Ի՞նչ կ'ասէք, Րաբբի, Աստուծոյ ողորմութիւնը կը հասնի՞ մեզ։

...

ւած։ Այծը գրաւեց ամբողջ սենեակը եւ այլեւս շարժուելու տեղ չկար։ Ի լրումն այդ բոլորի, կորեց կաթից։ Կինը լալով աղաղակում էր՝ «աւելի լաւ է Աստուած մեզ վերցնի»...

Բարեխիղճ մարդ էր Շօլէմը։ Ձեր յանդգնում գլխացաւանք պատճառել ծերունուն։ Բայց երբ համբերութիւնը հատաւ, Րաբբիի դուռը թակեց։

...

— Աւելի լաւ է, ուրախ պատասխանեց Հրեան։

— Տեսնում ես, խոկ դու դժգոհում էիր Աստծուց։ Հիմա էլ լաթերը դուրս հանիր եւ բակում ջոկոտիր։

«Լաթերը դուրս տանել... ի՛նչ իմաստուն մարդ է... ամէն գլուխ ունի..։ կատարեալ դրախտ կը դառնայ խրճիթը... պառաւս էլ կ'ուրա...

...

յայտնել մեր շնորհակալութիւնները։ Բայց միայն...

— Ա՜յծը, Շօլէմ։ Այծի մասի՞ն ես ուզում ասել։ Դուրս տարէք բակը եւ նախկին տեղում պահեք։

Շօլէմի սիրտը սկսեց ուժգնօրէն բաբախել։ «Այծը դուրս հանել... ի՛նչ իմաստուն է, ի՛նչ իմաստուն.. չէ՞ որ հիմա կատարեալ դրախտ ...

... քննութեանց, մրցումներու եւ վկայական ստանալու, պատանի կամ չափահաս կրնան դիմել դաշնակի, սոլֆէժի եւ երգերու փորձերու համար

ՕՐ. ՃԱՄՊԱՋԻ (1er prix)

Անդամ «Musica» երաժշտանոցի քննիչ մարմնին, նախկին աշակերտ Morpainի եւ Lazare Lévyի, ուսուցիչներ երաժշտանոցի։

Հասցէ՝ 61 Rue de Flandre, Paris (19e).

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

ՏՈՔԹ. ԵԱՂՈՒՊ

8 Ave. Perichont Prolongée (angle du 44, Ave. de Versailles)
մէթրօ՝ Mirabeau, ճանրակառք թիւ 1 եւ 2, Station Pont Mirabeau.
կ'ընդունի Դշ. Ուր. Շբ. ժամը 2—6 եւ ժամադրութեամբ

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային հիւանդանոցին.
44 Rue Poissonnière, մէթրօ՝ Bonne Nouvelle
ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923էն)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 54 rue Lafayette, Paris (9). Tél. Prov. 87-53. Métro Cadet
կ'ընդունի ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի կիրակիէ եւ տօն օրերէ, ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ՕՐ:
Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս:

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ.
ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Prov. 05.91

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում.

Յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համար մեծ խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին սիսթէմի գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ.

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներով:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ վարխախ: Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUN

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

A CÉDER Արհեստանոց մը, բնակարանով՝ 2 սենեակ, խոհանոց, անթրէ, պատշգամ, կազ, ջուր ելեկտրիկ. պայլ 5 տարի, այցելելու համար դիմել տեղւոյն վրայ դռնապանին, 17 Rue Marcadet, Paris (18), իսկ պայմաններուն համար Յ. Տէր Ներսէսեանի 8 Rue des Panoyaux, Paris.

Ծախու է մեկնումի պատճառաւ, վեց սենեակնոց կահաւոր տուն մը, առատ ջուր, երեք հեկտար հող, մշակութեան եւ անասնաբուծութեան յարմար, Տրակինեանէն 2ուկէս քիլոմեդր: Դիմել սեփականատիրոջ, M. Puzina, Quartier St. Cile, Draguignan (Var).

FABRIQUE DE TRICOTS DE LUXE

S. TERZIAN

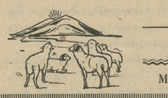

Tel. Botzaris 22—98

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

ԹԻՒ 10 մեքենայի վրայ (Récti. ligne) իրենց տունը թրիքօ հիւսող աշխատաւորներ (travail à domicile).
Տեւական աշխատանք եւ լաւ վճարում.

ՀԱՍԸ 8 ՖՐԱՆՔ

Կ'ուզուի նաեւ թիքօթէօզ մը աթըլիէի մէջ աշխատող:

Սկսնակները չներկայանան

20 Rue Mélingue, PARIS 19

Métro: BUTTES — CHAUMONT

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37
կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12.

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. JB.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ
յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեանց
ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ Ոսկորի, Ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ յօդացաւ:
ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ.
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու
Պատուոյ մէտայլ Ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12.

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննէածական, ելեկտրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. Փարիզ (3) Թէլէֆոն՝ Archive 50-6[illegible]
մէթրօ՝ République եւ Filles du Calvaire
Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները
Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

Columbia

Agence exclusive

POLYDOR

REGISTERED TRADE MA[RK]

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-8[illegible]
1931ի Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամենավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր. Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, գին՝ 478 ֆր. 75: Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Ծախուածները ետ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9.

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON

La Voix de son Maître

SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ՝ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) մէթրօ Պելվիլ
Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ՆԱՋԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

72.— ՋՐՊԱՐՏԻՉՆԵՐ ԵՒ ՍՈՒՏ ՎԿԱՆԵՐ

— Տարիքս 90ը անց է: Երկու ոտքերս գերեզմանին մէջ են արդէն. Ես կրնա՞մ սուտ խօսիլ այլեւս: Եթէ չէք հաւատար խօսքերուս, մի՛ հաւատաք. սակայն թոյլ տուէք, որ տունս դառնամ: Դիտցածս այս է:

Եթէ կարեւորութիւն տայի իր տարիքին, իր դէմքին, իր խօսքերուն եւ միւս բոլոր վկաներուն, դժբախտ մարդ մը ծանր դատապարտութիւն մը պիտի կրէր: Իրականին մէջ, ոչ այս ծերուկին հաւատք կ'ընծայէի, ոչ ալ միւսներուն վկայութեան: Ամբաստանեալը տկար ու միամիտ մարդ մըն էր: Դիշեր ցերեկ աշխատեցայ, եւ երեք օր յետոյ յաջողեցայ հաստատել, որ կոպիտ զրպարտութիւն մըն է: Ամբաստանեալ վաճառական Րասիմ էֆէնտիի գործի ընկերն էր որ այս խաղը լարեր էր: 5 ոսկի խոստացեր էր անոնց, որոնք գործիք դարձած էին: Վկաներէն Մուհսին աղա խոստովանեցաւ եւ Նասիրի Ֆէվզի էֆէնտի խայտառակուեցաւ: Սուտ վկաները ձերբակալեցի: Յաջորդ օրը դատական իշխանութեան պիտի յանձնէի: Կայսեր սենեկապետներու դիւանին ալ հաղորդեցի խնդիրը:

Բայց այս քննութիւնը մեզ առաջնորդեց աւելի կարեւոր խնդիրներու: Հասկցայ որ Պոլսոյ Շէրիի դատարաններուն մէջ «կը գործէին» աւելի քան 60 սուտ վկաներ: Այլեւս չտեսնուած ձեւով անպարկեշտութիւնը ի՛նչպէս կը գործադրուէր, կրնաք երեւակայել: Քանի՛ տուներ քանդուած էին այդ սուտ վկաներուն պատճառով: Անոնք յարաբերութեան մէջ էին նաեւ Պալատին լրտեսներուն հետ, որոնց քսութիւններուն գործիք կը դառնային յաճախ:

Երբ ոստիկանութեան նախարար անուանուեցայ, բաւական կռուեցայ այս չարանենգ կազմակերպութեանց դէմ: 4-5 ամսուան ընթացքին, ձերբակալեցի բոլոր սուտ վկաները: Բայց երբ դատարանի յանձնեցի, Շէրիի դատարաններուն պատիւը, փրկելու համար՝ անպարտ արձակուեցան:

Նասիրի Ֆէվզի էֆէնտիի խնդրին քննութեան օրերուն էր: Իրիկուն մը Թէփէպաշիի թատրոնը գացի: Իտալական թատերախումբը «Կարմէն» կը խաղար: Ցանկարծ թիկնապահս ներս մտաւ:

— Կայսեր աւագ քարտուղար Օսման պէյին գրագիրը ձեզ տեսնել կ'ուզէ:

Ըսի, որ օթեակս գայ: Բարակ ու սեւ պեխերով, փափկակազմ ու քաղաքավար երիտասարդ մըն էր: Օսման պէյի բարեւը հաղորդելէ յետոյ, ըսաւ.

— Նասիրի Ֆէվզի էֆէնտիի վկաները ձերբակալեր էք, մինչդեռ բուն յանցաւորները ազատ կը թողուք: Վեհափառը նեղացաւ եւ հրաման ըրաւ Օսման պէյի, որ հաղորդուի թէ անմիջապէս պէտք է ազատ արձակել ձերբակալեալները:

— Անոնք բոլորն ալ սուտ վկաներ եւ զրպարտիչներ են: Վաղը դատի պիտի յանձնուին: Եթէ յանցաւոր չեն, դատարանը կրնայ ազատ արձակել զանոնք: Շէրիի դատարաններուն մէջ սուտ վկայութիւն տուած են, ուստի պէտք է ծանր պատապարտութիւն մը կրեն: Ի՞նչպէս կրնամ ես ազատ արձակել զանոնք: Յետոյ դժուար կ'ըլլայ արդարութիւնը երեւան հանել: Ըսէք իրեն այս բաները:

Ժամ մը յետոյ գրագիրը նորէն եկաւ մօտս:

— Ճիշդ չէ, կ'ըսէ Օսման պէյ, ձերբակալել բոլոր անո՛նք, որ Վեհափառին անձին հանդէպ իրենց հաւատարմութիւնը յայտնելու համար վկայութեան կուգան, եթէ նոյնիսկ չհաստատուին այդ վկայութիւնները: Օրէնք դարձած է այլեւս այդ: Հակառակ պարագային, ոչ ոք այսուհետեւ Կայսեր գերագոյն անձը պաշտպանելու համար վկայութեան կուգայ: Պէտք է որ ազատ արձակուին ձերբակալեալները: Եթէ պէտք է զանոնք ձերբակալել ուրիշ յանցանքի մը համար եւս, այն ատեն նախ ազատ կ'արձակէք, այդ նոր ամբաստանութեամբ դարձեալ կը ձերբակալէք:

Անկարելի էր այլեւս դիմադրել եւ հրամանը չգործադրել: Ազատ արձակել տուի ձերբակալեալները: Սակայն քանի մը օր յետոյ, Շէրիի դատարաններուն մէջ սուտ վկայութիւն տուած ըլլալու ամբաստանութեամբ գտնելով զանոնք, դարձեալ ձերբակալեցի:

Այս էր ահա երկրին վիճակը, մասնաւորաբար Սուլթան Համիտի շրջանին: Յուշերս սկսած էի այն օրէն, երբ ոստիկանական նախարար ուանուեցայ: Պահ մը ընդհատելով, եւ վերադառնալով հին օրերուն, [illegible] ներկայացնել երկրին կացութիւնը եւ կառավարական եղանակները, [illegible] ոստիկանական նախարար անուանումս, երբ սուր ձեւ մը առաւ Հայկ[illegible] հարցը:

Այժմ մանրամասն կը ներկայացնեմ Հայոց կատարած յեղափոխ[ական] դէպքերը:

(Շար.)

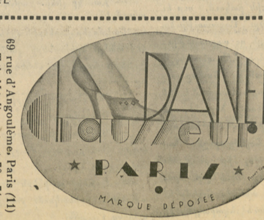

69 rue d'Angoulème, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71

Autobus: AY. BC.
Métro: Couronnes ou Parmentier

Ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ: կիր. մինչեւ կէսօր բաց

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
22 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1679 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ք Ա Ո Ս

կատարեալ քաոս՝ քաղաքական և տնտեսական կեանքը: Եւ աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը:

Տեսակ մը սնանկութիւն կը սպառնայ բոլոր պետութիւններուն, մեծ թէ փոքր: Վիթխարի բացեր ունին բոլորն ալ, եւ արտակարգ միջոցներ կը խորհին, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար: Տարուէ տարի կը դժուարանայ այս տաղտկալի գործն ալ — ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւն:

Երէկ՝ պարտուած Գերմանիան էր որ, սնանկութեան սպառնալիքով մը, սարսեց աշխարհը: Բախտաւորները օգնութեան հասան, եւ հազիւ կրցան կարկտան մը ճարել, ցնոր տնօրինութիւն:

Այսօր Մեծն Բրիտանիան է որ կը գալարուի աննախընթաց, շատ աւելի վտանգաւոր տագնապի մը մէջ: Ելմտացոյցը բաց կը ցուցնէ 240 միլիոն ստեռլին, 70 միլիոնը՝ անցնող տարեշրջանի մնացեալ ամիսներուն համար, 140 միլիոնը՝ յառաջիկայ տարեշրջանին համար:

Ազգային կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներու դիմեց, այս բացերը դիմաւորելու համար: Բայց ահա ստեռլինն է որ կը սարսի, ահ ու դողի մատնելով բովանդակ աշխարհը:

Լրջօրէն կ'երերայ, դէպի անկում կը հակի բրիտանական դրամը, այնքան տագնապներու տոկալէ եւ աշխարհէն ասպարէզ կարդալէ յետոյ...

Առաջին վտանգին առեն, ստեռլինը փրկեցին աշխատաւորական դահլիճին աթոռները բաժնելով երեք կուսակցութեանց միջեւ: Կազմելով ազգային կառավարութիւն:

Այս անգամ, եւ կիրակի օրով, ազգային կառավարութիւնը դիմեց Անգլիոյ համար աննախընթաց միջոցներու:

Այս անգամ, շատ աւելի մեծ էր վտանգը: Աւանդապահ Լոնտոնը սակարան բացած էր շաբաթ օրով — 14 տարիէ ի վեր չտեսնուած դէպք մը — եւ երեւան եկաւ որ ստեռլինը վարկաբեկ եղած է միջազգային երկու խոշոր հրապարակներու, Ամսթէրտամի եւ Նիւ Եորքի մէջ: Դրամը փախուստ կուտար բրիտանական դրամատունէն: Ինկած էին նաեւ անգլիական արժեթուղթերը:

Եւ ահա բացառիկ միջոցներ, մէկը միւսէն աւելի վճռական,— բրիտանական դրամին հիմքը ոսկեդրամը չէ այլեւս: Արգիլուած է դրամի արտածումը: Զեղչի սակը 4ուկէս առ 100էն կը բարձրանայ 6 առ 100ի եւն,: Բոլորն ալ՝ սկզբնաւորութիւններ՝ աւելի ծանրակշիռ տնօրինութեանց:

Երբ Լոնտոնը կ'երերայ, միայն Մեծն Բրիտանիան չէ որ կը մտատանջուի: Լոնտոնը աշտարակ մըն է, որմէ արձակուած ամէն ազդանշան՝ անմիջապէս, ուղղակի կամ անուղղակի կ'ազդէ բովանդակ աշխարհի տնտեսութեան եւ քաղաքականութեան վրայ:

Տակաւին երկու օր է անցած բացառիկ տնօրինութիւններէն ի վեր, եւ արդէն խուճապի մատնուած են քաղաքական շրջանակներն ու միջազգային հրապարակները: Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովն անգամ կորսնցուցած է իր երանաւէտ անդորրութիւնը:

Այս անօրինակ ցնցումէն առաջ, արդէն իւրաքանչիւր պետութիւն մատնուած էր տնտեսական ջղաձգութեան:

Նոր բացատրութիւններու չի կարօտիր Գերմանիոյ վիճակը, մանաւանդ հիմա:

Բաց ունի նաեւ Ֆրանսան, ամէնէն բախտաւորը՝ ներկայ պարագաներուն մէջ: Նոր տարեշրջանի ելմտացոյցին բացը կը հաշուեն 48 միլիոն ստեռլին: Մեծապէս նուազած է արտաքին առեւտուրը: 1931ի առաջին ութ ամիսներու տեղեկագիրը կը ցուցնէ 30,027,000,000 ֆրանքի ներածում, (1930ի նոյն շրջանին եղած էր 34,990,000,000): 1931ի միեւնոյն շրջանին արտածումներու գումարն եղած է 20,970,000,000 ֆրանք, մինչ 1930ին 29,308,000,000 ֆրանք էր: Ինչ որ կը նշանակէ հարիւրին 14. 4 անկում ներածումներու մէջ, իսկ հարիւրին 29 նուազում՝ արտածումներու մէջ: Ուրիշ խօսքով, առեւտրական կշիռը անցեալ տարուան 5,683,000,000 ֆր.ի բացին դիմաց, այս տարի կը ցուցնէ 9,057,000,000 (ութ ամսուան մէջ):

Բաց ունի Իտալիան: Մինչեւ օգոստոսի վերջը բացը արդէն հասած էր 533 միլիոն լիրէթի: Ինկած է նաեւ առեւտուրը: Հանրային պարտքը աւելցած է 80 միլիոն լիրէթ:

Բաց ունի Չեխոսլովաքիան: Ծանր տագնապի մը մատնուած է փոքրիկ Պելժիան: Կառավարութիւնը գիշերը ցերեկին խառնած՝ կրճատումներ կը կատարէ: Ծերերու եւ անկարներու թոշակները կը կրծեն եկամուտի աղբիւրները: Միայն պատերազմի անկարներու՝ թիւը կը հաշուեն 23,000:

Սնանկ են, արդէն, Աւստրիան եւ Հունգարիան, Յունաստանն ու Պուլկարիան: Զարժեր խօսիլ Թուրքիոյ մասին, որ դասական երկիրն է սնանկութեան:

Կատարեալ քաոս: Պատերազմի անէծքն է որ, 16 տարի յետոյ, եւ հետզհետէ աւելի ահաւոր ճարճատումներով, կը լլկէ, կը գալարէ բոլորը: Տնտեսական տագնապ, գործազրկութիւն, համաշարած թշուառութիւն: Միւս կողմէ փոխադարձ անվստահութիւն, յարաճուն սպառազինութիւն եւ անապահովութիւն: Անէծքը ոչ միայն անցեալ պատերազմին, այլ եւ գալիքին...

Բայց, աւելորդ են խորհրդածութիւնները: Դէպքերը այնքան սրընթաց կ'երթան, ամենօրեայ երեւոյթները այնքան պերճախօս են, որ աւելորդ կը դառնանն ո՛ր եւ է խորհրդածութիւն: Կը բաւէ հետեւիլ եւ ըմբռնել, — թէ փոխուած է ամէն բան: Հին աշխարհը պատմութեան մաս կը կազմէ այլ եւս:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆԸ ՆՈՐԷՆ Կ'ԻՅՆԱՅ

Անգլիական դրամը նոր տագնապի մը մատնուած է: Մէկ քանի օրէ ի վեր, ոսկին դարձեալ արտասահման կը փախի, վրդովելով սակարանական շրջանակները: Այնպէս որ, մէկ ամիսէ ի վեր, ազգային դահլիճին ջանքերը՝ փրկելու համար անգլիական դրամը՝ ձախողելու վրայ են:

Պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ, Անգլիոյ պետական դրամատան հետ խորհրդակցութենէ մը վերջ, որոշուեցաւ առժամաբար չեղեալ նկատել օրէնքի այն տրամադրութիւնը, որով Անգլիոյ դրամատան իրաւունք կը տրուէր իր ոսկին ծախելու որոշ սակով մը:

Այս մասին օրինագիծ մը պիտի մշակուի փութով եւ ներկայացուի խորհրդարան, պահանջելով որ մէկ նիստի մէջ քուէարկուի:

Զեկոյցը կը տեղեկացնէ թէ Լոնտոնի հրապարակէն քաշուած դրամներու գումարը հասած է 200 միլիոն ոսկիի, յուլիսի կէսէն ասդին: Դրամի այս փախուստին, կառավարութիւնը կրցաւ ցարդ տոկալ զանազան միջոցներով: Սակայն վերջին մէկ քանի օրերու մէջ, այս շարժումը այնքան սաստկացաւ, որ կառավարութիւնը ստիպուեցաւ արգիլել դրամի արտածումը:

Կառավարութիւնը այս կացութեան հանդէպ, որոշած է կորովով պայքարիլ ամէն շահադիտութեանց դէմ, որոնք կարելի կը դառնան ներկայ պայմաններու բերումով: Իրօք, դեռ քանի մը օր առաջ, կարելի էր 100,000 անգլիական ծախել 485 հազար տոլարի: Եթէ անգլիական ոսկին իյնայ 4 տոլարի, շահատակը իր 100,000 ոսկին գնելով 400,000 տոլարի, իրականացուցած կ'ըլլայ 85,000 տոլարի շահ մը՝ մէկ գործողութեամբ:

Շահադէտին համար, այս գործողութիւնները վտանգաւոր չեն, քանի որ անգլիականը, ոսկիի որոշ գին մը խարիսխ ունենալուն, չի կրնար անցնիլ ոսկիի արժէքին վերջին կէտը, որ 4.86 2)3 է: Այս կէտը գտնելուն, ոսկին կրկին կ'արտածուի Նիւ Եորքէն Լոնտոն, եւ այս կերպով, անգլիականի բարձրացումը ինքնաբերաբար կանգ կ'առնէ:

Կառավարութեան ձեռք առած միջոցը պարզապէս նախազգուշական է եւ չարդարանար իրական տագնապի մը վախով: Դրամատէրները եւ սեղանաւորները կը մերժեն կատարել կարճ պայմանաժամով վաճառման հրամաններ՝ ոսկիի վրայ, եթէ այդ հրամանները հիմնաւորուած չեն:

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ

Կիլիկիոյ մէջ գործող հակաքէմալական կազմակերպութեան մը մասին, հաղորդեր էինք կարգ մը տեղեկութիւններ: Կիլիկիոյ Թուրք բնակչութեան հակաքէմալական ձգտումներուն մասին ալ, նոյն աղբիւրէն, մեզ կը հաղորդեն, հետեւեալ տեղեկութիւնները.

— Հակաքէմալականներու յաջողութիւններուն վրայ, ժողովուրդը ուժ տուաւ ըմբոստներուն, որոնք կարճ ատենուան մէջ, իրենց թիւը բարձրացուցին 500ի, զինեալ բոլորն ալ: Յետոյ, չորս թեւի բաժնուած, գացին պաշարելու Գօզանը, Ֆէքէն, Հաճընը եւ Կէօքսուն:

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Տէօրթեօլի, Պաղչէի, Իսլահիէի, Հասայի եւ շրջակայքի ժողովուրդը ըմբոստներուն հետ է եւ ոտքի ելլելու պատրաստ վիճակի մէջ: Իսկ Փազարճըքի, Մարաշի Էլպիստանի, Րումքալէի ժողովուրդն ալ չափազանց գրգռուած է ընդդէմ քէմալական իշխանութեան:

Կազմակերպութեան ղեկավարը Հաճի Մոլլա Էֆէնտի, իր մարդիկը քաշած է Գօզանի եւ Մարաշի լեռները եւ չէթէական կռիւներ կը մղէ ընդդէմ քէմալական ուժերուն,

Ժողովուրդը մեծ մասամբ, այս հաքաքէմալական շարժման համակիրէ եւ շատ տեղեր պատրաստ է ոտքի ելլելու: Սակայն ղեկավար, կարող տարրերու բացակայութիւնը կը մտահոգէ շարժման վարիչները, որոնք կը վախնան որ Քէմալի դէմ ըմբոստութիւնը վերածուի կողոպուտի եւ թալանի: Առ այժմ խոհեմութիւն սեպած են հանդարտութիւն յորդորելու ժողովուրդին եւ արտասահմանի հակաքէմալական կազմակերպութիւններէն հրահանգի կը սպասեն:

Ջարդէն վերջ՝ աքսոր Քիւրտերուն

Արեւելեան նահանգներուն մէջ անդորրութիւնը խանգարող եւ աւարառութիւն ընող աշիրէթներէն մէկ մասը որոշուած է Թրակիա փոխադրել:

Ասոնցմէ 2000 հոգին դէպի Տրապիզոն ճամբայ հանուած են արդէն:

Չին-ճափոնական պատերազմ

ՃԱՓՈՆԻ ԶՕՐՔԸ ԿԸ ԳՐԱՒԷ ՄՈՒՔՏԷՆԸ

Մանչուրիոյ մէջ կեցող ճափոնական զօրախումբերը յանկարծ շարժման մէջ դրուեցան անցեալ ուրբաթ երեկոյ եւ յարձակում գործեցին Մուքտէնի վրայ, զոր գրաւեցին յաջորդ առտու: Նոյն օրը գրաւեցին նաեւ ուրիշ քաղաքներ: Ճափոնական օդանաւեր սաւառնեցան ռազմադաշտին վրայ եւ Քորէայի զօրախումբերուն հրաման տրուեցաւ պատրաստ գտնուելու:

Այս անակնկալ պատերազմին իբր պատրուակ, Ճափոն կը մեղադրէ Չինացիները թէ յարձակած են երկաթուղիի պահակներուն վրայ: Իսկ Չինացիները կը պնդեն թէ առանց որեւէ գրգռութեան տեղի տուած ըլլալու, յարձակման ենթարկուած են Ճափոնի կողմէ: Սակայն հաստատուած ըլլալ կը թուի թէ յարձակման հրամանը տրուած էր Թոքիոյէն: 4 ամիս առաջ, ճափոնցի սպայ մը սպաննուեր էր Չինացիներուն կողմէ: Այս դէպքին հետեւանքով, երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները ձգտուած վիճակ մը ստացան: Ճափոն կը սպառնար փոխվրէժի դիմել, եթէ գոհացում չտրուէր: Սակայն կը թուի թէ ճափոնցի սպային սպանութիւնը պատրուակ է, որովհետեւ ռուսեւճափոնական պատերազմէն ի վեր, Ճափոն կը ձգտի գրաւել Մանչուրիան եւ հիմա, կ'երեւի թէ այդ ծրագիրը ձեռնարկած է գործադրելու:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Ճափոնցիներու կողմէ գրաւուած քաղաքներուն մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ: Սակայն Ճափոնցիներու զինուորական շարժումները կը շարունակուին երկաթուղիներու վրայ: Կը հաստատուի թէ ճափոնական զօրախումբեր ցամաք կ'ելլեն Չինկ-Թաօէն:

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի նիստին մէջ, Փարիզի ճափոնական դեսպանը յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը ամէն ջանք պիտի թափէ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար:

Խռովութիւններ Վրաստանի մէջ

Վրացական մամուլի դիւանը կը հաղորդէ թէ, թէեւ բոլշեւիկ իշխանութիւնները տեղի տուած են ըմբոստներուն, ընդունելով անոնց կարգ մը պահանջները եւ մասամբ, վերահաստատելով առեւտուրի ազատութիւնը, սակայն, Վրաստան կը մնայ գրգռուած վիճակի մէջ: Ըմբոստները յարձակած են Զիաթուրի բանտին վրայ եւ ազատ արձակած քաղաքական բանտարկեալները: Տեղական իշխանութիւնները զօրացուցած են կամուրջներու եւ հանրային հաստատութեանց պահակախումբերը: Իբր փոխվրէժ, 223 բանտարկեալներ կրակի բռնուած են: Ասոնց 100ը առնուած էին Թիֆլիզի բանտէն: Ասոնց մէջ էր անուանի ծերունի մը, 80 տարու, Կոլլիս Քազանովի, ինչպէս նաեւ երկու մանուկներ 7 եւ 9 տարու: Ասկից զատ, ըմբոստներու համակիր եւ կողմնակից 302 ընտանիքներ արտաքսուած են իբր պատանի: Ասոնք ալ առնուած են Պորչալուէն, ուր պաշարման վիճակ է յայտարարուած: Մոսկուայէն օգնական ուժ պահանջուած է ստիպողաբար:

Զինաթափութեան համագումարը

Զինաթափութեան յառաջիկայ համագումարին առթիւ, Իտալիոյ ներկայացուցիչը՝ ասկէ առաջ առաջարկեր էր պետութեանց միջեւ կնքել ժամանակաւոր զինադադար մը, զինաթափութեան համագումարի տեւողութեան ընթացքին, սպառազինումները չաւելցնելու յանձնառութեամբ: Այս առաջարկին շուրջ, վիճաբանութիւնները տեղի կ'ունենան այս շաբթու: Որոշուած է այս վիճաբանութիւններումասնակցութեան հրաւիրել նաեւ Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ պետութիւններ, որոնց մէջ Ռուսիա եւ Թուրքիա:

Ընդունուած այս առաջարկը, կասկածի մթնոլորտ մը ստեղծած է սակայն, Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակներուն մէջ:

Սեւ ցաւը Իրաքի մէջ

Պասրայէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, վերջին շաբթուան ընթացքին, սեւ ցաւը (քոլերա) սաստկացած է:

Համաճարակին սկիզբէն ի վեր, արձանագրուած են 869 դէպքեր, որոնց 460ը մահացու: Մեծ մասամբ, համաճարակին զոհ գացած են անոնք որ մերժած էին հիւանդանոցներու մէջ դարմանուիլ:

Հայու մը չարաստակութիւնները

Փարիզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Պօղոս Նուրօղլու անուն մէկը, որ իբր ընկեր Ֆրանսացիի մը, խարդախութիւններ գործած էր:

Ատենէ մը ի վեր, ոստիկանութիւնը կ'արձանագրէր բազմաթիւ բողոքներ՝ ընդդէմ գործակալութեան մը, որ կը զբաղէր վարձու բնակարաններ հայթայթելու գործով: Վարձու բնակարանի յայտարարութիւններ կը տրուէին ամէն տեղ եւ դիմող յաճախորդին կը պարտադրէին բաժանորդագրուիլ հասցէներ ցոյց տուող թերթի մը, որուն գինը կը տարբերէր 100-150 ֆրանքի միջեւ, համաձայն մարդուն: Սակայն ցոյց տրուած հասցէները անպէտ էին: Կամ վարձու բնակարաններ չկային ցոյց տրուած վայրերուն մէջ եւ կամ յարկաբաժիններու գինները ցոյց տրուածէն շատ աւելի բարձր կ'ըլլային:

Այս գործակալութեան կեդրոնը կը գտնուէր 74 Rue de Rome եւ յաջողած էր 10 տեղ բանալ մասնաճիւղեր, որոնց մէկուն տնօրէնն որ Պօղոս: Կը կարծուի թէ այս կերպով, գործակալութիւնը յաջողած է մօտ 300,000 կողոպտել:

Ֆրանսական թերթերը Պօղոս Նուրօղլուն ցոյց կուտան իբր Թուրք:

Պալքանեան խորհրդաժողովը

Էնկիւրիի կառավարութեան կողմէ նշանակուած Պալքանեան խորհրդաժողովի թրքական յանձնախումբը ամէն օր նիստ կը գումարէ նախապատրաստական աշխատանքները լրացնելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԴԷՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԸՆԴԴԷՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

— «Հայերին մնում է վաղօրօք օգուտ քաղել իրենց դրութիւնից»։

Այսպէս կը գրէր Միքայէլ Նալբանդեան, երբ, իր երկրագործութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ գրքին մէջ, կը խօսէր Ասիոյ եւ Եւրոպայի տնտեսական հակամարտութիւններուն մասին։

Այդ տողերով ալ վերջացուցինք մենք, երբ կը քննէինք Արեւելքի եւ Արեւմուտքի պայքարը ընդհանուր ձեւով։ Այժմ պէտք է բացատրել թէ ի՛նչպէս կարելի է «օգուտ քաղել» մեր այս «դրութիւնից»։

Նախ անհրաժեշտ է ճանչնալ պայքարը, զոր կը ծրագրեն ու կը պատրաստեն մեր մօտիկ դրացիները։ Ուստի յաջորդաբար պիտի ներկայացնենք այն դիրքերը, զորս կը բռնեն Թուրքիա, Արաբիա, Ռուսիա, Յունաստան, Պալքանները, եւ յետոյ եւրոպական աշխարհակալ պետութիւնները։ Ու պիտի հասնինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան պայքարներուն ու ծրագիրներուն, անոնց մէջ փնտռելով փորձերը դիրք ճշդելու այն մեծ կռիւին մէջ, զոր արեւելքը կը պատրաստէ արեւմուտքի դէմ, կամ արեւմուտքը՝ արեւելքի դէմ։ Ցոգնաշխատ հարց մըն է այս, որ եթէ ոմանք կը կապեն արեւելեան հարցին պատմութեան, իրականին մէջ շարունակութիւնն է հելլէն ու պարսիկ կայսրութիւններու պատերազմին։ Մեզ չի հետաքրքրեր սակայն այս պայքարին լայնքն ու երկայնքը ոչ, ալ պատմութիւնը, «սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը»։ Պիտի առնենք ինչ որ կը վերաբերի նոր օրերու պատմութեան, կամ գրուած ու արտայայտուած է որեւէ գրքի մէջ։ Տեսակ մը բանաքաղութիւն։

* * *

Ի՞նչ է դիրքը, նախ, Թուրքիոյ։

Ճշդելու համար Թուրքիոյ դիրքը այս կռիւին մէջ, կ'առնենք միայն երկու գիրքեր.— Նախ Մորիս Միւրէի Le Crépuscule des nations blanchesը, որ կը խօսի եւրոպական, ասիական եւ ամերիկեան հակամարտութիւններուն մասին, եւ մասնաւոր գլուխ մը ունի մեր հարցումին վերաբերեալ,— Թուրքիա ընդդէմ Եւրոպայի։ Երկրորդ գիրքն է Սթավրօ Քոսթոփուլոյի L'Empire d'Orientը, ուր Թուրքիան կը ներկայացուի իր յաւակնութիւններով ու ճակատագիրով։

* * *

Մորիս Միւրէ կը կարծէ թէ Թուրք կայսրութեան քայքայումը եւ աւստրիական կայսրութեան քայքայումը նոյն պատճառներն ունին։ Որովհետեւ, կ'ըսէ, կազմուած էին այլազան ազգութիւններէ. անկախութեան թթխմորը իւրաքանչիւր ազգութեան տուաւ ցանկութիւնը իր հաշւոյն ապրելու եւ հասուննալու։ Դաշնակիցները չհամարձակեցան այդ նոյն թթխմորը նետել գերման կայսրութեան մէջ, որ կը ներկայացնէր բոլորովին տարբեր պայման ու տարբեր վիճակ։ Ահա թէ ինչո՛ւ կարելի չեղաւ անդամատել Գերմանիան, մինչդեռ բզիկ բզիկ եղան Աւստրօ-Հունգար կայսրութիւնը և Օսմանեան կայսրութիւնը։

Բայց տարբերութիւն մը կայ քայքայուած այս կայսրութիւններուն միջեւ։

Դանուբեան կայսրութիւնը փլաւ յանկարծակի, հսկայ տան մը պէս, որ երկրաշարժէն կը կքի ու կը նստի։ Ընդհակառակն Թուրք կայսրութեան քայքայումը տեղի կ'ունենար յամրաբար եւ շատ կանուխէն։ Այդ քայքայումը սկսաւ Վիեննայի պարիսպներուն տակ, ԺԷ. դարուն, յետոյ ԺԸ. դարուն, երբ սկսան ներքին խռովութիւնները։ Այդ շրջանին էր որ ձեւ առաւ Արեւելեան Հարցը։ Ասիոյ զարթօնքը աւելի բարդացուց զայն, ետքէն։ Ապտիւլ Համիտ համիսլամութեան ուժով փորձեց դիմագրել քայքայման արտաքին ազդակներուն։ Եւ ցոյց տուաւ ամէն նենգութիւն, քաղաքական տարօրինակ վարպետութիւն մը։ Այժմ կը փորձուի համիսլամութեան փոխարէն օգտագործել համաթուրանականութիւնը, անշուշտ աւելի պատշաճ ու համապատասխան այն նոր գաղափարներուն, զորս Թուրքերը կ'ուզեն պատերազմի գործիք մը դարձնել ընդդէմ Եւրոպայի։ Պատերազմի այդ մեքենան դեռ շատ դէշ շտկուած է, կ'ըսէ Միւրէ, այնպէս որ տակաւին երկար ատեն չի կրնար գործել։ Այսուհանդերձ, կ'աւելցնէ ան, մեքենայ մըն է այդ, որ կրնայ աշխոյժ գործիք մը դառնալ 26 միլիոն մարդոց ձեռքին մէջ, — յիշեցէք նաեւ Թուրքերը, որ կ'ապրին Կովկասի, Պարսկաստանի, Աֆղանիստանի, Վոլկայի շրջանին, Խրիմի, Թուրքիստանի եւ Սիպերիոյ մէջ։ Խորհրդային իշխանութիւնը ներկայիս կ'օրօրէ զանոնք։ Միւս կողմէ, Թուրքերը, որ զինուորապէս տկարացած են՝ բազմաթիւ սուլթաններու հին օրերու զինուորական իրենց փառքին, թերեւս աւելի տկարանան հիմա, քանի փորձեն արդիականանալ։ Իրենց հնացքը այլեւս որեւէ ազդեցութիւն չպիտի գործէ թուրանական ցեղերուն վրայ։

Այսուհանդերձ, անգլիական մամուլը յաճախ արձագանգի մը պէս խռովագին յօդուածներ կը հրատարակէ, ցոյց տալով յառաջդիմութիւնը, որ համաթուրանականութիւնը կը կատարէ։ Մաղթե՛նք, կ'ըսէ Մորիս Միւրէ, որ Անգլիա, ոչ ալ եւրոպական ժողովուրդները, այնքան ալ շուտ զոհ չերթան այդ աղէտին։ Եւ կարծես Մորիս Միւրէ, այս մաղթանքով, կ'ուզէ հասկցնել թէ աղէտը այնքան ալ արհամարհելի չէ, ոչ ալ կրնայ շատ ուշ պատահիլ, ինչպէս կը կարծեն ոմանք։

Ճիշդ է թէ Թուրքիա ցանկութիւն չունի իր թեւերը տարածելու, ընդհակառակն կը կծկուի ինքն իր վրայ կատաղութեամբ եւ տագնապով։ Իր ամբողջ ուժը կը թափէ վերակազմելու ներքին կեանքը։ Պատերազմը ցոյց տուաւ իրեն թէ ի՛նչ կը պակսէր՝ գլուխ ցցելու համար արեւմտեան պետութիւններուն դէմ։ Ուստի կը փորձէ, ամէն ճիգ կը թափէ հաւասարեցնելու համար իր ուժերը։ Կ'ուզէ եւրոպականանալ՝ կռուելու համար Եւրոպայի դէմ։ Կ'արեւմտականանայ՝ թշնամութեամբ մը ընդդէմ արեւմուտքի։ Չէ՞ որ Ճափոն նոյն ճամբուն հետեւեցաւ,— եւրոպականացաւ՝ աւելի լաւ կռուելու համար եւրոպական սպիտակ ցեղին դէմ։ Փորձը յաջողեցաւ Ճափոնի մէջ։ Ի՞նչ պատճառ կայ, որ չյաջողի Թուրքիոյ մէջ, երբ ան ամէն բան կ'ուզէ զոհել՝ պաշտպանելու համար օսմանեան կայսրութենէն մնացած վերջին հողաբաժինը։ Եւրոպա, իր կարգին, թերահաւատութեամբ կը դիտէ՛ ու կը դիտէ այլափոխութեան փորձը, որ կը կատարուի Թուրքիոյ մէջ։ Կը հաւատայ թէ Թուրքիա չպիտի կարենայ ուժովնալ ինքզինք պաշտպանելու չափ։

Բայց տեսէ՛ք։ Սեւրի դաշնագիրը ծանր պայմաններ դրաւ Թուրքերուն վրայ։ Թուրքերը ըմբոստացան։ Կատաղութեամբ զէնքի փարեցան, երբ Կոստանդին թագաւորը, բրիտանական կայսրութեան ձեռքը գործիք դարձած, ուզեց յանուն Եւրոպայի գործադրել վճիռը, որ տրուած էր Փարիզի դաշնակից ատեանին մէջ։ Կռուեցան եւ յաղթեցին։ Եւ Փոքր-Ասիոյ դաշտերուն վրայ, ուր, 1922ին, Մուսթաֆա Քեմալ վարեց վճռական ճակատամարտը, Կոստանդինի Յունաստանը չէր, որ պարտուեցաւ, այլ Լոյտ Ճորճի Անգլիան։ Պարտուեցաւ թերահաւատը եւ դաս մըն ալ առաւ։ Պարտուեցաւ նաեւ Եւրոպայի այն միւս կարծիքը թէ «հիւանդ մարդ» մըն է Թուրքիան, զոր դիւրին է անդամատել։ Ի՛ն իր մեծ կռիւներուն, Թուրքիա իրաւունք ստացաւ պահել հողերը, որ կը մնային հին կայսրութենէն։ Եւ յետոյ նուաղ հերոսական չէր զոհողութիւնը, երբ ըրաւ լքելով Պոլիսը, որ, բիւզանդական արուեստին ու քաղաքակրթութեան շունչով, նրբացուցեր ու փափկացուցեր էր Թուրք բիրտ ցեղը, զրկելով սակայն իր կորովէն եւ ուժէն։ Քաշուելով Էնկիւրի, հեռո՛ւ Յոյներու եւ Արաբներու մեղկացուցիչ յարաբերութիւններէն, Թուրքիա իր հին նկարագիրն ու դիմագիծն է, որ կը փնտռէ։

Կը վերադառնայ Ասիա, ուրկէ ստացաւ իր ուժը, ուրկէ արշաւեց, եօթը հարիւր տարի առաջ, դէպի Եւրոպա, մինչ այսօր այնտեղ կը տեսնէ իր յաղթերգութեանց կորուստը։ Թուրքիա ներկայիս Ասիա քաշուած է վերակազմուելու համար, առանց երբեք միտքէն ջնջելու Եւրոպայի պատկերը։ Միւրէ կը հաւատայ, թէ Թուրքիա նորէն պիտի յարձակի Եւրոպայի դէմ, երբ հնչէ «ալլալի»ն։ Այս հաւատքը, քիչ մը չափազանցուած,— թերեւս ահազանգ հնչեցնելու համար, որպէսզի արթննան մարդիկ, որ թերահաւատութեամբ կը նային Թուրքիոյ վրայ, ինչպէս մինչեւ այն օրերը, երբ պատահեցաւ յունական մեծ աղէտը,— Մորիս Միւրէ եղերական գոյն մը կուտայ Թրքական պատրաստութիւններուն, վերակազմութեան փորձերուն, թերեւս կը չափազանցէ քիչ մը, բայց լաւ է արթուն հսկել, քան թէ քնանալ։ Թուրքիա չպիտի մոռնայ, կ'ըսէ ան, որ Եւրոպայէն վտարուեցաւ շնորհիւ Եւրոպացիներու ուժին գերակշռութեան։ Բայց ասիական ցեղերը զարմանալի սեր մը ունին համբերութեան, կ'անցնին օրերը, եւ անոնք յանկարծ, համբերութեան մէջ զօրացած, կը դառնան հին օրերու վերահաստատութեան։

Վերակազմութեան յաջող փորձ մըն էր, քայքայման ճանրէին փըճացման համար աշխատանք մըն էր որ ըրաւ Թուրքիա, երբ իր ծոցէն վռնտեց բոլոր օտար ազգութիւնները։ Այդ այլազան ազգութիւններն էին, որ քայքայեցին հին օսմանեան կայսրութիւնը։ Հիմա միատարր ու միակ, կ'աշխատի վերանորոգուիլ և զօրանալ։

Առոր ապացոյցները յաջորդով։

ԱՋԱՏԱՆԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

5.— ԱՆՔՕՐ-ՎԱԹԻ ՄԵՀԵԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ֆրանսայի գործունէութիւնը՝ բժշկական եւ առողջապահական տեսակէտով՝ ուշագրաւ է։ Զանազան հիւանդանոցներ եւ դարմանատուններ՝ մանրամասնօրէն կը պատմեն զայն։

Կան բազմաթիւ հին եւ նոր գիրքեր, որ ո՛վ գիտէ ի՛նչ հետաքրքրականութիւն կը պարփակեն իրենց մէջ՝ այս տեսլահար երկրի անցեալին ու ներկային մասին։

Ահա արդիական արուեստի հաւաքածոներ։ Եւ սակայն, կարելի՞ է ձերբազատել անցեալի դիմերէն։ Եւ յանուն ինչի՞։ Ահաւասիկ, անոնք ներշնչումի աղբիւր դարձած են ֆրանսացի արուեստագէտներու։ Դիտեցէք՝ արուեստից սրահը։

Վերնայարկին մէջ կը ցուցադրուին՝ պատմութիւն, հնագիտութիւն, ցեղաբանութիւն։

Ֆրանսայի գաղթային Չանքերը։ Տուած զոհերը։ Հնդկաչինի բերած բաժինը՝ Մեծ պատերազմի ժամանակ։

Դուրս գալու ժամանակ, ճամբուն վրայ՝ անտառ, որսորդութիւն, ձկնորսութիւն։

Ո՛չ մէկ տնավարի դասաւորութիւն։ Բոլոր ցուցադրութիւններն ու հաւաքածոները եղած են յայտնի մասնագէտներու ձեռքով։

Հնդկաչինը՝ դառնելով իր ցուցահանդէսէն՝ հեռաւոր Արեւելքի Ֆրանսան է։

Երկաթուղիներ, հանքեր, օդային կայաններ, նաւահանգիստներ, դպրոցներ, տպարաններ, անթելի կայաններ, գործարաններ, բուսականութիւն, մշակոյթ՝ հողի, եւ մտքի եւ յետոյ ընդունակութիւն եւ յուզում՝ հանդէպ յառաջդիմութեան եւ արդիացման։

Ֆրանսան արդարօրէն կը հըպարտանայ Հնդկաչինով։

Ա՛յսպէս է Անքօրի Մեհեանը։ Երկիւղածութեամբ կը մըտնես եւ սակայն դուրս գալու ժամանակ կը մոռնաս զայն։

Դուրսէն՝ խորհուրդ եւ գեղեցկութիւն, ներսը՝ տնտեսութիւն եւ հաշիւ եւ քաղաքականութիւն։

* * *

Ի՛նչ լաւ է, վերջալոյսին պըտտելէն յոգնած հասակովդ կռթնիլ «Մանտարինի ճամբայ»ին այս անկիւնը, որ աղամաթուզի տերեւի կը նմանի — եւ դիտե՛լ Մեհեանը վերջին անգամ սեւ-վարդագոյն ամպերու պաստառի մը վրայ։

Ի՛նչ լաւ է, գիշեր ատեն կռթնիլ այս անկիւնին, որ գերմարդի մը տարածուած ափին կը նմանի եւ դիտել Մեհեանը՝ ծիածանի եօթը գոյներուն մէջէն։

Առիւծները՝ առջեւի թաթերուն վրայ, ծունկի եկած արթո՛ւն են։

Տամալներուն վրայ՝ սուսերներ կը պարեն։

Հինգ գմբէթները՝ հինգ պարթեւհասակ Պրահմաններ՝ կ'աղօթեն անձրեւին ու մշուշին տակ։

Մինչ հարիւր հազարաւոր խառնիճաղանճ բազմութեան մէջէն՝ մէ՛կ հոգի իսկ չկայ որ «մաքուր» ըլլայ, եւ համարձակի բարձրանալ՝ Մեհեանին ոտնղուղներն ի վեր։

Սուտանահպատակ երիտասարդ հայրենակիցս՝ Փարաւոնի սփինքսներուն մասին կը մտածէ, եւ յետոյ՝ բարձրաձայն կը կարդայ՝

«Danger de mort ! »

Եւ ահա, Հնդկաչինին պատմուճանաւոր մարդիկ՝ իրենց ուսերուն վրայ հիդրա մը բարձած՝ Մեհեանին առջեւ հանդիսաւորօրէն կը թափօրեն։

Ասոնք շաւիղն են Անքօր-Վաթի հիմնադիրներուն։

Մեհեանը՝ աւերա՛կ, շաւիղը՝ դերասա՜ն։

* * *

Վէնսէնին մէջ, Մեհեանին վերարտադրութեան համար ծախսուած է ընդամէնը՝ 12ու կէս միլիոն ֆրանք։

Կ'ըսեն, թէ Ցուցահանդէսէն վերջ Մեհեանը ծախուած է՝ ամերիկեան Paramount *Շարժապատկերի Ընկերութեան, որ պիտի դարձնէ ցնցող ֆիլմ մը եւ պիտի վերջանայ հրաշհասակ հրկիզումով մը։*

Ներո՛ն...

Բայց, ինչպէս հրդեհել Մեհեան մը, որուն իրականը՝ կրանիթեայ էր՝ Անքօրի մէջ։

Ո՞վ ըսաւ, որ Ամերիկան դադրած է արտադրել՝ գլուխ գործոց արտառոցութիւն։

Սպասենք։

Յաջորդով՝ ֆրանսական Ափրիկեան գաղթավայրերու մասին։

ՌՈՒԽՏԱՒՈՐ

ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տիկինը.— *Խե՛ղճ ամուսինս. սովորականին պէս ժամը 10ին անկողին մտաւ. առտուն երբ արթնցաւ, մեռած էր...*

ԻՆՔՆԱՎՍՏԱՀ

Օրիորդը.— *Կը կարծէ՞ք որ գիս սիրել կրնաք սորվիլ։*

Պարոնը.— *Ինչո՛ւ չէ, չինարէն եւ ճափոներէն սորված եմ։*

* * *

— Երախաները պէտք է խնայողութեան վարժեցնել, կ'ըսէ ընտանիքի հայր մը։

— Այո՛, որպէսզի երբ մեծնան, պետական տուրքերը վճարելու դժուարութիւն չկրեն։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ԱՌԹԻՒ

Զանգեզուրի երկրաշարժէն ի վեր աւելի քան երեք ամիս անցաւ։ Կ'արժէ որ անգամ մըն ալ անդրադառնանք, ցոյց տալով աշխատանքները, որ կատարուեցան առաջին օրէն ի վեր։

Երբ երկրաշարժը պատահեցաւ, վերաշինութեան գործին լծուած մասնագէտները կ'ըսէին թէ կարելի է օգտագործել միայն հարիւր օր, մինչեւ որ ձմեռնային եղանակը սկսի եւ շինարարական աշխատանքները դադրին։ Որովհետեւ մասնաւորաբար Օխչիի եւ Գեղուի շրջաններուն մէջ զարմանալի չէ ձիւն տեսնել օգոստոսի վերջերը։ Առաջին առթիւ աշխատանքները բաժնուեցան հետեւեալ խումբերուն.—

1.— ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ.—Անհրաժեշտ է նորոգել ճամբաները, ապահովելու համար հաղորդակցութիւնը եւ շինութեանց նիւթերու փոխադրութիւնը։ Դժբախտաբար երկրաշարժէն յետոյ անձրեւն սկսաւ յորդառատ, հեղեղելով ու փակելով ճամբաները։ Միւս կողմէ երկրաշարժը քանդած էր կամուրջները, աւրած էր ճամբաները։ Այնպէս որ Հայաստանի արդէն իսկ աւերակ ճամբաները գրեթէ անգործածելի դարձած էին։ Առաջին առթիւ որոշուեցաւ վերանորոգել հետեւեալ ճամբաները.

1.— Զաբուղ - Գորիս, Ոխչենակի լեռնանցքը։

Բ.— Գորիս - Ղափան։

Գ.— Ղոյթուր - Քէշիշքենդ, Ղուչբէկ - Փաղարչայ - Անգեղակոթ։

Կը նախատեսուէր, այս ճամբաներուն համար, 750,000 րուբլի ծախք։

Ճամբաներու շինարարութեան մէջ պահանջ դրուած էր ոչ միայն մաքրել, հողը տափել, այլ նաեւ լայնցնել։ Մասնաւորաբար աչագին աշխատանք կը պահանջէր ճամբաներու վրայ ինկած ժայռերը բանալը կամ վերցնելը, միւս կողմէ կարգ մը ճամբաներու յենապատերուն վերանորոգութիւնը։ Կարեւոր գործ մըն էր նաեւ կամուրջներու վերաշինութիւնը։ Զաբուղի շրջանին մէջ Դիգ գիւղին մօտ կար քարէ կամուրջ մը, որ երկրաշարժէն վնասուած էր եւ վրան 12 սանթիմեթր ճեղք մը բացուած էր։ Դարձեալ Շահվերդիլեարի կամարակապ քարէ կամուրջին վրայ կը տեսնուէր 16 սանթիմեթր լայն վերք մը։ Մեծ քանակութեամբ ամբաշաղախի պէտք եղաւ, դարմանելու համար այդ վէրքը։ Ծախք կը նախատեսէին 120,000 րուբլի։ Այս կամուրջին վերանորոգութիւնը մեծ նշանակութիւն ունէր Զանգեզուրի հաղորդակցութեան ապահովման տեսակէտէն։ Որովհետեւ այդ կամուրջով կը միանան Զանգեզուրի բոլոր ճամբաները։

2.— ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ. —Ճամբաները շինելէ յետոյ, անհրաժեշտ էր շինութեանց նիւթերը փոխադրել աղէտեալ վայրերուն մէջ։ Դժբախտաբար աղէտեալ վայրերուն ամենամօտիկ կայարանը 80 քիլոմեթր հեռու կը գտնուէր։ Իսկ Գորիսի շրջանը 210 - 240 քիլոմեթր հեռու կը գտնուէր երկաթուղիի նոյն այդ կայարանէն։ Կը նշանակէր թէ երկաթուղին չպիտի կրնար պահանջուած չափով օգտակար ըլլալ փոխադրութեան գործին։ Եւ յետոյ երկաթուղիով փոխադրութիւնը արդէն կ'ըլլար երկրին տարբեր շարժումներուն։ Այդ պատճառով, որոշուեցաւ բոլոր այն փոխադրութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենային երկաթուղիով, կատարել «հերթէ դուրս»։ Սակայն ի՞նչպէս կարելի էր վերջացնել փոխադրութիւնը այսպէս «հերթէ դուրս», երբ անհրաժեշտ էր 2000 վակոն շինութեանց նիւթ։ Ուստի անհրաժեշտ կը դառնար զարկ տալ ինքնաշարժով փոխադրութեան, որպէս զի կարելի ըլլար 100 օրուան մէջ թէ փոխադրել շինութեանց բոլոր նիւթերը, թէ կատարել շինութիւնը բոլոր բնակարաններուն, ապաստան հայթայթելու համար 50,000 հոգիի։ Սակայն շատ սուղի կը նս փոխադրութեան ձեւը։ Այսպէս 16 ապրանքին փոխադրութիւնը կ'արժ 3 րուբլի 70 կոպէկ։ Ուրեմն հա ըրէք.— Ծրագրուած էր փոխա 2000 վակոն, իւրաքանչ վակոն կրնար փոխադրել 15,0 քիլօ (15 տակառաչափ = թօն), րեմն ընդամէնը 30,000,000 քիլօ րուն փոխադրութիւնը պիտի ար 6,900,000 րուբլի։ Կը նշանակէ ինչպէս Գործավարներու Խորհուրդ նախագահն ալ, Ս. Տէր Գաբրիէլե կը խոստովանի, այս առթիւ Հ յաստան դրկուած նուիրատուութի ներուն մեծ մասը պիտի ծախսուի փոխադրութեան գործին։ Հապա նարարութեա՞ն։ Փոխադրութեան դժուարութեան այս հարցն իսկ հաստատէր թէ «Հայաստան մինի իր ուժերով հնարաւորութիւն չունի վերացնել աղէտի հետեւանքներ ինչպէս կ'ըսէր Ս. Տէր Գաբրիէլեան

3.— ՃԱՐՏԱՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱ ՑԵՐ.—Երկրաշարժէն անմիջապէս յե տոյ, աղէտեալ վայրերը դրկուեցա զանազան յանձնախումբեր։ Ոմա կ'աշխատէին մնացորդները հաշուել, մանք աղէտեալները պատսպար ուրիշ խումբ մը փլատակներ շարժանկարը կը հանէր, եւ վերջ պէս ուրիշ խումբ մըն ալ կը ճշդ վերաշինելիք գիւղերուն տեղն ձեւը։ Կառավարութեան տեսակէ էր գիւղերը խոշորցնել, համա հաւաքական գիւղատնտեսութե արդիական պահանջներուն։ Ցե տուներու շինութիւնը եւս պի կատարուէր նոր ձեւով։ Այսինք վերցնել այլ եւս անհատական տա ներու, ցան ու ցրիւ, հոս հոն ինկա մէկ կողմ քաշուած կամ ինքնիր մէ ամփոփուած տուներու շինութե հին ձեւը։ Չիք այսուհետեւ բ նատեղծական կամ քաղքենի տա ներ, որոնք, կախօրրանի մը պէս, կորսուին ծառի մը ճիւղերուն մէ Նոր տուները պիտի ըլլան հաւաք կան բնակութեան համար միա Հետեւաբար այնքան խոշոր, որպէ զի կարելի ըլլայ անոնց մէջ բն կեցնել քանի մը տասնեակ ըն նիք։ Միւս կողմէ այդ տուները պէ է ըլլան տոկուն, որպէսզի դիմանա երկրաշարժի նոր ցնցումներու։

Արդարեւ, երբ առաջին առթ երկրաշարժէն անմիջապէս յետ հայ գիւղացիները առժամապէս պա տսպարուած կը սպասէին իրենց վ րաններուն տակ կամ Քանոնիո պատմած ձեւով, գետնափոր տու ներու մէջ, քանի մը շաբաթ յետ տեսան, որ նոր տուները կը բար րանան մեծահասակ և բազմաչուի

Չենք խօսիր շինարարական բ փին զանազան թերութիւններու այդ մասին հասած գանգատներ վրայ։ Իրենց կարգին Հայաստան մեր սիւնակին մէջ արձագանգ տուած ենք այդ լուրերուն։ Յիշե միայն, որ շինութեանց նիւթը (կ ու աւազ, եւայլն.) յաճախ կը պակ գիւղի մը մէջ, կամ բանուորն է կը պակսի ուրիշ գիւղի մը մէջ։ Մա նաւորաբար յունիս - յուլիս - օգոստ ամիսներուն մեծ էր պահանջը բա ուորներուն, որովհետեւ աշխատ գիւղացիները դաշտ մեկնած էի Մեծ յոյսեր կապուած են սեպտեմբ ամսուան, երբ գիւղացին քիչ թէ շ ազատած կ'ըլլայ դաշտէն եւ կը ժաքի աշխատիլ շինարարութեան մէ իբրեւ բանուոր։

4.— ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒ ԹԻՒՆՆԵՐ.—Կառավարութիւնը րացնելու համար գիւղերու շինար րութիւնը և գիւղացիներու մասնա րարութիւնը, ձեռք առաւ այնպ միջոցներ, որոնց մասին զանգ չլսուեցաւ։ Յունիս 28ին մասնա հրովարտակ մը կը գրէր.

— «Նկատի ունենալով երկր ժեցնուած Սիսիանի, Գորիսի, Գ փանի եւ Մեղրու շրջանում աշխ տող մասնագէտների նիւթակա կենցաղային դրութիւնը բարելա անհրաժեշտութիւնը, Կեդր

Կոմիտէն եւ Գործավարներու Խորհուրդը որոշում են.

Ա.— Երկրաշարժից վնասուած շրջանները մշտական կամ ժամանակաւոր աշխատանքի համար այլ վայրերից փոխադրուած մասնագէտների՝ ճարտարագէտների, բժիշկների, անասնաբոյժների, տնտեսագէտների, գիւղատնտեսների եւ հաշուային աշխատողների նիւթական ու կենցաղային պայմանները բարելաւելու նպատակով, առաջարկել Սիսիանի, Գորիսի, Ղափանի եւ Մեղրու Շրջգործկոմներին վերապահելու այս մասնագէտներին հետեւեալ արտօնութիւնները.

ա) Բնակելի տարածութիւն տրամադրել առաջին հերթին։

բ) Ընկերային ապահովագրութեան եւ նրանց զաւակներէն դպրոցական հաստատութիւններ (բարձրագոյն դպրոցներ եւ արհեստանոցներ) ընդունելու գործում այդ մասնագէտներին հաւասարեցնել բանուորներին։

գ) Իրաւունք վերապահել Աշխատանքի Օրէնքում նախատեսուած նպաստներից օգտուելու։

դ) Պահպանել նրանց բնակելի տարածութիւնը նախկին բնակավայրերում մէկ տարուայ ընթացքում։

Բ.— Սիսիանի, Գորիսի, Ղափանի, Մեղրու շրջանները փոխադրուող մասնագէտների համար սահմանել աշխատավարձի 25 տոկոսից ոչ աւելի յաւելում։

Գ.— Երկրաշարժից վնասուած շրջաններում աշխատող մասնագէտներն ստանում են օրապահիկ, բնակարանավարձ եւ փաստացի ծախքերի հատուցում»։

Ուրիշ յօդուածով մը կը ներկայացնենք շինութեանց ընդհանուր պատկերը։

ԲԱՂՀԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԿՐԷՆ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՊԱՏՄԱԾՆԵՐԻՑ)

... Սեպտեմբեր 5

Վերջերս մեր շրջանի Թուրքաբնակ Հայգիւղացիներից երկու խումբ իրենց ընտանիքներով անցել են Թուրքիա։

Մօտ մէկ ամիս առաջ, Դաշլագեաղի եւ Նոր Բայազէտի շրջանի կուսակցականներից շատերը զէնքերը վերցրած ապստամբել են կառավարութեան դէմ, գլխաւորութեամբ Վաչիկեանցի Լեւոնի։ Երբ կառավարութիւնը սկսեց բանակցութիւններ վարել եւ խաղաղ միջոցներով հաշտեցարարի ենթարկել այդ ըմբոստներին, վերջիններս պահանջել էին՝

1.— 14րդ Համագումարի որոշումների իրագործումը։

2.— Ազատ շուկայ։

3.— Սեփականութեան ճանաչումը, եւայլն, եւայլն։

Մինչեւ օրս էլ նոյն կացութիւնը շարունակւում է այդ շրջաններում։ Կառավարութիւնը նրանց բաւարարելու համար փոխութեան ենթարկեց բոլոր

գիւղական եւ շրջանային պաշտօնեաներին։

Բանւորութեան եւ պաշտօնէութեան մէջ էլ խոր դժգոհութիւններ կան, քանի որ տնտեսապէս ծանր պայմանների մէջ կ'ապրին. միայն զօրքն է որ արտօնեալ պայմաններում կ'ապրի։ Ապստամբական շարժումների ժամանակ, կառավարութիւնը միլիցիային ու կուսակցականներին է դուրս բերում. իսկ կանոնաւոր զօրքը միշտ նեղ օրերին է հրապարակ բերում։ Շատ դէպքեր են պատահել, որ զօրքը հրաժարուել է գիւղացու դէմ կռուելու։

Զանգեզուրում եւ Դարալագեազում ապստամբները մեծ վնասներ են հասցրել բոլշեւիկներին։

Վերջերս Զանգեզուրի ապստամբները յարձակուել են Բարտուզի Թղթատարի վրայ, պահակներին զինաթափ անելով, բոլորին էլ կոտորել են, ու ամբողջ ռազմամթերքը վերցնելով բարձրացել են լեռները։

Չեկիստներն ու պատասխանատու պաշտօնեաները մէկ գիւղից միւսը գնալու համար, ոստիկանական (միլիս) խմբերով են ճամբորդում։ Բոնի համայնացումը զզւեցրել է գիւղացիներին։

ՎԱՀԱՆ

Ի՛ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

Պերլինի «Ֆոսիշէ Ցայթունկ» թերթը կը գրէ թէ Ստալինի փոխանորդը Բականովիչ կարեւոր ճառ մը արտասանեց Թուէրի մէջ Եւրոպայի կացութեան մասին։ Ըստ իր կարծիքին, եւրոպական տագնապը հասած է իր ծանրագոյն աստիճանին։ Գերմանիա կը գտնուի յեղափոխական հոգեվիճակի մէջ։ Համաշխարհային յեղափոխութեան մը հաւանականութիւնները աւելի քան իրականալի են։

ԴԻՏՈ՞Ղ ԹԷ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐ

Կարելի չէ անպատիժ կերպով գրգռել ժողովուրդի մը ուժերու վերջին պաշեստները, անոր յոգնած աչքերուն ցոյց տալով, համաշխարհային յեղափոխութեան մը հեռանկարը։ Կարելի չէ ամէն օր անկից խլել նոր զոհողութիւններ եւ զրկանքներ, կարելի չէ խստիւ սահմանափակել անոր ազատութիւնները,— եթէ սպասուած օրը հասնի, պայմանները նպաստաւոր ըլլան եւ սակայն գոհանանք ուշադիր պարզ դիտողի մը կրաւորական դերքով։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱԼՆԵՐ

Այս նշմարը կը բացատրէ ձախակողմեան նոր ընդդիմադիրներու դերքը։ Այս ընդդիմադիրները որոնք ներշնչուած են Տրոցկիէն, եւ Ստալինի կողմէ ուրուագծուած աջակողմեան նոր քաղաքականութեան հետեւանքով կեանքի կոչուած են, քաջալերութիւնը կը վայելեն երիտասարդ համայնավարներու, որոնք չեն ուզեր զոհուիլ հին մտաւորականներուն։

Բայց անոնց ուժեղ թափը կը բախի ծայլ անշարժութեանը խորհրդային բարձր պաշտօնակալներուն, որոնք կը կոթնին «աջակողմեան» օրինաւոր ընդդիմադիրներուն։

ՀԱՇՏԱՐԱՐՆ ՍՏԱԼԻՆ

Այս երկու ձգտումներուն միջեւ, անոնք որ կը փափաքին միջազգային արկածախնդրութիւն մը եւ անոնք որ կը նախընտրեն Խորհրդ. Միութեան մէջ ապրուստի անտանելի պայմաններու բարելաւումը, Ստալին կը հետապնդէ հաշտարարի դերը։ Ան իբր ապահովութեան կափոյց կը գործածէ Գ. Միջազգայինը, բայց բացէ ի բաց կը զգուշանայ համաշխարհային յեղափոխութիւն խաղալէ։ Որքան ատեն որ Խորհրդ. Միութեան ճարտարարուեստացումը չէ լրացած, Ստալինի գործելակերպը, կ'երեւի ամէնէն ճարտարն է...

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻ՞Ւ՞Ն

Համայնավար կուսակցութեան «արծատական» թեւը բացէ ի բաց կը քարոզէ «Կարմիր սուինի»ներու յեղափոխական միջամտութիւնը Եւրոպայի մէջ։ Ասոնք խստիւ կը պախարակեն ամէն վարանում եւ ներկայ պահը կը նկատեն «վճռական»։ Բայց, խորհրդային բարձր պաշտօնատարները, դիւանագէտներն ու տնտեսագէտները, կ'ընդդիմանան այս ձգտումին, գիտնալով որ նման ձեռնարկ մը՝ պիտի բախի անհուն դժուարութեանց։

ԱՋ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ

Աջ ընդդիմադիր պետերը Ռիկով եւ Տոմսկի կը քարոզեն չափաւորութիւն եւ խոհեմութիւն։ Սակայն, Ստալին չի կրնար ուժ տալ ասոնց, որովհետեւ կը վախնայ որ այդ կերպով կը կորսնցնէ ձախերու համարումը։ Իրեն կը մնայ ուժ տալ Գ. Միջազգայինին, որ շատ սուղի կը նստի եւ այնքա՜ն բիչ արդիւնք կուտայ...

ԿԵԴՐ. ԵՒՐՈՊԱ, ՍՊԱՆԻԱ ԵՒ Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

Գ. Միջազգայինի պետը Մանուիլսկի, բացարձակ լիազօրութիւններ ստացած է։ Իր ղեկավարութեան տակ, Գ. Միջազգայինը կը գործէ Սպանիոյ եւ Կեդր. Եւրոպայի մէջ։ Մասնաւոր հսկողութեան ենթարկուած է Գերմանիա։ Եւ այս նպատակին համար, յատուկ գումարներ տրամադրուած են։

ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մանուիլսկիի պարտականութիւնն է ամէն միջոցով, Գերմանիոյ մէջ ստեղծել յեղափոխութեան նպաստաւոր պայմաններ, յեղափոխութիւնն ըլլայ ազգայնական թէ համայնավարական։ Կարեւորն այն է որ Գերմանիա չկարենայ նիւթական օժանդակութիւն ստանալ օտար պետութիւններէն, որովհետեւ, Գերմանիոյ սնանկութիւնը պիտի խախտէ դրամատիրական աշխարհի հիմերը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՄՆՏՈՒԿ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 18 սեպտ.— Նախորդ թղթակցութեամբ խօսելով անգործութեան մասին, հարց կուտայի թէ ո՞վ պիտի հոգայ մեր դժբախտ հայրենակիցները։

Իսկապէս եթէ Բարեգործականի կամ ուրիշ ազգօգուտ Միութեան մը կողմէ պատուիրակ մը շրջէր գաւառները, պիտի տեսնէր բազմաթիւ թշուառներ, 6-7 անդամէ բաղկացած ընտանիքներ որոնցմէ մէկ հոգի միայն կ'աշխատի, հոգալու համար բոլորին ապրուստը։

Կարելի չէ՞ր մասնաւոր սնտուկ մը հաստատել, օգնելու համար անգործ եւ թշուառ ընտանիքներու, գլխաւորութեամբ Բարեգործականի եւ մասնակցութեամբ զոյնզգոյն հայկական միութեանց։ Եթէ կան աւելի գործնական միջոցներ, թող յայտնեն ուրիշներ եւս իրենց կարծիքը։

Ամէն օր թերթերու մէջ կը կարդանք թէ Անգլիոյ դրամական տագնապին առթիւ, թագաւորէն մինչեւ ամենայետին պաշտօնեան կամովին կը զոհէ իր թոշակը։ Այս պարագան չի՞ կրնար օրինակ ծառայել մեր աղա-պէյ-էֆէնտիներուն...

Օտար աշխատաւորները երբ գործէ հանուին, իրենց երկիրը կ'երթան, իսկ մեր սիրտէն արիւն կ'երթայ, ո՞ւր երթանք կամ ի՞նչ ընենք, ո՞վ պիտի հոգայ մեզ։ Դուռները բացեր են, բայց քանի՞ մաղէ պիտի անցնինք։

Ուրիշ ցաւ մըն ալ.— տեղացիական ախտը։ Եթէ հայ մը դիմէ որեւէ օգնութիւն ստանալու Հայրենակցական Միութենէ մը, լաւ մը հարց ու փորձէ վերջ, երբ տեսնեն որ դիմում կատարողը իրենց քաղաքացի չէ, չի կրնար օգտուիլ։

«Յառաջ»ի 1671 թիւին մէջ Լիոնէն թղթակից մը կ'իմացնէր թէ Արաբկիրի Հայր. Միութիւնը հայերէնի դասընթացք մը բացած է, թէ 20-25 աշակերտներ ունի որոնց բոլորն ալ Արաբկիրցի։ Լաւ ու գովելի գործ, բայց ինչո՞ւ չօգտուին եւ ուրիշ հայ փոքրիկներ եւս։ Ե՞րբ վերջ պիտի գտնէ այս յոռի սովորութիւնը։ Եզրակացնելով, անգամ մը եւս կը հարցնենք բոլոր տեսակի Հայր. Միութիւններուն, թէ պիտի կրնա՞ն անգործութեան նպաստի սնտուկ մը ստեղծել եւ օգտակար ըլլալ այս նեղ օրերուն դժբախտ ժողովուրդին, որ իր լաւ օրերուն երբեք չէ թերացած նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնել բազմաթիւ միութեանց։

ՅԱՐՕ

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՐՑԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան 6րդ յանձնախումբը (քաղաքական գործեր) սկսաւ քննել հոգատարութեանց հարցը։

Իտալիոյ պատուիրակը պարզեց իր կառավարութեան տեսակէտը.— Ազգերու Դաշնակցութիւնը պէտք է ապահովէ որ հոգատարեալ այն երկիրները որոնց անկախացման իրաւունքը ընդունուած է իրօք երաշխաւորուած ըլլան որեւէ վտանգի հանդէպ եւ առ այս, յատուկ յանձնառութիւններ կնքուին։ Չի բաւեր հոգատարութենէ ազատուած երկրի մը տալ անկախ պետութեան մը իրաւակարգը. պէտք է ապահովել որ հոգատարութեան վարչաձեւէն չանցնի հպատակութեան վարչաձեւի մը տակ։

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը Պ. Մորիս Փէչ յիշելէ յետոյ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ, սեպտ. 4ին, Ֆրանսայի պատուիրակին կողմէ եղած յայտարարութիւնները՝ Ֆրանսայի տեսակէտին մասին, ակնարկութիւն մը ըրաւ Իրաքի հանդէպ եւ ըսաւ թէ Ֆրանսա որ այդ երկրին դրացի իբր հոգատար պետութիւն, պիտի օժանդակէ անոր որ լրացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու անհրաժեշտ պայմանները։

Պ. Փէչ ակնարկութիւն մը ըրաւ նաեւ «որոշ հողամաս»ի մը գոյութեան։ Ֆրանսական կառավարութիւնն ըսաւ, պատրաստ է անյապաղ կարգադրելու Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ առկախ մնացած սահմանային հարցերը։ Յիշեց թէ Սուրիան եւ Լիբանանը շահագրգռող հարցի մը առթիւ, Պարսկաստանի ներկայացուցիչը բողոքեր էր Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին թէ, Ֆրանսա պարսիկ հպատակներուն չի տար այն իրաւունքները զորս կը վայելեն Պարսկաստան բնակող օտար հպատակները, եւ այս առթիւ, յայտնեց թէ կը փափաքի փարատել այս թիւրիմացութիւնը եւ կը հաւաստէ թէ պարսկահպատակներուն հանդէպ որեւէ մասնաւոր նկատում չկայ։

Գերմանիոյ ներկայացուցիչը՝ արտաքին Նախարար Քուրցիուս ընդունեց թէ հոգատարութեանց յանձնախումբը լաւ աշխատանք է կատարած։ Փափաք յայտնեց որ օտար բժիշկները կարենան ազատօրէն իրենց արհեստը կիրարկել հոգատարեալ երկիրներուն մէջ։ Գերմանիա մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս հարցին։ Գալով հոգատարութեան վերացման պայմաններուն, Քուրցիուս կ'ընդունի թէ այդ պայմանները շատ խիստ ըլլալու չեն եւ թէ երբեք կարելի չպիտի ըլլայ 100ին 100 երաշխիքներ ստանալ։

Հոգատարութեանց հարցին մասին, վիճաբանութիւնները փակուած ըլլալով, յանձնախումբը պիտի սպասէ նշանակուած զեկուցաբերին տեղեկագրին։

ՄԻՆՉԵՒ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒՄ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԱՌ ԱՅԺՄ ԿԸ ԾԱԽՍԵՆ...

Յառաջիկայ զինաթափութեան համագումարին առթիւ, պետութիւնները Ազգերու Դաշնակցութեան յղած են տեղեկագիրներ, իրենց սպառազինման ներկայ վիճակին մասին։ Պաշտօնական թիւեր անշուշտ, բաւական վար իրականութենէն, որոնք կարգ մը բացատրութեանց կը կարօտին։

Այսպէս, Անգլիա ցոյց տուած է ինչ որ կը ծախսէ միմիայն իր բուն երկրին համար։ Գաղթապետութիւնները դուրսը կը մնան...

Գերմանիա, ցոյց կուտայ ինչ որ իրեն պարտադրուած է Վերսայլի դաշնագրով։ Ֆրանսա միայն կուտայ իր երկրային եւ գաղթային ուժերու չափը (ցամաքային, օդանաւային եւ ծովային)։

Զանազան պետութիւններ, բացայայտ է թէ կը ծածկեն ծախսուած բուն գումարները, զորս պէտք է նկատել նուազագոյն...

Այսպէս, Գերմանիա՝ 4 միլիառ, 298076000 ֆրանք, Աւստրիա՝ 362,683000, Պելճիքա՝ 832,580000, Պուլկարիա՝ 190,225,000, Դանիա՝ 306,750,000, Սպանիա՝ 1 միլիառ 814,582000, Եսթոնիա՝ 138 միլիոն։

Ֆրանսա՝ 11 միլիառ 674 միլիոն, Ֆինլանտա՝ 411,437,000, Անգլիա 11 միլիառ, 631 միլիոն, Յունաստան՝ 533,520,000, Հունգարիա՝ 505 միլիոն 500000, Իրլանտա՝ 177 միլիոն, Իտալիա՝ 6 միլիառ 223ուկէս միլիոն։

Լիթուանիա, 142 միլիոն, Լիւքսէմպուրկ 7 միլիոն, Նորվեկիա 288 միլիոն, Հոլանտա 772 միլիոն, Լեհաստան 2 միլիոն 301825, Փորթուգալ 409 միլիոն 491 հազար, Ռումանիա 1 միլիառ 341 միլիոն։ Շուէտ՝ 993 միլիոն 750 հազար, Զուիցերիա՝ 491ուկէս միլիոն, Չեխօսլովաքիա 1 միլիառ 279 միլիոն, 725 հազար. Եուկօսլաւիա՝ 1 միլիառ 261ուկէս միլիոն, Ռուսիա՝ 14 միլիառ, 473,567,675։

Արժանթին՝ մէկ միլիառ՝ 258 միլիոն, Աւստրալիա՝ 460 միլիոն 492 հազար, Պրազիլիա՝ 1 միլիառ 375 միլիոն, Գանատա՝ 526 միլիոն 730 հազար, Չինաստան՝ 2 միլիառ՝ 357, 291,000, Միացեալ Նահանգները՝ 17 միլիառ 685 միլիոն, Հնդկաստան՝ 5 միլիառ՝ 289 միլիոն, Ճափոն՝ 5 միլիառ՝ 921 միլիոն, Նոր-Զելանտա 87 միլիոն։

Իսկ Թուրքիա՝ կաղնիկաղ կը յաջողի հայթայթել 434 միլիոն, 289100 ֆրանքի գումար մը իր զինուորական ուժերու պահպանման։

Ամէնէն աւելի ուրեմն, Ամերիկան է որ կը ծախսէ, իսկ երկրորդ կարգը կը գրաւէ համաշխարհային խաղաղութեան առաքեալը՝ Ռուսիա՝ 14 միլիառ 475 միլիոն ֆրանքի պատկառելի գումարով մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Անգլիական կոնսուլը կռուի [...]իչերը հեռագիր մը ղրկած է [...]ոլիս իրենց ընդհանուր հրա[...]մատույին, թէ Անդրանիկը գա[...]եր է իր խմբով Կուրաւու. թէ [...]օրքը Մուշէն կ'երթար Ծխա[...]ու, Էրզրումէն եկած թնդանօթ[...]երը բերելու. երբ կը հասնի [...]ուրաւու, զէնքերը չաթմա կը [...]արկեն ծառերու տակ հան[...]ստանալու. թէ Անդրանիկ յար[...]կում ըրեր է զօրքի վրայ, [...]0 հոգի կոտորեր է եւ հրա[...]անները վերցուցեր։

Ես տեղեկագիր մը պատ[...]ստեցի եւ ղրկեցի Վարդան [...]րդապետին ու Մշոյ կոմի[...]էին. անոնք ալ հասկցուցած [...]ն կոնսուլին, որ մենք նա[...]յարձակ չենք եղած։

Կուրաւու կռուի երկրորդ օրը [...]ծամանութեամբ կոտորած են [...]խաւայ, (արտերու մէջ եւ ճա[...]պարհին) Աղճնայ եւ Աւրնայ գիւղացիները։ Այդ երեք տեղից լուր եկաւ, որ 71 հոգի սպաննուած են, որոնց մէջ կան կին եւ երախայ։

Այդ օրը Տիգրանակերտից եկաւ ամերիկեան կոնսուլը։ Նա կոտորածի տեղէն կը հաւաքէ դիակները, կը լեցնէ եկեղեցի մը, պատուհաններն ու դուռները կը կնքէ։ Երկու օր վերջ հրաման կ'ընէ Հայերուն, որ երթան թաղեն իրենց դիակները։

Կռուից դուրս եկած ատեններս հետերնիս բերած էինք Կուրաւուի ռէս Օհանը, որ ամէն կողմից անվախ մարդ մըն էր։ Իր անցեալին մէջ անգիտակցօրէն մատնութիւններ ըրած է։ Նա կռուի օրը կը պոռար.

— Զարկէ՛ք, ձեր հոգուն մատաղ, տղե՛րք, ես մինչեւ հիմա չէի գիտեր յեղափոխականներու էսպէս ըլլալը։ Հերիք է, որ աչքովս տեսայ սրանց էսպէս զարնելը, թո՛ղ հարստութիւնն ալ գնայ, դեղն ալ աւրուի։ Զարկէ՛ք, տղերք ջա՛ն, ձեր հոգուն մատաղ։

Ինքն ալ կը կռուէր եկեղեցու տանիքէն՝ տղայոց հետ։ Ինչպէս Ծխաւու Արութը, այդ շրջանի մէջ ռէս Օհանը հանրածանօթ մարդ է։ Երկուքն ալ հարուստ են։

Ռէս Օհանին յորդորեցինք, բաւական խրատներ տուինք, Մուշ ուղեցինք ղրկել։ Հարցուցինք.

— Փող ունի՞ս։

Բաւ.

— Չունիմ, բայց որ Մուշ հասնեմ՝ կը գտնեմ։

— Դէ՛հ, ուրեմն,— ըսի,— ա՛ռ քեզ էս 2 արծաթը, սա մարդը կ'ընկնի քո առաջը, գիշերով կը ճանապարհուէք Մուշ։

Նա կ'երթայ Մուշ, Առաջնորդը կերպով մը կը ղրկէ նրան դեսպաններու քով։ Դեսպանները կը կանչեն կուսակալին, քննութիւն կը կատարեն էդ մարդուց։ Կուսակալը կ'ըսէ.

— Ինչո՞ւ ջան ֆէտայիները գիւղդ բերիր ու պահեցիր, որ զօրքի գլխուն այսպիսի բան եղաւ։

Նա անվախ կը պատասխանէ.

— Դու ինչո՞ւ թողուցիր, որ էտոնք Ռուսաստանէն 10 օրէն մինչեւ հոս գան։ Ես մինչեւ հիմա կառավարութեան շատ հաւատարիմ եմ եղած եւ իրեն շատ բարիքներ եմ հասցուցած։ Քո գալուդ երեք ամիս կ'ըլլայ, որ զիս լաւ չես ճանչնար, բայց քո կառավարութիւնը զիս լաւ կը ճանչնայ։ Մենակ նրանք ջան ֆէտայ չեն, մեր երախաներն ալ ջան ֆէտայ են։ Դուք էք դարձուցած ջան ֆէտայ (թարգմանները միշտ կը թարգմանեն դեսպաններուն)։ Դուն ինծի կ'ըսես թէ գիւղը բերիր եւ հաց տուիր։ Նա իմ գիւղը եկած է 100 հոգով։ Հաց չտայի՝ հրացանը կը դնէին սրտիս, կը սպաննէին։

— Լա՛ւ, որ եկան, ինչո՞ւ շուտով լուր չի տուիր,— կ'ըսէ կուսակալը։

— Շատերն են լուր տուած, ի՞նչ են հասկցած. բոլորն ալ սպաննուած են։ Լուր տայի, զօրքերը պիտի գային Չարդուէին, գիւղն ալ աւերուէր։ Ըսի՛ կտոր մը հաց կուտամ, թող երթան։ Հիմա դուք հոս էք։ 10 զինուած երիտասարդ, որ ներս մտնեն՝ ինչ որ ըսեն, չէ՞ք կատարեր, ինչ որ անոնք ուզեն՝ չէ՞ք տար։

Դեսպանները իրաւունք են տուած ըսածներուն։ Ռէս Օհանը պատմեր է նաեւ սպանութիւններն, աւերածութիւնները, ամենայետին ոստիկանի չարիքները գիւղերու գլխին։ Դեսպանները իրենց հովանաւորութեան տակ վերցուցած[ի]են զրան եւ ազատած։

* *

Լուր ղրկեցինք Մշոյ կոմիտէին եւ Վարդան վարդապետին թէ՝

«Մեր դրութիւնը անտանելի է. Եւրոպայի կողմից ոչ մի միջամտութիւն, իսկ մեզի ալ մնացեր է միայն երկու կռուելու փամփուշտ։ Ահա՛ մենք կ'երթանք Վան, ի՞նչ խորհուրդ կուտաք»։

Նրանք լուր ղրկեցին թէ՝

«Ընելիքդ դու գիտես, միայն, եթէ կարելի է, Իսօն երեք ընկերներով հոս մնայ»։

Ես ըսի. «Կ'երթամ Վասպուրական, կը խորհրդակցիմ էնտեղի ընկերնուն հետ. թէ պէտք եղաւ, նորէն կը վերադառնանք մէկ խումբ»։

Մշուց փող ստացանք, մեր պահեստի զէնքերը մաքրեցինք, իւղեցինք, փաթթեցինք եւ յանձնեցինք հաւատարիմ մարդկանց, առինք վկայականներ։

Կուսակալը շուկայի մէջ համբիչը ձեռքին, վեր վեր նետելով «Անդրանի՛կ, Անդրանի՛կ» կ'ըսէր ու ման կուգար։ Բերդակի գիւղի ետեւ կը գտնուէինք։ Եկան ըսին, թէ Ալայ բէկը 25 զէնք բռնած է Զախուրայ կողմէն, ինքն ալ այժմս կը գտնուի Նորշէն։ Երկու ձիաւոր ղրկած է ռէս Բարսեղի քով, որ քանի մը անգամ մատնութիւններ ըրած է եւ կանչած է իր քով։

(Շար.)

Թրքական պատուիրակ եւ Տրապիզոնի երեսփոխան Հասան պէյի նախագահութեան տակ, այս յանձնախումբը փութով աւարտելու վրայ է, խորհրդաժողովին օրակարգը, որ պիտի ներկայացուի պալքանեան պետութեանց պատուիրակներուն: Այս վերջինները Պոլիս հասած պիտի ըլլան հոկտ. 10ին:

Թրքական յանձնախումբը կ'ամփոփէ պալքանեան ամէն մէկ յանձնախումբի առաջարկները, զանոնք յանձնելու համար, խորհրդաժողովին կողմէ կազմուելիք համապատասխան յանձնախումբերուն:

Նկատի ունենալով վիճելի հարցերուն կարեւորութիւնը, պալքանեան համաժողովէն առաջ, Պոլսոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ պալքանեան արտաքին նախարարներու խորհրդակցութիւն մը հաւանաբար հոկտ. 3ին:

Թրքական մեծ փապուղի մը

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ այս օրերս բացումը պիտի կատարուի Թուրքիոյ ամէնէն մեծ փապուղիին, Զանղըլըէ գիծին վրայ:

Այս փապուղիին երկարութիւնը պիտի ըլլայ 3400 մեդր: Ասով Թուրքիա սկսած պիտի ըլլայ հանրօգուտ շինութեանց մեծ ծրագրին իրագործման:

Իտալիոյ ելմտական բացը

Օգոստոս ամսուան մէջ, Իտալիոյ հասոյթները եղած են 1 միլիառ 425 միլիոն, իսկ ծախքերը մէկ միլիառ, 757 միլիոն, ուրկէ 332 միլիոնի բաց մը: Օգոստոսի վերջը, ելմտական այս բացը հասեր էր 533 միլիոնի: Ներքին հանրային պարտուց գումարը կը բարձրանար 91 միլիառ 307 միլիոնի:

. Նոյնպէս Չեխօսլովաքիան: Վեց տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, Չեխօսլովաքիոյ 1930ի ելմտացոյցը, 830 միլիոն քուրոնի բաց մը ցոյց կուտայ:

1929ին, ընդհակառակն, 980 միլիոն քուրոնի յաւելոյթ մը ցոյց կուտար:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՊԷՔՈՆԻ Մասիս խումբի ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին նախկին Գրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin. Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՍԻՓԱՆ երգչախումբը «Անուշ»ի ներկայացման համար փորձեր կը կատարէ ամէն Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 8.30ին Mutualitéի սրահին մէջ:

Տէր եւ տիկին Մնացական Քէշիշեան, Տէր եւ տիկին Գառնիկ Քէշիշեան (Սիմ-Հաճի գիւղ), Տէր եւ տիկին Յովհաննէս Քիրէմիտճեան (Սոֆիա), Այրի տիկին Էլմաս Քէշիշեան եւ զաւակունք, Այրի տիկին Եղիսաբէթ Միքայէլեան եւ զաւակունք, Այրի տիկին Թագուհի Ճէմպէրճեան եւ զաւակունք կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, աներձագին եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ սեպտ. 19ին: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը՝ Չորեքշաբթի առտու ժամը 10ին Պիյեանքուրի հիւանդանոցին մէջ, 82 Rue St. Cloud, ուրկից հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Պիյեանքուրի գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով՝ ներկայս իբր այդ նկատել:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Սուր.— 60 Ֆր.:
Պերլին, Ե. Տ. Մ.— 100:
Սէն Թ'էթիէն, Գործ.— 130:
Փարիզ, Օր. Պետ.— 65:
Մարսէյլ, Անտ.— 140:
Քալվատոս, Հայ.— 70:
Նանթ, Ս. Ե.— 35:
Պլիտա, Ա. Ս.— 70:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գրադարան Ակումբը փոխադրուած է, նախկին Գրադարանը, 262 Rue Duguesclin: Գիրքեր ստանալու համար դիմել Բշ. Գշ. Դշ. Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7.30—9:

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ

9րդ ՏԱՐԻ — ՎԵՐՋԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — 124րդ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Դերասան՝ Տրդատ Նշանեանի 25ամեայ բեմական գործունէութեան ի պատիւ

18 Հոկտ. կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին Théâtre Dantonի մէջ 8 Rue Danton (Métro St. Michel-Odéon)

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի մէջ կը ներկայացուի

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ...

Փիէռ Ֆրոնտէյի հուզակաւոր տռամը 4 արար, (Թրգմ. Տ. Ն.)

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրուհի Նշանեան, Տիկ. Ա. Տէրուան, Պ.Պ. Տ. Նշանեան, Վ. Սվաճեան, Մագսուտեան, Գրիգորեան եւն.:

Պիտի ներկայացուի նաեւ Ա. անգամ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ

ԱՄՈՒՍՆԱՑՆՈՂ... ՄԱԿԱՆՈՒՆԸ ?

փարիզահայ կեանքէ զաւեշտ 1 արար

Տոմսերը բոլոր Հայկ. ճաշարանները — Գին 25, 15, 10, 5 Ֆր.

Ծանօթ.— Միեւնոյն ներկայացումը պիտի տրուի նաեւ Պրիւքսէլ, Անվէրս, Լիոն եւ Մարսէյլ:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

22 Նոյեմբեր կիրակի օր Փլթի ժուռնալի սրահին մէջ

Բոլոր միութիւններէ եւ կազմակերպութիւններէ կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ԳԱՐԵԳԻՆ Սարուխանեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել Խորատ Սարուխանեանի՝ «Յառաջ»ի միջոցաւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրանակերտցի Աստուր Հէքիմեան, հօր անուն Միքայէլ, մօր անուն՝ Թագուհի: 1927ին կը բնակէր հետեւեալ հասցէին՝ Hôtel de la Côte d'Or, Bld. de la Villette, No. 60bis, Paris (19): Կը խնդրուի իր հասցէն գիտցողներէն կամ իր մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

— Թոգատի Պիզարէկ գիւղէն Գրիգոր Խաչերեան, հողագործ, հօր անունը Խաչեր (կամ Խաչատուր), մօր անունը Մարիամ (լաւ չի յիշեր). կը փնտռէ իր գիւղացիներէն ոեւէ մէկը: Գրել Khatcherian Krikor, à Cellieu, par Grand Croix, Loire.

Կ'ուզուի դերձակի աշկերտուհի մը եւ արհեստը սորվիլ փափաքող աշկերտ մը: Դիմել՝ Պ. Փափազեանի, 10 Rue des Lambards, Բ. յարկ, մէթրօ Hôtel de Ville.

«LE FOYER FRANÇAIS»Ի
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՁՐԻ ԴԱՍԵՐԸ

Foyer Françaisի Վարչութիւնը յանձն առած է ֆրանսերէնի ձրի դասընթացքներ հաստատել Հայաբնակ ամէն այն թաղերն ու արուարձանները, ուր ցարդ դասընթացք գոյութիւն չունի: Ասոր համար կը բաւէ որ սոյն թաղերու եւ արուարձաններու Հայերէն 30-40 հոգի այր կամ կին միանան եւ յանձնառու ըլլան տարի մը կանոնաւորապէս հետեւելու նոյն դասընթացքներուն: Ասոնք տեղի կ'ունենան շաբաթը երկու գիշեր 8.30էն 10 ֆրանսական թաղային վարժարաններու մէջ. բայց կարելի է նաեւ ուրիշ վայրեր որոշել ի դիւրութիւն հետեւողներու: Այս մասին ամէն տեղեկութիւն կարելի է ստանալ Le Foyer ֆրանսահայ թերթին Վարչութենէն 208bis Rue Lafayette, որ յանձն կ'առնէ ամէն դիմում կատարել Հոկտ. 1 էն առաջ:

Ծախու է մեկնումի պատճառաւ, վեց սենեակնոց կահաւոր տուն մը, առատ ջուր, երեք հեկտար հող, մշակութեան եւ անասնաբուծութեան յարմար, Տրակինեանէն 2ուկէս քիլոմեդր: Դիմել սեփականատիրոջ, M. Puzina, Quartier St. Cile, Draguignan (Var):

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ փարիսի: Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի: Մասնագիտութիւն Բոէփ տը Շին: Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ:

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

ՀԱՅԵՐ

ԱՅԼԵՒՍ ՎԱՐՁՔ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ

Անմիջապէս տէր եղէք գեղեցիկ հողաբաժնի մը, ՍԷՎՐԱՆի կայարանէն 300 մէթր հեռու, Փարիզէն (կար տիւ Նօրէն) 13 քիլոմեթր, 20 վայրկեանի ճանապարհ, օրական 150 շոգեկառք:

Լայն ծառուղիներու վրայ, ամէն դիւրութիւններով օժտուած հողաբաժիններ՝ անմիջապէս շինութեանց ձեռնարկելու համար:

Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Օդասուն շրջան: Սէվրան քաղաքի ընդարձակումով ապագայի համար շահաւոր գործ:

Փոխարժէքը՝ վճարելի 6 տարուան մէջ. փոքր մասնավճարներով: Հայ ընտանիքներու համար մասնաւոր կարգադրութիւններ:

Մանրամասնութիւնները ձրի ստանալու համար, գրել՝

Mr ANDRÉ ISAMBERT, 98 Rue Boileau, Paris (16)

կամ դիմել՝ Հինգշաբթի, Շաբաթ օրերը կէսօրէ վերջ կիրակի ամբողջ օրը «AUX TRÉFLES», Ave. de Livry à Sevran (կայարանէն 300 մէթր հեռու):

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մետայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէ:

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին Բ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde) նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, ելեկտրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ-ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատան տասնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-42

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis

Tramway 39, 40, 42, 5:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — La Voix de son Maître — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) — մէթրօ Պէլվիլ

Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

1.— ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Թերեւս ոմանք կարծեն թէ, շնորհիւ Ելտըզի, մասնաւորապէս Ապտիւլ Համիտի լրտեսներուն հայթայթած տեղեկութիւններուն,— որոնք թուղթին կուտն իսկ լեցնելու չափ նշանակութիւն չունէին յաճախ,— վերջապէս նկատելով որ Ապտիւլ Համիտ կ'ուզէր ազատ արձակել սուտ վկաները եւ զրպարտիչները, խաղաղութիւն եւ անդորրութիւն կը տիրէր Պոլսոյ ամբողջ երկրին մէջ: Այսպէս պէտք էր կարծել անշուշտ: Եւ սակայն, երկիրը այդ վիճակին մէջ չէր գտնուեր:

Երբ Ապտիւլ Համիտ միայն իր սիրական անձին մասին կը մտածէր, թէ Պոլսոյ եւ թէ հեռաւոր գաւառներուն մէջ եռանդուն գործունէութիւն մը ցոյց կուտային: Ու երբ Պոլսոյ մէջ ծագած դէպքը կը մարէինք, յանկարծ Տրապիզոնի մէջ կը պայթէր հայ յեղափոխականներու ումանակը: Ու մինչ Տրապիզոնի մէջ միջոցներ ձեռք կ'առնէինք, յանկարծ կը լսէինք որ Դաշնակցականները խռովութիւն յարուցեր են Երզրումի մէջ, արիւն են թափեր: Կառավարութիւնը հազիւ թէ կարգը կը հաստատէր նաեւ Երզրումի մէջ, այս անգամ կ'իմանայինք որ Հայերը յեղափոխական շարժման մը լծուեր են Սասնայի մէջ:

Յուշերուս առաջին մասին մէջ պատմեցի բոլոր այն դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան Պոլսոյ մէջ:

Հայ յեղափոխական շարժման խորապէս ծանօթանալու համար, անհրաժեշտ է գիտնալ նաեւ բոլոր դէպքերը որոնք, համեմատելով Պոլսոյ շարժման հետ, աւելի արիւնալից եւ աւելի տագնապալից էին: Այժմ կարգը եկաւ պատմելու Անատոլուի մէջ ծագած հայկական ապստամբութիւնները եւ կռիւները: Առաջին անգամ պիտի սկսիմ պատմել Ատանայի շրջանի դէպքերը, որովհետեւ նախ այս երկրամասին աշխարհագրական դիրքին պատճառով, դէպքերը քաղաքական մասնաւոր կարեւորութիւն մը ունէին. յետոյ Կիլիկիոյ յեղափոխական դէպքերը մասնաւոր յարատեւութիւն մը ունէին, այնպէս որ երկար տարիներ փորձանք դարձան պետութեան գլխուն:

2.— ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

Հայ յեղափոխական շարժման մէջ Կիլիկիան մասնաւոր արժէք ու կարեւորութիւն ունէր:

Քաղաքական յեղաշրջումներու եւ խռովութիւններու ժամանակ, կառավարութեան մայրաքաղաքին անկումը կը նշանակէ հարիւրին 75 համեմատութեամբ հասնիլ ծրագրուած նպատակին: Հնչակեան կուսակցութիւնն ալ այսպէս մտածեց եւ շարժեցաւ այդ ուղղութեամբ: Ըմբոստութիւնը սկսաւ նախ Պոլիսէն: Այդ կուսակցութեան հոգին էր Համբարձում Պոյաճեան: Այս Համբարձումը հայ յեղափոխութեան գլխաւոր ու մեծ դէմքն էր, հայկական խռովութիւններուն վարիչը, յամառ եւ լիրբ աւազակապետ մը: Այս Համբարձումն էր որ յեղափոխութիւն յարոյց Պիթլիսի մէջ, տակն ու վրայ ընելով ամբողջ նահանգը: Այս Համբարձումն էր, որ Եօզկատի, Մարզուանի, Զէյթունի մէջ, եղբօրը Միհրայի հետ — մականուանեալն Մօրուք, — խռովութիւն յառաջ բերելով արեան աշխարհ մը դարձուց այդ շրջանները: Վերջապէս, երբ ձերբակալուեցաւ Պիթլիսի մէջ և կախաղանի դատապարտուեցաւ, յանկարծ փախաւ եւ Եւրոպա անցաւ: Այնտեղ սկսաւ թերթ հրատարակել, եւ գաղտնի միջոցներով զանազան հրատարակութիւններ ու յայտարարութիւններ կը ղրկէր Թուրքիոյ ներսերը, աշխատելով զօրացնել իր կուսակցութիւնը: Ի վերջոյ մտտեալ նորէն Թուրքիա մտաւ եւ բաստեց Պապը Ալիի դէպքը:

3.— ՍԷՐ ԵՒ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

1895ի գարնան: Այն եղանակին, երբ կը ծաղկին նարինջենիները:

Նարինջենիներու աննման պարտէզի մը մէջ, ցանկապատին փախթի մը վրայ նստած են երկու հոգի: Անուշ անուշ կը խօսակցին՝ տելով բնութեան այդ յորդաղեղ գեղեցկութիւնը: Մէկը կը կոչուի զուանցի «սիւլիւկճիւ» Միհրայը, միւսը՝ Համբոյցի Սիրանուշ (Համբարձում Պոյաճեանին քոյրը):

Սեւ մութ մազերը կը փալփլէին սպիտակ ու շնորհալի ճակատոյր ծոծրակին վրայ, մինչ իր յոյժ գեղեցիկ աչքերը կը փողփողէին մանդի պէս:

Սիրանուշ նշանուեր էր «Սիւլիւկճի» Միհրայի հետ, որպէս զի կրնայ ապահովել անոր օժանդակութիւնը Հնչակեան կուսակցութեան ծրագրերուն իրագործման մէջ: Սիրանուշ կրթեալ, ուսեալ աղջիկ մըն էր, բազմաթիւ լեզուներ գիտէր: Հնչակեան կուսակցութեան հաշուոյն, ըրած էր Ռուսիա, Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Յունաստան: Մէկ նայուածքով կախարդէր երիտասարդները, այնքա՛ն գեղեցիկ էր ան: Աւելցուցէք իր պերճախօսութիւնը, որ ամէնէն անտարբեր եւ հակառակորդ կապէր կուսակցութեան ծրագիրներուն: Աստուածուհիի մը պէս գեղեցիկ աղջիկն էր, որ, Կիլիկիոյ եւ Զէյթունի դէպքերուն մէջ, Պ. Ապտիւլ գործ տեսած էր:

Սիրանուշ եւ Միհրայր այսպէս կը խօսէին իրարու հետ, նարինջենիներու պարտէզին մէջ.

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
23 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1680 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ո՛Ր ԵՐԹԱՍ, ԲՐԻՏԱՆԻԱ...

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ ԲԱՑԱՌԻԿ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՈԼՈՐ ՄԱՍԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Իսկապէս աննախընթաց է այն տագնապը, որուն մատնուեցաւ Մեծն Բրիտանիա, շաբաթէն կիրակի։ Քսանըչորս ժամուան մէջ, կառավարութիւնը կտրուկ միջոցներ ձեռք առաւ, եւ ներկայացուց խորհրդարանին, որ անմիջապէս վաւերացուց զանոնք։ Ամբողջ գործողութիւնը տեւեց եօթը ժամ, մինչդեռ առաջ շաբաթներ եւ ամիսներ կը տեւէր։

Երկուշաբթի օր, Երեսփ. ժողովը լեցուած էր բուռն բազմութեամբ։ Ներկայ էր նաեւ Ուէլսի իշխանը (գահաժառանգը)։ Սովորական ձեւակերպութիւններէն յետոյ, անմիջապէս խօսք առաւ Պ. Սնօտըն, ելմտական նախարարը.

— Անցեալ ուրբաթ օր, ֆրանսական եւ ամերիկեան կառավարութիւնները մտերմօրէն յուր տուին մեզի թէ կացութիւնը կը ծանրանայ։ մեզի կը հարցնէին թէ նոր փոխեր չե՞նք ուզեր։ Շաբաթ օր, կացութիւնը աւելի ծանրացաւ եւ Անգլիոյ դրամատունը վարչապետին եւ ինծի ուղղեց հետեւեալ նամակը.

—«Պարտք կը սեպեմ հաղորդել ձեզի թէ Նիւ Եորքի եւ Փարիզի կողմէ մեզի բացուած վարկերը սպառած են, եւ թէ Նիւ Եորքի մէջ ստացուած 200 միլիոն տոլարի եւ Փարիզի մէջ ստացուած հինգ միլիառ ֆրանքի վարկերը գրեթէ հալած են։ Նիւ Եորք եւ Փարիզ կը շարունակեն հարկադրել իրենց փոխանակութեան ծանր սակը։

Միւս կողմէ, պետական դրամատունը ստիպուած է կարեւոր քանակութեամբ ոսկի հայթայթել Հոլանտայի։ Այս պայմաններուն մէջ, դրամատունը աչքի առջեւ ունենալով ամէն հաւանականութիւն, իրեն համար անկարելի կը համարէ գոհացնել ոսկիի պահանջները որ կրնան ըլլալ տակաւին։ Հետեւաբար, դրամատունը պարտականութիւն կը սեպէ տեղեկացնել ձեզի, թէ իր կարծիքով եւ այս պատճառներով, անհրաժեշտ է, ազգային շահուն համար, զինքը ազատել ոսկի ծախելու պարտաւորութենէն, ինչպէս կը տրամադրէ 1925ի ոսկեդրամի օրէնքը»։

Այս նամակին վրայ, շարունակեց Սնօտըն, խորհրդակցեցանք դրամատուններուն հետ, հասկնալու համար ստերլինի մեծաքանակ վաճառումներուն պատճառը, եւ դրամատուններ հաստատեցին թէ այդ վաճառումները եղած էին արտասահմանի հաշիւներուն համար եւ թէ հետք չկայ դրամագլուխի արտածման։

Բովանդակ աշխարհ այժմ մատնուած է խուճապի մը և ընթացիկ դրամի վերածել կուտայ իր արժէքները։ Այդպիսի գործողութիւնները չեն կրնար երկար շարունակուիլ առանց վտանգելու աշխարհի առեւտրական դրութիւնը։ Այլապէս, պիտի խախտի միջազգային վարկի յօրինուածքը։ Սակայն եւ այնպէս, ներկայ տագնապը կրնայ օգնել ապահովելու աւելի սերտ գործակցութիւն մը բոլոր երկիրներու միջեւ։

Ես պատճառ չեմ տեսներ որ ստերլինը իյնայ կարեւոր չափով մը, եթէ մեր ելեւմուտքը լաւ վարենք։ Թէեւ ներկայ տագնապին հետեւանքները կրնան ծանր ըլլալ, ոչ միայն մեզի, այլ եւ Լոնտոնի հետ կապուած երկիրներուն համար, բայց պատճառ չկայ խուճապի կամ չափազանցութեան մատնուելու։ Թախանձագին կը խնդրեմ խուսափիլ, օրուան այս ժամուն, այնպիսի խօսքերէ որոնք կրնան աւելցնել մեր դժուարութիւնները։ Իբրեւ ազգ, պէտք է միացեալ ճակատ ներկայացնենք մենք»։

Այս խօսքերուն վրայ, Պ. Հէնտըրսըն, ընդդիմադիրներուն պետը, ոտքի ելլելով յայտարարեց.

—Համաձայն եմ թէ տեղի չկայ խուճապի, եւ մեր մասին ամէն բան պիտի ընենք, որպէսզի, ներսէն կամ դուրսէն, որեւէ խելայեղ շարժում տեղի չունենայ։ Բայց, քանի մը հարցումներ ունինք,— տրամադրութիւն կա՞յ հակակշռի ենթարկելու օտար արժէքները, որ կը գտնուին բրիտանական քաղաքացիներու քով. տրամադրութիւն կա՞յ հակակշիռ հաստատելու դուրսը ըլլալիք վճարումներուն վրայ։ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ՞, որպէսզի մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ առեւտուրը չշահագործէ կացութիւնը, աւելցնելով գիները։

Պ. Սնօտըն հաստատական պատասխան տուաւ, գլուխը շարժելով։ Յետոյ խօսք առին ուրիշ երեսփոխաններ։ Եւ գիշերուան ժամը 10ին, 112ի դէմ 275 ձայնով քուէարկուեցաւ կառավարութեան օրինագիծը, որով առժամապէս կը դադրի 1925ի օրէնքը՝ ոսկեդրամի մասին։ Ժամը 11ին, օրինագիծը քուէարկուեցաւ երրորդ ընթերցումով, եւ դարձաւ օրէնք, թագաւորին ստորագրութեամբ։

Օրէնքին տրամադրութեամբ, այսուհետեւ եւ առայժմ մինչեւ վեց ամիս, ոսկեդրամ ստերլինը այլեւս հիմք չպիտի ծառայէ դրամի փոխանակութեան, այլ, իբրեւ արժէք, պիտի ենթարկուի խնդրանքի եւ մատուցումի օրէնքին։

⁂ *Տագնապը ծագած ատեն, Անգլիոյ դրամատան մէջ մնացած պահեստն էր 133,700,000 ոսկի։ Վերջին մնացորդը, զոր պէտք էր պահել ամէն գնով, այլապէս փլուզումը անխուսափելի կը դառնար։*

⁂ Լոնտոնի լորտ քաղաքապետին յայտարարութիւնը.

— Աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ, Մեծն Բրիտանիան ելմտապէս ամէնէն առողջն է, հակառակ կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցներուն։ Մեծն Բրիտանիոյ եւ բրիտանական կայսրութեան հիմնական արժէքը բաւական է, դիմագրաւելու համար բոլոր պահանջներուն եւ պատճառ չկայ անտեղի անձկութեան։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՏԵՐԼԻՆԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻԱԿ ԽՆԴԻՐՆ Է ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիոյ խորհրդարանական պատմութեան մէջ, թուական մը կ'արձանագրէ նախորդ օրուան ժողովը, որ շատ կարեւոր որոշում մը քուէարկեց։ Անհրաժեշտ է մէկ քանի բացատրութիւններ տալ։

Պատերազմէն յետոյ, սեղանաւորական շուկան (դրամի փոխանակութիւնը) մեծ ելեւէջներու եւ վերիվայրումներու ենթարկուեցաւ, բաղդատմամբ տոլարին։ Ֆրանսան իսկ, 1923ին, ստիպուեցաւ բաղդատմամբ ոսկիին, որոշ արժէք մը տալ իր ազգային դրամին. այդ արժէքը կը ներկայացնէր նախապատերազմեան արժէքին 1)5ը։ Այդ օրերուն, ստերլինը հազիւ մնասուած էր 25 առ համեմատութեամբ, մինչ Նիւ Եորքը, շատ աւելի հարստացած պատերազմի ընթացքին, կը ջանար գերակշռութիւնը կորզել Լոնտոնի հրապարակէն։

1925ին, Պ. Չըրչիլ երբ ելմտական նախարար էր, խորհրդարանին քուէարկել տուաւ օրէնք մը, որուն համաձայն, անգլիական թղթադրամ ոսկին կը ստանար նախապատերազմեան ոսկիի համազօր արժէք։

Սակայն ելմտական համաշխարհային տագնապը, Անգլիան եւս իր կարգին ստիպեց քուէարկել նոր օրէնք մը, որ պարզապէս կը նշանակէ թէ մէկ ստերլինով, այլեւս կարելի չէ անգլիական դրամատունէն ոսկի գնել որոշ գինով։

Ինչպէ՞ս ուրեմն պիտի հաստատուի ոսկիի փոխանակութիւնը։ Խնդրանքի եւ մատուցման սովորական օրէնքով։ Անգլիականը պահ մը նուազ պիտի արժէ քան ոսկիի տեսական արժէքը։ Ֆրանքով անոր տեսական արժէքն է 125 ֆրանք։ Հիմա նուազ պիտի արժէ, ինչ որ կրնայ երկար չտեւել, նկատի ունենալով Անգլիոյ հսկայ հարստութիւնը։

Բիչ մը պատմութիւն

Շաբաթ առաւօտէն մինչեւ երկուշաբթի առտու, Անգլիացիները միշտ անխառն հաճոյքով վայելած են իրենց շաբաթական հանգիստը։ Բայց երկու անգամ խանգարուեցաւ այս հաճոյքը։ Առաջինը 1914 օգոստոս 1ին եւ երկրորդը 3ին, երբ փոխուեցաւ զեղչի սակը։ Երրորդ անգամ մը, աւանդութիւնը խանգարուեցաւ անցեալ օգոստոս 23ին, կիրակի օր մը, երբ թագաւորը կարճ կապելով իր արձակուրդը, Լոնտոն վերադարձաւ։ Յաջորդ օրը հրաժարական կուտար աշխատաւորական դահլիճը։

Չորրորդ անգամ այս կիրակի օրն էր, որ անակնկալի եկան Անգլիացիները։ Խոցոտուած էր գոռոզ ստերլինը, որ տուն կուտար ամբողջ աշխարհի տնտեսական եւ սեղանաւորական կեանքին։ Եւ երկուշաբթի առտու պաղարիւն Անգլիացիները թերթերուն մէջ կը կարդային անհաւատ լուրը,— ստերլինին անկումը, սակարանին փակումը, զեղչի սակին բարձրացումը եւ ոսկեդրամին ջնջումը...

Ստերլին կը ծախեն, գնող չկայ

Երկուշաբթի օր, մեծ իրարանցում կը տիրէր Փարիզի մէջ։ Դրամատունները պաշարուած էին անհամար բազմութեամբ։ Բոլորը կ'ուզէին ստերլին ծախել։ Եւ կը ստանային մէկ պատասխան.

— Անկարելի է այս առտու։ = Իսկ կէսօրէն յետո՞յ։ — Չենք գիտեր թէ կարելի պիտի ըլլա՞յ։ Ստերլինը արձանագրուած չէ սակարանին մէջ։ = Քանի՞ կ'արժէ ստերլինը։ — Սակ չունի։ = Ֆրանքի պէտք ունիմ։ — Ստերլին չենք առներ։

Եւ սակայն, շատեր յաջողեցան ծախել զանազան սակերով,— 115, 113, 110 ֆրանքէն, մինչ շաբաթ օր 123-124 էր գինը։ Ստերլինը մանրուեցաւ նոյնիսկ 100 ֆրանքէն, երկուշաբթի օր, յետոյ բարձրացաւ 106ի։

Փարիզի մեծ պանդոկներուն մէջ Անգլիացիները տակնուվրայ եղած են երկու օրէ ի վեր։ Շատեր կը նախընտրեն իրենց երկիրը դառնալ, ուրիշներ կը սպասեն տակաւին։

Այցելուներ կային որ 24 ժամուան մէջ կորսնցուցած էին իրենց հարստութեան մէկ հինգերորդը։

Սակարաններ կը փակուին իրարու ետեւ

Գերմանական կառավարութիւնը որոշեց փակել սակարանները՝ նոր տնօրինութեան։ Փակուեցան նաեւ Պրիւսէլի, Անվէրսի, Քոփէնհակի, Վիեննայի, Սթոքհոլմի սակարանները։ Աթէնքի սակարանը փակ պիտի մնայ հինգ օր։ Կալկաթայի սակարանը չբացուեցաւ երկուշաբթի օր եւ փակ պիտի մնայ մինչեւ հինգշաբթի։ Մատրիտի սակարանին մէջ սահմանափակուեցան գործառնութիւնները՝ օտար դրամներու վրայ։ Աւստրիական կառավարութիւնը որոշեց առժամապէս փակել Վիեննայի սակարանը։ Պազէլի (Պալ) եւ Ցիւրիխի սակարանները առժամապէս դադրեցուցին օտար դրամներու եւ արժեթուղթերու գործառնութիւնները։ Նոյնպէս Ժընեւի սակարանը։ Ամսթէրտամի սակարանն ալ պիտի փակուի։

Ի՞նչ կը խորհին Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Հուվըր եւ ամերիկեան կառավարութիւնը ամենամեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին արտաքին դէպքերուն։ կ'ըսուի թէ վերջին տեսակցութեան մը ընթացքին, ամերիկեան դրամատէրները խորհուրդ տուած են նախագահին՝ զեղչել գերմանական հատուցումները եւ դաշնակիցներու պատերազմական պարտքերը, միեւնոյն ատեն երկարաձգելով անոնց վճարման պայմանաժամը, Այս փափուկ խնդիրները քննութեան պիտի ենթարկուին մօտերս։

Երկուշաբթի օր յուզումնալից վիճակի մը ենթարկուած էր Նիւ Եորքի Սակարանը։ Աւելի քան մէկ միլիոն արժողութեամբ օտար թուղթեր ծախուեցան։

Ամերիկայի սեղանաւորական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ անգլիական կառավարութիւնը պիտի հարկադրուի ամրացնել ստերլինը, համաձայն ներկայ պայմաններուն, ինչ որ պիտի կոտրէ դրամին գինը։ Իսկ պաշտօնական շրջանակները հաւանական կը գտնեն որ Անգլիոյ ներկայ կացութիւնը վճռական ազդեցութիւն մը ունենայ պատերազմական պարտքերու հարցին վրայ։

⁂ Պ. Մօռէ, Պանք տը Ֆրանսի տնօրէնը, տեսակցութեան մը ընթացքին յայտարարեց թէ անհրաժեշտ չի համարուիր փակել Փարիզի սակարանը։ Շատ շատ, թերեւս կարգ մը սեղմումներ հաստատուին միջազգային արժեթուղթերու գործառնութեանց վրայ։ «Ֆրանսան ո՛րեւէ պատճառ չունի իրար անցնելու։ Իր դրամը ամուր է։ Պանք տը Ֆրանսի ոսկին, Նիւ Եորքի մէջ ունեցած տոլարի վարկերը բացարձակապէս անխոցելի կը դարձնեն ֆրանքը։ Մեր նշանախօսքը պիտի ըլլայ — պաղարիւն, համբերութիւն եւ վստահութիւն։

⁂ Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Ամերիկա եւ Ֆրանսա գործակցաբար նոր վարկեր պիտի քուէարկեն, ստերլինը փրկելու համար։

⁂ Ֆրանսայի ելմտական նախարար Պ. Ֆլանտէն վարչապետին եւ Պանք տը Ֆրանսի տնօրէնին հետ խորհրդակցելէ յետոյ, յայտարարեց թէ անհրաժեշտ չէ փակել Փարիզի Սակարանը, բայց միջոցներ պէտք է ձեռք առնուին, չարաշահութիւնները արգիլելու համար։

Կրճատումները կը յետաձգուին

Նկատի առնելով ծրագրուած կրճատումներուն պատճառած դառնութիւնը եւ նոր տագնապին ծանրութիւնը, անգլիական կառավարութիւնը որոշեց կարգ մը զիջումներ ընել մասնաւորապէս այն տարրերուն որոնց հաւատարմութիւնը անհրաժեշտ է։ Պ. Մաքտոնըլտ ծանոյց թէ բանակին, նաւատորմին, ոստիկանութեան եւ ուսուցչութեան թոշակներուն համար նախատեսուած կրճատումները պիտի վերաքննուին։ Այսպէս, կրճատումները պիտի կատարուին հարիւրէն 10 համեմատութեամբ, փոխանակ հարիւրին 20—25ի։

Հաւանական է որ երեսփ. ընտրութիւններն ալ յետաձգուին։ Իսկ վերջին լուրի մը համաձայն, ընդհանուր ընտրութիւնները պիտի փութացուին, եւ դահլիճին մէջ փոփոխութիւններ պիտի ըլլան։ Առաջին առթիւ պիտի հրաժարի ելմտական նախարար Պ. Սնօտէն, եւ իրեն պիտի յաջորդէ Պ. Չէմպըլէն (պահպանողական)։

Յուզումը Լոնտոնի մէջ

Երկուշաբթի օր փակ էր Լոնտոնի սակարանը եւ միայն ընթացիկ գործառնութիւններ տեղի կ'ունենային, բայց եւ այնպէս արտասովոր տեսարան մը կը պարզուէր։ Ահագին բազմութիւն մը խռնուած էր փողոցին մէջ եւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենային։ Ժամը 11.30ին հարկ եղաւ օգնական ուժեր կանչել, ամբոխը ցրուելու համար։

Բրիտանական մամուլը միաբերան կը պաշտպանէ կառավարութեան կարգադրութիւնները, համբերութեան յորդորներ կարդալով ժողովուրդին։

«Թայմզ» կը գրէ,— Որքան ալ ցաւալի ըլլայ, ոսկեդրամի դրութենէն հրաժարումը անխուսափելի էր եւ ներկայ պայմաններուն մէջ իմաստուն որոշում մըն է որ տրուեցաւ։ Երբ շտկուի այս անբնական կացութիւնը, Մեծն Բրիտանիա պիտի վերադառնայ ոսկեդրամի դրութեան։ Կառավարութեան կարգադրութիւնը պէտք չէ ո՛րեւէ մտահոգութիւն պատճառէ։ Թէ մեր երկիրը եւ թէ ամբողջ աշխարհը պիտի օգտուին այս կարգադրութենէն։

Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ

Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբը շարունակեց քննել Ազգ. Դաշնակցութեան ելմտական գործունէութիւնը։ Խօսք առած էր Անգլիոյ ներկայացուցիչը, որ հրաժարեցաւ օրակարգի նիւթին վրայ խօսելէ եւ անդրադարձաւ Լոնտոնի վերջին դէպքերուն վրայ։

Անգլիոյ պատուիրակը մանրամասնօրէն պարզաբանեց կառավարութեան պաշտօնական զեկոյցը թէ ինչ պատճառներով ստիպուած էր դադրեցնել որոշ գինով ոսկի ծախելու մասին Անգլիոյ պետական դրամատան տրուած իրաւունքը եւ իր կողմէ, դրամական ներկայ տագնապին մասին ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնները.

1) Անգլիոյ պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ այս երկիրը միշտ կատարած է իր նիւթական պարտքերը եւ պիտի շարունակէ կատարել։

2) Անգլիոյ ներքին կացութիւնը չափազանց գոհացուցիչ է, մանաւանդ ազգին կողմէ վերջերս ընդունուած եւ գործադրուած զոհողութիւններէն վերջ, որոնց շնորհիւ ելեւմուտքը կանոնաւորուեցաւ։

3) Ներկայ տագնապը հետեւանքն է օտարականներու կողմէ Անգլիա մտցուած գումարներու հաշուեյարդարին։

4) Անգլիոյ դրամատունները բաց կը մնան սովորական գործառնութեանց համար եւ օտար պայմանագրերով կնքուած վճարումներու յատուկ ոսկիի աւանդներու մասին, որեւէ սահմանափակում չկայ։

5) Անգլիական կառավարութիւնը գիտէ թէ իր կիրարկած միջոցները որոշ շփոթ եւ վրդովում պիտի ստեղծեն, մանա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏՕՆԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ԴՐՕՇԱԿԻՐԸ

Եթէ տասնամեակներէ ի վեր ընկերվարութիւնն ունի իր Մայիս Մէկը, Ամերիկայի աշխատաւորութիւնն ալ ունի իր Աշխատանքի Օրը, որ համապետական հանգիստի օր մը դարձած է 1887 թուականէն ի վեր եւ կը տօնուի ամէն տարի, սեպտեմբերի առաջին երկուշաբթին։

Շարժումը սկսած է 1882ին, Նիւ Եորքի մէջ։

Այդ օրերուն, աշխատաւոր բազմութիւններուն պատկանողներէնշատ շատերը միջոց եւ հնարաւորութիւն չունէին անդրադառնալու իրենց վիճակի դառնութիւններուն։ Օրական 12 ժամուան աշխատանքը ուժասպառ կ'ընէր զանոնք ֆիզիքապէս, իսկ հազիւ օրապահիկ մը ապահովող վարձատրութիւնը կը չարչրկէր անոնց միտքը՝ վաղուան մտահոգութիւններով։

Կային Միութիւններ, գլխաւորաբար Նիւ Եորքի մէջ, բայց տնոնց անդամներուն թիւը շատ սակաւ էր։ Նիւ Եորքն ունէր նաեւ Աշխատանքի Կեդրոնական Միութիւն, որուն նախաձեռնութեամբ հրապարակային ժողով մը գումարուեցաւ 1882 Մայիս 18ին։ Այդ հաւաքոյթին խօսողներէն մէկն էր Հիւսներու Եղբայրութեան քարտուղար Փ. Ճ. Մք Կուայր, որ անհրաժեշտ լուսաբանութիւններէ յետոյ ներկայացուց իր մէկ երազ — առաջարկը,— «որոշել յատուկ օր մը իբր տօն, երբ քաղաքի փողոցներէն արտօնուի անցընել թափօր մը, իբր հանրութեան տուրք ամերիկեան արդիւնաբերութեան»։

Առաջարկը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց եւ ընդունուեցաւ ներկաներուն միաձայնութեամբը։ Պատրաստուեցաւ ծրագիրը առաջին տօնակատարութեան, որ պիտի տար աշխատաւորներու միութեան եւ ուժի ապացոյցը ո՛չ միայն միւս դասակարգերուն, այլ ամէնէն առաջ իրենց՝ աշխատաւոր բազմութիւններուն։

Ամիսներ անցան՝ մինչեւ ծրագիրը հասունցաւ։ Նոյն տարուան սեպտեմբեր 5ին, աշխատաւոր այրեր ու կիներ Նիւ Եորքի մէջ կազմակերպեցին խաղաղ ցոյց մը, որուն նպատակն էր ձեռք բերել լաւագոյն կեանք մը երազելու իրաւունքը։ Աւելի քան քսան հազար անձեր մասնակցեցան զուտ տեղական այդ թափօրին, որ վերջացաւ պաշտահանդէսով մը։ Առիթը օգտագործուեցաւ եւ շատեր խօսեցան աշխատաւորութիւնը շահագրգռող հարցերու մասին։

Առաջին փորձը եղաւ կատարեալ յաջողութիւն մը։ Որոշուեցաւ յաջորդ սեպտեմբեր 5ին կրկնել տօնական ծրագիրը։ Նիւ Եորքի Աշխատանքի Կեդրոնական Միութիւնը նորէն առաջնորդող դերն ունէր։ Այս երկրորդ փորձին յաջողութիւնը եղաւ աւելի մեծ։

Առաջին փորձին յաջորդող չորս տարիներու ընթացքին՝ այս շարժումը գրաւեց աւելի լայն շրջանակներ, դուրս գալով Նիւ Եորքի սահմաններէն։

1882ի առաջին տօնակատարութենէն քիչ յետոյ, Ամերիկայի կազմակերպուած բանուորութեան ղեկավարները խորհրդակցութիւն մը ունեցան Փիթսպուրկի մէջ եւ կազմեցին Միացեալ Նահանգներու արհեստակցական եւ բանուորական միութիւններու դաշնակցութիւնը, որ յետագային աւելի պարզ ձեւով կոչուեցաւ Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութիւն։

Իր տարեկան երրորդ համագումարին, 1884ին, վերոյիշեալ դաշնակցութեան ղեկավարները որոշեցին հետապնդել Աշխատանքի Օրը համապետական տօն դարձնելու սկզբունքը։ Ա. Ս. Քամերոն, անդամ Տպագրիչներու Միութեան եւ ներկայացուցիչը Շիքակոյի Միութիւններուն, եւ Փ. Ճ. Մք Կուայր եղան մղիչ ուժերը այս շարժումին, համագումարին մէջ միաձայնութեամբ անցընելով հետեւեալ բանաձեւը.

— «Իւրաքանչիւր տարուան սեպտեմբերի առաջին երկուշաբթին կ'որոշենք պահել աշխատաւորի ազգային տօնը, յանձնարարելով որ այդ օրը յարգեն շաբաթական կամ ամսական ստացող բոլոր Ամերիկացիները, ի՛նչ սեռի, կոչումի կամ ազգութեան ալ պատկանին»։

Կազմակերպուած աշխատաւորութեան այս փափաքը իրականութիւն դարձաւ շուտով։ Միացեալ Նահանգներու օրէնսդրական մարմինները, կեդրոնական ու նահանգային յատուկ որոշումներով, 1887ին, սեպտեմբերի առաջին երկուշաբթին հռչակեցին համապետական տօն «Աշխատանքի Օր» անունով։

Այս կերպով, այս երկրին մէջ պարտադիր դարձած այդ օրը ամէն տարի կը տօնուի Միացեալ Նահանգներու իշխանութեան ենթակայ բոլոր հողամասերուն վրայ ապրող բնակչութեան կողմէ, այսինքն 48 նահանգներէն զատ, Քոլոմպիայի շրջանին, Հաւայի, Փորթօ-Րիքոյի եւ Ալիասքայի մէջ, ղեկավարութեամբ Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան։

Զուտ աշխատաւորական այս շարժումը, որ իբր կազմակերպութիւն երբե՛ք չէ խառնուած քաղաքական խնդիրներու, անցնող 49 տարիներու ընթացքին ունեցած է ուշագրաւ նուաճումներ։

Այսպէս, ան յաջողած է օրական 12 ժամուան աշխատանքի տեւողութիւնը իջեցնել 8ի եւ օրական 1-1ուկէս տոլարի միջեւ տատանող վարձատրութիւնը բարձրացնել 5-10 տոլարի։ Կրցած է սահման դնել անչափահասներու աշխատանքին, հետզհետէ բարելաւել աշխատանոցներու առողջապահիկ պայմանները եւ ապահովել հանգստաւէտ բնակարաններ՝ աշխատաւոր զանգուածներու եւ անոնց ընտանիքին համար։

Այնուամենայնիւ, դեռ շատ աշխատանք կար կատարելիք։ Այս պարագան աւելի աչքի կը զարնէ մանաւանդ այս տարի, երբ աշխատաւոր բազմութիւնները չափէն աւելի ունեցան հանգիստի օրեր, անշուշտ ակամայ, որուն հետեւանքով ալ մատնուեցան նիւթական ծանր զրկանքներու։

Եւ ճիշդ այս պատճառով ալ, այս տարի Աշխատանքի Օրուան առթիւ խօսող բոլոր պաշտօնական անձերը՝ տօնակատարութեան մը ընթացքին զգացուող ինքնագոհութենէ աւելի, մտահոգութեան մը հետեւանք եղող ծրագիրներու արտայայտիչը եղան։

Մերակուտականներ, քաղաքապետներ եւայլ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ խօսեցան գործազուրկներու ապահովագրութեան, յառաջիկայ ձմրան ընթացքին օգնութեան գործը լաւ կազմակերպելու, հանրօգուտ շինութեանց զարկ տալու անհրաժեշտութեան, նոյն իսկ շաբաթուան աշխատանքի օրերը հինգի իջեցնելու մասին, որպէս զի մէկ կողմէն նոր անգործներ չաւելնան, միւս կողմէն ալ վերջին ամիսներուն գործ չունեցողներէն ոմանք սկսին աշխատիլ, իսկ մնացածները գէթ ձմեռը անցընելու ապահովութիւնն ունենան։

Մինչ պաշտօնական անձերու արտայայտութեանց մէջ նկատելի է շեշտուած խուճապ մը, օրուան տօնին տէրը՝ Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան անունէն խօսողները կը ցուցադրեն իրենց ուժի եւ դրած պահանջներու արդարութեան գիտակցութիւնն ունեցող անձերու պաղարիւնութիւնը։ Աշխատանքի Օրը տօնելու համար կազմակերպուած հաւաքոյթներու մէջ՝ այս մեծ կազմակերպութեան ներկայացուցիչներուն շեշտը հաստատուն է եւ ուժգին միանգամայն։ Անոնց պահանջները՝ ամէն մարդու գործ, շաբաթական հինգ օրուան եւ օրական վեց ժամուան աշխատանք, բարձր շաբաթականներու պահպանում եւայլն., իրենց ընդհանուր գիծերով ծանօթ են արդէն «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն։

Ու այդ պահանջները հետզհետէ աւելի ու աւելի հող կը գտնեն նաեւ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ։

Այս բոլորէն կը պարզուի թէ՝ ինչ որ է Մայիս մէկը եւրոպական երկիրներու աշխատաւորութեան համար, որ կա՛մ կազմակերպուած է ընկերվարական կուսակցութիւններու եւ կամ անոնց հետ գործակցաբար իր տնտեսական շահերը պաշտպանող Արհեստակցական Միութիւններու դրօշին տակ, նո՛յնն է Աշխատանքի օրը Ամերիկայի աշխատաւոր զանգուածներուն համար,

Եւ այն պարագան որ Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութիւնը այնքա՛ն հետեւողականօրէն կը պաշտպանէ այս մեծ երկրին աշխատաւորութեան շահերը, կը բացատրէ թէ ինչո՛ւ Միացեալ Նահանգներու ընկերվարական կուսակցութիւնը շատ դանդաղ քայլերով առաջ կ'ընթանայ։

Կը թուի թէ այս երկրի ընկերվարական կուսակցութեան յաջողութիւնը խնդրական կը մնայ դեռ երկար ժամանակ, եթէ ան չկարենայ լիովին գտնել եւ գործակցութիւն ստեղծել Աշխատանքի Ամերիկեան Դաշնակցութեան հետ։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

9.— ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ամէն անոնք որ առաջ թէ հիմա թաթխուած են այս վէճին մէջ, սիրած են նաեւ բաղդատութեան դնել երկու բարբառները։

Անշուշտ որ լաւագոյն ճամբան է աս իրարու մօտենալու։ Երբ մարդ կը ճանչնայ ինքզինքը, ու կը ճանչնայ իր դիմացինը, այլեւս դիւրաւ կը գտնէ կապը։

Արեւմտահայ եւ արեւելահայ բարբառներուն միջեւ մերձեցման ուղի մը գտնելու համար՝ արդարեւ անհրաժեշտ է նախ անոնց մէջ գտնուած առանձնայատկութիւնները ճշդել, երեւան հանել անոնց խոցելի կողմերն ու առաւելութիւնները։

Այդ կերպով է որ պիտի կարելի ըլլար գտնել թէ ի՛նչ պէտք է առնէ մէկը միւսէն։

Դժբախտաբար շատ թերի եղած է այդ բաղդատութիւնը, այդ տեսակ մը զուգակշռութիւն մը կողմնակցութիւն միշտ ալ խառնուած է դատաստաններուն։

— «Ո՞րն է արդեօք լաւագոյնը, գերադասելին երկու տիրական բարբառներից, Արեւմտեա՛նը թէ Արեւելեանը, հարց կուտար անգամ մը Վարանդեան։ Թւում է թէ առաջինը աւելի ճոխ է, վերջինը թեեւ աղքատ, բայց աւելի պարզ ու յստակ, փոքր ինչ աւելի ներդաշնակ։ Ինչ էլ ասեն մեր Պոլսեցի հայկաբանները, արեւմտեան բարբառը, չնայած այն հանգամանքին, որ երկար ժամանակից ի վեր ենթարկուած է եղել ֆրանսերէնի,— աշխարհի ամենայստակ, ամենակտրուկ, ամենաներդաշնակ լեզուի — ազդեցութեան՝ համեմատաբար ծանր է, զուրկ անհրաժեշտ նուազայնութիւնից եւ սիրահար ու նըպաստող աւելորդ երկարաբանութեանց։ Մի առանձին հակում դէպի խրթին, տարտամ, դժուարամարս պարբերութիւններ։ Մի առանձին սէր դէպի այն բառերը, ուր կուտակուած են ամենաանախորժ բաղաձայններ, որոնք յաճախ ի սպառ ոչնչացնում են երաժշտականութեան ամէն մի հետք մեր լեզուի մէջ,— մի լեզուի՝որ ունի սակայն, ուժի հետ, անհրաժեշտ երաժշտականութիւն, որի շնորհիւ եւ պիտի նուաճէ իր պատուաւոր տեղը քաղաքակիրթ լեզուների գերդաստանում»։

Անկողմնակալ իր այս դատաստանին մէջ՝ չփոթութիւն մը ունի միայն մեր ընկերը։ Այս կամ այն հեղինակին մոլորութիւնը, «խրթին, տարտամ, դժուարամարս պարբերութիւններ» սէրը, պէտք չէ ընդհանրացնել։ Անհատի մը ոճը բարբառի մը յատկանիշը չի կրնար կազմել։

Տարբեր երեսէ մը դիտելով, բայց նոյնքան անկողմնակալութեամբ կը բաղդատէ Վարուժան երկու բարբառները.

— «Ահա Արեւմտեան աշխարհաբարը, գրեթէ մաքրուած գրաբարի մզզանքներէն, բայց անոր շատ մօտ իր ներքին արժէքով, բառերով ու ոճերով. իր ձեւերուն մէջ այլազան ու բազմատարազ. վէպին մէջ մեղկ, ստէպ սահուն. հզօր՝ քերթողներու եւ հրապարակագիրներու գրչին տակ, եւ ընդհանրապէս ջղուտ։ Իսկ ահա Արեւելեան աշխարհաբարը, միւսին գրեթէ հակոտնեայ իր մշակումով. վէպերուն մէջ բնական, ժողովրդական եւ գերազանցապէս քաղցրահնչուն. իր քերթողութեան եւ լրագրութեան մէջ աւելի հռետորական քան թէ հզօր, աւելի վարդապետական քան թէ իտէալական։ այս կէտին մէջ թէպէտեւ Յովհ. Թումանեանի եւ Աւ. Իսահակեանի նման բացառութիւններ կան, որոնց գրածներէն շատերը աշուղական բնոյթ ունին եւ լեզուն իսկապէս բանաստեղծական ըլլալով հանդերձ՝ պէտք ենք խոստովանիլ թէ ամբոխամոլ է։ Արեւելեան բարբառը ընդհանրապէս յարմարցուած է ժողովուրդին զարգացման, կամ աւելի ճիշդը ենթարկուած է անոր հասկացողութեանը, վասն զի բացի գրագէտներէն եւ քանի մը ցանցառ դէմքերէ՝ Ռուսաստանի մէջ եղած մտաւորական ու բարձր դասակարգը՝ որուն կեանքը նրբացած է, աւելի կամ նուազ օտարամոլութեան, ռուսացման մէջ է ընկղմած, եւ ի՛ վիճակի չէ երբեք հիմնովին ճանչնալու եւ ճաշակելու շքեղութիւնը հայ լեզուին եւ հայ գրականութեան։ Բացի այս՝ Արեւելեան աշխարհաբարը Թրքահայերէնի պէս չէ մշակուած սրահներու մէջ՝ փափուկ եւ մեղկ հասարակութեան մը կենցաղով. այլ միշտ քաղաքական շարժումներով փոթորկուած, եւ նման հերարձակ ամբոխավարի մը՝ զարգացած է հրապարակին վրայ, Ջղագրգիռ քաղաքացիներու forumին մէջ։ Կարճն ըսենք.— Թրքահայ լեզուն իր ներքին արժէքով աւելի մօտ է գրաբարին, իսկ քերականութեամբ անկէ աւելի հեռու. ընդհակառակն ռուսահայ լեզուն իր քերականութեամբ գրաբարի մերձ, իսկ ներքին արժէքով աւելի հեռու է անկէ։ Եւ ասիկա երկու բարբառներուն միջեւ եղած ամէնէն լայն խրամատը կը նկատենք։»

Բայց լեզուի մը արժէքը միայն իր աշխուժութեան մէջ փնտռելու չէ։ Ան պէտք է արտայայտել կարենայ նաեւ ժամանակակից միտքը՝ իր բառերուն եւ ասութեանց ուժովը։ Պէտք է արդէն ճապուկ ըլլայ՝ որպէս զի տոկայ ամենաբարդ դարձուածքներուն։

«Թիւրքահայ լեզուն իր արդի կացութեամբ լիուլի բաւականութիւն է տալիս հայ ժողովրդի մտաւոր պահանջին», գիտել կուտայ Ղազարոս Աղայեան։

Ու արդարեւ, եթէ արեւելահայ բարբառը պահած է իր տոհմիկ քաղցրութիւնը՝ ինչպէս իր ժողովրդական երգերուն մէջ, ու աւելի՛ կտրուկ է եւ ուժով՝ ինչ որ բժշկական գրուածքներու զուգախօսութեանց (տիալօկ) մէջ երեւան կուգայ, Թրքահայերէնը, փոխարէն, գրաբարէն ծծած է անոր ամբողջ բառագանձը, գիտէ եւրոպական միտքը թարգմանելու գաղտնիքը, գիտէ ճոխանալու, նրբանալու, գեղեցկանալու արուեստը։

Արեւմտահայ բարբառի ճոխացման պատճառներէն մէկը ընթերցասիրութեան կը վերագրէ Վրթ. Փափազեան։

«Թրքահայը, կ'ըսէ ան, ահա ունի այն մեծ առաւելութիւնը, որ սիրում է եւ գիտէ կարդալ...։ Ամէնքը կարդում են, մշա՛կ թէ աղա, անխտիր թերթի վրայ են կռանում ամէն օր, լափում են ամէն գիրք եւ վաստակ են տալիս գրավաճառներին»։

Ճիշդ է որ երբ ժողովուրդ մը կը սիրէ կարդալ, իր հոգին կը մօտեցնէ գրագէտին, կենդանի կապ մը կը ստեղծէ իր եւ լեզուին միջեւ։ Թերեւս ատկէ է որ արեւմտահայ բարբառը՝ արուեստական պատուաստներով սնած երկար ատեն, կրցաւ ի վերջոյ ժողովուրդին մօտենալ, սնունդ առնել անկէ եւ ինքզինք պարտադրել անոր։

Ստ. Լիսիցեան կը գանգատի արեւմտահայ բառամթերքէն, աւելի ճիշդ Թրքահայ գրողներու բառամոլութենէն.

— «Ո՞րն է պոլսահայ գրագէտների բառական ճոխութեան, այդ իրանց հպարտութեան աղբիւրը։ Նախ եւ առաջ գրաբարը։ Մի քանի բառեր եւ քերականական ձեւեր վերցնելով տեղական բարբառից, նրանք գլխաւորապէս մեր հին մատենագիրների, ու՛չ թէ գաւառաբարբառների մէջ են որոնում իրենց մտքի գեղեցիկ եւ ճիշդ արտայայտութեան միջոցները։

«... Բառամթերքի արհեստական բնոյթը աւելի ականջ է ծակում արեւմտեան գրալեզւի մէջ այն պատճառով, որ հետզհետէ, եւ վերջերքս կրկնակի չափերով (ղեկավարներ եւ սիմբոլիկ գրական ազդեցութեան տակ), ուժեղանում է նոր բառեր կազմելու ախտը գրաբարի արդէն մեռացած արմատներից, բայց միշտ եւրոպականի նմանութեամբ։ Մանաւանդ բանաստեղծները իրենց քրմական պարտականութիւնն են համարում այդ ուղղութեամբ «վեհացնել» եւ «ճոխացնել» մայրենի լեզուն, նոյն իսկ մանկական դասագրքեր կազմողները»։

Լիսիցեանի այս մեղադրանքը երեւոյթով միայն ճիշդ է։ Բառամոլութիւնը, այսինքն բառերով խօսքը խճողելու մոլ[ութիւնը]... թիւնը քիչ մը ունինք մեն[ք] այո՛, մինչ Ռուսահայերը պա[րզու]թիւնը կը սիրեն։ Գուցէ թո[ւի] ծեքծեքուն պարբերութ[իւններ] ազդեցութիւնն է ատ. տես[ակ] մը պճնասիրութիւն, պչրա[սի]րութիւն՝ որ ածականներուն [առատութեան] մէջ կը դառնայ. ախտը քիչ աւելի շեշտուած էր քանի դար մը առաջ. հիմա ար[դէն] սկսած են կորսուիլ անոր հե[տ]քերը, բայց մեղադրանքը յամառի միշտ։

Կշտամբանք մը նաեւ [...] բառ չինելու մեր նախան[ձա]խնդրութեանը համար։ Այ[ո] քիչ մը ծայրայեղութեան [...] նողներ եղան այս նախանձա[խ]նդրութիւնը։ Բառ թխելը [...]սակ մը հաժաճարակ դարձ[աւ] երբեմն։ Բայց ի՞նչ պիտի ըլլ[այ] մեր լեզուին վիճակը, եթէ [...] մտահոգութիւնը չըլլար։ Ան[իկա] չի՞ պարտիր մեր լեզուն, Ռու[սահ]այերէնն ալ հետը, այն հ[ամ]բերուոր ընտիր բառերը՝ զգ[...] այդ մտահոգութիւնը մտա[...] լեզուին մէջ։

Երկու բարբառները զուգա[...] կշռի ենթարկելու միտք չ[ու]նինք(*)։ Ուզեցինք միայն մէջ[...] բել քանի մը կարծիք երկու բա[ր]բառներու թերութեանց ու [...] առաւելութիւններուն մասին։ [...] գծելի կէտը միայն ան է որ [...] երկու բարբառները տարբ[եր] գրեթէ հակոտնեայ թերիներ [եւ] առաւելութիւններ ունին։ Ճի[շդ] է՝ այս պարագան երկու բա[ր]բառներուն միջեւ անջրպետ [...] կը մատնէ. բայց թերեւս նպա[ս]տէ որպէս զի փոխադարձ [...]նութիւնը աւելի արդիւնա[ւոր] դառնայ, ու ամէն մէկս իրա[...] առնենք մեզի պէտք եղածը, [...] չունեցածը։

ՍԻՐՈՒՆ[...]

(*) Խմբ.— Այս մասին հետ[աքրքրուողները] քրքրուողները կրնան կարդ[ալ] փրոֆ. Հ. Աճառեանի կարե[ւոր] մէկ ուսումնասիրութիւնը «[...]տան»ի մէջ եւ Գր. Վանցեա[նի] արեւելահայերէնի պատմակ[ան] քերականութիւնը։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՆԱԽԱՀԱՆԳԻՍՏԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Excelsiorի մէջ ծովակալ Տըկու, նախաքննելէ վերջ [...] Ֆրանսա, պէտք է Սուրիոյ մէջ պահէ առնուազն Ֆրանսուա[...] Թագաւորին օրերէն մնացած քաղաքական եւ տնտեսական ազդ[ե]ցութիւնը, ոչ միայն ասպետական մնալու, այլ ամէնէն դրակ[ան] շահու նկատումներով, կը գրէ.

— Իր 4 սեպտեմբերի նիստին մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ այն հոգատարութիւններով, որոնք 1919ին, յանձնուած էին համաձայնական մեծ պետութեանց, իբր խնամատար ծառայելու համար կարգ մը նոր պետութեանց։ Ասոնք բարոյապէս թէ նիւթապէս բաւական կազմակերպուած չէին թուիր, առանձին ընթանալու համար յառաջդիմութեան եւ բարձր քաղաքակրթութեան դժուար ճամբաներուն մէջ։

Կը յիշուի թէ, դեռ քանի մը օր առաջ, որոշ յուզում մը ստեղծուեցաւ, երբ իմացուեցաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեանց յանձնախումբը հրատարակութեան կուտար տեղեկագիր մը, որ ընդհանուր կերպով կը հաստատէր այն պայմանները, որոնց համաձայն ժողովը պիտի հաւանէր հոգատար պետութիւնները ազատել իրենց ծանր պարտականութենէն։

Անմիջապէս զրոյց կը շրջէր թէ Ֆրանսա պիտի հրաժարի Սուրիոյ իր հոգատարութենէն։ Ջեկոյց մը՝ ճշգումներ կատարեց։ Անշուշտ կը փափաքինք որ շուտով գայ այն պահը, երբ պիտի կարենայինք թոյլ տալ որ մեր Սուրիացիները թռին իրենց իսկ թեւերով։ Բայց վերջապէս, այս պահը դեռ չէ եկած։ Ճիտակ է թէ պարագան նոյնը չէ Իրաքի համար, եւ հաւանական է որ յառաջիկայ յունուարին կամ փետրուարին, Մեծյաւ Թագաւորը ազատի խնամակալութենէն,— ինչ որ իրեն խոստացուեցաւ, Լոնտոնի իր այցելութեան ընթացքին։

Պատճառն այն է թէ Անգլիա ներկայիս, բաւական գործ ունի կ[...] տարելիք իր երկրին եւ գաղթա[...] տութեանց մէջ։ Չխօսինք Հնդկա[...] տանի մասին, ուր գործերը լաւ [չ']երթար։

Ինչ ալ ըլլայ, մեր բարեկա[մ] դրացիները կ'ուզեն թեթեւնալ։ Բա[...] իրենց մարզպանը եւ զինուորներ[ը] չպիտի ետ կանչեն Միջագետքէ [...] տութենէն, մինչեւ որ Պաղտա[տի] կառավարութենէն չստանան տնտե[ս]ական լուրջ երաշխիքներ, ինչպ[էս] նաեւ, երբ Նախատեսող ու շրջ[ա]հայեաց մարդեր, քաղաքական-զին[ո]ւորական երաշխիքներ։ Արդ[էն] խօսուեցաւ այդ մասին, դեռ պի[տի] խօսուի Ժընեւի մէջ, յունուար[ին] կամ փետրուարին։ Արդարեւ բն[ա]կան է որ հոգատարութեան վախ[ճա]ձեւին յաջորդէ բաւական սեր[տ] դաշնակցութիւն մը։

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՔԱՌՈՒՂԻՆ»

Որքան ալ զրացի ըլլայ Սուր[իոյ] Իրաք բաւական քիչ կը նման[ի] Սուրիոյ։

Ան ճշմարիտ պետութիւն մըն է միապետութեան մեծ նշանակ[...] մը այս երկիրներուն մէջ, այնքա[ն] հնադարեան եւ այնքան նախնակա[ն] միանգամայն ուր ժողովրդավար[ու]թիւն եւ խորհրդարանականութի[ւն] գրեթէ իմաստազուրկ բառեր [են]։ Ժողովուրդը հոն բաղդատաբար [մ]իւ է եւ հանգարտաբարոյ, բաւա[կան] կան միատարր ըլլալու. մինչդե[ռ] Սուրիան միշտ արժանի է այն [...] նունին որ, առենօք կը տրուէ[ր] իրեն, «ժողովուրդներու քառուղի[ն]»։ Ասոր վրայ աւելցնենք «կրօնքներ[ու] ծովակ»ը։ Նստակեաց կամ վաչկ[ատուն]

տուն Արաբներ, Թուրքեր, Մարո-նիներ, Տիւրզիներ, Ալէվիներ, ա-ռանց խօսքն ընելու Սամարացի,Դա-մասկոսցի, Անթաքիացի, Հալէպցի ինքնավարականներուն, որոնք մեր միջնադարեան մեծ հայաստաններն կը յիշեցնեն: Այս բոլոր Սուրիա-ցիները խորապէս բաժնուած են, վէճի, կռուի, յանկարծական բըռ-նութեանց տրամադիր եւ դեռ հեռու են ազգային մարմին մը կազմելու կարողութենէն:

Հոգատար պետութիւնն ուրեմն, չպիտի կրնար ազատ խղճով զանոնք ձգել իրենց գլխուն եւ առանց ցաւի պէտք չէ նկատի ունենալ թէ կարելի է երկիրը պարպելու եւլն, ինչ որ պիտի վերարծարծէր բոլոր ոխերը եւ դաշտը ազատ պիտի ձգէր բոլոր խռովութեանց գործակալնե-րուն առջեւ:

Անեն պարագայի մէջ, եթէ մօ-տաւոր ապագային, որոշուէր նման ձեռնարկ մը —ինչպէս ազգային բնաանիքի մը կազմութենէն, եւ ա-ծուր կառավարութեան մը տրամա-դրութեան տակ դրուած ոստիկանա-կան ուժի մը կազմութենէն վերջ— Անգլիոյ օրինակին հետեւելով, յար-մար պիտի ըլլար որոշ ժամանակի մը համար, ապահովել առանձնա-շնորհեալ վիճակ մը՝ տնտեսական տեսակէտով, ինչպէս նաեւ, ծանր խռովութեանց ընթացքին, միջա-մտելու իրաւունքը:

ԽՕՖԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ԴԻՐՔԸ

Այս մասին, դէշ չըլլար յիշել թէ Սուրիոյ մէջ կը գրաւենք զինուո-րական եւ առեւտրական շահեկան դիրք մը, որ 10 կամ 12 տարի ա-ռաջ, խորապէս հետաքրքրեր էր Ռուսիան: Առիկա ուրեմն կ'երեւի թէ ուշադրութենէ կը վրիպի: Արդ Ալեք-սանտրէթն է, նաւահանգիստը որ կը տիրապետէ Միջերկրականի ընդար-ձակ ծոցին:

Հաստատութեան մը համար, այս ծովային հին քաղաքէն աւելի լաւը կարելի չպիտի ըլլար գտնել: Ժամա-նակին, ձեռնարկած էինք այնտեղ շինելու ապաստան - նաւահանգիստ մը: Բայց, կ'երեւի ստանձնող ընկե-րութեան աշխատութիւնները ընդմի-ջած են: Չգենք ուրեմն ասիկա:

Չգիտենք նաեւ «փայփ-լայն»ին վրայ որ Ալեքսանտրէթ պիտի բերէր Մուսուլի շրջանին քարիւղը: Հոդ ալ քնախտի ճգնաժամ մը ունեցանք: Գիտենք սակայն թէ, քանի մը շաբաթ առաջ, այս հարցը սեղանի վրայ եկաւ, բայց ի զարմացումն «լաւատեղեակ» անձնաւորութեանց, Ալեքսանտրէթի խօսքը չեղաւ՝ երբ հանգրուան: Արդ, գիծը՝ որուն մասին մեզի խօսեցան, զգալապէս աւելի երկար է քան Մուսուլ Ալեքսան-տրէթինը՝ երբ հասարակաց մեկնա-կէտ:

Անոնք մութ կէտեր են, որոնք ան-շուշտ պիտի պարզաբանուին շատ մօտ ապագայի մէջ: Ինչ որ յատակ է, ինչպէս երէկուան նոյնպէս այ-սօրուան համար, այն է թէ, ո՛չ միայն ասպետական խոհալով մը, այլ ֆրանսականամենէնդրական շա-հուն իսկ տեսակէտէն, պարտաւոր ենք հոն պահել մեր քաղաքական հեղինակութիւնը այնքան դա-րաւոր եւ մեր տնտեսական ազդեցու-թիւնը, որ առնուազն կը սկսի Ֆրանսուա Ա.էն:

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔ ՄԸ ԺԻՆԻԷԻ ՄԷՋ

ԳԻՆՈՎ ՀԱՅ ՄԸ ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓ ԿԸ ՏԱՐԱԾԷ ՌՈՒՄԲԵՐ ՊԱՅԹԵՑՆԵԼՈՎ

ԺԻՆԻԷ (Լիբանան), 8 սեպտ.— Այսօր, կէսօրէն վերջը ժամը 3ին շատ տխուր դէպք մը պատահեցաւ որու մասին տեղական թերթերը բա-կսան պատմել մէկը միւսէն տարբեր բաներ: Կը փութամ իրականութիւնը գրել ձեզի:

Կէսօրին ժամը 2ին Ստեփան Ալաճեան, պահապան մաքսատան և եւ վարիչ մաքսատան տնօրէնի ինք-նաշարժին, երկու տեղացի երիտա-սարդներու հետ նստած օղի կը խմէին մեծ շէնքի մը պատշգամին վրայ: Երկու տեղացիները աւելի շատ Ստեփանին կը հրամցնէին որ գինովնայ: Երբ գլուխները կը տաք-նան, Ստեփանը կ'երթայ իր տունէն ձայնագիրն ալ կը բերէ, հնչեցնելով «Ուստի կուգաս, զարիպ պլպուլ»ը և ուրիշ երգեր: Յետոյ կը սկսի վեր վար պտըտիլ: Տան վարձակալին աղ-ջիկը մօտենալով Ստեփանին գրպա-նէն դրամ կը քաշէ: Ստեփան գի-նովնալով չի հասկնար: Յետոյ փողոց կ'իջնէ եւ սկսի խաղալ իր զէնքով եւ աջ ու ձախ կը սպառնայ: Ժամ-բան երիտասարդ մը կը հանդիպի եւ վախնալով խոյս կուտայ: Ստեփան կը բարկանայ թէ իր զէնքը առեր են: Վրայ կը հասնի խանութպան Պ. Յակոբը եւ կը փորձէ հանդարտեցնել Ստեփանը, որ չի համոզուիր եւ մէկ երկու հատ ալ կը զարնէ Պ. Յակո-բին: Ստեփան կը պոռայ.«Ես զէնքս կ'ուզեմ, թէ ոչ աւելի մեծ կայ, կ'երթամ կըբերեմ»:

Եւ չիտակ կայարան կ'երթայ, դուռը կը բանայ, ինքնաշարժի ետե-ւի սնտուկէն հինգ ալ ռումբ կը հանէ եւ երեքը գրպանը դնելով, իսկ երկուքը ձեռքին մէջ բռնած կը վե-րադառնայ: Այս տեսնելով բոլոր խանութպանները կը սկսին փակչել խուճապահար: Ստեփան կը սպառ-նայ.

— «Զէնքս ո՛վ առած է, թող բերէ. հակառակ պարագային ամ-բողջ թաղը կրակի կուտամ:

Մարդ չի կրնար մօտենալ գինո-վին: Լուր կուտան իր պետին, որ կուգայ եւ կը համոզէ որ տուն եր-թան: Ստեփան մտիկ չըներ, միշտ իր զէնքը պահանջելով: Պետը կը յուսահատի եւ կը քաշուի: Յետոյ հայ կին մը առանց վախնալու կը մօտենայ եւ կը սկսի համոզել: Վեր-ջապէս Տիկին Նեվրիկը կ'առնէ տուն կը տանի, բայց Ստեփան ռումբերը ձեռքէն չի ձգեր: Քիչ մը կենալէ վերջը նորէն փողոց կ'ելլէ: Այս ան-գամ ռումբին մէկ ոտքով կը զարնէ: Ռումբը գլորուելով օթոյի մը անիւին կը զարնուի եւ կը պայթի, միայն ապակիները կոտրելով: Ինքնաշարժը կը հեռանայ: Մինչեւ այդ ոստիկան-զինուորները կուգան իրենց մեծա-ծաւորին հետ, բայց չեն կրնար մօ-տենալ ռումբերուն: Մօտակայ տու-նէն բժիշկ մը կը հրահանգէ.— Զարկէ՛ք, պատասխանատուութիւնը իմ վրայ: Ստեփան այս խօսքերը լը-սելով, ռումբին մէկը կը նետէ ու-րիշ թաղի մը մէջ, Ռումբը կը պայ-թի առանց մէկուն վնաս մը տալու: Զինուորներ թաղերուն մէջ կը բաժ-նուին: Տասնապետը հրացանը պար-պելով իրեն կուտայ, ըսելով թէ պարապ է, բժիշկին ըսածին մի հա-ւատար: Ստեփան չի համոզուիր: Վեր-ջին փորձ մըն ալ կ'ընէ հրամանա-տարը, մօտենալով կ'ըսէ թէ եկուր ծովեզերք երթանք եւ ծովը նետէ ռումբը:

Վերջապէս կը համոզուի: Թաղէն կէսը անցած էին ռումբը ձեռքին մէջ, բայց ուրիշ թաղի մը զինուոր-ները իրենց դիմացը կ'ելլեն: Կաս-կածելով թէ զինքը պիտի սպաննեն, նորէն կը դառնայ մեծ ճամբուն վրայ: Արդէն ժամը 4.30 էր: Գինո-վը կը սկսի հալածել ժողովուրդը եւ զինուորները: Բոլորն ալ կը փախ-չին: Գրեթէ մարդ չի մնար թաղերուն մէջ, ա՛լ մինակ էր: Դրան մը առջեւ նստելով, կ'ըսէ վերջին խօսքերը.

— Զաւակնե՛րուս եւ կնոջս շատ բարեւ ըրէք: Ռումբը կը ձգէ ձեռքէն եւ կը պայթի: Մէկ թեւը կը փրթի եւ ամբողջ կուրծքը կը խորտակուի: Իր պետը կուգայ եւ իր գլխարկը գետին կը զարնէ լալով, որովհետեւ շատ սիրուած էր: Դիակը 36 ժամ ճամբու վրայ կը մնայ, մինչեւ որ ընդհ. դատախազը կուգայ եւ քննու-թիւն կը կատարէ: Ռումբերէն 2ը իր քովը կը գտնեն: Գրպանէն կը գտնեն 6 ֆրանք, ժամին եւ 25ի չափ փամփուշտ: Օղափոխութենէ կը դառ-նայ նաեւ. կինը, որ տեղացի արաբ աղջիկ մըն էր, հայերէն եւ թուրքե-րէն սորված էր իրմէ: Սեպտեմբեր 10ին արդէն սկսած էր հոտիլ: Գե-րեզմանատան մէջ 30, հատ պատ-կերներ քաշեցին:

Յակոբ Մէրտանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՆԴՈՒՄ

ՆԻՍ 17 Սեպտ.— Պ. Խաչի, Օ-գոստոս 23ի դաշտահանդէսին առ-թիւ ամուրդի դրուած հաւը 919 ֆր.ի բարձրացած էր, բայց սխալի մը հետեւանքով 300 ֆր. յայտա-րարուած է ձեր թերթին մէջ, կը խնդրենք ուղղել:

Վարչութիւն

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան Տէսինի Պատանեկան Միու-թեան հիմնարկութեան միամեակին առթիւ կ'արժէ քանի մը ամփոփ գիծերու մէջ խտացնել անոր կատա-րած գործն ու անհրաժեշտութիւնը հայ կեանքի մէջ:

Հայկական զարհուրելի սպանդէն ճողոպրած վշտի ու տարագրու-թեան ճամբաներու բոլոր դառնու-թիւնները իրենց մորթին վրայ զգա-ցած՝ տասնեակ մը տղաք 1930ին կը հիմնեն Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը, Տէսինի մէջ: Անէնքն ալ խանդավառութեամբ տոգորուած քով քովի կուգան, իրենց սրտին ու մտքին կարողութիւնը համադրելու կեդրոնաձիգ գաղափարի մը շուրջ:

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւններու նպատակն է՝ «հայրենազուրկ նոր սերունդը կապել հայ կեանքին, հայ գրի ու գրականութեան, մէկ խօս-քով հայ մշակոյթի հետ, այսպիսով զայն հեռուպահելով այլասերման ու հայ ոգիի ուծացման վտանգներէն: Անոր ներշնչել հայրենասիրական ոգի, ազգային գիտակցութիւն եւ անոր մէջ անձնազոհ, յեղափոխա-կան եւ գործնական Հայը, համա-խմբել զայն Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ եւ առաջնորդել զայն այդ կուսակ-ցութեան սկզբունքներով ու ամբող-ջական ծրագրով:

Եթէ այս տասնեակ մը տարինե-րու վերիվայրումներէ վերջ պահե-ցինք մեր ինքնուրոյն դիմագիծը, մեր լեզուն ու գրականութիւնը, մէկ խօս-քով հայ ոգին, հայ շունչը, ատոր մեծագոյն ազդակներն են եղած պա-տանեկան, երիտասարդական ազգային ու կուսակցական կազմակերպութիւն-ները: Առանց ատոնց՝ շատ քիչեր միայն պիտի դիմանային այս աղե-տաւոր խորշակին:

Մասնաւորելով մեր խօսքը Տէ-սինի Պատանեկան Միութեան, պէտք է ըսել որ իր գոյութեան միամեակի ընթացքին կատարած է որոշ աշ-խատանք: Կազմակերպած է հանդէս-ներկայացումներ, դաշտահանդէսներ, սարքած է վիճաբանական ժողովներ զանազան հարցերու շուրջ ոգի ներ-շնչելով տարագիր բազմութիւններուն, յոյս ու հաւատք՝ մեր վաղուան յաղ-թանակին համար:

Միութիւնը իր մասնակցութիւնը կը տարածէ բոլոր տօներուն և ձեռ-նարկներուն վրայ,— կուսակցական, ազգային եւայլն:

Նշանակելի թերութիւն մըն է գրադարանի մը չգոյութիւնը՝ այս հոծ գաղութին մէջ, որ կը հաշուէ 3—4000 հայրենակից: Պատ. Միու-թիւնն իր կարելին ի գործ դրած է գրադարան մը հիմնելու, սակայն յարմար սրահի չգոյութեան պատ-ճառով չէ կրցած: Շուտով կը լրաց-ուի այդ պակասն ալ, երբ աւարտի Հ. Յ. Դ. Ժողովրդային Ակումբի շինութիւնը: Շէնքը լրանալու մօտ է արդէն: Յառաջիկայ ձմեռ կ'ու-նենանք գրադարանն ալ: Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնները կը քալեն իրենց ընդգծած ուղիէն առանց սայ-թաքումի եւ ընկրկումի:

Մենք վստահ ենք որ անոնց վրայ պիտի աւելնան հետզհետէ նոր ու թարմ ուժեր:

Լ. Գայաճանեան

LE PAVILLON DU CAFÉ MARTIN
à l'Exposition Coloniale Internationale PARIS 1931
Allée St Pierre et Miquelon (près du lac Daumesnil)

LE CAFÉ MARTIN
DÉPÔTS : Paris-Banlieue-Province
PARIS-BANLIEUE : les 250 Gr. 4f.50 PROVINCE : 4f.70
le "Café Martin ne comporte qu'une seule qualité et vous êtes certain, en le consommant, d'obtenir le meilleur café au prix le plus juste
34, RUE JOUBERT
PARIS

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԿՈՒԼԱԿՆԵՐԻՆ ՃԸՐԵՑԷՔ

Եթէ տեսնաք արխը ճըղւած,
ծըրերը լոխ մէջտեղ ա տեւըրմ,
եթէ տեսնաք արտն անձուր,
հասկերը լոխ վերա տեւըրմ
գիղացէք վեր էտ կուլակն ա
տըկըհանս կործ ա տեսըրմ,
Եթէ տեսնաք արտին մաչին,
խոտին դէզը նի նի ա կացալ,
եթէ տեսնաք, վեր ծեր մաչին
մարթ կայ սրտան նիակացալ՝
գիղացէք, վեր էտ կուլակին
պրոպականդ ա գիրավանցալ:
Եթէ տեսնաք, վեր քասիբնէն
նալոգ ըն տամ, կուլակը չէ՝
եթէ տեսնաք, վեր հէյվանէն
միջակն ա տամ, կուլակը չէ՝
գիղացէք, վեր ծեր կալխոզըմ
հա կուլակ կայ առաջ ընկած,
հա մարդիկ կան չենին մաչին
կուլակներին թաթան փռնած:
Պեմբակի մհար ցլած տափը
եթէ տեսնաք ցորեն վարած,
ավաններով փոխ ստացած,
պեմբակի տեղ եմիշ վարած՝
գիղացէք, վեր էտ պեները
դասիդանա թաման ըրած:
Հանց վեր ճոթի մեր փաբրիկնէն,
պեմբակ չինի, կուտուր գործին,
ժանգւեր իւրանք՝ են կուլակնէն
մեր ծիլերին նստին—կործին:
Եթէ մըհետ շըհըրներան
ճոթ ու կուտուր էտ է հըսնէ,
եթէ մըհետ զավոդներան
սապուն, շաքար յետ հըսնէ,
մին փարա մարթ տեսնաք զաստի
ոտեղ — ընդեղ իրես ընկնէ,
քըըփըսան «սըլ — ինըլ»,—
գիղացէք, վեր թշնամիք ըն՝
կակուղ խօսին կողի ինըի:
Կուլակները շատ ըն ժուլիկ,
բիրդան իւրանց բըռնել չըն տամ
Մըթէն տեղեր կործ ըն անըմ,
գինքըրնեն երեւ չըն տամ:
Սըփըթներան
ծակ ծըռերան,
ամեր ըրած
փիս կուրծերան
ծըըընչեցէք,
փիս ժենգւալ ըն
ծեր ըրտերան
քըղհընեցէք:

Բագու «Հայ կոմունիստ»

ՏԵՍԻՆՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Տեսինի ոստիկանութիւնը կը հաղորդէ.—

Պանդոկապետները, վարձատու-ները եւ բոլոր այն անձերը, որոնք տուն մը ամբողջ կամ մասամբ կա-հաւոր վարձու կուտան, պէտք է ներկայանան ոստիկանապետութեան, ստանալու համար 1931 օգոստոս 19ի հրամանագրէն օրինակ մը, ճամբորդներու վերաբերեալ սեն-եակներու եւ պանդոկներու կանո-նադրութեան յատուկ:

Այս հրամանագիրը գործադրու-թեան պիտի դրուի 1931 սեպտ. 28էն սկսեալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ձիաւորները ուշսին չեն գըտ-ներ, նրա եղբայրը կը վերցնեն ու կը տանեն Ալայ բէկի քով: Ալայ երեկոյեան ժամը 10ու-կէսը:

— Ալայ բէկը ձեր քո՞վ է, Ռէսի եղբայրը կ'ըսէ.

— Մեր գիւղը մարդ չկայ:

— Հապա որ ես գամ ու տանե՞մ:

— Գլուխս թագաւորին, — ըսէ:

Այդ բանը եկաւ պատմեց ինքը ուշսի եղբայրը: Կանչե-ցինք ուշս Բարսեղին, Բերդա-կայ տէրտէրին եւ ուշսի եղբօր ներկայութեամբ յանդիմանե-ցինք ուշս Բարսեղին: Մէկ-մէկ իրեն անցեալ մատնութիւննե-րն պատմեցի:

— Եւ ինչո՞ւ չենք ըսեր եղ-բօրդ մատնիչ, իսկ քեզի կ'ը-նենք.

Նա սեւացաւ, երեսն եղաւ ածուխ:

— Ահա թէ ինչո՞ւ քեզի չենք սպաններ, նախ՝ ունես կին, երախաներ. երկրորդ՝ եթէ քեզ սպաննենք, գիւղէն 10-15 մարդ պիտի ձերբակալուի, 10-15 տարի բանտ պիտի նստին, եւ անոնց կին ու երախաներու պատճառն ալ դառնաս: Զեմ երկարացներ, սրանից վերջը սիրտդ մաքրի՛ր, չես մաքրեր, կրնաս շարունակել:

Աւելորդ մարդիկ հեռացուցի, քանի մը հաւատարիմ տղայ եւ տէրտէրը քովս պահեցի: Խումբը կազմ ու պատրաստ կայ-նած էր:

Տէրտէրին յանձնեցի 3 ոսկի, ըսի.

— Սա փողով կ'առնես 4 հատ ոչխար, քիլօ մը ալիւր, մնացած փողով պատարագ կ'ը-նես մեր նահատակ ընկերնե-րուն, կ'եփես ճաշ մը՝ կուտաս աղքատներուն:

Մեր վիրաւորները դրինք ձիերու վրայ, ինկանք ճանա-պարհ:

Հասանք Զուխուր (*) Արգա-վանք գիւղ, ուշս Բենիամինի քով, որ պատմեց այդ կողմի Ալայ բէկի գազանութիւնները:

Ռէս Բենիամինը շատ լաւ եւ բարի մարդ էր: Մուսա բէկի Գիւլօի տարին, բողոքողներու մէկն ալ ան էր եղած:

Մուսա բէկը նրանց գիւղի մէջ յայտնի մի մարդ դրեր էր օճախի մէջ, շամփուրը անցու-ցեր էր սիրտը եւ այնպէս վա-ռեր: Այդ այն Գիւլէն է, որ Պոլիս տարան, հիւպատոսնե-րուն (**) ներկայութեամբ քըն-նութիւն կատարեցին: Մուսա բէկը աքսոր ղրկեցին, բայց ո՛չ թէ Գիւլէն փախցնելու, մարդը կենդանի այրելու եւ Մշոյ Դաշտի մէջ ըրած գազանու-թիւններու համար, այլ... Մաստր Պօլը եւ անգլիական բժիշկ մը, օր մը, Դաշտ կը պատահին: Մուսա բէկը կը յարձակի դրանց վրայ, վրանում ժամացոյցը ու փողը կ'առնէ. մի թուր կը զար-նէ բժիշկին, քիչ մը կը վիրա-ւորէ ականջի յետեւը: Մաստր Պօլը կ'ըսէ.

— Էդ մարդը աւետարանից չի՞ հասկնար. գլուխ մը աւե-տարան կարդամ վրան:

Քիւրտը կ'ըսէ.

— Աւ հիտը բէժի, մտկուր է մը պապէ, դաբիքիմ. (Էդ ինչ կ'ըսէ, էտոր պապի գլուխը...):

Մուսա բէկը կ'առնէ Մաստր Պօլի ձին ալ եւ կը հեռանայ: Մըստըր Պօլը կ'ըսէ իր ծառա-ներուն.

— Տղե՛րք, ըսէք այդ գազա-նին, որ ձիս 10 ոսկով առած եմ, թող աժան չծախէ:

Դրանց բողոքով էր, որ Մու-սա բէկին աքսորեցին:

Զխուրայ բէկերը եւ Մուսա բէկը էն ատեն ինչ Հայու հարս-նիք ըլլար, պիտի ներկայ գըտ-նուէին եւ պարած ատենին ո՛ր կին որ հաւնէին, նրանց ձեռք պիտի ձգէին, ուզածնին ալ ա-ռեւանգէին, սիրածնին ալ փախ-ցնէին:

(Շար.)

(*) ընդհանուր կռիւը չեղած մարտ ամսուն Պ. վաճանը դըր-կած էր Ախլաթ՝ Արտօնեցի ջնտօն, Ախլաթցի Յովհաննէս եւ վարդենիսցի Մուրատը, որպէս-զի վանէն եկած 7 8 հրացան փոխադրեն: Դրանք այդ զէնքե-րը, փամփուշտներով կը փոխա-դրեն Արտօնք, ուր եւ կը մնան: Դրանք կռուից առաջ այդ զէն-քերը պիտի հասցնէին Սասուն, բայց այլեւս չեկան: Երբ Մուրա-տը Սասունէն իջաւ եւ Դաշտ կ'երթար, պահանջեց այդ փամ-փուշտները, բայց ջնտօն չի տար եւ միեւնոյն ատեն կ'ըսէ Մուրատին.

— Ես չեմ ուզեր, որ դուք իմ շրջանիս մէջ աղմուկ հա-նէք. հեռացէք էս տեղերէն:

Նաեւ, պէտք է յիշել, որ Պ. վաճանը կը լսէ դրանց Դաշտ գալը, պաշտօնական կնիքով կնքուած նամակ մը կը գրէ թէ՝ «շուտ բերէք, բայց էլի չեն գայ»:

Առանց հրամանի մօտ 20 ոս-կի փող էին հաւաքած եւ ծախ-սած: Նաեւ ջնտօն կազմակեր-պութեան բերդանկայ հրացան-ները փոխած է ժողովրդի կեղծ հրացաններու հետ:

Երբ ես հասայ Զուխուր, Ջըն-տոյենց շրջանը, հրացաններու մի մասը եւ փամփուշտները հաւաքեցին, բայց ամբողջը չկըր-ցանք հաւաքել, որովհետեւ եր-կար չէին կրնար հոն մնալ:

Հասանք Աղթամար: Իշխանի, կոմսի եւ բոլոր ընկերներու ներկայութեամբ, դրանք դատի ենթարկուեցին: Ջնտօն եւ Յով-հաննէսը զինաթափ եղան, իսկ վարդենիսցի Մուրատը վերա-դարձաւ Գէորգի հետ: կոմսը ա-ռաջարկեց, որ այդ խնդիրը «Դրօշակ»ի մէջ յայտարարուի, բայց անցեալը ի նկատ ունե-նալով, խնդրուեցաւ, աղաչե-ցին, որ ներենք:

Ես չէզոք մնացի, որովհետեւ ես հակառակ էի անհատներու համար օրէնքէն բացառութիւն-ներ ընել: Ընկերներս ներեցին միայն զինաթափ ընելով: Ա.

(**) Անդրանիկը «հիւպատոս» եւ «դեսպան» բառերը նոյն կ-մաստով կը գործածէ: «Հ.»

ւանդ Ամերիկայի մէջ, որ վերջին տարիներու ընթացքին, դիմում կատարած է անգլիական վարկին։ Անգլիա կը փափաքի այս երկիրներու կացութիւնը կարելի եղածին չափ նուազ մտահոգիչ դարձնել եւ պիտի գործակցի իրականացնելու բոլոր այն միջոցները, որոնք կը ծառայեն այս նպատակին»։

Թէքիրտաղ ախտավայր Քիւրտերու

Երէկ գրած էինք թէ Թուրք իշխանութեան որոշումով, Արեւելեան նահանգներու քիւրտ աշիրէթներուն մէկ մասը Թրակիոյ մէջ պիտի բնակեցուի, եւ թէ 2000 հոգի Տրապիզոնէն ճամբայ հանուած են արդէն։

Նոր տեղեկութեան համաձայն, տեղափոխութեան այս որոշումը տրուած է ընդհ. քննիչ Իպրահիմ Թալի պէյի վերջերս կատարած քննութեան արդիւնքով։ Ճամբայ հանուած աշիրէթներէն 350 հոգինոց խումբ մը ստերս Պոլիս պիտի տարուի, անկէ Թէքիրտաղ ղրկուելու համար։ Փոխադրութեան համար Սէյրը Սէֆայինի մէկ շոգենաւը յատկացուած է։

Ռուսիա եւ Չինաճափոն պատերազմը

Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարի օգնականը, Քարախան, այցելութիւնն ընդունեց Մոսկուայի ճափոնական դեսպանին, որուն հետ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մանչուրիոյ վերջին դէպքերուն մասին։

Միւս կողմէ, ըստ անգլիական «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի տեղեկութեանց, իբր թէ խորհրդային ուժերը շարժման մէջ դրուած են, որպէսզի Մանչուրիոյ մէջ ճափոնական ազդեցութիւնը չտարածուի։

Չինաճափոնական պատերազմը

Մուքտէնէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, չինական զօրքը ուժեղ յարձակում մը գործեց Մուքտէնի հիւսիսային արուարձանին վրայ, որ շաբաթ օրուընէ ի վեր գրաւուած էր ճափոնական զօրախումբերուն կողմէ։

Ճափոնական զօրքը գրաւեց Քիրին քաղաքը։ Ժընեւի մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակները այնքան մեծ կարեւորութիւն չեն տար չինեւճափոնական պատերազմին, աւելի զբաղած ըլլալով Լոնտոնի դէպքերով։

Այսուհանդերձ, Չինաստանի ներկայացուցիչը զեկուցագիր մը ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան։ Չինական ծանուցագիրը կը մանրամասնէ վերջին դէպքերը, եւ կը պահանջէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը միջոցներ ձեռք առնէ, նախկին սահմանագիծը վերահաստատելու եւ գնահատելու նիւթական վնասները, հատուցում պարտադրելով Ճափոնի։

Ամերիկայի հրաւէրը Ֆրանսայի վարչապետին

Ֆրանսայի վարչապետը այցելութիւնն ընդունեց Փարիզի ամերիկեան դեսպանին, որ իրեն հաղորդեց Մ. Նահանգներու Նախագահին հրաւէրը՝ այցելելու Ուաշինկթոն։

Ֆրանսայի վարչապետը վերջնական պատասխան մը չէ տուած տակաւին։ Սակայն «Նիւ-Եորք Հէրըլտ»ի տուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսայի վարչապետը Ամերիկա պիտի մեկնի հոկտեմբերի սկիզբները, եւ, իբր թարգման իրեն պիտի ընկերակցի իր աղջիկը։

Պուլկար քոմիթէճիները կը գործեն

Ռումանիայէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Տօպրուճայի մէջ, պուլկար քօմիթէճիներու գործունէութիւնը կը սաստկանայ։ Ստոյգ աղբիւրէ իմացուած է որ 20 օգոստոսէն ի վեր, երկու զինեալ խումբեր մտած են Տօպրուճայի սահմաններէն ներս։ Իւրաքանչիւր խումբ կը բաղկանայ 10-12 անձերէ։ Այս խումբերէն մէկը մեկնած է Քէմանլարէն, գործելու համար Տուրօթորի շրջանին մէջ։ Միւս խումբը մեկնած է Վառնայէն։

«Տօպրուճա» անուն կազմակերպութիւնը, որ զինած է այս խումբը, անոնց պատուիրած է սպաննել բազմաթիւ Ռումանացիներ, որոնք վնասակար կը նկատուին իր շահերուն տեսակէտէն։ Խումբը, մէկ քանի օր ի զուր հետապնդելէ վերջ նշանակուած անձերը, կանգ առած է Առնավուտ Գիւյուսը բնուած վայրը։ Ճամբուն վրայ կեցուցած է բազմաթիւ սայլակներ եւ սպաննած են սայլապան մը։

8, RUE CHATEAUDUNի

MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին փըթիթ Սուրսի ներքնայարկը (մէթրօ Օտէոն):

Օրակարգ՝ ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ։

Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ընկ. Նիկողոսեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին նախկին Դրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin. Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

Հ.Յ.Դ. ՔԼԻՇԻԻ Ազատամարտ խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մ. Քէշիշեանի, ընկ. ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քոմէլ, Պ. Տ.— 50 ֆր.:
Լա Սիօթա, գործ.— 85,
Մարսէյլ, գործ.— 981.60, կարգադրեցինք:
Լա Թամատիէռ, Ն.Մ.— 35:
Պլիտա, Ք. Թ.— 350
Մարսէյլ, Ա. Ս.— 70,
Լիոն, Ա. Կ.— 142,
Լիոն, Ս. Ս.— 140.

ՍԻՓԱՆ երգչախումբը «Անուշ»ի ներկայացման համար փորձեր կը կատարէ ամէն Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 8.30ին Mutualitéի սրահին մէջ։

Maison A. A. MARKARIAN et Cie.

Կեդրոնատեղի Avenue d'Annonay, Bron (Rhône)

Միջագետքի մասնաճիւղի հասցէ՝ A. A. MARKARIAN et Cie

London Hotel, New Street, Bagdad

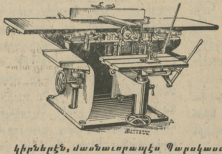

Մասնագէտ՝ատաղձագործական մեքենաներու, moteur électriqueներու եւ moteur essenceներու։ Կը հայթայթենք եւ կը զետեղենք արդիական մեքենաներ դիւրամատչելի պայմաններով։ Ապսպրանքներ կ'ընդունինք բոլոր երկիրներէն, մասնաւորապէս Պարսկաստանէն եւ Միջագետքէն։ Պահանջեցէք մեր քաթալոկները որ կը ղրկուին ձրի։

Հայերու համար կարեւոր

ՎԱՐՁՈՒ է արհեստանոց մը թրիքոյի երեք մեքենաներով (10 պօպինիէր), մօթէօրով ելեկտրականութիւն, ջուր, կազ։ Կ'ուզեմ ընկեր մը որ գիտնայ ֆրանսերէն եւ 3—4000 ֆր. ... Մանրամասնութիւններու համար դիմել A. Arslan 1 Rue Traversière, Alfortville (Seine).

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ

վերաբացած է իր գրասենեակը Փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ԼԵՌՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԱՐԵԳՐՔԻ Բ. ՏԱՐԻՆ 1932

Լոյս պիտի տեսնէ հոկտեմբերի սկիզբը՝ հետաքրքիր բովանդակութեամբ եւ բազմաթիւ նկարներով։

Գին՝ 30 ֆրանք, 1.50 տոլար։

Դիմեցէք այժմէն M. et M. BARSAMIAN, 94 Rue Lafayette, Paris (10).

Նկատի պիտի առնուին ապսպրանքներն այն գործակալներուն, որոնք իրենց առկախ հաշիւները մաքրած պիտի ըլլան մինչեւ հոկտեմբերի վերջը, առանց բացառութեան։

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐԸ

Ա. Գիրք.— Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան նախնական մշակումը առաջին եւ երկրորդ տարիներուն համար:

Բ. Գիրք.— Շարադրութեան եւ քերականութեան հիմնական ըմբռնումները դպրոցական երրորդ եւ չորրորդ տարիներուն համար։

Առաջին գրքի գինն է եօթը ֆրանք, երկրորդ գրքինը՝ ինը ֆրանք, Դպրոցներուն հարիւրին 20 զեղչ, ծախքը ղրկողին վրայ: Ամէն պատուէր կանխավճար, դպրոցները կրնան պահանջել մէյ մէկ օրինակ, իբրեւ նմուշ:

Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով.

Madame D, Segbossian, Ave. Ed. Branly 11. Chaville (S.etO.) France.

1932Ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Պատրաստութեան մէջ է 1932ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ, որ պիտի ունենայ անցեալ տարուան գիրքին կրկին ծաւալը։ Տուէք ձեր անունն ու հասցէն։ Հրատարակութիւնը ձրի է։ Սկսած ենք ընդունիլ ծանուցումներ Փարիզէն եւ գաւառներէն։ Պահանջել մեզմէ ծանուցումներու նոր սակագինը։ Լիոնի մեր ներկայացուցիչն է Պ. Սահաթճեան, 11 Rue Claude Boyer, Lyon.

Գրել հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 5 rue Champlain, Paris

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշել Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Կ'ուզուին դերձակի աշկերտուհի մը եւ արհեստը սորվիլ փափաքող աշկերտ մը։ Դիմել՝ Պ. Փափազեանի, 10 Rue des Lambards, Բ. յարկ, մէթրօ Hôtel de Ville.

Փարիզի ամէնէն գեղեցիկ գլխարկները Sorbier մօտ, 11 rue Lafayette եւ 11 Place de la Madeleine. Գիները անմրցելի։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ ... եւ նոր մէթոտ, դարմ. ... նանց մորթի, արեան, վեներ. ... եւ փորխի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, ...

EMPIRE Սիւզիք-Հոլ՝ 37 Av. W...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

3.— ՍԷՐ ԵՒ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

— Սիրանո՛ւշ, իմ սիրելի՛ Սիրանուշ, պատրաստ եմ կատարելու ինչ որ դուն հրամայես ինծի, ծեւնիլ քու սիրոյդ՝ կը նշանակէ ապրիլ առյաւէտ։

— Հիմա ձգէ սիրոյ հեքեաթը եւ պահէ՛ զգացումներդ։ Ինծի համար չէ, այլ հարստահարեալ հայ ժողովուրդին համար, որ պարտաւոր ես զոհողութիւն ընել։ Այս դարուն ապրիլ բարբարոս Թուրքերու լուծին տակ՝ իրական տանջանք է գիտակից մարդու մը համար։ Տե՛ս, Պոլսոյ մէջ մեր ժողովուրդը արիւն թափեց եւ վարձատրուեցաւ, բոլոր եւրոպական պետութիւնները ճանչցան մեր իրաւունքը։ Բայց հայ ժողովուրդը միայն Պոլսո՞յ մէջ է, որ կ'ապրի։ Երբ մենք ալ ցոյց տանք մեր գոյութիւնը, անշուշտ քաղաքակիրթ աշխարհը աւելի կանուխ պիտի ճանչնայ մեր իրաւունքները եւ պիտի իրագործէ։

— Սիրանո՛ւշ, ինչ որ կ'ուզես՝ ըրէ՛, հրամայէ՛։

— Սկսինք շարժիլ։ Ի՞նչ կը սպասենք։ Մենք պիտի յաջողինք, այսօր։ Երբ յաջողինք, հարկաւ դուն ալ լաւ դիրքի մը կը տիրանաս։

— Երբ դուն ինծի ըլլաս, ես այլեւս ուրիշ բան չեմ ուզեր։ Վաղն իսկ կը բարձրացնեմ ապստամբութեան դրօշը...

—... Ցանկապատին ետեւէն ոտնաձայն մը լսեցի, չըլլայ թէ լրտես մը մտիկ ընէ մեզի։

Ոտքի ելան երկուքն ալ։ Սկսան հետազօտել իրենց շուրջը։ Եւ սակայն չտեսան Հովիւ Մէհմէտը, որ ծածկուեր էր ցանկապատին ետեւ, յասմիկներու խիտ թաւուտքին մէջ։

Հովիւ Մէհմէտ 16 տարեկան ուշիմ պատանի մըն էր։ Տարիք մը, երբ արիւնը կը սկսի խայտալ։ Երբ կը տեսնէ, որ գեղանի աղջիկ մը երիտասարդի մը հետ կ'ողջագուրուի ծառերու տակ, կը ցանկայ գիտել որոշ՝ փանքի այդ մանրամասնութիւնները, ուստի ցանկապատին ետեւ կը պահուըտի եւ կը լրտեսէ սիրահարները։ Եւ ահա կ'իմանայ, որ սիրոյ խնդիր չէ, այլ իր ազգին դէմ դաւադրութեան, քաղաքական թակարդի պատմութիւն մը։ Արդէն կը ճանչնար «սիւլիւքճի» Ժիրայրն ալ։

Միտքը պահեց ինչ որ խօսեցան անոնք։ Ու երբ Ժիրայր եւ Սիրանոյշ ելան զննելու իրենց շուրջը, Հովիւ Մէհմէտ մխրճուեցաւ յասմիկներուն մէջ։ Ցետոյ, երբ երկու նշանածները վերստին նստան քով քովի, Մէհմէտ կամացուկ մը սահեցաւ ու հեռացաւ։ Վազելով գնաց կառավարութեան շէնքը մտաւ, լամծն ու տեսածը պատմեց ոստիկանապետին։ Այդ պահուն ոստիկանապետը զբաղած էր կարդալու յայտարարութիւն մը, որ փակցուած էր պատերուն վրայ, ամէն փողոցի մէջ։ Հայերը այդ յայտարարութիւնը ցրուած էին գրեթէ Հալէպի եւ Ատանայի նահանգներուն բոլոր հայաբնակ անկիւնները։

4.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Կիլիկիոյ հայ ժողովուրդ, Հայերը բնաջնջման սպառնալիքին տակ կը գտնուին։ Այսօր հայ ժողովուրդը կը լողայ իր տաք արեան մէջ եւ կ'այրի դժոխային կրակով։ Բարբարոս կառավարութեան, բարենի Թուրքերուն միակ նպատակն է ջնջել բոլոր Հայերը։ Կ'ապրինք ահաւոր վայրկեաններ։ Առեն է ինքնապաշտպանութեան դիմելու։ Հայութեան ամբողջ հաւատքը ձեր վրայ է դրուած։ Հայոց փրկութիւնը ձեզմէ կը ... Հայութեան միակ ուժը դուք կը կազմէք։ Հայութեան ապագան ձեր ... բուն մէջ է։ Ազատեցէք ձեզ գերութենէն եւ աղնիւ ծառայութեամբ ... ցէք յեղափոխութեան ճամբուն մէջէն։

Կիլիկեցի Հայե՛ր,

Հնչակեան կուսակցութիւնը ձեր հետ է։ Այն պայքարը, զոր ... րեց յանուն ձեր պատւոյն, վստահութիւն կը ներշնչէ մեզի թէ պիտի ... նինք յաղթանակին, եւ այդ հաւատքը դարձեալ կուխ կը թելադրէ ... պէտք է գրաւենք այս հողամասը՝ տիրանալու համար ազատութեան եւ ... կախութեան, կամ պէտք է փառքով իյնանք պատերազմի ճակատին ...

Եղբայրնե՛ր, ոտքի՛, ոտքի՛ կանգնինք։ Ձեռք ձեռքի տանք եւ ... ողջագուրենք իրար։ Եւ յետոյ յանուն մեր ազատութեան եւ բարօրութեան ... պարզենք յեղափոխութեան դրօշը։ Յեղափոխութեան ազդակն ... միաբերան եւ յարձակինք բարբարոս թշնամիին վրայ։

Զմոռնա՛նք, եղբայրնե՛ր, ինչ ալ պատահի, որովհետեւ հայ ժողովուրդը ... ղը բնաջնջել ուխտած է թշնամին։

Կիլիկեցինե՛ր,

Ոտքի՛, ոտքի՛ ելէք։ Աչքեր չուարիր է թշնամին, որ միայն ... մեր արիւնը կը խմէր։ Թշնամին ինք կը խեղդուի ահա Հայու ... զոր թափեց սուրով եւ թնդանօթով։ Բոլոր պետութիւնները ... են ոչ միայն մեր, այլ նաեւ Եւրոպացիներուն աչքին։ Պէտք է ... այդ բորենիներուն պատիժը։ Ահա ձայն կուտայ արիւնը մեր ... ներով եղբայրներուն ու քոյրերուն, որոնք նահատակ ինկան Սասունի ... ներուն եւ սուրբ Հայաստանի մէջ։

(Շար.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.	

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.236

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931

24 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1681

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ն Ո՞ Ր   Ա Ր Թ Ն Ց Ա Ն

Ներգաղթի «հոյակապ» ծրագրի մասին խմբագրուած նոյնքան հոյակա՛պ զեկոյցներէն յետոյ, զորս հրատարակած ենք օրը օրին, Բարեգործականի Գրասենեակը խուճապի մը մատնուած է այսօր։

Կարդացէք իր սեպտ. 22 թուակիր զեկոյցը և դատեցէք։

Զեկոյցը ունի յառաջաբան մը, որուն համաձայն, «հազարաւոր գաղթականներ, գլխաւորաբար Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ եւ մասամբ ալ Սուրիոյ մէջ սկսած են արձանագրուիլ, առանց սպասելու որոշ հրահանգներու»։

Յետոյ, «ցաւալի է որ ոմանք նոյն իսկ կ՚աճապարեն ծախել իրենց խրճիթները, խանութն ու գոյքը, կամ կը խուժեն նաւահանգիստները»։

Ծանր նստէք ձեր տեղը, կ՚ըսէ Բարեգործականի Նոր զեկոյցը։ Երեւանէն մարդ պիտի գայ, եւ իր,Հօկին ուՀայր. Միութեանց պատրաստած արձանագրութեանց վրայ վերջնական ընտրութիւն պիտի կատարէ։ Ներգաղթի կազմակերպութեան կեդրոնը պիտի ըլլայ Աթէնք։ Նոր Յունաստանի համար՝ Սելանիկ, իսկ Պուլկարիոյ համար՝ Ֆիլիպէ։

Յետոյ, իմացէ՛ք — «Հայաստան անկելանոց չէ»։ Ծերերը եւ անկարները չեն կրնար երթալ։

Ու վերջապէս, «Հայաստան տեղ չունի «չէրչի»ներու համար, որով խանութպաններուն կը թելադրենք չաճապարել, Հայաստանը նկատելով շահաստան մը»։

Քիչ անդին կը կարդաք զեկոյցին ամբողջութիւնը եւ կ՚ընտրէք ձեր ճամբան։

×

Պիտի հարցնէք — Նո՞ր արթնցաւ Բարեգործականը, երբ դեռ քանի մը շաբաթ առաջ, Սեպտ. 4ին, բառ չէր գտներ փառաբանելու համար Հայաստանի կառավարութեան «հայրենաշէն» ծրագիրը։

Առաջին օրերուն, բառ չմնաց որ չնետէին մեր երեսին, երբ դիտել կուտայինք.

— Ներգաղթը, երեւանի համար, կը նշանակէ ծորտեր հաւաքել, գերիներ արձանագրել, գլուխ հանելու համար հնգամեայ ծրագիրը։

«... Ոչ թէ ներգաղթ է որ կը կատարուի, այլ վարձու աշխատաւորներ կը փնտռուին մենաշնորհեալ հայրենիքին համար» *(Յառաջ,* 28 յուլիս)։

Ուրիշ առիթով մը, պարտք սեպեցինք յիշեցնել.

— «Թող կարելի եղածին չափ շատ մարդ երթայ։ Բայց երթայ գիտակցաբար՝ Հասկնալով տրուած արտօնութեան տառական իմաստը, եւ մէկդի դնելով ո՛ր եւ է միամտութիւն։

«Գացողները պիտի երթան իբրեւ աշխատաւոր, եւ պիտի յծուին հաւաքական տնտեսութեանց, ինչպէս Հայաստանի հարիւր հազարաւոր գիւղացիները՝ Չպիտի ունենան ո՛ր եւ է քաղաքական դաւանանք, բացի անայլայլ հաւատարմութենէ։ Մտքէ չպիտի անցընեն ո՛ր եւ է ազատ առեւտուր, այնպէս ինչպէս քաղքենի երկիրներու մէջ՝ եւ չպիտի մտածեն վերադարձի մասին»։ («Յառաջ», 15 օգոստոս)։

Այս բոլորը համարուեցան թշնամութիւն։ Բառ բառի պուչին կպցուեցաւ, ապացուցանելու համար թէ իսկական ներգաղթ է որ կը կատարուի, եւ թէ Դաշնակցութիւնը կ՚ուզէ խափանել։

Կրկին կարդացէք Բարեգործականի զեկոյցը, մեռասանեբորդ ժամու ազդարարութիւնը, եւ դատեցէք։

— *Հայաստանը անկելանոց չէ... Հայաստանը տեղ չունի «չէրչի»ներու համար...*

Այս բառը, «չէրչի», իր մասնաւոր իմաստն ունի. բայց անմիջապէս կապուելով յաջորդ խօսքին հետ — «որով խանութպաններուն կը թելադրենք չաճապարել» — կը նշանակէ բոլորովին ուրիշ բան։ Անմտօրէն կը վիրաւորէ տարագիր բազմութիւն մը, որ նոյնքան իրաւունք ունի Հայաստան երթալու, բայց գիտենք որ չի կրնար երթալ։

Սեպտեմբեր 10ին, մենք հատիկ-հատիկ մատնանշեր էինք անոնք որ կրնան երթալ ու պէտք է երթան.

— «Անշուշտ, ամէնէն առաջ երթալու պիտի պատրաստուին անոնք որ անգործ են, մատնուած՝ բացարձակ անելի։ կամ ո՛ր եւ է արհեստ, մասնագիտութիւն ունին եւ կ՚ուզեն աջակցիլ հայրենիքի վերաշինութեան՝ յետոյ, երթալու պատրաստ պէտք է ըլլան երիտասարդներն ու ամուրիները, որբերն ու հողագործները։

Մէկ խօսքով, անոնք որ հաստատուն կեանք չունին, կամ չունին անքակտելի կապեր»։

Բարեգործականը նոյն ազդարարութիւնը կ՚ուղղէ այսօր, իր արբանեակներուն հետ նոյնքան անտեղի յոյսեր արծարծելէ եւ շփոթութիւն ստեղծելէ յետոյ։

Եւ ի՜նչ գռեհիկ բացատրութիւններով։ Երեւա՞ն է որ կը խօսի Հ. Բ. Ը. Միութեան խողովակով, թէ փաշաներու եւ պէյերու շուքին տակ շփացած, պնդացած գլուխը։

Ի՞նչ ողբերգութիւն է այս, որ կը կատարուի կայաններու թշուառութենէն դառնացած, մարդկութենէ ելած բազմութիւններու գլխուն։

Ո՞ւր կանգ պիտի առնէ աժան ազգասիրութեան այս մրցահանդէսը, երբ օտար պետութիւններու ալ դիմում կատարուած եւ շոգենաւ ապահովուած է։

Ո՞վ պիտի ստանձնէ պատասխանատուութիւնը, բեռ կապած, տուն-խանութ ծախած տարագիրներու նոր յուսախաբութեանց առջեւ։ Շ.

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵՆԷՆ ՑԵՏՈՅ, ԽՈՀԵՄՈՒԹԵԱՆ ԽՐԱՏՆԵՐ

Բարեգործականը Սեպտ. 22 թուակիր զեկոյցով մը կը հաղորդէ.—

Ինչպէս ծանուցինք, առաջին կարաւանը պիտի բաղկանայ 6000 գաղթականէ, որուն 4500ը Յունաստանէն (1500ը Աթէնքի եւ 3000ը Սելանիկի շրջանակէն), 1000ը Պուլկարիայէն եւ 500 եւս Սուրիայէն եւ այլ վայրերէն պիտի զատուին։

Նախապատուութիւնը պիտի տրուի անգործ երիտասարդ աշխատաւորներու եւ չքաւոր ընտանիքներու, որ գործազրկութեան հետեւանքով թշուառութեան մատնուած են, եւ մասնաւորապէս հողագործներու եւ բանուորներու, որ հողի, շէնքի եւ մեքենայի աշխատութեանց մասնագիտութիւնները ունին՝ Անհրաժեշտ է այս կէտը լրիւ ըմբռնել, որովհետեւ Հայաստան անկելանոց մը չէ, ուր առ այժմ կարելի ըլլար փոխադրել նաեւ ծերերը եւ հիւանդները, բացի այն պարագայէն որ աշխատաւոր ձեռքերէ բաղկացած ընտանիքի մը մաս կը կազմեն։

Իսկ երկրորդ գիծի վրայ պիտի դրուին, եւ հարկադրաբար ապագայ փոխադրումներու յետաձգուին, այն գաղթականները որ արդէն գործ կամ խնայողութիւն ունին, հետեւաբար եւ ներկայիս չեն ներկայացներ բացառիկ ստիպողականութիւն՝ դիտել կուտանք ուրեմն թէ բացարձակ անխոհեմութիւն է ամէն բան ծախել եւ շոգենաւին սպասել. արդէն պէտք է գիտնալ որ Հայաստան տեղ չունի «չէրչի»ներու, որով խանութպաններուն կը թելադրենք չաճապարել, Հայաստանը նկատելով շահաստան մը՝

Անոնք որ կը փափաքին իրենց հետը անհրաժեշտ գոյքեր առնել, լաւագոյն է որ դրամէ եւ ամէն բանէ աւելի փոխադրեն իրենց արհեստին կամ մասնագիտութեան վերաբերեալ գործիքներ եւ նախանիւթ, որոնցմէ կրնան առաւելապէս օգտուիլ հայրենիքին մէջ։

Գալով Սուրիոյ գաղթականներուն, առաջնութիւնը պիտի տրուի Հալուսցի գաղթականներուն, որոնց մեկնումը 1927ին կարելի չէր եղած, ինչպէս նաեւ գործաւոր որբերուն՝ որոնց մէկ մասը Պաղեստինէն եւ Եգիպտոսէն. ասոնց համախմբման վայրը պիտի ըլլայ Պէյրութ, առանձին շոգենաւեր պիտի մեկնին սոյն նաւահանգիստէն, ինչպէս Սելանիկէն եւ Վառնայէն։

Ժամանակին, հաւանօրէն մի քանի շաբաթ վերջ, պիտի ծանուցուին շոգենաւերու մեկնումի յաջորդական թուականները եւ նախընտրուած գաղթականներու եւս պէտք հաղորդուի իւրաքանչիւր համախմբումի վայրն ու ճիշդ թուականը։ Թող ամէն ոք ուրեմն իր գտնուած տեղը սպասէ ազդանշանի՝

Հայ դրամանենգներ Երուսաղէմի մէջ

Երուսաղէմի ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց դրամանենգներու բնակարաններու մէջ։ Ձերբակալեց 4 Հայեր և գրաւեց պաղեստինեան կեղծ թղթադրամներու պատրաստութեան յատուկ գործիքներ։

ՌՈՒՍ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ԿԸ ՓԱԽԻՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Վարշաւիայէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, լեհական թերթերը կը գրեն թէ աւելի քան 5000 ռուս գիւղացի ընտանիքներ Թուրքեստանէն փախելով անցած են պարսկական հողը։

Չինեւճապոնական պատերազմը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը նիստ գումարեց քննելու համար չինեւճապոնական վէճը։

Չինաստան կը պահանջէ նախկին գոյավիճակի վերահաստատումը եւ հատուցումներ։ Իսկ Ճափոնի ներկայացուցիչը կը պատասխանէ թշնամութեանց պատասխանատուութիւնը ձգելով Չինաստանի վրայ եւ յայտնելով թէ Ճափոն կարեւոր շահերունի Մանչուրիոյ մէջ, թէ արդէն, Չինաստան Ճափոնի առաջարկած է ուղղակի բանակցութիւններ եւ վտանգաւոր է արտաքին միջամտութիւն կատարել ժամանակէն առաջ եւ կ՚առաջարկէ յետաձգել վիճաբանութիւնները։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, լսելէ վերջ երկու կողմերու փաստերը, որոշեց կոչ ուղղել Ճափոնի եւ Չինաստանի որ զգուշանան կացութիւնը ծանրացնող արարքներէ, իրարու հետ բանակցութեան մտնեն՝ իրենց զինուորական ուժը ետ քաշելու համար, այնչափով որքան պէտք է պաշտպանելու համար իրենց հպատակները։

⁂ *Թոքիոյէն հաստատուած լուրերու համաձայն ճափոնական զօրախումբ մը կը քալէ Խարպինի վրայ։*

Իսկ Չինաստան հետզհետէ կը գրգռուի։ Նանքինի մէջ, հեղինակաւոր անձնաւորութիւններ կը յայտնեն թէ Չինաստան աւելի պիտի նախընտրէ զոհել 20 միլիոն մարդ, քան թէ վրայ տալ Մանչուրիան։

ՆՈՐ ՀԱՅ ԳԻՒՂԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Յառաջիկայ ամսու սկիզբը Պէյրութ կը սպասուի Ազգ. Դաշնակցութեան գաղթ. տեղաւորման յանձնախումբի ներկայացուցիչ Պ. Պիւրնիէ, որ կէս միլիոն ֆրանքի նոր վարկ մը ապահոված է հայ գաղթականներու տեղաւորման աշխատանքներուն համար։

Պուրճ Համատի մէջ գտնուած հողէն վրայ պիտի հաստատուի նոր գիւղ մը, ուր առաջին անգամ պիտի տեղաւորուին վրանաքաղաքի Հայերը։

Ուրիշ երեք գիւղեր ալ պիտի հաստատուին Ամըգի մէջ, փոխադրելու համար Հալէպի քէմփերուն մէջ գտնուող Հայերու մէկ մասը։

ԱՒԱԶԱԿՈՒԹԻՒՆ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Տրապիզոնէն Թուրք թերթերու հաղորդուած լուրի մը համաձայն, քանի մը զինեալ աւազակներ, Մաչքայէն Էրզրում գացող թղթատարը եւ ճամբորդի քամիոնները կողոպտելու ձեռնարկ ըրած են։ Քամիոններէն մէկուն շարժավարը զէնք արձակած է, որմէ աւազակները վախցած ու փախած են, շարշավարն ու կին մը վիրաւորելէ վերջ, 1000 ոսկի ալ միասին տանելով։

Աւազակները թղթատարին չեն դպած։ Խիստ հետապնդում կը կատարուի։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ

Վերջին յուզումներն ու տարապայման յոգնութիւնները խանգարած ըլլալով Անգլիոյ վարչապետին Մաքտոնըլտի առողջութիւնը, բժիշկները պատուիրած են քանի մը օր հանգստանալ։ Մաքտոնըլտ գիւղ մեկնած ըլլալով, իր բացակայութեան, փոխ-վարչապետութիւնը պիտի վարէ Պոլտուին։

ՕՏԱՐ ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԳՆՈՒՄԸ

Մաքտոնըլտի գիւղ մեկնումէն առաջ, հրատարակուեցաւ եւ գործադրութեան դրուեցաւ հրովարտակ մը, անգլիական դրամի պաշտպանութեան վերաբերեալ։ Համաձայն այս հրովարտակին տրամադրութեանց, անգլիական հպատակները եւ Անգլիա բնակող օտարականները, ցնոր տնօրինութիւն, չեն կրնար օտար դրամ գնել, ոչ ալ երկրէն դուրս դրամ փոխադրել, դրամ գնելու համար, ըլլայ ուղղակի թէ անուղղակի կերպով։

Երեք բացառիկ պարագաներ նախատեսուած են։

1.— Առեւտրական ընթացիկ պէտքեր։

2։— 1931 սեպտ. 21էն առաջ կնքուած պայմանագրութիւններ։

3.— Անհատական պահանջներ, բանաւոր սահմաններու մէջ կամ ճամբորդութեան ծախքեր։

Միւս կողմէ, կառավարութիւնը որոշած է նաեւ խստօրէն պատժել ամէն փորձ որ կը կատարուի ուտեստեղէնի գինները բարձրացնելու՝ անարդար կերպով։ Այս մասին, օրինագիծ մը պիտի մշակուի եւ ներկայացուի Խորհրդարանին՝ վաւերացման համար։

ԼՈՆՏՈՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ՍԹԵՐԼԻՆԸ 100 ՖՐԱՆՔ

Լոնտոնի Սակարանը բացուեցաւ երէկ։ Ելմտական ու սեղանաւորական շրջանակները աւելի վստահութիւն կը յայտնեն։ Սակարանի Վարիչ Մարմնին որոշումով, գործառնութիւնները չպիտի ենթարկուին որ եւ է սահմանափակման կամ սեղմումի։

Սակարանական շրջանակները մեծ գործունէութիւն մը կը յուսան Սակարանի վերաբացումով։ Մանաւանդ կը սպասեն որ արագօրէն բարձրանան մետաղագործական եւ ածխագործական արժեթուղթերը, այն նկատումով որ, անգլիական ոսկիի անկման հետեւանքով, եւրոպական եւ ամերիկեան ճարտարագործները բաւական դժուարութիւն պիտի կրեն՝ մրցելու համար Անգլիոյ ճարտարարուեստին դէմ։

Հաւանական կը նկատուի որ Սթերլինը կայունանայ 100 ֆրանքի արժէքով։

ԱՊՐՈՒՍՏԻ ԳԻՆԵՐԸ

Ուտելիքի մեծաքանակ վաճառականներուն մօտ կատարուած քննութիւն մը երեւան կը հանէ թէ Անգլիոյ մէջ ուտելիքի բաւական մեծ մթերք կայ եւ թէ ներկայիս, հաւանական չէ որ բարձրանան հացի, ճարպի, շաքարի, թէյի, այս գինները։ Օգոստոսի վերջերը, թէյի մթերքը կը գնահատուէր 100 միլիոն քիլօ, ինչ որ բաւական կը նկատուի 9 ամսուան համար։ Սակայն, անխուսափելի է որ քանի մթերքները սպառին, գինները պիտի բարձրանան դրամի անկման համեմատութեամբ։

Երկաթուղիի մեծ ընկերութիւնները որոշեցին արդէն հարիւրին 20 յաւելում մը ընել տոմսակներուն վրայ՝ արտասահմանի ճամբորդութեան համար։ Այս բարձրացումը կը բացատրուի դրամի տարբերութեամբ։ Այսպէս է որ Պուլոնյի կամ Քալէի ճամբով, Անգլիայէն Փարիզ երթեւեկի գինները պիտի ըլլան՝ Ա. կարգ, 7,3, Բ. կարգ 5,3,5, Գ. կարգ, 3,12, փոխանակ 6,13,8ի— 4,24ի եւ 3,7,3ի։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հակառակ վերջին դէպքերուն, պահպանողականները կը շարունակեն պահանջել որ ընտրութիւնները կատարուին մօտ ատենէն եւ ճնշում կը բանեցնեն իրենց պետին Պոլտուինի վրայ։ Ազատականները դիտել կուտան թէ այսքան ճգնաժամային պահու մը մէջ՝ ընդհ. ընտրութիւններ կատարել՝ կը նշանակէ երկիրը մղել անդունդն ի վար՝ որուն եզրը կանգ առած է մեծ դժուարութեամբ։ Այսու հանդերձ, կը շարունակեն իրենց ընտրական պատրաստութիւնները, ինչպէս աշխատաւորականները։

ՓԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

Երկուշաբթի օր, Փարիզի Սակարանին մէջ, բաղդատաբար հանդարտութիւն կը տիրէր, որովհետեւ ժողովուրդը տակաւին, Անգլիոյ վերջին դէպքերուն կը նայէր քաղաքական տեսակէտով։ Բայց երբ յայտնուեցաւ անոր տնտեսական եւ ելմտական անդրադարձումները, յուզումը ծայր տուաւ։ Երեքշաբթի օր Սակարանի յաճախորդներու անօրինակ բազմութիւն մը խռնուած էր։ Սակարանը լաւ գործեց սակայն։ Այդ օր Ֆրանսական Դրամատունը շահեցաւ 350 ֆրանք, Ֆոնսիէն 145, Ելեկտրական Ընդհ. Ընկերութիւնը 105, Լիոնէն 100ի մօտ։ Բարձրացում կրեցին նաեւ միջազգային արժեթուղթերը։ Այդպէս՝ Սուէզը ունեցաւ 750ի ոստում մը՝ իրեն հետ քաշելով ուրիշ արժեթուղթեր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ
ԵՒ
ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Պարագաները այնպէս բերին որ, երկար ժամանակ մը չկարենամ գրել «Յառաջ»ին։ Այդ շրջանին, մեր գաղութին մէջ կարեւոր դէպքեր պատահեցան, որոնց մասին կ'արժէ ամփոփ կերպով խօսիլ։

Նախ Եգիպտոսի Հայոց առաջնորդ Թորգոմ արքեպ. Գուշակեան Երուսաղէմի պատրիարք ընտրուեցաւ։ Այս ընտրութիւնը տարբեր պայմաններու տակ դուցէ մեծ ոգեւորութիւն պատճառէր. բայց մնաց բոլորովին աննշան իրողութիւն մը։

Թորգոմ արքեպ.ի մեկնումը ոչ մէկ կերպով ցաւ կը պատճառէ այս գաղութին. որովհետեւ ան իր 18 տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին չկրցաւ անաչառ եւ անկողմնակալ հովիւ մը դառնալ։ Ընդհակառակն, շնորհիւ իր ոխակալ եւ խտրական ոգիին, միշտ պառակտուած վիճակ մը ստեղծեց ու աւեր ու աւերակ դարձուց իր շրջապատը։ Ապացոյց՝ զոյգ Առաջնորդարաններու հսկայ պարտքերը եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ ստեղծուած խայտառակ համայնապատկերը։ Ան թէեւ պատմական կարեւոր շրջանի մը մէջ Եգիպտահայոց առաջնորդի պաշտօնին վրայ գտնուեցաւ, բայց չկրցաւ կամ չուզեց օգտուիլ ներկայացող առիթներէն ու Եգիպտահայոց համար ներքին օրինագիծ մը պատրաստել ու կառավարութեան վաւերացնել տալ։ Մինչդեռ մեր հայ կաթուղիկէ քոյր համայնքը, շնորհիւ իր վարիչներու հեռատեսութեան, ժամանակին պատրաստած ու կառավարութեան վաւերացնել տուած էր իր կազմական կանոնագիրը։ Հիմա որ Պատրիարք ընտրուած է եւ իր նոր պաշտօնատեղին կը մեկնի, Եգիպտահայը նոր մտահոգութեան մը հանդէպ պիտի գտնէ ինքզինքը։ Ի՛նչ օրէնքով պիտի ընտրէ իր նոր առաջնորդը։

* * *

Եգիպտահայ գաղութի առեւտրական դասակարգը մտատանջող հարցերէն մէկն ալ Տէօյչ Օրիէնթ Պանքի անակնկալ փակումն էր։

Այս դրամատան փակումը կամ սնանկութիւնը անշուշտ ոչ մէկ կերպով պիտի հետաքրքրէր մեզ, եթէ բազմաթիւ Հայեր չվնասուէին անկէ։ Տէօյչ Պանքի Գահիրէի մասնաճիւղի տնօրէնը Հայ մըն է, այդ պատճառաւ թէ Գահիրէի եւ թէ՛ Աղեքսանդրիոյ մէջ շատ մը հայ պաշտօնեաներ ունէր ան։ Անկէ զատ, բազմաթիւ Հայեր առեւտրական գործերով կապուած էին անոր հետ, այնպէս որ այդ դրամատան սնանկութիւնը կամ փակումը բոլորին ալ պիտի վնասէր եւ դուցէ շատերուն կործանման պատճառ պիտի դառնար։ Բարեբախտաբար, սակայն, փակումը երկար չտեւեց եւ այսօր նոյն դրամատունը «Տրէզտնէր» անունին տակ բացուած է արդէն եւ ստանձնած է իր նախորդին բոլոր գործառնութիւնները։

* * *

Համաշխարհային տնտեսական տագնապը կը գալարէ նաեւ Եգիպտոսի ժողովուրդը։ Հին հին դարերը կը վերապրինք կարծես, եօթը առատ եւ բարգաւաճ տարիներուն յաջորդած են սովի ու անգործութեան եօթը տարիները։

Կառավարութիւնը՝ ժողովուրդին վիճակը բարելաւելու համար, իր կարելին կ'ընէ եւ օրը օրին միջոցներ ձեռք կ'առնէ։

Եգիպտոսի գլխաւոր բերքը բամպակն է, ու այս երկրին ճակատագիրը մեծ մասամբ կապուած է բամպակի գնին, որուն թաւալգլոր անկումը իր ահաւոր ազդեցութիւնն ունեցաւ Եգիպտացի երկրագործ ժողովուրդին վրայ։ Կառավարութիւնը երկրագործին օժանդակելու նպատակով՝ մեծ քանակութեամբ բամպակ գնեց։ Յետոյ, դեռ վերջերս շատ կարեւոր կարգադրութիւններ ըրաւ։ Հիմնուեցաւ երկրագործական նոր դրամատուն մը, երկրագործներու վարկեր բանալու համար։ Երկու միլիոն ոսկի տրամադրուեցաւ դրամատան՝ փոխատուութիւններ ընելու համար երկրագործին։ Ուրիշ երկու միլիոն ոսկի ալ տրամադրուեցաւ՝ հողատէրերուն կալուածները գրաւումէ զերծ պահելու եւ այդ առթիւ կանխավճարներ ընելու համար։

Այս կարգադրութիւններէն դուրս, կառավարութիւնը, կամ աւելի ճիշդ, եգիպտական խորհրդարանը տնտեսական յանձնախումբ մը կազմած էր, սղութեան դէմ պայքարելու, եւ պիւտճէին մէջ խնայողութիւններ մտցնելու համար։ Բացի այս յանձնախումբէն, ուրիշ յանձնախումբ մըն ալ կազմուած էր՝ սննդեղէններու գինները կրճատելու եւ այլ կարգադրութիւններ ընելու նպատակով։

Բնակարաններու եւ վաճառատուններու վարձքը ամէնէն աւելի կը ճնշէ ժողովուրդին վրայ։ Աշխատաւոր մէկը իր շահուն կարելի է ըսել մէկ երրորդը ստիպուած է վարձքի յատկացնել։ Կառավարութիւնը այս ուղղութեամբ ոչինչ կրցաւ ընել։ Եւ ասիկա ունի իր պատճառները։ Արգելքներէն մէկը Վաֆդի դրութիւնն է։ Երկրորդ՝ կառավարութեան գլուխ գտնուողները, առանց բացառութեան, բոլորն ալ խոշոր կալուածատէրեր են, որով իրենց տալիք որոշումէն ամէնէն առաջ իրենք պիտի կրէին վնասը եւ յետոյ կառավարութիւնը։ Հակառակ բազմաթիւ դիմումներու և խնդրանքներու, թէեւ յանձնախումբը քանիցս զբաղեցաւ այս «փուշոտ» հարցով, բայց միշտ ալ անհետեւանք թողուց։ Ի վերջոյ եկաւ այն եզրակացութեան, որ ազատ կը թողուր կալուածատէրերը զեղչեր կատարելու կամ ոչ։ Անշուշտ գտնուեցան կարգ մը կալուածատէրեր, որոնք 5 կամ 10 առ հարիւր համեմատութեամբ զեղչեր կատարեցին, բայց ներկայ պահանջներուն առջեւ կաթիլ մը ջուր իսկ չէ եղածը։

Տնտեսական այս ահաւոր տագնապը անշուշտ որ իր ազդեցութիւնը պիտի ունենար նաեւ մեր ազգային Առաջնորդարաններու պիւտճէին վրայ։ Եգիպտոսի մէջ, Պոլիսէն յետոյ, ամէնէն հարուստ հողային կալուածներ ունեցող հաստատութիւնը կամ համայնքը մեր ազգ. առաջնորդարանն է (Գահիրէի), որ, ըստ Քաղաք. Ժողովի ատենապետին՝ Թեմականին մէջ ըրած յայտարարութեան, 350-400 հազար ոսկիի հասնող կալուածական հարստութիւն ունի։ Հակառակ այս հըսկայ հարստութեան, սակայն, Առաջնորդարանը այսօր, ամենանեղ կացութեան մատնուած է եւ պարտքերու տակ կքած։ Բացի արտաքին ու ներքին պարտքերէ, իր պաշտօնէութեան չորս ամսական պարտք ունի, որ երկու հազար ոսկիի մօտ գումարի մը կը հասնի։

Մեր Առաջնորդարանի վարիչները 15 տարիէ ի վեր, իրենց յոռի մատակարարութեան եւ ապօրէն կարգադրութեանց շնորհիւ, ողբալի կացութիւն մը ստեղծած են։ 15 երկար տարիներու անհաշիւ ծախսումներու, սանձարձակ ապօրինութեանց եւ բարեկամական ու խնամիական հաշիւներու բերումով, 42 հազար ոսկիի ծանր պարտք մը Ջրաղացքի քարի պէս կախուած է մեր Առաջնորդարանի վզէն։ Ու դեռ երէկ, այդ վարիչները, ընտրութիւններու առթիւ կատարուած քողազերծումներու պատասխանելով, հրապարակաւ չէին քաշուեր յայտարարելու թէ «Առաջնորդարանը ոչ մէկ պարտք ունի»։

Գահիրէի Թեմականն ու Քաղաքականը, ստեղծուած այս անըրադձալի ու ցաւալի կացութեան առջեւ, ձեռք առին խնայողութեան ու կրճատումի ճամբան։ Թէեւ չորս ամիս առաջ պիւտճէ կազմուած ու քուէարկուած էր արդէն, Քաղաք. Ժողովը, անգամ մը եւս պիւտճէի հարցը ներկայացուց Թեմականին, որ իր միջեւ խորհրդարանական յանձնախումբ մը ընտրեց — 5 հոգիէ բաղկացած — որ մանրամասնօրէն քննելէ յետոյ Առաջնորդարանի կացութիւնը, նոր պիւտճէ մը կազմեց, բայց դարձեալ թէական հիմունքներով։ Եթէ քանի մը ամիս յետոյ, նախատեսուած գումարները չիրականացուին, նոր կրճատումներ պիտի ըլլան։ Խնայողութեան կամ կրճատման այս քաղաքականութեան առաջին զոհերը դարձան ազգային պաշտօնէութիւնն ու ուսուցչութիւնը։ Դպրոցի ուսուցչութիւնը, որ վերջերս շարժումի նշաններ ցոյց տալ սկսած է, բողոքներ կատարեց, բայց գրեթէ անլսելի մնաց։ Ազգային իշխանութիւնը փոխանակ հասոյթի տարբեր միջոցներ փնտռելու եւ գտնելու, մկրատը ձեռք առաւ եւ սկսաւ անխնայ մկրատել։ Ձէնքին թոշակ ստացողներն իսկ չխնայուեցան։

Այս ողբալի վիճակը չէր ստեղծուեր անշուշտ, եթէ մեր վարիչները քիչ մը հեռատես գտնուէին։ Այս վիճակին միակ պատասխանատուները ռամկավարներն ու Եգիպտահայոց առաջնորդն են։ Դեռ անցեալ տարի, յունիսի ընտրութիւններէն քիչ յետոյ, նորընտիր երեսփոխանները վաւերացուելէն մէկ օր առաջ, առաջնորդին հաւանութեամբն ու կարգադրութեամբը Թեմականին հին կազմը, մաքսէն ապրանք փախցնելու փութկոտութեամբ, 500 եգիպտ. ոսկի քուէարկեց ի նպաստ Պերպէրեան անհատական վարժարանին, առանց նկատի առնելու որ իրաւունք չունէին համարձակօրէն այդպիսի որոշում մը տալու, քանի որ 7 նոր երեսփոխաններ ընտրուած էին, եւ ազգային սնտուկն ալ նեղ կացութեան մը մատնուած էր։ Առաջնորդարանը 500 ոսկիի նոր պարտքի մը տակ կը մտնէր, պարզապէս մէկ քանիներու եւ Թորգոմ եպ.ի քմահաճոյքին համար։

Քանի մը օր առաջ, խօսակցութիւն մը ունեցայ խորհրդարանական յանձնախումբի անդամներէն մէկուն հետ, որ դայրոյթով լեցուած ըսաւ.

— «Մեր Առաջնորդարանի երէկի վարիչները բոլոր ֆոնտերն ու պատրաստի գումարները ցամքեցուցեր են. առանց խղճահարելու եւ պատասխանատուութեան զոյգն զգացում մը իսկ ունենալու մսխեր են Եղիաեան Սանուց ի նպաստ եղած կտակին գումարը, Միքրմանեան ֆոնտը եւ ուրիշ պատրաստ գումարներ, որոնց ամբողջութիւնը տասնեակ մը հազար ոսկիներու կը հասնի»։

Ահա այն ողբալի կացութիւնը ուր մատնուած է Գահիրէի հարուստ Առաջնորդարանը, շնորհիւ իր անճարակ վարիչներուն, եւ այսօր 42 հազար ոսկիի հսկայ պարտքի մը տակ կը տքայ։

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ՄԷԿ ՄԵԹՐ ԵՐԿԱՐ ԼՈՒԲԻԱ

Արդի ճարտարարուեստը մեծ յառաջդիմութիւններ կը կատարէ պարտիզպանութեան մէջ։ Մինչեւ այժմ քիմիական աղը կը գործածուէր՝ հասունցնելու համար զանազան բանջարեղէններ։ Ներկայիս կը փորձուի օգտագործել անդրմանիշակագոյն ճառագայթները։

Ու փորձը ցոյց տուաւ, որ անդրմանիշակագոյն ճառագայթներու ազդեցութեան տակ լուբիան այնքան կ'աճի որ մէկ կճեպը մէկ մեթրի հասած էր պարտէզի մը մէջ։ Կը նշանակէ թէ, կճեպին այս մեծութեամբ, հատիկներն ալ թիւով աւելի շատ պիտի ծլին քան սովորական կճեպներու մէջ։

ՈՒՐԻՇ Ի՞ՆՉ ՀԱՐՑՈՒՄ

Դատաւորը. — *Ամբաստանեա՛լ, յանցաւոր ես թէ յանցաւոր չես։*

Ամբաստանեալը. — *Պ. Դատաւո՛ր, այդ երկուքէն զատ ի՞նչ տեսակ հարցում ունիք։*

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

6.— ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷ

Սպիտակ շէնքեր։ Երկնակամարի պէս տարածուած մեծ ու փոքր գըմբէթներ։ Մինարէներ, սրճարաններ, ուղտեր, արմաւենի, ձիթենի։ Ջուրի ձայն, մարդոց աղմուկ եւ կարմիր ֆէսի ու կապոյտ ծովի անխառն տեսարան,

Այս բոլորը, կարծես պար բռնած ըլլան՝ հրապարակի մը վրայ, որ կը կոչուի՝ Հիւսիսային Ափրիկէի Հրապարակը։

Եւ եթէ հրապարակը մեր երեւակայութեան մէջ վերածենք Միջերկրականի, ապա անոր շուրջ, քարտէսին պէս շարուած են՝ Թունուզ, Մարոք եւ Ալժերիա։

Սկսինք՝ Մարոքէն։

Մարոք ամենավերջին գրաւումն է Ֆրանսայի։ Ֆրանսա անոր գաղթայնացումը կը պարտի Մարաջախտ Լիօթէին։ Իբրեւ գաղթավայր կամ հովանաւորութիւն, քսան տարուան երիտասարդ մըն է։ Երիտասարդ՝ ինչպէս իր Սուլթանը։ Նոյն իսկ մանկաբարոյ։

Հարո՛ւստ է Մարոքը։

Մարոք եւ «մարոքեն»։ Մեծ չափերու հասած է կաշեգործութիւնը։ Ցուցահանդէսին մէջ՝ ամբողջ շուկայ մը նուիրուած է այս գործին։ Ի՛նչ գոյներ, ի՛նչ նախշեր։ Եւ... նախարարներու տիկիններէն մինչեւ Մարսէյլի հասարակ ձկնավաճառուհիները իրենց անութներուն տակ մարոքեան պայուսակներ ունին։

Ռապաթի Պապ-էլ-Ռուահը կը ներկայացնէ նոր Մարոքը, փաստելու համար հովանաւորողին ջանքերը։ Մինչդեռ Ֆէսի՝ Պապ-Մասսուր-էլ-Հալճօժը կը ներկայացնէ հին Մարոքը։ Դիտելու եւ դատելու համար։

Յետոյ կայ Մաղզէնի պալատը։ Պերճ ու մեծ։ Հոս բաւականին մեծկակ սրահի մը մէջ ցուցահանուած է տեղական արուեստը։ Կեանքը։ Բոլորին վրայ նշմարելի է զանազան եկող ու գացող հարստութիւններու թողած ազդեցութիւնը։ Էլ-Մօրավիտներ, Էլ-Մօհարներ, Սաա՛տիներ, Հաֆիտիներ, եւ վերջապէս Սպանիա եւ Սահարա։

Հին Մարոքը։ Գոցուած տուներ, որ դուրսէն աւերակոյտի կը նմանին։ Ներսէն՝ հրապուրիչ։ Աչքի զարնող գոյներ, սիւներ, պատշգամներ, հաճելի տիվաններ, պարտէզ, աւազան որ կիրքի պէս մելամաղձոտ է եւ «ապտէստ»ի պէս խոնաւ։

Մարոքցիները կը սիրեն զէնքը։ Անոր համար ալ զէնքի կռատուններ կան պատերուն վրայ, ինչպէս Ս. Գրոց համր մատենադարաններ Հայոց ազգի բնակութիւններէն ներս...։

Ժուժկալ եւ սակաւապետ են։ Հիւրասէր։ Մոլեռանդ։ Իրենց ատելութիւնը մահացու է։ ինչպէս որ ներողամտութիւնը անսահման է Հայոց ազգի որդիներուն քով...։

Հաւատաւոր են։ Ժամերով եւ օրերով կրնան երգել Մուհամմէտի փառքը՝ յուլօրէն երկարած՝ պատի մը տամուկ շուքին տակ։

— Ալլահ ու էքպէր...

Սրահի մը մէջ երկու տեսարաններ ուշադրութիւն կը գրաւեն։ Մէկը՝ Մէրէնիններու դամբանը՝ Ֆէսի մէջ։ Երկրորդը՝ Մարաքէշ եւ իր շուկաները։

Մուրացկաններ, տէրվիշներ, օձեր, գիւղացի կիներ, որ գորգ կը բանին, եւ հեռուէն՝ Քութուպիայի մինարէն։

Արդարեւ, Ֆրանսա մեծ կարեւորութիւն ընծայած է Մարոքին։

Հողամշակութեան համար գիտութեան վերջին խօսքը Ֆրանսային չափ, լսելի եղած է։

Արդիական սիստէմով ջրաբաշխութիւն, ելեկտրականութիւն, ճամբաներ եւլն.։

Ֆօսֆաթը, որ մինչեւ 1912 դեռ եւս անծանօթ էր, կը շահագործուի ամենակատարեալ մեքենաներով։

Անտառը, որ միշտ քաղէն կ'ուտէր՝ այժմ կը բազմանայ։ Մարախի եւ երաշտութեան դէմ պայքարի միջոցներ ձեռք առնուած են։

Մարոքի մէջ կ'արածուին երկու միլիոն եզ, տասը միլիոն ոչխար եւ երեք միլիոն այծ։ Մարդ գլուխ՝ չորս ընտանի կենդանի։

Մարոքի ափերը հարուստ են ձուկով։ Եւ ձկնորսութիւնը կը ցուցաբերէ իբր բնատուր հարստութիւն։

Հետաքրքրական է դաստիարակութեան հին եւ նոր սիստէմներու զուգահեռը։

Տեղ մը՝ մէտրէսէ։ Աւելի՝ հիւճրէ։ Ընթարիով լակոտներ գետնի վրայ նստած փաթթոցաւոր հօճան կը կապկեն։

Ուրիշ տեղ մը դրասեղաններու առջեւ, արդէն իսկ եւրոպականացած ձայնաբերը (T. S. F.) կ'ուսումնասիրեն։ Օթօ և օդանաւ կը սերտեն։

Մարոքի գիւղերը դեռ եւս անապատի հսլատակներ են։ Բայց հեռու չէ այն ժամանակը՝ որ Մարոքը իր ամբողջութեանը մէջ տեղի տայ խլամութեան անփառունակ քարքեռուն որ զինք անաղարտ կը պահէն 20րդ դարուն հետ։ Որովհետեւ, գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, նոր սերունդը ֆրանսականը կը սորվի եւ ֆրանսականը կը սիրէ։

Որովհետեւ, Սուլթանի որդին արաբերէնէ աւելի անգլիերէն եւ ֆրանսերէն կը խօսի։

* * *

ԹՈՒՆՈՒԶ

Դարձեալ թաղ մը՝ սպիտակ։ Սպիտակ գմբէթներ եւ մինարէ։

Ասիկա ընդօրինակութիւնն է Թունուզի մարզպանութեան պալատին, Palais de la Régence:

Դատելով իր տաղաւարէն՝ պէտք է որ գեղեցիկ ըլլայ Թունուզը։

Ամէն կողմ լազուարթ դիտատարաններ։ Ո՛չ, Լրտեսանոցներ (moucharabiehs)։ Որուն ետեւէն խոլամ կնոջ աչքերը կը փայլին։ Անխուսափելիօրէն բակ մը կայ եւ կեդրոնը՝ մարմարեայ աւազան մը և նարնջենիներ։

Իսկ եւ իսկ արաբական ոճ։ Քանդակներ՝ դուրսէն, քանդակներ՝ ներսէն։ Գլխաւոր գմբէթը ներսի կողմէն ոսկեզօծ է՝ ծիրանեգոյն փայտի վրայ։ Արեւելեան ոճովպատուոյ սրահ մը։ Ամէն կողմ՝ սօֆաներ, գորգեր, թանկագին կերպասներ, կահ կարասի եւ սէտիր։

Իւրաքանչիւր սրահ յատկացուած է ճիւղի մը։ Սրահ մը՝ պատմութեան եւ գաղթայնացման։ Սրահ մը՝ բանակին եւ անոր ականաւոր տաբաղին։ Սրահ մը՝ լուսանկարի, որուն համար Թունուզը աշխարհի մեծագոյն հանքերը կը ներկայացնէ՝ Չիլիէն յետոյ։

Յատուկ սրահ մը՝ արմտիքի, այգիի, նարինջի, արմաւի եւ ձիթապտուղի։ Եւ ասոնց նմոյշներուն՝ որոնք լուսաւորուած ապակիէ փեղկերու մէջէն ազնուականօրէն կը խնդան։ Ցուցակներ եւ թիւեր, որոնք կը գինովցնեն այցելուն։

Քառակուսի սրահի մը մէջ՝ ահա անասնաբուծութիւնը։ Հոս ալ կճղակաւորները կը գերազանցեն բնակչութեան թիւը։

Ահաւասիկ, այս սրահին մուտքին քով կարդացէ՛ք՝ — Ֆրանսայի 1/4ին չափ մեծ, 2 միլիոն տեղացի, 102 հազար օտարական եւ 71 հազար՝ ֆրանսացի։ Յետոյ՝ 2500 քիլոմեթր երկաթուղի։ Դպրոցներ՝ աղջկանց եւ մանչերու։ Հեռագրատուններ, երկրագործական վարկեր, պանքաներ եւն. եւն.։

Տաղաւարէն դուրս՝ երկնանք դէպի Սուք-էլ-Պարքա, ուր ժամանակին գերեվաճառութիւն կ'ընէին։ Այս փոքր ու սիւնաւոր հրապարակին շուրջ՝ բազմաթիւ կրպակներ կան։ Յատուկ շուկաներ։

Ճիշդ «սուք»եր։ Ցած ցած առաստաղներ, լոյսի պակաս, աղմուկ, ծանօթաբանութիւն, սակարկութիւն։

Ահաւասիկ՝ Սուք-էլ-Սէրրաճին։ Դարձեալ մեր Ամերիկուհիներ գնում կ'ընեն։

— I would like...

— Թ.այէպ խա սիթ, Թայէ՛պ ալա բասի ալա...

Վարպետը աչքն անգամ չի վ
վերցներ իր գործին վրայէն։ Ան
փայտէ գործիքներով գիծեր կը
չէ կաշիին վրայ, ինչպէս նկար
որ աչքի մը վրայ կ'աշխատի
տոյ խորհրդաւոր շարժումներ՝ որ
խանդավառէ ծախողին շատ
ութիւնը՝ մինչեւ որ փափկա
յաճախորդները ցնծան... հարի
նոյներ։

Քիչ անդին Պապ-Սուիքայի հր
պարակը եւ Սիտի Մահրազի մզկի
45 կրպակներու մէջ՝ մետաքս
հիւսեն, կաշի կը բանին, ոսկերչ
թիւն, գորգագործութիւն, անուշեղ
անուշահոտութիւն։

Դժուար է արեւելեան շուկա
մը մէջ Արեւելքցի ըլլալ։ Յու
հանդէսը դիտես, թէ այցելուն
որոնք ինքնատիպ ցուցահանդէս
են քեզի համար։

Ի՛նչ նախնականութիւն։ Կ
շիս այս մարդոց պաշտութեան վր
Ոսկերիչը որ աչքիս առջեւ ապ
բանջան կը պատրաստէ, մինչ
հնութեննէն կը ճառէ եւ դեռ մ
ճին տաքութենէն չաղացած մա
նին կը դնէ իր մատներուն վր
իբրեւ... հնութիւն։

Յետոյ «քուսքուս»ի եւ «րահա
լօքում»ներու պատմութիւնը։

Սուտանցի ընկերս կը մ
խնդալէն։ Բայց, եկո՛ւր։ Կարգադ
որ այս սանդուղներէն վեր ել
ելնենք՝ Տար-էլ-Պէյի տան
վրայ։

Պէյերուն ապարանքը՝ Հայաս
մէկ գիշերներու պալատն է։ Պէ
րու պահակներէն 32 հոգի կը հ
հոս։ Այստեղէն է, որ պիտի ա
նատես ըլլանք՝ Միրիամ-Բա
«կախարդական Թունուզ»ին։
Tunisie Enchantée:

ՌՈՒԽՏԱՒՈՐ

ԹԱՏՐՈՆ

«ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ»

Շաբաթ իրիկուն, Սոսիէթէ
վանքի սրահին մէջ դերասան Սուր
եան ներկայացուց «Ղարաբաղի Մել
ները» թատերգութիւնը (օփէրէթ
Այս գործը ծանօթ է Պըլ-Պ
(խենթ Պօղոս) անունով, հեղին
դերասանապետ Ա. Աբէլեան։
Արցախի հայ մելիքները լեց
են անհաշտ թշնամութեամբ։ Մ
Շահզադրի տղան կը սիրահարի
լիք Ալլահվերդիի աղջկան, եւ
սէրը, որ ապահովաբար վերջ
ծանր ողբերգութեամբ մը, շնոր
խենթ Պօղոսի հնարամտութեան
րուն՝ կը դառնայ աղուոր հովա
դութիւն մը, իրարու միացնելով
միայն երիտասարդ սիրահարնե
այլ նաեւ դարաւոր թշնամի
լիքները։
Աղուոր խաղ մըն է այս,
յօրինուածքին մէջ դուք կը
նաեւ հրաշալի գիւտեր, ման
աղօթքը։ Լեցուն սրախօսութեամբ
րով, միամիտ ու գիւղական
բանութեամբ, հովուերգական
հայրենի բաներով։ Խաղէն
հանդիսատեսը կը մեկնի՝ մեծ
բար կրկնելով հայկական օր
թիւններու այն եղանակը,
հական շարական, որ սպրի
կերանայ, հարսանեկան զուար
դերուն ու ստորոտումներուն։
Ջապէս հանդիսատեսը, թատր
դրան վրայ, պահ մը կը մոռ
ցնելու թէ արդեօք խենթ
հիմա պէտք չէ՞ հաշտեցնելու
մար նոր օրերու մելիքութիւ
ու մելիքները։ Հաճելի ան
մըն էր ներկայացումը, որ
չափազանց յաջող։
Մասնաւորաբար տիկին
բաբեան, ձայնի ու երգի իր
հէն զատ, ի յայտ բերաւ
արտայայտութեան այնպիսի
որոնք կը հաստատեն իր
Տիկին Սուրաբեան մէկն է
լաւագոյն եւ արժէքաւոր
նուհիներէն։
Պ. Սուրաբեան եւս իր
խաղերէն, շարժուձեւերու
ժուժեննէն եւ փորձ դերասան
կարողութեններէն զատ ցոյց
բեմավարի յատկանիշեր։
հանդերձ իր դերը, կը

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բովանդակ աշխարհի ուշադրութիւնը ուղղուած է Լոնտոն, ուրկէ պիտի ծագի լոյսը կամ խաւարը՝ տնտեսական եւ սեղանաւորական կեանքին համար։

Ամփոփենք գլխաւոր թերթերու կարծիքները.—

«Թայմզ».— Անցեալ յուլիսէն ի վեր, աւելի քան 200 միլիոն ոսկեր[լ]ին քաշուած էր Լոնտոնէն, գլխաւորաբար արտաքին հաշիւներու համար։ Այս դրամը ճարուած էր մեր ոսկեդրամի պահեստէն, որ հիմա իջած է 133,709,000 ոսկերլինի եւ վերջերս Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու տուած 130,000,000 ոսկերլինի վարկերէն։ Վերջին քանի մը օրերու ընթացքին, օտար գումարները այնքան մեծ քանակութեամբ կը քաշուէին որ, կառավարութիւնը ուրիշ միջոց չունէր եթէ ոչ դադրեցնել ոսկեդրամի դրութիւնը։ Կառավարութեան եւ Անգլիոյ Դրամատան յանձնառութիւնները, որոնք օտար դրամով վճարելի են, չպիտի ազդուին այս որոշումէն, եւ լիովին պիտի վճարուին։ Նոր օրէնքով կը դադրի 1925ի օրէնքին այն մասը որուն տրամադրութեամբ Անգլիոյ Դրամատունը ձոյլ ոսկի կը ծախէ որոշ սակով մը։ Դրամատունները գործի համար բաց պիտի ըլլան սովորականին պէս։ Ոսկեդրամի արտածման ընդհատումը խստօրէն չպիտի գործադրուի։ Չպիտի խափանուին առեւտրական ընդհանուր գործառնութիւնները, այլ պիտի խափանուի Լոնտոնի հրապարակին ընծայած դիւրութեանց չարաշահութիւնը։ Փոխանակութեան սակերը իրենց մակարդակը պիտի գտնեն գործերու սովորական ընթացքով։ Կառավարութիւնը իր ծանօթ որոշման յանգած է շատ ուշադիր եւ երկար քննութիւններէ յետոյ։»

«Տէյլի Թէլէկրաֆ».— Ազգային կառավարութիւնը լքելով ոսկի-չափանիշի դրութիւնը, կը հետապնդէ օգտակար եղանակ մը, որուն բարոյական արդիւնքը բացորոշ է։ Ան միակը չպիտի ըլլայ այս միջոցը գործադրողներուն մէջ։

«Մեր երկրին ելմտական պայմանները ամուր են եւ հետեւաբար չի սպառուիր դրամի գնահատման ազդեցութիւնով ... կում մը, թէեւ վայրէջք մը անխուսափելի է։

«Այս ծանր եւ կարեւոր միջոցը անշուշտ բիրտ հարուած մը կուտայ ազգային հպարտութեան։ Կառավարութիւնն ստիպուեցաւ այդ միջոցին դիմել, այս կացութենէն դուրս ելլելու համար, ամէն հնարաւորութիւն քննելէ վերջ։

«Վերջին շաբթուան ընթացքին մեծաքանակ ոսկի քաշուեր էր հրապարակէն։ Այդ պատճառով կառավարութեան առած քայլը անխուսափելի էր, նոյնիսկ եթէ նոր եւ շատ կարեւոր վարկեր տրամադրուէին Անգլիոյ, օտար կառավարութեանց կողմէ։

«Այդ վարկերը շուտով պիտի սպառէին, եւ Մեծն Բրիտանիոյ կացութիւնը՝ տակաւ աւելի պիտի վատթարանար»։

Ֆրանսական մամուլը իր կողմէ երկարօրէն կ'անդրադառնայ անգլիական տագնապին։

«Էքօ տը Փարի» թերթը կ'ըսէ ... կերպով ցոյց կուտայ վերջին որոշման հետեւանքները։

— Անուանապէս նոյնը մնալով մէկտեղ օրավարձքերը եւ արտադրութեան գիները, որոնք կը չափուին ոսկիի գնման կարողութիւնով, անշուշտ պիտի իջնեն նոյնպէս պետութեան պարտքերը։ Այնպէս որ Անգլիա կարող պիտի ըլլայ արտադրել աւելի նպաստաւոր հաշուով եւ միջազգային շուկայի վրայ, դիմադրել իր մրցակիցներուն։ Ուշադրութիւն մեր ֆրանսական արտադրութեան գիներուն, որոնք անընդհատ կը բարձրանան։

«Բայց, այս առաւելութիւնը կարելի պիտի ըլլայ պահպանել այն ատեն միայն, եթէ օրավարձքերու եւ ապրուստի գիներու բարձրացման առաջքն առնուի ամբողջովին, եւ կամ եթէ բարձրացումը երկար յապաղումով հետեւի ոսկիի գիներու ընթացքին։ Միւս կողմէ վերջին նորութեան անպատեհութիւնները շատ նշանակելի են։ Աշխարհի ամենէն մեծ առնելիքաւոր ազգը թոյլ կուտայ որ իր դրամը իյնայ. օրինակը վտանգաւոր է։ Այն երկիրները որ կը վարանին դրամական անկման եղերքը կեցած, կրնան այլեւս չունենալ դիմադրելու ուժը՝ դրամաթուղթի հմայքին առջեւ։

«Ոսկերլինով վճարելի առեւտրական պարտամուրհակը, որ առեւտրական աշխարհի դրամն էր, Լոնտոնի հրապարակին հարստութիւնը, հարուածը ստացաւ։

«Տնտեսական միջազգայնութիւնը նոր նահանջի մը կ'ենթարկուի։ Անգլիա կ'ամփոփուի ինքն իր մէջ։ Միւս երկիրները որ իրմէ առաջ նոյն ճամբէն քալեցին, չպիտի ուշանան անկից առաջ անցնելու։ Եթէ նկատի ունենանք փոխանակութեանց ամբողջութիւնը, նոր դանդաղեցում մը անխուսափելի կը թուի»։

Անգլիական տագնապը՝ համաշխարհային տագնապ է, կը գնահատէ «Ռուառ»։

— Դալով Անգլիոյ որոշման արտաքին հետեւանքներուն, կրնան անսահման ըլլալ, այնքան մեծ է շուկաներու կապակցութիւնը։ Կ'երեւի, ամէնէն աւելի Գերմանիան էոր պիտի վնասուի եւ այս է պատճառը որ կրկին կը փակէ իր Սակարաններ[ը]։

Եթէ միանգամայն նկատի ունենանք անգլիական, գերմանական եւ ամերիկեան տագնապները, արդէն յստակօրէն կը նշմարենք տնտեսական զարհուրելի անկումը որ կը ծանրանայ աշխարհի վրայ, եւ որ դեռ, իր վերջին խօսքը չէ ըսած։»

Իրարու յաջորդող կառավարութիւնները, կը գրէ «Թան», սխալներ գործեցին.

— Անգլիա տակաւին առողջ ուժ մըն է, կարող է վերականգնել իր միջոցներով, ուժ մը որ անհրաժեշտ է քաղաքակիրթ աշխարհի բարգաւաճման։ Վտանգին գիտակցութենէն ի վեր, ճիգը որ կը թափէ, կը փաստէ անոր քաջութիւնն ու կորովը՝ ձախորդութեան հանդէպ։ Մէկ օրէն միւսը, նուիրական միութեան մեծ թափով, փոխեց կառավարութիւնը, նուազեցուց իր ծախքերը և աւելցուց իր զոհողութիւնները անհամեմատ չափերով։ Վտանգին դէմ դրաւ իր ժողովուրդին բնաւորութեան յատուկ վճռականութեամբ մը։ Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ ատիկա չբաւեց առաջքն առնելու վտանգին եւ նպաստելու վերականգնումի գործին։»

Իսկ գերման մամուլը ուրիշ աչքով կը նայի տագնապին։ Ֆրանսայի դիրքը ամուր է, առայժմ, եւ աշխարհի ոսկին հաւաքուած է Փարիզ եւ Ուաշինկթըն։

— Աշխարհի մէջ կա՞յ պետութիւն մը, կը հարցնէ ժողովրդավար կուսակցութեան պատկանող թերթ մը, որ կարենայ յաջողութեամբ իր կամքը պարտադրել Ֆրանսայի։ Չկայ, այն օրէն ի վեր որ Անգլիա անդամալուծուած է եւ տկար Գերմանիան չէ որ պիտի կարենար կանգնիլ Ֆրանսայի առջեւ։ Ֆրանսայի դէմ բռնուած ճամբայ կը տանի դէպի աղէտ»։

Իսկ «Պերլինէր Թակեպլաթ» կը թելադրէ Ֆրանսայի հետ կնքել տնտեսական համաձայնութիւն մը։

— Կը ճանչնանք Ֆրանսան եւ գիտենք թէ տնտեսական օգնութիւն չպիտի կատարէ, առանց ստանալու քաղաքական փոխարինութիւններ։ Մենք որ Անգլիայէն կը սպասէինք քաղաքական եւ տնտեսական օժանդակութիւն, պէտք է որ, համաձայն վերջին դէպքերուն, թաղենք այս յոյսերը։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի էր նաեւ Պ. Ամիրխանեան իբրեւ ծառայ մը, որ լաւ գիտէ արտայայտուիլ դիմախաղով ու շարժձեւով։ Յաջող էին նոյնպէս Օր. Անահիտ, Պ. Գմբէթեան եւ Պ. Սու...րէնեան։

Երաժշտական մասը՝ տաղանդաւոր Թառխտ Ժորժի ղեկավարութեան տակ։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կ. ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Շաբաթ իրիկուն Հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին երեկոյթ-դասախօսութիւնը։ Ժամանակէն առաջ ժողովուրդը բռնած էր իր տեղը։ Երեկոյթի առաջին բաժինը պիտի կատարէին Հ. Կ. Խաչի լսարան-դպրոցի աշակերտները։ Հարիւրէ աւելի պզտիկներ բեմ պիտի ելլէին։

Ժամը 9ին հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Հաճելի էր տեսնել հայ կայտառ մանուկները մաքուր եւ կոկիկ հագուած, աղջիկները սեւ գոգնոցներու վրայ ճերմակ օձիքներով, բեմին վրայ շարուած կարգապահ ու ժպտուն։ Խումբը ղեկավարութեամբ դպրոցի ուսուցչուհի Օր. Ա. Սողոմոնեանի երգեց ժողովրդային եւ մանկական երգեր։ Մէջ ընդ մէջ եղան արտասանութիւններ, մեներգներ։ Մեծերու, այսինքն 8-12 տարեկան երախաներու խումբին յաջորդեց փոքրերու 5-8 տարեկաններու խումբը, երգ, արտասանութիւն, մեներգ։ (Բաժանումը կատարուած էր բե՛ի փոքրութեան պատճառով)։

Բեմադրուեցան երկու մանկական կտորներ «Արմինէ եւ լօքումներ» եւ «Փնթին»։ Խաղերն անցան շատ յաջող եւ մեծ զուարճութիւն պատճառեցին ներկաներուն։ Յետոյ բեմադրուեցաւ կենդանի պատկեր մը, անապատին մէջ վիրաւոր եւ հիւանդ հայորդիներ քով քովի թափուած, երկու գթութեան քոյրեր անոնց վրայ հակած։ Փոքրիկ աղջիկ մը արտասանեց պատկերին համապատասխան կտոր։ Յետոյ գթութեան քոյրերը ջութակի ընկերակցութեամբ երգեցին «Սեւ խաւարը», տպաւորութիւնը շատ խոր էր։ Վերջացաւ մանուկներու բաժինը։ Երգերը, արտասանութիւններն ու խաղերը շատ յաջող էին։

Յայտագրէն դուրս երգեցին Հ. Կ. Խաչի անդամուհի տիկ. Էլիզ Բիւփէլեան «Կռունկ ուստի կուգաս», Օր. Հ. Մելիք Յակոբեան, որ Փարիզէն եկած էր, արտասանեց «Սուգի գիշերը»։

Տասը վայրկեան դադարէ յետոյ, բեմ ելաւ օրուան բանախօսը տիկին Էլլէն Բիւզանդ, փառաբանելով ազգային հերոսի տիպարը։ Նոր հայ հերոսը համեմատեց հին հայ հերոսի Սասունցի Դաւիթի հետ, ցոյց տալով անոնց նմանութիւնները եւ տարբերութիւնները։

Ընդհանրապէս երեկոյթը կազմակերպուած էր շատ խնամքով, գովելի էր նաեւ կարգապահութիւնը։ Կ. Խաչի յարգելի տիկինները ջանք չէին խնայած հանդէսի յաջողութեան համար։ Ժողովուրդն ալ գնահատելով անոնց եռանդը, խուռներամ լեցուցած էր սրահը։ Աւելի եռանդ եւ յաջողութիւն կը մաղթենք մեր յարգելի քոյրերուն։

Ներկայ մը

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՏՕՔԹ. ՏԻՆՃԵԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Լոնտոնի մեր Թղթակիցը կը գրէ.—

Յանկարծամահ եղաւ Տօքթ. Տինճեան, ծանօթ ատամնաբոյժը։ Քառասուն տարիէ ի վեր այստեղ հաստատուած էր եւ մօտէն կը հետեւէր ազգային կեանքին։ 1924ին Հայաստան գնաց, իբրեւ պատգամաւոր Հօկի համագումարին։ Ատենապետն էր Լոնտոնի Միացեալ ընկերութեան։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան Գ. Յանձնախումբը որոշեր էր զինաթափութեան նախապատրաստական խորհրդակցութեանց հրաւել Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ պետութիւններ, որոնց կարգին Ռուսիա եւ Թուրքիա։

Ռուսիա հրաւէրը մերժած է այն առարկութեամբ թէ՝ ժամանակը շատ կարճ է՝ իր պատուիրակը կարենալ նշանակելու համար։ Սակայն խորհրդային կառավարութիւնը պատրաստ ըլլալով ուժ տալու սպառազինմանց սահմանափակման, կը միանայ Իտալիոյ առաջարկին, պայմանաւ որ ընդունուի՝ իբր պարտադիր բոլոր պետութեանց։ Անկից զատ, պէտք է նաեւ որ պետութիւնները ընդունելով Իտալիոյ առաջարկը՝ սպառազինման ժամանակաւոր զինադուլի մասին, յանձն առնելու են թէ տակաւ զինաթափութեան գլխաւոր հարցը չեն վերցներ օրակարգէն, եւ կը խոստանան զայն լուծել մօտաւոր ապագայի մէջ։

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն նոր վերադարձած գերման օրագրող մը, իր տպաւորութիւնները կը հաղորդէ։ Օրագրողը կը հաստատէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը ամէն ջանք կը թափէ կարելի եղած չափով բազմաթիւ զբօսաշրջիկներ հրապուրելու դէպի Ռուսիա, սակայն եթէ կան լաւ կահաւորուած, հանգստաւէտ պանդոկներ, գիները մատչելի չեն ամէն քսակի։ Այս պանդոկներուն մէջ, լաւ սենեակ մը լոգարանով, կ'արժէ օրական 20 տոլար. իսկ ամենէն փոքր սենեակը՝ 6 տոլար։ Կան նաեւ վաճառատուններ, ուր կարելի է ամէն ինչ գտնել՝ օտար դրամով վճարումի փոխարէն։

ՎԵՑ ՕՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ, ՄԷԿ ՕՐ ՀԱՆԳԻՍՏ

Ռուսիոյ մէջ, կիրակի օրուան ջնջման և շաբաթական հնգօրեայ աշխատանքի կիրարկման հետեւանքով, կոլխոզներու մէջ, գիւղացիները բուռն ընդդիմութիւն կ'ընէին։ Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու համար, խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց վերահաստատել շաբաթական վեցօրեայ աշխատանքի եւ կիրակնօրեայ հանգիստի դրութիւնը կոլխոզներուն եւ պետական ագարակներուն համար։

Խորհրդային մամուլը այս որոշումը կ'արդարացնէ գիւղացիներու խռովարար ընդդիմութեան վերջ տալու անհրաժեշտութեամբ։

ԲԱՄՊԱԿԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Եգիպտոսի Նախարարական խորհուրդը որոշեց կրճատել բամպակի մշակութեան յատկացուած տարածութիւնը։ Հարիւրին 25 պիտի կրճատուին ամէն տեսակ բամպակի մշակութեան յատկացուած հողերը, իսկ հարիւրին 30 «Սաքել» բամպակի մշակութեան տարածութիւնը։

Այս կարգադրութիւնը թէեւ հակառակ է Եգիպտոսի բամպակի քաղաքականութեան, բայց անհրաժեշտ է, նկատի առնելով համաշխարհային տագնապը։

ԱՄԷՆ ՉԱՐԻՔԷ ԲԱՐԻՔ ԿԸ ԾՆԻ

Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ՝ բրիտանական դրամին անկումը պիտի նպաստէ առեւտրական կեանքին, դիւրացնելով արտածումները։ Անգլիական ապրանքը աւելի աժան պիտի ծախուի։ Հետեւաբար պիտի կրնայ մրցիլ գերմանական եւ ֆրանսական ապրանքներուն հետ։ Այս ալ ուրիշ մտահոգութիւն մը՝ Անգլիոյ հետ առեւտուր ունեցողներուն համար։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՅԱՒԵԼՈՒՄԸ

Վերջին մարդահամարին համաձայն, Հնդկաստանի բնակչութեան թիւն է 350,353,675։ Բուն Հնդիկներուն թիւը՝ 238,330,910, ինչ որ կը ներկայացնէ հարիւրին 10 յաւելում վերջին տասնամեակին վրայ։ Իսլամներու թիւն է 77,743,928, այսինքն հարիւրին 13 յաւելում։

ՀԱՄԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Դեկտեմբեր 7ին համիսլամական համաժողով մը պիտի գումարուի Երուսաղէմի մէջ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ՝ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Երկաթուղիի ծանօթ մահափորձէն իվեր, հունգարական կառավարութիւնը արտակարգ խստութեամբ կը հետապնդէ համայնավարները։ Սեպտ. 20ին հրատարակուեցան երկու հրամանագիրներ։ Առաջինը՝ առժամապէս կը դադրեցնէ հրապարակային ժողովներ գումարելու եւ թափորներ կազմելու իրաւունքը։ Երկրորդը՝ կ'ընդլայնէ հին օրէնք մը, անմիջական պատիժի ենթակայ համարելով այն բոլոր արարքները, որ կը ձգտին աշարեկել իշխանութիւնը կամ անհատները կամ խանգարել ապահովութիւնը։ Այս կարգի յանցանքներուն համար մահապատիժ պիտի գործադրուի։

179

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Այդպիսի գաղանութիւններ ...ինչեւ հիմա ալ կը շարունակուին։

Արքունանքէն դուրս ելանք, ...ցինք Ղարս։ Բերդակէն հեռ...ելնիս վերցրած էինք Մշեցի ...ազարը, Սերոբի նախկին ժամ...էրը։

Պ. Հրայրը, պաշտօնական ...նիքով, նրան թուղթ յանձնած ...ր, թէ «Հիւսնին, քո բարեկամ ...ըլլալով, քո մասին ալ այսպի..., այնպիսի բաներ կը խօսուին, եթէ սպաննես Հիւսնին, ...անցանքներդ կը ներուին»։ Նա...րը միշտ խոստացած էր ...պաննել Հիւսնին, բայց չէր ...պաննած, Նազարը մեր ձեռքն ...կնելով Մշեցիների ներկա...ութեամբ, ընկերական դատ ...րինք եւ վճռեցինք մահուան ...ատժի ենթարկել։ Ղարս գիւղի ...հեցի Սմբատը տեռորի են...արկեց դրան գիւղի ծայրին։

Դիակը յանձնեցինք 2-3 Ղարսեցի հաւատարիմ տղաներուն, եւ նրանք ալ թաղեցին։

Զմռանամ ըսելու, որ Նազարը, Սերոբը մատնելուց յետոյ, կ'անցնի Կովկաս, բայց հոն ամէն բան իմանալով, ուզեցեր են սպաննել։ Այդ պատճառով նա նորէն կը փախչի եւ անձնատուր կ'ըլլայ տաճիկ կառավարութեան։ 2-3 ամիս բանտարկելէ ետքը, կ'ազատուի, Հիւսնիի միջնորդութեամբ։

* *

Ղարսից անցանք Մուշախշէն, որը կէսը հայ է (15 տուն), կէսը քիւրտ (20 տուն)։ Թաղերը քիչ մը իրարուց հեռու են։ Գացինք Գասպար աղայի տունը։

Գասպար աղան ունէր մէկ մօսին հրացան, գիւղի մէջ ալ կային 6-7 կանոնաւոր զէնք։

Կօսին դրած նամակս կը հասնի Գիւզալտարայի Հայերու ձեռքը։ Կ'երթան, կը տեսնեն, որ փամփուշտի նեղութիւն ունեմ։ Իրար մէջ կը հաւաքեն 9 ոսկի, կը ղրկեն Բաղէշ, հոն ալ կը հաւաքեն 5 ոսկի, եւ 14 ոսկու 400 փամփուշտ կ'առնեն, կը ղրկեն։

Այդ փամփուշտները ինծի պատահեցին Մուշախշէն։ Բայց ի՞նչ ըրած, որ 400էն միայն 100ն էր իսկական, մնացածը կեղծ էր։

Մուշախշէնէն Ախլաթի Շամիրամ գիւղը 9 ժամ է, իսկ Ջրհորը՝ 8 ժամ։ Ջրհորի մէջ կան քանի մը ոստիկան, որ գործօն կ'ըսուի։

Գիւղի ժողովուրդը հաց չունի, աղքատ է։

Աղօթարանը բացուեցաւ՝ հասանք Ջրհորի տակը։ Բոլորս յոգնած, ջարդուած էինք։ Մեզ հետ կային նաեւ վիրաւորներ (վէրքերը դեռ կատարելապէս չէին առողջացել), որոնք ստիպուած էին մեզ հետ քալելու։ Երբեմն դրանց կը փոխադրէինք ձիերու վրայ։ Ջրհորն անցանք ելանք տեսանք Շամիրամը։

Լուսը բացուաւ, չորս տղայ առաջ ղրկեցի, որպէսզի այն քիւրտը, որ ուղարկուած էր Բաղէշի շէյխից իբրեւ պահապան, բռնեն եւ չթողնեն, որ փախի։ Արեւը ծագեց, հասանք գիւղը. բոլոր տղերքը պառկեցին։

Սեպուհն եւ Սմբատը, 16 ընկերներով, որոնք մեր քովից գացած էին՝ այդ օրը կը գտնուէին Գրգուռ։ Գէորգին ըսի. «Նամակ մը գրիր Սեպուհին, որ գան»։

Նրանք կէսօրին մօտ եկան։ Սեպուհ կով մը առած էր. անմիջապէս մորթեց, հաց եփել տուաւ։

Տղայոց առաջարկեցի.

— Տղերք, էսօր եթէ կռիւ ըլլայ, մենք ինչպէ՞ս պիտի ընենք։

— Բերանդ խփիր - բաց, — ըսին։

— Դէ՛հ, եթէ էսօր էլ չըլլայ, վաղը անպատճառ ըլլալու է, պատրաստ կեցէ՛ք։

Երեկոյեան մութ տալուն՝ պահապան քիւրտն ըսաւ.

— Դուք որ գնաք, էս բանը անպատճառ կ'իմացուի։ Ինձ որ հարցնեն, ես ի՞նչ ըսեմ։

— Բի'սրտ,— ըսի,— ի՞նչ պիտի ըսես. կ'ըսես, որ եկան, գացին, չգիտեմ ուր գացին։

Իրիկունը ժողով մը ունեցանք։ Հարցը վճռեցինք այսպէս.

— Չի կարելի էսչափ մարդով ման գալ ու հաց գտնել. 20 հոգի Գիւզալտարա ղրկել, 20 հոգի Ուա Թափայ սարերը, մնացածն ալ՝ Նեմրութ։

Տղայոց իրեղէններու համար նամակ մը գրեցին Բաղէշ, որ տղայոց համար ոտնաման, ծխախոտ եւայլն գայ։

Գիւղի վերեւ կը գտնուին պատմական բլուրներ, որոնց վրայ, ժամանակին բերդեր են եղած։ 12 մարդ ղրկեցի հոն եւ պատուիրեցի՝ «առաւօտ մինչեւ որ մարդ չգայ, չէք գայ։ Մէկ մասը կը քնէք, միւս մասը կը պահէք»։

Հող մնալու պատճառն այն էր, որ մենք չէինք գիտեր Վանի դրութիւնը, նամակ մը պիտի գրէինք մեր ընկերներուն եւ դրութիւնն իմանայինք, նաեւ ինչպէս հոն գնալը։

Գիշերուան ժամը 6ուկէս էր։ Գիւղի մէջ պահապաններ դրինք ու քնեցինք։

Առաւօտ ժամը 10ին ինձ ձայն տուին թէ, «ելի'ր, պաշարուեր ենք»։

Ալի բէկը իր ձիաւորներով Սոխուրդի կողմից, Նեմրութի սարի ստորոտներով, եկած, մօտեցած էր մեր բլուրներուն։ Բայց բլրի մարդիկը տեսնելով որ մեզնից մարդ գացած չէ, արեւն ալ բաւականին բարձրացած է, կ'ըսեն։

— Ուրեմն, ա՛լ ոչինչ չի լինելու։

Ու կուգան գիւղ։

Արթննալուս պէս հարցուցի.

— Բլուրի մարդիկը հո՞ն են։

— Չէ՛,— ըսին,— գիւղն են։

Իսկոյն գլուխս դարձաւ, պոռացի ճարպիկ տղաներուն։

— Շո՛ւտ, բլուրները։

Տղերքը վազեցին բլուրները եւ աւելի շուտ բռնեցին դիրքերը, քան թշնամին։ Լուր եկաւ ինծի, թէ Պետրոսը սպաննուեր է, հրացանը ազատած են։

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ

Էնկիւրիէն, 22 սեպտ.ի հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Թուրքիոյ սակարանը լքած է սդերլինը իբր գործառնութեանց խաբիսխ և ընդունած ֆրանքը: Սակարանական գործառնութիւնները կանոնաւորաբար կատարուած են. Թրքական ոսկին կը բռնէ 12.06 ֆրանք:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Ինչպէս գրեր էինք, ամբողջ Գերմանիոյ սակարանները փակուեր էին մինչեւ չորեքշաբթի օր: Րայխսպանքի որոշումով մամանաւոր զեղչի սակը բարձրացած է 7.88էն 8 առհարիւրի:

Պերլինի անգլիական դեսպանը, այցելեց գերման վարչապետին, որուն հաղորդեց Անգլիոյ կիրարկած միջոցները ելմըտական տագնապին առթիւ:

ՊԵԼՃԻՔԱ

Պրիւսէլի գլխաւոր դրամատուններու ներկայացուցիչները խորհրդակցութիւն մը ունեցան, եւ որոշեցին 1 միլիառ ֆրանքի գումար մը տրամադրել, օժանդակելու համար շուկային, եթէ պէտք ըլլայ:

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ ՎԵՐՋ ՃԱՓՈՆ

Ճափոնի մէջ, ոսկի-չափանիշով դրամական դրութիւնը վերցնելու կողմնակիցները կը շատնան: Բազմաթիւ են անոնք որ կը պահանջեն հետեւիլ Անգլիոյ օրինակին: Շատերը կը կարծեն թէ Անգլիոյ վերջին որոշումը պիտի նպաստէ վերցնելու անորոշ կացութիւնը՝ որուն մատնուած են Եւրոպայի ելմտական շրջանակները:

ԻՏԱԼԻԱ

Իտալիոյ Սակարանները փակուեցան բոլոր արժեթուղթերու վրայ բաւական ծանր անկումով: Պետական արժեթուղթերն եւս զերծ չմնացին անկումէն:

Իտալական դեսպանը կը հերքէ այն զրոյցը թէ Իտալիա եւս կը պատրաստուի վերցնել ոսկի-չափանիշի դրութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԱ

Ամերիկայի սակարանական շրջանակները կը գովեն Անգլիոյ ձեռք առած միջոցները: Նիւ Եորքի կարեւոր դրամատէրերուն կողմէ յայտնուած վստահութիւնը հանդէպ Անգլիոյ հանդարտեցուց մտքերը:

Ստերլինը անշուշտ, կարգ մը ելեւէջներ ունեցաւ: Նախորդ օր, գործառնութեանց սկիզբը 4 տոլար կ'արժէր, բարձրացաւ 4,30ի կէս օրէն վերջ եւ փակուեցաւ 4,31ի:

ԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ո. Մ.

Զ. Ո. Մ.ի փարիզի եւ շրջականներու մասնաճիւղերուն կողմէ 17 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Ingenieurs Civilsի սրահներուն մէջ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին նախկին Գրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin. Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

…րակի օր ժամը 2.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince. Անդամ թէ ոչ բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Խ. Պ.— 50 ֆր.,
Վալանս, Գործ.— 355.50,

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կի-

Կ'ուզուին դերձակի աշկերտուհի մը եւ արհեստը սորվիլ փափաքող աշկերտ մը: Դիմել՝ Պ. Փափազեանի, 10 Rue des Lambards, Բ. յարկ, մեթրօ Hôtel de Ville.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդութ. եւ վարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:

EMPIRE միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին փրթիթ Սուրսի ներքնայարկը (մէթրօ Օտէօն):

Օրակարգ՝ ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ:

Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Ն. ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— Այս կիրակի ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ (միասին).— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՊՈՒԼՎ. OSSO, ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (միասին).— Այս կիրակի ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին:

Կը խօսի՝ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ատափազարի Հայր. միութեան կողմէ

31 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն Ingenieurs Civilsի սրահներուն մէջ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Ակումբի եւ Գրադարանի բացումը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին 21 rue Tronc: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Պիտի բանախօսէ՝ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՕԼԷԶԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle d'Horticultureի մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Bac

Ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Սուրաքեանի կը ներկայացուի

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

Կը մասնակցի Թառիստ ժօրժ: Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, ընտիր ճազ, գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակընկալներ:

Մուտք՝ 10 եւ 15 ֆրանք

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. փարիզ (3) Թէլէֆոն՝ Archive 50-61

մէթրօ՝ République եւ Filles du Calvaire

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — "La Voix de son Maître" — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) մէթրօ Պելվիլ

Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ

8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)

Հեռաձայն, PROVENCE: 20-37

կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ

կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2-7 եւ ժամադրու-թեամբ: կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10-12,

ETUDE DE Me BERNARD WAHÉ (ՊԷՕՐԷԿՃԵԱՆ)

(11e année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

Հայերու համար կարեւոր

ՎԱՐՁՈՒ է արհեստանոց մը Թրիքոյի երեք մեքենաներ (10 պօպիներ), մօթէօրով ելեկտրականութիւն, ջուր, կազ: Կ'ուզեմ ընկեր մը որ գիտնայ ֆրանսերէն եւ 3-4000 ֆր. [...] մագլուխ: Մանրամասնութիւններու համար դիմել A. Arslan 1 Rue Traversière, Alfortville (Seine).

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէ

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10-12:

Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde) նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ [...] բաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակահ[...] ծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, [...] լադրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթ-ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-[...]

Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rb[...]

Tramway 39, 40, 42, 5:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

4.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Թող աւիւծ դառնան մեր սիրտերը, լսելով անոնց աղաղակը: Թող աշխարհ սարսի մեր սուրերուն շկահիւնէն: Թող քաղաքակիրթ աշխարհը գիտնայ թէ չենք վարանիր մեռնելու յանուն ազատութեան և յաղթանակի: Կը պահանջենք Կիլիկիա եւ Զէյթուն:

Մեզի վայել չէ գերութիւնը, թշուառութիւնը, սովահար մեռնիլը, անարգուիլը, ջարդուիլը կամ կախաղան բարձրանալը: Չենք կրնար հանդուրժել այլ եւս այդ վիճակներուն: Ուրեմն ամուր բռնենք մեր սուրը: Թող երժել այլ... Թող երկաթը կրակ դառնայ: Կիլիկեան պէս պնդանայ մեր կամքը, եւ թող երկաթը կրակ դառնայ: Կիլիկիա՛, բարձրացո՛ւր բիրը, գաւազանը, բահը, բրիչը, կացինը, դաշոյնը, հրացանը, ատրճանակը, ինչ որ գտնես: Բարձրացո՛ւր եւ պատրաստուէ: Հայրենի լեռներուն եղբայրներ զոհ գացին, կենդանացո՛ւր անոնց ոգին: Եւ թող հովը... մեր յաղթանակի դրօշին, յեղափոխութեան ձայնը թող ռումբի պէս գոռայ:

Նուիրական է քու դատդ եւ մեծ: Յաղթանակը ապահով է: Եթէ մեռնինք, նահատակ պիտի կոչուինք: Սակայն մեր յաղթանակէն պիտի ծագին բարօրութիւն եւ երջանկութիւն: Քալե՛նք բարբարոսներուն վրայ: Ամէն մէկս ընդհանուրին համար, եւ ընդհանուրը ամէն մէկուս համար:

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը:

Կեցցէ՛ ազատութիւնը:

Կեցցէ՛ յեղափոխութիւնը:

Կեցցէ՛ տպատմբութիւնը:

Կեցցէ՛ Հայաստան եւ Կիլիկիա:

Կեցցէ՛ Հնչակեան կուսակցութիւնը:

Հնչակեան Ցեղ. կուսակցութիւն

Զէյթունի Հնչակեան կոմիտէն եւս ցրուած էր հետեւեալ յայտարարութիւնը.—

«Հայ ժողովուրդ,

Վազեցէք ձայնին,

Որ հրաւէր մըն է փրկելու հայ ամբողջ ժողովուրդը այս անվերջանալի գերութենէն: Դուք կը ճանչնաք արդէն այդ ձայնը: Գերութեան շղթան խորտակելու համար, Զէյթուն պատերազմ սկսաւ: Եւ ահա ձեզի կը կանչէ: Վազեցէք օգնութեան:

Եղբայրնե՛ր,

Վայրագ թշնամին տարիներէ ի վեր կրակ կը թափէ Հայոց գլխուն: Այսօր այդ կրակը կ'ուզենք թափել իրենց գլխուն: Կը պահանջենք քաղաքական ազատութիւն, անկախութիւն, ինքնավարութիւն, եւ հանգստութիւն: Ահա կը պարզենք սիրելի դրօշը, Կիլիկիոյ, Զէյթունի եւ Հնչակեան կուսակցութեան կարմիր դրօշները:

Կիլիկիոյ հայ ժողովուրդ,

Յանուն Կիլիկիոյ եւ Հայաստանի ազատութեան ու անկախութեան, Զէյթունի Հայերը, դաշնակցելով Հնչակեան կուսակցութեան հետ, այսօր միաձայնաբար կռուի ասպարէզը կը նետուին: Կոչ կ'ուղղենք ձեզի այն լեռներէն, որոնք ներկուած են մեր արիւնով, եւ կը հրաւիրենք օգնութեան հասնիլ Զէյթունցիներուն: Յանուն տասնեակ հազար մեր նահատակ եղբայրներուն վրէժին, կը սպասենք ձեր օգնութեան: Մի՛ վախնաք, առիւծ դարձէք: Ձեռք ձեռքի տանք եւ յառաջ ընթանանք, կռուի՛նք մինչեւ մեր արեան վերջին կաթիլը: Կա՛մ կը տեսնենք Հայաստանի ազատութիւնը կամ կը մեռնինք այդ նուիրական հողին վրայ: Օգնութեան հասէք:

Կեցցէ՛ Հայաստան:

Կեցցէ՛ ազատութիւնը:

Կեցցե՛ն Կիլիկիան եւ Զէյթունը:

Յառա՛ջ:

Դէպի Կիլիկիա եւ Զէյթուն»:

5.— ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱՒ

«Սիւլիւկճի» ժիրայր, Սիրանուշին նշանածը, որ բացումը կ[...] Կիլիկիոյ յեղափոխութեան, ծանօթ էր նաեւ «տօքթէօր» անունով[...] Հոկտեմբերի 11ին, Զոքմարդուանի Օճաքը կոչուած կողմը, յանկ[...] կախ Հայաստանի կը բանայ դրօշակը, գլխուն կը դնէ գլխարկ մը[...] սկսի ճառել.

— Է՛յ հայ եղբայրներ, ազատելու համար մեզ գերութենէն, [...]կան նաւատորմը կը հասնի շուտով: Ի՞նչ կը սպասէք: Ոտքի [...] Ապստամբինք, յեղափոխութիւն յայտարարենք: Ազատինք բարբար[...] վարութենէն:

Այսպէս կ'աշխատի գրգռել ժողովուրդը:

Կառավարութիւնը գուշակելով որ որ հայկական յեղափոխ[...] մասնաւոր կարեւորութեամբ պիտի փորձուի Կիլիկիոյ շրջանին մէջ[...] նարկեր էր ոստիկանական կազմակերպութիւնը զօրացնելու եւ [...] մինչեւ հեռաւոր գիւղերը: Տեղական ոստիկանութիւնը, գրգռութ[...] մեծ միջոցները ձեռք առնելով հանդերձ, լուր տուաւ նահանգային[...] ոստիկանութեան: Անդորրութիւնը պահպանելու համար, երկու ջոկ[...] ուոր ղրկուեցաւ եւ Ատանայի կուսակալն ալ քննութեան ելաւ:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
,ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
25
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931

25 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1682

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

…ԱՆԿԵԼԱՆՈՑ„ ԵՒ "ՉԷՐՉԻ„

Երէկ հարեւանցի յիշեցինք Բարեգործականի Սեպտ. 22 …ուակիր զեկոյցին երկու նշանաւոր բառերը, «անկելանոց» եւ …էրչի»:

Նորէն կարդանք.

— … «Անհրաժեշտ է այս կէտը լրիւ ըմբռնել, որովհետեւ Հա…ստան անկելանոց մը չէ, ուր առ այժմ կարելի ըլլար փո…ադրել նաեւ ծերերը եւ հիւանդները, բացի այն պարագայէն որ …շխատաւոր ձեռքերէ բաղկացած ընտանիքի մը մաս կը կազմեն»:

«… դիտել կուտանք ուրեմն թէ բացարձակ անխոհեմութիւն է …մէն բան ծախել եւ շոգենաւին սպասել. արդէն պէտք է գիտնալ …ը Հայաստան տեղ չունի «չէրչի»ներու, որով խանութպաններուն …ը թելադրենք չաճապարել, Հայաստանը նկատելով շահաստան մը»:

Այս բառերը շա՛տ ենք լսած Երեւանցիներէն, որոնք իրենց …ատուկ ըմբռնումներն ունին ամէն բանի մասին: Եթէ չենք …խալիր, առաջին անգամ Ա. Կարինեանն էր որ գործածեց «ան…լանոց»ը, կամ անոր մօտ բառ մը:

Ի՞նչ բան կը հարկադրէր Բարեգործականի Դիւանն ալ …այթաքելու նոյն ճամբուն վրայ: Նոյնիսկ բարեմտութեամբ:

Այս զեկոյցը Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակի՞ն կը պատ…անի, թէ Խ. Հայաստանի «Ագիտ-Պրոպ» բաժնին:

Բարեգործականի Դիւանը արտասահմանի գաղութներուն …առաջանքներն ու բաղձանքնե՞րը կը ներկայացնէ, թէ Երե…անի թուղթակներուն ցաւագար մարզանքները:

Այս ի՛նչ թշուառութիւն է մտքի եւ սրտի, տասը-քսան …ող շարադրութեան մէջ:

Կարդալով «անկելանոց»ի վերաբերեալ մասը, ամէն մարդ …իտի հասկնայ մէկ բան,— Հայաստան երթալ ուզեր են նաեւ …եր եւ անկար մարդիկ: Անշուշտ հայրենիքի կարօտով: Գոնէ …այրենի հողին վրայ մեռնելու մխիթարութեամբ:

Արդ, բա՞ռ կը պակսէր, բացատրելու համար անյարմարու…իւնը, փոխանակ թափառական, հայրենաբաղձ տարագիրներու …րեսին պոռալու.

— «Հայաստանը անկելանոց չէ…»

Իսկ Բարեգործականի գրասենեա՞կը: Անկելանո՞ց է թէ …իմարէթխանէ»:

Կարդալով երկրորդ ակնարկը, ի՞նչ պիտի հասկնար ըն…թերցողը.— Այն թէ արտասահմանի բոլոր հայ խանութպան…երը «չէրչի»ներ են: Արտագրենք անգամ մըն ալ.

— «Արդէն պէտք է գիտնալ որ Հայաստան տեղ չունի «չէր…ի»ներու, որով խանութպաններուն կը թելադրենք չաճապարել, …այաստանը նկատելով շահաստան մը»:

Բոլորս ալ գիտենք որ խորհրդային արքայութեան մէջ, …րգիլուած է մասնաւոր առեւտուրը: Հետեւաբար, Հայաստան …րթալու ճար չունին անոնք որ կ'ուզեն առեւտուրով զբաղիլ:

Արդ, եթէ տրուած լուրերը սխալ հասկնալով, Յունաստա…ի, Պուլկարիոյ կամ Սուրիոյ մէջ առեւտրականներ ալ արձա…ագրուեր են ներգաղթի համար, կարելի էր պարկեշտօրէն բա…ատրել խորհրդային կարգ ու սարքը, եւ աւելորդ յոյսեր չար…արծել:

Բարեգործականի զեկոյցը փոխանակ դիւրին եւ ուղիղ …ամբան բռնելու, գռեհկօրէն կ'անարգէ ամբողջ դասակարգ մը, …ր աւելի շատ իրեն մօտ է քան մեզի:

Մարդ կրնայ առեւտրական, խանութպան ըլլալ, բայց ոչ …չէրչի»: Կրնայ նաեւ բարեգործական հաստատութեան մը վա…րէչ-պատուիրակ դառնալ, սալոնական ծեքծեքումներ կատարել, …այց միալ կատարեալ «չէրչի»: Խոստովանինք, վերջապէս, որ …եթէ Պ. Մալէզեան յաջողեցաւ 10,600 ֆրանք ամսական կապել …տալ իրեն, իր ներկայ պաշտօնին համար, իր գլխաւոր «թէզ»ը …այն էր որ Պրիւսէլի մէջ, Մսրեաններու ծխախոտի գործա…րանը ամսական հարիւր անգլ. ոսկի կուտար: (Ի՞նչ պիտի …բռնէր հիմա որ ստեռլինը ինկաւ…):

Եւ անշուշտ «չէրչի»ն է որ կը խօսի Բարեգործականի շատ …մը գործերուն եւ գործառնութեանց մէջ, երբ հազարներ կուտան …մէկ ափով, անպէտ փառասիրութեանց համար, իսկ մանր-…մունր կը հաշուեն, աւելի կենսական պահանջներու առջեւ: …Գիտնալով որ դպրոց մը կը փակուի կամ կը փրկուի ամսական …երկու-երեք անգլիականով:

Ծիշդ այս միջոցին Բարեգործականը ալպոմ մը կը հրա…տարակէ, որ պիտի նստի 150,000 ֆրանքի, մինչ թշուառու…թիւնը պար բռնած է Հավրէզքի մէջ: (Մանրամասնութիւնները …թող հարցնեն Պաղտատի իրենց ներկայացուցիչին):

… «Անկելանոց» եւ «չէրչի»: Այս երկու այլանդակ բառե…րը՝ տմարդօրէն նետուած հալածական բազմութիւններու երե…սին, կը ներկայացնեն Բարեգործականի վարիչներուն հոգեկան …չքաւորութիւնը:

Անոնք աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն, թէ Բա…րեգործականը ինքն է որ, իր անբարտաւանութեամբ եւ ապի…կարութեամբ, լայն խրամատ բացած է իր եւ ժողովուրդին մի…ջեւ:

Այդ խրամատը չի գոցուիր ոչ շողշողուն զեկոյցներով, …ոչ ալ գովասանական, ինքնագովական տողերով:

Հարկ է նախ մաքրել ներքին «անկելանոց»ներն ու խակա…կան «չէրչի»ները:

Եւ մանաւանդ անոնք որ նախարարական թոշակներ սա…կարկած են:

Շ.

ՀԱՇԻՒ "ՅԱՌԱՋ„Ի ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐՈՒ

Զանգեզուրի աղէտեալներուն համար ստացած ենք 4290 ֆր. 60 սանթիմ: (Յառաջ, 4 սեպտ.):

Այս գումարը երկու անգամով յանձնուած է Հայաստանի Աղէտեալներու Կեդր. Յանձնաժողովին գանձապահ Պ. Արմենակ Համբարձումեանի, (Յունիս 2 եւ Սեպտ. 10), համապատասխան ընկալագիրներով:

*** Մակեդոնիոյ որբերուն համար ստացած ենք 12,457 ֆր.:

Այս գումարէն Մայիս 19ին Սելանիկի Թեմ. Խորհուրդին ատենապետ Պ. Վ. Պարծանքեանի ղրկուած է 3000 ֆրանք (Չէք Société Générale N. 321,455), բաշխուելու համար Տրամայի եւ Գավալայի շրջանի որբերուն:

Յուլիս 4ին՝ դարձեալ Պ. Պարծանքեանի անունին՝ 5000 ֆր. (Չէք N. 865,254):

Յուլիս 31ին՝ նոյն անունին՝ 2039 ֆր. (Չէք N. 710,967):

Սեպտեմբեր 19ին՝ Թեմական Խորհուրդի փոխ-ատենապետ Պ. Կ. Շամտանճեանի անունին՝ 2418 ֆր. (Չէք N. 865,440): (Պ. Վ. Պարծանքեան Սելանիկէն բացակայ ըլլալով):

Համագումար՝ 12,457 ֆրանք:

Թեմական Խորհուրդը կազմալուծուած ըլլալով, վերջին երեք չէքերուն (գումար՝ 9457 ֆրանք) մատակարարութիւնը վստահած ենք Պ. Պ. Վ. Պարծանքեանի եւ Կ. Շամտանճեանի, խնդրելով որ յատկացնեն որբերու Հայաստան փոխադրութեան կամ անոնց անմիջական պէտքերուն:

Ի տեղեկութիւն աւելցնենք որ, Թեմ. Խորհուրդը մինչեւ հիմա մեզի չէ ղրկած առաջին (3000 ֆր.) գումարին բաշխման ցուցակը:

Անգլիականի գինը Եւրոպայի մէջ

Լոնտոնէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, նախօրդ օր, սակարանի բացման, անգլիականի պաշտօնական գիներն էին, Նիւ Եորք 4 տոլար 14, փարիզ՝ 104 ֆր. 50, Պրիւքսէլ 29,50 պելժիական, Ամսթէրտամ 10,50 ֆլորին, Ժընեւ 21 ֆրանք զ., Մատրիտ 47.50 փզ., Պերլին՝ 18.50 մառք, Միլան՝ 83 լիր:

Գերմանիոյ վախը՝ անգլիական մրցումէն

Գերման ճարտարարուեստը հիմակուց իսկ կը պատրաստուի պաշտպանել ինքզինքը ընդդէմ անգլիական մրցակցութեան, որ աւելի կը սաստկանայ ոսկի-չափանիշի դրութեան լքումով եւ անգլիականի անկումով:

Կառավարութիւնն արդէն որոշած է պաշտպանել ածխային ճարտարարուեստը, ի հարկին արգիլելով ածուխի ներածումը:

Գերման պողպատեղէնի ընկերութեանց Միութիւնը, որոշեց այլ եւս չգործածել անգլիականը իբր հաշուեդրամ: Միջազգային բոլոր դրամական գործառնութիւնները յետ այսու պիտի կատարէ տոլարի վրայ:

Գերման ճարտարարուեստական եւ երկրագործական շրջանակները զօրեղ ճնշում մը կը բանեցնեն կառավարութեան վրայ, որպէս զի որեւէ միջոցով անկում մը յաջողցնէ մարքի գինին վրայ: Այս առաջարկին դէմ են սակայն դրամատուններ, որոնք խօսքը չեն ուզեր լսել դրամի դիտումնաւոր անկումին:

Ռուսօ-ֆրանսական համաձայնութիւն

Անգլիական «Մորնինկ Փոսթ»ի քաղած տեղեկութեանց համաձայն, հաւանական է որ մօտ ատենէն ժամանակաւոր համաձայնութիւն մը կնքուի Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ միջեւ: Ֆրանսա պիտի ստանայ քարիւղի լայն մենաշնորհներ, իսկ փոխարէն, Ռուսիոյ հաշւոյն Ֆրանսայի մէջ հրապարակ պիտի հանէ կարեւոր փոխառութիւն մը:

Պայթումներ Ցունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Տիմիզանոյի մէջ, պայթուցիկներու գործարան մը օդը ելած է պայթումի մը հետեւանքով: Հրդեհը տարածուած եւ բռնած է նաեւ պայթուցիկի ուրիշ գործարան մը, որ նոյնպէս օդն ելած է:

Երկու անձեր վիրաւորուած են, մէկը գործարաններէն մէկուն տէրը: Նիւթական վնասները մեծ են: Պայթումը արկածի հետեւանք ըլլալ կը կարծուի:

Պաղեստինի արաբական համագումարը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ արաբական գործադիր կոմիտէին ժողովը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Նապլուսի մէջ: Ներկայ էին 250 պատուիրակներ երկրի բոլոր մասերէն:

Քուէարկուած որոշումները կը ձգտին պայքար հռչակել Հրեաներուն դէմ եւ չգործակցիլ կառավարութեան, բայց Պաղեստինի անկախութեան ձգտող ձեռնարկներէ (անկախութիւն՝ արաբական պետութեանց դաշնակցութեան մը մէջ): Որոշուեցաւ խուսափիլ որեւէ գործունէութենէ որ կը ձգտի աւելցնել կառավարութեան եկամուտը, չգործածել ծխախոտ, հեռախօս, հեռագիր եւ չներածել օտար ապրանք:

Եգիպտական ոսկին

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ թերթերը կը պահանջեն եգիպտական ոսկին չկապել ստեռլինին հետ. բայց սեղանաւորական շրջանակները դիտել կուտան թէ եթէ նոյնիսկ կարելի ըլլայ այդպէս ընել, եգիպտական ոսկին մեծապէս պիտի իյնայ, եւ թէ միացումը աւելի նպաստաւոր է: Վերջերս աւելցած է Եգիպտոսի դրամատուններու ոսկեդրամի պահեստը, որովհետեւ տնտեսական տագնապը հարկադրած է Ֆէլլահները՝ ծախել իրենց ոսկեղէնները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ընտրութիւնները Հոկտեմբերի վերջը

Լոնտոնի սակարանը որ գոց կը մնար շաբաթ օրուընէ ի վեր, բացուեցաւ չորեքշաբթի օր, անակնկալ յաջողութեամբ: Գրեթէ բոլոր արժեթուղթերը բարձրացումներ կրեցին: Իսկ ընդհակառակն, պետական թուղթերը, մեծ մասամբ անկումի ենթարկուեցան: Մասնաւորաբար, ճարտարարուեստի արժեթուղթերը շատ ամուր էին, մանաւանդ որ դրամի անկումը նպաստաւոր հետեւանք ունենալ կը նկատուի, քանի որ պիտի դիւրացնէ արտածման առեւտուրը:

Լոնտոնի սակարանական շրջանակները կը կարծեն թէ ստեռլինը պիտի շարունակէ իյնալ, սակայն դանդաղօրէն:

ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

Լոնտոնի առեւտրական սենեակը վարչապետին ուղղեց նամակ մը որով կը յայտնէ թէ ստացած է 4534 պատասխաններ՝ մաքսատուրքերու մասին իր անդամներուն ուղղած հարցարանին: 4106 պատասխաններ նպաստաւոր կերպով կ'արտայայտուին մաքսապաշտպան դրութեան, իսկ մնացեալները աւելի յարմար կը նկատեն՝ ազատ փոխանակութեան ներկայ դրութեան շարունակումը: 4106 պատասխանները որոնք նպաստաւոր են 100 առ հարիւր մաքսատուրքի հաստատման, բաղձանք կը յայտնեն որ մանաւանդ ճարտարարուեստի արտադրութիւնները ենթարկուին մաքսատուրքի:

Արմտիքի եւ նախանիւթի վրայ ալ ծանր մաքսատուրք առաջարկողներ կան:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կը յուսացուի թէ Մաքտոնըլտ որ իր բժիշկներու խորհուրդին վրայ, գիւղ մեկնած է կազդուրուելու, պիտի կրնայ վերադառնալ երկուշաբթի օր, ներկայ ըլլալու խորհրդարանի այդ օրուան նիստին, ուր յառաջիկայ ընտրութեանց մասին, հարցում պիտի ուղղուի իրեն: Կը սպասուի որ այդ օր, Մաքտոնըլտ յայտնէ ընտրութեանց թուականը:

Ընդհ. կարծիքն այն է թէ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան հոկտեմբերի վերջերը, 28ին կամ 29ին:

Պահպանողականները կը կրկնապատկեն իրենց ջանքերը՝ լուծելու համար տնտեսական եւ ելմտական ներկայ հարցերը, որպէսզի կարենան ճամբայ հարթել՝ ընտրական պայքարի նկատումով եւ իբր կարգախօսք՝ պաշտպանել մաքսապաշտպան դրութիւնը: Ազատականներն ու աշխատաւորականները դէմ են այս պայքարին, զոր կ'ուզեն յետաձգել մինչեւ յառաջիկայ գարուն:

Պահպանողականներու եւ աշխատաւորականներու տարեկան ընդհ. ժողովները տեղի պիտի ունենան հոկտեմբերի առաջին շաբթուան ընթացքին:

Անգլիոյ դրամատան տնօրէններէն մէկը, խօսք առնելով պահպանողականներու մէկ հաւաքոյթին, յայտնեց թէ ելմտական շրջանակները դէմ են մօտաւոր ընտրութիւններու, այն նկատումով որ ընտրութեանց ելքի մասին, արտասահմանի կասկածները կրնան աւելի վնասել ստեռլինին:

Անգլիական տագնապը եւ ֆրանսական ճարտարարուեստը

Լիոնի առեւտրական ճարտարագործներու սենտիքան ժողովի հրաւիրեց անգլիական ոսկիի տագնապով շահագրգռուող իր անդամները: Մօտ երեք հարիւր գործարանատէրներ ներկայ էին:

Հաւաքոյթին նախագահը պարզեց անգլիականի անկման եւ ապրանքներու անգլիականով վճարման հետեւանքով ստեղծուած կացութիւնը: Վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան: Բոլորը առհասարակ համամիտ են սենտիքայի ներկայացուցած նկատումներուն եւ առաջարկներուն,— Անգլիական դրամը որ, իբր անգլիական վճարումներուն գործիք՝ հիմնուած էր ոսկիի վրայ, յանկարծ անկայուն կը դառնայ, այդ հիման լքումով: Ասոր հետեւանքով ստեղծուած կացութիւնը դարմանել — վեր է անհատական ուժերէ եւ կը դառնայ կառավարութենէ կառավարութիւն լուծելի հարց մը: Նոյն կարծիքը յայտնած էր նաեւ Փարիզի Առեւտրական Սենեակը:

Ուրեմն, միայն ֆրանսական կառավարութեան կ'իյնայ պաշտպանել իր հպատակներուն դատը եւ փրկել Ֆրանսայի ներածող առեւտրականներու եւ գործատէրերու շահերը: Սենտիքան անհրաժեշտ դիմումներ պիտի կատարէ առեւտրական եւ արտաքին նախարարութեանց:

Չինեւճափոնի պատերազմը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, գաղտնի նիստ մը գումարեց, զբաղելու համար չինեւճափոնական վէճին քննութեամբ, որ տեւեց երկու ժամ: Կատարուած խորհրդակցութիւնները գաղտնի կը պահուին: Ընդհ. տպաւորութիւնն այն է թէ վէճը հարթելու դժուարութիւնները կը մնան անփոփոխ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԻՄԱՍՏԸ

ԽՄԲ.— «Information»ի խմբագիրներէն պ. Հր. Թորոսեան, որ միեւնոյն ատեն կ'աշխատակցի ֆրանսերէն զանազան Թերթերու, այսուհետեւ կանոնաւորապէս պիտի գրէ Յառաջի, շարունակելով ողբացեալ ընկ. Մ. Տէրպէտէրեանի բաժինը, «Ելմտական Ասուլիս»։

Բրիտանական կառավարութիւնը սեպտ. 20ին տուաւ վերին աստիճանի կարեւոր որոշում մը, որ կոչած է մեծ ազդեցութիւն գործելու Անգլիոյ տնտեսական կեանքին վրայ։ Պաշտօնական յայտարարութիւն մը ծանոյց թէ՝ Անգլիական Դրամատունը պարտաւոր չպիտի ըլլայ այլեւս ոսկի ծախելու պաշտօնապէս սահմանուած գնով։

Կառավարութեան տուած որոշման ոգին ըմբռնելու համար, հարկ է ակնարկ մը նետել վերջին տարիներու մէջ Անգլիոյ հետեւած ելմտական քաղաքականութեան վրայ։

Բոլոր պատերազմիկ պետութիւնները եւ նոյնիսկ չէզոքներ ընդհանուր պատերազմի սկզբնաւորութեան, իրենց թղթադրամին պարտաւորիչ արժէք (cours forcé) տուին եւ արգիլեցին ոսկի դրամին եւ ոսկի մետաղին երկրէն արտածումը։ Անգլիա միակ պետութիւնն էր որ այս դրութիւնը օրէնքով մը չնուիրագործեց. Ժողովուրդին հայրենասիրութիւնը բաւական եղաւ, որպէսզի ոչ մէկ անգլիացի Պետական Դրամատան դիմելով՝ իր ունեցած թղթադրամը ոսկիի հետ փոխանակել ուզէր։ Եւ սակայն, իրականին մէջ ալ սկսաւ չգործել étalon d'or կամ gold standard կոչուած դրութիւնը որուն ամբողջական եւ անխախտ կերպով կիրարկումը դրամական առողջ դրութեան մը միակ պայմանն է։ Միայն թէ՝ որպէսզի այս դրութիւնը բնականոն վիճակի մէջ գործէ, պէտք է գոյութիւն ունենան կարգ մը պայմաններ որոնց գլխաւորներն են՝ մէկ կողմէ, հաւասարակշռութիւն երկրին ''պիւտճէին, միւս կողմէ՝ արտաքին վաճառականութեան մէջ։

Մեծն Բրիտանիան այս պարագային մէջ չէր գտնուեր։ Արդարեւ, «անտեսանելի արտածումներ» ըսուած արտածումները նկատի չառնելով, (նաւաղնչէք գոյացած հասոյթ, օտար երկիրներու փոխ տրուած դրամներու տոկոս եւն. եւն.)։

Անգլիոյ արտաքին վաճառականութեան բացը որ պատերազմէն առաջ (1913ին) 134 միլիոն սթերլին էր, 1930ին հասած էր մօտաւորապէս 400 միլիոնի եւ ներկայ տարուան վերջը, այս բացը հաւանաբար աւելի մեծնայ։ Պետական ելմտացոյցին գալով՝ առանց հետունները երթալու, կը բաւէ յիշել որ ելմտական կացութեան բարւոքման համար միջոցներ գտնելու նպատակով անցեալ գարնան կազմուած եւ Committee of National Expenditure անունով ծանօթ Խնայողութեանց Յանձնաժողովը ներկայ տարուան ելմտացոյցին բացը 120 միլիոն ոսկի կը հաշուէր։

Անգլիական թղթադրամը զինադադարէն սկսեալ մասնաւորապէս, չէր կրցած պահպանել իր ամբողջական արժէքը։ Տոլարին հետ յարաբերաբար իր արժէքն է 4,86։ Որքան ատեն որ մասնաւոր միջոցներով կարելի եղաւ այս արժէքը պահպանել, սթերլինը մեծ անկում չկրեց։ Այսպէս՝ 1919ին սկիզբը 4,76 տոլար կ'արժէր փոխանակ 4.86ի, բայց, 1929ին եւ անկէ վերջը 3,46 տոլար միայն արժել սկսաւ։ Եկաւ նոյնիսկ ատեն մը՝ երբ անգլիական թղթադրամը ոսկիին բաղդատմամբ ունեցած արժէքին մինչեւ 35 առ հարիւրը կորսնցուց։

Այս վիճակը մեծ մտահոգութիւն պատճառեց կառավարութեան։ Լոնտոնի դիրքը իբրեւ միջազգային ելմտական մեծ կեդրոն՝ որ աշխարհի վաճառականութեան դրամագլուխի գլխաւոր հայթայթիչն է եղած սկիզբէն ի վեր, խախտել սկսած էր։ Այս ուղղութեամբ Ամերիկայի բրած յառաջդիմութիւնները մանաւանդ կրկնապատկած էին իր մտահոգութիւնները։ Արդ՝ դրամ մը որուն արժէքը յաճախակի ելեւէջներու ենթակայ է, չի կրնար նպաստել այն ելմտական դիրքին՝ որուն պահպանման կը ձգտէր Լոնտոն։ Ուստի, մասնաւորաբար ելմտական մեծ հաստատութիւններու կողմէ եղած պնդումներուն վրայ, կառավարութիւնը 1925ին օրէնք մը հրատարակեց որով անգլիական ոսկին կը ստանար իր ամբողջական արժէքը, հակառակ անոր որ այդ թուականին ան այդ արժէքին հարիւրին տասը կորսնցուցած էր արդէն։

Առանց մասնագիտական մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու, կարելի է ըսել օրէնքին համեմատ՝ որ Gold Standard Act անունով ծանօթ է, Անգլիական Դրամատունը պարտաւոր կ'ըլլար խնդրարկուներուն ոսկի ծախելու անգլիական թղթադրամի փոխարէն, մէկ ունկի (մօտ 31 կրամ) 3 ոսկի 17 շիլին եւ 10ուկէս փէննի հաշւով, պայմանով որ գնել ուզուած ոսկիին քանակը 400 ունկի պակաս չըլլար։ Որքան ատեն որ սթերլինը իր իրական արժէքը կը պահէր, այս օրէնքը որեւէ անպատեհութիւն չէր ներկայացնէր. բայց ամէն անգամ որ այս արժէքը կը պակսէր, առաջ եկող տարբերութիւնը Պետական Դրամատունն էր որ կը կորսնցնէր։ Այսպէս, օրինակի համար, եթէ Նիւ-Եորքի մէջ մէկ անգլիականը փոխանակ 4.86ի 4.50 կ'արժէր, դրամական գործառնութիւնով զբաղողներ օտար երկրի մէջ այս գնով անգլիական թղթադրամ կը գնէին եւ Անգլիոյ Պետական Դրամատան ներկայացնելով՝ փոխարէնը կը ստանային ձոյլ ոսկի 4.86ի հաշուով, Պետական Դրամատան պատճառելով 36 սէնթի կորուստ մը, իւրաքանչիւր ոսկիի համար։

1925ի օրէնքով հաստատուած դրամական նոր քաղաքականութիւնը մեծ վնաս պատճառեց երկրին ճարտարարուեստին որ գինի տեսակէտով չկրցաւ մրցիլ օտար ճարտարարուեստներու հետ եւ հետզհետէ կորսնցուց իր յաճախորդները։ Ասոր հետեւանքը եղաւ երկրին արտաքին վաճառականութեան մէջ գոյութիւն ունեցող բացին մեծնալը եւ սթերլինի անկումը։ Այս կերպով՝ Անգլիա իր ճարտարարուեստին շահերը զոհած էր Լոնտոնի ելմտական հաստատութեանց շահերուն։

Ներկայ տարուան սկիզբէն ի վեր կացութիւնը աւելի սուր հանգամանք առնել սկսաւ։ Անգլիոյ Պետական Դրամատունը թղթադրամի մեծաքանակ մատուցումներու առջեւ գտնուեցաւ, որոնց գոհացում տալու համար ստիպուեցաւ իր ոսկիի մթերքին մէկ կարեւոր մասը յանձնել թղթադրամ ներկայացնողներուն։ Կացութիւնը չբարւոքեցաւ հակառակ Ֆրանսայէ եւ Միացեալ Նահանգներէ ստացուած փոխառութեան, որ 130 միլիոն անգլիական ոսկիի պատկառելի գումարին կը հասնէր։ Ոսկին կը շարունակէր միշտ խոյս տալ Անգլիայէն։ Պետական Դրամատան մթերքը 130 միլիոն անգլիականի իջած էր, այսինքն՝ 20 միլիոն պակաս այն սահմանէն (150 միլիոն)՝ զոր Քընլիֆի Յանձնաժողովը որոշած էր եւ ուրկէ վար անգլիական դրամին դիրքը կրնար խախտիլ։

Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրանսայի պետական դրամատուններու օժանդակութեամբ, թէրեւս Անգլիա կարենար դիմագրաւել ելմտական սպառնացող վտանգին, եթէ վերջին շաբաթներու մէջ, մէկ կողմէ ներքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներ, միւս կողմէ,Անգլիոյ մէջ պահդրուածկամ փոխ տրուած դրամներու օտար երկիրներու կողմէ ետ պահանջուիլը եւ որոշ չափով ալ, երկրին ապագային մասին արտասահմանի մէջ սնուցուած անվստահութիւնը — արդարանալի կամ ոչ — պատճառ չըլլային որ խոշոր դրամագլուխներ թողուն երկիրը։ Արդարեւ, կառավարութեան յայտարարութեան համեմատ իսկ, անցեալ յուլիսի կէսէն ի վեր, 200 միլիոն սթերլինէ աւելի գումար մը դուրս ելած է Անգլիայէն։ Անցեալ ուրբաթ եւ շաբաթ օրուան մէջ միայն 40 միլիոն սթերլինի կորուստ մը ունեցած էր պետական դրամատունը։ Այս պայմաններուն մէջ,անկարելի դարձած էր պահպանել դրութիւնը՝ որ կը սպառնար երկրին տնտեսական կազմին։

Եւ սակայն որոշումը՝ զոր անգլիական կառավարութիւնը տուաւ, բրիտանական կայսրութեան ելմտական պատմութեան մէջ գրեթէ աննախընթաց է։Կարելի չէ հիմակուընէ գուշակել թէ ի՛նչ պիտի ըլլան անոր հետեւանքները։ Բաւական է միայն ըսել թէ՝ դրամական այն քաղաքականութիւնը՝ զոր Անգլիա առ այժմ վեց ամսուան համար քուէարկեց, երկու կարելիութիւններ կրնայ առաջ բերել. մէկը ժխտական, միւսը՝ դրական։ Ժխտական կարելիութիւնը կը կայանայ այն վտանգին մէջ՝ որով Լոնտոն կրնայ կորսնցնել իր անզուգական դիրքը իբրեւ համաշխարհային ելմտական կեդրոն։ Դրական կարելիութեան գալով՝ այս այն հաւանականութիւնն է՝ որով անգլիացի ճարտարագործներ կը յուսան աւելի աժան արտադրելով, յաջողապէս մրցիլ օտար ճարտարարուեստներու հետ եւ նոր զարկ տալով Անգլիոյ արտաքին վաճառականութեան՝ նպաստել ընդհանուր բարեկեցութեան։

Միայն խնդիր է գիտնալ թէ այս կարելիութիւններէն ո՞րն է որ իրականութիւն պիտի գտնէ եւ ի՛նչ չափով։ Ահա այս է անգլիական տագնապին նշանակութիւնը։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ «ԷՆԹՐԱՆՍԻԺԱՆ»

Փարիզի Էնթրանսիժան Թերթը կը գրէ Հայոց մասին.

— Ի՛նչ տխրութիւն մարդոց համար, որոնք հայրենիք չունին, Հայերը, որոնց թիւը 1,500,000ի կը հասնէր, երբ անդամատուեցաւ իրենց երկիրը, ցրիւ ցրիւ եկան աշխարհի ամէն կողմը, յաճախ ընդունելով հպատակութիւնը ազգին, որուն ծոցն էին մտած։

Այսպէս Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունի ստուար գաղութ մը, որ չի մոռնար երբեք իր ցեղն ու հայրենիքը, թէեւ կը թուի սրտով համակերպիլ ֆրանսացի մնալու։

Ափսո՛ս։ համակերպութիւն ցոյց չեն տար այն քանի մը հազար Հայերը, որոնք կը մնան թրքական գաւառներուն մէջ։

Աւանդապաշտ Հայաստան, որ խորապէս կապուած է իր անցեալին, վերապահութեամբ կը դիտէ այն արագ բարեշրջումը, որ կը կատարուի երիտասարդ Թուրքիոյ մէջ։ Յետոյ այս երկու ցեղերուն շփումը շարունակ խռովութիւն կը պատճառէ։

Ի՛նչ մեծ յուզումով էր, որ Հայ մը, Եօզկատէն վերջերս հասած, մեզի կը պատմէր թէ՝ Թուրքերը քանդեր են Հայոց գեղեցիկ եկեղեցին, ուր անոնք, անմոռանալի եւ խուժդուժ ջարդէն ազատած, հաւատարիմ իրենց աւանդութիւններուն, յաճախ կը հաւաքուէին ու կ'աղօթէին։ Այժմ անոնք առժամեայ մատուռներ միայն ունին, երբեմն ջաղացպանին եւ երբեմն լպուտին (ճալլաճ) մօտ, որոնք, այդպիսի կրօնական հաւաքոյթներուն պատճառով, յաճախ խիստ պատիժներու կ'ենթարկուին։

Եւ սակայն կարելի չէ գաղթել ամէն ատեն, թէեւ հայրենիք չունենան։

ԱԼՃԵՐԻՈՅ ՏԱՂԱՒԱՐԸ Ֆօթօ Ֆէպիւս

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

7.— ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՓՐԻԿԷ — ԱԼՃԵՐԻԱ

Ալճերիա։

Մէկը՝ Ֆրանսայի հնագոյն գաղութներէն։ Հարիւր տարեկան է։

Այն տաղաւարը որ շինուած է իրեն համար՝ կ'արդարացնէ հարիւրամեակի մը տօնակատարութիւնը։ Մեծ բան չէ՞, որ հանրապետութեան նախագահ մը գնաց անոր բացումին համար։

Մզկիթ մըն է դարձեալ։

Ոճը՝ ե՛ւ արաբական ե՛ւ պէրպէրեան։ Որովհետեւ, 5 միլիոն բնակչութեան մէջէն կարեւոր մաս մը «քապիլ»ներ են։ կան՝ 700 հազար Ֆրանսացիներ եւ 200 հազար օտարականներ որոնց մեծամասնութիւնը՝ Սպանիացիներ են։

Երկիրը՝ Ֆրանսայէն մեծ է։ Եւ եթէ Միջերկրականը չըլլար, ամէն բանով կրնար Ֆրանսայի մաս կազմել։

Ոմանք զայն կը կոչեն, Ափրիկեան Ֆրանսա։ Ամէն պարագայի տակ, գաղութներու թագուհին է։ Եւ քանի որ թագուհին առանց թանգարանի չըլլար, տնտեսագիտութիւնն ալ զայն կը հռչակէ գինիի թագաւորութիւն։

Աստուա՜ծ իմ, ի՛նչ այգիներ։ Գինիի ի՛նչ գոյներ, ի՛նչ տեսակներ։ Տաղաւարին մէջ՝ ամբողջ ցուցահանդէս մը յատկացուած է Ալճերիոյ գինիին։

Եւ, անտարակոյս որ գինին կ'արժէ իրեն ընծայուած այս պատիւը։ Անոր փառաբանութիւնը նոյնէն կը սկսի՝ մինչեւ Քանանի հարսնիքը եւ մինչեւ՝ Փարիզի ցուցահանդէսը։

Իսկ մենք փառաւորենք Ալճերիոյ ուրիշ հարստութիւններն ալ։

Տաղաւարին գլխաւոր գմբէթը ունի 28 մեթր բարձրութիւն։

Տակը կը վխտայ Ալճերիացիին կեանքը։ Քանի մը կենդանի պատկերներ բաւական են ծանօթանալու համար Ալճերիայի հետ։

Ապտ-էլ-Թիֆի վիլլան։ Ասիկա երկրագործական տեսարան մըն է։ Արմաւ քաղել։ Միթիճայի հովիւը։ Հովուական կեանք։ Քապիլի ձիթենիները։ Լեռնադաշտ եւ արօտավայր։ Ցետոյ՝ այգեկութք։

Մեծ գմբէթին տակ երկրագործութիւնը կը պանծայ։

Շնորհիւ Ֆրանսային մեծ զարկ տրուած է ամէն տեսակ արդիւնաբերութիւններուն։ Մարդ կը յուսահատի հաշուելէն՝ այս անհամար տեսակները ցորենին, գարիին, կորեկին, եգիպտացորենին եւայլն։

Հիմա կը հասկնամ, որ այս ցուցահանդէսը ինչ տեսակ հզօր ազդակ մըն է հողամշակութեան քարոզչութեան տեսակէտէն։

Հաճելի է դիտել հողին պարգեւած հարստութիւնները։

Ցորեն, խաղող, ձիթապտուղ, նարինջ, մանտարին, եւ պտուղնե՛ր, պտուղնե՛ր, պտուղնե՛ր։

Հացէն եւ պտուղէն յետոյ՝ արդար է ծխել։

Եւ ընտրեցէք Ալճերիայի ցուցադրած ծխախոտներուն մէջէն ձեր նախընտրածը։

Ի՛նչ հսկայ գործ ծխախոտի վրայ։ Մանաւանդ որ ազատ է անոր մշակութիւնը։

Այլ կարեւոր արտածումներու մէջէն աչքի կը զարնէ՝ սնկակեղեւը (chênes-lièges), որմէ տարեկան 100 միլիոն ֆր. կը մտնէ Ալճերիա։

Ահաւոր քանակութիւններու կը հասնի՝ — alfa — ալֆաի արտածումը։ Ասիկա տեսակ մը խոտ է որմէ կը պատրաստուի ընտիր թուղթ։

Հանքերով ալ հարուստ է Ալճերիան։ Կապար, զինք, սնդիկ, երկաթ, ֆօսֆաթ։ Կայ նաեւ եղնգաքար (onyx) որ կը զարդարէ՝ Փարիզի մեծ Օփերային մեծ սանդուխները։

Ալճերիոյ մէջ ազգային միսը՝ ոչխարինն է։ Ասոր համար ալ այս հեզ կենդանին մեծամասնութիւն կը ներկայացնէ։ Այծը՝ կը պահուի կաթի համար։

Այս երկրին մէջ է՝ «Union Ovine de l'Afrique du Nord»— Հիւսիսային Ափրիկէի Ոչխարային Միութիւնը։ Այստեղէն ոչխար կ'երթայ աշխարհին ամէն կողմերը։

Աշխարհահռչակ Մօրոնոֆը իր պատուաստի շիճուկները հոսկէ կը ճարէ։

Եւ ի՛նչ բանաստեղծական է ոչխարին եւ իր հօտին տեսարանը։

Ահա դիմացս է «ճաքեթ» մը։ Վերջալոյս։ Հովիւ, շուներ, քանի մը ուղտ, հեռուն վրան մը, էշեր, արօտավայր մը՝ Էրզրումի բարձունքներուն պէս, ջուր, շղրշի պէս թափանցիկ փոշի եւ բանակ մը ոչխար՝ բլուրն ի վար։ Սպիտա՜կ, աղուոր գլուխներով ոչխարներ։

Մեծ գուրգուրանք կայ՝ դէպի հին հռոմէական արուեստին մնացորդները։ Ինչպէս նաեւ արաբականը։

Ալժէի ակադեմիայի մէջ տեղական գեղարուեստի բազմաթիւ ճիւղեր կան։

Սրահ մը կայ՝ յատկացուած գորգի եւ ակնեղէնի, որմէ կրնանք ալճերական ճաշակի մասին ըմբռնում մը ունենալ։

Մինչեւ Թուրքիոյ ժամանակ ամէն բան էրեսի վրայ ձգուած էր, կը տիրէր հուր եւ սուր։ Բուն Արաբները եւ Պէրպէրները անհաշտ թշնամիներ էին։ Ամէն օր կատարուած աւերածութիւն, աւազակութիւն։ Ո՞վ կը մտածէր՝ հնութեան եւ արուեստի մասին։

Սակայն, ահա հարիւր տարի յետոյ, Ալճերիացին ի վիճակի է իր գրականութիւնըեւս ցուցադրելու։

Սրահ մը գիրք։

Եթէ ժամանակ ունիք ուսումնասիրելու, հոս երկար բարակ ցուցադրուած են՝ վարչական, օրէնսդրական, հանրօգուտ շինութեան եւայլնի վերաբերեալ տախտակներ։ Մաքէթներ՝ ճամբաներու, երկաթուղիներու, կամուրջներու, շէնքերու եւն.։

Դուրս ելլէն առաջ, ես կ'ուզեմ նորէ՛ն այգիին եւ իր բարիքներուն առջեւէն անցնիլ։

Մանաւանդ «մեծ բարիք»ին։

Ճամբուս վրայ՝ Մզապի լեռները։ Սահարա, Հօկկար։

— Սելամն ալէյքում.

Ալճերիական սրճարանին մէջն

ՊԱՐԹԵՆՈՆԸ ՊԵ՞ՏՔ Է ՎԵՐԱՇԻ...

«Bravo» ամսաթերթին մ...
J. Bocage ուժեղ արձագ...
կուտայ՝ Աթէնքի լաւին օ...
ներու միջազգային համագ...
ուշադրաւ մէկ խնդրանքին, ...
մանաւանդ Անգլիոյ եւ Ֆրան...

«Ժողովուրդնե՛ր, որ կը
ճշմարիտ եւ պարզ գեղեցկու...
որ գիտէք թէ ի՛նչպիսի ...
չափի եւ վճիտ կորովի ...
կանգնեցուցած է Պարթենոնի
սոփայութիւնը Աթէնքի բլուր...
րայ, պիտի հանդուրժէ՞ք ...
աւերակ մը — աշխարհիս
նագեղեցիկ բանը որ կայ,
կութեան ուխտատեղիներէն մէ...
զրկուած միայն իր արձաններ...
մասէն։

Աթենա Պարթենոս, դուն
մարմնացնես կարգը, բանակա...
նը, իմաստութիւնը Աթէնքի
ծակալ սատուածութեան, ...
Ֆրանսան, ներշնչէ մանաւան...
լիան...

Երբ այնպէս որ այդ մեծ
հասկնայ՝ թէ Փիտիասի, Իկ...
եւ Քալլիկրատի գլուխ-գործ...
չեն կրնար ապրիլ իր խոնա...
մային տակ, իր մառախուղին ...

Որ «Բրիտանական Թանգար...
խորէն վերայայտնուին Տա...
ճակատին վրայ բոլոր գեղ...
թիւնները, դուրս քաշուած ...
պէս այն պատանքէն ուր կը ...
նան մեռած արձանները...

Եւ ներէ՛, գերագոյն Ներողա...
թեամբ, լորտ Էլճինի յիշատակ...

Պ. J. Bocage կը վերյուշէ
երիտասարդ եւ յանդուգն Ան...
ցիին ձեռնարկները Պարթենոնի
ձաններուն Անգլիա փոխադրու...
համար։

Լորտ Էլճին 1799ին կ. ...
Բ.Դրան մօտ կը ներկայացնէր ...
Բրիտանիան՝ իբրեւ դեսպան։

Այդ հանգամանքով, եւ այ...
ռարկութեամբ՝ թէ Աթէնք, ...
գերիշխանութեան տակ մոռց...
փոքրիկ եւ անապահով անկիւն...
յարմար տեղ մը չէր այդ գեղար...
տի նշխարներուն, կրցած էր ...
թանին համաձայնութիւնը սու...
Պարթենոնի արձաններուն մէկ ...
— ինչպէս նաեւ Փիտիասի ամ...
գործերը — փոխադրելու Անգլի...

1800ին գեղասէր լորտը իր ...
մակալութեան սահմանները կ'...
լայնէր, մեհեանին ճակատի զար...
քանդակները, արձանները, Երեկ...
նի սիւնանդրիներէն մէկը եւ...
բեռցնելով երեք նաւերու վրայ։

Այդ փոխադրութեան մա...
կազմէին «Երիտասարդ Աթենուհի...
տողանքը»ը, «Պարկաներու ...
բը», «Աթենասի ձիաւորները» եւ...

Աթենա Պարթենոս սակայն ...
սափելիօրէն լուծած է իր վ...
այդ սրբապղծութեան համար։

Արձանները փոխադրող նաւե...
մէկը բաց ծովուն վրայ կորս...
էր գոյքով եւ կեանքով։

Եւ լորտ Էլճին կը մեռնէր ...
բոտած...

* * *

Աթէնքի Համալսարանին Միջ...
գային Օրէնքներու փրոֆէսօր
Սէֆէրիատէս հարցը դրած է պ...
կան հողի վրայ, յիշատակագիր

ենք։ Մօզաիքով սալայատակ...
աւազանը կ'երգէ՝ այնքան մօր...
որքան իր տէրերը։ Աւազանին վ...
կամար մը կայ որուն վրայէն ...
թառունկ մը՝ վար կախուած կ'...
ջուր խմել։

Նո՛րէն այգի։

Որքա՜ն կ'ուզէի, որ գիշեր ...
լար եւ քիչ անգին, Պաղեստ...
մօտ, Տիկին Սուրաբեանէն խնդրէ...
Թողել ու եկել եմ
Միւլքերս ու այգիս...
Մենք Կիլիկեցիներս այգ...
ենք։
Այգի՜ն կը յուզէ մեզ...

* * *

Գալ անգամ՝ Ափրիկեան Սեւ...
եւ Մատակասկարի մասին։

ՍԻՒՔՍԵԱՆ

պատրաստելով, եւ որոշելով խո՜րել Մասնագիտական Համագործակցութեան Միջազգային Կաճառէն, որպէս զի հարցը լուծելու դժուարին աշխատանքը ստանձնէ։

Լուվրի թանգարանը կը պահէ քանի մը կտորներ, գլուխ մը եւլն.։

Աւելծի բաժինը կը պահէ Անգլիան։ Պիտի համաձայնի՞ վերադարձնել այսօր, երբ այլ եւս փճանալու վտանգը չկայ, նոյն արուեստի գոհարները, որոնց գոյութեան պահպանումին պատրուակը զիրենք զըրկած էր այն երկինքէն եւ արեւէն, որուն մէջ ծնած եւ սահմանուած էին ապրելու։

Արուեստի երկրպագուները լաւին օրագրողներուն կը ձայնակցին անշուշտ հոգեւին, որպէս զի Պարթենոնը ապրի իր հին օրերու տարազով եւ փառքով։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՐԱՏԻԿԵԱՆ

Կիրակիի թիւով, տեղեկացուցեր էինք Սարատիկեանի մահը, որ տեղի ունեցեր էր սեպտեմբեր 6ին, երբ ինքնաշարժ հեծելանիւով հակելու կ'երթար ճամբու շինութեանց աշխատանքներուն։

Ցովսէփ Սարատիկեան ծանօթ է նաեւ Պուշկին կամ Եոսիֆ Բիժանից անունով։

Երզնկեան տոմսով մը կը յիշէ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ թէ Սարատեկեան եւս միացած էր իրենց, երբ 1905ին, Թիֆլիսի վանքին եկեղեցիին մէջ, Խրիմեանի գոհաբանականմաղթանքին ժամանակ «հակացոյց» մը կը կազմակերպեն։ Երբ ցարը հրաման ըրաւ վերադարձնել Հայոց եկեղեցական կալուածները, հայ ժողովուրդը, որ Կանոնի ձեւով ցոյցեր կատարած էր նախապէս՝ բողոքելու համար եկեղեցական կալուածներու բռնագրաւման դէմ, ուզեց իր գոհունակութիւնը յայտնել բռնագրաւուած կալուածներու վերադարձումին առթիւ։

Երզնկեան իր «յուշեր»ու առաջին հատորին մէջ կը պատմէ թէ ինչպէս հայ բոլշեւիկները կ'որոշեն «հակացոյց» մը կատարել։ Նախ Երզնկեան ուսամբարձ ճառ մը կ'արտասանէ, սակայն կը միջամտեն Դաշնակցականները, ոստիկանութեանը տակ Խաժակի։ Երզնկեան կը գրէ «Յուշեր»ուն մէջ. «Մաղթանքը խանգարուած է, Խրիմեան կաթողիկոսը փախչում է դէպի առաջնորդարան»։ Այն ատեն Դաշնակցականները կը բռնեն Երզնկեանի, Սարատիկեանի եւ ընկերներուն օձիքէն եւ փառաւոր ծեծ մը կը քաշեն։ Երզնկեան կը շարունակէ. «Դաշնակցականներին յաջողւեց կարգը վերահաստատել, այնուամենայնիւ մաղթանքը չկատարուեց։ Մենք հասանք մեր նպատակին, թէեւ լաւ ծեծ կերանք, եւ մեր ընկերներից մի քանիսը հիւանդ պառկեցին ամիսներով»։ Երիւ, Երզնկեան այս ծեծը կը յիշէ Սարատիկեանի մահուան առթիւ, «հանգիստ» կարդալու համար անոր ոսկորներուն։

Այդ յիմար հակառակութենէն դուրս, որուն մէջ նետուած էր Սարատիկեան՝ երբ դեռ երիտասարդ էր, պէտք է խոստովանիլ, որ համեստ աշխատաւոր մըն էր ան, եւ Հանրապետական Հայաստանի օրերուն եւս՝ աշխատանքի լծուած էր երկրին մէջ։

Ճիշդ է թէ այդ աշխատանքի ընթացքին փորձուեցաւ յաճախ դաւաճանելու երկրին կառավարութեան։ Շնորհիւ Սարատիկեանի, կ'ըսէ Կ. Ալվազեան, բոլշեւիկները ծանօթ էին Դաշնակցութեան բոլոր ծրագիրներուն, եւ շնորհիւ դարձեալ Սարատիկեանի՝ Դիլիջանի մէջ բոլշեւիկներու գաղտնի գործունէութիւնը երբեք երեւան չելաւ։ Մայիսեան ապստամբութեան շրջանին, Հանրապետական ոստիկան զինուորներու գնդի հրամանատար էս-էր Մնացականեան, հետեւելով Սարատիկեանի խորհուրդին,— Սարատիկեանի տանը մէջ կատարուած բանակցութենէ մը յետոյ,— իր գունդով կ'անցնի բոլշեւիկներուն կողմը։

Ծնած էր 1887ին Ղազախի մէջ։ 16 տարեկանին բանուոր է արդէն եւ վարպետ իբրեւ գործադուլի կազմակերպիչ կամ յայտարարութիւն ցրուող։ Կ'աքսորուի երկու անգամ, 1908ին եւ 1910ին։ Փետրուարեան յեղափոխութենէն յետոյ կը զրկուի Պարսկաստան, աշխատելու ռուսական բանակին մէջ։ Յետոյ Բագու՝ քաղաքացիական կռիւներուն մէջ։ Եւ 1918 — 1920 Իջեւան, Շամշադին, Դիլիջան։

ՊԱՏԵՐԱ՜ԶՄ...

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէկ աշխատակիցը իր տպաւորութիւնները կը հաղորդէ կարմիր բանակին ռազմափորձին մասին, որ վերջերս տեղի ունեցաւ Անդրկովկասի մէջ։ Հատուած մը.—

Գիւղացիները Ն. գիւղով անցնող հրամանատարին դիմում են հետեւեալ հարցերով.

— Այդ ի՞նչպէս եղաւ, որ Ռուսները կռւում են Վրացիների հետ։

— Այդ ձեզ ո՞վ ասաց, հարցնում են նրանց։

— Ա՜յ, մեր գիւղացին, գնացել էր հարեւան գիւղը, այնտեղ էր լըսել... ասում են սարերում շատ զօրք է կոտորուել։

Կուլա՜կ...։

Կ. գիւղն է գալիս մի անյայտ անձնաւորութիւն, շփոթիչ յայտարարութեամբ.

— Կարմիր բանակը գալիս է, ցորենները տրորում են, շուտով հաւաքեցէք։

Կուլա՜կը...։

Կ. գիւղի հրապարակում երկու կին վրդովւած յայտնում են իրենց շրջապատող գիւղացիներին.

— Սա ի՞նչ գործ է, ե՛ւ խնձորները կերան, ե՛ւ ծառերը կոտրատեցին։ Ի՞նչ կարող ենք անել։

Կատարուած քննութիւնը պարզեց որ այգիները փչացնելու մասին եղած աղաղակները սուտ են։

Կուլա՜կը...։

ԶՈՒԲԱՐԻ ԽԵԼՔԻՆ... ՊՏՈՒԿԸ

Անոնք, որ վարանումի մէջ էին եւ չէին կրնար երբեք ճշդել թէ Եղիա Զուբար, հանգուցեալ «Երեւան»ի նախկին խմբագիրը, որքան առողջ միտք ունի,— այժմ կրնան լուծել այդ հարցը։

Գիտէք անշուշտ, որ «Խորհ. Հայաստան»ի խմբագրութենէն նետեցին այս կոմունիստը, պարզ այն պատճառով որ չէր կործանած Մոսկուայի տուն տուած բացատրութիւնները, «շապլոն փորմուլաները»։

Եւ ահա, քաւելու համար իր մեղքը, «Նոր Ուղի» պարբերաթերթին մէջ քննադատական մը գրելու ատեն Շահան Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի» վէպին մասին, կը ճգնի հաստատել թէ Շահնուր իր վէպով կը ներկայացնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեսակէտները եւ աշխատանքը,— եւրոպական աշխարհակալ պետութիւնները պատերազմի հրաւիրել Ռուսիոյ դէմ։ Եւ,— օ՜... տանձ,— Շահնուրի հերոսին աղօթքը, Հայր մեր..., կ'ըսէ թէ տարբերութիւն չունի մեր Հայրենիք... երգէն։

Բառախա՞ղ ուզեր է ընել Զուբարենց Եղիան թէ, ամէն բան Ռուսիոյ դէմ ցոյց տալով, Մոսկուայի սովորական աճապանգը հնչեցնելով, ուզեր է քաւել իր հին մեղքը։

Ուրեմն, ընկե՛ր Զուբար, իրա՞ւ համոզուած ես որ Շահնուր իր վէպով կ'ուզէ տրամադրութիւն ստեղծել Ռուսիոյ դէմ կռիւի հանելու լու համար բոլոր եւրոպական պետութիւնները, ճի՜շդ Դաշնակցականներուն պէս...։ Եւ դեռ բողներ կան, որ գրականութենէ հասկցող չկայ Հայաստանի մէջ։ Այդպէ՞ս է, Զուբա՛ր։ Խելքիդ պտո՛ւկը սիրեմ, ընկեր տանձապետ։

Շ. Ն.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Սանասարեան խանի դատավարութիւնը, վերսկսաւ սեպտ. 17ին, նախագահ ատեանին առջեւ։

Նախորդ նիստին տրուած որոշման համաձայն, կուսակալութեան փաստաբանները պէտք էր որ ապացոյցներով հաստատէին թէ ի՞նչ հիման վրայ կ'ուզեն տէր կանգնիլ խանին։ Այդ մասին անոնք յուշագիր մը յանձնեցին դատարանին, պարզելով իրենց տեսակէտներն ու փաստերը։ Այդ յուշագրին մէկ օրինակը պիտի յանձնուի Պատրիարքարանի փաստաբաններուն, որոնք զայն ուսումնասիրելէ յետոյ իրենց պատասխանը պիտի ներկայացնեն։ Յաջորդ դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ հոկտ. 8ին։

ՕՐ. ԼՈՒՍԱԲԵՐ ԽԱՆՃԵԱՆ

ԵՒ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՀՎէՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Իսի լէ Մուլինօ 19 սեպտ. 1931

Դատավարութեան գլխաւոր յաջողութիւնն էր «եոտի ատլ»ի խնդրոյն կարգադրութիւնը։ Ինչպէս յայտնի է, ասկէ առաջ դատարանը որոշած էր որ խանին մատակարարութիւնը առնուի Կուսակալութեան ձեռքէն եւ յանձնուի երրորդ անձի մը, որ իբր վարձք իր գանձած դրամները դրամատան մը մէջ ի պահ պիտի դնէր, խնդրին կարգադրութենէն յետոյ զայն յանձնելու համար այս կամ այն կողմին։ Այս առթիւ պայման դրուած էր որ Պատրիարքարանը 25 հազար ոսկիի երաշխաւորութիւն մը ներկայացնէ։ Այդ մասին անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները կատարուած ըլլալով, ատեանին նախագահը գրած է օրինական «Թէզքերէն եւ խանին մատակարարութիւնը յանձնուած է Էվգաֆի իրաւագէտ խորհրդական Սիւլէյման Զիւհտիւ պէյի։ Որով այլեւս Կուսակալութիւնը իրաւունք չպիտի ունենայ խառնուելու խանին գործերուն։

Ասկէ երկու տարի առաջ եւս, Զիւհտիւ պէյի յանձնուած էր այդ պարտականութիւնը, սակայն յետոյ, դատարանին տուած աննպաստ որոշման վրայ խանը յանձնուեցաւ Կուսակալութեան, որ տարեկան քառասուն հազար ոսկի վարձքը գանձելով Քաղաքապետական սնտուկին կը յատկացնէր։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐՆ ԱԼ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

Միջագետքի եւ Ռումանիոյ Հայերուն նման, Պարսկահայերն ալ իրենց ազգային կազմակերպութեան համար կանոնագրութիւն մը պատրաստելու ձեռնարկած եւ այդ նպատակով համագումար մըն ալ հրաւիրած են, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ Պարսկաստանի թեմի կազմակերպութեան կանոնագրութեան նախագիծը, որ գրի առնուած է յատուկ յանձնաժողովի միջոցաւ։ Պիտի մասնակցին նաեւ հայ իրաւագէտները։ Համագումարը պիտի ընտրէ պարսկահայ գերագոյն մարմինը՝ վարելու ամբողջ Պարսկահայութեան ազգային գործերը։

Համագումարը տեղի պիտի ունենայ Թեհրանի մէջ։

Արդէն կարգ մը թեմեր ընտրեր են իրենց ներկայացուցիչները։

Կանոնագրութիւնը համագումարէն հաստատուելէ յետոյ, պիտի ներկայացուի կառավարութեան, վաւերացուելու համար, ուրկէ յետոյ այդ մարմնին իրաւասութիւնը պիտի ճանչցուի կառավարական բոլոր հաստատութիւններու կողմէ։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀՕԿԻ ԴԻՄԱԿՈՎ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը նկատէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (17 սեպտ.)

— Ներգաղթի լուրը հօրս բացած է պղտոր ջուրի որսկաններուն աչքերը։ Ախորժակներ կը սրուին, ստամոքսներ կը լայննան եւ բռակներ կը պատրաստուին դարձեալ, շահագործելու համար ներկայացած պատեհութիւնը, ճիշդ ինչպէս 1926ին եւ 1927ին, երբ ներգաղթի հոչակաւոր արձանագրութիւնները, հարիւր հազարաւոր գումարներ փոխադրեցին գաղթականներու գրպանէն, արձանագրիչներու ձեռքին տակ գտնուող դանայեան կարասներուն մէջ։

Բեմադրուելիք խաղին առաջին արարուածը սկսած է արդէն։ «Որակեալ» հաւատարիմներ գործի լծուած են վերակենդանացնելու համար այս առթիւ Հօկի անշունչ դիակը Սելանիկի մէջ։ «Գործունէութիւնը» ծայր տուած է ամէնէն առաջ, Պէշ Չինարի գաղթակայանի կարգ մը փարանկաներուն տակ։ Խումբ մը շահադէտ մարդիկ վերակազմեր են Հօկի մասնաճիւղը։ Կնիք ալ պատրաստել տուեր են։ Եւ կնիքին հետ միասին ապահովաբար ընկալագիրներու տրցակներ։ Գաղթականները պիտի անդամագրեն։ Դուռնէ դուռ պիտի շրջին եւ առաջարկեն։ Պիտի դիմեն մանաւանդ անոնց՝ որոնց սիրտը թունդ ելած է ներգաղթի լուրը իմանալով եւ օրէ օր կը սպասեն կարաւանին կազմութեան։

Մուտք՝ այսչափ, նուէր՝ այսչափ, անդամատուրք՝ այսչափ։ Կը վճարե՞ս կ'երթաս Հայաստան։ Կը մերժե՞ս՝ կը մնաս Յունաստան։ Եւ, վա՜յ անոր գլխուն, որ երթալ կ'ուզէ ու կը մերժէ։ Պիտի մերժուի իր կարգին՝ արձանագրութեանց միջոցին։

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵԱՆԵԱՅԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Անցեալները գրեր էինք թէ Զաղօրայի շրջանին Քուքուլի գիւղին մէջ երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ պատահած են։ Բազմաթիւ բնակարաններ քանդուած են, իսկ բնակիչները, սարսափահար ապաստանած են գիւղին շուրջը գտնուող բարձունքներուն վրայ։

Հեռագրով, ստիպողաբար, վրաններ եւ ուտեստեղէն կը պահանջուի։

Միւս կողմէ, Զաղօրայէն եկող ճամբորդներ ողբերգական գոյներով նկարագրած են շարժին հասցուցած վնասները։ Գիւղին շուրջը դեռ կը լսուին ստորերկրեայ որոտումներ։ Երկրաբանի մը համաձայն, վախ կայ որ հողի կքում ալ առաջ գայ այդ շրջանին մէջ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Պոլսոյ մէջ գումարուելիք Պալքանեան համաժողովին Պուլկար պատուիրակութեան նախագահը պուլկարական «Զարիա» թերթին հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

— Պուլկարական պատուիրակութիւնը համաժողովին մէջ տնտեսական հարցերու եւ ուրիշ խնդիրներու շուրջ պիտի խորհրդակցի, հակառակ անոր որ չենք կարծեր թէ մեծ օգուտ մը առաջ գայ։ Բանակցութիւններ պիտի կատարենք նաեւ քաղաքական ու մանաւանդ փոքրամասնութեանց խնդիրներու շուրջ։ Նուկօյլաւ պատուիրակութիւնը պէտք է ընդունի որ Մակեդոնիոյ սլաւ բնակչութիւնը ցեղով Պուլկար է եւ փոքրամասնութեանց դաշնագիրներէն օգտուելու իրաւունք ունի։ Հակառակ պարագային, պուլկար եուկօսլաւ համաձայնութիւնը կարելի չէ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԶԻՆԱԴՈՒԼԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան զինաթափութեան յանձնախումբը, իր վերջին նիստին մէջ, նոր ճառեր լսեց միջազգային զինադուլի իտալական առաջարկին մասին։ Աւստրիոյ Հնդկաստանի, Դանիոյ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները համամտութիւն յայտնեցին իտալական առաջարկին։

Գերմանիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ իր երկիրը կը սպասէ բոլոր պետութեանց կողմէ սպառազինումներու սահմանափակման խոստումներուն։ Ահա թէ ինչու նպաստաւոր ընդունելութիւն կ'ընէ իտալական առաջարկին։ Գերմանիոյ համար իտալական այս զինադուլի առաջարկը ժամանակաւոր միջոց մըն է անշուշտ, զոր կարելի չէ փոխարինել ընդհ. զինաթափութեամբ։

Այս նիստին կը մասնակցէր նաեւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչը։

Հռոմէն տրուած հեռագիր մը կը յայտնէ թէ հաւանական է որ Ամերիկայէ վերջ, Թուրքիա եւս մօտ ատենէն հաւանութիւն յայտնէ Իտալիոյ առաջարկին։

ՈՃԻՐ ՄԸ ԷՆԿԻՒՐԻ-ՊՈԼԻՍ ՃԵՄԲԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն Պոլիս մեկնող ճեմբընթացին մէջ ոճիր մը պատահեցաւ անցեալ օր։ Երկու ճարտարագէտներ, մէկը հունգարացի, միւս գերման, կռուի բռնուեցան իրարու հետ։ Հունգարացին վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն։ Ոճիրը իմացուած ըլլալով, ոստիկանապետ մը յաջողեցաւ մտնել ճեմբընթացին մէջ, որ կը շարունակէր իր ճամբան եւ գերման ճարտարագէտին հետ երկար մաքառումներէ վերջ միայն, կրցաւ զայն ձերբակալել։

Կռիւը ծագած է շահու խնդրի մը հետեւանքով։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Կռիւը շարունակուեց։ Զա... տեղերից հասան 7-8 ...ւոր զօրք։ Եկան նաեւ 3-4 ...ւոր քիւրտ։ Մի մասը Զխու... կողմից եկած Քրտեր էին, ...րոնք կանգնած էին արեւմտա... ...րաւային կողմը եւ կը սպա... ...ին կռուի դադարելուն, որ ...ն թալան տանեն։

Սմբատը, ես եւ քանի մը հո... եկեղեցու կտուրը դիրք կը ...էինք։ Եկեղեցին 8-9 հա... ...ւր տարուան շէնք է. փէտ... ...տ չունէինք, որ քար քան... ...ինք, դիրք շինէինք։ Գիւղա... ...ւ մը տան դռները քանդել ...ւի, փէտհատը հանել բերել ...ւի. սկսեցին քարեր քանդել դիրք շինել։

Շինեցինք երեք դիրք, այլեւս ...ինք կրնար շինել, որովհետեւ ...դակը կը հասնէր մեզի։ Սըմ...տին ըսի.

— Շո՛ւտ, այսինչ տեղը դիրք շինի՛ր, որ Ջուրը մեզնից չառնեն։

Սմբատը վազեց, բայց չկըրցաւ դիրք շինել, խոտի դէզը իրեն դիրք ըրաւ։ Խաս-Գեղու Մոսօն ալ ղրկեցի Սմբատի քովը։ Եկեղեցու տանիքէն, Դատուանի կողմէն, զարնուեցաւ մէկ ձի։ Հօդ կային երկու մարդ։ Էտոնք փախան, թողնելով ուրիշ ձի մը, վիրաւոր ձիու հետ։ Ղրկեցի Եղօն, բերել տուի այդ միւս ձին։

Բլրի տղաքը կը կարծեն, թէ Եղօն թշնամի է, ու կը սկսին զարնել։ Եղօն կը պոռայ, թէ «սպաննեցին էս անաստուածները»։ Մենք կը գոռայինք թէ՝ «մի՛ զարնէք, մեր ընկերն է»։ Եղօն ձին բերաւ։ Գարի գցեցինք առաջը։ Իր կողմից Սմբատը կը պոռար՝ «առաջից թշնամին կը զարնէք, յետեւից տղաները, ո՞ւր փախնեմ, չգիտեմ»։

Տղայ մը ղրկեցի բլուրները, ըսելու թէ այսինչ տեղը տղերքն են, չզարնէք։ Նոյն ատեն Գէորգը ղրկեցի բլուրները, որ հսկէ եւ կարգադրէ։

Արեւելեան բլուրի վրայ կար մի փոս, ուր կը գտնուէին վիրաւորները եւ ձիերը։ Գիւղից բոլորը փախած էին։ Մնացած էին երկու աղջիկ, մի կին եւ քանի մը երիտասարդ, որոնք ջուր կը կրէին, գիւղի մէջ հաց կը թխէին եւ մեզ կ'օգնէին։ Սմբատին ըսի.

— Տղա՛յ, խոտի դէզը գնդակը չարգիլեր. տներէն 4-5 թաղիք բերէք, լաւ թացեցէք, զարկէք ձեր կողմից դէզի վրայ, որպէսզի գնդակը չանցնի։

Բայց նրանք թաղիք չէին զարկած ու ինձ կը սպասէին՝ ըսելով թէ երկու հոգով չեն կըրնար դիրքը պաշտպանել։

Ես ստիպուեցայ քաշուել վերին բլուրները։ Սմբատը եւ իր ընկերները թողուցի իրենց դիրքերը, եկեղեցու տանիքի վրայ։ Հասայ Մխիթարի քով, ղրկեցի Աւրանցի Գէվօն, Ալիճանցի Միսաքը եւ Մշեցի Նազարը՝ Սըմբատի քով։

Կէսօրը անցած էր։ Ջիերուն գարի ղրկեցի։ Զօր բհուկ ժաժիկ ու պանիր բերել տուի։ Լուր ղրկեցի Առաքելին, Իսոյին, Պօղոսին, որ շուտ երթան եկեղեցու տանիքը գտնուած տղաներու քով։ Նրանց գնալն ուշացաւ։ Երբ տեսայ, որ գնացող չկայ, վերցրի հրացանս ու ըսի.

— Ուրեմն, չէ՞ք երթար, ես կ'երթամ, վնաս չունի։

Երբ ես վեր կեցայ, քովիս ընկերները ըսին.

— Կեցի՛ր, մենք կ'երթանք։

Բայց անփորձ ըլլալնուն՝ նրանց չվստահեցայ ղրկել։

Երբ ես վեր կեցայ, դիմացի բլուրից նկատեցին զիս, որ կ'երթամ, հրացանն ուղղեցին ինձ եւ ըսին.

— Դարձի՛ր, մենք կ'երթանք. թէ չես դառնար՝ մենք քեզ կը սպաննենք։

Ես մնացի տեղս։ Նրանք գնացին։ Սօղօնն ալ հոն ղրկեցի։

Ժամը 9ը կ'ըլլար։ Ինձ լուր ղրկեցին, թէ Միսաքը վիրաւորուեցաւ կռնակէն։ Ես հարցուցի.

— Սմբա՛տ, թաղիք չե՞ս գցեր դէզի առաջ։

— Չէ՛, ըսաւ։

Կէս ժամ չանցած՝ լուր հասաւ թէ Գէվօն վիրաւորուեցաւ ականջի կողմից, աչքը դուրս ինկաւ։ Երեկոյեան ժամը 10ը կ'ըլլար։ Բերդակցի Անտոնը, թեւէն վիրաւորուած, քովս եկաւ։ Ես նրան ղրկեցի միւս վիրաւորներուն քով։

Իւրաքանչիւր դիրքի մէջ 2-2 հոգի թողնելով՝ մէկ տեղ ամփոփեցինք խումբը։

Մեր ունեցած չորս ռումբերէն մէկը ուզեցինք փորձել թէ ի՞նչ ձայն կ'ունենայ։ Արշակը սարի գագաթէն նետեց ռումբը. երկու րոպէ չանցած՝ պայթեց. բայց, փոխանակ սարսափ ազդելու, թշնամին կարծեց, թէ Բաղէշէն զօրք հասաւ իրեն օգնութեան, ու ոգեւորուած աւելի սաստկացուց հրացանաձգութիւնը։

Երբ ռումբը պայթեց, մեզ լուր հասաւ, թէ տղերքը մնացեր են եկեղեցու տանիք եւ չեն կրնար իջնել։ Մենք էս կողմէն վազեցինք, բայց արդէն ազատեր էին. մեզ ճանապարհին պատահեցին։

Կռիւը տեւեց առաւօտեան ժամը 11էն մինչեւ գիշերուան 1ը, ընդամէնը 14 ժամ։

***

Մեր վիրաւորները հեծուցինք ձիերուն։ Որոշեցի հինգ տղայ 40-50 քայլ առաջ գացող։ Խումբը կարգի ինկաւ։ Գիւղը մնացած աղջիկներն ու ժողովուրդն ալ խմբի յետեւից կուգային։ Խմբի յետնապահն էր Գէորգը։ Իսօն հետս էր, իսկ Մուրատը առաջին։

Հասանք Ջրհորայ վերեւի ջուրը, որը գետնի տակով կ'երթայ։ Աւրտայ Գէվօն, Բերդակցայ Անտոնն եւ միւս վիրաւորները խնդրեցին.

— Աստծու սիրոյն, ջո՛ւր։

Բոլորը թափեր էին եւ կ'ուզէին խմել։ Մինչեւ նրանք խմէին, մի ժամ պիտի անցնէր։ Ես բոլորովին արգիլեցի եւ հրամայեցի քալել, որ շուտ Դատուան հասնենք։

(Շար.)

Ճափոնի կառավարութիւնը, այն նկատումով թէ Մանչուրիոյ խռովութիւնները իրականին մէջ կը կազմեն «միջադէպ մը, որ անհրաժեշտօրէն ծագած էր, ճափոնական շահերը պաշտպանելու համար» ընդդէմ չինական յաճախակի ոտնձգութեանց, չպիտի յօժարի որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կամ որեւէ պետութիւն միջամտէ. թէ վէճը պէտք է հարթուի,միայն Չինաստանի եւ Ճափոնի միջեւ:

Ճափոնի պատերազմական նախարարը, մեկնաբանելով Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումը, զոր հաղորդեր էինք երէկ, յայտնեց թէ ճափոնական կառավարութիւնը պատրաստ է իր զօրախումբերը ետ քաշելու, անմիջապէս որ պարագաները թոյլ տան: Համաձայն դաշնագրերու, Ճափոն իրաւունք ունի ամէն մէկ քիլոմեդրի վրայ 15 զինուորի հաշուով զօրք պահելու հարաւային Մանչուրիոյ երկաթուղիին հարաւը, ինչ որ կը ներկայացնէ 16,500 հոգիի ուժ մը, մինչ ներկայիս՝ Մանչուրիոյ մէջ՝ ճափոնական զօրախումբերու ընդհանուր թիւն է 14,000:

Չինացի մարաջախտը Չանկ-Քայ-Շէք մեծ հաւաքոյթի մը առջեւ խօսելով, յայտնեց թէ, եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը արդարութիւն չընէ Չինաստանի, պատրաստ են գերագոյն կռուի:

Կ'ըսուի թէ ճափոնական զօրքը գրաւած է արտաքին Մոնկոլիստանը:

Մուքտէնի մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ. Ճափոնական զօրքերը այդտեղ գրաւեցին 200 օդանաւեր:

Ճափոնցիները «անդորրութիւնը պահպանելու համար», կը պատրաստուին գրաւելու ամբողջ Մանչուրիան: Խարպին ուր 4,000ի չափ Ճափոնցիներ կան, պիտի գրաւուի մէկ օրէն միւսը իբր ռազմագիտական կարեւոր դիրք մը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահաւաքական դասախօսութիւնը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հայ Ակումբին մէջ, կը խօսի՝ ընկեր Օհան Կարօ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Ակումբին մէջ, ներկայանալ անդամատետրով:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին:Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 6ին. ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՑԷՍԻՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, Café de la Paixի մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէին ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութեան գրադարանին մէջ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ ժամը 3ին, Café Décoususի վերնայարկը, կարեւոր օրակարգ, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Արզըեան, Տէր եւ Տիկ. Քէօրփէեան (Պոլիս), եւ Տեարք Տիլսիզեան եղբարք (Նիւ Եորք) կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝ իրենց հօր եւ մօրեղբօր

ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԶԸԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 60 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, Ուրբաթ, 25 սեպտ. ժամը 2.30ին, St. Thomas Church, Acton Vale London, W. Թաղում ժամը 3ին:

Պ. Սիսակ Սմբատեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Զամիչեան, Պ. Ժիրայր Սմբատեան (Իսթանպուլ), Պ. Զուլալ Սմբատեան (Իսթանպուլ), Օր. Աստղիկ Սմբատեան, Օր. Նարկիզ Սմբատեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Սմբատեան կը ծանուցանեն խիստ ցաւալի մահը իրենց սիրեցեալ մօր,

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՍՄԲԱՏԵԱՆԻ

(ծնեալ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ)

որ հանգեաւ ի տէր 1931 Սեպտ. 22ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Ցուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Ուրբաթ, ժամը ճիշդ 15ին, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցիին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այն նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՏԱՓԱԶԱՐԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի օր ժամը 2.30ին Ֆլօրիայի վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince: Անդամ թէ ոչ բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Ռազմի'կ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellevilleի սրահը: Կը հրաւիրուին (գիւղացի եւ քաղաքացի) բոլոր հայրենակիցները, խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ, ժամը 3ին Դաշնակցութեան Գրադարանը 262 Rue Duguesclin: Խիստ կարեւոր օրակարգ. կրօնուսոյլէն ներկայ կ'ըլլայ օր. Միսքճեան:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղի բոլոր անդամները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, իրենց կեդրոնատեղին, Bar de la Poste, 2 Rue Colbert, կարեւոր օրակարգ, Ամէն անոնք որ առանց բանաւոր պատճառի կը բացակային, Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ չեն նկատուիր:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին փըթիթ Սուրսի ներքնայարկը (մէթրօ Օտէօն):

Օրակարգ՝ ԿՈՄԻՏԷԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ:

Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Ն. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— Այս կիրակի ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ (միասին).— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՊՈՒԼՎ. OSSO, ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (միասին).— Այս կիրակի ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին:

Կը խօսի՝ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս

Ճոխ յայտագիր

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հոկտեմբեր 3ին Brébant Marseillais սրահին մէջ,

Կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Ակումբի եւ Գրադարանի բացումը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին 21 րիւ Տրուժ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Պիտի բանախօսէ՝ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Զ. Ե. Ռ. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ 10 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին գ. Թաղապետարանի սրահը

Կը խօսի՝ Պ. Ռ Է Ն

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 2ին Ave. Jean Jaurès, Պ. Ա. Սատօյեանի ընդարձակ պարասրահին մէջ, կը մասնակցի 40է աւելի մանկական երկսեռ խումբ մը, Արտասանութիւններ, մանկապարտէզի երգեր, պարեր եւ անակնկալներ:

Մուտք 3 ֆրանք

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՕԼԷՋԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Salle d'Horticultureի մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Bac

Ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Սուրաբեանի կը ներկայացուի

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

Կը մասնակցի Թառիստ Ժօրժ: Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, ընտիր ճաշ, գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակնկալներ:

Մուտք՝ 10 եւ 15 ֆրանք

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

ՏՕՔԹ. ԵԱՂՈՒՊ

8 Ave. Perichont Prolongée (angle du 44, Ave. de Versailles)

մէթրօ՝ Mirabeau, հանրակառք թիւ 1 եւ 2, Station Pont Mirabeau.

կ'ընդունի Դշ. Ուր. Շբ. ժամը 2—6 եւ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԵՐ

Եթէ կ'ուզէք կեսարիոյ իսկական ապուխտը եւ երշիկը ուտել

ԴԻՄԵՑԷՔ Ա. ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

Բնիկ կեսարացի եմ, 40 տարուան փորձառութիւն ունիմ եւ Մարսէյլի ամենահին ապուխտավաճառը եղած եմ: Իմ պատրաստած մաքուր եւ հիմեղ ապուխտները կը թարմացնեն կեսարիոյ յիշատակները: Գիները չափաւոր:

Հասցէ՝ A. ALAGUEUZIAN, Chemin de Cauvelle, par Allauch (B. du Rhône):

Maison A. A. MARKARIAN et Cie.

Կեդրոնատեղի Avenue d'Annonay, Bron (Rhône)

Միջագետքի մասնաճիւղի հասցէ՝ A. A. MARKARIAN et Cie.

London Hotel, New Street, Bagdad

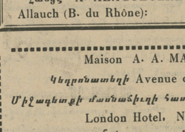

Մասնագէտ՝ ատաղձագործական մեքենաներու, moteur électriqueներու եւ moteur essenceներու: Կը հայթայթենք եւ կը զետեղենք արդիական մեքենաներ դիւրամատչելի պայմաններով: Ապսպրանքներ կ'ընդունինք բոլոր երկիրներէն, մասնաւորապէս Պարսկաստանէն եւ Միջագետքէն: Պահանջեցէք մեր քաթալոկները որ կը ղրկուին ձրի:

Columbia Phonos Disques

Agence exclusive

POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն ամենավերջին փլաքները հասած են. նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ: Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր.: Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.: Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, գին՝ 478 ֆր. 75: Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են: Ծախուածները ետ չենք առներ: Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան 9:

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. առանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ փորիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

5.— ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱՒ

Երբ կացութիւնը ինծի տեղեկագրեցին, յանձնարարեցի որ պէտք է շատ զգոյշ եւ շրջահայեաց շարժիլ, եւ օրը օրին ինծի հաղորդել պատահած դէպքերը: Պոլսոյ մէջ, հայ խռովարարներու արձանագրութիւններէն, — զորս կրցեր էի ձեռք ձգել,— այն տպաւորութիւնը ստացած էի թէ յեղափոխականները մասնաւոր կարեւորութիւն մը կուտան Զէյթունի, թէ ապստամբութեան ծանրութեան կեդրոնը պիտի ըլլար Զէյթունը: Միայն մէկ զօրանոց կար Զէյթունի մէջ, 300 կանոնաւոր զինուորով: Քանիցս գրեցի Պալը Ալիի, որ զինուորներուն թիւը աւելցուի, քանի մը թնդանօթով զօրացուի: Սակայն չկրցայ համոզել մարդիկը: Շուարեցայ թէ ի՞նչ կրնայի ընել: Երբ դեռ Պոլսոյ մէջ աղէտը բոլորովին չէր անհետացուցած, ահա Անատոլուի մէջ ամէն կողմ ապստամբութիւն ու յեղափոխութիւն կը ծագէր: Քանի մը անգամ հրաժարական տուի, Սուլթանը մերժեց:

— Այսպիսի շրջանի մը հրաժարիլ ոչ առաքինութիւն է, ոչ ալ բարեխղճութիւն, կ'ըսէին:

6.— ԿՌԻՒ ԵՒ ՋԱՐԴ

Ատանայի Հայերուն եւ Պոլսոյ կոմիտէին միջեւ թղթակցութիւնը տեղի կ'ունենար ոչ թէ թղթատարով, այլ անհատական միջոցներով: Լրտեսներու տուած տեղեկութեանց համաձայն, բազմաթիւ կիներ ու այրեր, առանձին ճամբորդելով, կ'երթային Կիլիկիա: Նոյն ատեն Կիպրոսէն նաւով Մերսին կ'երթային, կամ իբրեւ փախստական նաւակներով բազմաթիւ կոմիտէճիներ կը մտնէին Ատանայի շրջանը: Մէկ մասը յաջողեցանք ձերբակալել, սակայն մեծ մասը ամայի ծովեզերքներէն Կիլիկիոյ խորերը կը մտնէր՝ ապատելով մեր հետապնդումներէն:

Հոկտեմբեր 20ին Հալէպի ոստիկանական տեսուչը գաղտնի հեռագիրով մը կը հաղորդէր թէ հայ աւազակները օրը հանած են Մարաշի եւ Զէյթունի միջեւ գտնուած Ճիհան կամուրջը, եւ յետոյ պարտութեան մատնած են մեր զինուորական ուժերը, որոնք օգնութեան ղրկուած էին Զէյթունի պահակազօրքին:

Ուրեմն կը նշանակէր թէ խնդիրը կրակ կ'առնէր արդէն: Ճակատագիրը բուրդ կը մանէր այդ շրջանին մէջ, մեր սիրելի հայրենիքին գլխուն:

—Աստուած հարկաւ կ'օգնէ ինծի, կ'ըսէի ինքնիրենս, մխիթարելով զիս:

Անմիջապէս հեռագրեցի Հալէպի ոստիկանական տեսչութեան, լրացուցիչ տեղեկութիւն պահանջելով այդ դէպքերուն մասին: Յաջորդ օրը հասաւ պատասխանը:

— Զէյթունի հետ հեռագրական կապը կտրուած է, ոչ մէկ միջոց ունինք լուր առնելու Զէյթունէն:

Հրաշալի՜ է, ըսի ինքնիրենս: Ուրեմն հիմա լուր ալ չպիտի կրնանք առնել դէպքերուն մասին: Եթէ զինուոր ղրկուած ըլլար այն ժամանակ, երբ պահանջ զրի, ապահովաբար հայկական կոմիտէն չպիտի կրնար այսքան արագ գործ տեսնել իր ուժերով: Որովհետեւ հիմա միացուցած էր իր ուժերը, բանակի մը վերածելով զանոնք:

Երբ ձերբակալեցինք Ատանայի խռովարարներէն Հայկունի Ստեփանը, հարցաքննութեան ընթացքին իրմէ իմացանք, որ Զէյթունի դէպքին գլխաւոր կազմակերպիչներէն մէկն է Կէօքտերէլեան Կարապետը: Անմիջապէս ձերբակալեցինք նաեւ այս աճարկու կոմիտէճին:

Սակայն Զէյթունի աւազակները, իջնելով Մարաշի կողմը, յարձակումներ կը գործէին շրջակայ գիւղերուն վրայ, կը վառէին ու կը քանդէին տուները, աւարի կուտային անասունները, ոչխարի, այծի հօտերը սպաննէին կամ վիրաւոր գետին կը փռէին այր, կին ու երախայ, բոլոր բնակիչները:

Հոկտեմբեր 24ի գիշերը այս աւազակները գրաւեր էին Գարագաշ մէջ կապանցի կարապետին, յաջորդ գիշերն ալ յունահպատակ Մանուկ աղարակի բոլոր եզները եւ միւս անասունները: Յոյնին երկու ծառաները, յունահպատակ ուրիշ հիւր մը, Եանի, սպաններ էին այդ գիշերը:

Հոկտեմբերի 28ին Զօքմէր գիւղին մէջ կը հաւաքուին աւելի քան հազար հայ խռովարարներ: Գիւղաքաղաքին շուրջը հրաշալի խրամներ, դիրքեր կը փորեն, յետոյ խլած ժողովուրդին կը յայտարարեն.

— Երկու օրուան կեանք ունիք: Պիտի ստակեցնենք ձեզ բոլորդ:

Աւազակները գիշեր ցերեկ կը յարձակէին շրջակայ թուրք գիւղերու վրայ: Այնպէս որ հետզհետէ շատ սովորական, օրուան դէպք դարձան յարձակումները:

Գիւղերուն մէջ, բոլոր այն թուրք երիտասարդները, որոնք զէնք բռնէին, զօրակոչի ենթարկուած էին, կռուելու եւ իրենց արիւնը թափելու համար չես գիտեր որ ճակատին վրայ: Այնպէս որ թուրք գիւղերուն շատ քիչ մարդիկ կային, դիմադրելու համար Հայոց յարձակումներուն: վերջոյ թուրք ժողովուրդը ստիպուեցաւ հաղորդել Ատանայի կուսակալին թէ մտադիր են գաղթելու, եթէ կառավարութիւնը թնդանօթ ու զինուոր չղրկէ եւ չպաշտպանէ իրենց գոյութիւնը, պատիւը եւ ստացուածքը:

Ատանայէն, Հալէպէն, ինչպէս նաեւ Պիթլիսէն, Էրզրումէն եւ Նփրկերտէն հասած հեռագիրները այն համոզումը գոյացուցին, որ հայկական ապստամբութիւնը փտանգաւոր եւ տագնապալի հանգամանք մը առած էր:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
,ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
26
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1931

26 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1683 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՄԵՐ ՀՈԳԵՐԸ

Անստուգութեան մղձաւանջը թառած էբոլորի գլխուն վերեւ:

Բոլորն ալ սթերլին կը խաղան: Ուրիշ խօսքով, գուշակութիւններ կը կատարեն.— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ, ո՞ւր պիտի երթայ»...

Իսկ մասնաւորապէս մեր մէջ, աւանդական յատկութիւն ըլլալով քաղաքագիտութիւնը, ամէն մէկը տեսակէտ մը կը պարզէ և խորհրդաւոր նայուածքներ կ'ուղղէ չորս դին: Թեւ առած է բանգիտութիւնը:

Կարճ կապելու համար, ըսենք որ, աշխարհի հզօրներըՆախ իրենք շուարեր, շշմեր են բրիտանական անակնկալին առջեւ: Հազար Մաքտօնըլտ եւ նոյնքան Պոլտուին չեն գիտեր թէ ո՛ւր պիտի յանգին:

Կը բաւէ ուշադրութեամբ հետեւիլ դէպքերուն, ըմբռնել անոնց իմաստը, եւ անոր համեմատ կարգաւորել մեր գործերը, անհատական թէ մասնաւոր:

Ա՛յդ է որ կը կատարենք մենք ալ, օրուան լուրերուն հետ զուգընթաց, ներկայացնելով անոնց բացատրութիւնը: Վերլուծելով դէպքերն ու անոնց ընթացքը:

Տարակոյս չկայ որ, դղրդագին հետեւանքներ պիտի ունենայ բրիտանական տագնապը:

Ախտանշանները կ'երեւան արդէն: Կատարեալ քաոսի մը վերածուեր է միջազգային հրապարակը, տնտեսական թէ քաղաքական: Եւ երկիրէ երկիր, վիթխարի շղթայի մը ամրակուռ օղակներուն պէս իրարու կապուած ըլլալով բոլորը, տագնապին հետեւանքներէն ազատ չի կրնար մնալ որեւէ ժողովուրդ:

Մեծն Բրիտանիան ոչ միայն միջազգային ոստիկան էր քաղաքական կեանքի մէջ, այլեւ ազդանշան-սեղանաւորը աշխարհի բոլոր հրապարակներուն համար: Եւ ահա կը տեսնենք թէ ինչպէս ամենայետին, ամենահեռաւոր երկրի սակարանն իսկ ցնցուեցաւ, երբ Լոնտոն դադրեցուց ոսկեդրամի դրութիւնը:

Հիմա կացութեան բանալին կը գտնուի Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի ձեռքը: Այդ երկու երկիրներու դրամարկղներուն մէջ կը գտնուի ոսկիի ամենամեծ պահեստը: Ամերիկան կը հաշուէ մէկ միլիառ սթերլին, Ֆրանսա՝ կէսը: Անգլիան կուգար երրորդ կարգին վրայ, իսկ հիմա կը գտնուի չափազանց փափուկ վիճակի մը մէջ:

Ոչ միայն Ֆրանսան եւ Ամերիկան, այլեւ միւս մեծ ու պզտիկ պետութիւնները շահագրգռուած են այս տագնապով: Եւ եթէ չօգնեն սթերլինը փրկելու, անխուսափելի փլուզումը միայն Անգլիան չէ որ պիտի հարուածէ:

Այս է պատճառը, որ հետզհետէ աւելի շատ կը խօսուի միջազգային խորհրդակցութեան մը մասին, կարգադրելու համար ոսկեդրամի հարցը:

Սթերլինը կ'երերայ հիմա, բայց կարճ-երկար պիտի կապեն տեղ մը: Պիտի ամրացնեն 100ի կամ 110ի վրայ: Թոյլ չպիտի տան որ գլորի գահավէժ:

Բայց այս կարգադրութիւնն իսկ, չի փարատեր տագնապը:

Անխուսափելի են զանազան վերիվայրումներ, մանաւանդ եթէ Անգլիա հակի մաքսային դրութեան: Երկիրներ կան որ պիտի ցնցուին: Պիտի կորսնցնեն ներածման եւ արտածման հաւասարակշռութիւնը: Պիտի կորսնցնեն հարուստ շահաստաններ...:

Պիտի սաստկանայ մրցակցութիւնը, եւ շատ մը երկիրներու համար պիտի երկարաձգուի գործազրկութիւնը, եթէ աւելի չծաւալի:

Յայտնապէս մտահոգ է Ֆրանսան: Եւ քանի որ կ'ուզենք խօսիլ մեր հոգերու մասին, պիտի թելադրէինք պաղարիւն մնալ եւ ուշադիր՝ օրուան դէպքերուն:

Նախ, իբրեւ ընդհանուր խրատ, կը յանձնարարենք միամիտ, կարօտակէզ նայուածքներ չուղղել երկիրէ երկիր:

Ամէն երկիր կը տապկուի իր իւղին մէջ, եւ երեւութական են մէկկէն միւսը նշմարուած առաւելութիւնները: Մասնաւորապէս արեւմտեան Եւրոպայի մեծ, ճարտարագործական երկիրներուն մէջ շատ խաբուսիկ են երեւոյթները:

Անոնք որ պահանջուած պայմանները կը լրացնեն Հայաստան երթալու համար, պէտք չէ շատ բարակը նային: Պէտք է տան իրենց որոշումը:

Մնացողները պիտի յարմարին իրենց կացութեան, սպասելով որ կարգը գայ Ներգաղթին կամ լաւագոյն օրերու: Կը կարծենք թէ առ այժմ վեց հազարի փոխադրութիւնը որոշ թեթեւացում յառաջ պիտի բերէ Յունաստանի և Պուլկարիոյ մէջ:

Սուրիա-Լիբանան մասնաւոր պատճառներ չունին մտահոգութեան մատնուելու: Որքան գիտենք, ապրուստն ալ աւելի աժան է այս տարի:

Ֆրանսայի մէջ, խորհուրդ պիտի տայինք խուճապի չմատնուիլ առժամեայ տագնապներու հետեւանքով: Շատեր տունտեղ ձգելով կ'ուղղուին ուրիշ քաղաքներ, տագնապի առաջին ազդանշանին:

Պէտք է արթուն կենալ, հետեւիլ անցուդարձին, բայց զգուշանալ ջղագրգիռ որոշումներէ:

Այս տեսակէտէն, կարեւոր պարտականութիւն մը կ'իյնայ «Յառաջ»ի ծանօթ եւ անծանօթ թղթակիցներուն վրայ:

Անոնք մեծամասնաբար ըլլալով աշխատաւորներ, աւելի շուտ եւ աւելի լաւ կ'իմանան ամէն բան: Արդ, իրենց պարտքը թող ըլլայ օրը օրին հաղորդել ոչ միայն տագնապի լուրերը, այլ եւ նպաստաւոր պարագաները՝ քաղաքէ քաղաք: Այս կերպով կը ստեղծուի աշխատաւորական գործակցութիւն մը: Հոգ չէ թէ անուղղակի:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անգլիականը կը շարունակէ իյնալ

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 20 ԱՆԿՈՒՄ ՉՈՐՍ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՆ

Լոնտոնի սակարանը ամէնէն աւելի կը զբաղի սդերլինի անկումով, որ կը շարունակուի եւ արժեթուղթերու գիներով որոնք արագ ելեւէջներ կ'ունենան:

Նախորդ օր սդերլինի փոխանակութիւնը տեղի կ'ունենար հետեւեալ գիներով.— Նիւ Եորք՝ 3.87 տոլար.— Պրիւքսէլ՝ 27.50 պելճ. — Մատրիտ 43.50 փզէթա.— Միլան՝ 75 լիր.— Ժընեւ՝ 19.50 ֆր. զ.— Պերլին 18.25 մարք: Իսկ Փարիզ՝ 97.50 ֆրանք, ինչ որ կը նշանակէ հարիւրին 20 անկում մը՝ չորս օրուան ընթացքին:

Ելմտական շրջանակները կը յամառին յուսալ թէ այն ատեն պիտի կրնան յստակօրէն դիտել երկրին ելմտական վիճակը, երբ քաղաքական կացութիւնը պարզուի:

Միւս կողմէ, կը յայտնեն թէ սդերլինի կայունացման սակը մեծ մասամբ կախում պիտի ունենայ ելեւմուտքի հաւասարակշռութենէն, առեւտրական հաշուեկշռէն եւ մաքսապաշտպան դրութեան կիրարկման եղանակէն:

Այսուհանդերձ, սակարանին մէջ ոգեւորութիւն կը տիրէ. գնորդները բազմաթիւ են եւ ամէնէն աւելի, կը փնտռուին ճարտարարուեստական արժեթուղթերը, որոնց գինը անկախ կը նկատուի դրամական ելեւէջէն:

Անգլիական դրամի անկումին հետեւանքով, մեծ վտանգի ենթարկուած են նաեւ դանիական եւ շուէտական դրամները, որոնք հիմնուած էին անգլիականի վրայ: Այս երկիրներու կառավարութիւններն ալ, հետեւելով Անգլիոյ օրինակին, հրաժարած են ոսկի-չափանիշի դրամական դրութենէն:

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՍՆՏՈՒԿԸ

Երէկ, հրատարակութեան տրուեցաւ յաւելուածական վարկերու մանրամասնութիւնները: Գումարը կը հասնի 27,700,000 ոսկիի: Այս գումարին 13,7000,000ը պիտի յատկացուի Աշխատանքի Նախարարութեան, հանրօգուտ շինութեանց համար, իսկ 7 միլիոն՝ փոխադրութեանց Նախարարութեան:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աշխատաւորական երեսփոխան մը, խորհրդարանին մէջ հարցում ուղղեց Պոլտուինի թէ կառավարութիւնը որոշա՞ծ է նոր ընտրութիւններու թուականը: Պոլտուին որ Մաքտոնըլտի բացակայութեան՝ կը վարէ փոխ-վարչապետութիւնը, գոհացաւ պատասխանելով կտրուկ —ո՛չ— մը: Նոյն հարցումը անշուշտ պիտի ուղղուի Մաքտոնըլտի, անմիջապէս որ վերադառնայ:

Նշանակելի միջադէպ մը: Կ'երեւի ընտրական պայքարի մը հեռանկարէն վախցած, 15 աշխատաւորականներ՝ որոնց երկուքը նախարար, որոշեցին լքել ընդդիմադիր խումբը եւ միանալ մեծամասնութեան. ինչ որ աւելի կ'ուժեղացնէ կառավարութեան դիրքը եւ հաւանաբար, քանի մը ամիս եւս կ'ուշացնէ ընտրութիւնները:

Կ'ըսուի նաեւ թէ նախարարները մտադրած են իրարու հետ համաձայնութեան գալ մաքսատուրքի կարգ մը հարցերու մասին: Ազատականները մնալով մէկտեղ ջերմ պաշտպան ազատ-փոխանակութեանց դրութեան, սկզբունքով համամտութիւն յայտնած են մաքսապաշտպան դրութեան, քանի որ մանաւանդ, անոր կիրարկումը ժամանակաւոր պիտի ըլլայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ ՓԱԿ

Գերման սակարաններու վարիչ մարմինը որոշեց տակաւին չբանալ սակարանները եւ երկուշաբթի օրուան ձգեց ամէն նոր կարգադրութիւն:

Հինգ հարիւր միլիոն մարքի գումարը որ Րայխսպանքի կողմէ յատկացուած էր Խնայողական սնտուկներուն, սպառած է արդէն: Խնայողական սնտուկները շատ գէշ կացութեան մը մատնուած են տնտեսական տագնապէն եւ մասամբ ալ խնայողներու անվստահութեան հետեւանքով: Սակարաններու փակումով, չեն կրնար նոր վարկեր գտնել:

ՓԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

Նախորդ կէս օրէն վերջ, Փարիզի սակարանը նոր բարելաւում մը արձանագրեց: Վերջին դէպքերու պատճառած յուզումէն վերջ, Փարիզի սակարանին մէջ, արժեթուղթերու գործառնութիւնները մանաւանդ՝ գոհացուցիչ կը նկատուին:

Զգալի յաւելում մը կրած են նախանիւթերու գիները (քաուչու, պղինձ, անագ):

Չինաճափոնական պատերազմը

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Ուաշինկթընի ճափոնական դեսպանին միջոցաւ Ճափոնի արտաքին Նախարարն ստացաւ ամերիկեան կառավարութեան ծանուցագիրը, որով կը շեշտուի թէ զինուորական գործողութեանց ընդարձակումը լուրջ պատասխանատուութիւն կը ձգէ Ճափոնի կառավարութեան վրայ:

Այս ծանուցագրին մէջ, ամերիկեան կառավարութիւնը նախ կը վստահեցնէ թէ երբեք չի փափաքիր միջամտել ճափոնական գործերուն եւ թէ այդ դիմումը պէտք չէ նկատել իբր բողոք: Այլ՝ կիսապաշտօն կերպով ամերիկեան տեսակէտն է որ անով կը պարզուի՝ վերջին դէպքերու մասին: Սակայն, Մանչուրիոյ ներկայ վիճակը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ ուրիշ պետութեանց: Ու կը յանձնարարէ չօգտագործել ներկայ կացութիւնը՝ ի նպաստ իրենց մասնաւոր շահերուն եւ ժամ առաջ հարթել վէճը:

Ճափոնական կառավարութիւնը այս միջոցիս, մշակելու վրայ է իր պատասխանը թէ Ամերիկայի ծանուցագրին եւ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան կոչին:

ԽԱՐՊԻՆ ԳՐԱՒՈՒԱ՞Ծ Է ԹԷ ՈՉ

Չինական կառավարութիւնը կը հաղորդէ Ժընեւի իր պատուիրակութեան թէ ճափոնական զօրախումբերը գրաւած են Խարպինը: Խարպինի հիւպատոսը խնդրած է պաշտպան զօրախումբերու առաքումը: Չինացիները յաջողեցան վար առնել ճափոնական օդանաւ մը, որ Խարպին կ'երթար:

Միւս կողմէ սակայն, Ճափոնի պատերազմական նախարարութիւնը կը հերքէ Խարպինի գրաւման լուրը:

Անգլիական թերթ մը կը հաղորդէ թէ Ճափոնցիները Մուքտէնի մէջ 12 երեւելիներ արգիլափակած են իբր պատանդ: Անոնք պատասխանատու պիտի ըլլան չինական զօրախումբերու կատարած գործողութեանց հետեւանքներուն:

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը դռնփակ նիստ մը եւս գումարեց, քննելու համար չինեւճափոնական վէճը: Խորհուրդը զբաղեցաւ ամերիկեան եւ չինական կառավարութեանց հաղորդագրութիւններով եւ դէպքերու ընթացքին մասին, Թոքիոյէն տրուած տեղեկութիւններով: Ընդհ. տպաւորութիւնը ելքի մասին գոհացուցիչ կը նկատուի: Ժընեւի, Ուաշինկթընի եւ Թոքիոյի միջեւ կատարուած բանակցութիւնները կ'ամրապնդեն այս տպաւորութիւնը:

Ճափոնի կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ նպատակ չունի զինուորական կերպով գրաւելու Մանչուրիան. այլ միայն, կ'ուզէ ապահովել իր զանազան ձեռնարկներուն պաշտպանութիւնը, եւ կը հաւաստէ թէ հարաւային Մանչուրիոյ երկաթուղիի մէկ մասին քանդումը՝ փութացուց դէպքերը: Վախնալով որ Մանչուրիոյ մէջ բնակող Ճափոնցիները կրնան վտանգուիլ, տեղւոյն ճափոնական զօրախումբերը (14,000 հոգի) անհրաժեշտ նկատած էին արագօրէն շարժիլ եւ հետեւաբար, գրաւեր էին կարեւոր կէտերն ու զինաթափեր չինական զօրքը:

Անգլիական տագնապը եւ Բարեգործականը

Կ'իմանանք թէ Բարեգործականի կողմէ իբրեւ «Թրըսթ» անգլիական դրամատուններու յանձնուած արժեթուղթերն ալ մեծ անկում կրած են: 47 սդերլին արժող թուղթ մը իջած է մինչեւ 27ի:

Այս պատճառով, մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Բարեգործականի շրջանակներուն մէջ:

Արժեթուղթերուն մեծ մասը մասնաւոր ընկերութեանց թուղթեր են:

5000 ոստիկան՝ երկու հոգիի համար

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ եւ արտաքին նախարարը Պ. Պրիան կը պատրաստուին այցելել Պերլին, ուր գերման կառավարութեան հետ, տեսակցութիւններ պիտի ունենան, առաւելապէս տնտեսական հարցերու մասին:

Այս այցելութեան առթիւ, Պերլինի ոստիկանութիւնը նախազգուշական շատ կարեւոր միջոցներ ձեռք առած է, Ֆրանսայի նախարարներու այցելութեան ընթացքին, անդորրութիւնը պահպանելու եւ անոնց հանգիստը ապահովելու համար:

Հինգ հազար ոստիկաններ պիտի հսկեն երկաթուղիներուն վրայ, սահմանագլուխէն մինչեւ մայրաքաղաք: Ամէն մէկ քիլոմեդր գլուխ, զինեալ պահակախումբեր պիտի շրջին: Կայարանները մասնաւոր հսկողութեան պիտի ենթարկուին: Պաշտօնական կառախումբին առջեւէն պիտի երթայ յատուկ վայրաշարժ մը որ երեք զօրաւոր լուսարձակներով՝ ամբողջ գիշերը, պիտի լուսաւորէ ճամբան եւ ուր 20 զինեալ ոստիկաններ պիտի գտնուին: Ատկէ զատ, նախարարական կառախումբին մէջ՝ ատրճանակ ի ձեռին՝ պահնորդներ պիտի հսկեն ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին:

Կանտիի գործունէութիւնը

Կլոր Սեղանի խորհրդակցութիւններէն դուրս Կանտի աշխատանք կը կատարէ նաեւ հարթելու համար հնդիկ—իսլամական վէճը:

Կանտի կարգ մը առաջարկներ ներկայացուցած է Աղա Խանի եւ ուրիշ մահմետական իշխաններու եւ կը սպասուի որ լորտ Իրվին եւս մասնակցի այս բանակցութիւններուն:

Եթէ այս բանակցութիւնները յաջողին՝ փոքրամասնութեանց յանձնախումբին գումարումէն առաջ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ շաբթու, Կլոր Սեղանի ամենէն բարդ վէճերէն մէկը հարթուած պիտի ըլլայ:

Կլոր Սեղանին շուրջ

Լոնտոնի Խորհրդաժողովին Դաշնակցային յարաբերութեանց յանձնախումբը շարունակեց իր վիճաբանութիւնները Դաշնակցային Խորհուրդի կազմութեան եւ Բրիտանական Հնդկաստանի ու հնդկական պետութեանց խորհրդարաններուն մէջ համեմատական ներկայացուցչութեան մասին:

Խորհրդարանի սրահներէն մէկուն մէջ, բոլոր կուսակցութեանց մաս մը երեսփոխաններէն կազմուած խումբի մը առջեւ, Կանտի բացատրեց իր տեսակէտները: Խօսելով Հնդկաստանի մէջ, անգ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒ ԱՆԿԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ

10.—ԹՐՔԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Առասպե՞լ. այո՛, առասպել։ Աւելի ճիշդը բերնի ծամոց մը՝ որով յաճախ կը մեղադրուին արեւմտահայ գրողները։

Թէ Թուրք լեզուն ազդած է մեր բարբառին վրայ՝ ճի՛շդ է։ Թէ այդ ազդեցութիւնը սարսափելի չափերու հասած էր մանաւանդ ասկէ դար մը առաջ, ճի՛շդ է եւ ատ։

Բայց արեւմտահայ եւ Թուրք լեզուներու անտեղեակ մարդիկն են որ կը կարծեն թէ արեւմտահայ բարբառը Թրքերէնի տիրապետութեան տակ է։

Հարկ չկայ բացատրելու թէ Թուրքերը հակառակ իրենց դարաւոր լուծին՝ չկրցան իրենց մտքին ենթարկել մեզ, ինչպէս ռուս մշակոյթը կրցաւ ընել Ռուսահայուն։ Շատ են պատճառները, բայց տեղը չէ անոնց խորը մտնել։ Յիշենք միայն որ Թուրք գրականութիւնը նոյն իսկ անծանօթ մնաց մեզի, ու բացի քանի մը շրջաններէ՝ Թուրք լեզուն նոյնիսկ հայ ընտանիքներէ ներս չմտաւ։ Հարեւանցի միայն գիտցանք այդ լեզուն, թէեւ մեր ռամկօրէնը սկիզբները անկէ փոխ առաւ ձեւեր ու բառեր։ Անկէ՛ է որ, երբ ռամկօրէնը սկսաւ գրաբարը քշել հրապարակէն ու անոր տեղը անցնիլ՝ մեր գրուած լեզուին մէջ մտան նաեւ այդ ձեւերն ու բառերը։ Մխիթարեանք իրենց շատ հրատարակութիւնները այդ ռամկօրէնով ըրին՝ առանց իրենց գործածած լեզուն մաքրելու։ Արեւմտահայ առաջին լրագիրներն անգամ կը մատնեն այդ ռամկօրէնը։

Բայց անցեալ դարու կէսերէն սկսեալ փոխուեցաւ արդէն պատկերը։

Արեւմտահայ նոր վերածնունդին ռահվիրաները իրենց առաջին մտահոգութիւնը հայ լեզուն ըրին։ Անոնք ոչ միայն խորշեցան Թրքերէն բառերու գործածութենէն, այլ եւ ամէն խնամք տարին, որպէսզի մեր լեզուն մաքրեն ամէն տեսակ Թրքաբանութենէ։ Համոզուելու համար թէ մեր աշխարհաբարը իր քերականութեամբ եւ շարադասութեամբ որքան հեռու է այսօր Թուրքերէնէն, բաւական է մաքուր աշխարհաբարով հատուած մը Թուրքերէնի վերածել։ Մեր շարադասութիւնը ճիշդ հակոտնեան է Թրքականին։ Անոնք որ ինծի պէս առիթը ունեցած են Թուրք թերթերէն թարգմանութիւններ ընելու՝ գիտեն թէ ի՛նչ գարհուրելի աշխատանք էր Թուրքերէն հատուած մը հայացնելը։ Թուրքերէն նախադասութեան ճիշդ ետեւի պոչէն պէտք էր սկսիլ եւ ետ գալ, հայերէն շարադասութեան յարմարցնելու համար թարգմանութիւնը։

Ճիշդ է, Թրքական շարադասութիւնը մեր խօսակցական լեզուին եւ մեր շատ մը գրողներու ոճին վրայ ազդած է։ Նոյնիսկ մեր մամուլին մէջ յաճախ այդ շարադասութիւնը կը զգացուի, մանաւանդ Թուրքերէնէ եղած թարգմանութեանց մէջ։ Բայց ատոր մեղքը գրողին վզին կ'իյնայ, քան թէ աշխարհաբարին, որ արդէն գտած է իր վերջնական վճիտ, ճկուն եւ ճապուկ ձեւը, եթէ, անշուշտ, համբակներու ձեռքը չենք տուած զայն։

Քանի մը տարի առաջ, «Յառաջ»ի մէջ մենք էինք որ հրատարակեցինք յօդուածներու շարք մը մեր գրական լեզուին մասին։ Հոն էր որ տեղ մը կ'ըսէինք.

— Բայերը խօսքին ծայրը նետել, երկրորդական եւ երրորդական մտքերը անկէ առաջ շարելով, գրելու ու խօսելու ձեւ մըն է զոր Թուրքերը տուին մեզի։ Անոնք են որ խօսքին բոլոր անկարեւոր մասերը սկիզբը կ'ըսեն ու փարսախ մը ետքը կը բերեն էական մասը։ Մեր գրողներուն մեծ մասը կը տառապի այս ունակութենէն։ Փոխանակ ըսկիզբը ըսելու խօսքին էական մասը ու անոր կցելու երկրորդականներն ու լրացուցիչները՝ ինչպէս կ'ընեն հնդեւրոպական գրեթէ բոլոր լեզուները, մենք, Թրքերէնէ ազդուած, անկարեւոր մասերը, «բնութեան խնդիր» ըսուած բոլոր երկրորդական մտքերը կը շարենք սկիզբը, ու ամենէն եաքը կ'ըսենք էական մասը։ Մենք ալ յաճախ մղոն մը բառ կը շարենք մինչեւ որ բայը ըսենք, կոտրելով մեր խօսքին թափը, ու ջնջելով անոր բովանդակ ուժը»։

Ճի՛շդ են ասոնք բոլորը։ Բայց մեր գրողներուն անհոգութենէն, թափթփածութենէն կուգայ այս ախտը։ Մեր աշխարհաբարը մեղք չունի։ Յետոյ չմոռնանք որ շարադասութեան այս եղծանումը միայն Արեւմտահայերուս ապիկարութիւնը չէ։ Արեւելահայերն ալ վարակուած են այդ ախտէն։

Զքմեղանք փորձելու համար չէ որ այս բոլորը կ'ըսեմ։ Աւելին։ Կ'ընդունիմ մեր գրողներէն ոմանց մեղքերն ալ։ Յիշեմ, օրինակի համար, մեր լաւագոյն գրագէտներէն մէկը, Զօհրապը։ Իր գրական գեղեցիկ էջերուն մէջ անգամ հետքերը կան ռամկօրէնի մը՝ որ ազդեցութեանը տակ է Թուրքերէնին։ Զօհրապ կը գործածէ, օրինակի համար, ճօրէրնուսմէ, ուսօմին, մէյջքերնին, իրաննուն, մինակուկնիս, աղօթագիրքնին, սեւութիւննին, ծայներնիդ, նայուածքնիդ, քալուածքնիդ, թղթախաղերնուս, կուրծքերնուդ, դիմացիննիդ, եւայլն։ Այս բոլոր ձեւերը, այո՛, Թուրքերէն կը հոտին։ Բայց հիմա արդէն քշուեցան, գացին այս ձեւերը, նոյն իսկ Զօհրապ, վերջին տարիներուն, ի՛նքը կը զգուշանար անոնցմէ։

Եթէ մեր ժողովուրդը եւ անոր հետ նաեւ ժողովրդական բարբառը իրենց գրութեան խառնող մեր գրողներէն ոմանք կը գործածեն Թուրքերէն ձեւեր, այլուր է պատճառը։ Թուրքերէնը յաճախ այնպիսի նրբութիւններ ունի մանաւանդ խօսակցական լեզուի մէջ՝ որմէ զուրկ է մեր աշխարհաբարը։ Ի վիճակի չեմ օրինակները ժողվել, բայց կրնամ գոնէ անոնցմէ քանի մը հատը թուել։ Թուրքերուն նէ շաղկապը չի կրնար բացատրել մեր աշխարհաբարը։ «Զեկա՞ր նէ»։ ինչպէ՞ս բացատրենք գրական աշխարհաբարով։ «Հայպա չեկար»ը չի կրնար արտայայտել մեր միտքին։ «Պիտի գայիր նէ ինչո՞ւ առաջուընէ չըսիր»։ «Նէ»ին նրբութիւնը մեր աշխարհաբարը չի տար եւ հո՛ս։

Զարմանալին հոն է որ մեզ թրքաբանութեամբ մեղադրող արեւելահայ գրողները աւելի իրե՛նք են որ Թուրքերէն բառերու ա՛խը կը քաշեն։ Ո՞վ մտցուց մեր լեզուին մէջ զուլումը, վաթանը, օջախը, փէտային, դարդը, ախըր, նամուսը, ջանը, եարը, զօր տալը, թայֆան, խալխը, ջահիլը, ջիւանը, հալալը, եւայլն։

Առասպե՞լ. չէ՛, բոլորովին առասպել չէ թրքաբանութիւն վերագրել մեզի, ճի՛շտը ըսենք։ Բայց անոր վտանգը ա՛լ անցաւ. արդէն վաղուց մենք սկսանք զայն թօթվել, ու պէտք ունինք պզտիկ ճիգի մը միայն։

*

Արեւմտահայ բարբառին երեսին նետուած մեղադրանքներէն մէկն ալ ֆրանսաբանութեան կասկածն է։

Իբրեւ թէ արեւմտահայ աշխարհաբարը ձեւած ենք ֆրանսերէնի վրայ, ու անկէ կ'առնենք մեր բովանդակ սնունդը։

Ու ինչ որ այս մեղադրանքը աւելի ծիծաղելի կը դարձնէ, այն պարագան է թէ միեւնոյն մարդիկն են որ մեզ կ'ամբաստանեն թէ ֆրանսաբանութեամբ եւ թէ թրքաբանութեամբ։ Լեզուաբան ըլլալու պէտք չկայ ընդգծելու համար այս կարծիքին արատաւորութիւնը։ Ո՛վ չի գիտեր որ ֆրանսերէնն ու Թուրքերէնը հակոտնեաներ են իրարու, բեւեռին երկու ծայրերը։ «Մարդ չի կրնար երկու տիրոջ մէկանց ծառայել»։ Կարծեմ ճիշդ այս պարագան է։

Այո՛, կրնան ըլլալ գրողներ, որոնք ֆրանսաբանութիւն կ'ընեն։ Անոնք, ֆրանսական լեզուին եւ գրականութեան ազդեցութեանը տակ, յաճախ կը կապկեն ֆրանսական շարադասութիւնը։ Այդպիսիները, այո՛, նոյնիսկ ֆրանսերէն է որ կը մտածեն, հայերէն գրած ատեն։

Տեղ մը նօթագրած եմ ֆրանսաբանութեան սա քանի մը նմուշը։ Հեղինակները չեմ յիշեր, բայց բառ առ բառ կ'արձանագրեմ իրենց գրածը.

«Ձիաւորը որուն հրաշալի էր կեցուածքը»։

«Սիւները որոնց մեր վրայ կ'իյնար շուքը»։

«Մերունիները որոնց մարած էր շողը աչքերուն»։

Այո՛, ասոնք ի՛սկապէս գրուած կան, եւ արձակի՛ մէջ։ Բայց ծիծաղելի բացառութիւններու մէջ, ներելի չէ ամբաստանութիւն մը ընդհանրացնել։

Բայց չմոռնանք որ ֆրանսերէնը մեզ տուաւ պարզ, վճիտ գրելու սովորութիւնը։ Եթէ սկիզբները դժուարութեան մատնեց մեզ՝ գոնէ կրցաւ մեզ վարժեցնել պարզ մտածելու եւ պարզ արտայայտելու։ «Ինչ որ յըստակ չէ՝ ֆրանսերէն չէ»։ Այդ առածը կարծեմ մեզ ալ քիչ մը բան սորվեցուց։ Նախ ֆրանսերէնին ազդեցութեամբ էր որ սկսանք կարճ ընել նախադասութիւնները, եւ զանոնք չխճողել աւելորդ բառերով։ Ֆրանսերէնէն կուգայ մեզի ճշգրտութիւնը (précision), եւ խուսափումը ճապաղութենէ (prolixité)։ Բաղդատեցէք յիսուն տարի առաջուան մեր գրողներուն նախադասութեանց երկարութիւնը՝ այսօրուան մեր աշխարհաբարին հետ։ Տարբերութիւնը ահագին է։

Յետոյ, ֆրանսերէնը մեր աշխարհաբարը մարզեց։ Թարգմանութեանց շնորհիւ ան մեզ վարժեցուց Թրքաբանութեան լուծը թօթվելու։ Մեզ վերստին մօտեցուց հնդեւրոպական շարադասութեան, ուրկէ այնքան շեղեր էինք։ Մասնաւորաբար, մեզ ստիպեց նոր բառեր յօրինելու՝ եւրոպական բառի մը, բացատրութեան մը տեղ, եւ նաեւ, դարձուածքներու ծնունդ տուաւ մեր բարբառին մէջ՝ կարենալ արտայայտելու համար եւրոպական նոր միտքը, անոր գիտական, ընկերաբանական, իմաստասիրական դիմայեղումներով։ Վերջապէս ֆրանսերէնին կը պարտինք մեր բարբառին ճապուկ, գլուրոլոր, ճկուն բնոյթը։ Լեզու մը որքան ալ ուժ ունենայ, պարզութիւն եւ երաժշտականութիւն ունենայ, յետամնաց կը սեպուի, եթէ ընդունակ չէ քաղաքակրթութեան հետ քալելու։ Ֆրանսերէնը այդ շնորհն է որ կուտայ իրեն հետեւողներուն։ Բայց ատիկա ֆրանսաբանութիւն ըսել չէ։

Թերեւս մեզ ֆրանսաբանութեամբ մեղադրողները իրենց կասկածը կը հիմնեն այն բանին վրայ որ մենք օտար բառերը իրենց ֆրանսերէն հնչումով կ'արձանագրենք մեր աշխարհաբարին մէջ։

Այսպէս, սէմպօլիզմ, պիւտճէ, էվօլիւսիոն, Թաքթիք, եւ այն բոլոր բառերը որոնք ֆրանսերէնէն կը բխին։ Դժբախտաբար ֆրանսերէն հնչումով կը գրենք նաեւ այն օտար բառերը որոնք թէեւ ֆրանսերէնի ճամբով կուգան մեզի՝ բայց տարբեր լեզուէ մը կը սերին։ Այսպէս անգլերէն, գերմաներէն ծագում ունեցող բառերն անգամ մեր լեզուին մէջ կը ներմուծենք անոնց ֆրանսական հնչումովը, ինչպէս Ռուսահայերը ռուսերէնէ կամ գերմաներէնէ կ'որդեգրեն եւ անոնց իւրացուցած հնչումով՝ տարբեր լեզուներու պատկանող բառերը, ֆրանսականներն իսկ։

Ասոնք են ահա մեր ֆրանսաբանութիւնը։ Զարժե՞ր առասպել ըսել եւ ասոր։

ՍԻՐՈՒՆԻ

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ
Թղթակցութիւն մը Լոնտոնէն
ՕՐՈՒԱՆ
ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

L'Echo de Versaillesի մէջ, Պ. Roger Viroux d'Aoust կը քրքրէ Սուրիական հոգատարութեան հարցը եւ Մերձաւոր-Արեւելքի ներկայ վիճակը.

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զրոյց շրջեցաւ եւ կ'երեւի, հաստատուեցաւ թէ կարճ ատենէ մը, Ֆրանսա իր Սուրիոյ հոգատարութիւնը պիտի փոխարինէ պաշտպանողական դաշնակցութեամբ մը, այս շրջանը կազմող չորս պետութեանց հետ։

Մամուլը յուզուեցաւ այս լուրէն եւ կառավարութիւնն ստիպուեցաւ ծանուցանել թէ վարչական փոփոխութիւն է որ տեղի պիտի ունենայ եւ ո՛չ թէ վերջնական լքում։

Քննենք Ֆրանսայի կատարած գործը Սուրիոյ եւ սահմանակից երկիրներուն մէջ՝ ներկայ հոգատարութեան ընթացքին։ Ամէն տեղ կը տիրապետէր ֆրանսական ազդեցութիւնը, մեր միսիոնարները եւ քրիստոնեաներ թանկագին օժանդակներ ունեցան, յետոյ, մեծ թիւով մահմետականներ վարժուեցան մեզի եւ ֆրանսական աշխարհական առաքելութիւնը մեր դատին կապեց անոնք որ չէին ուզեր քրիստոնեայ կրօնական ղեկավարութիւն մը։

Վրայ հասան Սեվրի եւ Լօզանի խաղաղութեան դաշնագրերը։ Ֆրանսա շատ պնդեց, պահելու համար Սուրիան, որուն աչք տնկած էին Անգլիա, Իտալիա, Ամերիկա եւ նոյնիսկ իր գաղութներէն զրկուած Գերմանիան։ Անգլիա որ կը մնար Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ, հաւանաբար Ֆրանսայի պիտի յօժարէր Հռենոսեան ընդարձակում մը՝ մինչեւ Մօզել, Լիբանանն ալ աւելի։

Ամերիկա, թերեւս, նուազ անհաշտ պիտի ըլլար Սարրի համար, որ ֆրանսական կը դառնար։ Իտալիա հիմնապէս ուժ պիտի տար Ֆրանսայի, որպէսզի ձեռք անցնէ Մայեանսը եւ նոյնիսկ Գերմանիա, Ֆրանսայի հետ չպիտի վիճէր 1789ի սահմաններուն համար, մէջն ըլլալով Սարլուին։

Սուրիան ստանալու համար՝ Ֆրանսայի պնդումը, իրեն առ նուազն կորսնցնել տուաւ Սարլուին եւ թերեւս Հռենոսեան՝ մինչեւ Մօզել։ Պիտի լքե՞նք Սուրիան, գրեթէ վստահ ըլլալով որ Ալզաս-Լօրէնեան սահմանին վրայ, ո՛չ մէկ բարեհաճ փոխարինութիւն չպիտի տրուի մեզի։

Քննենք ներկան։ Ֆրանսա հաստատուած է Սուրիոյ մէջ։ Քրիստոնեաները, մանաւանդ Մարոնիները, յոյն կաթոլիկները պէտքը կը զգան անոր ներկայութեան։ Դժբախտ Հայերը զոր Ֆրանսա ընդունեց իր հոգատարութեան տակ գտնուող Սուրիոյ մէջ, փարանումի մատնուած են մեր հաւանական մեկնումով։

Ալեւիները, թէեւ ճիշտ է, ադանդաւոր մահմետականներ, իրենց յոյսը դրած են մեր տեւական պաշտպանութեան վրայ, եւ նոյն իսկ Տիւրզիները, թէեւ պարտուած մեզմէ, սակայն գիտեն թէ միակ երաշխիքն ենք իբր փոքր ազգ՝ իրենց պահպանման։ Պիտի լքե՞նք այս ժողովուրդները։ Սուրիացի բազմաթիւ մահմետականներ, որոնք վարժուած են Ֆրանսայի կ'ուզեն որ մնանք։

Քննենք վերջապէս ապագան։ Եթէ, ապագային համար առանց գերակշռութեան երաշխիքի, լքենք Սուրիան, այլեւս չենք կրնար այս երկիրը ծառայեցնել Անգլիացիին, Ամերիկացիին, Իտալացիին լուրջ օժանդակութեան համար, իբր փոխանակութեան դրամ, որպէսզի գոնէ կարենանք պահել Սարրը։ Պերլին իսկ, թերեւս, Սարրի բաժանման մատուցումներ պիտի ներկայացնէ մեզ՝ Հալէպի շրջանին համար։ Առանց հաւանական ուրիշ՝ պաշտպանի մը հետ բարեկամական համաձայնութեան, Արեւելքի լքումը, գէշ գործողութիւն մը պիտի ըլլայ բազմաթիւ պատճառներով։

Առաջին պատճառը՝ մեր մեկնումին հետեւանքով Լիբանանի խախուտ կացութիւնը։ Մեծամասնութեամբ մահմետական Սուրիան, պիտի փորձէ իրեն կցել այս շրջանը, ուր քրիստոնեաները եւ մահմետականները հաւատարիմ են Ֆրանսայի։ Ալեւիներու պետութիւնը Դամասկոսի ցանկութեան առարկան պիտի դառնայ։ Տիւրզիները աւելի դիւրաւ պիտի ջնջուին եւ Սուրիոյ մէջ, հաստատուած Հայերը, Ֆրանսացիներու մեկնումէն վերջ, անձկութեան պահեր պիտի ապրին։

Իրենց հայրենիքին կապուած սուրիացի խումբերը (ինչպէս Անտիոքցիները որ կապուած են իրենց երկրին)՝ նեցուկ չգտնելով, պիտի կցուին Իրաքի կամ Արաբիոյ, կորսնցնելով իրենց ազատ պետութեան տիտղոսը։

Հոգատարութեան լքման դէմ երկրորդ պատճառն ալ, Սուրիոյ համաշխարհային դիրքն է։ Իտալացին՝ միանալու համար իր Երիտրէյի կալուածին, բռնած է Հռոդոսը։ Անգլիացին, թէեւ Իրաքը լքելու վրայ, սակայն կը պահէ Պաղեստինը, որմէ հեռու չէ Կիպրոսը։ Ֆրանսա, Թունուզէն Ճիպութի, այլեւս ոչ մէկ գաղթային կամ հովանաւորեալ հող պիտի ունենայ։

Երրորդ պատճառ մը, պահելու համար ֆրանսական իշխանութիւն մը, պիտի ըլլայ ֆրանսական հաստատութեանց փճացումը Արեւելքի մէջ։ Հակառակ ուրիշ երկիրներու ծախսած կարեւոր գումարներուն, — մասնաւորաբար Ամերիկա—, ֆրանսական կրօնական եւ աշխարհական առաքելութիւնները՝ իրենց ազդեցութեան պահպանումը կը պարտին թերեւս, իրենց գովելի յամառութեան, այլ նաեւ՝ անոր որ մենք ենք պաշտպան երկիրը։ Անգամ մը որ Ֆրանսան զրկուի ամէն գերակշռութենէ, այս հաստատութիւնները պիտի խաւարին։

Վերջին առարկութիւնս բարոյական է։ Ֆրանսա հրաժարեցաւ Լիւքսէմպուրկի հետ տնտեսական միութենէն, հաճելի ըլլալու համար Պելճիքայի։ Մենք՝ Քրիստոնեաներս լքեցինք Ֆրանսայի բարեկամ Հռենոսցիները։ Նոյնը պիտի ընենք նաեւ Արեւելքի Տիւրզիներուն ու Ալեւիներուն։ Պիտի ուրանա՞նք նաեւ Հայերը պաշտպանած ըլլալու գեղեցիկ ժեստը, մինչեւ որ իրենց հայրենիքը վերակազմուի։ Ֆրանսայի բարի համբաւը, այն ատեն, ընդմիշտ կորած պիտի ըլլայ Արեւելքի մէջ, եւ այդ ըրած պիտի ըլլանք, առանց որեւէ մէկուն կողմէ պարտադրուած ըլլալու։ Արեւելքը, բացի Լիբանանէն, կրնար փոխանակութեան դրամ մը նկատուիլ 1929ին։ Իսկ հիմա, անկարելի է։

Բայց, ի՞նչպէս կարելի է մեր հոգատարութեան լքումը եւ Արեւելքի մէջ մեր գոյութեան պահպանումը հաշտեցնել։ Եթէ 1) Պահենք նաւահանգիստները մտնելու իրաւունքը, առանց ենթարկուած ըլլալու որ եւ է ձեւակերպութեան, 2) Երկրին զօրախումբերուն մարզիչներու մենաշնորհը ունենանք, 3) Որոշ շրջաններու մէջ, ֆրանսական զօրախումբեր հաստատելու իրաւունքը պահենք, 4) Միայն Ֆրանսացիներուն վերապահենք, երկրին վարչական խորհրդական ըլլալու իրաւունքը, 5) Ներկայ չորս պետութեանց պարտադրենք սահմաններու պահպանումը եւ Հայերուն ալ, սուրիական անապատին մէջ՝ զարգանալու իրաւունքը, — բոլոր երկիրները պիտի բողոքեն մենաշնորհներուն դէմ, զոր պիտի պարտադրենք այլեւս մեր հոգատարութեան տակ չգտնուող երկրի մը։

Հաւասարապէս նեղացուցիչ պիտի ըլլար մեր կացութիւնը, եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ Սուրիա մը, ուզեր միանալ Իրաքի կամ Արաբիոյ, եւ եթէ այդ պարագային, Ֆրանսա մինակը մնար այս գործողութեան ընդդիմացող (Անգլիոյ դէմ բազմաթիւ պետութիւններ կը բողոքէին)։

Ամփոփենք, ուրեմն ամբողջական քննադատութիւնները՝ 1919ի ու- ֆրանսական Սուրիան Ֆրանսայի պիտի արժէր ուրիշ հողեր, հաւա- նաբար եւրոպական։ Ներկայիս, Ֆրան- սաւէր բնակչութենէն մաս մը ի- հանդստութիւնը կը պարտի Ֆրան- սայի եւ այլեւս չի կրնար լքուի- Արաբ հայրենասէրները կը տրա- մադրուին դառնալ Իրաքի եւ Արա- բիոյ հպատակ։ Ֆրանսական հա- տատութիւնները՝ մեզ հետ, անհե- տանալու վտանգէն ենթարկուած եւ

Իբր դարման, Տիւրզիներու, Ա- լեւիներու, Լիբանանի, Սուրիոյ կա- ռավարիչներէն կ'ուզենք որ նոյն- իրենց յաջորդներուն անունով, ըն- դունին վերջնապէս առանձնաշնորհ- եալ վիճակ մը, ինչպէս նաեւ, իրեն- ներկայ սահմանները։ Որեւէ առար- կութիւն չպիտի ըլլայ եւ այս պա- րագային, գէշ գործ մը չէ որ ըրա- պիտի ըլլան։ Բայց հակառակ պա- րագային, դիւանագիտական խ- դժուարութիւններ կը սպասեն մե-

Յայտարարենք Ժընեւի մէջ թէ հոգատարութիւնը պիտի լքենք, միա- առանձնաշնորհեալ տեւական կա- ցութեան մը փոխարէն։ Այն ատեն այն երկիրները որ կը յուսան մե- յաջորդներն ըլլալ, կամ իրենց ա- դեցութեամբ մեզ հաւասարել, պի- հրաժարին՝ բոլորին համար ցաւա- սաղրանքներու շարքէ մը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Խորհ. Հայաստան»ի (5 սեպտ. խմբագրին Գ. Մուրադեան կուտ հետեւեալ տեղեկութիւնները Աղբ- բայի հանքային աշխարհին հար- տութիւններուն մասին.

— Անցեալ աշունէն ի վեր կ'ա- խատիմ Անդրկովկասի հանքայ- հետազօտութեան բաժինին մէջ, երեւ- հանելու համար Կովկասի կիսաթ- կագին գունաւոր քարերու տեսակ- ները։ Մարտ ամիսէն ի վեր, Վրա- տանէն Հայաստան գալով, կը հե- տախուզեմ թէ եղնգնաքար (obsidiane=սատանայի եղունգ) գունաւոր քանի՞ տեսակներ կա- եւ գլխաւոր ի՞նչ մուշա- (agate) կայ։ Եղնգնաքարի մե- պահանջ ունի Ռուսիան, որ իր պա- հանջը կը գոհացնէ եղնգնաքար բե- րածելով Պրագիլիայէն։ Նուռնուսի Նովո-Նիկոլայեւկայի շրջանին մէ- գտանք եղնգնաքարի գոյնզգոյն ըն- տիր տեսակներ։ Նմոյշները ղրկեցի- գործարան։

Յետոյ հետախուզութիւնը շա- րունակեցի Դիլիջանի եւ Իջեւա- շրջաններուն մէջ։ Այս երկու շր- ջաններուն մէջ մուշակն գտանք տեղ, «եաշմա» ընտիր գոյներով տեղ, վարդագոյն ճարտարարու- եստական գաւարզ (quartz) 1 տեղ, մեղեսիկ (améthyste) ընտիր մա- նիշակագոյն 1 տեղ, մուշակ- նշաձեւ ու յեռակային (setis- sable) տեսակները՝ կաթնաթ- դեղին, կապոյտ, սեւ, մանիշակ, ո- րոնք հիացում պատճառեցին մա- նագէտներուն ու վարպետներու- Գտանք նաեւ յեռակային մուշա- տեսակներ, արեւաքար (hélio- trope), քաղկեդոնիկ (calcédoine), խժորաքար (plasme), լեռնայ- բիւրեղ։ Հին հրաբխային ցած բ- ձուներու վրայ գտանք քնք- գունաքարեր, որոնք ջրային ծա- գում ունին, ցրուած երկրին երե- Գտանք մեծաքանակ եւ ընտիր ա- քար (flotine), եւ մարգա- 3 նոր տեղ Սեւի գիւղին շրջա- մէջ։ Այդտեղ Սաթլմիշ սարի լ- քին վրայ գտնուած էր արդէն մա- գանեցի հանք մը։

Ես էի որ երեւան հաներ Սեւի, ափին գունաքարի (chromi- եւ մագնեզիայի հանքերը 1914 Իսկ 1930ին՝ օձակունի (orbi- գունաւոր տեսակները եւ Ալբիզ- մուշակը։ Յանձնարարուած էր մի հետախուզել Լենինականի ջանին մէջ եւ ճշդել (talc) տեսակներու գոյութ- Կապսի Ջրանցքին փապուղին- ուած քարերու մէջ։ Կապսէն ցայ Ամասիա եւ Արփաչայի Ջրաքարերուն մէջ գտայ

...ռոցներ՝ Երբ այդ տեսակները ցոյց ...ուի տեղացիներուն, ինծի յայտնե... ...ին թէ մօտակայ Զալղաշ սարը ...ճիշդ նման տեսակի հանքային կազ...ութիւն ունի: Գացի Զալղաշ, բարձ...ացայ լերան լանջքին վերի մասը, ...հանքաբանական տեսակէտէն շատ ...հետաքրքրական շրջան մը: Աչքե...րուս առջեւ կը տարածուէր օձա...քարի եւ պիրոսենիդներու արմատա...կան եւ գերարմատական շերտերու ...հսկայ տարածութիւն մը, լայնու...թիւնը 5 անգամ աւելի մեծ քան ...Սեւանայ լճին հիւսիսային ափին ...օձաքարերու տարածութիւնը:

Անցնելով Զալղաշի հիւսիսային ...լանջքը, գտայ գունաքարերու կտոր...ներ: Ընկերներուս հետ ճշդեցինք ...գլխաւոր երակը, գետնի մակերե...սին մօտ:

Յաջորդ օրը աշխատակից Գրի...գորեանի հետ անցայ Արփաչայի ձախ ...ափը, ուսումնասիրելու համար այն ...տեղի օձաքարերը: Արփագիւղէն 2 ...քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ, ...գտայ ընտիր մարմարի շերտեր, եւ ...քիչ մը հեռու օձաքարի զանգուա...ծային պաշար, խառնուած՝ պղնձի ...հանքի հետ (պղնձեայ հրաքար): Հե...տեւեալ օրը գտանք տալկ, նոյն ...պղնձահանքի շարունակութիւնը՝ աջ ...ափին, երկու ամբողջ բլուր երկա...թաքար, նոյնպէս գունաւոր եւ ճար...տարապուեստական գաւարդ՝ Տաշ...քէօրփի գիւղին մօտ, եւ հանագանգ (conglomérat):

Այսպիսի լայնութեամբ տարած...ուած արմատական եւ գերարմա...տական տեսակները գլխ շատ կ'ո...գեւորէին եւ յոյս ու եռանդ կը ...ներշնչէին: Կ'ուզէի հասկնալ թէ ...մինչեւ ո՞ւր կը հասնի հանքը: Դար...ձայ Լէնինական, այնտեղէն մեկնե...ցայ Բոչ-Եոխուշի դաշտը, որ լճա...յին տարածութիւն մըն է:

Մօտէն կը բարձրանայ Ղարախաչի ...հրաբխային մեծ գագաթը, իսկ կող...քին՝ Աղլաղանը: Այդ Աղլաղանին ...հիւսիսային ստորոտը կը տեսնուին ...օձաքարի շերտեր, որոնք կ'երկննան ...դէպի արեւելք:

Պէտք է ըսել թէ որքան լայն ...են օձաքարային շերտերը, նոյնքան ...հարուստ են գերարմատական տե...սակներով, հանքային թանկարժէք ...անակնկալներով: Այդ կարծիքն ու...նիմ այդ շրջանին մասին, որ 30 ...քիլոմեթր երկարութեամբ եւ միջին ...հաշիւով մէկ քիլոմեթր լայնութեամբ ...կ'երթայ արեւելքէն արեւմուտք:

...Ասկէ զատ, այս շրջանը ունի ...մեծ առաւելութիւն մըն ալ, բաղ...դատմամբ Սեւանի գունաքարի հան...քերուն:

Մինչդեռ առաջինին գունաքարը ...պէտք է հասցնել լճափը, բառնալ ...նաւերու վրայ, բերել Ելենովկա եւ ...հոն պարպել, նորէն բառնալ կառ...քերու վրայ եւ 65 քիլոմեթր ճամ...բայ կտրելով փոխադրել Երեւանի ...կայարանը, ինչ որ կ'ազդէ գունա...քարին արժէքին վրայ, ընդհակա...ռակն Աղբաբայի գունաքարերուն ամենահեռաւոր հանքերը կը գտնուին երկաթուղիէն 28—30 քիլոմեթրի վրայ, ընտիր ու հարթ ճամբով մը Լէնինականի հետ կապուած: Իսկ 5—6 վերստի վրայ արդէն կը բանի քարհանքի ելեկտրակառքը:

Վերջացնելով, ըսեմ որ գունաքարը արժէքաւոր ապրանք մըն է, զոր կարելի է նոյնիսկ արտածել:

* *

Ուսանող Թր. Գրիգորեան, նամակ մը ուղղելով «Խորհ. Հայաստան»ի (2 սեպտ.), հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ կարգ մը հանքերու մասին, որոնց հանդիպած է Զանգեզուրի մէջ.—

«Զանգեզուրի երկրաշարժէն յետոյ, Սիսիանի ենթաշրջանին մէջ, Բնունիս գիւղին շրջակայքը, «Աղահի» վայրը, կը տեսնուին զանազան հանքեր:

Մասնաւոր, երկրաշարժին պատճառով, այդ կողմերը կը գտնուէի: Ու տեսայ, որ հանքային հարուստ պաշար ունի այդ հողամասը: Լերան կուրծքէն, ուր կը գտնուի հանքը, կը բխի սեւ ջուր մը, լաւագոյն ապացոյցը հանքին գոյութեան եւ երկրաբանական վիճակին:

Այդ հանքերուն քիմիական քննութիւնը, զոր կատարեցի Գրողնիի նաւթային կաճառին օգնական ուսուցիչներէն Պետրովսկայի, Բուկի, Ժվարնեկովի հետ, ցոյց տուաւ հետեւեալը:

1.— Կապար 50-60 առ հարիւր:

2.— Երկաթ՝ 10-15 առ հարիւր:

3.— Ծծումբ՝ 10-15 առ հարիւր:

Այդ տարրերէն զատ, գտանք նաեւ անհագին սպիտակի (cadmium) հետքեր:

Այս քիմիական քննութիւնը ցոյց կու տայ, թէ գերակշիռ տարր մը կը կազմէ կապարը, որ արդիւնաբերական մեծ արժէք ունի: Իսկ ինչ կը վերաբերի ազնիւ մետաղներուն, — ոսկի, լնոսկի (փլաթին), — պէտք է ըսել, որ չկրցանք քիմիական քննութիւն կատարել, որովհետեւ կը պակսէին միջոցները: Եթէ կատարուի քիմիական քննութիւնը, ապահովաբար երեւան կ'ելլեն նաեւ այդպիսի տարրեր»:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻՒԼՀԱՈՒԶ. — Նախ քան պատերազմը ֆրանսական այս քաղաքը կը գտնուէր Գերմանացիներու ձեռքը: Միւլհաուզ նահանգային բաժանումով կապուած է Ալզասի նահանգին: Գերմանական սահմանէն 25 քիլոմեթր, իսկ Զուիցերիայէն ալ 40 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի:

Տեղացիները առ հասարակ գերմաներէն կը խօսին: Օտարականները կը կազմեն Իտալացիներ, Գերմանացիներ, Զուիցերիացիներ, Սպանիացիներ, Ռուսեր եւլն.: Երեք չորս ալ Հայ կայ ըսին: Ամբողջ շաբաթուան փնտռտուքս ապարդիւն անցաւ, չկրցան ինծի ճշգրտապէս ըսել թէ ո՞ւր կը գտնուին այդ քանի մը Հայերը: Հարիւր հազար բնակչութիւն ունեցող քաղաքի մը մէջ երեք չորս Հայ...

Հոս ամսաթերթ մը կ'ելլէ «Լը Լըվանթ», գերմաներէն ու ֆրանսերէն, որ Բողոքական Միութեան կողմէ կը հրատարակուի եւ օրգանն է Արեւելքի Քրիստոնեաներուն: Մասնաւորապէս Հայերով շատ կը զբաղի: Այս ամսաթերթին շնորհիւ, տեղացիներուն շատերը ծանօթ են մեր պատմութեան, գիտեն թէ ո՛վ էր մեզ կոտրող ջարդողը, հայրենիքէն հալածողը, գիտեն թէ ո՛վ է մեր թշնամին, եւ ինչո՞ւ համար Թուրքերը մեզի թշնամի են. կը ցաւին մեր այս թափառական վիճակին վրայ: Բաղդատութեան դրէք այս ազնիւ մարդիկը մեր հայանուն կարմրուկներուն հետ...

Երեկոյ է ճաշի ենք նստած, բոլորիս առջեւը պարապ պնակներ: Տանտէրին ուշադրութիւնը գրաւած է որ իմ պնակիս մէջ թրքական դրօշի նշաններ կան:

Անմիջապէս կ'առնէ ուրիշ մը դնելով տեղը: Ձէ՞ որ Թուրքերը Հայերու դահիճն են, ուրեմն անոնց դրօշը կրող պնակով գուն կերակուր չպիտի ուտես: Կը զարմանամ այս մարդոց զգացումին վրայ:

Տանտէրս,— բարի ընտանիք մը,— հետաքրքրութեամբ կը հարցնէ.

— Ո՞ւր են ծնողքդ:

— Հայրս սպաննած են Թուրքերը, իսկ մայրս դեռ կը մնայ Թուրքիա:

— Ինչո՞ւ բերել չես տար մայրդ, առանց քեզի ի՞նչպէս կրնայ ապրիլ:

— Չեն թողուր, մօրս այնպիսի ճակատագիր մը վիճակուած է որ դիւրութեամբ չի կրնար գալ: Արտօնութիւն չեն տար տեղէն իսկ շարժելու...:

Միամիտ տանտէրս այս անգամ ինքն իր դէմ կը գայրանայ, բայց ափսոս ոճիր է, պէտք է ֆրանսական, անգլիական կամ գերմանական կառավարութիւններու մօտ բողոքել մայրդ ազատելու համար, գիտում ըրէ, բողոքէ՛...

Բնաւ չի գիտեր որ մօրս պէս հազարներ կան Թուրքիոյ մէջ, որոնք ո՛չ բողոքով ոչ ալ բռնութեամբ կրնան հեռանալ, եւ որոնց մասին հետաքրքրուող իսկ չկայ...

Մ. Տ. Պէտրոսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԻԷՆ 21 Սեպտ.— Հազիւ մէկուկէս ամիս — իբրեւ ամառնային եղանակ — գադրած էին գաղութիս մէջ ներկայացումները, բանախօսութիւնները եւն: Եւ ահաւասիկ կրկին սկսաւ ազգային կեանքը խայտալ: Ամիսներ առաջ յայտարարութիւններ կ'ըլլան, օրեր որոշելու համար, որ իրար չխաչաձեւեն: Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղն ալ իր կարգին աշխատանքի լծուած է, յառաջիկայ տարեշրջանի իր մրցումներու ծախքերը ապահովելու համար: Այս տարուան համար ունի 13 ախոյեանական խաղեր: (Որոշումը տրուած է Լիոնի ֆրանսական լիկէն): Մին այս խաղերուն համար ճանապարհածախս կը պահանջէ աւելի քան 1000 ֆր. բացի ուրիշ ծախքերէ:

Ուրեմն այս ծախքերը հոգալու համար, անդուլ աշխատանք պէտք է: Առաջին քայլը առնուեցաւ, Սեպտ. 20ին: կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, կօշիկի գործարանատէր Պ. Փէլէի գաղութիս տրամադրած սրահին մէջ: Նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր, Հ.Մ.Ը.Մ.ը ղեկավարութեամբ դերասան Պ. Թրադօշի ներկայացուեցաւ «Տրիլբի»ն: 300 հոգի պարունակող սրահը ամբողջովին բռնուած էր, մաս մըն ալ մնաց ոտքի վրայ: Փոքրիկներու աղմուկը այնքան շատ էր, որ կարելի չէր խաղին ոգին հասկնալ դիւրութեամբ:

Ցմինգալիի դերը ստանձնած էր Պ. Թրադօշ: Տրիլբիի դերը՝ Օր. Փօլինէ (Լիոնէն), միացած դերերը կը խաղային Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը: Այստեղ ըսենք, որ յաջորդ անգամներ Վիէն ներկայացումներ տալու ատեն լաւագոյն է ընտրել հայկական կեանքէ առնուած կտորներ: Մեր գաղութի մտային մակարդակը շատ ցած է— մանաւանդ թատրոնի համար եւ դժգոհ կը մնայ նման խաղերէ: Ինչպէս որ անցեալին մէջ դժգոհ մնացած են Մարութեանի խաղցած «Նիլէրի ասաղակներ»էն եւ «Սամսոն»էն, նոյնպէս դժգոհ մնացած են այս խաղէն: Բայց որչա՜փ գոհ մնացած են նոյն Մարութեանի «Եղբայր եղբօր դէմ»էն, «Պանք Օթօման»էն եւ «Աղբիւր Սեւբոբ»էն:

Ն. Գալէ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 22 սեպտ.— Երկու տարի առաջ մեծ խանդավառութիւն ու եռուզեռ կը տիրէր Վալանսի տարագիր հայութեան մէջ: Քաղաքական կուսակցութիւններէն մինչեւ Հայրենակցական Միութիւնները շարժման մէջ էին: Գրեթէ ամէն օր զանազան քաղաքներէ ու գիւղերէ հայ բանուորներ եւ առեւտրականներ կուգային Վալանս հաստատուելու: Կուգային, որովհետեւ գործը առատ էր:

Համաշխարհային տագնապը եկաւ իր սեւ թաթը դնելու նաեւ մեր գաղութին վրայ: Այս մէկ երկու ամսուան ընթացքին տխուր օրեր կ'անցընենք: Անգործներու թիւը նախատեսուած սահմանը անցաւ: Վալանսի բոլոր գործարաններն ալ կը բանէին շաբաթը 50 ժամ: Հիմա 40 ժամի իջաւ: 40 ժամէն ալ գոհ չմնացող գործատէրեր շատ կան եւ շաբթու մէջ մէկ օր տուն կը ղրկեն բանուորները: Ուրեմն միջին հաշուով շաբաթը 32 ժամ կ'աշխատցնեն: Անոնք ալ գործարանները տանք քանի մը գործարաններու: Մաշատէյը (վակոնի գործարան) վերջին երկու ամսուան ընթացքին արձակեց աւելի քան 100 գործաւորներ, մեծ մասով Հայեր եւ 3-4 գաւառի հայերը: Շատ շատեր ալ այսօր իսկ պատառ մը հացի կարօտ են: Ճիշդ այսօր վակոնի գործարանը 52 աշխատաւորներ մէկ շաբթուան համար տուն ղրկեց, եւ շատ հաւանական է որ այլեւս չընդունի, ինչպէս կը փափաքին վերակացուները: Եւ այս 52էն ալ երկու երրորդը դարձեալ Հայեր են: Պատտակի գործարանը (Պոլլաճը) 1927ի գործազրկութեան ժամանակ երբեք չազդուեցաւ, ընդհակառակն հաւ ու կտոր բանուոր ալ կ'առնէր: Բայց այս տարի ժամերը կրճատեց եւ 15 օր առաջ գործաւոր արձակեց: Մնացեալները միշտ վախի մէջ են: Նոյնը ըրաւ Վիեթօրփէյ գործարանը 10 հոգի դուրս ըրաւ որոնց 7ը հայ են: Մաքարոնիի գործարանը թէեւ չարձակեց, բայց ժամերը կրճատեց: Վերջապէս հայ բանուորները անելի մատնուած են, որովհետեւ առաջին հերթին անոնք են որ փողոց կը նետուին: Արդէն շատերը սկսած են հեռաւոր վայրեր երթալ:

.*. Դպրոցը կը շարունակուի եթէ այս տագնապը չելլար, մէկ երկու տարիէն Վալանսը Լիոնի եւ Մարսէյլի հետ պիտի մրցէր: Արդէն 60.000 հազարի հողը գնուեցաւ: Վալանսի ժողովուրդը բացի մեր կարմիր աղբարներէն եւ անոնց կապուած ռամկավարներէն, իր բոլոր կազմակերպութիւններով իրենց սիրայօժար ժամանակցութիւնը բերին:

Յանձնախումբին անդամներն ալ ջանք չխնայեցին: Արդէն 5000 ֆրանք կանխավճար տրուած էր հողին համար, պայմանաւ որ մէկ տարիէն կէս մասը վճարուի, հակառակ պարագային 5000 ֆրանքը կը կորսուի: Սոյն գումարը 1931 փետրուար ամսուն պիտի վճարուէր, բայց գործերու անյաջողութեան պատճառաւ կարելի չեղաւ: Ուրեմն ըստ պայմանագրութեան 5000 ֆրանքը կորսուած էր, բայց յանձնախումբը իր կազմով դիմեց կալուածատիրոջ որ պայմանագրութիւնը մէկ տարի եւս նորոգուի: Այսինքն մինչեւ 1932 փետրուարին, եթէ 60.000 ֆրանքը չվճարուի, 5000 ֆր.ը պիտի այրի:

Այսպէս գործի սկսան եւ հանգանակութիւնն ալ առաջ կ'երթար, բայց ահա վրայ եկաւ տնտեսական տագնապը: Ի հարկէ այս պայմաններուն տակ ոչ յանձնախումբը մեղադրելի է եւ ոչ ալ ժողովուրդը: Միայն հօկճիններն ու ռամկավարները իրենց նպատակին հասան ուրախ են որ այլեւս ոչ դպրոց եւ ոչ ալ եկեղեցի կը շինուի:

Երկու խօսք ալ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին: Վալանսի ընկերները կը պահեն իրենց եռանդը: Հ. Կ. Խաչը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Զ. Ո. Միութիւնը եւս կը շարունակեն իրենց գործը: Ձեռնարկուած է կազմելու Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւն մը:

Ն. Թէպօեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՍԵՎՐԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, 20 սեպտ. Հ. Մ. Ը. Սեվրանի մասնաճիւղիս բացումը կատարուեցաւ քաղաքապետութեան սրահին մէջ:

Գաղութիս գիտակից մասը փութացած էր քաջալերելու այս նոր շարժումը որուն նախաձեռնարկ եղան մեր ազնիւ ընկերները:

Կէսօրէ վերջ Փարիզ—Պօա-Գօլոմպ—Ռէնեիի սկաուտներու եւ երէցներու կանոնաւոր անցքը փողոցներէն՝ մեծ ոգեւորութիւն պատճառեց:

Հանդէսի մը հեռանկարը երբեք չունէինք մեր առջեւ, բայց յանպատրաստից եղածը իրական հանդէսի մը ձեւն առաւ՝ շնորհիւ սկաուտներուն եւ իրենց պետերուն:

Պ. Հ. Արէլեան՝ հրաշքեց ներկաները սկաուտական խմբերգներով: Պ. Գ. Ցովհաննէսեան՝ պանծացուց հայ ցեղին ու հայ իտէալին գեղեցկութիւնը: Պ. Օ. Նազմաճեան՝ ծանրացաւ գայլիկներու պետին՝ Պ. Պարոյր Տէքինեանի դերին ծանրութեան վրայ: Սկաուտներ հայրենաբաղձ արտասանութիւններ ըրին ծափեր խլելով: Երգեցին Պ. Պ. Արէլեան եւ Բնոբեան: Ի վերջոյ Սեվրանի մասնաճիւղին եւ Հայերուն կողմէ ատենադպիրը ջերմագին շնորհակալութիւններ ուղղեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին:

Սեվրանի մասնաճիւղը իր եղբայրասիրական պարտականութեան ապացոյցը տուաւ այդ օր՝ համեբաշխութեան ձեռք կարկառելով իր այնքան սիրած նորահաս երիտասարդներուն (ֆութպոլի խումբին) որոնց կը մաղթէ գեղեցիկ յաջողութիւններու հետ կարգապահ եւ ապետական ոգի:

Խոյլիկ Եզեկիէլեան

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը վաղը, կիրակի պիտի խաղայ Bretagne գաւառի Guingamp քաղաքին մէջ: Այս առթիւ գաւառի Ouest Eclaire թերթը կը գրէ.— «Անէն ոք կը յիշէ հայ խումբին անցեալ տարուան ձգած տպաւորութիւնը քաղաքիս մէջ: Դեռ աչքերուն առջեւն են անոնց մեթոտիկ խաղը, ճարպիկ դարձուածքները, կարճ փասերը եւ մեծ պատողութեամբ տրուած հարուածները: Եւ ասոնք դեռ մէկ քանին են անմիջելի յատկութիւններէն զորս իւրացուցած են այդ արժէքաւոր խումբին խաղացողները:

Անցեալ տարուան սոյն խումբ մը մարզիկներուն գաւառներու մէջ տարած յաղթանակները անհամար են, եւ մեր խաղացողները այս տարի եւս շատ բան պիտի կրնան սորվիլ մեր հիւրերուն օրինակելի եւ պատուաւոր խաղէն»:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը անցեալ տարի մէկի դէմ 4 կօլով յաղթած է Guingampի զօրաւոր խումբին, որ Division d'Honneur աստիճանին կը պատկանի:

Հետզհետէ մեզ կը հասնին ուրիշ խնդրանքներ գաւառներու ֆրանսական խումբերէն:

Ֆութպոլի Յանձնախումբ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Այս կիրակի, Վիրոֆլէյի դաշտին վրայ, ժամը 2ին, տեղի կ'ունենայ Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան եւ E. S. Sévres (1) խումբերու գնդախաղի մրցումը: Մարզիկներու ժամադրավայր ժամը 1.30ին դաշտին վրայ:

Եղանակի երկրորդ մրցումը տեղի ունեցած էր A. S. Cachan (1) հետ հակառակորդին դաշտին վրայ, հետաքրքրութիւն չկրցաւ ստեղծել, տեղատարափ անձրեւներու պատճառաւ, դաշտը կատարեալ լճի մը երեւոյթը առած ըլլալով: Ֆրանսացիք Ա. մասին նշանակեցին 4 կօլ իսկ Հայերը 1: Բ. մասին Ֆրանսացիք շահեցան հինգերորդը: A. S. Cachan կը յաղթէ Ե. Ե. Մ. Շ.ի 5ով 1:

Կ. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Յետեւից վիրաւորները կ'ըսէին.

— Անաստուած, ո՛չ Աստուած ունի, ո՛չ Քրիստոս, չթողուց պտիկ մը ջուր խմել:

Կռուի տեղից, ես ցերեկով տեսած էի չորս նաւ, Դատուանի ցամաքից, 2000 քայլ բաց ծովու մէջ: Հասանք Դատուանայ վերեւի խոշոր քարերը: Խումբը ամփոփուեցաւ հոն: Ջուր խմեցին, ծխախոտ քաշեցին: Գացինք Դատուանայ գերեզմանատունը, ուր կան խոշոր ծառեր եւ խոշոր խաչքարեր:

Զօրս հոգի ղրկեցի, որ կանչեն տէրտէր Դանէլը, որ 95էն ծանօթ է մեզի եւ ժամանակ մըն ալ գինուորութիւն ըրեր է: Բաւական ուշանալէն վերջ, եկաւ:

— Դանէլ, ըսի, ինչպէ՞ս պիտի ընես, պիտի կրնա՞ս նաւերը որեւէ կերպ ցամաք բերել:

— Անկարելի է,— ըսաւ:

Կռուից վերադարձող զօրքերու ձայնը կուգայ գիւղի մէջ: Դանէլը ինձ առաջարկեց, թէ «եկէք ձեզ տանեմ Թուխայ սարը»:

— Թուխ 30 տուն է,— ըսի, — մեզի չեն կրնալ հաց տալ: Աւելի լաւ է, որ գիւղի մէջ չորս տեղ պատրաստես, մենք հոդ պիտի գանք: Էն գիւղը քանդուելու տեղ, էս գիւղը քանդուի:

— Լաւ,— ըսաւ,— եկուր հետս տեսնենք կրնա՞նք խաբելով էդ նաւերը ափ բերել:

Ես խումբը վերցուցի, տարի ծովափ. խումբը հոն թողի:

Վերցուցի Սեպուհին ու քանի մը գինուոր, գացի Դատուանի սարի ստորոտը, որի քիթը ծովի մէջ կը մտնի: Գացինք հոն, որտեղից 600 քայլ կար մինչեւ նաւը: Երբ Շամիրամ կոփւ կ'ըլլայ, մեր հրացաններու ձայնը կը հասնի Դատուան: Շամիրամցիք Դատուանի ժողովուրդի հետ միասին, 700 կին, երախայ եւ մաս մըն ալ տղամարդիկ մտեր են չորս նաւերի մէջ, որպէսզի կոտորած, բան պատահելու ըլլայ, իրանք ապահով ըլլան ծովի վրայ:

Դանէլը պոռաց նաւի մէջ գտնուողներուն (երկու ընկեր նաւի մէջն են եղած):

— Տղայ Աւօ՛, Աւօ՛, չէ՞, ձեզի կ'ըսեմ:

— Հը՛,— ըսին:

— Տղա՛յ, հոս կին ու երախայ մնացին, պաղեցան. կին ու երախայ հոս պաղեցան, առէ՛ք սրանք ալ ներս տարէք, խեղճ են:

— Դէ՛հ, կուգանք, կուգանք:

Գիշերուան ժամը 5ուկէս էր: Այդ նաւը Ջօջ աղայինն էր: Այստեղից կ'երեւային Շամիրամի բոցերը, այրուող խոտերն ու դէզերը:

Աւօն հասկցեր էր, բայց նաւավարներուն չէր ըսեր: Տեսանք խարիսխը քաշեցին: Ժամը 6ն էր, եկան ափը հասան: Սիրտս քիչ մը հանդարտուեց: Նաւի հէնց մօտենալուն՝ ներս թռանք: Սուլիչը սուլեցի թռչունի եղանակով: Հինգ րոպէ չանցաւ, խումբը լեցուեց հոդ:

Ներս մտնելուս, տեսայ մի բարձր գլխարկով մարդ, բարձրահասակ գեղեցիկ քիւրտ մը:

— Սէլամ ալէյքիմ,— բարեւեց քիւրտերէն:

Ջօջ աղան ոտքերս ինկաւ, ըսաւ. «Մի՛ սպաններ»:

— Չեմ սպաններ,— ըսի եւ տարայ քիւրտը մտցուցի ներքին սենեակը:

Մէջի կինն ու երախան բոլոր հանեցի ցամաքը: Նրանք կ'ըսէին.

— Աստուած ու Քրիստոս ձեզի հետ ըլլայ, դուք ազատուէք, մեզ ինչ ըլլայ, թող ըլլայ:

Բոլորս մէկ կ'երթայինք միւս նաւերու քով թիավարելով: Դանէլն ալ հետերնիս էր: Ջօջ աղային հարցուցի.

— Էդ երեք նաւերէն ո՞ր մէկը լաւ է:

Ըսաւ թէ Պետրոսի նաւը լաւ է, ինքն էլ դիրքով մարդ: Մօտեցանք Պետրոսի նաւին, մէջը գտնուած կինն ու երախաները անցուցին միւս նաւի մէջ: Դանէլի ըսի, որ նաւերէն մէկը վերցնէ, ցամաք մնացած ժողովուրդն ալ բերէ:

— Էդ մենք գիտենք, դու ճանապարհ ինկի՛ր,— ըսաւ Դանէլը:

Գաղանի ըսի Դանէլին.

— Մեր ձիերը կ'ուզես՝ կը ծախես, կ'ուզես՝ բան մը կ'ընես:

— Ձիերէն մէկը ճանչցայ,— ըսաւ,— մեր Գոտոյինն է. անոնք ըսին թէ մէկը սպաննեցին, միւսը՝ բռնեցին:

— Ուրեմն,— ըսի,— մեր երկու ձիերը կը վերցնես, կը պահես, իսկ այդ ձին կը տանիս Ռահվի Դարանը բաց կը թողնես:

— Էդպէս բան մը կ'ընենք,— ըսաւ:

Մենք ճամբայ ինկանք, քամի չլինելու պատճառով, նաւերը դանդաղ կ'երթային: Մեր նաւերու մէջ ոչ մի կողմնակի հայ չէր մնացեր: Իսկ հոն գտնուած քիւրտը կարւանջի բաշին էր: Ես նրան վստահեցուցի, կեանքը ապահովցուցի: Նա սկսաւ պատմել եւ կառավարութեան դէմ գանգատիլ:

(Շար.)

լիական առեւտուրին մասին, եթէ ըսաւ, Անգլիոյ առեւտուրը օգտակար եւ բարեկամական ըլլայ, պաշտպանութեան պէտք չունենար. իսկ եթէ վնասակար ըլլայ հնդկական շահերուն, «պաշտպանութեան ո՛չ մէկ միջոց կրնայ զայն պաշտպանել։»

Հաւասարութեան սկզբունքի վրայ կազմուած ընկերակցութեան մը մէջ, 300 միլիոն Հնդիկները միշտ նախընտրութիւնը պիտի տան աւելի անգլիական, քան թէ ուրիշ երկիրներու արտադրութեանց։

Ամառնային ժամը վերջ կը գտնէ

Հոկտեմբեր 3ի գիշերն է որ ամառնային ժամը վերջ պիտի գտնէ։ Ինչպէս անցեալ տարիները, նոյն օրը, կէս գիշերին, ժամացոյցները մէկ ժամ ետ պիտի տարուին։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ։
կը խօսի՝ Ընկ. Ն. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ.— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ։
կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՐՏԱՆ.—Վաղըկիրակի ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։
կը խօսի՝ Ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ (միասին).— Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։
կը խօսի՝ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

ՊՈՒԼՎ. OSSO, ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (միասին).—Վաղըկիրակի ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին։
կը խօսի՝ Ընկ. Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ

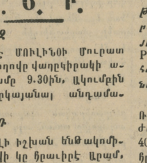

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕԻ Մուրատ խումբի ժողովը վաղըկիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Ակումբին մէջ, ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Խրիմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը, վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 6ին. ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՑԷՍԻՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, Café de la Paixի մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ կոմիտէին ներկայացուցիչը։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօրՇաբաթ ժամը 3ին, Café Décoususի վերնայարկը։ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին նախկին Գրադարանի սրահին մէջ 262 րիւՏիւքքլէն, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ձ. Ե. Ո. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՏԱՓԱԶԱՐի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Ֆլորիայի վերնայարկը, 61 Rue Mr. le Prince։ Անդամ թէ ոչ բոլոր հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի Ռազմիկ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովվաղըկիրակի ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellevilleի սրահը։ կը հրաւիրուին (գիւղացի եւ քաղաքացի) բոլոր հայրենակիցները, խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ, ժամը 3ին դաշնակցութեան Գրադարանը 262 Rue Duguesclin խիստ կարեւոր օրակարգ. կընդունելէն ներկայ կ'ըլլայ օր. Միսքճեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղի բոլոր անդամները ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, իրենց կեդրոնատեղին, Bar de la Poste, 2 Rue Colbert։ կարեւոր օրակարգ։ Ամէն անոնք որ առանց բանաւոր պատճառի կը բացակային, Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ չեն նկատուիր։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

TRICOTի ԹԻՒ 10

մեքենայի վրայ աշխատող façonnièreներ, շատ լաւ վճարում, դիմել Terzian Tricotի գործարանը20 Rue Mélingue Paris (19) Métro Buttes-Chaumont, Tél. Botz. 22—98։

ԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՕԼԷՋԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle d'Horticultureի մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Bac

Ղեկավարութեամբ Պ. Ս. Սուրաբեանի կը ներկայացուի

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

Կը մասնակցի Թառիստ Ժօրժ։ Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, ընտիր ճաշ, գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ անակընկալներ։ Մուտք՝ 10 եւ 15 ֆրանք

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Ակումբի եւ Գրադարանի բացումը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին 21 րիւ Տրուժ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Պիտի բանախօսէ՝ Պ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԷԿԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած Ձ. Ե. Ո. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ 10 Հոկտ. շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին գ. Թաղապետարանի սրահը

կը խօսի՝ Պ. Ռ Է Ն

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

վաղը կիրակի ժամը 2ին Ave. Jean Jaurès, Պ. Ա. Սատօյեանի ընդարձակ պարասրահին մէջ, կը մասնակցի 40է աւելի մանկական երկսեռ խումբ մը, Արտասանութիւններ, մանկապարտէզի երգեր, պարեր եւ անակնկալներ։

Մ ո ւ տ ք 3 ֆ ր ա ն ք

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ

ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Դպրոցական գիրքեր Այբբենարան 1, քերական 2, Հուսաբեր այբենարան 6, Լուսաբեր Ա. Բ. Գ. Դ. 8, 10, 12, 14, Թանգարան Հ. եւ Ձ. Աստուր, տարրական Ա. Բ. 6, 8, Միջին Գ. 10, Դ. եւ Ե. տարի 12, Թուաբանութիւն Ատրունի տարրական 8, միջին 15, բարձրագոյն 25, Զբօսացուցութիւն 2.50, 5, 8, 10, Հայերէն նամականի 15, բառարաններ ֆրան. հայ. 10, 30, 75, հայ. ֆրան. 15, 60, 100, երգարաններ 40, 30, 15, 10 ֆրանք։

Թատերական գիրքեր Տիկինը կը ննջէ 3, Դեղին ձեռնոցը 4, Խէչօին Թուղը 2.50, Եօթանասուննոց փեսացուն 2.50, Մարդս կատարեալ չէ 4, Շատախօս սափրիչը 3, գաւաթ մը թէյ 3, Գառնուկը 3 ֆրանք։

Պահանջեցէք ամէն տեսակ գիրքեր եւ պիտի գտնէք ամէնէն աժան եւ ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիները։

Դիմել՝ Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine

Հայերու համար կարեւոր

ՎԱՐՁՈՒ է արհեստանոց մը Թրիքոյի երեք մեքենաներով (10 պօպինիէր), մօթէօրով ելեկտրականութիւն, ջուր, կազ։ Կամ կ'ուզեմ ընկեր մը որ գիտնայ ֆրանսերէն եւ 3—4000 ֆր. դրամագլուխ։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել A. Arslanian 1 Rue Traversière, Alfortville (Seine).

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — "La Voix de son Maître" — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) Մէթրօ Պէլվիլ

Ամառուան եղանակին ֆոնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

Ատամները մաքրելու համար խիւս, փոշի եւ հեղուկ

ESKA

Պատրաստուած Ռուսիոյ կայսեր նախկին ատամնաբոյժ S. S. KOSTRITZKYի դեղագրին համաձայն

Կը ծախուի միմիայն դեղարաններու մէջ։Դիմել՝ Laboratoire Eska R. Hobschette, Dr. en Pharmacie, 76 Rne Orfila. Paris (20)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

TANNERIE DE LA DEULE

S. A. R. L. au Capital de 315,000 francs

9 rue Charlot, PARIS (3) Tél. Arch. 05-8[illegible]

Directeur-Gérant LEON BABONIAN

ԿԱՇԻԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հայ կօշկակարներուն.— Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու,հրապարակի գինէն աժան

Քռուբօն (կանակի մաս) Ա.կարգի չէն, քիլօն 32, Բ. կարգի 26, եւ Գ. կարգի 22 ֆրանք։

Թալօնի համար քռուբօն, էքառ՝ քիլօն 14 ֆրանքէն։

Հայ marchand forainներուն.— Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար կտրուած կէս նրբանցու եւ թալօն՝ քիլօն Ա. կարգի 30, Բ. կարգի 26, Գ. կարգի 22 ֆրանք։

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ՝ 9 rue Charlot, Paris

Métro République et Hôtel de Ville

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)

CABINET V. YARJANIAN

Հասցէ՝ 54 rue Lafayette, Paris (9). Tél. Prov. 87-53. Métro Cadet

կ'ընդունի ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի կիրակիէ եւ տօն օրերէ, ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ՕՐ։

Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։

Հայերու ուշադրութեան

Լարօզի, գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ ունիմ վարձու սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով։

Նոյնպէս ունիմ ծախու հողեր ձեռնտու պայմաններով։

Գործի վարպետ գործաւորուհիներուն ալ միշտ գործ կրնամ հ[illegible] թայթել տեղւոյն մէջ։

Դիմել՝ ԳԷՈՐԳ ԱՎԱՆԸՉԵԱՆԻ, Gamp. de Tours. (La R[illegible]) Marseille.

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ **ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆ**

վերաբացած է իր գրասենեակը փարիզի մէջ

վարկ՝ բնակարաններու շինութեան համար

Հասցէ՝ 285 Rue Paradis, Marseille

18 Rue Claude Vellefaux, Paris (10)

Խորհրդակցութիւն՝ ժամադրութեամբ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

կը գոհացնեն ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները, դիւրամատչելի պայմաններով։

Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ, նուրբ ձեռագործ աշխատանքներ, օժիտի պատրաստութիւն։ վարիչ խնամակալուհին այցելութիւններ կ'ընդունի երեքշաբթի օրերը։

Օգտուեցէք առիթէն։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ փարխի։ Ամէնօր9-12, 2-8,Կիր.9-12։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (9)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

6.— ԿՌԻՒ ԵՒ ՋԱՐԴ

Ուստի կ'առաջարկուէր օգտուիլ զինուորական ուժերէն, եւ այդ նպատակով կը պահանջէին զինուոր ու թնդանօթ ղրկել բոլոր այն շրջանները, որոնք անպաշտպան կը մնային։

Կիլիկիոյ ապստամբութիւնը ամբողջովին տարածուած էր Ատանայի եւ Հալէպի նահանգներուն մէջ։ Կեդրոնը Զէյթունն էր։ Զէյթուն կը գտնուի Էլպիստանի եւ Ֆէքէի միջեւ, Մարաշի շրջանին մէջ։ Հետեւաբար Հալէպի եւ Ատանայի մէջ պատահած ապստամբութիւնը կը գնենք մէկ շրջանակի մէջ։

Մարաշի ապստամբները ապարէզ կարդալով կառավարութեան, կը սպաննեն Թապուր աղա Մէհմէտ էֆէնտին եւ իրեն ընկերացող 5 զինուորները, երբ քննութեան համար Սուչաթի գացած էին։

Այնուհետեւ խռովարարներուն պետերը թեւ թեւ յարձակեցան գիւղերուն ու գիւղաքաղաքներուն վրայ։ Հրդեհեցին տուները, մորթեցին Թուրք բնտանիքներու օջախին ծուխը, գեղեցիկ կիներն ու կոյսերը առեւանգելով Զէյթուն ղրկեցին։

Հոկտեմբերի 17ին Ուրֆայի մէջ, շուկային կեդրոնը յանկարծ հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Խուճապ մը սկսաւ։ Հայերը յարձակեցան խանութներուն վրայ։ Իսլամները դիմեցին ինքնապաշտպանութեան։ Որովհետեւ յարձակումը յանկարծակի տեղի ունեցած էր, Թուրքերը 5-10 նահատակ թողուցին։ Այդ պահուն, ապստամբութիւնը զսպելու նպատակով շուկայ հասած զինուորական ուժերուն վրայ Հայերը դարձեալ կրակ տեղացին։ Հրացանաձգութեան ձայները լսելով, Քիւրտերը աւարի վազեցին։ Կռիւին ջարդի հանգամանք չտալու համար, սպաներն ու զինուորները պաշարիւն շարժեցան։ Հայերը քաշուեցան դէպի իրենց թաղը։

Յաջորդ օրը, չորեքշաբթի, երկու կողմերն ալ շարունակեցին գործածել իրենց զէնքերը։ Հարիւրներով վիրաւորներ եւ մեռեալներ ձգեցին փողոցներուն մէջ։

Ի վերջոյ կարելի եղաւ խաղաղութիւնը ապահովել, Քիւրտերը ցրուել, գլխաւոր աւարառուները բանտարկել, գրաւուած ապրանքները վերադարձնել։

Այդ օրերուն, հայ սպառազէն խումբ մը Հաճընէն քանի մը ժամ հեռու Ֆրնուզի մօտ, Ալաչայ վայրը կը յարձակի 40րդ գունդին առաջին վաշտին յիսնապետ Քիլիսցի Հասան աղայի վրայ, որ Ատանայէն Մարաշ կ'երթար ընտանիքով։ Տեղն ու տեղը կը սպաննեն զայն, կինն ու զաւակներն ալ միասին։

Իսկ Մարաշի եւ Էլպիստանի կողմերը գրեթէ ամէն օր տեսակ մը պատերազմ տեղի կ'ունենար հայ յեղափոխականներուն ու Թուրք զինուորներուն միջեւ։ Մարաշի մէջ բոլոր խանութները փակ էին ամբողջ շաբաթ մը։ Քանական հոգի հաւաքուելով, կը մտնէին տուները եւ այսպէս զուծարտակներ կը կազմէին ու գիշեր ցերեկ յարձակում կը գործէին Թուրք զինուորներուն, ժողովուրդին ու գիւղերուն վրայ։ Մարաշի Քէօրթէլ գիւղին վրայ յարձակելով, հայ յեղափոխականներու խումբը հրդեհեց եօթը տուները, միասին ող ջ ող ջ (ճայիր ճայիր) փառելով Զօպան օղլու Հասանը։ Քարապաճաք օղլու Օսմանն ալ, որ հրդեհէն կը փախչէր, ծանրապէս վիրաւորեցին։

Զաքմարգուանի մէջ կը հաւաքուին 5,000 յեղափոխականներ, եւ ա[illegible] օր կը յարձակին խլած գիւղերուն վրայ, քար քարի վրայ չթողլով, ո[illegible] կեանքի որեւէ հետք։Մարախներու աւերէն աւելի գէշ էր անոնց կատար[illegible] Գրեթէ կ'աւլէին կը սրբէին գիւղերը։ Մասնաւորաբար յաճախակի [illegible] նուէին պատիւի բռնաբարումները։ Երբ գեղեցիկ Թրքուհիները առեւան[illegible] լով Զէյթուն կը ղրկէին, գոհացնելու համար իրենց անասնական կիր[illegible] Թուրքերը կը թողնէին իրենց խելքը կատաղութենէն։ Շատերը զինուոր[illegible] եւ Էօզէրլի գիւղին մէջ գիրք բռնեցին Հայոց դէմ։ Կառավարութիւնը [illegible] կողմէն կ'աշխատէր արգելք հանդիսանալ արիւնահեղութեան եւ զինուոր[illegible] կան ու կարգապահական միջոցներու կը դիմէր, միւս կողմէն ալ կը փոր[illegible] խոհեմութեան հրաւիրել յեղափոխականները, անոնց մօտ ղրկելով Ատանա[illegible] երեւելիներէն քանի մը հոգի եւ Ատանայի Միւֆթին։ Այս յանձնախում[illegible] Զաքմարգուանի չմօտեցած, գնդակի տեղատարափի մը կը հանդիպի։ Եր[illegible] հոգի ալ վիրաւոր կ'իյնան։

Նոյն օրը, յետմիջօրէին, Հայերը յառաջ կը խաղան դէպի Էօզէ[illegible] գիւղը, ուր հաւաքուած էին Թուրք կռուողները։Քանի մը ժամ ճակատամա[illegible] մը տեղի կ'ունենայ հրացանով։ Երկու կողմերն ալ բաւական վնաս կո[illegible] վիրաւոր ու մեռեալ։ Երբ իրիկունը կը հասնի, Հայերը կը քաշուին ի[illegible] խրամները։

Նոյեմբեր 2ին հինգշաբթի օր, հայ յեղափոխականները Զէյթունէն [illegible] հոգինոց ջոկատ մը կը ղրկեն Մարաշի Էնտէրուն քաղաքը։ Յարձակման [illegible] թացքին կը սպաննուին բազմաթիւ Իսլամներ։ Յարձակողները աւար կը [illegible] նին անոնց ստացուածքները։ Նոյն ատեն քաղաքին պաշտօնէութեան գ[illegible] նի կիները եւ բազմաթիւ տեղացի Թրքուհիներ կ'առեւանգեն ու Զէյ[illegible] կը տանին։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.266

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
27 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1684 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Բրիտանական տագնապէն առաջ ալ, եւ հետզհետէ աւելի սաստկութեամբ, կը լսուէր սրտառուչ աղաղակ մը աշխատաւորական խաւերէն.

— Ի՞նչ կը բանին Բարեգործականը, Հայրենակցական եւ միւս զարմանազան Միութիւնները: Ո՞ր օրուան կը սպասեն, օգնելու համար գործազրկութեան զոհերուն, ակամայ թշուառներուն...

Որքան արդար, նոյնքան միամիտ է այս «Տրտունջք»ը:

Թող չցաւին մեր աշխատաւորները, եթէ առանց վերապահութեան մէջտեղ կը դնենք ակներեւ, կոպիտ իրականութիւնը:

Բարեգործականը իրեն յատուկ օրէնքներ եւ սովորութիւններ ունի: Ան դժուար կը վարժուի նոր պահանջներու: Այս միջոցին ալ, մխրճուած ըլլալով Ներգաղթի «հոյակապ» ծրագրին մէջ, չուզեր հետաքրքրուիլ ուրիշ հոգերով:

Ինչ կը վերաբերի Հայրենակցական Միութիւններուն, անոնց ամէն մէկը այնքան կծկուած է իր պատեանին մէջ, որ պատուհանէն իսկ չի նայիր ուրիշ, ոչ—հայրենակցական թշուառութիւններու վրայ:

Սակաւաթիւ կամ հազուադէպ բացառութիւնները չեն կրնար հերքել այս տխուր իրականութիւնը:

Ուրեմն, ո՞ր դուռը պիտի զարնեն անճար բանուորները: Մանաւանդ անոնք որ ընտանիք եւ զաւակներ ունին, եւ դատապարտուած են առժամեայ անգործութեան:

×

Ամէն բանէ առաջ, բանուորները իրենք պիտի մտածեն իրենց չարն ու բարին: Պիտի կազմակերպուին իրենք իրենց մէջ, սեւ օրուան համար:

1926-27ի գործազրկութեան ատեն ալ, մենք ունէինք այս թելադրութիւնը: Մարդիկ իրար անցան, պատահական օգնութիւններ եղան, նեղ օրերը գացին, եւ ամէն բան մոռցուեցաւ:

Այստեղ կը ծագի այս կամ այն սէնտիքային անդամագրուելու խնդիրը:

Մեր նիւթէն դուրս է այդ հարցը: Մեր ըսելիքն էր՝ հայ բանուորներու կազմակերպութիւնը իրենք իրենց մէջ: Առայժմ փոխադարձ օգնութեան ծրագրով:

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն անցեալ տարի մէջտեղ դրաւ այսպիսի ծրագիր մը, իր աշխատաւոր ընկերներուն համար:

Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի վերջին Պատգամ. Ժողովն ալ, բանաձեւ մը քուէարկեց այս մասին, 500 տոլարի վարկ մը սահմանելով:

Կը նշանակէ թէ պահանջը ձեւ ու մարմին կ'առնէ հետզհետէ: Սկզբնական դժուարութիւնները պէտք չէ վհատեցնեն մեր ընկերները: Ամէն նորութիւն չկամութեան կը հանդիպի առաջին քայլերուն, մանաւանդ մեր մէջ:

Արդ, ինչ որ կը հետապնդեն մեր կուսակցութեան երկու Կեդր. Կոմիտէները, երկու երկիրներու մէջ, և միեւնոյն պատճառներով, ինչո՞ւ չփորձուի ամբողջ հայ աշխատաւորութեան կողմէ: Անշուշտ համաձայն տեղական պայմաններուն:

Առանց շողշողուն ծրագիրներու կամ ուռուցիկ յաւակնութեանց, կը կարծենք թէ կարելի է փոխադարձ օգնութեան սնտուկներ կազմել իւրաքանչիւր բանուորական քաղաքի մէջ, օգտուելով նմանօրինակ ձեռնարկներէ:

Ծրագիր-կանոնագրի մասին կարելի է խօսիլ իր կարգին: Կարեւորը այն է որ, բանուորները իրենք ըմբռնեն ձեռնարկին անհրաժեշտութիւնը եւ բարիքը:

Մեր բոլոր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները ծնունդ առած են անդամավճարներով: Արտաքին աջակցութիւններ միշտ ալ կ'ըլլան: Անհրաժեշտը՝ կազմակերպութիւնն է: Եւ անդամավճարը:

Եթէ հայկական նահանգի մը այս կամ այն գիւղն ու քաղաքը կրնան Հայր. Միութիւն կազմել ու գործել, ինչո՞ւ չպիտի յաջողի փոխադարձ օգնութեան սնտուկ մը՝ Վալանսի, Վիէնի, Պէլֆորի կամ Պուա Քոլոնպի մէջ:

Ներկայիս, վրդովիչ համեմատութիւն մը չի կազմեր գործազուրկ աշխատաւորներու թիւը: Չունինք համատարած թշուառութեան պատկեր:

Այնպէս որ, դիւրին է այժմէն ձեռնարկել գործի: Կազմակերպել բանուորական միութիւններ, փոխադարձ օգնութեան համար: Ինչ որ պիտի տրուի, պիտի տրուի իբրեւ փոխ դրամ: Ունեցողները տուած պիտի ըլլան անճարին, մինչեւ որ գործ գտնէ:

Այսպիսի ձեռնարկի մը հիմքը դնելէ յետոյ, Բարեգործական եւ Հայրենակցական եւ ուրիշ Միութիւններ անշուշտ կը բերեն իրենց աջակցութիւնը: Նախ բանուորը ինքը կարգի պիտի դնէ իր տունը, որպէսզի միւսները մղուին աջակցելու: Կարելի է նոյն իսկ հիմնադրամներ ստանալ, գործը կազմակերպած ատեն:

Մէջտեղ դնելով այս առաջարկը, պիտի ուզէինք աւելի արծարծել զայն, եւ վերածել թանձրացեալ ձեւի մը:

Այս ուղղութեամբ, գործնական թելադրութիւններ կրնան ընել բոլոր անոնք որ ձեռնահասութիւն եւ փորձառութիւն ունին: Մտաւորականէն մինչեւ հասարակ բանուորը:

Օրուան կեանքին հետ կապուած հոգ մըն է այս, եւ ամէնէն առաջ աշխատաւորներն ու անոնց պաշտպանները պէտք է արտայայտուին:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԿԸ ԼՈՒԾՈՒԻ ԳԱԼ ՇԱԲԹՈՒ

Հակառակ աշխատաւորականներու եւ բազմաթիւ ազատականներու բուռն ջանքերուն, Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները հաստատ տպաւորութիւնն,ստացած են թէ պահպանողականները կրցած են Մաքտօնըլտէն առնել մօտաւոր ընտրութիւններու խոստումը:

Մաքտօնըլտ որ, բժիշկներու խորհուրդով գիւղ մեկներ էր կազդուրուելու, Լոնտոն վերադարձաւ աճապարանքով եւ նախագահեց Նախարարներու խորհուրդին, որ ըստ լոնտոնեան թերթերու լրատուութեանց, զբաղած է կլոր Սեղանի աշխատանքներով: Սակայն իրազեկ անձնաւորութիւններ կը վստահեցնեն թէ խորհրդակցութեան գլխաւոր նիւթն եղած է ընտրութիւնները:

Մաքտօնըլտ տակաւին վերջնական որոշում մը չէ տուած. սակայն հետզհետէ կը հակի պահպանողականներուն տեսակէտին: Եւ անգամ մը որ ելմտական ու տնտեսական օրէնքները վերջնապէս վաւերացուին, անկարելի կը թուի որ խորհրդարանը չլուծուի:

Երկուշաբթի օր, Նախարարաց խորհուրդը կրկին պիտի գումարուի զբաղելու համար ընտրութեանց հարցով, բայց հիմակուց արդէն կը հաւաստեն թէ Մաքտօնըլտ որոշած է չորեքշաբթի օր, խորհրդարանին յայտնել ընտրութեանց թուականը:

Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ խորհրդարանը լուծուի հոկտեմբերի առաջին շաբթուն եւ ընտրութիւնները կատարուին նոյն ամսուան վերջին շաբթուն ընթացքին:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

Լոնտոնի սակարանին վարչութիւնը կարեւոր որոշում մը տուաւ, որուն համաձայն գործառնութիւնները կանխիկ վճարումով տեղի պիտի ունենան, եւ ապառիկով, որեւէ գործողութիւն չպիտի կատարուի: Այս կերպով, կը յուսացուի առաջքն առնել շահադիտութեանց:

Սթերլինը կրկին արագ ելեւէջներ ունեցաւ: Մինչեւ 87—85 իջնելէ վերջ, երեկոյեան փակուեցաւ 96ի վրայ: Իսկ երէկ առտու բացուեցաւ 94ով, կէսօրին փակուելու համար 96,50ով:

Ֆրանսական Դրամատունը որ իր տրամադրութեան տակ ունի 12,5 միլիառ Ֆր.ի արժէքով ոսկի. պիտի կորսնցնէ 1,5 միլիառ Ֆր., եթէ անգլիականը կանգ առնէ 100 Ֆր.ի վրայ:

Լավալ եւ Պրիան դէպի Պերլին

Ուրբաթ օր Ֆրանսայի Նախարարները կարեւոր նիստ մը գումարեցին: Վարչապետ Պ. Լավալ Նախարարներուն յայտնեց այն նիւթերը, որոնց շուրջ հաւանաբար պիտի դառնան խօսակցութիւնները՝ Պերլինի մէջ:

Երէկ կէս-օրէն վերջ, Պ. Լավալ եւ Պ. Պրիան, իրենց աշխատակիցներով մեկնեցան Պերլին:

Հուվըրի հրաւէրը Պ. Լավալի

Ֆրանսայի Նախարարական վերջին խորհուրդին մէջ, որ տեղի ունեցաւ հանրապետութեան Նախագահին ներկայութեամբ, վարչապետը Պ. Լավալ բացատրեց թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ, Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Հուվըր հրաւիրած էր զինքը այցելելու իրեն, Ուաշինկթընի մէջ: Նախարարները գնահատելով հրաւէրին կարեւորութիւնը, միաձայնութեամբ համամիտ գտնուեցան որ Պ. Լավալ ընդունի հրաւէրը:

Ճամբորդութեան թուականը տակաւին չէ որոշուած: Կը կարծուի սակայն թէ Ֆրանսայի վարչապետը Ամերիկա պիտի մեկնի հոկտ. 12ին եւ Ֆրանսա պիտի վերադարձած ըլլայ հոկտ. 30ին:

Չինաճափոնական պատերազմը

Մանչուրիոյ զինուորական շարժումները առայժմ կանգ են առած:

Ճափոնի կառավարութիւնը յայտարարութեամբ մը կը դիմէ աշխարհի կարծիքին, յայտնելով թէ Մուքտէնի հիւսիսերկաթուղիին քանդումը կրնար չափազանց վտանգաւոր հետեւանքներ ունենալ, քանի որ Մանչուրիոյ հարաւը կը գտնուի 200,000նոց չինական բանակ մը: Այս բանակին ներկայութիւնն էր որ ստիպեց ճափոնական զօրքը արագօրէն շարժելու եւ ձեռք առնելու ռազմագիտական անհրաժեշտ նախազգուշութիւնները:

Ազգերու Դաշնակցութեան կոչին ի պատասխան, Ճափոնի կառավարութիւնը յիշատակագրով մը կը յայտնէ թէ պատրաստ է խաղաղօրէն լուծելու վէճը՝ Չինաստանի հետ ուղղակի բանակցութեամբ:

Նոր խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Մինչդեռ Կանտի, Լոնտոնի մէջ կը ջանայ հարթել իսլամհնդկական վէճը, անդին, Հնդկաստանի կարգ մը շրջաններու մէջ, հնդիկներ եւ մահմետականներ կը շարունակեն զիրար հարուածել:

Այսպէս, Նախորդ գիշեր, Քաշմիրի նահանգին մէջ, Հնդիկները յարձակման ենթարկուեցան մահմետականներու կողմէ:

Ոստիկանութեան միջամտութեան վրայ. յարձակողները զիրք բռնեցին պատնէշներու ետեւը, եւ կռուի բռնուեցան: Բացի 19 սպանեալներէ, բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

ՄԱՀԱԹՄԱ ԿԱՆՏԻ ԵՒ ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆ

որոնք Լոնտոնի մէջ իրարու հանդիպեցան այս շաբթու: Երկուքն ալ սակաւախօս եւ փիլիսոփայ տարբեր տեսակէտներով, շահեկան խօսակցութիւն մը ունեցան օրուան հարցերու մասին:

Կանտի Լանքաշիր գնաց

ԻՐ ԳՈՐԾԱԾ ԱՒԵՐՆԵՐԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ

Կանտի, ինչպէս մտադրած էր, նախ քան Լոնտոն հասնիլը, մեկնեցաւ Լանքաշիր, Անգլիոյ ամէնէն մեծ ճարտարարուեստական կեդրոններէն մէկը, իր ղեկավարած պոյքոթին աւերները հաստատելու՝ իր իսկ աչքերով:

Հազարաւոր անգործներ, իրենց կիներով եւ զաւակներով կայարան գացեր էին զինքը դիմաւորելու: Կանտիի կ'ընկերանային Անգլիոյ լաւագոյն գաղտնի ոստիկանները եւ դասակ մը ոստիկան: Կանտի գիշերեց համեստ աշխատաւորականի մը բնակարանին մէջ, այցելութիւնն ընդունելէ վերջ գործաւորներու պատուիրակութեան մը:

Եգիպտոս եւ Զինաթափութիւնը

Եգիպտոս պատասխանելով Ազգերու Դաշնակցութեան հրաւէրին, ընդունած է մասնակցիլ սպառազինմանց զինադուլի խորհրդակցութեանց: Եգիպտոսի ներկայացուցիչն է Ֆախրի փաշա:

Գերմանիոյ անգործները

Հոկտեմբեր 15ի վիճագրութեան համաձայն, գերմանիոյ անգործներու թիւն է 4 միլիոն 824,000: Օգոստոս 31էն ի վեր ուրեմն, 109,000ի յաւելում մը:

Հայու մը ոճիրը Վիէնի մէջ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Մէկ քանի օր առաջ, ֆրանսական թերթէ մը առնելով, գրած էինք թէ Վիէնի մէջ, երկու Հայեր կռուած են Տիգրան Ասաճեան եւ սպաննած է Ա. Ջուլֆայեանը:

Վիէնի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ այդտեղ, նման դէպք մը չէ պատահած: Լսած են միայն որ Շասի մէջ (Վիէնէն 9 քիլոմեդր հեռու, Լիոն-Վիէն գծին վրայ) Հայերու միջեւ կռիւ է պատահած, սակայն մանրամասնութիւնները կը պակսին:

Լը Պրիի եւ Մէսմէնի թաղումը

Դէպի Թոքիօ թռիչքի ընթացքին, անկումի հետեւանքով մեռած երկու Ֆրանսացի օդանաւորդներու՝ Լը Պրիի եւ Մէսմէնի մարմինները, ուրբաթ առտու, Ռուսիայէն հասան Փարիզ: Հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Նորի կայարանը: Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ Նօթր-Տամի մէջ:

Բանտին մէջ ալ իրար կը ջարդեն

Սոֆիայէն կը հեռագրեն.— Բանտին պատերն անգամ չեն կրնար խափանել Մակեդոնացիներու վրէժխնդրական կիրքերը: Սոֆիայի բանտին կալանաւորները երեքշաբթի օր իրենց սովորական մարզանքը կը կատարէին բակին մէջ: Յանկարծ Միխայլոֆի խմբակէն Ջաhիրոֆ ըիվօլվեր քաշեց եւ ծանրապէս վիրաւորեց փրոթոկերոֆի խմբակէն երկու հոգի. Քոսթուրկոֆ եւ Մլատինօֆ: Կասկածելի է որ երկու վիրաւորները ողջ մնան: Չէ հասկցուած թէ Ջաhիրոֆ ի՛նչպէս ճարած է ըեվօլվէրը: Կը կարծուի թէ բանտապահներէն մէկը տուած է, Միխայլոֆի խմբակին կուսակից ըլլալով:

Պուլկարները Տոպրուճայի մէջ

Սոֆիայէն «Թայմզ»ի կը գրեն թէ Տոպրուճայի մէջ վերջերս պատահած դէպքերը ծանր տպաւորութիւն գործած են: Սեպտ. 2ին ծերակուտական Խրիսթօ Ստեֆանօֆ, պուլկար փոքրամասնութեան ներկայացուցիչը, Տոպրիչի մէջ սպաննուեցաւ ոստիկանի մը կողմէ: Սեպտ. 4ին Մարին Փանէֆ, Քրէնչիի քաղաքապետ, սպաննուեցաւ Քուցովլահ գաղթականի մը կողմէ: Սեպտ. 13ին Քոլիօ Նանէֆ սպաննուեցաւ Եազըճըլարի մէջ, Պալչըքի մօտ, հարսնիքի մը հրաւիրուելով: Ռումանական թերթերու այն լուրերը թէ պուլկար քոմիթէճիներու խումբ մը յարձակած է Չըֆըրքէօյի վրայ (Տօպրուճա) վիրաւորելով 19 գիւղացիներ, կը հերքուի պուլկարական թերթերու կողմէ: Պուլկարները կը յայտնեն թէ յարձակումը գործած են ո՛չ թէ պուլկարները, այլ Ռումանացիներ, ինչ որ կը հաստատուի այն իրողութեամբ, թէ յիշեալ գիւղը կը գտնուի սահմանէն 60 քիլոմեդր անդին եւ թէ բոլոր վիրաւորեալները Պուլկարներ են:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՅՈ՛ ԵՐԹԱՍ, ԲՐԻՏԱՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

Ելմտական տագնապը որ յանկարծ սաստկացաւ սեպտեմբեր 19էն աղին, անխուսափելի հետեւանքն էր շաբաթներէ ի վեր տիրող քաղաքական սնանկութեան։

Բացատրեցինք, դեռ անցեալ օր, թէ ազգային կառավարութեան մը կազմութիւնը կամ ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը, բաւական չէին փրկելու համար կացութիւնը։ Անշուշտ քաղաքական կազմակերպութեանց գործակցութիւնը բարոյական շատ մեծ արժէք ունեցաւ, բայց վերջին դէպքերը ցոյց կուտան որ աւելի հիմնական դարմանի պէտք ունէր Անգլիան։

Ելմտական նախարարը հետեւեալ կերպով կը բացատրէ տագնապին ընթացքը.

— Տագնապը սկսաւ անցեալ մայիս ամսուն, երբ աւստրիական կարեւոր դրամատուն մը սնանկացաւ։ Այս սնանկութեան յաջորդեց Գերմանիոյ տագնապը, որ մեծ չափով ազդեց Լոնտոնի հրապարակին վրայ. աճապին առնելիքներ ունէինք Գերմանիոյ մէջ, զորս չկրցանք ըստանալ։ Օտար հրապարակները անմիջապէս հասկցան մեր դժուարութիւնները. քննադատեցին մեր ելմտացոյցը, մեր ծախքերը եւ մանաւանդ մեր առեւտուրին նուազութիւնը եւ բնականաբար չափազանցեցին երեւոյթները։

«Անգլիական դրամատունը ստիպուեցաւ 50 միլիոն ոսկի փոխառութիւն մը կնքել Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի մէջ, բայց գրեթէ երկու շաբթուան մէջ սպառած էր այդ գումարը։ Այդ օրերուն էր որ կազմեցինք Ազգային կառավարութիւնը, պատրաստուեցանք հաւասարակշռել ելմտացոյցը եւ յոյս ունէինք որ այդպիսով վստահութիւն պիտի ներշնչէինք արտասահմանի մէջ եւ օտարները չպիտի քաշէին իրենց դրամները անգլիական հրապարակէն։ Դժբախտաբար չկրցանք միացեալ ճակատ մը ներկայացնել։ Շատեր խօսեցան եւ գրեցին inflationի մասին (նոր թղթադրամ հանել). անորոշ կացութիւն մը ստեղծուեցաւ, իսկ նաւատորմին մէջ պատահած դժգոհութիւնը տարբեր գոյներով նկարագրուեցաւ օտար մամուլին կողմէ։

«Անհանգիստ մթնոլորտ մը յառաջ եկաւ օտար երկիրներու մէջ։ 80 միլիոնի նոր փոխառութիւն մը եւս կնքեցինք. բայց այդ ալ չնպաստեց կացութեան բարելաւման։ Այնպէս որ, սեպտ. 16էն մինչեւ 19ի առաւօտը օտարները Լոնտոնէն քաշեցին մօտ 43 միլիոն ոսկեր լին։ Վերջին երկու ամսուան մէջ այս ձեւով Լոնտոնի հրապարակէն հեռացաւ 200 միլիոն ոսկերլին ոսկեդրամ. Ասկէ զատ, 70 միլիոն ոսկերլին ալ ունինք Պերլինի մէջ։

«Սեպտ. 19ին, կացութիւնը աւելի եւս ծանրացաւ եւ Բրիտանական Դրամատան թեւաղրութեան վրայ, յարմար նկատեցինք արգիլել ոսկիին շրջաբերութիւնը, որովհետեւ չկար ուրիշ ելք։»

*
* *

Ծիշեցի Սնոտընի ճառին գլխաւոր մասերը միայն։ Այդքանն ալ բաւական է, մօտէն ծանօթանալու համար հարցին էութեան։

Կը նշանակէ ուրեմն որ, հակառակ բոլոր ակնկալութեանց, Անգլիոյ վարկը կարծուածէն աւելի տուժած է արտասահմանի մէջ։ Այլապէս օտար դրամատունը կամ անհատը չպիտի ուզէր այս երկրէն հեռացնել իր դրամագլուխը կամ գոնէ չպիտի աճապարէր «կարմիր» ոսկի գնել իր պահանջին փոխարէն։ Մեկնութեան չին կարօտիր ելմտական նախարարին համարձակ յայտարարութիւնները այս մասին։

1925ի ապրիլէն աղին, ոսկիին շրջաբերութիւնը ազատ էր Անգլիոյ մէջ։ Կրնայիր թղթադրամդ փոխարէն ոսկի ստանալ որ եւ է դրամատունէ, թէեւ որոշ քանակութենէ մը յետոյ պարտաւոր էիր շօշափելի պատճառներ տալ այդ փոխանակութեան համար։ Նոր օրէնքը, որ անմիջապէս քուէարկուեցաւ խորհրդարանէն, կ'արգիլէ այդ բանը։ Ինչո՞ւ։ Ընդհանուր առումով, երբ կ'ըսենք որ այս ինչ երկիրը «ոսկիի շրջաբերութիւնը թոյլատրած է»(այսինքն ունի gold standart-étalon d'or) կը նշանակէ որ այդ երկրին դրամը միեւնոյն արժէքը ունի ամէն տեղ։ Դրամ ըսելով չպիտի հասկնանք միայն այն գոյնզգոյն թուղթերը որ կը պահենք մեր գրպաններուն մէջ։

Միջազգային առեւտուրի կամ ելմտական գործողութիւններու մէջ դրամը չէքն է. մուրհակը կամ փոխանակագիրը որոնք վճարելի են այն երկրին մէջ, որուն վրայ քաշուած են։ Հետեւաբար, Լոնտոնի վրայ չէք ունեցող օտարականը կըրնար, օրինակ, գնել անգլիական դրամատուն եւ իր չէքին փոխարժէք ստանալ ոսկիով։ Այս թանկագին մետաղին գինն էր 77 շիլին եւ 10ուկէս փէննի մէկ ունկին(աունս)։

Սովորական ժամանակներու մէջ ոսկիի ազատ շրջաբերութիւնը կրնայ բարձրացնել երկրի մը վարկը կամ կրնայ յառաջ բերել առեւտրական գիներու նոյնութիւն՝ ոսկեդրամի վրայ հիմնուած երկու տարբեր հրապարակներու վրայ։ Ոսկեդրամի դրութեամբ ընդհանրապէս պետութեան հակակշիռին կ'ենթարկուին երկրին արդիւնաբերութիւնն ու առեւտուրը, եւ պետական դրամատունն է որ կերպով մը կը հսկէ արժէքներու ելեւէջին։

Սակայն ի՞նչ պատահեցաւ Անգլիոյ մէջ։

Ոսկիին ազատ շրջաբերութիւնը պատճառ եղաւ որ ճարտարարուեստական նիւթերու արտադրութեան արժէքը բարձրանայ եւ օրավարձերը ոլէն թղթադրամին սղութեան հետեւանքով։ Շատ հասկնալի է որ երբ մէկ ոսկերլինը կ'արժէ 124.21 ֆրանք կամ 92.46 լիրէթ, ֆրանսացի կամ իտալացի վաճառականին համար ձեռնտու չէ իր գնումները կատարել Անգլիոյ մէջ։ Օտար մըրցակցութեան կողքին անհաւասիկ գլխաւոր պատճառ մը եւս որ կը բացատրէ թէ ինչո՛ւ գահավէժ անկում կրեցին այս երկրին արդիւնաբերութեան ու առեւտուրը մանաւանդ 1925 ի վեր։ Նոր օրէնքը թերեւս պիտի կարենայ աժանցնել անգլիական գիները։

Երկրին ելմտական վարկը ապահովելու մտահոգութեամբ է որ պահպանողական վարչութիւնը վերահաստատեց ոսկեդրամի ազատ շրջաբերութեան օրէնքը 1925ին։ Տնտեսագէտները կը պնդեն որ բոլորովին սխալ քայլ մըն էր այդ ձեռնարկը որովհետեւ թղթադրամին կայունութիւնը բուն միջոցներով չէ որ կը հաստատուի։ Կը բացատրեն նոյնպէս որ, ներկայ ճգնաժամու շրջանին իսկ, Անգլիա ստիպուած չէ թղթադրամին համապատասխան արժէքով ոսկի պահելու պետական դրամատան (*). իրաւ ալ, շրջաբերութեան մէջ կայ 320 միլիոն ոսկերլին, իսկ դրամատունը ունի միայն 130 միլիոն ոսկի։ Մինչդեռ ուրիշ երկիրներու մէջ թղթադրամը ապահովուած է ոսկիով։ Պատճառը հանրածանօթ է—այստեղ առեւտուրի մէջ, փոխանակելի դրամը չէքն է, ընդհանրապէս 500 ոսկերլին վճարելու համար կը գրէք չէք մը, իսկ Ֆրանսայի մէջ սովորաբար ձեր հաշիւը կը մաքրէք ուղղակի թղթադրամով։ Ֆրանսա շրջաբերութեան մէջ ունի 620 միլիոն ոսկերլինի արժէքով ֆրանք, իսկ ատոր փոխարէն, մօտ 500 միլիոն ոսկերլինի ոսկի՝ դրամատան մէջ։ Անգլիացի տնտեսագէտները ըսել կ'ուզեն ուրեմն, որ իրենց հայրենիքը տարբեր առաւելութիւններ ունի տնտեսական իմաստով։

Աշխարհի ոսկիի մթերքը բաժնուած է այսպէս.—

Ամերիկա	1000	միլիոն	սդ.
Ֆրանսա	500	»	»
Անգլիա	130	»	»
Սպանիա	90	»	»
Ճափոն	83	»	»
Գերմանիա	67	»	»
Սերպիա	61	»	»
Իտալիա	58	»	»

Այս պատկերէն չենք կրնար հետեւցնել որ Անգլիա բաղդատաբար աղքատ երկիր է քան իր դրացիները։ Ընդհակառակն. ժողովուրդի մը տնտեսական վիճակը շատ անգամ անկախ է իր ոսկիներուն համրանքէն։ Ոսկին տեսակ մը երաշխիք է, բայց Անգլիան ունի անսպառ հարստութիւններ — առ այժմ երկրէն դուրս — որոնք կրնան հաստատուն պահել գինքը դեռ շա՜տ երկար։

Այս պայմաններուն մէջ, թղթադրամին անկումը հետեւանք է մանաւանդ սակարանական խաղերու եւ յետոյ, եթէ կ'ուզէք, անտեղի խուճապի մը։ Վերջապէս ամբոխը չի կրնար հանդարտութեամբ դիտել այս տեսակ դէպքեր։ Թերեւս ոսկերլինը իյնայ տակաւին, բայց հաւանական չէ որ ունենայ ֆրանքին կամ մարքին ճակատագիրը։ Միջազգային քաղաքական կամ տնտեսական կացութիւնը չափազանց կը վտանգուի, եթէ պատահի այդ աղէտը։ Ոչ մէկ երկիր շահ ունի անգլիական թըղթադրամին անկումէն։

*
* *

Այս բոլոր ծանրամասնութիւններէն առաջ եւ բոլորէն աւելի կարեւոր, կայ ուրիշ երեւոյթ մը որուն պէտք է հետեւինք, եթէ կ'ուզենք ծանօթանալ Անգլիոյ ներկայ պատմութեան հետ։

Տագնապը որուն մէջ կը գալարուի այս վիթխարի պետութիւնը, շատ լուրջ է եւ վրդովիչ։ Տնտեսական ու քաղաքական հարուած աջէն ու ձախէն. մրցակցութիւն, պայքար, խոժոռ նայուածք, արհամարանք մեծ ու պզտիկ բոլոր ժողովուրդներէն. հեղինակութեան, եւ վարկի անկում քիչ մը ամէն տեղ եւ ի լրումն դժբախտութեան, միշտ ենթակայ արտասահմանին՝ տնտեսական վերաշինութեան տեսակէտէն։

Յիշեցէք իր հի՜ն փառքերը. ետ գացէք 150 տարի, զարմացէք իր յաղթանակներուն վրայ ու հիմա դիտեցէք սա դանդաղ բայց յարատեւ նահանջը։ Անգլիացի բարեկամս որ նոր վերադարձեր է Փարիզէն, գայրոյթով կը պատմէր թէ ֆրանսացի պանդոկապետը «չէ ուզեր ոսկերլին առնել եւ պահանջեր է ֆրանք»։

Ողբերգութի՞ւն է թէ հէքեաթ։

*
* *

Ցոզներ է Անգլիան փիլիքապէս. բայց անխորտակելի ուժ ունի դեռ իր կուրծքին տակ։ Կը տապալի՞, ո՛չ. բայց ստիպուած է, ուշ կամ կանուխ փոխել, վերանորոգել իր քաղաքական, տնտեսական ու ընկերային մեքենան։ Եւ ատոր համար, կը թուի, թէ գին պիտի քաշէ շատ մը աւանդութիւններու վրայ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(*) Բրականին մէջ գիտական իմաստով Bank of Englande պետական չէ, այլ կը վայելէ պետական առանձնաշնորհներ։

ՔԱՆԻ՞ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԿԱՅ

ՉԵԿԱՑԻ ՊԵՏԸ.— Հըմ, իբրեւ նախկին Դաշնակցական, ուրեմն համակարծիք էք եղել «ծովից-ծով» Հայաստանին...

ԿԱԼԱՆԱՒՈՐԸ.— Բնաւ համաձայն չեմ եղած ո՛չ «ծովից-ծով» եւ ոչ ալ լճից-լիճ Հայաստանին...

ՉԵԿԱՑԻ ՊԵՏԸ.— «Ծովից-ծով» գիտենք. իսկ «լճից-լիճ»ը ո՞րն է.։.

ԿԱԼԱՆԱՒՈՐԸ. — Թոխմախի լճից մինչեւ Սեւանայ լիճ եղած Հայաստանը...

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

8.— ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐ

Մութ-կարմիր, միակտուր շէնք մը եւ գեղեցիկ ու քառակուսի մէկ աշտարակ՝ պսակուած եգնուղտի գանկերով՝ ահա հրաշալի տեսարան մը կը պարզէ՝ Վէնսէնի ծառերուն եւ ծաղիկներուն մէջ։

Մեծ Կղզիի տաղաւարն է՝ բըրգաձեւ այս ապարանքը։ Պալատը՝ Մատակասքարի վաղեմի թագաւորներուն։ Եւ, հաւանօրէն, կղզիի մը պատրանքի սիրոյն կառուցուած է՝ «Լա բուէթ տը Սէնթիւր տիւ Լաք»ի աչըր։

Տաղաւարը՝ ընդօրինակութիւնն է Մալկաշեան նշանաւոր արքայ՝ Անտրիանամբօինիմերինայի տնակին։ Շքե՛ղ այս սանդուխները՝ կը յիշեցնեն Թանանարիվին սանդուղները։

Պիւքրանի աշտարակը որ 50 մեթր բարձրութիւն ունի, խակական տոհմանշանն է Մատակասքարի։ Բազմամիլիոն եգներ կ'արածին այս կղզիին մէջ։ Եւ երբ աշտարակին վրայ կը դիտենք՝ չորս եղջիւրափառ գլուխները անոնց, պէտք է գիտնանք, որ եզը աստուած է հոն։

Եզը գանձն է Մատակասքարին։

Տաղաւարը ներսէն բաժնուած է՝ երեք յարկերու եւ մէկ գետնայարկի։

Առաջին յարկի գաւիթները յատկացուած են՝ յատուկ հաստատութիւններու, վաճառականութեան, ճարտարարուեստի։

Մատակասքարը երկիրն է՝ մանիօքի, բրինձի, վանիլի, մեխակենիի, եգիպտացորենի եւ... սուրճի։

Շատերդ որ օրական քանի մը անգամ կը խմէք՝ «սուրճերու թագաւոր Մալկաշ»ը, յիշեցէք որ ան 21 օրուան ճամբայէ կը հասնի ձեզ։

Երկրորդ յարկին վրայ՝ հանք եւ անտառ։ Մատակասքարի անտառները՝ հիւսիսային արեւելքի հնդկական անտառները կը նմանին։ Հանքերուն մէջ՝ հանքածուխ, նաւթ, գրաֆար, փայլար (mica), քորինդ եւ վանակն։

Մատակասքարը արդարօրէն հպարտ է իր թանկագին քարերով։ Եւ ահա՛ երրորդ յարկը նուիրուած է այս նիւթին։

Ցետոյ նաեւ ձկնորսութեան, դրամատուններու եւ նաւային ընկերութեանց։

Կան շատ մը տիրոտաժաններ, սինէմաի եւ բանախօսութեանց սրահներ։ Ընթերցանութեան սըրահ եւ ժատենադարան։

Թանկարժէք քարերու յարկին վրայ կայ յատուկ տեղակատու գրասենեակ մը եւ Մալկաշի-Ակադեմիային հաւաքածոն։

Քարերուն ի տես հանքաբան կամ հնագէտ ըլլալս եկաւ։

Այս ցուցափեղկերուն առջեւ՝ կիներու բանակ մը կայ, որ ըղբահը՝ Թրքական բաղնիքի կը վերածէ իր աղմուկով։ Եւ իրենց ցուցամոլութիւնը, ո՛վ գիտէ, ի՛նչ աշխարհակալութիւններ կը ծրագրէ...։

Ձեր այցելութեան ընթացքին, արձանագրութիւններով կամ պատկերներով կը հանդիպիք՝ Ֆրանսական գրաւումէն ի վեր (1895) տեղի ունեցած գաղթային ճիգերուն։ Գիտական, առողջապահական, դաստիարակչական, հանրօգուտ շինութեանց, (կամուրջ, ճամբայ, երկաթուղի) գեղարուեստի, այլն.։

Կը ցուցադրուին լիճեր եւ անոնց ափը Մալկաշներու կեանքը...։

Թատերական տեսարաններ։ Սուրճի սպասարկութիւն։ Աւեբակներ, դամբաններ։

Որքա՛ն վայրի կենդանիներ կան այս կղզիին վրայ։ Մանաւանդ սողուններ, Կոկորդիլոսներ, «makis»ներ (աղուեսակապիկ) որ նախապատմական գոյութիւն ունին։

Կայ նաեւ բաւականին քանակութեամբ ոչխար եւ խոզ։ Եւ սակայն բաղդատութիւն չի վերցներ եզներուքանակութեան հետ։

Մատակասքարը հայրենիքն է նաեւ՝ միմոզաներու, արմաւի, հնդկեղեգի եւ պանանի։

Այս կղզիին մէջ կը բնակին՝ մօտ 3 ուկէս միլիոն Մալկաշներ։

Երկիրը աւելի մեծ է՝ քան Ֆրանսան, Պելճիքան եւ Հոլանտան միացած։

Մեծ սրահի մը մէջ հինգ հատ տեսարանացոյց կայ, որ գործն է նկարիչ՝ Գայօնի։ Այնքա՛ն իրական, այնքան գեղեցիկ եւ կատարեալ, որ անտարակոյս կրնաս ինքզինքդ այցելած հըռչակել՝ ցուցադրուած հինգ հրաշալի դիրքերը, Մաճինկա, Թանանարիվ, Անթսիրապէ, Թամաթավ եւ Ալաութր լիճը։

Այս նաւահանգիստները, քաղաքները եւ զբօսավայրերը այնքա՛ն հրապուրիչ են, որ կարծես երազ-աշխարհի մը հրաշափառ տեսիլքէն զարնուած ես։

Մայրաքաղաքին — Թանանարիվ — բոսոր գոյնը, անոր արեւը, որ օրական հազարումէկ պատմուճան կը դնէ իր բլուրներուն վրայ՝ անզուգականօրէն գեղեցիկ է։

Իր լիճը՝ Անուշ (Anouche), կարծես Դամասկոսեան բաղնիքի մէջ լոգանքէն ելած Թրքուհի մըն է, որ մէկը միւսին ետեւէն հարիւրաւոր մետաքս գոյնզգոյն սրբիչներու մէջ կը թաղէ իր պակուցիչ մարմինը։

Բայց, ելլենք։

Մատակասքարի տաղաւարէն պըծողը՝ կ'երթայ ուղղակի վարի barը, «Մալկաշ» մը համտեսելու։

ՌՈՒԽՏԱՒՈՐ

ՅԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԺԶ.

ԱՌԱԳԱՍՏ

Ի՞նչ հովերու ես բացեր քու առագաստդ եւ դէպի ո՞ր նաւահանգիստ է ուղղուած ցանկութիւններով բեռնաւոր քու նաւդ...

Դու պարենաւորելո՞ւ եւ պակասները լրացնելո՞ւ կ'երթաս հեռաւոր քաղաքի մը, թէ քու «Մեղրալուսնի ճանապարհորդութիւն»դ կատարելու համար միայն կը լքես երկիրն ու իր ցամաքը...

Եթէ ջուրերու երգին եւ ալիքներու թմրկահարումին պէտքը կար, որ բորբոքէիր քու վայելքը, ինչո՞ւ ջուրերն ու ալիքները չհրաւիրեցիր քու բնակած տեղը...

Ցակուրջի եւ օրօրուելու բաղձանքի ձեւեր կան ցամաքի վրայ,— ինչո՞ւ լքեցիր ցամաքի ընձեռած կարելիութիւնները, նախընտրելով նաւի եւ ծովերու հայթայթած օրօրումը...

Ինչո՞ւ քեզ երկրին կապող այս կապերու կծկումը. ինչո՞ւ այս մեկնումն ու իր դրօշ առագաստը...

Կը վախնամ որ դու խաղաղութիւնդ կը փնտռես ջուրերու մէջ,

Ինչպէ՛ս կը վախնամ որ դու անհոգութիւն ակնկալես առագաստէդ, մոռնալով որ մեծագոյն հողերէն մէկն է առագաստը...

Եւ սակայն կայ աւելի ցաւալին. — ես կը վախնամ որ քու նպատակն է հասնիլ այն քաղաքը, որ կը կոչուի կին...

Առնե՞ք քու նպատակն է խաբխել այն նաւահանգստին մէջ որ կը կոչուի կնիկ...

Խարակներէն անխուսելի նաեւ պէտք է ունենալ, խարսխելու համար այն նաւակայանին մէջ, որ կը կոչուի կ՚իկ...

Միեւնո՛յն են բոլոր փառնումներն ու շռայլութիւնները հարուստի թէ աղքատի՝— երբեք մարդավայել ու ազնուականօրէն կարելի չէ կըշտանալ այնտեղ.— որովհետեւ բոլորին համար նոյն չէին դիւրութիւնները կարող է մատուցանել կնիկը...

Եթէ քու հոգին տարբ[...] երգերու կարօտ ունի, ի՞նչ ընես երգամեքենաներով միայն[...] տուած այդ խորշին մէջ... Եթ[...] սիրտը վճիտ կլիմաներու կը[...] ձայ, ի՞նչ պիտի գտնէ անոր[...] փոխական ու խաթարուած նաւկներուն մէջ... — ի՞նչ որսաս հաշմերուն եւ հպատա[...] բուն միայն յանձնարարել ծոցին մէջ...

Մի՞թէ հարկ կայ այդքան[...] գածութեան ու հրայրքի, հա[...] համար միայն կնոջ...

Եթէ դու միջոցներ չունի[...] ւելի յառաջանալու, Առագա[...] վրանի վերածէ, գայն հաստա[...] վայրի աղբիւրներու եւ փլած տուններու մօտ, որովհետեւ [...] աղբիւրնիրն ու փլած մատու[...] միշտ աւելի՛ հաճելի են կնիկը...

Ինչպէ՛ս կը տխրիմ դիտել[...] Առագաստը եւ մտածել[...] այս մեկնումդ անոր համար է հասնիս կնոջ միայն, ու խար[...] այնտեղ...

Ինչպէ՛ս կը բաղձայի որ լինէիր աւելի կարող ու կո[...] որ դու կարողանայիր խորանալ[...] կաւին եւ Առագաստդ խո[...] հէր այն սքանչելի ու անծայր[...] քաղաքին առջեւ որ կը կ[...] Մայր...

ՄՈՒՍԱ[...]

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵ[...]

ՅԱՆՈՒՆ ՊՐՈԼԵՏԱՐԱԿ[...] ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

«Խ. Հայաստան» կը հրատա[...] (5 սեպտ.) բողոք-յայտարարու[...] մը, զոր ստորագրած են Ռ. Թ[...] մէզեան, Մ. Քրիսչեան, Ս. Գա[...] եան, Ա. Ոսկերչեան, Զ. Վար[...] եան, Հ. Վարդանեան, Կ. Մ[...] Վրթանէսեան։

Այդ յայտարարութիւնը յա[...] կում մըն է ազգայնական եր[...] տութեան դէմ եւ պաշտպանու[...] մը պրոլետարական երաժշտու[...] Ստորագրողները, որոնք պէտք [...] պահովաքար մասնագէտներ եղա[...] լան պրոլետարական երաժշ[...] թեան, մեզի չեն բացատրեր յա[...] նիշն ու սահմանը այդ նորօր[...] երաժշտութեան։ Կ'արժէ, ուս[...] քանի մը մէջբերումներ ընել [...] յայտարարութենէն... զարգա[...] համար։

— «Ընկերվարական վեր[...] նութեան ներկայ շրջանին, [...] կարգային պայքարը ստացեր է [...] դէն սուր հանգամանք մը։ [...] պայքարը կ'արտայայտուի նաեւ [...] ուեստի մէջ։ Եւ սակայն վեր[...] երաժշտական վիճաբանութիւ[...] ցոյց տուին, որ մեր մէջ (Երե[...] գոյութիւն ունի երաժիշտներու [...] բակ մը։ Այս խմբակը իր ստեղ[...] գործութիւններով արգելք կը [...] դիմանայ պրոլետարական եր[...] տութեան զարգացման։ Եւ կան [...] ընկերներ, որոնք յստակ կեր[...] չեն ըմբռներ երաժշտութեան [...] սակարգային յատկանիշը եւ կը [...] րագնահատեն պրոլետարական [...] ժշտութեան կատարելիք հսկայ[...] դերը աշխատաւոր զանգուածն[...] միջազգային դաստիարակու[...] գործին մէջ։

Վերջերս երգչուհի Նաժալ[...] համերգ մը տուաւ Երեւանի մէջ [...] իրեն վճարուեցաւ 1500 րուբլի[...] ժալոկայայի երգած եղանակներ[...] դէմ այսօր պայքար կը մղուի [...] բողջ Ռուսիոյ մէջ։ Եւ սակայն [...] կապրոլետարական երաժշտու[...] պաշտպանները կ'աշխատին [...] պոհեմական եղանակները տար[...] Հայաստանի մէջ։ Նաժալ[...] «ցիգանական, կաբակային, [...] նական» երգերը կը թուլցնեն [...] պայքարին թափը։ Մի՞թէ [...] կարգային թշնամիի ստեղծագոր[...] թիւն չեն երգահան Ասիոնի գործ[...]

Դժբախտաբար, այս յայ[...] րութեան մէջ բողոքարկուները [...] կրցած բացատրել պրոլետար[...] երաժշտութեան գեղեցկագիտ[...]

եւ յառկանիշերը՝ Քաղաքական պատապարութենէ դատ ոչ մէկ խօսք։ Այսուհանդերձ անոնք կը պահանջեն ուշադրութեամբ հսկել երաժշտախումբերուն ու նուագախումբերուն վրայ, զարկ տալ աշխատաւորական երգերու եւ դասակարգային երաժշտութեան, մշակելու համար բանուորներու ճաշակը։

ՎԵՐԱ ԴՐՈՒՅԿԱՅԱ

Նշանաւոր պարուհի Վերա Դրուցկայա Երեւան հասաւ վերջերս, տալու համար պարի քանի մը ներկայացումներ։ Իրեն կ'ընկերանան ջութակահար Միխայիլ Ֆայնզիտ եւ դաշնակահար Միխայիլ Դարով։

Այս պարուհիի մասին ռուս պարբերաթերթի մը գեղարուեստագէտ-քննադատը կը գրէ.

— «Վերա Դրուցկայան պարի արտայայտութեան առաջին վարպետներէն մէկն է։ Իր որոնումներով, Դրուցկայա կը փնտռէ հոգեկան զանազան վիճակներու արտայայտութեան նոր ճամբաներ, այդ է պատճառը, որ բազմակողմանի է իր պարերուն մէջ, կերպընկալ է իր ձեւերուն մէջ։ Դրուցկայա կը փափքի տալ բեմական ձեւերու հարստութիւն մը, — ձեւեր որոնքնոր ու տարբեր են ամէն նոր հարցի մէջ։ Դրուցկայա պարը կը հասցնէ մեծ, ուրախացնող ու յաջող արուեստի սահմաններուն։ Ան պարը կը մօտեցնէ կեանքին, լեցնելով իր պարը խոր եւ թրթռուն բովանդակութեամբ մը։ Իր պարէն ոչ միայն հաճոյք կը զգաս, այլ նաեւ կը հասկնաս զայն»։

ՄԻՔԱՅԷԼ ՖԱՐԱՏԷՅ

Անգլիա այս օրերուն կը տօնէ հարիւրամեակը Միքայէլ Ֆարատէյի, որ ծնած է 1791ին եւ մեռած 1867ին։ Ի՞նչ հարիւրամեակ է սակայն այս։ Ոչ ծննդեան եւ ոչ ալ մահուան։ Այլ հարիւրամեակը այն գիւտին, զոր Ֆարատէյ կատարեց 1831ին, արժանի դառնալով մտնելու դասը այն մեծ մեծերուն, որոնցմով կը պարծի ԺԹ դարը։

Ֆարատէյի հայրը համեստ դարբին մըն էր իրլանտացի։ 14 տարեկան էր, երբ աշկերտ մտաւ գրավաճառ-կազմարարի մը մօտ։ Բայց աշկերտութեան այս շրջանին, աւելի գիրք կը կարդար, քան թէ գիրք կը կազմէր։ Բժիշկի մը կինը իր գիրքով, — խօսակցութիւններ բնալուծութեան մասին, — դարձաւ առաջին ուսուցիչը Ֆարատէյի, ինչպէս ինք կը խոստովանի։

Քիչ ժամանակ ետքը, կը ծանօթանայ «գիտութիւնը ժողովրդականացնելու» ծառայող ընկերութեան մէկ անդամին հետ։ Ան, Տէյվի, դաս կուտար բնալուծութեան։ Ֆարատէյ յուղումով կը հետեւէր այդ դասերուն։ Ցետոյ նամակ մը գրեց Տէյվիի, խնդրելով առաջնորդել զինք եւ օժանդակել իրեն։ Տէյվի կանչեց զինք եւ յանձնեց իր օգնականներուն։ «Շիշ լուալ տուէք», յանձնարարեց անոնց։ Եթէ «ըլլալ»ը է,

ԹՈՒՐՔ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ԳԱՒԱՌԻՆ ՄԷՋ

ՔՍԱՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ

ԳԱԶԱՆԱՅԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (17 Սեպտ.).—

Վերջերս սկսած են բազմանալ աւազակային վայրագ դէպքերը Ալէքսանտրէթի սանճագին մէջ։ Մէկ շաբթուան ընթացքին երեք զինուած աւազակախումբեր Հալէպ-Ալէքսանտրէթ ճամբուն վրայ կողոպտած են բազմաթիւ ինքնաշարժներ եւ սպաննած Ալէքսանտրէթի պահականոցին հրամանատարը։

Ահա մանրամասնութիւնները վերջին քանի գազանային դէպքերու, որոնք ցոյց պիտի տան թէ՝ աւազակները երբեք վախ չունին կառավարութենէն։

Անցած երեքշաբթի կէսօրէ վերջ Հալէպէն Ալէքսանտրէթ եկող երկու ինքնաշարժներ, Զաթալ գիւղի մօտերը հինգ զինուած աւազակներու յարձակման կ'ենթարկուին։ Անոնք վարիչները կը կապեն, անոնց աչքերը կը գոցեն եւ ունեցածնին կողոպտելէ վերջ, անշարժ կը սպասեն միեւնոյն տեղը։ Այդ միջոցին Հալէպէն եկող երկու ինքնաշարժներ, որոնց վարիչներն էին Միհրան եւ Երուանդ, նմանապէս յարձակման կ'ենթարկուին։ Աւազակները անոնց ալ դրամները կողոպտելէ վերջ կ'ուզեն կապել։ Երուանդ, սակայն, աւազակներուն ուղղելով կ'ըսէ.

—«Կողոպտեցիք մեզ, ի՞նչ կ'ուզէք այլեւս. Թողէք որ երթանք»։

Հազիւ Երուանդ լրացուցած էր խօսքերը, աւազակներէն մէկը զէնքի կոթով ուժգին հարուած մը կուտայ անոր գլխին եւ մարած վիճակի մէջ գետին կը ձգէ զայն։

Այդ միջոցին վարիչներէն մէկը կրցած է քակել ձեռքերը եւ ինքնաշարժ նստելով փախչիլ։ Աւազակները անոր ետեւէն բազմաթիւ գնդակներ արձակած են, սակայն ոչ մէկը հանդիպած է վարիչին։

Աւազակները վախնալով դէպի լեռ կը փախչին։ Քիչ վերջ կը հասնին ժանտարմաները եւ հետապնդման կը սկսին։

* * Երկու օր վերջ, հինգշաբթի երեկոյեան, տեղի կ'ունենայ աւելի գազանային ոճիր մը։

Եօթը հոգինոց ուրիշ աւազակախումբ մը, Ալէքսանտրէթի ճամբուն վրայ, Գըզըլ Գայայի մօտերը, երկու ինքնաշարժերու վրայ կը յարձակի, որոնց մէկուն մէջ կը գտնուէր Ալէքսանտրէթի ժանտարմայի պահականոցի հրամանատար Ճէլալիլ Օնպաշը։ Աւազակները վարիչներն ու ճամբորդները կողոպտելէ վերջ, հրամանատարը ճամբայէն քիչ մը հեռու տեղ կը տանին եւ զանազան նախատինքներէ եւ հայհոյանքներէ վերջ, կը գնդակահարեն։ Խեղճ Ճէլալիլ կուրծքէն քանի մը գնդակներ ուտելով անշունչ գետին կ'իյնայ։

Նոյն ատեն անցնող ուրիշ ինքնաշարժեր եւս կողոպտուեցան, որմէ վերջ աւազակները փախան։

Լուր առնուած է որ ուրիշ քանի մը ինքնաշարժներ եւս կողոպտուած են Ալէքսանտրէթի շրջակաները։ Վերջին երկու շաբթուան ընթացքին կողոպտուած են 20 կառքեր։

Ցարդ յայտնի չեն եղած աւազակները, սակայն հաստատապէս կ'ըսուի թէ շրջակայ գիւղերու Թուրքերն են հեղինակները այս գազանային արարքներուն։

չի մերժեր։ Ֆարատէյ շատ քիչ լուաց բնալուծարանին շիշերը, եւ շուտով օգնական կոչուեցաւ։ Տէյվի միասին տարաւ զայն Փարիզ, Ժընեւ եւ Մոնփէլիէ։

Ֆարատէյ այսպէս դարձաւ կարող քիմիկոս մը։ Ուսումնասիրեց բնածուխի ու ջրածինին բաղադրութիւնները եւ այսպէս գտաւ պանզոլը, որ մեկնակէտն եղաւ ոչ միայն անիլինի գոյներուն ստացման, այլ նաեւ անունը ինքնաշարժի եւ օդանաւի շարժման։

Ցետոյ զբաղեցաւ կազային նիւթերը հեղուկ դարձնելով։ Եւ նախ հեղուկ դարձուց կանաչակաղը (chlore)։

Ելեկտրականութիւնը եւս զբաղեցուց իր միտքը, եւ 1831ին ըրաւ ելեկտրամագնիսականութեան գիւտը, որ սկիզբը դարձաւ արդի քաղաքակրթութեան հրաշքներուն։ Պաստէօր կ'ըսէր թէ Փասթէօր եւ Պերթըլօ «մեծ տեսակի կենդանիներ են», ուզելով թերեւս ըսել թէ ամէնէն հանճարեղ եւ ամէնէն գիտուն մարդիկն են, զորս տուած ըլլայ աշխարհ։ Դեռ կան շատեր ալ։ Եւ այդ շատերէն մէկն է նաեւ Ֆարատէյ։

«Թայմզ» մասնաւոր եւ ստուար թիւ մը նուիրած է Ֆարատայի, այս առթիւ։

ԿՈՒՐԱՂԵՏԱՊԷՆ (ափանտխիթ) ամէն տարի 18—20,000 մարդ կը մեռնի Մ. Նահանգներուն մէջ։

ՊԵԼԺԻԱ 1930ին չորս միլիոն զոյգ ձեռնոց արտադրած է, որուն 2,450,000ը Քանատա եւ Մ. Նահանգները արտածուած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ կը վճարէք օտար թերթերու։ Ի՞նչու դըժուար կուգայ ժամանակին յիշել նաեւ հայկական թերթերը . . .։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՍՏԵՓԱՆ ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝ ՍԵԴԱՅԻ ծնունդը։

Լիոն 14 Սեպտ. 931

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան «Փրավտա» թերթը կը պահանջէ որ դպրոցներու ընթերցանութեան գիրքերը պատրաստուած ըլլան մարքսիստ ոգիով։ Այս թերթը շատ դժգոհ է ներկայիս, դպրոցականներու ձեռքը տրուած գրքերու բովանդակութենէն։ «Տնտեսագիտութեան գրքերը լեցուած են մեր դասակարգային հակառակորդներու տեսութիւններով։ Նոյնպէս փիլիսոփայութեան գրքերը։ Դպրոցական ամէնէն լաւ գիրքը այն է որ կ'աւանդէ մեր կուսակցութեան ընդհ. գիծը կը գրէ»։

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐ. ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Էնկիւրէէն կը հաղորդեն թէ Հանր. Պարտքերու ընդհ. ժողովը որ վերջերս Փարիզի մէջ գումարուեցաւ, նոր նամակ մը գրած է Ելմտական գործավարին։ Այս նամակով, Հանր. Պարտքի ժողովը ուզած է որ մասնավճարներու գումարը 1928ին Փարիզի մէջ ստորագրուած պայմանագրութեան համաձայն ըլլայ։

Ելմտական գործավարութիւնը պատասխան տուած է այս նամակին յայտնելով թէ բաժնետէրերու հետ գոյացած առժամեայ համաձայնութեան սահմանին մէջ, այս ձեւ վճարումը պիտի շարունակուի մինչեւ նոր համաձայնութեան մը կընքումը։ Այս առթիւ յիշեցուցած է նաեւ այն խոստումները որ կառավարութեան եղած են 1928ի պայմանագրութիւնը ստորագրուած միջոցին։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ

Վերջերս Ճափոնէ Թուրքիա շատ աժան գինով բերուած գունաւոր բամպակէ կերպասները Թուրքիոյ եւ մասնաւորապէս Իզմիրի Պուլտուր եւ Գասըքեօյի շրջաններու հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին վնասած եւ մանիֆաթուրայի հրապարակը տակն ու վրայ ընել սկսած են։

Մանիֆաթուրաճիները, Պուլտուրի եւ Գասըքեօյ հիւսուածեղէնի գործարաններու ներկայացուցիչները, Իզմիրի առեւտրական եւ արհեստական Սենեակի սրահին մէջ, գումարում մը ունեցած են ի ներկայութեան Իզմիրի կուսակալին եւ ուրիշ տեղական պաշտօնեաներու։

Այս գումարման մէջ տեսնուած է որ Ճափոնէ եկած եւ «տրիզ» կոչուած բամպակէ կերպասները, հակառակ եւրոպական, անգլիական կերպասներու վրայ եղած զգալի զեղչին, անոնցմէ 100ին 25-30, իսկ Պուլտուր եւ Գասըքեօյի մէջ պատրաստուած տեղական կերպասներէ ալ անբաղդատելի կերպով աժան են։

Օ Ր Ո Ւ Ա Ն Լ Ո Ւ Ր Ե Ր Ը

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ՈՐ 85 ՀՈԳԻ ԿԱԽԵԼ ԿՈՒՏԱՅ

Մեկ քանի օր առաջ, 85 Մեկսիքացիներ, մեծ մասամբ ծերուկներ, քով քովի կախուեցան Մեկսիքայի մէջ, Վիլլա Կուէրրէրոյի մօտերը։

Այս զանգուածային մահապատժի գործադրութիւնը, որ տեղի ունեցաւ կառավարիչին հրամանով, մեծ յուզում պատճառեց ժողովուրդին։ Մահապարտները ամբաստանուեր էին թէ Լինչի օրէնքին ենթարկած են քաղաքի մը կառավարիչը, որ կ'ըսուէր թէ աղջիկ մը կը հետապնդէր եւ անոր մահուան պատճառ էր եղեր։

Մէկ շաբաթ առաջ, կառավարիչը առեւանգեր էր աղջիկը եւ երբ զայն կը փախցնէր իր ձիուն վրայ հեծցուցած, ինկեր ու մեռեր էր։ Երբ աղջկան դիակը գտնուեցաւ, իր քաղքցիները երդում ըրին անոր վրէժը լուծելու։ Փնտռտուքի ելան եւ գտան կառավարիչը որ պահուըտած էր լեռներուն մէջ, եւ անմիջապէս, տեղին վրայ, անոր գործը կարգադրեցին։

Նահանգին կառավարիչը երբ լսեց լուրը, զօրախումբեր ղրկեց աղջկան վրիժառուներուն վայրը, ձերբակալելու բոլորը մէկ։ Վրիժառուները սակայն լեռն ապաստանած էին։ Եւ այն ատեն միայն յանձնուեցան, երբ պաշտօնապէս խոստում տրուեցաւ թէ մարդ չպիտի դպչէր իրենց։

Զօրքերու ընկերակցութեամբ, անոնք ճամբայ ելան, իրենց բնակարանները վերադառնալու, երբ ճամբուն ծառախիտ մէկ կէտին վրայ, սպան հրաման տուաւ կանգ առնելու։ Անմիջապէս զինուորները բռնեցին փախստականներէն մէկական հոգի ու կախեցին ծառներէն։

Սպան արդարութեան այս վայրագ գործը կատարելէ յետոյ, հրամայեց մեկնիլ, չմոռնալով, խղճի հանդարտութեամբ եւ հպարտօրէն յայտնել թէ ողջ մնացողները օրինակ պէտք է առնեն մեռեալներէն...

Ա Մ Ե Ր Ի Կ Ե Ա Ն ՕՐԱՎԱՐՁՔԵՐԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻՆ

Ամերիկայի նախագահը Հուվըր մտահոգուած է այն լուրով թէ ճարտարարուեստական մեծ հաստատութիւններ որոշած են նուազեցնել օրավարձքերը։ Այս կերպով, Հուվըրի ջանքերը բարձրացնելու համար աշխատաւորներու բարոյականը եւ դրամագլուխին ու աշխատանքին միջեւ, աւելի սերտ կապ հաստատելու, ձախողած կ'ըլլան։ Կը յուսայ սակայն թէ օրավարձքերու նուազումը չպիտի տարածուի ամբողջ Ամերիկայի մէջ։ Վախ կայ որ օրավարձքերու նուազումը տեղի տայ խռովութիւններու։ Ամերիկայի Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը աւելի մտահոգ է քան կառավարական շրջանակները եւ աւելի մեծ խռովութիւններ կը նախատեսէ։

Իսկ ընդհակառակն, ելմտական շրջանակները գոհունակութեամբ լսեցին լուրը եւ կը յուսան թէ ատով կարելի պիտի ըլլայ զարկ տալ առեւտուրին եւ արտադրութեան։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶՕՐԱԿՈՉ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Ամերիկեան թերթի մը Վիեննայի թղթակիցը կ'իմանայ թէ, Աւստրիոյ եւ Եւրոպայի զանազան երկիրներուն մէջ բնակող խորհրդային հըպատակները, հրաման ստացած են պատրաստ գտնուելու եւ ենթարկուելու խորհրդային ներկայացուցիչներու հրահանգներուն։

Կ'ըսուի թէ այս հրահանգը տրուած է, այն նկատումով որ Ռուսիա կրնայ պատերազմ յայտարարել ընդդէմ Ճափոնի։

Միւս կողմէ, զրոյց կը շրջի նաեւ թէ բոլշեւիկեան գործակալները կ'աշխատին կարմիր բանակը մտցնելու համոզել ցարական բոլոր այն սպաները, որոնք ներկայիս կը գտնուին Աւստրիա եւ Եուկօսլաւիա։

ՕՐԱՎԱՐՁՔԵՐԸ Կ'ԱՒԵԼՆԱՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան Ազգ. Տնտեսութեան Գերագոյն Խորհուրդը եւ գործաւորներու սէնտիքային կեդրոնական խորհուրդը հրատարակեցին հրովարտակ մը, ածխահանքերու եւ մետաղագործարաններու մէջ կիրարկելի օրավարձքերու մասին։

Այս հրովարտակին համաձայն, մետաղագործ մը որ կը ստանար օրական 7 րուբլի, պիտի ստանայ 13, վարպետները 450էն 650, իսկ հանքերու գլխաւոր ճարտարագէտները 500-700 րուբլի ամսական։

Հրովարտակը կը նախատեսէ միջին օրավարձքերու յաւելում մը եւ աշխատանքի պարգեւներու կանոնաւոր բաշխում մը յետագային, ծրագրերու գործադրութեան, ինչպէս նաեւ նախատեսուած ծրագրերու աւելիով իրագործման համար։

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

Ընդարձակ Գրացուցակ Հրանտ Սամուէլ Գրատան (15, Rue Mr. le Psince, Paris), 145 էջ, փարիզ 1931։ գին՝ 1.50 ֆրանք։

Պատրաստուելու համար քննութեանց, մրցումներու եւ վկայական ստանալու, պատանի կամ չափահաս կրնան դիմել դաշնակի, սոլֆէժի եւ երգերու փորձերու համար

ՕՐ. ՃԱՄՊԱԶԻ (1er prix)

Անդամ «Musica» երաժշտանոցի քննիչ մարմնին, նախկին աշակերտ Morpainի եւ Lazare Lévyի, ուսուցիչներ երաժշտանոցի։

Հասցէ՝ 61 Rue de Flandre, Paris (19e).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

— Ես ունիմ, — ըսաւ, — 120 ձորի, գիս բռնեցին մէքէրէ, ամիսուկէս աշխատեցայ. առնելիքս կ'ըլլար 250 ոսկի։ 145 ոսկի տուին, 105 ոսկի չտուին, կերան։ Ինձ ալ 11 ձորի սատկեցաւ էդ բուք ու ձիւնի մէջ։

Քիւրտը շատ լաւ թուրքերէն կը խօսէր։ Շ օրք մը գանգատներ ըրաւ կառավարութեան դէմ, ըսաւ.

—Մենք ինքներս գիտենք, որ ժամանակին հայերունն են եղեր էս հողերը, մեր ջոջ պապերու հետ լաւ կ'ապրէինք եղեր։ Բայց էս շունը դուրս եկաւ սկսաւ ժողովուրդը կոտորել, ժողովուրդն ալ եղաւ ջան փէտայ։ Քաղցած մարդը անպատճառ հաց կը գողնայ։

— Ուրկի՞ց կուգաս։

— Էրզրումէն կուգամ, ապրանքներ կը բերեմ։ Ինծի ըսին, որ իմ ձեռքովս յանձնեմ ապրանքները տէրերուն։

— Որո՞նք են տէրերը։

— Ճետաճեան եւ Ղափաժանեան. պիտի տանեմ յանձնեմ եւ առնեմ դրամներս։

Հօս չմոռանամ յիշել, որ Նամիրամի կուլին օրը, հեռագիր կուտայ Բաղէշէն-Մուշ, թէ կոխւ է հօս։ Ան ալ կը վերցնէ Ալայ բէկին, 200 հոգով եւ անգլիական կոնսուլն ու կուգայ կռուի դաշտը։ Կը տեսնեն գիւղը քանդուած եւ ուրիշ ոչինչ։

Նաւի մէջ 10 ջուալ լաբլաբի, բացին ջուալ մը եւ կ'ուտէինք։

Երբ ծովը քիչ մը սկսաւ տարուբերիլ, տղաներու սիրտը սկսաւ խառնել։ Գոյներնին քիչ մը թառած է։ Տղայոց մի մասը հանուեցաւ, սկսաւ լողալ, մաս մըն ալ ջուրը կը կրէր նաւի մէջ։ Այս մասը հանգստացաւ, միւս մասը սկսեցին լողանալ։

Մի ցերեկ, մի գիշեր, մինչեւ երկրորդ օրը, ճանապարհի էինք։

Երբ հասանք Դուարբոյնին, որտեղ կայ վանք մը, ուր կը գտնուի նաեւ ծովի պռունքը, քաղցր աղբիւրի ջուր։

Դուարբոյնէն տեսանք, որ մի նաւ, առագաստը քաշած, արագ կուգար։ Ջոջ աղային հարցուցինք։ Թէ քրտո՞ւ նաւ է, չէ նէ հայու։

— Քրտու նաւ է, — ըսաւ։

Նաւը եկաւ մօտեցաւ, առագաստը իջեցուց։

Տղայոց հրամայեցի հրացանները ուղղել։ Պոռացի. «Քրտե՛ր, տեղերնից չշարժուէք, բոլորիդ կը վառեմ»։ Քիւրտերը վախնալով՝ լցուեցան ամբարի մէջ։

Լաւ լողորդ տղայոց ըսի, որ երթան ներսը լեցուեն։ Գացին ներսը լեցուեցան, չուանը մեզի գցեցին, նաւը մօտեցրինք։ Նաւի մէջ 10 քիւրտ էին, որոնք ծովու եզերքը գտնուած սարերից փայտ կը կրէին, կ'երթային Վան։ 20 տղայ դրի էդ Քիւրտերու նաւի մէջ, Պետրոսի նաւը ինկաւ առաջնիս, Քիւրտերը մէջտեղ, մերը ու Ջոջ Պապինը՝ յետեւ։ Կ'երթանք Աղթամար։

* *

Երկրորդ օրը, օգոստոսի 3ին, հասանք Աղթամար։ Կուսակալը կռուի տեղը ոչ ոքի չգտնելով, Դատուանի Գոտօնից կ'իմանայ, որ ջան փէտայիները նաւով Վան գնացին։

Կուսակալը Բաղէշէն հեռագիր կուտայ Վանի կուսակալին թէ՝ 150 ջան փէտայիները վրադ կուգան։ Այդ լուրը առնելուն՝ կուսակալը խիստ հսկողութեան տակ կը դնէ Վանը։

Աղթամար հասնելուս՝ նամակ մը գրեցի Կարկառ՝ մեր ընկեր Իշխանին, նամակ մըն ալ Կոմսին՝ Վան։ Մեր ընկերները նախօրօք պատուիրեր էին Արսէն վարդապետին, որ վանքը մշտնջենական 1000 կոտ ալիւր միայ, որ թէ ապագային կոտորած մը պատահելու ըլլար, ժողովուրդը մտնէր եւ ուտէր։ Արսէն վարդապետը, ընդհակառակը, ներսէն 30 ջուալ ալիւր դուրս կը տանի, մտածելով, որ հոս յեղափոխականները իրենց ապատամբավայրը պիտի ընեն։

Հինգ ոսկի ղրկեցի Մոխրաբերդ, եկաւ 9 ոչխար, 15 ջուալ ալիւր վանքի դրսի տունէն ներս բերել տուի։ Իշխանը երկու ընկերով եկաւ Կարկառի կողմից։ Կոմսն ալ եկաւ, իր հետ բերելով Ֆարհատն ու Աւետիսը։

Կոմսին նամակ տանողը Դանիէլ վարդապետն էր, որ կաթողիկոսական փոխանորդ Արսէն վարդապետի հետ լաւ չէր։ Ճանապարհին էսոնք իրարու կը հանդիպին, եւ Դանիէլ վարդապետը, իբրեւ իր մեծաւորի, կ'ըսէ.

— Շուտ գնա՛, տղերքը եկեր են, ներսը կերակուր, բան չկայ։

Դանիէլ վարդապետի Վան գնալուց, Արսէն վարդապետն ալ երկրորդ օրը հոն կ'երթայ, կուսակալի քովը եւ կ'ըսէ.

— Անդրանիկը 150 հոգով եկած է վանք, երեք աւուր ուտելու հաց կայ։ Ահա քեզ լուր կուտամ, ինչ կ'ուզես, էն ըրէ։

Մենք Աղթամար խորհրդակցութիւն ունեցանք եւ որոշեցինք, որ Գէորգը 20 ընկերներով նորէն վերադառնայ Դաշտ, որպէսզի, նախ՝ կառավարութիւնը մեր զէնքերը չգրաւէ, եւ երկրորդ՝ գլխաւորը՝ յեղափոխական ոգին չսառչի եւ ժողովուրդը վերջնականապէս հընկնի յուսահատութեան գիրկը։

Գէորգը ուրախութեամբ յանձն առաւ իր առաքելութիւնը, ու վերադարձաւ Պետրոսի նաւով։

Որոշեցինք մի մաս ալ, Իշխանի հետ Կարկառ ղրկել, իսկ մնացածս ալ պիտի Վան քաղաք գնայինք։

Առաւօտ մը, երբ վիրաւորներ կը խնամէինք, տղերքը եկան լուր տուին թէ՝ «եկէ՛ք, կը ռմբակոծեն վանքը»։ Դուրս ելանք, տեսանք, որ ցամաքը լեցուած էր բազմութեամբ եւ 2400 քայլի վրայ կեցած էին չորս նաւ ու կը ռմբակոծէին վանքը։

Զօրքը երեք օր առաջ պիտի գար մեր վրայ, հէնց որ Արսէն վարդապետը մատնութիւն ըրեր էր։

(Շար.)

Հայ Գրական Ակումբ բացման հանդէսը նուիրուած հայ թատրոնին, 18 Հոկտ. կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Salle de Géographie, Bld.St. Germain. Մանրամասնութիւնները՝ յառաջիկային։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

TRICOTի ԹԻՒ 10
մեքենայի վրայ աշխատող façonnièreներ, շատ լաւ վճարում, դիմել Terzian Tricotի գործարանը 20 Rue Mélingue Paris (19) Métro Buttes-Chaumont, Tél. Botz. 22—98։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւղթ. եւ վարխի։ Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

ALLIANCE FRANÇAISE
101 Bld.Raspail, Paris (6.)
Ֆրանս. լեզուի գործն. վարժ. հոկտեմբերի մէջ կուտայ 1) Ցերեկուան դասընթացք մը, ֆրանսերէնի գործնական 15 ժամերով՝ շաբթուան մէջ, 40 դասախօսութիւններ Փարիզի մէջ եւ շրջանները՝ 10 դասախօսական պտոյտներ, գին ամիսը 180 ֆրանք։ 2) գիշերային դասեր, շաբթուան բոլոր իրիկունները, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։ Զորեքշաբթիի դասերը յատկացուած են առեւտրական ֆրանսերէնի ուսուցման։ Գին՝ ամիսը 100 ֆրանք, հինգ ամիսը 350 ֆրանք։ Տեղեկութեանց համար դիմել տնօրէնին Robert Duppouey, 101 Bld.Raspail, Paris (6).

գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. MÉTROPIGALLE.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

Le Gérant H STEPHAN

8, RUE CHATEAUDUNի
MÉRIDIONAL ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է

MÈTRO CADET, LE PELETIER ET N. D. DE LORETTE

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — La Voix de son Maître — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱԲՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ
L. NICHANIAN
56 Rue Piat, Paris (20) մէթրօ Պելվիլ
Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղջ եալ գիներով

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ
38 Rue Rochechouart մէթրօ Cadet և Anvers Autobus J. J.
Tél. TRUDAINE 56 - 58
Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ, Ցատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեան. ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ ... կոքի, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ ցօղացաւ։ ինչպէս նաեւ Assurances Socialesի հիւանդներ։
կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ
ՏՕՔԹ. ԵԱՂՈՒՊ
8 Ave, Perichont Prolongée (angle du 44, Ave. de Versailles) մէթրօ՝ Mirabeau, հանրակառք Թիւ 1 եւ 2, Station Pont Mirabeau.
կ'ընդունի Դշ. Ուր. Շբ. ժամը 2—6 եւ ժամադրութեամբ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ALIMENTATION TURENNE
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
112 Rue de Turenne. փարիզ (3) Թէլէֆոն՝ Archive 50—61
մէթրօ՝ République եւ Filles du Calvaire
Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները
Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

ՏՕՔԹՕՐ Մ. Տ. ՆՈՐԱՅՐ
8 RUE BUFFAULT, PARIS (9e)
Հեռաձայն, PROVENCE: 20—37
կը խնամէ ներքին եւ կիներու հիւանդութիւններ
կ'ընդունի ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2—7 եւ ժամադրութեամբ։ կիրակի եւ տօն օրեր, առաւօտեան ժամը 10—12։

69 rue d'Angoulême, Paris (11)
Tél. Ménilmontant 76—71
Autobus: AY, BC
Métro: Couronnes ou Parmentier
ցոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած մեր արհեստանոցին մէջ։ կիր. մինչեւ կէսօր բաց է։

ETUDE DE Mᴱ BERNARD WAHÉ (Պէօրէկճեան)
(11e année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire
18, Rue Dauphine, Parie (6e) Tél. Danton 73 97
կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumeներ. կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6—7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։
ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Յ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆԻ
«ՀԱՄԱՅՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՔԱՐՏԷՍ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ
բազմագոյն, մեծադիր, հայրենի բազմաթիւ տեսարաններով զարդարուած եւ մանրամասն տեղեկութիւններով։ տեսնել մանրամասնութիւնը «Յառաջ»ի յաջորդ թիւին մէջ։

ՅՈՒՐՏԸ ԵԿԱՒ, սնունդէն անմիջապէս վերջ ձեր ամէնէն անհրաժեշտ պէտքը վերարկուն է։ եկէք մեզի, առէք ձեր հաւնած կերպասին նմուշն ու գինը, բաղդատեցէք ամէն տեղ, եւ յետոյ միայն վերադարձէք ձեր չափը տալու, ունենալու համար ձեւաւոր, տոկուն ու խնամուած վերարկու մը, նուազագոյն գիներով։ ՄԱԼ ՏԷ ՍՈՍԻԷԹԷ ՍԱՎԱՆԹԻ ԴԷՄ 5 ՐԻՒ ՄԻՆԵՕՆ ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱԵԱՆ, մէթրօ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ, Թէլէֆոն 41—45 Ցանթօն։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՃԻՃԵԱՆ
նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն
Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50. (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։
Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։
Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։
Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։
Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։
Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։
Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։
Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։
Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42
Métro: La Fourche եւ Brochant, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

Maison A. A. MARKARIAN et Cie.
Կեդրոնատեղի Avenue d'Annonay, Bron (Rhône)
Միջագետքի մասնաճիւղի հասցէ՝ A. A. MARKARIAN et Cie.
London Hotel, New Street, Bagdad

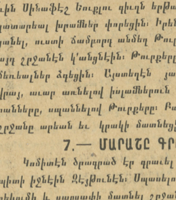

Մասնագէտ՝ տախտակագործական մեքենաներու, moteur électriqueներու եւ moteur essenceներու։ Կը հայթայթենք ելեկտրական լուսաւորութեան պիտոյքներ ... պայմաններով։ Ապսպրանքներ կ'ընդունինք բոլոր երկիրներէն, մասնաւորապէս Պարսկաստանէն եւ Միջագետքէն։ Պահանջեցէք մեր քաթալոկները որ կը ղրկուին ձրի։

ՀԱՅԵՐ
եթէ կ'ուզէք կեսարիոյ իսկական ապուխտ եւ երշիկը ուտել
ԴԻՄԵՑԷՔ Ա. ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
Բնիկ կեսարացի եմ, 40 տարուան փորձառութիւն ունիմ եւ Մարսէյլի ամենահին ապուխտավաճառը եղած եմ։ պատրաստած մաքուր եւ համեղ ապուխտները կը թարմացնեն կեսարիոյ յիշատակները։ Գիները չափաւոր։
Հասցէ՝ A. ALAGUEUZIAN, Chemin de Cauvelle, Allauch (B. du Rhône):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

6.— ԿՌԻՒ ԵՒ ՋԱՐԴ

Այս աւազակները զինուած արդիական զէնքերով, հագած էին զինուորական զգեստներ եւ բոլորն ալ ձի հեծած էին։

Մարաշի Քիւլֆէթ թաղին մէջ քանի մը յեղափոխականներ կը հաւաքուին եւ կարծես թէ կառավարութիւն գոյութիւն չունենար, յեղափոխութեան ծրագրի մասին վիճաբանութիւն կը կատարեն։ Անոնց նպատակն էր արմատական եւ աճաւոր յեղափոխութիւն մը պայթեցնել երկրին մէջ։ Պիտի յարձակէին կառավարութեան եւ իսլամ թաղերուն վրայ, անխնայ կոտորելով բոլորը։ Ցրդորելու եւ ցրուելու համար զանոնք, երկու հեծեւակ զօրամասի զինուոր ղրկուեցաւ։ Բայց չթողլով մօտենալ իրենց, առանց անոնց յորդորը լսելու, յեղափոխականները կրակ կը բանան։ Զինուորները փոխադարձութեան կը դիմեն, ինքնապաշտպանութեան համար։ Եւ կը սկսի ճակատամարտ մը, որ կը տեւէ չորս ժամ։ Յեղափոխականները գնդակ կ'արձակէին ոչ միայն զինուորներուն վրայ, այլ եւ Թուրքերուն բնակարաններուն ու փողոցէն անցնող իսլամներուն վրայ։ Այս ձեւով զինուորները եւ անկանոն մարտիկները, ինչպէս նաեւ անզէն բնակիչները բազմաթիւ մեռեալ կամ վիրաւոր ձգեցին։ Յեղափոխականներուն վնասն ալ երկու հարիւրէն աւելի էր։

Ի վերջոյ ստիպուելով ցրուիլ, յեղափոխականները յարձակեցան Սարը...լոր գիւղին վրայ, հրդեհելով աւելի քան 40 տուն։ Յետոյ Էնտէրուն զաւառին Սինաֆէշ Նուքլու գիւղն երթալով — հայաբնակ գիւղ մըն է այս — կատարեալ խրամներ փորեցին։ Իրենց նպատակն էր խռովութիւն յարուցանել, ուստի ճամբորդ անձեր Թուրքերը յարձակումի կ'ենթարկուէին, երբ այդ շրջանէն կ'անցնէին։ Թուրքերը այստեղ ալ բազմաթիւ վիրաւորներ ու մեռեալներ ձգեցին։ Այստեղէն յարձակեցան նաեւ շրջակայ գիւղերուն վրայ, աւար առնելով իսլամներուն ստացուածքը, այրելով անոնց բնակարանները, սպաննելով Թուրքերը։ Բառին իրական իմաստով Կիլիկիոյ այս շրջանը արեան եւ կրակի մատնեցին։

7.— ՄԱՐԱՇԸ ԳՐԱՒԵԼ ԾՐԱԳՐԱԾ ԷԻՆ

Կոմիտէն ծրագրած էր գրաւել Մարաշը, միացնելով այն ուժերը, որոնք պիտի իջնէին Զէյթունէն։ Սպասելով հանդերձ այդ ուժերուն, կ'ուզէր աշաբեկումի և սարսափի մատնել շրջանը՝ հրոսակային կռիւներով, գիւղերը աւարի տալով եւ Թուրքերը սպաննելով։ Գիշեր մը, 15 սպառազէն Հայեր կրակ կ'ընեն եւ գետին կը փռեն Թուրք երիտասարդ մը, որ նամազի կ'երթար։ Անմիջապէս վրայ կը հասնի ջոկատ մը պահակազօրք։

Հայերը կրակ կը տեղան նաեւ զինուորներուն վրայ, որոնք կը ստիպուին փոխադարձութեան դիմել։ Հայերը չսպասելով ձգեցին ու փախան։ Մեռեալներու գրպանին մէջ գտնուեցաւ վաւերաթուղթ մը, որուն ընթերցումէն հասկցուեցաւ որ Հայերը ծրագրած են ուրբաթ օրը, նամազի պահուն, յարձակիլ իսլամներուն վրայ։

Մարաշի ժողովուրդը գրեթէ ամբողջութեամբ օգոստոս, սեպտեմբեր եւ հոկտեմբեր ամիսները կ'անցընէր այգիներուն մէջ։ Բայց մինչեւ հոկտեմբերի վերջը կային շատեր, որ այգիներուն մէջ կը բնակէին։ Այդ եղանակին այգեկութքը կը վերջանայ եւ ռուբ («փէքմէզ») ու աղտա («պուլամա») կը շինեն։ Ճաւաքաղէն յետոյ ժողովուրդը քաղաք կը վերադառնայ։

Այն տարին, երբ այս դէպքերն սկսան, ժողովուրդը հոկտեմբերի սկիզբը կէս ձգեց այգիներու աշխատանքը, այգին թողուց խաղողն ու աշխատանքը եւ երկու օրուան ընթացքին հաւաքաբար Մարաշ վերադարձաւ։ Պարագան ուշադրութեան արժանի էր։ Ի՞նչ էր պատահեր, ի՞նչ կը դառնար։ Ի՞նչ արտակարգ պատճառ կար, որ ժողովուրդը ... պտուղը, այգին անտէր ձգելով բոլորը միասին քաղաք կը վերադառնար։ Այդ եղանակին, Անատոլուի ամէն կողմէ կը տարածուին որսորդները։ Կ'որսան կաքաւ, ճագար, այծեամ եւ ուրիշ ուտելի կենդանիներ, նաեւ վնասակար կենդանիներ, խոզ ու աղուէս։ Հայերն էին մանաւանդ, որ կը զբաղէին վարոց, կապար, փամփուշտ եւ որսորդական պիտոյք ծախելով։ Այդ տարին Թուրք որսորդները մէկ կրամ վառօդ չկրցան գտնել Հայ ծանրավաճառներէն։ Կոմիտէն բոլոր այդ պայթուցիկ ... առած ու բաշխած էր Հայերուն, ինչպէս տեղեկացանք ետքէն։

Հոկտեմբերի 13ին ուրբաթ առաւօտ, Մարաշցի Հաֆըզ Էօմէր ... ծամածառ Արթինին խանութը կ'երթայ միս գնելու։

— Միսը լաւ տեղէն չկտրեցիր։
— Ո՛չ, լաւը կտրեցի։
— Պակաս կշռեցիր։
— Ո՛չ, ճիշդ կշռեցի։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52-
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
29 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1685

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Աւելի քան յիսուն տարիէ ի վեր, առաջին անգամ է որ ֆրանսացի նախարարներ կ'այցելեն Գերմանիա,— դիտել կու տան տեղական թերթերը։

Ըսել կ'ուզեն թէ՝ արտասովոր դէպք է Պ. Պ. Լավալի եւ Պրիանի այցելութիւնը, որ հազիւ երեք օր տեւեց։

Եւ այդպէս է։ Յիսուն տարուան ընթացքին, երկու անգամ կոկորդ կոկորդի փարեցան երկու հարեւան ժողովուրդները։ 1870ին յաղթականն էր Գերմանիան. 1919ին՝ Ֆրանսա։

Երկու պատերազմներէն առաջ եւ յետոյ, միջանկեալ շարունակուեցան փոխադարձ թշնամութիւնները։ Եւ կը շարունակուին մինչեւ այսօր։ Ինչպէս Պերլինի, նոյնպէս Փարիզի մէջ կան հոսանքներ, որոնք դժգոհ են այս այցելութենէն։ Անոնք ծուռ նայեցան նաեւ առաջին այցելութեան, երբ Պ. Պ. Պրիւնինկ եւ Քուրցիուս Փարիզ եկան։

Եւ սակայն, այս բոլորը բան մը չեն պակսեցներ դէպքին արժէքէն։ Ընդհակառակն, աւելի կը շեշտեն անոր քաղաքական իմաստը։

Այս փոխադարձ այցելութիւններն ալ, իրենց կարգին, կ'ապացուցանեն թէ խորապէս անհանգիստ է աշխարհը եւ եթէ մարդիկ չսանձեն իրենց կիրքերն ու նախապաշարումները, եթէ չդիմեն արտասովոր միջոցներու, իսկապէս որ անխուսափելի է փլուզումը,— պատերազմ կամ ընկերային յեղափոխութիւն։

Անշուշտ այսպիսի հանդիսաւոր այցելութիւնները, դիւանագիտական կարկտուքներն ու թուղթի դէզերը չեն որ պիտի խափանեն գալիք փոթորիկը։ Աշխարհը կ'երթայ իր ճամբով։ Խմորումները տեղի կ'ունենան տարերային ուժգնութեամբ եւ արընթաց։ Հետզհետէ կը խախտին, կը ճարճատին հին աշխարհին խարիսխները։ Անստուգութեան մղձաւանջը ծանր մտահոգութեան մը մատնած է բոլորը, մեծ թէ փոքր։ Համատարած ջղաձգութեան մը մէջ կը գալարուին յաղթականն ու պարտեալը։

Բայց, այս ձեռնարկները ունին արժէք՝ իբրեւ մեղմացուցիչ։ Եւրոպայի սրտին վրայ, ամենամեծ վէրքն է ֆրանքեւ-գերման յարաբերութեանց գաղջութիւնը։ Յաղթականը որքան անհաշտ միայ զէնքի զօրութեամբ շահած իրաւունքներուն վրայ, այնքան լայն պիտի բացուի անջրպետը, եւ պիտի սաստկանայ դառնութիւնը։ Ուրիշ ամէն բան մէկդի դնելով, միայն ժողովուրդներու համեմատութիւնը բաւական է մտատանջելու Ֆրանսան։ Ֆրանսան ունի 40 միլիոն բնակիչ, Գերմանիան՝ 65-70 միլիոն։ Մասնագէտներ հաշիւ կ'ընեն որ այս ընթացքով, քսան տարի յետոյ Գերմանիան պիտի ունենայ Ֆրանսայի կրկնապատիկը։

Գերմանիան իրաւունք չունի 100,000էն աւելի զինուոր պահելու։ Բայց իրականին մէջ, Գերմանիոյ նոր սերունդը այնպիսի կրթութիւն մը կը ստանայ, որ ի հարկին կրնայ վերածուիլ ահռելի բանակի մը։ Ճարտարարուեստն անգամ կրնայ ծառայել պատերազմական նպատակներու։ Տակաւին չենք հաշուեր Մեծ-Պատերազմին մնացորդները,— Պողպատեայ սաղաւարտակիրներէն մինչեւ երիտասարդական բազմազան կազմակերպութիւնները։

Պերլինի այցելութեան գլխաւոր օրակարգը տնտեսական էր։ Բայց այսօրուան աշխարհին մէջ, չկայ քաղաքական խնդիր մը որ տնտեսական հիմքեր չունենայ։ Եւ փոխադարձաբար։

Առ այժմ, իբրեւ նախափորձ, գետին մը պատրաստուած է տնտեսական գործակցութեան համար։ Նոյնիսկ իր խորհրդակցական վիճակին մէջ. այդ գործակցութիւնը կրնայ զարգանալ եւ յանգիլ նոր երեւոյթի մը։ Գոնէ չէզոքացնել կանխակալ կարծիքները։

Ի՜նչ խօսք որ, առանց Վերսայլի դաշնագրին վերաքննութեան, միամտութիւն է վերջնական հաշտութիւն եւ սերտ գործակցութիւն սպասել երկու հարեւաններուն միջեւ։ Եւ Գերմանացիները այդ ճամբան է որ բռնած են, օգտագործելով խաղաղ այլ գիտական պայքարի մը բոլոր ձեւերը։

Իսկ դաշնագիրներու վերաքննութիւնը միայն Գերմանիան չէ որ կը պահանջէ։ Կեանքը ինք արդէն հաստնցուցած է այդ պահանջը։ Տնտեսական զարհուրելի տագնապը հին աշխարհէն մինչեւ նոր աշխարհ, աշխատաւոր բազմութիւններու ամեհի ալիքը իւրաքանչիւր երկրի մէջ եւ երկիրէ երկիր, յեղափոխական խմորումները առաջնորդութեամբ Մոսկուայի, շատ բան պակսեցուցած են դաշնագիրներու «սրբութենէն»։

Յիսուն տարի յետոյ, Ֆրանսան եւ Գերմանիան իրենց կապակցութեամբ հասած են կէտի մը, ուրկէ անդին կա՛մ աղէտի մը պիտի յանգին, կամ պիտի գտնեն լոյսը։

Երկու պարագային ալ, միայն իրենք չեն որ պիտի տուժեն կամ շահին։

Փարիզի թերթերը ընդհանրապէս մասնաւոր գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն երկու նախարարներուն եղած ջերմ ընդունելութիւնը եւ ժողովրդային ցոյցերը։ Թունդ ազգայնական օրկանները կը շարունակեն հեգնութիւններ սահեցնել։

Խնդիրը այն է որ, բովանդակ աշխարհ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի այս դէպքին։

Ֆրանքեւգերման մերձեցումը, եթէ յաջողի, ճամբայ պիտի բանայ այլապէս ուշագրաւ դէպքերու։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԲԱԽՏՈՐՈՇ ՇԱԲԱԹ ՄԸ

Անգլիոյ Թագաւորը որ օդափոխութեան մեկներ էր, այսօր կը վերադառնայ Լոնտոն, ուր իր ներկայութիւնը անհրաժեշտ կը դառնայ, կ'երեւի, ստեղծուած կացութեան հետեւանքով։

Լոնտոն հասնելուն, Թագաւորին առաջին գործը պիտի ըլլայ ժամնաւոր ունկնդրութեան ընդունիլ Մաքտոնըլտը, որ Թագաւորին հետ իր տեսակցութեան մասին տեղեկութիւններ տալու համար, Նախարարաց երկրորդ խորհուրդի մը գումարումը կարգադրած է շաբթուան ընթացքին։ Առաջինը տեղի ունեցաւ այսօր։ Խորհրդակցութեանց եզրակացութիւնը տակաւին յայտնի չէ։

Այս շաբաթը ուրեմն, մեծ նշանակութիւն մը պիտի ունենայ Անգլիոյ համար։

Խորհրդարանը պիտի քննէ ելմտական եւ խնայողական օրինագիծերը, որոնց վերջնական քուէարկութեան պիտի ձեռնարկէ հաւանաբար։

Լորտերու ժողովը, հաւանական կը նկատուի, որ նման քուէարկութիւն մը կատարէ առ առաւելն ուրբաթ երեկոյ։ Եթէ ուրեմն, անակնկալ յապաղումներ չպատահէին, Մաքտոնըլտ պիտի կրնայ խորհրդարանի լուծումը յայտարարել, անմիջապէս որ օրակարգը սպառած նկատուի։

Գալով կառավարութեան ընտրական ծրագրին, հետզհետէ կը հաստատուի այն տպաւորութիւնը թէ, անոր հիմը պիտի կազմէ, մաքսապաշտպան օրէնքի հաստատումը։ Սակայն, ըստ «Թայմզ»ի, միւս կողմէ, մտքերուն մէջ տեղ կը գտնէ նաեւ այն կարծիքը թէ, նկատի ունենալով արագ փոփոխութիւնները որոնք կը նշմարուին աշխարհի կացութեան մէջ, խոհեմութիւն չպիտի ըլլար կապուիլ մաքսային լրիւ վարչաձեւի մը։ Որով, աւելի յարմար կը նկատուի, որ կառավարութիւնը ազատ ըլլայ մաքսային վարչաձեւին մէջ, պարագային յարմար փոփոխութիւններ մտցնելու՝ իր պատասխանատուութեամբ։

Ընտրութեանց վերջնական թուականի հարցը, տակաւին կը մնայ անորոշ։ Առ այժմ, յայտնի է սակայն թէ, եթէ այս շաբթու մէջ, Խորհրդարանի լուծումը յայտարարուի, ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան հոկտեմբերի վերջին օրերը։ Ազատականներն ու Աշխատաւորականները, ջանալով մէկտեղ յետաձգել ընտրութիւնները, եռանդուն նախապատրաստութիւններ կը տեսնեն.

Լոնտոնի մէջ շաբաթ օր, դրամական ելեւէջները շարունակուեցան նոյն անկանոնութեամբ։ Անգլիականը 97ը գտնելէ վերջ, իջաւ 92ի, պահ մը կրկին բարձրանալու համար 97ի։ 3 վայրկեանի մէջ, տոլարի վրայ 15 սէնթի տարբերութիւն արձանագրուեցաւ։ Այս փոփոխութիւններն ի հարկէ, կը դժուարացնեն գործողութիւնները։

Շաբաթ կէս օրին, ինչպէս գրեր էինք, 96,5 էր։ Տոլարը՝ անփոփոխ, զուիցերական՝ 19,5։ Իսկ Փարիզի մէջ, նոյն օրը, ազատ փոխանակութիւններ կատարուեցան հետեւեալ գիներով, անգլիական՝ 93, յետոյ 95, տոլար՝ 25,34 եւ 25,38։

Լոնտոնի առեւտրական սենեակը հետեւեալ գեկուցագիրը հրատարակած է։

— Առեւտրական սենեակին ուշադրութիւնը հրաւիրուեցաւ այն իրողութեան վրայ թէ, այն օտար տուները որոնք ապսպրանքներու համար պայմանագրութիւններ կնքած են, ստերլինով վճարելու պայմանաւ, կարգ մը պարագաներու մէջ, կը մերժեն ապրանք յանձնել, եթէ գնորդները չվճարեն տարբերութիւնը, Անգլիական այն տուները որոնք յանձնառու եղած են ապրանքները վճարելու օտար դրամով, բնականաբար, պարտաւոր են այդպէս ընել, նոյն իսկ եթէ ատով վնասի ենթարկուին. իսկ օտար վաճառորդներն ալ նոյնպէս, պարտաւոր են յարգելու իրենց պայմանագրութիւնները։ Պէտք է Առեւտրական սենեակին հաղորդուին անունները բոլոր այն օտար հայթայթիչներուն, որոնք կը թերանան իրենց յանձնառութեան մէջ։

ՍԹԵՐԼԻՆԻ ԱՆԿՄԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ սակարանին մէջ, սեպտ. 23ին, անգլիական ոսկիին վրայ ոչ մէկ գործառնութիւն եղաւ, այլ միայն 2,975,000 ֆրանք ծախուեցաւ։

Արտածող պաշտօնեաները, անգլիական ոսկիի վերջին վիճակին վրայ, արտածման պաշտօնատան մէջ ժողով գումարեցին, հրապարակին ընդհ. վիճակը քննելու համար։ Երկար խորհրդակցութիւններէ վերջ, որոշուեցաւ սպասել այս համաշխարհային խնդրին շուրջ միւս շահակից պետութիւններուն ձեռք առնելիք միջոցներուն, անկէ վերջ դարձեալ ժողով գումարելու համար։

*** Անգլիական ոսկիին անկումէն շատ վնասուած են արտածող վաճառականները, որոնք ստերլինը 1030 ղրշ.ի հաշուով ա լիվրէ վաճառում ըրած են։ Դրամատուները գործառնութիւն չեն ըներ, անգլիականին գինը անորոշ ըլլալուն համար, այս պատճառով, չամիչի հրապարակը կայուն վիճակի մէջ մնաց։

Ասոր հակառակ, ներածող վաճառականներ, մասնաւորաբար մանիֆաթուրայի վաճառականներ. անգլիականին անկումէն օգտուելով, իրենց ապրանքները իսկոյն քաշած են մաքսատունէն։

Սեպտ. 22ին անգլիական ոսկիին գինը 715 ղրուշ էր։

*** Պոլսոյ Սակարանին մէջ սեպտ. 23ին ֆրանքը 167,50 տոլարը 212, լիրէթը 223, ոսկեդրամը 920,50 ղրուշ էր։

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԵՐՁԵՑՄԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ եւ արտաքին նախարարը Պ. Պրիան իրենց հետեւորդներով՝ խանդավառ ընդունելութիւն մը գտան Պերլինի մէջ։ Գերման հանրապետական կուսակցութեան անդամները մանաւանդ, որոնք խռնուած էին կայարանը, ջերմ ցոյցեր կատարեցին Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն։

Գերման վարչապետը Պրիւնինկ ճաշկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Ֆրանսացի հիւրերուն։ Այս առթիւ իր արտասանած մէկ բաժակաճառին մէջ, գերման վարչապետը յայտնեց հետեւեալ մտքերը.

—Ամէն տեղ արմատ գտած է այն գաղափարը թէ Եւրոպա չի կրնար խուսափիլ կատարեալ թշուառութենէն եւ փճացումէն, եթէ ոչ, բոլոր ազգերու կանոնաւոր գործակցութեամբը եւ փոխադարձ օգնութեան արագ միջոցներով, փաստելու պէտք չկայ ֆրանքեւ-գերման յարաբերութեանց կարեւորութիւնը՝ տառապող ազգերուն համար, Արդէն հիմա բացայայտ է, ամբողջ աշխարհի։ Եւրոպայի ժողովուրդներուն միջեւ, իսկապէս բանաւոր եւ բերրի գործակցութիւն մը, ինչպէս նաեւ տնտեսական փոխանակութեանց անհրաժեշտ ամրացումը, այն ատեն միայն ապահովուած պիտի թուին, երբ դրացի, երկու մեծ ժողովուրդներու հոգին՝ տիրապետէ անցեալին եւ երբ անոնցակնարկները միանգամայն կը դառնան ապագային, անոր տալու համար իմացական, տնտեսական եւ քաղաքական կերպարանքը։

«Այս եւ այն կողմէն, պիտի առաջնորդուինք մէկ կողմ ձգելու կամքովը, ինչ որ կը բաժնէ, փնտռելու եւ մշակելու համար գետինը՝ ուր կը գտնուի շահերու կապակցութիւն մը եւ այն ատեն՝ համաձայնութիւնը կարելի պիտի ըլլայ»։

Պրիւնինկի բաժակաճառին պատասխանելով, Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ ըսաւ.—

«Տնտեսական հարցերու յատակագծին եւ տակաւին երէկ, ծրնեւի մէջ գծուած շրջանակին մէջ, կ'ուզենք փորձն ընել երկու ժողովուրդներուն միջեւ հաստատելու աւելի սերտ շփում եւ աւելի վստահելի յարաբերութիւններ»։

Տեսակցութիւններ տեղի ունեցան Լավալի եւ Պրիւնինկի եւ Պրիանի ու Քուրցիուսի միջեւ։ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտնեց թէ մօտ ատենէն պիտի հաստատուի ֆրանքեւգերման տնտեսական յանձնախումբ մը։

Չինաճափոնական պատերազմը

Պատասխանելով Ճափոնի պատերազմական նախարարին յայտարարութեան, թէ Ճափոն համաձայն դաշնագրերու, իրաւունք ունի Մանչուրիոյ երկաթուղիին երկայնքը՝ քիլոմեթր գլուխ՝ 15 զինուոր պահելու, ուրեմն ընդամէնը 16 հազարնոց բանակ մը, Չինաստանի արտաքին նախարարը կը յայտնէ թէ Մանչուրիոյ ճափոնական բանակին թիւը շատ աւելի մեծ է այս թիւէն։ Թէ Փորթսմութի դաշնագիրը, որուն կռթնած կը գործէ Ճափոն, երբեք չէ ընդունուած Չինաստանի կողմէ։ Առկից զատ, 1905ի Փէքինի դաշնագրին համաձայն այն պարագային որ Ռուսիա, քաշէ իր պահակազօրքը այդ շրջանէն, Ճափոն եւս նոյնը պիտի ընէ։ Արդ, Ռուսիա քաշած ըլլալով իր զօրքը, ճափոնական բանակին ներկայութիւնը՝ որեւէ արդարացում չի գտներ։

Ճափոնի կառավարութիւնը յածանաւ մը ղրկեց Հանքէու։ Հոնկ-Քոնկի [illegible] չինացիները հակաճափոնական մեծ ցոյցեր կատարեցին այս օրերս, բողոքելու համար Մանչուրիոյ գրաւման դէմ։

Քիւրտերը քաղաքակրթելու համար...

Գրած էինք թէ Արեւելեան նահանգներու վաչկատուն ցեղերէն մէկ մասը Թրակիա պիտի փոխադրուին. այնտեղ զետեղուելու համար։

Պոլսական թերթերը լուրը կու տան հետեւեալ կերպով։

Այս փոխադրուելիք աշիրէթներէն 350 հոգին, առջի օր Տրապիզոնէն Պոլիս բերուած եւ ասկէ Իզմիր ու Թէքիրտաղ ղրկուած են։ Այս մարդիկը քաղաքակրթական նիստ ու կացի պիտի վարժեցուին այս տեղերը, որպէսզի ազատին վաչկատուն եւ աւարառու վիճակէն։

Աշիրէթները իրենց ձիերով միասին բերուած են։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Համեւրոպայի յանձնախումբը։— Համեւրոպայի յանձնախումբը նախագահ վերընտրեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պ. Պրիան, Նշանակեց ժամնախումբ մը որ պիտի ուսումնասիրէ Խորհրդ. Ռուսիոյ կողմէ ներկայացուած տնտեսական ոչ-յարձակման ծրագիրը։

Թուրք նախարարները դէպի Աթէնք.— Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ վարչապետը Իսմէթ եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի Աթէնք կը մեկնին հոկտեմբեր 1ին։ Ասոնց պիտի ընկերանան նաեւ իրենց կիները։ Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ ղատական գործավարն ալ ընկերանայ։ Թուրք նախարարներու հետեւորդներուն մէջ պիտի գտնուին արտաքին նախարարութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարները եւ թերթերու տնօրէններ։

Արկած մը Պոլսոյ մէջ.— Օթոպիւս մը որ կը սպասարկէր Պոլսոյ եւ Մարմարայի ասիական եզերքի մը վրայ, ծանր արկածի մը ենթարկուեցաւ։ Ուզելով մրցիլ ուրիշ ինքնաշարժի մը հետ, զարնուեցաւ ծառի մը զօր տապալեց եւ ինկաւ փոսը։ Օթոպիւսին մէջ կային 17 սպաներ։ Բոլորն ալ վիրաւորուեցան, ոմանք ծանրօրէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

I

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ 30,000Ի ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Ընթերցող հայ հասարակութիւնը գիտէ արդէն, որ խորհրդային իշխանութիւնները վերջերս որոշում են կայացրել Հայաստանի դռները փոքր ինչ բանալ արտասահմանի տարագրութեան առջեւ։ Գիտէ նաեւ այն պատճառները — հնգամեայ ծրագիր եւ աշխատող ձեռքերի պահանջ — որ տուն են տուել այս որոշմանը։

Ներգաղթի այս որոշումը բոլշեւիկների հերթական «բլէֆ»ներից մէկը չէ երեւում և գործադրութեան դրւելու նշաններ է ցոյց տալիս։ Սրանցից ամենակարեւորն այն բանակցութիւնն է, որ Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան նախագահ Ս. Տէր-Գաբրիէլեանը վարեց, երեք շաբաթ առաջ, Փարիզում՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայացուցիչների հետ՝ յիշեալ որոշումը իրականացնելու պայմանների մասին։

Այս առթիւ Բարեգործականի Կ. Վարչութիւնը մամուլին յանձնեց սեպտ. 4 թուակիր մի զեկոյց, որի մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կան ներգաղթի նոր ծրագրի մասին.

1.— Խորհրդային կառավարութիւնը որոշել է, առաջիկայ երկու տարիների ընթացքին, Հայաստան ընդունել արտասահմանի տարագիրներից՝ անգործ, չքաւոր, մանաւանդ արհեստաւոր եւ հողագործ աշխատաւորներ՝ իրենց պարագաներով — ընդամէնը 30,000 հոգի։

2.— Այս 30,000ից 6000ի համար աշխատանքի, ապրուստի եւ բնակարանի պայմաններն ապահովուած են խորհրդային իշխանութեան կողմից, եւ նրանք անմիջապէս կարող են մեկնել Հայաստան, եթէ մինչեւ նրանց Բաթում հասցնելու ճանապարհորդական ծախսերը հոգացւին դրսի միջոցներով։

2.— Մնացած 24,000ի աշխատանքի եւ ապրուստի միջոցները եւս ապահովւում են խորհրդային իշխանութեան կողմից։ Սակայն սրանք կարող են ընդունւել Հայաստանում երկու պայմանով, առաջին՝ որ նրանց համար բնակարաններ շինւին եւ երկրորդ՝ որ նրանց ճանապարհածախսը մինչեւ Բաթում հոգացւի դրսի աղբիւրներից։

4.— Ս. Տէր Գաբրիէլեանը յոյս է ներշնչել, որ այս 24,000ից 4000ին համար եւս, գուցէ, առաջիկայ 2-3 ամսում, կարգադրութիւն լինի։ կարելի է ենթադրել, որ նա կարծում է, թէ այս 4000ի բնակարանային պահանջը պիտի բաւարարի Խ. կառավարութիւնն իր միջոցներով։ Այլապէս՝ իմաստ չէր ունենայ մօտիկ ապագայում սրանց ընդունելու մասին բացառիկ յոյս ներշնչելը։ Եթէ այս ենթադրութիւնը ճիշդ լինի՝ միայն սրանց ճանապարհածախսի հոգը կը մնայ դրսի օժանդակութեան վրայ։

5.— Հ. Բ. Միութեան Կ. Վարչութիւնը, գովելի փութկոտութեամբ, նիստ է գումարել եւ որոշել՝ անմիջապէս լծւիլ ներգաղթի ձեռնարկին։ Նա առաջին հերթին պիտի զբաղւի 6000ի տեղափոխութեան գործով, որի համար իր վարիչ-պատւիրակին ուղարկել է Ժընեւ,խնդրելու համար հարկն է՝ որ Ազգերի Լիգան մասնակցի ճանապարհածախսերի տրամադրեն հայերեն մեկնողներին։ (*) Կ. Վարչութիւնը մտադիր է, «ըստ համաձայնութեան» 5000 տարագիր Յունաստանից առնել եւ 1000 տարագիր՝ Բուլղարիայից։ Սրանց պիտի ընկերանան Սուրիա և Ֆրանսա գտնւող Հալուսեցիները, որոնց ներգաղթը կարելի չէր եղած 1927ին, ինչպէս նաեւ մի շարք հաստատութիւնների որբեր եւ սաներ։

Այս արժէքաւոր եւ խրախուսիչ տեղեկութիւնները պարունակող զեկոյցը վերջանում է հետեւեալ տողերով.—«Աւելորդ է ըսել, որ ...Հայաստանի ներգաղթի ծրագիրը կուգայ լուծել ամէն Հայու սիրտին վրայ ծանրող կնճռոտ հարց մը, վերջ դնելով հազարաւոր անգործ եւ անտիրական գաղթականներու հետզհետէ շեշտուող թշւառութեան»։

Ցաւում ենք ասելու, որ մենք այս ծրագիրը դեռ եւս այնպիսի գործադրական վիճակի մէջ չենք տեսնում, որ կարողանայինք լուծւած համարել մեր «Հայու սիրտին վրայ ճնշող կնճռոտ հարցը»։

Այս յոռետեսութիւնը չէ պայմանաւորւում այն հանգամանքով, որ մենք՝ բազմաթիւ փորձերից հրահանգւած՝ առհասարակ թերահաւատ ենք խորհրդային իշխանութիւնից բխող ծրագրների նկատմամբ։ Ոչ։ Բացառապէս այս մէկի հանդէպ մենք թերահաւատութիւն չունինք։ Նախ այն պատճառով՝ որ նա խորհրդային վարիչների հայասիրութիւնից կամ բարի կամեցողութիւնից չէ առաջանում, այլ երկրում աշխատող ձեռքեր ունենալու հրամայական պահանջից, եւ ապա՝ որ ծրագիրը. մեր երկրի պայմաններում, միանգամայն իրագործելի է։

Մեր մտահոգութեան մէջ դեր չէ կատարում եւ այն պարագան որ արտասահմանի հարիւր հազարաւոր տարագիրներից որոշւած է Հայաստան ընդունիլ միմիայն 30,000 հոգի։ Մարդկայ'ն Թէև տեսակէտից, ներգաղթի ամէն մի ծրագիր մեզ համար միշտ ողջունելի է։ Այս էլ ասենք որ, Հայաստանի ներկայ պայմաններում, 30,000 տարագիր ներս առնելը անգոհացուցիչ չենք նկատում։

Վերջապէս, մենք ոչ մի առարկութիւն չունինք եւ այն վերաբերմունքի դէմ որ, զեկոյցից դատելով, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ցոյց է տալիս այս գործում։ Նրա հետաքրքրութիւնը կենդանի է եւ գովելի։ Նրա նախաձեռնութիւնները՝ 6000ի տեղափոխութեան մասին՝ շատ նպատակայարմար։ Առանձնապէս գոհ ենք, որ նա համամիտ է գտնւել կամ որոշել՝ առաջին հերթին Յունաստանի եւ Բուլղարիայի աշխատաւորները տեղափոխել Հայաստան՝ նրանց ընկերակից դարձնելով որոշ քանակութեամբ որբեր եւ սաներ։

Մեզ մտատանջողն այն է, որ Բարեգործականի զեկոյցից չէ երեւում, թէ նրա վարիչները զգում են առաջադրւած գործի ծանրութիւնը եւ լրջօրէն խորհում սրան դիմագրաւելու միջոցների մասին։

Ներգաղթի ծրագիրը, գծւած սահմաններում եւ պայմաններում իրականանալու համար, միլիոնների է կարօտում։ Եթէ Հայաստանի Խ. կառավարութեան Նախագահը միամտութիւնն է ունեցել կարծելու թէ «Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, Հօկը և Հայրենակցականներըպիտի յաջողին հնարաւոր ընծայել այս բանը՝ բնակարաններու շինութեան համար գլխաւորաբար փայտ... փոխադրութեանմիջոցներ տրամադրելով».— Բարեգործականի գլուխն անցած գործի մարդկանց համար պարզ պիտի լինէր որ «այս բանը», *այսինքն* 30.000 մարդ Հայաստան տեղափոխելը եւ նրանցից 20-24 հազարի համար բնակարաններ պատրաստելը, շատ վեր է Հ. Բ. Ը. Միութեան,Հօկի եւ Հայրենակցականների ուժերից։

Եւ երբ նրանք, առանց ո՛եւէ մեկնութեան արձանագրում են իրենց զեկոյցի մէջ վերոյիշեալ կազմակերպութիւնների կարողութեան մասին արտայայտւած անհիմն յոյսը, մենք, դէպի առաջադրւած ներգաղթի ծրագիրը կատարեալ համակրանք ունենալով հանդերձ, դժւարանում ենք հաւատալ, թէ նա «կուգայ լուծել ամէն Հայու սիրտին վրայ ճնշող կնճռոտ հարց մը»։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(*) Լրագրները ծանուցեցին, որ այս աշխատանքը կատարուած է եւ ծրի շոգենաւերի խնդիրն արդէն գոհացուցիչ լուծումն է ստացել։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճանրօգուտ շինութեանց Նախարարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, որուն ճամաձայն ստորերկրեայ ճամբաներ կամ կամուրջներ պիտի շինուին երկաթուղիի անցքի ճամբաներուն վրայ։ Հաշիւ եղած է թէ 3000 մակերեսային անցքեր կան որոնց 300ը վերջնապէս վտանգաւոր են։ Իւրաքանչիւր անցքի 16.000 ստեռլին ծախք ճաշուելով,տասը կամուրջ կամ փապուղի պիտի շինուի ամէն տարի։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՄԻՆՉ ԱՇԽԱՐՀ Կ՚ԱՆՁՐԿԻ...

կնճռոտ եւ բարդ է եղեր ազգային փոքրամասնութիւններուհարցը, բոլոր երկիրներու մէջ, դարերէ ի վեր։

Ո՛չ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ իշխանութեան հովանիին տակ, ցարդ հընարաւոր չէ եղած գտնել եղանակ մը, որմէ գոհանան ազգային փոքրամասնութիւնները։ Պետական օրէնքներով թոյլատրուած արտօնութիւնները, իրենց ցեղային, դաւանական արժէքներու պահպանման ի սպաս դրուած միջոցներն ու հնարաւորութիւնները, որքան ալ նուաճումներ նկատուին փոքրամասնութիւններու կողմէ, տակաւին բազմաթիւ ուրիշ արտօնութիւններն ու նուաճումները չեն սահմանափակեր անոնց հիմնական նպատակները։

Ի վերջոյ պետութեան մը քաղաքական սահմաններու մէջ ինկած փոքրամասնութիւնները կրնան անշուշտ ժամանակի ընթացքին, իրենց պահանջներու սահմանները մօտեցնել ինքնորոշման բնական պահանջին։ Այս երեւոյթը առանձնապէս այնպիսի երկիրներու մէջ մանաւանդ,որ փոքրամասնութիւնները ունին թուական կշիռի հետ, նաեւ քաղաքական անցեալ եւ սեփականութեան իրաւունքներ։

Եւ ճիշդ ասոր համար չէ՞, որ ամէնէն լուսաւորուած եւ ժողովրդավար երկրին մէջ իսկ, օրուան իշխանութիւնները փոքրամասնութիւններուն տուած բազմաթիւ հնարաւորութիւններու հետ, միշտ ալ «վերապահումով» մը, կամ «սահմանափակումով» մը, կը փորձեն կանխել ինքնորոշման մեծ «ակոռով»ը։

Համաշխարհային պատերազմին հրապարակ նետուած նշանախօսքերը, պահ մը ենթադրել կուտային թէ մարդկութիւնը պիտի փորձէր նուազագոյնի իջեցնել այս դարաւոր թընճուկին պատճառած դժուարութիւնները։

Ճիշդ հակառակ դասաւորումը կը տեսնենք այսօր, եւ թերեւս աւելի ծանր ու վտանգաւոր։

Հին ու նոր պետութիւնները աւելի կամ նուազ սաստկութեամբ,մէկ կողմ թողած բոլոր «անվիճելի արդար սկզբունքները», կը ջանան ձուլման կաղապարին մէջ «լուծել» փոքրամասնութիւններու կնճիռը։ Կան ալ որ փոխանակութեան ճանապարհով կ՚ուզեն ստեղծել ազգային միաձոյլ զանգուած իրենց սահմաններու մէջ, ազատելով միաժամանակ «փոքրամասնութիւններու գլխացաւէն»։

Ե՞րբ եւ ի՞նչ եղանակով պիտի կարգադրուի այս համաշխարհային հարցը, — բոլորին համար ընդունելի պայմաններով — հարց մըն է որուն լուծումը վերապահուած է ապագային։

կարեւորը այս բոլորի մէջ այն անվիճելի ճշմարտութիւնն է թէ իւրաքանչիւր երկիր կը ջանայ խուսափիլ փոքրամասնութիւններու հարց ստեղծելէ իր երկրի ներսը։

Անիրաւութիւններ, անարդար եւ խիստ միջոցներ այս ուղղութեամբ քիչ մը ընդհանրացած երեւոյթներ են այլեւս ամէն երկրի համար, եւ միշտ ալ կը փորձուի զանոնք արդարացնել «պետական գերագոյն շահերու» թելադրանքներով։

Մենք Հայերս առանձնապէս լիուլի ճաշակեր ենք այս քաղաքականութեան դառնութիւնները, եւ կը շարունակենք ճաշակել այսօր ալ։

Ըլլալով «ազգային փոքրամասնութիւններ ռուսական եւ թրքական կայսրութիւններու մէջ, եւ ապրելով այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնք անկարելի դարձուցեր են մեր եւ տիրող ազգերու միջեւ բնականոն յարաբերութիւնները, չպիտի մաղթենք նոյնանման պատմութեան կրկնութիւնը մեր սեփական հայրենիքին մէջ։ Ու ասիկա մանաւանդ հիմա, ազգերու ընդհանուր դղրդոնքի այս դարաշրջանին։

Խորհր. Հայաստանի արդի իշխանութեան քաղաքականութիւնը սակայն, բացառիկ է այս հարցին մէջ ալ։ Հոն ոչ միայն գոյութիւն չունին ակնարկուած ձգտումները խուսափելու փոքրամասնութիւններու յաւիտենական բարդութիւններէն, ընդհակառակն ուժեղ տրամադրութիւններ կան արուեստականօրէն «ազգային փոքրամասնութիւններ» օճախներ հիմնելու։ Եւ արդէն այս տրամադրութիւններու շնորհիւ էր, որ այսօր մեր երկրի մէջ ազգային փոքրամասնութիւնները կը կազմեն աւելի քան մէկ տասներորդը ընդհանուր բնակչութեան թիւին։

Մինչդեռ ասկէ տասը տարի առաջ կեանքի բնական հարկադրանքի տակ, այսօրուան փոքրամասնութիւն կազմող տարրերը գոյութիւն չունէին Հայաստանի մէջ։

Խորհրդային իշխանութիւնը իր տասնամեայ գործունէութեան ընթացքին, ջանք չխնայեց երկիր վերադարձնել առաջին առիթով 80 հազար Թուրքեր, հարեւան երկիրներէն եւ մանաւանդ Թուրքիայէն։

Մինչդեռ նոյն այս ժամանակաշրջանին, Թուրքիան հազարումէկ կոտր կ՚ըլլայ Թրքութիւնով լեցնելու իր եւ մեր հնկայածաւալ եւ խոպան մնացած հողերը։

Տարուէ տարի Թուրքիան աւելի վճռական քայլեր կ՚առնէ այս ուղղութեամբ, չընկրկելով հեռաւոր Թուրքիստանէն եւ պալքանեան երկիրներու հարիւր հազարաւոր Թուրքեր տեղափոխելու հսկայական ծրագիրներու առջեւ։

Եւ վերջապէս գաղտնիք չէ, թէ Թուրքիոյ համար իր երկիրը պահպանելու եւ զօրացնելու տեսակէտէն խիստ կենսական է զօրաւոր ներգաղթի հոսանք մը։

Հայ համայնավարները, որոնք կրակ կը թափեն շարունակ Դաշնակցութեան գլխին,թէ «աղէտաւոր քաղաքականութիւն» է վարեր եւ պատճառ դարձեր հայ - թրքական թշնամութեան եթէ իրապէս անկեղծ են իրենց վճիռներուն մէջ եւ մանաւանդ ընդունակ աւելի նպաստաւոր քաղաքականութիւն մը մշակելու, պէտք էր ցոյց տային իրենց շնորհքը։ Չէ՞ որ դրացի Թուրքիոյ հետ «բարեկամական լեզու» գտած, կրնային իրենք ալ իրենց կողմէ նպաստել անոր բարգաւաճումին, ամէնէն առաջ Թուրքիոյ մէջ տեղաւորելով Հայաստանի արդէն կէս մը տեղաւորուած Թրքութիւնը։

Ու յետոյ Հայաստանն ալ իր կարգին ճիշդ նոյն նկատումներով եւ անհրաժեշտութիւններով կրնար ընդունիլ «Դաշնակցութեան զոհերը» համարուած նոյն քանակութեամբ Հայեր։

Դեռ աւելին, եթէ Թուրքիան անպատեհութիւն չի նկատեր հեռաւոր երկիրներու մէջ հաստատուած Թուրք տարրերը տեղափոխելու իր երկիրը, ինչո՞ւ նոյն ձգտումը չպիտի ունենայ խորհրդային իշխանութիւնը։ Չէ՞ որ հարիւր հազարաւոր «սովալլուկ գաղթահայ աշխատաւորներ, Դաշնակցութեան եւ իմպերիալիզմի այդ զոհերը» կը տառապին կայան մը ունենալու ծանր հոգերէն։ Վերջակէտ մը սակայն, ընդհատելու ինչուներու շարքը, որ կրնայ երկարիլ մեր կամքէն անկախ։ Մինչ գիտենք թէ այդ ինչուներու պատասխանը միշտ ալ պիտի ըլլան շինծու եւ կեղծ, հակառակ բոլոր մեծխօսիկութիւններուն ու լաւատեսութիւններուն, ցորչափ Մոսկուան է իրաւական տէրը մեր երկրին։

Բայց այսքանը բաւական չէ արդարացնելու խորհրդային Հայաստանի այն տեւական ձգտումը, որ կը միտի զօրացնելու եւ ընդարձակելու երկրին մէջ ազգային փոքրամասնութիւնները։

Այն ատեն, երբ տասը հազար տարագիրներ տեղափոխելու առթիւ հազար ու մէկ դժուարութիւններ կը ցուցադրուին, գլխաւոր նիւթական տեսակէտէն, միեւնոյն ատեն ո՛չ մէկ ջանք եւ միջոց կը խնայուի երկրին մէջ ազգային փոքրամասնութիւնը կազմող շուրջ հարիւր հազար թրքութիւնը նպաստաւոր պայմաններու մէջ պահելու համար։

Ցանուն ո՞ր արդարութեան այս անանուն վեհանձնութիւնը, երբ արդէն փոքրամասնութեանց թիւը հասեր է ժողովուրդի մէկ տասներորդի համեմատութեան։

Ինչո՞ւ այս «աննախընթաց յառաջդիմութիւնը» հարցի մը մէջ, որու լուծումը շուարումի է մատներ մենէ շատ աւելի մեծ եւ հզօր ազգերը։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նախանցեալ կիրակի ներկայացուցեր էի այն քննադատութիւնները, որոնք երեւցան հայ մամուլին մէջ Աստուածաշունչի աշխարհաբար թարգմանութեան մասին։ Եւ այս առթիւ, միանալով Սիոնի քննադատներուն, ըսեր էի թէ մեր աշխարհաբար Աստուածաշունչին լեզուն ընտիր հայերէն չէ, անմիջապէս աւելցնելով որ մեր գրաբար Աստուածաշունչն ալ, թարգմանութեան տեսակէտով, այնքան ալ հարազատ չէ։

Նոր չէին այս կարծիքները։ Առանց երբայագէտ ըլլալու, շատեր յայտներ են այդ նոյն կարծիքը։ Ես միայն քանի մը օրինակ յիշեր էի։ Եւ ահա խըմբագրութեան կը հասնի նամակ մը, դժբախտաբար անստորագիր։

Անծանօթ պարոնը, — որուն ձեռագիրը տակաւին կը մատնէ հին գրավարժութեան ձեւերը, — կ՚ըսէ թէ գայթակղեր է գրածներէս։ Ու կ՚աւելցնէ որ ներս մտնելու անկարող եմ այդ կալուածէն։ Ոչ միայն դռնէն, այլ նոյնիսկ պատուհանէն։ Իրեն կը ձգեմ մտնել դռնէն, բայց ես, այս անգամ եւս, պիտի փորձեմ մտնել պատուհանէն։ Անծանօթ պարոնը ոչ մէկ բան աւելցուցած է՝ հաստատելու համար թէ որքա՛ն սխալ է համոզումս։ Չի բաւեր ըմբոստանալ, պէտք է պատճառաբանել սակայն։ Ահա քանի մը օրինակներ եւս մեր Աստուածաշունչին անհարազատ եւ սխալ թարգմանութիւններուն մասին, հրաւիրելու համար պարոնը, որ մէջտեղ ելլէ եւ ընդդիմաբանէ։

* *

Աստուածաշունչը նոր գիրք մը չէ ինծի համար։ Ինծի համար երբայական գրականութեան մէկ հին գործն է ան, — ուրիշ արժէք չունի։ Սիրահար մը հին գրականութիւններու, կանուխէն հետաքրքրուեր եմ երբայական գրականութեան ուսումնասիրութեամբ։ Ահա թէ ինչո՛ւ այսօր իմ անձնական մատենադարանիս մէջ ունիմ Աստուածաշունչի հայերէն գրաբար եւ աշխարհաբար թարգմանութիւնները, Ռընանի թարգմանութիւնները, Ֆրանսայի Հրեայ Րաբբունիներու Ընկերութեան թարգմանութիւնները, Տօքթ. Անկըսի գիրքը, Է. Մօնթէի աշխատութիւնը, Հերտերի ուսումնասիրութիւնը, Լընորմանի քննական գործը, Ս. Գրոց բառարան մը։ Ասոնք կը գտնուին ամէն օր ձեռքիս տակ։ Իսկ մատենադարաններու մէջ կարդացած եմ բազմաթիւ ուրիշ գործեր, որոնք կը վերաբերին երբայական գրականութեան այդ յիշատակարանին։ Ուրեմն, նոր նիւթ մը չէ այս, ինծի համար։

Հիմա մտնենք նիւթին մէջ.—

Առնենք Երգ Երգոցը՝ Րաբբունապետ Զատոկ Գահն եւ իր աշխատակիցները կը թարգմանեն.

Entraîne - moi à ta suite, courons !

Ռընան այս հատուածը կը թարգմանէ.

Entraîne moi après toi, courons ensemble.

Մեր աշխարհաբար Աստուածաշունչին մէջ թարգմանուած է.

Զիս քաշէ. քու ետեւէդ պիտի վազենք:

Գլխիվայր սխալ։ Ոչ իմաստը ճիշդ է, ոչ ալ կէտադրութիւնը։ Գրաբար Աստուածաշունչին մէջ ալ թարգմանուած է.

Եւ ձգեցին զքեզ. զհետ հոտոյ իւղոց քոց ընթացուք մեք.

Ուրիշ հատուած մը Րաբբունիներու նոյն թարգմանութենէն.

Le roi m'a conduite dans ses appartements, mais c'est en toi que nous cherchons joie et allégresse, nous prisons tes caresses plus que le vin On a raison de t'aimer.

Ռընանի թարգմանութիւնը գրեթէ տարբերութիւն չունի։ Հիմա կարդացէք մեր աշխարհաբար թարգմանութիւնը.

Թագաւորը իր սենեակներուն տարաւ զիս. քեզի հետ ցնծանք եւ ուրախանանք. քու սէրդ գինիէն աւելի յիշենք. քեզ ուղղութեամբ կը սիրեն։

Բաղդատեցէք եւ հիմա յանձնեցէք ձեր կարծիքը թարգմանութեան հարազատութեան ու լեզուի յստակութեան մասին։ Ահա գրաբարն ալ.

— Տարաւ զիս արքայ ի սենեակ իւր. ցնծասցուք եւ ուրախ լիցուք ի քեզ, եւ սիրեսցուք զստինս քո քան զգինի. ուղղութիւն սիրեաց զքեզ:

Աշխարհաբար Աստուածաշունչէն հատուած մըն ալ … իբրեւ օրինակ «անքննադատ… հայերէնի».

— իմ սեւցած ըլլալուս նայիք. վասնզի արեւը զիս սեւցուց, իմ մօրս որդիքը ինծի սրդողեցան, զիս այգիներու պահապան ըրին. բայց իմ այգիիս պահպանութիւն չըրի:

Այս թարգմանութիւնը ն… հարազատ չէ, (այն մասը… կ՚ըսէ «արեւը զիս տեսա…» Րաբբունիները կը թարգման… hâlée *եւ Ռընան՝* brûlée*), … բոլորովին սխալ է կէտադրութի… եւ երրորդ թուրքերէն է լ…*

Հիմա ապարէզ կը հրաւ… անծանօթ մասնագէտը, որ … ւան գայ եւ հաստատէ թէ … բաղատ է մեր Աստուածա… չին թարգմանութիւնը եւ լ… ալ հայերէն է։ Դժբախտ… չէ հասկցեր Սիոնի խմբ… ներուն քննադատութեան … տը. երբ անոնք կ՚առարկէ… աշխարհաբար թարգմանու… լեզուն «կը տառապի», կ՚ու… հասկցնել թէ այդ լեզուին … թուրքերէն տարրեր կան … ատիկա բողոքականի … կ՚անուանենք։ Հայ ժողով… ալ կը զգար այդ լեզուին … թութիւնը։ Եւ ես կը յիշ… ի՛նչպէս մեր գիւղին մէջ … գան միմոսութիւններով կը … րէինք պատուելիներու … զուն։ Ա՛խ, ինչքա՛ն կը … յինք այդ «հայերէն»ին … որ ունի մասնաւոր շեշտ մը … ժօռատ ու պառաւ բերնի … ռոգանութիւնը։

* *

Վերջացնելու ատեն՝ կ… Երբեմն կը լսեմ զանգա… — որոնց իմաստը հիմա … բացատրեմ, — թէ ամէն … կը զարնեմ գլուխս։ Է՛հ, … կամներ, անցա՛ւ շրջանը … մարդիկ վազ-վազ, վիզ-կիզ… չելով բանաստեղծ կը դառն… իսկ ուրիշներ՝ իրար շողոք… թելով մտաւորական կը … ուէին։ Հիմա անհրաժեշ… ծանրածանր աշխատութի… դէտ կոչուելու համար։ Ես … կային կը նեղուիմ, երբ … զիս մտաւորական կը կոչէ… նոր գրող։ Ու թէեւ գիտեմ … հիմակ ալ կան երիտասարդ… որոնք իրենց ինքնութեան … թին մէջ écrivain *գրել կ… բայց ես տարօրինակ դ… ամօթահարի նեղութիւն … զգամ, երբ պէտք կ՚ըլլայ … թէ ես ալ «կը գրեմ»։ Ա՛խ, … րովհետեւ «գրելու» համար … տեմ թէ անհրաժեշտ է ծ… ծանր աշխատանք:*

Դիւրին բան չէ գրագէ… լալ. հիմա կը պահանջուի … րունկ ծանօթութիւններ գր… նութեան այն բոլոր հարցե…

մասին, որոնք յաճախ կ'իյնան այս կամ այն ուսման ճիւղին մէջ։

Ա՛խ, բարեկամներ, ալ կը բաւէ՛ աժան մտաւորականներ հայթայթել այս ժողովուրդին։ Ո՛վ որ «վէպ» մը կը թխէ, կ'ելլէ բան մը կը պահանջէ այս աղքատ ժողովուրդէն։ Մեր մտաւորականները, յաճախ պարապ տակառներ, շատ ծանր նստած են այս ժողովուրդին ուսերուն։

Աշխատա՛նք, աշխատա՛նք, տիրանալու համար խոր հմտութեան։ Սիկարի եւ սուրճի ներշնչումները արժէք չունին հիմա։ Ուրեմն մի՛ գանգատիք, չէ՛յ մտաւորականներ, երբ ուրիշ մէկը կ'աշխատի։ Գալով մասնագիտութեան, կան ճիւղեր՝ որոնց նուիրեալը «կոչեցեալ» մըն է, ինչպէս կ'ըսէին։ Անկէ կը պահանջուի ձիրք ու շնորհք։ Բայց կան ճիւղեր, որոնց համար անհրաժեշտ է միայն աշխատանք։ Եւրոպայի մէջ ամէն ուսանող ձեզի կրնայ հրաշալի աշխատութիւն մը պատրաստել մէկ ամիսէն որ և է նիւթի շուրջ։ Այնքան առատ են մատենադարանները եւ հարուստ։ Իսկ մե՞ր մէջ, — պրակ մը գրելու համար, այն ալ յաճախ թխածոյ, ամիսնե՛ր կը պահանջեն։

Աշխատիլ չեն գիտեր մեր երիտասարդները, եւ կ'ուզեն որ հին մտաւորականներուն պէս դիւրին համբաւներ շինեն, առանց երբեք հմտութիւն ու ծանօթութիւն ամբարելու։ Եւ ահա նախանձ մը, — ամէն նիւթի մասին կը գրէ, ամէն տեղ կ'երեւի։ Բարեկամնե՛ր, բաց են հրապարակները, նոյն իսկ պարապ, մէջտեղ եկէք, ոչ ոք կը մերժէ ձեր աշխատանքը, եթէ արժէք դրած էք մէջը՝ Յառաջ զիս շա՞տ կը շոյէ, ինչո՞ւ համար, կաշիս ոսկի՞ է։ Գրեցէ՛ք դուք ալ, տեղ շատ կայ։ Ամէն մարդ իր տեղը կը շինէ իր աշխատանքով եւ իր աշխատանքին արժէքով։ Գիւղացի տղայ մըն եմ ես, մածուն-հացով մեծցած տղայ։ Մեծցեր եմ անկախ, աշխատելով շարունակ, վարժարանէ վարժարան մինչեւ համալսարան եմ անցեր։ Այսպէս է որ իմ տեղս եմ շիներ։ Հիմա եւս անկախ, նիւթապէս եւ բարոյապէս, եւ երջանիկ իմ անկախութիւնովս, ահա դարձեալ կ'աշխատիմ, որո՞ւն կը վնասեմ աշխատանքովս։ Գրեցէ՛ք, հէ՛, գրեցէ՛ք, աշխատութիւն մը բերէք, յօդուած մը, քննադատութիւն մը բերէք եւ արժէք մը աւելի։ Եւ մի՛ ցաւիք, որ գրգռելու աստիճան, խիստ յարձակում մը կը գործեմ, ամէն մէկուն վրայ, որ չուներ, չի կրնար հաստատել թէ տեսակէտներս սխալ են, երբ ես կը հաստատեմ թէ իր տեսակէտները սխալ են։

Այնպէս չէ՞, անծանօթ բարեկամս։ Անունով ու մականունով ինչո՞ւ չես գար հրապարակ, ցոյց տալու իմ սխալներս։ Գրիդ բաղդատութիւնովը կրնամ ճշդել ինքնութիւնդ, բայց ինչո՞ւ պահուըտիս, իմ տարէց բարեկամս, — ելի՛ր եւ պաշտպանէ՛ Աստուածաշունչդ Փղշտացիին դէմ, որ կը ստորագրէ ազատ համարձակ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍԱՆՕԹ. — Գրաբար Աստուածաշունչի մէկ տպագրութենէն առաջ,որ,կիլիկեան ձեռագրի մը վրայէն, ինչպէս գրեցի, կատարուած էր 1805ին վենետիկի մէջ, գոյութիւն ունին աւելի հին տպագրութիւններ, այժմ հազուագիւտ։

Աշխարհաբարը, ինչպէս Հրանտ Սամուէլի հետ բաղդատեցինք, կատարուած է անգլերէնի վրայէն, ուրեմն սխալ է ըսել եբրայերէնի վրայէն։ Շ.Ն.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Քանի մը տարի առաջ կիլիկիոյ կաթողիկոսին հրամանով կախակայուեցաւ Լիբանանի Գաւառականը, եւ նշանակուեցան առժամեայ մարմիններ։

Սուրիահայ վերջին Պատգամաւորականը միաձայնութեամբ բաղձանք յայտնեց, որ սահմանադրութիւնը վերահաստատուի իր իրաւունքներուն մէջ եւ նշանակովի մարմինները փոխարինուին ընտրովի մարմիններով։

Այժմ կաթողիկոսը, համաձայն այս որոշման, կոնդակ մը հրապարակած է, որով կը վերցուի սահմանադրութեան կախակայումը Լիբանանի համար։

Կոնդակին մէջ կը կարդանք.

«Ուստի ըստ որոշման եւ փափաքներուն Պատ. Պատգամաւորական Ժողովին, ընտրական դրութեան կախակայման վերջ դնելով եւ Նախորդ Գաւ. Ժողովի անդամներուն ոմանց մահուամբ, ոմանց բացակայութեամբ եւ ոմանց հրաժարումով Նորէն մը ընտրութիւնը անհրաժեշտ համարելով, ժողովուրդի ընտրական իրաւունքը կը վերադարձնենք, այն յոյսով, որ իրաւունքներու հետ, պարտականութիւններն ալ ճանաչելով պիտի փրկեն առաջնորդարանը, եկեղեցին եւ ազգային կրթական հաստատութիւնները նիւթական տագնապներէ։»

Պէյրութի մէջ արդէն բանակցութիւններ կը տարուին, համերաշխ մթնոլորտի մէջ մօտակայ ընտրութիւնները կատարելու համար։ Գաւառականը պիտի ունենայ 17 պատգամաւոր։ Երեք կուսակցութիւնները, ըստ երեւոյթին, 2ական ներկայացուցիչ պիտի ունենան ընդհ. ցանկին մէջ 11 տեղի վերապահելով չէզոքներուն։

Կ'ենթադրուի, որ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան հոկտեմբերին։

ՄԻՋԱԳԵՏՔ

Հայաստանէն Պարսկաստան ապաստանած գաղթականները Թաւրիզ բնակելու արտօնութիւն չունենալով, կ'անցնին Պաղտատ եւ յետոյ Հավրէզք (Մուսուլի Նոր գիւղախումբը)։

Վերջերս հասան 40 գաղթականներ, բոլորն ալ մերկ ու անօթի վիճակի մէջ։ Գաղթականախնամը դուրսի օժանդակութեան պէտք ունի՝ մեր այս դժբախտ ազգակիցները պատսպարելու եւ հողին կապելու համար։

Մալարիան կը շարունակէ աւերներ գործել այս շրջանին մէջ, ուր շուրջ 400 հիւանդներ կան։ Կը պակսի դեղը, քինինը։ Ու դուրսէն այսքան համեստ օժանդակութիւնն իսկ կը զլացուի ժողովուրդի մը, որ գիշերը ցերեկին խառնելով՝ սեփական աշխատութեամբ իր հացն ու բազմաթիւ կարիքները կը հոգայ։

Ինչո՞ւ քար դարձած է մեր ունեւորներուն սիրտը։ Ինչո՞ւ իրենց լուման կը զլանան այս աննման ժողովուրդին։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Ինչպէս գրած ենք արդէն, Ամերիկայի մէջ Պետ. կարմիր Խաչը այժմ երկու վարչութիւն ունի, — ռամկավար եւ բոլշեւեկ (հօկճի)։

Այս երկու վարչութիւնները այժմ իրար կը ռմբակոծեն փոխադարձ ու վարկաբեկիչ թռուցիկներով եւ շըրջաբերականներով։

Ռամկավար վարչութիւնը իր Յուլիս 30 թուակիր շրջաբերականին մէջ, ցաւով յիշատակելէ ետք, թէ հօկճիները «յաջողած են փախցնել Կեդր. Վարչութեան գանձապետուհիին տոմարը» կը յայտարարէ.

«Կեդրոնական վարչութիւնս, յոգուտ Պետ. Հայ Կ. Խաչի շահերուն, կը վտարէ շարքերէն դուրս տոքթէօր Լեւոն Կիւլեզեան, Վիքթորիա Մարտիրոսեան եւ Տոքթ. Ա. Աշարոնեան, որոնք ինքնակոչ եւ ապօրինի «վարչութեան» մը գլուխը անցած, պառակտումի հրաւէր տալով յայտարարութեան տակ ստորագրելով, պառակտիչի վատ դերը կատարեցին»։

Զմոռնանք աւելցնել, որ «վտարուող»ները Պետ. կարմիր Խաչի սիւները ճանչցուած են Ամերիկայի մէջ, տարիներէ ի վեր։

Կարմիր Խաչի ռամկավար վարչութիւնը շրջաբերական մը հրապարակելով նոյն Խաչի հօկճի վարչութեան դէմ, իմիջի այլոց, կը գրէ.

«Պէտք է խիստ հսկողութիւն ի գործ դրուի այդ ուղղութեամբ։ Հօկին հետ ոեւէ կապ եւ յարաբերութիւն պահելու չէք, ոեւէ ձեռնարկի գործի եւ շարժումի մէջ Հօկին հետ գործակցելու չէք»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ կը վճարէք օտար թերթերու։ Ի՞նչու դըժուար կուգայ ժամանակին յիշել նաեւ հայկական թերթերը...։

ՌԻԶԱ ՇԱՀԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 12 սեպտ. — Սեպտեմ. 5ին Շահ Փահլաւին Թէհրանից դուրս գալով, սեպտ. 9ի առաւօտեան իջեւանում է Արդաբիլում։ Մէկ գիշեր այդտեղ մնալով, միւս օրը հինգշաբթի առաւօտեան մեկնում է Սարաբ եւ ապա երեկոյեան հասնում է Վասմինջ։

Ատրպատականի նահանգապետը, Վասմինջում դիմաւորում է եւ մի քանի րոպէ Վասմինջում մնալուց յետոյ, ուղեւորւում են Թաւրիզ։

Վասմինջի եւ Թաւրիզի միջեւ Աղեօխուշ կոչուած տեղում Ատրպատականի զինուորականութիւնն է դիմաւորում Շահն Շահին։ Հակառակ ընդառաջ չգնալու հրահանգներին, ամբողջ Թաւրիզի բնակչութիւնը դեռ ժամը 2ից դուրս էր եկել փողոց եւ քաղաքատունից մինչեւ ալակապու (Նահանգապետարան) տանող Փահլաւի Խիաբանի երկու կողմերը բռնել էր։

Քաղաքային վարչութեան եւ զանազան խաւերի կողմից Թաթուլեանի այգում կազմակերպուած էր հրաւէր դիմաւորելու Իրանի վեհապետին։

Բոլոր դպրոցների (պարսկական, հայկական, ամերիկեան եւն.) աշակերտութիւնը իրենց ուսուցիչներով պաշտօնական զգեստներով, դրօշակներով ու ծաղիկներով ժամ առաջ Շափուր Խիաբանի երկու կողմերում շարք կանգնած, սպասում էին Շահի ժամանման։

Ժամը 5ին մօտ Ռիզա Շահ մտնում է քաղաք եւ իջնում Նահանգապետարանի շէնքը։ Քիչ անցնելուց յետոյ, Ատրպատականի ներկայացուցիչները ներկայանում են Շահին եւ բարի գալուստ են մաղթում։ Նոյն գիշերը (հինգշաբթի) Շահը Նահանգապետարանի շէնքում անցկացնելով, ուրբաթ սեպտ. 11ին ժամը 10ին զանազան հիմնարկութիւնների եւ խաւերի ներկայացուցիչներն է ընդունում եւ ապա ժամը 11ին, այցելում է զօրանոց, զինուորներին տեսնելու։

Ըստ լուրերի, Շահը դեռ երկար պիտի մնայ Թաւրիզում։

ՎԱՐԴԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Օթեան Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի Գ. քարտուղար նշանակուեցաւ։

⁂ Հացթուխի պաշտօն կայ Երեւանի մէջ։ 3 տարուան շրջանով դասընթացք մը բացուած է, հացթուխներ պատրաստելու համար քաղաքին փուռերուն։ Կ'ընդունուին 4-5 տարուան կրթութեան տէր 14-16 տարեկան աղջիկ կամ մանչ պատանիներ։ Ամսական 30 րուբլի։

⁂ Օգոստոսի վերջը Երեւանի գիտական կաճառին լեզուի եւ գրականութեան հատուածը կարեւոր դասախօսութիւն մը տուաւ «յաբեթաբանութեան վերջին նուաճումներուն»մասին։ Խօսողն էր Փրոֆ. Մէջչանինով։

⁂ Դարձեալ օգոստոսի վերջը մշակութային քարոզչութեան բաժինը կարեւոր խորհրդակցութիւն մը կատարեց Երեւանի մէջ։ Ներկայ էին Բղնունի, Զօրեան, Երզնկեան, Հախումեան, Ալազան, Վշտունի, Ա. Բակունց, Գիւլիքեխվեան եւ ուրիշ մտաւորականներ։

⁂ Հայաստանի Արհեստակցական միութեանց խորհուրդի նախագահ նշանակուեցաւ Հրաչեայ Դեմիրճեան։ Ծնած է Ախտայի շրջանին Ալափարս գիւղը 1899ին։

Ընտանիքով 1904ին կը փոխադրուի Թիֆլիս։ Նախնական ուսումն ստանալէ յետոյ կը նուիրուի արհեստի մը։ Վարպետ փականագործ է։

⁂ Կրթական գործավարին փոխանորդը, Ա. Ստեփանեան, կը գրէ թէ դպրոցական տարիք ունեցողներու մարդահամարն ու ներկայ ուսումնական տարուան նախապատրաստական աշխատանքները տակաւին աւարտած չըլլալով, դպրոցներու բացումը յետաձգուած էր մինչեւ 10 սեպտեմբեր, բայց մանկապարտէզները կարելի եղած էր բանալ սեպտեմբեր 1ին։

⁂ Երեւանի մէջ Շահումեանի հրապարակին վրայ վերջերս կանգնեցին Շահումեանի արձանը։

⁂ Հայաստանի կեդր. գործ. կոմիտէն որոշած է Երեւանի մտաւորականները բաժնել զանազան հաստատութեանց եւ կազմակերպութեանց մէջ։ Այսպէս արդիւնաբերութեանց փոխադրութեան ճիւղին կապուած են Վ. Այվազեան Ե. Խոջամիրեան։

Անասնապահութեան՝ Հ. Երզնկեան, Աղասի Վարդանեան։ Կանանց բաժնին՝ Վարդուշ Մխիթարեան, Վերգուշ Աստուածատրեան, Արծիւիկ Բատիկեան։ Աշխատաւորնեու կազմակերպութեան բաժնին՝ Ա. Վշտունի, Ս. Զօրեան, Նշան Մակենց։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ «ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԸ»

Թեհրանի «Ալիք»ը խմբագրականի մը մէջ պարզելով հայ մամուլի անկերպարան եւ հիւանդագին վիճակը, կ'եզրակացնէ. (14 Սեպտ.)։

Մեզ թւում է, որ հաւաքական ջանքերի լաւագոյն ձեւն է հայ մամուլի ներկայացուցիչների «Կլոր Սեղանը», հայ հրապարակագիրների համագումարը։

Այստեղ միայն հնարաւոր է մշակել ընդհ. պարտադիր սկզբունքներ ու նորմեր բարձրացնելու մեր գրական բարքերը, մաքրելու տիրող մթնոլորտը, գտնելու ընդհ.լեզու մեր ազգային մի շարք հրատապ խնդիրների շուրջը։

Եւ որպէս զի համագումարը յաջողի, անհրաժեշտ է, որ նախաձեռնողները լինեն ե՛ւ հեղինակաւոր, ե՛ւ չէզոք, եւ վստահելի ամէնքի համար։

Այսպիսիք են մեզ մօտ միայն Վիեննայի եւ Վենետիկի Մխիթարեանների մեր զոյգ միաբանութիւնները։

Միայն Մխիթարեանների մենաստանների խաղաղ ու անվրդով մթնոլորտում, շրջապատուած մեր ազգային պատկառելի մշակոյթի նուիրական բազմադարեան յիշատակներով — հայ հրապարակագիրների մեծ, բայց անհաշտ ընտանիքի բոլոր անդամները կարող կը լինեն գտնել հոգու անդորրութիւն ու մտքի պայծառութիւն, կատարելու իրենց պարտքը հանդէպ դժբախտ հայ ժողովուրդի, հանդէպ նրա վտանգուած գերագոյն շահերի։

⁂

Համագումարի կազմակերպութեան հետ կապուած են մի շարք գործնական խնդիրներ, որոնց տեսութեան կարելի կը լինի հաւաքականօրէն անդրադառնալ միայն այն դէպքում, երբ մեր սկզբունքային այս առաջարկը կենդանի արձագանգ գտնի հայ մամուլի մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Պատգմ. Ժողովը Սեպտ. 20ին գումարուեցաւ Փարիզի մէջ, ի ներկայութեան 18 պատգամաւորներու, որոնք կը ներկայացնէին հետեւեալ մասնաճիւղերը.—

Մարսէյլ, Պուա-Քոլոմպ, Անկէն, Ալֆորվիլ, Ցէսին, Լիոն, Վիէն, Փորթ տ'Իթալի, Ռէնսի, Սարսել, Պէլվիլ, Իսի-լէ-Մուլինօ, Ռօնի, Սեւրան։

Ժողովը զբաղելէ վերջ Միութեան վերաբերեալ կարգ մը խնդիրներով, ձեռնարկեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան ընտրութեան, և միաձայնութեամբ քուէարկեց հետեւեալ կազմը.—

Պ. Պ. Համբարձում Զաւրէճեան, Հմայեակ Մատթէոսեան, Կարօ Ուշագլեան, Գրիգոր Զամչեան, Հայկ Սեմերճեան, Սահակ Տէր-Թովմասեան եւ Միհրան Քիւրքճեան։ Իսկ փոխ-անդամ ընտրուեցան՝ Պ. Պ. Խաչիկ Գասպարեան եւ Նշան Սերգոյեան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

...Խմբագիր,

Խնդրեմ յայտարարէք որ ես հրաժարած եմ «Մենք» խմբակի անդամակցութենէ։

Ղ. Մելոյեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Սակայն ծովի ալեկոծութեան տճառով, յետաձգեր էին րձակումը։ Եթէ այդ օրը լին, քամին նրանց նաւերը ի զարնէր մեր ափին ու ք մեծ յաջողութիւն պիտի նայինք։

ուի առեն, երբ քամին ող կ'ըլլար, նաւերը կ'ուղն դէպի վանքը, իսկ երբ ին փչէր ի վնաս նրանց, յն կը վերադառնային եւ րը կը կապէին ցամաքին։ որ մեզ մօտենային, 2000 էն էս կողմ չէին գար։

ու Մուրատը տեղեակ որ թնդանօթի բերնից ելնելուց մինչեւ ռումբի ընկնելն ու պայթելը, մինչեւ 50 հաշուէինք, ու նաւերը կը գտնուէին 2000 վրայ, 15 վայրկ. 1500 վրայ եւայլն, մէկ խօս հաշուած՝ թիւը հարիւր ան մեծցրած։

Այդ հաշուով կ'ուղղէինք մեր հրացանները ու կը տեսնէինք, որ զօրքերը անմիջապէս կը մտնէին իրենց ներքնատունը՝ պահուելու։

Գիտնալով, որ մենք բացի նաւերից ուրիշ ճամբայ չունենք եւ որ ուտելու պաշարն ալ շատ քիչ է, կուսակալը կ'ուզէր ռմբակոծելով մեր նաւերը ոչնչացնել եւ մեզ սովամահ ընել կղզու մէջ։

Ես կարգադրեցի, որ մեր նաւերու կողքերը պատեն բասմոխրագոյն թացած թաղիքով եւ քիթն ալ ուղղել դէպի թշնամու նաւերը։ Թշնամին նշան կը դնէր նաւերի կայմին, բայց կը սխալէր, ռումբը կ'ընկնէր կամ մեր նաւերու առաջ, ծովի մէջ, կամ նաւերու ետեւ, բաւական հեռու։ Այդպիսով, մեր նաւերը անվնաս կը մնային։ Նա մեզ վրայ գցեց մօտ 20 ռումբ, բայց ոչ մի վնաս։

Երկրորդ օրը երքէնի հարբ եւ կուսակալը, փոքրիկ նաւի մը մէջ նստելով, ու այդ նաւը կապելով մեծ նաւի մը, կոմանտա կ'ընէին ու զարնել կուտային մեզ։ Կոմսը դիտակով կը դիտէր ու կ'ըսէր.

— Էղոնց մէկուն չէ՞ք կրնար զարնել։

Երեք հրացան ուղղեցինք այդ նաւակին՝ 2250, 2230 եւ 2200 քայլի վրայ։ Արեւելքէն արեւը ինկած էր ջրի վրայ, եւ մեր գնդակը ջրին զարնուելուն մենք կը տեսնէինք, ջուրը կը թոցնէր վերեւ։

Մեր հրացանից մէկի գնդակը ինկաւ ճիշդ ուղղութեամբ փոքր նաւակի յետեւը, կէս արշին հեռաւորութեամբ։ Այդ որ տեսան, ա՛լ ժամանակ չունեցան մեծ նաւի հետ միացնող պարանը քանդելու, կտրեցին եւ սկսան փախչել։ Փոքր նաւակի յետեւից նաեւ մեծ նաւը։ Իրենց գնդակները հրացաններու հազիւ կը հասնէին ափի ջրերուն։ Գափամաճեանէն 500 ջուալ առեր էին, ծովի աւազով լցրեր ու բերեր ածեր էին իրենց նաւերու առաջը, որպէսզի մեր գնդակները չվնասէին նրանց։

Նորէն եկան կղզին ռմբակոծելու, առանց նպատակին հասնելու։ Այդ օրն ալ զարկին 17 թնդանօթ, ընդամէնը, նախորդ օրուան հետ, 37 ռումբ։

Նախ քան մեզ պաշարելը, կուսակալը հեռագիր էր տուեր Վանայ ծովեզրին գտնուած կառավարութիւններուն, որպէսզի բոլոր նաւերու ղեկերն ու առագաստներն առնուեն, որ այլեւս երթեւեկութիւն չըլլայ։

Նպատակնին մեզ հետապնդելն էր. երբ կղզուց դուրս գայինք, ծովու վրայ, բացի մեր նաւից, ուրիշ նաւ չպիտի ըլլար, որպէսզի մեզ նկատէին։

⁂

Երկրորդ օրուան իրիկունը Ջօջ աղայի նաւի մէջ գտնուած ապրանքները լեցնել տուի Քիւրտերու նաւի մէջ, իսկ այն ապրանքները, որոնք ապահով էին գնդակի դէմ, շարել տուի Ջօջ աղայի նաւի կողքերին, թէ՛ վերեւ եւ թէ՛ ամբարի մէջ։ Վերցրի խումբը, Քրտերն ու Ջօջ աղան, լցրի Ջօջ աղայի նաւը, միաբանութիւնը, վարդապետներն ու Յովսէփ եպիսկոպոսը լցրի կղզու վրայ գտնուած քարայրը եւ հրամայեցի այդտեղից դուրս չգալ։ Հակառակ պարագային կը պատժուեն մեր կողմից։

Վերցրի մեր իսկական դրօշակը, իսկ վարդապետների շուրջառներից շինուած երկու կեղծ դրօշակ թողի իրենց տեղերնին։ Մտայ Ջօջ աղայի նաւը եւ հրամայեցի թիավարել դէպի Կտուց անապատը։

Վանքի սենեակներու մէջ ճրագները վառած թողի։ Քամին շատ յաջող էր։ Բացի այդ՝ Քիւրտերու նաւի թիակներն ալ առած էի այդ նաւի վրայ, եւ այդպիսով ութը թիակով կը թիավարէին։ Նաւը շատ արագ կ'երթար։

Լուսաբաց չեղած՝ հասանք Կտուց անապատին։ Կղզու դիմաց, ցամաքի վրայ, կան խոշոր քարեր, որոնք լաւ դիրքեր էին։ Մուրատին տուի 20 ընկեր, որպէսզի եթէ կղզին զօրք ըլլայ, այդ դիրքերը մեր կողմից բռնուած ըլլան։ Մենք կը կասկածէինք թէ բոլոր կղզիներու վրայ զօրք կ'ըլլայ։

Մօտեցանք Կտուց անապատին։ Վանքի յետեւ ըլուր մը կար։ Տղայոց կէսը հոն դրի, կէսն ալ վանքի միւս կողմը։ Լոյսն արդէն բաց էր։

Միաբանութիւնից մի մարդ տեսանք եւ իմացանք, որ ներսը ոչ ոք չկայ։

Ահա՛ նորէն կը կրկնեմ կառավարութեան իշու քուռակ ըլլալը, որը ոչ մէկ կռուելու ընդունակութիւն չունի։

Դրսի տունը շատ մարդ ղրկեցինք, որ Մուրատին եւ ընկերներին անմիջապէս հաց տանեն։

Հոդ վարդապետներէն իմացանք, որ Գէորգը, օր մը առաջ, մեկնած էր դէպի Ախլաթ։

(Շար.)

իտալիա կը բարձրացնէ մաքսատուրքը.— Իտալիա 100էն 15 բարձրացուց մաքսատուրքը ապրանքներու արժէքին վրայ։ Այս կերպով, կարգ մը ապրանքներու մաքսատուրքը բարձրացած կ'ըլլայ 100էն 40ի։ Այս յաւելումէն զերծ պիտի մնան ցորենը, ոխչարին հատիկները, հատիկները, կենդանիներն ու բոյսերը, որոնք կը գործածուին ճարտարարուեստի մէջ, Թանկագին մետաղները, քիմիական պարարտանիւթերը եւ հանքերը։

գաղթային ցուցահանդէսը.— Փարիզի առեւտրականները բաղձանք յայտնած էին որ Գաղթային Ցուցահանդէսի փակման Թուականը յետաձգուի։ Սակայն, պաշտօնական շրջանակները կը կարծեն թէ Ցուցահանդէսը անպատճառ պիտի փակուի Նոյեմբերի առաջին կիսուն։ Փակման վերջնական Թուականը տակաւին չէ ճշդուած։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. կազմին ընկերները, այս հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Հայ Ակումբին մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Օրակարգ.— Զեկոյց եւ ընտրութիւն կոմիտէի։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի (5 Հոկտ.) իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Կը զեկուցանէ ընկ. Ս. Վրացեան։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լեոնի Գրադարան Ակումբը փոխադրուած է, նախկին Գրադարանը, 262 Rue Duguesclin։ Գիրքեր ստանալու համար դիմել Բշ. Գշ. Դշ. Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7.30—9

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Զափնեցի Արթին, հայրը՝ Յակոբ, մայրը՝ Պէօյիւքքէշիշեան, Օհաննէս Բըլըճեան, Եարասարցի, հայրը՝ Մանուկ, Մկրտիչ Ճանիկեան, որ կը կարծուի խոհարար ըլլալ բժիշկի մը քով (Փարիզ)։

Գիտցողներէն կը խնդրուի յայտնել,—M. Topalian Vartan s)o Sarafian V. S. Bavebet-el-Kasab Alep (Syrie).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Արզըեան (Լոնտոն), եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ հաճեցան անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնել ողբացեալ ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԶԸԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Սիսակ Սմբատեան (Իսթանպուլ), Տիկին Գրիգոր Զամինչեան եւ ամբողջ Սմբատեան ընտանիքն ու պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ հաճեցան անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնն յայտնել ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱԲՐՈՒՀԻ ՍՄԲԱՏԵԱՆի մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ ենթակոմիտէն եւ Լաարանական Միութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն իրենց եռանդուն ընկերներէն ողբացեալ ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՇԻՇԵԱՆի զառնաղէտ մահուան առթիւ, իր վշտակիր եղբօր եւ ընտանեկան պարագաներուն։

ALLIANCE FRANÇAISE
101 Bld. Raspail, Paris (6e)

Ֆրանս. լեզուի գործն. վարժ. Հոկտեմբերի մէջ կուտայ 1) Ցերեկուան դասընթացք մը, ֆրանսերէնի գործնական 15 ժամերով՝ շաբթուան մէջ, 40 դասախօսութիւններ Փարիզի մէջ եւ շրջանները՝ 10 դասախօսական պտոյտներ, գին ամիսը 180 ֆրանք։ 2) գիշերային դասեր, շաբթուան բոլոր իրիկունները, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէ։ Չորեքշաբթիի դասերը յատկացուած են առեւտրական ֆրանսերէնի ուսուցման։ Գին՝ ամիսը 100 ֆրանք, հինգ ամիսը 350 ֆրանք։ Տեղեկութեանց համար դիմել տնօրէնին Robert Dupoueyի, 101 Bld. Raspail, Paris (6).

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

TRICOTի ԹԻՒ 10

մեքենայի վրայ աշխատող façonnièreներ, շատ լաւ վճարում, դիմել Terzian Tricotի գործարանը 20 Rue Mélingue Paris (19) Métro Buttes-Chaumont, Tél. Botz. 22—98։

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՓԱՐԻԶ

24 Հոկտեմբեր Շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս
ջոխ յայտագիր
կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս։
Brébant Marseillais սրահին մէջ,
կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ
կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Մ. Մարութեան, Յ. Ուզունեան եւ Մ. Գաբրիէլեան։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր կէս գիշերէն մինչեւ լոյս։

ԿԱՐՏԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ
կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ
Երգ. արտասանութիւն, նուագ

«ՄԵՆՔ»Ի ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

3 Հոկտ. Շբ. գիշեր ժամը 8.30ին Սօսիէթէ Սավանթի Salle Dի մէջ

կը խօսին՝ Շաւարշ Նարդունի՝ Հայաստանի արդի գրականութիւնը, Վազգէն Շուշանեան՝ Արտասահմանի նոր գրականութիւնը։ Արտասանութիւն՝ Ն. Պէշիկթաշլեանէ, Ոստանիկէ, Ռ. Զարդարեանէ, եւայլն։ Ընթերցում՝ Ն. Սարաֆեանէ։ Երգ։

Մուտքը ազատ։ Մասնակցութիւն սրահի վարձքի

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԴԻՐ ՔԱՐՏԷՍԸ 20 ՖՐԱՆՔ ԱՐԺԷՔՈՎ
ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՏՐՈՒԻ 50 ՖՐՔ.Ի ԳԻՐՔ ԱՌՆՈՂԻՆ

Նոր հրատարակուած գիրքեր Անդրանիկ 25 ֆրանք, Օրմանեան Սրբազան եւ Կարմիր Սուլթանը 25, Կախաղանէն ետք 5, Հազար եւ մէկ գիշերներ 15, Սիմոն Փէհլիվան 25, Ամիրային աղջիկը 25, Սայեաթ Նովայ 7, Ապոլոն Համիտ եւ Աֆրոտիթի 25, Թօսուն Միրիկ 15։

Առողջապահական գիրքեր Ամուսնական առողջապահութիւն եւ սեռային հիւանդութիւններ 10, Սերնդագործում եւ սեռական առողջապահութիւն 10, Ջերմախտութիւն 2, 5, Սիֆիլիս 6, Մանուկներու բարեկամը 3, Բժիշկ մօրեղբօրս խրատները 2, Մտերիմ զրոյցներ 35, Մատեան մանկանց 40։

դիմեցէք բոլորդ ալ հետեւեալ հասցէին
Mme. V. Sévouni, 31 Rue Kléber. Issy-les-Moulineaux. (Seine)

Հայերու համար կարեւոր

ՎԱՐՁՈՒ է արհեստանոց մը Թրիքոյի երեք մեքենաներով (10 պօպինիէր), մօթէօրով ելեկտրականութիւն, Ջուր, կազ։ Կամ կ'ուզեմ ընկեր մը որ գիտնայ ֆրանսերէն եւ 3—4000 ֆր. դրամագլուխ։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել A. Arslanian 1 Rue Traversière, Alfortville (Seine).

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — La Voix de son Maître — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ
L. NICHANIAN
56 Rue Piat, Paris (20) Մեթրօ Պէլվիլ
Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղչեալ գիներով

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ փորիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince. PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու Պատուոյ մետայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին Բ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գերմանիշակագոյն, յետկարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothérapie profonde) նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ Հոգեկան Հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, եւ լադրական եւ ֆրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քիթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներական հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատան ատամնաբուժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07-[illegible]
Métro: La Fourche եւ Brochant. Autobus H. R. Rbis
Tramway 39, 40, 42, 5:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 54 rue Lafayette, Paris (9). Tél. Prov. 87-53. Métro Cadet
կ'ընդունի ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի կիրակիէ եւ տօն օրերէ, ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ՕՐ։
Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս։

CORDONNERIE «AKAP»
Maison A. KAPIKIAN
17 Ave. Philippe Auguste. PARIS (11) Tél. Roq. 39.[illegible]
Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Ձափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակար միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն Բոլթը Շինել։ Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

Columbia — Agence exclusive — POLYDOR — REGISTERED TRADE MARK

H. ARTINIAN, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-[illegible]

1931ի Հայերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն ամէնավերջին փլաքները հասած են. Նուագուած եւ երգուած նշանաւոր ուեստագէտներու կողմէ։ Գին 18, 20, 24, 27, 36, 39 ֆր. Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) 300—2000 ֆր.։ Կրնանք հայթայթել նաեւ La Voix de son Maîtreի Courant continuն, գին՝ 478 ֆր. 75։ Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Մախսերը ետ չենք առներ։ Բաց է ամէն օր ժ. 8էն իրիկուան [illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ՆԱՃԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

7.— ՄԱՐԱՇԸ ԳՐԱՒԵԼ ԾՐԱԳՐԱԾ ԷԻՆ

Այսպէս բերնի կռիւ մը կը սկսի։ Ցանկարծ Արթին կ'աւելցնէ.

— Մինչեւ ե՞րբ պիտի կրենք Թուրքերուն այս չարչարանքը։ Ե՞րբ պիտի ազատինք այս բարբարոսներուն ձեռքէն։

Յեղափոխականները, որոնք շարժման պատրաստ կը սպասէին, կը սկսին պոռալ.

— Հրդե՜հ կայ...։

Այս բացատրութիւնը յեղափոխականներուն կարգախօսն էր, լուր տալու համար հայ ժողովուրդին։

Այս աղաղակը լսելով, դուրս կը վազեն Հայերը եւ հրամանի տակ շարժող բանակի մը պէս քանի մը վայրկեանի մէջ կը փակեն խանութները, կը վազեն եկեղեցի։ Զանգակները կը սկսին զօղանջել։ Այն Հայերը որոնք իրենց տան մէջ կը գտնուէին զէն, կը զինուին եւ եկեղեցի կը վազեն։

Վերջէն քննութիւնը ցոյց տուաւ, որ Հայերուն ծրագիրն էր գրաւել Մարաշը Նամազի պահուն, յարձակում գործելով Թուրքերուն վրայ, ջարդելով բոլորը։ Մարաշի գրաւումէն յետոյ, Զէյթունէն հասնող ուժերուն միանալով, պիտի գրաւէին նաեւ շրջակայ քաղաքները։ Բայց այս ծրագրին գործադրութեան համար տակաւին ժամանակ կար։ Սակայն երբ ժամանծառ Արթինի եւ Հաֆըզ Էօմէր էֆէնտիի կռիւը կը ծագի, յեղափոխութիւնը կը գահավիժի։

Ամբողջ Թուրք ժողովուրդը սարսափի եւ գրգռութեան կը մատնուի։

Ճիշդ ինչպէս բանակ մը, յանկարծ որսորդներու պէս կը տարածուի ու թեւի նման կը բացուի, կռուելու համար, Հայերն ալ դուրս ելան եկեղեցիէն ռազմաճակատի այդ դիրքով եւ յառաջացան խուլամ Թաղերուն մէջ։ Քաղաքապահը, պահպանելու համար անդորրութիւնը եւ հայ ու Թուրք բնակիչներուն ընդհարումը արգիլելու, արիւնահեղութեան առաջքն առնելու նպատակով, ձեռք առած էր անհրաժեշտ բոլոր միջոցները։ Եւ սակայն, պահակազօրքը բաղդատմամբ հայ յեղափոխականներուն ուժին ու թիւին, գրեթէ ոչինչ էր։ Երբ Թուրքերը տեսան Հայոց գերազանցութիւնը, փակեցին խանութները եւ զինուելով ինքնապաշտպանութեան դիմեցին։ Խումբ մը Թուրք երիտասարդներ, իրենցպատիւին անպատշաճ համարեցին ինքնապաշտպանութեան դիմել, նախընտրելով ցոյց տալ իրենց քաջութիւնը։ Եւ սկսան պոռալ․

— Է՜յ արեան եւ կրօնքի եղբայրներ, պէ՞տք է որ այսպէս կապենք մեր ձեռքերը եւ սպասենք որ Հայերը յարձակին։ Ահա յառաջ կը խաղան արդէն Հայերը։ Հիմա մեզ որսորդական կրակի (եայլըմ աթէշի) պիտի բռնեն։ Ո՞վ գիտէ, ո՞վ ողջ պիտի մնայ։ Ի՞նչ կը սպասենք։

Այսպէս գրգռեցին ժողովուրդը։ Ոստիկանական տեսուչը եւ պահակազօրքին հրամանատարը յորդոր կարդացին, ուզեցին խաղաղեցնել ամբոխը։ Այդ պահուն երեւցաւ Հայոց յառաջապահ հետախոյզ ջոկատը եւ կրակ տեղաց պահակազօրքին ու Թուրք ժողովուրդին վրայ։ Առաջին այս ընդհարման ընթացքին նահատակուեցան քանի մը ոստիկաններ եւ քաղաքային զինուորներ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ անհատներ հաւաքուած ժողովուրդէն։ Երիտասարդները սկսան պոռալ.

— Տեսա՞ր, հրամանատար էֆէնտի, համնեցա՞ր։ Է՜յ Թուրք ժողովուրդ, յառա՜ջ դէպի յարձակում։ Մեր կեանքն ու պատիւը մենք պիտի պաշտպանենք։

Եւ յառաջ նետուեցան։ Հայ եւ Թուրք կռուողները կոկորդ կոկորդի եկած էին այլեւս։ կատարեալ կոտորած մը։ Արիւնը կը հոսէր առատօրէն։ Բարեբախտաբար 10-15 վայրկեան յետոյ հասաւ հեծեալ եւ հետեւակ զօրական ուժ, Մուսթաֆա Բէյի փաշայի հրամանատարութեան ներքեւ։ Ծելազօրքը նետուեցաւ կռուողներուն վրայ։

Թուրքերը կանգ առին։ Հայերը տարտղնած ու անկարգ խուսափ տուին։ Հրապարակին վրայ կը մնային հարիւրաւոր դիակներ, կը լողային արեան մէջ։ Կարելի եղաւ ձերբակալել մէկ մասն այն հայ մեղաւորներէն, որոնք փախան։ Մեծ մասը կորսուեցան Այնթապի ուղղութեամբ։ Այնթապի մէջ յեղափոխութեան վճռական ճակատամարտը տակաւին տեղի չէր ունեցած։ Միայն երբեմն Հայոց տուներէն զէնք կ'արձակէին եւ վիրաւորման դէպքեր կը պատահէին։ Սակայն երբ Մարաշէն փախչող բիւրաւոր յեղափոխականներ, հեծեալ կամ հետեւակ, կը հասնին Այնթապ, գործը կը փոխուի։ Այնթապի Հայերը, կարծելով որ այդ յեղափոխականները Գ. Աղասիի հրամանատարութեան տակ Զէյթունէն ոպասուած օգնութիւնն է, ազատ համարձակ դուրս կ'ելլեն իրենց տուներէն ու կը պոռան աջ ու ձախ.

— Կեցցէ՛ ազատութիւնը, կեցցէ Հայաստան, անկցի՛ն բարբարոսները։

Առաջին գնդակը արձակուեցաւ Պապիկեաններու ապարանքէն, հանդիպեցաւ Թուրք պատանիի մը,՝ որ տեղն ու տեղը սպաննուեցաւ։ Ապարանքները, որոնք արդէն գրաւուած ու զայրացած էին, չափազանց կ'... Սպաննուած պատանիին հայրն ու մայրը մէջտեղ նետուեցան, կանչելով։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1931
30 Septembre 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1686
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿԴԻ ԲՈԼՈՐ ԿԻՐՔԵՐԸ

Համաշխարհային տագնապի այս ծանր մղձաւանջին տակ, չի բաւեր ուշադրութեամբ հետեւիլ դէպքերուն։ Հարկ է նաեւ զանոնք դատել մեր աչքով, եւ հանել անհրաժեշտ եզրակացութիւնները։

Ուրիշ խօսքով, հարկ է ըմբռնել թէ ի՛նչ պարտականութիւններ կ'իյնան մեր վրայ, նոյն այդ ջղաձգութիւններուն հետեւանքով։

Միայն տագնապին գոյութիւնը բաւական է, որպէսզի մենք աւելի մօտենանք իրարու, եւ զգուշանանք աւելորդ մարզանքներէ եւ ուժի վատնումէ։

Դէպքերը կը ստիպեն մեզ քիչ մը աւելի եասալը դառնալ, իբրեւ հաւաքականութիւն։ Աւելի գուրգուրալ մեր արժէքներուն վրայ, եւ կարճ կապել խռհանոցի կռիւները։

Տեսակէտի տարբերութիւններ միշտ ալ կ'ունենանք եւ պիտի ունենանք։ Անըմնական է ամբողջ ժողովուրդէ մը պահանջել ձուլածոյ գաղափարներ։ Այդպիսի ժողովուրդ չկայ աշխարհի ո՛րեւէ մէկ մասին մէջ։ Մանաւանդ հիմա որ աշխարհը անդադար հոլովման մէջ է, եւ անսասան համարուած կարգ ու սարքեր տեղի կուտան, կը փլին մէկ օրէն միւսը։

Բայց, ամէն ժողովուրդ ունի սրբութիւններ որոնք իր գոյութեան խարիսխն են, որոնց հանդէպ այլեւս պիտի դադրին «ես»ն ու «դու»ն։ Այլապէս, ժողովուրդ չէ որ կ'ունենանք, այլ մակաղատեղիէն արձակուած հօտ մը։

Այդ սրբութիւններէն մէկն է՝ հայրենիքի գաղափարը։

Որքան ալ շրջուած, փոփոխուած ըլլայ այդ գաղափարը, ընկերային յորձանքներու գրոհին տակ, չի կորսնցներ իր ուժը։ Կը ձեւափոխուի, կը «քաղաքակրթուի», բայց կը մնայ ամէն բանէ վեր։

Հայրենիքի գաղափարն է որ իրարու կապուած կը պահէ միլիոնաւոր բազմութիւններ, նոյնիսկ հայրենիքէն կտրուած համրանքներ։ Առանց այդ գիտակցութեան, նոյն իսկ մարդկութիւնը պիտի տուժէր, իր վերելքին մէջ։

Ունի՞նք մենք այդ գաղափարը։ Տիրացա՞ծ ենք անոր բովանդակութեան։ Կը հաւատա՞նք անոր իրականացման։

Մեր գործերն են որ պիտի տան պատասխանը։ Մեր ամենօրեայ արտայայտութիւններն ու աշխատանքները։

Արդ, եթէ օտարականը աչք մը նետէ հայկական մամուլին վրայ, իսկապէս շփոթութեան պիտի մատնուի։

Չպիտի հասկնայ ո՛չ մեր ուզածը, ոչ ալ ըրածը։ Պիտի զգայ որ անդադար կը խլրտինք, խանդավառ ենք եւ անհամբեր, բայց պզտիկ թիւրիմացութիւն մը կամ ատելութիւն մը պատճառ կ'ըլլայ ամէն ինչ վեր ի վայր շրջելու։

Ճիշդ է. բաւական հասունցած ենք։ Աննախընթաց փոթորիկներ բաւական ամփոփած են մեր սրաթռիչ երեւակայութիւնը։

Եւ սակայն, նորէն դժուար կը հասկնանք իրար։

Մոլութիւն դարձեր է յետին միտքեր փնտռել ո՛ր և է ուղղութեան կամ աշխատանքի մէջ։ Անկեղծ ենք օտարին հանդէպ։ Եղած-չեղած կը թափենք անոր առջեւ։ Բայց կը մնանք միշտ կասկածոտ կամ դիւանագէտ՝ մենք մեր մէջ։

Եւ այսպէս է որ, թէեւ տարբերութիւն չկայ «Միացեալ»ին եւ «Մեծ Տեսիլք»ին միջեւ, բայց լեռ ու ձոր կը բաժնեն մէկուն եւ միւսին հետեւորդները։

Այսպէս է, դարձեալ, որ բոլոր հոսանքները կ'ընդունին ներկայ Հայաստանի հիմնական արժէքը. բայց երբ հարց կը ծագի զայն իսկական կորիզ դարձնելու, ճամբաները կը բաժնուին տրամագծօրէն հակառակ ուղղութեամբ։ Եւ կ'ունենանք Բաբելոն։ Փոթորիկ՝ ափ մը ջուրի մէջ։

Ըսենք նորէն, — տեսակէտներէն աւելի, նախապաշարումները, կանխակալ կարծիքներն են որ սիրտ կը պղտորեն։

Եւ որովհետեւ չունինք հաստատուն կռուան և կը տատանինք ծովուն վրայ նետուած տաշեղներու պէս, իրականէն շատ աւելի պղտոր կ'երեւայ պատկերը։

Երբ հող ու արմատ ունէինք, աւելի դիւրին կը հասկնայինք իրար, քան այսօր։ Երբ «մեր տան մէջ» էինք, միջոց չէր պակսեր կարճ-կապելու շատ մը վէճեր, եւ համախմբուելու որոշ գործի մը շուրջը։

Բայց եթէ միջավայրը փոխուած է, մեր այս ցիրուցան եւ ամկերպարան վիճակը, համաշխարհային մղձաւանջն ու սպառնացող ցնցումները բաւական չե՞ն ամուր պահելու մեր ջիղերը, եւ աւելի ուժ տալու մեր միտքին ու սրտին։

Եթէ այս օրերուն ալ չպիտի կրնանք մէկդի դնել կիրքերը, եւ միջոցներ խորհիլ յորձանքին բերանը չիյնալու, հապա ո՞ր օրուան համար են մեր այնքան փառաբանուած առաքինութիւնները։

Տագնապը կը սպառնայ աւելի տարտղնել մեր միտքը, եթէ ոչ մեզ։ Կրնայ սաստկացնել կազմալուծումը, աւելի տկարացնելով մեր դիմադրական կորովը։

Ստիպուած են բազմապատկել մեր ինքնապաշտպանութեան միջոցները։ Աւելի քան երբեք։

Արդ, կը շահի՞նք թէ կը կորսնցնենք, անայլայլ շարունակելով մեր ասիական ունակութիւնները, խօսքեր նետելով պատուհանէ պատուհան, եւ կռնակէ կռնակ։

Չը՞ պիտի գտնենք վերջապէս, միութեան գիծ մը, ուր կանգ առնեն սուտն ու իրաւը, եւ ուր համախորհուրդ աշխատանքը վեր դասուի ամէն բանէ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԵՐՁԵՑՄԱՆ ՓՈՐՁԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Ֆրանքեւգերման տեսակցութիւնները վերջ գտան նախորդ օր, երկու կողմերու ներկայացուցիչներուն հրատարակած զեկոյցովը, որ իբր դրական եւ անմիջական արդիւնք խօսակցութեանց, կը հաղորդէ ֆրանքեւգերման խառն յանձնախումբի մը կազմութիւնը։

Ստորեւ այդ զեկոյցին գլխաւոր մասերը.

Երկու կառավարութեանց ներկայացուցիչները համաձայն գտնուեցան նշանակելու թէ իրենց հիմնական նպատակը կը մնայ երկու երկիրներուն միջեւ հաստատել՝ շարունակական եւ ապահով յարաբերութիւններ:

Իրենց այնպէս թուեցաւ, թէ համաշխարհային ներկայ տագնապը հրամայական պարտք կը դնէ իրենց վրայ, ամէն բանէ առաջ միացնելու իրենց ճիգերը՝ տնտեսական մարզին մէջ, տիեզերական տագնապը մեղմացնելու յատուկ լուծումներ գտնելու մտքով:

Համոզուեցան թէ անհրաժեշտ էր մասնաւոր կազմակերպութիւն մը ստեղծել եւ անոր տալ աշխատանքի բաւական ապահով եղանակ մը, դրական արդիւնքներու յանգելու համար:

Այս նկատումով, պիտի հաստատուի ֆրանքեւգերման յանձնախումբ մը, որ բաղկացած պիտի ըլլայ պատկան վարչութեանց ներկայացուցիչներէն, Անոնց պիտի միացուին տնտեսական գործունէութեան զանազան ճիւղերու ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ աշխատանքի ներկայացուցիչները,

Յանձնախումբի աշխատանքները պիտի վարեն երկու կառավարութեանց անդամները:

Յանձնախումբը պիտի ունենայ ընդհ. քարտուղարութիւն մը, եւ համաձայն պէտքերուն պիտի հաստատուի մէկ կամ միւս երկրին մէջ, Յանձնախումբը աշխատանքի պիտի սկսի ամենէն կարճ ատենէն,

Յանձնախումբին գործը պիտի ըլլայ քննել երկու ազգերը շահագրգռող տնտեսական բոլոր հարցերը, առանց աչքէ հեռացնելու երրորդներու շահերը եւ միջազգային գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը: Մասնաւորաբար պիտի ուսումնասիրէ գոյութիւն ունեցող համաձայնութիւնները ամրացնելու եւ զարգացնելու եւ եթէ պէտք ըլլայ, տարբեր եղանակներով՝ նոր համաձայնութիւններ կնքելու միջոցները:

Պիտի քննէ երկու երկիրներու առեւտրական փոխանակութեանց արդի վիճակը, 1927ի առեւտրական դաշնագրին փորձառութիւններէն օգտուելու փափաքով: Պիտի ձեռնարկէ, նաեւ հասարակաց նոր շուկաներ փնտռելու:

Երկու կառավարութեանց ներկայացուցիչները պէտք տեսած են յայտնելու թէ իրենց այս համաձայնութիւնը, որեւէ երկրի տնտեսութեան դէմ չէ ուղղուած:

Ինչպէս կը հասկցուի զեկոյցէն, որուն գլխաւոր մասերը տուինք, ժամանակաւոր կազմակերպութիւն մը չէ որ պիտի հաստատուի, եւ յանձնախումբին իրաւասութիւնները, կ'երեւի, շատ աւելի լայն են, քան ինչ որ կը յայտնուի զեկոյցով։

Այսուհանդերձ, յանձնախումբը չպիտի կրնայ զբաղիլ կարգ մը հարցերով, ինչպէս հատուցումներու եւ վարկերու հարցերը։ Այս վերջին երկու օրերու տեսակցութեանց ընթացքին, խօսքը չեղաւ այս հարցերուն։ Որովհետեւ, այդ հարցերու լուծումը ո՛չ թէ միայն կախում ունի երկու կառավարութիւններէն, այլ իրենց միջազգային հանգամանքով, կը պահանջեն աւելի լայն սահմաններու մէջ, բանակցութիւններ ու կարգադրութիւններ։

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ եւ արտաքին նախարարը Պ. Պրիան իրենց հետեւորդներով արդէն վերադարձան Փարիզ։

Հաւանական է որ Պ. Լավալ մեկնի՝ Ամերիկա հոկտ. 12ին։

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ Ե՞ՐԲ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՆ

Ընտրութեանց թուականի վերջնական ճշտումին մասին, Անգլիոյ վարչապետը կ'երեւի մատնուած է նոր վարանումներու, մինչդեռ կ'ըսուէր թէ, արդէն այս շաբթու, վերջնական թուականը պիտի յայտնէ Խորհրդարանին։ Ընտրութեանց հարցին մէջ, Մաքտոնըլտի դիրքը կը ճշտուի հետեւեալ նկատումներով.— Ամէնէն առաջ անհրաժեշտ է ուժեղացնել կառավարութեան ազգային նկարագիրը, սակայն, անգլիական մամուլի եւ կուսակցութեանց վէճերը չեն որ պիտի ապահովեն այդ արդիւնքին ստացումը։ Եթէ երեք կուսակցութիւնները չգործեն նոյն դրօշին տակ, ձեռք ձեռքի աշխատելու համար նոյն նպատակին իրագործման, Մաքտոնըլտ փոխանակ կանգնելու կուսակցութեան մը գլուխը՝ հետապնդելով անոր շահերը, պիտի նախընտրէ հրաժարիլ։ Մաքտոնըլտ տակաւին կը փորձէ Ազգային Միութիւնը ամրացնել Խորհրդարանի ներկայ կազմով։ Եթէ չյաջողի, այն ատեն միայն պիտի դիմէ ընտրութիւններու։

Մաքտոնըլտի այս յայտարարութիւնները յուզման մատնած են քաղաքական շրջանակները, թէեւ ընտրութեանց կուսակից պահպանողականները չեն վհատած։ Երէկ գումարուած Նախարարաց խորհուրդը, տակաւին որեւէ որոշում չէ տուած։

Եթէ Մաքտոնըլտ հրաժարի, չի տեսնուիր թէ ո՞վ պիտի կրնայ անոր տեղը բռնել, նոյն վստահութիւնը ներշնչելով՝ վարելու համար երկիրը։

Ազգային Միութեան դահլիճը արդէն պառակտած է։ Այս հարցումն է որ կը թելադրեն Լոնտոնի վերջին լուրերը։ Կացութիւնը որ պարզուած կը թուէր մէկ քանի օրէ ի վեր, յանկարծ կը մթագնի։ Զրոյց կը շրջի թէ ընտրութեանց հարցը լրջօրէն պառակտած է դահլիճը։ Այդ ենթադրել կուտան Մաքտոնըլտի յայտարարութիւնները, զոր ներկայացուցինք ամփոփ կերպով։

Պահպանողական մեծամասնութիւնը կը պահանջէ անմիջական ընտրութիւն կատարել։ Ազատականները դէմ են, պատրաստուելով մէկտեղ ընտրութեանց, անակնկալի չգալու եւ վերջին պահուն, չանճրկելու համար։ Պահպանողականները կը պնդեն թէ առանց մաքսապաշտպան օրէնքի մը կիրարկման, անկարելի է ելմտական վերականգնում յուսալ։Իսկ ազատականները կ'առարկեն թէ ազատ փոխանակութեան լքումը՝ երկրին համար աղիտաբեր պիտի ըլլայ։

Այս վէճին միջեւ, Մաքտոնըլտ որ չի կրնար կոթնիլ որեւէ կուսակցութեան, մատնուած է շփոթի։ Կը յուսար թէ ելմտացոյցի դժուարութիւնները, յարաճուն անգործութիւնը, արտածումներու նուազումները եւ մանաւանդ անգլիականի վերջին տագնապը պիտի նպաստեն ամուր միութիւն մը ստեղծելու դահլիճէն ներս։

Վերջին ճիգ մըն է ուրեմն, որ կը փորձէ իր յայտարարութիւնով՝ յաջողցնելու եւ ամրացնելու միութիւնը։

⁂ Անգլիականը նախորդ օր փակուեցաւ հետեւեալ գիներով.— Նիւ Եորք 3.87 տոլար, — Փարիզ 98 ֆր. — Պրիւքսէլ 28 պել. — Մատրիտ՝ 43 փեզ. — Միլան՝ 77.50 լիր. — Սթոքհոլմ՝ 17.50 քուրօն, — Ամսթերտամ՝ 9-75 ֆլօրին, — Ժընեւ՝ 20 ֆր. զ. — Պերլին՝ 16.50 մարք։ Իսկ երէկ, անգլիականի գինն էր Լոնտոն՝ 98,75, Նիւ-Եորք 25,39։

Անգլիական «Ֆինէնշըլ Թայմզ» թերթը կը գրէ անգլիականի ամրացման մասին.— Ելմտական իրաւասու իշխանութիւնները կը նկատեն որ անգլիական դրամը մօտ երկու ամիս եւս տատանումներ պիտի ունենայ 3,50 եւ 4 տոլարին միջեւ եւ կրնայ ըլլալ որ անկից յետոյ կենայ 4 տոլարի վրայ, քիչ մը աւելի կամ պակաս։

Լոնտոնի վերջին տեղեկութեանց համաձայն, նախանիւթերը սկսած են գինի կարեւոր յաւելումներ կրել եւ ապրուստը հետզհետէ կը սղէ։

⁂ Յունական թերթերը երկար մանրամասնութիւններով կը հաղորդեն Վենիզելոսի ձեռք առած միջոցները, երկրին մեծ դրամատուններուն հետ կատարած կարգադրութիւնները՝ ամուր պահելու համար տրախմին։ Այս միջոցներէն մէկն է փոխանակութեանց սակի վրայ հաստատուած հսկողութիւնը։

Չինեւճափոնական պատերազմը

ՄԱՆՁՈՒՐԻԱ ԱՆԿԱԽ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Թոքիոյէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Մանչուրիա եւ կեդրոնական Մոնկոլիա որոշած են կազմակերպուիլ իբր անկախ հանրապետութիւն։

Ճափոնի կառավարութիւնը բացէ ի բաց դէմ է այս մտադրութեան եւ հրահանգ տուած է իր ներկայացուցիչներուն եւ գործակալներուն որ աշխատին ձախողեցնելու այս ծրագրին իրականացումը։

Չինացի ուսանողներ կը խոշտանգեն

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Չինացի ուսանողներու խումբ մը որ դժգոհ մնացեր էր Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումէն, իր դժգոհութիւնը յայտնեց չափազանց ուժգին ցոյցերով։ Յարձակում գործեցին Նանքինի արտաքին նախարարութեան պաշտօնատան վրայ, մտան նախարարին աշխատասենեակը եւ խոշտանգեցին զայն, ծանրօրէն վիրաւորելով։

Նոր ռմբափորձեր Հունգարիոյ մէջ

Պուտափեշթէն կը տեղեկացնեն թէ, Հունգարիոյ մէջ, երկու նոր ռմբափորձեր գործուեցան ճեպընթացին դէմ,

Առաջին ռմբափորձին հեղինակներուն ինքնութիւնը կարելի չէ եղած ճշդել: Ասոնք քարկոծեցին Պուտափեշթի ճեպընթացը: Վակոններուն ապակիները ջարդուփշուր եղան, ճամբորդներէն ոմանք կը հաւաստեն թէ ատրճանակ ալ պարպուած է.

Երկրորդ ռմբափորձի ընթացքին, ատրճանակ պարպուեցաւ ճեպընթացին վրայ. որեւէ մէկը չէ վիրաւորուած, թէեւ ապակիներ կոտրեցան, Որեւէ մէկը կարելի չէ եղած ձերբակալել:

Հնդիկ փոքրամասնութիւնները

Կլոր Սեղանի փոքրամասնութեանց յանձնախումբը ժողով գումարեց Մաքտոնըլտի նախագահութեամբ։ Մաքտոնըլտ յայտնեց թէ յանձնախումբը այն տեսակ հարցեր պիտի քննէ, որոնք Հնդկաստանի համար ներքին հարցեր են եւ թէ պատուիրակները պէտք էր համաձայնութեան գան՝ պաշտպանելու համար փոքրամասնութեանց իրաւունքները, Անգլիական կառավարութեան իրաւարարութիւնը այս հարցին մէջ՝ չի կրնար գոհացուցիչ լուծում մը բերել, Պատուիրակներուն կ'իյնայ ուրեմն վէճը հարթելու պատասխանատուութիւնը։

Որոշուեցաւ մէկ քանի օր յետաձգել յանձնախումբէն նիստը, թոյլ տալու համար որ զանազան փոքրամասնութեանց պատուիրակները ժամանակ ունենան իրարու հետ բանակցելու։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

II

ԾՐԱԳՐԻ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Հրապարակ գրուած ներգաղթի ծրագիրը, որով նախատեսուած է 30,000 հայ տարագիրներ արտասահմանեան միջոցներով Հայաստան տեղափոխել եւ բնակեցնել, մօտաւոր հաշւով պիտի պահանջի սովորական պայմաններում՝ 5,500,000 տոլար. իսկ արտակարգ-նպաստաւոր պայմաններում՝ 1,500,000 տոլար։

Այս թւերի ծագումը հասկնալու համար, պէտք է նկատի ունենալ հետեւեալ երեք պարագաները.

1.— Որոշուած 30,000ից 6000ի տեղափոխութեան եւ բնակեցման խնդիրները մենք կարգադրուած ենք համարում եւ նրանց ծախսերը հանում ենք մեր հաշիւներից։ Վստահ ենք, որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը կուտայ այդ ծախսերը ո՛եւէ ձեւով։

2.— Հայաստանում, հինգ հոգի տեղաւորող մի բնակարանի շինութիւնը, ինչպէս մեզ հաղորդում են միանգամայն վստահելի եւ իրազեկ մարդիկ, նստում է 1000 տոլար։

3.— Տարագիրների տեղափոխութիւնը մինչեւ Բաթում պիտի պահանջի, վեր ի վերոյ, մարդ-գլուխ 30 տոլար, որից 20 տոլարը շոգենաւային ծախս է նկատւում, իսկ 10 տոլարը՝ ճանապարհորդական ծախսեր։ Սրանց մէջ մտնում են նաեւ ներգաղթի կազմակերպութեան ծախսերը եւ մի քանի օրւայ համար իւրաքանչիւր տարագրի տրւելիք գումարը։

Այս տւեալներն աչքի առաջ ունենալով՝ կը տեսնենք որ, սովորական պայմաններում, առաջադրուած ծրագրի իրականացման համար, հետեւեալ գումարների պահանջը պիտի զգացուի.

Ա.— ԲՆԱԿԱՐԱՆ.— *24,000* մարդու բնակութեան համար, անհրաժեշտ է 4800 բնակարան՝ հինգ հոգուն մէկ բնակարանի հաշւով։ Հետեւաբար այս յօդուածով նախատեսւում է 4,800,000ի ծախս, հաշւելով 1000 տոլար իւրաքանչիւր բնակարանի համար.

Բ.— ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.— *24* հազար հոգու համար անհրաժեշտ է 720,000 տոլար, հաշւելով մէկ հոգուն 30 տոլար։

Միացնելով այս երկու ծախսերը՝ կը ստանանք՝ 4,800,000 տոլար + 720,000 = 5,520,000։

Արտակարգ նպաստաւոր պայմաններում, կարելի է նախատեսել հետեւեալ կրճատումները այս գումարից։

1.— Կարող է պատահիլ, որ տարագիրների երկրորդ կարաւանի այսինքն 4000 հոգու համար, Խ. կառավարութիւնը ինքը բնակարաններ շինել տայ։ Մեր նախորդ յօդուածում տեսանք որ Ս. Տէր Գաբրիէլեանը՝ 4000ի ներգաղթի մասին արած իր ակնարկով՝ անուղղակի կերպով տեղի է տալիս նման մի լաւատեսութեան։ Այս պարագային, արտասահմանի հաշւով շինելիք բնակարանների թիւը 4,800ից կ'իջնէ 4000ի, եւ նրանց շինութեան համար կը պահանջւի 4000 × 1000 տոլար = 4,000,000 տոլար։

2.— Կարող է պատահիլ նաեւ որ այս գումարի կէսը, մինչեւ իսկ երկու երրորդը Խ. կառավարութիւնն իր վրայ առնի, իսկ միւս կէսը, կամ մի երրորդը դրսից հայթայթւի։ Այս մասին, թէեւ պաշտօնական, բայց որոշ հաւաստիացումներ կան։ Վերջին, լաւագոյն պարագային, բնակարանների շինութեան համար պահանջւող գումարը կը պակասի երկու երրորդով ու կը դառնայ 4,000,000 տոլար — 2,666,666 = 1,333,334 տոլար։

3.— Վերջապէս, թերեւս բոլոր տարագիրների տեղափոխութեան համար ձրիաբար շոգենաւեր տրամադրուին, ինչպէս որ տրամադրուած են 6000ի համար։ Այս յոյսը եւս անհիմն չէ, մանաւանդ որ զանազան առիթներով այս մասին խօսքեր եղել են շահագրգռուած շրջաններում։ Եթէ նա լիովին արդարանայ՝ տեղափոխութեան ծախսը կը կրճատուի 24,000 անգամ 20 տոլարով (շոգենաւային վճար) եւ 720,000 տոլարից կ'իջնի 240,000 տոլարի։

Այսպիսով՝ եթէ վերոյիշեալ բոլոր նախատեսութիւններն ու ենթադրութիւնները իրականանան՝ ներգաղթի ծրագիրն իրագործելու համար՝ կը պահանջւի, փոխանակ 5,520,000ի տոլարի միմիայն 1,333,334 տոլար + 240,000 տոլար, այսինքն 1,573,334։

Կարճ՝ այս գործի համար, անհրաժեշտ է ունենալ նուազագոյն հաշւով 1,500,000 տոլար, իսկ սովորական հաշւով՝ 5,500,000 տոլար։ Իրական պահանջը հաւանօրէն այս երկու գումարների միջեւ է գտնւում։

Արդ, որտեղի՞ց պէտք է ստացւի այս գումարը։

Եթէ Հ. Բ. Ը. Միութեան Կ. Վարչութիւնը մեզ վստահութիւն ներշնչէր թէ պէտք է ստացւի Ազգերի Դաշնակցութիւնից կամ այլ օտար աղբիւրներից՝ մենք համեմատաբար հանգիստ կը լինէինք գործի յաջողութեան նկատմամբ, եւ մեր շահագրգռութիւնը կը սահմանափակւէր նրանով, որ ստացւելիք գումարները վստահելի ձեռքերի մէջ գտնւէին եւ հանրային հսկողութեան տակ գործածւէին, որպէսզի վատնումներ տեղի չունենային։ Սակայն նրա զեկոյցն այս մասին ոչինչ չէ ասում։

Եւ լաւ է որ ոչինչ չէ ասում։

Սարդարաբատի ոռոգման եւ Նանսէնեան ներգաղթի ողբալի փորձից յետոյ, մենք խիստ յոռետես ենք թէ Ազգերի Դաշնակցութիւնից կարելի է շօշափելի օգնութիւն ստանալ առաջադրուած գործի համար։ Աւելի եւս անյոյս ենք զանազան պետութիւններից օգնութիւն ակնկալելու խնդրում, նկատի ունենալով, մասնաւորապէս, այն ֆինանսական տագնապը, որով բռնուած են գրեթէ բոլոր մեծ ու փոքր պետութիւնները եւ որից դրդւած, նրանցից շատերը հարկադրւում են անօրինակ եւ նոյնիսկ վտանգաւոր խնայողութիւններ կատարել իրենց բիւջէի մէջ։

Սրանով չենք ուզում ասել թէ չպէտք է դիմումներ անել Ազգերու Դաշնակցութեան և յարմար դատւած պետութիւններին։ Ընդհակառակն, պէտք է անել այդ դիմումները եւ որքան կարելի է յամառ ու ազդեցիկ ձեւով։ Սակայն, իրական հողի վրայ մնալու համար, լաւ է որ առաջուց հաշտուած լինինք այդ մտքի հետ, որ այս դիմումները՝ եթէ ի սպառ անհետեւանք էլ չանցնին՝ ներգաղթի համար անհրաժեշտ գումարի մի չնչին մասն են բերելու մեզ։ Այս մասնակի օգնութիւնն էլ անշուշտ պիտի պայմանաւորւի նրանով, որ հայկական շրջանակները նախապէս իրենց մէջ գոյացրած լինեն պահանջւող գումարի մեծ մասը։

Տեսնում ենք ուրեմն, որ 1,500,000 տոլարի եւ 5,500,000 տոլարի միջեւ տարուբերած գումարը, որ անհրաժեշտ է լինելու ներգաղթի ծրագիրը գլուխ հանելու համար, պէտք է հայթայթւի կա՛մ ամբողջովին եւ կամ խիստ զգալի չափով հայկական աղբիւրներէ։

Հարց է ծագում. Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, Հօկը եւ Հայրենակցականները, որոնց մասին յոյս է տածւում թէ «պիտի յաջողին հնարաւոր ընծայել» ներգաղթի ծրագրի իրականացումը, պիտի կարողանա՞ն հայթայթել այս գումարը հայկական աղբիւրներից։ Մենք համոզուած ենք որ ոչ։

Այս համոզմունքը պատճառաբանելու համար, անհրաժեշտ է փոքր ինչ բանալ փակագիծները։

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ՎԵՆԻԶԵԼՈՍ, որ հարուստ Անգլուհի մըն է, 20 միլիոն դրախմի կորսնցուց սդերլինի անկման առաջին օրը։

ՓԱՐԻԶԻ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

9.— ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՓՐԻԿԷ

Իբրեւ տարածութիւն՝ Ֆրանսայէն 9 անգամ աւելի մեծ է։

Զանազան ազգերու եւ ցեղերու տեսակ մը դաշնակցութիւն։

Սենեկալ, Քոթ-տ'Իվուար, Կոտինիա, Տահոմէ, Մօրիթանի, Սուտան, Նիկեր եւ Օթ-Վօլթա։

Ընդամէնը՝ 14 միլիոն բնակչութիւն ունի։

Աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ սեւերը։

Բարձրահասակ, նուրբ, սպիտակ եւ առողջ ատամներով տղամարդիկ։ Կիներ՝ մարմարակերտ կուրծքերով։ Ունին՝ բոցոտ բիբեր եւ ներդաշնակօրէն ալիքաւոր մարմին։

Երկու գլխաւոր կրօնք կը տիրէ այս երկրին մէջ։ Իսլամ եւ յուռութապաշտութիւն (fétichisme)։

Ամէն գաղթավայր ունի իր առանձին վարչաձեւը։ Իսկ բոլորին համար կայ՝ Տաքարը, ուր կը նստի ընդհ. կառավարիչը։

Միայն 14,000 Ֆրանսացիներ՝ իբրեւ պաշտօնեայ և տնկարկու։

Իրենց դիրքին երեսէն, այս զանազան ժողովուրդները իրարու անծանօթ մնացած են։ Եւ սակայն երթալով իրար կը ճանչնան, շնորհիւ հաղորդակցութեան միջոցներու բազմապատկումին։

Ներկայիս կը հաշուուի 4500 քիլօմեթր նաւարկութեան գիծեր, 3500 քիլօմեթր երկաթուղի, եւ 46,000 քիլօմեթր կառքի ճամբաներ, չհաշուելով օդուղիները, որոնք կարեւոր դեր մը պիտի գրաւեն մօտ ապագային։

Այսօր 28 օդային կայաններ կան եւ ուրիշներ՝ որ պիտի բացուին։

Կայ՝ 30 հազար քիլոմեդր հեռագրական թել եւ 20 կայան՝ անթելի։

Այս բոլորը ըսինք անոր համար, որպէսզի պզտիկ գաղափար մը տըւած ըլլանք՝ գաղութի կարեւորութեանը մասին։

Հիմա, դիտեցէ՛ք տաղաւարը։

Սուտանի ոճով կառուցուածքմը։ Պալատ։ Կարծես բարձրահասակ մօլլա մը, «քիւլահ»ը գլխին՝ անապատին մէջ կ'աղօթէ։ «Քիւլահ» մը, որ արեւէն նետած է իր գոյնը։ Գըլխուն վրայ, ամէն կողմէն՝ շատ մը գամեր։ Ահա՛ ապարանքին աշտարակը՝ որ 45 մեդր բարձրութիւն ունի եւ զետեղուած է՝ երկու յաղթ մարտկոցներու միջեւ։

Լայն են մեր մօլլային թիկունքները։ Ահա՛ անոնց տակ ան կը խոստովանցնէ՝ վերոյիշեալ ութը երկիրները։

Բա՛րի է մեր մօլլան եւ մաքի մը պէս՝ հիւրընկալ։

Որովհետեւ, կ'ըսեն, որ իր գըլխուն վրայի գամերը երկնքի թըռչուններուն համար դրուած են։

Ու սեւերը կը խոստովանին։

— Շնորհիւ ֆրանսական հովանաւորութեան՝ մենք երջանիկ ենք։ Ամենափոքր գիւղին մէջ անգամ հացագործ մը ունինք։ Սառոյցի գործարաններ կան՝ եւ պաղ ջուր կը խմենք, թէեւ անիկա արեւին չափ համով չէ։ Աղուոր ու արագ գործիքներով կը մշակենք մեր հողը։ Ջրաբաշխութիւն կոչուած հսկան՝ կը յագեցնէ ծարաւը մեր հողին։ Թէեւ մեր պանանները՝ առաջ աւելի համով էին։ Հիմա առա՛տ պխտակ (արաշիտ) կը քաղենք մենք։ Մեր պխտակը եւ մեր արմաւը նո՛ւէր կուտանք մեր բարերարին ու անիկա մեզի կը փոխարինէ՝ իւղով եւ օճառով։ Օ՛, ի՛նչ լաւ է Մարսէյլի օճառը։ Գոհ ենք անոր դեղերէն եւ դպրոցներէն։ Մեր զաւակները մինչեւ անգամ բժիշկ եւ գեղագործ կ'ըլլան։ Փայլուն կոճակներով հագուստներ կը հագնին։ Թէեւ շատերն ալ կ'երթան եւ այլեւս չեն վերադառնար,

Մեր Տաքար քաղաքը ի՛նչ հրաշալի եղաւ։ Բայց, մեր Քօթ-տ'Իվուարի անտառներուն ծառերը ինչո՞ւ այդքան շատ կը տանին։ Անոր քաքաօն եւ սուրճը կ'երեւի շատ համեղ գտան։ Քանի որ խոստովանութիւն է, յիշենք նաեւ մեր կենդանիներուն կաշիները, մեր մեղրամոմը, մեր անուշ նուշը։ Կը կարծենք թէ մեր հասարակածային պտուղները՝ լաւ պէտք է զարդարեն ձեր սեղանները։ Անուշ ըլլայ։ Մենք հիմա կը ճանչնանք ձեր դրամները։ Խոշոր եւ գոյնզգոյն։ Ձեր կերպասները շատ լաւ են։ Բայց, գիտէ՞ք, այնքան տաք։ Ամէն մարդ չի կրնար հագնիլ։ Ձեր ճերմակ գլխանոցով «քոյր»երը մեզի ասեղնագործութիւն սորվեցուցին։ Առաջ մենք՝ եղէգ կը հիւսէինք։ Մեր մայրերը կը բանէին փայտի վրայ, իսկ մենք ցելխէ ամաններու։ Հիմա, բան մը պիտի հարցնենք։ Ինչո՞ւ համար մեր «ֆէթիշիսթ» եղբայրներէն եւ քոյրերէն 200 հոգի նաեւ ղրկէք ու տարիք։ Փարիզի մէ՞ջ ալ կը սիրէք՝ «Թամթամ»ը։ Օ՛, թող պարեն։ Միայն թէ, կը խնդրենք որ քիչ մը աւելի ելեկտրական լոյս ղրկէք մեզ։

Նայեցէք, կը սիրէ՞ք մեր տաղաւարները։ Այս գլխաւորը՝ Ճէննէի մզկիթն է։ Պարիսպին վրայ յուռութքներ։ Մենք մեր վիզերէն յուռութք կը կախենք։ Որսի կ'երթանք, եւ յուռութքները մեզի կ'օգնեն։ Ահա այս բոլոր գանկերը եւ ոսկորները որսէն բերած ենք։ Այս բոլոր գերանները որոնք պատերէն դուրս կը ցայտեն՝ կարմիր հողով հատաւորուած են։ Անոնք խորաններն են մեր Féticheներուն։ *Մեր մեծ ֆէթիշը Մուհամմէտէն լաւ է։* Այսքան։

Մոլլան անշուշտ գոհ չի մնար վերջին խոստովանութենէն։ Բայց, փէշերուն եւ ուսերուն վրայ այնքա՛ն ֆէթիշներ կան որ, չի համարձակիր իր վրդովմունքը ցուցնել։

ՀԱՍԱՐԱԿԱԾԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՓՐԻԿԷ

Երկրորդ մասը՝ Ափրիկեան Սեւերու՝ դարձեալ Դաշնակցութիւն մըն է՝ բաղկացած չորս գաղթավայրերէ։ Կապօն, Միջին-Քօնկօ, Ուպանղի-Շարի եւ Զատ։ Ընդհանուր կառավարիչը կը նստի՝ Պրազզավիլի մէջ։

Նախնական երկիր մը։ 2 եւ 1)4 միլիոն քռ. մեթր տարածութիւն, որուն վրայ կը բնակին՝ 3 միլիոն հոգի։

Ռմբակի ձեւով խրճիթ մըն է իրենց տաղաւարը։

Մէջը՝ աւելի շուտ կարելիութիւններ կը ցուցադրուին՝ քան թէ նուաճումներ։

1934ին հազիւ պիտի լրանայ՝ Քօնկօ Ովկիանոսին կապող՝ երկաթուղին եւ գետային նաւարկութեան ուղին։

Շնորհիւ միսիոնարներու՝ տարուէ տարի ձեւ կ'առնէ տեղաւորման գործը։ Հիւանդանոցներ, դըպրոցներ եւայլն՝ դէպի իրենց կը քաշեն այս երկրի կիսավայրենի ժողովուրդը։ Հասարակածային Ափրիկէի մէջ, տեղեր կան ուր նոյնիսկ փիղերը կը խրտչին ճերմակներէն։

Տեղացիները կը զբաղին՝ որսորդութեամբ, ձկնորսութեամբ եւ պարելով։ Հարսնիք, պատերազմ եւ մահ։

Կը բնակին անտառներու մէջ և քարայրներու։ Երբեմն խրճիթներ կան եւ փայտէ տաղաւարներ՝ խոտով եւ տերեւով ծածկուած։

Աշխարհագրական հեռաւորութիւնը՝ անհունապէս կը դժուարացնէ եւ կը յետաձգէ Մայր-Երկրին ձեռնարկները։

Անտարակոյս, կոյս այս երկրին մէջ հանքային աչագին հարստութիւններ կան։ Ֆրանսան ներկայիս կ'օգտուի միայն անտառներէն։ (Կապօնի փայտը)։

Փարթամ եւ վայրենի է բնութիւնը։ Ո՛չ ճամբայ, ո՛չ շաւիղ։ Անձրեւն ու հեղեղատը ամիսներով անկոխ կը դարձնեն անտառները։ Այրեցեալ գօտիին արեւը կուգայ՝ եւ հողը փխրուն խմորի կը նմանի։

Ի՛նչ աւելի մեծ հարստութիւն քան կոյս եւ արգասաբեր հողը։

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնը 100—150 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը կը սպասէ Մ. Նահանգներէն.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԽՆԴԻՐԸ.— ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՊԱՏՐԱՍՏ — ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ.— ԶԱՒԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ.— ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ։

Նախորդ թղթակցութեամբ հաղորդեցի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ներքին տագնապին փարատումը։ Այժմ Վարչութիւնը զբաղած է գաղութին հպատակութեան եւ Կանոնագրին խնդիրներով։ Դէպի Հայաստան ներգաղթի որոշումը առժամապէս ընդհատեց հպատակութեան համար ծրագրուած աշխատանքները։

Ներգաղթի համար արձանագրուողները առ հասարակ ամուրի աշխատաւորներ են։ Ընտանիք ու քիչ շատ տնտեսութիւն ստեղծած հայրենակիցները չեն ուզեր երթալ։ Շատեր՝ ուղղակի պաղած են, աչքի առջեւ ունենալով երկրի տնտեսական վիճակը եւ նախապէս գացողներու եւ վերադարձողներու նամակները, որոնք շատ տխուր կը նկարագրեն տըն. տեսական եւ քաղաքական վիճակը։

Կ'ըսուի թէ Աթէնքի շրջանէն երկու հազար հոգի պիտի մեկնին, այսինքն իւրաքանչիւր արուարձանէ հինգ հարիւր հոգի։ Արդէն մեկնելիքները սկսած են ծախել իրենց գոյքերը։ Տուներ կը ծախուին բաւական աժանկեկ։ Կ'ըսուի թէ առաւելն Հոկտեմբերի վերջը պիտի մեկնի առաջին կարաւանը։ Բարի ճանապարհ։ Է՛հ, եթէ «ընկեր» Ս. Տէր Գաբրիէլեան, Հայաստանի «վարչապետ»ը, բարի՛ ըլլար խտիր չդնելու ՄԵՐ և ԵՐԹԱԼԻՔՆերուն միջեւ... հաւանաբար մենք ալ երթայինք։

⁂ Ուսուցիչներու ընտրութիւնները միայն վերջապէս տեղի ունեցան. իսկ պայմանագրութիւնները չեն կնքուած մինչեւ այսօր (1931 Սեպտ. 21)։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, այս տարի թէ Կեդր. Վարչութիւնը և թէ Կրթական Խորհուրդը այնքա՛ն առատաձեռն ? գտնուած են ամսականներու սակերը որոշելու ատեն, որ ուսուցիչները ստիպուած են երկար խորհիլ... աւելնալիք դրամին պահպանման համար։ Դիւրի՞ն բան է, տարեկան 5000-6000 ֆրանսական ֆրանք ստանալ։ Անշո՛ւշտ, յունահայ, կամ աւելի ճիշդ՝ աթենահայ ուսուցիչը ստիպուած է մտածել, ընդունելէ առաջ։ Կա՛մ հրաժարիլ, ինչպէս՝ ոմանք ըրին եւ ուրիշներ կը պատրաստուին ընելու։ Կարգ մը մարդոց երազը վերջապէս կ'իրականանայ, ասպարէզը լայն բանալով թափթփուքներու առջեւ։

Անցեալ տարի Նիր Իսթ Րիլիֆը՝ Ֆիքսի եւ Լիփազմայի Ազգ. Վարժարաններուն ամսական նպաստներ յատկացուցած էր, առաջինին՝ 13 հազար դրախմի ամսական եւ երկրորդին՝ 7500 դրախմի։

Այս գումարները յատկացուած են փետր.էն սկսած մինչեւ 5 ամիս (փետր., Մարտ, Ապրիլ, Մայիս եւ յունիս)։ Ընդհանուր գումար՝ 13000×5=65000 Ֆիքսի և 7500×5=37500՝ Լիփազմայի։ Այս գումարներէն Ֆիքսի տրուած է՝ 8800 վարժարանին եւ 3000 ալ Նորոգութեան։ Գումար՝ 11800։ Լիփազմայի տրուած է ո՛չ աւելի քան՝ 15000։ Տարբերութիւնները ծախսուած են դիւանատան պաշտօնեաներու եւ դպրոցներուն, որոնք երբե՛ք իրաւունք չունէին։ Եւ հիմայ, ինչպէս կը տեղեկանամ ստոյգ աղբիւրէ, Րիլիֆը՝ այս տարի Կեդր. Վարչութեան միջոցաւ դրամ պիտի չտայ կրթական գործին համար։

Բոլոր դպրոցները սկսած են արձանագրութիւններն ու դասախօսութիւնները։ Հակառակ ներգաղթին, աշակերտներու թիւը աւելի է անցեալ տարիէն։

⁂ Հանրային կազմակերպութիւնները կը գործեն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը աւելի զգալի կ'ընեն իրենց գոյութիւնը, զանազան մարզական ձեռնարկներով, քան կեդրոնը։ Այս վերջնոյն գոյ անզգալի է։ Կ'երեւի ներքին մակերպական շրջան կը բոլ

Հ. Կ. Խաչը նմանապէ գրաւի շրջաններու մասնաճ կազմակերպութեամբ։ Բոլոր րու մէջ կը կազմուին թարմ րով վարչութիւններ։

Քոքինիոյ Զաւարեան եւ վարժարանի միացումը ձախ շնորհիւ Կեդր. Վարչութեան լութեան եւ արտաքին խ Ռամկավար եւ Հնչակեան կ ները այս գործին ձախողման ալ իրարու շրթունք լզեցին... բեկամաբար։

Զաւարեանը արդէն ար գրութեան սկսած եւ 250է աշակերտ արձանագրելով, խօսութեանց ձեռնարկած ուսուցչական կազմին վրայ է փորձ մանկապարտիզպանու Տիկ. Հայաստան Ուշագլեա կարգին Ազգ. վարժարանն ձանագրութիւններ կը կ Կ'ըսեն թէ թաղին ռամկավ կը փափաքին միացումը ցնել։ Կը սպասենք։

⁂ Քանի մը խօսք ալ կացութեան մասին։ Բացի կաններէն, միւս բոլոր կուս թիւնները եւ մամուլը կը շ կեն բուռն պայքար մղել Վենի կառավարութեան դէմ։ Խօսք ըներ համայնավարներուն, պատրաստ են կրակին վրայ նելու։ Սպասելով յառաջիկայ րութեանց, աւելցնենք որ տի ալութիւնը մեծ տարբեր մը չէ կրած։

⁂ Իբրեւ լուր, արձան նաեւ, որ Ապահովութեան Տեսչութիւնը մասնաւոր հր կանչած է բոլոր թաղերու կան Մարմինները (կ'ըսեն թէ գաղթականներու Սիլլողոսներ կանչուած են) եւ հաղորդած Թուրք նախարարներուն (Ըսմ Թէվֆիք Րիւշտի) այցելու Ազդարարած են որ եթէ ցոյց կամ շարժում տեղի պատասխանատուները խստօր պիտի պատժուին։ Մեկնութիւնն աւելորդ են։

Թ. Դ. Թ

ՇԱՀԻՆ ԱՐՁԱՆ

ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, (Սեփ. Թղթ.)— ամսից աւելի է ինչ Ատրպա ժողովուրդը սպասում էր Շա լստեան։ Այդ պատճառով Թաւրիզում եւ թէ Ատրպա միւս քաղաքներում չտեսնուա պատրաստութիւններ էին սկսած։ Կ խիաբաններն, պարտէզներն քերը մեծ արագութեամբ կ ցին ու նորոգեցին։ «Գ (Նախկին Գեաջեյի հանգ կոչուած այգին, երկու տար էր շինւում էր ու նորէն զ գալիս։ Սակայն մէկ ամս ամէն ինչ պատրաստւեց։ տարի առաջ Իտալիայից Ռիզա Շահ Փահլաւու արձա բոլոր դիրքով) վերջապէս տեղաւորել այգու մէջտեղ ւաղանի վրայ, մէկ փոքրիկ ման թմբի վրայ, որ երկու կամուրջներով միացած է այ պարակին։

Այգու չորս անկիւններ տուկ հրապարակներում կա նաեւ Պարսկաստանի նախ ւանի թագաւորներից Դարեհ շիրվանի, Շահ Աբբասի եւ Շահի կիսանդրիները։ Թէ Շա ձանը եւ թէ միւս կիսանդ ծածկուած էին պարսկակա շակի ժապաւէններով։

Նախ քան Շահն Շահին մտնելը, սեպտեմբեր 10ին, տականի նահանգապետի այգու եւ արձանների բաց թիւ հրաւէր էր կազմակերպ

Որոշուած ժամին՝ հր ները հիւպատոսները, զին նութիւնը, հիմնարկութիւնն րիչները, վաճառականակա ուրիշները, խումբ-խումբ

այգի եւ շրջապատում Շահի արձանը։

Ատրպատականի նահանգապետը իր օգնականով եւ երկու արձանագործներով (մէկը հայ, Գուրգէն Ենիկեան) մօտենում են Շահի արձանին։ Նահանգապետը մկրատով կտրում է ժապաւէնը, որից յետոյ բացւում են արձանները։ Անմիջապէս պարսկական քայլերգն են նուագում եւ ուժեղ ծափերի ու կեցցէների ձայներ են լսւում։

Նահանգապետը մօտենում է կամուրջին եւ դիմելով ներկաներին հետեւեալն է ասում. — Շնորհակալում եմ ամբողջ հասարակութեանը Ն. կ. Մեծութեան Շահն Շահ Փահլաւիի արձանը։

Ապա խօսք է առնում Ռիզա Ջաւադ Խան Նաթիշը եւ վերյիշելով անցեալների անարժան թագաւորների գործունէութիւնները ու համեմատելով ներկայ Վեհապետին շինարարական եւ բարենորոգչական աշխատանքներին հետ, երջանկութիւն է համարում որ ժողովուրդը արժանացել է այսպիսի օրերի։

Պ. Նաթիշի խօսքից յետոյ, նահանգապետը իր շնորհակալութիւններն է յայտնում հիւպատոսներին եւ ապա հանդէսը փակւում է ուրախ տրամադրութեամբ։

*** Շահն Շահը Թաւրիզ-Արդաբիլ միացնող նոր բացւած «խիաբան»ով անցնելիս յուրի տպաւորութիւն է ստանում։

Ամբողջ խիաբանի երկայնքին քանդւած տները դեռ կիսաւեր վիճակում էին։

Երբ Արդաբիլի ներկայացուցիչները ներկայանում են, Շահը հետեւեալն է ասում.

— Այս նորաբաց խիաբանների բնակարանների վիճակը ցոյց է տալիս որ խիաբանների երկու կողմերի տները ցեխի խրճիթներ են, ուրիշ խօսքով մարդիկ բոյներ են սարքել եւ ապրում են։ Զարմանալի է թէ այդ մարդիկ ինչպէս են ապրում նման բնակարաններում։ Լաւ կը լինէր որ այդ մասին մէկ խորհրդակցութիւն տեղի ունենար։

Այնուհետեւ Շահը դիմում է ներկաներից Աղայի Փարշիին (Ատրպատականի ներկայացուցիչ) եւ հրամայում է կազմել այդ խորհրդակցութիւնը ու արդիւնքը հաղորդել իրեն։ Նոյն երեկոյեան Փարշիին կատարում է Շահի հրամանը. ուր եւ որոշւում է շուտով վերաշինել այդ տները եւ կարգի բերել խիաբանները։

ՎԱՐԴԱՆ

ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐՆԵՐ ԿԸ ՋԱՐԴՈՒԻՆ ?

«Գիլտիրիշ», Ադրբէջանի ազգայնականներուն Պոլսոյ օրկանը, կը գրէ Սեպտ. 10ի թիւին մէջ.—

Ադրբէջանէն մեր առած օգոստոս 27 թուակիր նամակ մը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ կացութիւնը.—

— Մարտ ամիսէն մինչեւ այսօր ամբողջ ժամանակաշրջանին, Բագուի, Գանձակի եւ Թիֆլիսի նահանգին Բորչալու գաւառին մէջ ապրող Թուրքերու ջարդը կը շարունակուի Ռուսերուն կողմէ։ Մեռցնելիքները կը մեռցնեն, մահէն ազատողներն ալ Գանձակ բերելով ճեմարանին եւ նահանգային պաշտօնատան բոլորտիքը կը հաւաքեն։ Ամէն գիշեր 30-40 բեռնակառք գիւղացիներ Զաղարի այգին եւ Գանձակի հայկական մասի երկաթուղիէն անդին կը քշուին։ Այնտեղ մինչեւ առտու հազարաւոր Թուրքեր գնդացիրին կը յանձնուին։ Երախաներն անգամ անխնայ կը ջարդուին։ Բնաջնջման այս շարժումէն, Եար Ահմէտ Եուսուֆի պէս Թուրք համայնավարներն ալ չեն փրկուիր։ Իսկ ողջ մնացողները կ'աքսորուին Սիպերիա։ Աքսորականներուն մէջ Թուրք համայնավարներ ալ կը գտնուին։ Բնաջնջման իբրեւ դիմադրող ամբաստանուած այս համայնավարներուն տեղ, ռուս եւ հայ պաշտօնեաներ կը նշանակուին։

Անցեալները քաղաքը պաշարելով, տուները մէկ-մէկ խուզարկեցին եւ Թուրքերը տմարդի չարչարանքներու ենթարկեցին։ Այս տանջանքներուն հետեւանքով 4000 զէնք հաւաքուեցաւ Գանձակի մէջ։

Ռամազանօղլու իրեն միացող եւ մէկ տարի բոլշեւիկներուն դէմ կռուող երեք համայնավարներու կողմէ սպաննուեցաւ անկողնին մէջ։ Ասոնք մասնաւորապէս ղրկուած էին Չեկայի կողմէ։ Այս կերպով Չեկան կ'ուզէ պառակտում ձգել ապստամբներուն միջեւ, բայց միւս հրոսախումբերը արթուն ըլլալով, չեն յաջողիր։ Ռամազանօղլուի փոքր եղբայրը վիրաւոր ըլլալով հանդերձ, երեք դաւաճան ահաբեկիչները ըսպաննած եւ վրէժը լուծած է։

Մարդ չի կրնար պաղարիւնով դիտել երկաթուղիի կայարաններուն մէջ պարզուած վայրագութիւնները։ Բոլոր կայարաններէն հազարաւոր անօթի, մերկ եւ թշուառ մարդիկ կը լեցնեն կառախումբերուն մէջ։ Ասոնք իրենց հայրերը, մայրերը, ամուսինները եւ զաւակները կորսնցուցած մարդիկ են։ Ասոնք Սիպերիա կ'աքսորուին ռուս զինուորներու հսկողութեամբ։

Աքսորականներէն մէկը նամակ մը գրած է, ուր կը պատմէ թէ իր ընկերներէն շատերը եւ բոլոր երախաները ճամբան մեռած են։

Թէ նահանգներու եւ թէ գաւառներու մէջ, իրենց տուներէն բունի դուրս նետուած Թուրքերուն տեղ կը զետեղուին Ռուսաստանէն փոխադրուած մերկ եւ բարբարոս Ռուսեր։ Փողոցները թափած, լեռ ու ձոր ինկած Թուրք անպաշտպան կիներն եւ աղջիկները ենթարկուած են Ռուսերու թշնամանքին։

Մէկ ամիս առաջ, աքսորի դատապարտուած Թուրքերը Գանձակէն կայարան փոխադրելու պաշտօն ունեցող Իսմայիլ անուն Թուրք համայնավար մը տեսնելով որ աքսորեալները կիներ են, տուն կը դառնայ եւ կնոջը հրաժեշտ տալով, անձնասպան կ'ըլլայ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ցօղուածով մը ներկայացուցեր էինք Հայաստանի հանքային հարստութիւնները, համաձայն նոր տեղեկութիւններու։ Այժմ կը ներկայացնենք Հայաստանի բուսական հարստութիւնները, քաղելով նոր տեղեկագրէ մը.—

Զորագեսի սեպաձեւ լեռներուն կողերուն վրայ համասփիւռ կ'աճի կապտագոյն ծաղիկներով, կարճլիկ ու հողվրայ բազմամեայ բոյս մը, որ կը պատկանի շրթնասեռ ընտանիքին։ Այս բոյսը կը կոչուի կատուականջ (népète):

Հայաստանի մէջ մինչեւ այժմ ծանօթ էին կատուականջի հինգ տեսակներ։ Այս վերջին տեսակը, զոր գտած է բուսաբան Սեպեթճեան, վեցերորդն է։ Կատուականջները տեսակ տեսակ անհաճոյ հոտեր ունին, երբեմն մխախոտին հոտը կը յիշեցնեն, երբեմն ալ դաղձին (calamenthe. *վայրի անանուխ*) հոտը։ Կը նշանակէ թէ եթերային տարբեր բաղադրութիւն մը ունին։

Լոռեցիները բոլոր տեսակի կատուականջները կ'անուանեն «բադըրակ ծաղիկ», իսկ Լէնինականի շրջանի գիւղացիները՝ «փիշիկ օթու»։ Սեպեթճանի գտած կատուականջը լեմոնի հոտ ունի կամ ռետնային բոյր մը։ Այս վերջին հոտը կարծես խառնուրդ մըն է մուշկի, յամպարի եւ կղբինի (castoréum)։ Թորիչ կաթսային մէջ ստացուած իւղը ցոյց կուտայ զանազան փոփոխութիւններ։ Նախ լեմոնի, յետոյ կծմախոտի (andropogon), կռնկենիի (pellegronum) եւ ի վերջոյ վարդի հոտ կ'արձակէ։

Խորհրդային երկիրներու համար անուշահոտութեանց ծրագիրը կարեւոր բաժին մը յատկացուցած վարդի մշակութեան, սակայն ազնիւ վարդերու պարտէզ հիմնելը երկար տարիներ կը պահանջէ։

Այս պատճառով խորհրդային երկիրները սկսած են մշակել վարդահոտ կռնկենի։ Հայաստանի մէջ եւս, Այղըր լճին հովիտին մէջ, կը մշակուի կռնկենի։ Արդ, նկատելով, որ կատուականջը կռնկենիի հոտ ալ կ'արձակէ եւ կը բուսնի առատօրէն Հայաստանի մէջ, կարելի չէ՞ օգտագործել ինքնաբոյս կատուախոտը՝ ստանալու համար կռնկենիի եւ վարդի բոյրեր։ Արեւադարձային երկիրներու կռնկենին երկարամեայ բոյս է, բայց մեր բարեխառն երկրին մէջ չի դիմանար աշնանային ցուրտերուն։

Այս պատճառով, աշնան եղանակին՝ բոյսը պէտք է փոխադրել ջերմանոցներու մէջ։ Կռնկենիի մշակութիւնը կապուած է նաեւ ուրիշ կարգ մը դժուարութիւններու։ Ընդհակառակն կատուականջին մշակութիւնը դիւրին է, քանի որ երկրին հարազատ բոյսն է։

Կը տոկայ ձմրան ցուրտերուն և ամրան երաշտներուն։ 1000 հունտը կը կշռէ մէկ կրամ, սեննակի բարեխառնութեան մէջ կը ծլի չափազանց յաջող։ Ծլած հունտը նոյն տարին բերք կուտայ։ Կարելի է փոխադրել ուրիշ որեւէ հողի վրայ, անմիջապէս արմատ կ'արձակէ։ Մինչեւ աշուն, կը կանանչնայ ու կը ծաղկի, այնպէս որ տարին կարելի է 2—3 քաղ ընել, առնելով հոտաւէտ ծաղիկն ու ցօղունները։ Մէկ հեկտարը կուտայ հինգ տակառաչափ կանանչ կատուականջ։ 1 քիլօ կանանչ կատուականջ կուտայ 260 կրամ չոր կատուականջ, կամ մէկ կրամ 60 սանթիկրամ իւղ։

Հայաստան հարուստ է նաեւ բուսաղեղերով։ Այսպէս առատ առատ կ'աճին *երիցուկը* (camomille), *կատուախոտը* (valériane), *մասուրի պտուղի կեղեւ*։ Անասնաբուժական եւ պատանեկան մարզական միութիւններուն վրայ պարտք դրուած է դեղաբոյս հաւաքել։

Դարձեալ մեծ քանակութեամբ վայրի պտուղ կուտայ աղքատիկ Հայաստանը։

Դիլիջանի, Ղարաքիլիսայի եւ Ն. Ախտայի համապատասխան մարմիններուն պաշտօն տրուած է հաւաքել վայրի խնձոր, տանձ, կաղին, մորի, հաղարջ, շլոր։

*** «Խորհրդ. Հայաստան» կը գրէ (12 սեպտ.) թէ երկաշարժէն աղէտեալ բնակիչներուն համար, կարմիր Խաչի եւ Կարմիր Մահիկի միութենական գործ. կոմիտէն 480,000 րուբլի վարկ բացաւ, որպէսզի այս դրամով առողջապահական, բուժական եւ բնակարանային շինարարութիւն կատարուի։

120,000ը տրուած է արդէն, սկսելու համար աշխատանքներուն։ Աղէտեալ վայրերը մեկնեցաւ Հայաստանի կարմիր Խաչի Նախագահ Տովեան։

ԼՈՒՍՆԻՆ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

Շաբաթ իրիկուն, Փարիզէն կարելի եղաւ դիտել լուսնի խաւարումը, շնորհիւ պայծառ երկնքին։ Խաւարումը սկսաւ 8,6 անցած եւ վերջացաւ 9,31ին։ Ֆրանսայի դիտարանները կրցան յաջող լուսանկարներ առնել։

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՕՐԱՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՆՈՒԱԶՈՒՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ամերիկայի ճարտարարուեստական կարեւոր հաստատութիւնները սկսած են նուազեցնել օրավարձքերը. շարժումը հետզհետէ կ'ընդհանրանայ, հակառակ պաշտօնական շրջանակներու եւ երկու գլխաւոր կուսակցութեանց պատկանող բազմաթիւ ծերակուտականներու բուռն ջանքերուն։

Ամերիկայի Աշխատանքի Դաշնակցութեան նախագահը Կրին կը դժգոհի գնման կարողութեան նուազումէն, ինչ որ անմիջական հետեւանքը պիտի ըլլայ օրավարձքերու կրճատման։ Այս նուազումը կը հաւաստէ, պիտի չէզոքացնէ խնայողութիւնը՝ զոր ճարտարագործները կը յուսան իրականացնել օրավարձքերու կրճատումով՝ ի վնաս աշխատաւորներու։ Կրին կը մեղադրէ գործատէրերը որ ամէն ջանք թափեցին մաքսապաշտպան օրէնք մը հաստատել տալու եւ դրժեցին խոստումը զոր 1929ին, տուեր էին Հուվըրի։ Այս պայմաններու մէջ, կը պահանջէ Ամերիկեան Քոնկրէսէն որ վերաքննէ բարձր մաքսատուքերը, որոնք այլեւս չեն պաշտպաներ աշխատաւորութիւնը։

Աշխատանքի Դաշնակցութեան այս յայտարարութիւնը սթափեցուցած է կեդրոնի կառավարութիւնը։ Այս շարժումը ուշագրաւ է մանաւանդ անոր համար որ, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը յարդ, ամենաջերմ պաշտպանը հանդիսացած էր մաքսային օրէնքին։

Կը կարծուի թէ այս կերպով, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը գործունէութեան եղանակին մէջ կը փորձէ փոփոխութիւն մը մտցնել, ազդելու համար խորհրդարանին վրայ, քանի որ այլ եւս չի յուսար գործադուլներով պէտք եղած ազդեցութիւնը գործել, պարզ այն պատճառով որ, գործադուլ կազմակերպելու նիւթական անհրաժեշտ միջոցները կը պակսին։

ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Տասնեւհինգ օրէ ի վեր, խորհրդային կարգերու յարուցած դժգոհութեան հետեւանքով, Ռուսիայէն փախուստը մեծ համեմատութիւններ ստացած է, վրդովելով իշխանութիւնները։

Այս մասին կատարուած քննութեան մը հետեւանքով, երեւան ելած է թէ լեհեւռուսական սահմանագլուխի պահպանութեան յատկացուած կարգ մը զօրախումբեր, աչք կը գոցեն, նոյնիսկ կը նպաստեն փախստականներու սահմանէն անցքին։

Զիգնայի շրջանին յատկացուած երկու պահակախումբեր զինաթափ եղան։ Առաջին պահակախումբը որ կը բաղկանար 50 զինուորներէ, ետ կանչուած եւ ղրկուած է անծանօթ ուղղութեամբ։ Երկրորդ պահակախումբը որ կը բաղկանար 100 հոգիէ, աքսորուած է Պօրիսով։ Ասոնց տեղ դրուեցան կէֆիէուի զօրախումբերէն մաս մը։

ՌՈՒՍԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միացեալ Նահանգներու խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան պետը Պոկտանէֆ, յայտարարած է թէ եթէ Ամերիկա կ'ուզէ պահել ռուսական առեւտուրին մէջ իր ունեցած բաժինը, պէտք է չեղեալ նկատէ բոլոր սահհանափակումներն ու սեղմումները, որոնց ենթարկուած են ներկայիս Խորհրդ. Միութեան արտադրութիւնները։ Ինչպէս նաեւ, պէտք է որ Ռուսիայէն կատարուած գնումները երաշխաւորէ։ Այս մտքով ալ առաջարկած է որ 150 միլիոն տոլարի դրամագլուխով, կազմուի ամերիկեան ընկերութիւն մը, որ երաշխաւորէ Ռուսիայէն կատարուած գնումներու վճարումները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Փա․տը-Քալէի երեսփոխանը՝ խորհրդարանի ելմտական յանձնախումբին տեղեկաբերներէն, առեւտրական նախարարին ուղղած է նամակ մը, որով անոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ անգլիական տագնապին հետեւանքով՝ ֆրանսական արտածումներուն համար ստեղծուած կացութեան վրայ։ Շեշտելէ յետոյ անգլիականի անկման անդրադարձումները, Քալէի երեսփոխանը կ'ըսէ.

—Իտալական կառավարութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք կ'առնէ մաքսը պաշտպանելու համար,— եւ կը պահանջէ որ ֆրանսական կառավարութիւնն եւս, անհրաժեշտ միջոցներու դիմէ, եթէ ո՛չ, Հիւսիսի շրջանը չափազանց պիտի վնասուի։

ԿԱՆՏԻ ԼԱՆՔԱՇԻՐԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեր էինք, Կանտի Լանքաշիր գացեր էր իր վարած պոյքոթին աւերները իր աչքով տեսնելու։ Կանտի տեսնելէ յետոյ անգործներու թշուառութիւնը, խոստովանած է թէ կ'ընդունի կացութեան մէջ իր պատասխանատուութեան բաժինը։

«Սակայն, ըսաւ, աշխարհի ամէնէն բազմաթիւ անգործներուն, Հնդկաստանի միլիոնաւոր անօթիներուն հանդէպ, իմ պարտականութիւնս, ինծի կը հրահանգէր դիմել այն միջոցներուն, որոնք այստեղի անգործութիւնը սաստկացուցին։ Բաղդատմամբ հնդկական թշուառութեան, Լանքաշիրի մէջ, թշուառութիւն երբեք չկայ»։

Կանտի տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մանչէսթըրի Առեւտրական Սենեակին Նախագահին հետ։

Կանտի հերքեց թէ պոյքոթը կանոնաւորաբար ուղղուած ըլլայ Մանչէսթըրի ճարտարարուեստութեան դէմ։ «Եթէ ըսաւ, Անգլիոյ եւ Հնդկաստանի միջեւ ուղղուած յարաբերութիւնները հաստատուին կարելի պիտի ըլլայ կարգադրել որ անգլիական կերպասեղէնէն մաս մը մուտք գործէ Հնդկաստան»։

Սակայն, յոյս չի յայտներ որ առեւտրական յարաբերութիւնները երկու երկիրներու միջեւ, վերադառնեն նախկին բարգաւաճ ընթացքը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Ջօլ աղան ըսաւ.

— Պետրոսի նաւը դարձաւ գնաց Վան։

Իրիկուան դէմ իսկապէս տեսանք, որ այդ նաւը գնաց դէպի Վան, մեր նաւը արեւմտեան կողմն անցրած, թագցուցինք։

Նախ քան Կոմսի Աղթամար գալը՝ ճանապարհին տղերքը կերած էին 11 լիտր լաբլաբու. բացի այդ՝ երկու լիտր սապոն առի, 33 արշին կտաւ եւ քանի մը լիտր ալ ածուխ։ Այդ բոլորի համար Քրտերուն վճարեցի, Ջօլ աղայի ներկայութեամբ, չորս ոսկի Գափամաճեան եւ Ծիտաճեան վաճառականներուն տալու։ Նախ՝ գրեցի նամակ մը.

«Անծանօթ եղբայրնե՛ր, ես վերցրի այսինչ ապրանքները եւ ահա ատոր համար կը վճարեմ չորս ոսկի, հաւատացէ՛ք թէ վերջն ըսէք թէ Ջան փէտայիները մեր ապրանքը թալանեցին»։

Երբ Կոմսը եկաւ, ըսաւ թէ այդ երկու վաճառականներն ալ շատ անպիտան մարդիկ են, գրեթէ մատնիչ։

Մեր տղաներու վրայ չոր ալ չկար։ Նա քանի մը չոր ալ հանեց, բայց վճարել չտուաւ, ըսելով թէ՝ «տոմսակ մը կը գրեմ»,

Երեկոյեան մութն ինկաւ։ Խորհրդակցութեամբ Կոմսի հետ՝ երկու ոսկի տուինք նաւավար 10 Քիւրտերուն, ոսկի մըն ալ ջրեպան քրտուն եւ պատուիրեցինք։

«Ահա՛ մենք կ'երթանք, մեզի համար նաւ մը եկած է։ Ձեզի Ջօլ աղան կը տանի իր նաւով, Աղթամար. ձեր ապրանքներու քով։ Եթէ ձեզի հարցնեն՝ «ո՞ւր գնացին», կ'ըսէք՝ «չգիտենք, նաւ մը եկաւ ու գացին, չգիտենք ո՞ւր»։ Ինչ որ տեսաք՝ կը պատմէք, առանց բան մը աւելցնելու կամ պակսեցնելու։ Տեսա՞ք թէ ինչպէս վարուեցանք ձեզի հետ։ Մենք ոչ մի քիւրտ կամ Թուրք ժողովրդի հետ գործ չունենք։ Մենք կը կռուինք կառավարութեան դէմ, անոր գազանութիւններու եւ վայրագութիւններու դէմ։ Ամէն տեղ այդպէս կը պատմէք եւ կը հասկացնէք։ Եթէ որեւէ բան աւելացնէք կամ պակսեցնէք՝ վա՜յ ձեզ։ Չկարծէք թէ մենք կը կորչինք»։

Դրանց փակելով սենեակի մը մէջ, գնացինք Ջօլ աղայի նաւը, Մուրատի քով։ Ջօլ աղայի պատուիրեցինք, որ նրանց տանէ Աղթամար, որչափ կարելի է դանդաղ, որպէսզի նրանք լուր չտան Վան եւ ձիաւոր հրկէն զիս փնտռելու։ Այնպէս ըրէ, որ գիշերը եւ երկրորդ ամբողջ օրը մնան ծովի վրայ եւ միայն երեկոյեան հասնեն Աղթամար։ Ես կ'ուզէի աւելի շուտ հասնել Վան, քան թէ իրենք կ'իմանային դուրս գալս։

Մեր վիրաւորները նստեցուցի դուրսի տնէն բերած 2-3 ձի ու գացինք Ալիւր կոչուած, 400 տունէ բաղկացած հայ գիւղը։ Մուշ վերադարձողներուն փամփուշտները լրացուցինք, 380ական մօսինի փամփուշտ, 160ական բարդանկաներուն եւ 200ական Թուրք մաուզերներուն։ Այդ պատճառով մեզի փամփուշտ պակսեցաւ, ուստի 15 տղայ զինաթափ ըրինք եւ զէնքերը Կտուց անապատի վանք թագցրինք եւ այնպէս գնացինք Ալիւր գիւղը։

Կոմսը խոստացած էր, Վան հասնելուս, մեզ փամփուշտ տալ, Ալիւր կայ, մի Տիգրանակերտցի, Հաճի անունով, որ Կոմսի խումբին միացած՝ պրոպագանդ կ'ընէ։ Մեր վիրաւորներն ու զինաթափ ընկերները յանձնեցինք այդ Հաճիին եւ պատուիրեցինք, որ տեղական չորեր հագցնէ դրանց, պահէ այնտեղի գիւղերը եւ իր աչքը միշտ դրանց վրայ ունենայ։

Ալիւրից փոխադրուեցինք մի ուրիշ գիւղ, որի անունը միտս չէ։ Վանից երկու վաղադ եկան։ Կոմսի խորհուրդով, դեռ Կտուց անապատ ես իմ զինուորական չորերը փոխեր էի, ապահովութեան համար։

Նմանապէս, Ախլաթէն սկսեալ ինծի Շահէն անուն կուտային, որովհետեւ թէ՛ կառավարութիւնը եւ թէ՛ ժողովուրդը իմացեր էին Պարոյր անունս։

Վանի ճանապարհին երկու մարդ բռնեցին տղերքը. դրանք հայ ջաղացպաններ էին։ Տղերքն ըսին.

— Զգլլա՛յ թէ բան մը խօսաք որեւէ տեղ։

— Չէ՛, ըսին, քոռացա՞ծ ենք, բան մը խօսենք:

Աղօթարանը բացուած էր, կոչնակները կը զարնէին։ Խումբը երեքի բաժնուած՝ մտանք Վան։ Անցաւ երկու օր, կառավարութիւնը իմացաւ մեր հոդ ըլլալը։

Դառնանք Աղթամար։

Մեր գնալու երկրորդ օրը ոչ մի շարժում, ոչ մի մարդ չկայ կղզու վրայ։ Կը զարկեն հինգ թնդանօթ։ Պատասխան չկայ։ Տատանուած զրութեան մէջ կը սպասեն մինչեւ կէսօրուան ետքը։ Հրամանատարը կ'ըսէ. «Էսոնք թագնուած են, որպէսզի խաբուինք, մտնենանք եւ վրայ տանք։

Արսէն վարդապետը, իր ապահովութեան համար, դրսի տանը կը պահէր երկու ոստիկան։ Այդ ոստիկաններէն մէկը կ'ըսէ. «Ներսը մարդ չկայ, ես կ'երթամ»։ Նրան կ'ուղարկեն վանքը եւ նա կը տեսնի, որ իրօք ներսը մարդ չկայ։ Վերջը այդ ոստիկանը իր «քաջութեան» համար տասնապետ կը դառնայ։

Կուզան, վարդապետներն ու միաբանութիւնը կը հանեն քարայրից, կը հարցաքննեն։ Նրանք ալ իրենց տեսածնին կը պատմեն։ Երկրորդ աւուր երեկոյեան կուգան նաեւ մեր նաւավարները։ Նրանք եւս, մեր ըսածներու համաձայն, տեսածնին պատմած են:

Զօրքերը կը թալանեն ապրանքներու մի մասը։

Վանքի մէջ ուտելու ոչինչ չունէինք: Երեք օրուան մէջ 100 հաւ մորթեցինք եւ այդ էր կերածնիս։

(Շար.)

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Պոմպէյէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ Քաշմիրի մէջ, հազարաւոր մահմետականներ ըմբոստացած են Նահանգին հնդիկ իշխանին դէմ։ Այս Նահանգին բնակչութեան հարիւրին 80ը բաղկացած է մահմետականներէ։ Ըմբոստացման պատճառ եղած է այն, որ հնդիկ փոքրամասնութիւնը շատ աւելի նպաստաւորուած է տուրքի տեսակէտէն, քան թէ մահմետական մեծամասնութիւնը եւ թէ, կառավարութեան մէջ, նախապէս մահմետականներու տրուած կարեւոր պաշտօնները, հիմա տրուած են Հնդիկներու։

Նահանգին իշխանութիւնը իր զինուորական ուժերը պտըտցուց քաղաքին գլխաւոր թաղերուն մէջ։ Որեւէ միջադէպ չպատահեցաւ։ Սակայն, գիւղաքաղաքի մը մահմէտականները յարձակում գործեցին ոստիկանատան մը վրայ, այրեցին թուղթերը եւ սպաննեցին ոստիկանապետը։ Ոստիկանութիւնն սպաննեց յարձակողներէն երկու հոգի։

Դրամատուններ կը սնանկանան

Ֆիլատէլֆիոյ (Ամերիկա) կարեւոր դրամատուններէն մէկը որ 5 մասնաճիւղեր ունէր 75 միլիոն դրամագլուխով, սնանկութիւն յայտարարեց։

Ռէնոի կարեւոր դրամատուններէն մէկը, երէկ կէսօրին զեկոյցով մը յայտարարեց թէ օրուան ծանր կացութեան հետեւանքով, ստիպուած է դադրեցնել գործառնութիւնները։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Յ.Դ. կազմին ընկերները, վաղը հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 8.30ին, Հայ Ակումբին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՁԱԽԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, այս Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։ Օրակարգ.— Զեկոյց եւ ընտրութիւն կոմիտէի։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Երկուշաբթի (5 Հոկտ.) իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղիին մէջ։ Կը զեկուցանէ ընկ. Ս. Վրացեան։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները յառաջիկայ կիրակի առաւօտ ժամը 8-30ին, 262, Rue Duguesclin՝ Դաշնակցութեան Ակումբ ընթերցարանը, կը խնդրուի ճիշտ ժամանակին ներկայ գտնուիլ։ Ներկայութիւնը պարտաւորիչ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Զափնեցի Արթին, հայրը՝ Յակոբ, մայրը՝ Պէօյիւքքէշիշեան, Օհաննէս Բըլըճեան, Եարասարցի, հայրը՝ Մանուկ, Մկրտիչ Ճանիկեան, որ կը կարծուի խոհարար ըլլալ բժիշկի մը քով (Փարիզ)։

Գիտցողներէն կը խնդրուի յայտնել,—M. Topalian Vartan s)o Sarafian V. S. Bavebet-el-Kasab Alep (Syrie).

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍՐՓԱՆ երգչախումբի փորձերը «Անուշ»ի ներկայացման համար տեղի կ'ունենան չորեքշաբթի իրիկունները Maison de la Mutualitéի մէջ, ուր կ'ընդունուին նոր անդամներ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

TRICOTի ԹԻՒ 10

մեքենայի վրայ աշխատող façonnièreներ, շատ լաւ վճարում, դիմել Terzian Tricotի գործարանը 20 Rue Mélingue Paris (19) Métro Buttes-Chaumont, Tél. Botz. 22—98։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գրադարան Ակումբը փոխադրուած է նախկին Գրադարանը, 262 Rue Duguesclin։ Գիրքեր ստանալու համար դոմել Բշ. Գշ. Դշ. Եշ. եւ Ուր. երեկոները ժամը 7.30—9

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ միզ... Ամէնօր 9-12, 2-8, Կիր. 9-12։

Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ լոյս

Brébant Marseilla's սրահին մէջ՝

կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

կը խօսի՝ ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Մ. Մարութեան, Յ. Ուզունեան եւ Մ. Գաբրիէլեան։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր կէս գիշերէն մինչեւ լոյս

Կ Ա Ր Տ Ա Ն

Այս կիրակի ժամը 3ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ

կը խօսի՝ Ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Երգ. արտասանութիւն, նուագ

Զ. Ո. Մ.

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Զ. Ո. Մ-ի փարիզի եւ շրջականներու մասնաճիւղերուն կողմէ 17 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ, Ingenieurs Civilsի սրահներուն մէջ։

կը նախագահէ Պ. Ա. ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ատափազարի Հայր. միութեան կողմէ

31 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն Ingenieurs Civilsի սրահներուն մէջ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

"LE FOYER FRANÇAIS"Ի ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՁՐԻ ԴԱՍԵՐԸ

Ֆրանսա ազատ եւ հիւրընկալ երկիր մըն է, որ իր հողին վրայ հաստատուիլ փափաքող օտարականներէն ուրիշ բան չի պահանջեր, բայց միայն իր օրէնքներուն յարգումը։

Ֆրանսա եկող օտարականները, չի գիտնալով այս երկրին լեզուն, կ'անգիտանան օրէնքները եւ յաճախ կ'արգիլուին գործ գտնելէ, ինչպէս նաեւ չկարենալով ինքզինքնին արտայայտել, բոլորովին օտարացած կը զգան իրենք զիրենք, կը զրկուին Ֆրանսացիներու հետ յարաբերութիւն մշակելէ, եւ չեն կրնար օգտուիլ թատրոններէն, գրադարաններէն, հրապարակախօսութիւններէն, թանգարաններէն, եւայլն։

Բաց աստի, Ֆրանսացի ըլլալ փափաքողները պէտք է գիտնան որ կառավարութիւնը միայն անոնց հպատակութիւն (naturalisation) կը շնորհէ, որոնք իրենց ապաստան տուող երկրին լեզուին ընտելացած են։ Այսպիսիներուն օգնելու համար է որ «Le Foyer Français»ն ստեղծած է շարք մը ձրի դասընթացքներ, որոնք կ'աւանդուին անձնուէր ուսուցիչներու կողմէ եւ կանոնաւոր կերպով անոնց հետեւողները կրնան քիչ ատենէն ֆրանսերէն լեզուն սորվիլ, բարելաւել իրենց նիւթական կացութիւնը ու այլեւս չտառապիլ մեկուսացումէ։

Խիստ ցաւալի է որ, հակառակ եղած կրկնակ կոչերուն, ցարդ ոչ մէկ Հայաբնակ թաղէ կամ արուարձանէ դիմում չեղաւ Հայերու յատուկ մասնաւոր դասընթացքներ հաստատելու համար, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ մենք հաւաքաբար որքա՜ն անտարբեր ենք ուսանելու եւ զարգանալու։

Սակայն եւ այնպէս, ստորեւ կուտանք կարգացոյցը Le Foyer Françaisի յառաջիկայ տարւոյ ձրի դասընթացքներուն, խորհելով որ անհատապէս գոնէ անոնցմէ օգտուողներ կ'ըլլան։

Դասընթացքները կը սկսին 2 Հոկտեմբերին եւ տեղի կ'ունենան թաղային վարժարաններուն մէջ իրիկուան ժամը 8,30ին, ուր պէտք է դիմել եւ արձանագրուիլ։

ԿԱՐԳԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

11րդ. Թաղ. 12, Rue Titon, (մէթրօ՝ Reuilly) Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի երեկոները։

18րդ. Թաղ. 43, Rue des Poissonniers, (մէթրօ՝ Chateau-Rouge կամ Poissonniers), Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի երեկոները։

20րդ. Թաղ. 51, Rue Ramponneau, (մէթրօ՝ Belleville), Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի երեկոները՝ Բարձրագոյն Դասընթացք։ Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի երեկոները՝ Միջին եւ Նախնական Դասընթացք։

3րդ. Թաղ. 2, Rue Ferdinand Berthoud, (մէթրօ՝ Arts et Métiers), Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի երեկոները։

4րդ Թաղ. 6, Rue des Hospitalières St. Gervais, (մէթրօ՝ Hotel de Ville կամ St. Paul), Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի երեկոները։

5րդ. Թաղ. 23, Rue Cujas, (մէթրօ Odéon կամ St. Michel), Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի երեկոները։

6րդ. Թաղ. 9, Rue de Vaugirard, (մէթրօ՝ Cluny կամ Odéon), Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի երեկոները։

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Boulogne - Billancourt: 87, Rue Thiers, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները։

Bezons: 14, Rue Maurice-Berteaux, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները։

Gargan-Livry: Ecole Gutemberg, Avenue Gutemberg, Երկուշաբթի եւ Չորեքշաբթի երեկոները՝ Նախնական Դասընթացք։ Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները՝ Միջին Դասընթացք։

Suresnes: Ecole Jean-Macé, Թաղապետութեան շէնքին մօտ, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ երեկոները։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

ՏՕՔԹ. ԵԱՂՈՒՊ

8 Ave. Perichont Prolongée (angle du 44, Ave. de Versailles) Մէթրօ՝ Mirabeau, ճանրակառք Թիւ 1 եւ 2, Station Pont Mirabeau.

կ'ընդունի Դշ. Ուր. Շբ. ժամը 2—6 եւ ժամադրութեամբ

Maison A. A. MARKARIAN et Cie.

Կեդրոնատեղի Avenue d'Annonay, Bron (Rhône)

Միջագետքի մասնաճիւղի հասցէ՝ A. A. MARKARIAN et Cie. London Hotel, New Street, Bagdad

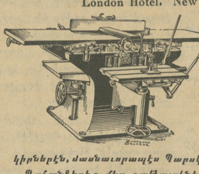

Մասնագէտ՝ ատաղձագործական մեքենաներու, moteur électriqueներու եւ moteur essenceներու։ Կը հայթայթենք ելեկտրականութեան կենտրոններ... մատչելի պայմաններով։ Ապսպրանքներ կ'ընդունինք բոլոր երկիրներէն, մասնաւորապէս Պարսկաստանէն եւ Միջագետքէն։ Պահանջեցէք մեր քաթալոկները որ կը ղրկուին ձրի։

ՀԱՅԵ՛Ր, ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ՁԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՄԲ ԱՆՑԸՆԵԼ, ԳՆԵՑԷՔ

ODEON — La Voix de son Maître — SEVA PARIS

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՓԼԱՔՆԵՐԸ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

L. NICHANIAN

56 Rue Piat, Paris (20) մէթրօ Պէլվիլ

Ամառուան եղանակին ֆօնօները կը ծախուին ամենազեղջեալ գիներով

1932Ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Պատրաստութեան մէջ է 1932ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ, որ պիտի ունենայ անցեալ տարուան գիրքին կրկին ծաւալը։ Տուէք ձեր անունն հասցէն... Հրատարակութիւնը ձրի է։ Սկսած ենք ընդունիլ ծանուցումներ Փարիզէն եւ գաւառներէն։ Պահանջել մեզմէ ծանուցումներու նոր սակագինը։ Լիոնի մեր ներկայացուցիչն է Պ. Սաչաթճեան, 11 Rue Claude-Boyer, Lyon.

Գրել ճշտեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 5 rue Champlain, Paris (...)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. փարիզ (3) Թէլէֆոն՝ Archive 50—61

Մէթրօ՝ République եւ Filles du Calvaire

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

Ապսպրանքները շուտով կը յանձնուին բնակարան

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՈՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՀԻՃԸ ԿԸ ՊԱՏՄԷ...

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

7.— ՄԱՐԱՇԸ ԳՐԱՒԵԼ ՏՐԱՄԱԴՐԱԾ ԷԻՆ

— Է՛յ ժողովուրդ, մեր երկրին, մեր հարազատ հայրենիքին մէջ, մեր աչքին առջեւ կը սպաննուին մեր զաւակները եւ ոչ ոք կը պաշտպանէ։ Մինչեւ ե՞րբ պիտի հանդուրժենք։ Արիւն չմնա՞ց մեր երակներուն մէջ։

Երբ այսպէս կ'աղաղակէին ու կ'ողբային, Թուրքերը, որոնց համբերութիւնն սպառած էր այլեւս, յարձակեցան Հայերուն վրայ։

Եւ Թուրքն ու Հայը, այր ու կին, բոլորը իրարու կոկորդի փարեցան։ Դաշոյն, սուր, բիր, ատրճանակ, հրացան անխնայ կը գործէին միջոցին մէջ։ Այլեւս կատաղի պոռչտուքներէ, պայրոյթի կոչերէ, վիրաւորի ճիչերէ, հոգեվարքի հնդիւններէ, ակռայի կճրտիւնէ զատ ուրիշ ոչ մէկ ձայն կը լսուէր։

— Ա՜խ...օ՜խ...մեռա՜յ...զարնուեցա՜յ...վրէ՜ժ..

Այս ձայներն էին, որ կը լեցնէին միջոցը։ Թուրքերը 51 այր, 6 կին նահատակ եւ 110 վիրաւոր ունէին, երբ զինուորական ուժը հասաւ եւ ջարդը դադրեցուց։ Հայերն ունէին 103 այր եւ 6 կին մեռեալ, իսկ 97 վիրաւոր։

Զինուորական շղթայ մը պաշարեց աւելի քան 1000 կոմիտէճի, որոնք բոլորն ալ ձերբակալուեցան եւ հսկողութեան տակ պահուեցան։ Այնթապի այս հայկական ճակատամարտը տեւեց մօտ երկու ժամ։

8 — ԶԷՅԹՈՒՆԷՆ ԵԼԼՏԸՋ

Մինչ Մարաշի, Այնթապի եւ շրջակայ քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ, Հայերը կը շարունակէին խռովութիւնը, կողոպուտը, հրդեհը եւ սպանութիւնները, Զէյթունի շուրջ եւս յեղափոխական շարժումը հետզհետէ կը զօրանար։ Գրեթէ ապստամբ բանակ մը կը կազմուէր, պատրաստուելով վերջնական յաղթանակին։

Նախ գրաւեցին Զէյթունի ճամբաները, կտրեցին ջուրերը։ Շարունակաբար յարձակում կը գործէին Զէյթունի զօրանոցին վրայ կամ կը խուժէին Էլպիստանի եւ Մարաշի շրջակաները, կը նեղէին կանոնաւոր եւ պահեստի թրքական զօրաբանակը եւ կռիւի կը մտնէին պահակազօրքի հետ։

Նկատելով որ քանդուած էր Ճիհունի կամուրջը, յեղափոխականներուն ձեռքը կը գտնուէին ճամբաները, եւ յետոյ օգնութեան ղրկուած մեր ուժերը ծանր կացութեան մէջ դրուած էին, Զէյթունի զօրանոցին մէջ պաշարուած թուրք ուժերը, հաղորդակցութենէ զրկուած, քանի մը օրէ ի վեր ջուրն ալ սպառած, փամփուշտներն ալ արդէն հատած, ստիպուեցան անձնատուր ըլլալ յեղափոխականներուն։ Աղաւոր տեսարան մը պարզուեցաւ, երբ յեղափոխականները յաղթական ներս մտան։ 300 թուրք զինուորներ, իրենց սպաներովը միասին, թէեւ իրենց պարտականութենէն զատ ուրիշ բան մը ըրած չէին, անողորմաբար կը սպաննուին։ Այդ զինուորներէն շատերուն մորթը քերթեցին, լեզուները կտրեցին, գլուխները փրցուցին եւ ձողերու վրայ գրին՝ պտտցնելու համար ժողովուրդին աչքին առջեւ։

Թէեւ շարունակաբար կը խնդրէի զինուորական ուժ հասցնել, սակայն Պալատը երբեք նկատի չառաւ խնդրանքս։ Բայց անողորմ Սուլթանը ի վերջոյ հասկցաւ թէ որքա՜ն ծանր է կացութիւնը։ Եւ կայսերական Դիւանին միջոցով շարունակ կը հարցնէր ինծի թէ ինչո՞ւ չէ զսպուած այս ապստամբութիւնը։ Սուլթանին պատասխանեցի հետեւեալ գրութեամբ (20 Հոկտ. 1895).

—«Ինչպէս գրութեանս կցուած թուղթերէն պիտի հասկցուի, Զէյթ... տխուր դէպքերուն մասին իմ բոլոր քննութիւններս տեղեկացնելով Ալիին, խնդրած էի, որ փութով կարգադրութիւն մը ըլլա՛յ կանխել... արգիլելու համար զանոնք, երբ դեռ տեղի չէին ունեցած։ Ներկայիս պա... հած դէպքերուն բոլոր պատասխանատուութիւնը կը պատկանի Պալը... Ներքին Նախարարութեան ուղղուած մէկ գրութեանս մէջ (8 յուլիս 189...) Զեր՚Վեհափառութեան տեղեկագրելու պայմանով, 4 ամիս առաջ կ'իմաց... թէ Լոնտոնի Հնչակեան կոմիտէն որոշած է յեղափոխական շարժ... փորձել Զէյթունի մէջ, յետոյ քանիցս փորչապետութեան ու կուսակ... թեան ալ տեղեկացուցեր էի բոլոր այս պարագաները։ Եւ սակայն ոչ... միջոց ձեռք առնուեցաւ։

«Ու հիմա, երբ դէպքերը սկսան, ամբողջ պատասխանատուութիւնը... նետեմ փորչապետութեան եւ կուսակալութեան վրայ։

«Երբ ամբողջ Թուրք ժողովուրդը լսէ թէ Հայերը պաշարած են Զ... թունի զօրանոցը, հրկիզած են Թուրք գիւղերը, չափազանց պիտի յ... եւ պիտի գրգռուի, եւ այնուհետեւ ամէն կողմ նոր նոր ընդհարումներ պ... պատահին։ Այնպէս որ յարմար կը նկատեմ զօրակոչով մը բանակ հր... պահեստի ուժերը, եւ այժմէն ձեռք առնել նման բոլոր միջոցները, ժամանակի կը կարօտին, պատժելու համար ի վերջոյ այդ հայ ապստամ... ները եւ պաշտպանելու համար Թուրք գիւղերը։ Այս մասին հրամանը Վեհափառութեանն է»։

9.— ԶԷՅԹՈՒՆԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Զէյթունի ապստամբութեան ղեկավարներուն գլուխը կը համբ... Համբարձում Պոյաճեանին քոյրը, Սիրանուշ եւ Պ. Աղասի։

Աղասի իր ուսումը առած էր Եւրոպայի մէջ, լեզու գիտէր, ար... յանդուգն կոմիտէճի մըն էր։ Հայոց ազգային հերոսներէն մէկը կը... ունէր։ Առաջին անգամ երեւցաւ 1890ին, Գում Գափուի ցոյցին կազմա... պութեան մէջ։

(Շար.)